Digitized by Google

14
34 Q
31

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

# ALEXANDRI

APHRODISIEI COMMENTARIA

in duodecim Ariſtotelis libros de prima Philoſophia,

interprete Ioanne Geneſio Sepulueda Cordubenſi,

ad Clementem VII. Pont. Max.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

14-34-Q-31

# AD CLEMENTEM SEPTIMVM PONT.
## Max. Io. Geneſii Sepulueđæ Cordubẽñ. Prẹfatio in Alexãdri Aphrodiſiei cõmẽtaria. De prima philoſophia, ab ipſo e grẹco in latinum ſermonẽ conuerſa.

VEtus querela eſt Clemens ſeptime. P.M. & ea nec imprudẽtiũ hominũ, nec ineruditorũ, qd nã ſit cauſæ demirantiũ, cur cũ Ariſtotelẽ & Platonẽ ſummos philoſoſophos, ac oĩs phĩę quaſi parẽtes, antiqtas fuerit velut duo numina venerata, nemo tñ in tanta virorũ græce & latine doctiſſimorũ copia, fœlicibus illis eloquentiæ Romanę tẽporibus extiterit, qui horũ ſcripta diuina, latinis hominibus illi ætati conueniente ſtilo & perinde fideli prodere curaret, cum Marcum Tulium Platonis ſtudioſiſſimum fuiſſe cõſtet, & Ariſtotelica non negligenter, vt ipſe profitetur, nec leuiter attigiſſe, Brutum multos de philoſophia libros ędidiſſe: plures Marcum varronem, qui habitus eſt romanorum doctiſſimus, vt cæteri, qui non pauci connumerari poterant taceantur. Iuſta me hercule demiratio, ſiquidem officium requirat, quod reip. debent omnes boni vel cum diſpendio exiſtimationis ſuæ præſtare. Nam ſi ad eorum laudem ſpectet, qui ambitioſi ſunt in ſtudio litterarum, nihil fuerit profecto, quod paulo modo prudentioribus hominibus, eiſdẽq; genus hoc ſtudiorum expertis minus poſſit approbari, tã lubrica eſt, tam anceps, tam periculoſa ratio, aliena ſcripta, præſertim de philoſophia interpretãdi, vt labores & moleſtias taceã, quæ nullo in gñe nec maiores, nec frequentiores ſuſcipiuntur. Nam vt exemplaria, quod perraro accidit, emendatiſſima contingant, tamen difficillimum eſt, ad alterius numerum ingenium ſuum ex amuſim accomodare, & pręſcripta non ſolum ſenſa, ſed verba etiam fideliter ſimul, & eleganter traſſerre. quæ omnia ſiquis forte deus, vt fęliciter cedant, largiatur, nulla tamen in re maior eſt occaſio calumniandi, eadem ſæpe verba alio in aliam partem accipiente, & cum cætera deſunt, eo confugiente inuidia, ad interpretis gloriam imminuendam, vt nihil eſſe dicat magnopere laude dignum, aliorum inuenta quãlibet commode aut luculenter pronunciare. Tot igitur tantiſq; difficultatibus ab hoc ſcribendi genere ſtudia hominum deterrentibus, duo principes philoſophorum, tam diu latina interpretatione caruerunt, donec ex tua. i. Medicum familia extitere viri vt omnis vi

cutis colentiſſimi, ſic rei litterariæ percupidi, qui liberalitate ſua litteris,
quæ iam pridem iacebant excitatis, auctores fuere, vt viri vtriuſq; linguę
atq; philoſophiæ doctiſſimi nullo diſcrimine, nullo labore retardati, pro
uinciam illam difficillimam obirent. Tuorum enim maiorum volun-
tate Marſilius ficinus, Platonis opera doctiſſime conuertit, Ioannes
Argyropolus Ariſtotelis magnam partem commode, nec ineleganter eſt
interpretatus, cum antea nulla eius eſſet interpretatio, quæ quidem tali
noīe cēſeri mereretur, p̄terq̄ in opere de natura & gn̄atiōe Aīaliū & pro
blematis, quos libros Theodorus Gaza ad Nicolaū Quintū luculentiſſi
me ac feliciſſime fuerat interpretatus. quorum reliquias nos, q̄q̄ non ſi-
mus cum illis comparandi, pro noſtri tamen ingenii exiguitate, quo ad
licuit, ſumus, dum tibi rem gratam facere cuperemus perſecuti. Sed
quorſum hæc tam multa de Ariſtotele, eiuſq; latina interpretatione?
vt deſinas pater Clementiſſime tu quoq;, cuius voluntate atq; auſpiciis
commentaria conuertimus Alexan. Aphr. in duodecim Ariſt. libros de
prima philoſophia aliquando mirari, id quod tibi, dum mihi negotium
iniungeres mirum uideri profeſſus es, quod operis tam laudati, tantiq;
auctoris hactenus interp̄tatio latina fuerit deſiderata, cū illud magis ſit
admirandum, quod opus tam arduum, tot difficultatibus implicitum,
aliquem; cuius auſpiciis cōuerteretur, inuenerit aliquādo. Nam licet q̄
plurimi extitiſſent, qui certe perpauci omni memoria fuere, qui huiuſ-
modi officium latinis philoſophis præſtare poſſent, ideſt qui vtriuſq; lin
guę peritiam cum philoſophiæ cognitione coniunxiſſent, quis tamen in
finitum laborem ſuſcepiſſet vltro? aut ſuſceptum non ſæpe difficultati-
bus ſuccumbens deſeruiſſet? nullo velut numine ad opus adhortante, cu
ius afflatu recreatus vires deficiētes ſubinde reciperet. fit enim neſcio quo
pacto, vt quo quiſq; eloquentior habetur, eo magis ſtudiorum quærat
amœnitates. Ita cum plurimi ſint, qui Græcorum hiſtorias, fabulas, dia
logoſq; accurate in latinū ſermonē cōuerterint, opa eloquutiōis capaciſſi
ma, & ad quæ latine exprimenda, non verba ſolum, ſed verborū etiam
ſententiarumq; figurę ſponte ſuppetunt, ne vnum quidem (quod ſciam)
reperias, de cuius eloquētia aliqua fuerit hominum opinio, qui ſtudium
operamq; ſuam ad interpretanda Græcorum Ariſtotelis enarratorum
commentaria contulerit. Nam Theodorus Gaza, Io. Argyropolus,
Hermolaus Barbarus. Hieronymuſq; Donatus, a quibus poterat hu-
iuſmodi officium expectari, fuerunt illi quidem in phyſicis conuertēdis
cum ſua magna laude verſati, ſed ab Ariſtotelis enarrationibus prorſus

abſtinuerunt. Non quod illa putarent, parum noſtris peripateticis commodi eſſe allatura, quæ proculdubio ſunt pene neceſſaria, pudet.n.dicere quanta cæcitate, quo d alias teſtatus ſum, latini exponēdis Ariſtotelicis allucinentur, ſed quoniam viri non minus cauti, q̄ eloquentes, aridam & ieiunam materiam, & non modo facundię reluctantem, ſed quæ verbis latinis exprimi parte ſui nō poteſt, velut ſcopulos in alto, Cyaneaq; ſaxa vitanda ſibi ſtatuebant, dum laudem eloquentiæ, quam inde longe etiā tenuiorem, q̄ ex ipſo Ariſtotele conuertendo reportare poterant affectarent. Nec enim eos interpretum nomine dignos eſſe duco, qui gręcos barbara quadam fidelitate ſic interpretari ſtudent, vt nullum verbum perire equo animo patiantur, ne ex iis quidem, quibus ſermo græcus frequenter exornatur, & verba græca cū ſuis figuris eodem ordine, quo ſunt ab illis conſtructa transferentes, orationem reddunt, non dico barbarā, ſed prorſus (vt ita loquar) inhumanam, ad quam explicādam œdipo aliquo, aut Apolline Pythio ſit opus. quod his accidit, dum ſententias ignorantes, ſatisfacere ſe interpretis officio putant, ſi verba etiam minutiſſima quæq; velut inepta ſuperſtitione cōſectentur. Itaq; vt Iaſone, cuius ductu inuia maria nauigarentur, ſic Clemente Pōtifice opus fuit, cuius auſpiciis inacceſſa noſtris gręcorum Ariſtotelis enarratorū cōmentaria latinis litteris inciperent illuſtrari. vt hanc quoq; partem ſtudiorum Medicum clariſſimæ familiæ mortales deberēt, qui bonarum artium quicquid eſt in omni genere renaſcētium, eidem referunt acceptum. Quo in loco vniuerſo huius ætatis litteratorū ordini congratulari libet, quod te Pontificem Maximum nactus eſt, qui cū cęteris, & prudentiſſimi Principis & Antiſtitis Religioſiſſimi officiis diligenter ac ſapientiſſime fungaris, hoc quoq;, quod litterarum ſtudiis debetur, ſtudioſe impartiri perſeueras. Neq;.n.ſingularis hęc tua in ſtudioſos magnificentia, cum maximo pontificatu exorta eſt, in anguſtiore fortuna paria ſūmis Principibus moliebaris, eaq; liberalitate rem litterariam fouebas, qua pauci vnq̄ in ſūmo iſto faſtigio rerum conſtituti. Itaq; iam tūc quoſdā habebas, qui huius ætatis res geſtas accurate ac diligenter memorię mandarent, alios qui Medicorū, alios in quibus nos, qui philoſophorum græcorum cōmentaria latinitate donarent. Ad ſūmam nemo iam bene de litterarum ſtudiis cum bono publico merebatur, qui ſūmum ſibi præſidium in tuo patrocinio poſitū eſſe cognoſceret, prorſus vt p̄ ſūmā dignitatē nihil aliud potuerit ad animi tui magnitudinē accedere, q̄ vt tantūdem prodeſſe poſſes, ac velles. Vt eo igitur oratio redeat, vnde me iuſtiſſima gratulatio deflexerat, placitum tibi fuit, vt ab iis potiſſimū cōmentariis caperet exordiū quibus Alexander Aphro

diſicus τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ Ariſtotelis enarrauit. Cuius interpretis tanta fuit apud græcos auctoritas, tunc cum ſtudia Peripateticorũ vel maxime florebant, vt nemo Peripateticus haberetur, qui nõ eſſet idẽ Alexãdreus. Nam ipſum Ariſtotelis opus quãtas habeat cõmoditates ad ſtudiũ philoſophiæ, ſimul'q; quantis tenebris ſit inuolutum, declarant Ariſtotelis & Alexandri macedonis alterius ad alterũ nobiles epiſtolę, quorũ hic cũ magiſtro per litteras expoſtulauit, quod hoc de prima philoſophia opus edidiſſet, cuius cognitione, q̃ Imperio & opibus excellere ſe malle ꝓfiteretur, ille reſpõdens bono aĩo diſcipulum eſſe iuſſit. Nam ſic inquit tibi perſuade, libros editos eſſe, & non editos, a nullis enim præterq̃ qui a nobis audierint intelligentur. Ad hoc igitur munus obeundum, cum tibi non aliena meorum ſtudiorum opinione pręcepta, me miniſtro vti placuiſſet, voluntatem tuam ſequutus, libenti & grato animo difficillimam prouinciam ſuſcepi, inuiam ſcilicet, & inacceſſam, & quam niſi labore Herculeo obiiſſe non licuit. Quaſi enim parum eſſet in ipſo opere tenebrarũ, quod ſine controuerſia totius philoſophiæ obſcuriſſimum eſt, & quod nemini quamlibet in ipſa exercitato, non dico apte conuertere, ſed ne intelligere quidem liceat abſq; pertinaci ſtudio, & perpetuis lucubrationibus, innumera librariorum errata, quæ paſſim ſcatebant, quattuor exemplaribus conferendis per laborioſum examen mihi fuerunt caſtiganda, tum multa exprimẽda latine, quæ cum a Romanis nũq̃ fuerint tractata, latinis vocabulis omnino careant, prorſus vt vel nouis fuerint nuncupanda, vel vnius græci verbi intellectus multorum latinorum circuitione explicandus. quod vt ſæpe res ipſa factitare ſuadet ratioq; latinitatis, ſic interdũ tam moleſtum eſt & importunum, vt orationem, quæ alias fuiſſet illuſtris, implicitam reddat, & tenebris offuſcet. Ita fit plerumq;, vt ſi quis ſe philologis commendare ſtudeat, philoſophis parum ſatisfaciat, cum quibus monſtris tam duro certamine depugnaui, vt ſæpe manus fuerim daturus, niſi cuius iuſſa adminiſtrarem meminiſſem. Quam memoriam ſubinde mihi ſuggerebat ſtudiorum quibus ſeſe ab ineunte ætate tradiderat fautor egregius. Io. Matthęus Gibertus antiſtes veronenſis, vir acri ingenio, magno iudicio, & cana in iuuenili ętate, tum prudentia, tum etiam grauitate. Hac enim recordatione viribus ſumptis, pugnam tam ſępe redintegrabam, donec ſuperior mihi viderer euaſiſſe. Pręter loca nõnulla, quæ librariorum incuria in oĩbus, quæ mihi videri cõtingit exẽplaribus deprauata eſſe, non tam ingenio meo fidens aſſeuerauerim q̃ aſſenſu Nicolai iudeci cõfirmatus, viri doctrina ſingularis exactoq; iudicio, & cui eruditorum conſenſus neminẽ, vt video, huius ętatis in oĩs philoſophię ac medi-

cinę,quęcūq; gręcis litteris cōtinetur nodis explicandis & latine tranſfe-
rendis ante ponit. Ego.n.mihi impeditiſſimam quāq̄ difficultatem nō ſa-
tis ante videbar explicaſſe,q̄ iudicio eius ſatisfeciſſem, cum quo talia lo-
ca ſępe,dum per ipſius occupationes liceret conferebam. ſed quorūdam
pertinatiam,quæ vtriuſq; ingenio,niſi diuinatio poceſſerit obſtinate re-
pugnauit,nō dubitabat ille negligentię librariorum aſſignare.quę appo-
ſitis aſteriſcis idcirco notaui,vt ſi cui forte emendatius exemplar contin
gerit,quibus potiſſimum vulneribus ſanandis ſtudia noſtra in publicam
vtilitatem ſuſcepta iuuari valeāt,ſit in propatulo.Sed me Hercule Lyn-
ceus erit,qui tantis in tenebris nihil offendat,ſeq; ita geſſerit, vt in varias
repręhenſiones non incurrat.Quæ mihi eo ſunt magis extimeſcēdę,quod
ſcio huic quoq; operi paratos eſſe obtrectatores,q meo nomini quacūq;
ratione poſſint officiendi,meaſq; cuiuſq; generis lucubratiunculas calū-
niandi occaſiones diligenter arripiunt. Non quod nihil in eis eſſe pu-
tem, quod iure valeat repræhendi (hoc enim furor eſſet profiteri), aut
dubitem quin pleraq; fortaſſe ſint,quæ meam in cōuertendo diligentiam
prætererint, ſed quoniam ea huiuſmodi fore ſpero, vt niſi iis qui ſunt
vtriuſq; linguæ cognitione præditi, & in philoſophia exercitati, non
valde in promptu ſit depræhendi. vt obiter grammaticorum moleſtias
caueam, quos & ſi æquum erat, in ſua ſe pellicula continere, tamen,
quoniam ſibi temperare nequeunt, quominus alienas partes inter-
dum inuadant, rogatos velim, ne prius de mea interprætatio-
ne iudicent, quam quod legere libuerit intelligant, & tunc ſi qua
inepte aut parum eleganter conuerſa videbuntur, experiantur ipſi ea-
dem commodius interpretari, & culpam ſi qua erit, rei qua de agitur dif
ficultati fortaſſe condonabunt, quæ lenociniis latini ſermonis penitus
reluctatur,quæq; nullis verborum Phaleris, neq; exornari neq; variari
vel poteſt,vel debet.Ex tribus enim infimus hic eſt enarratorum dicēdi
character, cuius decorum in ſimplici dictione verſatur, & verbis ſuo in
genere peruſitatis,cui ſi græci Ariſtotelis enarratores ad hunc modum
cum ſua laude ſeruierunt,nos quibus eorum ſcripta latinitate donanti-
bus non licet ab ipſorum veſtigiis diſcedere,quis prudens accuſet, quod
non turgidius inflemus,nec eos orationi fucos adhibeamus,quibus comi
ſolēt tragicę rhetorꝝ declamationes? An parū pręſtabit,qui nō minus ele-
gāter illorꝝ opa latie expſſerit,q̄ ipi gręce cōſcripſerūt? qua fiducia Theo
dorus Gaza hō gręcus,ſe libros Ariſtotelis de nā & gn̄atiōe aīaliū cōuer-
tiſſe,in ipoꝝ p̄fatiōe ꝓfitet,qđ ego an fuerim aſſequut⁹ iudicabūt alii,ipe

certe vt aſſequerer quo ad licuit elaboraui, non quod ſermonis elegantiæ
alieno in loco primam curam habuerim, profiteor enim me in hoc opere
non aliam eloquutionē adhibuiſſe, quam quæ extemporanea facultate,
quãtulãcũq; vſu cõparaui mihi ſuppetebat, ſed qm̃ græci quoq; iſpi ariſto
telica enarrãtes domeſtica & familiari dictiõe vſi ſunt, q̃ p mediocrē exerci
tationem haud magno negotio cõtingat. Ad illud ego me oĩ ope compa-
raui, primũ vt quod te mihi aliquando pręcipere memini, ſermo eſſet lati
nus quidē, ſed non fucatus, nec ambitioſus, deinde vt orationē quantum
res patitur illuſtrarē, tum in primis vt auctoris nõ mõ incorruptas ſen-
tentias, ſed verba ēt, quatenus ſermonis latini ratio permittit transferem,
hoc.n. quod aĺs vitiũ videri põt, ſummã eſſe virtutē in hoc genere inter-
pretãtis philoſophi putãt. q in rebus obſcuriſſimis, nõ tã fidē interpretis,
qui ſuus eſſe velit ſequi, quam integram facultatē ſibi dari cupiũt, de au-
ctoris mente iudicandi, quã tunc magis ſibi cõtingere poſſe putant, ſi cũ
ſententiis verba quoq;, ſed latina fidelitate transferantur, quæ per me vt
præſtarētur, pvirili conatus ſum. Vt aũt lector quē ſequatur habeat, ſitq;
incõmodo eo liberatus, quod mihi paſſim negotium faceſſebat, ariſtote-
lis verba, quæ græce cum verbis Alexandri permixta, & admodum con-
fuſa ſunt, Io. Argyropoli traductionem ſequutus lineis quibuſdã diſtinxi
qua diligentia effectum eſſe ſpero, vt latinus Alexander, q̃ græcus nihilo
minus perſpicuitatis habeat. Quod vero quibuſdam in locis, ab Argyro
poli interpretatione abhorreamus, nequis id putet negligentia quapiam
fuiſſe cõmiſſum: partim id circo fecimus, quoniã ea quãdoq; nobis haud
ad modũ probabatur, partim quoniam licet ſententias ille recte cõuertiſ-
ſet: Alexandri tamen enarratio alia verba, aliam verborum ſeriem poſtu-
labat, cui enarrationi auctoris dictio nobis fuit accõmodãda. Vale.

# ENARRATIO ALEXANDRI APHRODISIEI in primū librum maiorem primę philoſophiæ, interprete Io. Geneſio Sepulueda cordubenſi ad Clementem Sep. Pont. Max.

OMnes homines natura appetunt ſcire, ſignum cuius eſt ipſe ſenſuū amor, & ſine nanq; utilitate propter ſe ipſos ſenſus amantur, & maxime viſus. Non enim ſolum vt agamus, ſed ſi nihil ēt acturi ſumus, videre ſane præ cęteris vniuerſis expetimus, idq; ex eo fit, quia ſenſus hic ad cognoſcendum maxime ſuppetit, compluresq; differentias rerum declarat.

Initiū deſideratur

Enarpria.

OMnes hoīes nā appetunt ſcire) Actiōi aūt pſtare cognitionē, indicio eſt, qd oīs actio ad aliū finē refert. Nā & ipſe virtutū actiones, q̄ oium maxīe ſua ſpōte vident expetende, ad aliud tm̄ qddā referri videntur. Quippe animātes, q̄ vacāt affectibus, vt dii, nihil īdigēt virtutū actiōibus. Vt intelligat, virtutes a nobis pp affectus experi, & qm̄ ad ipſos iporūq; caſtigationē correctionēq; ptinēt. Nā n. affectibus obnoxii ſumus. At nulla cōtēplatio neq; ſcia ad aliqd aliud vr̄ referri. Cognitio. n. rer nā cōſiſtētium, vt plerēq; aliē obſe ipſam eſt expetēda, At nō ex hoc tm̄ arguit actiōe nobiliorē eſſe cognitionē, ſed ēt. qa ſi duo in eadem re verſent alterq; illā intelligat tm̄, alter efficiat agatq;, intelligens tm̄, qūo agēdū ſit, agente & efficiente honoratior eſt. Quod ſi cognitio ſimpliciter nobilior eſt actione, architecti. n. artificibus pferunt, cognoſcētes ſ. agētibus efficiētibuſ. p, cōſequens eſt, vt intelligete, q̄ agere ſimpliciter melius nobiliuſq; habeat. Porro ſi in ipſis ēt rebus agēdis cognitio actiōibus antefert, dubitari nō debet, quin lōge ſit nobiliſſimum ipſum maxime intelligete, quod principior cognitio maxīe pbet hec aūt ſapiētia nūcupat, ſapientia igitur omniū eſt nobiliſſima.

Aīalia igr̄ vna cū ſenſu natura fiūt. Ex hoc aūt in aliis memoria nō fit, in aliis fit & ppterea eorū q̄ memoriā hn̄t, alia prudētia ſunt, alia magis diſcere poſſunt. Et prudentia qdē ſine habilitate diſcēdi ſunt, quę ſonos audire nō poſſunt, vt apes, & ſi quid aliud tale genus eſt animalis, diſcit aūt id omne, quod & hunc cum memoria ſenſum habet,

ii (Aīalia igitur vna cū ſenſu natura fiūt) Poſtq̄ dixit: ab hoīe nō vſus mō, ſed ēt cognitionis gratia ſenſus diligi, qm̄ ſenſus hoī ad cognitionē ēt cōducunt, neq;. n. p ſenſus tm̄, hoī cognitio cōtingit, cui aliud adminiculū hoc eſt rō pter cæteras animātes ſuppetit ad cognitionē, cuius rōnis ppriū ē cognoſcere. & docuiſſet hoīem cæteris animātibus pfectiorē eſſe, & ſapientiā cūctis cognitionē eſſe videri, q̄ oīum ſit pſtantiſſima, p hæc docet nos ſimulq; cōfirmat, merito ſupra dictū eſſe, ſenſus ab hoībus cognitionis ēt gratia diligi. Exponitq; ordinē potentiar aīæ, quę in ſenſibus efficiunt, quo perfectiora aīalia animus pfectis diſcernunt. & hoīem, qa pter cętera aīalia, cōpos rōnis ſit, cęteris eſſe pfectiorē. Quę oīa ipſi ad rōnē ſapiētię cōparant, ac vt doceat, qd eſt ſapiens. Sed aīalibus inquit ſenſu tm̄ prędictis pfectiora ſunt, q̄ non mō ſentiunt, ſed poſſunt etiā, quę ſenſerint meminiſſe, eadēq; prudētiora ac dociliora iis q̄ meminiſſe,

nequeunt.cōmunius vtens vocabulo prudentiora.Nam prudentia proprie in conſultando verſatur, & iis rebus,de qbus cōſiliū capitur.diciturq; habitus cōſultādi. Quāq̄ & aliter prudētia hoc eē intelligitur:qđ facultas rōnabilis.ſed ꝑter hos intellectus prudentia dicit̃ ſolertia & diſcretio circa viſa ſiue imaginatiões,& circa res agēdas verſutia q̄dā nālis,q̄ in iis ingenerat̃,q̄ meminiſſe valēt.Eſt aūt memoria habitus phātaſmatis quaſi imaginis eius:cuius eſt imaginatio.Neq;.n.ad memoriā ſatis eſt imago ſcđm imaginatione,ſed oportet,vt actus in ipſam tanq̄ in imaginnem fiat.i.quaſi ab alio fuerit effecta.vt docuit in libro de memoria.Explicat aūt qūo dixerit,prudētiora,dū addit dociliora.Idcirco.n.dixit dociliora:qm̄ nō nulla ipſorū meminiſſe poſſunt , & quaſdā voces addiſcere,atq; imitari,vt auiū cōplures.Quin ēt agere aliqua,vt canes,&elephāti,& alia q̄dā.Quāq̄(dociliora) dictū eē pōt pro eo qđ eſt aptiora, ad cognoſcēdum. Aīala.n.memoria prędita cognoſcūt & ſuū ab alieno dignoſcere valent ,& p̄ hæc ſimul oſtēdit,ſingulas ſenſuales facultates aīalibus ipſarū cōpotibus ad cognitionē comparādi cōferre,a ſenſu ipſo principiū ſumētes.Apprehēſio.n.q̄ p̄ ſenſum efficit̃,diſciplina q̄dā eſt.ſunt aūt dociliora aīalia,q̄ abſentibus ēt ſenſibilibus motum ab ipſis effectum retinere poſſunt.Porro imaginatio & ſenſus interſe conuerti videntur , in qbus n.horum alterum ineſt,in eiſdem alterū habetur,vt docuit in tertio libro de aīa. *

Cętera igit̃ aīalia imaginationibus atq; memoriis viuūt, expertiaq; experiētię ſunt niſi p̄ parū.Genus aūt hoium & arte viuit & ratione,atq; ex memoria qdē hoibus experientia fit. Cōplures.n.eiuſdē rei memorię vnius experiētię facultatē efficiūt. Videnturq; ſcīa & ars & experiētia fere ſimiles eē.Per experientiā aūt ars emergit,atq; ſcia:nā experientia quidem vt inqt polus, artē effecit ,recte dicens ,inexperiētia vero fortunā.Fit autē ars,cū ex multis experientiæ cōceptibus,vna de ſimilibus oritur vniuerſalis exiſtimatio,nā exiſtimationē hēre , hoc ægrotāti Calliæ hoc morbo, atq; Socrati,& cōpluribus itē p̄ ſingulos ꝓfuiſſe,id experiētię nimirū eſt, at oībus talibus p̄ vnā definitis ſpēm ac affectis ęgritudine contuliſſe : vt hiſce q pituita,aut bili abūdabāt,aut ęſtu affligebātur,id iā artis eē vř.

(Cętera igit̃ aīalia imaginationibus atq; memoriis viuūt)Cū ſupra dixiſſet(aīalia vna cū ſenſu nā fiunt)hoc in loco cętera aīalia ꝑter hoīem parū experientia participare dixit , vel ſignificans oīno experientia vacare, vel quaſi in qbuſdā ipſoꝝ pauxillū eius ingignat̃:expientię ꝓportionale intellexit , vt cū appellauit prudentia . At hoī præter memoriā expientiā quoq; ꝯtingere docet,cū genus hūanū , arte atq; cōſideratione viuere dixit,cōſiderationē appellans rōnē rerū agendarū,in qbus prudentia ꝓprie uerſatur.Expientiā aūt peculiariter hoī tributā eſſe,his verbis docet.(Atq; ex memoria quidē hoībus expientia fit.)Qūo aūt expientia fiat ex memoria aperte docet. Expiētia.n. cognitio q̄dā iā eſt rōnabilis,q̄ hoc ab arte ſuperat̃, qđ expientia eſt cognitio q̄dā vniuerſalis alicuius ſingularis ſępe memoria repetiti, Ars vero nō eſt huius tm̄ cognitio, ſed oīs huic ſimilis quaſi vnius.Nā vt expientia in qbus ineſt , ſe habet ad memoriā, q̄ eſt alicuius vnius numero rei vel rōnis,ſic ars & ſcia ſe habet ad expientiā.qm̄ expetiētia eſt multoꝝ ac ſingulariū.i.ſenſibiliū,quoꝝ eſt memoria in vnū cōplexū , & cognitionē breuis cōꝓhenſio. Ars vero eſt ſūma multarū expiētiarū. Nā experientia eſt ſcire laborantibus hoc morbo hoc medicamentū opitulari , artis vero ſcire tali mor-

bo ægrotātibus talia medicamēta cōferre. Quā obrem ars ſimilia cōſpicit iis, quæ ab experiētia ſumpta ſunt. Artis eſt .n. rei ſimilis diſcurſus. ut ipſe p exēpla docet apte. Dicit aūt: ( hunc morbū ) p tali morbo. Neq; enim in iuuamētis tm̄, ſed etiā in morbis ars p ſimile diſcurrit. Neq; uero negat fieri poſſe, ut ars citra experiētiam diſcatur ſed initio artē p experiētiā inuentā fuiſſe ait. Nā, ut poſtea docebit, fieri pōt, ut ſit quiſpiā artifex, qui nō ſit idē exptus. Illud aūt pſpicuū eſt, qđ polus agebat, q abſq; experiētia quidq̄ efficiūt iis, fortuitu finē cōtingere, ſi forte cōtingat.

Atq; ad agēdū quidē, expientia nō differt ab arte, qn etiā exptos rē magis attingere uidemus, quā eos q rōnē ſine expientia habēt, idq; ꝑpterea fit, qđ experiētia quidē ſingulariū, ars aūt uniuerſaliū eſt cognitio. Actiones uero, gñationeſq; oēs circa ſingularia ſane uerſantur, nā qui medet̄, nō hominē ſanat, niſi p accidēs, ſed Calliā, uel Socratē, uel cæteroꝝ aliquē, qui hoc pacto dicūtur, cui accidit hominē eſſe. Quod ſi qſpiā ſine experiētia rōnē habeat, & uniuerſale qdē cognoſcat, ſingulare aūt qđ in hoc eſt ignoret, is in medēdo pſæpe peccabit. ſingulare enī magis in curationē cadit, ut patet, attñ cognoſcere ac intelligere magis arti, quā experiētiæ cōpetere arbitramur artificesq; ſapiētiores exptis eſſe cēſemus. ex eo ſane, quia ſapiētia in cognoſcēdo magis cunctis accomodatur, idq; ꝑpterea qđ illi qdē cām ſciūt, hi uero neſciūt, expti nanq; eſſe qdē ſciūt, ſed ꝑpter qd ſit ignorāt, illi uero ꝑpter qd, & cām ipſam cognoſcūt. Quapropter & architectos circa ſingula præſtabiliores eſſe, magiſq; ſcire, q̄ eos q ſuis manibus opus artis cōficiūt, & ſapiētiores eſſe putamus. qm̄ hi qdē efficiēdaꝝ rerū cās ſciūt, illi uero pinde ſeſe habēt, atq; inanimata, q̄ faciūt qdē, at nulla prorſus cognitione, ut ignis urit, hæc tñ natura quadā, illi cōſuetudine faciūt. Quibus efficit̄, ut ſapiētiores ſint qdā, nō quia peritiores ſint in agēdo, ſed quia rationē habeāt, cauſaſq; cognoſcāt. Oino aūt docere poſſe, ſciētis ſignū eſſe cēſemus, quapropter artē magis, q̄ experiētiā ſcientiam eſſe putamus. artifices enī docere poſſunt, expti nō poſſunt, præterea nullū ſenſum eſſe ſapiētiam arbitramur. Quanq̄ enī hi ꝑpriiſsime ſunt cognitiones ſingulariū rerū, de nulla tñ ꝑpter quid dicūt. Nō enim cur ignis eſt calidus, ſed tantū ipſum calidū eſſe dicūt.

iiii (Atq; ad agēdū qdē expiētia nō differt ab arte.) Per hæc uerba iā oſtēdit, cognitionē actioni pſtare, & ſapiētiā q̄ ꝑprie intelligit̄ in cognitiōe cōſiſtere, nō in actione. qm̄ ſi ars nobilior eſt expiētia, cū tñ expiētia ad actionē, momēti nō minoris habeat̄, in mo etiā maioris interdū, minus tñ ualeat ad cognitionē, ex hoc quoq; intelligit̄, hoibus cognoſcere. q̄ agere nobilius eē. Si. n. artifices idcirco ſapiētiores appellamus exptis, qm̄ cognitione ſuperāt, haud dubie ſapiētiā, ſciētiā quādā & cognitionē eē cōuenit. Aptē uero cām reddit, cur expti, quā artifices circa expiētiā īſtructiores ſint ad agēdū, dicēs. (Nā q medet̄ Calliæ, hominē ſanat p accidēs, qm̄ accidit Calliæ hoiem eſſe) Præfatus aūt artifices & ſapiētes exptis ꝑpter cognitionē pferri, qđ ex cōi opiniōe cōſtituit, cognoſcētes. n. ſapiētes appellare oībus ē cōſuetū. qd ſit maxīe ꝑpriū intelligētis expōit, cognitionē. ſ. cāꝝ. cōfirmās & demōſtrās ꝑpriū eſſe ſapiētiæ cās cognoſcere. de qua ſapiētia ſermo nobis ſuſceptus eſt, & ſapiētiā i primis eē cognitionē primaꝝ cauſaꝝ.

Porro ſapiētiam nō ad actionem, ſed ad cognitionē referri, apte docet architectorum
argumēto, & cognitionē actione nobiliorē eſſe. Quin etiā artem cognitione & ſciētia
cauſæ præſtare experiētiæ, colligit ex eo, qđ artifices docere poſſunt, expti nō poſſūt,
cū ſciētis ꝓpriū ſit docere. Quod autē cauſæ cognitio ſit ſciētia atq; ſapiētia, manifeſto
ſenſuū colligit argumēto. qui & ſi magis ſingularia cognoſcūt, nō tñ ſapiētiæ nuncu
pātur, ꝓpterea quod cauſas cognoſcēdi facultate uacant.

Atqui ueriſimile eſt, cū hominē qui primū pręter cōmunes ſenſus quāuis
artē inuenerit, nō ſolū ob utilitatē, quæ ab inuētis ꝓficiſcitur, ſed ut ſapiē
tem etiā antecellentemq; cæteris admiratione ab hominibus affici. Atq;
cū complures artes inuenirētur, & aliæ ad neceſſaria, aliæ ad degēdū con
ferrēt, ſemꝑ tales ſapiētiores illis putamus, ꝓpterea qđ ſciētiæ ipſoꝝ nō
ad uſum ꝑtineāt, quo circa cūctis iā talibus cōparatis eæ ſciētiaꝝ inuētæ
ſunt, quæ neq; ad uoluptatē, neq; ad neceſſaria comparāda cōducūt. pri
moq; iis in locis, ubi primū homines otio indulxerūt. Quapropter mathe
maticæ artes primo circa Aegyptū oborṭæ ſunt. Illic enim cōceſſum eſt,
ut ſacerdotes otio uacent.

(Atqui ueriſimile eſt.) Hæc quoq; uerba eo pertinēt, ut appareat, cognitionē rē eſſe v
admiratione, & honore dignā, cum inuētores alicuius rei præter utile, hoībus fuerint
admirationi, ut ſapiētes, & cæteris excellētiores. Ex his ſimul uiā mōſtrat ad ſapiētiam,
& pfectiſsimā cognitionē, & quō ſapiētia hominibus, & nobiliſsimaꝝ reꝝ inquiſitio,
& cōtēplatio cōtigerit exponit. utiq; cū inuētis rebus neceſſariis, & cōmodis, aliquid
iam excellētius & liberalius hominibus per otiū intelligere liceret. Artes autem uolu
ptatum miniſtratrices in ordinē redigit earū, quæ utilitatis gratia quæſitæ ſunt. Morta
les enim uoluptate, alternaq; requie indigētes, res harū effectrices quęſiuerūt. Eſt autē
hmōi artiū finis actio quædā. Nam uoluptates, quæ a cōtemplatione proficiſcuntur,
nō efficiūt finē uoluptatē, ſed ipſam ſui aſſeclam & comitē habēt. Mathematicas uero
diſciplinas initiū habuiſſe ab experiētia, docet Aegyptiorū ſacerdotū cōmemoratio-
ne, qui cum eſſent otioſi per cœleſtes obſeruationes primum experiētiā nacti, artem
deinde cōfecere. Sic & geometria initio inuenta eſt a terræ partitione. Cæteꝝ ut hæ
artes ab otioſis inuētæ ſunt, ſic ipſaꝝ uſus otium requirit.

Dictū eſt igitur in morum libris, quid intereſt inter artem, atq; ſcientiam
cæterosq; ſimilis generis habitus.

(Dictū eſt igitur in moꝝ libris, quid intereſt inter artē.) Qm̄ ꝑ ſciētia uſus fuerat artis vi
noīe, ut ipſaꝝ diſcrimē dignoſcamus, relegat nos ad libros de moribus. In ſexto enī
moraliū Nicomachioꝝ reddita eſt ab ipſo differētia. quo in loco dicit, quinq; numero
eſſe, qbus aīa uerax eſt ueritate, quæ in orōne atq; cōpoſitione uerſať. Nā & ſentiēdo
aīa uerax eſſe dř. Artē, prudētiā, ſcientiā, ſapientiā, intellectū. Atq; artē eſſe habitū cū
rōne effectiuū, ſciētiā uero habitū demōſtratiuū. Eſſe autē demonſtratiuū, q ex priori-
bus, & medio uacātibus & cōcluſione notioribus colligit, uel ſciētiā eſſe exiſtimatio
nē de uniuerſalibus atq; neceſſariis, aut cognitionē, qua cognoſciť cā, ob quā res eſt,
illius eſſe cā, nec rē aliter ſeſe habere poſſe. Prudētiā uero habitū agēdi cū uera rōne
in iis quæ hoī bona uel mala ſunt, & in cōſultatione cadūt. aut prudentiā eſſe uirtutē
partis opinatricis aīę. Intellectū uero uirtutē aīę, qua cognoſcimus demōſtrabiliū in-
demōſtrabilia principia. Tū ſapiētiā eē intellectū & ſcientiā coꝝ, q̄ natura ſunt nobi-
liſsima. ſed cū nos ad illa relegauit, q̄ de artis & ſciētię diſcrimine dicta ſūt, ars.n. in ef

ficiendo

ficiendo vel agendo cōſiſtit, ſcientia incognitione, protinus quam ob rem hec ſint ab ipſo cōmemorata ſubiungit. vt.n.acciperet, atq; oſtenderet, quę propriiſsime ac maxime ſcientia eſſe intelligitur, quam & ſimpliciter ſapientiam appellamus, hanc in primis cauſis primiſq; principiis verſari cunctis hominibus videri, idcirco demonſtrauit, artem experientię pręſtare cognitione cauſę, & eas eſſe nobiliores, quę verſantur in cognitione cauſę earum rerum, quę ab ipſis tractantur.

Sed cuius gratia ſermonem nūc facimus.ideſt, omnes enim eam ſcientiā, quæ ſapientia nuncupatur, circa primas cauſas, & principia eſſe putāt, Quapropter expertus, vt prius eſt dictum, ſenſum quēuis habentibus, artifex expertis, architectus manu conficientibus, opus artis, contemplator effectore ſapiētior eſſe videtur. Patet igitur ſapientiam circa principia quædam cauſaſue ſcientiam eſſe. Quonam autem hanc ſcientiā quærimus, hoc erit nobis conſiderandum, quarum inquam cauſarum principiorūq; ſcientia ſapientia eſt.

vii ( Sed cuius gratia ſermonē nūc facimus id eſt ) His verbis aperte ipſe declarat, quo ſermo pertineat, & cuius gratia ſuperiora ſint cōmemorata.ſ.vt oſtendatur ſpeculatrices artes, q̄ actiuas cunctis videri nobiliores, & ſapientiam eſſe primorum principiorum cognitricem. quod demonſtratum eſt a nobis, cum oſtenderemus ſemper nomē ſapientię in iis magis vſurpari, qui magis valent cognitione. Experiētia enim q̄ ſenſus ſapientior eſſe putatur. quia iam cognitio quędam eſt rationabilis. Comprehenſio.n.vniuerſalis rationabilis eſt. Ars vero q̄ experientia, quoniā ars cām cognoſcit, cum rei ſimilis contēplatio fiat per cauſæ cognitionem.( Architectus inquit manu cōficientibus ).i. Architectus ſapientior eſt artifice, qui opus conficit, & contēplatrices artes q̄ effectrices ſapientiā magis attingūt.quia nō ad vſum ptinent, ſed ad vitā traducendam, & ipſius cognitiōis gratia capeſſuntur.( quoniā aūt hanc ſcientiā quęrimus) i.quoniā ſuſceptum a nobis negotium eſt inquiſitio huius ſcientiæ, intelligere oportet, in quibus verſetur ſciētia, quā inquirimus. Dictis.n.ſatis declaratur, ſcientia eſſe circa quædā principia & cauſas. Sapientia.n.cōfeſſione omniū eſt cognitio principiorum & cauſarū. Et ſapiēs qui harū rerum ſciētia prǽditus eſt. Cum igitur ſapientia cōmuni mortalium de ipſa conſenſu ſit cognitio principiorū & cauſarum, & cauſæ multifariam intelligantur, merito primū quærit, quarum cauſarum & principiorum cognitio ſit ſapientia, de qua nobis futurus eſt ſermo. Supra ergo dixit appellatam ſapientiam opinione omniū in primis cauſis principiiſq; verſari. Sed quoniā perſpicuū eſt, quæ ſint prima principia, primęq; cauſę, idcirco ſumens pro confeſſo ſapientiam in principiis & cauſis verſari, quęrit in quibus, at p verſari in primis demōſtrabit. Aut certe ne illo quidem in loco ipſum accipit, vt indubitatū, ſed vt demonſtrandum. Quamobrem ex neceſſitate cauſarum partitionem exequitur, docens eas dici quadrupliciter. cōmemorat q; priorū placita de cauſis, vt ſiqd ab illis recte fuerit inuētum, id ſequamur, ſin minus, aliqd pterea inueſtigemus. oportet igitur ex hac diſciplina primorū principiorū & cauſarū cognitionē petere. hęc āūt ſunt entis velut principia. pter quę exiſtūt ſingula entia de quibus eſſe pdicatur. huius aūt ſunt primæ & quæ propriiſsime ſubſtātiæ eſſe intelliguntur. hæ naq; ſubſtantiarum principia ſunt, ſubſtantię vero cæterarum rerum. vt demonſtrauit. Ex hac igitur doctrina harum rerum cognitio petenda eſt, & quæcūq; ad ipſarum cognitionē faciunt. de quibus ipſi plurimus habetur ſermo. Neq;.n.aliter cognitio ipſorum haberi pōt, niſi prius con

ſtitutis,& refutatis quæ obeſſe videantur.

Si igiť exiſtimationes qſpiã eas,quas circa ſapiẽtes hẽmus ſumpſerit,id
forſitan inde magis pſpicuũ fiet.Primũ itaq; exiſtimamus ſapientẽ oĩa ſci
re,maxĩe quo ad fieri põt,nõ p ſingula ſciam ipſorũ hñtẽ. Deinde ſapiẽtẽ
eũ eſſe putamus,q difficilia hoĩ,nõ facilia cognitu,cognoſcere põt.Sẽtire
enim oĩbus eſt cõe,quapropter facile,& haud ſapiẽs eſt.

(Si igiť exiſtimationes qſpiã eas,quas hẽmus de ſapiẽte ſumpſerit) Cõſueuit in cun- viii
ctis ſp Ariſtoteles aliqua demõſtraturus p principiis vti cõibus & naturalibus morta-
liũ opinionibus.aſſeuerãs cognitionẽ atq; ſciæ appetitũ hoĩbus eſſe nãlem. & qđ ſciæ
principia nobis ſint a nã tributa.hęc.n.ſunt cões intelligentię. vt in naturali auditu in
q̃ſtiõe de loco,itẽ cũ de tpe diſputaret,ad ſummã ĩ cũctis fere q̃ſtionibus hac via pce
dit. Ad hũc igr̃ modũ hoc ĩ loco iueſtigãs in qbus nã principiis verſeť ſapiẽtia,& qđ
ſit munus ſapientis,& oĩo qs ſit ſapiẽs , explicat cões ſentẽtias & nãles,quas habemus
de ſapiẽtibus.vt his cõſentanea cõgruẽtes apte atq; ꝯuenienter ſumamus ponamuſq;.
Hęc igiť ſunt q̃,vt refert,cõi ſentẽtia ſapienti ac ſapiẽtię deferunť. Oĩa ſcire cõiter,&
vniuerſaliter,& poſſe de cunctis cõpthẽſim diſputare. nõ vt q p ſingulas ſcĩas aut ar-
tes ſapiens ſit.Nã q tali doctrina valẽt,ii nõ iã ſapiẽtes,ſed artifices , & eius de quo di-
ſputãt ſciẽtes eſſe putanť.Sed neq; fieri põt,vt q̃dã oĩa ſapiẽs aliter.q̃ vt dictũ eſt ſciat.
quo circa adiecit(quo ad fieri põt.)Ad hęc ſapiẽs ſcire putať excellẽtia & difficilia:&
q̃ nõ facile cognoſcunť.Nã q vulgara & facilia ſciunt,ii nõ putanť eſſe ſapientes,quo
fit,vt ſenſus non appelletur ſapientia,nec ſentientes qua ſentiunt ſapiẽtes . Cõis enim
& facilis eſt cognitio ſenſualis.Iam vero qui exacte curioſeq; de ſingulis intelligibili-
bus agit,nec fallitur,is quoq; ſapiens appellatur.

Præterea magis exactũ magiſq; habilẽ ad principia tradẽda,cãſq; doctri
na ſapiẽtiorẽ eẽ circa ſcientiã q̃libet arbitramur. Sciarũ ẽt eã q̃ ſui cã ſciẽ
diq; gr̃a eſt expetibilis,magis ſane q̃ ea q̃ eſt euẽtus gratia, ſapiẽtiam eſſe
cẽſemus,& magis principem itidem magis,q̃ ſubminiſtrantem. Non.n.
præcepta ſapientem ſuſcipere,ſed præcipere, nec hunc alii , ſed huic mi-
nus ſapientem obtemperare oportere cẽſemus . Tales igitur & tot de ſa-
pientia & ſapientibus exiſtimationes habemus.

(Magis exactũ magiſq; habilẽ ad principia tradẽda).i.q reddẽdis cauſis doctrinã præ ix
bet,is magis appellať ſapiẽs,q̃ q aliter docẽt.ſciarũ ẽt ea ſapientia nuncupať,q̃ nõ pro
pter extrinſecus accidẽtia expetiť,ſed pp cognitionẽ,q̃ ex ipſa ſcia ſuggeriť.& ii rur-
ſus ſapiẽtes,q hmõi ſcia p̃diti ſunt.i.q ſciunt ea,q̃ pp ipſam cognitionẽ expetunť, nõ
quorũpiã accidẽtiũ gr̃a.Illud aũt(magis exactũ magiſq; habile ad pĩcipia tradẽda)nõ
vt vnũ,ſed vt duo oportet accipere.hęc.n.differũt interſe,& ad hũc modũ ſex efficiũť
q̃ hoĩum ꝯſenſus tribuit ſapiẽti.Pręterea q cognoſcit res pĩcipatũ:& ĩperio potiores,
ſapiẽtior eẽ putať,q̃ q res nouit ſubiectas.Et inter ſcĩas, q̃ pĩcipalior & potior habeť,
q̃ ſcĩa miſtratrix magis eẽ ſapiẽtia. Hęc igiť de ſapiẽtibus cũ ſic ſtatuit Ariſtoteles , ve
lut cõibus ſentẽtiis ꝯfeſſa,tentat ea ſingula huic tribuere, q primas & vniuerſales cãs
ꝯgnoſcit.p hęc demõſtrãs id,qđ fuerat p̃fatus,appellatã ſapiaʒ in primis cauſis & prin
cipiis verſari,hoĩum eſſe cõem cõſenſum. Maxĩe nãq; vniuerſaliter & cõiter is oĩum
rerũ hẽt ſciam,q nouit prima principia . Nã quẽadmodũ q nouit principia quarũdam
rerum,is quandã illarum cognitionem vniuerſalẽ habet,ſic qui nouit omnium rerum
principia,is omnium rerum vniuerſalem quandam obtinet cognitionem.

Horum aūt primū, omnia inquā ſcire ei cōpetat, qui maxime ſcientiā habet vniuerſalē neceſſe eſt. Iſte nāq; ſcit quomodo ſeſe habēt vniuerſa ſubiecta, fere aūt & ea ſunt hominibus difficillima cognitu, quæ maxime vniuerſalia ſunt. Longiſſime nāq; a ſenſibus diſtant.

x (Horum aūt ipſum ſcire ei cōpetat, qui maxime ſciētiā habet vniuerſalē neceſſe eſt) Illi verbo (ſcire) deeſt verbū (oīa) Nam q maxime habet vniuerſalē ſciētiā, huic oīum rerū cognitio ſuppetit. hoc. n. poſitū erat. Eſt aūt maxime omniū vniuerſalis ſciētia, quę de entibus habet, qua entia ſunt. Ens. n. cunctis rebus exiſtētibus eſt cōe. Sed ex iis, q̄ cadunt in cognitionē mortaliū, vniuerſalia ſunt hoībus cognitu lōge difficillima. propterea qđ ſint a ſenſibus remotiſſima. quod erat ſecūdū ex iis, quę poſita ſunt, cōi ſentētia tribui ſapiēti. Siquidē entium ſimpliciſſima quęq; & prima lōgiſſime abſunt a ſenſibus. Addidit aūt (hoībus) ad differentiā naturę. Notiora. n. naturę ſunt ea, q̄ quę ſenſibus ꝑcipiuntur. Quinetiā ſcientiaꝶ cognitio lōge primoꝶ exactiſſima eſt. Nā doctrinę, quæ ex primis habētur, cæteris ſunt exactiores. Siquidē exactiores ſunt, quę ex paucioribus, ex paucioribꝰ aūt, vt quæq; ſunt principiis ꝓpiores, vt dictū eſt in libris poſteriorum. Idcirco. n. propriiſſimas & potiſſimū demōſtrationes eas eē dixit, quæ a ꝓpoſitionibus medio vacātibus & primis ꝓficiſcunt, proxime ab iis, quæ ꝑ has demōſtrantur. At ſi principiis ꝓpiores ob ipſoꝶ cognitionē ꝑfectiores ſunt, dubitari nō debet, quin ipſoꝶ principioꝶ ſciētiæ longe ſint ꝑfectiſſime, propter quas, quæ ad ipſa ꝓpius accedūt, cæteris habētur exactiores. Eſſe aūt ꝑfectiores, quæ ex paucioribus exiſtunt, & ſunt principiis propiores, q̄ quæ ex pluribus ac remotiores, q̄q̄ docuit vt mō dixi, In poſterioribus reſolutoriis, tñ nunc quoq; oſtendit Arithmeticæ & geometriæ argumento. quaꝶ diſcrimē eſt, quod geometria verſatur in iis, quæ poſitionem habent. Signum nāq; & linea & cætera, in quibus verſatur geometria, ſitum habēt, vnitas autem & numerus, poſitiōe carēt, quo fit vt geometra arithmeticis demōſtrationibus vtatur, vt qui eis indigeat ad ſuarum confirmationē, arithmeticus non itē geometricis.

Exactiſſime præterea ſcientiarū eæ ſunt, quæ primorū maxime ſunt,

xi (Exactiſſimę præterea ſcientiarum eę ſunt, quæ primorū maxime ſunt.) Non eſt exiſtimandum, hoc cum eo pugnare, quod dictum eſt in præfatione phyſici auditus, vbi docens faciendum eſſe initium a nobis notioribus, dicit totum notius eſſe per ſenſum & vniuerſale totum quoddam eſſe. Neq;. n. primum idem eſt quod vniuerſale. Nam prima cauſa motrix, de qua ipſi propoſitum eſt diſputare, eſt illa quidem omnium prima, non tamen ſic vniuerſalis, vt genera. Sed neq; illic vniuerſale quod dicitur velut genus primum eſſe dixit, quod ſenſu percipiatur, ſed id quod cōmunius eſt, & pluribus accidit. vt exemplis declarauit.

Et enim quæ ex paucioribus accipiuntur, exactiores iis ſūt, quæ ex additione ſumūtur, quo pacto arithmeticam exactiorē eſſe geometria cōſtat. At vero magis etiā ad docendū accomodata eſſe videtur ea ſciētia, quæ cauſarū magis ē cōteplatrix. ii nanq; docēt, qui cauſas circa ſingula dicūt atq; aſſignant. Cognoſcere etiā atq; ſcire, cognoſcēdi ſciēdiq; cauſa ei maxime competit, quæ maxime ſcibilis ſcientia eſt. Qui nāq; ſcire expetit ob idipſum, is eam expetet maxime, quę maxime ſcientia eſt, at talis eſt ea, quæ maxime ſcibilis eſt. Prima vero & cauſæ maxime ſcibilia ſunt, ob hæc enim atq; ex hiſce cætera, & non hæc per ſubiecta cognoſci ſolent.

Princeps quoq; maxime ſcientiarũ ac magis, q̃ ſubminiſtrans eſt ea, quę gratia cuius agendũ eſt vnũ quodq; cognoſcit.

(Et.n.quę ex paucioribus accipiũtur exactiores ſunt.)Nam cui accidũt pauciora,hoc xiii
difficilius eſt cognitu,& maiore curã requirit.& cui nihil accidit,huius cognitio diffici
lior eſt, ac proinde maiorẽ etiã num diligentiam deſiderat non ſuppetente auxilio ab
accidẽtibus,in ipſorum ſubſtantię notitiam. prorſus vt ab ipſa ſola ſubſtantię ſit peten
da cognitio. Harum aũt rerum ſcientia potior eſt,quia ſcire magis efficit. Præterea
demonſtratio,quæ proprie intelligitur,ex prioribus concludit. Nã cætera tunc demũ
demonſtrant,cũ fuerint demonſtrata p hæc,quæ per alia priora fidẽ ſui nõ acceperũt.
At ſciẽtia, quæ ex primis accipitur,ex paucioribus accipitur,quæ aũt ex paucioribus,
exactior eſt & exquiſitior,ac proinde quæ ex primis exiſtit. ſiquidẽ quę per hæc demõ
ſtrantur,cauſę ſunt poſterioribus,vt demonſtrẽt.Sed quęrat aliquis,q̃uo cognitio pri
morũ principiorũ & cauſarũ difficillima eſt,ſi in his cognitio p demonſtrationẽ expe
ditior eſt nobis? An cognitio principiorũ,quę ſunt quaſi ſentẽtię,p quas cętera demõ
ſtrantur,hoc eſt demonſtratiuorũ principiorũ in expedito nobis eſt,nõ aũt principio
rum entis,quod ſi ita eſt,q̃uo hæc principia ſciũtur? An hæc quoq; p demõſtrationẽ?
Nam demõſtrationis horũ,ſentẽtię quoq; ſunt principia. At cum oĩs demonſtratio ex
primis habeatur, fit vt aliqua his habeãtur priora. An nihil prohibet, ipſis quoq; vt
demõſtrabilibus priora q̃dã eſſe dici? Sed ſi demõſtratio eſt cognitio p cãm,tũc aliqua
eſſet horũ cauſa,quæ proinde prior haberẽt. An nõ oĩs demõſtratio p cauſam efficit?
Illud aũt cõpertũ eſt,q cauſas intelligũt,iis maiorẽ ad docendũ ineſſe facultatẽ.ſiqui
dẽ docentiũ ꝓpriũ munus eſt,cauſas reddere eorũ,quæ docẽt,vt ſupra dixit.Cæterum
vel dicit ſciam,quæ cauſas cõtẽplat,magis eẽ doctricẽ,q̃ diſſimilẽ.doctrina.n.ſiue præ
cepto per cauſas efficiẽ. ſeu ſola hæc ſit cauſarũ contẽplatrix, hæc.n.ſunt cauſæ quæ
proprie intelligũtur.Aut certe hoc dicit. Sciẽtia quæ cõſiderat ea,quæ magis ſunt cau
ſæ,magis eſt apta docere.cũ doctrina per cauſas tradatur.hæc aũt eſt doctrina quæ cõ
ſiderat,quæ magis ſunt cauſæ,hæc ergo maiorẽ facultatẽ habet docẽdi.Item cognoſce
re et ſcire ipſarũ rerũ quæ intelligunt,& cognoſcunt,gratia & nõ alterius,id cognitio
ni potiſſimũ,quæ de cauſis & principiis habet contingit. Ea nãq; ſunt maxime ſcibilia,
per quæ aliorũ ſcibiliũ quodq; ſcibile eſt. Quare cũ ſint quædã ſciẽtiæ ꝓpter ipſas ex
petẽdæ,vt poſitũ eſt,huiuſmodi ſciẽtia omniũ maxime ſua ſponte expetẽda eſſe videri
debet.Nam q ſcire cupit ob hoc ipm vt ſciat,is eã expetet maxime,quæ potiſſimũ eſt
ſciẽtia. quoniã cui ſcire ꝓpter ſe eſt expetendũ,huic maxime expetendũ eſt,quod eſt
maxime ſcibile.huiuſmodi vero ſunt primæ cauſæ,primaq; principia.Cum aliorũ co
gnitio ab horũ cognitiõe pendeat.Tunc.n.arbitramur rem quãq; intelligere,vt ipſe di
xit in phyſica,cũ principia & cauſas eius cognoſcimus.Quod vero hæc ſint maxime
ſcibilia oſtẽdit,cũ dixit demõſtrationes ex primis fiunt,ſcibiliũ aũt cognitio p demon
ſtrationẽ cõtingit,quo fit,vt primæ cauſæ ſint cæteris demõſtrãdi,ac ſcientiã ingenerã
di vim habẽtibus cauſæ, vt talia ſint.Nam principia ſciẽtiarũ hæc hñt pro principiis.
Sed ſcientiarum ea eſt facile princeps,quæ principiis cauſas cognoſcit. hæc ſunt autẽ
quorum gratia cætera ſunt.In cũctis.n.rebus ſciẽtia, quæ cognoſcit,cuius cauſa effi
ciẽdorum quodq; fieri debeat,præſtantior eſt,q̃ quæ eadẽ efficit ac miniſtræ fungitur
munere,vt in architectonica licet intelligere.

Hoc aũt eſt ipſum in ſingulis bonum,atq; id omnino quod eſt ſummũ in omni natura bonũ. Ex omnibus igitur,quæ dicta ſunt, in eandem cadit ſcientiã, id quod quæritur nomen. Nã primorũ ipſam principiorum ac cauſarũ cõtẽplatricẽ eẽ oportet.Summũ enim bonum & id gratia cuius,

vna eſt cauſarum.

xiii (Hoc aũt eſt)quia vere dixit,quæ gratia cuius agendũ eſt,vnũ qđq; cognoſcit,declarat,q̃ ſit hmõi cauſa,cuius gratia vnũ qđq; agendũ eſt dicẽs(hoc aũt ẽ ipm in ſingulis bonũ)hæc.n.eſt cã finalis.Nã vt ipſe dixit in exordio moraliũ nicomachiorum.oĩs ars oĩſq; doctrina atq; actus & electio bonũ quoddã appetere videt̃.Tale aũt eſt id qđ eſt omniũ rerũ cauſa.Cuncta.n.illius gr̃a & ſunt & efficiunt̃,q̃ vero nõ ſũt,ea quodã ſibi innato appetitu ad illud ſpectãt.Quo fit,vt ſciẽtia,quæ hmõi bonum cognoſcit,facile princeps haberi debeat. Sed volẽs explicare primã cãm eſſe rebus cãm vt finẽ & ſciẽtiam,q̃ hmõi cauſam cognoſcit,p̃ſtantiorem eſſe effectricibus eoꝝ,q̃ illius gratia ſundixit illud.potiorẽ eſſe,q̃ gratia cuius agendũ ſit vnũ quodq; cognoſcit,q̃ quæ miniſterio fungit̃.Argumẽtatio vero eſt hmõi.Sicũctis in artibus & diſciplinis,quæ cognoſcit id gratia cuius & finẽ præſtãtior eſt,q̃ quæ aliqd efficit,merito quæ finẽ rerũ oĩum cognoſcit,& cuius gratia oĩa & ſunt & fiunt,ea facile princeps primaq; haberi debet. Talis aũt eſt ſapiẽtia q̃ primã cauſam contẽplatur,quãdoquidẽ cũcta entia p̃ſtantiſſimũ bonorũ & ipm ſummũ bonũ appetant,ſummũ aũt bonũ eſt pr̃ia cauſa.Quibus demõſtratis q̃ ſupra dicta ſunt in pauca colligit.declarans ex cũctis iis,quæ ſapiẽtes cõſequũtur,demonſtrari ſapientiã eẽ primorũ principiorũ & cauſarũ contẽplatricem.Nã ſummum bonũ & cuius gratia cũcta ſunt & efficiũtur,cuius boni hæc doctrina eſt contẽplatrix,de numero cauſarũ eſt.cum ſit hmõi cauſa,vt finis.oportet.n.ipſam primorum principiorũ & cauſarũ eſſe contemplatricẽ.Ex oĩbus ergo dictis efficit̃,vt ſapientia ſit ſcientia primorũ principiorũ & cauſarũ cõtẽplatrix.Addidit aũt(ſummũ.n.bonũ,& id gratia cuius vna eſt cauſarum)qm̃ dixerat hominũ cõſenſu oportere ſapientiam eſſe principiorum ſciẽtiam,nõ miniſtratricem,& eã ſciẽtiam eẽ p̃ſtantiorem,q̃ cognoſcit,cuius gratia vnũ quodq; agẽdum ſit. hoc vero ſumum bonum eſt.

Non eẽ ãt effectricẽ ex iis ẽt q primo philoſophati ſunt patet. Ob admirat iões eni hoĩes & nũc & p̃io philoſophari cœperũt·Pricipio qdẽ facilia mirabiliũ admirãtes:deinde paulatim ſic p̄cedẽtes & de maioribus dubitãtes:ut de lunę ac ſolis affectibus:de ſtellis,de ortu etiã uniuerſi. Qui uero dubitat & admiratur:iis ignorare ſe arbitratur.

xiiii (Non eſſe aũt)p̃ſatus igit̃ p̃ſtãtiorẽ eẽ ſcientiam quę cognoſcit cuius gr̃a una quęq; res eſt:qđ qdẽ eſt ſumũ bonũ:oñdit ſciam:quę cognoſcit primis cãs:hoc quoq; cognoſcere et ob id principẽ eẽ:p hæc uerba(non eſſe aũt effectricẽ ex iis etiã q primo p̄hati ſunt patet)p̄hia & ſapientia nõ eſſe neq; efficiens nec actiua:ſed in cõtemplationem uerſari,ex hoc demonſtrat̃:qm̃ initio:q primũ p̄hãti ſunt,inde p̄ceſſerũt ad inq̄ſitionẽ,& inuentionẽ harũ reꝝ,qđ ad mirarẽt:quo mõ earũ quæq; ſeſe haberet.porro admirari hoĩm eſt non intelligentiũ.Si ergo p̄pter ignorantiã admirabantur,& p̄pter admirationem ad p̄hãndum aggreſſi ſunt,nimirũ eius gr̃a ad p̄hãndum acceſſere,qđ ab ipſis ignorãtiã debuit amoliri.cognitio ãt.nõ actio ignorantia eos debuit explicare cognitiõis igit̃,nõ actionis gr̃a acceſſerunt ad p̄hãdum. Nã ſi p̄pter ignorantiã ipſorum inq̄ſitionẽ ſunt aggreſſi:dubiũ nõ eſt.quin cognitiõis deſiderio ducti fuerint.Cũ ignorantiæ non effectio,ſed cognitio medeat̃.Cæterũ Ariſtotelis mos ẽ eãdẽ appellare ſapientiã & primã p̄hiam.Nã p̄fectiſſima p̄hia exorſa ab admiratione p̄ceſſit ad inquiſitionẽ.Deinde cũ q̃ inquirebat inueniſſet,ita ſe in his gerebat,vt admiraret̃,ſi ea ſeſe aliter habere poſſent,vt in p̄ceſſu cõmemorabit.Sed initio p̄hari cæptũ eſſe ait,dũ mortales facilia & obuia quæque admirarentur.p̄pter quædã,q̃ ipſis p̄ter rationẽ fieri videbantur.Exempli cauſa,cur electrũ paleas ad ſe trahat,cur magnes ferrum.aut qđ ſit arcus cæleſtis,aut omnino q̄bus ex rebus nubes cõcreſcãt.vnde tonitrua edantur. quõ fiant

fulguratiões.deinde paulatim eo pceſſerunt, vt de rebus maiorib⁹ admirãtes ingrerẽt ac pbarẽt.ſed affectus lunę vocat defectus ipſius & accretiões,atq; decremẽta.& pari rõne ſolis defect⁹ & ort⁹ atq; occaſus.At dubitare & admirari ob opĩonẽ fit ignorãtię. Quapropter & fabularũ amator phũs quodãmõ eẽ vr̃, ex mirabilibus .n. fabula cõſtat.Quare ſi vt ignorationẽ fugiãt philoſophati ſunt,patet ob cognitionẽ & nõ vſus cuiuſq̃ gratia ſciam illos eſſe ſequutos, teſtis aũt eſt, et idipm qđ accidit.Cũ.n.oĩa neceſſaria ad facile cũ voluptateq; viuẽdũ adeſſent,q̃ri talis prudẽtia cępit . Quo patet ob nullã aliã vtilitatem nos ipam q̃rere,ſed vt hoiem eũ liberũ eſſe dicimus,q ſuiipſius eſt gratia , non ob aliũ,ſic & ipſam ſolã ſciarum liberã eſſe,eſt.n.hęc ſuiipſius gratia ſola, quapropter & nõ hũana poſſeſſio ipſius,nõ iniuria putaret. Multis.n.cõditionibus ſerua natura hoium eſt, quare ſecũdum Simonidẽ deus ſolus hunc habet honorẽ.At.n.virũ nõ ſolũ eã,q̃ ad ipſum accomodatur,q̃rere decet.Qđ ſi vera dicunt poetę , & in deũ inuidentia cadit,hac in re maxie veriſimile eſt idipſum accidere,& infortunatos eos homines eſſe, qui hæc ſuperflua quærunt.Sed neq; deus inuidus eſſe poteſt,ſed vt & prouerbio dicitur multis in rebus mentiuntur poetæ.

(Quapropter) adiecit aũt quapropter fabularũ amator pħus quodãmõ eſſe videt,qm̃ ſtudet ea diſcere,q̃ ob ignorantiã ſui ſunt admiranda.ppterea qđ fabulę ex admirãdis & fidẽ nõ capiẽtibus,cõſtituunt.Qui aũt pp admirationẽ aliquarũ rerũ conatur intelligere,ii pħi ſunt.Sed initio nõ cuiuſpiã emolumẽti aut actionis, ſed cognitiõis gratia cœptũ eſſe pħari,ex hiſtoria quoq; cõfirmauit.Cõparatis.n.rebus neceſſariis & cõmodis ad vitã degẽdã aggreſſi ſunt hoies inq̃ſitionẽ pħię.& hmõi rerũ cõtẽplationẽ . Qđ ſi ſuppetẽtibus neceſſariis & cõmodis ad vitã aggreſſi ſunt hoies p pħiam indagare, ſatis intelligit,non vt inueſtigarẽt rem aliquã neceſſariã ex iis, q̃ ptinent ad vitã degẽdam inquirẽdi negotiũ eos ſuſcepiſſe. At oẽs effectrices artes aliqđ hmõi q̃runt,q̃runt .n.efficiuntq; aliqua vel ex neceſſariis & vtilibus,vel ex iis q̃ faciunt ad vitæ facilitatẽ. Appellat aũt prudentiã hmõi ſapientiã & contẽplationẽ. eandẽq; ingenuis hoibus ſimilẽ eſſe ait,q pp ſe ipſos,nõ queadmodũ ſerui ,aliorũ gratia ſunt. Nã ſeruus, vt in politicis docuit,ẽ q cũ hõ ſit,alterius eſt.Qualis q ob ingenii tarditatẽ nõ ad rerũ cognitionem,ſed ad ſeruiendũ eſt aptus.ſiquidẽ hmõi cognitio quaſi ſola doctrinarũ libera ſit, ipſa ſui gratia eſt.Hanc vero pp ſe expetendã eſſe,q̃q̃ nullã vtilitatẽ exhibeat,ſed contra impedimento ſit parãdis vtilibus,argumẽto eſt,qđ ſe attingentibus tm̃ ingerit amorem ſui,vt nihil aliud efficere velint.impedimentũq; & moleſtiã eſſe putent,quidqđ ſe ab ſtudio ipſius auocarit.Quãobrem merito dicit hanc cognitionẽ non hũanã,ſed diuinã eſſe cenſeri.Hoies.n.pp indigentiam pleriſq; in rebus ſerui ſunt. cum ipſius eã multa agere cogant. Nã qa hoies hmõi ſunt,idcirco ipis valetudo atq; diuitię ac cætera hmõi in bonis habẽtur.Quo fit,vt in hęc paranda ſtudiũ atq; operã cõferãt.Diuinum aũt oĩs indigentię ĩmunis eſt & liber.Quo in loco ſimilia iis dicit,q̃ dixerat in moralibus nicomachiis.Illic.n.dixit.Qm̃ nõ oportet,vt qdã pcipiunt, q hõ ſit,hunc hũana ſapere,& mortalia,qui mortalis,ſed aliquid ſupra q̃rere.Nã hæc & talia dicit illo in loco .Quo circa inq̃t,ſi verũ eſt qđ poetæ tradũt,deũ inuidere excellẽtibus mortalibus, ac pinde infœlices eẽ,oẽs q aliq̃ facultate excellũt,cæteriſq; mortalib⁹ pſtãt,vtiq; ſapiẽtib⁹ maxĩe inuidet.hi nãq; veriſſime ſupra mortalẽ nãm qdq̃ hñt.Attñ fieri nõ põt, vt

in deũ cadat ĩuidẽtia. Nã inuidẽtia, vt teſtaꝛ diuinus plato, procul eſt a choro diuino. (ſed multis inquit in rebus mentiunꝛ potæ) ex quaꝝ reꝝ numero hęc eſt vna.

Neq; tali ſciam honorabiliorẽ vllã aliã putare oportet, eã.n. honorabiliſſimã eẽ patet, q̃ diuiſſima eſt. At hęc ſola dupliciter talis eſt, ea nãq; diuina ẽ maxĩe, q̃ maxĩe de⁹ hẽt, & ea rurſus q̃ diuinaꝝ ẽ reꝝ, ſola aũt hæc vtrãq; cõditionẽ hãc ſubiit, nã & deus oĩbus cã, pricipiũue quoddã eẽ vr̃, & talẽ ſciam aut ſolus aut maxĩe deus hẽt, oẽs igiꝛ magis hac neceſſarię ſũt, pręſtabilior vero nulla. Oportet tñ in ipſius acqſitiõe fieri nobis ecõtra, atq; cũ a principio q̃rimus, nã incipiunt qdẽ, vt dictũ eſt, oẽs ab admiratiõe, vt fit cũ mira q̃dã ſpectanꝛ, cã nondũ pſpecta, mirãturq; ſi ita res ſe habeat, aut circa ſolſticia, aut circa diametri quadrati incõmenſurabilitatẽ.

xvi (Neq; tali inq; ſcia honoratiorẽ vllã aliã putare oportet.) Nã q̃ maxime diuina eſt, ob hoc ipm̃ eſt lõge nobiliſſima. hæc aũt ſcia eſt maxĩe diuina, qa ſimillima eſt deorum actioni. Nã cũ ſit pbabile deũ aliqd agere, hac excepta actiõe, nulla alia decet diuinam maieſtatẽ. Pręterea qm̃ eſt diuinarũ reꝝ cognitio, eſt.n. cognitio primaꝝ cãrũ & principioꝝ, deus aũt eſt primũ principiũ & cã cęteroꝝ. Et p hęc demõſtrat hanc doctrinã merito appellari theologiã.i. ſciam de deo (oẽs igiꝛ inq; alię magis hac neceſſarię ſũt) qm̃ hęc oĩo neceſſaria nõ eſt. (Pręſtãtior vero nulla) hęc.n. eſt oĩum pſtãtiſſima. qppe cũ ſit maxĩe diuina. Deinde viã & rõnẽ oñdit huius doctrinę cõparandæ, quã qdẽ admirationẽ eſſe dicit oppoſitoꝝ iis, q̃ admirãtes initio hoĩes phari cœperunt. Qm̃ ante cognitionẽ hoĩes admirabanꝛ, ſi res poſſent ſic ſeſe hẽre. Nactis vero cognitionẽ admirationi erat, ſi poſſent nõ ſic ſe hẽre. Porro admirabilia eſſe dicit pęgmata, q̃ p ſe ac ſpõte moueri videnꝛ. dũ a rerũ admirandaꝝ artificibus oſtentanꝛ. ſunt aũt ſolis cõuerſiones, de quibus mentionẽ facit, ſolſtitium ęſtiuum, & ſolſtitiũ brumale.

Mirabile nãq; cũctis eẽ vr̃, ſi qd oĩo nõ mẽſureꝛ. Oportet aũt huius exitũ ad contrariũ atq; melius, vti dr̃ pverbio fieri, cũ didicerint, nihil.n. magis vir geometra pfecto mirabitur: q̃ ſi diameter cõmenſurabilis fiat. Quę nã igiꝛ natura ſit eius ſciæ, quã q̃rimus, & quod ppoſitũ ſignũue ſit, quo inquiſitionẽ, doctrinãue totã attingere oportet, ſatis iam explicauimus.

xvii (Mirabile nãq; cũctis eẽ vr̃, ſi qd minimo nõ mẽſureꝛ) hoc dicit pp diametrũ. Ceu.n. ſit in lineis aliqd minimũ, vt in nũeris, mirabile vr̃, non oẽs lineas minimo mẽſurari, & eſſe inter ipſas cõmẽſurabiles. ſiqdẽ hñt aliquã cõem mẽſurã. hoc aũt haud verũ eſt. Oẽs .n. nũeri vnitate mẽſuranꝛ, nõ itẽ oẽs linee mẽſuran aliquo vno. qa nulla eſt minima linea. Ac pinde nõ oẽs lineę ſunt cõmẽſurabiles. Eę nãq; magnitudines cõmenſurabiles ſunt, q̃ cadẽ mẽſura mẽſuranꝛ. In oppoſitũ aũt & melius deſinũt, q ex ignorãtia & pinde admiratiõe verorũ, quaſi nõ poſſint ſic habere, trãſeũt ad cognitionẽ. Nã q ſciam ipſoꝝ accipiũt, miranꝛ, ſi poſſit ipſoꝝ aliqd aliter ſeſe hẽre. (vt ẽ in pverbio) Prouerbiũ fortaſſe ĩtelligit, qd ait, ſcdorũ meliorũ. (Quę nã igiꝛ ſit nã eius ſcię, quam q̃rimus explicatũ eſt) Dictũ eſt.n. hãc ↄtẽplatricẽ eſſe, nõ actiuã, & primarũ cãrũ principiorũq; cognitricẽ. (Et qd ppoſitũ ſignũue ſit qd inqſitionẽ doctrinãue totã attingere oportet) oportet.n. ex admiratiõe verorũ pp ignorãtiã traſire, pp ſciam in admirationẽ oppoſitorũ veris. ſi fieri poſſit an al̃r ſe habeãt, q̃ vt cognita ſũt. ſed poſito & explicato ſapiẽtiã priorũ eẽ ↄtẽplatricẽ, merito in primis q̃dripẽtitã facit diuiſionẽ cãrũ, vt ĩ phyſico auditu. Ac cętera qdẽ apte referũꝛ, q̃ vo de forma dicta ſũt aliq̃ ĩdigẽt enarratiõe.

Cum aũt cōſtet primarũ ſciam cauſatũ ſumere oportere,tũc.n.vnũ qdq;
dicimus ſcire,cũ primã cognoſcere cãm arbitramur. Cãę vero quattuor
modis dicuntur,has in medium afferamus oportet.

(Cũ aũt ꝯſtet ex principio cãꝝ ſciam ſumere oportere,tunc.n.vnũqdq; dicimur ſcire, xviii
cũ primã cognoſcere cãm arbitramur)Ex pricipio cãꝝ dixit ꝑ primis cauſis. Cogni
tionē aũt,q̃ ꝑ ſciam hẽtur caꝝ reꝝ,q̃ hñt principiũ, & cãs pẽdere ex cogitatiōe priorũ
principioꝝ & cãꝝ in exordio ēt phyſici auditus teſtatus eſt.qd itẽ inpoſterioribus re-
ſolutoriis demōſtrauit,& nũc ſimilr̃ repetit.Qui.n.aliqua cognoſcit nō a primis cau-
ſis,ſed ab iis,q̃ cohęrẽtes ſũt,ſiue ꝓxĩę aliqbus,quaꝝ ſunt alia priores cãę.is nō cogno
ſcit ipſas cãs,q̃ proxĩę ſunt rei,de qua q̃rit.Qđ ſi tunc qd principia cãſq; hẽt cognoſci
tur,cum ipſius principioꝝ habet cognitio.& q initio a nō cognitis cognitionē nactus
eſt,hic nō proprie dicitur ea ſcire,merito dicit ipſum ſcire pendere ex cognitione pri
marum cauſaꝝ.per hoc confirmans ſapientię,quæ contemplatrix eſt primarum cau-
ſarum id acceptum ferri,vt cæterę doctrinæ ſcientiæ ſint.

Itaq; cauſam vnam dicimus eſſe ſubſtantiam ipſam,quiditatemue,nam
ipſum propter quid primum,ad ipſam vltimo rationem redigitur.

(Itaq; cãm vnã eẽ dicimus ſbam ipſam, & qditatẽ) ſbam appellat formã.Nec ĩmerito xix
formã cuiuſq; rei vocauit ſbam,cũ res q̃q; ꝑ formã ſit id qd eſt.Propterea.n.ꝑ hãc defi
nita definiunt.Nã qditatẽ dicens,definitionẽ ſignificat atq; rōnẽ.(Qm̃ ipm̃ pp qd pri
mũ ad ipſam vltimo rōnẽ redigit).i.ad definitionẽ.hoc aũt eſt cã formalis. In hanc n.
ait vltimo redigi ipm̃ quare.porro(vltimo)dixit qm̃ reddita definitione nō vltra quęri
mus quare.ſ.quaſi nacti iã ſimus cognitionẽ eius cãę,de qua nobis erat q̃ſtio. Nã pcō
ctati,quare ignis calefaciat,poſt q̃ edocti ſumus,qd eẽ ipſius ignis eſt eẽ calidũ & cale-
factiuũ,nō ãplius q̃rimus quare calefacit.Iã.n.hẽmus qd q̃rebamus. Rurſus ſiqs q̃rat,
quare nix eſt viſus diſcretiua,ẽt ſi rñſum acceperit,qm̃ eſt alba,non tñ deſiſtet ab inq̃
tiōe quare.Req̃ret.n.quare albũ diſcernit viſum.At q accepto aliquo rñſo,q̃rit ẽt num
quare,pfecto is nō dũ cãm accepit.Poſt q̃ vero didicit,ꝙ hoc eſt eẽ ipſius albi,eſt.n.rō
& definitio albi diſcretiuũ viſus,nō vltra q̃rit cãm quare album diſcernit viſum. ſ.qdẽ
poſt hmōi rñſionẽ nihil ẽ neceſſe q̃rere,quare ſic ſe res hẽt. Merito ergo dicit vnã cãm
eſſe ſbam & qditatẽ cuiuſq; rei.ſed hãc cãm eſſe declarat,id qd ſubiungit,qa inqt ipm̃
quare in rōnẽ vltimo redigit.Dixitq;(vltimo)qm̃ ad q̃ſtionẽ quare, nōnullę aliæ etiã
rñſiones reddi poſſunt,q̃ nōdũ rōnẽ & definitionẽ ꝯtineãt. Quãobrẽ hmōi rñſiones
cãm formalẽ docere nequeũt.Nec ingrens quare,a q̃rendo deſiſtit. Adhuc.n.dici non
pōt cãm eſſe redditã,dũ q̃ritur quare.q̃ſtio.n.quare cãę q̃ſtio eſt. id igit eſt cã, quo au-
dito in queſtione quare deſiſtimus ab huiuſmodi q̃ſtione.deſiſtimus autẽ audita defi-
nitione & forma.hæc igit eſt cã.Sed qa dixerat ipm̃ quare primũ vltimo ad definitione
redigi,idcirco quomō vltimũ eſt primũ & cã explicat ꝑ ꝓxima verba. Nã qđ vltimũ
dicitur in reſponſione id primũ eſt in natura & cauſa ideoq; ſubiungit

Cã vero principiũq; id eſt,qđ primũ cũ ꝓpter qd q̃ritur aſſignat. Alterã
aũt materiã,& ſubiectũ,tertiã cã vnde eſt principiũ motus.

(Cã vero & principiũ eſt ipſum primũ quare.)Nam qđ in q̃ſtione quare vltimo rñde xx
tur,id proprie cauſa eſt.quod aũt ſic eſt primũ cã, id cã eſt eorum quæ ſic ſunt cauſæ.
quod igitur vltimo reſpondetur in queſtione quare, prima cauſa eſt huiuſmodi cau-
ſarum. Cui ſiquis addat,definitio autem eſt vltimum in reſponſis ad quæſtionem qua
re,is cōcludere poterit definitionẽ eẽ primã cãm formaliũ cãꝝ. Quiditas ergo & defi
nitio eſt prima cauſa hoc eſt forma.Nam per formam cuiuſq; rei quiditas ipſius acci-
pitur.Aut dicit(cã vero & pricipiũ & primũ eſt ipm̃ quare).i. ſubſtãtia & q̃ditas.quã

vltimū qd rńdet in q̄ſtione quare, pria cā eſt. Aut ſignificat eoꝝ, q̄ ante ipm reſponſa ſunt cām principiiq; eſſe .i. eoꝝ q̄ reſpōdent in q̄ſtione quare, hoc eſt.n. vltimū qd reſpōdet. Nā vltimū in qōne quare, pria cā eſt & principiū. Neq; vero dixit vltimū in reſponſiōe eē primū in nā, ſed hoc ꝑtermiſſo, cū diceret id qd huius eſt cōſequēs illud ſ. cā vero & principiū ē ipm quare primū, obſcure loquutus ē. idcirco.n. quare eſt primū, qm̄ vltimū in rńſione quare, qd eſt primū in nā eſt cā & principiū ī rńſione quare. Reſpōſione aūt vltima ad quare, primā cām explicari hinc intelligit. quia qō principii eſt ipm quare. cuius aūt rńſo accepto nō vltra q̄ritur quare, id ꝓprie principiū eſt. principiū aūt eſt primū. (Alterā vero inqt materiam & ſubiectum.) ſubiectum latius patet quam mā. cum diuinoꝝ ſubiectū nō ſit materia.

Quartā cā q̄ huic opponit, id inquā gratia cuius cętera fiūt, ac ipm bonū, finis.n. hoc eſt oīs gn̄ationis oīſq; motus. Atq; q̄q̄ cōtēplati de ipſis ſumus in hiſce q̄ de natura dicta fuere tn̄ ad veritatē magis pſpiciendā maiores ēt noſtros, q reꝝ contēplationē aggreſſi ſunt ſumamus oportet, & illos.n. principia qdā & cās dicere cōſtat. Si igit illoꝝ ſn̄ias ī mediū attulerimus, aliqd euenerit ſane, qd ad ꝓpoſitū doctrinę huius accomodabit. Aut.n. aliud qppiā iueniemus cāę genus, aut hiſce q̄ magis dicūt, nūc credemus.

xxi (Quartā cā, q̄ huic opponit: id inq̄ gratia cuius atq; ipm bonū. finis.n. hoc ē oīs gn̄ationis) facta mentione cāę efficientis, hęc aūt eſt vnde pficiſcit principiū motus, docet cām finalē oppoſitā eſſe cāę efficienti. qm̄ altera ꝑexiſtit. altera vltima eſt. qd ipſe expoſuit ſubiunges (finis.n. hoc eſt gn̄ationis oīſq; motus.) ſi.n. illa eſt principiū. hęc aūt finis, merito dicunt opponi. Sed finis quodāmō cā ē efficiētis, q finis in efficiendo vltimus eſt, nā vero & rōne primus. finē nāq; rōne anticipantes actionē pp ipſum exordimur. Quin ea quoq; q̄ nā fiūt hūc quaſi ſcopon et ꝓpoſitū petūt ſpectantq;. ſcopos aūt pręexititu. Iā bonū ipm eſſe cām vt finē, & principiū hmōi eſſe finē gn̄atiōis, & omnis motus ipſe, vt ſupra dixi, docet in exordio ethicorū cum dicit. Oīs ars & oīs diſciplina bonū quoddā appetere videt. qd ſi res oēs ſuū quęq; finem appetunt, vt bonū, pfecto quod ꝓprie finis intelligit, & quē appetunt oīa q̄ mouent, ſūmū bonū erit, & optimū entiū. qd ipſe quoq; in ethicis expoſuit dicens, quāobrē ſummū bonū recte id eſſe definiunt, qd oīa appetunt. Ceteꝝ explicata ptitione cāꝝ inqſiturus, in qua potiſſimum cā verſet ſapiētia, cū cāę pluriſariā dicātur, optima rōne primū in ſententias priorum ingrit, & quā aut quas cās qſq; attulerit exponit. Quod vſui nobis fore dicit ad confirmationē memorataꝝ cāꝝ. Nā vel aliū modū inueniemus cāꝝ, ſi forte q̄ a veterib⁹ dicta ſunt, ſub hāc diuiſionē cadere nō videbunt, aut certe ſi quæ tradidere nō excedunt numeꝝ cāꝝ a nobis tradita, ptitiōi nrę velut cōmode factę maiorē fidē adhibebim⁹.

Plurimi itaq; eoꝝ q prīo philoſophati ſunt, ea ſola principia oīum eē exiſtimarūt, q̄ ſub rōne māę collocātur, id.n. elemētū reꝝ id principiū eſſe dicūt, ex quo fiunt vniuerſa, fiūtq; prīo. & in qd vltimū corrūpūtur, ſubſtantia pmanēte qdē, mutationē aūt in affectibus ſubeunte. & idcirco, neq; fieri qcq̄ neq; corrūpi putāt, qa talis natura ſp ſeruat, queadmodū neq; ſocratē dicimus, aut ſimplr fieri, cū bonus fit, aut muſicus, aut corrūpi ſimpliciter, cū hos hītus abiicit, qa manet ipm ſubiectū, ſocrates inquā ipſe, neq; qcq̄ idēridē ceterorū, oportet.n. quādā vnā eē naturā, vel plures vna ex quibus aut ex qua perſiſtente, ſalua cętera fiunt. Multitudinem tamē ſpeciemq; principii talis non eandem inquiunt omnes.

(Plurimi itaq; corũ q primo pħati ſunt,) Cãm cur ſenĩetias veteiũ hoc in loco cõme- xxii
moret, ipſe exponit aperte. quoniã placita illorum refert, nõ q̃ſi & ipſi putauerit, hęc eẽ
pricipia ſbarũ nãliũ, tũc.n. memoratio aliena eẽt a pposito, ſed qa putabãt hęc eẽ oĩum
rerũ pricipia, in qb⁹ reb⁹ ɔtinenẽ nũc pposita. Illi.n. ſtatuebãt rerũ nãliũ hęc eẽ pricipia,
q̃ ab ipſo tradũt, ſed has tñ & nihil pterea eẽ rati, q̃rebãt eadẽ pricipia rerũ nãliũ & oĩuſ
entiũ. Veteres aũt ſolã cãm mãlẽ aſſeruiſſe declarat, docẽs ipſos dixiſſe cãm & pricipiũ
entiũ id eẽ, ex quo primo aliqd efficiẽ, & in qd vltimũ aboleẽ, ſba manẽte qdẽ, ſed affe
ctionibus variante. Res nanq; hmõi eſt mã, q̃ ſuã ſbam in qbus rebus habeẽ imortalẽ
& ingenitã ɔſeruat. mutaẽ aũt affectionibus, dũ aliqua ex ipſa gñanẽ. Illud aũt (q̃ in ma
terię ſpẽ) dictũ eſt p eo, q̃ ſunt in hac ſpecie principiorũ mãliũ, ſolũ eſſe putabãt (Ideir
co neq; fieri qdq̃, neq; corrũpi putant. qa talis nã ſp ſeruaẽ.) Qui vero affirmant mãm
eſſe corpus quoddã actu, et nõ vt ait Ariſtoteles facultate, ii nihil neq; gñari, neq; inte
rire ſimpliciter, vt fateanẽ cõſequẽs eſt. Sed q̃ gñatio appellaẽ eẽ alterationẽ. vt demon
ſtrauit in libris de gñatione. vt q fateri cõuincanẽ mãm, q̃ actu exiſtit, ſemp eandẽ ma
nere. Poſuerunt.n. hãc eſſe imortale principiũ, & imutabile ſcdm ſubſtãtiã. ſed in gña
tione ſubſtãtiarũ, q̃ ex ipſa fiunt, affectiones mutare. Alteratio.n. eſt mutatio p affectio
nẽ. Qui vero fuerint hi, q cũ ſolã mãlẽ cãm ponerent. non poterãt tueri gñationẽ pro
prie dictã, deinceps exponit. Quorũ primũ fuiſſe ait thaletẽ hic.n. inter eos, q referunẽ
primus auctor eſſe vr̃ nãlis pħię. cuius ſñiam exponit aperte. demonſtratq; manifeſto
Socratis exẽplo, nõ poſſe iſtos tueri gñationẽ qb⁹ placet ſubiectũ actu prorpſus exiſte
re, qd ſemp retineat ſuã ſubſtãtiã in qbus rebus habeẽ. Nã ſingula q̃ ex hoc efficiunt,
aliquo mõ ſubiectũ hñt (opportet.n. inqt quandã vnã eſſe nãm, vel plures vna ex qui
bus aut ex qua pſiſtente ſalua cętera fiant.) Qui ſubiectũ vnũ eſſe aiunt, ii mãm eſſe
affirmant qddã ens actu, qd iam pſe exiſtit. Qui vero plura ſubiecta eſſe aſſerũt, ii vt
ſubiectis verbis docebit, nõ oẽs eadẽ opinabanẽ. Quãobrẽ ſubiungit (Multitudinem
tñ ſpeciemq; principii talis non eandem inquiunt omnes.

Sed Thales qdẽ auctor talis philoſophiæ primus aquã eſſe dicit. Quapro
pter & terrã ſup aquã dicebat eſſe, ſumpta forſitan hãc exiſtimatione ex
eo, qa nutrimentũ oĩum hũidũ eſſe, & ex hoc fieri atq; hoc viuere calidum
ipm videbat. Id aũt ex quo qppiã fit, ipſius eſſe principiũ cõſtat, & inſup
qa ſemina oĩum hũidã habere naturã videbat, atq; aquã naturę humidis
principiũ eſſe. Sunt aũt q & valde antiquos & multo ante hanc ętatẽ, pri
moſq; theologos ſic arbitranẽ de natura putaſſe. Oceanũ.n. & Tethin pa
tres generationis fecerunt, iuſiurandumq; deorum aquam, quæ quidem
a poetis ipſis ſtyx appellatur.

(Sed thales qdẽ auctor primus talis pħię) Talis.i. nãlis & cõtẽplatricis. Hic.n. phyſi- xxiii
corũ q memoranẽ antiqſſimus eſt. quẽ putaſſe aquã eſſe principiũ aperte docet, & cur
ita putauerit. ppterea.ſ. q; oĩa humido cibo alanẽ. Eſſe aũt cuiq; a cibo ſuppeditetur. &
oĩum rerũ ſemina ex qbus gñantur, nã humida ſint, & ex hoc.i. ex hũido effici calidũ
ipm. Thales.n. calidũ ignemq; putabat ex euaporatione ab humido exhalata gñari. ex
hoc.n. ali eẽ & cõſeruari. hoc.n. ẽ quod ait, (atq; hoc viuere) Itaq; Thales calidi humi
dum principiũ, & elementũ eſſe putat rebus nãlibus. Quippe cũ ex hoc alanẽ & fiant.
Ex quo.n. res efficiũtur, id ipſarũ principiũ eſt. Quãobrẽ aqua principiũ eſt ignis, ſi ex
aqua ignis efficiẽ. efficiẽ aũt ex aqua, qm ea nutriẽ. (atq; aqua hũidis nãę principiũ eſt)
.i. aqua principiũ & natura cauſaq; humidis eſt, vt ſint. Quod ſi cęteris rebus vti ſemi-

nibus principiũ eſt humidũ, & aqua principiũ eſt humidorum, nimirũ & hęc principium ſit eorum, quę ſub ipſo cõnectur. (Sunt aũt, inquit, q & valde antiquos tradũt) quaſi hanc opinionẽ ad vetuſtiſſimos nõnulli referãt. primoſq; theologos & ipſorum opinionem refert. quo in loco Homerum Heſiodũq; deſignare videtur, quaſi hi fuerint primi theologorum.

Nam honorabiliſſimũ quidẽ eſt antiquiſſimũ, iuſiurãdũ aũt honorabiliſſimum eſt. Atq; obſcurũ quidẽ forſitã eſt, ſi hæc opinio de natura vetus ſit quædã atq; antiq. Thales tñ hoc pacto fertur de cauſa prima dixiſſe. Hipponem.n. nemo cũ hiſce ponere dignũ putabit, ob mẽtis eius nimiã vilitatem. Anaximenes aũt, atq; Diogenes aerẽ aqua priorem maximeq; principium corporum ſimplicium ponunt, Hippaſus autem metapontinus, & Heraclitus epheſius ignem.

xxiiii (Nam honorabiliſſimũ quidẽ eſt antiquiſſimũ, Iuſiurandum aũt honorabiliſſimum eſt.) Quod colligere molitur huiuſmodi eſt. Qui aquã iuſiurandũ eẽ deorũ cõmenti ſunt, eos quẽadmodũ thaletẽ aquã entium eẽ principiũ poſuiſſe. p huiuſmodi aũt argumentationẽ, hoc ſumimus, quod eſt honorabiliſſimũ, id pfecto vetuſtiſſimũ ẽ, & principiũ, iuſiurandũ aũt eſt honorabiliſſimũ. Nam qđ iuramus id quaſi honoratiſſimum iuramus. Iuſiurandũ ergo vetuſtiſſimũ eſt, & principiũ. hoc porro aqua eſſe dicebatur, ſtyx.n.p ipſos aqua erat, ſed in dictione ſumere videtur duas propoſitiones affirmatiuas in ſecũda figura. Quia nõ dicit qđ honorabiliſſimũ vetuſtiſſimũ, ſed honorabiliſſimũ quod vetuſtiſſimũ. qđ huic ęquipollere videt. Quod vetuſtiſſimũ honorabiliſſimũ. Quæ ppoſitio ſi ad hũc modũ ſeſe habet, efficit ſecũda figura in cuius vtraq; ppoſitiõe terminus honorabiliſſimũ pręedicat affirmatiue. quo Syllogiſmo nihil recte cõcludit. At nõ ita ſeſe res habet. ſed argumẽtatio eſt in prima figura. & honorabiliſſimũ pdicat de iure iurãdo, ſubiicitur aũt vetuſtiſſimo. atq; ita loquutus eſt, quaſi vetuſtiſſimũ & principiũ cõuertatur cũ honorabiliſſimo, & dictum illud ęquiualet huic, honorabiliſſimũ ẽ vetuſtiſſimũ. Quod aũt illud phoc dixerit declarauit adiiciẽs, Iuſiurãdum aũt eſt honorabiliſſimũ. eũ hoc p honorabiliſſimũ euitaſſet. (Atq; obſcurũ inquit forſitã eſt, ſi hæc opinio vetus quædã ſit.) quaſi nõ ſatis cõſtet, an primi theologi fuerint ĩ hac ſentẽtia, necne. neq;.n. hoc manifeſto dicebãt. Sed quidã conant Sylogiſmo demonſtrare. Argumentãtur n. ſumẽtes duas affirmatiuas ppoſitiones in ſecunda figura quẽadmodũ ſeſe habere pdicta ratio videtur. obſcurius etiã num. (Thales tñ ait hoc pacto fertur de cã prima dixiſſe) Merito dicit (fertur hoc pacto dixiſſe) cũ nullũ extet thaletis ſcriptum, ex quo affirmare quiſpiã poſſit, hęc ab ipſo ad hũc modum eſſe tradita (Hipponem.n. nemo cũ hiſce ponere dignũ putabit, ob mẽtis eius nimiã vilitatẽ) Hippon. narratur poſuiſſe p principio ſimpliciter humidum indeterminate, nõ explicãs aqua ne ſit, vt thales, an aer, vt Anaximenes & diogenes. quo circa eius opinionẽ ptermittit quaſi fluitãtem, & nihil certi ſtatuentẽ, aut certe nõ ppterea ommittit eius ſentẽtiã, qđ ſit indiſcreta & nihil habẽs ſtatui, tũc.n. nõ dixiſſet, ppter vilitatẽ opinionis eius, ſed quaſi non debeat inter phos computari ppter eius ſententię vilitatẽ. Quãobrem dixit (cũ hiſce) .i. cũ phis. quod fortaſſe ideirco dixit, qñ impius fuit, ac longe abhorrẽs a dei cognitiõne. In huius.n. tumulo huiuſmodi legitur epigrãma Hic eſt Hipponis tumulus, q fato deficiẽtes diis immortalibus æquabat. Poſt hæc de iis verba facit. q aerem principiũ eẽ dicebãt, ipſum ante aquã ſtatuẽtes. qui quidẽ fuerunt Anaximenes mileſius, & Diogenes apolloniata. Nam Hippaſum metapontinũ & Heraclitum epheſium ignẽ tradidiſſe ait principiũ eſſe omnium.

Empedocles vero ipſa quatuor elementa, quartum iam dictis terram adiungens,hæc enim permanere ſemper ,& non fieri dicit , ſed multitudine paucitateue mutationem ſubire, cum in vnum atq; ex vno congregantur ac diſgregantur.

(Empedocles vero ipſa quatuor elementa : quartam iam dictis terram adiungens.) Priores.n.ipſo alii ignem alii aquam alii aerem principium eſſe ponebant.quibus tri- xxv
bus Empedocles terram adiecit quartam.(hæc.n.permanere ſemper,& nõ fieri dicit, ſed multitudine paucitateue mutationem ſubire,cum in vnum atq; ex vno congregantur.)Expoſuit quomodo ex multitudine & paucitate. Nam miſtio ipſorum,& in vnũ coitus,qui ab amicitia efficitur,tranſitum habet in paucitatem & vnitatem . diſcretio vero quæ fit a diſcordia ,diſiunctioq; horum ex vno multa facit.Atq; ita loquitur,quaſi hæc poſſint in huiuſmodi mutatione proprias naturas obtinere.Aut non de concretione & diſcretiõe dicit:quarum authores ſunt diſcordia & amicitia.Sed de ea quæ videtur eſſe ipſorum elementorum generatio & interitus . quorum quodq; tunc generari videtur,cum ipſorum aliqua multitudo cõcreſcit . Nam cum in aliqua miſtura plures ſunt ignis partes:tunc generatio ignis fieri videtur. cum vero pauciores .interitus. Aut certe ſenſus eſt:hæc quidem non generari , ſed multitudinem ac paucitatem entium fieri ex horum cõcretione & diſcretione.

Anaxagoras inſuper clazomenius ætate quidem hoc prior,re vero poſterior,infinita principia dixit eſſe,pene enim omnia,quæ ſunt ſimilium partium, vt aquam vel ignem,ſic generari corrumpiue congregatione duntaxat diſgregatiõeue, aliter vero neq; fieri neq; corrumpi,ſed permanere perpetua dicit.Ex his igituur ſolam quiſpiam cauſam eſſe putauerit,quę rationem materiæ ſubiit.

(Anaxagoras vero clazomenius ætate quidẽ hoc prior,re vero poſterior)Anaxagoram qui prior ætate fuit,quam Empedocles poſteriorem eſſe ait re & ſentẽtia,quã ha- xxvi
buit de rebus naturalibus.Non quod prorſus Anaxagoræ opinionẽ Empedoclis ſententiæ preferat vt prudentiorem pleniorem'q;.ſed quia putat Anaxagoræ opinionem poſteriorem eſſe & magis ſuccinctã.Nam alio in loco preponit Empedoclem , quod ponẽs finita principia , eadem tueatur.Satius eſt enim finita , quam infinita principia ſtatuere,ſi quis per finita eadem tueri valeat.n. nõnullis tamẽ in locis Anaxagoræ ſententia quam Empedoclis opinio potior habetur. Quãq̃ nũc Anaxagoram operibus eſſe poſteriorem dicere videtur,propter elemẽtorum infinitatem.hęc.n præfatus ſubiungit( Infinita principia dixit eſſe )ſed in progreſſu ipſius opinionem conuenire docet cum ſententia Platonis,qui poſterior fuit . Expoſita enim ſententia eius,oſtenſoq; doctrinæ ipſius eſſe conſentaneum,vt vnum & infinitum principium eſſe dici queat, ſubiicit. Vult tamen aliquid hiſce ſimile dicere. quæ poſteriores dixerunt ,& nunc magis apparent.Pene.n.oĩa quæ ſunt ſimiliũ partiũ , vt aqua & ignis & ſingula quatuor corpora ſic generari corrumpiq; congregatione & diſgregatione videntur.ſ.quia vnũ quodq; hoc effici videtur:multorum ſimilium cõuentu.Ad hunc itaq; modum Anaxagoram dixiſſe ait,hæc ſimilaria quæ infinita ſint & ſempiterna generari,& interire.generari autem complurium ſimilium concretione,interire diſcretione . Dixit q̃ prope omnia ſimilaria,quia non omnia poſuit eſſe principia.haud.n.aquã,terram,ignem & aerẽ,quæ ſimilaria eſſe patet ſenſus argumẽto,elemẽta eſſe dixit,ſed miſturas quaſdã.

(Ex his

(Ex his igitur inquit ſolã quiſpiam cauſam eẽ putauerit)Ex his.ſ. quę dicta ſunt. Nã principia materialia adiecit & corporea. At Empedoclis & Anaxagoræ,qui eãs quoq; efficientes poſuerunt,idcirco meminit,vt declararet , quibus cauſis materialibus iſti vſi fuerint præter priores . Nam & hos inſectatus eſt , ꝙ efficientibus cauſis verbo tenus vſi fuerint.nec eas complectanẽ in iis gñandis,q̃ gignunt ex ipſis elemẽtis.

Hoc autem modo procedẽtes ipa res eos in via poſuit quærereq; coegit, nam tametſi quam maxime generatio corruptioq; omnis ex aliquo vno eſt,aut pluribus,cur tamen id accidit, & quidnam huius eſt cauſa . Non enim ſubiectum ſeipſum mutari facit , etenim neq; lignum neq; æs cauſa eſt,vt vtrumq; ipſorum mutetur,neq; lignum quidem lecticam , æs vero ſtatuam facit,ſed aliud quid mutationis eſt cauſa. hoc autem quærere nil aliud eſt,quam alteram quærere cauſam vnde eſt principium motus , vt nos eam appellare ſolemus.Qui igitur huiuſcemodi doctrinam a principio tetigere,vnumq; ſubiectum eſſe dixere,nullam ſuam in opinione difficultatem ſenſere.

xxvii (Hoc autem modo ꝓcedentes)Docet vnde poſt cauſam materialem proceſſerint ad inueſtigationem efficientis.ſ.qm̃ ſubiectum aliqua indiget cauſa,vt mutetur in ea , in quæ tranſit,nihil.n.ſeipſum mutare facit ſine aliqua externa cauſa .(Quia ergo hmõi doctrinã prorſus a principio tetigere,)ad eos redit.qui ſola cauſa & principio materiali vſi ſunt.qui addidiſſe uidetur illud prorſus a principio , vt Thalete atq; Anaximenẽ deſignaret. Nam Empedocles & Anaxagoras:de quibus mentionem fecit,aliquid de principio efficiente attigiſſe vidẽtur,vt ipſe in ꝓceſſu docebit.(Nullam inquit in ſua opinioe difficultatem ſenſerunt).i.dictoꝝ ſuorum abſurditatem ignorarũt. Neq; placita ipſa damnabant,quod non recte traderẽtur.neq; pręter cauſam materialem aliud principiũ inueſtigabant velut ipſa non ſatis eſſet,nec ab ipſis recte traderetur.

Sed quidam eorum qui vnum dicũt,quaſi a quæſtione hac ſuperati, vnũ ipſum immobile inquiunt eſſe,totamq; naturam non ſolum generatione corruptioneue,hoc enim vetuſtum eſt,omneſq; in hoc cõſentiũt , ſed alia quoq; omni mutatione,atq; hoc ipſorum propriũ eſt. Nemini igitur vnũ vniuerſum ipſum ponentium talis in mẽtem cauſa venit,niſi Parmenidi ſoli,& huic ea ratione nimirum,qua non ſolum vnum ,ſed etiã duas quodammodo cauſas eſſe ponit,ii autem magis dicere poſſunt, qui plura faciunt,vt qui calidum frigidum, vel ignem & terram ponũt,nam igni quidem vt motiuam habente naturam,aqua vero terra & talibus,vt contrariam habentibus naturam vtuntur.

xxviii (Sed quidam eorum qui vnũ dicunt,quaſi hac quęſtione ſuperati vnum ipm̃ imobile eſſe inquiunt ) Xenophanẽ deſignat,atq; Parmenidẽ & Meliſum.iſti.n.vniuerſum vnum eſſe ſtatuebant.quos ideo ait victos fuiſſe hac quęſtione,quoniã ſtatuentes vniuerſum vnum eſſe,& inueſtigantes qui fieri poſſit,vt hoc vnum ex ſe mutaretur ,non valebãt ipſum vnum amplius tueri,vſu rerum explorata inficiarẽtur niſi atq; adeo prope dixerim manifeſtiſſima quęq;.tollebant.n.e rebus motum & mutationem . quoniã his ſaluis,non poterant ipſi ens vnum eſſe aſſerere.ſed cum dixiſſet(vnum ipſum immobile inquiunt eſſe)addit(totamq; naturam ) quia ipſis tota natura vnum eſſe vide-

batur & quaſi incomperto abſurdum ſit affirmare, totam naturã eſſe immobilẽ adiicit. (Non ſolum generatione & corruptione) quoniam hæ mutationes & ſi non ſunt motus, fiunt tamen, dum aliqua mouentur. Sed alia quoq; omni mutatione. (Nemini igitur affirmantium vniuerſum eſſe vnum huiuſmodi cauſæ cognitio contingit) huiuſmodi .i. efficientis, per hos enim nihil prorſus efficitur. Aut hoc non tantum dicit de iis, quibus placebat, omne vnum eẽ, idemq; immobile: ſed etiam de iis, qui ſubiectum vnum vnamq; materiam eſſe ſtatuebant. Nam & iſti vniuerſum vnum eſſe tradebãt. Et fortaſſis vt ex hoc loco argui poteſt, cum dixit paulo ante. (Ex his igitur ſolam quiſpiam cauſam eſſe putauerit) hos innuebat, qui vnum elementum eſſe putabant. (Niſi parmenidi ſoli) De parmenide & eius opinione meminit Theophraſtus in primo libro de rebus naturalibus ad hunc modum. Parmenides autem heleata qui huic .i. Xenophani ſucceſſit, vtraq; via ingreſſus eſt. ſtatuit enim vniuerſum eſſe ſempiternum. & generationem rerum tueri conatur, non quod ſimilem de vtroq; ſententiam habeat. ſed reuera vniuerſum vnum eſſe ratus, idemq; ingenitum, & globoſum ad tuendum generationem ex opinione vulgi rerum apparentium duo principia facit, ignem & terram, alterum vt materiam, alterum vt. cauſam, & efficiens quamobrem Ariſto. dixit. (Niſi parmenidi) idq; quatenus duas cauſas eſſe ſtatuebat. Non qua ens vnum dicebat eſſe. (Hi autem magis dicere poſſunt, qui plura faciunt) i. præter cauſam materialem efficientem quoq; afferere. ſed fortaſſe non loquitur de aſſerentibus manifeſto & efficientem cauſam, hoc eſt de Anaxagora & Empedocle, ſed de iis, quibus plures cauſas eſſe placet. fieri enim poteſt, vt iſti horum ſubiectorũ, alterum efficiẽs alterum paſſiuum efficiant. vt de Parmenide dixit. Nam qui duo eſſe principia ſtatuit calidum & frigidum, vel ignem & terram, vt Parmenides, is calidum & ignem efficiens eſſe ait. Igni nanq; motricem ineſſe naturam arbitrantur, aquæ & terræ & talibus paſſiuam. Dixit autem (talibus) aerem ſignificãs aut miſta ex humore & terra.

Poſt hos autem taliaq; principia, vt non ſufficientia ad generandam rerũ naturam ab ipſa veritate compulſi ſicuti diximus, ſequens principium quæſiuere, nam vt bene recteq; aliæ rerum ſeſe habent, aliæ fiant, nec ignẽ fortaſſe, nec terram, nec aliud quicq̃ talium, veriſimile eſt eſſe cauſam, aut illos idipſum exiſtimaſſe, nec rurſus caſui fortunæue tantam rem concedere tribuereq; bene ſeſe habeat. Itaq; quidam cum mentem mundi cauſam ac vniuerſi ordinis eſſe, perindeq; naturæ ac animalibus ineſſe dixit, inter priores illos vana dicentes, quaſi ſobrius habitus eſt. Atq; Anaxagoram quidem manifeſte ſermones hos tetigiſſe ſcimus. Hermotinum autem clazomenium hos prius dixiſſe ferunt. hi igitur ſic exiſtimãtes, cauſam bene habendi ſimul principium eſſe rerum, & talem cauſam poſuere, vnde eſt principium motus. Primum autem Heſiodũ idipſm quæſiuiſſe quiſpiam ſuſpicabitur, & ſi quis alius amorem aut cupiditatem in hiſce quæ ſunt, vti principium poſuit, quemadmodum eſt Parmenides. Hic enim generationem extruens vniuerſi ſic dicit.

Cunctorum ille deum primũ produxit amorẽ   & Heſiodus ait.
Ante chaos, poſt hoc facta eſt latiſſima tellus.
Quiq; aliis decus eſt diuis deus ipſe cupido.

Propterea quod oportet in hiſcæ quæ ſunt cauſam eam eſſe. quę res mouebit ac congregabit, ſed quiſnam horum primus hanc cauſam attulit, liceat poſterius iudicare.

xxix (Poſt hos aũt taliaq; principia) Poſt hos.i.poſt vetuſtiſſimos, & talia principia.i.materialia. Dicere autẽ videtur poſt eos, qui inter principia materialia ponebãt cãm efficiẽtem. velut hæc principia non ſatis ſint ad rerum naturã generandã. Hęc.n.ordinẽ ſeruant & cõſequutione quadã fieri gignũtur, illorũ vero nullũ habere poteſt ordinis cauſam. Sed neq; illud conuenit caſui & fortunę horũ cauſam aſſignare. Quãobrem cãm hmõdi generationis indagabant, velut rebus & veritate in ipſis contenta ducti, acti & impulſi. generationis autem principiũ efficiens proximũ eſt a materiali. Anaxagoras igitur q mentem principiũ eſſe dixit generandarũ rerũ, admirationi fuit hoĩbus, quaſi ſolus rationẽ fuerit ſequutus, cęteris placita ſua temere tradentibus, cũ hmõi cãm prætermitterent. ſed addidit (Atq; animalibus) qm̃ in animalibus mente pditis, mens eſt principiũ & cauſa eorũ, q̃ ab ipſis recte fiunt. Ergo Anaxagoras inqt primus in hanc cãm manifeſto veniſſe videtur, q̃q̃ Hermotimus eius ciuis hmõdi cauſæ mentionẽ feciſſe videri poteſt. Hi ergo cũ efficiente cauſa, cãm recte & ordine efficiendi principiũ, & cauſam rerũ eẽ ſtatuit talis eſt mens, & hmõi motum pertinentem ad recte efficiendũ a cauſa.ſ. pcedere videlicet efficiente. Qm̃ cauſam recte mouendi & efficiendi nõ aũt cauſam efficiẽdi ſolũ & mouendi principium eſſe ponebãt. tãlis eſt.n.mens. Quamq̃ Heſiodus inquit, ante hos de his quæſiuiſſe cuipiam videri poteſt. Et ſi quis alius amorem aut cupiditatẽ in hiſce: quæ ſunt vti principiũ poſuit vt Parmenides dicere videtur. & aſcripſit ipſorum carmina quibus hæc dicunt. Amor.n.& deſiderium pulchri ex horum ſententia motus principium fuerit. Atq; hi quidem bonorũ cãm in principiis ponunt. Anaxagoras.n.bonum cauſam facit efficientem, hi vero amorem & cupiditatem cauſantes fortaſſe bonum quaſi finalem cauſam eſſe dicunt qm̃ huiuſmodi eſt ipſum appetendum. Aut appetendum eſt huiuſmodi, amor autem cauſa efficiens. ſiquidem appetitum ſequutus faciebat, quæ faciebat. Propterea quod oportet in hiſce quæ ſunt. Docet qualis eorum ſententia fuerit, qui amorem cauſam eſſe dixerunt, ſtatuebãt.n.amorem eſſe cauſam, quaſi oporteat cauſam quandam motricem, & effectricem rebus adeſſe. Cæterum quis primus auctor fuerit huius cauſæ, Anaxagoras ne, vt videtur, an Hermotimus ante ipſum, & ante hunc Heſiodus, poſt modo inquit licebit indagare.

Qm̃ aũt & cõtraria bonis in natura videbantur ineſſe, & nõ ſolũ ordo pulchrũue, ſed & inordinatio atq; turpe, pluraq; mala q̃ bona, & turpia q̃ honeſta, alius quidã concordiã atq; diſcordiã introduxit, vt vtrorũq; cã ſit vtrũq;. Nã ſi quiſpiã ſequat̃ Empepoclẽ, ſumatq; ea q̃ dicit ad eius mentẽ ſententiamue, & nõ ad ea q̃ dicit balbutiendo. Concordiã quidẽ bonorũ, diſcordiã aũt malorũ cãm inueniet eſſe. Quare ſi quiſpiã dixerit Empedoclem mõ quodã & dicere, & primũ dicere bonũ ac malũ principia rerum eſſe, recte fortaſſe dixerit, ſiquidem bonorum apud eũ cã oĩum ipſum eſt bonũ, malorũ aũt malũ, hi igitur vti diximus, & vſq; adeo duas earũ cãrũ quas nos in naturæ cõtẽplatiõe diſtinximus, tetigiſſe vidẽtur, materiã in quam & eã vnde eſt principiũ motus, obſcure tñ, & non dilucide, ſed vt in pugna rudes inexercitati faciunt. Etenim illi cũ agitãtur, pſæpe præclare

agunt accomodatosq; inferunt ictus. Verũ neq; illi id per ſcientiã agunt, ne ꝑ hi qui dicunt ſcire videntur. Nihil enim his vti videntur, niſi perparum, nam vt Anaxagoras ad extruendum quidem mundũ vtitur mente, perinde atq; diis in ſcæna poetæ, cũ in anguſtũ res deducuntur, atq; cum dubitat propter quã cãm neceſſario eſt, tunc ipſam tradit, in cæteris aũt oĩa magis vt cãs eorum quæ fiunt, q̃ mentem aſſignat.

(Q̃m aũt & contraria bonis) Loquutus de iis, qui principiis annumerarunt principiũ efficiendi recte, & pulchre talis, nãq; mens eſt, cũ in aĩalibus, quibus adeſt, hunc ordinem ſortita ſit, docet rurſus, quo ductus Empedocles inter principia efficientia poſuit principiũ efficiens malorũ. quia.n. ſunt in rebus ẽt mala, idcirco Empedocles non ſolũ principiũ bonoꝝ, q̃ eſt amicitia, ſed ẽt malorũ q̃ eſt diſcordia, poſuit in principiis, ſiqs n. ſenſum dictorum illius excerpat, nec ſimpliciter carmina ſequatur reperiet, idcirco Empedoclẽ amicitiam & diſcordiã inter principia poſuiſſe, vt altera bonorum, altera malorũ eſſet efficiens, vocat aũt balbutire obſcure loqui, qm̃ ſic balbutientes loquũtur; qđ ſi bonoꝝ bonũ eſt cã, malorũ malũ, vtiq; Empedocles bonũ & malũ cãs eẽ ſtatuit, bonum amicitiã, malum diſcordiã. Cęterum ſic locutus de bono omiſit mentionem de malo. (Hi igitur, vti diximus) Empedoclẽ dicit & Anaxagorã, Hermotimũ, item & ex poetis Heſiodum & Parmenidẽ, mentionẽ feciſſe cãę efficientis, & nõ ſolũ materialis, q̃ inquit eadem ſunt, atq; ea, q̃ a nobis dicta fuerunt in phyſicis, nec extra illa cadũt, obſcure tñ, non aperte, & paꝝ vſi ſunt cã efficiente, quod eos ſic feciſſe expoſuit, oſtẽditq; dicens, (fere.n. nihil his vti videntur, ſed perparũ.) Teſtatur aũt Empedoclẽ primum cãm efficientẽ diſtinxiſſe, vſumq; fuiſſe principiis materialibus, & quattuor corporibus pro elementis. At non ipſis parem honorem tribuiſſe, ſed igni cætera oppoſuiſſe, ceu tria elementa ſint, vna quædam natura, vt patere dicit, ex ipſis carminibus. Nam quod Anaxagoras & Empedocles non vſi fuerint cauſa efficiẽte, admonuit nos cum oſtenderet, recte paulo ante illud dictum eſſe. (Ex his igitur ſolam quiſpiam cauſam eſſe putauerit, quæ materiæ rationem ſubit.) Porro Anaxagorã mente quaſi machina vti dicit, vt ſolent in tragędiis dii ex machina in auxilium laborantium ꝑduci, quod ipſe declarauit. de Anaxagora vero eadem dicit, quæ Plato in phædone. 50

Et Empedocles magis quidem, q̃ ille cauſis vtitur, nõ tñ ſufficiẽter aut in his id inuenit, cui oẽs aſſentiunt atq; concedunt. Multis enim in locis ipſi concordia quidem diſgregat, diſcordia aũt congregat. Nam cum vniuerſum quidem per diſcordiam in elementa diſtinguitur, & ignis ſane & cæterorum vnũquodq; elementorum in vnum tunc cõgregatur, ſed cum per amicitiam in ipſum unum iterum coeunt, tunc ipſæ partes ex vno quoq; rurſus diſgregentur neceſſe eſt. Empedocles igitur primus præter veteres diuiſam hanc cauſam attulit, non enim vnum principium motus, ſed diuerſa atq; contraria fecit. Præterea primus ea quattuor eſſe dixit, quæ vt in materiei ſpecie elementa dicuntur, non tamen illis vt quattuor, ſed vt duobus vtitur ſolis, igni quidem per ſe, oppoſitis autem vt vna natura, terra inquã aere atq; aqua, hoc autem ipſum ex eius carminibus quiſpiã ſumere poteſt, hic igitur vti diximus, ſic & tot principia dixit eſſe, Leu

cippus autem & ſocius ipſius democritus elementa quidem plenum & vacuum eſſe aiunt, horum alterum, plenum inquam ac ſolidum ens, alterum, id eſt vacuum non ens eſſe dicentes. Quapropter & inquiũt id quod eſt, non magis q̄ id quod haud eſt eſſe, qm̃ neq; vacuum minus, q̄ corpus eſt, hæc autem cauſas eorum quæ ſunt, vt materiam eſſe aiunt, atq; vt ii q vnum ſubiectam ſubſtantiam faciunt, cætera ipſius affectibus generant, rarum ac denſum principia affectum ipſorum ponentes, ſic & hi differentias ipſas cæterorum cauſas eſſe dicunt, has tamen tres eſſe aſſerunt, figuram, ordinem, poſitionem. Differre enim inquiunt id quod eſt, figura, ordine, poſitioneq; ſolum. Nam A, quidem ab N, figura, A N. autẽ ab N, a, ordine, & z, ab N, poſitione differt. De motu vero vnde, aut quonam pacto inerit rebus, & hi perinde atq; cæteri inertia omiſerũt. De duabus igitur cauſis, vti diximus, eo vſq; a prioribus quæſitũ fuiſſe videtur. Inter autem hos, & ante hos hi qui pythagorici vocantur, primi tetigere doctrinas, ac auxere, & in ipſis principia, omniũ principia eſſe putarũt.

31 (Et Empedocles quidem magis, q̄ ille cauſis vtitur.) Empedoclem dicit cauſis efficiẽtibus magis vſum fuiſſe. q̄ Anaxagorã, At ne ipſum quidem Empedoclem abunde eas vſurpaſſe. Sed neq; conſtantẽ ſententiam continuiſſe. oportuit. n. vt ipſi amicitia effectis in rebus cauſa eſſet concretionis, diſcordia viciſſim diſcretionis, quod nõ fit. Sed multis in locis amicitia diſcernit, diſcordia concernit, & declarat in quibus. Cum. n. vniuerſum a diſcordia ex vno diſſidet in elemẽta, diuiditurq; & ſeiungitur, tunc priſtinæ partes elementorũ, q̄ interſe confuſę fuerant, ſic. n. oĩa erant vnum, quæ ſimiles ſunt, in idem concreſcunt, & congregantur. Partes inquã ignis in ignẽ, & pari ratione aeris in aerem Prorſus vt aeris partes interſe coniunctę ſint, q̄ eadem eſt ratio ignis, & cuiuſq; elementorũ. Sic. n. fit vnius in elementa diuiſio, qua quidem ratione diſcordia p ipſum nõ magis diſcretionis, q̄ concretionis eſt cã. Rurſus amicitia cum eadem corpora & elementa cõcernit & in vnum cogit: primũ ipſa diuidit, & in particulas ſecat, diſcernitq;. neq;. n integra & ſingula ſeparatim exiſtentia fiunt id cuius auctor eſt amicitia. Nam mutuo contactu ẽt in diſcordia eſſent in vno, ſed confunduntur interſe. huius. n. rei amicitia fit efficiens non vt interſe contingant. quod in diſcordia quoq; accideret. Poſthac Leucippi & Democriti ſententiam de elementis commemorat. quam exponit aperte, & quo diſcrepent ab aliis aut cũ ipſis conſentiant declarat. Dicebãt aũt corpus atomorũ eẽ plenũ propter ſoliditatẽ, & quod expers ſit vacui. ſed q̄ q̄ plenum ens vocabant, inane vero non ens, tñ qm̃ ſimiliter per hos plenum exiſtit, atq; inane, idcirco dicebãt nõ magis plenũ eſſe, q̄ inane. Atq; hos quoq; ſolam cãm materialem principium eſſe ſtatuiſſe. In hoc. n. genere p principiis ponitur ab iſtis corpora indiuidua: & inane, ex quibus his cætera generantur ſcd̃m figurarum ordinũ ſituũq; diſcrimina, quarũ rerum pro figura fluxum pro ordine cõtactum. pro ſitu conuerſionem dicebant. Neq; aliter hi q̄ veteres affectionibus mãlis cãę ad gñationẽ reiũ iuuabantur, at efficientem cãm nullam afferebant, vt q cætera raritate & denſidate materię gñabant. Niſi qd illi duobus diſcriminibus vtebantur ad gñationẽ eoꝝ, q̄ ex mã efficiuntur raritate & denſitate. hi vero tribus cõmemoratis figura, ordine ac ſitu. Sed in quibuſdam exẽplaribus ſcriptura talis habetur. (Et vt mathematicorum, eodẽ mõ & iſti) quod ſi

recte habet Platonem deſignat, quoniam vt ille generationem corporum efficiens ex mathematicis ſecundum diſcrimina & multitudinem triangulorum diſcrimina corporum gignebat. ſic & iſti ſecundum diſcrimina figurarum primorũ corporũ, cætera ex ipſis generabãt. (De motu vero vnde & quonã pacto adiit rebus hi perinde atq; cæteri inertia omiſere.) De Leucippo loquitur, & Democrito. qui alternis ictibus, & impulſibus indiuidua corpora moueri dicebant. vnde vero principium naturalis motus proficiſceretur tacuerunt. Nam motus qui fit alternis ictibus, violentus eſt, non naturalis, at motus violentus poſterior eſt naturali. Nam neq; atomis vnde ſuppetat grauitas, quidq̃ dicunt. indiuidua. n. quæ in atomis intelliguntur, quęq; ſunt ipſorum partes expertia eſſe aiunt grauitatis. At compoſitorum ea non grauibus grauitas quonam modo queat generari? quanq̃ de his in tertio libro de cęlo accuratius diſputauit. Qui (perinde atq; cæteri) dixit, quoniam ne illorum quidem quiſpiam cauſam reddidit motus in corporibus naturalibus. Nemo igitur cæterorum naturalium auctorum quidq̃ de motu dixit, vt ĩ naturalibus docuit cũ de motu diſputaret. (De duabus igĩ his cauſis) Materialem dicit & efficientem. (Inter autem hos & ante hos) vſq; ad illud, (ſed quoniam horum numeri ſunt primi natura) loquitur de pythagoricis. qui partim ante Democritum & Leucippum, partim æquales ipſorum fuerunt. Aut certe cum dicit (inter autem hos, & ante hos) non ſolum de Democrito & Leucippo loquitur, ſed et de cunctis commemoratis phyſicis, qui partim ante Democritum & Leucippum, partim cum ipſis floruere. Vel potius quoniam ipſe pythagoras Democrito & Leucippo ætate paulo ſuperior fuit, cuius multi auditores cum his floruerunt, hos igitur dicit, cum verſati fuiſſent in mathematicis, principia mathematum ſtatuiſſe principia rerum eſſe. Mathematum vero principia ſunt ipſi numeri & natura primi per ipſos. qm̃ alia ex appoſitione ſunt Magnitudines. n. poſitionẽ pręſumpſerunt. vt ſupra dixit.

Quoniã numeri ſunt primi natura, & in numeris magis videbatur eis videre ſimilitudines multas eorũ quæ ſunt & fiunt, qui in igne terra & aqua veluti talem quidem numerorum affectum iuſticiam eſſe, talem aũt animam atq; mentem, alium vero tempus & cæterorum fere quęq; ſimiliter. Inſuper affectus concentuum in numeris intuentes, ac rationes, quoniã inquam cætera quidem numeris videbantur ſimilia eſſe in omni natura, numeri vero primi, atq; ante omnem naturam numerorũ elementa omnium quæ ſunt, elementa eſſe putarunt, totũq; cœlum concentum ac numerum eſſe, atq; quæcũq; in numeris & cõcentibus oſtendere poterãt, ad cœli affectus, ac ptes, & ad vniuerſum totũ eẽ accõmodata, hæc aggregãtes accomodabãt, & ſi qd alicubi deficiebat, illud adeſſe pcupiebãt, quo tota ſua tractatio perfecta ſit, atq; cõnexa. veluti cum denarius numerus perfectus eſſe, omnemq; numerorũ naturã cõprehendere videatur, & ea quæ feruntur in cœlo decem quidẽ inquiũt eſſe, at quia ſunt nouem manifeſta ſolum, ideo aduerſam terram decimam faciunt, verũ de his aliis in locis exactius eſt a nobis determinatum.

(Quoniam autem numeri his priores ſunt natura.) Prefatus pythagoricos putaſſe 52
mathematum principia omnium rerum principia eſſe quia plurimum verſati fueant in mathematicis, deinceps exponit qua ratione ducti venerint in hanc ſenten-

tiam. Dictio aũt cõmodius ſeſe hęret, ſi pro (autem) ſubſtitueretur .n. adhuc modum, Quoniam .n. rebus numeri priores ſunt. Numeri .n. ex abſtractiõe ſumuntur, & quoniam cernere videbantur multa in his ſimilia rebus, q̃ ſunt vel fiunt, atq; in his magis q̃ in corporibus ſimplicibus, quia item videbant concentuum rationes affectiões eſſe in numeris, idcirco numeros principia rerum eſſe dicebant. Nam cum extera omnia ſimilitudinem habeant cum numeris. numeri autem omni natura priores ſint .i. cũctis rebus quæ ſunt, quæq; ſecundum naturam conſtãt numeros principia eſſe omnium rerum putabant. ſimilitudines autem rerum quæ ſunt vel efficiuntur, magis ineſſe his .i. numeris, q̃ corporibus, quæ elementa eſſe dicuntur, vt terræ & ſimilibus. Adiecit autem (& cæterorum) quoniam ad numeros entia referebant, & hos illorum elementa eſſe dicebant, non corpora. Porro quas ſimilitudines rerum ineſſe numeris dicerent exponit. Nam quia proprium iuſticiæ compenſationem, & æquabilitatem eſſe crebantur, idq; in numeris reperiebant, idcirco numerum pariter parem primum, iuſticiam eſſe dicebant. Nam quod eſt primum in ſingulis habentibus eandem rationem, hoc maxime id eſſe, quod dicitur aſſerebant. Hunc aũt numerũ alii quattuor eſſe dicebant. qa cũ primus ſit quadratus in paria diuiditur, & eſt par, eſt .n. bis duo. Alii vero nouẽ q eſt primus numerus ſolidus ex impari nũero tria inſe multiplicato. Rurſus numerũ ſeptẽ dicebãt eſſe tẽpeſtiuitatem, qm̃ res nãles multas tempeſtiuitates habere videtur, tum gñationis tum et perfectionis per ſeptimanas, vt in hoĩe. fœtus .n. ſeptimo etiam menſe vitalis editur, & ſeptimo ætatis anno dentit, & circa annorũ alteram ſeptimanã pubeſcit. circa tertiã barbã emittit. Eadẽ ratione de ſole diſſerũt, qui cũ auctor frugum eſſe videatur, in eo loco ſitus eſt, vbi ſeptimus nũerus habetur, qui tẽpeſtiuitas appellatur. Nam inter decẽ corpora, q̃ circa mediũ veſtamq; mouẽtur ſolem ſeptimũ ordinẽ obtinere aiunt, vt q locatus ſit poſt globũ conſtantiũ ſtellarũ, & qnque errantiũ aſtrorũ lunam octauum, terram nonũ, decimum antichthonem ſeu aduerſam terrã. Itẽ quia numerus ſeptem eorum, qui in decem continentur nullum generat: nec ab vllo generatur, idcirco ipſum appellabant mineruam, numerus .n. binarius efficit quattuor, ternarius nouem & ſex, item quaternarius octo, quinarius decem generat, generantur aũt .4. & 6. & octo & nouem, & decem. Septem neq; generat quẽpiã, neq; generatur ab aliquo, qualis eſt minerua, quæ a nulla matre nata eſt, & virgo perſiſtit. quinq; vero appellabant nuptias, quia nuptiæ ſunt maris & fœminę coniunctio, cum aũt impar numerus iſtis ſit mas, par viciſſim fœmina, hic primus ex primo numero pari .i. duobus, & primo impari .i. tribus gignitur. His .n. vt dixi impar erat mas, par vero fœmina. Ad hæc mentẽ, & ſubſtantiam appellabant vnum. animam .n. pro mente dixit, ſed quia mens ſtabilis eſt, & vndiq; ſimilis, & principatum obtinet, idcirco mentem vnum appellabant, & vnitatem. quinetiam ſubſtantiam, quoniam ſubſtantia primum eſt. Duo autem vocabant opinionem, quia in vtranq; partem flecti poteſt. motum item, & impoſitionem. Huiuſmodi ergo ſimilitudines rerum, & numerorum colligentes, numeros principia eſſe rerum ſtatuebant. affirmantes omnes res ex numeris conſtitui. Præterea videntes concentus ad aliquem numerum conſtitui, horum quoq; principia numeros eſſe dicebant. Diapaſon enim in dupla proportione conſiſtit. diapente in ſexquialtera. diateſſaron in ſexquitertia. Aſſerebantq; totum cælum ad quendam concentum conſtare. hoc enim ſignificat cum air, totum cælum eſſe numerum, quod ex numeris conſtaret, & in numerũ & cõcentum. Nam cũ corpora, quæ circa medium vertuntur, habeant in proportione ſua interualla, & alterum altero velocius circunacta ſonum efficiant grauem tardiora, celeriora acutum, qui ſoni interuallorum proportione fiant, ex his armonicum ſonitum effici tra-

debant.cuius concentus cum numerum eſſe principium dictarent,merito cœli & vniuerſi numerum principium eſſe ſtatuebant. Nam ſolis exempli cauſa interuallum a terra in dupla proportione eſſe putabant,q̄ lunæ. Interuallū autem veneris in tripla. Mercurii in quadrupla,& in cæteris ſingulis ineſſe aliquam numerorum proportionem,& motum cæli in numeros fieri.& moueri velociſſime, vt quæq; maximum habeant interuallum,tardiſſime,vt minimum.media vero, proportione magnitudinis circunferentiæ.ex his ergo ſimilitudinibus rerum,& numerorum, res & entia ex numeris conſtare, & numeros quoſdam eē affirmabant. At numeros omni natura cunctiſq; rebus naturalibus priores eſſe rati,cum nulla res valeat ſine numero eſſe, ſed ne cognoſci quidem omnino,& numeri ſine aliis cognoſci poſſint,numerorum elementa & horum principia,omnium aliarum rerum principia eſſe ſtatuebant. hæc autem vt dictum eſt, ſunt par & impar. quorum impar finitum, par infinitum eſſe credebant.numerorū autem vnitatem eſſe principium.ex pari & impari conſtantem.ſiquidem vnitatem parimparem eſſe dicebant.quod oſtenditur, quoniam ipſa genitrix eſt paris & imparis numeri.quippe quę addita pari numero imparem efficit,impari vero parem. Et quæcunq; numeris compoſitionibuſq; armonicis cum cæli affectionibus partibuſq; conueniunt,hæc illic quaſi manifeſta ſumentes cælum ex numeris,& in cōcentum conſtare demonſtrabant.& ſi qua in cælo a numerorum ordine diſcrepare videbantur,hæc ipſi ſupplebant,& implere conabantur, vt ſibi tota doctrina conſtaret. quapropter cum numerum decem perfectum eſſe putarent,viderentq; in rebus ſenſu nobis exploratis nouem globos moueri,ſemptem errantium ſtellarum, octauum inerrantium,nonum terræ,nam & hanc in orbem moueri arbitrabantur,circa veſtam conſiſtentem,quæ per ipſos eſt ignis.quandam antichthonem ſiue oppoſitam terram ſuis dogmatis addebant,quam ipſis in oppoſitum terræ moueri placebat. ac idcirco oculis in terra degentium eſſe ignotam. Quibus de rebus exactius diſſeruit in libris de cælo,& in opinionibus pythagoricorum.Sed harum rerum ordinem per concentum efficiebāt,ſumentes decem,quæ mouentur corpora,ex quibus mundus conſtituitur, diſtare inter ipſa armonicis interuallis,eademq; moueri proportione interuallorum,vt ſupra dictum eſt & alia celerius,alia grauius. eademq; mouendo ſonos edere grauiores quæ tardius feruntur, acutiores, quæ celerius, ex quibus armonica proportione temperatis concentum effici affirmabant,qui idcirco a nobis non exaudiretur,ꝙ ei fuerimus aſſueti ab ineunte ætate. De quo item in libris de cælo meminit,& falſum eſſe demonſtrauit. Docuitq; placuiſſe his parem eſſe infinitum,imparē finitum.& hæc principium vnitatis eſſe.vnitatem nanq; ꝙ ex his conſtet, par imparem eſſe: ac proinde principia hæc eſſe omnis numeri,cum rurſus vnitates principia ſint numerorū,& numerū eſſe totū cælū.i.oia quæ ſunt in cælo hoc eſt oia entia, ſed hæc quāq̄ hoc in loco pſtringat,latius tn̄ de ipſis diſſeruit in libris de cęlo.

Sed cuius gratia hæc enarramus id eſt, vt & ab his ea,quæ principia eſſe ponunt accipiamus, & quonā mō dictas ad cauſas cadunt. atq; videtur & hi numerum principium eorum eſſe quæ ſunt, & vt materiam, & vt affectus, habituſue putare. Numeri vero elementa eſſe par, atq; impar, & horū alterū finitū eſſe, alterū infinitū,atq; ipm̄ vnū ex vtriſq; his eē, par enim ac impar eē dicebāt, numerū aūt ex vno cōſtare, & numerū totū ipſum cœlū, vti diximus eſſe. Alii vero eorundē principia decē inquiūt eē ea,quæ per ſeriem attulerunt, finitum inquam & infinitum impar & par.

vnum & multitudinem, dextrū & ſiniſtrū, marem & femellam, quieſcēs & quod mouetur, rectū & obliquum, lumen & tenebras, bonum & malū, quadratū & parte altera longius, quo pacto & Alcmæon crotoniates putaſſe videtur. nā aut hic ab illis, aut illi ab hoc ſententiā hanc ſuſceperunt. Etenim Alcmæon ſene iam pythagora fuit, ſimilemq; ſententiam attulit. Dicit enim pleraſq; humanarum rerum duas eſſe, ipſas inquiens contrarietates, nō vt illi definitas, ſed quaſuis, vt album nigrum, dulce amarū bonum malum, magnum & paruum. Is itaq; de reliquis indefinite dixit, Pythagorici vero & quot & quæ nā ſint ipſæ contrarietates dixerūt. Ab his igitur vtriſq; tantū ſumere licet, contraria inquam principia rerum eſſe, a Pythagoricis vero quot & quæ nam ſint illa, Quo tamen modo fieri pōt, vt ad dictas cauſas reducātur, dilucide quidē ab illis nō eſt pertractatū, vidētur tamē elemēta, vt in materiei ſpecie collocare, ex illis enim vt ex hiſce q̄ inſunt conſtare fictāue ſubſtantiā inquiūt eſſe.

35 (Sed cuius gratia hęc enarramus hoc eſt.) Admonet nos. quorſum hoc in loco tā multa dixerit de iſtorum opinione. vt intelligatur ad quod genus cauſarum Pythagorici principia referrent. Atq; hos videri ait, ſenſiſſe numerum principium eſſe rerum, vt materiam. Cum ex numerorū compoſitione cętera cuncta generarent. (Et vt affectus inquit habituſq;) quibus verbis declarat placuiſſe pythagoricis, numeros affectionum quoq;, & habituum genitores, & cauſas eſſe. i. velut cauſam efficientem. Nam pro diſcriminibus numerorum, affectiones & habitus ingenerari aiebāt, rebus ex ipſis compoſitis. Affectiōes. n. & habitus numerorum cauſas eē affectionum, & habituum, qui in rebus habētur, exempli cauſa duplum, ſexquitertium, ſexquialterum. Aut certe quēadmodum Aſpaſius dicebat, numerus materia eſt, par autem affectio, impar vero habitus. vel numerorum par eſt materia & affectio, impar vero habitus. Quę his adiungit clara ſunt. his numerum imparem eſſe finitum, parem infinitum, & vnum ex vtroq; conſtitui. ac ideirco vnitatem parem eſſe & imparem. & numerum generari ex vno conſtituto ex pari & impari, eo. ſ. modo, quo fieri ſupra diximus. Deinde commemorat quoſdam pythagoricorum decem oppoſitiones pro principiis poſuiſſe. qui numerus ipſis primus perfectus eſt: quas ſecundum quoſdam ordines ponebant, ad eas res ipſas redigentes. & exponit quæ ſunt finitū. ſ. & infinitum, impar & par, vnum & multitudo, Dextrū & ſiniſtrū. Mas & fœmina, quieſcens & motum, rectum & curuum, lumen & tenebræ, bonum & malum, quadratum & parte altera longius. Refertq; Alcmeonem crotoniatam perinde atq; hos de principiis ſtatuiſſe, vt qui ſingula entia ad aliquam oppoſitionem referre conaretur. Ceu contrarietates principia eſſent. quanq̄ a pythagoricis diſcrepabat, quoniam pythagorici decem eſſe cōfirmantes, has explicabant determinabantq;, hic autem quancūq; oppoſitionem indeterminate principiū eſſe dicebat. Itaq; oīs cōtrarietas principiū huic eſſe poterat. Pythagoricis ergo, q̄ fuerūt in hac ſentētia cū Alcmeōe cōueniebat cōtraria eē principia rerū. At ſtatuere quot & quæ ꝓpriū eſt pythagoricorū. Addit aūt pythagoricos numerū poſuiſſe principiū & cām, vt materiā, non quaſi hoc illi aperte tradiderint. Nā de his vt ipſe teſtat̄, nihil expoſuerūt, ſed q͞a hoc cōſentaneū ē iis, q̄ ab illis dicebant̄. (Ex illis. n. inq̄t, vt ex hiſce quę inſunt conſtitutā fictāq; ſubſtantiā inquiunt eſſe) Merito fictam dixit dū de

**huiuſmodi generatione verba faceret. Talis.n.generatio figmēto ſimilis eſt, nec vllā habet cum vero ſimilitudinem.**

Antiquorū igitur pluraq; dicentiū elemēta eſſe naturę, ex hiſce ſatis qſpiā mentem perſpicere pōt. Sunt aūt q de vniuerſo perinde atq; ſi vnius eēt naturæ dixerūt, nō tamen modo eodē omnes, aut ratione recti, aut rōne eius quod eſt ſecundū naturā. Atq; ſermo de hiſce nullo modo ad prę ſentem cauſarū conſiderationē accomodatur, non enim vt naturalium quidam, vno ſuppoſito, eo quod eſt, ex ipſo tanq̄ ex materia generant, ſed alio modo dicūt, illi nāq; vniuerſum generātes motum addunt, hi vero immobile inquiunt eſſe.

( Antiquorum ergo pluraq; dicentiū elementa eſſe naturę ) .i.elementa rerū naturaliter efficiendarū. Dicit aūt plura vel materialia vel plura elemēta i plures cauſas. Nā præter materiā nōnulli cauſam efficientem aſſerebāt, vt retulit. Poſt quorū cōmemorationem redit ad mentionē illorū, qui ens vnū eſſe ſtatuebant, nō vnum principiū, vt quidā naturales authores dixere, ſed quaſi vna natura eſſet vniuerſi. De quorū numero fuerunt Xenophanes & Parmenides atq; Meliſſus. Quanq̄ huius opinionis cōmemorationem inutilem eſſe dicit ad inquiſitionē principiorū & cauſarū. Cum iſti vnum neq; principiū neq; cauſam ſic eſſe poſuerint, vt qui aquā, aut ignem aeremue principiū eſſe dicētes, cætera deinde ex hoc mouendo gignebant, ſed ens vnū eſſe dicebāt & immobile. Et docet Parmenidis ſententia de vno quo diſcrepet ab opinione Meliſſi. neq;.n.vterq; eodem mō de vniuerſo ſtatuebant. quāuis dicerent ipſum eſſe vnum. Aut ratione recti inquit, aut ratione eius quod eſt ſecundū naturam. Ratione naturę, quoniā eorum inquit alter ad materiā ſpectabat, alter in ipſam quaſi formā. Ratione recti, quoniā ille melius, hic peius dicebat, & alter altero probabilius. Nam Parmenidem ait ad formā & rationem reſpicientē ens vnum eſſe ſtatuiſſe. ac idcirco definitū, Rationis.n.ac formę munus eſt definire id in quo fuerit, Meliſſum ad materiam ſpectaſſe, ac ideo ipſum infinitū poſuiſſe. Infinitio.n materiā attingit. 54

Verum tantū ſi dicatur, ad conſiderationem erit accomodatū. Parmenides enim in vnū quod ad rationē, Meliſſus id quod ad materiā accomodatur tetigiſſe videtur. Quapropter & alter finitum ipſum alter infinitū eſſe dixit, Xenophanes aūt ante hos vnum ipſum attulit primus, Parmenides enim huius fuiſſe diſcipulus fertur, nihil tamē dilucide dixit, & neutram naturā tetigiſſe videtur, ſed in totū cœlum reſpiciens, deum ipſum eſſe ipſum vnum dicit. hi igitur vti diximus in hac pſcrutatione ſunt poſt habendi, duo quidem & penitus Xenophanes inquā atq; Meliſſus, propterea quod parum, vt rudes ſint deeſſe videtur. Parmenides aūt magis alicubi videns dicere illud videtur, præter enim id quod eſt, id quo haud eſt nihil eſſe cenſens, id qđ eſt neceſſario vnū & nihil aliud eē putat, de quo dilucidius diximus in hiſce quæ de natura ſunt dicta, ſed cū ea ſequi quæ videntur compelleretur, ipſum quidem vnum ratione, plura vero ſenſu ponebat, atq; duas cauſas duoq; principia rurſus, calidū inquam ac frigidum aſſerebat, vt ignem ac terrā & horum alterum, vt id quod eſt, alterum vt id quod haud eſt ponit.

xxxv ( Verum hactenus ad hanc cõſiderationẽ erit accomodatũ )verũ ſententiã inquit coɽ
explicare,q vniuerſum vnũ eſſe ſtatuũt,cętera quidẽ alienũ eſt ad inquiſitionẽ cauſaũ,
qm̃ hi nõ ponũt vnũ, vt principiũ.n eq; vt cãm,ſed hactenus accõmodabitur,quia ho-
rum alter ad materiã ſpectans,ipſum vnũ infinitũ eẽ dicebat,alter ad formã reſpiciẽs,
finitum,materia.n.& forma in cauſis habẽtur.Itaq; licet nullam cauſam dicãt,q̃ tamen
dicũt, ee quibus ducũtur, de numero cauſarum ſunt.Incuſat aũt Xenophanem,ꝙ pri
mus hanc opinionẽ attulerit.Nam Parmenidem huius auditorẽ fuiſſe dicit , q tamen
nihil expreſſerit,quiq; harum neutrã naturã attigerit.i.neq; materiã neq; formam , ſed
totum cœlum ſpectans,deũ ipſum vnũ eſſe affirmauerit.illud aũt( vnũ attulit primus)
talẽ habet vim,q primus ens vnũ eẽ dixit.Laudat porro Parmenidem,ꝙ probabilius,
q̃ iſti poſuerit ens eſſe vnũ,vtitur.n.aliqua ratione & ratiotinatiõe ad huius demõſtra-
tionem . cũ iſti rudius ſtatuiſſent.vſus eſt aũt hac ratione . Sumebat quod nõ eſt ens,
id eſſe non ens , vt nõ albũ,quod nõ eſt album.nõ ens aũt nihil eſſe.quibus poſitis cõ
ſequens eſſe putabat , ens vnũ eſſe.Atq; hæc quidẽ erat rationis probabilitas, Cæterũ
de his latius diſſeruit in primo libro phyſici auditus , ad quẽ locũ nos nũc quoq; rele-
gat . Ens.n.ęquiuocũ eſt , ſed licet accipiatur velut ſignificans vnã naturam,non tamẽ
poteſt ad hunc modum demonſtrari ens vnum numero eſſe , prætereа ex ratione col
ligitur , quod præter ens eſt nihil eſſe non tamen vnum eſſe , aut non ens , cum hoc
autem conuertitur non quidem ens eſſe vnũ , ſed vnũ eſſe ens . Cõmemorat aũt du-
plicem Parmenidis opinionẽ,qui ſenſus coactus ſequi dicebat ens vnũ eſſe ſecundũ
rationẽ & veritatẽ,ſed plura ſecundũ ſenſum.ſecundũ quã opinionẽ mundũ genitum
eſſe aiebat,& duo principia ponebat ipſius mundi,& rerũ quæ adhũc modũ ſunt.ignẽ
& terrã . quorũ ignem ens eſſe dicebat,terram nõ ens & frigidũ.Itaq; nõ tantũ Demo
critus,& Leucippus ens & nõ ens poſuerũt in principiis . Ac fortaſſe Parmenides fri-
gidum appellabat non ens,quoniã hæc magis eſt materialis cauſa,videtur autem ma-
teria eſſe quoddam non ens.

Ex dictis igitur & a ſapiẽtibus qui huic iã ſermoni incubuere , tot nos ac-
cepimus , atq; a primis quidẽ corporeũ eſſe principiũ ipſum . Nam ignis
aqua & talia corpora ſunt ,quorũ alii vnũ , alii plura , vtriq; tamẽ hæc vt
materiam poſuere , a quibuſdã aũt hãc ipſam cãm , & eã inſuper vnde eſt
principiũ motus , atq; hãc a quibuſdã vnã a quibuſdã duas.

xxxvi (Qui huic iam ſermoni incubuere).i.q indagarũt & inquiſiuere de his,q̃ loquimur.
vel q incubuere ſermoni horũ ſapiẽtũ de q̃bus mentionẽ fecimus.hos.n.de q̃bus men
tionẽ facit dicere videẽ incubuiſſe huic ſermoni,& in eo fuiſſe verſatos. Cõmemorat
ergo de primis veteribus nominatis.ꝙ vetuſtiores & primi principiũ corpus & mate
riale fecerĩt,vt Thales aquã,Hippaſus & Heraclitus ignẽ & quæ his ſimilia ſũt.Nã vt
dictũ eſt , Anaximenes & Diogenes aerem principiũ eẽ ponebãt.quibus annumerari
põt Anaximander . q mediã naturã ponebat . cuius opinionis meminit in libris de ge
neratione.Ex hoc itẽ numero ſunt Leucippus & Democritus.Nã & hi principia mate
rialia ponebãt.(Quorũ alii vnũ,alii plura )vnũ vt Thales , Anaximenes, Heraclitus.
Plura vt Leucippus & Democritus.Nã ſecundũ hos omnes plura erant principia ma
terialia , & ſecundũ Parmenidem.( A quibuſdã aũt inquit hanc ipſam cauſam & inſu
per vnde ẽ principiũ motus ) hanc ipſam.i.materialẽ. Dicitq; quoſdã cauſę materiali
adieciſſe eã vnde motus,deſignans tũ Anaxagorã,q mentẽ vt principiũ efficiẽs poſuit
inter principia , tum Empedoclem qui quattuor elemẽtis , q̃ ipſi erãt pro materia ami
citiã & diſcordiã addebat,& ſic principiis vtebaẽ.Ac ideo dixit cãm efficiẽtẽ a q̃buſdã
vnã poni intelligẽs Anaxagorã,a q̃buſdã duplicẽ,innuens Empedoclem.

Vſq; igitur italos, & præter illos mollius cæteri de ipſis dixerunt, verum vti diximus cauſis duabus vtuntur, & harum alteram quidam vnam faciunt, quidam duas, eam inquam vnde eſt principium motus. Pythagorici vero duo quidem principia modo eodem eſſe dixerunt, tantum autẽ addiderunt, quod quidem & proprium eſt ipſorum, finitum enim & infinitum, ac vnum non alias quaſdam naturas eſſe putarũt, vt ignem, aut terram, aut aliquid aliud tale, ſed ipſum infinitum ac ipſum vnum, eorũ eſſe ſubſtantiam de quibus dicuntur, quapropter & omnium ſubſtantiam numerum eſſe dixerunt. De his igitur hoc modo dixerũt & de ipſo quid eſt incœperũt quidem dicere ac diffinire. Valde autem ſimpliciter tractauerunt, in ſuperficie nãq; diffiniebant, atq; cui primo competeret diffinitio dicta, id rei ſubſtantiam eſſe putabant, ſicuti ſi quiſpiam idem eſſe duplũ ex eo dualitateq; putaret, quia prima duplum duobus ineſt, at non idem eſt fortaſſe dualitates eſſe, ac dupli, alioquin ipſum vnum plura profecto erit, quod quidem illis etiam accidebat.

( Vſq; igitur italos, & præter illos, mollius cæteri de ipſis dixerũt )Italos appellat Py- 57
thagoricos. quia Pythagoras ĩ italia tarenti docuit philoſophiã. & cum dixiſſet vſq; ad italos, ne ipſos cõmemoratis opinionibus annumeraremus addit. & præter ipſos. Nã cum dicimus vſq; ad aliquem ipſum quoq; cum prioribus poſſumus intelligere. Neq; illud ( vſq; ) tempus deſignat hoc in loco. Nam Empedocles cuius opinionis mentionem facit, quaſi fuerit in his, qui vſq; ad italos, non fuit ante Pythagorã. Sed ( vſq; ) dixit ſpectans ad cõnumerationem opinionum, quæ memoratę ſunt. Prius. n. illorũ, q̃ Pythagorę opinionẽ refert. Atq; multos qui nominati ſunt ante pythagoram, mollius de cauſa diſſeruiſſe. i. vna cauſa fuiſſe vſos hoc eſt materiali. præter duos Anaxagoram & Empedoclem, qui cauſæ materiali efficientem adiecere. Anaxagoras hanc vnam eſſe dicens, Empedocles in duas ſecans, quod ipſe declarauit dicens (verũ vti diximus cauſis duabus vtuntur. )cui orationi deeſt (quidam ex ipſis)Quãq̃ in quibuſdam exemplaribus legitur ſtultius pro mollius. quod quidam obſcurius, quidam mollius interpretantur. at neq; nomen eſt vſitatum, neq; ſupra dictis conſentaneum dicere, qui vſq; ad Pythagoricos de cauſis diſſeruerunt, eos obſcurius fuiſſe loquutos. cum quæ a Pythagoricis dicta ſũt, obſcurius dicta fuiſſe potius reperiri poſſint. quod ſi mollius dicere voluiſſet, hoc ipſo nomine fuiſſet vſus, vt aliis in locis. quãq̃ in progreſſu de omnibus qui ante pythagoram referuntur dicit, ( Sed omnes ſub obſcure loquuti ſunt. )Porro pythagoricos quẽadmodum alios duo principia aſſeruiſſe dicit. Nam illud( Modo eodem )ſignificat eos pĩde atq; alios dixiſſe. ſed cum paulo ante dixerit, ipſos vna cauſa materiali fuiſſe vſos, quomodo nunc duabus dicit? An duo dicit non q; duo genera cauſarum, ſed quod duo principia materialia efficerent, vt alii? Nam qui terrã & ignem ponunt, ii duo principia materialia efficere videntur. An hoc dicit tanq̃ placitum illorum & ipſorum dictis conſentaneum, his enim numerus infinitus. i. numerus par materia erat, finitus autem. i. impar forma. Sic. n. de ipſis in proceſſu cõmemorat, ſed quomodo etiam num ſunt duo principia ſecundum pythagoricos, ſi, vt ipſe refert, principia his erãt finitum & infinitũ & vnũ? adhunc. n. modum tria efficiuntur? An vnum extra hæc non erat? quoniam, vt dictum eſt, vnitatem parimparem dicebãt, ſiuero parim parẽ, ergo infinitũ & finitũ, erat autem *

par infinitum

par infinitum, uiciſſimq; impar finitum. Nam primæ vnitatis principia Pythagoricis erāt impar & par. Et fortaſſe Pythagoricorum hi duobus principiis vſi ſunt, qui decē contrarietates ponebant in principiis. has.n. in duo redigebant, bonum & malum alterum ordinem bonum, alterum malum eſſe affirmantes. Sed horum opinionem a cæteris diſcrepare ait, quoniam alii qui pro principio vtūtur infinito, aut finito diuerſum aliquid & corpus faciunt infinitum & finitum, cui accidat infinito eſſe aut finito, quidā enim aquam infinitum eſſe dicebant, alii aerem, alii mediam quandam naturam, vt Anaximāder. iſti vero ipſum infinitum & ipſum met finitum ſubiectum eſſe, quoniā numerum parem q ſua natura eſt infinitus, cum per ipſos eſſe infinitum ſit eſſe numerum parem, & pari ratione numerum imparem qui natura finita ſit entibus ſubiiciebant. Neq;.n. iſtis infinitum accidens eſſe dicebatur eius de quo diceretur .i. numeri paris, ſed ipſius ſubſtantia cum eis numerus par nō ideo eēt infinitus quia tātus eſſet, ſed quia talis cum iſtis omne par qua par eſt, infinitum eſſe placeret. Eadē ratione vnū ſubſtantiam perſe eſſe, & non alteri rei accidere, vt eſſet vna. Porro quoniam hęc ſubiecta eſſent numerum ipſum omnium rerū ſubſtantiam eſſe affirmabant. Ceu res oīs ex numeris ipſis conſtituerētur. Nam vt ignis eſt oīum ſubſtantia, quibus ſubiicitur ignis, ſic quibus ſubiicitur numerus, horum oīum numerus eſt ſubſtantia. Atq; hos primos aggreſſos eſſe ait rationem reddere ac definire quid ſit entium quodq;, ſed rem ſimpliciſſime tractaſſe, & ruditer ac negligenter. Et exponit quam illi opinionem his de rebus habuerint. Cui.n. primum definitio ab ipſis dicta conueniret, id hoc eſſe dicebāt, quod definitione explicaretur, idemq; habere rei ſubſtantiam explicatam definitione verbi cauſa, quoniam amicitiam æqualitatem eſſe dicebant, ac proinde ipſius rationem eſſe pariter par, idcirco cui primum ex numeris hoc ſuppeteret, hunc amicitiam eſſe. Non aliter q̄ ſi quis duplum & dualitatem idem eſſe putaret. qm̄ huic primæ duplum accidit. quam opinionem corrigens adiicit. (At non idem eſt fortaſſe dualitatis eſſe, ac dupli, alioquin ipſum vnum plura profecto erit, quod quidem illis etiam accidebat.) Nam iſtis vnum multa efficiebatur, vt.n. dicenti idem eſſe duplum & dualitatem, dualitas multa efficitur, oīa.ſ. quibus cōgruit ratio dupli, ſic illis qui ita docebāt, vna quæq; res multæ efficiebatur. Amicitia.n. per hos eſt numerus, cui primum congruit pariter par, quippe amicitiam pariter par eſſe definiūt, quæ cū ſit definitio ipſius, quibuſcūq; hęc definitio congruerit, erunt amicitia, hoc autē modo vnum multa erit. Illi.n. cui numero primū hæc ratio conueniret, hunc rei ſubſtantiam eſſe putabāt. At non ſic ſeſe res habet. Sed cuicūq; congruit definitio alicuius, illud eſt ipſa rēs cuius eſt definitio. & inter ſe conuertuntur. At multa ſunt pariter paria. vt. 4. & .8. & .16. qui numeri cum differant inter ſe, erunt tñ amicitia. & ſic amicitia quæ vnum eſt, efficitur plura. Nam pariter par quia eſt eadem ratio, quam illi ponebant eſſe amicitiam, de pluribus vere dicitur. quod ipſum in aliis quoq; rebus iſtis accidit. Aut ſenſus hic eſt ſi de quibus ratio primum vere dicitur, hęc ſunt eadem, atq; rationes quæ de ipſis dicūtur. Multæ autem rationes vni primum congruunt. Nam eundem numerum verbi cauſa tempeſtiuitas & Mineruam eſſe dicebant, idem ergo & vnus numerus multa erit, cū ei multæ rationes diuerſæ congruant.

A prioribus igitur cęteriſq; tot ſumi poſſūt. Poſt dictas aūt philoſophias Platonis acceſſit tractatio, in plęriſq; quidem hos ſequutus, vt nō nullis aūt & propria q̄dā habens, p̄ter italicorum philoſophiam. Ab adoleſcentia nāq; Plato factus amicus primum Cratyllo, & in opiniōibus Heracliti ſententiiſq; verſatus, qui quidem vniuerſa ſemper ſenſibilia fluere, & de

ipſis ſcientiã nõ eſſe cenſebat, hęc quidẽ & poſtea tenuit, atq; ita eſſe putauit. Cũ vero natura tota poſthabita, circa mores Socrates verſaret, atq; in his ipſis vniuerſale quæreret, mentéq; primis diffinitionibus adhiberet illo ꝓpter id ipſum ꝓbato, hoc de aliis fieri, & nõ de ſenſibilibus rebus exiſtimauit, nõ.n. põt ipſa cõis diffinitio cuiuſq̃ ſenſibiliũ eſſe, cũ ſemp mutetur, itaq; talia quidem ideas, formaſq; vocauit, ſenſibilia vero pręter hæc eſſe dixit, & hæc dici cuncta.

(A prioribus igitur cæteriſq;). i. ab aliis oĩbus. qui illos ſecuti ſunt. Deinceps explicat Platonis ſententiã, quem magna ex parte pythagoricos ſecutũ eſſe ait, nõnulla ipſum priuatim ꝑcepiſſe, vt de ideis. & docet qua rõne ductus Plato ideas aſſeruerit. refertq; ipſum Cratyli familiaritatẽ nactũ, q ſtudioſus Heracliti erat ab ipõ accepiſſe oĩa ſenſibilia in fluxu eſſe, & nihil vnq̃ cõſiſtere, at ꝓ hanc ſententiã quaſi veram fuiſſe tutatũ. 38
(Cæterum cum Socrates inqt occupatus in ea p̄hiæ parte, q̃ pertinet ad mores, q̃reret vniuerſale) diſputãs.n. de honeſto, aliquo aut alio in vniuerſum q̃rebat. qd eſſet honeſtum, nec ſumebat hoc honeſtũ, ſed id de quo quæſtio erat definire conabatur. Præterea Socratẽ dicit, non diſſeruiſſe de rebus naturalibus. ſed qñ Socratẽ primũ de definitionibus diſſeruiſſe tradit, ſi pythagorici vt dictũ eſt q hãc ætate præceſſerunt, id ipm facere tentarũt? An quia illi vt teſtatus eſt, molliter, & citra artificiũ de ipſis diſputauerunt? Ergo Plato ſuſcepta doctrina Socratis circa definitiões & vniuerſale, putauit definitiones quarundã aliarũ naturarũ & fieri & eſſe. non aũt cuiuſpiã ſenſibilium ſed ne vniuerſalis quidẽ, quod in his habetur. qm̃ hęc, & oĩa quę his inſunt, etiã vniuerſalia ſemper fluere mutari, nec vnq̃ in eadem natura perſiſtere dicebat. ac proinde definitionem cõem & vniuerſalẽ cuiuſmodi hę ſunt de quibus agimus, ſenſibiliũ cuiuſpiã eſſe non poſſe, ideoq; hęc inepta eſſe definiendo. qm̃ ne eſſe quidẽ. Et illas naturas a ſenſibilibus diuerſas, quarum ſunt definitiones ideas appellabat. a quibus ſenſibilia & eſſe & dici affirmabat. *

Per participationẽ.n. plæraq; vniuocorũ formis eſſe inquit, ipſum vero nomẽ ideſt participationem mutatum cœpit. Pythagorici nãq; ea q̃ ſunt imitatione numerorum inquiunt eſſe: participatione aũt Plato, noĩe mutato ſicuti diximus. Quæ nam tñ ſit participatio formarũ vel mutatio, vt in cõi quæratur & ipſe & illi etiam ommiſerũt. Inſuper ꝑter ſenſibilia formaſq;, res mathematicas medias eſſe dixit, a ſenſibilibus quidẽ hoc differentes, quod perpetuæ atq; imobiles ſunt, a formis aũt hoc qđ ipſe quidẽ cõplures ſimiles ſunt, forma autem ipſa q̃ eſt vna ſolum.

(Per participationẽ nãq; eſſe pleraq; vniuocorũ formis) Præfatus ſenſibilia ꝑter hæc & ſecũdũ hæc dici, ideſt ꝑter hæc & ab his diuerſa eẽ, atq; ſecundũ hæc dici, quod expoſuit dicens participatione nãq; pleraq; ſenſibilium habent eſſe, deinde explicans, q̃ ſunt iſta pleraq;, addit. (vniuocorum formis). i. vniuocorũ ſuis formis. vniuoca.n. formis vniuoca ſunt. Hoc aũt eſt. non oĩum ſenſibiliũ formas eſſe dicebant. Nam eorum q̃ ad aliquid dicuntur nullas eſſe ſtatuebant, ſed ne cuiuſpiã quidẽ, eorum q̃ ſunt præter naturã neq; oĩno malorum. Aut pleraq; dixit pro ſenſibilibus, vt ſit ſenſus. Multa & ſenſibilia ſunt participatiõe earum formarũ, quibus ſunt vniuoca. hoĩes.n. ſunt participatione hoĩs, equi aũt participatione equi, vt ſit ſenſus, ſenſibilia & vniuoca formis 39

habent eſſe participatione formarū. Aut ſenſus eſſe pōt. Multa eſſe participatiōe formarū. hæc aūt multa ſunt, q̄ inter ſe ſunt vniuoca. Multa.n.& quæ ſunt vniuoca inter ſe habēt eſſe participatione vnius formę. Neq.n.cuncta participāt vna forma, ſed quęcūq ſunt ſimilis formę inter ſe ac vniuoca. Non.n.ſenſibilia vniuoca eſſe diceret ipſis formis referens Platonis opinionē. cū ille dicat formas ęquiuocas iis eſſe, quæ ad ipſarū exemplar fiunt. Aut ſecundū Platonem formę nō ſunt ęquiuocę iis, q̄ ad ſui exēplar efficiūtur, ſed vniuocę. qui fortaſſis in quibus vniuocū vſurpat, in iis ipſo cōmunius pro vniuoco vtitur. Nā quæ ad exemplar ideę efficiūtur, ea niſi ratione & forma ſunt ideę ſimilia, qua nā re alia ſimilia eē poſſunt? cum ideis nihil adſit aliud, nec ipſis quidq̄ accidat. At quæ forma ſunt ſimilia, hæc vniuoca certe ſunt. Nam ſi ipſi homo, forma quædā ſimplex eſt, haud dubie, quod ipſi eſt ęquiuocū, eundē ſecundū formam imitatur. At definitiones ſecundū formā materialiū quoq rerum ſunt. quare ſi homines forma ideę ſimiles ſunt, quæ nihil aliud eſt, q̄ forma, horū definitio eadē erit atq ideę. Præterea licet hæc nō ſint apta definiēdo, ſed formę, illarū tamē definitiōes de his quoq dicuntur. Cum animal rationabile mortale de ſenſibilibus etiā hominibus dicatur, licet horum nō ſit ꝓprie definitio. (Ipſum vero nomē.i.participationē mutatum cœpit) hoc eſt mutauit. Nam imitationē a pythagoricis appellatā ipſe mutato vocabulo, participationē dixit. quāq̄ nec pythagoricorū quiſq̄, nec Plato ipſe qd participatio, aut imitatio ſit, aut quomodo fiat, declarauerit ſed qua ratiōe aut mō fiat querere in medio reliquerūt quāq̄ hoc a Platone in Parmenide explicatū eſſe videtur. Fortaſſe aūt Pythagorici dicebāt, cæteros nūeros tales eē, imitatione primorū, quos ꝓprie eas res eē dicebāt. q̄ de ipſis dicerētur. (Inſuper pter ſenſibilia formaſq; res mathematicas) Platoni placuiſſe refert, mathematica eē medias quaſdā naturas & ſubſtātias inter formas & ſenſibilia. Nam ſecundū Platonem media erant, inter ipſa, quæ quidē a ſenſibilibus diſcrepare putabat, ꝙ eſſent ſempiterna & prorſus immobilia. a formis autem, ꝙ formæ vnum aliquid numero eſſent. Mathematica vero in multis, hoc eſt in ſenſibilibus, & ſingularibus quibus inſunt, ſimilitudinem declararent. Neq.n.ipſa per ſe ſubſiſtunt, ſed conſideratione. Nam ex materialibus rebus ſeparata materia & motu, per quas & cum quibus datum eſt ipſis ſubſiſtere, ſuperſunt mathematica. q̄ in rebus materialibus, & multis ac per accidentia materialia diſcrepantibus ſimilitudinem declarant. Aut certe res ita ſeſe habet, Plato tamen non ita diſſeruit. qui naturas ipſas & ſubſtātias per ſe ac ſempiternas eſſe faciebat. ſed fortaſſe multa ſimilia eſſe dixit in Mathematicis, quaſi ipſorum quodq non ſit vnum numero. mathematica.n. multa numero ſunt triangulus & quadratum, & aliorum quodq; vt ſenſibilia ſeruātia ſimilitudinē inter ſe ſecundū definitionē. At forma quæq vna numero eſt.

Quoniam autem formæ ſunt cæteris cauſæ. Elementa illarum omnium quæ ſunt elementa eſſe putauit. Magnum igitur & paruum, vt materiam eſſe principia. Vnum autem, vt ſubſtantiam dixit. Ex illis enim
xl. vnius participatione formas ipſas numeros ipſos eſſe aſſerunt.

(Quoniam aūt formæ ſunt cæteris cauſæ.) Ratus inquit Plato formas hoc eſt ideas cauſas eſſe cæteris omnibus vt ſint, cætera.n.illorū participatione ſunt, rurſus idearum principia cæterorum omnium principia eſſe ſtatuebat. idearum autem principia, vt materiam & ſubiectum, magnum & paruum eſſe tradebat: quæ dualitas quædam eſſet, vt ipſe dicit, indefinita, vt ſubſtantiam autem & formam, vnum. quod quomodo eſſet principium deinde declarat dicens. (Ex illis.n.vnius participa

tione formas ipſas numeros ipſos eſſe aſſerunt, ) Ex illis.i.ex magno & paruo coeun
tibus, & in ſpecie conſtitutis ab vno participatione.i.quia ſumunt ab ipſo, vt ſint for
mæ, hoc eſt ideę. quæ & ipę numeri ſunt. ideas.n.numeros ſpecificos eſſe aiunt. ſed
cum formas dixiſſet, addidit numeros. formæ.n.vt numeri ideę ſunt. Nam formę
aliæ quoq; ſunt, quēadmodum etiam numeri.

Ipſum tamen vnum perinde atq; pythagorici ſubſtantiam eſſe, nec aliud quicq̄ eſſe quod vnum dicatur, & item numeros cæteris vt illi ſubſtantiæ cauſas eſſe dicebat. Pro infinito vero vt vno dualitatem, & infinitum ex magno ac paruo feciſſe, hoc ipſius proprium eſt, & inſuper ipſe quidē ſenſibilia dixit eſſe, illi vero numeros res ipſas eſſe dicebant, & mathematicas medias inter iſta non ponunt.

( Ipſum tamen vnum ſubſtantiam eſſe & nullum aliud ens dici ens ) præfatus Pytha- 41
goricos nullam aliam ſuppoſuiſſe naturam numeris, ſed ipſos numeros ſubſtantias
eſſe aſſeruiſſe, & vnum de nullo alio ente ꝑdicaſſe, ſed ſtatuiſſe vnum quandam eſſe
ſubſtantiam, quæ in eſſe vnum, habeat eſſe. hoc quoq; de Platone refert. placuiſſe
huic perinde atq; illis, vnum ſubſtantiam eſſe, non aliud quidpiam ens ſecun-
dum ſubiectum. Deinde vnum patiens eſſe. Atq; hæc quidem Platoni ait conuenire
cum Pythagoricis, item numeros principia & cauſas rerum eſſe, quāuis non eodem
modo. Pythagorici.n.numeros cauſas eſſe dicebant, quaſi inexiſtentes rebus & vt ma
teriam, vtiq; quaſi ex ipſis omnia entia conſiſterent. Plato autem ipſos extra res qua-
rum cauſæ eſſent exiſtere. cū eos velut exemplaria eſſe traderet. quod vero dicit ( ut
illi ) non ſic eſt accipiendum quaſi Plato eadem atq; Pythagorici ratione numeros cau
ſas eſſe ſubſtantiæ confirmauerit. ſed quia ipſe quoq;, vt illi numeros rerum cauſas
eſſe dixit. ( Pro infinito vero vt vno, dualitatem, & infinitum ex magno ac paruo fe-
ciſſe hoc ipſius proprium eſt. ) explicato quæ Platoni cum Pythagoricis conueniret,
adiicit rurſus eundem ab illis diſcrepaſſe, quoniam illi vnum infinitum eſſe ponebat,
& vnam quandam naturam. quod ipſis erat pro ſubiecto & materia. hoc autem eſt
numerus par. quoniam ſpecie vnū eſt par.i.quod in paria diuiditur. Plato vero dua-
litatem faciebat. quam ſubiectum eſſe dicebat, & infinitum. quia non cōſtituitur in
ſpecie per ſe. Magnum ſcilicet & paruum, ac exceſſum & defectum. in his nāq; infi
niti naturam eſſe putabat. quæ quidem illi erant cauſa materialis. quanq̄ magnum
non eſt idem ſpecie atq; paruū, neq; exceſſus ac defectus. Sunt.n.oppoſita, ac proin-
de non ſunt vnum. Illud vero. ( Et infinitum ) dictum eſt pro ( Infinitum.n. )
quod ſecundum ipſum ex magno & paruo efficitur. Sic.n dictio concinari debet. Ad
hæc Plato numeros extra ſenſibilia relinquebat, nec ipſos rebus ſubiiciebat, vt mate-
riam, nec ipſarū eos ſic cauſas eſſe ſtatuebat. At Pythagoricis res ipſas, & entia ex nu
meris conſtare placebat, cui conſentaneum erat, vt res omnes numeros eſſe fateren-
tur. Eſt & aliud inter ipſos diſcrimen, qđ Plato mathematica inter ſenſibilia, & ideas
collocabat, Pythagorici non item.

Vnum igitur & numerum præter res ipſas feciſſe, & non vt Pythagorici, & formarum etiam introductio ob conſiderationem in differendo nimirum fuit, Priores.n.facultatis participes differēdi nō erant.

( Vnum igitur & numeros præter res ipſas feciſſe, & non vt Pythagorici & forma- 42
rum introductio ob conſiderationem in differendo nimirum fuit ) explicatis diſſen-
ſionibus Platonis cum Pythagoricis, nunc cauſam reddit, cur Plato non perinde ac

Pythagorici numeros principia eſſe rerum ſtatuerit. Sed ipſos a ſenſibilibus exemerit, & ideas alias quaſdam ſubſtantias & naturas a ſenſibilibus eſſe poſuerit, & cām fuiſſe ait rationū exquiſitionē & dialecticā, quam priores nondū attigerāt. Nam Plato cōſiderās rerū cōſequētia, q̄ cōſuetus erat, ex dialectica, vti diuiſiōe ac definitionibus, dialectici ęſt.n. vtrūq; p̄ hæc venit in hāc ſententiā, vt aliqua ſepararet a ſenſibilibus, & putaret eſſe quaſdam alias naturas præter ſenſibilia. Diuiſio.n. generū & ſpecierū, non eſt diuiſio ſenſibilium. At diuiſio ſenſibilium reſolutio eſt ipſorum in elementa & principia, q̄ non ſunt ſenſibilia. Neq;.n. ſenſibiliū quodq; idē eſt, atq; id vnde ſuppetit ei, vt tale ſit. Cum artificioſum non hoc ſit quod ars, nec naturale, quod natura, quare licet numeri ſenſibilibus in cauſa ſint, vt talia ſint, vel talia, pariq; ratione ſi ideę, ſenſibilia tamen erunt ab ipſis ſeparata. Sed neq; definitiones ſenſibilium ſunt, cum ſint non ſingularium, ſed vniuerſalium, Itaq; his præceptis dialecticis factū eſt, vt in contemplatione intelligibilium verſaretur. Quāq̄ vnum hic quoq; ſubſtantiam eſſe dicebat, & quandam naturam ſeparatam, vt Pythagorici, Cæterum hi res ex hoc & aliis numeris generabant. Plato non item.

Dualitatem aūt alterā naturā feciſſe ex eo fuit, quia numeri præter primos apte ex ipſa perinde vt ex ſigillo quodā fiunt ac generantur.

45 ( Dualitatem autem alteram naturam feciſſe ex eo fuit, quia numeri pręter primos ex ipſa perinde ac vt ex ſigillo quodam fiunt ac generantur.) Numeros principia rerum eſſe Platonis & Pythagoreorum placitum fuit. Primum nāq; incompoſitum ipſis principiū eſſe videbatur. Porro corporibus plana eſſe priora, ſimpliciora.n. nec cōtracta prima eſſe natura. planis eadem ratione lineas lineis, puncta, quæ a Mathematicis ſigna, ab his vnitates appellabantur, q̄ ſimplicia omnia ſunt, nec habent quidq̄ ante ſe. At vnitates numeri ſunt, numeri ergo priores ſunt entibus. & quoniam formæ per Platonem ideęq; priores ſunt rebus, quæ ad ſui exemplar efficiuntur, & ab ipſis habent eſſe, quas ideas eſſe multis rationibus confirmare conabatur, idcirco formas numeros eſſe dicebat. Si.n. ſolitarium prius eſt iis, quæ ab ipſo exiſtunt, nihil autem eſt prius numero, ſupereſt vt formæ numeri ſint. quo circa numerorum principia, formarū eſſe principia dicebat, vnum autem omnium. Præterea formas aliarum rerum eē principia, formarum autem, quæ numeri ſunt, principia eſſe ipſius numeri principia. Tum numeri vnitatem & dualitatē principia eſſe confirmabat. Nam cum ſit in numeris vnum & non vnum, quod eſt plura & pauca, quod primum in ipſis eſt non vnum, id multorum, & paucorum principium eſſe dicebat. Primum autem non vnum eſt dualitas, quæ in ſe multum continet, atq; paucum. Nam duplum multum eſt, dimidium vero paucum, quæ in dualitate inſunt. Eſt autem dualitas vni oppoſita, ſi quidem illud eſt indiuiduum, hæc autem diuiſa. Præterea putās ſe demonſtrare ęquale & inęquale principia eſſe omnium tum per ſe exiſtentium, tū his oppoſitorum, nihil.n. relinquit inexpertum, vt ad ſimpliciſſimum omnia referat, ęquale refert ad vnitatem, inęquale vero ad exceſſum & defectum. Inęqualitas enim in duobus ineſt.i. in magno & paruo. quæ ſunt excedens, & deficiens. quamobrem ipſam dualitatem indefinitum appellabat. quod neutrum ipſorum, neq; ſuperans neq; ſuperatū, quatenus eſt tale, determinatū eſſet, ſed indeterminatum & infinitum. Cęterum dualitatem indefinitam, vno terminatam, fieri dualitatem, quę in numeris habetur. Dualitas.n. huiuſmodi eſt vnum ſpecie. præterea dualitas primus eſt nūerus. Huius vero principia ſunt excedens, & exceſſum, quoniā in prima dualitate eſt duplum & dimidium, duplum autem & dimidiū eſt excedens, & exceſſum, quo ſit,

vt hæc ſint elementa dupli. Et quia excedens & exceſſum determinata duplum, & dimidium efficiuntur, neq; enim amplius hęc ſunt indeterminata, non magis q̃ triplum tertiumq;, vel quadruplum & quartum, aut aliorum quodq; habentium iam exceſſum determinatum, hoc autem facit vnius natura, vnum quodq; .n. quatenus hoc aliquid eſt, determinatum habetur idcirco vnum, & magnum atq; paruum dualitatis, quæ in numeris habetur, elementum eſſe videtur, at primus numerus eſt dualitas, hæc ergo ſunt dualitatis elementa. Atq; ob talia quidem Plato vnum, & dualitatem, & numerorum, & omnium rerum principia eſſe ſtatuebat, vt Ariſtoteles refert in queſtione de bono. Nunc autem dicit Platonem ideo feciſſe dualitatem, quæ eſt de numero principiorum, alteram eſſe naturam, quia numeri præter primos apte ex ipſa generentur, quaſi ex quodam ſigillo, idq; quoniam dualitas cuicũq; adderetur, huius diuidens illi eſſe videbatur. qua propter ipſam biſectiuam nuncupat, bis. n. eorum quodq; efficiens quibus additur, diuidit quodam modo ipſum, nec ſinit manere id, quod erat. quæ quidem diuiſio generatio eſt numerorum. Vt vero ſigilla & formæ quibuſcũq; imprimuntur, ea reddunt ſibi ſimilia, ſic dualitas ceu ſit quoddam ſigillũ, numeros quę poſt ipſam ſunt generat duo duplumq; efficiens, cuicũq; appoſita fuerit. Addita. n. vni efficit duo, quia bis vnum eſt duo. duobus quattuor, tribus ſex. bis. n. tria ſunt ſex, ſimilis eſt cæterorum ratio. Illud autem (Pręter primos) ſic intelligitur. i. pręter impares. Neq;. n. ad hunc modum impares numeri generantur, quippę qui non efficiuntur per duplicationem aut bipartitam diuiſionem. Nunc igitur primos numeros ſimpliciter appellauit omnes numeros impares. hi. n, priores, q̃ pares eſſe conſueuerunt. Primi vero numeri ſimpliciter dicuntur, qui ſola vnitate menſurantur, vt tria, quinq;, ſeptem. quanq̃ dualitas quoq; huiuſmodi eſſe poteſt, ad alios vero relati, qui cum menſuram communem vnitatem ſolam habeant, ſeparatim tamen ab aliquo numero menſurantur: quales inter ſe ſunt octo, & nouem. quorum cum ſola vnitas menſura cõmunis ſit, vterq; tamẽ aliquem numerum habet menſuram. i. octo habet duo, & quattuor, nouem autẽ tria. Sed hoc in loco primos appellat omnes numeros impares, quia priores ſunt, q̃ pares. nullus. n. ipſorum ad modum ſupradictum a dualitate generatur, ſiquidem addita vnitate cuiq; nũero pari, impares numeri generantur. Additur aũt vnitas, & vnũ vt principium. hoc. n. conſtituit ſpeciem, nec ſubiicit, vt materia. Cæterum vt magnum & paruum vno definita dualitas eſſe dicebantur, ſic vtrũq; illorum vno terminatum vnitas ipſius vocat̃. Præter primos ergo dixit. i. præter ſimpliciter primos. hi porro ſunt, qui ſola vnitate menſurantur, vt tria, quinq;, ſeptem. quos ſolos ait a dualitate non generati. Omnes. n. alii a primis generantur numero ſuper numero addito. Ita quoniam ipſorum generatio eſt ex duobus numeris, ex dualitate effici videntur. ac viciſſim numeri ſimpl'r primi, q̃a nõ ad hũc modũ gignũtur, ex dualitate generari negant̃.

Fit tamen id ipſum econtra, non. n. ita fieri conſonum eſt rationi, nam illi quidem ex materia multa faciunt, & ſemel illis ſolum generat forma, at vna quidem ex materia; vna fieri menſura videtur. Qui vero affert formam, vnus multas facit vt patet. Similiter ſeſe habet & mas ad fœmellã, fœmella nãq; vno coitu grauida fit. Mas autem multas grauidas facit, & tamen hæc principiorũ illorũ ſunt mutationes. Plato igitur de his, quæ quæruntur hoc pacto determinauit.

(Fit tamen ipſum contra. non. n. ita fieri conſentaneum eſt rationi) Præfatus indefinitam dualitatem per Platonem eſſe principium, vt materiam eiq; dualitatem materiale, 44
principiũ videri, cum addidiſſet infinitã eẽ ſua natura, & multitudinis efficientẽ, refel

ſit hac in parte opinionẽ, vt q̃ parũ cõſtantia ſenſibus, vſuq̧ rerũ exploratis præcipiat. Nam dualitatẽ mãle principiũ eſſe ſtatuentes, ipſam multorum genitricẽ faciunt. cum per ipſos eadẽmet dualitas multitudinẽ atq̧ adeo pares oẽs numeros generet, alios dũ ipſis apponitur, atq̧ ita generat, alios bipartito diuidendo. principiũ vero formale per eoſdem vnius eſt efficiens, qm̃ oĩs forma determinata & definita ſcd̃m eſſe, aliqd vnũ eſt. quia numerorum quiſq̧ vnũ quoddã eſt. cum ipm̃ vnum ſit quoddã vnitiuũ, dualitas aũt indefinita biſectiuã, at nõ ſic vſu venit ĩ rebus efficiẽdis, q̃ illis aſſimulãt quæq̧ hñt eẽ ad illorũ ſimilitudinẽ, ſed ediuerſo. Materia. n. vna numero vnius cuiuſpiã formę receptrix ẽ, & generatrix. Neq̧. n. in eadẽ materia nũero plures formę ſimul ineſſe valent. vt vnũ lignum ſit lectus, & idem menſa, idemq̧ ſcannũ, ſed vna materia vnam quampiã formam actu ſolam habet. At forma licet vna numero ſit, complures tamen formas efficit. Ars. n. q̃ vna forma quædam eſt, & artifex qui vnus eſt numero, complura tamen ac diverſa opera facit. ars quippe lignaria eiuſq̧ artifex lectum facit, & ſcabellum ac menſam, qui tamen idem vniuſq̧ numero eſt. quod in mare ac fœmina per inde ſeſe habet, quorum fœmina, q̃ fœtui materiam pbet vno coitu impletur, mas aũt multas fœminas implet. (Plato igitur de iis quę quæruntur. ad hunc modum ſtatuit) Quęrũtur aũt principia cauſæq̧ rerum. De principiis igiẽ hęc a Platone tradita ſunt.

Patet aũt ex dictis ipſum duabus ſolũ cauſis vti, ipſo inquã quid eſt, atq̧ materia, ipſius. n. qd eſt cęteris quidẽ formę ſunt cãc, formis aũt vnũ.

45 (Patet autẽ ex dictis ipſum duabus ſolũ cauſis fuiſſe vſum) Ex quattuor cauſis quas explicat ipſe, duabus Platonem vſum fuiſſe refert. i. materiali & formali. formę nãq̧ & ideę ſunt. per ipſum formarũ efficiẽtes, vt ipſis rurſus formis & ideis vnũ cauſa eſt formę, dualitas. n. in ipſis materię rationem habet, quãq̃ in quibuſdam exemplaribus ita ſcriptũ reperitur. (ipſius. n. quid eſt cęteris quidẽ formę ſunt cauſę, ſcientibus autem

* vnũ, & formę materia,) vt cęteros eos eẽ intelligamus, q̃ ignorãt Platonẽ ſenſiſſe. vnũ & ſubiectam materiam principia eſſe, & ipſum vnum cãm eſſe ideæ ipſius quid eſt. ſed prior ſcriptura caſtigatior habetur. quæ declarat formas cæteris rebus cauſam eſſe ipſius qd eſt, formis aũt ipm̃ vnum. Et quidẽ illã lectionẽ vetuſtiorem eſſe, auctor eſt Haſpalius, ſed poſtea mutatam fuiſſe ab Eudoro, & Harmoſto.

Et quæ nã eſt ipſa ſubiecta materia, qua deducũtur in ſenſibilibus quidẽ formæ, in formis aũt vnũ, eſt enim dualitas, magnũ inquã ac paruũ.

46 (Et q̃ nã eſt ipſa ſubiecta materia de qua formę) Prefatus Platonẽ duab⁹ cauſis vſum fuiſſe, poſtq̃ meminit cauſæ formalis, & quomodo hæc ſit cauſa docuit, aducit ſecundam, & hanc ait eſſe materialẽ. Eſt. n. quædã materia ſubiecta de qua formę tũ in ſenſibilibus tum in ideis p ipm̃ dicũtur. Itaq̧ cũ dixiſſet. (formas ipſius quid eſt cæteris rebus eſſe cauſas, formis autem vnum), locutus ſcilicet de hac quæ a pdictis in ſpecie conſtituitur, eius quæ in vtriſq̧ habetur meminit, dicẽs (de qua formę partim in ipſis ſenſibilibus, ptim in ideis dicunẽ) quaſi dicat, de qua formę q̃dã in ſenſibilibus, q̃dã in ideis dicunẽ. diciẽ. n. & in his & in ſenſibilibus eſſe q̃dã ſubiecta mã, de qua formæ dicũtur. i. q̃ in ſpecie ſeu forma cõſtruitur. (Eſt. n. hęc dualitas) qualis ſit hęc dualitas, p ſubiecta verba declarat. Nõ. ſ. determinata: nec q̃ ĩ nũeris habeẽ, ſed indefinita, talis eſt n. magnũ & paruũ. Quanq̃ alr̃ legiẽ adhuc modũ. (De qua dicunẽ in ſenſibilibus qdẽ formę in formis aũt vnũ) & tunc intellectus hic eſſet: de qua mã formæ & exiſtũt, & dicuntur in ſenſibilibus, nam formæ ſenſibilium in hac materia ſunt, vnum autem in formis & ideis. Materia enim quæ in his habetur ab ipſo vno informatur. Sed quęrat aliquis cum Plato cauſam efficientem dixerit in eo loco vbi ait, operæpretium eſt

igitur effectorem ac patrem vniuerſi inuenire ac demonſtrare. nec cuius cauſa, & finem prætermiſerit, vbi rurſus dixit. Penes omnium regem cuncta ſunt, & omnis illius cauſa, cur Ariſtoteles nullius harum cauſarum mentionem in Platonica opinione fecit. Vtrũ quia Plato cũ de cauſis loqueretur hanc vtranq; reticuit, vt docuit Ariſtoteles in libro de bono? An quia naſcentiũ & intereũtiũ has cauſas nõ ponit neq; de ipſis accuratius ediſſerit? Sed poſtq̃ docuit cauſam materialem a quibuſdam corpoream ab aliis corporis expertem conſtitui, eorum qui incorpoream eſſe dixerunt, Platonem primum commemorat. qui magnum & paruũ dixit, & Pythagoricos, qui infinitum aſſerebant, par ipſum eſſe dicentes. At Leucippum & Democritum ſilentio præteriuit, qui corpus & incorporeum, hoc eſt inane, materiam eſſe tradebant. Quanq̃ de his ſuperius mentionem fecit, ſed nec Anaximandri ſententiam omiſit, qui naturam aeris igniſq; mediam, vel aeris, & aquæ, nam vtrunq; traditum eſt, materiam eſſe aſſeuerabat.

Præterea boni maliq; cauſam elementis vtriſq; vtranq; reddidit, quod quidem & priorum quoſdam philoſophantium Empedoclem inquam ac Anaxagoram diximus quæſiuiſſe. Breuibus igitur ſummatimq; narrauimus, quinam, & quo pacto de principiis veritateq; dixerunt. Verun tamen tantum ex his habemus, neminem inquam de principio cauſaq; dicentium, prçter ea quę in hiſce quæ de natura ſunt a nobis determinata dixiſſe, ſed omnes obſcure quidem, illa tamen tetigiſſe videri. Quidam enim vt materiam principium dicunt, ſiue vnum, ſiue plura ſupponant, & ſiue corpus, ſiue incorporeum id ipſum ponant, veluti Plato quidem magnum dicens ac paruum, italici autem infinitum. Empedocles vero ignem, terram, aerem, atq; aquam, & Anaxagoras eorũ quæ ſunt ſimiliũ partium infinitionem, hi igitur omnes talem cauſam tetigerunt, & inſuper qui aerem, aut ignem, aut aquam, aut igne quidem denſius, aere vero ſubtilius poſuere. Sunt enim qui primum elementum tale eſſe dixerunt, atq; hi ſolum hanc cauſam tetigere. Quidam auté & cãm vnde eſt principium motus, vt qui concordiam, diſcordiamue, vel mentem, vel cupidinem, principium faciunt.

(Præterea boni maliq; cãm elemẽtis ſuá cuiq; reddidit.) hoc quoq; de Platõe refert, q; cãm bene & male .i. bonorũ & malorũ cãm elemẽtis tribuerit, cuiq; ſuá, boni.ſ. cãm vni, hoc eſt.n. qd ipſm definit, & in ſpecie aut forma cõſtituit, Mali vero indefinitę dualitati. quippe q̃ p ipſm multitudinis, & inęqualitatis, ac oĩno infinitatis, q̃ in rebus habetur, eſt cauſa. ſed poſtq̃ Platonẽ retulit de cá efficiẽte diſſeruiſſe, vtriq;.n. elemẽto cãm efficientem retuliſſe.i. vni cauſam boni, dualitati indefinitę cauſam mali, admonet nos quoſdam etiam ante hũc cauſam, huiuſmodi inueſtigaſſe deq; ea diſſeruiſſe. dum ait. (Quod quidẽ & priorũ quoſdá phantiũ, Empedoclem inquá & Anaxagorá diximus quæſiuiſſe) quorũ Empedocles nõ ſolũ boni, ſed mali etiá cá vſus eſt p efficiẽtis cauſæ participationẽ, vt de Platone docuit. Anaxagoras vero tũ boni tũ etiá mali efficientẽ cãm mentẽ eẽ ſtatuebat. (Breuiter igitur ſummatimq;) ſtrictim ſe ac ſummatim pſtrinxiſſe ait, q auctores añ ipſm de principiis diſſeruiſſẽt, & quo. (Veritateq;) Cõtẽplatricẽ phiam more ſuo Ariſtoteles veritatem appellat. (Verũtamen ex his habemus.) Di-

cit ſe idcirco quæſtionem principiorum repetiſſe, vt doceret nullum eſſe cauſæ modum, qui non cadat in quempiam ex quattuor in auditu phyſico demonſtratis, quod hinc licet intelligere, quia omnes, qui de cauſis loquuti ſunt aliquam ex his cauſis commemorarunt, qui licet neq; dilucide, neq; diſtincte, ſed obſcure potius, & implicite diſſeruerint, illas tamen quoquomodo attigiſſe videntur. Nam in primo libro de phyſico auditu accuratius de quattuor cauſis diſputatum eſſe impromptu eſt intelligere, ſi cui locum libeat conſiderare, quocirca dixit. (in his quæ de natura ſunt a nobis determinata.) Vtq; oſtendat, nullam cauſam præter memoratas in auſcultatione phyſica a prioribus fuiſſe tactam, ait. (Quidam enim vt materiam principium dicunt) Eorum qui cauſam materialem ponebant, alios vnam poſuiſſe ait, alios plures. Item quoſdam corpus, alios incorporeum. quo in loco Platonem primum refert ex iis, qui materiam incorpoream ponebant, qui magnum & paruum materiam eſſe dicebat. deinde pythagoricos, qui infinitum, hoc autem erat par, quippe qui numerus ipſis erat pro materia. Nam impar numerus finitus his habebatur, & formæ obtinens locum. (Anaxagoras eorum, quæ ſunt ſimilium partium infinitionem.) Hic ex eorum numero fuit, qui principium materiale corpus eſſe ſtatuebant, vt qui deinceps commemorantur. At Leucippi & Democriti ſententiam reticet, quibus placebat corpus & incorporeum meteriam eſſe, inane videlicet & corpus. Cæterum de his ſupra eſt habitus ſermo. Huic porro hiſtoriæ ſententiam adiicit Anaximandri, qui naturam aeris igniſq; mediam principium eſſe ſtatuebat. (Hi ergo talem cauſam tetigerunt ſolum) de his fortaſſe loquitur, de quibus poſtea meminit cum ait. (Et inſuper qui aerem, aut ignem, aut aquam, aut igne quidem denſius, aere vero ſubtilius poſuerunt.) Nam his priores non ſolam cauſam materialem poſuerunt, non Anaxagoras, non pythagorei, non deniq; plato. Adiicit autem quoſdam alios meminiſſe eius, vnde principium motus. quæ quidem eſt efficiens. quorum eſſe ait, qui amicitiam & diſcordiam afferebant, vt Empedocles (vel mentem) vt Anaxagoras. (vel amorem) vt Parmenides & Heſiodus.

Quiditatem vero, ſubſtantiamue dilucide quidem nemo reddidit. Maxime vero ii dicunt, qui formas ponunt. Neq; enim vt materiam ſenſibilium, neq; vt cauſam vnde eſt principium motus, formas ipſas, & ea quæ ſunt in formis eſſe exiſtimant, immobilitatis enim cauſam magis & vt res ſint inquirere formas inquiunt eſſe. Sed quiditatem formæ quidem cæterorum cuiq; præſtent, ipſum autem vnum formis.

48 (Quiditatem vero & ſubſtantiam dilucide quidem nemo reddidit.) Præfatus Anaxagoram & Empedoclem præter cauſam materialem, efficientis quoq; mentionem feciſſe, iis qui cauſæ efficientis meminerunt, eos quoq; annumerat, qui amorem in cauſis poſuerunt. At hi cauſam potius finalem amorem poſuiſſe videri poſſunt. huiuſmodi. n. eſt, ipſum appetendum. An ſi iſti dixiſſent quid deſiderãs amor faceret, quæ facit finalis cauſæ meminiſſe videri poſſent, nunc in principiis amore, vt efficiente ſolum vtentes & cuius gratia reticentes principii finalis non meminiſſe videntur. Porro Platonem cauſæ formalis mẽtionem feciſſe oſtendit, qm̃ ideæ quæ per ipſum cauſę ſunt, & principia, non ſunt cauſæ, ut materia, cum in ſenſibilibus non habeãtur. Dicit autẽ (ea q̃ ſunt in formis) .i. formarũ principia, neq; n. hæc ſenſibilibus ſunt materia, ſed ipſa ſunt formarum elementa, in ideis eſſe vt elementa, quippe cum elementa non de ſola materia dicant̃. diſcordia. n. & amicitia p̃ Empedoclẽ elemẽta ſunt, & in elemẽtis habẽtur, nõ tñ vt materia. Sed neq; ideę ſunt, vt cauſę efficientes. Nã efficiẽtis munus

eſt mouere.ideę vero per ip̃m ſtatus potius,& immobilitatis cęteris ſunt cauſę. Sed iis,quæ ad ipſarum exemplar efficiuntur,formę ac quiditatis efficientes eſſe poſſunt. quemadmodũ igitur vnum ipſis ideis, ſic ipſę cæteris ſunt cauſæ formæ, ita dẽ mũ,vt hæc ad ſimilitudinem illarũ in ſpecie conſtituantur.Prorſus vt,quæ ad idearum exemplar & ſunt, & fiunt,ideis ſint ſpecie ſimiles

Id vero gratia cuius actiones mutationes motuſq; fiunt, aliquo quidem modo cauſam eſſe dicunt.Sic autem nõ dicunt,nec eo modo quo ſua natura flagitat.Qui nãq; mentem aut concordiam dicunt, vt bonũ quidem haſce cauſas ponunt,non tñ vt horũ gratia quicq̃ ſit eorum quæ ſunt, aut fiat,ſed vt ab his horum profluant motus. Similiter & ii qui & id quod eſt, aut ipſum vnum talem naturam inquiunt eſſe, cauſam quidem illud eſſe ſubſtantiæ non tamen huiuſce gratia eſſe vel fieri dicunt.Quare partim dicunt,partim nõ dicũt ipſum bonũ,cãm eſſe,non.n.ſimpliciter, ſed ꝑ accidẽs dicũt.Oẽs igitur hi teſtari videntur,recte de cauſis quot & quales ſunt a nobis eſſe determinatum,quippe cum nullam aliã cauſam tangere poſſint,& inſuper patet quærenda eſſe principia, aut ſic omnia, aut horum aliquem modum.Poſt hæc autem pertractemus oportet, quomõ quiſq; horũ dixit,& quænã de principiis ipſis dubitatiões emergũt.

(Id vero gratia cuius actiões,& mutatiões motuſq; fiunt)de cã finali loqtur.hæc.n.eſt ipſum bonũ & cã rerũ quaſi finis,docetq; neminẽ priorũ de hac cã proprie diſſeruiſſe. 49
Nam & ſi bonũ cãm eſſe quodãmõ dicunt, non tñ vt finẽ & quaſi huius gratia cætera fiant,quemadmodũ bonum cã eſſe eſt idoneum, ſed ipſo vel vt cauſa efficiente vtuntur. Anaxagoras.n.qui mentẽ afferebat,& Empedocles,qui amicitiam,hæc bona eſſe ſtatuebant,& bonorum efficientes cauſas,non tñ res ipſorum gratia fieri,ſed hęc ipſa bonoꝝ efficientia ſunt per iſtos.Similiq; ratione eos diſſeruiſſe ait,qui vnum,& idem principia eſſe tradebant,ſed eoſdẽ fortaſſe intelligit ẽt vnũ dixiſſe.Plato.n.& vnum & ens dicebat,cum diceret vnum & ideam,cũ hęc proprie ſint entia.Neq;.n.hoꝝ gratia res efficiuntur,ſed hęc aliis rebus cauſæ ſunt eſſe ſuppeditantes. hoc.n. eſt formæ cã, nec cętera per iſtos huius gratia ſunt, & fiunt. Ergo inter cãs boni meminerunt, ſed quodãmodo reliquerunt ip̃m,quia propriũ eius locũ non tuentur,ſed ex accidenti ait, ipſos mentionem cãæ,vt boni facere, quia eſſe cãm vt bonum eſt, cętera fieri huius gratia,qui ergo ei quod dicunt,hunc ordinẽ in cauſis non ſeruant,ii non quatenus eſt bonum ip̃m cãm faciunt,ſed cui accidit bonũ eſſe,id cãm efficientẽ eſſe ſtatuunt. Sed quærat aliquis.ſi Plato in epiſtolis dicit penes oĩum regem cuncta,& huius gratia oĩa ſunt,qũo his verbis non dicit bonũ eſſe cãm,vt finẽ?aut ſi dicit qũo Ariſtoteles dicere negat?an ſeparatim in calce huius libri idẽ Ariſtoteles fatetur,cũ ſic ſcribit. Ex his igitur,q̃ prius dicta ſunt patet,eas vniuerſos videri cãs q̃rere,quamuis obſcure,quas nos in naturalibus diximus.nullamq; aliã pręter illas nos dicere poſſe. Atq; prius partim omnes,partim nullo mõ dictas fuiſſe.Prima nanq; ph̃ia recens nata & ad huc in principiis ſubſiſtens,balbutire de rebus oĩbus videtur. (Oẽs igitur hi teſtari videntur recte de cauſis eſſe determinatũ)Ex hac cõmemoratione eoꝝ, q̃ de cauſis dicta ſunt, ſatis patere ait,recte ſe quot & q̃ cãę ſint ſtatuiſſe. quas tales eſſe teſtimonio ẽ qd priores nullũ aliud gen⁹ cãę meminiſſe potuerũt.(Et inſuꝑ patet q̃rẽda eẽ pricipia aut ſic oĩa) hoc quoq; ex dictis intelligi ait,quęrendum eſſe de principiis vel de omnibus a nobis

expoſitis quadripartità diuiſione cāç. Illius aſit( Aut ſic) hic eſt intellectus. vel ſic principia oĩa q̄rere oportet, vel ex his quattuor aliqđ. Nā licet doctrina hęc nō oĩum cāū ſ rōnē poſcat, modus tñ q q̄rif cāç in quattuor ipſe quoq; cōtineť, nec abhorret ab hmōi cauſis, cū pręter hęc cāru genera nullū aliud eſſe intelligatur. Cęterū in primis explicaturū ſe pfitetur, qūo eoꝝ quos ſupra cōmemorauit quiſq; pceperit, & quæ ex ſingulis opinionibus quęſtiones exiſtant.

Patet igitur eos oẽs qui vnum vniuerſum ipſum, vnāq; naturā vt materiā eſſe ponunt, atq; hanc corpoream magnitudinēq; habentē multis modis peccare. Corporū.n. elementa tamtūmodo ponunt, incorporeoꝝ vero non ponunt, quæ quidem & ipſa ſunt, atq; cauſas generationis corruptionisue dicere aggredientes, & de vniuerſis generaliter loquētes, motus principiū tollunt, præterea ſubſtantiam & ipſum quid eſt nullius rei cām eſſe ponunt. Et inſuper facile quoduis ſimpliciū corporum p̄ter terram principium eſſe dicunt, non cōſiderantes quonā pacto mutuum ipſorū faciunt ortum, ignis inquam, aeris, aquę, ac terræ, alia nāq; cōgregatione, alia diſgregatiōe ex ſeſe mutuo fiunt, hoc aūt ad idipſum, vt quippiā ſit prius poſteriuſue, plurimū refert. Aliqua nāq; rōne id oium maxime elemētū eē videbitur, ex quo primo cōgregatione elementa fiunt, tale aūt eſt id quod minimarū eſt partium, corporūq; etiam ſubtiliſſimum eſt. Quapropter q principium ignem ponunt, conſentanea maxime huic dicerent rationi, tale autem & cęterorum quiſq;, cæterorum corporum elementum eſſe fatetur. Nemo nāq; eorum, qui vnum dicunt, terram elementū cēſuit eſſe ob magnitudinem partium vti patet. Trium aūt elementorum quodq; iudicem aliquem habuit. Quidā.n. ignem, quidā aquam, quidam aerem, id inquiunt eſſe. Ar.n. cur nam & terram non dicunt, vt plæriq; hominum opinantur. Cuncta nāq; terram inquiūt eſſe. Heſiodus quoq; terram ortam eſſe primam corporum ait. Adeo vetuſta adeo vulgaris hęc exiſtimatio fuit. Hac igitur rōne neq; ſi quis horum aliquid dicat p̄ter ignem, neq; ſi quis aere quidem denſius, aqua vero ſubtilius id ponat, recte dicere pōt. Quod ſi id quod ortu poſterius eſt, natura eſt prius, id aūt quod eſt digeſtum, atq; congeſtū, poſterius eſt generatione. Cōtrarium his euenit ſane. Nam aqua quidem aere prior erit, terra autem aqua.

30 (Patet igiť eos oēs. q vnū vniuerſum, vnāq; nām, vt materiā eſſe ponunt, atq; hāc corpoream magnitudinēq; hñtē multis modiſpeccare.) qūo iſti vniuerſum vnū eſſe dixerint, ipſe declarat cū ait( Et vnā quandā nām, vt mām eſſe ponunt. & hanc materialē.) ſic.n. vnum, quaſi ex vno. Cęterū cōnumeratis veterū de principiis & cauſis ſentētiis, diſſerens qđ pro ſanis dixerint, qđue ſecus, ab iis ſermonis initiū capit, qui principiū vnum idēq; corpus eſſe ſtatuebant. eoſq; multa peccaſſe confirmat. Primū quia volētes oīum rerum principia exponere, corporum tm̄ principia reddunt. cū tñ rerum nō nullę habeantur incorporeę. qppe fieri non poteſt, vt incorporei corpus principiū ſit. deinde quia gñationē inducētes, gñandarum tamen & mouendarum rerum cauſam

auctoremq́ prętermiſit. Neq́.n.materię a ſe ipſa ſuppetit, vt moueatur. Illud autem (Atq́ de generatione) dictum eſt pro hoc, atq́ gñatiōis, & interitus cauſas dicere aggredictes. (Et de vniuerſis naturaliter loquentes).i.de vniuerſis rebus, quarum maxia pars mouetur. (Motus cauſam).i.cauſam afferentem motum ommiſerunt. Tum quia formā nullius cauſam eſſe ſtatuerunt. Cum tñ res oēs vt ſint id, quod ſunt, ab ipſa forma mutuentur, qñquidem interſe ſecundum materiam nullo diſcrimine diſtent, cum materia eadem ſit in rebus oībus. Et quidem merito formam appellauit ſubſtantiam. A forma.n.vnicuiq́ ſuppetit eſſe. Quartum peccatum iſtorū eſt, quod ex primis corporibus temere, quod ipſis videbatur, principium eſſe ſtatuebant. quod fieri nō poſſe docuit in poſteriore libro de generatione, & ipſe innuit ſe diſſeruiſſe in libris de natura, ſignificans hoc mō totam doctrinā naturalem. Nam ſiue quattuor corpora, ſiue qdā ex his principia ſunt, ſeu deniq́ vnum ipſorum quoduis, nimirum vel prima corpora alterum ex altero non fient, vt ſint immortalia, aut ſi & mutua gñatione facta maneant quæ ſunt, ſimul erunt & oppoſita in quæ mutantur. & ſic res contrariis nominibus appellabit̃ verbi gratia ignis & aqua. Aut ſi ſic effecta nō pſtiterint, abolebunt̃ nimiꝶ, ac pinde principiū interibit, qd ē abſurdū, cū ſit principiū, ex quo prio res efficit̃ & in qd vltimū abit, ipm vero ex nullo efficit̃. quanq̃ huius pcti ī qd iſtoꝝ ſentētiā ſeqtur hoc in loco mentionē præterit, illud inſectans, quod temere atq́ leuiter, nec diſpicientes qmo ſimplicia corpora alterum ex altero generentur, ſtatuebant ex tribus corporibus ſimplicibus vnum aliquid eſſe cæterorum elementum. Nam excepta terra alterum qdq́ elementū eē ab aliqbus dictū eſt. Hoc autem eſt qd his vicio dat, quod oportebat nō ex mō mutuę ipſorū generatiōis accipere ex ipſis primum & principium, qm̃ alterum ex altero generari cōe oībus eſt, neq́ hac ratiōe alterum altero prius, aut poſterius habetur, quod iſti non pręſtiterunt. Simulq́ docet diſcrimen mutuę gñationis elementorum dicens. (Alia nanq́ diſcretione fiunt ex alteris. ex quibus licet prius & poſterius accipere alia concretione) quibus dictis, docet ſecundum ipſos gñationis modos quadam ratione cōſideratos, videri poſſe corporum id eſſe primum, ex quo primo cętera cōcretione generātur, cuiuſmodi eſſe intelligitur id, quod minimis partibus & tenuiſſimum eſt. quare qui hac ratione ignem elementum eſſe ſtatuerunt, non temere ii loquuti eſſe videri poſſunt. Nam eorum, qui non ignem, ſed aliud quoddam corpus elementum eſſe ſtatuunt, quiſq́ fatetur, huiuſmodi eſſe oportere corporum elementum. quo factum eſt, vt nemo ipſorum ſolam terram elementum eſſe cenſuerit. vt quæ cætera partium magnitudine vincat. hæc præfatus quærit cur nulla ratione terra debeat aliorum elementum eſſe, vt vulgo mortales putant, atq́ adeo Heſiodus exiſtimauit. qui hanc primam poſt chaos genitam eſſe tradit. ſententiam ſuā vulgi teſtimonio cōfirmās. Sed fortaſſe de terra dicit, niſi priores ad modum gñationis ſpectantes illa eſſe elemēta rebantur. Cur non terrā quoq́ ipſam, vt hoīes cōmuniter opinantur, elementum eſſe dicebant. quibus dictis redit ad id quod dixerat, elementum videri id quod tenuiſſimis eſt partibus. docetq́ ſecundum hanc ſententiam, qui præter ignē quodpiā aliud corpus, elementum eſſe ſtatuebant ſiue de horum quattuor numero. ſiue mediū corpus inter ignem & aerem, horum neminem recte dicere. Deinde ſubiungit: qua rurſus ratione poſſit terra putari elementum dicens. (quod ſi id quod ortu poſterius eſt, natura eſt prius) ſenſus enim eſt. quod eſt pfectius prius eſt natura imperfectiore. q̄q̄ poſterius generatione efficiatur, imperfectius vero quod tempore præexiſtit, vt fundamentum imperfectius eſt domo, puer viro. hac igitur inquit ratione qui craſſiora corporum elementa eſſe ſtatuunt, rectius ſentire videbuntur. qm̃ hæc magis concocta magiſq́ perfecta videntur, quā quæ ſimpliciora, ſubtiliora & priora generatiōe

ſunt. ex his

ſunt.ex his.n.mutatio in craſſiora fit. quare ſi quod eſt prius, id principium eſt, nimirum quod natura & ſubſtantia prius eſt, potius q̃ quod generatione pręcedit principiu fuerit. Nam ſi quod prius eſt generatiõe, id poſterius eſt natura, profecto quod poſterius generatione eſt, id prius natura fuerit. terra autem per eos qui concretione res putant generari, poſterior eſt, hæc igitur potius principium fuerit, ex qua cæterorum generatio concretione magis efficitur.

De his igitur hæc ſint dicta, qui cauſam vnã, qualem diximus, ponunt. eadem dici poſſunt & ſi quiſpiam hæc plura ponat, vt Empedocles materiã quatuor corpora dixit eſſe, etenim huic ptim eadẽ, partim propria euenire neceſſe eſt, nam hæc viciſſim ex ſeſe generari videmus, non igne, non aere, non terra ſemper eodem tempore permanente. Dictum eſt autem de his, in hiſce quæ de natura ſunt dicta. De cauſa quoq; eorum quę mouentur, vtrum vna ſit an duæ ponendæ, neq; recte, neq; bona cũ ratione penitus putandum eſt eſſe dictum. Omnino etiam eorum ſententia qui ita dicunt, alterationem e medio tolli neceſſe eſt, non enim ex calido frigidum, neq; ex frigido calidum erit. Quid enim ipſa contraria paterentur, & quænam erit vna natura, quæ ſit ignis & aqua, quod quidem ille non dicit.

51 (De his igitur qui cauſam vnam ponũt) explicatis quæ dici poſſunt in eos, qui vnũ elemq; corporum principium eſſe ſtatuebant, in eodem errore verſari ait, ſi quis hæc plura ee putauerit, hoc eſt ſi q̃s plura principia corporea eſſe dixerit. Aut fortaſſe nõ eos ſimpliciter deſignat, q principia & corporea & plura eſſe docebant. Sed eos qui nõ vnum ex his quattuor corporibus, ſed plura principia eſſe aſſerebant, quorum corporum vnum aliquod principium eſſe a prædictis putabatur. Empedoclis.n.mentionem facit, qui quattuor corpora rerum materiam eſſe cẽſebat. (Et.n.huic partim eadem, partim propria euenire neceſſe eſt.) Empedoclẽ, vt dicebam, inſectans huic quoq; abſurda euenire docet, & ſi quattuor corpora principia eſſe dicat, partim eadẽ, quæ aſſerentibus vnum ex ipſis eſſe principium, partim diuerſa & peculiaria. Eadem, quia ſequitur hæc alterum ex altero generari, nec eadem numero perſiſtere, quod tamen proprium eſt elementi. Eſt.n.conſentaneum iis, qui vnum aliquod corporũ elementum & materiã eſſe tradunt, vt intereat quod quiſq; ſupponit elementũ. Quãq̃ de his pluribus egit in tertio libro de cęlo, quorum vt nos admoneret dixit (dictũ eſt aũt de his in hiſce, q̃ de natura dicta ſunt.) Aut.n.nõ efficientur alterũ ex altero, ſi numero ſempiterna ſint, cũ tamen effici conſpiciatur, aut erũt in eodem ſimul oppoſita. Illud quoq; iſtorum ſententię conſentaneũ eſt, ſubſtãtiã & formã nõ eſſe de numero cauſarum, qui vtrorũq; cõmunis eſt error. Peculiariter aũt Empedocles in mentione mouentiũ principiorum, hoc eſt amicitię ac diſcordię labitur. Neq;.n.ſatis liquet duone, an vnũ has eſſe principiũ per ipſum ſit ſtatuendũ. quandoquidem amicitia diſcordię muneribus fungi videtur, cum quæ per ſe tota ſunt diſſociet diſcernatq;, vt cõcernat efficiatq; corpus vnum. quin & diſcordia per ipſum nõ ſolum diſcernit, ſed quæ ſimilia inter ſe ſunt concernit cogitq; eadem ex vnitate ſeiungens, prorſus vt neutrũ altero magis ſit per ipſum oppoſitorum efficiens. q̃q̃ neſcio an rectius ſit, quod in quibuſdam exemplaribus legitur ad hunc modũ, (neq; penitus abſq; ratione,) vt ſit ſenſus. Neq; recte prorſus, nec penitus abſq; ratione.

Anaxagoram autem ſi quiſpiam clemēta dicere duo putauerit, ea maxime ratione putauerit, quā & ſi ille non dilucide pertractauit ſequutus tñ fuiſſet, ſiqui ipſam adducerent, namq̄ q̄ & alitet abſurdum eſt, mixta in principio cuncta fuiſſe dicere, & quia accidit antea non mixta eſſe oportere, & quia non aptū eſt quoduis miſceri, ac inſuper quia fit, vt affectus & accidentia a ſubſtantia ſeparētur, corūdem.n.mixtio & ſeparatio eſt, ſi quis vero quæ dicere vult exactius pertractans ſequatur, admirabilius dicere fortaſſe videbitur. Nam cū nihil ſegregatum erat, nihil tum vt patet de ſubſtātia illa dicere vere licebat. veluti neq; album, neq; nigrū, neq; fuſcum, neq; vllū alium colorem, ſed neceſſario erat incoloratum, aliquem.n.colorum haberet, ſimiliter & inſipidū, eadéq; ratione neq; aliud ſimilium quicq̄, neq; enim quale quid ipſum poterat, neq; quantū, neq; quid eſſe, aliqua nāq; particulariū formarum ipſi ineſſet, hoc aūt eſt impoſſibile, ſi erant omnia mixta, ſegregata enim iam eſſent. At ille dixit mixra eſſe omnia p̄ter mentem, hāc vero ſolam nō mixtam eſſe, atq; ſincerā, ex his igitur fit, vt ipſe principia dicat vnū ipſum, hoc eſt.n.ſimplex atq; nō mixtum, & alterū, quale ponimus indefinitū, antea q̄ definiatur, & alicuius ſit particeps formæ. Quare neq; recte quidem, neq; dilucide dicit. Vult tamen aliquid hiſce ſimile dicere, q̄ poſteriores dixerunt, & quæ nunc magis apparent.

( Anaxagoram aūt ſi quiſpiā elementa duo dicere putauerit ) Poſthac Anaxagorę refert opinionem refutās vt abſurda quæ ab ipſo palam & aperte dici videntur. Ac per abſurditatem eorum, quæ dici videntur alia ipſum per illa dicere voluiſſe docet. fauēs ſcilicet eius ſermoni, & eius vt ipſe ait explicans voluntatem. Nam cum Empedocles dicat omnia in omnibus eſſe cōmiſta, ipſe materiam illum ſomniare colligit, quæ potentia quidem cūcta, actu vero nihil eſt eorum, quæ eſſe pōt. Nam hæc licet ille non dicat aperte, tamen eius ſententię conſentanea ſunt, ſiquis eam ad eius mentem explicuerit, hæc.n.ratione innituntur, quæ vero ab ipſo dici videtur, prorſus aliena ſunt. 52
( Nā quanq̄ & aliter abſurdū eſt ).i.qm̄ abſurdū dictu eſt.oīa in oībus eē miſta: tū q̄a oportet, vt hęc ante miſtionē immiſta pręfuerint, nā q̄ inter ſe miſcētur, ea vt ſeparata miſceātur neceſſum ē, & ſic miſtio nō fuerit prima. tū quia nō qua uis res naturalē obtinet habitudinem, vt cuiuis miſceri valeat. Nam qui fieri pōt, vt linea cum albo, aut album cum muſica temperetur? Præterea quoniā huic doctrinæ affectiōes & accidentia a ſubſtantia ſeparari ac per ſe ſubſiſtere conſentaneū eſt. Nam quorum exiſtit miſtio horū quoq; habetur ſeparatio. Ergo cum hæc miſceantur, ſunt.n.de numero rerum omniū, poterunt etiam ſeparari. cum hæc ergo dicere alienum ſit, nam coniunctio & vacare uidetur, ſi quis tamen dicta eius ſequetur cōcinnās explicanſq; illius mētem, aliquid fortaſſe, quod plus habeat nouitatis dicere videbitur, & p̄ter cæteros magis propriū. & hoc eſt fortiā, qđ initio dixit de Anaxagora, ipſum ætate priorē eſſe, re aūt poſteriorē. docet aūt qui eius dicta ſequitur, qūo is ipſa cōcinnare explicareq; valeat. Nam cū nihil ſegregatū erat, nec per ſe exiſtebat actu, tūc haud dubie nihil de illa ſubſtātia & miſtura, q̄ ab ipſo dicitur vere dicere licebat, nō album, nō nigrum,

non fuſcum nõ colorẽ, ſed ne ſaporũ quidẽ vllũ, nec aliud quidpiã huiuſmodi. Neq; n. verũ diceret, ſiquis id vocaret quale, aut quãtum, aut aliquã ſubſtantiam ex iis, quæ actu ſunt. Ineſſet.n.aliquid horum ſeparatũ & iam actu exiſtẽs in vocata miſtura. qđ, cum ſint oĩa miſta, fieri nequit. tũc.n.hoc non eſſet miſtum. Nam ꝑter mentem: quã ſolã vẽdicat a miſtura, & ſincerã eẽ tradit, omnia tẽperari cõfirmat. Illud autem (neceſſario) ſignificat iã eſſe in actu. (Ex his igitur fit, vt ipſe principia dicat vnũ ipſum) opinionẽ Anaxagoræ de principiis in pauca colligit. cui ſiquis mentẽ eius expreſſerit, conſentaneum eſt, vnum principiũ eſſe. Mens.n.q̃ per ipſum ſimplex eſt, & miſtionis expers: proportionale vnius videri põt. (Et alterũ) .i. indefinitũ, huiuſmodi.n.erat materia, anteq̃ determinarẽt informareturq;. indefinita videlicet & nihil actu: ſed potentia cũcta obtinẽs: q̃ effici valẽt. cuiuſmodi eẽ miſturã ille ſtatuebat. (Quare neq; recte quidẽ neq; dilucide dicit) Nã licet ita dicat: vt ipſe fauẽs eius dictis: eu dicere voluiſſe ait: nõ tñ recte prorſus ediſſerat, pro quattuor.n.duo principia dicat. Præterea ne ſic qdem illũ dixiſſe omnino cõfirmari põt. Nam ſimilaria quæ habẽtur in miſtura, non potentia eſſe, ſed actu dicere videtur. Sed neq; horũ quidq̃ aperte tradit. (Vult tamen aliquid hiſce ſimile dicere, quæ poſteriores dixerunt.) Platonem deſignat, q vnum & dualitatem infinitã rerũ principia eſſe ſtatuebat. (Et nunc apparentibus magis) hic verbũ cõſentanea deſideratur. hæc.n.magis ſunt ſenſibus cõſentanea, q̃ quæ dicere videtur.

At.n.hi quidem ad eos ſolũ ſermones qui circa generationẽ, corruptionẽ, motũq; verſantur, accomodate dixerũt, fere.n.circa talem ſubſtantiã ſolum principia & cauſas quærũt, eos aũt qui de omnibus quidẽ quæ ſunt, cõtemplationẽ faciũt, ipſorũ aũt alia ſenſibilia, alia nõ ſenſibilia ponũt, de vtriſq; gñibus cõſiderationẽ facere patet. Quocirca magis apud ipſos morã quiſpiã trahet, inquirendo quid bene, aut non bene dixerũt, ad eorum, quæ nũc proponũtur nobis conſiderationem. Igitur ii qui pythagorici vocãtur, principiis quidẽ & elementis vltra q̃ naturales vtuntur, propterea quod nõ ex ſenſibilibus ipſa ſumpſerunt. Res.n.mathematicæ motu vacant, ꝑter eas circa quas aſtrologia verſatur, diſſerũt tamen & tractant omnia de natura, generãtq; cœlum & id quod accidit circa partes huius & affectus, operaq; cõſeruant, & principia cauſaſq; in his conſumunt, vt cõſentientes cæteris naturalibus, atq; quod eſt, id eſſe tñ putantes, quod eſt ſenſibile, ab eoq; cõtinetur, quod cœlum appellare ſolemus. Cauſas aũt atq; principia vti diximus. Sufficiẽtia dicũt & ad aſcẽdendũ ad ea q̃ ſuperiora ſunt, & magis illis q̃ ſermonibus, q de natura fiũt accomodata, quo tamen modo finito ac infinito ſolum ſuppoſitis, & pare ac impare motus erit. Aut quo pacto fieri poteſt, vt ſine motu mutatione ue gñatio ſit atq; corruptio, aut eorũ opera q̃ ferũtur in cœlo, nihil omnino dñt. Præterea ſi detur etiã ipſis magnitudinẽ ex hiſce conſtare, aut oſtendatur quonã mõ corporũ alia leuia, alia grauia erũt. Ex his.n. quæ ſupponũt ac aiunt, nõ magis de mathematicis corporibus, q̃ ſenſibilibus dicunt. Quocirca de igne, vel terra, vel cæteris corporibus talibus,

nihil omnino dixerũt, tanq̃ nihil, vt arbitror, proprium de ſenſibilibus ipſis dicentes.

( At.n.hi quidem ad eos ſolũ ſermones, q circa generationẽ corruptionẽ, motũq; ver 55
verſantur accomodate dixerũt. ) Cõmemoratis veterũ ſententiis de principiis, diſtinctiſq;, nũc naturales auctores ſeccinit ab iis qui ſubſtãtias incorporeas ſubſtituebãt. quorũ doctrina eo nomine dãnata q nõ de omni ſubſtãtia diſſeruiſſent, nec ea tradidiſſent, q̃ huic doctrinæ cõferre poſſent. trãſit ad diſcutiẽdas Pythagoricorũ & Platonis ſententias, vt magis huic comẽtatiõi accommodatas. Hi.n.de effectis rebus differẽtes quaſdã ſubſtãtias a natiuis & naturalibus & omnino corporeis ſenſibilibuſq; diuerſas ponebant. quo fit, vt horum ſententiæ diſcuſſio ad ſuſceptũ negotiũ vſui maiori ſit. Inquiſitio.n.nobis non de iis cauſis ſuſcepta eſt, q̃ neq; naturales ſunt, neq; in motu verſant. ſed de intelligibilibus & incorporeis. ( Igit̃ ii, q Pythagorici vocãtur. principiis qdẽ & elemẽtis vtuntur alienioribus q̃ nãles vtũtur. ) Inſectat̃ Pythagoricos, q naturę icorporeę meminiſſe videtur. qđ aliena magis & abiũcta a rebus nãlibus principia ponãt, ac vlteriora. i. latius patẽtia excedẽtiaq;, & q̃ aliarũ naturarũ principia eẽ queat, incorporea. ſ. ac ĩmobilia, hmõi.n.ſunt nũeri. neq; e.n. rebus naturalibus pxima, neq; cõibus opinionibus & naturaliũ auctorũ ſententiis cõſentanea eſſe, tamẽ principia ponebãt. Nam q̃ ab aliis principia ſtatuũtur magis corporibus naturalibus cohęrent, & manifeſtiora ſunt, cuius ſimul cãm reddit. quia non conabãtur hæc a ſenſibilibus accipere, ſed a mathematicis. Nam cũ eſſent in his verſati ex his, & horũ cõſentanea principia ponebãt. hæc porro ſunt mathematica, quorũ per ipſos numeri principia ſunt. at mathematica extra motũ omnino, nec naturalia ſunt: exceptis iis, in qbus verſatur aſtrologia, q̃ licet ſciẽtia mathematica ſit, de rebus tñ naturalibus, & q motu cientur edifferit. cũ aſtra, in quibus verſatur, naturalia ſint & moueatur. At qui huiuſmodi principia ponũt: de nihilo alio, q̃ de rebus naturalibus diſputant: & hæc ex illis generari tradũt. quippe qui cælũ cæliq; partes ex iis q̃ ponũt principia generari aſſerant. q̃ principia, vt ſupra diximus. par & impar ſunt, & hac ratione reddunt eorũ q̃ in ipſis accidũt. i. rerum cæleſtiũ, quaſi nihil ſit aut hæc ex ipſis pter ſenſibilia & corpora: qua parte naturalibus auctoribus cõſentiebãt. q pter corpora naturalia, quæq; in motu ſunt, nihil eſſe putabãt. licet ea principia cõſtituãt, q̃ incorporearum & priuſq̃ naturaliũ rerum principia dici poſſunt: quæq; magis illarum rationibus q̃ naturalibus congruãt, accuſantur aũt ab ipſo, quod ne horũ quidẽ cauſas abunde reddiderint. Nam motus, quod munus horum ppriũ eẽ videt̃ qũo fiat in rebus ipſis, q̃ ex huiuſmodi principiis & ſunt & efficiuntur nõ docet, ex finito inq̃ & infinito. quorum finitum eſt impar quod appellauit ſine: infinitũ aũt par. Siquidẽ numeri immobiles ſunt & nullius motus authores. Sed neq; illud docet poſſe q̃ ex his principiis generat, citra motum & mutationẽ effici: aut aſtra ſuis muneribus ſine motu fungi: q̃ latione & motu ipſorum obeuntur. ſunt.n. aſtrorum opa ortus & occaſus & ſimilia: q quomodo ſine motu obiri valeant? Aſtrorum aũt argumẽto quorũ opus per motũ efficitur: opinionẽ deficere apertiſſime demonſtrat. ſed neq; illud oſtendunt, vt ſi ſibi concedenduũ ſit: poſſe ex numeris & iis quæ nulla habẽt diſtantiã: magnitudines & corpora conſtitui, quod minime omniũ fieri põt. neq; hoc poſito ratione reddũt: vnde corporibus naturalibus naturales propenſiones contingat: leuitates grauitateſq;. neq;.n. hæc facultate talia ſunt. vt illi cenſent, quibus materiam q̃ corpus aliquod aut corpus facultate ſit, ſubiectũ eẽ placet. Nam quæ de his tradunt, ea nõ magis corpibus naturalibus. q̃ mathematicis cõgruũt. eũ æquabilitates inæquabilitateſq; ac figurę & id genus cætera horũ illorũq;

corporũ cõia ſint. quod ſi ea: q̃ corpibus naturalibus qua ſunt naturalia priuatim cõuẽniunt, grauitatẽ, leuitatẽ, humiditatẽ, ſiccitatẽq; ſilẽtio ꝑtereunt, merito de corpiribus naturalibus non diſſeruiſſe videri poſſunt. q̃q̃ id præſtare vellent & ſe præſtituros profiterentur.

Præterea quonã pacto ſumere oportet, numeri quidẽ affectus, ac numerum cauſas eorũ eſſe, q̃ a principio & nũc in cœlo ſunt atq; fiũt, numerũ aũt nullum aliũ eſſe, præter hũc numerũ, ex quo mundus eſt cõſtitutus. Quando.n. hac quidẽ in parte ſentẽtia ipſorũ eſt opinio atq; tẽpus, parũ aũt ſupra, vel infra, iniuſticia iuſticiaq;, vel mixtio, idq; ita eſſe demonſtrant ex eo, quia vnũ quodq; iſtorũ numerus eſt, fitq; vt hoc loco iã earum magnitudinũ q̃ cõſtituuntur ſit ſimilitudo ex eo, quia affectus hi ſingulos locos ſequũtur, eſt ne idẽ hic numerus, qui eſt in cœlo, quẽ accipere oportet quodq; iſtorũ eſſe, an alius præter hũc ipſum. Plato nãq; aliũ eſſe dicit, atq; q̃q̃ & ille numeros, & hæc eſſe, & horũ cauſas arbitratur, intelligibiles aũt cauſas, hos aũt ſenſibiles eſſe cenſet. Sed de Pythagoricis quidẽ loqui nũc omittamus, ſatis eſt enim hos tetigiſſe.

54 ( Præterea quonã pacto ſumere oportet, numeri quidẽ affectiones ac numerũ cauſas eorũ eſſe q̃ in cęlo fiũt ) hoc quoq; incõmodũ iſtorũ ſententiã ſequi demõſtrat: quod eorũ q̃ ab initio & nũc in cælo vel ſunt vel fiũt: cauſas eſſe putãtes numerorũ affectiones ipſosq; numeros, neq;.n. præter ea q̃ in cælo ſunt, quidq̃ eſſe rebantur, nullos tñ alios numeros eẽ tradũt & relinquũt. præter eos ex quibus mũdus ipſorũ ſentẽtia fuit cõſtitutus, Nã cũ cãm ab opere cauſæ diuerſam eſſe deceret, tñ q mundũ, quæq; in mundo ſunt, nũeros eſſe autumãt & horũ principia nũeros eẽ cõſtituunt, ii nullũ aliũ numerũ ꝑter hunc eẽ docebãt. Melius Plato, q numerũ formalẽ, quẽ cauſam eẽ ſtatuebat, aliũ eẽ putabat. q̃ qui in ſenſibilibus haberetur. Nam iſti ad hũc modũ diſſentes numerũ ipm ſui cãm eſſe dicere videtur. ſiquidem vna ſit cauſa eorũ, q̃ in mundo cõtinentur, & hæc ipſe mũdus ſint. ( Quãdo.n. hac in parte ſentẽtia ipſorũ ẽ opinio atq; tempuſ. ) His verbis qũo iſti mundũ & q in ipſo habẽtur nũeros facerẽt oſtẽdit. qui cũ ſemper numeros appellant, & ipſorũ cauſas nũeros eẽ ſtatuerẽt, alios tñ ꝑter hos nullos aſſerebant, ſed ipſos nũeros numerorũ cãs eẽ docebãt, prorſus, vt horum ſententia idem cauſa ſit & opus cauſæ. qui vna in parte mũdi opinionẽ, in altera tempus opportunum cõſiſtere aiebant. Rurſuſq; in alia paulo ſupra aut infra hæc iniuriã iudiciũue, aut miſturam. aut ex iis q̃ in cælo habẽtur quidq̃ aliud. Horum aũt conſtitutionẽ, q̃ huiuſmodi ordine conficitur demonſtrare conabantur. horũ.n. quodq; alicuius numeri eſſe aiunt, cuiq; aũt loco in mundo ſuũ propriũq; numerũ eſſe. Medio n. vnũ, vt pote quod hic ſit primũ. Poſt mediũ vero duo. q̃ quidẽ opinionẽ & audaciã appellabant, & ſic quo magis a medio recederetur, eo fieri numerũ eorũ quæ cõſtituerentur ampliorẽ, q̃d numeri ex q̃bus cõſtituũtur, ac potius q̃bus hæc ſunt hmõi ſunt. numerorũ.n. affectiones, ipſoſq; numeros cõſentaneos eſſe locis, qui in cælo habentur: ipſiſq; proprios, ac idcirco ex his magnitudines accidere. Poteſt & illud ( accidit autem ſecundum hũc locũ iam magnitudinẽ eſſe cõſiſtentium numerorum ) dixiſſe ꝑpter loca nr̃aria quæq; in terra ſunt. quaſi in hoc loco idcirco multitudo magnitudinũ conſiſtat, quoniam numerus iam in hoc cõplura ſit, quorum plura exiſtentia

differentias efficiant, ſecudum multitudinem magnitudinum, numeros.n.pſorumq; affectiones aſſectari ſecundum proprietatem ſingula loca vel ſimplicius cõmuniuſq; dicere in aliquo loco compluribus ipſas conſiſtentes cauſas eſſe & numeros iam plures in hoc loco.ceu rerum multitudo, horum multitudinem conſequatur. quoniam * res & nũeros ipſius, & ipſum in numero mſidum efficiunt. Sed vtrum inquit eſt hic numerus, qui eſt in cælo, quem accipere oportet cauſam eſſe eorum quæ fiunt in cęlo: prorſus vt idem ſui cauſa ſit. An alius præter hunc ipſum, qui ſit huius cauſa. probabilius eſt enim alium dicere, vt Plato fecit. Sed de ordine cæleſti numerorum, quem pythagorici aſſerebant, meminit in ſecundo libro de opinione pythagoreorum. (Parum autem ſupra vel infra iniuria & iudicium) qui res numeros eſſe dicebant, ii hoc ordine ipſas in cælo collocabant, quem numeros ſeruare cenſebant, quos hoc quod res ipſas eſſe dicebant. Exempli gratia.quem ordinem dualitatem habere rebantur, hunc opinionem in mundo obtinere confirmabant.quoniam his dualitas erat opinio. Rurſus quem ordinem numerus ſeptem obtineret, hunc in mundo aſſignabant tempeſtiuitati vtiq; quoniam hunc numerum tempeſtiuitatem eſſe cenſebant. Iniuriam vero exempli gratia vel iudicium paulo ſupra vel infra tempeſtiuitatem, quoniam numerorum, qui hoc erãt: quod hæ res, ordo idem haberetur. Sed in quibuſdam exemplaribus pro iniuria legitur inuictum. quod a pythagoricis idcirco quinq; appellari tradunt: quoniam in rectangulis triquetis, quæ latera primum dicibilia continent, laterum angulum rectum complectẽtium alterum eſt trium, alterum quattuor, baſis vero quinq;. ergo quoniam baſis æquiualet vtriq; ſimul, ideo vitrix ipſa, latera vero debellata eſſe dicuntur, ergo numerus quinq; inuictum ab iſtis appellabatur: quaſi non ſuperatus ſed inuictus ſuperiorq; ſit. Cæterum ſeu inuictum ſeu iniuria ſcribendum ſit, verborum intellectus perſpicuus eſt. Sed de pythagoricis inquit hactenus, ſatis eſt.n.hos tetigiſſe tantum, nõ amplius diſcutiens iſtorum opinionem, quoniam nihil in rebus præter naturales reliquerunt. Cæterum licet hac in parte huic ſententiæ finem faciat, tamen de principiis quid ſenſerint, omnem ipſorum ſententiam in fine huius operis diſputabit.

Qui vero ideas ponunt, primo quidem quærentes harum rerum ſumere cauſas, alia his æqualia numero attulerunt, perinde ac ſi quiſpiam numerare volens, pauciora quidem ſi ſint non poſſe putet, plura autem a ſe facta enumeret.

(Qui vero ideas ponunt primum quidem quærentes harum rerum ſumere cauſas.) 55
Hoc idearum aſſertoribus primum vicio dat, quod inueſtigantes cauſas rerum naturalium, has enim ſignificat, cum ait (harum rerum,) aliorum ſubſtantias his numero æquabiles adiiciunt. quaſi res tanto ſint futuræ notiores, ſi eadem plura efficiantur. ſiquidem excepta ęternitate ideas a rebus ſibi aſſimulatis nihilo differre ſtatuebant. quo fit, vt cum hæc ignota ſint, illa perinde ignorentur, quæ horum exemplaria eſſe traduntur, Alia igitur totidem numero ſimiliaq; his ponentes, quorum cognitionem indagabant & ſcientiam, per hæc illa quę inquirebant poſſe aſſequi rebantur. vt paulo poſt demonſtrabit. vel quod accuſat eſt, quod volentes entium cauſas cognoſcere: per hæc quærebant ipſorum cauſas. hoc enim modo harum rerum cauſas reddere ſibi videbantur. ſimile facientes, ac ſiquis velit multitudinem numerare, ſed quaſi illa, ſi tot ſint, numerari nequeant, aliam æqualem numero multitudinem apponat, & ſic deinde connumeret. ſed quæſtio tunc maxime vim haberet, ſi multitudinem iſti rebus inqui-

rendis non ſecundum æqualitatem numeri, adiicerent, ſed ſecundum ſimilia ac proinde ſimiliter ignota. Nam formas ab iis, quæ ad ipſas eſſe habent nihilo alio per iſtos differre, q̃ ſola æternitate ipſe declarabit, eſſe autem ſimiliter ignota per additionem numeri iam demonſtrauit: ꝙ autem quæ adiiciebant non ſint cauſæ iis, quæ inquirebant, paulo poſt docebit. vel quod reprehendit eſt. quod adiicientes totidem fere numero iis, de quibus inquirebant, ſic omniũ cauſas inquirebant & explicabãt tum priorum, tum etiam adiectorum, huic enim ſimile eſt numeri etiam exemplum.

Pene autem his æquales aut non pauciores ipſæ ſunt formæ. Quorum cauſas quærentes ex his ad illa profecti ſunt. Eſt enim per ſingula quædam eiuſdem nominis forma, præterq; ſubſtantias cæterorum, quorum eſt vnum in multis, & in his, & in perpetuis rebus. Deinde nullo eorum modorum eſſe formæ videntur, per quos ipſas eſſe oſtẽdimus, ex quibuſdam enim non neceſſe eſt fieri ratiocinationẽ, ex quibuſdam autem & eorum etiam formæ fiunt, quorum non eſſe formas cenſemus.

65 (Pene autem inquit formas his nõ pauciores eſſe,) his autem non ſingularibus & indiuiduis, ſed formis, quæ in ipſis ſunt. Neq; enim Socratis aut Platonis, ſed hominis equiue cauſas indagabant. his enim numero pene æquales formas eſſe tradebant. (Pene) autem fortaſſe idcirco adiecit quia non omnium communium ideas eſſe ſtatuebant. Nam neq; artificioſorum, neq; malorum ideas faciebant, q̃q̃ ipſorum doctrinæ, vt horum quoq; ideas eſſe dicerent, erat conſentaneum, vt paulo poſt declarabit. At non eſſe ideas pauciores iis, quorum cauſas inquirentes ad illas proceſſerant, declarant ſubiecta verba. (Eſt enim per ſingula forma quædam æquiuoca) ſed æquiuocam pro vniuoca dixit: ſiquidem Plato ad hunc modum illas eſſe dicebat. quem euiq; rerum inquiſitarum vniuocam formam tribuiſſe docet. proptera quod formas numero totidem atq; ſenſibilia eſſe diceret. Aut æquiuoca dixit, quoniam vt ab iſtis traduntur, ad rerum noſtratium cognitionem nihil conferunt, cum ergo dixiſſet. (Eſt enim per ſingula forma quędam ęquiuoca) oſtendit quomodo per ſingula. illud autem (prętérq; ſubſtantias cæterorum, quæ ſunt vnum in pluribus, & in his & in perpetuis rebus) huiuſmodi eſt præter noſtrates. ſubſtantias ſunt formę ipſis ęquiuocę, & pari ratione pręter res a ſubſtantia diuerſas, quę ſunt alia genera in quibus eſt vnum quiddam, & commune in multis ſingularibus, quorum communium ideę per hos cauſę fuerint exiſtendi, ac vt efficiantur. quod vera ait. (Et in his & in perpetuis rebus huiuſmodi eſt, tum in naſcentibus: & intereuntibus, hęc enim ſignificat dicens (in his) tum in ſempiternis, nam mundus & quę in mundo habentur per ipſos ſempiternum habent eſſe. vt merito dixerit, formas ęquales eſſe numero cęteris quorum eſt vnum in multis. i. in quibus eſt vnum in multis quibuſdam. Nam vt cęterorum exponeret hoc adiecit ideę, nanq; per iſtos cauſę ſunt vniuerſalium, quę in ſingularibus habentur, aut vnum in multis dixit de idea. Quamuis. n. ſingularium non ſit idea, eſt tñ vniuerſalis: quod in ſingularibus ineſt. hoĩs. n. nõ Socratis aut Platonis habetur idea, q homo cõis eſt his & oĩbus ſpecie ipſis ſimilibus. qm̃ oĩbus adeſt. (Deinde nullo eorũ modorũ formę eſſe videnẽ: per quas ipſas eſſe oſtẽdimus.) oſtendimus dixit, quaſi ꝓfeſſus dñ Platonis refert ſententiam, ſuamipſius referre ſibi videri eamq; nõ vt aliena placita dogmataq; inſectari: ſed vt ſuam diſſerere ac examinare. vt intelligatur veritatis indagandę gratia quęſtionem ab ipſo fuiſſe ſuſceptã. Ac oſten

dere conatur, nulla ratione ex iis, quibus Plato innititur, ideas eſſe demonſtrari. quibuſdam enim neq; arguitur neq; colligitur propoſitum: & efficitur: vt quarundam rerum habeant ideę, quarũ haberi iſti inficiant. Alię vero licet aliqd de ideis colligere videant, illud tñ incomodũ nõ effugiũt, qn earũ rerũ ſint ideæ, quarũ his eẽ non placet. Neq; dicit quoſdam iſtorꝩ oĩo inepte argumentari, alios ideas eſſe affirmare earum rerum quarum nullas eſſe volunt: ſed ipſarum rationũ quaſdam in vtroq; peccare, alias oĩo in altero. Aut certe non nullas iſtorum rationes dãnat velut oĩo falſas, & nihil demonſtrantes. quales hę ſunt. ſi quidq̃ verum eſt, formæ ſunt. nihil. n. verum eſt ex his, quæ apud nos habentur. Pręterea ſi memoria eſt, formæ ſunt. quia memoria rei manẽtis eſt. item numerus eſt entis, hæc autem q̃ apud nos ſunt, non ſunt entia, ergo numerus eſt formarum. ac proinde formæ ſunt. Et illa definitiones entium ſunt: horũ añt nihil eſt, formæ igitur ſunt. Sed quoniam huiuſmodi rationes falſæ ſunt, & nihil conficiunt, idcirco harum nullam cõmemorat: ſed quaſdam refellit, q̃ aliquid demonſtrare videtur. & eam in primis, q̃ ex ſcientiis ideas eſſe confirmat. Quod ſi rationes: quibus iſti ideas eſſe arguere conãtur, huiuſmodi ſunt, vt vel propoſitum non conficiant, aut earum quoq; rerum ideas eſſe colligant, quarum iſti eſſe negant, nihil opus eſt externis rationibus ad expugnanda ipſorum dogmata. ſatis enim ſuarum rationum infirmitate detecta corruunt,

Per rationes. n. ſcientiarum formæ eorum omnium erunt, quorum ſcientiæ ſunt.

(Per rationes enim ſcientiarum formæ eorum omnium erunt, quorum ſciẽtiæ ſunt.) Multifariam ſcientiis vſus eſt ad aſſerendas ideas. vt in primo de ideis dicit. Rationes 57
autem, quarum hoc in loco meminiſſe videtur huiuſmodi ſunt. Omnis ſcientia ad aliquid vnum, & idem relata officio ſuo fungitur: ſed non refertur ad aliquod ſingulare, ergo præter ſenſibilia aliquid ẽ in vnaquaq; ſempiternũ, & exemplar eorum: quæ in quaq; ſcientia efficiuntur. hoc autem eſt idea. Præterea quarum rerum ſcientiæ habentur: eæ res ſunt, ſcientiæ autem aliorum, q̃ ſingularium habentur, nam ſingularia ſunt infinita & indeterminata, ſcientiæ vero quiddam definitum: ſunt ergo aliqua pręter ſingularia, & hæc ſunt ideæ. Ad hæc medicina non eſt ſcientia huius ſanitatis, ſed ſanitatis ſimpliciter, eſt igiẽ aliqua ipſiſanitas. Item geometria non eſt huius æqualis, & huius commenſurabilis, ſed ſimpliciter æqualis, & ſimpliciter commenſurabilis, eſt igitur quiddam ipſiæquale, & ipſicommenſurabile. Hæc porro ſunt ideę. Itaq; huiuſmodi rationes propoſitum, hoc eſt ideas eſſe non conficiunt. licet aliqua eſſe arguant præter ſingularia & ſenſibilia, quæ tamen non protinus ſunt ideæ. Nam cõmunia, quorũ ſcientias eſſe dicimus: præter ſingularia ſunt. Item rerum artificioſarum ideas eſſe arguunt. Et enim ars omnis opera ſua ad aliquid vnum refert & eę res ſunt: quarum artes habentur, & artes rerum a ſingularibus diuerſarum habentur. Sed poſterior ratio non ſolum non demonſtrat ideas eſſe, ſed earum rerum, quarum his non placet ideas eſſe confirmare videtur. Nam ſi ideirco ipſiſanitas eſt qm̃ medicina non eſt huius ſanitatis, ſed ſanitatis ſimpliciter, idem quoq; erit in ſingulis artibus. Ars enim non eſt ſingularis neq; huius. ſed illius ſimpliciter in quo verſatur. vt ars lignaria eſt ſedilis ſimpliciter: non huius ſedilis, & lecti ſimpliciter, nõ huius lecti. Eadem eſt fingendi pingendiq; ac ædificandi artium ratio, & aliarum cuiuſq; ad ſuum ſubiectũ. ſequitur ergo contra iſtorum placita rerum quoq; artificioſarum ideas eſſe.

Et per id vnum inquam in multis eſſe, & negationum nimirum erunt.

58 (Et per id vnũ inquã in multis eſſe, negationũ quoq; nimirũ erunt) hmõi quoq; rõne ad aſſerendũ ideas vtuntur. Si multoꝝ hominũ quiſq; hõ eſt, animaliũ animal, q̃ eadẽ in cęteris eſt ratio, & nihil de ſe ipſo dicit̃, ſed aliquid eſt diuerſum a ſingulis, quod de oĩbus ipſis dicitur, aliquid igitur eſt prӕter ſingularia ſeiunctum ab ipſis ac ſempiternum. ſemper. n. pariter dicitur de oĩbus. quӕ ſecundum numerum cõmutantur. Qđ aũt vnũ ẽ in plutibus ab ipſis ſeiunctũ, & ſempiternum, hoc idea eſt. ſunt igitur ideę. Cęterum hac ratione ait negationũ quoq; & nõ entium ideas eſſe colligi. Negatio. n. vna eadẽq; de multis dicit̃, & de nõ entibus, & a ſingulis de quibus vere dicit̃ diuerſa eſt. Non hõ. n. de equo & cane cęteriſq; oĩbus ab homine diuerſis dicitur. ac proinde vnum in multis eſt. neq; idem eſt, quod eoꝝ aliquod de q̃bus dicit̃. ꝑterea ſemper manet, cum ſimiliter de ſimilibus vere dicatur. Non muſicum, n. de multis vere dicitur: de oĩbus videlicet non muſicis: quẽadmodum non hõ de nõ hominibus. quo fit, vt negationum quoq; ideę ſint. quod quidẽ eſt abſurdum. non exiſtẽdi. n. idea eſſe qui poteſt? quod ſi qs admiſerit, diſcrepantium genere, ac oĩo diuerſorũ vna erit idea. exempli cã lineę hominiſq;. vtrũq;. n. horum eſt nõ equus. Item indeterminatorũ infinitorũq; vna erit idea. Quinetiã prioris & poſterioris. hõ. n. & animal, quorum alterum eſt prius, alterum poſterius, non lignũ ſunt. quorum tñ iſtis neq; genera neq; ideas eſſe placet. Satis ergo intelligit̃, hac ratione ideas eſſe nõ cõcludi. q̃q̃ eadẽ aliquid eſſe demonſtrare velit, quod cõĩter prӕdicetur, diuerſum a ſingularibus, de quibus dicitur. Prӕterea ipſi oſtendere volentes eſſe aliquid vnum in pluribus, quod cõĩter ꝑdicetur: idq; eſſe ideã, ex negationibus id ipſum cõfirmant. Si. n. qui de pluribus aliquid negat, is ad vnum aliquid referens negat, nam qui ait hõ non eſt albus, equus non eſt albus, is non aliqđ de ipſis proprium ſingulare negat: ſed ad vnum aliquod album ſpectans, id ipſum de omnibus negat, nimirum, & qui de pluribus idẽ affirmat, non aliud ſingulare de alio affirmat, ſed aliquid quod vnum ſit ſcđm relationem ad vnum & idem: exempli gratia hominem: ſimilis. n. ratio eſt affirmationis atq; negationis. Aliquid eſt igitur diuerſum a ſenſibilibus, quod cã eſt veritatis in pluribus, & cõis affirmatiõis. quod quidem idea eſſe intelligitur. ſed hanc rationem non mõ affirmatorum, ſed negatorum ẽt ideas eẽ colligere ait. quippe cum in vtriſq; pari ratione vnum ſit.

Per hoc autem intelligere inquam quid de corporeũ etiam erunt q̃ corrũpuntur. Eſt. n. horum ſimulachrum in imaginatione vt patet. Pręterea rationum exactiores, partim eorum q̃ ſunt ad aliquid ideas faciunt, quorũ non dicimus per ſe genus eſſe, partim tertiũ hominẽ aſſerunt.

59 (Per intellectionẽ aũt alicuius deletis rebus, intereuntiũ quoq; erunt ideę. Nã horum quiddã phantaſma exiſtit.) Ratio q̃ ideas eſſe intelligendo arguere molitur, hmõi eſt. Cum hominẽ intelligimus, aut pedeſtre, aut animal, aliqđ rerũ exiſtẽtiũ intelligimus, ſed nullũ ſingulare intelligimus, cũ deletis ſingularibus eadẽ intelligẽtia maneat, ergo prӕter ſingularia, & ſenſibilia aliquid eſt, quod illis vel exiſtentibus vel nõ exiſtẽtibus intelligimus. Neq;. n. tũc aliqđ nõ ens intelligimꝰ. hoc aũt eſt forma & idea. Hãc ergo rõnẽ ait intereuntiũ ẽt, atq; interẽptorũ: ad ſũmã ſenſibiliũ, & mortaliũ rerũ ideas eſſe cõfirmare, vt Socratis, vel Platonis. Nã & hos intelligimꝰ, & ipſoꝝ vel cũ nulli iã ſunt imaginationẽ retinemus. phãtaſma. n. rerũ quoq; nõ exiſtentiũ cõſeruamꝰ, qn & ea intelligimus, quę penitus non ſunt. vt hippocentaurũ, & chimeram. Ita ne hac quidẽ ratione efficitur: vt ideę ſint. (Prӕterea rationũ exactiores partim eoꝝ, quę ſunt ad aliqđ ideas faciunt, quoꝝ nõ dicimus ꝑ ſe genus eſſe: partim tertiũ hominẽ afferũt.) Rõ igit̃ aſtruens eorum, quӕ ſunt ad aliquid ideas eſſe huiuſmodi eſt. In quibus aliquid idem

de pluribus p̄dicat̄ nō ęquoce:ſed quaſi nām vnā ſignificās, ī iis hoc de ipſis vere dicit̄;
vel qa ꝓprie ſunt id qđ p̄ p̄dicatū ſignificat̄, vt cū Socratē aut Platonē hominē eē dici-
mus, aut qa hæ ſunt rerū verarū ſigna, vt cū hoīem de hoībus pictis p̄dicamus. in his
n. ſignificamus imagines hominū eandē naturā in oībus ſignificātes, vel hūc quaſi exē
plar eē ipſarū, illas vero huius imagines. vt ſi Socratē eiuſq; imagines hoīes eē dicere-
mus, ęquale aūt ipm̄ de rebus nr̄atibus p̄dicamus, & id qdē ęquiuoce. Neq;.n. eadē ra
tio cōgruit oībus, neq; vere ęqualia ſignificamus, quantū.n. in ſenſibilibus mouetur, &
cōtinenter cōmutatur, nec ē definitum, ſed neq; aliquod ſenſibile ęqualis rationē exa
cte admittit. Cęterū neq; hoc ē, vt exēplar ipſorū, illud vt imago. neq;.n. alterū altero
magis ę vel exēplar, vel imago. Quod ſi qs admittat imaginē nō eē ęquiuocū exēplari
ſemp̄ ſequit̄, hęc ęqualia; vt imagines, ęqualia eē eius, qđ ꝓprie ac vere ē ęquale. qđ ſi
verū ē, aliqđ ē ꝓprie, & p̄ſe ęquale. ad cuius exēplar hæc quaſi imagīes & fiūt & dicūt̄.
hoc aūt eſt idea q̄ exēplar ē, & imago iis, q̄ ad eius ſimilitudinē efficiūt̄. Hæc igit̄ vna
ratio, quę ideas eē cōfirmat eoꝶ, q̄ dicūtur ad aliqđ, accuratius, exactius ꝓpiuſq; idea-
rū demōſtrationē attingere videt̄. q̄ non aliquid cōe p̄ter ſenſibilia ſimpliciter videtur
demōſtrare, vt ſupiores, ſed eſſe quoddā ſenſibilium exemplar, quod proprie exiſtit.
hoc.n. maxime ideę ſignificari vident̄. Hanc ergo rationē eoꝶ quoq;, q̄ ad aliquid di-
cuntur, ideas eſſe confirmare ait. Nā præſens demonſtratio in ęquali ꝓcedit. quodqdē
æquale ad aliquid dicit̄. At eoꝶ q̄ ſunt ad aliquid ideas iſti eſſe negabant. Vt quibus
ideas ſubſtantias quaſdam eſſe placeat, q̄ per ſe ſubſiſtant. cumq; ad aliquid dicitur, in
habitudīe mutuæ relatiōis eē hñt. Præterea ſi æquale æquali ē æquale, efficit̄, vt equa-
lis plures habeantur ideę. qm̄ ipſi æquale ipſi ęquali eſt æquale. Nā ſi nulli eſt æquale,
ne ęquale quidem fuerit. Ad hęc inæqualiū ideas eſſe pari rōne oportebit. Nā oppoſi
toꝶ ꝓinde erunt, aut nō erunt ideę. Inęquale aūt cōſtat inter hos in pluribus eē. Quo
in loco opinione rurſus eōem efficit. quaſi diſputet aduerſus ꝓpriā opinionē, dicens.
(quoꝶ nō dicimus p̄ſe genus eſſe) Genus aūt p̄ ſubſiſtentia & nā dixit. Ipm̄.n. ad ali-
quid, vt alio in loco reſtat̄ ꝓpagini ſimillimū eſt. Rō porro, qua tertius hō eſſe colligi
tur: hmōi eſt. Quæ de ſubſtantiis cōiter dicunt̄, ea ꝓprie talia eſſe aiūt, & hæc eē ęqua
lia. Ad hæc q̄ interſe ſimilia ſunt, talia eſſe, qa participant eodē aliquo, quod ꝓprie hoc
eſt, & id eſſe ideā. Quod ſi ita eſt, & quod de qbuſdā cōiter dr̄, niſi eſt idem, quod aliqđ
eoꝶ, de quibus dr̄: aliquid eſt p̄ter illa, nā idcirco ipſi hō genus eſt, quia de ſingularib⁹
dicitur, & ab illoꝶ quoq; diſcrepat: nimirum tertius qdam hō fuerit p̄ter ſingularia, vt
Socratē & Platonē, & præter ideā, q̄ & ipſa vna numero eſt. Erat aūt alia ſophiſtarū rō,
qua tertius hō eſſe concluditur, adhunc modū. Cum dicimus hō deambulat, nō homi
nē quaſi ideam deambulare dicimus, īmobilis eſt.n. idea, neq; ſinguloꝶ quēpiā, quip-
pe quē non cognoſcimus. Nam hominē deambulare cognoſcimus, ex ſingulis quis
eſt de quo loquimur, non cognoſcimus, ſed aliū quendam p̄ter hos tertium hominē
deambulare dicimus, eſt igitur tertius hō, de quo deamdulare prędicamus. Huic ergo
rōni, q̄ quidem captioſa eſt: occaſionem p̄buerunt, qui cōe a ſingularibus ſeiungunt.
quod efficiūt, qui ideas eſſe ſtatuunt. ſed Phanias in eo libro. quę ſcripſit in diodorum
teſtatur: Polyxenum ſophiſtam arguere tertium hoīem eē ad hunc modū. ſi participa
tiōe ac ſocietate ideę ac ipſi hoīs hō eſt, aliquem hominē eſſe oportet, qui eſſe habeat
ad ideam. At ipſi hō, cum ipſe ſit idea, non eſt participatione ideæ, ſed neq; hō qlibet,
ſupereſt igitur alium quēdā tertium hominē eſſe, qui habeat eſſe ad ideam. Ad hæc
tertium hominē eſſe ad hunc modū oſtenditur. Si quod de pluribus vere p̄dicat̄, aliqđ
eſt diuerſuꝫ ab iis, de qb⁹ p̄dicat̄, auctores.n. ideaꝶ hoc demōſtrare rebant̄, idcirco.n.
iſtis ipſi hō eſt, qa homo de pluribus ſingularibus hoībus vere p̄dicatur, ac proinde

diuerſus a ſingulis hominibus eſt.ſi res ergo ita ſeſe habet, profecto vt tertius homo ſit,perinde fuerit conſentaneum.Nā de ſingularibus ipſaq; idea hō ꝑdicať,eſt igiť tertius hō ꝑter ſingulares ipſamq; ideā.Si.n.q prędicať,diuerſus eſt ab iis, de quibus ꝑdicatur:& ꝑſe ſubſiſtit,hō aūt de ſingularibus atq; idea ꝑdicať,nimirū tertius hō fuerit a ſingularibus ipſaq; idea diuerſus , ſed hac ratione quartus quoq; hō eſſe cōfirmabiť, q de hoc:& idea:ſingularibuſq; ꝑdiceť.& item quintus:& hoc in infinitum.ſed hæc rō eadem ē:atq; prima.quod incōmodū his accidit, dū ſimilia alicuius eiuſdem participatiōe ſimilia eē ſtatuūt.hoīes.n.& ideæ ſimiles interſe ſunt.duas igitur rōnes ,q̄ exactiores eſſe videbantur:cōuincit:alterā quod eorū q̄ dicuntur ad aliqd ideas eſſe cōfirmet, alterā quod tertiū hominē aſſerat:& homines dempto fine multiplicet. Qua ratione vnum quodq; multiplicari poteſt ex iis:quorū ideas eſſe tradunt.At priore quidē tertiī hoīs expoſitiōe cum alii quidā:tum in primis Eudemus aperte in libro de dictione vtitur.poſteriore vero ipſe in quarto de ideis:& in hoc poulo poſt.

Atq; omnino rōnes eę,quæ fiunt de formis ea tollunt,q̄ magis eſſe volūt, qui formas inquiunt eſſe,q̄ ipſas ideas,fit enim vt nō ſit dualitas,ſed numerus primū:& id quod eſt ad aliquid,prius ſit eo,quod eſt ꝑ ſe.

60 (Atq; omnino rationes hæ,quę fiunt de formis , ea tollunt quæ magis eſſe volunt qui formas inquiunt eſſe,q̄ ipſas ideas)Magis autē potiſſimūq; principia eſſe volūt . Nā principia iis ipſarum quoq; idearum ſunt principia.Sunt vero principia vnū,& dualitas indefinita,vt paulo ante dixit.& ipſe refert in libro de bono.quin & nūerorū hæc eſſe principia iſtis placet.Hęc igiť principia a rōnibus ideas aſſerētibus tolli ꝓfitetur. qbus principiis ſublatis corruet profecto q̄ deinde ſequunť.ſiquidē hæc ex principiis exiſtunt.ac proinde ideę cōſtare nequeunt.Nā ſi de quibuſcūq; aliquod cōe diciť,in his eſt quidā ſeparatum & idea,de dualitate vero indefinita dualitas diciť,ſequiť,vt hac ſit prius aliquid ac idea,& ſic dualitas indefinita nō erit principiū. Neq; rurſus ipſa dualitas prima principiūq; fuerit. Nam iterū de illa, vt idea numerus prædicatur cum iſtis. ideas numeros eē placeat.quare numerus,qui ſit aliqua idea prior erit per iſtos . & ſic infinita dualitate,q̄ his eſt principiū,numerus erit prior.non ediuerſo numero dualitas.Ita non iam erit illa principiū,ſiquidem eum habitudine quadam talis eſt.Pręterea poſitum eſt hanc eſſe numeri principium ,ratione vero propoſita efficitur,vt numerus dualitate ſit prior.Ad hęc ſi numerus eſt ad aliquid ,.oīs.n.numerus alicuius eſt;,eſtq; numerus rebus prior,cū ipſa quoq; dualitate,quam principium eſſe ſtatuebant, prior ſit,vtiq; ipſum ad aliquid prius erit eo,quod per ſe exiſtit . quod quidem eſt abſurdū. quidquid.n.ad aliquid dicitur,poſterius eſt.quippe quod habitudinē ſignificat naturæ præexiſtētis,q̄ natura prior ē habitudine quæ ipſi accidit. Nam ad aliquid,vt in moralibus dixit,propaginī ſimile videtur eſſe.Quinetiam ſiquis numerum quantum eſſe, non autem ad aliquid eſſe dixerit,fiet vt quantum ſubſtantia prius ſit.Pręterea iſtis ad aliquid principium eius eſſe,quod perſe ſubſiſtit,eoq; prius dicere conſentaneū eſt.cū ideā ipſis ſubſtantiarum principiū eſſe placeat.& eſſe ideam poſitum ſit ineſſe exemplar,ſitq; exemplar ad aliquid.Exemplar.n.alicuius exēplar eſt . Iam vero ſi ideas eſſe conſiſtit in eſſe exemplaria,profecto quæ ad ipſarum exemplum fiūt, & quorum ſunt ideæ,imaginum erūt imagines,hac autem ratione quæcūq; ſecundum naturā cōſiſtit ad aliquid per eos eff ci dicas.cum omnia imagines ſint,& exemplaria.Præterea ſi eſſe ideas conſiſtit in exemplaria eſſe,eſtq; exemplar gratia eius,quod ad ipſius efficitur ſimilitudinem,& quod propter aliud eſt,hoc ignobilius eſt illo ideę nimirum,q̄ quę ad ipſarum ſimilitudinem efficiuntur,ignobiliores erunt.

Et vniuerſa etiam ea quibus opiniones quidam de ideis ſecuti, principiis ſunt aduerſati.

(Et vniuerſa etiam ea, quibus opiniones quidam de ideis ſecuti principiis ſunt aduer- 61
ſati.) Huiuſmodi quædam ſunt rationes, quæ præter cõmemoratas. per idearum poſi-
tionem, principia ipſarum amoliuntur. quod cõmuniter de aliquibus dicitur, id prin-
cipium eſt ideaq; illorum, principium autem cõmuniter de principiis, elementum de
elementis dicitur, ergo principiorum elementorũq; aliquid eſt principium, eiſq; prius
ac proinde neq; principiũ fuerit, neq; elemẽtũ. Ad hæc idea nõ eſt prior q̃ idea. nam ſi-
militer oẽs ideæ ſunt principia, ſed ipſiunum & ipſidualitas perinde idea eſt, atq; ipſi
homo, & ipſiequus, & alia quæq; idea, nõ igit̃ altera prior eſt altera, nec alterius prin-
cipium, ergo neq; vnum nec infinita dualitas principium eſt. Item ideam ab idea in-
formari abſurdum eſt, cum omnes formæ ſint, at ſi vnum & indefinita dualitas princi-
pia ſint, idea ab idea erit informata. Nã ipſidualitas ab ipſiuno informabit̃. q̃ ſic princi
pia eſſe traduntur, vt vnum ſit forma, dualitas autem materia. hæc igitur nõ ſunt prin-
cipium. Quod ſi dualitatem indefinitam ideam eſſe negauerint, primum aliquid erit
prius ipſa, quæ principium eſt. Nam ipſidualitas, cuius participatione ipſa eſt dualitas
hac prior erit, Neq;. n. eſt ipſa dualitas participatione, de ipſa. n dualitas prædicabitur,
quoniam de dualitatibus prædicatur. Deinde ſi ideę ſimplices ſunt, non conſtabunt ex
diuerſis principiis, At vnũ, & dualitas infinita diuerſa ſunt, nõ igitur ex his conſtabũt
ideę. Tum dualitatum multitudo mirabilis fuerit, ſi alia ſit ipſidualitas, alia dualitas in
finita, alia dualitas mathematica, quam numerantes vſurpamus, quæ a prioribus illis
eſt diuerſa. & item alia, quæ in numerandis ſenſibilibuſq; habetur. Atqui hæc incõ-
moda ſunt, cum poſſit quiſpiam horum placita de ideis ſecutus principia demoliri
quæ ipſorum ſententia ſunt ideis potiora.

Præterea exiſtimatione quidem qua ideas dicimus eſſe, non ſolũ ſubſtantiarum erunt formæ, ſed multorum etiam cæterorum, eſt enim id vnum quod mente concipitur, non modo circa ſubſtantias, ſed etiam circa cætera. Et ſcientiæ non ſubſtantiæ ſolum, ſed cæterorum etiam ſunt, & alia eueniunt huiuſmodi infinita. Neceſſitate autem opinionibuſue, quæ de ipſis habentur, ſi formæ participabiles ſunt, ſubſtãtiarum dũtaxat ideas eſſe neceſſe eſt, non enim per accidens participantur.

(Preterea exiſtimatione quidem qua ideas dicimus eſſe) Ex rationibus inquit confir- 62
mantibus ideas eſſe efficitur, vt non ſubſtantiarum ſolum, ſed complurium aliorum
ideas eſſe confitendum ſit, vt ſupra demonſtratum eſt. Illa. n. ratio, quiddam cõmune
in pluribus intelligi, quod etiam ſublatis ſenſibilibus intelligatur, mortalium tantum
rerum ideas eſſe demonſtrat. Eę vero quæ ex doctrinis colligere moliuntur, non mõ
ſubſtantiarum, ſed multorum aliorum ideas eſſe conficiunt. Neq;. n. ſubſtantiæ ſolum
intelliguntur deletis etiam iis, de quibus intelligi prædicatur, ſed quanta etiã & qualia
& horum entium quodq;. Neq; doctrinæ de ſubſtantiis tantum habentur. Quinetiã ſi
virtutum ideę ſunt, non ſubſtantiarum modo erunt ideę, cum virtutes non ſint ſubſtã
tiæ, illud autem. (Et alia eueniunt huiuſmodi infinita) dixit quia ſunt aliæ quædam ra-
tiones ad aſſertionem idearum pertinentes. ex quibus efficitur, vt non ſubſtantiarum
ſolum ideas haberi, ſit confitendum. Nam quod aiunt, vnum de pluribus dici, quod
idem cunctis interſe diuerſis adeſt, ſed differt ab ipſorum ſingulis, id non ſubſtantiaſ
tantum ideas eſſe confirmat. Neq; enim vt vnum de pluribus dicatur, in ſubſtantia

tantum

tantum vſu venit. Neq; ea ratio, quæ rerum conſtanter efficiendarum cauſam eſſe dicit, quod hæc ad conſtans quoddam exemplum, quæ idea eſt, efficiantur, in ſubſtantiis ſolum valet. non magis q̃ alia, q̃ ad hunc modũ colligere molitur. Quidquid affirmantes vere dicimus, id exiſtit, ſed affirmantes concentus eſſe quinq; vel tres, & harmonias tres vere dicimus, tot igitur ſunt. at nũerus, rerũ noſtratiũ infinitus eſt, ſunt ergo alia ſempiterna per q̃ vera dicimus, & hæc ratio nõ ſolũ valet in ſubſtantiis cuiuſmodi rationes aliæ quoq; complures habentur. At neceſſarium eſt inquit, & iſtorum placitis conſentaneum. ſi formæ cõmunicabiles ſunt, ſubſtantiarum tantum eſſe ideas. Nã ſi ideas cauſas iſtis eſſe placet, vt ea ſint, q̃ ad ipſarum exemplum efficiuntur, & cõmunicatione idearum hæc ſunt, ſatis intelligitur, ipſas non ex accidenti cõmunicari, neq; per accidẽs cauſas eſſe: vt ea ſint: quæ ad ipſarum exemplum, & propter ipſas ſunt, ſed perſe in eo quod hæ ſunt. Ex accidenti autem quibuſdam participare, ea dici poſſunt, quę nõ participãt rebus cõmunicatis: qua illis eſſe adeſt. Sed neq; ideę ex accidẽti communicatę ſibi aſſimulatis, vt ſint præſtare queant. Neq;.n. homo eſt, quod aliquo homini accidenti participat, ſed quod participat hoĩe: qua hõ eſt. At ideę ſubſtantiæ ſunt, neq;.n. his placet principia nõ eẽ ſubſtãtias. ſic enim nõ ſubſtãtia, prior eſſet q̃ ſuba neceſſe igĩ eſt, q̃ his cõmunicãdis eẽ nãciſcũtur, ea quoq; ſubſtãtiæ ſint, ſubſtãtiaṛ ergo tantum ideas eſſe horum decretis conſentaneum eſt. Nam ſi ideę ſunt etiam non ſubſtantiarum. i. accidentiũ, primum quare non omnium accidentiũ, ſed quorundã ſunt? deinde ipſorum accidentium ideæ vel ſubſtantiæ ſunt, vel ſecus, ſi non ſubſtãtiæ, ergo ideæ, quæ principia ſunt: erũt nõ ſubſtãtiæ. At ipſi ideas ſubſtãtias eẽ dicunt. Tũ illud eſt abſurdum, non omnes ideas vnius potiſſimum eſſe naturæ. Quod ſi quis dixerit ideas eſſe intelligentias, vel ſubſtantias, cur q̃ ſubſtantiis per ſe participant, ea partim ſubſtantię ſunt, & ſunt. partim non ſubſtantiæ.

Sed hoc cuiuſq; quodq; particeps eſſe oportet, quonam dicitur de ſubiecto. Veluti ſi quippiam ipſius dupli particeps eſt, id & perpetui particeps eſt, ſed per accidens, accidit enim duplo perpetuum eſſe. Quare formæ ſubſtantiæ erunt, atq; hæc ſubſtantiam, & hic & ibi ſignificant.

63 (Sed hactenus cuiuſq; particeps eſſę oportet, quatenus non dicitur de ſubiecto). i. hactenus oportet idearum participia eſſe, q̃ ad ipſarum exemplum habẽt eſſe: quatenus aliquid non habet eſſe in ſubiecto. hoc eſt: quatenus nõ dicitur ꝑ accidens: neq; ex aliquo ipſi accidente. Nam hoc in loco ſubiecto pro accidenti poſitum eſt. Perſe igitur inquit q̃ ad exemplũ idearum ſunt efficiunturq;: & propter ipſas exiſtunt: ipſis participabunt: non aliquo eis accidenti. Et ſic idearum æmula ſubſtantiæ fuerint, ſubſtantiis perſe non per accidens participando. Porro exemplum apponit eius: quod per accidens eſſe dicitur. Nam dualitas q̃ participatione dualitatis dualitas eſt, ſempiterni qdẽ eſt particeps, ſed per accidens ſempiterni. Nã dualitas ſempiterno participans eſt dualitas. At non dualitate per accidens participat. Tunc.n. perinde eſſet dualitas: atq; ſempiterna. Illi vero dualitati eſſe dualitatem nõ eſt poſitum in eo, quod ſit ſempiterna, ſed hoc ipſi accidens eſt. quamobrem ſi quidq̃ ſempiterno participans: dualitate participare dicatur: dualitate ex accidenti participabit. Ergo cum dualitate perſe participet: ſempiterno autem per accidens: dualitas erit: ac proinde ſimilis illi: ſempiterna vero non. Nam quæ ex accidenti aliquibus participant, ea non ſunt illi ſimilia cuius participia ſunt. ſi hæc ergo noſtratia ideis ſimilia ſunt: ꝑfecto nõ ex accidẽti: ſed perſe illis participant. porro quod perſe ſubſtantia participat: id quidem ſubſtantia eſt. Ergo neceſſarium eſt & huic opinioni cõſentaneũ, ſubſtãtiarum ſolum haberi ideas, ſiquidem illæ

ſubſtantię ſunt,& q̄ ſubſtantiis participant,ea quoq; ſubſtãtiæ eſſe intelligitur. Eadẽ
nãq; apud nos,& in ſempiternis ſubſtantiam ſignificant, vt hõ & hic & illic ſubſtãtiã
ſignificat,calidũ vero vtrobiq; quale.Quod ſi verũ eſt,efficiť,vt ſubſtantiarũ noſtratiũ
ſolum ideas eſſe cõfiteri debeant.ſi ideę ſubſtãtiæ ſunt.Verũtñ in quibuſdã exemplari
bus ita ſcriptũ eſt(ſed cuiuſq; perticeps eſſe oportet,quatenus de ſubiecto dr̃.)& tũc
ſenſus eſſet,q̄ idea participãt,hæc oportet,vt participent ipſa tum perſe,tum in eo qđ
de ipſis ſubiectis p̃dicatur.Itaq; ſi dualitatis ratio ei congruit,qđ dualitate dr̃ participa-
re,dualitate participat,ſin minus dualitatis,ſed ſempiterni rõ cõgtuit participãti,tunc
participat ſempiterno.Illud vero(quare formæ ſubſtantia erunt)pro hoc dictum eſt,
quare ſi formæ erũt ſubſtãtia.vel quare formę erũt ſola ſb̃a.hoc.n.poſitũ eſt.(Atq; hęc
ſb̃am & hic,& illię ſignificãt.)Neq;.n.ait ſi qđ apud nos eſt qualitas,id in ideis eſt ſb̃a.
oportebit harũ mõ ſubſtãtiarũ ideas eſſę.Nã fieri nõ põt ſi illę ſb̃ę ſunt,vt ipſarũ ęmu
la ptim ſubſtãtiæ ſint,ptim ſecus.Hęc.n.vtrobiq; ſubſtantiam ſignificant.

Vel qd id erit vnũ inquã ipſum in multis aliquid eſſe p̃ter hęc ip̃a dixiſſe. 64
(Alioquin qd erit dicere qddã vnũ p̃ter hæc in multis eſſe?)Si hæc inqt nõ perſe,ſed
ex accidenti participant ideis,quorſum iſti dicunt,aliqd eſſe p̃ter hæc.i.p̃ter ſenſibilia
id.quod vnũ de pluribus diciť.& eſt vnũ exẽplar in cõpluribus his rebus.Neq;.n.vnũ
erit in pluribus,qđ ex accidenti de iis dicať,q̄ ad ipſius ſimilitudinẽ effecta ſunt.hac.n.
rõne oĩa oĩbus participare valent,nec põt quidp tã aliquo ex accidẽti participare quod
illo proprie participat,vel habet eſſe ab illo,qua illud eſt,aut deniq;,qđ ipſi eſt aſſimu
latũ.Aut illud(alioquin qd erit dicere quiddã vnũ p̃ter hæc in multis eſſe.)dici poteſt
quaſi cõſequẽs eius quod ſtatim dixerat(Hęc aũt ſubſtãtiã & hic,& illic ſignificat)Nã
niſi hoc ita ſit,qd eſt,quod iſti aiũt,aliqd eſſe p̃ter ſenſibilia,quod vnũ de pluribus dr̃?
Sic n.dr̃ quaſi vna natura ſignificeť & ab vno in pluribus,& a pluribus de qbus ip̃m
vnũ diciť.Quo demonſtrato poſſet quiſpiã aducere,ſi hæc ideis p ſubſtantiã partici-
pant,eadẽq; diſſident interſe,aut in ipſis ideis,quarũ hæc æmula ſunt,eędẽ haťur diffe
rẽtiæ,aut ipſarũ p̃portionale,Nã cũ his ſuppetat ab illis vti ſint,ab eiſdẽ,vt diſcrepent
ſuppeditabitur.qm̃ diſcrimen qđ ab illis obtinẽt,ipſis ineſt p ſubſtantiã.idcirco.n.alia
forma ab alia tribuiť idea.qm̃ ni ita eſſet,nihil prohiberet,oĩum ipſarũ vnam eẽ ideã.
quo fit,vt quęq; idea vel ſcd̃m ſubſtantiã & formã idẽ ſit,atq; ea q̄ fiũt ad ipſius ſimilitu
dinem,aut certe q̄dam habebiť poteſtas,vt alia idea aliã formam efficere,ac tribuere
poſſit.qua ratione idearum ęmula diſcrepabunt.Erit aũt ideis diſcrimẽ vel quale re-
bus noſtratibus interſe diſſidentibus,vel certe huius proportionale.Apud nos autem
aliud eſt animal rationis cõpos,aliud animal rationis expers.Eſtq; vtriuſq; ſingulariũ
idea ſuppeditatrix.in ideis igitur rõnis compos & rõnis expers habeť,aut horũ p̃por-
tionalia:per quæ alia idea rationabile,alia irrationabile p̃bere poſſit.Et quam rõtionẽ
habent interſe,q̄ ad illarum ſimilitudinem,& ab illis habent eſſe:hanc obtinent illa q̄
horum exemplaria ſunt:rationabile & irrationabile:ſiue oppoſita ſunt,ſiue hoc eſt ha-
bitus illud priuatio.In ideis igitur horum,vtrũq; reperitur.quod ſi verum eſt,quomõ
erunt ideę ſimplices etiam num?Præterea ſi ideę ſunt,vt quidam aiunt:intelligentię &
ſubſiſtunt in eo quod intelliguntur,quomodo intelligens ſimul queat ipſa intelligere?
cum fieri non poſſit:vt contraria oppiſitaue ſimul intelligantur,cũ ne plura quidẽ ſim
pliciter intelligi ſimul q̄ant.Nã ſi viciſſim & alternatim intelliguntľ:celeriter interibũt:
tm̃ abeſt:vt ſempiternę ſint.qa cũ nõ intelligenť,nõ erunt.ſiqdẽ eſſe ipſius in hoc cõn
ſiſtit,q; intelligant.Nã q̄ ipſi nãæ ſunt impoſibilia:cunctis ſunt impoſſibilia,vt qa fieri
nõ põt:vt diameter lateri ſit cõmenſurabilis:pari ratione vbiq;:& apud oẽs etiã apud

deos ipſos fieri no pot. Ad hæc ſi ſunt intelligẽtię ſunt igitˀ nõ ſubſtãtiæ. ac pinde nõ ſubſtantiæ principia fuerint. Age vero quomodo ad nõ ſubſtantiæ ſimilitudinẽ efficitˀ ſubſtantia. Neq̃.n.magis eſt alienũ, quod ad exẽplar ſubſtantiæ fit, id non eſſe ſubſtantiam, q̃ ad non ſubſtantiæ, ſubſtantiã eſſe.

Atq; ſi ſpẽs quidẽ earũ ẽ idearũ, earũq; rerũ q̃ ſunt participes, erit aliquid profecto cõe. Cur.n.in dualitatibus hiſce q̃ corrũpuntur, & dualitatibus multis quidẽ, ac æternis, dualitatis prædicatio magis vna eſt eadẽq;, q̃ in hac atq; aliqua. Si vero nõ eadem ſpecies eſt, nomẽ duntaxat erit cõe, & perinde ac ſi quiſpiam Calliam ac lignũ hominẽ vocet, nulla ipſorũ ratione viſa cõmuni.

65 (Atq; ſi ſpecies quidem eadem eſt idearum atq; participum, profecto aliquid erit commune.) Argumentatur a diuiſiõe per contradictionem partita. Aut.n. idearum ipſarumq; participum eadem eſt ſpecies & ratio, aut non eadem, ſi eadem, vt in participibus: q̃ eiuſdẽ ſunt ſpeciei, eſt quiddam commune, ſic item in his, & in idea, a quã pendent hæc, erit aliquod cõe ꝑdicatum. cum illa ſit eiuſdem atq; hæc ſpeciei. quod ſi ita eſt, cum idea ſit qđ cõiter ꝑdicatur, ideæ habebitˀ idea. qđ in infinitũ põt ꝓcedere. Id vero nunc dicit Ariſtoteles, qđ nos in expoſitione tertii hoĩs ſecundo loco poſuimus. Nã cum oſtendiſſet, res ideaꝝ participes nõ ex accidẽti ipſis participare, cũ & ipſę oio & hæ q̃dã ideo ſint, qa illis participãt, hoc addit qđ perinde eſt, ac ſi diceret. ſi ergo vt demõſtratum eſt: eadẽ eſt ideaꝝ ipſarũq; ꝑticipum ſpecies: profecto cuiq; ideæ: eiuſq; exẽplis aliq̃d erit cõe. quare cũ ſint vtraq; eiuſdẽ ſpeciei, & illa ſint ſubſtãtiæ, hæc quoq; vti ſint ſubſtantiæ cõſentaneũ eſt, quo fit, vt ſubſtantiaꝝ tñ habeantˀ ideæ. ſin aũt non eiuſdẽ ſpeciei eẽ dicantˀ, nihilominꝰ incõmodũ ſeq declarabitˀ. illud aũt. (cur.n.in dualitatibus hiſce q̃ pereunt, & in dualitatibus multis qdẽ: ſed æternis, dualitas magis vnũ & idẽ eſſe dicetˀ, q̃ in hac & in aliqua) eo pertinet, vt intelligatˀ aliq̃d cõe ideis fore cũ ſuis æmulis. Nã ſi dualitas q̃ ſit vnũ & idẽ ꝑdicatˀ de qualitatibus, q̃ hñturˀ in ſenſibilibꝰ rebuſq; intereuntibus, & de dualitatibus mathematicis: qa vtræq; ſunt eiuſdẽ ſpeciei. Mathematica .n. q̃ iſti ſenſibiliũ & ideaꝝ media eẽ dicebant, ſempiterna ꝑ ipſos ſunt & plura interſe ſimilia: ſi ergo de his dualitas: vt vnũ & idẽ ꝑdicatur, cũ tñ altera ſit ſempiterna, altera ſecus, non alia rõe niſi qa ſunt eiuſdẽ ſpeciei quatenus vtraq; dualitas ſocietate ipſi dualitatis habet, vt ſit, vtiq; pari rõne dualitas nihilominus de dualitate idea & de aliq̃bus dualitatibus, q̃bus eẽ ab illa ſuppetit ꝑdicabitˀ, cũ ſint eiuſdẽ ſpeciei. Qđ ſi æmula idearũ neq; ſcđm ſubſtantiã neq; ſcđm ſpeciẽ ſunt ipſis aſſimulata: profecto hæc ideis erunt æquiuoca. qđ ſi ita eſt, cur aliqua erit æquocorũ idea, q̃ cã eſt exiſtendi, potius q̃ alioꝝ quorũpiã? cũ neq; ſubſtãtia neq; ſpecie hæc ſint illi ſimilia, q̃ ipſi æquoca eſſe dicuntˀ. Perinde nãq; fuerit: ac ſiquis Calliã & lignũ hominẽ appellaret. quibus nihil eſt interſe ſimile, cur hoĩes eſſe dicãtˀ. Ad ſũmã q̃uo hæ res ideaꝝ participes eſſe dicantˀ, q̃ cũ illis nullã hñt ſubſtãtię cõitatem? quod perinde videtˀ eſſe atq; illud: quod paulo ante dixit (Alioquin qđ erit dicere, quiddã vnũ præter hæc in multis eſſe) Si.n. ſigna ſeu imagines ſuis exẽplaribus æquoca eſſe dixerimus. & noſtratia ideis, qua nã re iſti dicere valeãt hæc illis aſſimulari ſi nõ ſuba? Nũ figura & colore imagines ſunt? At nihil tale ĩ illis habetˀ. An ſempiterni, vel incorporei, vel ĩmobilis rõne hæc illis hñturˀ ſimilia? At hoc fieri nõ põt. qua via cũcta diſpiciẽtes, nihilo ꝑterq̃ ſubſtãtia ſimilia eſſe reperiemus. Nã ſi quo alio ideis accidẽti cætera ipſis participant, id erit ex eorũ nũero, q̃ ſunt ideis cõia inter ipſas, vt ſempiternũ: incorporeũ ĩmobile. At ſi ob aliquid cõe

participant ipſis cur participum hic homo eẽ,ille equus. *

Maxime vero oium id quiſpiã dubitauerit,qdnã formæ ꝑpetuis ſenſibilibus aut hiſce q̃ oriunẽ ac occidũt cõferãt. Neq; .n.motus,neq; mutatiõis vllius ipſis ſunt cauſę.At vero neq; cõferunt,quippe cũ nõ inſint in hiſce rebus quæ ſunt horum illæ ſubſtantia,eſſent.n.in iſtis.

(Maxime vero oium id quiſpiã dubitauerit,qdnã formæ ſempiternis ſenſibilibus: & 66
iis q̃ oriuntur & occidunt cõferant)his q̃ hoc in loco traduneẽ declaratur, recte Ariſtotelẽ,dum aggrederet̃ ideas refellere dixiſſe(Primo quidẽ q̃rẽtes harũ rerũ cãs ſumere, alia his equalia numero attulerunt.) Nã ſi q̃ ab iſtis ponunt,nihil iis de quibus q̃ritur cõferunt,iſti nihil aliud,q̃ æqualia numero q̃rendis apponebant. quaſi maiorẽ rerum ſciam eſſent habituri,ſi plura duplaq; ſubſtituerẽtur. Q̃d aũt hoc in loco q̃rit eſt. Cuiuſnã rei ſint ideę cãę iis,quorũ dicunẽ eſſe ideę. Dicitq; (perpetuis ſenſibilibus, & iis quæ oriuntur: & occidunt.)qm̃ diuinorũ quoq; corporum iſtis ideas eẽ placebat, vt ſolis, lunæq;,& aſtrorũ. Neq; .n.horũ tm̃,ſed ois ẽt cæli ideas eſſe cõminiſcebantur. Idcirco nãq; paulo ante dixit in aliis quoq; vnũ in multis eſt:tum in his,tũ in ſempiternis. Itaq; cæleſtia ſempiterna appellat,& ſenſibilia. Noſtratia vero naſcentia,& intereuntia:q̃rit igit̃ qd ex rebus nãlibus vel diuinis vel mortalibus ideę cõferant: & primũ quo ad motum.q corporibus nãlibus cõiſſimus eſt. Corpora.n.diuina,ſemꝑ cõtinenterq; in orbem mouenẽ,q̃ vero gñantur cunctis mutatõibus variãt,ſcd̃m ſuã quodq; nãm,ideas ergo nihil corporibus cõferre neq; ad gñationẽ: neq; oĩno ad aliquẽ motum oſtendit. Nã cũ ideę ex iſtorũ ſententia ĩmobiles ſint,ꝓbabilius eſt ipſas ſtatus,q̃ motus rebus eſſe cãs.vt intelligat̃ minime has cãm eſſe efficientẽ. Ad hæc ideas negat̃ qdq̃ ad noſtrarum rerũ:vel oio ad eorũ q̃ ideas ęmulat̃ cognitionẽ conferre. Cognitio.n.cuiuſq; ex ſuæ formæ cognitione gignitur,cũ ex forma cuiq; ſua q̃ditas adſit. At ideę nõ ſunt *
harũ rerũ formæ,neq; harũ cognitio pendet ab idearũ cognitione,propterea qd forma horũ,verbi gratia hominũ:equarũ canũq;.ꝑ quã eſſe obtinent:idea ſit. Nã ſi ideę harũ rerũ formæ eſſent,atq; ſubſtãtia.forma.n.ꝑ quã ipm̃ eſſe ſuppetit ẽ ꝓpria cuiuſq; ſubſtantiæ,& ꝑ hãc res q̃q; cognoſceretur,vtiq; in his rebus eſſent ideę. Cuiuſq;.n.ſuba & forma in eo eſt,cuius eſt ſuba.at ideę nõ ſunt in his rebus,cũ ſint ꝑ ſe,atq; ſeparatæ.

Neq; vt ſint cõferũt:q̃ppe cũ nõ inſint in hiſce rebus q̃ ſunt ꝑticipes. At n.hoc forſitã pacto videbunẽ cãæ eẽ. Vt albus color mixtus cũ corpore, mixti corpis cã eſt. Sed hic ſermo facile admodũ iminui põt,quẽ Anaxagoras qdẽ primus. Eudoxus aũt poſterius,& alii q̃dã dicebãt,eſt.n.perfacile multa abſurda ad hmõi opinionẽ impoſſibiliaq; inferre.

(Neq; vt ſint cõferunt)Poſtq̃ oſtẽdit ideas neq; motus neq; oio mutationis ęmulis ſui cãs eẽ poſſe,neq; ſciæ neq; cognitiõis,cũ abſint ab ipſis rebus,hoc ſumpto demõſtrat, 67
ne ad hoc qdẽ,vt hæc ſint,qdq̃ cõferre. Nã q̃ ad hoc ꝓſunt,vt res aliq̃ ſint,ea eiſdẽ rebus inſunt,ſuntq; vel mã vel formæ ipſarũ: ideę aũt non inſunt his rebus:ſed ab eis ſunt ſeiunctæ. Quo in loco id iuuamentũ ſiue vtilitatẽ intelligit ab ideis non ꝓſtari rebus naturalibus:quã elemẽta iis,quorũ ſunt elementa:ꝓſtare dicuntur. qm̃ ſi hęc inſita iuuarent:mã eſſent,& forma.quod.n.non ſint cãę efficiẽtes:hinc demonſtrauit;qa hiſce rebus nullius vel motus:vel mutatiõis eẽ cãæ poſſunt. q̃bus expoſitis: docet q̃nõ q̃ mixta cũ aliq̃bus ſunt,illis ſint cãę,vt talia ſint.oſtenditq; merito poni eſſe: ideas ab his rebus eſſe diiunctas:q̃ ſi miſtæ rebus,cãæ his eſſent exiſtendi,hoc perinde eſſet,ac ſi albedo corpori albo cã eſſe dicatur,vt albũ ſit,quia cum ipſo miſceatur.ſitq; nã q̃dam,q̃ perſe

poſſit exiſtere. Ad hunc.n.modū albedo eā eſſet corporibus, qbus miſcerētur, vt albā ſint. quāobrē ſi ideę rebus naturalibus eēnt miſtę, poſſent fortaſſe ipſis qualeſcūq; ſint; cām exiſtendi pbere, ita demum; vt hō eſſet hō miſtione ipſi hominis ideę. ſed protinus docet fieri non poſſe, vt ideę rebus q̄ ad ipſas dicuntur miſtę ſint: eū ait hanc rōnē infirmam ac debilem eſſe. Ac exponit qui nā fuerint in hac ſententia: vt putarent, remq; quāq; id eſſe: qd eſt, ppterea qd, aliquid ei miſtū temperatūq; ſit ppter quod eſt id qd eſt. Anaxagoras.n.ex cunctis ſimilaribus rem quāq; temperari tradebat, ſed quod plurimū eſſet in miſtura; ex eo rei ſubām eſſe videri. prorſus vt vnaquęq; res id ſit, quod eſt, qm̄ cū ea quædam alia temperantur. Eudoxus quoq; Platonis familiaris idearum miſtione ipſarum ęmula conſtare putat. & alii qdam: vt dicebat in hac opinione fuerunt. ſed hanc rationē qua res alicuius pticipatione conſtare traduntur: facile redargui poſſe dicit. Et nām rerum in vniuerſum nō ita ſeſe habere docuit, cum opinionē Anaxagoræ refelleret. Neq;.n.eum quouis quodq; temperari aptū eſt. Nam miſtio eorum eſt, q̄ ſeparata ſunt ac per ſe ſubſiſtere valent. qualia non ſunt accidētia. quod ſi id quod miſtū eſt: ſeparari pōt: nimirū affectiones poſſent a ſubſtantiis ſeparari. ſed q̄ ad hunc modū pcipiſſet: ii gñationē & interitū tollunt: & cætera q̄ in primo libro phyſici auditus ad refellendā hanc opinionē cōtulit. Iam vero Eudoxū & quoſdam alios falſo putaſſe idearū miſtione cętera cōſtare: hinc planum fieri dicit. qm̄ horū opinionē multa incommoda ſequunť: multa ēt q̄ fieri non poſſunt. qualia hæc ſunt. ſi cum cæteris rebus ideæ miſcerenť: primū ideæ corpora eſſent. miſtio.n.corporū eſt. deinde oppoſitionē haberēt interſe. qppe cū miſtio p cōtrarietatē efficiatur. Tum ita miſcerenť vt vel tota idea in ſingulis eēt, qbus miſcetur, vel pars eius. at ſi tota inſit efficiť: vt vnū numero in pluribus exiſtat. cū idea vnū numero ſit. ſin aūt pars, vtiq; hō erit quod participat ipſi hoīs parte: nō quod ipſi hoīe participat. Ad hæc ideæ q̄ pati nequeunt diuidi & partiri poſſent. Prætcrea ſimilares eſſent. cū oīa, q̄ aliquā parte hn̄t ex ipſa ſint interſe ſimilia. At formæ qūo poſſunt eē ſimilares? cum fieri nō poſſit, vt pars hoīs ſit hō, quemadmodū pars auri aurū. Accedit quod in ſingulis rebus, vt ipſe dicet in pgreſſu, nō vna idea miſta, ſed plures habebunť. Si.n.alia eſt aīalis, alia hoīs idea, hō aūt & aīal eſt & hō, profecto hō vtraq; idea participabit, & ipſi hō idea quatenus aīal eſt, ipſi aīali participabit. & ſic fiet, vt ideæ nō ſimplices: ſed ex multis conſtitutæ ſint & aliæ ſint priores: aliæ poſteriores. Sin aūt nō ſunt aīal, qūo nō ē abſurdū dicere hoīem nō eē aīal? Itē ſi ideæ cū ſuis æmulis miſcētur, qūo exēplaria eſſe poſſunt, vt iſti tradunt? Neq;.n.exēplaria miſcendo ſuis imaginibus ſunt in cā ſimilitudinis. pterea intereuntibus rebus, in qbus habenť, ipſæ ſimul intercidererēt. ſed ne ſeparari qdē poſſent: & p ſe cōſiſtere. ſed in ſui participibus eſſent. neq; eſſent imobiles. Et cętera incōmoda ſeq̄renť: q̄ latius pſeqtur in ſecundo libro de ideis: dum hanc opinionem refellit. idcirco, n. dixit. ( Eſt.n.per facilē multa abſurda ad huiuſmodi opinionē impoſſibiliaq; inferre.) illic.n.collecta ſunt.

Atq nec vllo eorū modorū ex ipſis formis ſūt cętera, q dici cōſueuerūt.

68 ( Atq neq; vllo eorū modorū ex ipſis formis ſūt cętera, q dici cōſueuerūt.) Poſtq̄ ideas neq; motus, neq; mutationis cās his rebus eſſe oſtendit, neq; ad illarū vel cognitionē vel ſciam qdq̄ cōferre, neq; ad ſubām & eſſe, quēadmodū q̄ miſta inſitaq; rebus ſunt; ipſis ad eē cōducūt, deniq; nullo mō cās eē ſubiūgit. Cætera ex ideis nullo cōſtare mō ex iis: q afferri ſolēt. Innuit aūt modos, q appellanť modi ex aliquo. q pprii hi eē intelliguntur. Ex mā & forma. Res.n.māles ex mā eſſe dicuntur. pari ratione ex forma: quæ habetur in re ipſa. itē ex ambabus. quorū modorū nullo cætera ex idea conſtituuntur. alioquin idea in his ipſis rebus haberetur, vt demōſtratum eſt. Eſt etiam modus q dr

ex aliquo, vt ex efficiente, item vt ex imperfecto pfectum. vt ex puero virũ effici dicimus: & vt ex partibus totũ. Ad hæc vt ex cõtrariis cõtraria dicitur eſſe modus ex aliquo. & cũ aliqd poſt aliud fit. vt ex olympiis ludis fiũt iſthimia. i. poſt olympios. A nullo ex his modis qui ex aliquo appellantur: cętera ex ideis efficiuntur. Nam neq; ſunt ipſorum materia, vt demonſtratum eſt, neq; forma. Neq; partes, neq; ex ideis hæc vt ex contrariis fiunt. nam quod ex contrario fit, id ſubiecto eodem manente & variante efficitur, & tunc idem eſſet ſubiectum ideis, ipſarumq; imaginibus. ac proinde oppoſitæ ſuis imaginibus, non ſimiles eſſent ideæ. Præterea his intereuntibus, ideę quoq; abolerentur: vt ex illis hæc, & illa ex his efficerentur: generatio. n. ex contrariis ad hũc modum efficitur. Sed neq; ipſarum æmula ita fiunt ex eis, vt ex manentibus & perfectionem quandam excipientibus, quemadmodum ex puero vir fieri dicitur. cum neq; ideæ his rebus inſint. neq; ex illis hæc perficiantur. Alioquin ideę impfectiores eſſent his rebus, & in ipſis haberentur. neq; eſſent interitus ĩmunes. Nam perfectorum interitus imperfectorum interitus eſt. ſed neq; rerum effectrices ſunt ideę, vt filii pater eſt effector. Nam illæ ĩmobiles ſunt, & hõ ſingularis hominẽ ſingularẽ procreat. non ipſi hõ. Neq; demum vt iſthmii fiunt ex olympiis. Quãq̃ cũ dixit (qui modi dici cõſueuerunt) aut intellexit modos, qui dicũtur ex quo: qui multiplices ſunt. vt explicatum eſt, aut quemadmodũ quidam interpretãtur, modos ſignificat: qui ab idearum auctoribus afferri ſolent. Hi nanq; indagantes idearum participatio ad quemmodum efficiatur. vel ſic efficitur, vt aũt in ſingulis particularibus inſit idea, vt verbi gr̃a in ſingulis hominibus ipſi hõ habeat̃. aut ĩ ſingulis pars iſit ideę. vel ſic vt idea ſui participibus quaſi exemplar ſit, quorum duo priores participandi modi ſunt, vt paulo ante oſtendimus impoſſibiles, & ipſe in Eudoxi mentione docuit his verbis, ſed aduerſus hanc ſententiam multa incõmoda & impoſſibilia conferre in promptu eſt. quibus ſubiicit. (Neq; vllo eorum modorum ex ipſis formis ſunt cætera, qui dici conſueuerunt) quaſi dicat, neq; ex ideis cætera fiunt reliquo modo ex iis, qui traditi ſunt. hoc. n. demonſtrato, planum erit nullo modo fieri poſſe ex iis; q dici cõſueuerunt. hic aũt modus eſt, q cæteris rebus ideas velut exemplaria eſſe tradit, cuius continuo mentionem facit dicens. (Dicere aũt exemplaria) ſiue ob hoc verba illa intulit. ſiue vt innueret ex modis, q ex aliquo dicuntur, nullo ex ideis cætera fieri poſſe. Deinde tranſit ad id quod iſti dicebant ideas eſſe quaſi exemplaria. Eſt aũt ſenſus, putare ideas eſſe exemplaria, & hoc eſſe noſtraria ideis quaſi exemplaribus participare: inane dictu eſt & poeticis tranſlationibus ſimillimũ. quoniam tranſlationes poetis ſunt familiares. Exemplar aũt a pictoribus q ad exẽplar pingere dicũtur trãſlatũ eſt. porro ideas exẽplaria vocare plenũ eſſe ineptiarum docet, cũ ait. (Quid eſt. n. quod ad ideas reſpiciẽs operatur) q̃ ſi exemplaria ſunt, aliquid eſſe oportet: qđ ad ipſas operetur. vt pictores ad exẽplaria pingere notant̃.

Dicere autem, exemplaria eſſe, reſq; cæteras ipſorum eſſe participes ſuperuacaneum eſt, & tranſlationibus poeticis ſimile. Quid eſt. n. quod ad ideas reſpiciens operatur? Et inſuper & eſſe quoduis & fieri ſimile poteſt, etiam ſi ad ſimilitudinem illius non producatur. Quare & ſi ſit & ſi nõ ſit Socrates, fieri poteſt qualis eſt Socrates ipſe. Simili modo fieret, & ſi Socrates perpetuus eſſet.

(Dicere aũt exemplaria eſſe, reſq; cæteras ipſorum eſſe participes ineptire eſt, & poeticis tranſlatiõibus vti.) Poſtq̃ inquiſiuit ideę quomodo, & cuius his rebus ſunt cauſę 69
oſtenditq; pſas neq; motus, neq; ſcientię cognitioniſue: neq; oio exiſtendi his rebus

eſſe cauſas.nec item has res ex ideis fieri aliquo modo ex appellatis ex aliquo, merito
nomen participationis,quod iſti vſurpant,dū ideis tanq̄ exemplaribus cętera partici-
pare dicunt,velut inane reiicit. Ad hunc igitur modum ait docere eſt inania dicere &
tranſlationibus more poetarum vti; quoniam qui in ideis vtuntur verbo participare,
nihil ſignificant ex iis quibus particeps participat.hanc porro doctrinam inanem eſſe
paucis oſtendit dicens.(Quid eſt.n.quod ad ideas reſpiciens operatur.)Cernimus.n.
hominem ab hoīe generari,ſingularē videlicet a ſingulari,&equum ab equo.ſimili cę
terorum ratione,quorū nullum in ideam intuens efficit,quod efficit,ſed cuiuſq; gene
ratio & ordo naturalis habet principium altero prębente,altero excipiente & conſer-
uante,& ipſum per ordinem quendam ducente.Sed neq; ſcia pradıti ea q̄ ad ſcientias
pertinent ideam quāpiam ſpectantes conficiunt.( Prӕterea & eſſe quoduis & fieri ſi-
mile pōt,ēt ſi ad ſimilitudinē illius non producatur.)docet falſo ideas exemplaria eſſe
dici.Nam &ſi formas hoc ē ideas eē concedamus, & hӕc noſtratia ſimilia illis gene-
rari:nō protinus ideӕ fuerint horum exemplaria,niſi efficiēs ad ipſas ſpectet.cum fie-
ri poſſit:vt nōnullis aliqua ſimilia efficiātur nullo aſſimulāte neq; ad illa,dū efficit,in-
tuēte.quod Socratis exēplo aperte demōſtrat. Neq;.n.ſi thecętetus ſimilis eſt Socrati,
ſtatim ei eſt aſſimulatus. Nam non modo Socrate viuente, valet quiſpiam ei ſimilis
fieri,licet nō ſit aſſimulatus, vt verbi cauſa thecętetus,ſed etiā cum Socrates nullus eſt.
Poteſt enim etiā nunc aliquis & eſſe & generari talis,qualis olim Socrates erat.Quod
ſi non exiſtenti quidq̄ ſimile generatur,ſatis planum fit,quibuſpiam aliqua effici ſimi-
lia,etiam nullo aſſimulante,aut in exemplar intuente.Nam vt qui non exiſtenti ſimi-
lis eſt,is non eſt factus ad illius exemplar,ſic licet forma ſempiterna ſit, & huiuſmodi
quandam naturam eſſe concedamus,non tamen ſimilitudo eius fuerit, quaſi ad exem
plar.vtiq; cum ſit nullus,qui ad illius exemplar operetur, Hoc autem dictum eſſe vi-
detur ad imminuēdas quaſdā ratiōes,qbus ideӕ & intelligētię eſſe confirmantur,quę
licet ſint,non protinus hӕc ad ipſarum exemplar efficiuntur.cū nullus ad illas ſpectās
hӕc efficiat.Nam quod rerum naturalium nihil neq; fiat, neq; factum ſit ad exemplar
idearum:poſſet aliquis huiuſmodi ratione demonſtrare. Si mundus eſt ſempiternus,
& eorum:quӕ nunc natura fiunt:nihil ad exemplar efficitur alicuius ideӕ,ne ſuperio
re quidem tempore quidq̄ eſt ad hunc modum effectum,ſed mūdus ſempiternus eſt,
vt aiunt,& eorum,quę nunc natura fiunt,nihil efficitur ad exemplar alicuius ideӕ, vt
oſtendam:ergo ne priore quidem tempore.Cuncta.n.eodem ſemper modo in ſempi
terno mundo efficiuntur.At ſi hoc verum eſt,ideę non erunt exemplaria. Nihil autē
ex iis,quӕ nunc natura fiunt, effici ad exemplar idearum, hinc poteſt planum fieri.
Quӕcūq; efficiuntur,ſunt ea quӕ ſunt,aliqua ſingularia,& ab aliquo ſingulari gene-
rantur,ac proinde quӕ natura gignūtur, vt homo hic ab homine illo generatur,hic
equus ab illo equo:hӕc vitis ab illa vite:ſed quidquid per naturam aliquid efficit,id p
naturam ſibi inſitam operatur,hoc eſt per cauſam,& principium, quod in ipſo habe-
tur:& potentiam,qua valet aliquo modo moueri.Ea nanq; natura ſunt,& naturam ob
tinent,quibus in ipſis principium motus ineſt.per quod hӕc aliqua eē dicūtur, & nō
per accidēs.Et equus equum per ſibi inſitam naturam procreat,at neq; hō neq; equus
aliudue eorum,quӕ natura gignunt efficiuntq;,intuens in exemplar ſuo fungitur mu
nere.Neq;.n.omnino ſimulatq; res futura quomodo fieri debeat,conſiderauit,facit qđ
facit, vt in artibus fieri notamus.ob hanc enim cauſam artes iis tantum contingunt,
quibus huiuſmodi prouidentia circa res artificioſas ſuppetere poteſt, hoc eſt homi-
nibus tantum. per naturam autem non modo a rationis expertibus, ſed etiam ab
inanimantis multa efficiuntur. Eorum igitur quę nunc quidq̄ natura efficiunt,

nullum ad exemplar ſuum munus abſoluit; quod ſi haud nunc fit:ne ante quidem efficiebatur. Nã q̃ natura fiũt,eorũ gñatio ſemper ſimilis eſt. Porro quę natura fiũt; ad nũeros quoſdã definitos & ordinatos fieri, cũ neq; fortũa,neq; caſu fiãt.idcirco enim homo generat hominem,qua cauſa ducti ſunt,vt putarent naturam in aliquod exemplar intuentẽ effectus ſuos perficere,id quidem partim vere dicitur,partim ſecus.opera enim naturalia ordine quodam,ac numeris quibuſdam definitis cuncta fiunt. non caſu aut fortuna.nõ tamen ad exemplar. Neq;.n.natura intelligendo ſuo munere fungitur.hæc.n.facultas rationis eſt expers,licet cauſa ſit:vt motus ſic ordinem ſeruet, vt primum ſecundus conſequatur ſtato quodam ordine,non per quandam ratiotinationem:hunc protinus tertius,donec motus finem,cuius cauſa fiunt aſſequantur. quem ordinem ars:quæ duce ratione opera ſua conficit:imitata eſt. Ars.n.potentia quædam eſt rationabilis,natura vero facultas,q̃ ratione vacat. Quod ſi quis naturam artẽ quandam diuinam eẽ putet, q̃ nihil citra rationem efficiat,& cui munere diuino datum ſit: vt ad certum & determinatum exemplar opera ſua conficiat:is quidem in magno verſetur errore. Neq;.n.natura ſic eſſe diuina dicitur,quaſi hac artę vtãtur dii immortales: ſed quia eum deorum beneficio ſit:conſtantiam motus ordine quodam cõgruenti cõſeruat,nõ per rationẽ,& intellectũ,ſed quoniã a diis eſt. a quibus munere donata videri poteſt,non quod ad exemplar operetur:nam quomodo ad exemplar,quod minime intelligit,quidq̃ efficiat? ſed quia conſtanti motuum ordine citra rationem opus efficit ſimile efficienti in quo eſt:& vnde principium ſumit,p̃terea in rebus quoq; malis, quæq; p̃ter naturã fiunt,licet conſtantia inuenire,vt in abſceſſibus,vulneribus,tumoribus morborumq; ambitibus. Quid? quod animalia quædam cõſtantes habent generationes non tamen ad ideam,vt vermes,culices:& cicadæ?

Præterea exemplaria plura eiuſdem erunt,quare & formæ, vt hominis, animal,& bipes,& inſuper ipſe homo. Præterea formæ non ſenſibilium ſolum,ſed ipſarum etiam formarum exemplaria erunt,veluti genus ipm, vt ſpecierum genus. Quare idem erit exemplar,atq; imago.

(Præterea exemplaria plura eiuſdem erunt.quare & formæ.) Verba quę hinc perti- 70
net vſq; ad illum locum,(præterea fieri non poſſe:) in quibuſdam exemplaribus non habentur,quo factum eſt, vt cum perobſcura ſint, a nullo tamen fuerint explicata. Cæterum his verbis hoc incommodum idearum auctores ſequi demonſtrat, q̃ ſi illa ſint horum exemplaria,vnius rei complura exemplaria habebuntur,eiuſdemq; complures erunt ideæ. Nam ſi homo & animal eſt, & bipes,& homo,& hæc diſcrepãt interſe; cuiuſq; horũ habebitur exemplar;& idea.& homo particeps erit ipſihominis ipſianimalis, & ipſibipedis. Quod ſi cum ſint interſe diſcrepantia in ipſihomine inſint,vtiq; idea iam non erit ſimplex, ſed ex ideis conflata. At ſi hæc ſingula ſunt ideæ, idea prior idea fuerit. quoniam ipſianimal ipſihomine prius habebitur. Animal enim genus eſt ipſihominis:aut erit idea ſine animali. ſed hoc fieri non poteſt. quoniam ipſi homo ipſianimali participat.ſiquidem ille animal eſt. quo fiet,vt ſit ipſihomo non ſolum hominis:ſed etiã animalis quoq; exemplar.prorſus vt ipſihominis & animalis vna ſit imago.participat enim animali:nec ſolum ipſianimalis, ſed etiam ipſibipede. Itaq; vna multis ideis participabit. Nam ſi homo eſt aliquod ens: nimirum homo non erit hominis participatione bipes: cum animalia bipeda ſint. præterea ſi animal, vt ſit animal, non ex hoc habet quod ſit homo: profecto nec vt bipes quidẽ ſit habet ab hominis idea:& ſic cõcedetur haud omnino ſenſibilia eẽ p̃pterea: quod ad idearum exemplar ſint. Iam in ideis aliud erit prius aliud poſterius.

Quod ſi ipſi homo nõ eſt ipſi animalis particeps:animal tñ eſt: nimirũ noſtras animal nihil eſt neceſſe,vt participatione ipſianimalis animal ſit. ac proinde nec ipſihominis. Dicere enim ipſi hominem,cum homo ſit,nõ eſſe animal admodum eſt abſurdũ. (Praeterea formæ,non ſenſibiliũ ſolũ,ſed ipſarũ et formarũ exemplaria erũt) hoc quõ fiat,ſupra eſt a nobis explicatum. Nã ipſianimal ipſihois erit exemplar.genus.n. ſuarum ſpecierũ exemplar erit,ꝑpterea ꝙ vnaquæq; ſpecies ſuum eſt genus, & ſic fiet,vt formæ q̃ ſenſibilium exemplaria ſunt,idearum ſint imagines.

Pręterea fieri nõ poſſe videbit̃,vt hæc ſint ſeorſum, ſubſtãtia inquã & id cuius dr̃ ſubſtãtia eſſe. Quare quonã pacto ſeorſum erũt ipſæ ideæ, ſi ſunt ſubſtantiæ rerum. In phędone aũt & vt ſint ipſæ res,& vt fiant cãę formæ dicunt̃. Et tñ non fiunt ea q̃ ſunt,& ſi ſunt formæ,niſi id quod eſt moturũ & inſuper multa alia fiunt,vt domus ac annulus: quorũ non dicimus eẽ formas. Quare patet & cætera ẽt,& eſſe,& fieri poſſe, & per tales cãs per quales fiunt,& eaq̃ mõ ſunt dicta. Præterea ſi formæ ſint numeri, quonã mõ cãæ erunt. Ex eo ne qa ea q̃ ſunt,alii numeri ſunt, vt hic quidẽ nũerus homo,hic aũt ſocrates,hic vero Callias? Cur igitur his illi ſũt cauſæ? nihil enim refert,ſi illi quidem perpetui ſunt,hi vero non ſunt.

71 (Pręterea fieri nõ poſſe videbitur,vt hęc ſint ſeorſum,ſuba inquã, & id cuius ſuba dr̃ eſſe) ſenſus eſt,fieri non poſſe,vt alicuius ſuba ab eo ſeparetur,cuius eſt ſuba. Nã cuiuſq; ſuba in ipſomet eſt. Si ergo ideę ſubæ rerum ſunt,non ſunt ab ipſis rebus ſeiunctæ,ſin autẽ ſeiunctę ſunt,non ſunt ipſarũ ſubæ, ſed qui definitiones rerũ noſtratium per ideas fieri tradunt,ii ſenſibiliũ ſubas ideas eſſe faciũt. Definitiões.n. cuiuſq; ſubam explicant,& per formas proprias efficiuntur.cũ id cuiuſq; ſit eſſe,quod definitiõe, per propria ſubam explicatur,& adhunc modum ideę rerum noſtratiũ eſſent formę. (In phędone autem,vt ſint ipſę res,& vt fiant formas cãs eſſe dicimus) Dicimus ait eadẽ ratiõe,qua ſupra,vt hanc opinionẽ ſibi cũ Platonicis cõmunẽ eſſe innuat.oſtenditq; falſo in phędone tradi formas eſſe cãs,vt ſenſibilia & ſint,& efficiantur. Nam vt ſupra dictum eſt,fieri non põt,vt ſuba ab eo abſit,cuius eſt ſubſtãtia. Dixit (vt ſint hę res & vt fiant) nunc docet ideas non eſſe cauſas,vt res noſtrates fiant. Nã licet formę ſint,nõ tamen erunt cauſæ,vt res ad exemplar ſui efficiantur. Niſi.n.adſit motor & efficiens, nihil ad illarum exemplar efficietur.cũ ideę non ſint cauſę, vt efficientes, Porro efficiens cãm eſſe,non exemplar efficiendarum rerũ,inde concluditur,quia pleraq; ſunt, & fiunt,quorum ideas eſſe negant,vt opera artificioſa. Nam neq; domus,neq; annulus ad ideam efficiuntur. Quod ſi hæc,quorũ nullæ ſunt ideæ,nihil neq; fieri: nec eſſe prohibet,quoniam eis efficiens adeſt,ne illa quidem,quorum ideas eſſe aiunt, quominus & ſint & efficiantur,etiam ſi nullę ſint ideæ:quidq̃ obſtabit. Nam quibus cauſis fiunt ea,quorum ideas eſſe negant, harum ſimilibus fient ea,quorum ideas eſſe aiunt. Et vt illa per artem ad nullam ideam fiunt,ſic opera naturalia citra exemplar per naturam edentur. Genitor enim artifici, fœmina vero ei,quod pro materia eſt, proportione reſpondet. Exemplaris enim nullus eſt vſus,niſi quis ad ipſum operetur. at efficiẽs nihilo prohibetur,ne citra exemplar ſuum munus valeat obire. vt in artificioſis fieri ipſi confitentur. (Praterea ſi formę ſint numeri,quonam modo cauſę erunt?) Per hãc opinionem: qua ideæ numeri eſſe cenſentur, propoſitum probare tentat. Nam ſi ideas iſti nũeros eſſe dicebant,ideę aũt nũeri eſſe nõ poſſunt, haud dubie per ipſos

nullæ ſunt ideæ. Præterea ſi ideæ numeri ſunt, quomodo inquit erunt cęterarũ rerum cãe? An qa cętera quoq̃ nũeri ſunt, nihilo ſecius, q̃ ideę? (Alii nũeri). i. diuerſi ab ideis & interſe. quemadmodum ideæ ſunt interſe diuerſę. & alius numerus eſt homo, alius equus, alius Plato, alius Socrates, & res interſe numeroꝵ diſcrimine diſtant. qđ ſi uerũ eſt, qũo idearũ numiri: his nũeris erunt cãæ, in quibus numeris res inſunt? Nã ſi ſunt hi numeri illis æquales, vt ſit verbi cauſa quinarius numerus & ipſi homo, & hõ ſenſibilis, ſed alter quinarius ſempiternus ſit, alter ſecus, qũo ille quinarius erit huic cã existendi? cum æquales numeri non ſint alter alteri exiſtendi cauſa. quomodo enim numerus numero cauſa eſſe poteſt exiſtendi.

Quod ſi propterea ꝙ ea quæ ſunt hic, rationes ſunt numerorum, ceu concentus, patet vnum quid eſſe ea, quorũ ſunt rationes. Quod ſi id eſt materia, patet & ipos nũeros quaſdã fore quorũdã interſe rõnes. Dico aũt hoc pacto ſi Callias ſit ratio in numeris ignis & terrę & aeris atq; aquæ, & aliorum ſubiectorum quorundam, & ipſe homo ſiue numerus ſit quidã, ſiue nõ ſit, ratio tamen quorundã in numeris & nõ numerus erit, neq; ob hæc numerus quidam erit.

(Quod ſi propterea quod ea, q̃ ſunt hic, rationes ſunt numerorum.) Propoſitum ipſi eſt oſtendere ideas, ſi numeri ſunt: non poſſe his rebus eſſe cauſas. quãobrem hoc primum ſumpſit, has res: quas ad illarũ exemplar fieri dicuntur, ab his numeros eſſe dici nõ quidẽ ſempiternos, ſed illis ſempiternis ęquales, docuitq; numeros æquales, ęqualibus numeris cãs eſſe non poſſe. ẽt ſi alteri ſempiterni ſint, alteri ſecus. Nũc cõtra ſumit has res ab iſtis non numeros eſſe dici, ſed in quadam numerorũ rõne conſtare. qđ & illi dicere volunt: docetq; ne ſic quidẽ ideas illoſq; numeros his rebus: q̃ in numerorum rõne conſiſtunt: cãs eſſe poſſe. quĩ, vt oſtendat: quid ſibi velit hęc oratio, hæc eſſe numerorũ rõnes, apponit concẽtus ſimilitudinẽ. cõcentus. n. non eſt numerus, ſed rõ q̃dam ſeu proportio numerorũ. i. Res rationẽ quandã interſe numerorum habentes. Nam eſſe in proportione dupla, eſt eſſe rõne numerorũ. qualis eſt concentus appellatus diapaſon. cuius eſſe eſt in dupla ꝓportione eſſe. Rurſus alterius cõcentus in ſexquitertia, alius in ſexqaltera. Quæ oĩa numerorũ ſunt rõnes. ſi ergo res oẽs rõnes eſſe numerorũ quiſq̃ ſtatuerit, nõ tñ ſic fiet, vt ideę illiq; numeri his rebus ſint cauſæ. Si. n. hoc detur: non iã in illis erunt numeri. Nã ſi hoc detur, haud dubie aliqua in ipſis habetur, q̃ hmõi obtinent rationẽ, in qua ratione ipſorum cuiuſq; eſſe conſiſtat, vt concentus, q eſt ratio numerorum, vnum ſubiectum habet: & ſuppoſitam quandã naturam, cuius definitio & ratio eſt concentus, hoc aũt ſubiectum eſt ſono ipſi. Ergo ſi res: q̃ dicuntur ad ideas eſſe, habent eſſe in ratione numerorum, aliquod ſubiectũ eſt in ipſis, quod rationem numerorum excipiens, iam hõ, iam aliud quidpiam pro diſcrimine rationum efficitur, vt concentus pro diuerſitate rationũ, ſeu proportionum; quæ in ſonis habentur. Hoc aũt nihil aliud eſſe reperiet, q̃ ſubiectum, & materia, in cuius numero, & ratione quadam ſingula ſenſibilia erunt. vt verbi cauſa in proportione ignis, aeris, aquæ & terræ, ſi quod ue aliud hoc eſſe ſtatuatur. In horum nanq; mutua proportione, quæ ex ipſis fiunt, eſſe & formam ſortiuntur, quod ſi ita eſt, ipſas quoq; ideas, quæ harum rerum ſunt exemplaria: non numeros ſimpliciter, ſed rationes eſſe numerorum oportebit. Nam ſi Callias exempli gratia, vel homo qui ideę aſſimulatur, eſt ratio in quibuſdam numeris ignis, terræ, aquæ, aeriſq;, aliorum ve ſubiectorum idea ipſi homo, quæ numerus eſſe dicitur, cui aſſimulatur homo, erit ratio ſeu proportio

in numeris,aut ipſorum numerorum,ſi hoc ſubiectum eſt in ipſis . hoc.n. ſignificat p verba illa(ſiue numerusſit qdã,ſiue non ſit numerus,neq; perſe numerus )Neq; enim numerus cauſa eſſe põt eius,quod eſt in ratione numerorũ.quia in eodẽ numero fiũt diueſę proportiones,vt in ſex dupla,& ſexquialtera.quo fit,vt idea non ſit ſimpliciter numerus,neq;.n.numerus idem eſt,quod proportio in numeris.nõ igitur idea eſt ipſi numerus.quare vel ideę numeri non ſunt,vel non ſunt cãæ iis , q̃ habent eſſe in proportione numerorum.Hęc aſit ratio primũ ſentẽtiam refellit,qua ideę numeri eſſe putantur,deinde compoſitas nõ ſimplices ipſas eſſe oſtendit.Si.n.proportiones numerorum ex pluribus ſonis conſtant,in ipſis quoq; ideis aliquod ſubiectũ eſſe conuenit,qd in proportione numerorum ipſarum cuiq; ſuum eſſe efficiat . Hinc autẽ ſequitur,ne numerum quidem aliquem eſſe:Si.n. ipſinumerus non eſt, ne numerus quidem erit, neq; res,q̃ ad exemplar numeri eſſe dicuntur.ſi numerus non eſt , numeri proportio eſſe,qui põt:Quare in proportione numerorum res eſſe non eſt horum dictis cõſentaneum.Illud aũt(Neq; ob hęc nũerus quidã erit )huiuſmodi eſt. nec propterea idea numerus erit,qm̃ nõ protinus eſt numerus,ſi quid eſt in numerorũ ꝓportione.

Præterea multis ex numeris vnus fit numerus ,ex formis autẽ qũo forma vna fieri poteſt . Quod ſi non ex ipſis , ſed ex vnitatibus quæ ſunt in numero,vt in centenario fiunt,quonam pacto vnitates ſe habent? Nam ſi eiuſdem ſint ſpeciei, complura euenient nimirum abſurda , ſi non eiuſdẽ nec eædem ſint inter ſe , nec cæteræ omnes , quo different cum expertes ſint paſſionis.Neq;.n.cõſona ſnut hæc rõni, neq; conſentanea menti.

75 (Præterea multis ex nũeris vnus fit numerus,ex formis autem quomodo forma vna fieri poteſt .) Hac quoq; ratione ideas numeros eſſe non poſſe docet , quoniam ex multis numeris ſimul poſitis vnus efficitur numerus , vt tria & quattuor coniuncta interſe ſeptem efficiunt,At ex pluribus ideis coniunctis nõ poteſt effici vna idea, cum canis forma,& forma hominis exempli gratia,coniunctæ vnam formam nõ efficiãt.Neq;.n.qm̃ in hoĩe animal continetur,idcirco hõ ex animali,aliaq; forma compoſitus eſt , cũ animal nõ ſit forma perſe ſubſiſtens.neq; hõ abſq; animali queat eſſe hõ, ſed animal eſt pars cuiuſq; animalis ſubſiſtentis.At numerorũ, quicũq; habetur in cõpoſito ſaluus ipſe pars totius efficitur . Non igitur ideę numeri fuerint.Quod ſiquis ideã quanq; ex pluribus cõflatã eẽ dicat,vt hominẽ verbi cã ex aĩali,& bipede,primũ ideę iam p illos nõ erũt ſimplices,ſed cõpoſitę,deinde aliæ priores erũt,aliæ poſteriores.Prior.n.eſt forma animalis,poſterior autem hoĩs,vel equi forma. Præterea ex quibuſuis diſcrepantibus numeris vnus numerus efficitur,nõ item ex quibuſuis diuerſis ideis idea vna effici põt,vt ex equo,& cane.Iam q̃ rem aliquam componũt , ea ſeparatim exiſtentia in compoſitionẽ veniunt.hominẽ autem & animal nũq̃ ſeparata vel ſumere,vel intelligere licet.(Quod ſi non ex ipſis,ſed ex vnitatibus , q̃ ſunt in numero vt in centenario fiunt , quonam pacto vnitates ſe habent?Nam ſi eiuſdem ſint ſpeciei, complura euenient nimirum abſurda,ſi non eiuſdem,nec eędem ſint interſe,nec cæteræ omnes.)ſiquis inquit idcirco neget ex ipſis formis coniunctis vnam formam conſtitui , quia ne in numeris quidem hoc vſu veniat , vt ex nũeris coniunctis vnus exeat numerus , ſed ex vnitatibus : cum omnis numerus conſtituatur ex vnitatibus : non ex trinitatibus : aut quaternitatibus : ſi plures numeri ſunt . quoniam decies mille numerus ex vnitatibus non ex milleſimis, aut centenis numeris conſtat, aut ſi ex his conſtat: non tamen ideas numeros eſſe dicere ſolent quatenus ex nu-

meris vnus numerus efficitur, ſed quatenus ex vnitatibus conflatur, ſiquis ergo ad hunc modum edifferat, operę pretium fuerit, ex eo perquirere, vnitates eę, ex quibus conſiſtis conflantur ideę, vtrum interſe ſpecie ſimiles, an diſſimiles ſint. Nam ſi ſunt eiuſdem ſpeciei, multa inquit incōmoda conſequentur, q̄ ipſe hoc in loco tanq̄ nota, ſilẽtio pretermittit, ſed in duodecimo libro latius pſequitur. Hinc.n.ſequit̃ omnem vnitatum compoſitionem ideam efficere. Nam ſi omnes vnitates ſunt eiuſdem ſpeciei, cur alię ideam conficiant, aliæ non item! & tunc omnis numerus erit idea, nō tantus numerus, neq; ex tot vnitatibus, ex quot ipſis placet confici ideam, ſiquidē omnes vnitates, ex quibus fiunt, eiuſdem ſunt ſpeciei. Ad hæc omnes inter ſe ideę, cum nihilo differant, preterq̄ vnitatum multitudine, eiuſdem erunt ſpeciei; ac proinde q̄ ipſis participant, eadem ſpecie continebuntur. At rationabile & irrationabile non quorumpiam multitudine, ſed quadam potius qualitate differre videtur. Siquis enim dicat irrationabile in paucioribus vnitatibus conſiſtere, dubiū non eſt, quin ſi addas irrationabili vnitates, quibus a rationabili ſuperatur, irrationabile futurum ſit rationabile. Atq; hæc quidem incōmoda ſequuntur, ſi vnitates eiuſdem ſpeciei eſſe ponantur. ſin ſpecie vnitates interſe diſcrepare dicantur, q̄ incommoda ſequantur, ipſe declarat. Nam ſi neq; cōmunes interſe ſunt ſpecie ſimiles, neq; omnes omnibus nec ipſę ÿdem quæ ſunt eędē ſpecie, hoc.n.ſignificat id quod ait (Neq; eędem interſe.) ſed eſt in ipſis aliqua differentia, vt hæ vnitates, idearum ſint effectrices, illę non item, vel hę harum illę illarū, q̄ tandē differētia in ipſis erit, cū oēs ꝑpetiēdo ſint ineptę, nec aliquā cuiuſuis rōnis differētiā in ſe admittere valeāt. ſola enim ſitus differētia, vt ipſe ait in primo de anima, cadere pōt ī vnitates, ſed vnitates, quæ ſitū habēt, nō iā vnitates ſimpliciter, ſed ſigna, & pūcta ſunt. Nihil enim horũ intellectui, q de vnitatibus habet̃, eſt cōſentaneū. Sed qđ ad dictionē ptinet, qa dixerat (quo pacto vnitates ſe habēt) declarat, penes qđ q̄rat, quō ſe habeant. Num.ſ.oporteat ipſas interſe eiuſdem eſſe ſpeciei, an diuerſæ.

Præterea genus aliud conficere numeri, circa quod arithmetica verſetur neceſſe eſt. Et omnia quæ a quibuſdam media nuncupantur. Quæ quo modo ſunt, aut e quibus principiis ſunt, aut cur horum & ipſarum media erunt. Præterea vtraq; vnitas quæ eſt in dualitate, ex alio erit priore, ex ipſa inquā dualitate. at fieri nequit, Præterea propter quid numerus vnum eſt compræhenſus.

(Pręterea genus aliud conficere numeri, circa quod arithmetica verſetur, neceſſe eſt.) 74
ſi vnitates inquit ſpecie differūt interſe, nec omnes omnibus ſpecie ſunt ſimiles, haud dubie alię fuerint vnitates, ex quibus ideę conſtituuntur, aliæ quibus vtuntur arithmetici, ac proinde aliud erit genus numeri, in quo verſatur arithmetica, aliud eorum, ex quibus ideæ conflantur. atq; eadem ratione cuncta mathematica erunt in alio genere. i. Mathemetica ſpeciem aliā habebūt numerorum. Mathematica enim ſunt, quę inter ea q̄ fiunt ad exemplar idearum, hoc eſt formas ſenſibiles, q̄q; in ſenſibilibus habētur, & ipſas ideas intericcta eſſe dicuntur. Hæc igitur, q̄ ſubiecta per iſtos ſunt mathematicis, q̄dam alia genera, & alterius erunt ſpeciei. vtiq; ſi eſt numerorum formalis differentia, q̄ habetur inter eos, ex quibus hæc conſtant. in quibus verſantur mathematici, & eos ex quibus ideę conſtituuntur. iſtis.n. principia quoq; mathematicorum numeros eſſe placet ſiquidem omnium rerum ſimpliciter diuerſa erunt genera. Simpliciter dicit, loquens de mathematicis. Aut ex quibus inquit principiis per iſtos erunt, niſi ex iis, ex quibus fiunt ideę, & numerus formalis. q̄ omnium rerū principia eſſe ſtatuebāt.

Praeterea

Præterea quomodo per hos mathematica ſenſibilibus, ideiſq; poſſunt intereſſe cum diuerſę naturę ſint, & ex aliis principiis conflatam. Nam quæ media ſunt aliquorū, cōmunitate quadam, & proprietate media ſunt. At hæc quæ alterius & generis & naturę ſunt, idearum atq; eorum quæ ad idearum exemplar eſſę dicuntur, media eſſe. q poſſunt? cum neq; ideę ab harum alterutris differant, hæc illa rurſus ab aliis. hæc. n.
* aliis princippiis indigebunt. Nam quæ ex abſtractione ſumūtur: media ſunt, at non ſunt abſtracta quibuſpiam, ſi conſtant ex principiis. Idcirco item mathematica media eſſe dicere nō conuenit, quoniam inter hominem, equum. ſubſtantiaſq; ſenſibiles, & ideas nulla media eſſe dicebant, ſed hoc in numero, & mathematicis aſſerebāt. quod temere ac ſine cauſa dicitur. (Horum & ipſorū media) ipſorum. i. idearum. Nā per additionem verbi ipſi ſolent ideę ſignificari. (Præterea vtraq; vnitas, quæ eſt in dualitate, ex aliquo erit priore, ex ipſa inquam dualitate) quoniam dualitas eſt principiū, videtur autem dualitatem infinitam dicere, res vero omnes aut principia ſunt, aut ex principiis. ſunt autē in dualitate, quæ ab ipſo principium eſſe ſtatuitur, vnitates, hæ nāq; principia non ſunt, cum hæc dualitas ſit principium: profecto vnitates, quæ in ipſa dualitate habentur, ex principiis conſtituent. Ex qbus igitur? neceſſe eſt. n. vtrāq; ipſarum ex dualitate conſiſtere. At perabſurdum eſt dictu, partes dualitatis ex dualitate conſtare, & vnitatem ex dualitate fieri. Neq;. n. vtraq; harum dualitatum in vnitate contentarum referetur ad vnitatem, quæ principium informans quodāmodo dicitur. hæ nāq; multo priores ſunt, q̄ illa dualitas. Itaq; vnitates, q̄ ſūt in dualitate, priores erūt ratione, q̄ ipſa dualitas. ſiquidē ab his eſſe dualitati ſuppetit eſt autem principiū eius quod ex aliquo fit, id ex quo fit. At hoc fieri non poteſt, ſi dualitas principiū eſſe dicatur. Fiet nāq;, vt principii principiū habeatur. & aliqd ſit principio prius. (Præterea propter quid numerus vnum eſt comprehenſus?) quoniā idea quæq; vnū eſt, eademq; numerus eſſe dicitur, quare vnus eſt? & cui numero, qua vnitate adiuncta, quod ex ipſis conflatur, vnum efficitur? aut a quo in ſpecie, & vnitate cōſtituit? breuiter quomodo vnum efficitur? Nam ſi non eſt vnus, ne idea quidem eſt numerus. quoniam idea vnum eſt. Sin autem vnus, quare vnus eſt? aut a quo ipſi, vt ſit vnus, ſuppeditatur? Siquid. n. eſt, quod numeros in vnitate conſtituat, efficiatq; ideas, Iam non ideę principium in numeris fuerint, ſed illud potius, quod ipſos a multitudine aſſerit, & ipſorum quēq; vnum efficit. Decas. n. aliud eſt, q̄ decem.

Inſuper ſi vnitates diuerſæ ſunt, oportebat eos perinde dicere, atq; ii dicunt, qui elemēta quattuor aut duo aſſerunt eſſe. Nam horum non elementum eſſe dicit quiſq; ipſum cōmune, veluti corpus, ſed ignem ac terram, ſiue ſit. Nunc autem perinde dicitur ac ſi vnum ipſum ſimilium eſſet partium, vt ignis vel aqua, quod ſi ita ſit numeri ſubſtātiæ ſane nō erunt. At patet ſi eſt quid vnum ipſum, atq; id eſt principiū, multipliciter vnum dicit ſecus enim eſt impoſſibile.

75 (Præterea ſi vnitates diuerſæ non ſunt.) Si legatur diuerſę nō ſunt, ſenſus erit. qui vnum principium eſſe conſtituunt, iis hoc incōmodum accidit, vt cōmune prędicatum eorum elementum eſſe dicant, quibus eſt cōmune. quod fieri non poteſt. Nam ſi vnitates ſunt eiuſdem naturę, vnitas erit cōmune ipſarum prędicatum. At cōmune poſterius eſt: & ab his & in his habet: vt ſit. quod incomodū eis accidere docet: qm̄ vnitates ſunt eiuſdem ſpeciei: eſſe nanq; eiuſdem ſpeciei pro confeſſo poſuit. ac ſi eiuſdem ſpeciei ſunt, vnitatem ſimiliter ſumptam, quę de oibus vnitatibus cōiter dici-

tur, velut ſpeciē ſumit. Neq̃.n.vnum ſimpliciter principium ad hūc modum ſtatuere debebant, ſed vt ii, qbus elementū corpus eſſe placet, q̄ non corpus cōe, elementū eſſe dicunt, ſed aliqđ definiunt ex iis: q̄ cōi ſubiiciuntur, exempli gratia, ignē, vel aerem, qđ iam eſt cū aliqua differentia, idq̃ elementū eſſe tradunt. corpus.n. ſimpliciter, cōe eſt oībus corporibus, q̄ in eo quod corpora ſunt, nullum in terſe diſcrimen habent. Nam neq̃ copus cōe eſt, qđ poſſit eſſe elemētum: neq̃ aliud cōe, quod ipſum perſe non eſt cōe: quippe cū ne id quidem conſtet, an cōe aliquid oīo ſit. Sic igitur hos vnum aliqd definire oportebat, idq̃ principium eſſe ſtatuere, vt quibus corpus aliquod elementū eſſe placebat. Nunc aūt vnum ſimpliciter principiū eſſe dicunt, quaſi multę ſint vnitates, & interſe diſiunctę, & vnum de ipſis cōmuniter dicatur, nō aūt quaſi vnitas vnūq̃ totum aliquod ſit, idēq̃ ſimilare, habeatq̃ partes ſibi ſimiles vnitates, vt ignis & aqua. quorum vtrūq̃ cum ſit vnum quoddā ſimilibus partibus eſt. (Quod ſi ita ſit, numeri ſubſtantię ſane non erunt).i. quod ſi adhunc modum vnū dicant, vt ſimulare, non iam ipſi numeri ſubſtantię erunt & ideę, ſed ſubiecta & materialia. huiuſmodi.n. ſimilaria ſunt. pręterea ſi totum ſit materiale, non erit ſuarum partium idea. Et cū ſit forma proprie ſubſtantia, numeri tamen materię nō formæ rationē habebunt. ſed fortaſſe alius eſt ſenſus ad hunc modum. Quod ſi vnum tale eſſe dicunt vel quaſi vnam naturā exēpli gratia ignem aut aquam, & tale vnum putent eſſe principium, non iam his numeri erunt ſubſtanrię neq̃ ideę neq̃ principia. cum ex compoſitione talis non exiſtat numerus. ex huius.n. compoſitione vnum & idem efficitur, vt in cōpoſitione ignis. ſed ideæ ac principia ex tali ſcilicet ſimilari exiſtunt, non autem aliquis numerus. Non igitur ipſis ſubę, & ideę nūeri erunt. Sed illud haud dubie ſi eſt ipſi unum, qđ ſiqd eſt p̄ iſtos & eſt principium vnum plurifariam dicetur, aliter.n. fieri non poteſt, vt vnū principiū eſſe dicant. vel illud ſi ipſum vnum aliquid eſt, intulit quaſi illud dicere ſit horum placitis conſentaneum. Neq̃.n. dici poteſt vnum eſſe vt genus & cōe, neq̃ vt ſimilare. ſed quaſi illud vnum, quod eſt vt principiū, quandam præter cætera peculiarem naturam habeat, quo fieri dicit: vt vnum per iſtos multifariā dicatur. Sitq̃ de numero æquiuocorū. At ſupra docuit, ſi hęc illis ſint ęquiuoca, illa nō eſſe horū exēplaria. porro illud manifeſtum eſt, ſi ipſum vnum eſt aliquid per iſtos: & hoc ipſum principium eſt alterius naturę pręter cæteras vnitates, conſequens eſſe, vt vnitates multifariam dicantur, nec ſint eiuſdem ſpeciei. quod eſt huad dubie alienum. Nam quæ poſſunt vnitatum eſſe diſcrimina? & quæ rationes differentes? vt illud perſpicuum eſt illam vnitatem neq̃ ideam, neq̃ exemplar horum fore. Veruntamen dictio non ſic mihi habere videtur, (Inſuper ſi vnitates non ſunt diuerſę) ſed ad hunc modū, ſi vnitates ſunt diuerſæ, de hoc.n. differebāt, & hoc ipſis placebat, vnitates diſcrepare, & alias eſſe vnitates, quæ in ideis habentur: alias vero mathematicas. Si ergo dictio ad hunc modum ſeſe habeat, ſenſus erit. Si vnitates per hos diuerſę ſunt, neq̃ oēs eadem ſpecie contineantur, ſic definiendum his erat, vt certam aliquam vnitatem elementum, & principiū eſſe dicerent. non ſimpliciter vnitatem, quod cōmune eſt. Vt.n. qui de principiis corporeis ediſſerunt, ii non corpus ſimpliciter elementum eſſe dicunt, ſed quoniam corpora interſe ſpecie differunt, determinant docentq̃ ex corporibus, quod ſibi elementum eſſe videatur, aer videlicet, aut ignis, vel aliud ſimile. non ipſum commune corpus ſimpliciter. Siue.n. cōmune corpus aliquid eſt diuerſum ab iis ex quibus dicit̄ ſiue ſecus, certe ipſum elementum eſſe negant. Alioquin non magis aliquod eorum quæ dicunt, elementum eſſet, q̄ quodpiam aliud eorum: de quibus corpus dicitur. vt igitur illi diſſerunt: ſic his erat determinandum: explicandumq̃, quale vnum elementum ipſis eſſe placeret, & qualem vnitatem. cum ſint vnitates diuerſæ. At nunc cū ſim

plicter vnũ dicat͛,ſic loquutur,quaſi oẽs vnitates ſpecie ſimiles , ac ſine diſcrimine forent . hoc.n.ſignificauit,cũ diceret , ( Perinde ac ſi vnũ ipſum ſimiliũ eſſet partium . vt ignis vel aqua ) Nam dicens ſimiliũ partiũ,docuit mutuã vnitatũ ſimilitudinẽ , & ſpeciei ſocietatẽ . ( Quod ſi ita ſit numeri ſubſtãtię ſane non erunt . ) numeri.ſ.ideę , de his.n.numeris loquitur . Nam ſi oẽs vnitates eidẽ ſpeciei ſubijciũtur,quẽadmodũ numerus noſtrus nõ eſt ſubſtãtia , ſic ne ille quidẽ , q̃ ex vnitatibus cõſtituitur noſtro numero ſpecie ſimilibus . Illi tamen haud dubiẽ nõ ita diſſerebant,ſed vnũ quiddã diuerſum,ac ſpecie diſſimile cęteris haberi idq; principiũ eẽ ſtatuebãt.quod ſi verũ eſt,vnitates nõ ſunt ſpecie ſimiles , ſed vnũ multiplicìter dicitur. Alias.n.fieri nõ põt,vt vnũ principium eẽ dicatur. Quãobrem definiendũ erat,quale vnũ principiũ eſſe placeret. ſed qui vnitates ſpecie differre tradunt,iis occurrit illa q̃ſtio de qua ſupra dictum eſt, quęnam eſt vnitatum differentia,cum ſint vnitates perpeſſionis immunes.

In principia autem ſubſtantias volentes redigere . Longitudines quidẽ
ex breui ac longo paruo magnoq; ponimus , & planum ex lato atq; angu
ſto . Corpus autem ex profundo ac humili . At quonam modo planum
habebit lineam,aut ſolidum lineam atq; planum , Aliud eſt.n.genus latũ
atq; anguſtum , & profundum ac humile . Vt igitur neq; numerus ineſt
in ipſis , quia multum ac paucum ab his eſt diuerſum , ſi patet nec aliud
quicq̃ inferis ſuperorum ineſſe . At vero neq; latum ipſum genus eſt ipſius
76 profundi , eſſet enim corpus ipſum quid planum.

( In principia vero ſubſtantias volẽtes redigere longitudines quidẽ ex breui.ac lõgo, paruo,magnoq; ponimus ) Ponimus dixit . vt conſtet oratio ſupra dictis. Nã de ideatũ opinione velut de propria diſſerit. Explicat aũt aliorũ placitũ de quo in libris quoq; de philoſophia mentionem fecit . Volentes igitur entia , ſemper.n.ſubſtãtias intelligit cum entia dicit . hæc igitur entia volentes ad principia , q̃ ipſi ſtatuebãt,redigere, erant aũt his entium principia magnum & paruum , quã indefinitam dualitatem vocabant,in hanc ergo cuncta redigere volentes , longitudinis principia breue & longum eſſe dicebant , quaſi ex longo quodam & breui.i.magno & paruo longitudo generetur , vel quaſi tota linea ſit in horum altera , plani autem anguſtum & latum,q̃ & ipſa magnũ & paruũ ſunt.q̃bus explicatis ſubijcit incõmodũ qđ hãc ſequit͛ opinionem dicens.( At q̃no planũ habebit lineã , aut ſolidũ lineã atq; planũ. ) ſenſus aũt eſt. Corporis, qđ ſolidũ eſt, ſupficies videtur eſſe terminus,quã planũ vocat:ſupficiei aũt ſeu plani linea,quã longitudinẽ appellat.prorſus vt in plano longitudo ſit.in ſolido planicies & longitudo habeatur . Superficies igitur , quã planũ appellat,eſt lõgitudo obtinens etiam latitudinem . Solidum vero quod ad hæc altitudinem obtinet . Et hæc quidem natura ad hunc modum ſeſe habent . At per illos , qui alia & diuerſa genera eſſe dicunt breue & longum , anguſtum & latum : altum & humile : & ſi ipſa genera ſub differentia eſſe dicant : non aũt ſubalterna , qui fieri poteſt , vt longitudo in plano ſit, & hæc rurſus in ſolido habeantur ? Nam quemadmodum numerus in horum nullo eſt : quoniam per ipſos alia ſunt numeri principia.i.multum & paruum , quę a cõmemoratis diuerſa ſunt : ſic in his nullum ſuperiorum eſt in inferioribus.i.nullum priorum in poſterioribus , Nam horum trium primũ & ſupremum eſt linea : ſecundum planicies,tertium ſolidum . Illa.n.q̃ ſolidum ſimpliciora ſunt , & prius intelliguntur. Sed his omnibus prior eſt numerus . Vt igitur numerus in his nõ habetur . q̃q; prior ſit , quoniam genus magnum , & paruum , cui ſubijcitur numerus:diuerſum eſt a ſin

gulis generibus, quibus hæc ſupponuntur. ſic per iſtos, hæc ipſa non erunt alterum in altero. neq. n. longitudo erit in plano. quia longitudo ex breui & lõgo, planum ex anguſto & lato exiſtit, quæ ſunt diuerſa genera interſe. nec item hæc in ſolido habebuntur. Neq. n. illud dici poteſt, hæc genera inter ſe quidem differre, & eſſe diuerſa, ſed tñ eſſe ſubalterna, vt altum ſub plano ſit &, pari ratione ſub longo latũ, ac proinde illa in ſolido haberi poſſe, vt in aue eſt alatum, eſt item animal. Nam differentium generum ea interſe habẽt ſocietatem, q̃ ſub alterna ſunt. genus. n. alicuius in quid eſt de ipſo prædicatur, & quod eſt ſub aliquo: vt ſub genere, hoc eſt quod ipſum genus, vt homo id quod animal, album id quod color, quare ſi latum eſt genus alti, & ſolidum quippiam eſt altum, planum vero latum vtq; ſolidum hoc erit, quod planum. Auis. n. hoc eſt, q̃d animal. Atq; abſurdũ eſt dictu, corpus eſſe planiciẽ, & pari rõne planiciẽ longitudinẽ.

Præterea ex quonam inerunt pũcta. Atq; huic generi plato aduerſabatur, eſſeq; geometriam opinionem dicebat, ſed principiũ lineæ vacabat; idq; lineas indiuiduas perſæpe ponebat, & tamen harum finem quendam eſſe neceſſe eſt, quare ex ea ratione qua linea eſt, & punctum etiam eſt.

(Præterea ex quo nam inerunt puncta) Senſus eſt, ſigna & puncta perinde in longitu- 77
dine, ac linea ineſſe videntur, vt linea ipſa in planicie, & planicies in ſolido, ab illis autẽ natura differre, vt illa inter ſe differunt. horum igitur principia cuius erũt, & hęc in quod genus redigentur? & quo pacto ad magnum & paruum referentur? & quomodo erunt in longitudine? Quæ percunctatus aggreditur ad explicandam Platonis de punctis opinionem. Atq; ipſum nequaq̃ admittere, vt aliqua ſit natura ſigni ſeu puncti. ſed aſſeuerare hoc eſſe dogma quoddam, & poſitionem quandam geometrię, quæ in rerum natura non habeatur. negabat igitur punctum quidq̃ eſſe nec ipſum nominabat, q̃q̃ linę principium ſępenumero vocaret, quod indiuiduã lineam dicebat. commemorat autem non Xenocratem ſolum, ſed et Platonem indiuiduas lineas poſuiſſe. quam. ſ. indiuiduam lineam generi eidem atq; lineam hoc eſt breui & longo ſubmittebant, in q̃ differens ait. (Et tamẽ harum) i. linearum (finem quidam eſſe neceſſe eſt) ſiue indiuiduę ſint, ſiue ſecus. Nam linea natura quædam a plano diuerſa eſſe videtur; non quod per ſe conſiſtit. Neq. n. planum, quoniam eſt ſolidi finis, non eſt ab ipſo diuerſum. quamobrem cum lineæ aliquis terminus habeatur, idq; ſit punctum, ſimiliter eademq; ratione punctum erit atq; linea. Ita qua ratione linea planiciei ſit eſſe demonſtratur, ea punctum eſſe confirmari poteſt. Magnum porro & paruum principiũ materiale rerum, Plato eſſe ſtatuebat, vt ſupra fuit explicatum. Nam vnum ipſi formale principium eſſe placebat.

Omnino autem philoſophia quærente manifeſtarum cauſam rerum, hãc quidem omiſimus. Nihil enim de cauſa dicimus, vnde eſt mutatiõis principium, ſubſtantiam autem ipſarum dicere putantes, alias quidem ſubſtantias eſſe dicimus. Quomodo autẽ harum illæ ſunt cauſæ dicere vane videmur. Eſſe. n. participes vt antea diximus, nihil eſſe videtur, neq; id ẽt quod circa ſcientias cãm eſſe videmus, propter quod & oĩs mẽs & oĩs natura facit, & quod vnum principiorum dicimus eſſe, ideæ, formęq; tangunt, ſed mathematicæ ſcientiæ hiſce qui hac tempeſtate ſunt philoſophia fuerunt, quãq̃ inquiunt aliorum gratia ipſarum ſtudio vacarę oportere. Præterea ſubſtantiam ipſam ſubiectam vt materiã mathematicam

Quiſpiam magis exiſtimabit: & prædicari magis ſubſtantiæq; atq; materiæ differentiam, q̃ materiam eſſe: magnum inquam ipſum ac paruum quemadmodum & naturales rarum dicunt & denſum: primas hæc aſſerẽtes ſubiecti differentias eſſe: hæc enim exceſſus quidam ſunt & defectus: De motu vero quid putare oportet. Si motus hæc ſunt: formę mouebuntur vt patet: ſin vero non ſunt: vnde motus acceſſit. Totá namq; conſideratio de natura ſublata eſt.

78 (Omnino autem philoſophia quęrente manifeſtarum rerum cauſam, hanc quidẽ ommiſimus.) Eo quoq; nomine inſectatur idearum aſſertores, quod cum inquiſitio propoſita iis, qui in rerum contemplatione verſantur, ſit cognoſcere, quę cauſa ſit efficiẽs harum ſenſibilium & manifeſtarum rerum, & qua ratione harum quęq; generetur. iſti tñ, quę nam ſit huiuſmodi cauſa inueſtigare ommiſerunt. Nam de cauſa vnde naſcitur principium motus, quę quidẽ eſt efficiẽs, ne verbum quidem fecerunt. idea.n. nullius rei eſt efficiens. putantes.n. ſe ſubſtantiam formalemq; cauſam ipſarũ reddere, omnes enim cauſę quadrupliter dicuntur, alias quaſdam ſubſtantias & alias formas a manifeſtis diuerſas eſſe ſtatuebant. quas ideas vocabant. cęterũ illę quomodo ſint harum rerum formę, minime explicabant. Inanis eſt enim participationis vox, quam iſti vſurpant. quomodo hęc ideis participent, non declarãtes. vt ſupra dixit. quare merito iſtos initio accuſauit, qui ĩ inquirendis rebus alia numero ęqualia nihil ad propoſitum queſtionem facientia congererent. ſed poſtq̃ docuit, ideas non eſſe cauſas efficientes, neq; vt formas, cum forma ſit in eo cuius eſt forma. ideę vero nõ ſint in his rebus, neq; participationis nomen quidem ſignificare, ſubiicit ne vt finem quidem & gratia cuius per hos ideas eſſe cauſas. quę tamen cauſa in cunctis intellectus, ac ſcię, naturęq; operibus edendis potiſſima eſt. quęcunq; enim natura, quęcunq; arte, quęcunq; doctrina efficiuntur, ea item quę proficiſcitur ab electione, alicuius gratia fiunt, & hęc in ipſis ẽ cauſa facile princeps. At non ſic ideas his cauſas eẽ placet; qui non vt cętera recte ſint, ſed omnino vt ſint, ideas eſſe cauſas aiunt. quippe quas exemplaria, non fines eſſe tradunt. Nam quomodo illę harum rerum fines ſint? cum finis non pręcedat id, cuius eſt finis: ſed intelligatur duntaxat prius, fiat autem poſterius, q̃ id cuius eſt finis, ideę autem pręcedant, nec fiant, nec ſint in iis, quę fiunt? oſtenſo igitur ideas non eſſe cauſas efficientes, nec formas rerum efficiendarum, nec omnino fines, docet vnde his data fuerit erroris occaſio. ſ. Quia cum circa mathematica elaborarẽt, in horum cõtemplatione philoſophiam eſſe crederent, ac id circo in his ſolum verſarentur ea principia rerũ eſſe ſtatuerunt, quę mathematicorum principia eſſe putabant. quanq̃ mathematica dicerent nõ eſſe vt fines, ſed hęc ita capeſſere oportere, vt alio fine ferãtur. quorum cognitionẽ antecedentem quandam doctrinam ęſſe dictabant. quin ipſe plato methematicas diſciplinas philoſophię tanq̃ miniſtras appellabat. ſed iſtos licet talia traderent, tamẽ i hęc ſolum fuiſſe philoſophatos ac elaboraſſe, argumento eſt, quod numeros omnium rerum pĩcipia, ideas autem numeros eſſe, & res naturales ex mathematicis generari ſtatuebant. Ea nanq; ſubſtantia, quã principiũ materialem rerum naturalium his eſſe placebat, ideſt dualitas indefinita, & magnum paruumq;, mathematica potius eſt, q̃ naturalis. dualitas.n. quę potius eſt numeri, q̃ rerum naturalium principium. magis eſt mathematica, q̃ natura quędã ſubiecta. Eademq; materię prędicatum quoddam, eius explicãs differentiã, magis q̃ ſubiectũ, & materia eſſe videri poteſt. ſed quia dixerat (prędicari magis,) declarat, quomodo prędicari intelligat, ſubiungens (ſubſtãtięq; atq; ma

teriç differentiá,q̃ materiã eſſe).Nã quemadmodũ,qui rarũ & denſum ponunt ĩ principiis rerum naturalium,non putant hæc eſſe materiam,ſed materiæ ac ſubiecti differentias,ſiue ſubiectum aer ſit,ſiue ignis,ſeu deniq; medium aliquod,ſic magnũ & paruum,& exceſſus atq; defectus,cuiuſpiam ſubiecti differẽtiæ potius videri debent,quibus rerum mutatio fiat,q̃ eſſe ipſa ſubiecta.ſed cũ dicit.( Hæc.n.exceſſus quidã ſunt, & defectus).Rarum & denſum deſignat,oſtendens ipſorum cum magno & paruo,ac omnino cum exceſſu & defectu ſimilitudinem.quæ quidem non materia ſunt, ſed materiæ diſcrimina, cum rarum exceſſui , denſum defectui proportione reſpondeat. ſed poſtq̃ de vno diſſeruit quod iſtis formale principium eſſe placebat,de dualitate quoq; indefinita diſputauit,quam vt materiam ſupponebant. Cęterum motus rebus naturalibus vnde ſuppetat,nihil iſti docuere.tametſi de rebus naturalibus commẽtãri,& ideas exemplaria eſſe tradenti maxime neceſſarium erat de motu verba facere.Nam ſi hæc .i.exceſſus & defectus motiones ſunt,formæ ipſæ mouebuntur,habentes in ſe principia exceſſum deffectumq;,qui motus eſſe traduntur.quod iſtis non placet, qui formas immobiles eſſe volunt.ſin minus motus ſunt,vnde nam rebus naturalibus, quæ illorũ participatione ſunt,quæ ſunt,motum ſuppetere putemus? Nam quod ad aliquod exẽplar eſſe habet,& inſitum motum,id hoc habeat oportet, vel ab exemplari , quod ipſm quoq; huiuſmodi ſit,vel a cauſa quapiam alia. At motu ſublato omnis naturæ contemplatio corruit.

Id præterea non fit,quod facile eſſe videtur:vnum inquam eſſe omnia demonſtrare.Non enim ipſa deſignatiõe vnum omnia fiũt, ſed ipſum quid vnum,ſi quiſpiam omnia pręſtet:& neq; etiam hoc:niſi ipſum vniuerſale genus dederit eſſe,hoc aũt quibuſdam accomodari non poteſt.

(Id pręterea non fit,quod facile eſſe videtur,vnum inquam omnia eſſe demonſtrare. 79
Non.n.ipſa deſignatione vnum omnia fiunt.ſed ipſum quid vnum,ſiquiſpiam omnia præſtet,& neq; etiam hoc,niſi ipſum vniuerſale genus dederit eſſe.hoc autem quibuſdam accomodari non poteſt.) Idearum aſſertores vnum principem ſubſtantiam eſſe putantes,quemadmodum pythagorici,hoc formale principium, & cauſam eſſe credebant , dum animaduerterent , vnius naturam cauſam eſſe cuiq; ,vt ſit atq; conſeruetur.Nam res quæq; vnum eſt,quatenus eſt,contra vero vnius in multa diſſolutionem, cauſam eſſe interitus.Res.n.quæq; in ſua natura eſt,quatenus in ipſa ſola conſeruatur. cum vero diſſoluitur,protinus aboletur.cuius fidem partim ab animalibus capiebant, quæ ſi in vna,& ĩ eadem ſpecie perſtent conſeruantur,eadem ſi diſſoluãtur,intercidiſſe, partim & a ſingulis inanimatis.Quinetiam ipſum mundum ideo conſeruari putabant, q; in vno & eodem permaneat, eũdem interiturum,ſi ab illa,vt ita dicam,identitate ac vnitate receſſerit.ob hanc igitur cauſam vnius naturam,vt res quæq; ſit,& bene ſit, cauſam eſſe rati,ipſum vnum principem omnium rerum cauſam eẽ ſtatuebant . & ideas, cæteris rebus cauſas eſſe exiſtendi,vt pote quæ vnitates eſſent.& ob hoc iis,quæ ad ipſas referuntur ſubiguntq; cauſas eſſe formales exiſtendi & recte habẽdi.Cæterum expoſitionem quandam vſurpãtes,cuncta ad vnum popriamq; ſubſtantiã redigere nitebãtur,ad hunc modũ.propoſitis ſingulis hominibus,ſimilitudinẽ in ipſis omnibus cõſiderabãt.quã cũ vnã & eandẽ in cũctis hoĩbus,qua hoĩes ſunt,reperirent in hãc vnitatẽ oẽs homines referẽtes,vnius cõmunione hoĩes eſſe dicebãt.& hoc vnũ in cũctis hominibus ipſi hoĩem appellabãt. Eadẽ rõne in equis,& canibus,cæteriſq; vtebant.Rurſus hoĩes cũ canibus,ac cæteris animalibus cõferentes,putabant hæc per vnũ quoddã eſſe aĩalia.quod vnũ cãm eſſe ſtatuebant,vt hæc eſſent aĩalia,& iterũ quandã vnitatem

& ideam cōiſcebantur, quam ipſianimal appellant. in quam redigebant animalia. Tū
animalia & ſtirpes, cæteraq; corpora ſumentes & vnius cōione hæc eſſe ſubſtantias
reperientes, quandam ideam, & vnitatem ſubſtantiæ faciebant .i. ipſiſubſtantiam . ad
quam rurſus oēs ſubſtantias referrent. Eadem ratione ſubſtantiam, & qualitatē cōione
entis entia eſſe rati, ipſiens confingebant, in quod entia omnia referrentur . Atq; hac
quidem expoſitione vſi ad vnum, & principium videtur omnia referre . Sed quāq̄ iſti
expoſitione ſumere, & vt manifeſtum demonſtrare ſibi videbantur. omnia vnum fie-
ri, non tamen ſic fieri ait, vt ipſi putant . Nam cum expoſitis quibuſdam pluribus , &
ſumpta quadam cōmunitate, id vnum & ideam effecerint, in quo eſt cōitas & ſimili
tudo illorum, non tamen ipſa, q̄ expoſita ſunt, vnum efficiuntur, vt iſti volunt. vt verbi
cauſa homines vnum ſint. Sed ipſihomo vnum quiddam fuerit , qui ab ipſis oſtendi-
tur ex illorum mutua ſimilitudine. ipſi autem multi non ſunt vnum . Ita licet iſtis oīa
quæ ſumunt concedantur, nunq̄ tamen efficient, vt multa omniaq; vnum fiant. Sed vt
fiant quidem ad vnum exemplar , maneant tamen in multitudine . haud enim multi
& ſinguli homines ipſihomines eſſe demonſtrarētur . ipſihomo enim diuerſus eſt ab
his . neq; omnia entia ſunt ipſiens & ipſivnum . Sed quiddam commune ipſis plu-
ribus , eſt ipſum vnum & ens. Itaq; & ſi demus iſtis hæc fieri ad quoddam exemplar
perſe vnum , & eſſe quoddam vnum, cuius communione multa hæc eadem interſe,
ſpecie vel genere eſſe dicātur non tamen eueniet . vt cuncta vnum fiant , licet per ſin
gulas horum multorum ſimilitudines quiddam perſe vnum, & vnitas quædam effici-
tur . Quanq̄ ne hoc quidem ait in cunctis ſimilitudinibus oſtendi ac dici poteſt , vt
multa per omnem ſimilitudinem ſub vno quodam comprehendantur , niſi fuerit ſpe-
ciei , aut generis ſimilitudo . Identitas enim & ſimilitudo in ſubſtantia genere atq; ſpe
cie eſt idea, non ſimilitudo in accidenti Multa enim ſunt, quæ per quandam mutuam
ſimilitudinem ſimiliter dicuntur, in quibus quoniam ſimilitudo non eſt in genere , aut
ſpecie, nullum erit per ſe vnum. cuiuſmodi ſunt, quæ negatiue dicuntur . Non currit
enim cōe eſt & ſimile iis, de quibus vere prædicatur , ſed neq; genus hæ habent , neq;
ſpeciem, neq; ipſum non currit eſt idea quædam . Iam in ſedentibus, deambulantibus
mortuis, intereuntibus, & pleriſq; aliis , quæ alicuius habent communitatem, non li-
cet aliquid perſe vnum accipere. Quid?qđ partes per quandam cōmunem habitudi-
nem patres omnes ſunt , non tamen eſt aliquid vnum ipſi pater ? Et trianguli inter-
nos angulos duobus rectis eſſe æquales, vniuerſale omnium triangulorum eſt . non
tamen genus . Itaq; non in omnibus licet vnum per expoſitionem ſumentes, ipſum
perſe vnum efficere, & in hoc cuncta referre . ſed in iis tantum in quibus, quod cōmu
niter p̄dicatur: & vniuerſaliter dicitur eſt genus, aut ſpecies . Ex quo intelligitur nihil
aliud his eſſe ideā: niſi genera & ſpecies, q̄ cōmuniter dicunt̄, & vniuoce p̄dicantur, de
iis, quorum ſpecies vel genera ſunt. Itaq; tantū abeſt. vt oīa in vnū quiddam ab iſtis, vt
putabant, redigantur, vt ne poſſint quidē per oēm ſimilitudinem vnū in multis ſume-
re. Illud aūt (ſiquiſpiā oīa p̄ſter) idcirco dixiſſe videt̄, vt doceret, non eſſe his cōceden
dum, ſiqua ſimiliter interſe dicant̄ per mutuā ſimilitudinē: protinus illud vnū eſſe po-
nendū. vt oīa illi ſubiecta ad ipſum habeāt eſſe: quod vnū ſit ab ipſis ſeparatū. Aut (ſi-
quiſpiā oīa p̄ſter) ſignificat: ſiquis cōcedat oīa: quæ ſimiliter interſe dicuntur : cuiuſdā
vnius cōione ita dici, & illud quoq; cōcedat tale vnū ī multis eſſe, nō tñ id in aliis erit
q̄ in gñeribus: & ſpecibus cōibus. hæc. n. ſola q̄ ſic ſunt cōia & vniuerſalia: ideā quādā
nūc vident̄ ſignificare. (Hoc aūt in qbuſdā accōmodari nō pōt) fit. n. vt q̄dā : q̄ cōiter
de alqb9 p̄dicant̄: nequeāt eē gña eorū de qbus cōiter dicunt̄. hmōi. n. ſunt: q̄ dicuntur
multipliciter. Hęc aūt ipſe potiſſimū pp ens dixiſſe videri pōt. qđ ens iſti: vt genus qđ-
dam totorū vniuerſale ſumētes ipſiens: & ipſiunum ideā faciebāt: & in hoc referebāt

oĩa. At ſi vnũ non eſt genus. ſed ex eorũ nũero quæ multifariam dicuntur, haud du
bie ſimilitudo entium ſecundũ hoc non eſt (vt ita loquar) ſubſtantialis.

At uero neq; rationem vllam habent longitudines plana ac ſolida, quæ
ſunt poſt numeros, quonam pacto ſunt aut erunt, neq; vim vllã habent;
Hæc enim neq; formæ eſſe poſſunt, quippe cũ nõ ſint numeri neq; media
(illa.n. ſunt mathematica) neq; ea quæ corrumpuntur. Sed rurſus quar
tum hoc aliud genus emerget.

(At vero neq; rationem vllam habent, quæ ſunt poſt numeros) quæ ſint numeris po 80
ſteriora: ipſe declarat ſubiungens, (longitudines, plana, atq; ſolida.) Pythagorici.
n. atq; Plato entia in hęc partiẽtes, eorũ principia primaq; numeros eſſe tradebãt. Pro-
xime ab his longitudines, tum plana, deinde ſolida. ceu hæc non ſint numeri. Sed
quemadmodum hæc interſe ordinem ſeruant, ſic haud dubie eorũdem principia inter
ipſa ſeruabunt. horum.n.cuiq; ſua principia iſtis eẽ placet. quippe qui & horũ ideas
eſſe ſtatuebãt, quæ iã numeris poſteriorũ principia ſint. At ſi lõgitudinis, & plani atq;
ſolidi principia ſunt ipſilongitudo ipſilatitudo, ipſiſolidum, inueſtigare opus eſt, qua
natura & facultate participent per idearum auctores Hæc .n. nõ ſunt ideæ. Nam ideę
numeri ſunt hæc autem non ſunt numeri. vt quæ ordinem obtineant numeris poſte-
riorem. Sed neq; breue & longum: anguſtum & latum, altum & humile, quæ horũ
principia eſſe putantur, numeri ſunt. Neq; mathematicis hæc poſſunt annumerari,
quæ media idearum, & rerum ſenſibilium illis eſſe placeat. Mathematica.n. quæ ex
illis exiſtunt, non ſunt ipſorum principia. cum mathematica non ſint principia, &
ſint diuidua & plura, illa vero principia & indiuidua & ſempiterna. Sed ne morta-
lia quidem hæc ſunt, quippe cum principia ſint, & interitus immunia, ſupereſt igi-
tur, vt hæc iſtis ſit quarta entium natura, & quartum genus pręter illa tria, quæ ab
his ponuntur ideas, mathematica & ſenſibilia. Nam mathematicorum principia ab
his omnibus diſſidere intelligũtur. neq;.n. ideę ſunt, cum nõ ſint numeri, nec ex duo
bus reliquis. quæ dicta ſunt, quoniã hæc vnum eſſe dicunt, & ordinem, quem di-
ximus ipſis tribuunt. ſed quo pacto ſint, aut inqua entium natura per iſtos habeãtur
explicare non eſt. Nam quæ natura exiſtunt, ea vel ideę ſunt iſtorum ſententia, vel
mathematica, vel ſenſibilia, ipſi longitudo, aut ipſiplanum, ipſiſolidum: ideas eſſe
nõ conuenit. quoniam ideas numeros his eſſe placet, hæc vero numeris poſteriora.
nec item media, cum mathematica his media ſint: & alioquin plura eſſent, quod cõ
tra eſſe oportet. Nam ipſilongitudo non eſt plura, nec ipſiplanum, nec deniq; ipſiſo
lidum. Sed neq; poſſunt hæc ſenſibilibus & mortalibus annumerari, quippe quo-
rum nullum eſt proprie ens, quo fit, vt hoc quartum genus entium ab iſtis effici vi-
deatur.

Omnino autem fieri non poteſt, vt elementa eorum quæ ſunt quiſquam
inueniat quærendo, ſi non ipſa, cum multipliciter dicantur diſtinxerit,
præſertim ſi hoc modo quærat, ex quibus nam ſint elementis, fieri enim
non poteſt, vt ea ex quibus actio conſtat, aut paſſio, aut actio, aut re-
ctum accipiantur, ſed ſubſtantiarum tantũmodo ſumi poſſunt. Quare
rerum omnium elementa quærere, aut habere putare, ſuperuacaneum
eſt, & non verum.

Quare rerum omnium elementa quærere, aut habere putare, ſuperuacaneum eſt, & non verum.

lxxxi. (Omnino autem fieri non poteſt, vt elementa eorum, quæ ſunt quiſpiã inueniat quærendo niſi ipſa entium multipliciter dicantur diſtinxerit.) Ratio eſt huiuſmodi. Quorũ non ſunt principia communia, horum fieri non poteſt, vt principia communia reperiantur: entium autem non ſunt principia communia, ipſorum ergo principia cõmunia reperiri non poſſunt. quod vero entium non habeantur principia cõmunia & eadem, hinc arguitur, quia entia multifariam dicuntur, vt multis in locis dictum eſt. His autem vicio vertit, ꝙ entium principia indagabant, anteq̃ ipſa partirentur & notiones entis explicarent. Sed illud eſt etiam num alienius: ea principia entium eadem quærere ex quibus entia conſtant. i. materiam & formam. huiuſmodi. n. ſunt indefinita dualitas & vnitas, quæ iſti principia eſſe ſtatuebant. Cum ſint entia quædam quæ ex propria natura huiuſmodi principia & elementa non habeant niſi ex accidenti. Effectio enim aut perpeſſio ex qua materia conſtabunt? hæc nãq; materiam ex accidenti habere dicũtur. Quia enim ſubſtantiis, quarum habetur materia, hæc adſunt, idcirco & his materia ſuppetere videri poteſt. non autem per ſe. Similiter nec recti nec cuiuſq̃ alterius præterq̃ ſubſtantiæ habetur materia. Idcirco. n. dixit nõ licere horum talia ſumere elementa, quoniam omnino non ſunt huiuſmodi enim principia quæ quaſi elementa, & inſita ſunt, & ex quibus aliquid eſſe dicitur ſolius ſubſtantiæ eſſe reperiuntur. quippe cum hæc vna ex entibus ſubiectum ſit, cætera in hac & huius aliquid eſſe dicantur. Huiuſmodi ergo principia eorum, quorum nulla ſunt indagare, aut ſe inueniſſe credere ſummæ dementiæ eſt.

Quonam etiam pacto quiſpiam elementa omnium diſcet. Patet enim antecedere non poſſe cognitionem, nam vt is, qui geometriã diſcit, alia quidem ante cognoſcere poteſt, nihil autem eorum quorum eſt ſcientia, & quæ ſunt ſibi diſcenda prius cognoſcit, ſic & aliis fieri ſolet. Quare ſi omnium aliqua ſcientia eſt, qualem inquiũt quidam. nihil is antea ſane cognoſcit. Omnis tñ diſciplina ꝑ antea nota, aut omnia, aut aliqua fit, & aut per demonſtrationem, aut per diffinitiones efficitur. Ea enim ex quibus diffinitio conſtat, antea cognoſcãtur, & ſint nota oportet, ſimiliter & ea quæ fit per inductionem.

lxxxii (Quonam etiam pacto quiſpiam elementa omnium diſcet?) Docet quamuis omnium entium elementa communia ſint, fieri tamen non poſſe, vt ipſorum doctrina, ſcientiaq; habeatur, & cur fieri nequeat, vt omnium elementa diſcamus, cauſam ſubiũgit dicens. (Patet. n. antecedere non poſſe cognitionem) quæ ratio adhunc modum explicatur. fieri non poteſt, vt eorũ quæ habent principia, quidq̃ intelligamus: niſi principia ipſius cognouerimus. Nam quorum cognitio habetur per principia hæc ante principiorum cognitionem intelligi nequeunt. ſed omnium entium per iſtos principia ſunt cõmunia, fieri ergo non poteſt, vt entium quodpiã intelligamus, niſi ante principia cognouerimus. at quorum habentium principia, principia diſcere eſt impoſſibile, horum ſcientia haberi minime poteſt. entium autem principia diſcere eſt impoſſibile. ergo ne fieri quidẽ põt, vt entiũ doctrinã habeamus. Nã fieri nõ poſſe, vt entiũ principia diſcant, docet cũ ad hũc modũ ait. (oĩs diſciplina ex ꝓcognitis fit) qm̃ vt in ipſo ſtatim initio poſteriorũ reſolutoriorũ dixit, oĩs doctrina, & omnis diſciplina

intellectualis ex antecedente cognitione fit. Nam & ſi quæ aliquis ignorans diſcit, ea vt ante cognoſcat fieri non poteſt, aliqua tamen ipſum præcognoſcere neceſſe eſt, quibus ea cognoſcat: per quæ doctrina contingit. Qui enim geometriam diſcit, is quãq̃ in ipſo diſcendi initio nihil eorum cognoſcit, quorum geometria eſt ſcientia, aliqua tamen intelligit, ex quibus ea cognoſcit: per q̃ ipſa efficitur doctrina. verbi cauſa. Maius, minus, æquale, rectum, refractum, lõgitudinis item, ac latitudinis, corporiſq; intellectum habet. ſi ergo doctrina omnis non ipſis, q̃ diſcuntur, ſed aliis quibuſdam præcognitis efficitur, profecto qui entium principia per doctrinam eſt cogniturus, hunc vt alia q̃dam cognoſcat neceſſe eſt, quod fieri certe non poteſt. Nam quidquid intelligere dicatur, id ens eſſe, ac ſub entis principia cadere reperietur: fieri autem non poteſt, vt ens aliquod prius cognoſcat: q̃ eius principia didicerit. Aut ergo prius cognouerat, q̃ diſcit, aut certe nũq̃ diſcet. Quod vero diſciplina omnis naſcatur ex præcognitis docet argumento mathematicarum. Diſcimus enim aliquid vel per demonſtrationẽ, vel per definitionem, vel per inductionem. & in doctrinis q̃ demonſtratione parantur, aliqua ſunt, diſcenti nota diuerſa ab iis, q̃ demonſtrantur, ſententiæ videlicet, quæ ſunt naturales quædam intelligentiæ, & propoſitiones medio vacantes. quales hę ſunt. Quæ ſunt eidem æqualia, ea interſe quoq; æqualia ſunt. de omni eſt affimatio: aut negatio. Bonum eſt ſuapte natura vtile. omnis autem cognitio, q̃ per ratiocinationem. i. ſyllogiſmum accipitur. per ante cognita comparatur: per propoſitiões videlicet, quas confeſſas, & poſitas eſſe oportet. Item quæ per definitiones habetur. Nam qui diſcit hominis definitionem eſſe animal pedeſtrę bipes, is non præcognoſcit hæc eſſe hominem, tamen horum ſingula cognoſcit: animal: & pedeſtre, & bipes. Alioquin nũq̃ diſceret, hominem eſſe iſthæc. Similis eſt ratio inductionis. quæ cum vniuerſale docere velit, oportet tamen diſcenti ſingularia: per quæ docetur eſſe cognita. ſi ergo doctrina omnis ad hunc modum ſeſe habet: & qui omnium rerum principia & quærunt, & ſe docere profitentur: negant poſſe diſcentem quidq̃ cognoſcere, & intelligere, nimirum iidem & doctrinam, & diſciplinam tollunt. (Aut omnia aut aliqua) dixit, quoniam in demonſtratione & ſyllogiſmo fieri poteſt, vt quiſpiam vtranq; propoſitionem præcognoſcat, nouerítq;, & ite in definitione omnia ex quibus fit definitio prenouerit. Nam inductio per omnia nota & præcognita procedit. Vel (omnia) vt indefinitionibus, inductionibuſq;: (aliqua) vt indemonſtrationibus.

Atqui ſi eſt infra nobis, mirabile eſt profecto quo pacto nos latet potiſſimam ſcientiarum habere.

(Atqui ſi eſt inſita nobis.) Negauit diſciplinam eſſe ſi omnium rerum principia & 85
cauſæ communes ſunt: nunc vt citra doctrinam, rerum cognitio ſit nobis innata nec doctrina præceptioneq; opus ſit ad ſcientiam comparãdã, fieri non poſſe docet in hũc modum. Cognitio potiſſimorum præſtantiſſima ſcientiarum eſt: cognitio autem principiorum, quæ omnium entium principia quibuſdam eſſe placet, eſt cognitio potiſſimorum, id enim propter quod aliquid eſt ſemper eſt potius eo, quod propter illud eſt, poſteriora vero principiis propter principia ſunt, principiorum ergo cognitio ſcientiarum eſt præſtantiſſima. At habentes ſibi inſitam ſcientiarum nobiliſſimã ignorare ſe habere: nulla ratione confirmatur. An ſenſum nobis innatum habere ſcimus, poſſe nos ambulare nobis cognitum eſt, rerum autem ſcientiam habere, cum habeamus ipſarum principia. aut ſcire nos omnium rerum principia ipſi ignoramus? neq; ſcrutantes id dicere valemus? Quomodo ergo eorum, quæ neſcimus, innatam ſcientiam habere poſſumus? Et fortaſſe hæc idcirco ab ipſo dicta ſunt, vt hac quoq;

parte iſtorum placita corrigeret,qua nobis rerum ſciĉtiam innatam eſſe tradunt. quippe quibus diſcere reminiſci eſſe videatur.

Prǫterea quo nam pacto quiſpiã cognoſcet ex quibus ſunt omnia, & quo nam mõ patebit.Hoc enim habet dubitationem.Dubitauerit enim quiſpiam, perinde atq; circa etiam ſyllabas quaſdam.Nam quidam XA ſyllabam ex,C,&,S,&,A,conſtare dicunt,quidam alterũ ſonum ipſius proprium inquiunt eſſe,& nullum eorum qui non ſunt.

84 (Præterea quanam pacto quiſpiã cognoſcet,ex quibus ſunt omnia, & quonammodo patebit?hoc.n.habet dubitationem.)Si omnium rerum cõmunia:& eadem ſunt principia,quomodo hæc quæ nam ſint cognoſcas?& ex his entia conſtare ſcias? niſi quędã pręcognoueris,quibus noſcere & oſtẽdere valeas,hęc eſſe. Nam qui caret principiis ad cognoſcendum:quod quæritur,is quomodo hęc potius:q̃ illa principia eſſe cognoſcet? non igitur ſine conuerſia hæc eſſe principia inter omnes conueniet. Sed quemadmodum quæritur hæc ſyllaba za vtrum per z & a.ſcribi debeat, an per.ſ.d.a. ſic de principiis dubium eſſe poteſt. Hæc autem per binas olim litteras ſingula ſcribebãtur ac idcirco duplici hæc elemẽta nuncupabantur z.per.s.d.x.per.c.s.ψ.per.p.s. Cognoſcet.n.quiſpiam ipſa principia:quæretq; ſi venerint in dubium per definitionem,vel p ſyllogiſmum,aut per inductionem,quæ omnia, vt dictum eſt, per ante cognita demonſtrant.quo in loco eam quæſtionẽ perſtringere videtur:de qua in memnone Plato mentionem fecit.ceu diſputari hæc poſſit aduerſus eos: qui omnium entium principia quædam cõmunia atq; eadem aſſerebant.iſti.n.fateri cõuincuntur,principia doceri apta eſſe. Neq;.n. ſcientiarum præſtantiſſimam, quæ omnium eſt cognitio, habemus,& nos habere ignoramus. Sed quoniam qui principia rerum ignorat is nullum ens valet cognoſcere:idcirco diſcentes huiuſmodi principia nullius entium præcognitionem habent.quo fit,vt licet alicuius entis principia inuenerint, nequeãt tamen an illius principia ſint cognoſcere.ſcilicet quoniam hoc per antecedentes quaſdam cognitiões efficitur.quas vt is habeat,qui nõdum entis principia nactus eſt: fieri non poteſt.Illud aũt(ex quibus ſunt)ſignificare videtur: principia quæ illi omniũ entium cõmunia quærebãnt.hoc eſt materiã & formã.

Preterea quo nam modo quiſpiam ſenſum non habens,ea quorum eſt ſenſus cognoſcet.Oportebat tamen ſi omnium ea ſunt elementa, ex quibus perinde atq; compoſitæ voces ex elementis propriis conſtat.

85 (Præterea quonammodo quiſpiam ſenſum non habens ea,quorum eſt ſenſus cognoſcet?) Hæc quoq; dicit ad confirmandum,nõ eadem eſſe omnium rerum principia,& elementa.ſi qua.n.principia cõmunia eſſent omnium entium,qui hæc didiciſſet, p ipſa poſſet omnia entia cognoſcere.Nam quẽadmodum cui omnes litteras,& elementa nota ſunt,is omnes voces ex his conſtitutas cognoſcit:ſic cognoſcenti omnium rerum principia vſu veniret:vt per hęc cognoſceret:quę ex ipſis fiunt.ac proinde cui nota ſunt hæc principia,is ſenſibilia quoq; valebit cognoſcere, ſiquidẽ hæc cũ entia ſint, ex illis cõſtituentſ.Quo igiſ q ſenſũ nõ hẽt,is ſenſibilia cognoſcat? q̃ ſenſu nõ alio qđ piã cognoſcũt.At tũc fieret,vt cognoſcerẽt ab eo,q ipſorũ noſſet principia. noſſet aũt, qui omnium rerum cõmunia principia cognoſceret.ẽt ſi non haberet ſenſum. Neq; enim rerum principia ſenſibilia ſunt. Nam vt non ſenſibilia per principia cognoſcit: Sic per ipſa cognoſcet ſenſibilia,eum illa ſimiliter horum principia ſint. Et vt omnes voces compoſitæ:quarum eadem ſunt elementa: ex eiſdem elemẽtis conſtituuntur,

ſic oĩa entia ex eiſdẽ elementis erunt cognita:ſi eadem ſunt oĩum entiũ elemẽta. Neq;
vero ſibi ipſe nõ cõſtat.q entis:qua ens eſt principia & cãs q̃rit, ideq; p hæc demõſtrat
illa nõ poſſe cognoſci:docebit.n.nõ oĩum entiũ cõia q̃dam eſſe principia:vt illi rebã-
tur,q p cões ſimilitudines ad vnum cuncta redigere tentabant.ſed principia entis:qua
ens eſt:q̃ ab ipſo indagantur,ſunt oĩum entium principia,nõ tñ eodẽ mõ,ſed proprie
ſubſtãtię,cæterorũ vero a ſubſtantia:cum ꝓprie nõ ſint principia,efficiunt̃ quodãmõ.
quoniam cæterorũ entium quodq; ſuum eſſe a ſubſtantia mutuatur.

Ex his igitur q̃ prius ſunt dicta, patet eas vniuerſos videri cauſas q̃rere,
quãuis obſcure,quas in naturalibus diximus,nullãq; nos aliã p̃ter illas di-
cere poſſe,atq; prius partim oẽs,partim nullo modo dictas fuiſſe. Prima
nãq; philoſophia,vt noua q̃dam primoq; orta balbuties de oĩbus eſſe vi-
detur. Nã & Empedocles os rõne conſtare dicit,hoc aũt eſt quidditas rei
ſubſtantiaue. Atq ſimiliter & carnis cæterorũq; cuiuſq; rationem,vel nul-
lius eſſe oportet. Ob hoc.n.& caro,& os,& vnũ quodq; cæterorũ eſt,& nõ
ob materiã quã ille terrã,ignẽ,aerẽ,atq; aquã eſſe dicit. Verum hęc illæ ſi
alius diceret,neceſſario cõceſſiſſet,dilucide vero non dixit.

(Ex his igitur q̃ dicta ſunt.patet eas vniuerſos videri cãs q̃rere:quas in naturalibus di- 86
ximus)in phyſico auditu oẽs cãs ad quattuor ipſe genera cauſarũ redegit,quod vt hoc
quoq; in loco probaret,deſcendit ad ſententias de cauſis diſputandas,cõcludens ſi ne-
mo priorũ aliquod aliud cauſæ genus q̃ſiuit,aut inuenit,oẽs qui de cauſis ſunt loquuti,
aliquam cõmemoratarũ cauſarũ attuliſſe quoſdã vnam:vt q materialẽ afferebãt, alios
duas:quoſdam tres.quorũ pars efficientẽ materiali adiiciebant: vt Anaxagoras & Em-
pedocles.pars formã vt ideas,quidã vtrãq; cãm attigerunt.i.efficientẽ,& formalem,vt
de Empedocle declarabit. Cæterum præter hæc genera cãrum nemo aliud inueſtiga-
uit:aut poſuit,ſed obſcure omnes,& parum diſtincte de cauſis diſſeruerunt. Nam Pla-
to inuenietur ille quidẽ de quattuor cauſis meminiſſe,Empedocles de tribus,vt dicet̃,
non tamen aperte & definite. Cuius incõmodi cãm eſſe docet:quod ante Ariſtotelem
nõdum exacte aliqua eorũ:q̃ in pħia tractantur ſcientia erat inuenta,licet quidam ſtu-
dium adhibuiſſent,ſed ruditer & cõfuſe. Ac vt ſolẽt a bleſis voces pronũciari,ſic prio-
res de pħia diſputabant.quod Empedoclis docet exemplo.qui(os ratione conſtare di-
cit)nõ materia. Materia.n.per ipſum aliis quoq; rebus eſt cõis. quã eſſe quattuor ele-
menta putabat.idemq; os in tali,& tanta horum temperatura fieri dicebat. vt patet ex
eius carminibus. Quod ſi oſſibus:vt oſſa ſint,a ratione ſuppetit,hoc eſt a forma & ſub-
ſtantia,& vt ita loquar,quiditate.profecto & carni & neruo,& entium cuiq;, vt lapidi
& ligno a ratione & forma eſſe ſuppeditabitur. Aut.n.cunctis in rebus forma & ratio
cauſa eſt:vt quodq; id ſit,quod eſt,aut in nulla,cum entium diſcrimẽ in ratione & for-
ma conſiſtat.quamobrem hoc caro,illud os & aliud, aliud eſt. Materia.n.per ipſum,
vt diximus, cunctis entibus eſt eadem quippe cui quattuor elementa materiale prin-
cipiũ eſſe placet. Hæc igitur adhunc modum ſeſe habere,& formã cuiq; cauſam eſſe,
vt certa quædam res ſit Empedoclem aſſenſurum fuiſſe dubium non eſt,ſi quis ei ra-
tiones propoſuiſſet:docuiſſetq; ſingula quæq; ad hunc modũ ſeſe habere.ipſe tamen
dum per ſe loqueretur,nihil perſpicue definiuit. neq; ex ſciẽtia quadam diſſeruit.qppe
qui ne ſimiliter quidem de cunctis ſimilibus ſtatuit.

Sed de his quidem & prius eſt declaratum. Nunc autẽ redeamus:ea rur-

ſus allaturi, quæ de eiſdem quiſpiam dubitauit, ex ipſis enim facultatem ad poſteriores dubitationes forſitam conſequemur.

(Sed de his quidem prius declaratum eſt.) De his dicere videtur, quoniam ſupra dum Anaxagoræ opinionem differeret dixerat, ipſum cuipiam alii talia dicenti aſſenſurum fuiſſe, nihil tamen eundem de his aperte tradidiſſe: nõ magis q̃ Empedoclem. de quo nunc verba facit. præterea quæſtiones quaſdam diſſerturum ſepollicetur. ad rationem principiorũ pertinentes, quibus exponendis, & recte diſputandis viã nobis aperiri ait ad poſteriorum dubiorum ſolutiones. Nam quæſtiones circa principia ſolutioneſq; principia fiunt ſolutionis eorum, quæ poſtea in dubium veniunt. Significat autẽ quæſtiones, quæ in ſecundo libro diſputantur. ex quibus verbis huic libro, ſecundus liber proximus eſſe videri poteſt. verũtamen q̃ hoc in loco proponunť, in primo ẽt minore libro diſputantur. prçfatus. n. illud. (Nunc autem redeamus ea rurſus allaturi, quæ de eiſdem quiſpiam dubitabit) de principiis, & cauſis, in proximo libro qui minor primus inſcribitur quærit atq; diſputat.

Finis primi libri.

## Enarratio Alexandri aphrodiſiei in librum primum minorem primę philoſophiæ, qui latinis eſt ſecundus Interprete. Io. Geneſio.

COntemplatio veritatis, partim difficilis, partim facilis eſt. Indicium autem eſt, neq; digne quẽquam ipſam cõſequi poſſe, neq; vniuerſos etiã aberrare, ſed quẽq; de natura aliquid dicere, & ſingulos quidem nihil, aut parum ad ipſam conferre, ex omnibus autem congeſtis magnitudinem quandam emergere.

Enar. prima MInor primus liber primæ philoſophiæ eſt ille quidem Ariſtotelis opus, quantum ex dicendi charectere ipſaq; diſputandi ratione coniectura conſequi poſſumus, nõ tamen ſolidus: ſed mutilatus & libri pars quædam eẽ videtur, ſi quis libri & initiũ & exiguitatẽ ſpectet. Quatenus igitur in hoc quoq; libro de principiis habetur ſermo, hic a primo maiore nõ videť diſcrepare: ſed potius ipſum de principiis & cauſis agẽtẽ ſequi, quippe in cuius calce ſic ſcriptum eſt. (Nunc autem redeamus ea rurſus allaturi, q̃ de eiſdem quiſpiam dubitabit. ex ipſis. n. facultatem ad poſteriores dubitationes forſitam cõſequemur.) quibus verbis illo libro concluſo, in hoc q̃rere ſeruato ordine videtur, vtrum principia, & cauſæ in infinitum progrediãtur. Docetq; in ipſis eſſe principium aliquod, nec eſſe anteceſſiões in infinitum. Rurſus ſi ad huius finẽ intueamur, hic nõ huius ordinis eſſe videbitur: ſed pfatio q̃dam naturalis diſciplinę. quaſi. n. deinceps inueſtigaturus, q̃ſiturusq; eſſet, natura quidnam ſit, librum his verbis clauſit. (Quamobrem primum quid ſit natura conſiderare oportet. hoc. n. pacto & quibus

de rebus eſt ſcientia naturalis patebit.)At hoc ꝯſiderare munus eſt philoſophi natura
lis.qm̄ in auditu phyſico de natura diſputauit.Accedit,quod principium ſecundi non
differit de natura,vt cū hoc congruere,& hunc ſequi videatur. Sed ea potius explicat
ac exponit,q̄ vt in hac doctrina prius q̄rãtur ſiue dubitentur neceſſe eſt.quo fit, vt ſecū
dus liber potius primum maiorē ſequi videatur:quippe cuius principium cū illius fine
cohæreat.Illic.n.dicturum ſe profitetur:de q̄ſtionibus,quę afferri poſſent ad principia
ipſorumq; inuentionem pertinentes.in ſecundo vero id ipſum ꝓmiſſum p̄ſtare vide
tur. Verū enim vero q̄ in hoc libro traduntur,ne ea quidē cũcta a propoſita doctrina vi
dentur ab..errere,ſed ſunt vel vt p̄fatio q̄dam q̄ cōiter oī contēplatrici p̄hię ꝯferri po
teſt.Curare in ipſo ſtatim principio in vniuerſum de oī contemplatrice p̄hia comme
morat docens:partim eſſe difficilē, argumento q̄ nemo de ipſa ꝓ dignitate loquutus
fuerit,partim facilē,q̄ nemo ab ipſa prorſus aberrauerit.cuius difficultatis cām in no
bis eſſe demonſtrat,quorū intellectus debilis eſt vel ad cōſequendā eorū cognitionē
q̄ nā perſpicua ſunt.quo in loco ne eos qdē ſua laude fraudandos eſſe ꝓfitet̄, q p̄hiam
vt cūq; ꝯſectati erunt.quaſi illorū operā non parū adiumēti attulerint ſtudio ſapientiæ.
Explicat itē quo diſcrimine contēplatrix doctrina diſtet ab actiua.& contēplatiōis prę
cipuum finē cognitionē eſſe cōfirmans ad cōtēplandū cognoſcendãq; veritatē magno
vſui cognitionē principiorū & cāru eē docet. Nā primę cāe primaq; principia maxie
oīu3 ſunt,q̄ ait maxime ſūt,ea ſūt maxie vera.& hęc ſūt cęteris cāę,vt ſint. & veritatis
q̄ in ipſis habet̄.vniuerſaliter,& cōiter differit:eaq; principia & cās rerū eſſe cōfirmat.
oſtendit aūt hoc in libro vniuerſaliter atq; cōiter principia,& cās entiū haberi, tollens
cārū progreſſum in infinitū.(Cōtēplatio veritatis partim difficilis partim facilis eſt. in
dicū aūt eſt)ſic ſcribendū eſt,non adhunc modū(qm̄ contēplatio veritatis) hoc enim
magis videt̄ eſſe principiū,q̄ ſi illud(qm̄ )p̄ponas.Nā illud non principiū eſſe,ſed ali
quid ante dictū ſeq videt̄.Appellat autē veritatis contēplationē omnē contēplatricem
p̄hiam.non qd ſola in veritate verſetur,nā & ciuilis & actiua p̄hia in ſua quęq; verita
te verſat̄:Quin & artes ſibi ſubiectas veritates cōſiderant: cū ſit ars habitus efficiēs cū
vera rōne,ſed qa huius ſolius finis eſt cognitio veritatis,& quidē eius,q̄ proprie veri
tas eſſe intelligitur.qppe cū ſempiternū verū contēpletur. Sed contēplatricē p̄hiā, quā
nobis maxime propriā:& naturalē eſſe ſtatuit:partim difficilē videri ait: partim facilē.
Difficilē qm̄ cum multi in ea ſtudiū operãq; poſuerint,nemo tn̄ de ipſa ꝓ rei dignitate
diſſeruit.Eius.n.contēplationē reconditā eſſe ac inuentu difficilē magno argumento
eſt:qd q in ipſa verſantur:nō poſſunt de ipſa ꝓ rei magnitudine ac p̄ſtãtia diſputare.
contra vero facilē eſſe:fidē facit,q̄ q in eius ſtudio verſati ſunt,ii nō prorſus aberraue
rint:ſed de ipſa qſq; aliqd recte dixerit.Nā ſi p̄hantes ſingulos ſpectes parū quęq; recte
p̄cepiſſe reperias:ſin oīum ſentētias in vnū cōgeras contēplatio p̄hię memorabilis, &
ſatis magna videri poſſit.De principiis.n.vt in libro ſupiore teſtatus eſt,ſinguli p̄han
tiū partē aliquā dixerūt neq; hanc qdē ſatis dilucide.tn̄ neſcio quo pacto ingt oīa ab oī
bus tradita ſunt,alio de alio mentionē faciente,nec oībus aberrãtibus.i.nemine oīum
ab ipſis prorſus aberrãte.quorū verborū hūc eſſe ſenſū ſubiectis his verbis declarauit,
(ſed quęq; de nā aliqd dicere)hoc.n.cōgruit cū eo neminē aberraſſe, qd ait(de nā)
adiectū eſt ipm quoq; cōfirmat,librū hunc oī cōtēplatrici p̄hię p̄poſitū eē.qd vero ait,
multos qdē huic ſtudio vacaſſe ac neminē prorſus aberraſſe,oſtēdere mihi vr̄ hanc do
ctrinā nobis eſſe nālē.idē cū negat quēq̄ ex dignitate de ipſa diſſeruiſſe, magnitudinē
ac difficultatē inuenire.neqs putet hoc ſtudiū parū opę deſiderare.elaborandū eſt.n.vt ea
prędititi ſimus, qa nobis eſt nālis.ſed qm̄ difficilis obtentu:nō eſt negligenter capeſſen
da. Hortatur ergo nos ne ipſam velut oīno facilem negligamus, aut viciſſim tanq̄

proſus difficilem deſperemus.

Quare ſi ita ſeſe habere videtur, vt dicere prouerbio cõſueuimus: quis nã
oſtium non attinget. Hoc quidem pacto facilis erit. At totum ac partem
habere non poſſe: id difficultatem ipſius oſtendit.

2 (Quare ſi ita ſeſe habere videtur, vt dicere prouerbio conſueuimus, quiſnam oſtium
non attinget.) Hanc doctrinam facilẽ eiſe, argumento eſt, quod oẽs, qui huic incubue
re, aliquid recte tradiderunt. quod ipſe oſtendit vſus illo prouerbio, quis oſtium non
attinget? quod in facilibus rebus, & nihil habentibus difficultatis vſurpatur. ſumptum
a ſagittariis, in ſignum aliquod iaculãtibus. qui ſi ſignum tenue propoſitum fierit, non
facile collineant, ſin latum cũ non ſit factu difficile, omnes propoſitum attingunt. ſi er
go quod eſt facile omnes attingunt, nimirum hoc quod ab omnibus attingitur, facile
fuerit. illud vero. (At totum habere ac partem non poſſe, id difficultatem ipſius oſtẽ-
dit) eſt indicium alterum ex commemoratis, quo eius difficultas arguitur. quod eſt ſin
gulos parum, aut nihil aſſecutos fuiſſe. quoniam nemo ſigillatim neq; de tota philoſo-
phia diſſeruit, neq; de parte aliqua eius abunde. Nam qui parum eius, aut nihil attige-
runt, ii non ſolum in vniuerſa, ſed etiam in partibus defecerunt. quo rei difficultas de-
claratur. Quanq̃ dictio inconcine ſeſe habere videtur ad hunc modum (At totum ha
bere ac partem non poſſe, id difficultatem illius oſtendit.) id enĩ dicere videtur, quod
pugnat, cũ eo quod ſupra dixit. Dixerat. n. particulatim quidem ſingulos veritatem re-
rum fuiſſe aſſecutos, in vniuerſum non item. nunc autẽ videt̃ dicere, qui philoſophię
incũbunt, ii totum obtinere, partem vero cõſequi nõ poſſe. quod quidam effugientes
dictionem cõmutatã eſſe aiunt, quę recte ſit in hunc modum habitura, totum aũt non
poſſe: & partẽ habere, difficultatem eius oſtendit. hoc. n. ſupra dictis congruere, ſed for
taſſe ſatius eſt dictionem, vt ſupra diximus accipere, difficultatem videlicet rei oſtẽdi,
quoniã neq; totum, neq; pars penitus obtineri poſſit. vt ſit ſenſus neq; totum aliquid ha
bere, ſed ne partem quidem poſſe. nihil. n. aut parum ipſam attingere ẽ, neq; totum ha
bere, neq; ipſius aliquã totam partem. Nam cuius pars eſt difficilis intellectu, id ipſum
quoq; difficile eſt. Et eſſet hyperbaton in dictione tale. Non poſſe totum aliquid habe-
re atq; partem: quaſi dicat, neutrũ habere poſſe, oſtẽdit rei difficultatẽ. ſed poſſet dictio
ad hunc quoq; modum exponi. illud quoq; rei difficultatem, arguit ꝙ omnes ad intelle
ctum totius & doctrinam veniunt; ſed nullam ipſius partem exacte valent explicare.
Poteſt & ſic locus enarrari, vt in dictione illud (ſimul oẽs) deſideretur. vt habeat in hũc
modum, omnes ſimul totum quodam habere, ſingulos vero partem habere non poſſe,
indicat rei difficultatem. Et profecto hoc magis videt̃ conſentaneũ ei quod ſupra dixe
rat. (Et ſingulos quidem nihil aut parum ad ipſam conferre, ex omnibus autem conge
ſtis magnitudinem quandam emergere.) Poteſt etiam illud aliter exponi, ad hunc mo
dum, nõ poſſe totum aliquod & partem habere, ſed partem ſolum ipſius cognoſcere.
Illud vero partim difficilis, partim facilis, nõ ſic accipi debet, quaſi ambo ipſi ſecundũ
idem conueniant, ſed quaſi ambo exiſtimationes atq; opiniones ſint de ipſa, quadam
.n. ratione facilis eſſe exiſtimari poteſt, alia vero difficilis. quatenus omnes ipſam attin
gunt, facilis, quatenus vero nemo recte diſſeruit, ne de vna quidẽ parte tota, difficilis.

Fortaſſe autem cum difficultas duobus ſit modis, non in rebus, ſed in no
bis ipſis difficultatis eſt cauſa. Nam vt veſpertilionum oculi ſeſe habent
ad lucem diei: ſic & noſtræ animæ mens ad ea ſeſe habet: quæ manifeſtiſ
ſima omnium ſunt natura.

(Fortaſis autem cum difficultas duobus ſit modis) poſtq̃ philoſophiam ꝯtemplatricẽ iii
partim facilem videri dixit, partim difficilem, difficilis partitionẽ expõit & quo ſit phi
loſophia difficil s oſtendit:& ſic rurſus ipſam partim facilem,partim difficilem eſſe de
monſtrat.ſunt autem duo difficultatis modi,vnus in ipſa rei natura conſideratus,cum
res eſt huiuſmodi, vt ſua ipſius natura cognitu ſit difficilis, alter in debilitate contem-
plantis. fieri enim poteſt, vt aliquid ſua natura facile ſit ad contemplandum, propter
ſui ſimplicitatem, idem nobis difficile conſideratu propter noſtram tarditatem fiat.
Ad quem difficultatis modum artem contemplatricem redigit & philoſophiam, quę
in veritatis in quiſitione verſatur,quę verba huc pertinere videtur, vt nos ad ſtudium
contemplatricis philoſophię cohortetur.ſi enim quæ ſua ſponte atq; natura nota & pri
ma ſunt,ea nobis ſunt ad contemplandum difficilia ob intellectus noſtri tarditatem,ſa
tis intelligitur,magno nobis labore & ſtudio opus eſſe,vt intellectui noſtro inoteſcãt,
ipſa quę ſua ſponte nota ſunt.ſed quomodo quædam difficilia ſint propter philoſophã
tium imbecillitatem,non ſua ipſorum natura, apto veſpertilionum exemplo declarat.
quibus lumen diurnum impedimento eſt ad videndum ob oculorum imbecillitatem.
cum ipſum natura ſua maxime aſpectabile & cauſa videndi ſit. vt igitur illorum oculi
ad lumen ſeſe habet,ſic intellectus noſter ad res,quæ natura ſunt manifeſtiſſimæ. hæc
autem ſunt ſimpliciſſima,cuiuſmodi principia ſunt. ſic aũt intellectus noſter ſeſe ha-
bet ad res manifeſtiſſimas,propterea ꝙ non eſt abſolutus & ſe paratus,ſed cũ ſenſu &
paſſiuis animæ potentiis,quæ omnia proprio intellectus muneri obſtant. Actus.n.no
ſter qui continenter in ſenſibilibus verſatur impedimento eſt actionibus a ſenſu ſepa-
ratis. At ſi propterea veritatis cognitio difficilis ẽ,recte ſupra diximus,veritatis cogni-
tionem partim eſſe difficilem,partim ſecus.difficilẽ videlicet nobis natura vero ſua fa
cilẽ. Et fortaſſe illa idcirco dicta ſunt,vt affirmaret hæc ambo adeſſe philoſophiæ,pro-
pterea ſolum ꝙ ſua natura facilis cognitu ſit,eadem difficilis propter noſtrã tarditatẽ.

Non ſolum autem hiſce quorum quiſpiam opiniões acceptabit/ atq; vte
tur:ſed etiam hiſce qui veritatem non penitus attigerunt/ gratias habere
oportet. Et hi nanq; & aliquid contulerunt:habitum enim noſtrum exci-
tarunt/ac acuerunt. Nam ſi Timotheus non fuiſſet/non tantam habere-
mus artem cantandi. Et ſi phrynis non anteceſſiſſet:non talis Thimote-
us euaſiſſet. Eodem modo res ſeſe habet:& de hiſce/ qui de veritate dixe-
runt. A quibuſdam enim opiniones quaſdam ſuſcepimus:at quidã vt illi
talia ſentirent cauſe ſane fuere.

(Non ſolum autem hiſce quorum quiſpiam opiniones acceptabit atq; vtetur gratias iiii
habere oportet) poſtq̃ docuit philoſophiam contemplatricem partim difficilem eſſe,
partim facilem,& qui ſtudium in ipſa poſuerant,eorum neminem ne partem quidem
ipſius ſatis copioſe tractaſſe,hoc in loco non protinus veteres, nobis faſtidiendos eſſe
profitetur,ſed potius eiſdem gratiam habendam vt pote qui non parum poſteris attu-
lerint adiumẽti.quo ſimul confirmat veritatis inquiſitionem dignam eſſe,in quam ſtu-
dium omne conferetur.cum non modo iis habere gratiam cẽſeat,qui recte aliquid tra
diderunt,quod nobis vſui eſſe poſſit,& quorum ſententiis cõſentire valeamus, ſed etiã
antiquioribus,qui hæc leuiter videntur perſtrinxiſſe. Cuius eam ſubiicit cauſam,ꝙ &
hi non nihil nobis contulerunt ad veritatem inueſtigandam.(habitum enim noſtrum
inquit,i.facultatem animæ,qua facultate res huiuſmodi indagare poſſumus. hoc ẽ po

tentiam noſtram intellectualem præparauerunt, quęſtionibus ac inquiſitionibus ipſam acuentes ac excitantes. quaſi .n. viam aperientes, nos in horum inquiſitionem induxere deq́ illis rebus diſputare de quibus egerint ipſi, munus eſſe noſtrum docuerunt. quo in loco nos admonere videtur, vt omnes opiniões a veteribus traditas excutiamus copia enim veterum ſetentiarum ad eruendam veritatem parationes efficimur: Nam qui fieri poteſt, vt his quemadmodum ipſe cenſet gratiam habeamus, niſi prius ipſorũ opinionibus commemoratis. Quo ex loco argumentum ſumi poteſt, hunc librum recte poſt ſuperiorem proximum collocari. Nam cum in ſuperiore libro veterum ſentẽtias de primis principiis commemoraſſet, & eas non nullis rationibus oppugnaſſet, hoc in libro negat, ſi contra quorumpiam opiniones fuerit diſputatum, protinus illos eſſe reiiciendos, quaſi nihil ad propoſitam quęſtionem contulerint. quin & his habere gratias par eſſe, qui aliqua non ſatis prudenter diſſeruiſſe videntur. Nam & ab his nos eſſe adiutos, vt qui habitum noſtrum pręparatint. Porro qui rei cuipiam initiũ modo vt cunq́ fecere, neq́ vltra progreſſi ſunt, adiumẽto poſteris eſſe exemplo Timothei declarat, qui optimus muſicus extitiſſe videtur. & Phrynidis, qui vt ſuperior illo fuit, ſic artis muſicę idoctior. quorum ex Timotheo artem muſicam accepimus, Phrynidi, autem hoc debemus, ꝙ per ipſum thimotheus talis euaſerit. qui niſi pręceſſiſſet, artemq́ fuiſſet exorſus. Nunq̃ Timotheus eoperfectionis artem muſicam deduxiſſet, a Cui ſimilis eſt ratio in veritatis ĩquiſitione. A quibuſdam enim ſententias accepimus, dignas, quas vt egregias ac pręſtantes vſurpemus, cum alii fuerint ĩ cauſa, vt hi recte diſſererent, & talem doctrinam inueſtigarent.

Recte autem ſeſe habet & illud: ſcientiam inquam philoſophiæ veritatis appellari contemplationem, nam finis quidem contemplatiue veritas eſt, actiue autem, opus, Etenim ſi quomodo res ſeſe habet, actores ipſi cõſiderant: nõ tamen eius cauſam per ſe, nec vt perpetuo talis eſt, ſed vt ad aliquid, atq́ vt nunc contemplantur.

(Recte autem ſeſe habet & illud, ſciẽtiam inquam philoſophię veritatis appellare cõtemplationem). quoniam philoſophia contemplantrice, appellanda nomen veritatis vſurpat, id circo nunc merito eam ſic appellari confirmat. Nam contemplantricẽ proprie philophiam appellat, vt per hęc proxima verba declarat. (Nam finis quidem contemplatiuę veritas eſt.) eius pręſertim, quę prima principia primaſq́ cauſas contemplatur. quę a ſenſu omnino ſunt abiuncta, & ſua ipſorum natura exiſtunt. quam item ſapientiam interdum vocat. Confirmat autem prędictum ad hunc modum. Contemplatricis philoſophię finis eſt veritas, doctrina vero quęque a fine propoſitoq́ notatur, & habet eſſe, merito igitur hęc, cuius finis eſt veritas, a veritate nuncupatur: Idem actiuarum diſciplinarum adiectiõe docet. finis enim doctrinę practicę eſt actio, nõ autem cognitio veritatis, quę in rebus agendis habetur. Nam ſi quando actiui ſubiectum quam habeat veritatem conſiderant, non tamen veritatem de re aliqua ſempiterna. quod videtur adieciſſe propterea quod veritas proprie & maxime veritas ea eſſe intelligatur, quę de rebus ſempiternis habetur, non quę verſatur in rebus agendis. Non igitur actiui de pręcipua veritate conſiderant, ſed ea quę alicui & aliquãdo veritas eſt. contemplationem ad actionem referentes. Agenda enim huiuſmodi neq́ ſemper ſunt neq́ vniuerſaliter, ſed caduca potius, ac ſecundum ętates agentium. fortunaſq́ & habitudines eorum in quos aguntur. quęſtiones enim de virtutibus, ſtudioſiſq́ actioni-

bus, quæ non ſolius contemplationis gratia ſuſcipiunť in rebus agendis, ſingulisq; ver-
ſantur: quippe cum in has ipſas referãtur. ſed cum dixit (nec vt perpetuo.) oſtendit a-
ctiuis neq; veritatem, neq; ſcientiam eſſe finem. Nam ſcientia & contemplatio ſempi-
ternorum eſſe intelliguntur. In quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt. (Non cauſam
perſe, ſed ad aliquid & nunc contemplantur.) quod ſi recte habet ſenſus eſt. Actiui
non conſiderant cauſam, quæ proprie & perſe cauſa eſſe intelligitur, quę quidem eſt
cauſa vt res ſimpliciter vera ſit, ſed cauſam: cur aliquid ad hanc rem & ad hoc tempus
verum ſit. veritas enim rerum agendarum, ipſarumq; cauſa quatenus agenda ſunt ad
hunc modum ſeſe habet.

Verum autem ſine cauſa neſcimus.

(verum autem ſine cã neſcimus.) ſenſus eſt. At fieri non poteſt, vt ſine cauſa verum 6
cognoſcatur. quamobrem ſi actiui nõ tradunt propoſitarum rerum cognitionem per
cauſam proprie intellectam, ne ipſum quidem omnio verum in ipſis conſiderãt. quod
ſi ad hunc modum dicatur, congruit cum ſcriptura secũda. ſin autem ſimpliciter, oſten-
dere videri poteſt, qui veritatem inquirit, hic vt cauſas rimetur oportere. ſed oſtẽſo ne-
gotium ſuſceptum eſſe inquiſitionem veritatis, & hanc eſſe ſapientiam & philoſophiã
contemplatricem, addit fieri non poſſe, vt veritatem is intelligat, qui cauſam ignorat.
quibus verbis ac cæteris in hoc libro traditis: docet nos cognitionem cauſarum enti-
um neceſſariam eſſe inquiſitori veritatis. Quin & in ipſo ſtatim phyſici auditus exor
dio, & in poſterioribus reſolutoriis ſcientiam cognitionem per cauſam comparatam
eſſe definit. Et in primo libro propriam alicuius rei congnitionẽ ex iſpius cauſarum
cognitione pendere demonſtrat. Non quod omne verum innoteſcat ex cauſa, tunc
enim cauſarum nullus eſſet finis, & nihil cognoſci valeret, vt ipſe paulo poſt declara-
bit, ſed quia quorum cauſæ ſunt, horum veritas ſinę cauſa cognoſci non poteſt, ſunt
autem quædam quę citra cauſam cognoſci poſſunt: ea. ſ. quæ cauſis vacant, qualia ſunt
prima, atq; principia, quorum nullæ ſunt cauſę. Ergo vel ſermo mãcus eſt, quippe cuĩ
deeſt id quorum ſunt principia & cauſæ. vt in phyſico auditu dixit, aut neſcimus dixit
pro eo, quod eſt, ſcientiam non habemus. ſcientia enim quæ proprie intelligitur eſt co
gnitio per demonſtrationem. principiorum autem non eſt proprie demonſtratio. ac
proinde ne huiuſmodi quidem cognitio. Sed alia potior q̃ quæ per demonſtratio-
nem habetur.

Vnumquodq; autem maxime cæterorum eſt ipſum: quo & cæteris nomẽ
idem cum eadem competit ratione: vt ignis eſt calidiſſimum; nam cæte-
ris hic caliditatis eſt cauſa. Quare & id eſt veriſſimum, quod eſt poſteriori
bus, vt vera ſint cauſa.

(Vnum quodq; autem maxime cæterorum eſt ipſum, quo & cæteris nomen idem cũ 7
eadem competit ratione.) Præfatus fieri non poſſe, vt quæ cauſas habent, horum ve-
ritas abſq; cauſarum cognitione, percipiatur, quo declarauit contemplatrici philoſo-
phiæ cauſarum cognitionem eſſe neceſſariam, nunc eandem neceſſitatem confirmat
docens, qui de veritate philoſophatur; hunc maxime vera cognoſcere oportere. ma-
xime autem vera eſſe cauſas ſempiternas. cum hæ ſint cauſæ veritatis eorum quæ per
ipſas ſunt. Id enim veriſſimum eſt, quod aliis cauſa eſt, vt vera ſint, principia vero cau
ſæ veritatis iis ſunt, quæ ob ipſas exiſtunt. Ens enim quodq; tam eſt veritatis par-

ticeps,quantum ei ſuppetit,vt ſit,quandoquidem falſum non ens eſt.quo fit vt ſempi-
terna maxime entia ſint,ipſorumq́ꝫ cognitio maxime veritas.ſiquidem eſt ſcientia.por
ro ſi ſempiterna maxime entia ſunt,nimirum ea multo etiam magis entia fuerint,quæ
his cauſæ ſunt,vt ſemper exiſtant.quia enim his cauſæ ſunt,idcirco illa magis ſunt, &
maxime entia.cuius cauſam ſubiecit dicens.( Vnumquodq́ꝫ autem maxime cæterorū
eſt ipſum,quo & cæteris nomen idem cū eadē cōpetit ratione ) ex quo.n. aliis ſuppe-
tit , vt cetera quædam ſint. & eodem nomine cenſeantur:verbi gratia vt ſint & appellen-
tur calida,illud maxime calidum eſt.Neq́ꝫ enim ſolum vt ipſis interſe nomen ſit comu-
ne neceſſe eſt,ſed etiā vt ipſis cum illo ſit comune,quod ipſis vt talia ſint,eſt cauſa.Tūc
enim ipſum maxime tale eſt,cum primum eſt tale. Verbi cauſa.quod rebus calidis,cau
ſa eſt caliditatis,id erit calidiſſimum,cum ſit primum calidum.vt ignis cæteris rebus ē
cauſa caliditatis.hoc enim ſignificauit per verba illa( quo & cæteris )fieri nanq́ꝫ poteſt,
vt aliquid aliis ſit cauſa vt talia ſint,quod ipſum non eſt tale. vt confricatio quibuſdam
eſt cauſa caliditatis,non tamen quod ipſa ſit calidiſſima.At ignis quoniam cęteris calo
ris eſt cauſa:prędıtus ipſe caliditate,id circo maxime calidus eſt.Ergo quę ſunt entium
potiſſimum cauſæ,cum ipſa entia ſint,ea magis,q̄ cætera ſunt entia:quoniā ſunt cauſæ
ipſorum ; eademq́ꝫ etiam veriora . Poſitum eſt enim vt entis quodq́ꝫ , ſic veritatis eſſe
particeps . Quatenus igitur ſemper entia & horum cauſæ ſempiterna ſunt, hactenus
vera ſunt communicato vocabulo ipſis inter ipſa , & cū ipſorū cauſis,quatenus vero
ſunt aliquibus cauſę vt maxime talia ſint,hactenus in ſempiternis ipſorum cauſæ ſunt
veriores . quamobrem cognitio huiuſmodi cauſarum maxime fuerit veritatis co-
gnitio . Nam & ſi ſemper entia , in quibus verſatur contemplatio, ſemper ſunt vera,
quia ſemper ſunt . tamen & in his cauſæ veriores habētur ; quam ea quorum ſunt
cauſæ.ſunt enim illę priores,hæc vero poſteriora.non quidem tēpore, cum ſint vtraq́ꝫ
ſempiterna , ſed natura . Cauſa enim q̄ ea quorum eſt cauſa prior eſt natura . Ne-
q́ꝫ vere abſurdum videri debet verum a vero diſtare quoniam verum ab eſſe depen-
det . Et cognoſibilium eſſe varium eſt cum ipſorum alia ſcibilia ſint , alia opinabilia.
neceſſe eſt enim quemadmodum in proceſſu declarabit,vt materia eorum ſit,quæ mo
tu cientur.haud enim cuncta entia ſcibilia ſunt . entia tamen ſunt vera . ſed in ſin-
gulis rebus veritas eſt cognitio rei quemadmodum ſeſe habet,non tamen per ipſas ſi-
uc ſeparatim.ſiquidem non in rebus veritas habetur,ſed veritas eſt cognitio entis quē
admodum ſe habet. quod ſi ita eſt , ea nimirum maxime veritas fuerit,quæ maxime
cognoſcit,quomodo ſe res habet.ſi quidem ſcientia eſt, quare cum entis veritas ſit co-
mes:efficitur,vt maxime ens maxime verum exiſtat.

Quapropter eorum principia quæ ſunt ſemper , veriſſima ſint ſemper ne
ceſſe eſt , non enim interdum ſunt vera , neq́ꝫ illis , vt ſint quicq̄ eſt cauſa,
ſed cæteris illa . Quare vt quodq́ꝫ eſt , ſic & veritatis particeps eſt,

8 (Quare principia eorum:quæ ſemper ſunt,veriſſima ſint ſemper neceſſe eſt.)ideſt vt
ipſorum cognitio ſemper ſit veriſſima. Nam ſi ens eſt verum,ſemper ens ſemper re-
rum fuerit.quod igitur ſemper vero verius eſt,id ſemper erit veriſſimum. huiuſmodi
autem ſunt cauſæ ſempiternorum.vt mundi huius,aſtrorumq́ꝫ,& corporum quattuor
quorum ſecundū ſpeciem æternitas exiſtit.&

Poſitum eſt enim quod aliqui-
bus cauſa eſt vt ſint , id veritatis etiam ipſis eſſe cauſam . Et hoc eſſe veriſſimum ,

cum ſemper ſit. Item nihil ſibi eſſe cauſam exiſtendi, ſed cæteris. At poſtq̄ dixit;
(quare id veriſſimum eſt: quod eſt poſterioribus: vt vera ſint: cauſa) ſubiungit
(quapropter eorum quæ ſemper ſunt principia veriſſima ſint ſemper neceſſe eſt)
Quaſi conſtet:quod eſt aliquibus exiſtendi cauſa,hoc eiſdem cauſam eſſe veritatis.Ex
quo ſequitur principia ſemper entium eſſe veriſſima.Nam quæ ſemper veris ſunt ve
riora,ea nimirum veriſſima ſunt.quibus verbis oſtendit verum cum ente cōiunctum
eſſe & cohærere.huc enī pertinent ea verba(quare vt quodq; eſt,ſic & veritatis eſt par
ticeps).quaſi dicat,vt entitatem res quæq; habet,ac eius eſt particeps,ſic obtinet verita
tem.(Non enim interdum ſunt vera).ſcilicet quia ſemper ſunt. Quanq̄ id cunctis
Sempiternis eſt comune.Quod vero ait.(Neq; illis vt ſint,quidq̄ eſt cauſa, ſed cæte-
ris illa).exceſſum ſempiternorum in veritate ſignificat.

At vero conſtat principium quoddam eſſe:& neq; profectione recta, ne-
q; ſpecie infinitas rerum cauſas eſſe,fieri.n.non poteſt, vt aut in materia,
cum hoc ex hoc oritur,abeatur in īfinitū,vt caro quidem ex terra,terra au
tem ex aere:aer vero ex igne fiat:& huiuſce nullus ſit finis,aut in eo vnde
eſt principium motus,vt homo quidem ab aere,aer autem a ſole, ſol vero
a diſcordia moueatur, & hiſce ſit exitus nullus,ſimili modo neq; ī eo gra-
tia cuius cætera ſunt,atq; fiunt,in infinitum profectio eſſe poteſt,vt am-
bulatio quidem ſanitatis,hæc autē fœlicitatis, fœlicitas vero cuiuſpiam
ſit itidem gratia,atq; hoc pacto aliud ſemper. Eodem modo nec in ra-
tione in infinitum abitio eſſe poteſt.

(At vero conſtat principium quoddam eſſe,& neq; profectione recta,neq; ſpecie infi 9
nitas rerum cauſas eſſe)pręfatus contemplatricem philoſophiam eſſe veritatis ſcien-
tiam,quę per cauſarum cognitionem comparatur,cauſas item maxime veras eſſe, qui
bus verbis philoſophia contemplatrici, cognitionem cauſarum neceſſariam eſſe
confirmauit, cum ſit veri contemplatrix, quoniam quę rebus ſempiternis cauſa ſunt
exiſtendi,ea veriſſima ſunt,ex neceſſitate ac prędictis conuenienter quaſdam eſſe cau
ſas oſtendit,ac in ipſis principium quoddam hoc eſt primam cauſam,nec reperi ab in
finito cauſas.ſic.n.cauſę non poſſent cognoſci,ſed neq; omnino eſſet aliqua cauſa, vt
ipſe demonſtrabit.oſtēdēdo autem cauſas non eſſe īnumeras,docet,eſſe principiū, &
cauſas poſſe cognoſci. Atq; neq; in rectum principia & cauſas infinitas eſſe poſſe,ne-
q; ſpecie. Eſſent autem in rectum infinitę,ſiquis in quocunq; genere cauſarum, vna
cauſa ſumpta,retro cedens aliam priorem diceret.vt ſi verbi gratia in genere cauſę ma
terialis:materia alicuius rei aliam haberet materiam,& illa rurſus aliam, & hoc nullo
pręſcripto fine, prorſus vt nulla eſſet vltima materia, quę non conſtaret ex materia.
vt ipſe quoq; exemplo declarat.ſi terra eſſet carnis materia,terrę aer, aeris ignis, ignis
quidq̄ aliud. & hoc in infinitum.ſimiliter in cauſa efficiente, quam ipſe vnde princi-
pium motus appellat, vt ſi hoc exempli gratia eſſet illius efficiens & mouens cauſa
huius iterum aliud,& illius item aliud & hoc in infinitum. Quemadmodum explicat
exemplo:vt ſi aer ſit hominis cauſa motrix, aeris ſol, ſolis rurſus diſcordia, & iterum
diſcordię aliud quidq̄: & hoc dempto fine progrediatur. Similis eſt ratio finis,

& cauſæ cuius gratia,ſi eſſet cuiuſq; propoſiti finis alius finis, cuis gratia fieter, & quo ferretur,prorſus vt nihil eſſet extremum,cuius gratia cętera fierent,ipſum vero nullius eſſet gratia. Nec aliter in cauſa formali pręcipiendum eſt,& ipſa,vt ipſe loquit̃,quiditate.ſi cuiuſq; propoſitæ formę alia eſſet forma,exẽpli grã ,ſi animalis forma ſit anima,animæ rurſus aliud quidđ vt mens,iterum mentis aliud. Atq; huiuſmodi quidem eſt cauſarum infinitas in rectum,ſpecie vero ſi non eſſent genera cauſarum , quattuor vt ipſe demonſtrauit aut alio determinato numero,ſed infinita,vt iis placebar qui ponebant in principiis infinita figurarum diſcrimina . Neutro tamen modo cauſas infinitas eſſe poſſe docet,& primum in rectum. Quanđ rectitudo cauſarum infinita non ita eſt nobis redarguenda,vt infinitatem ſecundum tempus ſumamus,& ad hunc modũ ſemper eius quod factum eſt ex aliquo cauſam accipiamus.ſic enim regreſſum in infinitũ procedere neceſſe eſt.cum ſic tempus ſit infinitum,& mundus ſempiternus.nam huiuſmodi acceptio,non cauſarum,ſed temporis infinitatem oſtendit.ſed tunc demun cauſarum infinitas demonſtraretur,ſi cauſa alia ante aliam ſpecie diuerſa in infinitum ſumeretur, Nam generationis,quæ tempore infinito nunđ intermittitur, eędem eſſe cauſæ demonſtrantur.

In hiſce nãq; mediis extra quę vltimũ ẽ atq; prius: neceſſe eſt id quod eſt prius eorum quæ ſunt, poſt ipſum cauſam eſſe. Si enim dicere nobis fuerit opus, quid ex tribus eſt cauſa: primum ſane dicemus: non enim dicemus vltimum: quippe cum nullius ſit ipſum vltimum cauſa: at neq; medium: eſt enim vnius vt patet cauſa. Nihil enim intereſt vnum an plura ſint media,& finita an infinita. Infinitorum vero hoc pacto, infinitiq; omnino partes omnes vſq; ad hoc præſens ſimiliter media ſunt. Quare ſi nihil ſit primum,cauſa nulla omnino eſt.

(In hiſce nanq; mediis extra quę vltimum eſt atq; prius,neceſſe eſt id,quod eſt prius, eorum,quę ſunt poſt ipſum cauſam eſſe.) Demonſtratione vniuerſali nullum cauſarum genus in rectum infinitum eſſe docet,ad hunc modum. In quibus ſunt aliqua media, ita demum vt aliquid ſit primum,aliquid extremum,& quędam interiecta,horum primum,vt mediorum,quęq; poſt ipſum ſequuntur,cauſa ſit neceſſe eſt .ſ. ſi hęc inter ipſa ſic ſe habeant vt hoc cauſa ſit .illud cauſę effectus.quod cur ita ſit demõſtrat in tribus explicans rationem.cęterum hoc in loco primum & vltimum non tempore , ſed diſcrimine formali cauſarum intelligi debet . Nam quę ſunt eiuſdem ſpeciei , in his non eſt aliud alio natura prius. Propoſitis ergo tribus ſic inter ſe habẽtibus, ſi quod nã ex his cęterorum ſit cauſa,ſtatuendum eſt,profecto primum eſſe cauſam dicere oportet. Nam vltimum cauſa eẽ cęterorum dici nõ poteſt, hoc enim nullius eſt cauſa cum nihil ſit ipſo poſterius. Neq; item medium.hoc enim cauſa eſt ſi quidẽ eſſe poteſt eius tantum quod ſequitur.nos autem quærimus ex tribus propoſitis , quod eſſe cæterorum cauſa. Nã vt medium ſeſe habet,ad id quod ipſum ſequit̃,ſic primũ ad mediũ . quo fit, vt mediũ nõ ſit tertii cauſa.cũ ipſum aliã cauſam obtineat,qua non exiſtẽte , ne ipſum qdẽ ſecundũ exiſteret.porro ſi nõ exiſteret,cauſa tertii eſſe nõ poſſit. Ergo dubiũ nõ ẽ, quin primũ cã ſit poſteriorũ.ſed rõne in tribus explicata! nihil ad demõſtrationẽ ĩtereſſe ait vnũ ne,an plura,ĩfinita ve media ſumant̃.cũ eadẽ ſit in cunctis ratio.quotquot

enim ſumantur, primum erit proprie cæterorum cauſa, non medium aliquod aut extremum. Non extremum, quoniam nullius omnino cauſa eſt: non aliquod medium, quoniam hoc altero indiget, ad exiſtendum. hoc eſt ſe antecedente, quod ſi nõ fuerit, ne ipm qdẽ erit. quo demõſtrato, vbi ſumpſit in oĩbus primũ eſſe cãm poſteriorũ: tráſit ad infinitũ, qđ in rectũ appellat: & cũ reperit in hmõi ĩfinito nihil eẽ primũ, ſumit id quod ſequitur, ne cauſam quidem in ipſo inueniri poſſe. Nã ſi cunctis in rebus primũ eſt cauſa, nõ autem mediorum aliquod, ĩ quibus huiſmodi habetur ordo, nimirum in quibus primum non habetur, ſed omnia ſunt media, in iis nihil eſt cauſa non ſolum primũ, ſed ne mediũ quidẽ aliquod. quod vero addit (hoc pacto) infinitum actu in cauſis ſignificat quia in huiuſmodi infinitis nihil eſt primum. quemadmodum indifformi. rurſus quod ſumptũ fuerit ſimiliter eſt cauſa (vſq; ad hoc preſens) inquit. i. uſq; ad extremũ, a quo cauſarum ĩquiſitionem exordimur. In quibus. n. prius aliquod, & poſterius accipere in ordine licet, in his alterum alterius cauſam eẽ verũ eſt fortaſſe dictu, licet nõ ſimpliciter cauſam. prius. n. poſterioris cauſa ẽ. in quibus vero nullũ medium alterum altero prius eſt per huiuſmodi ordinem, in his ne cauſa quidem ſumi poteſt. in infinitis autem non eſt aliud alio prius. Nam oĩa ſimiliter ſunt media, vt ipſe dixit. quoniã ſi priora ſint, quę magis accedunt ad principium, & primum, pfecto in quibus neq; principiũ, neq; primum eſt, in his nihil erit principio propius, neq; remotius. quõ fit vt in mediis nullus ordo ſeruetur. At ſi ordo nõ conſtat, profecto neq; aliud alio prius fuerit nec alterum alterius cauſa. Neq; vero tm̃ in rectũ, & ad hunc modum infinitorum omnes partes ſunt medię, ſed vtcumq; infinitorum. vt ſiquid eſſet magnitudine infinitum, ſpecie ve, aut tempore. nam oĩum actu infinitorum quęcũq; pars accipiatur media eſt. quia ſi nõ eſt media, eſt igitur extrema. at quod extremum habet, nõ eſt infinitum. Dixit aũt (ſimiliter hucuſq; ſiue ad hoc inſtans) qm̃ vſus fuerat demonſtratione in cauſis ſurſum in rectum ĩfinitis. Nam ſi a preſenti momẽto cauſas ſumamus, quęcũq; ſumpſerimus medię ſunt. ſi repetitio in infinitum progrediatur. itaq; huiuſmodi ĩfinitate cauſarum oſtẽditur, nihil ex cauſis futurum, cum cauſæ ante omne aſſumptum ſurſum ĩnumerabiles ſint. ſiquidem ſunt ĩfinitę. quo fit vt ne cauſę quidem ſint futurę, q̄q̄ nõ ſic ipſe demonſtrat, ſed ſumendo quoddam quaſi extremũ, & ſtatuẽdo ac demõſtrando fieri nõ poſſe, vt huius ſit aliqua cauſa, ſi cauſę ſint ſurſum ĩfinitę. Neq;. n aliter cauſarum infinitas nulla eſſe demõſtrari poteſt neq; ſurſum neq; deorſum, q̄ ſi aliquid ponatur, a quo vel ſurſum vel deorſum ſit aſſumẽdum. Quare ſi primum nõ eſt, prorſus nulla cauſa eſt. Qm̃ ſi omnes quę velut cauſę accipiũtur, quoniam ab alio cauſam habẽt, vt huiuſmodi exiſtant, cauſę ſint non tamen ſuapte natura & nihil ſit primum, nihil erit cauſa, qm̃ nihil eorum, que ſumuntur vt cauſę, ſua natura huiuſmodi eſt.

At vero neq; ad infera: ſi ſupera principium habent: in infinitum profecto eſſe poteſt: vt ex igne quidem aqua: ex hac autem terra: & ſic ſemper aliud quid genus fiat ac oriatur. Duplicato enim hoc ex hoc fit: non vt hoc poſt hoc fieri dicitur: velut ex iſthmiis dicuntur olympia fieri: ſed vt aut vir ex puero mutationem ſubeunte fieri dicitur: aut aer ex aqua.

xi (At vero neq; ad infera ſi ſupera principium habent in infinitum progreſſio eſſe poteſt.) Poſtq̄ oſtendit, progreſſionem cauſarum in rectum ſurſum infinitam eſſe non poſſe, ſed neceſſario, ſi qua omnino eſt cauſa, aliquod primum eſt, ac principiũ, ſi nũc viciſſim demonſtrat, ne deorſum quidem recta in infinitum cauſas ire poſſe, ſi principium cauſarum, & aliqua prima cauſa ſit, vt omnis cauſę effectus ſit rurſus alterius cauſa ſpecie ab ante genitis diuerſi. nimirum quoniam ſi ita fieret, vt aliquid rur

us idem generaretur ex iis quæ prius fuerãt genita, in orbem iretur, neq; in infinitum cauſæ deorſum recta procederent, q̃m quæ ſunt eadem ſpecie, horum cauſæ eædem ſpecie ſunt. quod exemplo a materia ſumpto docet dicens. ( vt ex igne quidem aqua ex hac autem terra, & ſic ſemper aliud quoddam genus fiat ac oriatur : ) quo in loco genus pro ſpecie dixit. ſed dictio qua propoſitum demonſtrat, non caret difficultate, quã breuiter explicare tentabo. fieri ac factum eſſe aliquid ex aliquo dupliciter dici ſumit. Aut. n. aliqd ex eo, qd iã efficit̃ pficiturq; factum eſt, quale id qd pfectũ eſt ex iis q̃ in ↄpriã pfectionẽ ↄgrediunt̃ p mutationẽ ĩ ipſis, ſic. n. ex puero vir efficit̃. & hęc ẽ generatio p accretionẽ: qn ẽt ex addiſcenti doctus: q̃ vocat̃ alteratio. & ex nõ ĩtelligẽte intelligens q̃ eſt p formã mutatio, eſt. n. pfectio. in hoc quoq; gñe fuerit aurorę in diem mutatio. Aurora. n. pficitur in diẽ ↄgrediendo, & ↄpriã ſpeciẽ ſeu formã aſſumit, itaq; hmõi gñationẽ fieri dicit ex eo, qd efficit̃. q̃m eſt q̃dã ex iam facto quodq; aliqd eſt in pfectionẽ progreſſio. Alia gñatio eſt mutatio ex eo, qd nondum eſt, in hoc aliqd eſſe quẽadmodũ aer ex aqua fieri dr̃, quã rurſus appellat ex gñatione, q̃m qd ita fit, nõ iam factũ aut pręexiſtens fit: atq; pficit̃: ſed eſt ex ipſa gñatione, cũ ante non fuerit. Neq;. n. gñatio, q̃ proprie intelligit̃, eſt mutatio ex non eſſe oĩo, in eſſe. cũ fiat ex interitu eius, qd prefuerat. Aer nãq; fit ex aqua nõ quod aqua fiat aer. ſed qa aer fit ex interitu aquæ & hmõi mutatiõe. In hos itaq; duos modos diuiſum eſſe reperit qd ex aliquo, in aliqd mutatur. quodq; fit vt ex aliqua cã & ſubiecto. modũ. omiſſit, qui poterat ex dictione ſignificari. q̃ ait hoc ex hoc: illũ ſcilicet, quo hoc ex hoc. i. hoc poſt hoc explicamus. Nã ludi olympii ex iſthmiis: aut contra fieri dicuntur. q̃m olympii fiunt poſt iſthmios: aut iſthmii poſt olympios. Neq;. n. cũ aliqua ad hunc modũ fiunt, hoc ex hoc fieri dicitur: q̃ſi alterũ ex altero velut ex cã fiat. hmõi ergo ſignificatũ õmiſit, qa ſermo d̃ cãis & iis q̃ fiũt ex cauſis ab ipõ ſuſceptus ẽ. hęc. n. ordinẽ tm̃ quẽdã tẽporis ſignificãt. cũ horũ ñ trãſeat alterũ in alterũ nec cõferat qdq̃ ad alterius gñationẽ. ſũptis igit̃ duobus cõmemoratis modis, qbus p mutationẽ alicuius ſubiecti hoc efficit̃ aliquid. neutro mõ progreſſũ in infinitũ fieri poſſe docet. Nam õ per alicuius interitũ ex ipſo fieri dicunt̃, ea ex gñatione fieri ait, non ex eo quod fit & iam eſt, q̃ quidẽ inter ipſa reciprocant̃. nã vt aer ex aqua fit: ſic ex aere fit aqua, q̃m idẽ ipſis eſt ſubiectũ atq; materia. Atquæ reciprocãtur, hæc haud dubie nõ progrediuntur in infinitũ, q̃m in idem regrediũtur. Quæ vero ex iam facto, quod ipm̃ manet ac efficitur mutantur: aut p accretionem, aut per alterationem: aut per formæ perfectionẽ, non illa quidẽ inuicem reflectuntur, tñ ex mediis ad perfectionẽ procedunt. Cum igitur media ſic perficiuntur, videmus oĩum eſſe aliquẽ finem. nec progreſſum ipſorum cuiuſpiam in propriã pfectionẽ abire in infinitum. Illorum vero generationẽ, q̃ per alterius interitũ fiunt, reciprocam eſſe cernimus. Alterius nanq; interitus eſt alterius generatio. porro ſi generatio reciproca eſt, quæ ſic ſunt cauſæ, non procedunt recta in infinitum deorſum. At ſi neq; in hoc, neq; in illo modo effectis alterum alterius recta in infinitum fit cauſa, & ſic ſolum aliud ex alio efficitur, oĩo non fiet in infinitum recta aliud ex alio.

Ex puero igitur virum fieri dicimus, vt ex eo quod fit, id quod factum eſt aut ex eo quod perficitur, id quod eſt pfectum. Vt enim inter eſſe atq; nõ eſſe, medium eſt generatio, ſic & inter id quod eſt atq; id quod non eſt, id quod fit medium ſemper eſt. Qui autem diſcit: fit ſciens, & id quod dicitur, ex addiſcente fieri ſcientem.

xii. (Vt igitur ex puero virum fieri dicimus) Poſtq̃ per exẽpla docuit mutationẽ alicuius in aliqd duplr̃ dici: ſũpto vtroq; exẽplo quõ fiat oſtẽdit, & ipſorũ explicat differẽtiam.

Ergo q̄ ſic fieri dicuntur,vt vir ex puero,vel doctus ex addiſcente ,hæc id habent pe-
culiare,quod ex eo quod fit,& iam eſt,perficiturq; & eſt medium , mutantur in factū
& perfectum.Nam vir factus eſt ex puero,cū id,ex quo fit iam eſſet : & maneret idēq;
fieret:& mutaretur in perfectam viri formam ex imperfecta.Pari ratione doctus ex ad
diſcente,& eunte in perfectionem.Sic item intelligens.Mutatio.n. ſecundū perfectio
nem & intelligere generatio q̄dam eſt , & ipſum quod intelligitur forma eſt & perfe-
ctio intellectus intelligentis . Quæcūq;.n.adhunc modum ex aliquo fiunt,eo ex quo
fiunt ſaluo,& in perfectionem eunte fiunt.ſed poſtq̄ dixit( vt ex eo,quod fit , id quod
factum eſt )addit(aut ex eo quod perficitur,id quod perfectum eſt)non quod aliud ſi-
gnificetur,ſed quia idem vtroq; modo dici poteſt. Nam quod ita factum eſt , ex eo qđ
efficeretur,& iam eſſet fiebat.& perfectum eſt ex eo:quod perficiebať . quod. n.fit idē
perficitur.ſed vbi dixit talia fieri,vt ex eo quod efficitur, docet quod efficitur , id entis
& non entis medium eſſe.quoniam vt inter eſſe & non eſſe medium tenet generatio:
quæ eſt mutatio ex non eſſe ad eſſe,quæ neq; non ens eſt , neq; iam ens . Nam per
generationem efficitur mutatio de nō eſſe ad eſſe,ſic quod fit ,cuius eſt generatio ſeſe
habet ad ſimpliciter ens,& ſimpliciter non ens & ipſorum eſt medium.quod oſtendit,
quia omne quod fit,per aliquod medium & ex aliquo medio fieri videtur . Nam vt ex
generatione,q̄ media eſt inter eſſe & non eſſe,fiunt q̄ adhunc modum efficiuntur , ſic
quod ex eo,quod fit,efficitur ex medio quodam efficitur . Nam quod fit medium eſt
entis & non entis,quippe quod alias eſt ens,alias non ens.Non eſt ſimpliciter ens,q̄m
non eſt perfectum,ens autem perfectum iam quiddam eſt . neq; ſimpliciter non ens,
quia cōtradictionis nihil eſt medium.quod.n.quodāmodo eſt ens,idem profecto ens
eſt.ſed quomodo q̄ ſic ex aliquo fiunt,ex eo quod fit perficiūtur , exemplo addiſcentis
declarauit.Addiſcens.n.eſt qui doctus efficitur.quiquidem ex addiſcente ad hunc mo
dum fit.quoniam addiſcēs efficitur manetq;,dum ad ſcientiam progreditur. q̄ addiſcē
tis eſt perfectio.Neq;.n.addiſcēs ſimpliciter efficitur,ſed doctus efficitur.& ipſum ad-
diſcere medium eſt inter ſcire,quod eſt proprie ens,& plenam ignorantiam,q̄ nō ens
ſimpliciter videri poteſt.Quæ igitur ad hūc modū ex aliquo fiunt,hæc ex medio entis
& non entis efficiuntur.

Ex aere vero fit aqua altero ſubeunte corruptionem . Quapropter in illis
quidem non fit reflexio , neq; fit puer ex viro . Non.n,ex generatione fit
id quod fit , ſed eſt poſt generationē , ſic enim ex aurora fit dies ,quia poſt
illam , iccirco neq; ex die fit aurora . In hiſce vero reflexio fit. Neutro au
tem modo in infinitum abiitio eſſe poteſt . Etenim illorum quidem cum
ſint media , finem eſſe neceſſe eſt , hæc autem reflectuntur , alterius enim
corruptio , alterius eſt generatio.

(Ex aere vero fit aqua altero ſubeunte corruptionem)Tranſit ad alterum intellectum 15
ex iis,quæ per diuiſionem explicarat,ipſum eiuſq; exemplum ponens dum ait(ex aere
vero fit aqua )aliterq; fieri docet,q̄ ex addiſcēte ſapientem,nec ex medio effici. huiuſ-
modi.n.generatio altero intereunte fieri dicitur , non autem manente & proficiente.
quamobrem q̄ priore mō perficiendo.ſ.fiunt,ea non reciprocantur interſe.Neq;.n.ex
puero vir efficitur,& rurſus ex viro puer.quippe cum perfectum non regrediatur in
imperfectum.cuius cauſam reddens ait.(Non.n.ex generatiōe fit,id quod fit. ſed poſt
generationē).i.Neq;.n.quod adhunc modum fit,exalterius interitu ipſaq; generatiōe
fit,ſed ex aliquo iam facto.Nam poſt generationem eſt factum eſſe. cum q̄ fiunt p ex-
ternorum

externorum interitum, iis principium exiſtendi ſit ipſa generatio. quandoquidem illo-
rum mutatio & interitus eſt horum generatio. non autem illa manent & fiũt. quæ autẽ
perficiuntur, & ad hunc modum ex quibuſdam fieri dicuntur, nõ fiunt ex generatione;
& mutatione prima, ſed poſt generationem. Nam quod efficitur, eſt quod ex genera-
tione factum eſt. vt infans, qui proficiens ętate puer, ac deinde vir efficitur. At vir nõ ef
ficitur ex generatione, ſed ex facto ex generatione & proficiente. quamobrem quę ad
hunc modum fiunt, non fiunt ex generatione, ſed poſt generationem. Quibus dictis
addit diem ad hunc modum ex aurora fieri. nam ex aurora dies efficitur, non item ex
die aurora. appellatq; auroram ipſum diluculum. aurora.n. eſt imperfecta. Nec dies ita
fit ex aurora, vt iſthmii ex olympiis. in his enim poſteritas tãtũ, ac ordo temporis ſigni
ficatur, non alterum eſt alterius ſubiectum. At aurora cum dies efficitur mutatur, ma-
netq; ac perficitur. eſt enim aurora dies imperfectus. in ipſa enim diurna lux non dum
eſt expreſſa & clara, ſed maligna etiam nunc. Dixit autem (quia poſt illam) quoniã au-
rora paulo poſt perficiendo dies efficitur. poſtq̃ vero docuit quę adhunc modum fiũt,
ea non inuicem reciprocari, vt exemplis & cauſa commemorata, patet, diſputat de iis;
quę ad interitum aliquorum ex ipſis fieri dicuntur. quę quidem ex generatione fieri di
cebat. docetq; ipſorum mutuam eſſe reciprocationem. Nam vt ex aqua fit aer, ſic viciſ
ſim ex are, aqua. Neq; enim alter alterius eſt finis, ſed omnia talia quę ex generatione
fiunt, propriam quandam perfectionem habent, cõmunem autem materiam ipſorum
ex æquo receptricem. Porro quę ſic efficiuntur, interſe reciprocari tum vſu rerum ex-
ploratũ eſt, tum quia corporũ formalis differẽtia nõ procedit in ĩfinitũ. quę ꝓcederet,
ſi ad hunc modum in infinitum aliud ex alio fieret. (Et.n. inquit illorũ cum ſint media,
finem eſſe neceſſe eſt) eorum dicit quæ ex mediis fiunt, & iam ex generatione ſunt en
tia, vt ea quę fiunt proficiendo. Nam eorum finis aliquis eſt, quę iam entia quędam, &
media ſunt. hęc igitur idcirco non habent generationem infinitam deorſum, quia finẽ
habent, quo ꝑ media ferantẽ, alia vero q̃m ĩuicẽ reciprocantẽ & adiecit. (Alterius.n. cor
ruptio eſt alterius generatio). quod in auditu quoq; phyſico demõſtratũ eſt. Poteſt etiã
illorum verborum ſenſus eſſe. Nam quę media ſunt, horum medius aliquis finis eſt.

Et inſuper fieri nequit, vt ipſum primum cum perpetuum ſit corrumpa
tur. Cum enim generatio non in infinitum ſurſum proficiſcatur, id ex
quo corrupto primo quippiam ortum eſt, perpetuum non eſſe neceſſe
eſt. Præterea id gratia cuius cæterea fiunt, eſt finis, tale autem eſt id
quod non ob aliud fit, ſed alia illius gratia fiunt. Quare ſi vltimum ta
le fuerit non erit, ſin vero nihil fuerit tale, non erit id gratia cuius cætera
fiunt, ſed qui infinitionem faciunt, ipſius boni naturam e medio tol-
lunt, & tamen nemo quicq̃ agere aggredietur, ſi non ſit id vltimum ac-
ceſſurus, Neq; profecto mens erit in ratione rerum, gratia nanq; cuiuſ
piam ſemper is agit, qui mentem habet, hoc enim eſt vltimum, vltimum
enim eſt finis.

xiiii (Et in ſuper fieri nequit, vt ipſum primum cum perpetuum ſit, corrumpatur. cũ.n. ge-
neratio non in infinitum ſurſum proficiſcatur, id ex quo corrupto primo quidpiam or
tum eſt, perpetuum non eſſe neceſſe eſt.) Poſtq̃ oſtendit in vniuerſum primũ cauſas
infinitas ſurſum eſſe non poſſe, deinde ne deorſum quidem, nunc idem de ſingulis cau
ſis priuatim demonſtrat, & in primis de cauſa materiali. demonſtraturus autem cauſas

non poſſe in infinitum ſurſum procedere,illud iacit fundamentum, primum ſubiectũ
ſempiternũ eẽ.Nam ſi natum fuiſſet,aliquid ſane ipſum pręcederet,exquo fuiſſet geni
tum.ac proinde ipſum non eſſet primum.cum ergo nullum ſubiectum ſit eo prius,effi
citur vt primum ſubiectum ſempiternum,& ingenitũ ſit.quamobrem, ex quo interce
dẽte aliquid efficitur,id non eſt primum ſubiectum.Nã qđ intercidit, id profecto non
eſt ſempiternũ, primum autem ſubiectum eſt ſempiternum,nõ igitur materia interce
dit,ſed eadem manet. ſed( Ex quo corrupto primo )dixit,quaſi diceret:ex quo abolito
perſe non ex accidenti,aliquid efficitur ,id non eſt ſempiternum. Materia.n. ex acci-
denti perit , quoniam priuatio , quę ipſi accidit in generatione eorum, quę ex materia
fiunt,aboletur.hoc ẽ.n.quod perſe interit,perſe vero materia ĩmortalis eſt. At ſi aliud
ex alia in infinitum fieret,nec eadem in cunctis generatis maneret, ipſa perſe interiret.
Ergo ſenſus poteſt ad huuc modum explicari.qui infinitum ſurſum inducit, aliud alii
materiam fieri tradens,hic confiteatur oportet,primum ſubiectum interire, quod ſem
piternum eſſe neceſſe eſt.ſi quidem ipſi nihil aliud ſubiicitur.neq; enim cauſę ſurſum
in infinitum procedunt.hoc autem diceret interire:ſi negaret idem cunctis generãdis
ſubiici,idemq; manere.ſed ſubiecti interitum aſſereret. Nam ſi quod eſt ipſo poſterius
ex ipſo abolito generatur,profecto ipſum non eſt ſempiternum. ſi enim cauſarum ſur
ſum tendentium eſt aliquis ſtatus,aliquid initium faciat oportet , primumq; ex prima
materia generetur. At ſi ipſa intereſite,fieret,neq; motus eſſet ſempiternus:neq; ipſa iã
eſſet prima & ſempiterna, quę prima cunctis ſubiicitur.cauſa igitur materialis nõ pro
cedit in infinitum ſurſum. hæc enim breuiſſime ab ipſo dicta ſunt.qui poſtq̃ dixerat.
( Et inſuper fieri nequit,vt ipſum primum cum perpetuum ſit,corrumpatur ).hoc quo
primum ſempiternum eſſe demonſtratur addit.( cum enim generatio nõ in ĩfinitum
ſurſum proficiſcatur )illud reiicens id circo primum ſubiectum eſt ſempiternum. Vel
poſtq̃ dixit.( Hæc autem reflectuntur interſe,alterius enim corruptio eſt alterius gene
ratio ).hoc probauit oſtendens primum ſubiectum,quod eſt proprie materia ſempiter
num eſſe,interiret nanq;,niſi permaneret,& conſeruaretur in cunctis rebus efficiẽdis,
ſed quæ ex ipſo fiunt,ipſo intereſite fierent ,& ſic rurſus,quę fiũt ex his.& ad hunc mo
dum cauſa materialis deorſum procederet in infinitum . quod quidem eſt abſurdum.
Nam vt demonſtratum eſt,aliquod primum ſubiectum ſic oportet. idemq; in cunctis
rebus efficiendis immortale maneat.quo fit, vt ex ipſo exiſtẽtia inuicem reciprocent.
prorſus vt alterius interitus alterius ſit generatio: in quocunq; enim efficiẽdorum fue-
rit,potentiam retinet,vt iterum in eodem ſpecie poſſit eſſe ex quo mutatur. Et hęc eſt
quę in efficienda mutatur,non autem ſemper vere in infinitum aliud alii ſubiectũ fit.
ſed ipſa mutando,in oppoſita mutatur,in quę dum ipſa tranſit generatio reciprocatur.
Neq;.n.hęc eſt,quæ interit in mutatione in generationem.Alioquin non eſſet ſempi-
terna.ſed aliud quiddam eſt,ex quo perſe ac primum intereunte res efficiuntur,priua-
tio videlicet,vt in primo phyſici auditus demonſtratur . ſed oſtenſo in cauſa materiali
non poſſe materiales cauſas deorſum in infinitum procedere , deinceps idem in cauſa
finali docet,dicens.( Quoniam vero id gratia cuius cætera fiũt eſt finis,tale autem eſt
id,quod non ob aliud fit.)quorum verborum hic ẽ ſenſus.ſi eſt aliquid id cuius gra-
tia,& cauſa finalis:profecto cauſæ huiuſmodi non eſt infinitus progreſſus:eſt.n. cauſa
finalis id cuius gratia cætera fiũt,& ipſum nullius,quod autem eſt huiuſmodi, id extre
mum eſt.ſi ergo in operibus naturalibus eſt extrema cauſa , hæc autem eſt cauſa fina-
lis:nõ eſt progreſſus deorſum in infinitum.contraq; ſi eſt in infinitum progreſſus,cau-
ſa finalis non habetur in operibus naturalibus,neq; id cuius gratia. At in operibus na-
turalibus huiuſmodi cauſam eſſe negare:id quidem eſt naturam boni ex rebus efficiẽ-
dis tollere.Nam cuius gratia cætera fiunt,id bonum ipſum eſt.quod inductione decla

ratur.omnis enim ars & omnis diſciplina,ſimiliter actio & electio bonum quoddã ap
petere videntur.vt dixit in ethicorum exordio.& princeps bonum eſt,quod appetunt
omnia.quare quæcunq; vel ratiõe vel natura fiunt,horum finis eſt bonum,Nemo.n.
prorſus ad quidpiam vel agendum,vel efficiendum aggrederetur,niſi idem eſſet ad fi
nem perducturus.ſi ergo finis & huiuſmodi cauſa eſt rerum efficiendarum propoſitũ
certe hoc ſublato,nullum opus inciperetur.Illud quoq; tolleretur, mentem intellectũ
ue,& naturam eſſe rerum efficiẽtes.quæcunq; enim vel natura vel intellectu fiunt,ali
cuius gratia fiunt.ſublato autem id,cuius gratia res per naturam aut intellectum fiunt,
nihil neq; per intellectum fieret,neq; per naturam.Adhęc vt ipſe in ethicis teſtatur,fru
ſtra eſſet appetitus,niſi eſſet aliquis finis oĩum rerum agẽdarũ,ſed aliud ob aliud in in
finitũ efficeretur.(Et tamen nemo quidq̃ agere aggrederetur,)manifeſto argumento
fieri nõ poſſe,docuit vt huiuſmodi cauſa e rebus ſummoueatur.porro ſi ẽ in efficiẽdo
rũm quoq; præſcriptus finis,nimirum cauſa finalis non progredietur in infinitum.ſed
poſtq̃ confirmauit cauſam finalem in rebus haberi,mutato in terminũ finis vocabulo,
docet huiuſmodi cauſas non excurrere in infinitum,quoniã quorum eſt aliquis termi
nus,ea non ſunt infinita.

At vero neq; quiditas in aliam diffinitionẽ abundantem ratione redigi
poteſt.Semper eni ea quę eſt ante,eſt magis:ea vero quæ eſt poſterior non
eſt;vbi autem primum non eſt:neq; id eſt profecto quod hęret.

xv (At vero neq; quiditas in aliam definitionem copioſiorem ſermone redigi poteſt).In
cauſa quoq; formali hæc enim eſt quam quiditatem appellamus, non eſſe proceſſum
in infinitum demonſtrat.vt propoſitæ formæ aut definitionis alia rurſus forma & defi
nitio ſit.quod ſignificauit addens(copioſiorem ſermone.)Definitio enim copioſior ſer
mone,q̃ definitum eſſe videtur. Neq;.n.homo par dictione eſt eius definitioni animal
rationabile mortale. Omne aũt definitum nominis locum habere videtur, ſi ad eius
explicatam definitionem ſpectes.quod quidem mihi loco incõmodi addidiſſe videt.
ſi enim definitio copioſior ẽ ſermone,q̃ definitũ,ſermões orationeſue p quos definitio
nes redditur,in infinitũ augeſceret.qđ eſt abſurdũ.ergo fieri nõ põt,vt ſemper explica
tæ definitionis ſit aliqua definitio,vt ſit aĩalis deffinitio,ſubſtantia animata ſenſualis,&
huius iterum definitionis ſit alia definitio,aut cuiuſq; eorũm, quæ in definitone conti
nentur.quo enim definitio longius aproxima hominis,qui definitur,definitione proce
det,eo minus formam hominis explicabit minuſq; ipſum definiet.ſemper enim prima
& proxima definitio eſt rei ipſius definitio.poſterior vero non iam illius rei eſt, ſed de
finitionis de ipſa reddita.in quibus ergo quæ primum explicatur non eſt definitio, in
his ne ſecunda quidem,aut tertia alia ve fuerit.Quoniam harum quæq; definitio pro
xime ante ipſam explicatæ definitionis,non ipſius rei eſt definitio. Cuius enim quę pri
mo redditur, non eſt definitio,huius multo ea minus,quæ poſt primam reddita eſt. Si
enim primo reddita definitio velut rei ipſius reddita eſt, ſecunda vero velut rationis
de re ipſa reddite,ſi prima non eſt rei definitio, ne ſecunda quidem erit ipſius. hæc.n.
ipſius eſſe poterat,ſi primo reddita,cuius ſecunda reddita eſt, ipſius rei fuiſſet. Nam
omnino in quibus primum non eſt,in his ne ſecundum quidem habetur. quod ſit ali
cuius primi ſecundum.quare quorum non eſt prima definitio,ne ſecunda quidem fue
rit.poteſt & primam vltimam appellare.nam vltima ratio, & vltima cauſa; & vltima
forma:poſt quam non amplius quærimus quare,eſt proprie definitio.quæ ſi nulla fue
rit propter infinitum proceſſum, ne priores quidem ipſa fuerint. Sunt tamen qui il
lud(ſermone copioſiorem)ſic accipiãt:quaſi dicat primo redditæ definitioni ſemper ali
quid addi prorſus vt ſecunda definitio pluribus verbis conſtet, quam prima.quoniam

ſemper ei quidq̄ additur. vt ſi prima hominis definitio ſit animal ingrediens bipes. Se-
cunda vero quæ habeat adiunctam aliquam differentiam diuerſam a prędictis, verbi
cauſa rōnabile, & rurſus huię addatur alia, vt primo reddita definitio augeatˀ in īfinitū.

Præterea qui ita dicunt, ſcientiam emedio tollunt, fieri enim nō poteſt vt
quicq̄ ſciatur, anteq̄ ad indiuidua ſit profectum.

(Præterea qui ita dicunt, ſcientiam e medio tollunt. fieri enim non poteſt, vt quidq̄ ſcia-
tur, anteq̄ ad indiuidua ſit peruentum.) indiuidua nunc appellat: quæ ſine medio adſūt xvi.
ex cōtinentibus enim & quæ ſine medio adſunt ſcientia paratur: vt in poſterioribus re-
ſolutoriis dictum eſt: quod fieri non poteſt: ſi omnium indefinitione contentorum ſint
definitiones. & ex his definitionibus definitio propoſitæ rei conpleatur. Nunc enim
quod per definitionem cuipiam adeſſe demonſtratur id ſine medio. ipſi videtur adeſſe.
at ſi omnis definitionis definitio fuerit in infinitum: ſemper erit terminus aliquis medi-
us cauſæ: qua aliquid alicui adeſſe demonſtratur, & ſubiecti, cui demonſtratur adeſſe.
nunq̄ enim cuipiam aliquid adeſſe ſine medio accipi concludiue poterit, ſi ſemper eius
quod accipitur: fuerit definitio. Neq; enim animal homini ſine medio aderit. ſed per
hoc quod homo eſt ſubſtantia animata ſenſualis. Rurſum hoc ipſum, ſubſtantia ani-
mata ſenſualis aderit homini per propriam definitionem, & illa iterum pari ratione per
ſuam & hoc in infinitum. Semper nanq; definitiones definitionum ſumptæ erunt me-
dii termini, per quos definitis adſint ea: quorum ſunt definitiones. indiuiduę igitur ac
medio vacantes propoſitiones tollentur. quibus ſublatis ſcientia quoq; & demonſtratio
ſublata. Erit veruntamen ſunt qui indiuidua ſingularia eſſe intelligāt. dicatq; ſcientias
tunc habere ſuum ſcibile, cum ea de quibus habentur indiuiduis ac propriis congrue-
re recipiuntur. Tunc enim quiſpiam ſciētiam eorum habet, quæ homini ad ſunt: cum
dicta ſingulis hominibus congruunt. fieri autem non poteſt: vt ad indiuidua peruenia-
tur, ſi cauſæ deorſum ſine fine procedant. quoniam indiuiduum eſt vltimum. vt autem
ad hoę perueniatur, fieri non poteſt. ſi mediæ cauſæ ſunt infinitę. prorſus vt dictum nō
de forma tātum, & definitione, ſed de cunctis cōmuniter cauſis dictū eſſe intelligatur.

Cognitioq; eſſe non poteſt. Qui nanq; fieri poteſt: vt ea quæ hoc pacto
ſunt infinita intelligantur. Non enim ſimile eſt in linea: vbi indiuiſioni-
bus quidem non ſtatur. Non fit autem vt intelligamus: niſi diuiſioni mo-
dū ponamus. Quocirca diuiſiones non enumerabit, qui infinitā trāſit.

(Cognitioq; eſſe non poteſt) docuit infinitorum actu cognitionem eſſe non poſſe. &
ab augētibus definitiones, & cauſas: communis enim eſt omnium ratio, cognitionem xvii.
tolli. cum ex cognitione cauſarum cognitio rerum: quam ſciētiam appellamus ex iſtat.
dixitq; infinita non poſſe cognoſci. ſed quoniam continentia infinita quodam modo eſ-
ſe videntur, propter diſſectionem in infinitum, eademq; cognoſci poſſe. ipſorum nan-
q; diuiſio in infinitum eſſe intelligitur, deinceps docet non perinde infinitatem in illis
eſſe, atq; in recto cauſarū proceſſu in infinitū. dicens. (Qui nanq; fieri poteſt, vt ea quę
hoc pacto ſunt intelligatur?). i. quæ ſunt actu infinita. Nam linea confeſſione omnium
infinite diuiditur. quia diuiſio nō conſiſtit: nunq̄ tamen lineam in infinita diuiſam eſſe
intelligimus. ſed cum intelligimus diſſectiones, conſiſtimus & a diuidendo ceſſamus,
& ſumimus finitas diuiſiones. Intelligimus enim, quomodo linea ſine fine ſecetur, & in
vniuerſum continentia, non item infinitas eius diuiſiones intelligimus. ſemper. n. quot-
cunq; intelligimus: finitas intelligimus. hoc. n. eſt quod ait. (Non fit autem vt intelli-
gamus, niſi diuiſioni modum ponamus.) Quamobrem qui lineam continentem, ac in-
finite diuiduā tranſit, is nō ita tranſit, vt ſectiones numeret, ipſaſq; quatenus diuidi poſ-

ſint accipiat. Nam qui adhunc modum tranſiret, nunq̃ ad finem perueniret ipſius. dixit autem. (quin finitam trãſit), pro eo quod eſt, infinite diuiduam. cæterum illæ partes vniuerſas lineę tranſit, quia infinitas non actu habetur in ipſa, ſed potentia. At cauſarum ſi altera alterius deorſum ſine fine cauſa eſt, nulla omnium cognitio eſſe poteſt. fiũt autem omnes actu infinitę. ſi ergo rerum cognitio ex cognitione cauſarum pendet, vt dictum eſt, & cauſæ ob infinitatem cognoſci nequeunt, ne ea quidem cognoſci poterunt, quorum hæ ſunt cauſæ.

Quinetiam materia hoc ipſo quod mouetur, intelligatur neceſſe eſt, atq; infiniti nullius eſt eſſe: quod ſi ita non eſt, infiniti eſſe infinitũ non eſt.

xviii. (Quinetiam materiam dum mouetur intelligere neceſſe eſt) infinitum cognitioni ſuapte natura ineptum eſſe, docet argumento materiæ. quæ ſua ratione infinita eſſe videtur. cum ex propria natura ſit informis ac ſine vllo proprio fine. quoniam igitur ẽ huiuſmodi, ipſius non habemus ſcientiam. aliquo. n. moto ipſam cogoſcimus. quippe cũ opinabilis ſit, non ſcibilis. ac vt ait plato, ſpuria ratiotinatiõe cognoſcibilis. vt vero Ariſtoteles, analogia proportioneq; cognoſcibilis & opinabilis. quemadmodum in phyſicis docuit. idem eſt ſenſus ſi ſcriptum ſit. (quinetiam materiam in ipſo quod mouetur intelligere neceſſe eſt.) quidam tamen (materiam mobilem) ſcribunt. qui ſic dictionẽ explicant. Quoniam materia non eſt infinita, quemadmodum actu infinita, idcirco illa cognoſci nequeũt, ipſa vero licet vt eſt, ſic eſſe infinita dicitur, quia ſemper in motu & mutatione aliqua eſſe intelligitur. i. quoniam propria forma, & qualitate vacat & ſubinde aliam aliamq; formam cõmutat, licet igitur ita ſit infinita, vt propter continentẽ motionem talis appelletur: intelligibilis tamen eſt atq; ſcibilis. neq;. n. pari ratione infinita eſt, atq; ea quę cognoſci nequeunt. quaſi dicat materiam, quę ſemper mouetur, & eſt in fluxu, & ob id infinita eſſe dicitur. quemadmodum linea propter ſectiones intelligere neceſſe eſt. quoniã non illo modo eſt infinita. vel mobilem intelligere neceſſe eſt dixit, pro eo quod eſt, quæ moueri & in fluxu verſari ac id circo infinita nuncupari vt linea & in tali eſſe ĩfinitate ĩtelligatur neceſſe eſt, id circo. n. ne materia quidem eſt ſcibilis. Hæc effatus hoc quod vniuerſale eſt adiicit. (Atq; ĩfiniti nullius eſt eſſe quod ſi ita nõ eſt, ĩfiniti eſſe ĩfinitum nõ eſt). quorum verborum ſenſus ad hunc modum explicatur. Quemadmodum homo, & hominis eſſe differũt, ſic fit in cunctis rebus cõpoſitis, eſſe. n. rei cuiq; per rationem & formam adeſt. homo. n. ex materia & forma cõſtat. eſſe aũt hominis ſimplex eſt. quippe cum forma ſit eius eſſe. Nam in rebus incorporeis idem eſt res, atq; ipſius eſſe. ſi quidem anima: hoc eſt quod eſſe animæ: eadem in rebus habẽtibus eſſe in materia differunt. quãuis ergo actu infinitum cognoſci nequeat: eſſe tamẽ ipſius neque fine caret, & cognoſci poteſt. Ratio. n. quæ ipſius naturam explicat, & forma nõ eſt ĩfinita, & cognoſci valet. ſed vbi dixit. (Atq; ĩfiniti nullius eſſe) quod ſignificat nihil actu ĩfinitum eſſe poſſe, ſubdit (quod ſi ita nõ eſt, infiniti eſſe ĩfinitum nõ eſt). i. per quod ĩfinitum cognoſci poteſt. poteſt autem per rationem: id nõ eſt infinitũ. Nã infinitum nõ eſt cognoſcibile, quatenus eſt infinitum. Illud autem (atq; infiniti nullius eſt eſſe) vel ſignificat nihil eſſe actu infinitum, aut nullam eſſe rem, cui ratio infiniti cõgruat. quia nulla eſt infinita. Quod ſi cui cõgruere ſtatueretur, ratio tamẽ ipſa per quã infiniti cognitio comparatur, nõ eſſet ĩfinita. Cauſas porro efficientes nõ eſſe infinitas tãquã perſpicum priuatim oſtendere ommiſit. quia ſi effectus nõ ſunt ĩfiniti ſpecie, ſed reciprocantur, certe multo minus cauſę ipſorum effectrices fuerint infinitę.

At qui ſi infinitæ etiam eſſent multitudine ſpecies cauſarum, neq; hoc pacto rerum profecto conſequi cognitionem poſſemus. Tunc enim ſcire ar-

bitramur,cum cauſas cognouerimus,fieri autem nequit,vt iſinito in tem-
pore,id quod finirum eſt,additione pertranſeamus.

(Atqui ſi infinitę etiã eſſent multitudine ſpecies cauſarum).Cum ſibl propoſuiſſet de- xix.
monſtrare cauſas non eſſe infinitas neq; in rectũ neq; ſecundum ſpeciẽ,& docuiſſet nõ
eſſe infinitas in rectum neq; ſurſum neq; deorſum.nunc dicit. Ne ſpecie quidẽ cauſas
infinitas eſſe poſſe.iacto fundamento predicto,actu infinita nõ poſſe cognoſci Nã ſpe
cie infinita,haud dubie actu ſunt infinita,ac ꝓinde cognoſci nequeunt. Quod ſi cauſæ
hoc eſt principia cognoſci nequeunt,ne illa quidẽ cognoſci poterunt, quę ex ipſis fiũt.
Tunc.n.aliquid nos cognoſcere putamus,cum ipſius cauſas cognoſcimus.quo fit,vt ſi
cauſarũ huiuſmodi infinitas detur,ſublata principiorum cognitione,ſcia de medio tol-
latur.quod vero ſequiẽ.(fieri autẽ nequit,vt in tempore finito id,qđ infinitum eſt addi-
tione pertrãſeamus) hmõi eſt.oĩs intellectio,quę comprehenſio quædã eſt rei intelle-
ctæ in tẽpore finito fit,infinitum vero additione.i.actu.eſt.n.actu infinitum,cuius ſem-
per eſt aliqd præterea ſumere,& inquo qdquid acceperis,aliquid extra ſupereſt, qđ igi
tur adhunc modum eſt infinitum,non põt tempore finito ꝑtranſiri. Nã qđ potentia &
diuiſione eſt infinitum,id tempore finito põt pertranſiri.qđ actu & additione id nõ po-
teſt.qm̃ ſemper cõprehenſo & intellecto aliquid aliud adiicitur. ſi ergo intellectus quæ
intelligit,ea tempore finito intelligit,pertrãſitq;,infinita vero tempore finito pertrãſiri,
& intelligi nequeũt,quia ſemper acceptis & intellectis aliquid adiicitur, profecto intel
lectus infinita intelligere nõ põt. Noſter itaq; Ariſtoteles ad huc modũ cauſas iſinitas
eſſe nõ poſſe demõſtrauit.Cæterũ põt idem alia via demõſtrari,ad hũc modum.Rerũ
cauſæ aut plures ſunt,aut vna.ſed vna cauſa eſſe nõ põt eorũ,quæ ſunt,& fiunt.vt alio
in loco demõſtratur.ſubiecto.n.aliquo,qđ efficitur indiget,& efficiẽte,ſecundũ formã
fieri aliquid demõſtratur,vna ergo tãtum cauſa eſſe nõ põt:ſunt igitur plures.At ſi plu
res,aut oẽs ſunt infinitæ,aut aliquę,aut vna.vt oẽs aut aliquæ ſint infinitæ fieri non põt.
ſcilicet qa multa infinita eſſe nõ poſſunt.porro neq; vna infinita eſſe põt,cæterę finitę.
qm̃ infinitũ cũ ſit vbiq;,alteri ſiue finito ſiue iſinito locũ nõ relinquit.ſed neq; ſi vna ſola
cã ſit,ea põt eſſe iſinita,qm̃ nullius eẽt cauſa.Neq;.n.ei cuius eſt cauſa locus relinquatẽ,
ſi cauſa ſit vbiq;.Qm̃ haud dubie infinitũ exiſtẽs quãtũ aliquod erit ꝑſe hoc ſeu ſit vbi
q; ſecundum quãtũ,ſiue ſcđm tempus. Quę argumẽtatio quanuis probabilis & diale
ctica eſſe videatur:poteſt tamen ſimiliter prædictis accommodari.

Auſcultationes autem per conſuetudines fiunt. Nam vt cõſueuimus:ſic
& oportere dici cenſemus,vt ea quæ pręter illas ſunt, nõ ſimilia : ſed ob in
ſolentiam ignota nobis,alienaq; magis videntur.Quod enim nobis eſt cõ
ſuetum,id nobis eſt notum.Quantam autem ea vim habent,quæ conſue-
ta ſunt nobis:leges ipſę declarant,in quibus circa fabuloſa & puerilia con
ſuetudo magis q̃ veritas poteſt.Quidam igitur niſi quiſpiam mathemati-
ce dicat,non acceptat eos qui dicunt. Quidam niſi per exempla dicatur,
non approbant.Sunt & qui poetam teſtem adducendum eſſe cenſent,at-
q; alii quidem omnia exacte dici volũt,aliis autem moleſtia eſt exacta do
ctrina , aut quia ſequi non poſſunt,aut quia quaſi calculum de rebus exi-
guis idipſum eſſe exiſtimant. Habet enim tale quid ipſa exacta doctrina,
quare quibuſdam vt in pactis atq; contractibus,ſic & in ſermonibus dili-
gentia talis illiberale quoddam eſſe videtur.

xx (Auſcultationes autē per conſuetudines fiunt.)his verbis docet, qui harum rationum auditores eſſe poſſint.quos & peritos eſſe & diligētiſſime exerceri oportere ait. propterea quod auditiones ex morum proprietate peculiari fiunt. Nam quibus ſumus aſſueti,his cenſemus,quæ dicuntur conſentire.quæ vero præter conſuetudinem noſtram dicuntur:ignotiora nobis videntur,quia peregrina alienaq; ſunt . quod ſignificat per illa verba.(item & præter hæc non ſimilia videntur).quanq̄ illud (item) ſuperuacaneum eſſe videtur.quod ſi aſcribatur,illud(aliter dici) deſideratur,in hunc modum, item aliter dici q̄ cōſueuimus,& diuerſa ab iis,quę audire ſolemus vidētur quod, ſignificat,cū ait quæ præter hęc dicuntur ignotiora fieri.Hæc effatus docet quam vim habeat cōſuetudo argumēto legum.Multa.n.fabuloſa a legum latoribus ſtatuuntur, qm̄ ſic ea credi ex vſu eſt.quibus fides ab iis,qui legi parent habetur.qm̄ his audiēdis aſſueſcunt. vt aliquos eſſe terrigenas,qui e terra nati fuerint.& alios ſparſis dentibus eſſe procreatos,ac proinde pro terra matre pugnare oportere,vel deos de ipſa cōtendiſſe.Atq; adhūc quidem modum Ariſtoteles dicto ſuo fidem facere conatur.Illud aut,(cōſuetudo circa ipſa magis:q̄ cognoſcendi veritas pōt)huiuſmodi eſt. vſq; adeo conſuetudinis q̄ veritatis maior eſt vis,vt cū falſa ſit,veritatem tū ſuperet conſuetudo,qm̄ cognitio eſt ſecundum veritatem.Quibus oſtenſis,& per hæc vi conſuetudinis explicata,auditorum exponit differentias,quibus interſe propter conſuetudinē differunt.Nam qui ſunt mathematibus aſſueti,ii dictorum demonſtrationes mathematicas omnino & exactas requirunt.aliter explicatas nō admittunt.Quibus autem per ęxempla diſcere mos eſt,ita docentibus delectantur.Iam qui poematis guadent,& in his ętatem cōſumpſerunt,diſputātes ferre nequeunt,niſi poetā quempiam dictorum teſtem adhibuerint.item quidam oīa accurate perquirunt.ſunt qui exactam perquiſitionem abhoreāt , vel quia laborāt, nec id conſequi poſſunt , vel quia nimium accurate diſcutere hominis eſſe putant minutiſſima quęq; ad calculos reuocātis.hoc eſt.n.qd ait( ꝑpter micrologiā).i.minutarū rerum rationem.huiuſmodi.n.ſpeciem prę ſe fert dictorum nimium accurata diſcuſio. Sumpta ſic opinandi occaſione,a cōtractibus & nimia ratione eorum: quæ veniunt in vſum.ſunt.n.quibus vt incōtractibus ſic in dictis , quoq; nimia diligētia tāq̄ illiberalis damnetur:& paruarū rerum diſcuſſio.Hæc vbi dixit:ac vim cōſuetudinis oſtēdit,quæ facit:vt pro ſuo quiſq; more quę dicuntur accipiat:adiungit.

Idcirco eruditum eſſe quemq; oportet , quonam pacto quæq; ſunt acceptanda : quoniam abſurdum eſt ſcientiam ſimul,& ſcientiæ quærere modum,vbi ne alterum quidem conſequi facile eſt.Mathematicorum autem exacta diſcuſſio non in vniuerſis eſt flagitanda,ſed in hiſce duntaxat quæ materia vacant. Quapropter modus ille non naturalis eſſe videtur , vniuerſa nanq; natura fortaſſe materiam habet. Quamobrem primum quid ſit natura conſiderare oportet,hoc enim pacto, & quibus de rebus eſt ſciētía naturalis:& ſi vnius facultatis,an plurium ſit.Cauſas principiaq; contemplari profecto patebit.

(Idcirco eruditū quēq; eſſe oportet:quo nā pacto quæq; ſunt acceptāda ). qd̕ tātſidem
xxi eſt:ac id qd in ethicis præcepit.periti hoīs eſſe exactū ipſum ea tenus in vno quoq; genere:flagitare:quatenus fert ipſius rei natura.qd p poſteriora reſolutoria demōſtrat inuēs nobis in vniuerſum peritū eſſe oportere,noſſeq; quo q̄ſq; modo pręcepta debeat audire,neq;.n.ſunt oīa ſimilia:nec ſimiliter exacta doctrina poſtulatˀ oīum præſertim: qui de rebus audituri ſunt:de quibus ſuſceptus eſt ſermo. quę neq; ſenſibilia ſunt ſiue de ſenſibilibus:nec nobis nota aut familiaria.qbus verbis ſignificat ī reſolutoriis & oīo

in logicis exerceri oportere ac demōſtrationū modos cognoſcere. & rōnū cōcluſiões. Abſurdum eſt.n.ſimul alicuius ſciētiam quærere, ſimulq́ quomodo ipſa ſciētia gignitur,& comparatur indagare.cum ne alterū quidē facile reperiatur. quod vero in libro ethicorum primo tradidit dum rationes quomodo eſſent accipiēdæ doceret,ſimile eſſe mathematicum ſuadētem ferre,& ab oratore demōſtrationes poſtulare, id hoc in loco cōfirmat.qui exquiſitionem mathematicam negat cunctis ī̄ rebus eſſe petendam. ſed in iis tātum quæ matęria vacant. qualia ſunt abſtracta. & mathematica īuens fortaſſe huiuſmodi exquiſitionem in pręſentia deſiderari.quæſtio.n.de primis cauſis, de rebus eſt materia vacantibus,nec nobis familiaribus.Illud aūt.(Quapropter ratio illa nō naturalis)vel dixit,quoniā eſt exacta hoc.n.prędixerat,ſed i quibuſdā exemplaribus modus ſcribitur pro ratione.& tūc ſenſus eſſet modū eſſe phyſici: vel quod dicit eſt huiuſmodi,omnia naturalia cum materia eſſe vidētur, mathematica vero ſine ipſa.quo fit vt mathematica hāc exactam diligentiam admittāt:naturalia nō item.Rationes igitur mathematicorū, quę de rebus īmaterialibus habētur,nō ſunt naturales.Neq́.n.tam exquiſitam rationē res naturales capiunt,vt quibus adeſt materia. Et fortaſſe verba hęc ad rationes ſiue ſermones pertinēt propoſitarū rerū. quæ rationes nō ſunt naturales, vt quæ de rebus īmaterialibus habeātur.quę exactiores rationes,quā res naturales deſiderant. ſed dicēs.(Vniuerſa nāq́ natura fortaſſe materiā habet)aduerbiū fortaſſe id circo appoſuit,quoniā circūlatum corpus eſt illud quidē naturale,nō tamē pro ſubiecto materiam habet.Illud aūt,quod ſequitur.(Quamobrem quid ſit natura,cōſiderare oportet. hoc.n.pacto,& quibus de rebus eſt ſciētia naturalis patebit)ſi ſimpliciter vt dictū eē videtur accipiatur:hunc librū nō pertinere ad methaphyſicā diſciplinā declarat. vt initio eius annotauimus.ſed eſſe quādā præfationē oīs philoſophię cōtemplatricis.cuius prima pars quo ad nos eſt phyſica ſeu naturalis:quę qualis ſit,& de quibus rebus diſſerat: tūc īueſtigare poterimus:ſi primū quid ſit natura cōſiderabimus. ſiquis tamē verba illa ſic accipiat vt ad rationes naturales & metaphycas diiudicandas referat,qui.n.primum quid ſit natura cōſiderauerit,& in quibus rebus naturalis doctrina verſetur cognouerit, is nō eſſe has rationes naturales,ſed exactiores & de rebus vacātibus materia pſpiciet, ſi huc igitur verba pertineāt,ſenſus fuerit,nō quidē hoc in loco quid ſit natura diſſerendū eē.ſed oportere,ante hāc doctrinā de rebus naturalibus diſputare, hic eſt.n.diſciplinarū ordo.& qui fuerit in doctrina rerū naturaliū exercitatus,hic quæ pertinēt ad metaphyſicā diſciplinā aſſequi poterit.At dictio quidē illa, auſcultatiōes aūt p cōſuetudines cōtingūt,ex iis,quę memorauimus eſt aperta.Pōt adhunc tū modū explicari. Poſtq̄ dixit cognitionē & diſciplinas ex præcognitis fieri,nā quorū cauſę cognoſci nequeūt, ne ipſa quidē cognoſci poſſunt, ad cōfirmādū ex antecognitis cognitiones fieri, addidit, illud auſcultationes pro conſuetudinibus fieri : & ſic doctrinam quenq́ audire velle, vt fuerit aſſuetus. Prorſus vt auditores quę dicuntur pro ſuo quiſq́ more & precognitione accipiant.

Finis ſecundi libri.

Enarratio Alexandri Aphr. in Secundi. libri primę philoſo-
phię latinis Tertium, interprete Io. geneſio.

NEceſſe eſt ad eam ſcientiam quam quærimus, ea primũ nos
aggredi, de quibus dubitare primum oportet. Hæc autem
ſunt ea, de quibus aliter quidã exiſtimarunt, & ſi quid prę
ter illa fuit neglectum atq; omiſſum. Eſt autem operæpre-
cium bene eos dubitare, qui conſequi percupiunt facultatẽ:
poſterior enim facultas ſolutio eſt eorũ, quæ prius dubitantur. Atq; fieri
non pōt: vt vinculum ſoluatur, ſi ignoretur.

Enar. pri NEceſſe eſt ad eam ſcientiam, quam quęrimus ea primum nos aggredi: de
quibus dubitare primum oportet) ſcientia quam quærimus: & de qua no
bis eſt ſermo ſuſceptus, ſapientia ipſa eſt & theologia. quæ ex ordine me
taphyſica inſcribitur, quoniã poſterior eſt quo ad nos naturali doctrina
quam item, ſolet primam philoſophiam appellare, quia primarum nobi-
liſſimarumq; rerum eſt contemplatrix. quod ipſum eſt in cauſa vt theolo
gia. i. ſcientia de deo nuncupetur. differit enim potiſſimum de cauſa, & forma, quam ip
ſi ſubſtantiam a materia prorſus abhorentem eſſe placet, primumq; deum & intelle-
ctum appellat. Ad inueſtigationem igitur huius ſcientiæ. & eorum, quæ per ipſam in-
quirentur, neceſſum eſſe ait ea primum commemorare ac recenſcere, de quibus in pri
mis eſt inquirẽdum. deinde propoſitis ipſarum rerum quæſtionibus, rem quemadmo
dum eſt præfatus perſequitur. Niſi ſiquis hæc ita accipiat, quaſi in vniuerſum præcipiã-
tur, doceatq; ad omnium ſcientiam inueſtigãdam in vniuerſum neceſſe eſſe, primum
ea cõmemorare, de quibus eſt primum differẽdum. per hęc enim via eſt ad ea, quę ſci
re cupimus inuenienda. Quod ſi ad omnem ſcientiam, ad hanc quoq; id neceſſarium
fuerit: Quę porro i ſingulis doctrinis dubitare ac differere oporteat docet cũ ait. (Hæc
autem ſunt ea, de quibus aliter quidam exiſtimarũt). Aliter. i. incõmode ac inepte. vel
apte quidem. ſed perperam. aut ſignificatq; aliter alii ſenſerint. Nam de quibus prio-
res auctores diuerſas habuere ſententias, ea maxime dubitãtur. aut quæ: cum eſſent co
gnitu neceſſaria, fuerunt tamen a prioribus ignorata. huiuſmodi autem quæſtiones ſe
diſputaturum eſſe ſignificat, cum ait dubitare ſiue differere oportere. Deinceps in vni
uerſum confirmat docetq; de re quapiam diſputaturis, vt quæ inquirunt inueniant, cõ-
modum eſſe primum de ipſis quærere ſeu dubitare, quoniam ipſorum facultas inuen-
tioq; & confirmatio ex inuentione pendet quæſitorum. ſed dictio commodius haberet
ſi pro (eſt autem) ſcriptũ eſſet (eſt. n.) Poſterior. n. facultas ſolutio ẽ eorum, quę prius
dubitantur. eſt aũt ſenſus. ſolutio enim prius quęſitorum cauſa eſt facultatis poſterius
comparãdæ. vel ſic facultas. n. poſterius adquirenda ex ſolutione prius quæſitorum cõ
paratur. Et profecto ipſe hinc propoſitam doctrinam exorditur. De iis. n. agere orditur
lii quę neceſſario ad hic propoſita conducunt. Nam quę in duobus primis dicta ſunt, ex-
ordium ipſius eſſę videri poſſunt & ad conſtituendum ordinẽ pertinere. quo factũ eſt,
vt quibuſdam hunc librum doctrinæ metaphycæ primum eſſe placuerit. (Nã fieri in-
quit nõ pōt, vt vinculũ ſoluaẽ, ſi ignoreẽ!) ſi quęſitorũ inuẽtio, & cõfirmatio ex dubitato
rũ ſolutione pẽdet, fieri aũt nõ pōt, vt qſpiã vinculũ aliqđ ſoluat, q ipm ignorat. i. q qũo
ligatũ fuerit neſcit. Nã qũo p ſciam vĩculũ ſoluas, qđ ignoras! ẽ aũt vinculũ i rebus quę
tendis mentis dubitatio quippe quæ rei vinculũ demonſtrat, profecto de iis quę in da

àc demonſtrari debent: primum dubitare neceſſarium eſt. ſi quidem inuentio dubita-
torũ ſolutionẽ ſequit̃ .nec dubitata ſolui poſſunt,ſi quo modo fuerit dubitatũ ignoret̃.
Sed dubitatio mentis idipſum de re declarat. Quo enim mens dubitat,
eò perſimilis eſt ligatis.fieri enim nequit, vt vlterius hæc,aut illi progre-
diantur.Quapropter difficultates omnes antea contemplari oportet, &
horum gratia,& quia homines qui quærunt, ſi primo non dubitauerint,
perſimiles hiſce ſunt:qui ignorant quorſum pergere oportet.& inſuper ne
q; ſi id quod quęritur,inuenerint tandem:nec ne,diſcernere poſſunt:finis
enim hiſce quidem non patet. At ei qui antea dubitauit, eſt manifeſtus,
Præterea melius ad iudicandum affectum eum eſſe neceſſe eſt, qui rõnes
etiam contendentes omnes perinde atq; aduerſarios audiuit.
(Sed dubitatio mentis id ipſum de re declarat).i.ſed mentis dubitatio vinculum,quod ii
in re habetur manifeſtat. cum autem dubitationem vinculum appellaſſet: dubitatio-
nis ad vinculum ſimilitudinem adiecit. Nam vt vinculum impedimento eſt,quomi-
nus vlterius & ad deſtinatum locum procedatur,ſic mens dubitatione rei vltra progre
di prohibetur.neutro enim modo vltra procedi poteſt. Nam nec qui ligatus eſt,nec
qui dubitat progredi valet.quia igitur oportet, vt vinculum cognoſcat: qui eſt ipſum
ſoluturus: idcirco neceſſe ait eſſe prius dubitare. Tum etiam quoniam qui de aliquo
inquirunt non dubitantes, ii cæcis ingredientibus ſimiles eſſe videntur. Qui enim
de re quapiam verba faciunt citra conſiderationem dubiorum,quæ inde emergunt,hi
non habent propoſitum,quo dicta ſpectare pertinereq; debent. Nam qui dubitaue-
rint antedictis eo ducuntur,vt via & ratione conquirant. Nam qui citra dubitandum
de rebus aliquibus quærunt,ii ignorantes de quibus quærendum ſit inquirunt.his au-
tẽ adiicit præterea non poſſe qui de aliquo quærunt abq; dubitatione cognoſcere, an
recte proceſſerint,& finem ſint conſequuti,quẽ petũt.cuius cauſa adiungit,quia ſic de
aliquo quęrentibus finis propoſitus ignoratur. quocirca ſimiles hos eſſe dixit iis,qui lo
cum quo vadant ignorant.vt pote quibus finis eſt ignotus,ſolutio namq; eorum,quæ
poſſunt de aliquo dubitari, finis eſt atq; inuentio ipſius. ſed & aliam ſupradictis cau-
ſam adiicit,cur ſit neceſſe prius dubitare.hęc autem eſt huiuſmodi. Quemadmodum
iudices ii rectius ferunt iudicium, qui & actorem & reum,non alterum ſolum audie-
rint,ſic in rebus inueſtigandis is ſapienter iudicabit, qui omnia quæ dubitari poſſunt
& dici ad confirmationem ipſorum & poſitionem pręcurrerit atq; ſoluerit,quibus ra-
tionibus quantas habeat dialectica ad philoſophiam & veritatis inquiſitionem com-
moditates ſimul aperitur.Eſt enim dialecticę munus quęrere, ac in vtranq; partem di-
ſputare,vt verum id eſſe intelligatur,quod in topicis ſcriptum eſt,vtilem eſſe dialecti-
cam ad philoſophiæ diſputationes.

Eſt itaq; dubitatio prima de hiſce,quæ in exordiis dubitauimus. Vtrũ vni-
us:an plurium ſcientiarum ſit cauſas contemplari.

(Eſt itaq; dubitatio prima de hiſce,quæ in exordiis dubitauimus.) Non eã dubitatio- iii
nem quã ponit:in exordiis dubitatã eſſe ait. Eſt.n.prima dubitatio:vt ipſe dicit:q̃ debet
diſputari:vtrũ vnius ſcię munus ſit oĩũ rerũ cauſas cõtẽplari:an pluriũ:vt alia ſcĩa alio
rũ pricipiorũ & cãrũ ſit cõtẽplatrix.quã dubitationẽ nõ videt̃ mouiſſe ĩ libris duobus
ſupioribus.ĩ prio.n.de aĩa eius meminiſſe videt̃.itaq; ſcẽſus fuerit de iis q̃ i exordiis du
bitauimus:primã dubitationẽ eẽ,quã primã ponit.In exordiis.n.de cãis dubitauit.pri
mã igitur dubitationem de cauſis hãc eẽ ait,quã cõmemorat. Dubitauit autẽ de cauſis

de cauſis in primo quidem maiore quęrens cauſarum genera quot ſunt. vbi diſputatis aliorum de cauſis opinionibus, quattuor eſſe genera cauſarũ ſtatuit. in primo aũt minore diſputãs vtrũ cauſa vel in rectũ, vel ſecundũ ſpeciem in infinitũ procedat, an conſiſtat, finitaq; habeatur, de his igitur prima dubitatio ſiue quęſtio hæc fuerit, quæ in præſentia commemoratur. vel igitur hoc eſt quod ait, vel primam de his dubitationem de iis eſſe de quibus in exordiis dubitauimus. quaſi non omnes ſint, de quibus in illis dubitauimus. quærentes an ſint, & quot ſint, de his igitur nunc dubitabimus, primaq; dubitatio hæc erit, nã & ipſa de cauſis eſt. Quidã tamen ob hæc. quæ ipſe hoc in loco tradit, hanc ipſam dubitationẽ primi minoris fini adſcribunt, q̃ illic nulla ratione iacet. Illud aũt (Vtrũ vnius, an plurium ſcientiarũ ſit cauſas cotemplari) hmõi eſt. Vtrũ cauſarũ oiũ, quas eẽ quattuor ſtatuimus, vna ſciẽtia ſit cõtẽplatrix, an alia ſcĩa aliã cãm cõtẽpletur, vt poſtea diſputãs cõfirmabit, vt merito dixerit (de his, q̃ in exordiis dubitauimus.) Nã in primo libro maiore de quattuor cauſis q̃ſiuit, de q bus quattuor cãis, hoc ĩ loco eſt diſputaturus, vtrũ ipſarũ cognitio vnius doctrinæ ſit.

Et vtrum hoc ſolum ad hanc ſcientiam ſpectet, principia inquam prima ſubſtãtiæ contẽplari, an ad ea principia ex quibus vniuerſi demonſtrãt. Ceu ſi fieri poſſit vt idem ac vnũ affirmetur ſimul, atq; negetur, nec ne, & iſtiuſmodi cætera.

4 (Et vtrum hoc ſolũ ad hanc ſcientiã ſpectet, principia inquam prima ſubſtantiæ cõtemplari) Secũda q̃ſtio quam diſputari oportere ait, hęc eſt. Vtrũ ſapientis, ac primi philoſophi, primęq; doctrinæ munus ſolũ ſit prima principia ſubſtãtiæ cognoſcere, an ad ipſam quoq; ptineat principia & demõſtratia cc gnoſcere. ex q̃bus demoſtrationes fiũt. q̃ principia cõia ſunt, & ſentẽtiæ nũcupãtur. hæc. n. ſunt oĩs ſciẽtiæ principia. Quorum verborũ hũc eẽ ſenſum innuit, verbo illo ſolũ, in dictiõe vero deſiderat illud (de principiis) ẽ. n. dicto cõſentaneũ. ſentẽtia vero ẽ, nõ poſſe cõtradictionẽ ſimul verã & falſam eẽ. & illud q̃ ſũt eidẽ æqualia: ea ĩterſe quoq; ęqualia ſunt. Itẽ ſi ab ęqualibus ęqualia demas: quę remanent ſunt ęqualia. & illud oĩs appetitus eſt boni: aut exiſtimati boni: & q̃ his ſimilia ſunt. Sed omniũ ſententiarũ cõmuniſſima eſt t quã de cõtradictione diximus, quippe quę in cũctis rebus vera eſt.

Et ſi ſit huiuſce ſcientiæ circa ſubſtãtiam verſari, vtrum vna ſit circa omnes: an plures, & ſi ſint plures: vtrum oẽs generis ſint eiuſdem, an aliæ ipſarũ ſapiẽtię, aliæ aliquo alio nomine ſint appellãdæ. Hoc etiã ipſum quærere neceſſariũ eſſe uidetur, vtrũ ſubſtantias ſenſibiles ſolum: an pręter has alias eſſe ſit aſſerendum: & vtrum vnũ ſit genus, an genera ſubſtãtiarum ſint plura, vt ii qui formas faciunt cẽſent, an inter has & ſenſibilia res mathematicas medias collocant. De his igitur, vti diximus, conſiderandum eſſe uidetur.

5 (Et ſi ſit huiuſce ſciẽtiæ circa ſubſtãtiã verſari, vtrũ vna ſit circa oẽs, an plures.) Tertia q̃ſtio ẽ. Si huius doctrinæ munus ẽ de ſubſtãtia, ſubſtãtięq; cauſis cõſiderare, ſubſtãtię aũt plures ſũt, q̃ppe quarũ alię intelligibiles ſũt, alię ſenſibiles, vt oporteat principia eẽ diuerſa, vtrũ ad hãc ſciẽtiã ptineat de oĩbus pricipiis ſubſtãtiarũ cõſiderare. vt ipſa vna cũcta principia, q̃ ſubſtãtiarũ ſũt cognoſcat, an plures ac diuerſæ doctrinæ principia cognoſcãt: q̃ ſunt diuerſarũ ſubſtãtiarũ. Quin etiã ſi plures ſunt: opęprẽtiũ fore ait diſputare: vtrũ hæ plures ſciẽtiæ interſe cognatæ ſint eiuſdẽq; gñis, & oẽs debeãt ſapiẽtiæ nũcupari. an nõ oẽs ſint ſapiẽtiæ: ſed q̃dam: caterę vero aliud genus ſortiantur.

Hæc effatus idquoq; quærendum eſſe ait, vtrum hæ tm̃ ſenſibiles ſubſtãtiæ ſint, an pręter has aliæ quędam habeantur. hoc enim nondum notum, neq; diſputatũ eſt. Differt aũt hæc queſtio cum prima. Quia in illa dictum eſt de principiis ſimpliciter, nõ de pricipiis ſubſtãtiæ, in hac vero, vtrum principiorum ſubſtantiæ ſit vna ſcientia, an plures, & ſi plures, vtrum ſint oẽs eiuſdem generis, & ſapientiæ, an quædam ſapientię ſint, alię aliud ſcientiarum genus. Deinceps quęrendum eſſe docet, vtrum vnum genus, vnaq; ratio ſit eunctarum ſubſtantiarum, an plura ipſarum genera pluresq; ratiões habeant. qd quomodo dixerit, ſubiectis verbis declarat. (vt ii, qui formas faciunt, & ĩter has & ſenſibilia res mathematicas medias collocant) quoniam authores idearum mathematica ſubſtantias eſſe putabant, quę neq; ideis, neq; ſenſibilibus ſubſtantis genere ſimiles eſſent. ſed huiuſmodi ſubſtantiarum naturam mediam illis eſſe dicebant. vt tria ſint ſecundum ſubſtantiam quemadmodum de platone in primo maiore dixit. Atq; hæc quidem quæſtio plus aliquid q̃ ſuperior habet. Neq; .n. in ipſa quærit, vtrũ plura ſint genera ſubſtãtiarum, hoc enim poſitum eſt: ſed vtrum eadem ſint & quę alii tradiderunt, itaq; illud vtrum (vnum ſit genus). quaſi cõſequiens prædictorum additum eſt. Nam cum dixiſſet: (vtrum ſubſtantias ſenſibiles ſolum, an pręter has alias eſſe ſit aſſerendum) intullit illud. (Et vtrum vnum ſit genus ſubſtantię) haud enim dubitari poteſt, quin facientes media inter ideas, & ſenſibiles ſubſtantias, plura genera præter ſenſibiles fecerint.

Et vtrum circa ſubſtantias tantũ ſit contemplatio, an & circa ea quæ perſe ſubſtantiis accidunt

(Et vtrum circa ſubſtantias tantum ſit contemplatio, an circa ea quæ per ſe ſubſtãtiis 6
accidunt.) Accidentia dicit quæ per ſe adſunt. vt ſit ſenſus. Vtrum de ſubſtantiis tãtũ ſit ſapiens diſputaturus, an etiã de perſe accidentibus. ſunt autem perſe accidentia proprie, quæ in definitiõbus accipiuntur. de quibus ei neceſſario agendum eſt: quia de quibuſdam ſcientia ſumi non poteſt: niſi quæ ad hunc modum adſunt cognoſcantur. Appellat autem perſe accidentia: inſeparabilia & propria & propemodum ſubſtantialia per quæ quarundam rerum deſcriptiones explicari ſolent vt triangulo perſe accidit, habere tres anguloſ duobus rectis æquales, & duo latera maiora eſſe tertio: vt cũq; cõmutentur. quare definitio eius non cõſtat ex his. ſic item numero accidit: vt par ſit, aut impar. & vnicuiq; entium vt vnum ſit, quatenus hoc aliquid eſt. & cætera accidentia, quę ad hunc modum adſunt.

Præterea cuius nam ſit de iis omnibus cõtemplari, de quibus artifices diſſerendi conſiderare conantur, ex ſolis veriſimilibus facientes conſiderationem, de eodem inquam & diuerſo, de ſimili & diſſimili, de contrarietate, de priore poſterioreue, & cæteris omnibus talibus, & de his inſup quæ per ſe illis accidunt, vt non quid illorum ſint ſingula, ſed etiam ſi vnum ſit contrarium vni conſideretur.

(Præterea de eodem de diuerſo, de ſimili, de diſſimili, identitate, contrarietate, priore 7
ac poſteriore,) Quærit vtrum ſapientis ſit ad veritatem & ſcientiam comparandam diſputare, quæ nam ſint, de iis quæ dialectica quoq; vſurpat, ex probabilibus colligẽs, & propoſita confirmans, quaſi dicat: ſi dialectici munus eſt de ipſis probabiliter diſſerere cuius intererit, de eiſdem vere diſputare. ꝑponit autẽ de his inquirere. ipſis enim vtitur in hac ſcientia ad aliquid demonſtrandum. vtitur nãq; eodem, quod in ſubſtantiis dicitur. cum quærat vtrum omnes ſubſtantiæ eædem ſint interſe: an diuerſe. ſed & alia

quę recenſuit in omnibus demonſtrationibus vſurpari neceſſe eſt. Hæc.n.cõmunia inſtrumenta ſunt demonſtrantibus, & ipſe in proceſſu docebit, quatenus harum rerum inquiſitio & conſideratio ad primum philoſophum pertineat. haud enim doctrina hæc logica eſt, vt quibuſdam eſt viſum, quia pleraq; talia in ipſa quæruntur, quoniam nõ propter hęc diſputat de his, neq; in hoc propoſitum intuetur, ſed quia primæ philoſophię ac entis, quã ens eſt contemplatricis munus eſt, de accidentibus, quę enti cõmuniter adſunt contemplari, cuiuſmodi hęc ſunt vt demonſtrabit. (Et de his in ſuper inquit quæ perſe illis accidunt. vt nõ ſolum quid illorum ſint ſingula, ſed etiã ſi vnũ ſit contrarium vni conſideretur) quæ dicat accidentia perſe expoſuit cum dixit. (Non ſolum quid illorum ſint ſingula) in ipſo.n.quid eſt quæ perſe adſunt cõtinetur. eſſe autem inqt quæ perſe adſunt accidentia exempli gratia omnis cõtrarietatis accidens pſe eſt medium habere, vel carere medio, vel quale eſt quod ipſe addit, ſi vnum ſit contrarium vni, an non. quod ipſum præceptum dialecticum eſſe videtur. quoniam diſpiciẽdum eſſe ait, num veritatem cuiuſpiam horum conſiderare pertineat ad ſapientem.

Et vtrum principia & elementa ſint genera ipſa, an ea quæ inſunt, & in quæ res quæq; diuiditur. Quod ſi ſint genera, vtrũ ſint ea quæ vltimo de indiuiduis ipſis dicuntur, an ipſa prima. Ceu vtrum animal, an homo pricipium ſit, & magis ſit præter ſingularia ipſa.

viii. (Et vtrum principia & elemẽta ſint genera ipſa, an ea quæ inſunt, & in quæ res quæq; diuiditur.) Queri ait oportere, vtrum genera ſint prĩcipia. eorum quorum genera ſũt. genera enim natura prima eſſe videntur. prima vero principia ſunt, an ea in quę diuiditur: ſubſtantia vt in materia, & forma, diuidi videtur, vel quattuor elementa ſiquaue alia ſimilia cuipiam ſupponere placet. quoniam in ea res quęq; diuiditur, ex quibus primum conſtituitur. ea vero cuiuſq; principia eſſe videtur, ex quibus primum cõſtat. vt elementa principia vocis ſunt. Quod ſi genera principia ſunt, rurſus operęprecium eſſe ait inueſtigare, num ſuprema genera, an quę proxima ſunt indiuiduis. quę licet iam indiuidua ſint, communiore tamen vocabulo genera vocat, quia generis nomen pro communi vſurpat.

Maxime vero quærendum atq; tractandum eſt, ſi præter materiam ſit aliqua per ſe cauſa, atq; hæc ſit ſeparabilis nec ne, & vtrum vna, an plures numero ſit.

ix (Maxime vero quærendum atq; tractandũ eſt, ſi præter materiam ſit aliqua per ſe cauſa.) quod ait huiuſmodi eſt. Quidam veterum phyſicorum qui materiam tantum cauſam per ſe eſſe ſtatuebant, huius affectiones cauſas ex accidenti eſſe confirmabant. his enim cauſam perſe aerem vel aquam eſſe placebat, quidpiam ve medium, aut aliquid aliud quod principium & elementum eſſe ſtatuiſſent. cum horum tantum ſingula perſe entia eſſe traderent, ex accidenti vero raritatem & denſitatem: vel concretionem & diſcretionem. Iſti ergo materiam & ſubiectum, per ſe cauſam eſſe dicentes aliquam aliam cauſam adiiciebant, ſed per accidens. hæc enim materiæ accidunt. ſed ipſe hoc in loco, non vtrum ſit aliqua ex accidẽti cauſa præter materiam querendum eẽ ait. ſed vtrum perſe. vt in phyſico auditu docuit, nihil.n.minus alia, quin potius magis, q̃ materia eſſe cauſę videri poſſunt. Item ſi præter materiam eſt aliqua perſe cauſa, diſputare rurſus oportere ait, num ſit hæc a materia ſeiuncta, & perſe ſubſiſtens, an in materia, qualis eſt forma materialis. & ſtoicorum ſententia deus & cauſa efficiens. Ad hęc ſi qua ẽ ſeparata & immaterialis cauſa, vtrum hæc vna numero ſit, an plures. quã quę-

ſtionem in huius operis decimo libro diſputat.

Et vtrum ſit quippiam præter ipſum totum, dico autem totum, cum de
materia quippiam prędicatur, an nihil, an quorundam ſit, quorundã non
ſit, & equales rerum ſit tales.

(Et vtrum ſit quidpiam præter ipſum totum, dico autem totum, cum de materia quid- x
piam prædicatur). Totum appellat vel commune, quod de ſingularibus, rebuſq; mate
rialibus dicitur, & tum quæſtio hęc eſſet, vtrum pręter cõmune & totum, quod de ma
teriali prędicaẽ, ſit aliqua alia forma ſeparata: an præter cõmune nulla ſit forma & idea.
An quorundam ſit: aliorum ſecus, vt auctores idearum tradunt. qui eorum, quæ pręter
naturam fiunt, & item artificioſorum ideas eſſe negabant. vel totum appellat totũ cõ-
poſitum. ſed cum totum dixiſſet, quomodo totum dixerit: exponit dicens (cum de ma-
teria quippiam prędicatur). i. qñ materia cum aliqua forma ſumitur. vel totum vocat
materiale: vt ſit quæſtio nunqua forma ſeparata ſit, præter materialem. hæc. n. de mate-
ria prædicatur: eſtq; totum materia cũ forma, quæ in ipſa habetur: an nulla talis ſit. An
quædam formæ ſint a materia ſeparatę. quędam ſecus. hoc. n. ſignificat cũ ait. (An quo
rundam ſit, quorũdam nõ ſit). Et ſiquę omnino formæ ſine materia ſunt, quot hę ſunt.
de quibus, vt ſupra cõmemorauit, diſſerit: dum de ſubſtantiis incõmutabilibus verba fa
cit. Itaq; per ſuperiorem quæſtionem inquirit: nunqua ſit alia perſe cauſa præter mate-
riam, & ſi eſt, vtrum ſit a materia ſemota: an cum ipſa: per hanc vero ſimpliciter vtrũ ſit
aliqua forma ſine materia.

Pręterea principia numero ne, an ſpecie, tam in rationibus, q̄ in ſubiecto
ſunt definita. Et vtrum rerum quæ occidunt, & rerum quæ non occidunt
eadem principia ſint, an diuerſa. Et vtrum omnia corruptionis expertia
ſint, an principia rerum quę corrumpuntur: ſubeant corruptionẽ & ipſa.

(Præterea principia numero ne: an ſpecie ſint definita) quærendum eſt ait principia &
cauſæ, ſi finita ſunt: vtrum non ſpecie tantum: ſed etiam numero ſint finita: vt cauſa effi xi
ciens ſit vna numero: & materia vna numero: & cętera pari ratione: an licet cauſa nõ ſit
vna numero in vna quaq; ſpecie cauſæ: ſpecie tamen finitæ ſunt. Nam eſſe ſpecie infini
ta principia: ponere, vt abſurdum: prętermiſit. & quia in ſuperiore libro id demõſtratũ
eſt. & cauſas eſſe finitas in omni genere cauſæ. Idem aſit de cauſis formalibus quæri ait
oportere. hę nanq; ſunt, que in rationibus habentur. cum per eas cuiuſq; ratio definitio
q; explicetur. item de materialibus, quoniam hæc ſubiecta ſunt. quod ſi efficiẽs quoq;
& finalis cauſa genera cauſarum ſunt: vt dixit in auditu phyſico: profecto de oĩbus cau
ſis dixiſſe videbiẽ. poteſt tamen per cauſas: quæ in rationibus habẽtur: principia demõ
ſtrationum inuere. quas ſententias appellamus: de quibus ſupra mentionem fecit: per
eas vero quæ in ſubiecto: principia ſubſtantiarũ. quoniã ſubſtantię ſubiiciuntur. Illud
item quęrere cõmodum eſſe ait: vtrum eadẽ ſint principia mortalium rerum: atq; ĩmor
talium: an diuerſa. & ſi diuerſa: vtrum omnia ſint immortalia: an mortalium caduca. &
viciſſim eorum quę interire nequeunt, immortalia.

Præterea quęrẽdum eſt id quod omnium eſt difficilimũ, & dubitationem
maximam habet, vtrum vnum ipſum & id quod eſt: non aliud quicq̄, ſed
eorum quæ ſunt ſubſtantia ſit, vt Pythagorici Platoq; dicebãt, an nõ ita,
ſed aliud quippiam ſit ei ſubiectum: vt ſentẽtia quidem Empedoclis amí
citia, quorũdã aũt aliorũ, ignis, vel aer, vel aqua. Et vtrũ principia vniuer
ſalia ſint, an ita ſeſe habeãt, vt res ſingulares. Et potẽtia ne ſũt: an actu.

xii (Præterea id, quod eſt omniũ difficillimũ, & dubitationem maximã habet, vtrũ vnũ ipſum, & id q᷑ eſt, nõ aliud quidq̃, ſed eorũ, q̃ ſunt, ſubſtãtia ſit) Queſtio quã maximã habere cõtrouerſiã ait hæc eſt. vtrũ vnũ, & ens ipſa ſint ſubſtãtię, & rerũ principia, hoc.n. ſignificat, cũ ait (Sed eorum quæ ſunt, ſubſtantia ſit) vt Pythagoricis placet, & Platoni, q ipſiens, & ipſiunum faciebat, Cuius ſententię meminit in tertio libro Phyſici auditus, cũ de infinito diſputaret, & in huius operis primo maiore libro, An aliæ quædã naturę ſubiiciãtur: quibus & vnũ & ens accidant. vt naturales tradunt, q aquã, vel aerem, amicitiãue, aut mentẽ, aut quidpiã ſimile rerum principiũ eſſe ſtatuũt. cuius & ens & vnũ accidẽtia eſſe aiunt. Et vtrum principia in propria ſubſtantia, & per ſe ſint, vt ſingula queq; entia, an nõ, ſed quẽadmodũ genera vniuerſaliaq;, & cõia, quibus eſſe in eo eſt, quod de ſingularibus ꝑdicantur. Quæ dubitatio diuerſa eſt ab ea, q̃ paulo ante propoſita eſt, quærebatur, nũ principia, & elementa, ſunt genera, an ea q̃ in rebus habẽtur, in q̃ ipſe ſingulę diuidũtur. quoniã in illa quæritur, vtrum ea q̃ in ſingularibus habẽtur, in q̃ ipſa ſingularia diſtribuũtur, ſint ipſorũ principia, an cõia quæ de ipſis prædicãtur. In hac vero cõmuniter, & in vniuerſum vtrũ principia ſic ſe habeant, vt cõia, quibus non licet per ſe ſubſiſtere: an quẽadmodum ſingularia: & ſi adhunc modum: vtrũ principia poteſtate ſint, vt materia, an actu per ſe exiſtant, vt ignis, aut aliquod corpus tale quippiã elemetum eſſe ſtatuentibus.

Et alio ne modo: an motu. Hæc enim magnam dubitationem præbere poſſunt. Inſuper quærendum eſt, ſi numeri longitudines, figuræ, ac puncta, ſubſtantiæ quædam ſint: nec ne. Quod ſi ſubſtantiæ ſint. vtrum a ſenſibilibus ſint ſeparatæ, an ſint in ipſis. De his enim omnibus non ſolum difficile eſt conſequi veritatem: ſed ne ratione quidẽ bene dubitare facile eſt. Primum igitur quærendum eſt de quibus diximus primum, vtrum vnius an plurium ſit ſcientiarum genera cauſarum omnia cõtemplari. Et enim quo nam pacto vnius erit ſcientiæ principia rerum cognoſcere, cum non ſint contraria,

xiii (Et alio ne modo, an motu. hæc enim magnam dubitationẽ præbere poſſunt.) hoc eſt quod quærendum eſſe ait, vtrum principia ob hoc principia ſint: quod moueant, & efficiant ea: quorum principia ſunt. an ob aliam rationem? Nam quoddam principiũ mouens eſſe videtur, vt efficiens: aliud non item vt materiale: ſed fortaſſe ſenſus alius eſt, adhunc modum. vtrum hæc principia moueantur, dum cauſæ ſunt rebus, quæ ex ipſis fiunt, an immota maneant. vt ideæ per ipſarum auctores. cuiuſmodi eſt etiã prima cauſa. Quin & aliter verba illa exponi poſſunt: vtrum principia moueantur: & alterum in alterum cõmutet, an ſint huius viciſſitudinis immunia. Adhæc illud quoq; inquiſitione dignum eſſe ait, num mathematica ſubſtantię ſint, an non. Mathematica.n. ſunt numeri, longitudines, & figuræ. planę videlicet vt triangulus, quadratus: circulus & cætera id genus. item puncta, idq; vt quibuſdam placet, an ſecus. Et ſi ſubſtãtiæ ſunt, vtrum ſint a ſenſibilibus ſeparatæ, & per ſe, an in his mathematica eẽ habeãt. Sed præfatus de quibus dubitandum quærendum ve ſit, non ſolum veritatem in his deliteſcentem eruere perdifficile fore ait, quippe cum prędictorum veritatis inuentio caput & ſumma ſit huius ſcientię, ſed ipſam etiam inquiſitionem plenã eſſe difficultatis. Deinceps aggreditur ad illam quæſtionem diſputandam: quã primum diſſerere propoſuerat. ea vero eſt, vtrum vnius ſcientię munus ſit de omnibus principiis cunctiſ. ꝑ cauſis diſſerere an plurium, vt alia de alio genere cauſæ ſigillãtim conſideret. Et in primis non eſſe vnius ſcientiæ de oĩbus cauſis inueſtigare, arguere conatur. vtiturq; primum hm̃oi rõne. quod

rum ſpecie diſcrepantium eadem habetur ſciẽtia,hæc inter ſe oppoſita ſunt, cauſæ autem nõ ſunt inter ſe oppoſitæ,nõ eſt igitur eadem ſciẽtia cauſarum ſpecie diſcrepãtiũ. Quę ratio eſt in ſecũda figura,& quod admodum pertinet apta & ſyllogiſtica.primam tamẽ propoſitionem falſam aſſumit. Neq;.n.verum eſt.quorum differẽtium ſpecie eadem eſt ſciẽtia,hæc interſe pugnare.Illud verum eſt oppoſitorum eãdem eſſe doctrinã ità id quod cum hoc cõuertitur .ſ.quorum nõ eſt eadem ſciẽtia, ea nõ ſunt inter ſe oppoſita,hoc nõ eſt idem,atq; id quod ſupra dixit,quorum nõ eſt eadem ſciẽtia,hęc inter ſe oppoſita ſunt.tũc.n.differẽtium ſpecie dũtaxat:ſi cõtraria ſint:eãdem eſſe doctrinam ſtatueretur.quod ſignificauit,dicẽs. (Quo nam pacto vnius erit ſciẽtię,principia rerũ cognoſcere,cum nõ ſint cõtraria,) hic autem cõtrariorũ eãdem eſſe ſciẽtiam ſumitur. nõ tamẽ cõtrariorũ tãtum.Nihil.n.prohibet eãdem ſciẽtiam quorũpiam nõ oppoſitorum eſſe.Nam de quibus geometria diſſerit,ea nõ pugnãt inter ſe. ſed & philoſophia naturalis,& actiua quę ſpecie differũt,& ſi nõ ſunt oppoſitæ, ſub vnam tamẽ ſciẽtiam cadunt.Præterea pricipia in oppoſita redigi poſſe,cuipiã fortaſſe placebit:in effectiuũ .ſ.& paſſiuum.materia.n.paſſiua eſt,tria vero principia,quæ circa materiam verſantur ad formale referuntur.formale autem effectiuum eſt,cum oẽ efficiens per formam,& perfectionem,quam obtinet efficiat.

Præterea compluribus eorum quæ ſunt non omnia competunt. Qui nãq; fieri poteſt,vt immobilibus ſit principium motus, aut boni natura, ſi omne quidem quod eſt per ſe atq; ſuapte natura bonum finis ſit,atq; adeo cauſa vt illius gratia cætera ſint atq; fiant: finis autem & id cuius gratia cætera fiunt,actionis ſit cuiuſpiam finis: actiones verò omnes efficiãtur cum motu. Quare fieri non poteſt, vt in immobilibus hoc principium, aut vllum ſit per ſe bonum. Quapropter & in mathematicis nihil omnino per hanc oſtenditur cauſam: neq; vlla prorſus ex eo fit demonſtratio: quia ſic eſt melius,aut deterius.Quin nemo mẽtionem vllam omnino facit.Iccirco ſophiſtarum quidam vt Ariſtippus in ipſa inuehebatur: in cæteris quidem inquiens artibus, & etiam ſordidis: vt in ædificandi facultate:atq; ſuẽdi oĩa dici:quia ſic eſt melius,aut deterius,mathematicas vero nullam bonorum malorumq; curam habere.

(Præterea cõpluribus eorum,quæ ſunt,non omnia competant.) Hæc quoq; argumẽ- xiiii
tatio eo pertinet,vt nõ vna ſciẽtia de cunctis cauſis differere doceatur,quæ quidem argumentatio ab ipſis ſcibilibus ſumpta eſt.Nam ſi non cuncta ſcibilia omnes cauſas habent,ſcientiæ autem propriorum ſuorumq; ſcibilium cõtemplatrices ſunt: ſatis declaratur,ea quamq; principia cognoſcere,quæ in propriis ipſius ſcibilibus cõtinẽtur. Ac proinde alia aliorum eſſe cognitricem,eorum.ſ. quanq; quæ in ſuis ſcibilibus habẽtur. Non haberi aũt in cunctis ſcibilibus omnes cauſas in rebus immobilibus oſtendit.immobilia.n.appellat ingenita,& immortalia, principium vero motus dicit cauſam efficientẽ.quibus immobilibus annumerat mathematica.In his.n.neq; cauſa habetur,vnde principium motus proficiſcitur,hoc eſt efficiens,nam quomodo ingenitarum rerũ & imobilium efficiẽs,ac mouens cauſa eiſe poſſit?neq; item boni natura ineſt.i.finis& cuius gr̃a.Cauſa.n.vt bonũ eſt,cuius gr̃a cætera fiũt:ipſa vero nullius eſt gratia.huiuſmodi aũt eſt finis.At finis ali cuiuſq; gratia quæ ad finẽ pertinẽt, efficere in actionibus cõſiſtit,& in effectiuis actiuiſq; ſciẽtiis. porro inquibus effectio & actio ineſt,in iis mo

tus etiam habetur, nõ igitur in immobilibus eſt cauſa finalis, quæ quidem ſua natura
& ſimpliciter bonum eſt.hoc nãq; innuit, cum ait (quod perſe ac ſuapte natura bonum
eſt.)quod ipſibonum appellauit. Cæterum demonſtrare moliens cauſam vt finem nõ
in cunctis rebus haberi:non magis q̃ efficientem, neutra.n.ĩmobilibus attribuitur, nõ
dixit cauſam finalem in ipſis nõ haberi, ſed naturam boni:cui accidit eſſe fini. Quamo
brem primum a bono ſumẽs argumẽtum:docet a rebus ĩmobilibus cauſam vt finem
abeſſe, dum in cunctis rebus bonum finem eſſe demonſtrat. ſed quia non nulla bona
ſunt effectiua:qualia bona finis habeant rationẽ explicauit:dicens.(ſi omne quidẽ quod
eſt perſe:atq; ſuapte natura bonum:finis eſt)ſed ſumens, quod perſe bonum eſt:id eſſe
cauſam vt finem. vbi oſtendit cauſam vt finem cuiuſpiam actionis eſſe finẽ:omnes aũt
actiones cum motu peragũtnam virtutum actiones quæ honeſtum habẽt propoſitum,
cum motu efficiuntur:quin & artes ſingulæ:quæ boni cuiuſdam ſunt appetentes, id ip
ſum per actionem & motum indipiſcuntur:per hæc demonſtrauit in rebus immobili-
bus nõ eſſe cauſam:quę boni & finis rationem habeat. Illud vero (Aut ullũ ſit perſe bo
num)perinde eſt ac ſi diceret nulli eſt bonum vt finis. At ipſibonum per ſe ſuaq; natu-
ra bonum eſt.quod aſit ſic bonum eſt:id finem eſſe dixit. quod verũ eſſe docuit mathe-
matum exemplo. In his.n.neq; efficiens cauſa neq; finis habetur:neq; vllus vnq̃ in geo
metria:cum aliquid demonſtraret:cauſam reddidit, quia ſic melius eſt:vt diceret exem
pli gratia trianguli angulos pares eſſe duobus rectis, qm̃ hoc melius ſit quemadmodũ
in operibus quæ natura fiunt, aut arte mouentur redditur cauſa gratia cuius. Næc om-
nino quiſq̃ geometra cauſæ vt finis mentionem fecit. quæ ſi vera ſunt, efficitur vt aliæ
ſcientiæ aliarum cauſarum cognitrices ſint, ad hoc.n.cõcludendum illa cõmemoraue-
rat: ſed cum dixiſſet in mathematicis non eſſe cauſam vt finem, quod quidẽ eſt bonũ:
in huius confirmationẽ:ſophiſtarũ ſentẽtiã de mathematicis cõmemorat.quorum Ari
ſtippum mathematicas diſciplinas imperfectiores etiam vilibus artibus eſſe tradidiſſe
refert.in illis.n.ſingulis aliquem eſſe finem bonumq; propoſitum & ab ipſis ſuis ope-
ribus edendis mentionem fieri cauſæ, quæ in hunc modum reddi ſolet, quia ſic melius
eſt, mathematicas vero omni tali cauſa carere, neq; vllam bonorum malorũq; rationem
habere. Cæterum in hac ratione nihil aliud q̃ deceptio quædam eſſe videtur. Neq;.n.ſi
in quibuſdam ſcibilibus nõ omnes cauſę ineſſe videntur, ſtatim nullius doctrinę mu-
nus erit omnes cauſas cognoſcere. Nam eadem ratione demonſtrare licebit:quoniã in
quibuſdam ſcibilibus ſunt omnes cauſæ, idcirco ad vnã ſcientiam pertinere poſſet ip-
ſas omnes cognoſcere. Neq;.n.ſi nõ omnes ſcientię cunctas cauſas habent: ſed quibuſ
dam ipſarum quædam adſunt, idcirco nulla erit, quę omnes cognoſcat. vt ipſe paulo
poſt demonſtrabit:inquirens per cuius cauſę cognitionem potiſſimum ſcientia rei p-
poſitę generetur in ſcientiis, quæ oẽs cauſas obtinẽt:propterea quod ipſarũ ſubiectum
quattuor cauſas ſortiatur. Pręterea nõ omne bonum ſuapte natura eſt agẽdum:ſed par
tim agendum, partim cõtemplandũ nõ agendum, cuiuſmodi eſt in mathematicis. veri
tas.n.eorum, quę bonum quoddam eſt in ipſis, vt finis expetitur. Atq; adeo ſapiẽtię ip-
ſius finis eſt huiuſmodi bonum. cognitio.n. pręſtantiſſimi ac optimi entis quod q; maxi
me eſt illius eſt finis, quę quidem cognitio ſummum bonum eſt.

At vero ſi plures ſint ſciẽtię cauſarũ, & alia circa aliã cãm verſetur, quã ha
rũ oportet eã dicere quã quærimus. Aut quẽ eorũ qui ipſas habẽt rem ma
xime ſcire dicemus? fit enim vt ad eadem rem modi cauſarũ oẽs accomo-
dẽtur. Domus enim principium quidem vnde proficiſcitur motus, ars eſt
atq; ędificator, id autem gratia cuius cętera fiũt, ipſum eſt opus, materia

vero lapides ſunt & cementum:& forma eſt ipſa ratio.

(At uero ſi plures ſunt ſcientiæ.)tranſit ad diſputãdum in oppoſitam partem.Quærit xv.
enim ſi plures ſunt ſcientiæ,quæ cauſas & principia cognoſcunt, nõ una tãtum,ut ſu
periores rationes concludere uidebantur. quia non ſcibile quodq; cunctis cauſis nte-
tetur , cuius cauſæ cognitio pertinet ad hanc ſcientiam ,quam quærimus quæque ſa-
pientia nuncupatur , uel quem dicere oportet præditum eſſe ſcientia rei propoſi-
tæ ex earum numero quæ continent omnes cauſas , fieri enim poteſt ut rei cuipiam
omnes cauſarum modi ſuppetant. Ob cuius ergo cauſæ cognitionem , aut qua cauſa
cognita quiſq̃ eius rei ſcientiam indeptus fuiſſe putabitur.Si enim alia ſcientia aliam
cauſam cognoſcit,in quibus rebus quattuor inſunt cauſæ,in his quã ex quattuor cau-
ſis intelliget,qui ſciens eſt futurus? Ad refellẽdam uero rationẽ,quæ nititur oſtendere
aliam ſciẽtiam,aliarum cauſarum eſſe cognitricem, & non omnium unam,propterea
quod non in omnibus cauſæ omnes habentur. utitur eo argumento,quod eædẽ non-
nunq̃ ſimul conſiſtant.quoniam ſi in quibuſdam rebus,quatſi habentur ſcientiæ om-
nes cauſæ congruunt,haud dubie eadem ratione huiuſmodi ſciẽtiæ ſingulæ omnium
cauſarum contemplatrices fuerint,quo in genere eſt ars ædificandi,quam pro exem-
plo ſubiicit. In qua formam rationem eſſe ait,quoniam per formam cuiuſq; definitio
redditur.Id uero cuius gratia, opus eſſe dicit,uel quia finis in hac arte eſt id cuius gra
tia fit opus,fit autem protectionis gratia.uel cuius gratia uocat opus, quod in ipſa effi
citur,quod quidem eſt ipſa forma.ut eadem ſit cauſa ut finis & cauſa ut forma,quem-
admodum licet in quibuſdam naturæ operibus inuenire.uel opus non eſt forma, ſed
totum compoſitum,quod non eſt idem atq; formalis cauſa. Poſſunt & in hũc ſenſum
uerba illa accomodari,ut quæratur in quibus quattuor habẽtur cauſæ,in iis per cuius
cauſæ cognitionem ſcientia potiſſimum in eo gignitur,qui omnes cuiuſpiam rei cau
ſas cognoſcit? huiuſmõi enĩ cauſæ cognitio ꝓpria eſſet ſapiẽtiæ.Sed ubi eiuſdẽ rei cauſas
a pluribus ſciẽtiis cognoſci,aliã alia cognoſcẽte,abſurdum eſſe demonſtrauit,dicens,
(aut quẽ eorũ,qui ipſas habẽt,rẽ maxime ſcire dicemus)hoc omiſſo ad illud redit.

Ex his igiẽ quibus olim determinatũ eſt,quã ſcientiã ſapientiam oporteat
appellare,conſentaneũ eſſe rõni uidetur,illarũ quãq; ſapientiã nũcupare.
Quo nanq; ſapientia princeps eſt maxime atq; domina , & cui cæteras ut
ſeruas neq; contradicere fas eſt,hoc ſciẽtia finis ac boni ſapientia nũcupã
da eſſe uidetur,huius enim gratia cætera ſunt atque fiunt.

(Ex iis igitur, quibus olim determinatum eſt ,quam ſcientiam ſapientiam oporteat xvi.
appellare,conſentaneum rationi eſſe uidetur.) Poſtq̃ dixit quam ex his oportet eam
dicere,quam quærimus? docet omnes poſſe ſapientias nũcupari. argumento eorum,
quę in primo libro dicta ſunt de ſapiẽtia.Nã in primo libro maiorũ cões ſentẽtias,
quæ habẽtur de ſapiẽte cõmemorat,ſapiẽtiã facile principẽ & dñam eſſe cũctis uideri
ait,eãdẽq; exquiſitiſſimã,& maxime cognoſcẽtẽ,& rerũ difficiliũ cognitricẽ, quin & oĩa
quatenus licet intelligẽtẽ,& doctricẽ eſſe.Quibus aſſumptis, ſi cui ſingulas cãs obire
libeat,demõſtrari poſſe dicit,ſapiẽtiã eſſe ſciẽtiã cuiuſq; ipſarũ cognitricẽ. Quatenus
enim ſapiẽtia præſtãtiſſima eſt,et maxime architecta ſciẽtia, & ceterarũ ſciẽtiarũ dña,
hac finis cognitio ſapiẽtia eſſe uidet̃. Hoc enim eſt ipm bonũ , & cætera huius gratia
ſunt.qm in finem intuẽtes efficienda præſcribimus . præſtãtiſſime igiẽ cauſarũ cogni-
tio præſtãtiſſima& perfectiſſima optimaq; eſt . Ea uero eſt cuius gratia cætera ſunt.
Hac igitur rõne ſapiẽtia in cognitione finis uerſari uideri põt.

Quo uero definitũ eſt cauſarũ primarũ maximeq; ſcibilis ſciẽtiã ſapientiã

eſſe, hoc ſubſtãtiæ ſciẽtia nomẽ ſibi nõ iniuria ſapiẽtiæ uẽdicabit.

xvii. (Quo, uero definitum eſt, cauſarum primarum maximeq; ſcibilis ſcientiam ſapientiam eſſe, hoc ſubſtantiæ ſcientia nomen ſibi non iniuria ſapiẽtiæ uendicabit.) Qua rurſus inquit, ſapientia primarum cauſarum cognitrix eſſe dicitur, & maxime ſcibilium, hæc rurſus cognitio formæ ac huiuſmodi cauſæ ſapientia eſſe uideri poteſt. Sed prius diſſerto de finali cauſa rerum agendarum, iam de ea diſputat, quæ in contemplandis habetur. Eſſe uero formam maxime ſcibilem, oſtendit, quia cũctis in rebus tunc ſcientiam quiſpiam habere dicitur, cum rei alicuius formã, & hmõi cauſam cognoſcit.

Nã cũ multis modis idẽ ſciatur, magis quidẽ eos dicimus ſcire, qui rem ex hiſce quę inſunt, q̃ eos qui ex hiſce quę nõ cõpetunt eidẽ cognoſcũt, horũ aũt aliũ alio magis, & maxime eũ qui quid nã ſit percipit, ſed nõ eũ qui aut quãta ſit, aut qualis, aut ſi apta ſit agere q̃ppiã, aut pati cognoſcit.

xviii. (Nam cum multis modis idem ſciatur, magis quidem eos dicimus ſcire, qui rem ex hiſce, quæ inſunt, q̃ eos, qui ex hiſce, quæ non competunt eidem cognoſcunt.) Rem ab eo maxime cognoſci, qui eius cognoſcit formam confirmans, illud primum ſumit ſcibile tunc magis a nobis cognoſci, cum ipſum ex iis, quę ſuppetũt ei cognoſcimus, q̃ cum ex iis, quæ non ſuppetunt. hoc enim eſt, quod ait, (q̃ non eſſe) quædam enim doctrinæ, & quorundam rationes, ex negationibus ſumuntur, quæ cognitio ex non eſſe dici poteſt. Nam qui punctũ id eſſe definit, quod partem non habet, is ex non eſſe punctum cognoſcit. ex eo enim quod puncto abeſt, rationem conficit. Eadem ratione qui accidens eſſe ait, quod neq; definitio eſt, neq; genus, neq; proprium, adeſt tamen rei, hic ex non eſſe definit. Idem ſi dicat accidens eſſe, quod eidem adeſſe & abeſſe poteſt, accidens ex eſſe cognoſcat, quoniam cognoſcit ex eo, quod ipſi adeſt. Sed eorum qui eſſe cognoſcunt, intelligens quid res ſit, q̃ quid ei accidat cognoſcẽs, magis dicitur intelligens. Alter enĩ rẽ ex ſubſtãtia cognoſcit, alter ex accidẽti. Hoc aſit una quæq; res eſt, quod p formã eſt. quare qui rei formã cognoſcit, is rẽ maxime cognoſcit. Si ergo formæ & hmõi cauſæ cognitio potiſſimũ eſt ipius rei ſcientia, potiſſimã uero ſcientia ſapientia eſt, profecto per hanc rationẽ, ſcientia cauſæ formalis erit ſapientia.

In cæteris etiam quorum eſt demonſtratio: tum ſcire quodq; putamus. cũ quidnam ſit vnum quodq; cognoſcimus; vt quadrationem inuentionem mediæ eſſe: & in cæteris ſimili modo.

(Præterea & in aliis cognoſcere unumquodq.) Dictio adhunc modum concinnius
xix. haberet. Præterea & in aliis quorum eſt demonſtratio, tunc cuiuſq; ſcientiam adeſſe putamus, cum ipſum quod eſt intelligimus. Illud autem (in aliis) dixit, pro in omnibus, quorum, ſunt demonſtrationes. Docet autem formæ cognitionem potiſſimum rei eſſe cognitionem, quoniam in demonſtrationibus, tunc propoſiti demonſtrationem nos habere putamus, cum rationem eius definitionemq; cognoſcimus. quoniam cum definitionem rei propoſitæ cognoſcimus, & quod adeſſe cuipiam demonſtratur, hæc ipſi adeſſe per definitionem oſtendimus, tunc ipſius potiſſimam demõſtrationem nos habere putamus. Excẽpli cauſa tũc ſcimus, defectus lunæ quid ſit, cum didicimus, terræ obiectionẽ definitionem eſſe defectus. Et pari ratione tunc quid ſit quadratio rectilinei ſcimus, cũ inuentionem mediæ eſſe ſcimus. quadratus enim ex media deſcriptus, par eſt rectilineo. Media uero dicit qui a laterũ minore maior eſt, maiore minor. ex q̃ deſcriptus quadratus par eſt, dato rectilineo. Nã definitio cũ cauſa, demõſtratio eſt poſitione differens. ut in reſolutoriis poſterioribus demonſtrauit.

At qui circa generationes actioneſue, atq; omnem mutationem tum ma-
xime ſcimus:cum ipſum principium motus ſcimus,hoc autem aliud prin
cipium eſt atq; oppoſitum fini.Quare cõtemplatio harum cauſarũ cuiuſ-
q; ad aliamq; ſcientiam videbitur pertinere.

(Circa generationes vero & actiones)poſtq̃ oſtẽdit cauſę formalis cognitionẽ ſapien xx
tiã videri poſſe:idem de cauſa efficiente docet.In cunctis.n.rebus quæ fiunt:quę agun
tur:& oĩno quæ mutãtur,cognitionis ipſorũ cauſa eſt,efficiẽtis cauſæ cognitio.quę qui
dem eſt vnde principiũ motus proficiſcitur.Tunc.n.troiani belli cauſam ſcimus:cũ ſci
mus ob raptam helenã illud fuiſſe ſuſceptum.qui raptus eſt principiũ & cauſa belli. Et
tunc ſcimus pugnę cauſam:cũ nobis ĩnotuit contumeliæ.vnde pugna exorta eſt.ſed fa
cta efficiẽtis cauſæ mẽtione infert.(Hoc aũt alterũ:& oppoſitũ fini) quibus verbis has
cauſas interſe oppoſitas eſſe ait:hęc aũt effatus infert(quare alius videretur ſciẽtiæ eſſe
contemplari harum cauſarum quãq;)quod quidẽ minime cum propoſito cõuenire vi-
detur.hoc.n.quęrẽdum ſibi propoſuerat.Niſi ad eandẽ ſcientiã oĩum cauſarum cogni
tio pertinet,cuius cauſæ cognitionẽ:ſapientiam conuenit appellare.Deinde per exiſti-
mationes quæ de ſapientia cõmuniter habentur,licere demonſtrauit nõ tãtum cogni-
tionem cauſę vt finis.ſed etiam quæ de forma:quęq; de cauſa efficiẽte habetur ſapiẽtias
appellare.quibus demõſtratis cõſentaneum erat ĩferre:complures fore ſapiẽtias. Quo
circa verba illa in hunc intellectum ſunt accipiẽda.Quare ad aliã & aliã ſapientiam ſin
gulas cauſas contemplari pertinet.neq; vna tm̃ eſt ſapientia.ſiquidẽ non eſt vnius ſciẽ-
tię munus:oẽs cauſas conſiderare:ſed quæ de harum trium quaq; diſſerit ſapientia eſt.
Quãq̃ illud(quare alius videretur & ce.)dictum eſt nõ quaſi his: quæ nunc traduntur
conſentaneũ,ſed quaſi iis:quæ primo dicta ſunt cõiungat: aliam ſciẽtiã de alia cauſa cõ
ſiderare.põt & aliter ſenſus explicari ad hunc modum.cum efficientẽ cauſam fini oppo
ſitã eſſe dixiſſet:qm̃ hę duæ cauſæ oppoſitæ ſunt:idcirco intulit nõ ad eãdem:ſed ad di-
uerſas ſcientias vtriuſq; ipſarũ cognitionem pertinere. Aut certe melius in quibuſdam
exemplaribus ſcriptũ eſt ad hunc modũ.(Quare ob ea quæ dicta ſunt nõ alius videre-
tur eſſe ſcientię contemplari harũ cauſarum quanq;)idcirco.n.ſapientia oĩum cauſarũ
cognitrix eſſe negabatur:quod cauſæ nõ eſſent oppoſitę:At nunc in cauſis finali & effi
ciente oppoſitione reperta: & accedentibus rationibus:quibus plures ſcientias in cau-
ſarum cognitione verſari alienum eſſe arguebatur:infert ſupradictis eſſe conſeutaneũ:
huiuſmodi cauſarum cognitionem ad diuerſas ſcientias non pertinere. quo ſimul con
ficitur:de cũctis cauſis diſſerere ad ſapientiam proprie pertinere. ſed illud eſt aduertẽ
dum neq; hoc in loco:nec in primo libro maiore : vbi in commemoratione communi-
nium de ſapientia ſententiarum eadem referuntur: mentionem fieri cauſæ materialis.
cum de tribus cæteris diſſeratur:doceaturq; quare cuiuſq; ipſarum cognitio poſſit eſſe
ſapientia:quam nunc indagamus.cuius ratio eſt:quoniam illarum cauſarum cognitio
prę́ſtantior eſt.magiſq; ſcientia:quam materialis cauſæ notitia, cum illarum quæq; ma
gis ſit cauſa. Materia enim in iis : quæ fiunt ex ipſa , cauſæ ſine qua non videtur ha-
bere rationem.

At vero de principiis etiam demonſtrationis eſt controuerſia, ſi vna ſit
an plures de ipſis ſcientiæ, atq; demonſtratiua principia dico opinio-
nes communes,ex quibus omnes demonſtrant. Vt omne quoduis af-
firmetur aut negetur neceſſe eſt, & impoſſibile eſt eſſe ſimul atq; non eſſe:
& quę ſunt huiuſmodi propoſitiones. Eſt igitur horum atq; ſubſtãtię vna

ſcientia,an alia atq; alia.Quod ſi non ſit vna.vtrum dicere oporteat eam
quæ nunc quæritur ſcientiam eſſe. Vnam igitur eſſe non eſt conſentaneũ
rõni.Cur enim magis eſt propriũ geometriæ:q̃ cuiuſuis hæc ĩtelligere.
xii (Cæterũ & de demonſtratiuis principiis verũ vnius ſit ſcientiæ,an plurium controuer-
ſia eſt.)Ex iis,quæ diſputare propoſuerat,ſecundũ locũ quæſtio de ſentẽtiis obtinebat,
quæ ſunt principia demõſtrationum.quas cõmunes ſententias appellat·quoniam a cũ
ctis demonſtrãtibus vſurpantur.eademq; principia in mẽtione huius quæſtionis voca
uit.propterea qđ principia ſunt eorũ,quę demõſtrãtur.Querit igitur vtrum eiuſdẽ ſciẽ
tiæ munus ſit,de his cõſiderare,cuius eſt de ſubſtantiæ,ac entis principiis diſſerere, an
alterius,vt de principiis complures habeãtur.ſciẽtiæ alia.ſ.de his,alia de principiis ſub
ſtãtiæ.Et ſi principiorũ ſubſtantiæ cognitio,& quæ de principiis demõſtrationis habe-
tur,ad diuerſas pertinẽt ſcientias,quorũ principiorum ſcientiã ſapientiam oportet ap-
pellare.in qua quæſtione vt doceat nõ eſſe eiuſdem ſcientię de his ac de illis principiis
conſiderare,hac primũ utitur argumẽtatione.ſi oẽs demõſtratiuę ſciẽtiæ ſimiliter vtun
tur ſentẽtiis ad ſuas demõſtrationes cõficiendas,& non oẽs de ipſis diſſerunt, certe nul
la earum quæ ſimiliter eis vtuntur,de ipſis diſputabit. Eſt autem antecedens verũ.oẽs
.n.perinde his principiis vtuntur,atq; ea quæ de ſubſtantię principiis ediſſerit, & non
oẽs de ipſis diſputant. non.n.geometria,nõ muſica:q̃q̃ eadem hæ vſurpent,cõſequens
igitur verũ eſt. Vel ſic,ſi oẽs ſcientię perinde ſeſe habent erga ſententias,atq; ea quę di
ſputat de ſubſtantiæ principiis,vel oẽs de ſentẽtiis diſputabũt,vel ne hæc ipſa quidem,
ſed oẽs perinde ſe habent atq; hęc,neq; oẽs de ſententiis ediſſerunt,ergo ne ipſa quidẽ
quę agit de ſubſtantia.ac proinde non eſt eiuſdem ſcientię de ſubſtantia : & de ſenten-
tiis diſputare.Nã quemadmodum cæterarum, quæ his æque atq; ipſa vtuntur non eſt
propriũ de ipſis diſſerere,ſic ne huius quidem fuerit.

Si igitur cuiuſuis quidem ſimiliter eſt,omnium autem eſſe non poteſt , vt
neq; cęterarum ſic,neq; eius quę ſubſtantias cognoſcit proprium eſt de ip
ſis cognoſcere,& inſuper quonã pacto ipſorũ ſcientia fuerit. Quid.n. vnũ
quodq; ipſorum eſt,& nunc plane cognoſcimus:nam vtuntur ipſis & alię
artes vt cognitis.Quod ſi demonſtratiua ſit de ipſis ſcientia,genus ſubie-
ctum eſſe quippiam oportebit,& quædam affectus, quædam dignitates
ipſorũ eſſe. impoſſibile eſt enim demonſtrationẽ de oĩbus eẽ,ex quibuſdã
enim & circa quippiã & quorundã eẽ demõſtrationẽ neceſſe eſt.

(Si ergo ſimiliter cuiuſlibet eſt,oĩum aũt eſſe nõ põt).Quare nõ põt oĩum eſſe? An q̃a
xiii ſcĩa demõſtrat,quę per ſe ſubiecto adſunt,quarũ vero ſubiecta ſunt diuerſa,earũ demõ
ſtrata quoq; diuerſa ſunt.Neq;.n.eadẽ p ſe diuerſis adeſſe poſſunt.ac ꝑinde ne ſnię qui
dẽ per ſe oĩum ſciarũ ſubiectis adeſſe poſſunt.qđ ſi ita eſt,non oẽs ſciæ poſſunt ipſa de
mõſtrare.ſed cõcluſo non eſſe vnius ſcię de ſubſtantiæ principiis,& de ſentẽtiis , quæ
ſunt demõſtrationis principia diſputare,ſnĩarũ nullã eſſe ſciam arguit dicẽs.(ſimul aũt
q̃uo ipſorũ erit ſcia,qd.n.ipſorũ qdq; eſt ẽt nunc cognoſcimus).ſenſus aũt eſt,qdqd ſci
mus,id vel per definitionẽ,vel ꝑ demõſtrationẽ ſcimus,ſi ergo ſnĩas aliqua ſcia demõ
ſtrat,per qdpiã,qđ ipſis adeſt demõſtrat.ſed qd earũ queq; ſit oĩbus eſt p ſe notũ,q̃m oĩ
doctrina ſemota,notũ eſt qd ſignificet de quolibet affirmatio vel negatio. Itẽ illud:quæ
ſunt eidem paria,ea inter ſeſe quoq; paria ſunt.quippe quibus omnes ſcientiæ pro no
tis vtuntur .nulla deſiderata ſcientia a qua doceantur : quo fit,vt quid earum quæq; ſit,

nulla ſcientia definiat.quod ſi eſſet ipſarum aliqua demonſtratio & ſcientia demonſtrãs earundem eſſent aliæ ſententię.( Et quædam paſſiones ).i.ea quæ adeſſe demonſtrãtur: paſſiones.n.ſeu affectiones appellat demonſtrabilia, quæ per ſe adſunt.( quædam vero dignitates ),quibus ea,quæ ipſis perſe adſunt demonſtrantur.dignitates.i.ſententias appellat propoſitiones.quæ demõſtrari nequeũt, medioq; vacãt illud ãt.( De oĩbus.n. impoſſibile eſt demonſtrationem eſſe )dixit velut cõſequens illius ( oportebit aliquod genus eſſe ſubiectum.& has quidem paſſiones,illas vero dignitates. )hinc.n. ſequitur fieri non poſſe,vt cunctorum ſit demõſtratio. Cum demonſtrationes de iis ſint,quę per ſe ſcientiæ ſubiecto adſunt , quas affectus appellauit,nõ autem de cunctis. aut quibuſuis.ſed neq; de omnibus,quæ ad aliqua demonſtrandum aſſumuntur: poſunt fieri demonſtrationes.illud autem quod ſtatim ſequitur:( Ex quibuſdam.n.& circa quidpiam: & quorundam eſſe demõſtrationem neceſſe eſt ).coiungitur cum illo( genus ſubiectũ, eſſe quidpiam oportebit,& quędam affectus,quædam dignitates ipſorum eẽ ) illud.n. ( Impoſſibile eſt.n.demonſtrationem de omnibus eſſe) per parẽtheſin hoc eſt interpoſitionem dictum eſt propter ſententias.( Ex quibuſdam ergo.i.ex ſentẽtiis, circa quippiã i.circa aliqđ genus ſubiecti:cui aliqd adeſſe,aut abeſſe demõſtratur. Quorũdam.i. eorũ quæ ſubiecto adeſſe,aut nõ adeſſe demonſtrãtur.quos appellat affectus.

Quare ſi vt cæ mnium quę demonſtrantur:vnum ſit quidpiã genus. Vniuerſæ nãq; dimõſtratiuæ ſcientiæ dignitatibus ipſis vtuntur.

(Quare ſit vt eorum omnium,quæ demõſtrantur,vnum ſit quidpiam genus. ) ſenſus xxiii.
eſt,ſi demonſtrationes ſententiarum habentur,& ſententiæ ſint vnum genus,vnaq; natura ſubiecta,fiet vt omnia quæ per ſententias demõſtrantur,ſint eiuſdem naturæ. quoniam oẽs ſcientiæ,ac demonſtrationes per ſententias propoſita demonſtrant.ſententię porro vnius & eiuſdem naturæ ſunt,quæ autem ſunt eiuſdem interſe naturæ,ea cuiuſdam vnius naturæ ſunt demonſtratiua,ſi quidem demonſtrationes ſunt ex his,quę per ſe adſunt,vni autem naturæ hæc adſint neceſſe eſt,quæ vnius eiuſdemq; naturæ interſe ſunt. Dixit autem vnum genus pro vna natura. Aut illorum verborum ſenſus eſt. ſi qua eſt ſcientia demonſtratioq; ſententiarum , aliquod eis genus ſubiiciatur oportebit.omnis enim demonſtratio & ſcientia demonſtratiua in aliquo determinato genere verſatur,& omne demonſtrabile cuidam determinato generi adeſt.Sententiis igitur ſi demonſtrabiles ſunt,& eſt aliqua ſcientia ipſarum demonſtratiua,aliquod determinatum genus ſubiicitur,cui adeſſe demonſtrantur.omnis enim demõſtratio cuipiam generi & vni cuidam ſubiectæ naturæ adeſſe demonſtrat,quæ demõſtrat, quos ipſe affectus appellauit,idq; per ſententias,per quas fiunt demonſtrationes, hoc eſt per propoſitiones immediatas ac indemonſtrabiles . ſi enim quæ demonſtrantur, per ſententias demonſtrantur,poſſunt autem ſententiæ demonſtrari fiet, vt in infinitum procedatur, ac perinde nulla ipſarum erit demonſtrabilis quod tamen oportebat,quia non omnia ſunt indemonſtrabilia.qua ratione demonſtrare poterat ſententiarum non haberi demonſtrationem.Hæc autem quæ commemorauimus in omni demonſtratione deſiderari docuit,cum dixit,neceſſe eſt demonſtrationem fieri ex aliquibus,per quæ demonſtrantur,& circa quidpiam,cuius eſt demonſtratio , & quorundam , ipſorum quæ demonſtratur. At ſi vnum genus ſententiis ſubiicitur , cunctis demonſtrantibus , omnibuſq; ſcientiis vnum & idem genus erit ſubiectum. qui enim ad demonſtrationem quopiam vtitur , quod alicui generi , vniq; naturæ perſe adeſt , is non eodem in aliud : q̃ in illud cui perſe adeſt vtetur.neq; enim quodlibet per quoduis demonſtratur. Nam qui aliqua in geometria demonſtrata vſurpat ,is non ad aliud ,q̃ ad geometrica ſubiecta vſurpabit. ſcilicet quoniam his per ſe adſunt . Eadem erit ratio in muſicis

demonſtrandis. Nam quod in hæc vſurpabitur, id ad nihil aliud, q̄ ad ſubiecta muſicæ accomodabitur. quoniam per ea quę perſe ſuppetunt: eorum quæ perſe adſunt demonſtrationes fiunt. Qui ergo ſententias vſurpant, ad illud genus eas vſurpabunt, cui ſententiæ perſe adſunt. Adſunt autem vni tantum. ſiquidem eſt vna ſcientia ipſarum demonſtratrix, omnes autem ſcientiæ ad ea quę demonſtrāt, ſententiis vtuntur, omnibus ergo ſcientiis idem genus erit ſubiectum. quoniam omnes ſententiis vtuntur, hę vero in vno genere habētur. nec fieri poteſt, vt quæ alicui perſe ſuppetunt p demōſtrationē, ea in aliud vſurpētur, q̄ in id, cui perſe ſuppetunt. Quod ſi omnibus ſententiis idem genus ſubiicitur, & omnes per eadem demonſtrant: demonſtrant enim omnes per ſententias, efficitur, vt omnes ſcientię eædem ſint.

At vero ſi alia ſit ſubſtantiæ ſcientia: & alia item de ipſis: vtra ſit potior ipſarum, & ſuaptenatura prior. Vniuerſaliter enim dignitates maxime ac omnium principia ſunt,

(At vero ſi alia ſit ſubſtantiæ ſcientia, & alia item de ipſis). poſtq̄ argumentis docuit,
xxiiii. non pertinere ad eandem ſcientiam: de principiis ſubſtantiæ, ac de principiis demonſtratiuis diſſerere, & demonſtratiua principia non poſſe demonſtrari extrinſecus confirmauit, protinus id, quod ſequitur inquirit. vtra ſit ſapientia, & vtra potior, priorq́, ea ne quę de ſubſtantiæ, an quæ de demonſtrationis principiis ediſſerit. At rationi magis eſſe conſentaneum, eam eſſe ſapientiam, quæ verſatur in ſententiis, arguit ad hunc modum. ſcientia, quæ in primis verſatur, prima eſt: ſententiæ autem primæ ſunt. quod docet dicens. (Maxime nanq; vniuerſalia, & omnium principia ſententiæ ſunt). vniuerſalia. n. priora ex natura ſibi ſubiectis eſſe demonſtratum eſt. huiuſmodi autem. ſunt ſententiæ, cōmunes. ſ. omnium, & vniuerſales. quoniam quęcunq; demonſtrātur. per has demōſtrantur, & hę cunctorum ſunt principia. principia porro priora ſunt eo: cuius ſunt principia. Ita hęc in vniuerſum captio quędam eſt, quę in eo fallit, qđ ſumit ſententias ſimpliciter prima, & vniuerſalia eſſe. Neq; enim ſi qua ſunt quorumpiam cō munia, protinus ipſorum vniuerſalia ſunt. Neq; vniuerſalia ſimpliciter & proprie prima ſunt. ac ptoinde non erit ſimpliciter prima & nobilior, quæ de vniuerſalibus agit. Accedit. quod principia non demonſtrantur per ſententias. quippe quæ demonſtrari nequeunt.

Quod ſi non ad philoſophum, ad quem nam alium verum de ipſis ac falſum contemplari ſpectabit?

xxv (Quod ſi nō ad philoſophū) quod quęſiuerat, cuius nā eſſet de his pricipiis diſputare oīum. n. aut nullius eſſe videbat, nſic oſtēdit par eſſe, vt philoſophus de ſentētiis ediſſerat, quę demōſtratiōis pricipia ſunt. qbus oīum quęſitorū veritas in primis demōſtrat. quod arguit docēs, abſurdū eſſe dictu, aliud quēpiam pręter philoſophū de vero, & falſo diſſerere. (De ipſis). i. de ppoſitionibus in quarū numero habētur ſnīæ. Quis. n. alius de vero & falſo quod ppoſitionibus ineſt, diſputabit, niſi philoſophus? His autē arguit licet de demōſtratione eiuſq; principiis diſſerere nō ſit primi philoſophi, at certe philoſophi eē, qbus verbis oīo ſtatui videt demōſtratricē doctrinā pte eē philoſophię.

Præterea vna ne oīum ſubſtantiarū, an plures ſciētiæ ſunt. Atq; ſi nō vna ſit, cuiuſnā ſubſtantiæ hāc ſciētiā ponere oportet. Vnā aūt oīum eſſe, non eſt cōſentaneū rationi, Et demōſtratiua nāq; ſciētia vna oīum per ſe accidētiū erit. Si quidē oīs demōſtratiua ſcientia circa aliquid ſubiectū ex opinionibus cōmunibus accidētia per ſe contemplatur. Eiuſdē igitur eſt p ſe accidentia ex eiſdem opiniobus circa ſubiectū aliquod cōtemplari.

(Ad ſummam vna ne oīum ſubſtantiarum,an plures ſcientię ſunt). quoniam ſubſtan xxvi.
tiarum aliæ intelligibiles,& immobiles ſunt,aliæ motu verſantur:& ſub ſenſum cadũt.
id circo quęrit de omnibus ſubſtantiis diſſerere vnius ne an pluriũ & diuerſarum ſciē
tiarum interſit,ac niſi vnius,cuiuſmodi ſubſtantiæ diſputatrix doctrina hæc quæ dicitꝰ
ſapientia,cenſeri debet.Neq; enim par eſſe ait omnium ſubſtantiarum vnam eſſe ſciē
tiam arbitrari.cuius rationem infert.quia ſi vna eſſet,omnium,vna ſcientia demonſtra
ret,quæcunq; perſe accidunt ſubſtantiis.omnis enim ſcientia demonſtratiua accidētia
demonſtrat,quæ perſe generi,in quo verſatur adſunt. quare ſi ſubſtantiæ vna eſt ſcien
tia,ſubſtantia vnum quoddam genus fuerit.quoniam ſi vnius generis ſcientia vna eſt,
nimirum & cuius vna eſt ſcientia,id vnum eſt genus.Quod ſi ſubſtantia vnum genus
eſt,& quæ vni generi perſe accidunt ab vna ſcientia demonſtrantur, profecto vna erit
ſcientia quæ cunctis ſubſtantiis per ſe accidentia demõſtret.proprium eſt enim demõ
ſtratiuæ ſciētiæ, in aliquo ſubiecto,contemplari,quę illi perſe cõtingunt,idq; per axio
mata & cõmunes ſententias,(Eiuſdem igitur eſt perſe accidentia circa idem genus ex
eiſdem opinionibus contemplari)circa idem genus.i.circa id,cuius eſt vnum genus.
Cæterum ex accidenti abſurdum inferre videtur,dum illud ſumit.ad ſcientiam perti-
nere ea demonſtrare,quæ genere ſibi ſubiecto accidunt. Nam cum ſubſtantiæ cætera
cuncta accidant,fit vt qui de ſubſtantia ſcientiam vnam exiſtere tradũt, iis de omnibus
entibus vnã eſſe ſcientiã ſit cõfitendũ.quippe cum oīa entia præter ſubſtantiã ſubſtan-
tię ſint accidentia.Et hæc eſt cauſa cur ſic loquutus eſt.( Et demonſtratiua namq; ſciē-
tia vna omnium perſe accidentium erit)quod vero ſtatim adiecit.

Subiectum enim circa quod vnius ſcientię eſt , & ea ex quibus unius iti-
dem eſt:ſiue ſit eiuſdem,ſiue non eiuſdem,quare & accidētia ſimili modo,
ſiue hæc contemplantur,ſiue ex iſtis vna.

Subiectum enim circa quod vnius eſt ſcientiæ,& ea ex quibus vnius itidem eſt,ſiue ſit xxvii.
eiuſdem ſiue alterius)id mihi huiuſmodi eſſe videtur. Effatus ſi ſubſtātia eſt vnum ge-
nus ſubiectum,fore,vt vna ſcientia omnium perſe ſubſtantiæ accidentium ſit demon-
ſtratrix,ſubiungit in vniuerſum:(Nam circa quod vnius eſt ſcientiæ & ex quibus vni
us itidem eſt:ſiue eiuſdem ſiue alterius.quare & accidentia ſimili modo: ſiue hæ cõtem
plantur,ſiue ex iſtis vna.)ſenſus ergo eſt.Eiuſdem eſt ſcientiæ ſubiectum quid ſit con-
templari,& quæ ſubiecto perſe accidunt.ex his enī & in his illius eſſe cõſiſtit.At cuius
ſciētiæ eſt cognoſcere,quæ perſe cuipiam adſunt,eius intereſt,quæ illi perſe accidunt
demonſtrare.Quanq̃ illud(ex quibus)ſic poteſt explicari. Ex quibus demõſtrationes
illius ſubiecti fiunt,ſi quidem per ea:quæ perſe accidunt,demonſtrationes cõficiuntur.
quæ nota eſſe oportet ei,qui in eo genere verſatur. Ergo cuius eſt ſubiectam naturam
cognoſcere,eius refert, quæ illi perſe adſunt cognoſcere.ſubſtantiæ nanq; ſubiectę co
gnitio.per ea comparatur,per quæ demonſtrationes fiunt eorum,quæ ipſi adſunt. At
cuius ſcientiæ hæc cognoſcere intereſt,eius refert , quæ perſe huic generi contingunt
demonſtrare.hoc eſt,quæ per demonſtrationem ipſi adeſſe demonſtrãtur. Nam cuius
eſt ſubiectum genus cognoſcere,& ea per quæ huic ſuppetētia demonſtrãtur. eius eſt
quæ illi adſunt demonſtrare. Cuius autem eſt aliqua demonſtrare,eiuſdem & cogno-
ſcere.ſiue ergo vna ſcientia eſt.quæ in ſubiecto genere,atque ſubſtantia verſatur,pro-
pterea quod vnum genus ſit,& vna quædam natura:vnius erit ſcientiæ omnia,quę illi
perſe adſunt demonſtrare. ſiue plurium alteriuſq; ſit de propoſito genere,& ſubſtantia
diſputare.propterea quod non ſit vna quædam illius natura.neq; enim ſiqua vni ſupe-
riori generi ſubiiciuntur,ſtatim vnius ſcientiæ de his erit cõſiderare.ſed neceſſe eſt, vt
eiuſdem ſpeciei ac naturæ id ſit,quod cuiq; ſcientiæ ſubiicitur diſputandum ad plures

eaſdemq; pertinebit quæ ipſi per ſe ſuppetunt, continguntq; uerſantur. Illud autem (Quare & accidētia ſimili modo, ſiue hæ cōtēplantur, ſiue exiſtis una) huiuſmodi eſt, Ad eaſdem doctrinas pertinet ſubiecti generis contemplatio, & quæ de iis habetur, per quæ huic ſuppetentia demonſtrātur, & eorū quæ contingunt, & eidem adeſſe demonſtrātur, cognitio. Siue igitur illæ plures ſunt & interſe diſiunctæ, plures itidem erunt, quæ iſthæc demonſtrant, ſiue una ex pluribus ſcientiis, quaſi ex partibus conflata, perinde ſe habebit, quæ huic generi ſuppetentia demonſtrat. Erit enim una, ex pluribus tamen ſcientiis tanq̄ ex partibus coacta. Quę idcirco ab ipſo adiuncta ſunt, qm̄ quæ de ſubſtantia habetur doctrina omnis philoſophia eſſe uidetur. nō tamen omnis philoſophia de omni ſubſtantia diſſerit. Sed parte ſui de ſubſtātia ſenſibili & naturali, alia de ſubſtātia intelligibili. Cæterum quaſi ad incommodum deduxiſſet, fore unam ſcientiam eorum demonſtratricem, quæ ſubſtantiæ per ſe adſunt, conſtitit, nec intulit quidpiam. Abſurdum nanq; dictu eſt, eandem ſcientiam ſubſtantiæ ſenſibili accidentia conſiderare; & item quæ intelligibili ſubſtātiæ cōtingunt. Sed quærat aliquis quomodo ſubſtantia non eſt unum genus, ſi genus unū nunc appellet non quodlibet cōe ut dicebat, ſed unam ſpeciem & unam conformem naturam? Sic enim una ſciētia in uno genere uerſatur, non quod omnia conſideret, quæ ſupremo & communiſſimo genere continentur, ſed quia de iis diſſerit, quæ eiuſdem ſpeciei ac rationis ſocietate conſentiūt. Pōt etiā illud (circa quod unius eſt ſcientiæ, & ex quibus unius itidē eſt) In hunc ſenſum accipi. In quo genere una eſt ſcientia conſiderans quid eorū quodq; eſt quæ illi generi ſubiiciuntur ac definitionem inquirēs, in eo una itidem eſt, quę cognoſcit ac demonſtrat ea, quæ ipſi adſunt, & ex quibus eſſe illi ſuppeditatur. Demonſtrationes enim per ea, quæ cuiq; per ſe ſuppetunt, quæq; illi per ſe accidūt conſtituuntur. Eſt autem unius ſcientiæ cognoſcere, quæ per ſe uni cuipiam generi adſunt. qm̄ ubi una eſt definitiua ſciētia, demōſtratiua quoq; una eſt. Illud enī (quod) ſubſtātiam ſignificat & quiditatem. Illud uero (ſiue eiuſdem) ſignificat definire idem ſubiectum, & demonſtrare quæ ipſi perſe ſuppetunt. hoc eſt. ſiue eadem eſt ſcientia definitiua, & demonſtratiua, ſiue diuerſa, nec ambæ partes unius ſunt. conſequēs certe fuerit unius eſſe ſciētiæ. quæ generi eidem per ſe cōtingunt demōſtrare. hoc enim dictioni deeſt, quæ ad hunc modum eſſet plena. Quare & accidentia ſimili mdo contemplari atque demonſtrare unius erit. Cuius enim eſt ea ex quibus, huius perinde refert ſubiecto accidentia demonſtrare Siue harum utraq; diuerſa ſcientia eſt, quæ p ſe ſubiecto ſuppetentia cōſiderat, ut ſit quæ aſſumit definitiua, quæ uero demonſtrat, demonſtratiua. ſiue una quædam eſt ſcientia ex utraq;, ideſt ex definitiua, & demonſtratiua conflata. Nā quēadmodū una eſt quæ definit, ac oſtendit unius quiditatem, ſic item una eſt, quę demonſtrat. In quibuſdam exemplaribus pro illo (ſiue hæ) ſcribitur, ſiue eædē. Cuius ſenſus eſſet. ſiue in uno genere definitiua & demonſtratiua eædem ſunt inter ſe, ſiue non eædem, ſed partes unius, ut ſubiecti generis ſcientia ex utraq; conſtituatur.

Præterea vtrum circa ſubſtantias ſolum ſit contemplatio: an & circa ea quæ ipſis accidunt. Dico autem hoc pacto: ſi ſolidum ſit ſubſtantia quædam: & lineæ atq; plana. vtrum ad eandem hęc & accidentia circa vnumquodq; genus de quibus mathematicæ demonſtrant: an ad aliam ſcientiam cognoſcere ſpectet. Nam ſi ad eandē pertineat: demonſtratiua quædam & ſubſtantiæ profecto ſcientia erit: At ipſius quid eſt, non videtur demonſtratio eſſe. Sin ad aliam quænam eſt ea, quæ accidentia circa ſubſtantiam contemplatur: hoc enim aſſignare facile admodum eſt.

Prӕter ea utrum ſolas ſubſtantias ſenſibiles eſſe, an & prӕter haſce dicen
dum eſt alias eſſe. Et utrum unum ſit genus, an plura ſubſtantiarum ſint
genera, ut ii putant qui formas inquiũt, & res eas medias eſſe, circa quas
mathematicas uerſari ſcientias dicunt.

(Prӕterea utrum circa ſubſtantias ſolum ſit contemplatio, an & circa ea, quӕ ipſis ac xxviii
cidunt.) Hęc quoq; quęſtio ſupra fuit ab ipſo in dubiorum expoſitione commemora
ta. quod autem hic dubitat, illud conſequitur, quod ſtatim dixerat. ſcilicet (circa quod
enim unius ſcientiӕ, & ea ex quibus unius itidem eſt, ſiue ſit eiuſdem ſiue alterius.)
quibus uerbis cum docuiſſet, unius eſſe ſcientiӕ, ut ſubiectum genus definire, ſic &
quӕ perſe ipſi accidunt demonſtrare, & deinde dubitaſſet, utrumque ne ad eandem
ſcientiã pertineat, an ad alterã definire, ad alterã uero demonſtrare, nunc ſeparatim de
hoc dubitat. quęritq; utrũ propoſita ſciẽtia, hoc eſt ſapiẽtia ſubſtãtias ſolũ conſideret,
eſſe ſubſtantiӕ, & quę ſit ipſius definita natura inueſtigans, an accidentia quoq; perſe
ſubſtãtię cõtempletur. ut eadem demõſtratiua ſit. Nã ſi eiuſdẽ munus eſt ſubſtantiam
atq; per ſe contingẽtia conſiderare hęc nimirũ demonſtratiua fuerit. eſt enim demon-
ſtratiuę, quę ſubſtantię per ſe adſunt demonſtrare. cui uelut incommodum adiunxit
(demonſtratiua quędam, & ſubſtantię profecto ſcientia erit.) quaſi hoc cõſentaneum
ſit demonſtratiuę, ſumens uidelicet illud, ipſam de quibus diſſerit ac contemplatur,
ea demonſtrare. (At ipſius, inquit, quid eſt non uidetur demonſtratio eſſe.) de-
finitionis, & quiditatis merito ſumens non eſſe demonſtrationem. Hoc enim in po-
ſterioribus reſolutoriis oſtendit. Quanquam non eſt omnino conſequens, ſi eadem
ſcientia ſubſtantiam, & quid eſt ſubſtantia atq; per ſe ſubſtantię contingentia conſide
ret, ut eadem protinus ipſum quid eſt demonſtret. Neq; enim ſi ſcientia, quę ſubſtan-
tiam conſiderat, eadem eſt demonſtratiua, ſtatim fuerit ſubſtãtię demonſtratiua. Nam
ipſum quid eſt per definitionem accipiet, demonſtrabit autem ea, quę per ſe adſunt.
hęc enim ſunt demõſtrabilia. Non enim ſi eadem de utriſq; diſſerit, idcirco de utriſq;
ſimiliter diſputabit. Neq; definire, & demonſtrare idem efficiuntur, propterea quod ad
unum pertineant. hic autem cum aſſumpſiſſet demonſtratiuam fore ſubſtantię ſcien-
tiam, tranſpoſuit illud, ſubſtantiam futuram demonſtrationis. uel ut proprium ſit de-
monſtratiuę ſcientiӕ ſubiectum ſuum per demonſtrationem cõſiderare. Cӕterum ut
oſtendat, in quem ſenſum illam quęſtionem accipiat, utrum hęc doctrina de ſubſtan-
tia tantum conſideret, an etiam de ſubſtantię accidentibus, geometrica ſubiecta gratia
exempli proponit. Solida, plana, & lineas, hęc enim ſubſtãtias appellat. qm̃ his quędã
per ſe adſunt. de quibus geometra conficit demonſtrationes, eiuſdem nanque munus
fuerit, horum quodq; contemplari, quid ſit ſolidum, quid planum, quid linea definire,
& quӕ horum cuiq; per ſe adſunt diſputare. Eſt enim lineӕ definitio, non lata longi-
tudo. Cui per ſe cõtingit exempli gratia rectam eſſe aut circularem. & illud ſi recta ſu
per rectam conſiſtens pares inter ſe conſequentes angulos effecerit, utrunq; parium
angulorum eſſe rectum. item ſuper ſtantem uelut perpendiculum eſſe ſubiectę, & cę-
tera id genus. Quamq̃ exemplo ipſo quęſtionem propoſitam pene ſoluit. Siquidem
geometrӕ de utriſq; diſputantes definitiones non demonſtrant, ſed planum eſſe longi
tudinem cum latitudine ſolum ſumentes, abſque demonſtratione ipſam uſurpant.
Demonſtrant tamen quӕdã planis rectilineis, alia orbicularibus perſe adeſſe. neque
idcirco ipſius quid eſt habetur demonſtratio. Itaque geometrę non habent ſubſtãtias
quas ut ſibi ſubiecta definiant, ſcientia uero naturalis ſubſtantias pro ſubiectis habet,
nihilo tamen ſecius ipſas definit, & quę illis per ſe adſunt demõſtrat. Non enim mun
dus quid ſit, aut quid ſol, quidue alia ſubſtantia naturalis, demõſtrat. De figuris autem

uel motu, locis ue & cæteris, quæ per ſe rebus naturalibus cõtingunt, non item diſpu
tat demonſtrationesq; conficit. Pari ergo ratione ſi primis ſubſtãtiis quidpiam accidit,
qui de ſubſtantia ipſarum conſiderabit, idem de accidentibus eius diſputabit, demon
ſtrationesq; conficiet. Sed poſtq̃ ſi eiuſdem ſit ſcientiæ de utriſq; conſiderare, ut incom
modũ intulit, hinc fieri, ut definitionis & quiditatis habeatur demõſtratio, exponit rur
ſus ſi non eſt unius de utriſq; conſiderare quod dubium cõſequatur. Nam cum ab ea
diſceſſeris, inquit, quæ ſubſtantiam contemplatur, quæ nam alia, ſubſtãtiæ per ſe acci
dentia cõſideratura, demõſtraturaq; ſit difficulter inuenies. Cui quod uerũ eſt ſubiicit
non eſſe facile inuenire aliam ſcientiam quid eſt ſubiectũ conſiderantem, aliam uero,
quæ per ſe ſubiecto adſunt nõ ſolũ in ſubſtãtia, ſed etiam in quouis alio genere. Fieri
enim non poteſt, ut qui rei ſubſtantiam ignorat, is rei accidentia demonſtret. Deinceps
quærit id quod initio quarto loco propoſuit: Vtrũ ſolas ſubſtantias ſenſibiles eſſe cen
ſendum ſit, an præter has aliæ ſubſtantiæ per ſe ſint. Itaq; non ſolũ dixit utrum præter
ſubſtantias ſenſibiles aliæ ſint, ſed addit id quod in dubiorum enarratione adiunxit di
cens, utrũ hæ tantũ ſint, an plura ſint huiuſmodi ſubſtantiarũ genera. ut aliæ ſint ideæ
& exemplaria, aliæ mediæ inter ideas & ſubſtantias ſenſibiles, ut mathematicæ. hunc
enim locum mathematicis tribuebat Plato. qui ſubſtantias per ſe eſſe putabat a ſenſibi
libus, & ideis diuerſas. Quærit igitur de hoc num ſubſtantiarũ plura genera habean
tur. & plura non haberi demonſtrabit dicta refellendo.

Quemadmodum igitur ipſas formas cauſas atq; per ſe ſubſtantias eſſe di
cimus: in primis ſermonibus de ipſis eſt dictum.

(Vt igitur ipſas formas cauſas, atq; per ſe ſubſtantias eſſe dicimus, in primis ſermoni
xix. bus de ipſis eſt dictũ.) Propoſita quæſtione num ſolæ ſubſtãtiæ ſenſibiles ſint, an aliæ
præterea, & an plura genera ſint earũ, quę a ſenſibilibus ſunt diuerſæ, ut ueteribus Pla
tonicis uidebatur, qui ideas, & mathematicas ſubſtantias aſſerebant, de his inquirit,
num fieri poſſit, ut huiuſmodi aliquæ ſubſtantiæ ſint? Sed anteq̃ his de rebus diſſerit,
admonet nos, quales has ſubſtantias, illi eſſe putauerint. ad ea relegans, quæ in primo
libro dicta ſunt. Vnde multis iam rationibus intelligitur, illũ quoq; librum Ariſtotelis
eſſe, & ad propoſitam doctrinam pertinere. Illic enim more ſuo de ipſis perinde lo
quutus eſt. atq; hoc in loco meminit. Nam utrobique uelut in propriam opinionem
ediſſerit, dum idearum ſentẽtiam refellit. Illud uero (ut igitur) dictum eſt loco huius,
quomodo igitur. In primo autem libro Platonicos putaſſe docuit, ideas eſſe ſubſtan
tias quaſdam per ſe intelligibiles a ſenſibilibus ſeiunctas. ad quarum exemplar ſenſi
biles eſſe obtineant. quæq; ad formalem cauſam, & quiditatem referantur.

At cum multæ difficultates habeantur de ipſis: non minus idem abſur
dum aſſerere quidem quaſdam eſſe naturas, præter eas quæ ſunt in cœlo
has autem dicere non differentes a ſenſibilibus eſſe, niſi duntaxat æterni
tate: quippe cum illas perpetuas faciant: hę vero oriantur ac occidãt. in
quiunt enim eſſe ipſum hominem & equum ac ſanitatem; aliud vero ni
hil perinde facientes atq; ii qui deos quidem inquiunt eſſe: humanã autẽ
formam habere: neq; enim illi quicq̃ aliud, q̃ homines æternos: neq; ii for
mas aliud quicq̃, q̃ res ſenſibiles perpetuas faciunt.

(At cum multæ difficultates habeantur de ipſis, non minus eſt abſurdum aſſerere,
xxx. quaſdam eſſe naturas preter eas, quæ ſunt in cœlo. Quę ſint plures hæ difficultates in
primo libro explicauit. (Præter eas, inquit, quæ ſunt in cœlo) ideſt, præter ſenſibiles,

& quæ in mundo habentur. Nam mundũ cœlum appellat. quaſi dicat in loco exiſtentes, & natura conſiſtentes. has enim proprie in cœlo eſſe ait. Cũ igitur idearũ dogma multa incommoda conſequantur, dubiũ eſt enim quę ſit ipſarũ ſubſiſtentia, ſubſtantiæ ne, an ſecus, & quis eſt cõis modus, & cætera de quibus in primo libro eſt dictum, nihilominus inquit, abſurdum eſt, id quod hoc in loco addit, dicere uidelicet, eſſe quaſdam naturas ab his ſenſibilibus ſubſtantiis & natura cõſiſtentibus diuerſas, ideas ab illis nuncupatas. quas quidem naturas a ſenſibilibus, & in cœlo exiſtentibus æternitate ſolum differre ſtatuebant. quod ipſorum dogmati conſentaneũ eſſe ex ipſorum dictis edocuit. Aiunt enim ipſi hominem eſſe & ipſi equũ, & ipſi ſanitatem, nec aliud quidq̃ de his dicunt. At ſi homines illa ſunt, & equi a ſenſibilibus ſolo ipſi diſcrepantia, pfecto cætera eadẽ habebũt, atq; ſenſibilia. Tradẽtes enim illorũ definitiones eſſe, quoq; ipſas congruere dicunt, diſcrepabunt tamen ſola eternitate, quæ additamẽto ipſi uidetur ſignificari. protſus ut illa quoq; ſenſibilia ſint. Nã ut q tradũt deos eſſe eoſdẽq; humana forma prędito, ii deos homines æternos faciũt per nomẽ deus, de ipſis æternum prædicantes, ſic qui formas, eadem atq; ſenſibilia eſſe faciũt, ſolo ipſi additamẽto excellentes, hi ſenſibilia æterna ideas eſſe faciunt. Nihil enim homo aut equus eſſe poteſt, & horum rationem recipere, ut non idem ſenſibile ſit, & ſenſuale. quod ſi uerum eſt, idearum poſitione non efficitur, ut non tantũ ſubſtãtiæ ſenſibiles ſint. Quod uero dixit in primo maiore, dum in hoc idearum dogma diſputaret, qui rerum aliquã ſcientiam accipere uolebãt, eos ad ipſarum cauſas rimandas acceſſiſſe, & cum præſentibus ſubſtantiis totidem numero affinxiſſent, tunc demum ſe rerũ ſcientiam ſe aſſecutos exiſtimaſſe, quomodo dictum ſit, hoc in loco declarat. qm̃ idearũ auctores nihil aliud, q̃ ſempiternas ſubſtãtias eaſdẽ pareſq; ſubſtãtiis, quæ inquirũtur accipiebãt. Siquidẽ a ſenſibilibus ſolo additamẽto, ipſi quod æternitatẽ ſignificare uidet, differũt.

Præterea ſi quiſpiam pręter formas & ſenſibilia/res ipſas medias ponet. Complures ſane difficultates habebit. Patet enim lineas ſimiliter præter ipſas & ſenſibiles fore: & cæterorum generum quoq;. Quare cum aſtrologia vna ſit horum ſciẽtia: erit & quoddam cœlum pręter hoc ſenſibile cœlum: & ſol & luna & cætera ſimiliter quæ ſunt in cœlo. At quo nam pacto his eſt credendum: nam neq; immobile illud eſſe conſentaneum eſt rationi: & omnino fieri non poteſt vt moueatur. Similiter & de his eſt putandũ circa quæ muſica/mathematica/perſpectiuaq; verſatur: neq; enim ipſa præter ſenſibilia poſſunt ob eaſdẽ cauſas eẽ: nã ſi media ſint ſenſibilia: patet & ſenſus & aĩalia ĩter formas, & res ipſas caducas cõtinuo fore.

(Præterea ſi quis piam præter formas & ſenſibilia res medias ponet, complures ſane difficultates habebit.) Poſtq̃ de ideis diſputauit, tranſit ad ea, quæ inter ideas, & ſubſtantias ſenſibiles media dicuntur, hoc eſt ad mathematica, quæ iſtis ſubſtantias per ſe ſubſiſtentes eſſe placebat. quam opinionem multis incommodis & difficultatibus implicari ait, per hæc autem difficile factu eſſe docet aliam naturam præter ſenſibiles accipere. Explicat igitur difficultates, quæ inde naſcuntur. Nam quemadmodum p iſtos eſt linea quędam mathematica pręter ſenſibilem & ideam, de qua linea mathematica diſputat geometria, ſic cętera mathematica ſeſe habebunt. oẽs enim mathematici quaſdam medias naturas habebunt, de quibus ediſſerant. Cum igitur ſit de numero mathematicarum aſtrologia, quæ de cęlo, & ſole, & luna cæteriſq; aſtris ediſſerit, profecto horum quoq; inter ſenſibiles cœlum ſolem & lunam, cæteraq; aſtra ipſaſq; ideas xxxi

medium fuerit. At qui fieri poteſt, ut ſit mundus aut ſol quidam mathematicus: qui nõ moueatur, quoddam vt aliud aſtrum? cum horum ſubſtãtia, & natura cum certo quodam motu ſit. iſti autem mathematica immobilia eſſe tradant. Nam ſolem & lunã moueri quidem, non tamen ſenſibilia, ſed mathematica eſſe abſurdius dictu eſt, q̃ eadem aſtra immobilia eſſe. fieri enim non poteſt, vt quidq̃ moueatur, quod materia careat, nec ſit ſua natura ſenſibile. Et quidem hoc incommodum iis quoq; obiici põt, qui cœli ipſi cœlũ ideã eſſe aiunt, & ſolis ipſi ſolem. quõ enim horũ aliquod immobile valeas intelligere? Eadem eſt perſpectiuæ in ea in quibus verſatur ratio. harmonicæ item mathematicæ, ſeu muſicæ, hæc aũt eſt non quæ fidiũ cãtus modulatur, quę iſtis erga ſenſibilia uerſari uidetur, ſed ea quę demõſtrat in qua numerorũ ꝓportiõe cõcẽtus quiſq; con ſiſtat. hęc enim eſt mathematica, quippe quę in mathematicis uerſatur. harũ igitur eadem ratio eſt atq; aſtrologię. oẽs enim hę cũ mathematicę ſint, aliquas ſubſtãtias mathematicas ſubiectas habebunt ſenſibilium ac idearũ medias. At qui fieri poteſt, vt aliqua ſint aſpectabilia, quæ nõ ſint eadem ſenſibilia? de quibus perſpectiua differat. vel aliqua ſub auditum cadant, quę ſenſum effugiant: de quibus muſica. Nam eſſe perſpectiuum eſt de aſpectabilibus differere, eſſe muſicum, de iis quę auditu percipiũtur diſputare. hinc enim cõſequetur, quoſdã medios eſſe ſenſus ab his diuerſos, quibus media illa percipiantur. porro ſi ſenſus alii huiuſmodi fuerint, haud dubie alia erunt animalia prędita illis ſenſibus idearũ mortaliumq; animantium media. Cum ſenſus abſq; animalibus conſiſtere nequeant.

Dubitauerit autem quiſpiam, & circa quas rerum has ſcientias quærere oportet. Nam ſi hoc geometria a facultate partiendi terras differt ſolum: quod hæc quidem horum eſt quæ ſentimus, illa vero non ſenſibilium: patet & præter medicinam, & cæterarum quoq; facultatum: aliam quandam fore inter ipſam medicinam, & hanc medendi artem. At hoc qui fieri poteſt? erunt enim quædam ſana præter ſenſibilia: & ipſum etiam ſanum: & inſuper neq; hoc verum eſt: facultatem inquam partiendi terras, ſenſibilium eſſe magnitudinum: & quæ non vacant corruptione. corrum peretur enim cum illæ intereũt: At vero neq; aſtrologia quæ eſt circa hoc cœlum, magnitudinum ſenſibilium erit: neq; enim ſenſibiles lineæ tales ſunt, quales eſſe geometria dicit. Nihil enim ſenſibilium adeo eſt rectum, aut rotundum. Normam nanq; non puncto circulus tangit: ſed vt Protagoras dicebat redarguens geometras: neq; motiones reuolutioneſq; cœli ſimiles ſunt hiſce: de quibus aſtrologia ſuas rationes facit: neq; puncta eandem naturam habent, quam ſtellæ.

xiii. (Dubitauerit autẽ quiſpiã, circa quas rerum has ſcientias quęrere oportet.) Quoniam iſti dicebãt mathematicas diſciplinas in rebus ſenſibilium ac idearum mediis uerſari, quærit, circa quæ ſenſibilia ſunt hęc media de quibus doctrinę mathematicę conſiderant. Vt uero inquit, erga geodæſiam, ideſt, partiendæ terræ doctrinam geometriam eſſe aiunt, quæ ab ipſa nõ alio diſtet, q̃ q; geodæſia in ſenſibilibus uerſatur, & horum menſuras in Aegypto inuenit ad regionem diuidedam. Cuius priſtini termini inundatione Nili confunduntur. Geometria uero non uerſari in ſenſibilibus. Eſſe autem aliam quæ circa horum ideas uerſatur, quemadmodũ igitur res ſe habeat in geodeſia, & geometria, ſic ut in medicina ſeſe habeat neceſſe eſt. Sitq; medicina quedã in ſenſi-

bilium animalium ualetudine uerſetur, geodęſiæ proportione reſpõdẽs, alia uero intelligibilis ab ipſa diuerſa, quæ media ſit eius quæ de ipſiualetudine tractat, & eius quæ in ſenſibilium ualetudine uerſatur. geometriæ proportione ſimilis. quo fiet, ut ſit ualetudo quędẽ ab ipſiualetudine & ab ea quę in ſenſibilibus habeť diuerſa, intelligibilis, & in animalibus intelligibilibus. Nã quẽadmodũ cũ ſit ipſi triangulus, & ipſilinea, ſint item ſenſibilia, quę geodęſia contẽplatur, ſunt tñ hoꝶ quædam media de quibus diſſerit geometria, ſic cũ ſit ipſiualetudo, ſitq; ualetudo quę ſenſibilibus ineſt, in qua uerſatur medicina, erit tñ quędam harũ media ualetudo & medicina. cũ ratio eadem ſit. Quod ſi quędã ualetudo & medicina media eſt, alia quoq; ſalubria fuerint, qbus medicus ille cõſulat ualetudini, ac ꝑinde alia animalia, in qbus inſit illa ualetudo. Quod incõmodũ effugiũt, qui mathematica ex abſtractione a ſenſibilibus intelligũt, nec ꝓpriã ipſis ſubſiſtẽtiã tribuũt. Nã non efficiť hinc, ut ualetudo aliqua mathematicis proportione reſpõdẽs ex abſtratione intelligať. Neq; enim ſubſtãtiã a corpore naturali licet cogitatione ſegregare. Dixit de medicina, pari ratiõe de cęteris artibus licet diſputare. Nam cur hoc in geometria locum habeat, & ab aliis ſcientiis excludatur, cauſam redditã eſſe oportuit. hæc ubi diſſeruit, illud quoq; in iſtoꝶ opinione damnat, quod geodęſiã in ſenſibilibus uerſari arbitrabãtur geometriã, in quibuſdã aliis. Neq; enim geodęſia de ſenſibilibus ediſſerit, cuius ea fides eſt, qđ ſi ſenſibilia conſideraret, cũ ipſis interiret. qm̃ neceſſe eſt, ut intereũte ſubiecto, ꝑeat id, qđ in ipſo uerſať. Si.n. id in quo uerſať qđpiã ꝑierit, neceſſe eſt, ut illud quoq; fuerit deletũ, qđ ĩ hoc uerſabať, cũ eẽ illiꝰ cõſiſtat in eo qđ uerſeť in hoc. Nũc aũt nulla neq; ars neq; ſcĩa intercidẽtibus his ꝑit. ac proĩn ne ipſa qdẽ terras partiẽdi ars, quã geodęſiã appellamus. quo fit, ut neq; ea cõſideret, aut in iis uerſeť, quę ſẽſibilia, & mortalia ſũt. ſed uniuerſale, qđ eſt ſempiternũ. Oĩs nanq; ſcĩa oĩsq; ars circa uniuerſale cõſiſtit, qđ ſub ſenſũ nõ cadit. Neq;.n. ſi ſciæ arteſq; ad ſenſibilia deſcẽdũt, ꝑinus in ipſis uerſanť. ſed cũ in uniuerſalibus uerſenť, agũt qdẽ de ſenſibilibus, ſed nõ q̃ ſenſibilia, & hæc ſunt, ſed qua talia, quaq; ſunt cõis participia. At ſi geodęſia nõ cõſiderat ſenſibiles magnitudines, nihil eſt, qđ iſti ab hac geometriã ſeiũgãt, ꝓpterea qđ ipſa intelligibiles magnitudines cõſideret, cũ etiã geodęſia hęc eadẽ cõtẽpletur. Eadẽ rõne medicina nõ ſpectat ſenſibilẽ ualetudinẽ. alioqn intereũtibus iis ĩ qbus uerſať, ipſa quoq; aboleret. Deinceps ne aſtrologiã qdẽ de ſenſibilibus agere docet. ut de hoc cœlo, de his aſtris. Nã licet hęc immortalia ſint, ac ꝑinde nõ ſecũ intereũtia tollãt ſciẽtiã, quæ in ipſis uerſať, hoc eſt aſtrologiã, docet tñ eandem nõ in his uerſari, ſed in aliis, & horũ ſubſtãtiã ꝑ alia demõſtrari. Nec n. tales ſenſibiles lineas licet accipe, quales in demõſtrationibus aſtrologus ſumit. quia nihil ſenſibiliũ ita rectũ eſt. nã geometrã ꝓ aſtrologo dixit. Sed quales geometra lineas eſſe ait, tales aſtrologus ad aſtrologicas demõſtrationes uſurpat. Silr nihil ſenſibile ita globoſũ eſt, aut circulare, ut geometra definit. Nã circulus ſenſibilis normã planũq; ſenſibile non tãgit ꝑ pũctũ. At mathematici, & aſtrologi globũ atq; circulũ a plano ꝑ punctũ cõtingi tradũt. Quãobrẽ Protagoras ſumpto a ſenſibilibus argumẽto geometras arguebat mẽdacii, docẽs nihil ſenſibiliũ eſſe tale, quale illi eſſe dicunt. Dum ipſe quoq; ignorat geometras, ut aliũ quẽuis artificẽ, nõ de ſenſibilibus diſputare. Quid? quod nec motus quidẽ aſtroꝶ ipſiuſq; cœli in orbẽ acti, uertiginesq; tales ſunt, quales ab aſtrologo ſumunť? quippe q lineas, uertiginẽq; & circulũ ſumit, quæ ſunt lõgitudines uacãtes latitudine. & in his motus fieri ponit. In rebus aũt ſenſibilibus nulla eſt lõgitudo, quæ latitudine careat. Pręterea mathematici aſtra ſigna quędã, hoc ẽ pũcta eſſe & ſigni rõnẽ in cœlo obtinere dicũt. At ſignũ eſt cuius pars nõ eſt, quale nullũ aſtꝶ habeť. Si ergo in rebus ſenſibilibus ars nulla uerſatur, nimium inter artes, & ſcientias mathematicas id diſcrimen eſſe nõ poteſt, quod aliæ ſenſibiles ſubſtãtias, mathematicæ uero intelli

gibiles quaſdam conſiderent. ut enim hæc demonſtraret,adiecit illa.

Sunt autem qui eſſe quidem inquiunt ea: quæ media dicuntur inter for- mas ac ſenſibilia eſſe:nō tamen ſeorſum a ſenſibilibus, ſed in iis ipſis eſſe: quibus omnia quæ eueniunt impoſſibilia receſere,longioris eſt ſane ora- tionis:ſatis autem fuerit & talia contemplari. Non enim hæc ſolum ita ſe ſe habere conſentaneum eſt rationi:ſed patet & ipſas formas in ſenſibili- bus eſſe poſſe:eiuſdem enim ſunt hæc vtraq; ratiōis. Præterea duo ſolida eſſe eodem in loco neceſſe eſt:& non imobilia eſſe:quippe cum ſi in ſenſi- bilibus ſint:neq; quidem motu cieantur:oīno autem cuiuſnam gratia quiſ piam eſſe quidem ipſa:in ſenſibilibus autem eſſe ponet:eadem enim ab- ſurda venient,& huic ſententiæ:quæ & antecedenti. Erit enim quoddam cœlum profecto præter hoc cœlum: Verum nō ſeorſum:ſed eodem in lo co:quod quidē magis fieri nequit. De his igitur magna eſt dubitatio:quo nam modo poſitis veritatem conſequi poſſumus.

xxiii (Sunt autem qui eſſe quidē inquiūt ea, quę media dicuntur inter formas, & ſenſibilia eſſe, nō tñ ſeorſum a ſenſibilibus.)Poſtq̃ eos redarguit,qui mathematica ſubſtantias quaſdā per ſe ab ideis, & ſenſibilibus ſeparatas eſſe tradebāt: Ad eorũ ſententiā refel- lendam trāſit,qui mathematica eſſe quidē aiebant per propriā quandam naturā, nō tñ extra ſenſibilia eſſe, ſed in ipſis. Quæ ſententia hoc differt ab ea,quæ mathematica ex abſtractione ſumi ac intelligi tradit,in qua ipſe fuit,quod illi mathematicis propriam quandam naturam diuerſam a ſenſibilibus tribuūt, cæterum eadē in ipſis ſenſibilibus eſſe aiunt,quæ nō ſint aliquid ipſorū,ſed in ipſis inſint ab ipſis diuerſa.qui uero ipſa ex abſtratione ſumunt,ſeparantes ratione quędam ex ſenſibilibus,relinquunt omnia ipſa cum ſeparatis tota ſenſibilia. quæ tamen ſeparata ipſa per ſe ſenſibilem naturam com plere nequeāt, neq; in quodā interuallo intelligatur. Nā interuallū,quod in mathema ticis intelligitur, cum ratione ſepatātis paſſiuis ſenſibilis natura eſt.In utriſq; enim na tura ſenſibilis eſt, quæ in ſubſiſtentia eſt per naturam. At iſtorum opinionem multo magis a ratione dicit abhorrere, q̃ eam, quæ mathematica ſeparata eſſe tradit, Sed pleriſq; incommodis,quæ hanc ſententiam conſequuntur, in præſentia ſilentio præ- termiſſis,illud tamen apponit, quod efficitur eadem ratione, ut ſint ideæ in rebus ſen ſibilibus ponendæ. Si enim hæ cum ſubſtantiæ ſint perſe intelligibiles, in ſenſibili- bus tamen habentur, cur ideæ, quæ ſubſtantiæ quoq; intelligibiles ſunt,non erunt in ſenſibilibus? Ratio enim ſubeſſe debet, cur hæc in ſenſibilibus inſint, illa non item. Cæterū ex hac opinione multa euenire incommoda dixit in ſecūdo libro,& in primo maiore meminit. Cū ſentētiā Eudoxi refutaret. & in huius opis tertio dcimo docebit. (Pręterea duo ſolida in eodē erūt loco.)Mathematicū.ſ.ſolidū,qđ ſtereometria,ideſt, ſolida metiēdi doctrina cōſiderat,& ſolidū ſenſibile.Si illud eſt in hoc futurū. Corpus n.per corpus diffundetur penetrabitq;,ſi horū quodq; per ꝓpriā naturā eſt,& alterum habetur in altero.Ad hæc mathematica non erunt immobilia,ſi in rebus ſenſibilibus inſunt.Nam dum ſenſibilia mouentur,neceſſe eſt ut ea quoq; moueantur,quę in ipſis habentur,& ita moueantur,ut ipſa quę in loco ſunt,non ut accidentia.qm̄ in magnitu dine & interuallo perinde mouebuntur,atq; corpora,quæ ui ab aliquo cientur,nō au- tem ſuo nutu.Ad ſummā cuius gratia hęc eſſe dicere oportet, ſed eſſe in ſenſibilibus? Nihil enim prodeſſe uidetur ipſa in ſenſibilibus conſtituere,ſiquidem per ſe ſunt.Eo-

eadem na nq; ſupradicta abſurda his euenient, ea etiã quæ ſequuntur illos, qui mathe-
matica ſeparata faciebant. Erit enim quoddam aliud cœlum per hos præter cœlũ ſen ſibile. & pari ratione ſol alius, aliaq; aſtra. niſi ꝙ nõ erũt ſeparata per ſe, ſed in his ipſis conſiſtent, ſol in ſole, luna in luna, in cœlo cœlum. cui incõmodo illud, ut dictum eſt, accedit, ꝙ duo corpora erunt in eodem loco. De his igitur omnibus ſupra dictis non uulgarem quæſtionem eſſe ait, quomodo ea ponendo ueritatem aſſequamur, ac de iis itidem, quæ adiecit.

Et de principiis etiam, vtrum genera elementa eſſe, principiaq; putare oporteat: an ea potius ex quibus primis quæq; res conſtat. Veluti vocis elementa principiaq;, ea eſſe videntur: ex quibus primis voces componuntur: ſed non vox ipſum commune: & deſignationum ea eſſe dicemus elementa: quorum demonſtrationes in iſtarum aut omnium, aut plurimarum demonſtrationibus inſunt. Præterea & qui vnum corporum elementum: & qui plura inquiunt eſſe: ea dicunt principia eſſe: ex quibus omnia corpora componuntur, & conſtãt. Vt Empedocles ignem, aquã, terram, ac aerem, elementa inquit eſſe: ex quibus conſtãt quæ ſunt: ſed nõ vt genera ipſorum hæc dicit. Inſuper ſi quis velit & aliorum cuiuſq; naturam inſpicere: vt lecticam quibus ex partibus conſtet: & quonam pacto compoſitis: tũc ipſius naturam cognoſcet. His igitur rationibus principia non eſſe genera rerum videntur.

(Et de principiis et vtrũ genera elemẽta eſſe principiaq; putare oporteat an ea potius xxx
ex quibus initis primũ res quęq; cõſtat.) hæc quęſtio in dubiorũ quoq; propoſitione iiii
cõmemorata fuit, quę huiuſmodi eſt. Vtrum genera & cõmunia, prĩcipia & prima rerum poni debeant, an elemẽta ex quibus res conſtituuntur primum, & in quę poſtremo reſoluuntur. quod exemplo vocũ explicauit. voces enim ex elemẽtis hoc eſt ex literis conſtituuntur. & ea ex quibus conſtituunt̃ pro principiis habent, non autem vocem cõmunem, quæ quidem vocum genus haberetur. ſed neq; in deſcriptionibus vtimur cõmunibus elemẽtis, ſed iis quę inſunt in demõſtrationibus, oĩs pręcepti demõſtrationẽ vt Euclidis elemẽta nuncupamus. Idcirco enim talia apepllãtur elemẽta, qm̃ ea per quę iſta probãtur, ad omniũ pręceptorũ demõſtrationes proſunt. in oibus exiſtãtia. & in his ipſis priora poſteriorꝵ elemẽta eſſe dicunt̃, qm̃ priorum demõſtrationibus utimur ad poſteriora. Idẽ pręter ex his naturalibus auctoribus colligit. q principia naturalia plura corpora, q̃ unũ eſſe dicebãt. docetq; ipſos quæ principia terũ eſſe dicebant, ea cęteris ineſſe crediſſe. Nã Empedocles qui quattuor corpora elementa rerꝵ eſſe ſtatuebat, nõ quaſi gña elemẽta ipſa eſſe dicebat, ſed quaſi rebus, quæ ex ipſis gignuntur inexiſtentia. Eadẽ eſt rõ cæterorꝵ naturaliũ, qui principiũ corporeũ ponebãt. Qđ ipſm artificioſorꝵ quoq; ꝓbat argumẽto. Nã ſi qs uelit lecticę uerbi cã naturam cognoſcere, is ut partes ex qbus ꝯſtat cognoſcat neceſſe eſt. Nã ex qbus res quęq; ꝯſiſtit, ea ſunt ipſius principia. a cognitione nanq; principiorum cognitio eius proficiſcitur, quod ex principiis conſtat. Tunc enim horũ quodq; innoteſcit, cum ea ex quibus conſtat, & modus conſtitutionis intelligitur, ac proinde horum principia. Poſtq̃ uero inductione confirmauit, non cõia & genera, ſed ea, quæ inſunt eſſe principia, deinceps uteriſimile tñ uideri docet genera principia eſſe, his uerbis.

At ſi unũquodq; quidẽ per diffinitiones cognoſcimus, principia uero diffinitionũ genera ſunt, neceſſe eſt & diffiniẽdarũ rerũ principia, gña eſſe.

xxxv (At ſi unũquodq; quidẽ per definitiones cognoſcimus, principia uero defininitionum gña ſũt.) Huius argumẽtationis ea uis eſt, ex qbus ſingula quæq; cognoſcimus, ea ſũt illorũ principia. Poſitũ eſt eñ ex elemẽtorũ ac principiorũ cognitione, eorũ quorum ſunt elemẽta cognitionẽ naſci, ex definitionibus aũt rẽ quanq; cognoſcimus, definitiones igiẽ principia ſunt. aſſumptio eñ generis, principiũ eſt definitionis. Sed fortaſſe cũ gña dicit, differẽtias quoq; intelligit, quẽadmodũ in Topicis, ut ſit ſẽſus definitionũ principia eſſe gña, quæ gdẽ ſunt genus & differẽtiæ ex his eñ definitiones cõſtituunt. quo fit, ut gña ſint principia. nã definitiones definitorũ principia ſunt, ipſarũ uero gña.

Et ſi ex eo rerũ ſciẽtia ſumitur: quia ſpecierũ accipitur: qbus res ipſæ quæq; dicũtur: ſpecierum profecto genera eorũ, quæ ſunt principia, erunt.

xxxvi (Et ſi ex eo rerũ ſcientia ſumitur, quia ſpecierũ accipitur.) Argumẽtatur in hũc modũ. Sciẽtia cognitioq; rerũ p ſpecies efficitur, cũ ſingulorũ ſciẽtia nõ ſit, nã ipſarum definitiones p ſpecies redditur, porro ſi ex earũ cognitione rerũ cognitio pendet, profecto ſpecies, ſingularũ principia fuerint, a quibus ſpeciebus ſingula ut hæc aliqua ſint mutuantur. Specierũ autẽ genera ſunt principia, qm̃ ex horũ partitione ſpecies euadunt, & ipſarũ definitiones per gña reddũtur. Genera igitur ſunt omnium rerũ principia. An ſingulorũ cognitio p ſpecies quidem comparatur, qm̃ ab ſpeciebus ſuppetit eſſe ſingulis, nõ tñ per ſpeciẽ, quæ ex generis partione naſcitur, ſed p eam, quæ opponitur materiæ. p qua ſumit argumẽtatio illã, quæ partitione generis euadit.

Videntur aũt & quidã dicentiũ, vnum ipſum, aut id quod eſt: aut magnũ & paruũ principia eorũ quæ ſunt eſſe: his ipſis, vt generibus vti:

37 (Videtur autẽ & quidã dicentiũ unum ipſm, aut id quod eſt, aut magnũ & paruũ principia eorũ quæ ſunt eſſe, his ipſis ut generibus uti.) Vt doceat probabile uideri, genera eſſe rerũ principia, illorũ producit teſtimoniũ, qui principiis eiſdẽ utebãtur. Nam qui unũ & ens, itẽ magnum & paruũ principia rerũ eſſe ſtatuebãt; ii ut genera hæc rerum principia eſſe ponebãt. In qua opinione fuit Plato. hic enim unũ, quod ꝓprie ens appellabat, & dualitatẽ indefinitã, quã magnũ & paruũ nuncupabat, principia eſſe dicebat. quæ quidẽ ut entiũ genera accipiebat, cũ unũ de ſingulis rebus dici animaduerteret. & inæqualitatẽ. qua enim res quæq; hoc aliquid eſt, eſt autẽ hmõi per ſpeciẽ, hac unum & ens de ipſo prædicabat. Quia uero ſubiectũ in fluxu cõtinenti, ac mutatione diſpiciebat, idcirco magnum & paruum. Hæc igitur cõmunia ſunt atq; genera, & ut ſuprema genera per ipſum principia ſunt.

At vero neq; vtroq; modo principia dici poſſunt, Rationẽ nanq; ſubſtantiæ vnam eſſe conſtat: alia autem fuerit diffinitio: quæ per genera aſſignatur, & alia quæ ſumit eã, ex quibus res conſtat.

38 (At uero neq; utroq; modo principia dici poſſunt.) Poſtq̃ quæſtionẽ hãc utrum gña, an elemẽta potius debent principia exiſtimari, in utranq; partem diſputauit, nunc neutrunq; quidem dici poſſe oſtendit, hoc eſt, & genera & elementa principia eſſe. quæ argumẽtatio ad hunc modũ ſeſe habet. Aſſumit definitionẽ qua ſubſtantia cuiuſq; rei explicatur unã eſſe, quod quidẽ in poſterioribus reſolutoriis demõſtratũ eſt. Nã eſſe cuiuſq; rei unum eſt, ac proinde definitio una eſt, a qua proprie hoc ipſum explicatur. item ſumit definitionẽ ex ipſis principiis conficit, & principia rerum eſſe genera & elemẽta. Atq; ait. Si ex principiis cuiuſq; rei definitio conficitur, alia erit definitio, quæ p gña redditur, appellat autẽ genera, ut diximus. gña & differẽtias, alia quæ p elementa ac proinde eiuſdem rei plures erunt definitiones. At plures eſſe nõ poſſunt, cũ ſit una cuiuſq; rei definitio, non igitur utraq; ſunt elementa.

Inſuper & ſi q̃ maxime principia, genera ſunt, utrũ generũ prima putare
oporteat principia rerũ eſſe, an ea quæ ultimo de indiuiduis prædicatur.
Nã hoc ſuſcipit cõtrouerſiã. Si enim magis uniuerſalia principia ſũt pu
tãda, patet ſuprema generũ extimãda eorũ, quæ ſunt principia, eſſe. Hæc
enim de diuerſis dicũtur, Tot igitur erũt eorum quæ ſunt principia, quot
ſunt ipſa genera prima. Quare id quod eſt, ac unũ ipm, principia atq; ſub
ſtãtiæ erũt, hæc eni maxime de diuerſis rebus dicuntur. At neq; ipm unũ,
neq; id quod eſt genus eſſe põt. Differẽtias eni uniuſcuiuſq; generis & eſſe
& unamquãq; unã eſſe, neceſſe eſt, fieri uero nõ põt, aut ſpecies generis de
differẽtiis ꝓpriis, aut genus ſine ſuis ſpeciebus dicaẽ ac prędiceẽ. Quare
ſi id qd' eſt, aut unũ ipm ſit genus, nulla differẽtia, aut unũ aut ens erit.

(Inſuper & ſi q̃ maxime principia genera ſunt, utrum generũ prima putare oportet xxxix
principia rerũ eſſe.) Hæc quoq; quæſtio ptinet ad ſupradicta, cuius hic eſt intellectus.
Si detur cõcedaturq; genera eſſe principia, operæpretium inquit fuerit, illud quærere,
utrum ſuprema genera, & cõiſſima principia eſſe ſtatuere conueniat, an ultima & in-
diuiduis proxima, quæ indiuiduæ ſpecies nuncupantur. Nam hoc in loco ſpecies no
mine generis appellat. qm̃ ſi uniuerſalia, q̃ non æque uniuerſalia magis ſemper prin-
cipia ſunt, poſitum eſt enim uniuerſale principium eſſe, conſequens eſt, ut ſuprema,
& cõmuniſſima genera principia ſint. ac proinde ſuprema genera rerũ principia fue-
rint. & tot principia, quot fuerint prima genera. quibus aſſumptis infert, (Quare ens
ac unum ipm principia erunt ſubſtantiæ.) qm̃ hæc maxime de cunctis prædicantur, ſi
enim hæc de cunctis rebus quaſi genera prædicãtur, hæc erũt principia cauſæq; rerũ.
pro cauſis enim ſubſtãtias dixit. Quibus dictis, ſubiunctaq; cauſa, quia ſi uniuerſaliſſi
ma & cõiſſima principia ſint, ens atq; unum omnium rerum fuerint principia, cũ hæc
communiſſima ſint, arguit deinde docetq;, neq; ens neq; unũ entium eſſe genera. at ſi
non ſunt genera, haud dubie ne principia quidẽ fuerint, neq; enim cunctorũ idem ſit
principium, niſi ipſorũ ſit aliquod genus cõe. ſiquidem genus eſt principium, nã poſi
tum eſt genera eſſe principia, & generũ quæ communiſſima ſunt: Ut autẽ quibuſdam
uidetur, ſic hãc ſententiã oppugnat, de qua paulo ante dictũ eſt. Neq; ens igitur, neq;
unũ genera eſſe adhuc modũ oſtẽdit oĩs differẽtia quæ genus diuidit, eſt unũ & ens,
ergo unius, & entis differẽtia unũ eſt atq; ens. Si quidem hæc genera ſunt, & in ipſarũ
quaq; eſt unũ & ens. At ſi in unaquaq; entis & unius differentia, unũ eſt & ens, cũ ens
& unũ gña ſint, gña de ꝓpriis differẽtiis prædicabunẽ. quod fieri poſſe negat. Neq; enĩ
abſq; medio genus ualeat de differentiis prædicari, hoc eſt ſine ſpecie, ſic enim genus
his de ſpecie prędicabiẽ, itaq; erit uerũ dictu, homo eſt animal, animal rationabile, nec
rurſus per mediã ſpeciẽ, ſic enim neceſſe eſt, ut ſpecies de differẽtia prædicetur. qũo
autẽ de propria differentia prædicetur? ſi differentia per ſe ſumatur. Nam differẽtiæ
prædicatio latius patet, q̃ ſpeciei, ut rationabile, aut mortale q̃ homo. quod aũt minus
patet, de eo quod latius, nõ poteſt uere prædicari. Quamobrem dixit (de differentiis
ꝓpriis,) ideſt, ꝑ quas in ſpecie cõſtituũtur. Prætetea ſpecies eſt, quoddã totũ, differẽtia
uero pars totius. Itaq; differẽtia eſt pars ſpeciei, qm̃ ſingula queq; in definitiõe contẽta
partes ſunt eius, cuius complent ſubſtantiam. partes inquam diſſimilares. Neq; enim
genus in definitione hoc ſignificat, quod unaqueq; differentia. huiuſmodi autem totũ
de ſuis partibus non dicitur. Itaq; neutra ratione ſpecies de propria differentia prędi-
catur. Nam genus nõ ſic ſpecies pro partibus habet. ut pote cum in ipſius definitione

non contineantur. Neq genera de propriis differentiis prędicantur, cum hę ſine ſpeciebus accipiuntur. neq in ipſis comprehenduntur ſpecies. Nam cum animal de rationali prędicatur, de animali rationali dicitur. ſub rationali enim audit animal. Ne q prędicatur de ipſa differentia ſeparatim & abſq ſpecie ſumpta, uerbi gratia de rationalitate. Nam cum differentię qualitates ſint, quomodo animal quod ſubſtãtiam compoſitam ſignificat, de ipſis ualeat prædicari? Neq enim ſpecies aut genera de differentiis prędicantur, quod ſi uerum eſt, entis & unius differentiæ, ſiquidẽ hęc genera ſint, neq ens erunt neq unaquęq unum, hoc eſt, nulla differentia ens erit aut unum. qm̃ omnes differentię entis erunt. quod quidem eſt abſurdum. quo fit, ut hęc genera non ſint, ac proinde ne principia quidem, ſi genera principia ſunt. quod uero ait. (Fieri uero non poteſt, ut ſpecies generis de differentiis propriis, dicantur ac prędicentur.) huiuſmodi eſt, fieri non poteſt, ut ſpecies appellatę, de propriis hoc eſt de ſuis differẽtiis prędicentur. (Neq genus ſine ſpeciebus,) ideſt ut genus de quopiam alio ſine ipſius ſpeciebus prędicetur, uel ſic, ut genus de differentiis prędicetur, niſi differentię ſumantur ut ſpecies, & compoſita ſeu tota. Cęterum hęc argumentatio logica, hoc eſt probabilis ſolum mihi eſſe uidetur, ut plurimę quibus utitur. Quoniam ſub quocunq genere differentię ſtatuantur, oportet enim ipſas ex genere aliquo eſſe, ſiquidem ipſę de numero entium habeantur; neceſſe eſt ut de illius generis differentiis proprium genus prędicetur. Aut enim quod genus eſt differentias non habet aut ei, quod diuidũt differentię ſubiicientur. quoniam ſi omnes differentię qualitati ſupponantur, nõ dubium eſt, quin ipſius qualitatis differentię ſubiiciantur qualitati. & ſic fiet, ut genus de propriis differentiis prędicetur. Nam cęteras differentias qualitates appellare, qualitatis differentias non item, ſed ſub alio potius genere collocare, alienum eſt & figmento ſimile. An igitur cuiuſq generis differentię in eodem genere ſunt atq ipſum, ideſt in eodem prędicamento? Nam licet proximum aliquorum genus non prędicetur de differentia, qm̃ hoc eſt totum quoddam, quod in ſolis ſubſtantiis uſu uenit; eſt enim quędam ſubſtantia compoſita quę de differentia ſimpliciter generis prędicari non poteſt, tñ genus ſuperius, quod cõius eſt & ſimplicius prędicari poteſt. Subſtantiã enim quod eſt genus cõe, tam de ſimplicibus q̃ de cõpoſitis ſubſtãtiis prędicať. Ita licet aĩal ſit quędam compoſita conflataq ſubſtantia, ac proinde non prędicetur de differentia per ſe ſumpta, tñ ſubſtantia de ipſa prędicabitur. Si ergo ſubſtantia de ipſa differẽtia animal diuidente prædicatur, ſatis profecto intelligitur, genus quod diuiditur de ipſa differentia prædicari. hmõi autẽ eſt ens, quod genus eſſe diciť. Nã licet in quibuſdam uerũ ſit, genus de differẽtia nõ prædicari, propterea quod genus ſit compoſita quædã ſubſtantia, nõ tamen eſt impoſſibile genus aliquod, de ipſo diuidente differẽtia prædicari. Nã quæcunq differentia ſumatur diuidens ſubſtantiam, ea ut ſubſtantia ſit neceſſe eſt. Quanq̃ genera non uidentur de differentiis proprie prædicari propter nominis communionem. Nam diſcretiuum differentia & in coloribus, & in ſaporibus habetur, de ipſa tamẽ genus quale prædicatur. cui ſi propriũ genus apponatur ſpecies euadet. Sed poſtq̃ oſtendit neq ens, neq unum genera eſſe, id quod ſequitur infert: (quod ſi non ſunt genera, neq principia erunt, ſi genera principia ſunt.

Quod ſi non ſint genera: neq principia erunt: ſi genera, principia ſunt. Præterea ipſa media cum differentiis ſumpta, genera uſq ad indiuidua erunt: nunc vero alia videntur eſſe: alia non videntur: Inſuper differẽtiæ magis q̃ genera principia erunt. Quod ſi & hæ ſint principia: infinita fere principia fiũt: preſertim ſi quiſpiã primũ genus principiũ eſſe ponat.

(Præterea ipſa media cum differẽtiis ſumpta genera erunt) Hæc non tantum eo per- xl.
tinent, ut prima genera principia eſſe, aut ſecus, oſtendãtur, ſed ut omnino genera nõ
eſſe principia doceatur. Eſſent enĩ infinita multaq; rei cuiusq; principia. qm̃ unaquæq;
differentia earum quæ habentur in ſpecie indiuidua, compoſita cum genere, cuius eſt
differentia, genus efficit. Nam genus quodq; medium inter genus primũ & ſpeciem
indiuiduam poſitum cum propria differentia genus efficit, quanq̃ in quibuſdã id fieri
non uideatur. quod genus ipſum proprio uocabulo careat. hoc enim ſignificatur uer-
bis illis. (Nunc uero alia uidentur eſſe, alia non uidentur.) Et enim animal uolatile
licet proprio uocabulo careat. genus tamen eſt, perinde ut animal. Vel dicit (Alia ui-
dentur, alia non uidentur) qm̃ ut in primo de partibus animalium libro docuit, priua
tiuæ tantum differentiæ cum generibus acceptæ nõ faciunt neq; ſpecies neq; genera.
ut quæ nihil definitum ſignificent. quod ſi uerba in hunc ſenſum accipiantur, hoc di-
ctum erit quaſi incommodum cõſequens eorum ſententiam, qui unum & ens genus
eſſe tradunt. & deinde generis bipartita diuiſione ſpecies ac definitiones efficiſit. opor
tet enim ut media, quæ differentiis cum generibus compoſitis euadunt, genera eadẽq;
ſpecies ſint. hoc autem non accidit eis, qui genera in duo partiuntur. præterea priua
tione diuidere cogantur. at priuatiua differentia cum genere poſita ſpeciem non con-
ſtituit. Itaque multa genera multaq; principia eorundem indiuiduorum ſint. Si ens
unumq; genera ſint & principia rerum. (uſq; ad indiuidua.) inquit, ideſt uſq; ad ulti-
mas ſpecies. quoniam hæ nullis amplius differentiis diuiduntur. Iam uero hac ipſa ra
tione differentiæ nihilominus, q̃ genera principia fuerint. Nam & ipſæ communes
ſunt, & de pluribus prędicãtur. quod ſi differentiæ principia ſunt, cum ſint communia
& genera, quæ cum differentiis ſumuntur, utiq; principia multa erunt & propemo-
dum infinita. præſertim ſi ſupremum genus ut principium accipiatur. qm̃ generis hu-
iuſmodi plures ſunt differentiæ. quod abſurdum eſſe uidetur. Nam qui genera princi
pia eſſe ſtatuunt, ii dum putant multitudinem, cõmunis aſſumptione defugere, ipſm
commune principium eſſe faciunt, quo in loco ſic loquitur quaſi ſtatuenti primum
genus eſſe principium conſentaneum ſit, alia quoq; genera primo poſteriora princi-
pia eſſe confiteri. Differentiæ uero quanq̃ latius q̃ ſpecies ab ipſis confectæ pateant,
non tamen de ipſis in quid eſt neq; ut genera prædicantur.

At vero ſi vnum ipſum magis rationem principii ſubeat: & id ſit vnum,
quod diuiſionem non capit: atq; hoc omne, aut ſpecie: aut quantitate ſit
tale: priuſq; ſit id quod eſt ſpecie tale: genera autem in diuiſiones ſpe-
cies capiant: id erit magis vnum profecto quod vltimo prædicatur: ho-
mo nanq; non eſt, vt patet, ipſorum ſingularium hominũ genus.

(At uero ſi unum ipſum magis rationem principii ſubeat.) Propoſitis ſupra rationi- lxi.
bus, quibus ſuprema genera principia entium eſſe uidentur, nunc oſtendere cona-
tur ſpecies potius q̃ genera eſſe principia. Nam ſi unum principii locum obtinet,
nimirum quod magis unum eſt; id magis erit principium. Sed unum magis diuiden
dum eſt, quod enim eſt indiuiſum indiuiduumue id principium eſt magis, quoniam
magis unum eſt. Species autem quam genus magis eſt indiuidua, magis igitur eſt
principium. quod autem ſit magis indiuidua adhunc modum oſtendit. Quod diui-
ſionem non admittit, hoc uel ſpecie uel quanto eſt indiuiduum. Specie ſi non. ampli-
us in ſpeciem diuiditur. quales ſunt ſpecies indiuiduæ. quanto ſi numero non di-
uiditur, cuiuſmodi eſt unum numero ac ſingulare. Nam horum quodque cum
unum ſit numero, non amplius in multa numero ſibi ſimilia quanta diuiditur. Nunc
enim nu-

enim numero indiuiduum, quantitate indiuiduum appellat. Ex his autem indiuiduũ
prius eſt ordine atque natura, id quod ſpecie eſt indiuiduum, q̃ quod per quantum;
ideſt q̃ indiuidium quãto. quibus extrinſecus commemoratis. Deinceps genera in ſpe
cies diuidi docet, ultimas uero ſpecies indiuiduas eſſe ſpecie, ac proinde ſpecies ulti-
mas magis eſſe principia, cum magis unum ſint. Sed poſtquam docuit genera in ſpe-
cies diuidi, ne quis ipſum indiuidua ſpecies dicere putaret, ut hactenus dicebat, addit,
(homo nanque non eſt ſingularium hominum genus.) de quibus prædicetur, & in
quos diuidatur. Homo enim diuiditur, non tamen in ſpecies, cum genus non ſit, ſed
ſola indiuidua, genus autem & in ſpecies & in indiuidua ſecatur.

Præterea in quibus eſt prius atq; poſterius: in hiſce fieri non poteſt: vt id
quippiam ſit præter ipſa: quod de ipſis cõmuniter prædicatur: Vt ſi dua-
litas prima eſt numerorum: non eſt numerus quiſq̃ præter ſpecies nume-
rorum: ſimiliter neq; figura præter ipſas ſpecies figurarum. Quod ſi ho-
rum genera præter ſpecies ipſas non ſunt, multo minus cæterorum gene-
ra præter ipſas ſpecies erunt. Nam horum genera maxime eſſe videntur:
in indiuiduis autẽ, nõ aliud prius, aliud poſterius eſt. Præterea vbi aliud
præſtabilius, aliud deterius eſt: id quod præſtabilius eſt, ſemper eſt prius:
quare neq; horum fuerit genus. Ex his igitur ea quæ de indiuiduis prædi
cantur: magis q̃ genera principia eſſe videntur. Ac rurſus non facile dictu
videtur: quonam modo hæc principia exiſtimare oporteat: principium
enim & cauſam præter eas res quarum eſt principium eſſe oportet: & ſe-
parari ab ipſis poſſe. Tale autem quid præter ſingulare cur quiſpiam eſſe
exiſtimabit: niſi quia vniuerſaliter & de omnibus prædicatur. At ſi ob id
ipum putandũ eſt quippiã principiũ eſſe: ea ſane quæ magis vniuerſalia
ſunt, magis principia ſunt ponẽda: quare prĩa genera principia erunt.

xlii. (Præterea in quibus eſt prius atque poſterius, in his fieri non poteſt, ut id quidpiam
ſit præter ipſa puod de ipſis communiter prædicatur.) Hoc quoque pertinet ad pro-
bandum ultima genera, ideſt ſpecies indiuiduas potius eſſe principia, q̃ ſuprema &
communiſſima genera. genera enim quæ de ſpeciebus prædicantur nihil omnino eſſe
præter ſpecies de quibus prædicatur, ad hunc modum oſtendit. In quibus eſt prius &
poſterius, in iis quod communiter prædicatur, ut genus, nihil aliud eſt, q̃ ea de quibus
prædicatur. Exempli gratia. ſi numerorum prima eſt dualitas, uel trinitas, nulla eſt
numeri alia natura præter dualitatem, & trinitatem, cæteroſq; numeros, de quibus ge
nus prædicatur. Similis eſt figurarum ratio. quod enim de figuris communiter prædi-
catur, ut figura de triangulo & quadrato, nihil eſt aliud, q̃ hæ ac cæteræ figuræ. quoniã
in his primũ eſt triquetũ, deinde quadratum & cætera quæ ordine ſequũtur. Hoc autẽ
ſumit, ut placitum illorum, ideſt Platonicorum, iſti enim ſuprema genera, ideſt unum
& ens & magnum & paruum principia rerum eſſe ſtatuebant. Nam in quibus prius
& poſterius habetur, in his commune nihil eſſe dicebant, præter ea de quibus prædi-
cetur. quam ob rem nec ideam quidẽ horum haberi. ut refert cum alias, tum in primo
Ethicorum nicomachiorum. Sumens autem ex iſtorũ opinione in his nihil eſſe com-
mune præter ea ex quibus prædicantur, ut in numeris & figuris, ipſe addit: (Quod ſi
horum genera præter ſpecies ipſas non ſunt, multominus cæterorum genera) hoc au
tem dicit uel quaſi ſit in cunctis generibus aliquid prius & poſterius. & quædã media

differentia tum in ſupradictis, tum in aliis generibus, uel quia cum hæc perinde genera ſint ut illa, ſi in illis, quæ maxime genera eſſe uidētur, communino nihil eſt aliud, q̃ ea ex quibus prædicatur, ne in aliis quidem fuerit, etiam ſi prius & poſterius in ipſis non habeantur. Idcirco autem maxime uidentur & genera & principia eſſe, qm̃ numeri & figuræ maxime entia ipſis eſſe uidebantur. quorū genera maxime eſſe deberent. Præterea figura de figuris, de numeris numerus, haud dubie ut genus, uidetur prædicari. Si ergo in his cōe non eſt principium, ne in aliis quidem fuerit. Quod ſi nihil eſt cōe, genuſq; præter ſpecies, de quibus prædicatur, principium erit certe. Sed ſpecies, quæ de indiuiduis dicuntur, potius erunt principia. qm̃ in indiuiduis non eſt aliud prius, aliud poſterius. ut ſpecies, quæ de ipſis prædicatur nihil aliud, q̃ indiuidua eſſe uideatur. Porro ſi in figuris & in numeris neq; figura neq; numerus communis principia ſunt, ſed triangulus, ſingulorum triangulorum, dualitas dualitatum, eadem erit in cæteris ratio. eruntq; principia ſpecies indiuiduæ nō genera communia. Præterea in cunctis generibus prius & poſterius eſſe docet. Eſt enim prioris unus modus, quo melius prius eſſe dicitur. ut in prædicamentis docuit in diuiſione prioris. Cum igitur in cunctis generibus quædam ſpecies melior ſit, altera peior, efficitur, ut non genera, ſed ſpecies potius indiuiduæ principia ſint. quoniam indiuiduorum his ſubiectorum non eſt alterum altero prius. Cæterum in hac quæſtione uſus eſt prioris æquiuocatione ad oſtendendum genus nihil eſſe præterq̃ ea ex quibus prędicatur. Nam in genere animalium hoc melius eſt, illud peius. Deus enim melius eſt, ac proinde prius, rurſus inter cætera omnia animalia homo melius eſt & prius. In coloribus itidē album cæteris eſt melius, in ſaporibus dulce. Hæc eſſatus ad confirmandum ſpecies potius & ultima genera, q̃ cōmuniſſima & generaliſſima principia eſſe infert. ( Ex his igitur ea, quæ de indiuiduis prędicantur magis, q̃ genera principia eſſe uidentur. ) Deinde rurſus ſpecies indiuiduas principia eſſe [illegible] poſſe argui in hunc modum. Cuiuſq; rei principium & cauſa, ut a re ipſa, cuius principium & cauſa eſt, diuerſum ſit, & ſine ipſa eſſe ualeat neceſſe eſt, ſeparatum autem peſſe nihil niſi ſingulare conſiſtere poteſt, nam ſi quis hoc tribuat ſpeciebus, qm̃ uniuerſaliter de omnibus ſibi ſubiectis indiuiduis prędicatur, cum prædicatum diuerſum ab ipſorum ſingulis ſit ac idcirco has principia eſſe dicat, nimirum eadem ratione ſuprema genera potius. q̃ ſpecies principia eſſe reperientur. cum ſint magis cōmunia, & de pluribus prædicentur. Quanq̃ hmōi ratione probabiles admodum & perſuaſiuæ ſunt, & a demonſtrandi neceſſitate alienæ.

Eſt autem poſt has alia dubitatio, ac omnium difficillima: & ad contemplandum eam maxime neceſſaria: qua de re, nunc erit oratio. Nam ſi nō ſit præter ſingularia quicq̃: ipſa vero ſingularia ſint infinita: qui fieri poteſt vt infinitarum accipiatur ſcientia. Quo nanq; vnum quid eſt in vniuerſis & idem: & quo quippiam vniuerſaliter competit: hic vniuerſa cognoſcimus. At vero ſi hoc ſit neceſſarium, & præter ſingularia aliquid eſſe oporteat: genera profecto præter ſingularia neceſſe eſt eſſe, aut vltimā, aut prima: hoc aūt impoſſibile eſſe, nuper oſtendimus dubitando.

( Eſt autem his proxima dubitatio, at omnium difficillima & ad contemplandum maxime neceſſaria, qua de re nunc erit oratio. ) Difficillimam eſſe ait quæſtionem hanc, & cuius explicatio maximo ad principia cognoſcenda, & omnino ad propoſitam doctrinam uſui futura ſit. quæ quidem ab his pēdet, quę paulo ante de generibus & ſpeciebus dicta ſunt, cohęret autem proximæ quęſtioni, quoniā in illa ex communibus inquiſiuimus, utrum quod communius eſt, an quod indiuiduis eſt propinquius prin- xliii.

cipium eſſe putari debeat.ac deinde qm̃ principium ſeparari, ac per ſe cõſiſtere poſſe conuenit.nullum illorum principium eſſe concluſimus, nunc uero quæritur, utrum commune hoc,quod ſpeciem & genus appellamus,quidq̃ ſit pręter ſingularia & indiuidua,an ſecus.Et ſi nihil eſſe ſtatuatur,incommoda, quę ſequantur docet.ac rurſus: ſiquis contra putauerit,difficultates euenientes oſtendet.Si ergo nihil eſt pręter ſingularia,cum hęc infinita ſint,ſcientia profecto de medio tolletur. cum fieri non poſſit,ut infinitorum cognitio ſcientiaq; & comprehēſio fiat.Nam ſingularium cognitio ſcientiaq; idcirco habetur,quoniam unum quidpiam & idem in cunctis ipſis ineſt. utique qm̃ de ipſis uniuerſale quidpiam cõmuniter pręedicatur. quod ſi nullum ſit,ne cognitio quidem ulla ipſorum effici poteſt. At ſi ſcientia eſt & cognitio, conſequens eſt omnino,ut quidpiam cõe ſit,a ſingularibus diuerſum,quo ſcietia & cognitio conſtẽt, hoc autem eſt genus,uel ultimum,quod ꝓprie ſpecies appellatur, uel primum,quod genus dicitur.quod aũt hoꝝ nullũ ſit,dudũ inquit, diſſeruimus. Relegans nos ad illũ locum,ubi an ſpecies principium eſſet diſputauit.Dixit enim principium & cauſam a rebus,quarũ eſt cauſa diuerſum eſſe oportere. & ab ipſis ſeparari poſſe, tale autẽ quid inquit pręter ſingulare quiſpiã eſſe exiſtimabit,quin & paulo ante,quod de quibuſpiã cõmuniter prædicatur ab iis,de quibus prædicatur non eſſe diuerſum oſtendiſſe uidetur. qui cum hoc in figuris & numris conſtare docuiſſet, qm̃ in ipſis eſt prius & poſterius, intulit, quod ſi in his non habetur cõe quidpiam a ſingularibus diuerſum; ne in aliis quidem habebitur.Nam ſi eſſet,in his potiſſimum eſſet.

Præterea ſi q̃ maxime quippiã ſit præter totũ ipm̃:cũ de materia quippiã fuerit prædicatũ:vtrũ pręter oia quippiã eſſe oporteat: an præter aliqua qdẽ eſſe,præter aliqua vero non eſſe:an præter nulla omnino.Si igitur nihil omnino præter ſingularia ſit:nihil intelligibile prorſus: ſed omnia ſenſibilia erunt:& nullius erit ſcientia: niſi quiſq̃ ſenſuum ſcientiam dixerit eſſe:& inſuper nihil erit perpetuum,nihil immobile:ſenſibilia enim intereũt vniuerſa,ſuntq; in motu.Quod ſi nihil perpetuum ſit: neq; generatio eſſe poteſt.Neceſſe eſt enim aliquid eſſe:id quod fit:& id ex quo fit: atq; horũ vltimũ eſſe,ſi ſtatur.& ex eo quod non eſt,fieri quicq̃ non poteſt.

(Præterea ſi q̃ maxime quidpiam ſit pręter totum ipſum,cum de materia quidpiã fue-
xliiii. rit prædicatum.) Totum appellat ſingulare & ſenſibile, ac ex materia & forma compoſitum.hoc enim ſingulare,& confuſum magis ſolet appellare. Illud uero (cum de materia quidpiã fuerit prædicatum,uel ſignificat totũ & cõpoſitum,tunc enim aliquid totum eſt, cum aliquid de materia prædicatur, hoc eſt cum in materia efficitur, quod quidem eſt forma,nã materia cum formam excepit,corpus efficitur,aut materiã nunc dicit ſubiectio. quod totum appellauit.cum aliquid de ipſis pręedicatur.Eſt aũt ſenſus: ſi uniuerſale,hoc eſt genera & ſpecies,hęc enim ſunt, quæ de ſubſtantia quaſi materia quæ indiuidua eſt pręedicatur, quidpiam eſſe detur, diuerſum ab iis,indiuiduis quoꝗ ſunt genera & ſpecies,utrum hæc uniuerſalia præter cuncta indiuidua ſint,ut in cunctis indiuiduis ſiue hæc naturalia ſint,ſiue artificioſa, quidq̃ cõmune diuerſum ab ipſis habeatur,an nõ,niſi in quibuſdã,in quibuſdã uero ſecus, hæc effatus quæ poſitionem hanc conſequuntur. Illud infert: (an præter nulla omnino) quod ipſam demolitur. Si enim nihil commune reperiatur,quod a ſingularibus ſeiunctum eſſe poſſit,ne fuerit quidem aliquid præter ſingularia. His adiectis ab eo quod ultimo loco dixit: (an præter nulla omnino.) exorditur, & incommoda docet, quæ ſequuntur, ſi præter ſingularia nihil ſit omnino commune, Fiet enim ut nihil ſit intelligibile, ſed omnia

etiam ſenſibilia ſint. Huiuſmodi enim eſt quod ait, (tota & compoſita.) præterque nihil eſſe poſitum eſt. quod ſi nihil eſt intelligibile, ne ſcientia quidem cuiuſpiam fuerit. Cum in communibus, quæ intelligibilia ſunt, ſcientię uerſentur. niſi ſi cui libeat ſenſum ſcientiam appellare. tunc enim omnia eſſent ſcibilia, ac proinde cognoſcibilia ſcientia non proprie dicta. His adiungit: (Et inſuper nihil erit perpetuum, nihil immobile. Senſibilia enim intereunt uniuerſa, ſuntq; in motu) id eſt in fluxu. quæ argumentatio probabilis eſt. & ſecundum eos procedit, quibus ſenſibilia omnia naſci, rurſusq; interire uidentur. quod Platoni potiſſimum placebat. qui & ſi mundum non interiturum eſſe ſtatueret, ſua tamen natura interitui obnoxium eſſe cenſebat. Præſertim eum eſſet conſentaneum, ut ſit mortalis, quandoquidem natiuus exiſtat. quoniam Platoni cuncta ſenſibilia moueri uidebantur, at non eadem interire poſſe, quippe qui omne circumlatum corpus ab ortu & interitu uendicabat. Sed ut dixi, nunc probabiliter argumentatur. Quibus enim cuncta ſenſibilia materiam obtinere, & eſſe in continenti fluxu placet, iis eadem interire apta eſſe uidentur. Sed ubi collegit: ſi nihil ſit præter ſenſibilia, nihil fore ſempiternum, addit uelut huic conſentaneum. (Quod ſi nihil perpetuum ſit, neque generatio eſſe poteſt. Neceſſe eſt enim, aliquid ſit id quod fit, & id ex quo fit. atq; hoꝝ ultimum ſi ingenitum eſſe ſtatur. & ex eo quod nõ eſt fieri quidq̃ non poteſt.) Docens ſi nihil fuerit ſempiternum, nec generationẽ certe fore. & ſi non generatio, neq; generabilia, neq; ſenſibilia. Quo fit, ut ſi ſola ſenſibilia ſint, ne ſenſibilia quidem ſint futura. quod autem ſempiterno ſublato, generatio quoque tollatur, adhunc modũ oſtendit: ſi aliquid generatur, neceſſe eſt eſſe & id quod fit, hoc eſt id quod naſcens efficitur, & ab hoc diuerſum id ex quo efficitur. Exempli gratia, ſi homo generatur, neceſſe eſt, ut ſit eſſeq; poſſit id, quod homo efficitur, hoc eſt homo, qui fieri dicitur: ac illud itidem, ex quo homo generatur. quidquid enim fit, ex non tali quopiam efficitur, nam ſi hoc eſſet, utique non efficeretur. Hoc autem eſt ſubiectum & materia. ſed horum ſubiectorum ex quibus orta efficiuntur. proxima enim ſubiecta complura ſunt. quoniã proximorum ſubiectorum alteri ſubiicitur, horum igitur ſubiectorum, ut ultimum ſubiectum ſempiternum ſit neceſſe eſſe docet. Et autem ultimum ſubiectum materia prima. Reſoluentes enim proximas rerum generãdarum materias in illa ultima cõſiſtimus. quã ex neceſſitate ſempiternam eſſe eo demõſtrat, quoniam niſi ſi quod ultimum fuerit ſubiectum, ex quo generatio fiat, duorum alteꝝ conſequetur, aut aliud ex alio in infinitum fiet, aut ex nihilo quidpiam efficietur. quorum neutrum effici poteſt. quodcunq; enim ſubiectum proponatur, id ſi genitum fuerit, uel ex alio ſubiecto genitum ſit neceſſe eſt, uel ex non ente, ſi genitum quidem eſt, non tamen ex ſubiecto. At neutro modo fieri poteſt. Nam neque ex non ente, ut quidquam efficiatur, fieri poteſt. Omnium enim quicunq; de natura aliquid dixerunt conſenſus eſt, ex nihilo nihil fieri, quodquidem abſurdum eſſe dictu & fieri nõ poſſe in confeſſo eſt, neq; in infinitum alterum alterius cauſa eſſe ualet, & aliud alii in rectum ſubiici, ut in ſuperiore libro docuit. quod ſi neutrum fieri poteſt, uel generatio penitus tolletur, uel primum ſubiectum ſempiternum, & ingenitum erit. Ex eo igitur quod nihil ſit ſempiternum efficitur, ut ne ſit quidem generatio. poteſt etiã illud: (Atque horum ultimum eſſe) non de materia tantum dictum eſſe, quæ eſt id quo fit, ſed etiam de eo quod fit. In operibus enim naturalibus ſimile a ſimili fieri uidetur. ut hominẽ ab homine. quare ſi homo generat, neceſſe eſt, ut homo ſit, efficiẽs uidelicet, & generans. At in his neceſſarium eſt, ut ſit efficiens ſempiternum.

Præterea ſi generatio ſit, & motus: & finem eſſe neceſſe eſt: neq; enim infinitus vllus eſt motus: ſed motionis omnis eſt finis: & impoſſibile eſt id fie

ri: quod factum eſſe non poteſt: ipſum vero factum neceſſe eſt eſſe: cum primum eſt factum.

xlv. (Prӕterea ſi generatio ſit & motus, & finẽ eſſe neceſſe eſt.) Hӕc quoq; argumẽtatio eo pertinet, ut generationis principium, quod eſt primum ſubiectum, ingenitum eſſe appareat, & non aliud ex alio in infinitum fieri. Cuius argumentationis hӕc eſt uis: Si omnis & motus & generationis eſt finis, principium quodq; ipſorum habetur. Nam cuius finis habetur, huius ut principium habeatur eſt neceſſe. quoniam ſi ſublatum fuerit principium & motus, generatione in infinitum aſcendat, ne finis quidem ipſorum reperietur. omnis autem generationis, & motus finis eſt. quod aſſumpſit dicens: (Neque enim infinitus ullus eſt motus.) quod alio in loco demonſtratur. cum omnis motus habeat unde & quo. Nam quod augeſcit aliquem terminum habet accretionis, cui ſimilis eſt alteraſcentis, intereuntisq; ratio, ut igitur omnis motionis finis reperitur, ſic & generationis. Nihil enim fit, quod fieri nõ poteſt, ut demõſtratũ eſt. nam quod fieri nõ poteſt, id ne efficitur quidem, ut diameter non fit commenſurabilis. quoniam fieri non poteſt. Eſt autem impoſſibile, ut aliquid generetur, quod generationis finem non habeat, ſed abſq; fine generetur. quare proiſus non generatur. quod igitur generatur, id generari poteſt. quod uero generari poteſt, id nihil obſtat, quo minus generetur. Cӕterum quod factum eſt, id ut ſit, neceſſe eſt, cum primũ factum eſt. Nam quod factum eſt, cum eſt, iam fieri deſinit, ut libro phyſici auditus ſexto demonſtratur. quod ſi eſt, cum primum eſt factum, omnis profecto rei generandӕ finis habet. Huc enim pertinẽt uerba illa: (ipſum uero factum neceſſe eſt eſſe, cum primum eſt factum.) quo fit, ut omnis motus, omniſq; generationis finis inueniatur. ac proinde non aliud ex alio ſine fine generatur. Eſt igitur aliquod extremum ſubiectum ſempiternum. Quanquam hӕc argumentatio obſcura eſſe uidetur. propterea quod conſequens illius, motus & generationis eſſe finem, ſubticetur, quod eſſet. quorum finis eſt, eorum principium etiam habetur. Sed ab Ariſtotele prӕtermiſſum eſt, quaſi dubium eſſe non poſſet, quin ſequeretur. qui ſatis habuit demonſtrare, omnis motus ac generationis principium haberi. Nam & motus circularis finem habet. cum ab eodem in idem fiat. cuius ea eſt infinitas, quod rurſus idem motus reperitur. non quod iam unus tum alius efficiatur.

Prętere a ſi materies eſt ex eo quia ingenita eſt: multo magis etiam conſentaneum eſt rationi, ſubſtantiam eſſe quando ſit illa. Nam ſi neq; erit: neq; illa: nihil penitus erit. Quod ſi hoc fieri nequeat: neceſſe eſt aliquid eſſe prӕter ipſum totum. Speciem inquam ipſam ac formam. At ſi quiſpiam id poſuerit: dubitatio rurſus exiſtit: in quibus hoc ponet: & in quibus non ponet: nam perſpicuum eſt in vniuerſis eſſe non poſſe: non enim domum aliquam, prӕter ſingulares domos, eſſe ponemus.

xlvi. (Prӕterea ſi materies eſt ex eo, quia ingenita eſt, multo magis etiam cõſentaneum eſt rationi ſubſtantiam eſſe.) Demonſtrato eſſe extremum quoddam ſempiternum ſubiectum, hoc enim ſignificauit, illis uerbis: (Prӕterea ſi materies eſt ex eo, quia ingenita eſt.) niſi enim tale quoddam ſit, generatio eſſe non poteſt, nam ſi materia procedat infinite, ex materia nihil fiat, quia ipſius alterius ex altera generatio numq̃ ceſſat excludente materia, quӕ ex alia nondum genita generari debeant Demonſtrato igitur primum ſubiectum ingenitum eſſe oportere, nec aliud ex alio in infinitum gigni demõſtrauit, nunc formam, quӕ gignitur in materia ſempiternam eſſe conuenire docet. Quibus oſtendit, confirmatq; quandam eſſe ſubſtantiam ſolitariam ſempiternam. Si

enim eſt natura materiæ,propabilius profecto fuerit, ut ſubſtantia ſit hæc, quæ a materia excipitur, hoc nanque innuit, cum ait: (quando illa fit.) formam uero ſubſtantiam appellat. quoniā id ſubſtantia eſt,quo rei ſuppetit eſſe. Nā materia cum formam excepit, præbet quod efficitur ex ipſa factum, id eſt, quod excipitur & fit. Quod igitur ſit probabile formam ſempiternam præexiſtere, quam excipit materia oſtendit ad hunc modum. Quemdmodum ſublato ſubiecto, effici nihil poteſt, ſic niſi id fuerit, quod a ſubiecto excipitur, generatio eſſe non poteſt. quod illis uerbis ſignificat. (Nam ſi neque hæc erit, neque illa, nihil penitus erit.) cuius ſenſus eſt: Niſi utraque ſempiterna ſit materia, ſcilicet, & forma, nihil omnino efficietur. hunc autem ſenſum eſſe innuit, dicens: (neceſſe eſt aliquid eſſe præter ipſum totum, ſpeciem inquam ipſam & formam.) quo in loco totum appellat compoſitum & ſenſibile, quod factum eſt. Cum autem utrunque eorum ex quibus totum conficitur, hoc eſt materiam & formam eſſe oportere dixiſſet. ait enī: ſi neq; hæc erit neq; illa, id eſt neq; materia neq; forma, nihil penitus erit. ſubiūxit, (quod ſi hoc fieri nequeat,) id eſt ſi fieri non poteſt, ut nihil penitus ſit, neceſſe eſt, ut præter totum, id eſt præter compoſitum, quod eſt forma in materia, forma ſit atq; ſpecies. Merito autem uereq; ut materiam, ſic item aliquam formam ſempiternam eſſe oportere ſumit. neq; hoc formæ, quæ in materia generantur tribuit, ut ſempiterna ſit, ſed formæ efficienti, quæ ſi ſimilis ſit efficienti efficiens, ut præexiſtat conſentaneum eſt. qua argumentatione ubi neceſſe eſſe collegir, ut forma perinde atq; materia præexiſtat, ut ex ipſis præexiſtentibus totum compoſitumq; generetur, illud diſputat, quod huius quæſtionis initio differendum propoſuerat, cum dixit: Præterea ſi eſt, utrum præter omnia quidpiā eſſe oporteat? Si quis enim formam, quæ in materia gignitur, præeſſe ac ſempiternā eſſe ſtatuerit, in quibus entibus, aut in quibus rebus efficiēdis formam ſempiternam præeſſe dicet? & in quibus ſecus? Nam in cunctis dicere apertum eſt mendacium. quod artificioſorum documento declarat. in quibus abſurdum dictu eſt, formam, quæ ab artifice in materia conficitur, præfuiſſe ac ſempiternā eſſe. Quanquam hæc de ideis quoque dici & quæri poſſunt. Sed & ſimpliciter de materiali forma dicta eſſe, accipi poſſunt, ſecundum quæſtionis conſecutionem.

Et inſuper erit ne omnium ceu hominum ſubſtantia una: At abſurdū eſt. non enim unum ſunt omnia, quorum eſt ſubſtantia una, ſed multa ac differentia, at & hoc metas rationis egreditur. Et ſimul quonam pacto materies fit tandem horum unumquodq;, & eſt totum ipſum hæc ambo.

(Et inſuper erit ne omnium ceu hominum ſubſtantia una? at abſurdum eſt. Nō enim unum ſunt omnia, quorum eſt ſubſtantia una.) Quærit præterea, ſi formæ, ut materia, præexiſtentes habentur, utrū una numero forma eſt, & una cunctorum hominum ſubſtantia? an plures, totidemque quot ſinguli homines. Nam ſi cui unam eſſe placuerit, utique unus homo ex materia generabitur, quæ formam illam ſuſceperit. Tot autem eſſe, quot ſingulos homines, nulla ex parte probari poteſt. Nam formæ illæ humanæ ſumptæ ſine materia, quo diſcrimine inter ipſas diſtabunt. ſingulorum enim hominum inter ſe differentiæ materiales ſunt. Ad hęc materia inquirit, quomodo has præexiſtentes formas, uel uteunq; formas excipit. Ad ſummam quomodo formæ coniungūtur cum materia & quō fiunt, & ſunt ſingula ſenſibilia, quæ ex his ambabus conflantur. utrum his ſimul poſitis an tēperatis, an cōfuſis. Et quomodo matera excipiens formas efficitur, ea quæ efficitur. quæ quidem alio in loco ſunt ab ipſo diſputata, dum quęreret, quid formam in materia in unum redigeret, contineretq;, ubi dixit ma- xlvii

teriæ potentiam eſſe cauſam, ut forma accipiatur, & maneat in ipſa materia, quæ in id mutatur, in quod prius potentiam habebat. præexiſtente uidelicet, quapiam efficienti cauſa.

Præterea de principiis & hoc quiſpiam dubitabit, nā ſi ſpecie ſint unum, nihil erit numero unū, neque ipſum unum & id quod eſt. Atque quonam pacto ſcientia fuerit, ſi non erit quidpiam in omnibus unum.

lxviii (Præterea de principiis & hoc quiſpiam dubitabit. Nam ſi ſpecies ſint unum.) Hæc quæſtio conſequens eſt illius, utrum ſpecies una ſit numero, an plures. Quanquam ad ideas referri poteſt, quoniam adiungit ipſiens & ipſiunum. Aut fortaſſe de principiis communiter ediſſerit. Principia enim proprie entia ſunt. quo circa ipſis appoſuit illud ipſi. communiter ergo dubitando, poteſt etiam ſubiectis uocatis conuenire. Quærit autem de principiis ſiue ea unum cuipiam eſſe placeat, ſiue plura, utrum eorum quodq; unum ſit ſpecie, an numero. Verbi cauſa, ſi materia una eſt, ſit ne una numero, an ſpecie. & ſi eſt una forma, utrum una numero ſit, an ſpecie. Nam ſi principiorum quodq; unum eſt ſpecie, multa uero numero, in principiis, inquit rerum efficiendarum nihil erit unum numero. At ſi nullum principium unum numero fuerit, ne compoſitorum quidem ex principiis quodpiam, unum numero fuerit. Siquidem quæ ex uno nō numero, ſed ſpecie cōſtant, ea unū ſpecie ſunt, nō unum numero. Nā ſi quæ ex uno numero conſtituuntur, unum numero ſunt, haud dubie quæ nō ex uno eſſe habent, perinde atq; illa habebunt eſſe. Cui ut conſequens incommodum adiungit, neq; ipſi unum, neq; ipſi ens unum fore numero, quæ in principiis habebant ii, quibus ideas principia eſſe placebat. Quod ſi ipſiunum non eſt unum numero, huius autem cōmunione omnia ſunt unum, efficietur ut cæterorum, quæ ad illius exemplar eſſe habent, nullū unum numero ſit. Nam quæ uni ſpecie adſimulata ſunt, ea perinde atque illud unum habebunt. nihil igitur unum numero erit. Si quæ ad exemplar fiūt, ea nec unum numero ſunt, neque ipſum ipſi unum, nec ullum aliud principium. Deinde ſcientiam quampiā fore negat, ſi nihil unum numero fuerit. cum ſcientiæ fiant, qm̄ unum aliquod in pluribus accipitur, ut paulo ante dixit. per cōmune enim ſcientiæ cōficiuntur, quod cōmune unū eſſe numero demonſtratur. Neq; enim ut quæ cōi ſubiciuntur, eadem ſpecie uel genere ſunt, ſic cōe ipſum, ſpecies genuſue unum erit ſpecie, aut genere. Alioquin ſine fine procedetur. Nam ſi animal ſit unum, hoc ipſum, ut unum ſit habens per ſpeciem cōmunē, quemadmodum quæ per ſe ſunt animalia, per ſpeciem ſunt unum, illud quoq; erit multa numero, & ſic abſque fine procedetur. At coium quodq; unū numero eſt. quod ſi ſciētiæ eoꝝ ſunt, quę unū numero exiſtūt, numero autē unū nihil eſt, ſiquidē principia unū ſpecie habēt, ſit ut ſciētia penitus tollatur. Si quis enim dicat in principiis unum numero eſſe, qm̄ unū eſſe ſpecie ponebatur, is dicere poſſit principia non habere unū ſpecie. Nam ſpecies illa, quæ eſt unū numero, magis eſt principiū iis, quæ ipſi ſubiciūtur. neq; amplius eſt unum ſpecie, ſed numero. Præterea nihil eoꝝ eſſe poteſt unū ſpecie, quoꝝ nō eſt ſpecies aliqua cōis una numero. Multa enim, ſi aliquid habeāt inter ſe cōe, quæ nō ſunt unū numero, nō erūt eadē ſpecie. Quanq̄ illud. (At quo nā pacto ſciētia fuerit, ſi nō erit quodpiam in omnibus unū.) Quaſi in eos, qui ideas aſſerebant, dictum eſſe accipi poteſt. qui aliter ſcientiam fore negabant, q̄ ſi ideæ aſſerantur. Senſibilia enim infinita eſſe & in continuo fluxu, ac proinde non eſſe ſcibilia. Sed præter ſenſibilia, & ſingula ideā unā numero quæ in pluribus ſumeret immobilē, ac ſempiternam ſcientiæ cauſam fieri. quod ipſum corrueret, niſi ideæ unum numero haberent.

At vero ſi numero ſint vnum:& vnum quodq; principiorum ſit vnum: & non vt in ſenſibilibus alia aliorum: vt huius ſyllabæ: quę eſt eadem ſpecie:& principia ſunt eadem ſpecie: nam hæc numero ſunt diuerſa. Si igitur non hoc pacto, ſed numero ſint vnum ipſa principia rerum: pręter elementa ſane nihil aliud erit: nihil enim refert vnum numero, an ſingulare dicatur; ſic enim dicimus ſingulare, quod vnum numero eſt. Vniuerſale autem quod in his eſt commune. Vt igitur ſi elementa vocis in numero definito eſſent, neceſſarium eſſet, tot omnes litteras eſſe, quot elemēta eſſent: quippe cum non eſſent eadem duo nec plura: ſic & hiſce quæ ſunt, & in ipſorum numero erit.

(At uero ſi numero ſint unum, & unumquodq; principiorum ſit unum.) Poſtquam xlix
docuit incommodum, quod inde ſequeretur: ſi quis principia unum eſſe ſpecie diceret. nunc uiciſſim argumentatur: fieri non poſſe, ut principia unum numero habeāt. Sed omnem orationem accommodat ad ea principia quæ quaſi elementa nuncupantur. Ex quibus, quæ fiunt, compoſitione conſtituuntur, ut fit in elementis. Docetq; ſi huiuſmodi principiorum, quodq; unum numero ſit, res non plures fore, quam principia. Nam quemadmodum ſyllabæ ſpecie eædem inter ſe, numero autem infinitæ fiunt, quoniam elementa ex quibus conſtituuntur, quæ ſpecie ſunt eadem, numero infinita ſumi poſſunt, ſic niſi elementa multa numero fuerint, ſed a & b exempli gratia, unum ſint numero, neceſſe erit, ſyllabam quæ ex ipſis conſtituitur unā fieri numero. Neque præter. ba. ſyllabam ullam aliam licebit accipere, ſi .b. unum ſit numero. quia ſi b. unum numero eſt, non poteſt eſſe in alia ſyllaba, q̄ in ba. Vt igitur res in ſyllabis & literis ſeſe habet, quæ ſyllabæ plures eſſe non poſſunt, q̄ literæ, ſi literæ unum ſint numero, ſic item inquit, in rebus habebit, ſi ipſarum principium quodque unum ſit numero. quid autem ſit unum numero declarat, aitq; eſſe ſingulare, quid item uniuerſale, & commune eſſe dicit, quod in ſingulis accipitur, hoc eſt ſpecië & genus. Cæterum cum dixiſſet: (ut igitur ſi elementa uocis in numero definita eſſent, neceſſarium eſſet, tot omnes literas eſſe, quot elementa eſſent,) non reddidit id, ſic in entibus ipſarumq; numero ſe res habebit. nihil enim aliud erit præter elementa, id eſt, non erunt plura entia, q̄ elementa. Sed hoc quaſi haud dubie ſequeretur, inferre ommiſit. Nam ſi terra & ſingula quattuor elementa unum ſint numero, & hæc in certo quodam corpore abſumantur, haud dubie ex his corpus aliud effici non poſſet. Verū tamen hæc argumentatio admodum eſt dialectica & a neceſſitate concludendi aliena.

Nulla autem dubitatione inferior dubitatio ab hiſce qui hac tempeſtate ſunt, & a prioribus cōmiſſa. Verū eorum quę intereūt: & corū quę ſunt expertia corruptionis: eadem an diuerſa principia ſint. Nam ſi eadem ſint: quonā pacto & quā ob cauſam illa quidem occidunt: hæc vero vacāt corruptione. Heſiodo igitur cæteriſq; theologis id curæ fuit duntaxat: quod ſibiipſis veriſimile eſſet: nos autem neglexerūt. cum.n. deos principia feciſſent: & ex diis orta eſſe omnia poſuiſſent, ea facta eſſe mortalia dicunt: quę nectar, atq; ambroſiam non guſtarunt: hæc omnia ſibiipſis, vt patet, nota dicentes: & tū de cauſarū harum guſtatione ſupra nr̄æ mentis vires

dixerunt. Nam ſi voluptatis ipſas gratia tangant, nectar ſane atque ambroſia, non vt ſint illis cauſæ eſſe videntur. Si vero ſint cauſæ: quonam pacto erunt perpetui: cum alimentis indigeant. Sed de hiſce quidem qui fabuloſe philoſophantur: ſerio conſiderare dignum non eſſe videtur. Eos autem qui per demonſtrationem dicunt, interrogare oportet: cur nam ſi ex eiſdē quæ ſunt, principiis ſint: alia natura ſempiterna ſunt: alia corrumpuntur. At cum neq; cauſam dicant, neq; conſonum ſit rationi, rem ita ſeſe habere: patet non eadem ipſorum principia, & cauſas eſſe. Et enim & Empedocli quem maxime ſibi conſona dicere quiſpiam arbitrabitur: idem ſane contigiſſe videtur: nam ponit quidem corruptionis quoddam principium, cauſamq;, diſcordiam eſſe: non minus tamen & ipſa q̄ concordia generare præter ipſum vnum videbitur: cuncta nāq; cætera ex hac ipſa ſunt præter deum. Dicit.n:

Ex his quæ fuerint: quæ ſint veniantq; futura.
Sunt cuncta: arboribus genus hinc: hominesq; feræq;.
Hic orti volucres: nutritiq; æquore piſces:
Cœlicolæq; omnes longeui: numina magna.

Et ſine his etiam patet: nam ſi diſcordia non eſſet in rebus, vnum vniuerſa eſſent vt inquit. Nam cum vniuerſa conuenerint: tunc vltimo diſcordia ipſa extruditur. Quapropter & fit ipſius ſentētia, vt deus qui omniū eſt fœlicimus minus ſit q̄ cætera prudens. Non enim oīa elementa cognoſcit: quippe cū diſcordiā nō habeat. cognitio vero ſilis ſimili fiat: Dicit.n.

Nam terram terra: lympha cognoſcimus vndam:
Aetherq; æthere ſane: ignis dignoſcitur igne:
Sic & amore amor, ac triſti diſcordia lite.

At enim id eſt manifeſtum: vnde noſtra eſt profecta oratio. Euenire iquā ipſi diſcordiam quidem non magis corruptionis: q̄ vt res ſint: concordiā vero non magis vt ſint: q̄ vt corrumpantur cauſam eſſe. Congregās enim in vnum, corrumpit cætera: & inſuper mutationis ipſius cauſam nullā dicit: niſi ita fieri aptam eſſe inquit.n.

Aſt vbi nutrita eſt ingens diſcordia membris.
Tempore tranſacto dulcis concordia ceſſit:
Fœdere quod magno procedit vtriſq; viciſſim:

Vult enim vt patet neceſſario fieri mutationem: neceſſitatis vero cauſam nullā aſſignat. Attn̄ tm̄ dicere ſolus conſonū ſibi videtur. nō enim corū quę ſunt, alia ſubire, corruptionē, alia nō ſubire. ſed vniuerſa pręter elemēta ſubire dicit corruptionem. Preſens aūt dubitatio eſt, cur alia occidunt alia corruptionis expertia ſunt: ſi ex eiuſdem ſint elementis: non eſſe igitur eadem omnium principia, patet ex hiſce: quæ ſatis ad hoc oſtenden

dum ſunt dicta: ſi verop rincipia ſint diuerſa. vna emerget continuo du/
bitatio: vtrum & ipſa corruptionis expertia ſint: an corruptionem ſuſci/
piant. Nam ſi corrumpantur: patet hæc ex quibuſdã conſtare neceſſariũ
eſſe. Vniuerſa enim in ea corrumpuntur: ex quibus conſtãt. Quo fit: vt
principiorum alia priora principia ſint: quod quidem fieri nequit: & ſi ſte
tur: & ſi in infinitum in principiis abeatur.

(Nulla autem dubitatione inferior dubiatio ab hiſce, qui hac tempeſtate ſunt, & a I.
prioribus eſt ommiſſa.) quęſtionem, quæ explicatione maxime indigebat, ab omni
bus ſe prioribus prætermiſſam eſſe ait: de qua in principio libri in commemoratione
quæſtionum meminit, ſicut de ſuperioribus. Hęc igitur quęſtio eſt, utrum eadem ſint
principia mortalium rerum atque immortalium. Nam ſi eadem ſunt, quid eſt in cau/
ſa, ut ex eiſdem principiis omnium rerum, aliæ res mortales, alię immortales exiſtãt.
quo in loco Heſiodũ & ueteres theologos cõmemorat. qui cum ſtatuiſſent ex eiſdem
principiis, quæ immortalia ipſis eſſe placebat, res omnes conſtare, quod ipſis credi/
bile uidebatur, alia eſſe mortalia quædam immortalia, dicebant tm̃. ommiſſa cætera
nos edocendi perſuadendiq; cura. Nam cum principia ſempiterna eſſe atque diuina,
& ex ipſis res omnes exiſtere factasq; eſſe, ſtatuęrent, quę Ambroſiam Nectarq; de/
guſtaſſent deos effici tradebant, cętera uero mortalia. Qui primum Ambroſiam Ne/
ctarq; potiones deorum effectrices eſſe dicẽtes: ſibi fortaſſe nota dicunt, nobis tamen
& omnibus aliis incognita afferunt. Deinde ſimpliciter, & obſcure de huius potionis
exhibitiõne locuti ſunt. Cuius enim gratia ad hæc deguſtandum, quę ſunt cauſæ im
mortalitatis acceſſerunt? Nam ſi uoluptatis gratia ipſa deguſtant, certe adeſſe neque
Ambroſia neq; Nectar quidpiam ipſis opitulabuntur. ut his guſtatis fiant immortalia.
Sin autem hæc potio guſtata ipſis cõferat ad eſſe, erit proculdubio ipſorũ alimẽtum.
At quæ aluntur, & niſi alantur non ſunt, ea ſempiterna eſſe qui poſſunt? Sed hactenus
Hęſiodi ac cæterorum theologorum facta mentione, horum ſentẽtias qui fabulas af/
ferunt & fabulis mendacia congerunt, accuratius excutere ommittit. Illud enim: (Fa/
buloſe philoſophantur.) huiuſmodi eſt, fabulis ueritatem excludunt. Deinceps ad
eos tranſit, qui de his rebus demonſtrando dicere uidentur. in quibus operępretium
eſſe ait cauſam inueſtigare, cur cum ex eiſdem principiis & elemẽtis omnia facta ſint,
quædam tamen ſempiterna ſunt, alia caduca. Nam ſi neque aliam huius rei cauſam
reddunt, neque hęc ſententia aliunde probabilis eſt, haud dubie non erunt eadem
omnium rerum principia. Sed ne Empedoclem quidem recte ſenſiſſe ait, licet is inter
naturales auctores ſibi maxime conſtare uideatur. Aliud nanque elementum cauſam
generationis atque exiſtendi inducebat, id eſt amicitiam, aliud interitus, hoc eſt di/
ſcordiam. Sed multis in locis diſcordia generationis, interitus uero amicitia per hunc
cauſa eſſe uideatur. Docet autem quomodo Empedocles conſtantia dicat, & quomo
do rurſus difficultatem non effugiat. Empedocles enim diſcordiam in principiis ha/
bebat, quam interitus cauſam eſſe tradebat, propter quam natiua omnia interirent,
non quædam, & alia ſecus. Hoc enim eſt quod ad hoc cõſtanter dici uidetur. Omnia
ſcilicet, naſcentia quæ ex eiſdem principiis exiſtunt interire: non alia interire, alia
ſempiterna perſiſtere. ſolis principiis ab interitu uendicatis. quæ quatuor elementa,
ac diſcordiam & amicitiam hic eſſe ſtatuebat. & ſic cur mortalia deleantur, cauſam re
linquens quaſdam, ſibique conſtantia dicere uidetur, dum aliam ortus, aliam interitus
cauſam reddit, qua uero diſcordiam ipſam generandi, hoc eſt, generationis etiam,
non ſolum interitus, cauſam eſſe dicit, quemadmodum amicitiam & interitus, nõ tam

tum generationis, uno enim excepto quem deum ille ac Sphærum uocat ab amicitia facto,res omnes a diſcordia per ipſum efficiuntur,qui præter deũ inquit,ideſt,præter ſpherum,quem unum quoq; appellat.ut ex adſcriptis carminibus licet intelligere hac Empedocles non ſatis ſibi conſtare uidetur. qui non hoc tuetur nec in eo perſiſtit, ut alia ſit interitus, alia generationis cauſa, quo ipſius ſentẽtia probabilis fore uidebatur. (Non minus tamen & ipſa generare uidebitur,)id eſt,genitrix ac effectrix eſſe.(cuncta nanq; cętera ex hac ipſa ſunt.)ſubaudi,quæ a diſcordia fiunt.Sed adſcriptis carminibus,quibus diſcordiam omnium rerum quæ ſunt, quæq; fuerunt generationis cauſam facit, licet inter principia diſcordiam interitus auctorem eſſe ſtatuiſſet, aliunde etiam q̃ ex hoc carmine patere ait diſcordiam per Empedoclem uim obtinere generandi.Nam ſi diſcordia non eſſet in rebus,unum inquit,uniuerſa eſſent, neque diſcernerentur nec efficerentur.Quoniam ne in rebus unum maneat,quod eſt opus amicitiæ,diſcordia miſta cauſa eſt.Cum enim omnia coeunt,unumq; fiunt,diſcordiam poſtremam ab ipſis ſecerni tradit,ceu diſcordia ſit cauſa exiſtendi rerum diſcrepantium. cum ipſæ in unum cogi poſſint huius ſecretione quamobrem in cæteris effictis ut alia elementa,ſic item diſcordiam haberi per ipſum ait, ut ſecretæ res ſint, & in ſua quæq; natura conſiſtat in uno autem deo, hanc eſſe negat, quippe cui ſoli diſcordia non ſit exiſtẽdi cauſa,ut cæteris eſt omnibus. Poſtq̃ uero docuit, Empedoclis dicta inter ſeſe pugnare,& eiuſdem ſententia, diſcordiam a ſolo deo, ut cui non ſit exiſtendi efficiẽs cauſa,abeſſe commemorauit.ipſum hoc nomine damnat,quod deum cæteris inſipiẽtiorem faceret. Dum cæteris omnium cognitionem tribueret,propterea quod omnia in ſe principia continerent,ſimile nanq; a ſimili cognoſci aſſerebat,deum uero diſcordię cognitione priuaret, etiam ſi alioꝝ intelligentia ipſum non excluderet. nimirum quia cum cętera principia obtineret, diſcordia certe uacaret. Sed quærat aliquis,quõ per Empedoclem deũ idcirco inſipientiorem eſſe dicat, quod non cuncta intelligat. cum eadem ratione per Ariſtotelẽ idem inſipiens uideri poſſit, quin & ipſe quodã in loco quædam melius eſſe tradit non intelligere,ut mala. An idcirco inſipiẽtiorem per Empedoclem eſſe dicit,quia non plura intelligit, q̃ cætera. Nã cum ipſe ex elementis præterq̃ ex diſcordia gignatur,nihil aliud licet præſtantius ſit intelligit q̃ ea,ex quibus conſtat,neq; alia principia intelligit. Itaq; cũ cęterę res cuncta elementa intelligant,ſolus deus omnia intelligere nequit. Præterea deus qui omnia materialia elementa cognoſcit,non ita intelliget efficientia. quæ materialibus ſunt peiora. Accedit,quod alio in loco diſcordiã tãtum ab interitu per Empedoclem immunem eſſe tradit. Sed cum digreſſus hæc in Empedoclem diſſeruiſſet,eo redit,unde oratio deflexerat, ut Empedoclis doceat incõſtantiã,qui non id tuetur,ut amicitia ſemper ſit generationis cauſa, interitus diſcordia.Sed hãc nõ magis, q̃ illã alterutrius cauſam eſſe facit. Quod enim amicitia ſit etiam interitus cauſa,ipſe docuit dicens: quia cuncta cogens in unũ haud dubie interemit ea,quæ fuerant ante coitũ hunc. Quod ſi non magis diſcordia,q̃ amicitia interitus eſt cauſa,hac quoq; rõne probabile fuerit,deum per Empedoclẽ cęteris eſſe inſipientiorẽ.Neq; enim per ip̃m diſcordia eſt uicium quoddã egregium,ut merito deus ip̃m nõ intelligat. ipſe enim ſolus,cum ſit compoſitio quædã,diſcordia uacat. Nã eadẽ eſt ratio ac ſi amicitiã,aut aliqd aliud in deo eſſe negaret. Neq; enim diſcordiã nõ intelligit,quod ip̃m hmõi intellectio nõ deceat, ſed quia nõ põt:q̃m ex ip̃a non cõſtat.Deinde hoc Empedocli uicio dat,quod cauſam non reddit cur iã amicitia,iam diſcordia totoꝝ euicat. haud n.ſatis eſt dicere:ſic fieri aptũ eſt,ſic eſt neceſſe: In cũctis enim rebus, quæ ſunt, quæque efficiuntur idem dicere licebit. Nec illud eſt cauſam reddere,dicere ſic natura cõparatum eſt.Quibus aduerſus Empedoclem dictis, hactenus tamen ipſum ſolum conſtantia dixiſſe tradit, quoniam quęcunq; ex eiſdem

principiis exiſtent, omnia ſimiliter caduca eſſe ſtatuebant, non alia mortalia, alia ſempiterna, hoc enim habet inconſtantiam aliqua eſſe immortalia, quædam mortalia, ſi omnia ex eiſdem conſiſtãt. At poſtq̄ in eos diſputauit, qui omnium rerum eadem eſſe principia ſtatuebant, nunc eorum opinionem ediſſerit, qui alia principia ſempiternarum, alia caducarum faciebant. Primum igitur quærit, num mortalium rerum principia quoq; caduca ſint, an ſempiterna. Si enim ſunt interitui obnoxia, haud dubie ex iis conſtabunt, in quæ abolebuntur. cum nequeant in nihil abire, ex iis nanq; res quæq; conſtat, in quæ diſſoluitur, quo fiet, ut principiorum habeantur principia. Ac proinde hæc non erunt principia, ſed illa ex quibus hæc conſtituuntur. At ut principiorum principia ſint, fieri neutiq̄ poteſt. Nam ſi principiorum principia ſint, ſiue in aliquo cõſiſtant, ſiue procedant in infinitum ſequitur incommodum. ſi enim cõſtiterint, ea principia, in quibus interitus conſiſtit, principia erunt eorum quę principia eſſe ſtatuũtur, eademq; ſempiterna, ut demonſtratum eſt, aut ſi reſolutio in nihilum abit, generatio erit ex nihilo. Sin autẽ abſq; fine procedatur, ſemper intereuntis principii id erit principium, in quod ipſum abit. Ad hæc omnino nullum erit principium, ut in libro ſuperiore demonſtratum eſt. uel illud. (Principiorum alia principia ſunt.) Sequitur id. (Siue ſtetur, ſiue in infinitum abeatur.) utriuſq; enim conſequens eſt, ut principiorũ habeantur principia. Poſt quod ait illud. (Quod quidem fieri nequit.) quod interpoſitum obſcuram dictionem reddit.

Præterea quonam pacto erunt res: quę ſunt corruptionis participes: ſi principia interibunt. Sin vero vacent corruptione: cur ex his quidem res participes: ex aliis autem expertes erunt corruptionis: hoc enim non eſt conſentaneum rationi: ſed aut fieri nequit; aut oratione indiget lõga. Præterea neq; quiſq̄ aggreſſus eſt diuerſa eſſe principia dicere; ſed eadẽ quidẽ omnes omnium eſſe dicunt. Primum autem illud quod dubitauimus pretereunt: hoc vt quoddam paruum ſumentes.

(Preterea quomodo erũt res, quæ ſunt corruptionis participes, ſi principia interibũt.) li.
Senſus eſt: Si caduca ex caducis principiis generantur, quomodo ea principiis deletis generari queunt. Nam principiis abolitis, quæ ex ipſis fiunt, non amplius effici poſſũt. ut intellectus ad hunc modum explicetur. quomodo caduca naſcentur, & interibunt. niſi eorum principia fuerint. eſt naſcentia & intereũtia idcirco naſcantur, & intereant, quoniam principia obtinẽt, ex quibus & a quibus generẽtur, & aboleantur. eſt nanq; interitus reſolutio in principia, ex quibus extitit quod aboletur. Quomodo igitur peribunt, ſi non ſunt, in quæ reſoluantur? Sin autem quiſpiam caducorum principia ſempiterna eſſe dicat, rurſus inquirit, quomodo aut quamobrem ex his principiis immortalibus quædam mortalia fiant, ex illis ſempiterna. Quæſtio enim eadem fere manet atq; ſuperior. Preterea neminẽ prorſus dixiſſe ait, alia eſſe mortalium, alia immortaliũ principia. Omnes enim eadem eſſe utrorumq; ſtatuiſſe. omiſiſſe tamen id diſſerere quod primo quæſitum eſt, quomodo ſcilicet, ex eiſdem principiis alia caduca, alia ſempiterna generantur: Hoc enim ſignificat cum ait: (Primum autem, illud, quod dubitauimus reſpuunt.) ut proxima ſubiecta uerba illa declarant. (hoc ut paruum quoddam ſumentes.) Ceu enim parui hæc ſit momenti, nec ullam habeat difficultatẽ, ſtatuentes omnium rerum eadem eſſe principia, de hac quæſtione ne uerbum quidem fecerunt. uel (reſpuunt) pro eo dictum eſt, per quædam, quæ ſibi probabilia uidentur, fabulari errant. ut de Heſiodo ueteribuſq; theologis dixit. De Empedocle item, qui ex eiſdem principiis cuncta faciens, aliam tamen ortus, aliam interitus cauſam eſſe ſtatuit. non

magnum quidquam, uel difficile poſitu. Per ipſum tamen non eadem ſunt ſempiternorum atque mortalium principia, neque in mortalibus omnia principia ſunt ſempiterna. Et enim forma non eſt ſempiterna, materia uero eſt illa quidem ſempiterna, nõ tamen ad perpetiendum inepta, ſed pati potius atq; alterari apta.

Hoc autem omnium & ad contemplandum difficillimum, & ad cognoſcendam ueritatem maxime neceſſarium eſſe uidetur, utrũm id quod eſt, atque unum ipſum, ſubſtantiæ ſint eorum quę ſunt, & utrunque ipſorum non aliud quicquam ſit, ſed alterum quidem unum ſit, alterum autẽ ens, an quærere oporteat quod nõ ſit id quod eſt, ac unum ipſum ut alia, quidem natura ſubiecta. Quidam enim illo, quidã hoc modo naturam ipſorum ſeſe habere putant. Plato nanq; & Pythagorici non aliud quicquam id quod eſt, ac unum ipſum, inquiunt eſſe. ſed id ipſorũ eſt, natura quippe cum ſubſtantia ipſius ſit ipſum eſſe unius ac entis. Naturales autem quidnam eſſe dicunt. Empedocles enim quaſi ad notius redigens dicit, quidnam ſit ipſum, nam concordiam ipſum eſſe, differentiæ ſane uidebitur. Hæc enim cunctis eſt cauſa, ut ſint unum. Alii uero ignem, alii aerem eſſe inquiunt hoc unum & id quod eſt, ex quo ea quæ ſunt, & eſſe, & fieri debent. Eodem modo faciunt, & hi qui plura afferunt elementa, neceſſe eſt enim & hoſce tot eſſe differẽtiæ id quod eſt, ac unum ipſum, quod eſſe principia dicunt, fit autem ſi quiſpiam non poſuerit unum ipſum, & id quod eſt ſubſtantiam quandam eſſe, ut neque cæterorum quicq̃ uniuerſalium ſit: hæc enim maxime omnium uniuerſalia ſunt. Si igitur non ſit quicquam unum ipſum, ac ipſum ens, multo minus cæterorũ quicquam fuerit, præter ea, quæ ſingularia dici ſolent. Præterea ſi non ſit unũ ipſum ſubſtantia, patet neq; numerum eſſe, ne quandam a rebus ſeparatam naturam. Nam numerus quidem eſt unitas, unitas autem proprie unũ quid eſt. Si uero ſit quidpiam ipſum unum, & ens, neceſſe eſt ipſorum eſſe ſubſtantiam unum ipſum, & id quod eſt, non enim aliud quicquam uniuerſaliter prædicatur, ſed hæc ipſa.

lii. (Hoc autem omnium & ad contemplandum difficillimum, & ad cognoſcendam ueritatem maxime neceſſarium eſſe uidetur.) Quæſtio quam difficillimam & maxime neceſſariam eſſe ait eſt. Vtrum ens & unum rerum ſubſtantiæ ſint, id eſt, principia, quæ hoc ipſum ſint unum & ens, ut nec alteri enti adſint, & hanc naturam ſignificent in iis, de quibus prædicantur. An ſit alia his ſubiecta natura, quæ rerum principium & ſubſtantia ſit. cui uel quibus ſubiectis, ſi plura ſint, unum ipſum & ens accidat, quæ oporteat quidnam ſit inueſtigare, ignis ne, uel aqua, an aliud quidquam. quam inueſtigationem neceſſariam eſſe declarat, quod de his rebus alii aliter prodidere, & ex eis, quæ in proceſſu quærit intelligitur. tum etiam quia in ueritatis contemplatione princeps eſt entis inquiſitio, & quoniam huic connexa eſt illius quæſtionis ſolutio, utrum numeri rerum principia & elementa eſſe poſſint. Sed non modo huiuſmodi perquiſitio maxime neceſſaria eſt ad ueritatis cognitionem, ſed etiam horum diſcuſſio plena eſt difficultatis. cum intelligibilium ac primarum & cauſarum, & rerum cognitio ſit

longe difficillima. At illud:( utrum id,quod eſt atque unum ipſum ſubſtantiæ ſint eorum quæ ſunt.) Ipſe exponit cum ait: ( Et utrunq; ipſorum non aliud quidquam ſit.) Sed hoc unum,illud ens. Eſt enim ſenſus: cum ens & unum de numero entium ſint, utrum entia ut ſubſtantiæ ſint,an ut accidentia ſubſtantiæ? Sed poſtquam docuit quoſdam ens & unum naturas quaſdam eſſe per ſe exiſtentes credidiſſe, quoſdam aliarum quarundam naturarum accidentia, ſcilicet, ut de infinito in primo Phyſici auditus libro docuit. quod nonnulli naturam quandam eſſe faciebant, ut Pythagorici, quibus par numerus huiuſmodi eſſe putabatur. quidam alteri accidere exiſtimabant, his igitur explicatis,addit commemoratq; quis hoc,quis illo modo exiſtimauerit. Eius aũt: ( An quærere oporteat,quid nã ſit,id quod eſt,ac unũ ipſm,ut alia quidem natura ſubiecta.) hic eſt intellectus: An quærere oporteat.quid eſt unius & entis ſubiectũ quaſi hæc accidentia ſint ſubiectorum,nec ipſam ſubſtãtiam,ſignificent.Plato igitur & Pythagorici alteri cuipiam ſubiecto hæc adeſſe negabant. Quin potius ipſorum ſubiectam eſſe naturam aiebant, & ſubſtantiam hoc ipſum unum atque ens. Illud autem: (quaſi ſubſtantia ſit ipſum eſſe unius ac entis. ) Huiuſmodi eſt quaſi eadem ſubſtantia ſit unum & ens, perindeq; ſit unum eſſe, atque idem eſſe. Porro Platoni tum ens, tum etiam unum ſubſtantiam quandam eſſe placuiſſe, ex eo ſatis intelligitur, quod ipſiens & ipſiunum ideas eſſe tradidit. Naturales uero auctores, quorum fuit Empedocles,quiddam aliud enti & uni ſubiiciebant.& hæc illi adeſſe putabant. Nam Empedocles referens,ad notius quiddam,unum amicitiam eſſe ſtatuit,de qua unum prædicari ait, quoniam amicitia per ipſum cogendis rebus cauſa cuique eſt, ut unum ſit. Alii uero naturales authores ignem uni atque enti ſubſternebant, ut Heraclitus. Fuerunt qui aerem, ut Anaximenes. & alii item aliud. Quidquid enim horum quiſque principium & cauſam eſſe ſtatuebat, de hoc ens & unum prædicabat. Quin & per eos, qui plura eſſe rerum elementa putabant, unũmquodque ipſorum unum erat & ens. Sed commemoratis expoſitiſque ſententiarum de principiis diſſenſionibus,quæſtionem incipit diſputare. ac in primis in eam partem ediſſerit. Si quis unum & ens ſubſtantias eſſe neget,hoc enim ſignificant uerba illa:( Si quiſpiã non poſuerit unum ipſum & id quod eſt, ſubſtãtiam quandam eſſe.) idemque eſt intellectus ſi ſcripũ ſit. (ſubſtantiam cuiuſdam.) Ens enim maxime omnium prædicatur. Nam cum homo de hominibus,de animalibus animal prædicetur,ens & unum de cunctis entibus prędicatur. Si ergo maxime uniuerſalia neque ſubſtantiæ ſunt, neque entia, ne cætera quidem uniuerſalia fuerint ſubſtãtię.( Si igitur, inquit,non ſit quidquam unum ipſm, atque ipſm ens.) id eſt, ſi non licet unum, & ens uelut genera rerum accipere, ut de ipſis quaſi genera prædicentur,non æquiuoce,ut alio in loco demonſtrauit. Dixit autem.( ſubſtantiam cuiuſdam.) pro eo,alicuius eſſe ſubſtantiam, & de quibus dicitur in ſubſtantia ſeu eſſentialiter prædicari. Sed cum dixiſſet ſola ſingularia eſſe futura, non autem uniuerſalia, hoc abſurdum eſſe demonſtrauit. non futuris alioquin diſciplinis,nec intelligibili quopiã, ſed cunctis ſenſibilibus ac nullo ſempiterno. Quibus hoc in loco adiungit, numerum ſubſtantiam non fore, quaſi diſcretum ac per ſe exiſtentem, ut Platoni ac Pythagoricis uidebatur, niſi unum ſubſtantia quædam fuerit. Cuius cauſam ſubiicit, quoniam numerus eſt unitatum compoſitio. Vnitas autem idem eſt,atque unum. Quare ſi unum non eſt ſubſtãtia,ne unitates quidem ſubſtantiæ fuerint.Si non unitates. nec numerus certe quo fiet, ut numerus accidens ſit, non ſubſtantia. cum unum non ſit ſubſtantia, ſed alii cuipiam accidat. Illud uero:( Vnitas autem quod unum quid eſt.)Sic exponi debet,id eſt, unitas proprie unum eſt. uel ſub unum ut genus. quoniam unum de ipſa prædicatur. quod intulit quoniam id non quidem ipſi,ſed iis incommodum uidebatur: quibus placebat numerum eſſe ſubſtan

tiam quandam ſeparatam. Fuerunt enim, ut dixi, quibus numerus ſubſtantia quędam eſſe uideretur. Nam cui mathematica ſubſtantiæ quædam eſſe uidebantur, is numerum in ſubſtantiis habebat. Deinde partem alteram confirmat, unum ſcilicet, & ens non eſſe ſubſtantias per ſe. Primum autem oſtendit, qui per ſe unum & per ſe ens aſſerebant, hoc eſt unum & ens non eſſe aliorũ accidentia, ſed proprie entia dicebant, his conſentaneum eſſe, ut dicant, ipſa eſſe ſubſtantias. ipſorumque eſſe in eo conſiſtere, quod ſint unum & ens. Illud enim (ipſorum eſſe ſubſtantiam unum ipſum & id quod eſt) ſignificat unius & entis hęc eſſe ſubſtantias, nec eſſe aliud ipſorũ eſſe, quam eſſe unum, uel eſſe ens, quod proxima hæc uerba declarant. (Non enim aliud quidquam uniuerſaliter prædicatur.) id eſt, neque enim ens & unum diuerſa ſunt a ſubiectis de quibus prædicentur, ſed eadem atque ipſa. Vel ſic: neq; enim aliud quidq̃ de ſubſtãtia prædicabitur, niſi hæc unũ & ens. ut quidquid eſt ſubſtãtia, unũ ſit & ens. nec aliud quidq̃ ſit, q̃ hoc ipm. Nã quẽadmodũ, quia quod de hominibus prędicatur, id hõ eſt, idcirco ea de quibus prædicãtur, homines ſunt, nec aliud quidq̃, ſic eorum ſubſtantia, de quibus ens & unum in ſubſtantia prędicantur, unum fuerit & ens, ſi ens & unum ſubſtantiæ quædam ſint. Nam neque aqua, neq; ignis de entibus prædicantur, ut aqua uel ignis ipſorum ſubſtantia eſſe dicatur, ſed ens & unum. Si hæc ergo ſubſtantiæ ſunt, ac de entibus uniuerſaliter prædicantur, hæc ipſa unum & ens ſubſtantia fuerint eorum, de quibus prædicantur. Quanquam hoc: (ſi uero ſit quidpiam ipſum unum & ens, neceſſe eſt ipſorum ſubſtantiã eſſe unum ipſum, & id quod eſt) in eos dictum accipi poteſt, qui ipſa ideas eſſe dicebant. Per eos enim quibus ipſiunum, & ipſiens ideas eſſe placebat, neceſſe eſt unum & ens horum eſſe ſubſtantiam. Haud enim ipſiunum & ipſiens diuerſa exiſtentia uniuerſaliter de rebus prædicantur. alioquin iam non eſſet ipſiens & ipſiunum. Sed hæc quatenus unum eſt & ens, de aliis uniuerſaliter prædicantur. Vel ſic: Nam non aliud quidquam uniuerſaliter prædicatur, niſi hæc ipſa, hoc eſt, quia non aliud de ipſiuno & ipſiente prædicatur. ut ipſa ſint eius naturæ, quam id ſignificat, quod uniuerſaliter prædicatur. Sed hæc ipſa unum & ens de ipſis prædicantur.

At uero ſi ſit quippiam ipſum unum, & ipſum ens, magna exiſtit nimirum dubitatio, quonam modo quicquam aliud præter hæc erit. Dico autem hoc pacto quonam modo ea quæ ſunt plura, erũt unũ. Id enim non eſt, quod eſt aliud ab eo quod eſt. Quare neceſſario fit rõne Parmenidis, ut unum omnia ſint. Atq; hoc ſit id quod eſt.

liii. (At uero ſi ſit quidpiam ipſum unum & ens, magna exiſtit nimirum dubitatio, quonam modo quidquam aliud præter hæc erit.) Poſtquam docuit ſi ens & unum de his ut ſubſtantia prędicentur fore, ut ens & unum ſubſtantię quędam ſint, non accidentia, difficile quoq; factu eſſe ait demonſtrare, quid aliud ſuperſit pręter ens & unum. Nam quod pręter ens eſt, non eſt ens, ut Parmenides dicebat: ens autem eſt unum, quidquid igitur pręter unum fuerit, nihil erit. cum pręter ens & pręter unum idem ſit. quaſi ens & unum idem ſint. Ac proinde plura non fuerint; cum plura ſint pręter unum. ipſum autem pręter unum non ſit, nõ magis quam pręter ens. Hoc autem ſequitur: Si ens & unum ſubſtantię ſint, neq; dicantur ęquiuoce. Erunt igitur, ut Parmenides dicebat, ideſt, unum cuncta, & hoc unum tantum erit ens.

Vtroque autem modo difficultas eſſe uidetur. Siue enim unum ipſum non ſit ſubſtantia, ſiue ſit quippiam ipſum unum, impoſſibile eſt numerum ſubſtantiam eſſe. Si igitur non ſit, dictum eſt antea id ob quod illud

eueniet, ſin uero ſit, eadem emerget quæ & de eo quod eſt fieri dubitatio ſolet: Ex aliquo nanq;, & præter unum ipſum, erit ipſum aliud unum, neceſſe eſt enim unum non eſſe, omnia autem quæ ſunt, aut unum ſunt, aut multa, quorum quodq; eſt unum.

(Vtroque autem modo difficultas eſſe uidetur. ſiue enim unum ipſum non ſit ſub- liiii
ſtantia, ſiue ſit quidpiam ipſum unum, impoſſibile eſt, numerum ſubſtantiam eſſe.) Docuit ſupra, niſi unum ſit ſubſtantia, ne numerum quidem ſeparatam ſubſtantiam fore, cum numerus ſit unitatum congeſtio, unitate uero non ſint ſubſtantię. Nunc quamuis unum ſubſtantia ſit, non tamen numerum ſubſtantiam eſſe poſſe confirmat, ſcilicet, quia omnino non erit, cum præter unum nihil ſit futurum. Nam quod eſt pręter unum, non eſt unum. quemadmodum quod pręter ens, non eſt ens. Aſſumpto igitur ſiquid præter unum ſit, id non fore unum, ſed multa, docet multa eſſe non poſſe. propterea quod multa ex multis unitatibus conſtituantur, multę autem unitates eſſe non poſſint. alioquin pręter unum quidquam eſſet. Porro ſi unitates, inquit plures non ſint, ne numerus quidem habebitur. Neceſſe eſt enim, ut omnis multiplex unitas, præter ipſiunum, & unum quaſi ſubſtantia ſit. Quod autem eſt præter unum, non eſt unum. quod ſi plures unitates non fuerint, nec numerus erit certe. Omnes enim res uel unum ſunt, uel multa, multa uero eſſe non poſſunt. propterea quod multa ex multis unitatibus congeruntur. Præter unum autem nihil eſſe poteſt. Nam præter unum eſt non unum, quemadmodum præter ens non ens. quod ſi multa eſſe non poſſunt, nihilo certe magis numerus, cum unitatum multitudo multa ſit. (Eadem inquit, emerget & de ente dubitatio.) hoc eſt, idem quæretur de ente, quod de uno. Nam ut præter ens, eſt non ens, ſic præter unum, non unum. quod proximis his uerbis ſignificatur. (Ex aliquo enim aliquid erit præter unum.) Neceſſe eſt enim ne ſit præter unum aliud, ex quo aliud unum futurum eſt. Nam quemadmodum ſi ens ſubſtantia ſit, nulla iam fuerit alia ſubſtantia, quoniã præter ſubſtantiam eſt non ſubſtantia, ſic ſi ſubſtantia eſt unum ens ſolum erit. ac proinde multa non erunt. nam multorum quodque unum eſt. Multa enim numeruſque ex unitatibus conſtituuntur, quæ niſi fuerint, ne multa quidẽ fuerint, neque numerus. Vel ſic: Si ipſiunum eſt, oportet ſi numeri ſunt numeri futuri, ut aliud unum generetur. Hoc autẽ unum quod efficitur, neceſſe eſt, ut cum unum nõ ſit, unum fiat. ex non uno igitur fiet hoc non unum. Nam ſi omnia entia uel unum ſunt, uel multa, multa autem ex unitatibus exiſtunt, ex quibus nõ efficitur unum profecto id ex quo unum efficitur nihil fuerit.

Præterea ſi indiuiſibile ſit ipſum unum, nihil erit profecto Zenonis opinione. Quod enim neque cum additur, neque cum aufertur maius, uel minus facit, id eſſe negat, quippe cum id quod eſt, ſit magnitudo, & magnitudo corporea, hæc enim omni ex parte eſt ens, cæterę uero ſi addantur, partim faciunt maius, partim non faciunt, ut ſuperficies ac linea, punctum autem & unitas nullo pacto facient maius. Sed quoniam hic inepte admodum contemplatur, & poteſt in ratione rerum indiuiſibile eſſe, ut & hoc pacto ſit & ad illum quædam reſponſio, nam tale non maius quidem, ſed plus faciet, ſi addatur, illud quærendum eſſe uidetur, quonam pacto ex uno tali, uel pluribus fuerit magnitudo. Eſt enim hoc

perinde atque ſi linea ex punctis conſtare dicatur. At uero & ſi quiſpiam hoc pacto putat, ut ex uno ipſo ac alio, non uno quodam numerus ipſe fiat, quemadmodũ quidã dicunt, nõ minus tñ quærendũ eſt, cur & quomõ interdũ numerus, interdũ magnitudo id erit quod inde oritur, ſi non unũ ipſum inequalitas & natura eadẽ erit. Nõ enim patet aut quonam pacto ex uno ac ipſa, aut quo modo ex numero quodam & hac eadem magnitudines fient & orientur.

lv (Pręterea ſi indiuiſibile ſit ipm unũ, nihil erit pfecto Zenonis opinione.) pręter ſupra diſputata quærit etiã num de uno, ſi prorſus indiuiduũ hoc ac exps magnitudinis ſit, quõ magnitudinis principiũ eſſe poſſit. Zenonis enim ſentẽtia nihil eſſet. Sic enim Zeno opinabatur, fuit aũt hic Zeno Eleata Parmenidis diſcipulus. cui nihil omnino eſſe placebat, quod cuipiã additũ ipm maius nõ efficeret, nec ſubductũ minus. Hmõi aũt eſſe ipſiunũ. ille igitur quaſi res ois magnitudo & corpus ſit, propterea quod nulla magnitudo alia eſt in ſubſiſtentia nihil putabat ſine corpore augeri augere ue poſſe, id n. prorſus ens eſſe. qm hmõi magnitudo addita prorſus augebit, cæteræ non ſimpliciter augebũt totũ, ſed mõ quodã, ut pote quę nõ pprie ſint magnitudines. Linea n. & planũ dũtaxat p extrema cõpoſita interſe augẽt. Supficies. n. cõpoſita p lineã, quę ipſius eſt terminus ipſam adauget, p ſupficiẽ & latitudinẽ nõ adauget. Cõgruit. n. qm altitudo ex ſupficie cõpoſita fieri nõ põt. Pari rõne linea quæ magnitudo eſt, p punctũ. Cõpoſita n. per punctum, quod eſt ipſius terminus, totũ efficit maiorẽ. p lineã uero cõgruit, non adauget. qm latitudo nõ cõſtituitur ex linea, ſed harũ utraq; licet nõ pprie, quodãmõ tñ eſt ens, quatenus adauget entia, at pũctus & unitas, qm magnitudinis ſunt exptes cũ augere nequeant, nihil oĩo eſſe Zenoni putabãtur. Cæterũ cõmemorata Zenonis ſentẽtia, quæ penitus unũ tollebat, addit: quanq̃ Zenonis orõ importuna ſit, quæ præter magnitudinẽ quidq̃ eſſe negat, aliqd enim indiuiduũ eſſe põt, cũ nihil penitus obſtet, quo minus indiuiduũ augere poſſit, ipſi tñ occurri põt, qm & ſi indiuiduũ non efficiat maius, plus tñ efficiet, & hac rõne unũ & indiuiduũ augebit. Itaq; hoc nõ efficitur, ut ipſiunũ nihil ſit, cũ ipm augere poſſit. Illud porro inueſtigare opæpretiũ eſſe ait, quõ ex huiuſmodi uno uel pluribus efficitur magnitudo. Hoc enim ſimile eſt, ac ſiquis lineam ex punctis conſtare dicat. quæ quidẽ in eos dicta ſunt, quibus numeros omniũ rerũ principia & elemẽta eſſe placebat, ut etiã magnitudinũ eſſẽt principia. In hac aũt ſentẽtia fuerunt Pythagorici. Deinceps diſſerit de Platonis ſentẽtia, qui & numeri & cæterarũ rerũ principiu eſſe dicebat unum, & aliud quiddã nõ unum, hoc eſt numerũ quendã, quod ſignificãt illa uerba: (ac alio non uno quodã) quod eſt inæqualitas & indefinita dualitas, quæ ipſe magnũ & paruũ appellabat. Nã primũ ex infinita dualitate numerum ab uno gigni ſtatuebat, deinde cætera. quærit igitur quõ ex uno & infinita dualitate cõiunctis hoc numerus fit, illud magnitudo. haud enim numeri tãtũ ex his, ſed & magnitudines p ipm generabãtur. Nã ſi inæqualitas & dualitas indefinita, quæ eadẽ eſt natura, principiũ eſt numerorũ & magnitudinũ, quõ ex uno & hac copulatis magnitudo aliqua effici poteſt. cũ hæc uim numeri generãdi habeãt. Vel ſiqs numerũ primũ ex his fieri dicat, deinde ex numero magnitudines, quõ ex numeris, uel ex numero & inęqualitate cõiũctis effici põt magnitudo, inueſtigare eſt opæpretiũ. Dubiũ eſt enim quõ quæ partibus uacãt, poſſint magnitudines generare. (Si inquit, nõ unũ ipm inæqualitas & natura eadẽ erit.) ideſt, ſi nõ unũ p ipm eſt inæqualitas, & hæc, natura & numerorũ & magnitudinũ p ipm eſt eadẽ, quõ enim ex eiſdẽ principiis & numeri & magnitudines generari ualeant?

Poſt hæc autē ſequitur dubitatio, utrum numeri corpora plana ac pūcta ſubſtantiæ quædā ſint, an non ſint. Nam ſi nō ſint, præterit nos quid nā ſi id quod eſt, & quænā ſint ſubſtātię rerū. Affectus enim motus, relationes, diſpoſitiones, ac rationes, nullius rei ſubſtātiam ſignificare uidētur. Oīa nanq; de aliquo ſubiecto dicūtur, & nihil hoc aliqd eſt. Quæ uero maxime ſubſtantiam ſignificare uidebuntur, ignis, aqua, aer, atq; terra, ex quibus corpora compoſita conſtāt, horum caliditates quidem, frigiditates, ac tales affectus non ſunt ſubſtantiæ. Corpus autē ſolū quod hæc patitur, atq; ſuſcipit, permanet, quia eſt quid & ſubſtātia quædā. Atqui corpus minus q̄ ſuperficies, & hæc minus q̄ linea, & linea minus q̄ unitas punctumue, ſubſtātia eſſe uidet͛. His. n. corpus definit͛, ut patet, & hæc qdē ſine corpe poſſe eſſe uidētur. Corpus autē ſine his eſſe nequit. Quo circa plæriq; homines quidē, ac ueteres corpus quidē ſubſtātiā, & id quod eſt eſſe arbitrabātur. Cætera uero huius affectus. Quare & principia corporū principia rerū eſſe putabāt. Poſteri autē, & hi qui ſapiētiores his eſſe ſunt uiſi, numeros. Vt igitur dicebamus, ſi non ſint hæc ipſa ſubſtātiæ. nulla eſt prorſus ſubſtantia, neq; quicq̄ oīno eſt ens. Nō enim ea quæ hiſce occidunt, dignū eſt entia appellare, at uero ſi hoc quidē cōceditur, lōgitudines inquā punctaue magis q̄ corpora ſubſtātiā eſſe. Hæc autē quorū nā ſint corporum nō uidemus, eſſe enim in ſenſibilibus nequeūt, nō erit profecto ſubſtātia ulla. Præterea hæc oīa partim in latitudinē, partim in altitudinē, partim in longitudinem corporis dimēſiones eſſe uidētur. Inſup æque in ſolido quæuis ineſt figura, quare ſi neq; in lapide mercurius inſit, neq; teſſeræ dimidiū ſit, in teſſera ſic diffinitū, neq; ergo ſuperficies ineſt, nam ſi quæuis eſſet, & ipſa profecto eſſet quę dimidiū ipſum definit, eadem & de linea, & pūcto, ac unitate eſt ratio. Quare ſi corpus qdē maxime ſubſtātia ſit, hæc uero magis q̄ corpus, nō ſint aūt hæc neq; ſint ſubſtātiæ quædā, præterit ſane quidnā ſit id quod eſt, & quæ tādē ſit ſubſtātia rerum.

(Poſthæc autē ſequitur dubitatio utrum numeri corpora plana & puncta ſubſtantiæ lvi
quædā ſint, an nō ſint.) per ſuperiorem diſputationē numeros ſubſtātias non fore demonſtrauit, nūc præterea inquirit, utrū numeri corpora, & puncta & ſuperficies uidelicet, & linea ſubſtātiæ ſint, an ſecus. qm̄ niſi hæc ſubſtantiæ ſint, nulla prorſus fuerit ſubſtātia. Nam quæ aliæ ſubſtātiæ eſſe poſſunt. Sunt autē non ſubſtātia, exēpli cauſa, qualitates, has enim motus paſſiuos appellat, itē relationes, & diſpoſitiones, quę & ipſę qualitates ſunt, & rationes, ſic enim numeros appellat, qui ſubſtātiarū ſunt. nō ipſi tm̄ ſunt ſubſtātiæ. (Nullius inquit, rei ſubſtātiā ſignificare uidētur.) id eſt, ſubſtantiæ non ſunt. Similiter cætera quæ nouē prædicamētis ſubiiciūtur, nō ſunt ſubſtātiæ. (Omnia nanq; de aliquo ſubiecto dicūtur.) ideſt, ſunt in aliquo ſubiecto, & aliquod aliud ſubiectū habēt, nec per ſe ſubiiciuntur, neq; ipſorū quidq̄ ſub demōſtrationē cadit. ut ſubiectū per ſe, Ens autē hoc in loco ſubſtātiā appellat. Quibus explicatis, ut manifeſtum ſubiicit, corpora ſimpliciter potiſſimum eſſe ſubſtātias. Semotis autē qualitatibus, & cæteris affectionibus uelut corporū accidētibus, corpus his ſubiectū affectionibus dico, ſubſtantiā eſſe aſſumit. quod triplex habet interuallū. quo ſumpto poſthæc docet.

hoc corpus minus eſſe ſubſtãtiã q̃ ꝓprios ipſius terminos . ſuꝑficies enim magis eſſe
ſubſtãtia q̃ corpus, lineam q̃ ſuperficiem, pũctum q̃ lineã . Deinde oſtẽſurus, qm̃ hæc
ſubſtantiæ nõ ſint, ne corpus quidẽ eſſe ſubſtantiã, utitur loco a magis & minus. Si.n.
quæ magis ſubſtãtię eſſe uidẽtur, ſubſtãtiæ nõ ſunt, certe, nec quæ minus . qđ aũt cor
pus minus q̃ hæc, ſubſtãtia ſit, duplici ꝓbat argumẽtatiõe, altera ſic: Quibus aliqd defi
nitur, & in ſpecie cõſtituiť, ea magis ſubſtãtia ſunt, q̃ definitũ ab ipſis. Nã quæ definiũt
aliqd, ea magis entia ſunt magiſq; ſubſtãtia, q̃ definitũ, & in ſpecie cõſtitutũ, ſeu infor
matũ hæc enim cã reddiť ab ipſo cur forma, q̃ materia magis ſubſtãtia ſit, corpus aũt
a ſuꝑficie linea & pũcto definiť, hęc igitur. q̃ corpus magis ſunt ſubſtãtia. Altera argu
mẽtatio ſeſe ad hũc modũ habet: Quoꝝ eſt ea cõditio, ut hoc abſq; illo eſſe poſſit, nõ
ediuerſo, in his qđ eſſe ꝑ ſe põt, magis eſt ſubſtãtia, corpus aũt corporiſq; termini ſic
ſe habẽt, ut termini abſq; corpore eſſe poſſint, nõ itẽ corpus abſq; illis, termini igitur
magis ſũt ſubſtãtię, q̃ corpus. Sed merito dixit: (poſſe eẽ uident.) ſubſiſtẽdo.n. nihil
hoꝝ abſq; corpe põt. nõ magis q̃ corpus ſine his, intelligẽtia uero & rõne hæc poſſũt
eſſe ſine corpore, nõ aũt corpus ſine ipſis, quia corpus ſine ſuꝑficie intelligi nõ põt, nec
ſuꝑficies ſine linea, nec linea ſine pũcto. qm̃ hęc in ipſoꝝ definitionibus cõtinetur. Nã
corpus eſſe diciť, quod lõgitudinẽ, latitudinẽq; habet, ſuꝑficies, quę lõgitudinẽ atq; lati
tudinẽ, linea uero, longitudo nõ lata, cuius termini ſunt ſigna ſiue pũcta. At ſignũ ſine
linea, hæc ſine ſuꝑficie, & ſuꝑficies abſq; corpore intelligiť. In cuius ſentẽtiæ cõfirma-
tionẽ prioꝝ citat ſẽtẽtias. Quoꝝ antiqores, quiq; paꝝ exacte de rebus diſſeruerũt, ſub
ſtãtias reꝝ, ac principia corporea eſſe ſtatuebãt. Poſteriores uero his, q habiti ſunt ſa-
pietiores Pythagorici uidelicet & Plato, numeros dicebãt eſſe principia reꝝ. ceu hi ma
gis, q̃ corpa eſſent ſubſtãtiæ. Nã corpoꝝ principia ꝓprie entia eſſe dicebãt . qđ eſſent
& entiũ & corpoꝝ principia. quo aſſumpto ait: ſi horum nullũ ſubſtãtia ſit, nihil fore
ſubſtãtiã, nõ corpora, ut quæ minus ſint ſubſtãtia, nõ item quæ corpoꝝ ſunt accidẽtia.
Quod aũt hæc nõ ſint entia, hoc eſt ſubſtãtiæ, oſtẽdit ad hũc modũ: Si pũctũ & linea,
& ſuꝑficies entia ſunt, & ſubſtãtiæ, nimiꝝ ipſoꝝ ſubſiſtẽtia in corporibus eſt & ex cor
poribus, in his, hoꝝ aũt nullũ eſt in ſenſibilibus . quale nanq; punctũ definimus, nihil
tale in corporibus ſenſibilibus eſt reperire, nec qualẽ lineã, cũ minime accipe liceat in
corpe ſenſibili lõgitudinẽ a latitudine prorſus ſeparatã. nec itẽ ſuꝑficiẽ ſine altitudine,
ſi ergo entia eſſent, & ſubſtãtiæ, in corporibus ſenſibilibus haberẽtur. hęc.n. ſola ſunt
in ſubſiſtẽtia. rurſuſq; ſi nõ habeãtur in corporibus ſenſibilibus, ne ſubſtãtiæ qdẽ fue
rint. Ex eo autẽ nõ eſſe hęc in ſubſiſtẽtia demõſtrãt, qđ hęc affectiones ſint, ac in diui-
ſione corporũ, ſiant cum rñ diuiſiones corpis nõ ſint ſubiecta, nec ſint in ꝓpria natura,
qm̃ ſunt affectiones, affectiones autẽ nõ ſunt ſubſtãtiæ. tametſi corpus a linea ꝑ latitu
dinẽ ſeceť, ꝑ altitudinẽ a ſuꝑficie, a pũcto ꝑ lõgitudinẽ. Ad hæc ſuꝑficiẽ lineã & pũctũ
in corporibus nõ eſſe, oſtẽdit ad hũc modũ: Hęc cõſideratiõe in corpibus eſſe dicunť,
nõ igiť ſubſiſtẽtia, & qđ ſeparari poſſint. quo aſſũpto, in corpibus inqt, q̃lẽcunq; figu
rã, & qlẽcunq; ſuꝑficiẽ, accipe pari rõne licet. ꝓpterea qđ cõſideratione in rudi lapide
mercurii effigies, & appollinis, & cuiuſpiã alterius pari rõe intelligi põt. ut in teſſara di
midiũ teſſaræ ineſt intelligẽtia, & ſuꝑficies, quę altitudinẽ in duo ſecat, in ipſa intelligi
põt, & quęlibet alia ſuꝑficies pari rõne. Si ergo figuræ oẽs & ſuꝑficies pari rõne in cor
pore ſũt, ſunt enĩ cogitatione, quę autẽ cogitatione accipiunť, nõ ſunt in ipõ, ne aliud
quidẽ erit quodpiã. Quare ſi mercurii effigies nõ eſt lapide, nec ea certe fuerit, quã ha
bere uideť. & ſi in teſſara nõ eſt, quę ipſam bipartito ſecat, nihilo magis ea fuerit, quam
uideť hr̃e. Sed captio rõnis in eo eſt , qđ ſumiť , ſimiliter oẽs figuras eſſe in ſubiecto,
ut quæ potẽtia inſunt, & quę actu, inde autẽ ſumit ꝓbabilitatẽ, quod ꝑinde quæ actu
ſunt, atq; eaquę poteſtate, cõſideratiõe uideť eẽ. idq; qm̃ ſeparari nõ poſſunt. quę ratio
ſiſis eſt in linea, pũcto, unitateq;, nã unitas pũct[9] qdã eſt, atq; in ſuꝑficie. Nã hoꝝ qđq;

cōſideratione ſimiliter in ſubiecto corpore eſſe affirmare licet.& oſtēdere quę potētia
ſunt in ſubiecto ea non eſſe in ipſo.Nā quod in ſubiecto potētia eſt,id nōdum in ipſo
eſt,quū ne ea quidē in ipſo eſſe demōſtrari poſſunt, quæ in ipſo actu eſſe uidētur. Sed
poſtq̄ his docuit,nec ſupficiem,nec lineā,nec punctum, nec unitatē ſubſtantiam eſſe,
quaſi conſequens eorū quæ demonſtrata ſunt, aſſumit, ne corpus quidē, quod ab his
terminatur ſubſtantiam fore. Hæc autem non modo ſubſtantias nō eſſe oſtendit,ſed
nec entia quidem omnino.(Non ſunt,inquit,aut hæc,neq; ſubſtantiæ quędā,)id eſt,
neq; entia hæc ſint,neq; ſubſtantiæ.

Nam ultra ea quæ dicta ſunt præter etiā rationem accidunt ea,quæ cir-
ca generationem corruptionemq; eueniunt. Subſtantia enim ſi prius nō
erat,& nunc eſt,aut ſi ante erat,& poſtea non eſt, hæc ipſa pati cū genera
tione corruptioneq; uidetur.At fieri non poteſt,ut puncta, lineæ,ſuperfi
ciesue,quæ interdum ſunt,interdum non ſunt,generentur uel corrūpan-
tur.Cum enim corpora ſe tāgunt, ſimul fit ſuperficies una,cum diuidun
tur duæ,& ſic etiam cætera,quare neq; compoſitis eſt,ſed euanuit,& diui
ſis,ſunt quæ prius non erant, non enim indiuiſibile pūctum, diuiſum eſt
bipartito. Quod ſi generantur & corrumpantur, ex aliquo generantur.
Similiter & res ſeſe habet,& circa ipſum temporis punctū,neq; hoc enim
generari corrūpiue poteſt,attamen uidetur aliud ſemper eſſe, quia nō eſt
ſubſtantia quædam,Eodem modo rem ſeſe habere patet, & circa pūcta,
& lineas, atq; plana,eſt enim eadem in uniuerſis his ratio, nam omnia ſi-
militer,aut fines ſunt,aut dimenſiones.

(Nam ultra ea, quæ dicta ſunt præter etiam rationem accidunt ea, quæ circa genera- lvii
tionem corruptionemq; eueniunt.)Hæc quoq; argumentatio corporis terminos non
eſſe ſubſtantias,probare nititur,quos magis,q̄ corpus ſubſtantiā eſſe docuerat ad hūc
modum:ſubſtantiæ,quæ prius non erant per generationem ad eſſe procedunt,rurſus
quæ prius erant pari ratione ad non eſſe per interitum,prorſus ut eſſe & non eſſe ſub
ſtantiarum generatio & interitus antecedant, hi autem abſq; generatione, & interitu
iam ſunt.iam non ſunt,non ſunt igitur ſubſtantiæ. Illud enim:(Cum corpora ſe tan-
gunt ſimul fit ſuperficies una,cum diuiduntur duæ,)abſq; generatione fieri ſignificat.
Simul enim atq; interſe contingūt,efficitur una. ac uiciſſim ſimul ac diuiduntur, effi-
ciuntur duæ. idq; nulla generatione antecedente. Tum autem eſſe,tum nō eſſe citra
generationē & interitum,docet ad hunc modum:cū corpora inter ſe cōtingunt,& rur
ſus ſegregantur iam una eſt ſuperficies, & linea, & pūctum,iam duo efficiuntur,cum
enim contingūt,unum fiunt amborum termini,ſcilicet quia cōueniunt. Cum autem
diuidūtur,ſtatim rurſus duę.Ita modo ſuperficies duplex eſt & cętera,cū uidelicet cor
pora inter ſe nō cōtingūt,mō nō eſt,cū ſcilicet cōtingūt.idq; ſine gñatione & interitu.
Neq;.n.punctū qđ ſuapte natura indiuiduū eſt.in duo diuiſum fuit, ut hmōi partitio
alterius pūcti ſit gñatio,ſed cū prius nō fuiſſet,poſtea citra generationē eſt.quę eadē li
neę,ac ſupficiei rō intelligit̄.Neq;.n.linea per latitudinē diuidi pōt, ut ſic abolitio cō
tactu una,duę efficiatur,nō magis q̄ ſuperficies per profunditatem.His adiicit, quod
quidq̄d generatur,ex aliquo ſubiecto & materia efficitur, his aūt nihil ſubiicitur, hæc
igitur non generātur. Si enim ſupradicta tū ſunt,tum non ſunt abſq; generatione effi
citur,ut non ſint ſubſtantia.Præterea ut in nunc ſeu momento, quod temporis eſt ter
minus ſeſe res habet, ſic in linea & ſuperficie habebit, hæc enim cuncta pari ratione

ſunt termini hoc corporis illud ſuperficiei,quoddam lineæ, aliud temporis ſiue diuiſionis,per hæc enim fiunt propoſitorũ diuiſiones. Si ergo hæc omnia ut ſimiliter modo ſint,modo non ſint neceſſe eſt,ſaltem quorũ eadem eſt natura,momentum autem iam eſt,iam non eſt,uariatq; ſubinde ſine generatione ac interitu,eadem profecto fuerit cæterorum ratio. quod in momento uerum eſſe confirmatur ad hunc modum:omnis generatio ac perinde interitus omnis in tempore eſt. Ergo ſi momentum generaretur,in tempore primũ generaretur. quod autem in tempore generatur,diuiduũ eſt, partesq; obtinet, ac in quadam habetur diſtantia. Nam quod in tempore generatur, eius pars alia generata eſt, pars generatur. Per temporis enim partes rei generandæ partes gignũtur.præterea omne quod efficitur,ſubiectũ aliquod habet,ut dictum eſt, momento autem nihil ſubiicitur. Si ergo momentum ſine generatione modo eſt, modo non eſt, eadem erit commemoratorum ratio. Porro ſi hoc uerum eſt, hæc utique non fuerint ſubſtantiæ.

Omnino autem dubitauerit quiſpiam,cur & quærere alia quædam præter ſenſibiles, & medias res oportet, ut ea quæ ponimus formas. Nam ſi propterea quod mathematicæ ab hiſce aliam quidem differunt ratione, hoc autem quod multæ ſunt, quædam eiuſdem ſpeciei non differũt, non erunt ipſarum principia numero definita,quemadmodum & litterarum numero quidem omnium non ſunt principia definita,ſpecie uero ſunt,ſi uero huiuſce ſyllabæ quiſpiã, aut huiuſce uocis principia ſumat, harum enim erunt & numero definita,ſimiliter & in mediis. Infinita enim ſunt, & ibi ea,quæ ſunt ſpeciei eiuſdem.Quare ſi præter ſenſibilia & mathematica non ſint aliqua alia,qualia quidam inquiunt formas eſſe, ſubſtantia una numero ſpecieq; non erit, neq; principia eorum quæ ſunt,erũt numero,ſed ſpecie definita. Si igitur hoc eſt neceſſariũ, & formas ob idipſum eſſe neceſſe eſt. Nam & ſi non bene poſitionem ſuam declarant ii,qui dicunt ideas eſſe, id tamen eſt quod uolunt, & hæc ipſi dicant neceſſe eſt, unamquanq; formarum ſubſtantiam quandam eſſe, & nullã per accidẽs. At uero ea quæ neceſſe eſt euenire impoſſibilia, ſi formas poſuerimus,& unũ numero principia ipſa nõ ſpecie eſſe iam antea diximus.

lviii (Omnino autẽ dubitauerit quiſpiam,cur & quęrere alia quædam præter ſenſibiles & medias res oportet,ut ea quę ponimus formas.) Quæſtio eſt,quomodo probari poſſit,eorum ſententia,quæ præter ſenſibiles ſubſtantias,& medias,id eſt mathematicas, quaſdam alias cauſas inquirunt afferuntq;,ut auctores idearum. Deinde opinioni fauens probabilitatem ſubiungit,quoniam mathematica,quanq̃ cętera diſcrepent a ſenſibilibus,ſcilicet ꝙ ſempiterna ſint,& immobilia,ut ſupra dixit, hoc tamen ab ipſis nõ differunt,ꝙ multa eadem ſpecie in ipſis habentur, horum nanq; nullum eſt, ut ſupra dixit unum numero, ſed unum quodque eſt unum ſpecie, numero autem ſingula quæq; huiuſmodi inter ſe ſimilia, quo fit,ut horũ nullum ſit ſubſtantia, & principium aliorum.ꝙ ſi neq; horum,neq; ſenſibilium principia numero ſunt definita,utique rerũ principia non erunt definita numero. neque aliqua ſubſtantia una numero finitaque in principiis erit. niſi quædam aliæ ſubſtantiæ ſint præter ſenſibiles & mathematicas. quales ideas eſſe tradunt. Nullum enim principium fuerit unum numero,ſi ſenſibilia & mathematica ſunt unum ſpecie,nec præter hæc alia eſt ſubſtantia. Præterea neque

rerum principia erunt ſubſtantiæ, ſi harum quæq; non eſt una numero. uniuerſalia enim ex accidẽti ſunt, ut in proceſſu declarabit. Sed poſtq̃ dixit, ſubſtãtia ut principiũ nõ erit una numero, addit:(& ſpecie.)hoc eſt, natura & ſubſiſtẽtia. uel ſic: principiorũ non erit alterũ unũ numero, alterũ unum ſpecie. quoniam id tantum erit, quod unum ſpecie fuerit, quod nõ eſt proprie principiũ in his eſſe, habensq; quodq; ab his intelligat, quorum principia eſſe dicuntur. Quanq̃ melius ad hunc modum ſcriptum eſt: (Non erit una numero, ſed ſpecie.) hoc enim eſt, quod tum e ſuperioribus cõficitur, tum ex hoc quod infertur:( Neque principia eorum, quæ ſunt, erunt numero, ſed ſpecie definita.)Nam ſi alia ſubſtantia præter ſenſibiles, & mathematicas nulla ſit, nullæ fuerint ſubſtantiæ definitæ, quod ſi ita eſt, nec principia proprie ſunt ſubſtantiæ, cum non ſint ſubſtantiæ definitæ, neceſſarium eſſe uidetur, ut alias eſſe ſubſtantias ſtatuamus, quarum quæq; proprie ſubſtantia ſit. quæ neq; cuiuſpiam communione, neq; ex accidenti eſſe habeat & unum. Nam quod eſt unum ſpecie, id ex accidenti eſt unũ, non proprie. At ſi quis huiuſmodi ſubſtantias eſſe ſtatuerit, admonet nos incomodorum, quæ huiuſmodi ſententiam ſequi ſupra demonſtrarat. Dictorum autem intellectus huiuſmodi eſt. Propoſitis ſyllabarum elementis, docet in his principia ſingulorum, & quę communiter de aliquo prædicantur, non eſſe numero definita, ſed ſpecie. A. namq; commune principium ſingulorum. a. unum eſt ſpecie non numero. quæ ratio eadem eſt in cæteris elementis ſeu literis. ut uero in elementis, ſic in ſingulis hominibus homo, & in cæteris ſenſibilibus pari ratione. ſed dixit harum literarum noſtratium numero principia definita non eſſe, ſed ſpecie, huius autem determinatæ ſyllabę ba. hoc. a. & hoc. b. eſſe principia & elementa determinata numero. Hoc aũt adiecit, ac docuit in ſyllabis ad hunc modum acceptis & in omnibus principiis compoſitorum, in quibus licet principia numero determinata ſumere, rurſus alia communia horum eſſe principia. quoniam .a. quod habetur in hac ſyllaba, & quod in illa principium habent. a. quod communiter prædicatur. Poſtq̃ uero docuit in literis commune & unum ſpecie principium eſſe, ſimiliter inquit, res ſe habet in mediis, hoc eſt in mathematicis. Etenim perinde in mathematicis, ut in elementis multa, atq; adeo infinita ſingularia ſumimus, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei inter ſe. Dicit autem ſimiliter, & in naturalibus & in mathematicis, quoniam ratio eadem eſt in utriſq;, non erit, inquit, ulla alia ſubſtantia una numero, niſi qualem idearum auctores inducere uolunt.(Subſtantia, inquit, una numero ſpecieq; non erit.) id eſt, non erit aliqua ſpecifica ſubſtantie una numero, non igitur entium principia definita & tot numero erunt, ſed ſpecie. Si autem hoc eſt neceſſarium, ut ſcilicet entiũ principia numero definiantur, ſic enim fiet, ut ſubſtantiæ ſint, nam commune non eſt proprie ſubſtantia, ac proinde neque principium neq; elemẽtum, profecto idearum aſſertores neceſſaria ratione ducti eſſe uideri poſſunt, ut in huiuſmodi opinionem uenirent. Nam licet hoc non aperte dicant, propterea quod iſtorũ ſententia nihil admodũ expreſſum dictumq; tradit, at certe hoc ipſi ducti eſſe uidentur, ut ideas principia eſſe rerum ſtatuerent, q principia ſubſtantiæ ac definita eſſe oporteat. Sic enim his entium principia ſubſtantiæ atque adeo per ſe ſubſtantiæ ab aliis differentes, quæ ſint unum ſpecie. non per accidens, ut cõia eſſe uidentur. Communium nanq; ſubſiſtentia nõ eſt per ſe, ſed ex accidenti. His porro dictis atq; huius opinionis adducta probabilitate, admonet nos eorum, quæ in hãc opinionem diſputata ſunt, & omnino in eos quibus principiorum quodq; unum eſſe numero placebat. Dictum eſt enim, pręter principia tunc nihil fore. Nam quorũ principia numero definita ſunt, hæc totidem numero atq; principia eſſe demõſtratum eſt. quo fit, ut præter principia nullæ res aliæ ſint futuræ. & cætera quæ in primo libro contra idearum aſſertores adducta ſunt.

His autem hæc dubitatio propinqua eſſe uidetur, utrum potentia ſint ipſa elementa, an aliquo alio modo, nam ſi ſint alio modo, erit aliquid aliud principiis prius, potentia nanque illam cauſam antecedet, atque non omne quod eſt potentia illo modo ſeſe habere neceſſe eſt. Sin uero potentia ſint, fieri poteſt ut nihil ſit eorum quę ſunt. Poteſt enim & id eſſe quod nondum eſt, nam fit quidem id quod non eſt, nihil autē fit eorum quæ nequeunt eſſe. Has igitur dubitationes de principiis dubitare neceſſe eſt. Et utrum uniuerſalia ſint, an eo ſint modo quo dicimus ipſa ſingularia eſſe. Nam ſi ipſa uniuerſalia ſint, non erunt ſubſtantiæ. Nihil enim communium hoc aliquid, ſed quale ſignificat, ſubſtantiam autem hoc aliquid ſignificare conſtat. Quod ſi id quod communiter prædicatur hoc aliquid erit, digitoque poterit deſignari, Socrates ſane multa animalia erit, ipſeque & homo ac animal, ſi unumquodque hoc aliquid unumque ſignificat. Hæc igitur accidunt, ſi principia uniuerſalia eſſe ponantur. Sin uero non ſint uniuerſalia, ſed ut ſingularia, non ſub ſcientiam cadunt, ſcientia nanqꝫ omnium uniuerſalium eſt. Quare principia erunt alia principiis ſane priora, uniuerſalem ſubeuntia prædicationem, ſi ipſorum ſcientia ſit futura.

lix (His autem hæc dubitatio propinqua eſſe uidetur, utrum potentia ſint ipſa elementa, an aliquo alio modo.) Hæc quæſtio admodum Logica eſt, quærit autem utrum elementa rerumque principia potentia ſint, an actu. hoc enim ſignificatur his uerbis: (an alio aliquo modo.) ſi enim actu, nam hoc ſignificat cum ait: (nam ſi ſint alio modo.) principiorum principia erunt, ut ipſe dicit: (erit aliquid aliud principiis prius.) quod eſt incommodum. Quid autem prius erit? an quod eſt potentia? quoniam in eadem re potentia q̃ actus prior eſſe uidetur, quare ſi cauſa & principium eſt actu, nimirum potentia prior erit ipſo principio, ſiquidem actu eſt. Neque enim ſi quid eſt poſſibile. protinus ut actu ſit eſt neceſſe. Itaque non conuertuntur, ſed eius, quod nondum eſt actu potentia præcedit, & in omni poſſibili, potētia prior actu erit. quod quidem Ariſtoteles breuiſſime expoſuit, dum illis uerbis: (potentia nanque illam cauſam antecedet.) adiungit illa: (Atque non eſſe quod eſt potentia, illo modo ſeſe habere neceſſe eſt.) hoc eſt actu eſſe. Dixit autem illam cauſam, pro illo principio, quod actu eſſet. aſſumens per illud: (potentia nanque illam cauſam antecedet.) hoc ſiquid actu eſt, prius potentiam habuiſſe. Siquis autem elementa potentia, non actu eſſe ſtatuerit, fiet ut nihil omnino eſſe poſſibile ſit. Poteſt enim eſſe, id quod nōdum eſt. principia ergo ſi potentia ſunt, eadem non eſſe poſſunt. quod ſi hæc non ſint, ne illa quidem fuerint, quæ ex ipſis conſtituuntur. eſſe autem poſſibile quod nō eſt docuit, quia quod efficitur non eſt. quod ſignificauit dicens: (Nam fit quidem id, quod non eſt.) quod autem fit, eſt poſſibile, poſſibile igitur non eſt. Sumit autem alteram propoſitionem, cum ait: (nihil autem fit eorum. quæ nequeunt eſſe.) quod perinde eſt, ac ſi diceret: fit quod hoc potentia eſt & poſſibile. Ad hæc rurſus quæſtionis illius ſupradictæ mentionē facit, utrum elemēta & principia reꝝ uniuerſalia & cōia ſint, an ſingularia: adiungit igitur hāc difficultatē, quæ tunc eſt commemorata, aſſumit autē ſubſtātiam eſſe ſubiectum & hoc aliquid, non autē quale quid. Nam ſubſtātiaꝝ genera ſpecieſqꝫ

non ſignificant hoc aliquid, ſed qualitatem, nam quale circa ſubſtantiam definiunt. ut docuit in prædicamentis. quod uero neque uniuerſale neque commune principium ſit, docet in hunc modum: ſi quis dicat uniuerſale principium eſſe fiet, ut commune hoc aliquid ſignificet, & ſub expoſitionem cadat, ut quaſi digito demonſtrari poſſit, ut Socrates, & indiuidua ſubſtantia, quod ſi ita ſit, profecto Socrates erit multa numero animalia. ipſe uidelicet Socrates, & animal & homo, ſiquidem & homo & animal hoc aliquid eſt & per ſe & ſub demonſtrationem expoſitionemque cadit. Socrates enim eſt homo, neque idem eſt eſſe Socratis & eſſe hominis. quin etiam animal, nam Socrates animal eſt, ipſum enim ſubiectum erit & per ſe ſubſiſtens. At hoc non uniuerſalis eſt, ſed indiuidui. (Sin uero non ſint uniuerſalia.) Eſt enim argumentatus in hoc & effici dixit, ut Socrates ſit multa animalia. Vel hic eſt dictorum ſenſus: Si cui placeat huiuſmodi eſſe uniuerſale, ut non quale quid ſignificet, ſed hoc aliquid & ſubſtantiam, & perinde eſſe, ut quæ expoſitione declarantur, Exponi enim dixit quod communiter prędicatur. Si ergo huiuſmodi eſt uniuerſale, efficitur ut ſit tanquam ſingularia, nec eius habeatur ſcientia, uel potius cum docuiſſet principia non eſſe uniuerſalia, merito nunc in alteram quæſtionis partem tranſiens dicit. (Si uero non ſint uniuerſalia.) Eſt autem ſenſus: ſi quis dicat principia non eſſe uniuerſalia, ſed ſingularia & indiuidua, rurſus principiorum non erit ſcientia. quoniam ſcientia eſt uniuerſalium. quare principiorum erunt alia principia, ſi eſt ipſorum futura ſcientia. & ſic rurſus principia erunt uniuerſalia, aut ipſa non erunt ſcibilia. Atque hæ quidem ſunt quæſtiones in ſecundo libro diſputatæ, rationibusq; probabilibus ac ſuadentibus confirmatæ. Fieri enim non poteſt, ut qui in oppoſitas partes ediſſerunt, ii probabilibus argumentationibus non utantur. quæ niſi huiuſmodi eſſent, ſed neceſſario colligerent, ſolui nequaq̃ poſſent.

Finis tertii libri.

# ENARRATIO ALEXANDRI APHRODISIEI

## in librum tertium, primæ philoſophiæ Latinis quartum, interprete Io. Geneſio.

ESt ſcientia quædam, quæ id quod eſt ea ratione qua eſt ens, & ea quæ huic inſunt per ſe contemplantur. Hæc autem nulla eſt earum, quæ ſcientię particulares dicuntur. Nulla enim cæterarum id quod eſt, ut eſt ens conſiderat, ſed partem quęq; aliquam excipiens, id quod accidit de hac contemplatur, ut mathematicæ ſcientię faciunt. Quoniam autē principia ſummaſq; cauſas quærimus, patet ipſas neceſſario per ſe cuiuſpiam eſſe naturæ. Quod ſi & ii qui eorum quæ ſunt elementa quærebāt, hæc principia quęrebánt, neceſſe eſt & elementa eius quod eſt ut eſt ens, & nō p accidēs eſſe. Quapropter & a nobis eius quod eſt ea ratione qua ens, primæ cauſæ ſunt ſumēdæ.

Enar. pri. ESt ſcientia quædam.) Cum ſit Ariſtoteli propoſitum in metaphyſica doctrina, quam ſapientiam & primam philoſophiam, interdum etiam theologiā nuncupare ſolet: de ente, qua ens eſt diſputare poſtq̄ ipſam docuit non eſſe de numero earum artium ac ſcientiarum, quæ in cognitione rerum neceſſariarum uerſantur, aut omnino quę res uſui accommodatas, inquirunt, ſed ipſam tantum cognitionem ſcientiamq; propter ipſam capeſſentem, Eādemq; primorum principiorum cauſarumq;: hęc enim potiſſimum entia ſunt, contemplatricem eſſe demōſtrauit, anteq̄ prima principia quę ſint, inueſtigaret, incepit de cauſis in uniuerſum diſſerere, & in ueterum ſententias, quas expoſuit enarrauitq; diſputare. cumq; aliqua eſſe prima principia, nec principiorum aſcenſum ſine carere demonſtraſſet, quaſdam quęſtiones de ente ac principiis & iis, quę huc pertinent iniecit diſputauitq;, quod ad eorum, quæ in ſapiētia inquirenda proponuntur, inuentionem commodum & neceſſarium eſſe uidebatur. quibus quęſtionibus diſputatis reliquum in pręfatione tertii libri aggreditur. Hic enim quod ſupereſt ediſſerit, & quęſtionibus ſolutis ſententiam ſuam confirmat. Docet autem in hoc libro quibus in rebus ſapientia uerſatur, quam & philoſophiam appellat & primam philoſophiam oſtenditq; ipſam de ente in uniuerſum diſputare. Item de uno quoniam ens & unum ſubiecto idem ſunt. ac perinde de iis, quę uni ſubiiciuntur. de quorum numero ſunt idem, æquale, & ſimile. & de oppoſitis uni, quæ quidē ſunt plura. Oppoſitorum nanq; cognitio ad eandem pertinet doctrinam. quo fit, ut de prędictorum oppoſitis eadem conſideret. immo uero de omnibus oppoſitis. cuncta enim oppoſita diuerſitati ſubiiciuntur, diuerſitas autem pluribus. at plura & unum contraria ſunt. quod ſi de omnibus contrariis oppoſitiſq; cognoſcit, dubitari non poteſt, quin de omni ente cognoſcat. cum entia omnia in his contineantur. ut quę uel contraria ſint, uel ex contrariis conſiſtant. At ſi omnia entia conſiderat, ne ea quidē inconſiderata ommittet, quæ per ſe communiterq; enti adſunt, in eo quod ens eſt. quales ſunt ſententię nuncupatę. quarum communiſſimam & nobiliſſimam illam eſſe ait: non poſſe contradictionem ſimul eſſe ueram. Poſito igitur ſapiētiam de ente conſiderare, docet ens ſic multifariam dici, ut quę ab uno, & ad unum. Vt autem ens dicitur unum, ſic ſcientia de ente qua eſt ens, una eſſe uidetur. quo fit, ut in huius conſidera-

tione propoſita doctrina uerſetur. quę quidem ſciētiarum & prima eſt, & facile princeps. Cæterum tum dialecticum, tum etiam ſophiſtam eadem atq; ſapientem conſiderate ait: hi nanq; de iis, quæ enti qua eſt ens, communiter adſunt diſputāt, neq; in uno genere aut re una uerſantur: ut reliquę artes ac diſciplinę. Sed horum alter fallax eſt & falſis captiunculis circumuenit. alter probabilibus & ex opinione ſumptis rationibus concludit. At ſapientia de iis quæ enti, qua ens eſt communiter ſuppetunt, ſic conſiderat, ut ſcientiam poſſit ingenerare. Demonſtrans autem cōtradictionem ex utraq; parte ueram aut falſam eſſe non poſſe, ſed omnino eſſe neceſſe, ut altera pars eius uera ſit, altera falſa Heraclitum accuſat & Protagoram, qui medium quoddam contradictionis eſſe putabant. Sed iā propoſita exordiamur. (Eſt ſciētia quædam quæ id quod eſt, ea ratione, qua eſt ens, & ea quæ huic inſunt per ſe contemplatur.) Primum ſumit eſſe quandam ſcientiam de ente in eo quod ens eſt, ideſt, quæ ens qua eſt ens conſiderat, & ea quæ enti per ſe adſunt demonſtrat: Omnis enim ſcientia, quæ in ſubiecto aliquo uerſatur, demonſtrat quæ illi per ſe adſunt. Sed eſſe talem quandam ſcientiam in proceſſu demonſtrabit Nunc aſſumpto adiicit, diuerſam eſſe hanc ſcientiam, a cæteris diſciplinis. Deinde hanc ſcientiam ſapientiam eſſe docet. dum extrema quædam principia & cauſas, de quibus ſapiens edifferit, primum cuiuſdam naturæ principia ꝑ ſe eſſe oſtēdit, deinde huius naturæ, id eſt, entis qua ens eſt. Scientiam igitur, quæ in ente uerſatur a cæteris diſciplinis diuerſam eſſe ſatis eſt perſpicuum conſiderantibus, aliarum quanq; certum quoddam ens, hoc eſt entis partem conſiderare. Arithmetica enim numeros conſiderat, qui ens quoddam ſunt. Geometria lineas, plana, & ſolida: quæ & ipſa entia quædam ſunt. Ad eundem modum cæteræ doctrinæ partē aliquam entis, & quæ illi per ſe adſunt contemplantur, hoc eſt eius accidentia. Hoc enim in re quaq; propium eſt ſcientiæ. Hæc autem non ens aliquod, nec partē entis, ſed ens qua eſt ens ſimpliciter conſiderat, quoniam ſi uerſaretur in particularibus entibus nō eſſet ab illis diuerſa. Sed poſtq̄ aſſumpſit eſſe ſcientiam quandam de ente in eo quod eſt ens, & huius cum cæteris diſſidium docuit, prima principia extremasq; cauſas, quas ſapientia inquirit, & nos quibus de ſapientia eſt ſermo ſuſceptus, inueſtigamus, non cuiuſpiam alterius, q̄ entis in eo quod eſt ens, principia per ſe eſſe demonſtrat. quod ſi uerum eſt, ea profecto ſapientia eſſe intelligi debet, quam de ente in eo quod ens eſt haberi diximus. Nā cuius doctrinæ intereſt principia per ſe cauſasq; alicuius naturę contemplari, eius eſt naturam illam conſiderare. quod adhunc modum oſtendit. ſumit oportere prima principia extremasq; cauſas, quas a ſe nunc ait inquiri, ideſt, quæ a ſapiente primoq; philoſopho inueſtigatur eſſe cuiuſdam naturæ principia per ſe, non per accidens. Nam omne principium omniſq; cauſa alicuius eſt proprie principium & per ſe cauſa, non ex accidēti. ac proinde prima principia, quę maxime principia ſunt, alicuius naturę principia per ſe fuerint, non ex accidenti. Nullius igitur ſingularium ſcientiarum hęc ſunt principia: quippe quarū nullius principia prima principia ſunt. alia enim ſunt harum principia. argumento, quod ſcientiæ quæ de ipſis habentur, habent quidem ſua principia, diuerſa tamen ab his. Prima igitur principia extremæq; cauſæ cuiuſdam alius ſciētiæ ſunt. Quæ porro cauſæ per accidēs eſſe dicantur, quę per ſe docuit Ariſtoteles in auditu phyſico. Quędam enim non ſunt per ſe neq; primum alicuius principia, ſed per relationem ad aliud. Vt triāguli ęquilateri haberi tres angulos pares duobus rectis, non dicimus cauſam eſſe per ſe, ſed ex accidēti. quoniam hoc alterius antecedentis priorisq;, hoc eſt trianguli per ſe cauſa eſt. Sed & accidentia cauſarum per ſe, ut eſt Polycletus ſtatuę, cauſę ſunt ex accidenti. quorum poſterius dicta omnino cauſæ non ſunt, prius autem commemorata, ſunt quidē cauſę

non tamen horum. Primę igitur cauſæ nõ poſſunt ſecundo modo eſſe cauſæ entis ex accidenti. Nam cum ſint primæ cauſæ, non poſſunt nõ eſſe cauſæ. ita ne priore quidẽ modo cauſæ ſunt ex accidenti. Nam ſi ſunt cauſæ ex accidẽti entis in eo quod eſt ens, alicuius alterius antecedentis erunt per ſe. at ente nihil prius eſt. primæ igitur cauſæ per ſe cauſæ ſunt entis in eo quod eſt ens. Ipſe autem primũ ſumit, eſſe quorundã per ſe cauſas. Si enim cauſę ſunt, aliquorꝫ ſunt cauſæ, & ſi ueræ cauſæ, ꝑ ſe cauſæ fuerint. quo ſumpto ſubiungit, hãc naturã cuius ſunt extrema primaq; principia, & quã inueſtigamus eſſe ens, qua eſt ens. quod hac ratione confirmat. ut inquit elementa rerum indagantes, huiuſmodi principia quærebãt, & talia ipſarum elemẽta, quæ eſſent per ſe elementa, non ex accidenti, ſic nobis qui prima principia & cauſas entis inquirimus, huiuſmodi initia ſunt inueſtiganda, quæ proprie ac per ſe ipſius principia ſint, quanq̃ dictio ſua breuitate obſcura eſt.

Id autem quod eſt dicitur quidẽ multipliciter, ſed ad unum & unã quandam naturam, & non æquiuoce dicitur, ſed ut & omne ſanum ad ſanitatem dicitur, partim quia conſeruat, partim quia efficit, partim quia indicat ipſam, partim quia eſt ſuſceptiuum ipſius, & medicatiuum item ad medicinam. Aliud enim tale ex eo dicitur, quia medicinã habet, aliud quia aptum eſt ad ipſam, aliud quia opus eſt medicinę, & alia plura ſimili modo, ſic & id quod eſt. multis quidem modis, ſed ad unum principium dicitur. Quædam enim quia ſubſtantiæ ſunt, entia dicuntur, quædã quia ſubſtantiæ ſunt, affectus, quædam quia ſunt ad ſubſtantiam uia, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua generatiuaq; ſubſtantiæ, uel eorum quæ ad ipſam dicuntur ſubſtantiam, aut alicuius horꝫ negatio uel ſubſtãtiæ, quocirca & id quod nõ eſt, nõ ens dicimus eſſe. Vt igitur & omniũ ſanorũ, ſic & cæterorũ una ſciẽtia eſt.

ii (Id autem quod eſt dicitur quidem multipliciter, ſed ad unum & unã quãdã naturã.) Dixerat entis qua eſt ens quandam haberi doctrinam, & quæ ſint huius principia cauſæq; docuerat, huiuſmodi ſcientiã ſapiẽtiam eſſe cõfirmans, deinceps quomodo entis ſcientia una eſſe poſſit oſtẽdit. qm̃ ens æquiuocũ eſſe uidetur, æquiuocorꝫ autẽ nõ eſt una natura, nec ars una, una ue ſciẽtia, neq; principia eadẽ ſunt. quare diuiſionem proponit eorum, quæ ſub cõi aliquo diſponuntur ordinãturq;. Cuiuſmodi ſunt æquiuoca & uniuoca, & quæ ab uno aliquo uel ad unũ dicũtur. Qua partione uſus ens neq; genus eorũ de quibus dicitur eſſe demõſtrabit, hinc enim ut multis in locis docuit, quędam incomoda cõſequũtur, nec rurſus æquiuocum eſſe. nã & hoc difficultatibus nõ uacat. Sed æquiuocorum uniuocorumq; mediũ tenere. his enim interiecta eſſe dicit, quæ ab uno & in unũ dicũtur. quo in genere ens eſſe reperitur. Nam hæc ab illorum alterutro differũt. qm̃ uniuoca ſub genere quodã cõi ponũtur, omniaq; pariter ſimiliterq; participant ea natura, quæ per genus, quod dicitur ſignificatur. æquiuocis autem ſecundũ nomẽ, quod de ipſis cõmuniter dicitur: nihil eſt aliud inter ipſa cõmune. Equiuoca enim ſunt, quorũ ſolum nomen eſt cõe, ratio uero ſubſtantiæ diuerſa. quę uero ab uno & in unũ dicuntur, neq; eam paritatem inter ipſa ſeruant, quam uniuoca ad id quod prędicatur, nec rurſus puram ęquiuocorꝫ immiſtamq; diuerſitatem habent. Sed ipſis cõmunitas quędã ſuppetit, quatenus ea ſunt, quę dicuntur, qm̃ illius rei una eſt natura. & hęc in his omnibus quodãmodo uidetur, a quo exiſtẽtia uel in quod rationẽ quandã habent. quo fit, ut ipſius nomine participent. Sed huiuſmodi naturã alio quidẽ

in loco communius ſub ęquiuocis ſtatuit,hic autem accuratius partiẽdo ab ęquiuocis diſcrepare ait. ac diſcrimen exponit. Neq; enim talia nois ſolum ſocietatem obtinent, nec ita inter ſe habẽt,ut quę ꝓprie ęquiuoca intelliguntur,quibus noi s cõitas fortuito cõtigit,ſed cauſam quãdã habẽt,cur eodẽ uocabulo nominẽtur.Sana.n. ac itẽ medica p naturã quãdã,ſic inquit appellãtur.qm̃ ſana dicunẽ,qđ ad ſanitatẽ aliquo mõ ſeſe habeãt.hoc. n. dicię ſanũ,quia ſanitatẽ cõſeruat,ut modicus cibus, ut exercitationes deambulationesq;,illud uero quia ſanitatẽ affert. ut medicamẽtum & oĩa remedia,aliud qđ ſanitatis eſt ſignũ,utꝑbus color comodaq; ſpiratio,aliud deniq; qm̃ ſanitati eſt excipiẽs,ut corpus recte ualere aptũ.quare ſi qd ſanũ appelleę,qđ nihil ad ſanitatẽ ptineat, id ęquoce ad cętera ſana dicẽę.Eadẽ eſt medici rõ. aliud.n.ſic appellaę,qa medẽdi artẽ habet,ut medicus,qđ ꝓprie ac potiſſimũ ſic nũcupaę,aliud qm̃ aptũ eſt , ut hmõi artẽ excipiat.aliud quia opus eſt & pfectio medicinæ, ut aliqd medice reciſſum eſſe dicimus.eſt & qđ medicũ appelleę,qa inſtrumẽtũ faciẽs ad medicinã eſt uel medicamẽtũ. qn & liber medicus uocaę,q de medicina ſcriptus eſt. Illud aũt:(& alia plura ſiſi mõ.) aut dictũ eſt ꝓpter medici exẽpla , uel quia ſumi alia poſſunt. q̃ pinde atq; hęc ad unũ unãq; naturã dicuntur.bonũ.n.& figura numerusq; ex hoc gñe eſſe uideri poſſunt.ad quoꝝ modũ ens ſeſe habere dicit. Nã & ipm multifariã dr̃,nec ſub uno gñe cõtinetur quẽadmodũ cõmemorata ,at nõ ꝓtinus æquoce dr̃. Neq;.n.æquoca ſolũ multipliciter dicunę.ſed ea etiã quæ ab uno & ad unũ referũtur.ut pdicta & ens ſeſe habet. Nã & ſi ens ſubſtãtia ꝓprie intelligaę,tñ & quæ ſubſtãtiæ accidũt,entia quoq; nũcupãtur. nouẽ ſcilicet gña,licet ipſe nõ utatur exẽplis ad hũc modũ, ut cuiuſq; gñis unũ apponat. Sed quędã cõnumeret, q̃ ſubſtãtiæ adſunt & p ipſam ſũt atq; dicunę, quoꝝ multa ſub uno gñe,unoq; pdicamẽto ponũę.atq; utię prima entis partitione ex iis,quæ ſiũt in pdicamẽtis.qua entia diuidunę in ſubſtãtiã & accidẽtia.Dicit aũt accidẽtia ſubſtãtiæ entia dici,partĩ ꝗa ſũt affectiones ſubſtãtię, ut caliditates,humiditates,frigiditates,ſiccitates, & oĩno q̃litates paſſiuæ,partim ut uiæ in ſubſtãtiã.q̃ rõe gñationẽ reꝝ accretionẽq; & interitus ſubſtãtiæ, ac mutationes entia eſſe dicimus. qm̃ & hæc aliqd ſubſtãtiæ ſunt. ut imminutio & ſenectã atq; priuationes.Cæcitas.n.ens quoddã eſt,qa ſubſtãtię aliqd eſt. eſt nanq; priuatio ſubſtãtiæ. alia uero ut q̃litates,ut habitus,ut diſpoſitiones,ut figuræ. q̃ nõ ſunt affectiones,quas primas q̃litatũ cõmemorauit. Illud aũt:( Aut effectiua aut gñatiua ſubſtãtiæ.) uel utrũq; q̃ſi unũ dixit, & talia erũt actiones p quas ſubſtãtię generanę.Nã ſemẽ ſubſtãtia eſt p ſe. Aut effectiuũ,ut diuerſum a generatiuo dixit: & talia fuerint,q̃cunq; cauſæ ſunt,ut aliq̃ mutetur in ſubſtantiã. ut caleſcere cauſa eſt gñationis quorũdã aĩaliũ.Sed poſtq̃ dixit:(effectiua gñatiuaq; ſubſtãtiæ.)adiicit:(uel eoꝝ q̃ ad ipam dicũtur ſubſtãtiã.)hoc eſt,eorũ q̃ accidũt ſubſtãtiæ. q̃ ideirco entia dicũtur,qm̃ ad ſubſtãtiã quodã mõ ſeſe habẽt. q̃dã.n.hoꝝ effectiua ſunt. ut coloꝝ, affectionũ,ſciẽtiarũq;. Addiſcere nanq; effectiuũ eſt generatiuũq; ſciẽtiaꝝ, ut exercitationes laboreſq; bonæ habitudinis,parcus uictus ualetudinis. Pręterea q̃ ad ſubſtãtiã ſũt, & dicunę q̃lia q̃ ad aliqd nũcupanę. Nã hæc in habitudine ſubſtãtiaꝝ habẽtur. Cæteꝝ hoc in loco,ut ſupra dixi,nõ ſic utimur exẽplis,ut cuiusq; generis unũ exẽplum apponamus,ſed q̃dã enumeramus eoꝝ,q̃ ſubſtãtiæ adſunt,ac ꝓpter ipam & ſunt & dicunę. quoꝝ multa uni generi atq; eidẽ pdicamẽto ſubiiciũę . Itaq; prima potius eaꝝ entis diuiſionũ,q̃ in pdicamẽtis ſiũt uſi eſſe uideri poſſumus. q̃ entia in ſubſtãtiã & accidentia diuidunę. quãq̃ qđ ait:(uel eoꝝ q̃ ad ipam dicunę ſubſtãtiã.)uelut ꝓprie dictũ accipi põt,uel q̃ſi:(q̃ ad ſubſtãtiã)dixerit p uel q̃ ad aliqd dicunę. Ad aliqd.n.habitudo eſt in ſubſtãtia. Deinde addit: ( Aut alicuius hoꝝ negatio uel ſubſtãtiæ, quo circa & id qđ nõ eſt,nõ ens dicimus eſſe. )hoꝝ,ideſt,eoꝝ q̃ ſubſtãtiæ accidũt.(uel ſubſtãtię,)ideſt, ipus ſubſtãtię.oſtẽdit aut ſubſtãtiæ ad eſſe & ens habitudinẽ. Negationes.n.ſubſtãtię.

eiusq; accidentiũ,etiã ſi ea,quoꝝ negationes ſunt tollãt, tñ qm̃ habitudinẽ quandã ad ſubſtãtiã habẽt, entia ipſæ quoq; dicũtur. Si.n.ſubſtãtia nõ eſſet,ne ens qdẽ haberetur, at negatio,alicuius entis eſt. ac idcirco negationes entia nuncupantur. (Quod nõ eſt inqt,nõ ens eſſe dicimus.) id eſt, de nõ ente,qđ eſt entis priuatio eſſe ꝑdicamus. qm̃ eſt aliqd entis. At nõ ſimpliciter ipm̃ eſſe dicimus,ſed eſſe nõ ens.cũ aũt docuiſſet ens ad unũ & ab uno ita dici, ut ſanũ & medicũ, dicit̃.n.ad ſubſtãtiã ſcđm ſimilitudinem ipſius eũ his,aſſumit,entis unã eſſe ſciẽtiã. Vt. n.ſanoꝝ q̃ multifariã quidẽ dicũtur,nõ tñ æquoce una eſt oĩum diſciplina,medicina. n.de his ſanis cõtẽplatur, & ita de cæteris oĩbus, q̃ ꝑinde ut illa dicuntur qualia ſunt & medica,ſic entia ſeſe habẽt. Nã æquiuocoꝝ,q̃ ꝑter nomen nihil habẽt cõe,ſciẽtia una eſſe nõ põt. quia cõi uocabulo nihil ꝓpriũ ſignificat̃.ſcĩa uero queq; in uno gñe unaq; natura uerſat̃.q̃ uero nõ ſolũ nomẽ habẽt cõe,ſed etiã illa noĩs cõitas pẽdet a cõitate rei. hoꝝ quoq; habet̃ una ſciẽtia.

Nõ eni ſolũ eoꝝ quæ ꝑ unã rõnẽ dicũtur, una ſciẽtia eſt,ſed eoꝝ etiã quæ ad unã dicũtur naturã, & hæc enim quodãmodo una rõne dicũtur. Patet igitur unius etiã eſſe ſciẽtiæ ea quę ſunt,ut & entia ſunt cõtemplari.

iii (Nõ.n.ſolũ eoꝝ,q̃ ꝑ unã rõnẽ dicũtur una ſcĩa eſt.)ideſt,eoꝝ q̃ uniuoca ſunt, & ſub uno cõi genere ordinãtur. nõ igitur inqt,hoꝝ tm̃,q̃ ſic ſe habẽt inter ſe,una ſciẽtia eſt, ſed etiã eoꝝ,q̃ ab uno & in unũ dicũtur. quanq̃ hæc q̃ ad unã naturã referũtur, ſcđm unũ quodã mõ dicunt̃, qm̃ in oĩbus quodã mõ eadẽ natura reperit̃.a qua & ꝓpter quã ſic appellat̃.licet nõ cũcta pariter & ex æquo participẽt eadẽ. Nã in cõſeruãte ſanitatẽ, & in efficiẽte itemq; in excipiẽte ſanitas eſt q̃ cõſiderat̃. quãobrẽ ipſoꝝ una eſt quodã modo rõ. & de his contẽplari ad unã ꝑtinet ſcientiã,hoc eſt ad medicinã. Ac ꝑinde ad unã ſcientiã ꝑtinet de ente,q̃ eſt ens cõnderare. Neq;.n. quatenus muſica aut medica, ſed qua entia ſunt,& entis natura participãt ab hac ſciẽtia cõſiderãtur.

Vbiq; aũt ſcĩa ipſius eſt ꝓprie primi, & ex quo cætera pẽdẽt, & ꝓpter qđ dicũtur. Quod ſi hoc eſt ſubſtãtia,ipſum philoſophum principia ſubſtãtiarum, cauſasq; habere oportet.

iiii (Vbiq; autẽ ſciẽtia ipſius eſt ꝓprie primi.)Aſſumpto unã eſſe ſciam eoꝝ, q̃ multipł dicunt̃,ut ab uno & ad unũ,docet deiñ in hoc gñe cũ eſt aliqd primũ & ꝓprie dictum, cætera uero ab illo,ut ĩ iis q̃ ab uno & in unũ dicunt̃,ſciam,q̃ circa illã naturã uerſat̃, ꝓprie maximeq; haberi de primo,quo cętera ꝑtinẽt ac referunt̃. quo fit, ut medicina cũ ſit oĩum q̃ ſana nũcupatur,ꝓprie tñ ac ꝑcipue ſanitatis eſſe ecſct̃. ex q̃ cętera hmõi nomẽ ſortiunt̃. Sĩlis eſt rõ doctrinę,q̃ de bonis habet̃. ꝓprie nãq; & ꝑcipue ꝑfectiſſimi bonorum eſt. oĩs igit̃ entis ſcĩa,una ſcĩa eſt,qm̃ eiuſdem naturæ,hæc maxime de primo ente erit, qđq; ꝓprie ens eſſe intelligit̃,& ꝓpter qđ alia ſunt entia.qđ qdẽ ſubſtantiã appellamus. e ſubſtãtia.n. alioꝝ eſſe pẽdet,& ob hãc illa ſunt entia. ut intelligatur philoſophi partes eſſe ſubſtantiaꝝ principia cauſasq; inueſtigare.nimiꝝ qm̃ eius munus eſt de ente cõſiderare. principia.n.ſubſtãtiæ oĩs entis fuerint principia,ſcilicet,qa ſubſtãtia principiũ eſt & cã ut cętera ſint.cũ prius aũt entis cõſideratione ad unã ſciẽtiã ꝑtinere, & quõ docuiſſet, q̃ ſit hmõi ſcĩa hoc in loco exponit, philoſophia uidelicet,q̃ qdẽ hoc diſcrepat ab aliis, qđ illaꝝ quæq; circa ens aliqđ uerſatur,philoſophia uero, ens qua ens eſt in uniuerſum, nõ ens aliquod contemplatur.

Omnis autẽ generis unius ſenſus eſt unus atq; ſciẽtia,ueluti grammatica quæ eſt una,contemplatur uoces.

v (Omnis autẽ generis unius ſenſus eſt unus atq; ſcĩa.)Pręfatus ad philoſophũ principioꝝ & cauſaꝝ ſubſtãtiæ cognitionẽ ꝑtinere,nunc oſtẽdit nõ de ſubſtãtia ſolũ,ſed in

uniuerſum de oĩ ente,ut ſupra dixit qua ens eſt cõſiderare philoſophi munus eſſe. Nã
uniuſcuiuſq; gñis ait,unus eſt ſenſus in ſenſibilibus,ac pinde ĩ ſcibilibus una ſcĩa.quo
in loco gen⁹ cõius accepit p natura.qbus.n.eſt aliqua natura cõis ea latius accepto uo
cabulo gña nuncupãtur.hmõi autẽ ſunt,q̃ ab uno aliquo eſſe mutuãtur. In ſenſibilib⁹
n. q̃ participãt natura eadẽ,atq; certũ quoddã ſenſibile,qđ ſub aliquẽ ſenſum cadit, ea
oĩa ſenſu eodẽ pcipiunẽ.ut colores oẽs ſub uiſu cadũt,quia ſunt eiuſdẽ gñis atq; albũ,
qđ uidẽdi ſubiicitur ſenſui.Silĩ rõne ſtrepituũ unus eſt ſenſus,unus itẽ ſapoꝝ.eadẽq;
rõ in ſingulis ſenſibiliũ gñibus repicitur. ut uiciſſim grãmatica nõ certã quandã uocẽ,
uerbi grã.ſolũ acutã,ſed oẽm uocẽ,qua.ſ.eſt uox contẽplatur, qm̃ igitur ens in eo qđ
eſt ens natura una participat,hmõi.n eſſe demõſtratũ eſt nimiꝝ cuius eſt de ſubſtãtia
diſputare,eius fuerit de oĩ ente,qua eſt ens diſſerere. Itaq; ſi ſapiẽtia circa ſubſtantiam
ſubſtãtiæq; principia uerſaẽ, eadẽ oĩa entia oĩumq; principia cõſiderabit.Porro cuius
ſciæ eſt de cũctis entibus cõſiderare,ad eãdẽ ptinet quot ſint entis ſpecies intelligere,
i.quot gña.qui.n.aliqua intelligit,huic notũ eſt illoꝝ inter ipſa diſcrimẽ,qui.n. q̃ non
ſunt eadẽ,eadẽ eſſe inter ſe putat,is nihil ipſoꝝ oĩno cognoſcit.

Quapropter & eius qđ eſt ut eſt ens, quæcunq; ſunt ſpecies,unius eſt ſciẽtiæ genere,& ſpecierum ſpecies contemplari.

(Quapropter & eius qđ eſt quæcunq; ſunt ſpecies unius eſt ſciæ gñe,& ſpecieꝝ ſpe- vi
cies cõtẽplari.)Poſtq̃ docuit oĩs entis qua eſt ens cõſiderationẽ ad unã ſciẽtiã ptinere,
ad ſapiẽtiã uidelicet & philoſophiã,dictũ eſt aũt ad unã gñe,ideſt,ad unã ſcđm genus
ſciẽtiã ptinere cõſiderare ſpecies oẽs, oẽsq; differẽtias entis quatenus eſt ens, ſubiicit
(& ſpecieꝝ ſpecies.) Nã quẽadmodũ ſe habet genus ſcibile ad ſibi ſubiectas ſpecies,
ſic genus ſciæ huius ad eiuſdẽ ſciæ ſpecies, ergo uiciſſim ut genus ſcibile ſe habet ad
genus ppriæ ſciæ,ſic ſcibilis ſpecies ad ſpecies ſciæ:eſt autẽ genus cõisq; entis natura
cõi ac generali philoſophiæ ſcibilis, partes igitur entis philoſophiæ partibus ſcibiles
erunt,Itaq; cuiuſq; entis ſpeciei eſt aliqua ſciẽtia ex iis ſub philoſophia,uelut ſub una
quadã ſciẽtia ſunt ordinatæ: qbus uerbis aperitur,partitionẽ entis in genera ad primã
philoſophiã ptinere. quã ipſe fecit in prædicamentis. hiſq; ſimul philoſophia quo mõ
ſit una ſciẽtia nobis declaratur,uniuerſaliter uidelicet. eius aũt ſpecies ſunt,quæcunq;
habẽtur de ente.Prima.n. philoſophia,quæ pprie ſapiẽtia nũcupatur, quæq; de ſempẽ
ternis ac immobilibus diuiniſq; cõſiderat,philoſophiæ pars eſt.Itaq; ſapiẽtia licet uni-
uerſalis & prima ſit, ut q̃ de ente in eo qđ eſt ens,nõ de aliquo ente contẽplẽ,ſubiiciẽ
tñ philoſophiæ. ſub hac itaq; collocatur tũ prima philoſophia, q̃ circa primas ſubſtan
tias uerſatur tũ phyſica,q̃ diſputat de naturalibus, deq; motu & mutatiõe,tũ ſi qua eſt,
q̃ agẽda cõtempletur. talia.n.ſunt particularia quædã entia. Eſſe autẽ unã genere phi-
loſophiã qua ens in eo qđ eſt ens cõſideratur aperuit illis uerbis,quę initio huius libri
cõſcripſit:(hęc aũt nulla eſt eaꝝ,q̃ ſcientiæ particulares dicũtur,)quę quidẽ principia
primaſq; cauſas,atq; ſubſtãtiã cõſiderat,Simulq; prima eſt & uniuerſalis. ex iis.n.q̃ ab
uno & ad unũ dicunẽ,id primũ eſt & uniuerſale,qđ q̃ ut ſint,aliis eſt cã.ut idẽ in qnto
quoq; huius opis libro declarabit, his aũt, q̃ dixit & cõfirmauit, ſoluit q̃ſtionẽ in ſcđo
libro ppoſitã,utrũ eiuſdẽ ſciæ ſit de cunctis ſubſtãtiis cõſiderare. an alia ſcĩa aliã ſub-
ſtantiã cõſideret. Et illã nũ ad eãdẽ ſciẽtiã ptineat de ſubſtãtia,& de ſubſtãtiæ accidenti
bus diſputare.At licet demõſtratũ ſit ad eandẽ gñe ſcientiã ptinere de oĩbus ſubſtãtiis
deq; ipaꝝ accidẽtibus diſputare, nõ ptinus tñ hmõi ſcĩa qd eſt demõſtrare intelligẽ.
Nihil.n phibet eidẽ ſciẽtię definitiuã doctrinã,& qd eſt cõſiderãtẽ eſſe ſubiectã atq; de
mõſtratricẽ.q̃ qdã accidẽtia p ſe cuiuſq; gñis demõſtrat.Deinceps q̃ſtionẽ aliã huic p-
ximã ſoluit,deq; eodẽ & diuerſo,ac ſilĩ & diſſilĩ cõmemorat.itẽ de oppoſitiõe.docet n.
hmõi cõſiderationẽ ppriã eſſe huius ſciæ quæ de ente cõtemplatur.

Atq id quod eſt ac unũ ipm idẽ ſunt ex eo atq; una natura, quia mutuo ſe ſequũtur, ut principiũ atq; cauſa, ſed nõ ut unam ſubeũtia rationẽ. Nihil autẽ refert & ſi eadẽ hoc pacto putauerimus eſſe, ſed & ad propoſitũ magis cõducit, idẽ eſt enim unus homo & homo, & qui eſt homo & homo, & nõ aliud quicq̃ dictio ſignificat, ſi reduplicabitur eſt hõ, & hõ, & unus hõ, patet aũt nec in gñatione ſeparari, nec in corruptione ſimiliter & in uno. Quare perſpicuum eſt additionem in his idem ſignificare, & nihil aliud unum ipſum præter id quod eſt eſſe.

vii (Atqui id quod eſt ac unũ ipm idẽ ſunt ac una natura. ex eo, quia mutuo ſe cõſequuntur, ut principiũ atq; cauſa. Sed nõ unã ſubeuntia rationem.) Poſtq̃ docuit unius doctrinæ munus eſſe, de ente qua eſt ens, & quot & quæ ſunt entis ſpecies differere. deinceps quot & quæ ſunt entis ſpecies oſtẽdit, docẽs primũ unũ atq; ens eadẽ eſſe inter ſe ſubiecto. hinc. n. ſeqtur, ut quot unius ſpecies ſint, totidẽ entis habeãr. cũ ens & unũ ſubiecto idẽ ſint, licet ratio ipſorum, ut docuit, nõ ſit eadẽ. itaq; quot ſpecies unius eſſe reperiũtur, tot erunt & entis. ut. n. dixi ad inueſtigandũ entis ſpecies unum aſſumit, ſumet autẽ eiuſdẽ eſſe ſcientię de multitudine cõſiderare, & quæcunq; multitudini ut generi ſubiiciũtur. propterea quod multitudo uni opponatur, oppoſitorum autem una ſit ſcientia. Itaque Philoſophus qua philoſophus eſt de uno & multitudine, & quæ his ſubiiciuntur diſputabit, uni autẽ ſubiiciuntur idem, æquale, ſimile & cætera id genus. q̃m unum ſimiliter & de eiſdem dicitur atq; ens. ad hũc igitur pertinet de ente cõtemplari. Item de multitudine, & quæ huic ſubiiciuntur. q̃m oppoſitorum cognitio eiuſdẽ ſcientiæ munus eſt. eſt autem uni multitudo contraria. & multitudinis ſpecies unius ſpeciebus opponuntur. dicit porro perinde unum & ens idem eſſe, ut principium & cauſa idem ſunt. Nam quemadmodum hæc inter ſe conſequuntur, ac de eodem prædicantur, ſic item unum & ens. Principium enim idem eſt atq; cauſa, & cauſa idẽ atq; principiũ. alia tñ eſt rõ aliaq; intellectus notio, qua principiũ dicitur, alia, qua dr̃ cauſa. Dicitur enĩ principiũ quatenus primũ eſt eius, cuius eſt principiũ, & quatenus ex eo exiſtũt ea, quorum eſt principiũ, cauſa uero quatenus ꝓpter ipſam eſt id cuius eſt cauſa, aliud autẽ eſt id ex quo, aliud id ꝓpter quod, ad hunc igitur modum inquit, unũ & ens ſeſe habẽnt inter ſe. De quocunq; enim dicitur unũ, dicitur alterum. quare utrunq; eſt ex eorum numero q̃ multipliciter & ad unũ, ut dixit, unãq; naturã dicũtur. tñ diſcrimine quodã intellectus unũ & ens ꝓdicamus. Nã cũ aliqd ens dicimus ipm exiſtere ſignificamus, cũ uero unũ, ſecretionẽ ab aliis, & a multitudine innuimus. Simul tñ & ens eſt. & ab aliis ſeiũctũ, & eſt unũ, nõ mltitudo. Ad hũc modũ ſe habẽt iter ſe exps & minimũ, ſemẽ & fructus. aſcẽſus & deſcẽſus, quæcunq; ꝓprie ἑτερώνυμα id eſt, diuerſinomina nuncupãtur. Sed poſtq̃ dixit ens & unum idẽ eſſe unamq; naturã, nõ tñ quaſi rõne una explicẽtur, addit nihil intereſſe uel ſic hæc ratione quoq; eadẽ eſſe putauerimus, non ſolum ſubiecta natura. ut ſit ipſorum ſubiectum de numero eorum, quæ multis nominibus appellantur. quorum nomina multa ſunt, ratio uero cuiuſq; nominis eſt eadẽ. ut enſis & gladii, ueſtis & indumẽti. Illa enĩ rõe quoq; eadẽ eſſe putare ex ꝓpoſito magis fuerit, tãto enim magis utriuſq; cõſideratio ad eandẽ ſcientiã pertinebit, ſi nomine tãtum diſcrepauerint. Porro ut oſtẽdat ens & unum, ut prędixit, eſſe idẽ adiecit (idẽ eſt enim, unus hõ & homo ens, hõ & homo.) utrunq;. n. idẽ eſt atq; hõ, ac ꝓinde inter ſe ſunt eadem. Nam qui hominem ſignificat, is unum hominem & exiſtentem hominem ſignificat. quin ſi unus addiderit ens ſimul ſignificat, ac uiciſſim ſi ens unus.

præfatus autē unus hō & ens hō idem eſſe atq; homo, ac proinde eadem eſſe inter ſe, q̄ ens & unus in hoīe unum ut ſubſtantiā ſignificent docet, cum aſſumit illud eſt hō, homo nil aliud ſignificare, q̄ eſt hō ſimpliciter. at eſt hō ſignificat hominē eſſe ens, ut ſubſtantiam, eſt igitur hō, ens ut ſubſtantiā ſignificat. quo fit, ut ens hō & unus hō, q̄d idem ualet ens ut ſubſtantiā, & unū ut ſubſtātiā ſignificet. Vel ſenſus illoꝝ uerborum hic eſt: q̄m ens & unū eadē ſūt, & q eſt de aliquo dicit, is de ipſo ꝑdicās ens, q dicit ens eſt hō, aut rurſus unus eſt hō duplicationē facit illius uerbi eſt: q̄m hoꝝ utrūq; idē eſt atq; eſt hō. duplicatū enī in dictione nihil aliud ſignificat, q̄ q̄d ſimpl'r dr̄, ut exemplo docuit repetitiōe termini hō. Nā cum unū idē ſit atq; ens, ꝑfecto q dicit, unus eſt hō, is duplicat ac bis dicit: eſt & unum ut q dicit eſt, hō hō, repetit hō. Poſtq̄ uero docuit unū & ens hōi addita idē ualere nec eſſe inter ſe diſiuncta, ſubſtātia.n. & unum, q̄d in ipſa habetur ab eodē inq̄t ſignificātur, q̄m ens & unum neq; in ḡnatione ſeparaṫ, neq; in interitu. Simul.n. ens & unū de uno quoq; ꝑdicaṫ. nā hoꝝ quodq; ut eſt ens, ſic eſt unum. Illi autem: (Sil'r & in uno.) addēdum eſt, ſeſe res habet. Prædicatio.n. pinde ſe habet in uno atq; in ente. uel aliter: Poſtq̄ docuit nihil differre eſt hō ab eo, unus eſt hō, addit, duplicationē termini hō nō mutaturā ſēſum, ſi hominē gigni, aut interire dicamus. Itaq; quēadmodū ꝓpoſito eſt, uel fieri, uel interire hoīe duplicato, nō ſit intellectus diuerſus, ſic etiā ſi unū hoī ꝓponatur, ꝑdicati duplicatio nō aliud ſignificabit, q̄ ſi ſemel diceretur: ut uero ꝑdicatū hō bis acceptū nō inducit diſcrimē. Sic itē id q̄d ſubiecti locū habet, ideſt, unū eſt, q̄ q̄m de eodē dicitur, ſi utrunq; accipiatur duplicabitur uel eſt uel unum. quāobrē nec ipm duplicatum intellectus efficiet differētiā. quod uero ait: (Quare pſpicuū eſt additionē in his idē ſignificare, & nihil aliud unū ipm ꝑter id q̄d eſt.) oſtēdit ſe nō ſolū demōſtraſſe hoꝝ cōtū ac duplicationē nihil aliud ſignificare, q̄ ſi alterutꝝ p ſe ſumeretꝰ, ſed etiā de hoīs duplicatione ſe fuiſſe loquutum.

Præterea uniuſcuiuſque ſubſtantia unum eſt non per accidens, ſimiliter & ens proprie quid.

(Præterea uniuſcuiuſq; ſubſtātia unum eſt, nō p accidēs.) ens & unum idē eſſe, oſtendit ad hunc modū: ſi id p quod eſſe unicuiq; ſuppetit, unum eſt, hoc ꝓprie eſt, non ex accidenti. neq;.n. cuiuſq; ſubſtantia eſt p accidens unius, ſed ꝓprie ac per ſe cuiuſque ſubſtātia unū eſt. quo fit, ut unū in quid eſt de cuiuſq; ſubſtātia prædicetur. Pari rōne ens per ſe nō ex accidēti de cuiuſq; ſubſtātia dicitur. Cuiuſq; enim ſubſtātia ſimiliter eſt quoddā ens & unum. & ſic ꝓbari poteſt idem eſſe unum & ens. uel ſic: Si cuiuſq; ſubſtātia pariter eſt unū atq; ens, utrunq;. n. horum per ſe de quolibet prædicatur. & quæq; res pariter eſt unum atq; ens, ſit ut ens & unū idē ſint. ut. n. eſt ens, ſic itē unū. & ſimul alterum eſt & alterū. Quanq̄ poſſunt uerba illa aliter explicari, ad hūc modū. quēadmodū ſubſtātia eſt ens ac ꝓprie ens. ſic etiā eſt unū & ꝓprie unū, & nō ex accidēti, ut ſit unū pinde atq; ens, aliud ꝓprie aliud improprie, & hoc prius, illud poſterius. Nā ſubſtātia ꝓprie ens eſt & unū, q̄ uero ſcd'm ſubſtātiā ſunt, hoꝝ quodq; ex accidēti ē ens & unū. qbꝰ uerbis ubi docuit idē eē unū atq; ens, huc.n. illa uerba ptinebāt, addit. VIII

Quare quot ſunt unius, tot & eius quod eſt ſpecies ſunt. De qbus quā ſit cōtēplari, ad eandē ḡnē ſciētiā ſpectat, ut de eodē ac ſimili, & cæteris talibus. Fere aūt oīa cōtraria ad hoc principiū reducūtur. Hæc uero cōtemplati ſumus in contrariorum delectatione.

(Quare quot unius ſunt tot & eius q̄d eſt ſpecies ſunt.) Dixerat ad eandē ḡnē ſcientiā ptinere ſpecies entis cōſiderare, & eni diſciplinę, q̄ entis ſpecies, q̄ & quot ſunt contemplātur eadā ḡnē inter ſeſe ſunt, oſtēſo ens & unū idē eſſe ſubiecto, merito ſubiun IX

git tot eſſe entis ſpecies.quot unius. De qbus ſpeciebus qd una quæq; ipaꝶ ſit cōſiderare munus eſt ſciētiæ eiuſdē genere. Nā doctrinę, q̄ quid eſt hoꝶ quodq; cōtēplātur, eędē inter ſeſe ſunt. poſitū eſt. n. philoſophiā ſciētiā unā eſſe gñe. q̄ quidē ut de ente q̄ ens eſt eiuſq; ſpeciebus,ut dictū eſt cōſiderat, ſic de uno qua eſt unū ac de eius ſpeciebus ediſſerit,qm̄ ens & unū idē ſunt.Species aūt unius & entis late ſumpto uocabulo nūcupauit.Nā neq; ens neq; unū ꝑprie genus eſt nec ſpecies,q̄ ipſis ſubiiciunt,cōe n. qď multipliciter dr̄, nō eſt genus.hmōi aūt ſunt ens & unum.qď.n.de iis ꝑdicať in qbus eſt prius & poſterius,id quodā mō genus eſt, quia cū gñe quādā obtinet ſimilitudinē,nō tn̄ ꝑprie genus eſt.Deinceps q̄ ſunt unius ſpecies exponit,q̄ ſcilicet entis,qua ens eſt dicēs:( Dico autē ut de eodē ac ſimili & cęteris talibus. )idē nanq; qua idē,unū eſt. idē.n.& ſimile,quā ſimile unitas eſt ſcďm ſubſtātiā. unitas. n. eſt in qualitate .pari rōne ęquale eſt unitas,quia unitas repitur in quāto. His porro uerbis oſtēdit philoſophi:q de ſubſtātia cōſiderat,partes eſſe, qd eſt hoꝶ quodq; cōtēplari . qď ipſe in libro ſupiore inueſtigabat. Sed poſtq̄ philoſophi eſſe docuit de ente & uno ipſoꝶq; ſpeciebus diſputare,itē de iis,q̄ mō memoraui eodē,ſimili & ęquali,& cęteris q̄ uni quaſi generi ſubiiciunť,ad philoſophū quoq; ꝑtinere ait de hoꝶ oppoſitis diſſerere.Opponiť autē eidē diuerſum,ſimili diſſimile,æquali inæquale.Eſſe autē unū ſupius eodē ac ſīli, & æquali & cęteris id genus docet,his uerbis: ( Fere autē oīa contraria ad hoc principium reducunť.)quo in loco principiū appellat oppoſitionē,unū ſcilicet,& quod uni opponiť,hoc eſt plura.Idē nanq; unū quiddā eſt,diuerſum uero multitudo & in multitudine.Pari rōne ſimile, & ęquale uni ſubiiciunt ,rurſusq; diſſimile & inæquale multitudini.At ut cūcta fere cōtraria ad hanc unius & multitudinis oppoſitionē referri intelligamus,relegat nos ad delectionē ſeu explicationē contrarioꝶ,quaſi de his priuatim diſſeruerit. De qua loquutus eſt in ſecundo libro de bono.

Atq; tot ſint philoſophiæ partes , quot ſubſtātiæ ſunt . Quare neceſſe eſt ipſarū quandā eſſe primā,& aliā ſequentē,nā unū ipm & id quod eſt,gña continuo habēt,quapropter & ſciētiæ hæc ſequūtur.Ipſe nanq; Philoſophus perinde ſe habet,atq; hiſce qui mathematicus nuncupatur.Etenim partes hæc habet,& prima quandā eſt ſcientia, & ſecūda,& alię deinceps ſunt mathematicis collocatæ.

( Atq; tot philoſophiæ partes ſunt .quot ſubſtātię ſunt.) qm̄ ex entibus aliud eſt ꝑprie & ꝑ ſe ens,ut ſubſtātia,aliud ex accidēti,ut q̄ ſubſtātię accidūt,& ad ipam referuntur, ubiq; aūt ut ſupra diximus in qbus hic ordo repitur ſcīa ꝑprie primi eſt ex quo cętera pēdēt,& ꝓpter qď alia etiā dicūť ,nimiꝶ philoſophia ſcīa erit de ſubſtātia cōſiderās,cū ſubſtātia ens eſſe ꝑprie intelligať.Porro quia ſubſtantię cōplures ſunt,idcirco ſcię, q̄ circa ſubſtātiā uerſať,id eſt,philoſophię, q̄ gñe una eſt,tot erunt partes ſpeciesq; quot ſunt ipſę ſubſtātiæ.Item ut ſubſtātiaꝶ aliæ ſunt primæ,alię ſecūdæ,ſic philoſophia alia prima fuerit,alia ſcďa, & poſterior ꝑ ipaꝶ ordine.Hęc autē dictio cōſeqtur illā:( qď ſi hoc eſt ſubſtātia,ipm philoſophū principia ſubſtātiaꝶ cauſasq; habere oportet. )hanc n.illa cōſeqtur:( tot ſūt philoſophię partes,quot ſubſtātię ſunt. )dicta.n.clariora eſſēt, ſi hæc dictio ꝑponereť illi:( Si igiť ens & unū idē ſunt.) cōtinges illā: ( quapropter & eius qď eſt,ut eſt ens q̄cūq; ſūt ſpecies.unius eſt ſcię gñe & ſpecieꝶ ſpecies cōtēplari) poſthoc.n. illud,ſeqtur:( tot ſūt philoſophię partes,quot ſubſtātię ſunt. )Eſt aūt hæc, ut dixi,una ex ꝓpoſitis q̄ſtionibus.utꝶ una ſcīa de cunctis ſubſtātiis cōſideret,an plures. & ſi plures an hæ ſint inter ſeſe cognatæ. Nā plures eſſe oſtēſum eſt, ſed oēs philoſophiæ uni gñe ſubiectas. qď uero ait: ( Nā unum ipm & id qď eſt genera cōtinuo habent. )perinde eſt,ac ſi dixiſſet:unius.n.& entis genera quædā ſunt, ideſt,unum &

ens de quibuſdam generibus prædicātur. Sumit autē ens & unū proprie, hoc eſt, pro
ſubſtātia. Subſtātiaꝝ igitur inquit, ſunt quædā genera & differētiæ. Quibus ſubſtātiis
cū genera ipſę ſint, & alterius generis ſpecies, unū & ens cōuenit ꝑ ſe. Accidētibus.n.
neq; ens neq; unum per ſe adeſt, ſed tantum ſubſtantiis. quare ſi Philoſophus de ente
proprie, deq; propre uno conſiderat. cōplura ſunt autem, quibus unū proprie & ens
conuenit, quæ genere diſcrepant, complures igitur erūt partes philoſophiæ. pro ſub-
ſtantiaꝝ nanq; diſcrimine, philoſophiæ diſcrimē habebitur. qm̄ unaquæq; in genere
aliquo diſtincto uerſatur. At in quibuſdā exēplaribus ꝑ illo (genera cōtinuo habēt.)
legitur: (genus continuo habet.) quod ſi recte ſcriptū eſt, non ſignificat ſubſtātiā eſſe
unum genus, ſed ipſam habere prius & poſterius. Vel genera dicit, pro naturis inter
ſe differētibus. ſubſtātiaꝝ enī quædā habētur diſcrimina. Sed ubi dixit: philoſophiam
fore aliā priorem, aliam poſteriorē pro ſubſtantiaꝝ inter ipſas ordine, in quibus phi-
loſophia uerſatur, ſimilem eſſe ait philoſophū mathematico. Nā ut mathematicæ quæ
una eſt genere, eiuſq; partiū diſcrimen quoddam eſt, ꝑ differentiis & ordinibus eoꝝ,
in quibus uerſatur, ſic & philoſophiæ. Nā quia in mathematicis quædam ſunt prima,
quędam ſecūda, idcirco mathematica quędā eſt prima, quędā ſecūda, alia tertia. Prima
enim uerbi gratia eſt, quę circa plana uerſatur. Poſt hāc quę circa ſolida, deinde aſtro
logica, quę ſolida, quę in motu ſunt cōſiderat. tū mechanica quę naſcentia & intereun
tia tractat. qui ordo in ſubſtātiis quoq; reperitur. Nam primę ſunt ingenitę & immor
tales, quę corpore uacant, nec mouētur. de quibus prima philoſophia ediſſerit. ſecun
da uero philoſophia de ſempiternis quę motu cientur, tertia quæ ſubſtātias cōſiderat
naſcētes & intereūtes. Nā hę ſubſtātiæ ultimæ ſunt.

Cū aūt unius ſit facultatis oppoſita cōtēplari, & uni pluralitas oponat̄.

(Cum autē unius ſit facultatis oppoſita cōtemplari, & uni pluralitas opponatur.) Hæc xi
omnis dictio proxima eſt illi: (hæc uero contēplati ſumus in contrarioꝝ delectione)
Poſtq̄ enim docuit, eius eſſe ſcientiæ de uno uniq; ſubiectis conſiderare, cuius de ente
qua ens eſt, nunc oſtendit, ad eandē pertinere, de his diſputare quæ multis ſubiiciunt̄.
Dixerat enim omnes contrarietates ad unum & huic oppoſitū cui alter oppoſitorum
ordo ſubiicitur, uelut ad principiū referri, nunc ait docetq;, cuius eſt de uno diſputare,
ad eundem pertinere de contrario unius diſſerere. qm̄ oppoſitoꝝ conſideratio eiuſdē
eſt diſciplinæ. Quod ſi unius eſt ſciētiæ de his conſiderare, his autem omnia cōtraria
ſubiiciuntur, unius profecto fuerit, de cunctis contrariis diſputare. Nam cuius eſt de
uniuerſali diſſerere eius & de huic ſubiectis. Hæc autem ſcientia eſt, quæ de ente qua
eſt ens conſiderat, cum eius ſit de uno diſſerere atq; de ente, cuius autem de uno, eius
etiā de unius cōtrario. Cuius porro eſt diſputare de his, eius & de his ſubiectis diſſe-
rere. omnia autem contraria his ſubiiciuntur.

Atq; negationem priuationemq; ſcientiæ ſit eiuſdē conſiderare, ad hanc
ſane ſcientiam & pluralitatis contemplatio pertinebit, utroq; nanq; mo-
do unum ipſum in contemplationem uenit. Cuius eſt negatio uel priua-
tio, quæ aut ſimpliciter illi inquam nō ineſſe, aut cuipiā generi. Atque ibi
quidē uni ipſi differētia ineſt, præter id quod eſt in negatione, ipſa nanq;
negatio illius eſt nimirum abſentia, in priuatione uero & ſubiecta quædā
exiſtit natura, qua de priuatio dicitur. Quæ cum ita ſint, & uni pluralitas
opponatur, fit ut eoꝝ etiā cognitio quę ſunt oppoſita dictis ad ſcientiam
dictam attineat, diuerſi inquā, diſſimilis, inæqualis, & ſi qua ſint alia, quę
aut ad idē, aut ad pluralitatē & unū accomodātur

xli (Atq; negationem priuationemq; ſcientiæ ſit eiuſdem cõſiderare.) præfatus uni mul-
titudinem opponi, atque unius eſſe ſcientiæ oppoſita contemplari, qm̃ oppoſita mul-
tifariã dicuntur, ut enim habitus, ſic priuatio, & ut affirmatio, ſic negatio, ac ut cõtraria
ſic ea quæ ad aliquid dicũtur, quia multa priuatio eſſe uidetur, priuatio uero negatio
nem quodãmodo æmulatur, diſcrimine poſt explicando diſtincta, idcirco docet ſecũ-
dũ quid pertinet ad eandem ſcientiam de uno & pluribus conſiderare. Nam eiuſdẽ eſt
ſcientiæ priuationem alicuius cognoſcere, cuius, & id cuius eſt priuatio. & negationẽ
atq; id cuius eſt negatio. Siquidem propter negationem & priuationem de eo conſide
ratur cuius eſt negatio, uel priuatio. quaobrem amborum cognitio eiuſdẽ eſt naturæ,
nemo enim cuiuſpiam priuationẽ intelligere ualet, qui hoc ignoret cuius eſt priuatio,
quæ ratio ſimilis in negatione reperitur. utraq; enim eſt negatio & deſtructio abſen-
tiaq; illius. Nam cuius eſt aliquid conſiderare, eius & abſentiam illius diſpicere. Cæte-
rum poſtq̃ cõiter dixit negationem & priuationẽ contemplari eiuſdem eſſe doctrinę,
rationem ſubiungens uni & multis ſermonem accõmodat. de quibus dicendum ſibi
ꝓpoſuerat. Vtroq; enim modo eiuſdẽ munus eſſe ait de uno ac de multis cõſiderare.
Siue multa uni ut negationem opponi dicas, quæ ſcilicet uocabulo nõ unũ ſignificen
tur, ſiue ut priuationẽ. qm̃ in non uno unum cõtinetur, cuius eſt negatio. & priuatio
cuiuſpiam in ſe cõtinet id cuius eſt priuatio. Poſt hęc diſcrimen quod inter priuatio-
nem & negationẽ habeẽt oſtendit. uel enim ſimpliciter inquit, illud nõ adeſt dicimus,
aut nõ adeſt alicui generi. quorũ utrunq; quid ſignificet edocẽs addit. Nã quæ ſimpli-
citer illud nõ adeſſe ait, negatio eſt. Etenim quæ differẽtiã obtinet deſtruentem uni ad
ditam illius eſt negatio. quæ præter id cui ſignũ negans apponitur, de cũctis dicitur ac
uere prędicatur. qm̃ nõ unum de omnibus uere dicitur excepto ipſo uno, quod in ne
gatione cõtinetur, & cui ſignũ negatiuũ apponitur. Pari ratione nõ homo de cũctis ue
re prędicatur, excepto hoĩe, cui additur negatio. Cæterũ breuiter nec plena orõne, ac
proinde obſcure dixit: (Atq; ibi quidẽ uni ipſi differẽtia ineſt, præter id quod eſt in ne
gatione. Nam cũ eo excepto, quod eſt in negatione de oĩbus uere prędicetur, negatio
de cęteris cũctis uere dicitur. pręter illud, cui differẽtia negatiua in negatione adiũgitur:
adiecitq; cauſam, cur de cęteris oĩbus prædicetur uere, præter id cuius eſt negatio, cũ
ait: (Ipſa nanq; negatio illius nimirũ eſt abſentia.) Aut illorũ uerborũ: (Atq; ibi quidẽ
uni ipſi differẽtia ineſt. pręter id quod eſt in negatiõe.) Sẽſus eſt: hic differẽtia, hoc eſt,
negatio addita uni qđ eſt id, qđ negatur cętera cũcta ſignificat. Illud aũt: (Præter id
autẽ qđ negatur.) dixit, qm̃ diſcrimẽ negati ad alia ſignificat, hoc addito ei qđ negatur. At
in priuatione quę nõ eſt negatio, nec dicitur negatiue ſignũ deſtructiuũ & negatiuũ, cũ
eo cui additur nõ uere dicitur de cũctis, pręter id cui additur. Sed quoddã genus eſt ſubie
ctũ de quo ſolo uere dicitur. qđ eſt demõſtratiuũ negati ac deſtructi. Priuatio.n. non
ſimpliciter eſt cuiuſpiã abſentia, quẽadmodum negatio, ſed abſẽtia eius qđ aptũ erat
adeſſe, quo tẽpore aptũ erat. Sed oſtẽſa negationis ac priuationis differẽtia, trãſit ad id
cuius grã hæc oĩa commemorauit. & uni multitudinẽ opponi ait. ac ꝓinde uni opponi
ea, quæ ſupradictis cõtraria ſunt quoq; quodq; unũ eſſe diximus. Hæc aũt ſunt, diuer-
ſum, diſſimile, inæq̃le & cætera oĩa, quæ uni ſubiectis opponuntur. De qbus ſupra men
tionẽ fecimus. quo planũ fit eiuſdẽ munus eſſe nõ ſolũ illa idẽ ſcilicet, ſiẽ & æquale,
hęc.n. ſubiiciũtur uni, ſed hęc etiã quę mõ memoraui diſſerere. qđ uero deinceps ait:
(Etſi q̃ ſũt alia, quæ aut ad idẽ aut ad pluritatẽ & unũ accomodãtur ſupradictæ ſciẽtię
munus eſt cognoſcere) ad hũc modũ explicatur: & quæcũq; alia opponũt & ſubiiciuntur
referũturq;, uel ſub idẽ eiq; oppoſitũ diuerſum, ut oppoſita generaliora, uel ſub ęquale
& inęquale, uel ſub ſimile & diſſimile, uel ſub unum & multitudinem, quæ ſunt gene
raliſſima conſiderare philoſophi munus eſt, quæ idcirco ab ipſo dicta ſunt, ut doceret
philoſophiam de cunctis oppoſitis diſputare, nõ de quibuſdã. cũ.n. oppoſita quędam

nequeant indidem referri,reduciq; ad unum & ad multitudinem,ſed ad idem & diuer
ſum,uel ad ſimile & diſſimile, ſeu æquale & inæquale, idcirco dixit:& quæcunq; alia
uel ad eadem uel ad multitudinem & unum dicuntur. Quomodo enim album & ni-
grum,dulce & amarum,ſub unum & multitudinem indidem,ex ipſisq; protinus refe
ras! At in idem & diuerſum referentur.Ex ipſis enim concretiua, quæ ſunt album &
dulce ad idem referuntur .his autem oppoſita, quæ diſcretiua ſunt,alterius habentur
naturæ. Docet autem idem rurſus ac diuerſum ad unum & multa referri, ut appareat
illa quoq; per reductionē in idē & diuerſum ad unū tādem multaq; referri.

Ex quibus eſt contrarietas ipſa ,quippe cum differentia quidem diuerſi-
tas ſit,cōtrarietas autē differentia quædam.

(Ex quibus eſt contrarietas ipſa.) contrarietatem ex eorum numero eſſe ait, quæ ad xiii
diuerſitatem & multitudinem referuntur .idq; quomodo ſe habeat oſtendit, dicens:
(quippe cum oppoſitio differentia quædam ſit,differentia autem diuerſitas quędam.)
Porro cum diuerſitas ſit,ad multitudinem referri debet, itaque contrarietas per redu-
ctionem ad diuerſitatem ad multitudinem referri poteſt . non autem protinus ex ſe.
Quare cuius eſt de eodem diſſerere, eiuſdem eſt de oppoſitis conſiderare . Siquidem
contraria ad diuerſitatem referuntur. nam qui de contrarietate diſputat huius intereſt
de contrariis diſſerere. Adiecit autem contrarietatem,dum oſtendere præcipue moli-
tur,ſapientis eſſe de contrarietate deq; contrariis uerba facere. Nam de priuatione,&
negatione diſputare eiuſdem eſſe docuerat . quoniam ſic multa uni opponi uideban-
tur. Dixit autem contrarietatem diuerſitati ſubiici,nec dixit contraria, quoniam tunc
idem diuerſitati ſubiiceretur . Si contraria ſub diuerſitate collocentur. idem autem di-
uerſo contrarium eſt. & pari ratione inæquale opponitur æquali . itaq; æquale diuerſi
tati ſubiiceretur . quamobrem contraria non ſubiiciuntur diuerſitati, quod niſi con-
traria referantur ad diuerſitatem, ſed ipſa contrarietas. quæ quidem contrarietas eſt
in ambobus contrariis ſimul ſumptis,non in ipſorum altero,nimirum idem & diuer-
ſum,uel album & nigrū ſimul ſumpta ut contraria diuerſitati ſubiicientur,non autem
idem per ſe uel album.

Quare cum ipſum unum multis modis dicatur, & hæc multipliciter qui-
dem dicentur, ſcientiæ tamen unius eſt uniuerſa cognoſcere. Non enim
ſi multis modis dicantur, ad diuerſas ſcientias ipſorum contemplatio
pertinebit. Sed ſi neq; una ratio ipſis competat,neque ad unum rationes
omnium reducuntur. Cum autem ad primum omnia referantur, ut ea
quæ dicuntur unum ad primum unum, dicēdum eſt & de eodem & diuer
ſo contrariiſue rem eodem modo ſeſe habere. Quare diſtinctione facta
quot unumquodq; modis dicatur, aſſignandū eſt ad primū in uno quoq;
prædicamento,quonā ad illud dicitur modo.

(Quare cū ipſum unum multis modis dicatur, & hæc multipliciter quidē dicentur.) xiiii
Species inquit unius,ideſt,quæ uni ſubiiciuntur,hæc aūt ſunt idem,ſimile,& æquale,
& quæ huiuſmodi ſunt multifariam dicentur.perinde atque ens cui ſubiiciuntur.quia
horum quodq; unum eſt. unum enim quoddam genus habebit. At unum tot modis
dicitur,quot ens. horum igitur quodq; multifariam dici ait: quemadmodum unum.
At licet multifariam dicantur,ſitque idem proprie,quod ſubſtantiæ tribuitur & ſimile
proprie, proprieq; æquale,ſicq; ipſorum quodq; in diuerſis prædicamentis, nō tamen
ad diuerſas doctrinas pertinet,ſingula hæc entis genera conſiderare, ſed ad unā. Neq;
enim cuncta quæ plurifariam dicuntur,ſub diuerſas & diſcrepantes diſciplinas ordi-
nantur,

nantur. Sed ea ſolum in hoc genere, quorum rationes non proficiſcũtur ab uno quodam, neq; ad unũ referuntur. ab uno inquam ut de medicis oſtendimus. medica enim ab uſu medici deducuntur. ad unum autem ut ſana, quæ omnia ad ſanitatis rationem referuntur. quo fit ut ipſorum cognitio ad eandem ſcientiam pertineat. Illud autem: (Sed ſi neq; &c.) poteſt ad hũc modum explicari. Sed ſi neq; ad unum genus unamq; naturam, neq; ad unum referuntur, ſed ita ſe habent, ut æquiuoca & genera. ut paulo communius appellauerit multifariam dici. ut in prædicamentis in mentione qualitatis dixit. Eſt autem qualitas ex eorum numero, quæ multifariam dicuntur. ut igitur horũ una traditur ſcientia, ſic & eorum de quibus agimus, eiuſdem, ſimilis & æqualis. hæc enim omnia quoddã ad unum referuntur. ad primum ſcilicet quodq; proprie tale eſt eorum de quibus prædicatur. ut omnia de quibus ens prædicatur ad primum entium referuntur. quod quidem eſt ſubſtantia & cuncta de quibus unum dicitur ad primum unum proprieq; unum, quod eſt ſubſtantia. Similis eſt ratio eiuſdem ac diuerſi. Nam de quibus hæc dicuntur ea ad ſubſtãtiam referuntur. quoniam in illa proprie eſt idem & diuerſum. At ubi dixerat: (de eodem & diuerſo.) adiunxit: (& aliis contrariis.) ne omnia cõtraria, quæ uni ſubiiciuntur enumeraret. hæc autem ſunt ſimile & diſſimile, æquale & inæquale, & cætera quæ uni & multitudini ſubiiciuntur. quare cũ hæc ſicut ens multifariã dicãtur, & ab uno & ad unum, oportet ut diuidẽtes & ſumentes ipſorũ primum & quod proprie dicitur, demõſtrare ſecundum quid hæc ab illo ſic appellantur. exempli cauſa, quærentes ſec͞dm quid idẽ appelletur, oportet alia ad proprie idem referre, hoc eſt ad idem quod in ſubſtãtia intelligitur. & oſtendere quid illius quodq; ſit, cur idem appelletur. ac uiciſſim cur alterum dicatur, deinde cur ſimile & diſſimile, ac cætera eadem ratione conſiderare. Illud porro: (Aſſignandum eſt ad primum in uno quoq; prædicamento, quonã ad illud dicitur modo.) loco huius dictum eſt: quomodo eorũ, quæ in ſingulis prædicamentis ad hunc modum dicuntur, unum quodq; ſic appellatum ſe habet ad primum & quod ita proprie nuncupatur, ideſt, ad id quod habetur in ſubſtantia, & quomodo ab illo nominatur. exempli gratia quod unum appellatur, quomodo ſe habet ad primũ & ꝓprie unum. & idem quomodo ad primum & proprie idem. quæ ratio in cæteris quoq; intelligitur ut in iis de quibus idem prędicatur, diuidere oportet ac diſplcere, quæ in aliis prædicamentis habentur, quomodo ad primum idem, ideſt, ad idem, quod habetur in ſubſtantia referuntur, & ob ipſum eiuſdem ſunt prædicamenti, ſeu appellationis pariterq; in ſimili & æquali cæteriſq; efficiendũ eſt. Vt enim cũ de ente uerba facimus, ſumẽtes ens ꝓprie ſubſtãtiam eſſe, oſtendimus aliorũ quodq;, de quibus ens prædicatur, ens eſſe, quia eſt ſubſtantiæ uel affectio, uel generatio, uel actus aut quidq̃ aliud. ſic inquit oportet in aliis efficere.

Quædam enim hoc ſane dicentur quod illud habet, quædam propterea quod illud agit, quædam aliis talibus modis. Patet igitur id quod olim in dubitationibus diximus, unius inquã facultatis eſſe, de his & de ſubſtãtia rationem habere, hoc autẽ unum erat eorũ, quæ diximus dubitãdo. Atq; ipſius philoſophi nimirũ eſt poſſe de omnibus cõtemplari.

XV (Quædam enim hoc ſane dicũtur, quod illud habent, quædam propterea quod illud agunt, quædam aliis talibus modis.) Cum inquit, inuenerimus quod proprie in ſingulis dicitur, hoc etiam in aliis accipere licebit ad id quod proprie dicitur relatum. & ad hunc modum oportere ait ad proprie dictum referri cætera de quibus ipſa prædicantur. & modum nobis ſubſcripſit, quomodo hæc per diuiſionem inueniamus. Nam quædam ita dicuntur quoniam habent proprie dictum uel ens, uel unum, uel idem

aut quidq̃ aliud, & ſic ipſum nuncupantur. Quanq̃ illud habent pro habentur dictum eſſe accipi poteſt. qua enim habẽtur a proprie ente uel proprio uno, hoc eſt a ſubſtantia & ſunt in ipſa, dicũtur entia & unum ſingula ipſius accidentia. ut quantũ & quale & quæ ſimiliter habentur in ſubſtantia. Sic item idem & diuerſum, ſimile & diſſimile ſeſe habebunt. quoniam ſimile & diſſimile cæteraq; de ipſis prædicantur. idem nanq; proprie intelligitur in ſubſtantiis, & pari ratione ſimile, proprie ſecundum ſpeciem ſubſtantiæ intelligitur, de aliis tamen prædicabitur, quæcunq; ad illud habent ſimilitudinem. quædam igitur ita nuncupantur, quoniam obtinentur ab illo, alia q̃m ipſius actiones quędã ſunt. unaquæq; enim actio ſubſtãtiæ ens eſt & unum. q̃m actionibus ipſis ſubſtantia fungitur. Ac uiciſſim alia entia dicuntur, quia ſunt affectiones ſubſtantiæ, alia q̃m ſunt habitudines, ut autem hæc entis capacia ſunt, ſic item unius, & quæ uni ſubiiciuntur. At ubi docuit quomodo hæc ab uno & ad unum dicuntur, eiuſdem eſſe adiicit de iis, quæ a ſubſtantia eſſe mutuantur, ac de ipſa ſubſtantia ſcientiam habere. eſt autem philoſophi munus de ſubſtantia diſſerere, eſt igitur philoſophi de his quoq; diſputare. quibus dictis & oſtenſo ad philoſophũ pertinere de cunctis entibus cognoſcere, quæſtionem quandam in ſecundo libro propoſitam per ea, quæ demonſtrata ſunt, ſolui ſignificat. Illic enim quærebat utrum unius, an plurium ſcientiarum ſit de ſubſtantiis ac de ſubſtantiarum accidentibus contemplari. deq; iis, quibus dialecticam probabiliter uti dixit, quæ ſunt contraria idem & diuerſum, & alia ut ſupra diximus.

Nam ſi non ad philoſophum idipſum pertineat, quiſnã erit quæſo? quid ſi idem ſit Socrares, & Socrates ſedens, aut ſi unum ſit uni contrarium, aut quidnam ſit cõtrarium, aut quot modis ipſum oppoſitumq; dicatur, & itidem de cæteris huiuſcemodi rebus conſiderabit. Cur igitur unius, ut unum eſt, & eius quod eſt, ut ens eſt, hæc per ſe ſint affectus, ſed non ut numerus eſt, aut linea, aut ignis, patet illius eſſe ſcientiæ, & quidnam ſint hæc cognoſcere, & ea quæ ipſis accidunt contemplari. Atq; nõ hac parte aberrãt ii, qui de ipſis cõſiderant, uti nõ philoſophãtes, ſed quia prius his eſt ſubſtantia, qua de nihil prorſus intelligunt.

(Nam ſi non ad philoſophum ipſum pertineat, quis nam erit quæſo, qui ſi idem ſit So xvi
crates, & Socrates ſedens conſiderabit?) Docet Philoſophi munus eſſe de ſubſtantia deq; ſubſtantiæ accidentibus conſiderare, ſimiliterq; de eodem & diuerſo, & quęcunq; uniuerſaliter de contrariis inquiruntur. eo quoq; argumento quod huiuſmodi commentatio ad nullam aliam doctrinam pertineat. neq; enim Geometræ, nec Muſici, nec cuiuſpiã alterius, qui aliquam ſciẽtiam habet aliam ab ea quæ de ente qua eſt conſiderat munus eſt diſputare ac intelligere, utrum ſubſtantia ſimpliciter ſumpta, & cum accidenti aliquo accepta idem ſit, an diuerſum. ut Socrates per ſe ſeparatim acceptus, & Socrates ſedens. neq; enim ſimpliciter eſt idem, ſed ſubiecto, non autem ratione. Sed neq; cognoſcere unum uni eſſe contrarium ad aliam diſciplinam pertinet. nec ſcire quid eſt contrarium, & utrum in qualitate ſolum an etiam in ſubſtantia ſit cõtrarietas, & in ſingulis aliis generibus. nec item quæ ſint diſcrimina contrarii. eſſe uidelicet, exempli gratia, alia ſine medio alia cum medio, & medium mixtione extremorum conſtare. & mediorum aliis inditum eſſe uocabulum, quædam extremorum negatione nuncupari. Nec illud, quo diſcrimine ab aliis oppoſitis contraria diſcrepent. nec item oppoſita quot modis dicantur per partionem ſtatuere ad alium pertinet, q̃ ad philoſophũ. Sed poſtq̃ docuit philoſophi partes eſſe de his deq; his ſimilibus diſputare, illud

adiecit:(Cur igitur unius ut unum eſt. & eius quod eſt, ut eſt ens hæc per ſe ſint affectus, ſed non ut numerus eſt aut linea, aut ignis, patet illius eſſe ſcientiæ. & quid nam hæc ſint cognoſcere & ea, quæ ipſis accidunt contemplari.)Quibus uerbis docet conſiderare quid ſit ens & unum, & quæ his ſubiiciuntur nõ eſſe alterius ſcientiæ, alterius uero ea quæ his per ſe accidunt demonſtrare, de quibus ſupra diximus. Sed utrunque præſtare ad eãdem ſciẽtiã pertinere. Nã quẽadmodum in aliis diſciplinis eiuſdem eſt de ſubiecto cognoſcere, & quænam ipſi per ſe accidunt demonſtrare, ſic in doctrina de ente. Poſitum eſt enim philoſophi munus eſſe de ente qua eſt ens cognoſcere, deq; iis, quæ enti per ſe accidunt. Demonſtratum eſt autem unum idem eſſe atq; ens. ut intelligatur de uno deq; unius per ſe accidentibus contemplari ad philoſophum pertinere, perinde atq; de ente. Supra dicta uero eſſe entis qua ens eſt per ſe affectus docet, cum ait:(Sed non ut numerus eſt aut linea, aut ignis.) Si enim horum cuipiam per ſe adeſſet quidq̃ iſtorum per accidens enti adeſſet, nec alii cuipiam adeſſet, nec communiter quidem. quare de his conſiderare nõ pertineret ad philoſophum. Sed ſi numeris adeſſet ad arithmeticum, ſi lineis ad geometram. ſi uero igni ad phyſicum. At cũ nulli entium determinate adſit, utique enti qua eſt ens adeſt per ſe. quo fit, ut quæ ſcientia de ente conſiderat, eadem de his ediſſerat, & quæ his accidunt, ut contrariis mediatum & immediatum. hæc autem doctrina eſt uniuerſalis & communis philoſophia. (Atq; non hac parte aberrant ii, qui de ipſis conſiderant.)Sophiſtas deſignat, qui philoſophi nomen induti de ſubſtantia cuius inter philoſophos maxime peculiaris & præcipua eſt diſputatio, nullam mentionem faciunt, ſed in eo ſunt occupati, ut de contrariis ac oppoſitis & quæ multipliciter dicuntur, & de accidentibus & ſimilibus ediſſerant, quæ ad ſophiſmata accommodant & in altercationibus uſurpant, ut aduerſarios cõturbent, circumueniãtq;. Hos autem incuſat, non quod de his ediſſerant, tanq̃ id ad philoſophum non pertineat. Nam huiuſmodi commentatio non eſt a philoſophis, quorum iſti perſonam induunt aliena, ſed quod de his tantum ac præcipue diſputent, de ſubſtantia uero, quæ prima eſt & a qua cætera eſſe mutuantur, & propter quam de illis philoſophi conſiderant, propterea quod ad ſubſtãtiam pertineant, mentionem nullã faciunt, nec de ipſa quidq̃ intelligunt. quo fit, ut non philoſophorũ, ſed ſophiſtarum nomine cẽſendi ſint. Neq; enim fieri poteſt. ut ſubſtantiam ignorãtes de ipſius accidentibus recte præcipiãt, quãobrem eo modo loquiuntur.

Nam ut & numeri qua numerus eſt proprii, ſunt affectus, ueluti paritas, imparitas, commenſuratio, æqualitas, exceſſus, defectus, atq; hæc & per ſe, & inter ſe numeris competunt, & ſolido ſimiliter, & mobili, ac immobili, & experti, atq; participi ponderis ſunt affectus alii proprii, ſic & ei quod eſt, ut ens eſt ſunt propria quædam, atq; hæc ſunt ea de quibus eſt philoſophi ueritatem cõſiderare, cuius hoc indicium eſt. Artifices nanq; diſſerendi, atq; ſophiſtæ munus ipſius philoſophi ſubeũt, ſophiſtica enim facultas apparens eſt tantummodo ſapientia, & artes diſſerendi de omnibus diſſerunt. Commune autem omnibus eſt id quod eſt. De hiſce uero propterea diſſerunt, ꝙ hæc philoſophiæ propria ſunt. Circa nanque genus idem, & ſophiſtica, & diſſerendi facultas, & philoſophia uerſatur, ſed ab altera quidem facultatis modo, ab altera autem electione uitæ, differre philoſophia uidetur. Atq; diſſerendi quidẽ facultas de his eſt ten

tatrix, de quibus eſt philoſophia cognitiua, ſophiſtica autem apparet quidem, non tamen eſt.

(Nam ut & numeri, qua numerus eſt proprii ſunt affectus.) Perſtat etiam nũc in eo, ut ad philoſophum oſtendat pertinere de prædictis diſputare. propterea quod affectiones ſint, hæc & per ſe accidentia entis, qua eſt ens. proprium eſt enim cuiuſq; ſcientiæ xvii propria & per ſe accidentia ſubiecto generi, in quo uerſatur conſiderare, ut arithmeticæ munus eſt proprias numerorum, quos cõſiderat affectiones cõtemplari. Hæ uero ſunt: Par, impar, commenſuratio numerorum, & æqualitas, exceſſus, & defectus. quorum quædam per ipſos numeros adſunt, ut impar & par, aliæ per mutuam comparationem. ut horum alterum: Numeri enim pares diſcrepant ab imparibus. Item commenſurabile & æquale, exceſſus & defectus. Pari ratione pertinet ad geometriam accidentia linearum, planorum, & figurarum intelligere, nam & horum quædam habentur propria. Ac uiciſſim ſolidis accidunt alia, quæ partim immobilibus ſolidis adueniunt: quo in genere ſtereometria uerſatur, partim mobilibus, in quo aſtrologia & phyſica. quin inter mobilia quædam accidunt grauibus, ut terræ & aquæ, alia grauitatis expertibus leuibusq;, ut igni & aeri, alia quinto corpori, quod in orbem mouetur, grauitatis & leuitatis experti. Vt igitur horum cuiq; quædam proprie accidunt, ſic entis, qua eſt ens, non quà eſt aliquod entis determinatum genus, ſunt quædam propria, de quibus philoſophus edifſerit: (Cuius inquit, hoc indicium eſt, artifices nanq; differendi, atque ſophiſtę) quibus uerbis oſtendit, philoſophi eſſe de ſupra dictis conſiderare, id eſt, de æquali, inæquali, ſimili, diſſimili, diuerſo, contrario, & cæteris id genus. Sophiſtæ nanque & dialectici philoſophorum nomen induti, & conantes de iis præcipere, in quibus philoſophi uerſantur, de his loquuntur, ut in confeſſo ad philoſophum pertinentibus. Sed poſtq̃ dixit ſophiſtas & dialecticos de eis diſputare, quæ propria ſunt philoſophorum, propterea quòd ſibi philoſophiæ nomen induerint, exponit quomodo & quatenus hoc nomen induant, & quo a philoſophis, & inter ſe differant. ars enim ſophiſtica & dialectica in eodem genere atq; philoſophia uerſantur. ut quæ nullum genus proprium ac determinatum habeant, quemadmodum geometria uel muſica, ſed omnes de ente conſiderent. (Sed ab altera quidem inquit, differt facultatis modo, ab altera uero electione uitæ.) Philoſophiam dicit a dialectica differre facultatis modo, utraque enim de ente deq; ipſius accidentibus diſputat, & utraq; ſyllogiſtica eſt. At philoſophia hanc ſyllogiſticam facultatem habet uerorum demonſtratricem, dialectica uero, experitur uera & probabiliter ratiocinatur. Itaque dialecticus utrumq; conatur. Et de quibus philoſophus demonſtrationem habet & ſcientiam, hæc dialecticus experitur, id eſt, periculum facit eorum, qui hæc ſe intelligere iactant, cum ea minime intelligant, quod quidem experimentum ſumptum per accidentia eorum, de quibus agitur in ſcientia, quæ accidẽtia uel non habenti ſcientiam nota eſſe poſſunt, non protinus oſtendit qui utitur ipſo hunc ſcientia præditum eſſe. Electione autem dialecticus non differt a philoſopho, quoniam dialecticus in utilitatem ſpectat philoſophantium exercitationis gratia, dũ ipſos experitur, ſint ne ſcientia ea præditi, quam profitentur an nõ. A ſophiſtica uero philoſophiã differre ait electione uitæ, quod philoſophus id agit, ut eorum quæ ad ſe pertinet doctrinam nanciſcatur; ſophiſta uero ut eam habere uideatur. Ars enim ſophiſtica cum ſapientia non ſit, ſpeciem ſapientiæ præfert, quam æmulatur electione uitæ diſcrepans, quin & modo facultatis non a dialectica ſolum, ſed etiam a ſophiſtica diſcrepat. Sophiſta enim nõ ratiotinatur, ſed hac quoque parte ſpeciem potius, q̃ ueritatem ſequitur. (Atque differendi quidem facul-

tas tentatrix eſt . ) quorum philoſophia ſcientiam habet & cognitionem , de iis diale-
cticam tentatricem eſſe ait,eademq; per probabilia confirmare. per hæc enim experi-
mentum fit . Nam plerunque ad redarguendam ueritatem utimur tentatiua ſcientia.
quod ex ueris & demonſtratiuis fieri non poteſt, ſed ex probabilibus & ſuadentibus.
Sophiſticam autē apparere quidē ait,nō tamen eſſe,uel quod uideatur eſſe dialectica,
qm̄ ex iis,quę probabilia uidentur colligit,uel quod ſapiētia eſſe uideatur,tamen non
ſit,cum per falſam ſpeciem ſapiētiæ lucrum aucupetur.

Præterea contrariorum altera ſeries priuatio eſt , omniaq; in id quod eſt
atq; non eſt, & unum ac multitudinem reducuntur , ueluti quies quidem
unius eſt,motus autem multitudinis.

( Præterea contrariorum altera ſeries priuatio eſt , omniaq; in id quod eſt, atque non
xviii eſt & unum ac multitudinem reducuntur. ) His quoque confirmat philoſophi inter-
eſſe de contrariis diſputare , omnium nanque contrariorum alter ordo eſt priuatio,
alter ſpecies . Cuncta enim contraria in ens & non ens, unum & multitudinem refe-
runtur. quorum non ens & multitudo priuatio quædam eſſe intelligitur,ad quem igi-
tur pertinet de non ente conſiderare , quod eſt entis priuatio,& de non uno & multi-
tudine , quæ eſt priuatio unius,eius intereſt de cæteris contrariis diſſerere. contrario-
rum igitur alterum eſſe priuationem indicat pertinere ad eundem de contrariis diſpu-
tare, cuius autem eſt habitum eius eſt priuationem contemplari. Rurſus autem cun-
cta contraria in ens & non ens , ac in unum & multitudinem referri, probat philoſo-
phum de cunctis oppoſitis diſſerere , quod ipſum demonſtrat contrariorum alterum
eſſe priuationem , eo nanque utitur ad demonſtrandum utrunque eſſe inquam philo-
ſophi munus de cunctis oppoſitis diſſerere,& contrariorum alterū eſſe priuationem.
quanquam uerba illa duas argumentationes continere uideri poſſunt, quæ ad eadem
demonſtranda pertineant,ut prior ſit.Præterea contrariorum altera ſeries priuatio eſt.
Nam ſi eiuſdem eſt ipſa & ipſorum priuationes intelligere , profecto cuius eſt de alte-
ra parte contrariorum conſiderare, quæ uni ſubiecta eſt,ad eundem pertinebit,de al-
tera quoque diſſerere , hæc enim illorum ſunt priuatio , poſterior uero argumentatio
hæc ſit.( Omniaque in ens & non ens,unum & multitudinem reducuntur.) Si enim
omnia contraria his ſubiiciuntur , utique cuius de his , eius item eſt de omnibus
contrariis diſputare .

Ea uero quæ ſunt & ſubſtantiam , fere omnes ex contrariis componi fa-
tentur . Omnes nanque principia contraria dicunt eſſe , quidam enim
par & impar , quidam calidum frigidumque , quidam finitum ac infini-
tum , quidam concordiam diſcordiamue , principia eſſe dicunt , hæc au-
tem omnia cæteraue in ipſum unum , multitudinemq; reduci uidentur.
Sumatur enim a nobis ipſa reductio , principia uero quæ ab aliis affe-
runtur , penitus in hæc , ut in genera cadunt , patet igitur ex his etiam
unius eſſe ſcientiæ id quod eſt , ut ens eſt contemplari . Vniuerſa enim,
aut contraria ſunt,aut ex contrariis conſtant. Principia uero,contrario-
rum ſunt unum ipſum,ac multitudo, hæc autem ſcientiæ ſunt unius,ſiue
una, ſiue non una ratione dicantur , quemadmodum ſeſe fortaſſe rei ue-
ritas habet , at tam & ſi multis modis dicitur ipſum unum , ad primum

tamen cætera dicentur, & contraria ſimili modo, & ſi id quod eſt, aut
etiam ipſum unum non uniuerſale eſt, & idem de omnibus uel ſepara-
bile, quemadmodum forſitan non eſt, alia tamen ad unum referuntur,
alia deinceps ſunt collocata, & iccirco geometrę non eſt quidnam ſit con
trarium, aut perfectum, aut ens, aut unum, aut idem, aut diuerſum con
ſiderare, niſi ex ſuppoſitione.

( Ea uero quæ ſunt & ſubſtantiam fere omnes ex contrariis eſſe fatentur. ) Hac argu xix
mentatione docet, ad philoſophum pertinere de cunctis contrariis diſſerere, ſimulq;
confirmat unius eſſe ſcientiæ de ente, qua eſt ens conſiderare. Nam ſi entia & ſub-
ſtantiæ ex contrariis, ut pleriſque omnibus uidetur, conſtant, erunt utique principia
entium contraria, & quæ ex his conſtant ex contrariis conſtabunt. Omnia igitur entia
uel contraria ſunt, uel ex contrariis. at eiuſdem eſt diſciplinæ contraria & quæ ex con
trariis conſtituūtur cognoſcere, unius ergo doctrinæ fuerit, de entibus in uniuerſum
contemplari. Atque hæc quidem eſt ſumma concluſionis. Quod uero ad dictionem
pertinet id quod ait: ( Entia uero & ſubſtantiam fere omnes ex contrariis componi
fatentur. ) pertinet ad demonſtrandum philoſophi eſſe de contrariis diſputare, quanq̃
non idem omnino eſt, atque id quod ſupra dixit. Nam hoc in loco proprium eſſe ait
philoſophi ſubſtantiæ conſiderationem, quæ rationem quoque principiorum com-
plectitur. At ſubſtantiæ principia & elementa confeſſione omnium contraria ſunt:
ut hac quoque ratione diſputatio de contrariis ſit neceſſaria philoſopho. Nam ſi entia
ex contrariis conſtituuntur, contraria uero ad unum & multitudinem referuntur, ni-
mirum qui de uno & multitudine conſiderat, eius erit de contrariis quoque diſſerere.
quoniam de contrariis diſputans de principiis quoque entis diſputabit, ac proin de
ente ipſo. Aut certe uerbis illis oſtenditur, cuius eſt entis conſideratio, eius eſſe de
contrariis diſputare. Nam qui diſputat de ente, hic ut de ipſius elementis diſputet;
oportet, ſunt autem contraria entis elementa, in cuius confirmationem illorum ap-
poſuit ſententias, qui principia contraria eſſe ſtatuebant. quidam enim impar & par
principia eſſe dicebant, ut Pythagorici. Alii calidum & frigidum, ut qui cætera rari-
tate & denſitate generari autumabāt, uel ut Parmenides, qui ignem & terram elemēta
eſſe tradebat. alii finem & infinitū, quæ ſentētia eorum fuiſſe uideri poteſt, qui unum
& dualitatem infinitam in principiis ſtatuebant. Fuerunt, qui amicitiam & diſcordiam
mallent, ut Empedocles: quoniam igitur contraria ſubſtantiæ ſunt principia, & o-
mnia contraria ad unum & multitudinem referuntur, hæc autem abſque dubio in
principiis ponuntur, haud dubie horum diſputatio pertinet ad philoſophum. Impar
enim, calidum, finis, & amicitia ad unum referuntur. His autem oppoſita ad multitu
dinem. Poteſt & illud: ( Entia uero & ſubſtantiam fere omnes ex contrariis compo-
ni fatentur, ) accipi, ut conſequens illa: ( omniaque in ens & non ens, & unum ac
multitudinem reducuntur. ) Hoc enim demonſtratur, eo quod omnes qui entia &
ſubſtantiam ex contrariis conſiſtere tradunt, haud dubie talia eſſe putant contraria,
quæ uni & multitudini ſubiiciuntur, per illud autem quod ait: ( Sumatur enim a
nobis ipſa reductio. ) rurſus ad ea, quæ in Secundo libro de bono demonſtrata ſunt,
relegat nos.

Perſpicuum igitur eſt ad unam ſcientiam pertinere id quod eſt, ut ens eſt, & ea quæ inſunt ipſi, ut tale eſt contemplari, & non ſolum ſubſtãtiarum, ſed etiam eorum quæ competunt ſciẽtiam eãdem eſſe contemplatricem, eorum inquam quæ diximus, & de priore poſterioreue, & genere & toto, & ſpecie ac parte, & huiuſmodi cæteris.

xx (Patet igitur ex his etiam unius eſſe ſcientiæ ens, ut eſt ens contemplari.) Poſtquam dixit omnia contraria quodammodo ad unum & multitudinem referri, confirmans id per reductionem contrariorum, quam in ſecũdo de bono fecerat in hæc, & entium ſubſtantiæque elementa contraria eſſe ſumpſit, ex his haud dubie intelligi ait unius eſſe ſcientiæ de ente, qua eſt ens cõſiderare. Siquidem cuncta entia uel contraria ſunt, uel ex contrariis conſtant, ut phyſici tradunt. Nam uel ſunt principia uel conſtant ex principiis, ex quibus principia contraria ſunt, cætera uero conſtant ex principiis, cuncta porro contraria in unum & multa referuntur, de hiſq; una ſcientia cõſiderat, cum eadem ſit ſcientia contrariorum, omnium igitur entium contemplatio pertinet ad unam ſcientiam. Quanquam enim quædam contrariis uacent; qualis ſubſtantia eſſe uidetur, conſtant tamen ex oppoſitis, cumq; unius cuiuſq; cognitio ex cognitione pendeat eorum, ex quibus conſtituitur, utiq; horum cognitio in contrariorum ex quibus conſtant cognitione inerit. Contrariorum autem principia ſunt, unum & multitudo, cuius eſt ergo de uno & multitudine cõſiderare, eius intereſt ea contemplari, quæ his ſubiiciuntur, hæc autem ſunt omnia entia, cum omnia entia uel contraria ſint uel ex contrariis conſtent. Omniaq; cõtraria uni & multitudini ſubiiciantur. Præterea unius ſcientiæ munus eſſe ait; de uno & multitudine cõſiderare, ſiue horum utrunq; ſecundum unũ dicatur, id eſt, unam rationem habeat unamq; naturam, ſitq; genus quod de aliis ſibi ſubiectis prædicetur, ſiue ſeſe aliter habeat, & multipliciter dicatur, ut dictũ & uerum eſt. Nam & ſi unum, ut multitudo multipliciter dicatur, cætera tamen ad primum & proprie unum referũtur: eſt autẽ primum unum ſubſtantia ut primum ens, & prima multitudo eſt in ſubſtãtia, ſed ubi dixit unum multifariam dici, perinde ſeſe habere ait unius contraria. Nam & in his ad primum cætera referuntur, quia enim ad unam naturam referuntur, & ab uno dicuntur, ad unumq; cõtendunt, idcirco una eſt ſcientia ipſorum entis & unius, licet non ſint genera & uniuerſalia, quæ pariter de cunctis entibus prædicentur. Sed neque ſint naturæ quædam ab iis, quæ nobis notæ ſunt ſeparatæ, nec ut genera in iis eſſe habent, de quibus prædicantur: genera enim nequeunt ab iis, quorum genera ſunt ſeparari, ut ipſa per ſe ſubſiſtant, quemadmodum idearum auctoribus placet. Neque enim ſolum eorum, quæ ad hunc modum una ratione dicuntur, habetur una ſcientia, ſed etiam eorum, quæ ut diximus, multipliciter dicuntur. Dixit autem ens & unum fortaſſis non eſſe naturam ſeparabilem, addens fortaſſis: quoniam nõ eſt hic locus huiuſmodi quæſtionis, nec ipſi quidquam ad propoſiti confirmationem confert, ſtatuere an ſint hæc ſeparabilia. Poteſt & illud: (quemadmodum fortaſſe non eſt,) non ſolum ad ſeparabile referri, ſed etiam ad uniuerſale & genus, neque enim ens & unum talia ſunt, ſed ut ipſe ait: (Alia referuntur ad unum, alia deinceps ſunt collocata.) Differunt autem, quæ deinceps uocantur ab iis, quæ referuntur ad unum, & ſi utraque multipliciter dicantur, quod ad unum relata ſic appellantur, quoniam illius unius aliquid ſunt, & inter ſe quẽdam ordinem habẽt, quomodo ſana ſe habere & medica demõſtratum eſt, quæ uero ordine deinceps collocãtur, idcirco multifariã dicũtur, qm̃ ex ipſis, hoc eſt primũ, illud ſecũdũ

Neque enim tria & quatuor & cæteri numeri, qui deinceps ſequuntur, idcirco numeri ſunt, quoniam dualitati adſunt, uel ad ipſam quidquam faciant. cum potius contra quod eſt ad hunc modum primum ad poſteriora conferat, quo fit, ut in hoc genere poſteriora perfectiora ſint. In iis autem, quæ ad unum appellantur, cætera ad unum referuntur. Poteſt tamen illud (alia deinceps) ſignificare ea quæ ab uno dicuntur. Nam quæ ad hunc modum dicuntur multipliciter, partitus eſt in ea, quæ ab uno & in ea, quæ ad unum. Sed poſtquam hæc de numero eorum eſſe dixit, quæ ab uno & ad unum dicuntur, & in quibus prius & poſterius habentur, hæc enim ſunt quæ deinceps uel ordine collocata dicuntur, de quibus Philoſophus conſiderat, quoniam cætera ad primum & proprie dictum referuntur, de quibus eſt philoſophi diſputatio, ac proinde de his, eſt enim ſubſtantia primum, nec geometræ eſſe ait de his conſiderare, nec cuipiam alterius, ſed tantum philoſophi. Nam ſingulæ aliæ ſcientiæ in parte aliqua entis uerſantur. Contrariis autem & iis, quæ ſupra memorauit quædam adiicit, hoc in loco de quibus diſputare ad nullum alium q̄ ad philoſophum pertinere ait: propterea ꝙ hæc quoque entis, qua eſt ens affectiones eſſe intelligantur. Sed cum dixit non eſſe officium geometræ, de his conſiderare addit: (niſi ex ſuppoſitione,) id eſt utitur quidem eis geometra, non tamen quid eorum quodque ſit demonſtrat. Sed ponit & a philoſopho mutuatur. Ut ponens eas magnitudines eſſe ſimiles quarum latera proportionem inter ſeſe habent, hoc poſito, non a ſe demonſtrato, ſimile æquale, & idem cæteraque uſurpat. Arithmeticus quoq; ponens perfectum numerum eſſe, qui omnibus ſuis partibus eſt æqualis, quibus numeris hoc accidat contemplatur, de perfecto tamen non conſiderat ſimpliciter. Nam quid eſt horum quodque diſputare ſolius philoſophi munus eſt. At in dictione, cum ait: (Non ſolum ſubſtantiarum, ſed etiam eorum, quæ competunt,) ſubſtantiæ ac enti deſideratur: Adiungit autem ſupra commemoratis, ut dixi, quædam alia de quibus eſt philoſophi diſputare. quæ quidem ſunt, prius, poſterius, genus, ſpecies, totum, pars, & cætera id genus. nam & hæc entis qua eſt ens affectiones ſunt. Quippe quæ ſingula uel in ſubſtantia ſunt, uel in ſubſtantię quopiam accidenti. non autem cuiuſquam determinati generis ſunt affectus, ex quibus ſatis intelligitur, ſi philoſophi eſt cunctorum entium contemplatio, contrariorum diſputationem ad eundem pertinere, nec attingere ad complures doctrinas de cauſis differere. cum hęc uel contrarię ſint, uel conſtent ex contrariis. quę quidem quæſtio prima eſt ex iis, quę in libro Secundo propoſitę fuerunt.

Poſt hæc autem dicendum eſſe uidetur, utrum unius, an diuerſarum ſcientiarum ſit de hiſce principiis, quæ in mathematicis appellantur, ac de ſubſtantiis contemplari. Patet itaq; non ad diuerſas, ſed ad unam horum etiam conſiderationem, & ad philoſophi ſcientiam pertinere. Uniuerſis enim quæ ſunt, ſed nō generi cuiquam ſeorſum a cæteris accomodantur, atq; utuntur quidem his omnes ex eo, quia ſunt eius quod eſt, qua ratione eſt ens, euſq; tamen utuntur, quouſq; ſatis eſt ipſis, id eſt, quoad occupat genus, quo de afferunt demōſtrationes. Quare cum pateat, hæc ipſis ut entia ſunt uniuerſis competere, hoc eſt enim ipſis commune, horum quoq; contemplatio eius profecto, qui id quod eſt ea ratione qua eſt ens contemplatur. Quo circa nemo eorū qui partes conſiderant, de his ipſis

quicq̃ dicere aggreditur, ſi ſint uera inquam, nec ne, nec arithmeticus nec
geometra, ſed naturalium quidam duntaxat, idipſum non incongrue fa-
cientes, ſoli nanq; de natura tota, & de eo quod eſt conſiderare putabant.
Verum cum ſit quidam ſuperior naturali, natura nanq; genus eſt, unum
quoddam ipſi quod eſt, uniuerſalem ſane, atq; ad eum qui primæ eſt ſub-
ſtantiæ cõtemplator, horũ quoq; conſideratio pertinebit, facultas aũt na
xxi turalis eſt quidem & ipſa ſapiẽtia quædam, ſed nõ prima.

(Poſthæc autem dicendum eſſe uidetur, utrum unius, an diuerſarum ſcientiarum ſit de hiſce principiis, quæ dignitates in mathematicis appellantur, ac de ſubſtantiis contemplari, patet itaque non ad diuerſas, ſed ad unam.) Eorum quæ in ſecundo libro quæſita ſunt, hoc in loco mentionem facit. eſt autem hæc quæſtio: utrum pertineat ad hanc doctrinam prima ſubſtantiæ principia cognoſcere, & principia ex quibus omnes demonſtrant, quæ quidem ſunt dignitates, ſiue ſententiæ. de quibus quærit: utrum ſit eiuſdem ſcientiæ de ipſis ac de ſubſtantia diſſerere. Sunt autem ſententiæ principia communia, & indemonſtrabilia, quæ ad demonſtrationes omnium ſcientiarum accommodantur. ut de quolibet eſt affirmatio uel negatio. Et quæ ſunt eidem paria, hæc inter ſe quoque paria ſunt. Et ſi ab æqualibus æqualia demas, æqualia ſunt, quæ ſuperſunt, & his ſimilia. Dixit autem quæ ſententiæ in mathematicis appellantur, quaſi a mathematicis qui has potiſſimum uſurpant, ut qui maxime utantur demonſtrationibus, hoc nomine nuncupentur. Ad unam uero eandemque ſcientiam pertinere ait de ſubſtantia deque ente, ac de ſententiis diſputare. quæ quidem ſcientia eſt prima philoſophia, idque demonſtrat, quod hæ, non cuipiam entis definito generi, ſed cunctis entibus conueniant, quo fit, ut a cunctis diſciplinis uſurpentur. Nam quia enti qua eſt ens conueniunt; ſingulæque ſententiæ in aliquo genere, quod eſt ens, uerſantur, idcirco his conueniunt, & ab iis uſurpantur, qui eas ad ſingulas diſciplinas accommodant, & ad ſubiectum ipſarum genus referunt. genus enim quodque ex iis in quibus diſciplinæ uerſantur ens eſt, quod illi a communi deſcindunt & in id, quatenus ſibi uſui eſt, ſententias uſurpant. Geometra enim ipſas magnitudinibus accommodat, & hactenus in uſum ſumit. Arithmeticus numeris, idque quoniam cunctis conueniunt, nulliuſque ſunt peculiares. Geometra enim ſumens ſententiam illam, quæ ſunt eidem paria, hæc inter ſe quoque paria ſunt, magnitudines addit, ad hũc modum, quæ magnitudines eidem ſunt pares. Hoc idem arithmeticus ad numeros transfert, quod ipſe ſignificat, cum ait: (Euſque tamen utuntur, quouſque ſatis eſt ipſis, id eſt, quoad occupat genus de quo afferunt demonſtrationes.) Sententiis igitur idcirco omnes utuntur, quoniam quatenus ea in quibus uerſantur entia ſunt, eatenus hoc ipſis conuenit. Ens enim cunctis ipſis eſt commune. Nec ulla ſcientia particularis hæc uere ſint, an ſecus diſcutere conatur. neque enim geometra licet ipſis utatur, nec Arithmeticus nec aliorum quiſquam Medicus, Aſtrologus, Muſicus, ſed quidam, inquit, naturalium, quibus etiam uerbis confirmat, hæc enti qua eſt ens conuenire. Ex iis enim qui de quapiam entis parte diſſerunt, nemo de ipſis diſputare conatus eſt. At naturalium auctorum quidam omnia entia in naturalibus eſſe rati, nec extra naturalia quidquam eſſe putantes de his quoque dicere ſunt aggreſſi. quaſi hæc enti qua eſt ens conuenirent. Ergo phyſici quidam horum diſputationem aggreſſi ſunt, dum ſibi omnis entis diſputationem tribuerent; & præter naturalia nihil eſſe putarent. Qui quidem quatenus

horum conſiderationem propriam eius eſſe cenſebant, qui de omni ente in uniuer-
ſum diſputaret, merito de ipſis diſſerebant. Errabant tamen, dum ſibi perſuaderent,
nihil eſſe pręter entia naturalia in quorum cognitione uerſabantur. Sunt enim quę-
dam alia entia pręter ea quę naturalia nuncupantur. Nam incorporea immobiliſque
ſubſtantia non eſt naturalis. Natura nanque genus eſt quoddam entis quæ principium
& cauſa motus per ſe eſt quibus ineſt. quo intelligitur non ad phyſicum pertinere de
enti qua eſt ens accidentibus conſiderare, ſed ad philoſophum, qui eſt etiam num na-
turali ſuperior. quique de omni ente, qua eſt ens cõtemplatur. Sed potiſſimũ ac primũ,
de potiſſimo & primo ente. quod quidem eſt ſubſtãtia, non tamen naturalis. Eſt enim
ſcientia naturalis ſapientia quædam & philoſophia, non tamen prima. Sed prima eſt
quæ de primis ſubſtantiis, & in uniuerſum de omni ſubſtantia diſſerit. deque iis, quæ
ideo ſunt, quia ſubſtantiæ quidq̃ ſunt. quæ quidem duplici ratione efficitur prima,
tum quia de primis ſubſtãtiis & cæteris omnibus, quorum eſſe pendet ab his ediſſerit,
tum quia communiter de ente contemplatur. Ens enim quod de eorum eſt numero,
quæ ab uno, & ad unum dicuntur, in ea potiſſimum natura cõſiderari poteſt, ad quam
cætera, de quibus agitur referuntur, & a qua eſſe mutuantur. Porro quã in primo libro
ſapientiam appellauit, hanc nũc communem ac primam philoſophiam uocare decla-
rat, cum ait: (Facultas autem naturalis eſt quidem ipſa ſapientia quædam, ſed non pri
ma.) Nam ad primam ſapientiam pertinet de his conſiderare. Sed hoc in loco hanc
philoſophiam eſſe dicit, eandemque primam philoſophiam appellat, atque primam &
propriiſſimam ſapientiam. Primum autem philoſophum de ſententiis diſputare ait,
non quod ipſarum quampiam demonſtret, principia nanque demonſtrationum ne-
queunt demonſtrari, ſed quod ipſarum natura quæ ſit, & quomodo hæ nobis ingene
rentur inueſtiget, & quomodo ſit eis utendum, & cætera quæ de ipſis in libris de de-
monſtratione in ſcriptis tradũtur. Nam perinde ad philoſophum pertinet de demon
ſtratione atque de ſententiis diſſerere. non de alicuius certi entis demonſtratione,
ſed in uniuerſum quid eſt demonſtratio & quomodo ſit uſurpanda. Neque enim de-
monſtratio in aliquo genere ex iis, quæ ſcientiis ſubiiciuntur collocatur. Sed per ſin-
gulas diſciplinas demóſtratio uerſatur in iis quæ priuatim pertinẽt ad eã doctrinam,
qua quiſque utitur, per poſitionem demõſtrãdi modũ a philoſophia mutuamus.

Qui uero dicere de ueritate ipſorum quonam pacto ſit acceptãda aggre
diuntur, ob eruditioné reſolutiuorũ id ſane faciunt, accedere enim de his
antea ſcientes, ſed non audientes quærere oportet.

(Qui uero dicere de ueritate ipſorum quonam pacto ſit acceptanda aggrediuntur xxii
ob ineruditionem reſolutiuorum id ſane faciunt.) Primum philoſophum de ſenten
tiis diſſerere, non quod eas demonſtret, ſed quod doceat principia indemonſtrabilia
eſſe demonſtrationis principia, declarat iis, quæ ſupra in eos dixit, qui de omnibus
demonſtrationes haberi putabant, & quidquam uerum eſſe negabant, quod abſque
demonſtratione diceretur. De quibus in poſterioribus quoque reſolutoriis meminit,
quos reſolutoriorum ignorantia hæc dicere tradit. Illic nanque demõſtratũ eſt neceſſa-
rium eſſe principium demonſtrationis haberi, idque nõ poſſe demõſtrari. Neque enim
eſſet demõſtratio, ſi de cũctis quæreretur. Nam ut in eo libro ſcriptum eſt: Omnis do-
ctrina omniſque intellectualis diſciplina ex antecedẽte cognitione gignitur. hæc autem
ſunt, quas ſentẽtias appellamus, quod uero ait: (Accedere enĩ de his antea ſciẽtes, ſed
non audientes quęrere oportet.) uel de ſentẽtiis dictum eſt, quaſi ſcire ac cognoſcere
oporteat, nõ autem audiẽdo de ipſis inquirere, ita ne, an ſecus ſe habeãt. uel ſignificat

oportere in uniuerſum præſcire, ac præcognoſcere nõ omnia eſſe demõſtrabilia, non autem demonſtrare, & de hoc ſimul inquirere. Quanquam hoc dictum eſſe accipi poteſt in id, quod a Platone in Alcibiade traditum eſt. qui ſic ait: quicunque aliquid nouit, is per acceptam doctrinam, uel per inuẽtionem nouit, is autẽ inuenit, qui prius inquirebat. Quædam nanq; nouimus quæ neq; didicimus, neq; inueſtigauimus. Cæterum hæc dictio: (Quæcunq; uero de ueritate.) uſq; ad (Sed non audientes quęrere) ordinãda mihi uidetur poſt illam quæ deinde ſequitur: (patet igitur ad philoſophum & ad eum, qui de omni ſubſtantia ea ratione, qua natura talis eſt contemplatur, & de principiis ratiocinationis conſiderare.) prædicta enim magis hæc dictio conſequitur. Illa uero: (quæcunq; autem dicere, qui uero dicere de ueritate ipſorum) de qua modo mentionem fecimus, aptiſſime collocaretur ante illam. (Attinet autẽ ad eum qui maxime circa unum quodq; genus cognoſcit.)

Patet igitur ad philoſpphum, & ad eum qui de omni ſubſtantia ea ratione qua natura talis eſt contemplatur, & de principiis ratiocinationis ſpectare conſiderare.

xxiii (Patet igitur ad philoſophum, & ad eum qui de omni ſubſtantia.) De omni ſubſtantia, inquit, pro eo quod eſt de omni ente, qua eſt ens, uel de omni ſubſtãtia, quoniam doctrina quæ diſputet de ente, in ſubſtantia maxime uerſatur. Hæc enim eſt entium potiſſima, ut ſupra dictum eſt, & ad quam cætera referuntur: (De omni ſubſtantia,) inquit, ideſt, in uniuerſum de ſubſtantia, non de hac, uel de illa. Illud uero: (Ea ratione qua natura talis eſt) uel ſignificat, & ad eum qui ſubſtantiæ in uniuerſum naturã quænam eſt contemplatur. uel qui diſpicit quænam eſt natura cuiuſq; ſubſtantiæ. neque enim omnes ſubſtantiæ eiuſdem naturæ ſunt, cum ſint partim corporeæ, partim corporis expertes. & aliæ mobiles, aliæ motiones immunis. Quædam item ingenitæ, quædam natiuæ. Iam aliæ animatæ, aliæ uacantes anima, & harum utrarumque complura diſcrimina. Per dictionem autem oſtenditur ad philoſophum pertinere de principiis ſyllogiſticis conſiderare. Syllogiſtica porro uocat principia demonſtratiua. Nam ſententiæ demonſtrationum in uniuerſum principia ſunt. Principia enim ac propoſitiones, quæ in ſingulis ſcientiis demonſtrationibus accomodãtur, eius ſunt: qui ſingulis in doctrinis demonſtrat. Cuius munus eſt hæc principia nouiſſe, quod efficiet ipſorum quiſq; ſumens a demonſtratiuo & philoſopho modum accipiendi ex iis quæ ſubiecto demonſtrando adſunt, propoſitiones demonſtrantes & ipſas inter ſe connectendi, & cætera quæ in libro de demõſtratione tradũtur. Sunt auetm ſẽtẽtiæ communia omnis demonſtrationis principia.

Attinet autem ad eum qui maxime circa unumquodque genus cognoſcit, affirmare firmiſſima rei principia poſſe, quare & ad eum etiam pertinet omnium poſſe firmiſſima principia aſſignare, qui de hiſce quæ ſunt, ut entia ſunt, cognoſcit, atq; hic eſt ipſe philoſophus. Firmiſſimum autem id omnium principium eſt, circa quod fieri non poteſt, ut quiſq̃ decipiatur. Tale nanque neceſſe eſt notiſſimum eſſe, quippe cum uniuerſi circa ea quæ non cognoſcunt, decipiantur, & ſuppoſitionem non eſſe. Quod enim neceſſe eſt eum habere, qui quoduis eorum quæ ſunt percipit, id ſuppoſitionis rationem non ſubit. Quod uero neceſſe eſt eum cognoſcere, qui quoduis eorum quæ ſunt cognoſcit, id & habentem ipſum uenire neceſſe eſt,

(Attinet autem ad eum, qui maxime circa unumquodq; genus cognoſcit, affirmare principia rei firmiſſima poſſe. Demōſtrat inquirendo quæ nam ſint notiſſimæ & communiſſimæ ſententiarum. Has enim primum teneat oportet, qui ea demonſtrat, quæ per ſe adſunt enti. quod neceſſarium eſſe confirmat, quoniam in uniuerſum qui doctus eſt in uno quoq; genere & natura, hic eſt enim qui maxime cognoſcit, is ut habeat oportet noueritque firmiſſima principia eorum quæ habētur in illa natura. Sunt autem in uno quoque genere firmiſſima principia, quæ omnium notiſſima & maniſeſtiſſima ſunt. & quæ diſputantibus de illo genere minus ſunt dubia. Si quis enim alius punctum eſſe negauerit cuius nulla eſt pars, & lineam longitudinem abſque latitudine, & ſuperficiem quod latitudinem tātum & longitudinem habet, nemo tamen eorum negabit, qui in ipſorum cognitione nerſantur. Vt igitur in quoque genere doctus cognoſcat neceſſe eſt firmiſſima principia, hoc eſt prima & propriiſſima, ꝓpter quæ cætera in eo genere ſunt, quibusq; ignoratis in ſingulis diſciplinis ſcientia rei cognoſci non poteſt, ſic inquit doctrina entis qua eſt ens præditus cognoſcat neceſſe eſt omnium firmiſſima principia. hic autem eſt Philoſophus & ſapiens. Philoſopho igitur neceſſarium eſt omnium entium firmiſſima & propriiſſima principia cognoſcere Nam qui uerſatur in aliquo genere, is ſi ut principium illius generis quodq; in eo eſt firmiſſimum cognoſcat neceſſe eſt, profecto qui non certum ens nec determinatum genus, ſed in uniuerſum ens ipſum communiſſimum & generaliſſimum conſiderat, huic ut cunctorum entium firmiſſima principia nota ſint, fuerit neceſſe. Nam ſi quod principium eſſet firmius ipſis, id profecto principium eſſet entis, ac proinde nō eſſent illa principia entis firmiſſima, entis igitur principia firmiſſima ſunt. Deinceps firmiſſimum principiorum id eſſe docet, quo falli minime licet. Res enim firma inconquuſſa eſt & conſtans. non eſt autem conſtans, quæ ſic & ſecus ſe habere putari poteſt. atq; ea explicat propter quæ principiorum id firmiſſimum habeatur, quo falli nemo poteſt. Neceſſe eſt enim, ut tale principium in quo decipi nemo poteſt, ex ſe notum ſit nec ex poſitione. hæc autem ut entium firmiſſimo principio cōueniant oportet. hoc enim notum eſſe debet. quoniam in rebus ignotis erratur, nec poſitum, & ex ſe cognoſcibile. propterea quod principium, quod entium quodq; cognoſcēti notum eſſe debet, quaſi principium ſit omnium cognoſcibilium, non eſt poſitio. Si enim poſitio eſt, id quod cum demonſtrari poſſit, tamen abſq; demonſtratione ſumitur, utique poſitio eſſe non poteſt, qua quodlibet entium cognoſcentem prǽditum eſſe oportet. Nam quod ex poſitione ſumitur, id principium eſſe nequit cognitionis demonſtratiuoꝝ ſui. Sed poſtq̃ docuit firmiſſimum principium non eſſe poſitionem, fieri non poſſe ait, ut per aliud id diſcatur, quod notum eſſe debet quodcunq; ens intelligēti. Omnis enim diſciplina ex aliquo præcognito proficiſcitur. prorſus ut non nulla alia ante hoc principium cognita eſſe debeant, ſi per diſciplinam ipſum acquiratur. ac proinde non erit principiū entium, quod notum eſſe debet omnium entium cognitione prǽdito. ut igitur ex ſe huiuſmodi principio cognito accedatur neceſſe eſt. quod autem ex ſe quisq̃ cognoſcens accedit nullā ipſius demonſtrationē requirens, id profecto nō eſt poſitio.

Patet igitur tale principium firmiſſimum omnium eſſe. At quidnam ſit illud, deinceps dicamus oportet. Hoc itaq; principiorum omnium firmiſſimum eſt, fieri inquam nō poſſe, ut idem ſimul inſit, & non inſit eidē, atq; per idem. Addantur autem & cætera cuncta, quæ ad differendi difficultates dimouēdas olim determinauimus, habet enim iam dictam conditionem, fieri enim non poteſt, ut idem eſſe quiſpiam, atq; nō eſſe exiſtimet, ut

met, ut quidam Heraclitum dicere arbitrantur. Non enim neceſſe eſt, quæ quiſpiam dicit, ea & ita eſſe ipſum exiſtimare. Quod ſi fieri nequit, ut contraria ſimul inſint eidem, addantur autē & huic præpoſitioni quæ addi ſolent, ſuntq; opiniones contrariæ quæ cōtradictorie aduerſantur. Patet impoſſibile eſſe, ſimul idem eſſe, atq; non eſſe eundem exiſtimare, habebit enim contrarias opiniones ſimul profecto, qui circa hoc eſt deceptus. Quapropter omnes qui demonſtrant ad hanc opinionem ultimam demonſtrationes reducunt. Hæc enim principium eſt natura cæterarum etiam omnium dignitatum.

xxv (Patet igitur tale principium firmiſſimum omnium eſſe.) Tale, ideſt principium, quo falli non licet, quod quidē notiſſimum eſt, nec poſitum. Sed ubi docuit quale debeat eſſe firmiſſimum principium, deinde quod ſit hmōi principium exponit, idq; eſſe ait principiū cōtradictionis. (hoc uidelicet fieri non poſſe, ut idem ſimul adſit & nō adſit eidem ſecundum idem. addantur autem cętera cuncta, quæ ad diſſerendi difficultates dimouendás olim determinauimus.) Sunt autem hęc ea ex quibus contradictio conficitur. de quibus in ſophiſticis Elenchis meminit. quo in loco contradictionem eſſe definiuit eiuſdē & unius rei non nominis. aut ſi nominis non æquiuoci neq; uniuoci, ſed eiuſdem per idem & ad idem, & eodē modo eodemq; tempore. Prætere a quidquid dixit in libro de enunciatione in mentione contradictionis, & quæcunq; in captiones ſophiſtas definiuimus ea cuncta hoc in loco ſignificat cum ait: (ad diſſerendi difficultates dimouendas.) hoc itaq; principiorum firmiſſimum eſſe ait. Ac propterea inquit, quod habet prædictam definitionem ſeu conditionem. Poſitum eſt autem hoc eſſe firmiſſimū principiū, quo falli nemo poteſt. (Fieri enim non poteſt, ut quiſpiam) ideſt, omnino, nanq; fieri non poteſt, ut idem eſſe atq; non eſſe quiſq̃ putet, & in hoc decipiatur. Nam ut fieri non poteſt, ut idem ſimul adſit, & non adſit, ſic ut quiſq̃ circa hoc decipiatur, idemq; eſſe & nō eſſe putet, hoc enim eſt quod ait: (fieri.n. nō poteſt ut idē eſſe quiſpiam atq; non eſſe exiſtimet.) Porro fieri non poſſe, ut quiſq̃ idē eſſe & non eſſe putet, ut quidam Heraclitum dixiſſe auctores ſunt, iis quæ protinus ſubiicit demonſtrare conatur. (Non enim eſt neceſſe quæ quiſpiam dicit, ea ita eſſe ipſum exiſtimare.) Ita licet hoc fuerit ab Heraclito dictum, ut quidā credidere, nō tamen eſt neceſſe, ut ſi hoc dixerit, protinus etiam exiſtimauerit. Haud enim quæcunq; dicimus, ſic item ſe habere putamus. Facile nanq; & cuiuis in promptu eſt dicere contradictionem eidem adeſſe. ut autem rem ſic ſe habere quiſq̃ putet fieri minime poteſt. ut qui diem lucere conſpicit, nullo is tamen negotio noctem eſſe affirmare ualet. At rem ſic ſe habere nemini putare licet. Fieri autem non poſſe, ut idem eſſe & non eſſe putetur, quo principium notiſſimum eſſe confirmatur, cōtradictionem uidelicet ſimul eſſe ueram, cum per ipſum falli non liceat, ad hunc modum arguitur: (Si autem fieri nequit, ut contraria ſimul inſint eidem) coniunctio illa autē uacat. dictio enim plena eſt, uel ſi ad hunc modum ſcribatur: Si fieri nequit, ut contraria ſimul inſint eidem. Cuius ſenſus eſt huiuſmodi, cum fieri non poſſe aſſumpſiſſet, ut eidem ſimul contraria inſint, hoc uelut manifeſtum uſurpans, fieri non poſſe demonſtrat, ut quiſq̃ contradictionem ſimul eſſe uerā exiſtimet. putare enim hoc adeſſe, oppoſita opinio eſt, ei qua idem nō adeſſe putatur. At oppoſita ut eidem adſint fieri neutiq̃ poteſt. hoc.n. uel aut noto & confeſſo utitur. pugnare autem inter ſe contradictionis opiniones pluribus uerbis in calce libri de enuntiatione confirmatum eſt. Sed ubi contraria eidem adeſſe non poſſe dixit illud addidit: (Addātur & huic propoſitioni, quæ addi ſolēt.) ſic ut di

contradictione loquens, cum dixiſſet fieri non poſſe, ut eidem per idem ſimul quidq̃ adeſſet, & non adeſſet, addēda eſſe dixit poſt illud per idem, quæ addere cōſueuimus, dum laqueos, & decipulas ſophiſtarum euitamus. quibus iſti inſtructi ſententiā hanc demoliri conātur. idem adeſſe & non adeſſe eidem oſtēdentes, uel per aliam & aliam partem, uel in alio tpe uel ad aliud. & aliud uel deniq; aliter & aliter, ſic in cōtrariorum inquit definitione omnia ſunt addenda, contraria enim eidē adeſſe ſimul & per idem, ac eodem modo nequeūt. Quod ſi nemini putare licet, idē ſimul adeſſe & non adeſſe, indubitata profecto fuerit ſententia illa, fieri non poſſe ut contradictio ſit ſimul uera. Illud autem: (Habebit enim cōtrarias opiniones ſimul profecto, qui circa hoc eſt deceptus.) huiuſmodi eſt: nam qui idem eſſe, & non eſſe putat, & in hoc decipitur, ut putet ſimul eſſe, quæ non ſunt ſimul, huic profecto contraria inſunt. cōtraria enim ſunt inter ſe, opiniones contrariæ, hoc autem poſitum eſt fieri non poſſe. quo & concluſo demōſtrato ait: (Quapropter omnes, qui demonſtrant, ad hanc opinionem ultimam demonſtrationes reducunt, hæc enim principium eſt natura cæterarum etiā omnium dignitatum.) Omnes dicit demonſtrātes ſermonem ſuum referre in hoc ultimū principium per ſe notum & manifeſtum, ac indubitatum. qui enim de re quapiam edifferunt, ii ad aliquid demoliēdum non putant pluribus uerbis opus eſſe, ſi eius quod impugnant, conſequens eſſe demonſtrauerint, contradictionem ſimul eſſe ueram. quod uero ait hoc dignitatum ſeu ſententiarum principium eſſe, non ſic accipi debet, quaſi principium ſit eas demonſtrandi. cum ſententiæ demonſtratione nō indigeant. Tunc enim non eſſent nec ſententiæ, nec principia, ſed quoniam ſæpe ad illarum confirmationem & fidem hac præterea ſententia utimur. confirmantes enim quæ ſunt eidem ſimilia, inter ſe quoq; ſimilia eſſe, illud aſſumimus. Aliter enim non eſſent inter ſe ſimilia, quod ſi non ſunt inter ſe ſimilia, ne uni quidem cuipiam eidem ſimilia fuerint. Sed potius illi erunt diſſimilia quemadmodum inter ſe. at poſitum erat, eſſe illi ſimilia, eadem igitur eidē & ſimilia & non ſimilia erunt. quo ſermonem referētes, ut ad id quod fieri non poſſe conſtat, opem tuliſſe putamus ſententiæ dicenti, quæ ſunt eidem ſimilia, inter ſe quoq; diſſimilia ſunt.

Sunt autem quidam, qui uti diximus fieri poſſe dicunt, ut idem ſit, atque non ſit, & ita exiſtimetur. Atq; hac ſentētia naturalium quoq; complures utuntur, nos uero nunc, ut impoſſibile id accepimus, ſimul inquam eſſe, atq; non eſſe. & per idipſum principiorum omnium hoc firmiſſimū eſſe oſtendimus. At ſunt qui ob ruditatem & hoc demonſtrādum eſſe cēſent. Eſt, enim profecto ruditas non diſcernere quorum quærere, & quorum non quærere demonſtrationem oportet. Omnino nanque fieri nequit, ut omnium ſit demōſtratio, in infinitum enim erit abitio, ut neq; hoc pacto ſit ulla penitus demonſtratio. Quód ſi quorundam demonſtrationem quærere non oporteat, quod magis tale principium eſſe cenſent, aſſignare ſane non poſſent.

(Sunt autem quidam, qui, uti diximus, fieri poſſe dicunt, ut idem ſit atq; non ſit, & ita xxvi
exiſtimetur.) Poſtq̃ contradictionis ſententiam firmiſſimam eſſe docuit, qm̄ nonnulli rem aliter habere dicebant, qui quidem ſic aiebant, non ſic tamen ſentiebant, alii uero negabant impoſſibile eſſe idem & eſſe & non eſſe, idcirco hoc fieri non poſſe, quemadmodum demōſtratum eſt, latius per uerba quæ ſequūtur, in ipſos ediſſerit, qui fieri poſſe dicebant, ut idem ſimul eſſet & non eſſet. quod fieri non poſſe demonſtratū eſt. Si enim propterea fieri poſſe negatur, ut idem eſſe & non eſſe putetur, quod contraria

ſimul ineſſe nequeant, utiq; ſi contraria ſimul ineſſe poſſunt, poteſt etiã quiſpiam rem ſic habere exiſtimare, ſi quidem uerum eſt. In qua opinione Heraclitus fuiſſe traditur, qui contraria eſſe eadem inter ſe tradebat. Nam qui diſſerunt in propoſitum illud, fieri non poſſe, ut contraria eidem adſint, quo demonſtrari uidetur, neminem idem eſſe atque non eſſe putare poſſe, ii poſſunt ad hunc modum diſputare. (Atq; hac inquit, ſententia naturalium quoque complures utuntur.) ut Heraclitus a quibuſdam putatur. quod eorum quoque ſententiæ conſentaneum eſt, qui rem, qualis uidetur, talem eſſe dicebant. cuius opinionis Democritus & Protagoras fuiſſe uidentur. Nam cum quibuſdam de eodem contraria uideantur, ſi res, ut uidetur, ſic ſe habet, utique in eodem oppoſita & contraria inerunt. (Nos uero inquit, nunc ut impoſſibile id accepimus, ſimul inquam eſſe atque non eſſe.) Principium contradictionis firmiſſimum ac notiſſimum hoc eſſe confirmat, quia ut manifeſtum ſumitur fieri non poſſe, ut idem ſimul ſit atq; non ſit. ex hoc enim quod fieri non poteſt, ut idem ſit atq; non ſit, ſequitur non poſſe contraria eidem adeſſe & ſimul adeſſe putari. quandoquidem hæ opiniones contrariæ ſunt. Quoniam igitur nos hoc aſſumpto contradictionis ſententiam firmiſſimam eſſe & notiſſimam demonſtrauimus, quibuſdam uero fieri poſſe uidetur, ut idem ſit atque non ſit, ex quo ſequitur contradictionem ſimul eſſe ueram, qui quidem cenſent nos hoc principium demonſtrare, non autem ut ex ſe notum accipere, idcirco hos impugnaturus primum teſtatur eos ignoratione reſolutoriorum poſtulare, ut id principium demonſtretur. In reſolutoriis enim, quæ nam demonſtrari poſſint, quæque ſecus docetur, atque per ſe nota ac indemonſtrabilia, tolli ſi infinite progrediantur. Quod ſi demonſtrationem eſſe dederint & eſſe aliqua, quæ demonſtrationem non admittunt, conceſſerint, rogandi ſunt, quod nam principium minus hac ſententia demonſtrationis indigere putent. conſtat enim eos nullum dare poſſe. Illius autem: (ut neque hoc pacto ſit ulla penitus demonſtratio.) Duplex poteſt eſſe ſenſus, uel enim hoc ideo dictum eſt, quia demonſtratio tollitur, tum ſi negetur ex ipſis aliqua uera & probabilia eſſe, tum ſi abſque fine procedatur. Neque enim is tantum demonſtrationem tollit, qui eius principia tollit, ſed etiam qui omnia demonſtrari poſſe præcipit. Vel ſenſus eſt: ut ad hunc modum non ſit demonſtratio.

Licet tamen hoc quoque demonſtrare redarguendo, impoſſibile inquam eſſe, atq; non eſſe, ſi modo is qui contendit quippiam dicat. Quod ſi nihil dicat, ridiculum eſt, profecto ad eum rationem quærere, qui nullius rationem habet, ut rationem non habet, talis enim homo perſimilis iam eſſe uidetur, ut talis eſt plantæ, demonſtrare autem redarguendo, & demonſtrare, differre dico. Qui nanque demonſtrat, uidebitur id quod initio quæritur poſtulare. Si uero alius ſit huius cauſa, redargutio non demonſtratio erit.

xxviii (Licet tamen hoc quoq; demonſtrare redarguendo impoſſibile inquam eſſe.) Poſtq̃ eos inſectatus eſt, qui principium illud non poſſe idem ſimul eſſe, & non eſſe demonſtrandum cenſebant, ac proinde demonſtrationem amoliebantur, redarguẽdo tamen ipſum demonſtrari poſſe ait, non quidem ſimpliciter, ſed ita demum, ſi is qui ambigit, quidq̃ dixerit & nominauerit, & ſermone fuerit uſus, & dictis ſuis aliquid ſignificauerit, atque ad rogata reſponderit. Si enim conticuerit, nec reſponderit quidq̃, riſu erit excipiendus, qui contra hunc diſputauerit, quique tacentem redarguere cona-

bitur, & contra negantem hoc principium ediſſeret, hoc eſt enim quod ait: ( ut ſermonem non habet, )qua uidelicet ſermone caret, hac ipſi quidq̃ ſignificari, ridiculum eſſe. Illud nanque:( Talis enim homo perſimilis eſſe uidetur, ut talis eſt, plantæ iam) Huiuſmodi eſt:Iam enim talis qua eſt talis, ſimilis eſt plantæ. Deinceps diſcrimen inter demonſtrationem redarguentem & demonſtrationem ſimplicem exponit. Nam qui ſimpliciter demonſtrat, is aliqua ſumit, quæ priora & notiora ſunt, eo quod demonſtratur, & ſic propoſitum conatur demonſtrare. At nihil neque prius neque notius, ut dictum eſt, accipi poteſt, hoc ipſo principio, ut facile intelligatur ipſum demonſtrari nomine poſſe. Præterea qui ex ſe ſumit & ponit quamlibet rem id eſſe quod ipſe nominat, uel non eſſe, principium petere uidetur, & quod quæritur aſſumere. De hoc enim quæſtio eſt, redargutio tamen quoniam ad alterum conuincendum pertinet, & ex iis probat, quæ aduerſarius ponit, eſt enim radargutio ſyllogiſmus in contradictionem per interrogationem adigens, idcirco effici per talia poteſt. Huiuſmodi enim argumentatio non colligit ex primis, neque principium ex ſe ſumere quiſq̃ uideri debet, ſi aduerſarius rem omnem id eſſe quod eſſe dicitur, uel non eſſe conceſſerit. Huius enim cauſa is eſt, qui ex ſe nota demonſtrari poſſit, quiq; hæc concedere inuitus cogitur, quæ ſi demonſtrator ſponte ſua poſuiſſet, principium petere fuiſſet uiſus. Nam ut Theophraſtus in libro de affirmatione auctor eſt, huius ſententiæ demõſtratio uiolenta eſt & præter naturam.

Principium autem eſt ad talia cuncta, non autem eſſe quippiam dicere, aut non eſſe cenſere. Id enim forſitan quiſpiam poſtulationem eius eſſe putauerit, quod ab initio quæritur, ſed & ſibiipſi & alii quippiam ſignificare, non enim neceſſe eſt eſſe, ſi quippiam dicat. Quod ſi nihil dicat, tali homini, neque ſibi ad ſe oratio, neque ad alium erit. Si uero id quiſpiam dederit, erit tunc demonſtratio, iam enim erit aliquid definitum, ſed cauſa eſt non qui demonſtrat, ſed qui ſuſtinet, tollendo nanq; orationem utitur nimirum oratione.

( Principium autem eſt ad talia cuncta aut non eſſe quidpiam dicere, aut non eſſe xxviii
cenſere. ) Syllogiſmi redarguentis, quique ad alterum conuincendum pertinet in demonſtratione huius ſentẽtiæ, principium eſſe ait: petere ab aduerſario, ut dicat eſſe quidpiam, uel non eſſe, id eſt, interrogandus eſt aduerſarius num res omnis id eſſe quod dicitur, uel non eſſe ipſi uideatur. exempli cauſa: homo eſſe homo uel non eſſe, & pari ratione equus, & canis & alia. Sed poſtquam dixit hoc eſſe principium, & hanc propoſitionem ab aduerſario eſſe petẽdam, ut ab ipſo ſumatur, uideri poſſe ait, qui hoc ediſſerit, principium ſumere, & quod quæritur cenſere. Nam qui de propoſita ſententia inquirit, is non concedit unumquodq; id eſſe uel non eſſe, quod dicitur, ſed eſſe & non eſſe. hoc enim eſt quod ipſe quærebat: quod qui ſumeret, hunc principium petere adiecit, quamobrem hac ommiſſa interragatione tranſit ad aliam. Dictio autem aptior eſſet ſi pro illo: (id enim forſitan quiſpiam poſtulationem eius eſſe putauerit, quod ab initio quæritur.) ſcriptũ eſſet, ut in nõnullis exẽplaribus habetur, ( hoc quidem fortaſſe quiſpiam. ) Quanquam in quibuſdam ad hunc modum ſcribitur: ( Principium autem eſt ad talia cuncta non aut eſſe quidpiam dicere, aut non eſſe cẽſere.) quo quidem modo ſenſus eſſet illuſtrior. Rogãdum igitur aduerſarium eſſe ait, num cum loquitur, per ea quæ dicit, quæque nominat, tum ſibi, tum alteri quidquam ſignificet, ſitque aliquid id cuius nomen pronunciat, & quod ſignificare

uolens id nomen appellat,atque profert. Nam qui negat quidquam ſignificari per ea, quæ dicit atque reſpondet, is neque ſecum, nec cum alio loqui ualeat. Neque enim intellectus erunt aliquid ſignificantes,quibus pro nominibus, & ſermone ſecum utantur, ſi enim ſignificarent aliquid, liceret utique nomina rebus ab ipſis ſignificatis imponere, & ſic uox ſignificans eſſet, ad hunc autem modum ipſe ſe non uti ſermone confiteretur. Eſt enim ſermo uox ſignificatiua. Eadem ratione ſermonem de medio tolleret,ſi nihil magis ſe ſignificare,q̃ nõ ſignificare diceret. Si ergo cum loquitur,nihil ſignificet,ne diſputatio quidẽ fuerit, rurſus enĩ plantæ is ſimilis afficietur. At ſi quidq̃ dederit, & iis quæ dicit aliquid ſignificari conceſſerit, licebit hoc ſumpto propoſitum redarguere. Nam pro redargutione demonſtrationem dixit. Qui enim hoc concedit aliquid, ſtatuit definitque, ut qui definitum quidquam eſſe concedat id quod uno quoque ſermone ſignificatur. Nam indefinitum eſt ac indeterminatum quod nihilo magis eſt hoc q̃ illud, aut definitum fore ait hoc ipſum quod conceditur, aliquid ſcilicet ſignificare. Hoc igitur conceſſo demonſtrare, hoc eſt redarguere licebit. cuius redargutionis cauſa in eo eſt, qui redargutione conuincitur, non in eo qui redarguit. Ille namq; ſuis uerbis conuincitur. Nam ſi quis demonſtraturus,fieri non poſſe, ut eſſe & non eſſe ſimul de eodem uere dicatur, ex ſe aſſumeret ſermone quidquam ſignificari, idque conſtitueret definireque, merito is principium petere uideretur. At quoniam qui poſitione illa oppugnatur,is hoc concedere cõuincitur,idcirco ille dum ſermonem tollit redargutionis eſt cauſa. Nam qui rem omnem nihilo magis ſic, q̃ ſic ſeſe habere contendit, hoc enim eſt contradictionẽ tollere, is profecto ſermonem tollit. At ſermonem tollens, ſermone tamen utitur. Hic eſt enim ſenſus illorum uerborum: ( Interim ens orationem, ſubſtinet orationem.) Docet autem hoc in loco, qui ſe dum loquitur,nihil ſignificare ait, hunc ſermonem tolli profiteri. Si enim ſermo eſt, utique aliquid eſſe determinatum ponitur. Nec uerum eſt quanlibet rem non magis hoc eſſe,quam illud. Cæterum cauet Ariſtoteles, ne huius principii demonſtrationem proprie fieri fateri uideatur. Poſitum eſt enim, nec id demonſtrari poſſe, & eſſe omnium ſententiarum principium.

Præterea qui hoc conceſsit, aliquid eſſe uerum abſq; demõſtratione conceſsit,quare nõ omne,& ita, & non ita ſe habet.

xxix ( Præterea qui hoc concedit, is quoque uerum eſſe aliquid concedit, abſque demonſtratione. ac proinde non res omnis, ſic & non ſic habet.) Senſus eſt: Si quis loquentem ſermone ſuo quidquam ſignificare conceſſerit, tunc demum redargutioni locus erit, qui enim hoc conceſſerit, aliquid exponet ſtatuetque, nec dicet non magis hoc, quam oppoſitum. Nam dum hoc concedit, non dicit, ſermo non magis quidquam ſignificat, q̃ non ſignificat. Sed concedit aliquid ſignificare, quod ipſe expoſuit, dicens: ( Primum igitur patet. ) & quæ ſequuntur. Vt enim ſi quis nihil magis ſignificare, q̃ non ſignificare dicat, ſermonem tollit, ita ſi quis non magis quidquam hoc eſſe, q̃ non eſſe dixerit. Cæterum qui hoc ſemel conceſſerit, hũc redargui ſe, ſubiectis deinceps uerbis demonſtrat exponitque. hic igitur, non qui hunc interrogat cauſa eſt redargutionis. Si hoc enim ipſe a ſe ſponteque ſumeret, uideri ut diximus poſſet, principium petere. Reſpondens igitur eſt in cauſa qui uel ſermonem tollere conuincitur, aut repugnantia ſuæ poſitioni reſpondere, cuius rei cauſam ſubiecit, quod ſermonem per poſitionem tollat. Nam qui rem quanque non magis

hoc quam oppoſitum eſſe ait, ſermonem ipſum demolitur, ut enim extera ſic & ſermonem non magis eſſe, quam non eſſe dicet, quod quid aliud eſt, quam ſermonem tollere! eſt enim ſermo uox ſignificatiua, hic autem ſermonem non magis ſignificare, quam non ſignificare contendit, ut dubium non ſit, quin ſermonem de medio tollat, quod quidem dicere uidetur, qui qualibet in re contradictionem ſimul ueram eſſe poſſe tradit. Tollens igitur ſermonem poſitione, concedit eundem iis, quæ reſpondet, dicens enim ſermonem ſignificare, ſermonem eſſe ſtatuit, ita quod per poſitionem tollit, hoc ponit reſpondendo.

Primum igitur patet id ipſum eſſe uerum, nomen inquam eſſe hoc, aut non eſſe ſignificare, quare nō omne, & ſic, & nō ſic ſe habet.

( Primum igitur patet id ipſum eſſe uerum nomen inquam eſſe hoc aut non eſſe ſi- xxx
gnificare. ) Primum inquit, ſi dicta quidquam ſignificare concedatur, uerum eſt, qui aliquid eſſe dicit, hunc quidquam ſignificare, & pari ratione qui aliquid non eſſe ait: non autem ſignificare & non ſignificare. quanquam ipſe nomina dixit, & eſſe, ac non eſſe. quod ſi in his uerum eſt ſignificare, non uerum autem non ſignificare, nō igitur cunctis in rebus affirmatio negatioq; uera fuerit, quia nihil ſignificare, cum ſit ipſius ſignificare negatio, minime in iis uera eſt, quæ aliquid ſignificare conceduntur. Nam ſi non ſignificat, non utique amplius relinquetur ipſum ſignificare, quod conceditur, ac proinde ſermo tolletur. Sed cum diceret: ( Primum igitur patet ipſum eſſe uerum nomen inquam eſſe ſignificare, ) adiecit: ( hoc ) quo innuitur quod ſignificat id quampiam determinatam naturam ſignificare. Nam omnino qui uel ſibi uel alteri quidquā ſignificat, is hoc aut illud ſignificat. Aliquod enim entium ſignificat, & diſcrepans ab aliis quæ ab ipſo nō ſignificentur, neque a cunctis eadem, nec rurſus ab uno cuncta ſignificantur.

Præterea ſi nomen homo ſignificat unum, ſit illud animal bipes, Atque hoc pacto id unum ſignificare dico, ut ſi hoc eſt homo, id ſit animal bipes, quicquid ſit homo. Nihil autem refert, & ſi plura ſignificare quiſpiam dixerit, modo ſint definita, poni nanque poterit in unaquaque oratione nomen, ueluti ſi dixerit hoc nomen homo non unum, ſed plura ſignificare, quorum unius quidem hæc una ſit oratio, animal bipes, cæterorum autem aliæ plures quidem, at numero definitæ. In unaquaque nanque orationum poni nomen proprium poteſt, Quod ſi poni non poteſt, ſed infinita ſignificare dicet, patet orationem non eſſe. Non enim unum ſignificare eſt omnino, nihil ſignificare. Si uero nomina non ſignificent, hominum inter ſeſe & ad ſeipſum cuiuſque uere ſublata eſt diſputatio, fit enim ut nihil is intelligat, qui nihil intelligit unum. Quod ſi unum quid intelligi poſsit, illi poni nomen poterit unum.

( Præterea ſi nomen homo ſignificat unum, ſit illud animal bipes. ) Poſtquam xxxi
ſumpſit nomina & nominum quodque hoc ſignificare, & his docuit, qui id con-

ceſſerit, ei non amplius licere dicere, non magis hoc quam oppoſitum ipſius, nunc hoc accomadato in nihilo fieri poſſe docet, ut contradictio ſimul eſſe uera reperiatur, quod quidem pluribus uerbis dicit demonſtratque, propterea quod non ſolum quibus propoſitum demonſtrat aſſumit, ſed eadem etiam aſſumpta confirmat, ut merito aſſumpta eſſe intelligantur, quo fit, ut dictio paulo habeatur obſcurior. Argumentationis tamen hic eſt intellectus, ſi unum quodque nomen ſignificat, unum quidpiam ſignificat, quod enim ſignificat, id aliquid ſignificat, ipſum autem aliquid unum eſt. nam & ſi æquiuoca nomina de multis prædicentur, non tamen qui tali nomine utitur & ipſa quidquam ſignificat, is omnia illa ſimul ſignificat, nomina igitur differentia, nec idem ſignificantia, atque id quod proponitur, cum non ſignificent unum, haud dubie de illo non prædicabuntur. Nam ſi nomina res diuerſas ſignificantia de eodem uere dicerentur, iam illius non eſſet una natura. Homo autem & non homo nomina diuerſa ſunt, nec ipſis res eadem appellatur, cum de eodem minime prædicentur, nec ſignificatum non hominis uere de hominis ſignificato dici poteſt. Siquidem nomina ipſa diſcrepant inter ſeſe, nomina uero diuerſa diuerſarum rerum ſunt ſignificantia, & unius rei quodque, uniuſque naturæ. Nam quod ab homine ſignificatur, ut diximus, non eſſet unum, ſi non homo de ipſo diceretur, quod rem diuerſam ſignificat, quæ ratio ſimilis in cæteris omnibus reperitur, quod ſi horum nominum ſignificata ſimul eſſe nequeunt, utique negatio, quæ hominem non eſſe hoc dicit, uera eſſe non poteſt ſimul cum affirmatione, quæ hominem hoc eſſe ait. Atque argumentationis quidem hic eſt intellectus, quod uero ad dictionem pertinet, ſi homo inquit, nomen aliquid unum ſignificat, ſumatur id quod ſignificat, ſitque animal bipes. Deinceps exponit, quid ſit nomen ſignificare unum, cum ait: (Atque hoc pacto id unum ſignificare dico, ut ſi hoc eſt homo, ſi quidquam homo eſt, hoc eſt hominis eſſe.) unum ſignificare hoc eſſe ait, ſi homo ſignificat hoc, hoc enim ſubaudiendum eſt, cum ait:(Si hoc eſt,) quidquid homo fuerit, hoc erit ipſi hominem eſſe, id eſſe uidelicet quod homo ſignificat. Si homo igitur unum ſignificat, animal ſcilicet pedeſtre bipes, nullus erit homo, quin ſit animal pedeſtre bipes. Porro quid ſignificetur definit, declaratque, ubi docuit, non ſi quidquam de aliquo prædicatur, protinus hoc unum ſignificare, ut in progreſſu dicet. Neque enim ſi album de Socrate prædicetur, ſtatim Socrates & eſſe Socratis ab albo ſignificabitur. Quæcunque igitur ita dicuntur, ut unam naturam unamq; ſubſtantiam ſignificent, quemadmodum ſeſe habent ea, quæ in quid eſt prædicantur, ea ut unum ſignificantia ſumuntur. Et ad hũc modum ſingulis nominibus unum ſignificatur. At ne quis unum numero & non potius unam naturam ipſum dicere putaret, iccirco quomodo dixerit unum ſignificat exponit, ſi enim homo animal bipes ſignificat, utiq; hominis eſſe in eo conſiſtit, ut ſit animal bipes, Sed quoniam aſſumpſerat ſi quodlibet nomen unum ſignificat, unum fore ſignificatum, nihil referre ait ad propoſitam quæſtionem, unum ne dicas an plura, ſed determinata a ſingulis nominibus ſignificari. quoniam non nulla æquiuoca unum erunt, cum liceat ſignificatorum cuique proprium nominis ſignum imponere, ut fieri ſolet in æquiuocorum partione. Si quis enim indeterminata & infinita ſignificari dixerit, incommodum inde conſequi demonſtrabitur. Nam qui hoc aſſumit, is nominibus quidquam ſignificari negabit, &

omnino ſermonem tollet, quoniam ſi nullum nomen id magis ſignificare dicatur, de quo dicitur, q̃ quoduis aliud, profecto nihil ſignificare dicetur. Cur enim hoc magis, q̃ quoduis aliud? & cur magis hoc ab hoc ſignificabitur, q̃ a quocunque? cum omnia nomina ſignificent infinita. Si ergo unumquodq; nomen plura, ſed determinata ſignificare dicas, certe eorum quæ communi uocabulo ſignificantur, cuiuſque ſua ratio fuerit. Exempli cauſa: ſi homo de animali ac de imagine prædicetur, cum homo animal ſignificauerit, ratio ſignificanti erit animal pedeſtre bipes. cum uero imaginem, monimentum huiuſmodi ſubſtantiæ, ac eodem pacto ſi quidq̃ aliud ſignificaret, illius quoq; ſua eſſet ratio. Itaq; ſi unius nominis determinata fuerint complura ſignificata, quorum diuerſæ rationes habeantur, ſignificatorum cuique ſuum ſignum propriumq; nomen imponere licebit. quod unum tantum ex eis ſignificet, quæ diuerſas rationes habent. Etenim ſi finita ſunt, mente ac cogitatione complecti poſſunt, & ſingula ſuo ſigno atque uocabulo donari, quod nihil aliud q̃ id cui datur ſignificet. At indito ſuo cuiq; rei uocabulo, rurſus diuerſa erunt ſignificata nominum ad hunc modum diſcrepantium. quam ob rem hoc eſſe, & hoc idem non eſſe diuerſis uocabulis ſignificabuntur. Siquidem hæc inter ſe eadem non ſunt. Sed poſtq̃ fore dixit, ut ſi eorum quisq̃ qui uno quoq; uocabulo multa ſignificari dicunt, definita ea eſſe conceſſerit, eodem ratio redeat, atque initio, ut ſcilicet uno uocabulo res una ſignificetur, nam cum multarum rerum cuique proprium imponatur uocabulum, nomen, quod initio inditum erat, exempli gratia, homo unam tantum rem, quæ supereſt ſignificabit, hæc igitur effatus, in eo protinus edifferit, qui cuiusq; nominis infinita ſignificata eſſe tradebant. Niſi enim ait poſitum, hoc eſt, cõceſſum fuerit, finita eſſe, quæ ab uno quoq; uocabulo ſignificantur, ſed infinita, rurſus ſermo ad hunc modum abolebitur. Nobis enim poſitum eſt, orationem perinde atque nomen uocem eſſe ſignificantem, At iis qui uno quoq; infinita ſignificari aiunt, oratio nihil ſignificat. quod enim neq; unum, neque determinatum quidq̃ ſignificat, id ne ſignificat quidem omnino. Nam quicunque ſignificat, aliquid certum ſignificat. Porro ſi nihil nomina ſignificent, ſermo iterum tollitur, nec licet in alterum diſputare. quamuis enim uno quoque nomine plura, ſed determinata ſignificentur, non tamen idcirco unum quiddam nomine ſignificari tollitur. Siquidem ex iis, quæ nomine ſignificantur quoduis unum eſt, & quot ſignificata, tot unitates habentur. quod in infinito uerum eſſe non poteſt, quippe cum ne numerus quidem ſignificatorum eſſe poſſit. Sed his commemoratis, ſubiungit: (Et ad ſe ipſum cuiusq; uere ſublata eſt diſputatio.) id eſt tacita, etiam intellectio tollitur. Nemo enim intelligere ualet, ut non unum intelligat. Nam ſi liceret unum intelligere, poſſet utique huic intellectioni nomen aliquod propriumque ſignum imponi. ac proinde fieri poſſet, ut unum quiddam quouis nomine ſignificaretur. Itaque ubi ſermonem iſtorum ſententia tolli oſtendiſſet, ut incommodum exaggeraret, ne intellectionem quidem relinqui demonſtrauit. Cæterum cur nam ſi quolibet uocabulo multa, determinata tamen ſignificentur, ſermo non tollitur, licet non ſit unum ſignificatum, ſi uero infinita, perit? Num quia omne determinatum circumſcriptumq;, quodammodo unum eſt. ut unum quoddam modo ſignificet, quod plura, ſed definita ſignificat. Propterea quod hæc circumſcribere liceat, & a non ſignificatis ſecernere, & hæc eſſe ſignificata dicere, quod fieri in infinitis non poteſt? An quia plura, ſed determinata ſignificare hoc eſſe uideri poteſt, quod aliquid ſignificare, propterea quod

omnia ſignificata ſumpta, inter ſe diſtingui poſſunt, & propriis uocabulis definiri, at ſi uocabulum quodque ſignificet infinita, nullum ſignificatum proptio nomine ac ſigno notari poteſt, quo fit, ut nomina ipſis indita nihil quidq̃ ſignificent, quippe quæ non de iis magis prædicari ualeãt, quibus impoſita fuerint, quam de cæteris. Præterea ſi quodlibet nomen infinita ſignificat, ſingula nomina eadem ſignificabunt. At ſi cuncta ſint eorundem ſignificãtia, omnis diſputatio; omnisq; ſignificatio peribit. Si enim ponatur cuncta nomina eadem inter ſe ſignificare, nullum ipſorum quidq̃ ſignificabit, perinde eſt enim affirmare unum quodq; ſignificare omnia, ac ſi nihil ſignificare dicatur. Sed non eſſe infinita cuiuſq; nominis ſignificata, licet ad hunc modum, utiq; probabiliter demonſtrare. Si homo infinita ſignificat, cum non homo in infinitis habeatur uel ipſum quoq; ſignificabit, ac proinde qui hominem dixerit, non hominem etiam ſignificauerit, uel certe ſi hoc eſt abſurdum, aliqua erunt plura q̃ infinita. Nam ſi infinitis, quæ ab homine ſignificari dicuntur, addatur nõ homo, ipſa efficiet copioſiora. Itaq; infinita aliquibus erunt pauciora. Iam nomen hoc infinita ſiue ſignificat itidem non infinita, unumquodq; nomen non magis infinita, q̃ non infinita ſignificabit, ſiue non hoc ſignificat, primum non in quocunq; affirmatio uera eſt, in eo & negatio. Deinde quod hoc nomine nõ infinita ſignificatur, extra infinita reperietur, infinitaq; plura cum hoc, q̃ ſeparatim erunt.

Sit igitur hoc ut in principio diximus, nomen inquam ſignificare quid, & ſignificare etiam unum, fieri ergo non poteſt, ut ipſum hominis eſſe, hominis non eſſe ſignificet, ſi nomen homo non ſolum de uno dicatur, ſed unum quoque ſignificet.

xxxii (Erit igitur hoc, ut in principio diximus, nomen inquam ſignificare quid, & ſignificare etiam unum.) his hoc in loco utitur quæ prius aſſumpſerat. Aſſumpſerat autem primum nomen aliquid ſignificare, deinde unum ſignificare, quod docuerat, cum diceret, etiam ſi nomen idem plura ſignificaret, modo illa eſſent certo numero contenta, poſſe ſignificatorum cuique proprium nomen imponi, quod huic cum alia natura non eſſet commune. Hæc itaque uſurpat, & nomen homo aliquid ſignificare, & unum ſignificare ponit. Si homo igitur unum quiddam ſignificat, & hoc eſt animal pedeſtre bipes, nimirum homo haud ſignificabit, non hominem eſſe. quia non hominem eſſe diuerſum eſt ab hominem eſſe, homo autem unum ſolum ſignificat. Neque enim homo & non homo idem ſunt, nec eiuſdem rei habentur ſigna, nec fieri poteſt, ut unum, unum ſit, & non ſit. (Si homo non ſolum de uno, ſed unum etiam ſignificat.) Præfatus fieri non poſſe ut hominem eſſe, hoc ſit quod hominem non eſſe adiecit, ſi homo ſignificat nõ ſolum de uno, ſed etiã unum.

Non enim unum ſignificare id eſſe cenſemus, dici inquam de uno. Hoc enim pacto muſicum, & album, ac homo, unum ſignificarent, quare omnia unum erunt, plura enim nomina erunt eiuſdem, atque non ut idem ſit, & non ſit eueniet, niſi uarietate nominum, perinde atque ſi eum quem nos hominem appellamus, alii non hominem uocent. At id quod dubitatur non eſt hoc, ſi fieri poteſt ut idem ſit, & non ſit homo nomine, ſed re. Quod ſi nomen homo, & nomen non homo, non diuerſa ſignificent, patet & ipſum non hominis eſſe, & hominis, non diuerſa ſignificare, quare eſſe ipſum hominis eſſe, nõ hominis erit. Vnum enim erunt, quippe cum

unum eſſe id ſignificet, quod eſt unum, ut ueſtimentum ac tunica, ſi una eorum ſit ratio. Quod ſi unum erunt, unum & hominis, & non hominis eſſe ſane ſignificant. At demonſtratum eſt diuerſa ſignificare, neceſſe eſt igitur, ſi quid uere dicitur homo, id animal bipes eſſe, id enim erat quod nomen homo ſignificabat. Quod ſi hoc neceſſe eſt eſſe, fieri non poteſt, ut nō ſit idem animal bipes. Hoc enim ipſum neceſſe eſt eſſe ſignificat, fieri inquam nō poſſe, ut nō ſit homo. Impoſſibile eſt ergo, idem hominē eſſe & hominem non eſſe uere dicere ſimul.

(Non enim unum ſignificare idem eſſe, ac dici de uno cenſemus.) Explicat hoc in loco quomodo unum ſignificare intelligi debeat. Homo enim unū eſt, propterea quod xxxiii unam quandam naturam ſignificat, non quod de uno prædicetur. cum autē naturam unam ſignificat, non poteſt aliam ſimul ſignificare. Non eſſe autem unum, quidquid dicitur de uno, eo demonſtrat, quod homo & album, & muſicum licet uere de eodem prædicari ualeant, non tamen idcirco hæc unum ſunt. Procedit autem ad hoc ipſum demonſtrandum, propterea quod de uno eodemq; de quo dicitur homo, uerbi gratia de Socrate, de hoc etiam diſputare dici poſſe uidetur, at diſputare nō eſt homo. Licet enim de quo homo dicitur, de eodē poſſit non homo per accidens prædicari, ſed non protinus hominis ſignificatum & nō hominis idem ſunt. Neq; enim ſignificare unum eo definitur, quod de uno prædicetur. quæ uero de eodem prædicantur, non protinus idem ſignificare, oppoſitis uerbis edocuit. Multa enim inter ſe diuerſa de eodem prædicantur. Nam quæ cuipiam accidunt cum diuerſa ſint tum ab eo cui accidunt, tum inter ſe, tamen de illo cui accidunt, quod unum eſt prædicantur. At non protinus omnia unum idemq; ſignificant. haud enim quia muſicum & homo de uno prædicantur, idcirco idem eſt utriuſq; ſignificatum. quoniam ſi idem eſſet ſignificatum, prorſus ut inter ſe dici de uno & unum ſignificare nihil intereſſet, eſſent utiq; ſynonyma. hoc eſt multinomina de quibus plura prædicantur. Nam hoc in loco, ſynonyma dicit pro multinomina. Sic enim idem ſignificabūt hæc plura nomina, ſi dictione tātum diſcrepent, & naturam unam ſignificet, quod fiet ſi ſtatuatur idem eſſe de uno dici, & unum ſignificare, quod ſi ita ſit, quę de eodem dicuntur ſignificabunt unum, ut multinomina ſignificant. Et eſſe ac non eſſe, ſi quiſq̃ idcirco unum ſignificare diceret, quod ualeant de eodem prædicari, ſic de eodem prædicarentur tanq̃ naturam unam ſignificantia, ut ambo nomina eiuſdem rei eſſent, idemq; ſignificarent, nec eadem res erit & non erit, ſed idem complura nomina obtinebit. Eſſe enim & nō eſſe ipſius nomina eſſent. ſi hæc nomina eſſe, quod ponantur, fieri nihil prohibet, cum nomina ex pacto ne exiſtant. Itaque eſſe & non eſſe idem ſignificabunt quemadmodum multinomina. Rurſus autē multinomina uocat æquiuoca, cum ſupra eadem ſynonyma ſiue uniuoca nuncupaſſet, quod ſubiectis his uerbis declarat: (ut ſi quem nos hominem appellamus, alii non hominem uocent.) Tunc enim nomen illud non homo non eſſet hominis negatio, ſed idem atque homo ſignificaret. Non eſt autem hoc quod indagamus, utrum eidem rei poſſint ambo hæc nomina, homo & non homo imponi, ut ipſorum diſcrimen in uoce tantum ſit, non etiam in ſignificato, ſed utrum diſcrepantibus utriuſque ſignificatis, & homine ſpeciem eam ſignificante, cuius ratio eſt animal pedeſtre bipes, non homine autem huius ſpeciei negationem, fieri poſſit, ut hæc ſimul de tali ſpecie deq; eadē prædicētur, prorſus ut idē ſit eſſe huiuſmodi ſubſtantiam & non eſſe. hoc enim ſignificat oppoſitio cōtradictoria. nō eſſe aūt cōtradictoria oppoſitio ex

accidenti. Nam qui non hominem de eo prædicari demonſtrat, de quo homo, non ſecundum hominis ſignificatum non hominem de eodem prædicari demõſtrat, ſed quñ quiddam aliud eidem accidit, de quo non homo uere dicitur; ſi ergo homo & non homo diuerſa ſignificant, ut demonſtratum eſt, nec hæc cum plura ſint, eiuſdem rei nomina ſunt, haud dubie orationes quoque diuerſa ſignificant. & quæ hominem eſſe & quæ non eſſe hominem dicit. Nec amplius hominem eſſe & non hominem eſſe idem ſunt. Sed poſtq̃ docuit eſſe aliud hominem eſſe, q̃ non eſſe hominem, propterea quod non aliud ſignificet, q̃ homo infert. (quare eſſe ipſum hominis, eſſe non hominis erit unum enim erunt.) quod quidem obſcure dictum eſt. Eſt autem ſenſus: ſi quiſq̃ dicat homine unum ſignificante uere de ipſo dici hominem eſſe & non eſſe hominem hæc idem ſignificare, dicet ut multinomina ut ueſtis & indumentum. At ſi affirmatio & negatio unum ſint, nimirum homo & non homo idem ſignificabunt. & idem erit eſſe hominem, & non eſſe hominem. At poſitum eſt & demonſtratum utrunq; diuerſum ſignificare. propterea quod ſignificantium quodq; proprium quiddam ſignificat. Cæterum uerba illa: (quod ſi nomen homo, & nomen non homo non diuerſa ſignificent, patet & ipſum non hominis eſſe & hominis eſſe non diuerſa ſignificare.) interiecta eſſe uideri poſſunt, ut illud: (quare eſſe ipſum hominis) connectatur cum iis, quæ ſupradicta ſunt. (At id quod dubitatur non eſt hoc, ſi fieri poteſt, ut idem ſit, & nõ ſit homo nomine, ſed re.) ab iis enim illud ſequi uidetur: (quare eſſe ipſius hominis) uel ab illo, quod paulo ſuperius dictum eſt. (perinde atq; ſi eum, quem nos hominem appellamus, alii non hominem uocent.) Sed his explicatis infert: (neceſſe eſt igitur, ſi quid uere dicitur homo, id animal bipes eſſe, id enim erat, quod nomen homo ſignificabat) cum ſupra dixiſſet demõſtraſſetq; unum quodq; nomen quiddam unum ſignificare, & homo eſt, aliud ſignificare, q̃ non eſt homo, cum inter ſe quoq; diuerſa ſint, & aliud eſſe affirmationem, aliud negationẽ, nunc per demonſtrata id concludit: quod demonſtrandũ propoſuerat, fieri ſcilicet non poſſe, ut in eodem cõtradictio uera eſſe reperiatur. Si enim nomen homo naturam unam ſignificet, ideſt animal ingrediens bipes, & oratio illa uera ſit, hõ eſt, hoc enim eſt, quod ait: (ſi quid uere dicitur homo) neceſſe eſt dicere animal pedeſtre bipes, quod ab homine ſignificatur, eſſe hominis eſſe, quod autem eſſe neceſſe eſt animal pedeſtre bipes, id ut non hoc ipſum ſit, fieri minime poteſt. qm̃ neceſſe eſſe ſignificat impoſſibile nõ eſſe. quod autem eſt impoſſibile non eſſe, id non eſſe tunc non eſt uerum dictu. de quo igitur dictu uerum eſt hominem eſſe, de hoc ſimul uere dici non poteſt, non eſſe hominem. quæ ratio ſimilis in cunctis reperitur. quod ſi uerum eſt, fieri non poteſt, ut de quo uere aliquid affirmatur, de hoc idem uere negetur. Cæterũ tota ratio ad hunc modum ſeſe habet: ſi nomen homo aliud ſignificat, q̃ non homo, nec iſthæc ſint multinomina, & homo ſignificat animal pedeſtre bipes, profecto oratio hæc homo eſt, aliud ſignificat, q̃ illa nõ eſt homo. nunc enim nihil intereſt. & quæ hominem eſſe dicit, hæc eſſe animal pedeſtre bipes ſignificabit, quę uero non eſſe hominem, non eſſe animal pedeſtre bipes. Quod ſi hæc ab ipſis ſignificantur, quodcunq; uere dicitur eſſe homo, hoc ut ſit animal pedeſtre bipes neceſſe eſt. Alioquin oratio, qua ipſum ſignificatur uera eſſe non poſſet. At quod eſſe animal pedeſtre bipes neceſſe eſt, id ut nõ ſit, tũc animal pedeſtre bipes, fieri nõ poteſt. hoc enim ſignificat neceſſe eſt eſſe. quod ſi fieri nõ poteſt, ne ipſum ſit aĩal pedeſtre bipes nihilo magis effici põt, ut non ſit hõ. quod autẽ eſſe nõ hominẽ eſt impoſſibile, hoc ut nõ hõ eſſe uere dicatur nunq̃ efficias. Fieri ergo nõ poteſt, ut cum hoc uerũ ſit hõ eſt, illud quoq; ſit uerũ eſt nõ hõ, uel nõ eſt homo. hoc. n. uerũ eſt in eo, quod nõ eſt hõ. quãobrem cũ affirmatio uera eſt, negatio quæ affirmationi cõtradictoriæ opponitur uera eſſe non poteſt.

Eadem eſt ratio & ſi quippiam homo non eſſe uere dicatur, eſſe enim ho-
minis, & non hominis eſſe diuerſa ſignificant. Si quidem & album eſſe, &
hominem eſſe non idem ſignificant, ſed diuerſa, multo enim magis illud
opponitur, quare diuerſum ſignificat. Quod ſi albũ dixerit unum idemq;
ſignificare, rurſus idem dicemus quod & prius eſt dictum, unum inquam
omnia eſſe, & non oppoſita ſolũ. Quod ſi hoc eſſe nequeat, fit id quod di-
ctum eſt, ſi ad interrogatum reſpondeat.

(Eadem eſt ratio & ſi quidpiam homo non eſſe dicatur.) Poſtq̃ demõſtrauit quod ue- xxx
re homo eſſe dicitur, hoc ſimul non eſſe homo uere dici non poſſe, eadem inquit ra- iiii
tione uiciſſim demonſtrare licet, quod uere nõ eſſe homo dicitur, id ſimul homo eſſe
uere non poſſe affirmari. quod enim non eſſe homo demonſtratur, hoc ne ſit animal
pedeſtre bipes neceſſe eſt. quod autẽ non eſſe neceſſe eſt, id tunc eſſe eſt impoſſibile.
Porro quod eſſe animal pedeſtre bipes eſt impoſſibile, id eſſe animal pedeſtre bipes
non eſt uerũ dictu. quod igitur homo eſſe uere dicitur, hoc ſimul non eſſe homo ne-
quaq̃ poteſt uere dici. At nõ eſſe hominem eſt negatio, eſſe autem hominem affirma-
tio. fieri ergo non poteſt, ut in eodem affirmatio & negatio ſimul ueræ ſint. Cæterum
hæc ratio poſito aliud ſignificare eſſe, quã nõ eſſe demõſtrat, quod uere nũc dicitur eſſe
albũ, id nunc eſſe album eſſe neceſſe. idemq; nõ eſſe album, eſſe impoſſibile. Conſtat
enim idem ſignificari ſiue neceſſe eſſe, ſiue impoſſibile non eſſe dicas. At demonſtra-
tionis principium ab eo ſumi ait, aliud ſcilicet ſignificare hominem eſſe, aliud nõ eſſe
hominem. quod cõfitcatur neceſſe eſt, qui contradictionem ueram eſſe dicit, & diſpu-
tationem tueri uult. quomodo autem diuerſa ſint, docet apponendo hoc nomen albũ.
Nam qui dicit eſſe album, diuerſum ſignificat, atq; is qui hominẽ eſſe dicit: qui enim
album eſſe dicit, diuerſum aliudq; dicit, q̃ qui hominem eſſe ait, non tamen oppoſitũ,
qui uero non eſſe hominem dicit, is non ſolum aliquid non eſſe hominem dicit, ſed
etiam oppoſitum, q̃ qui dicit hominem eſſe. At ſi quod minus ab homine differt, non
poteſt de ipſo uere dici, quod magis ab ipſo diſtat, quomodo uere dicetur? Nã ſi quis
album eſſe idem ſignificare dixerit, atq; hominem eſſe, propterea quod utrunq; de eo-
dem prædicetur, rurſus incommodum priſtinum obiiciemus. nõ ſolum uidelicet op-
poſita, ſed omnia unum fore, quod multis nominibus appelletur. Si unum ſunt, quæ
de uno dicuntur. nec eodem finiuntur, quod unam naturam ſignificent. quod ſi fieri
non poteſt, ut eadem ſint omnia, quæ ſignificantur ab iis, quæ de uno dicuntur, ne ipſa
quidem ſignificantia eadem fuerint. Sed diuerſorum quodq; a diuerſo ſignificabitur.
quod ſi uerum eſt, neceſſario, quod demonſtratum eſt, concluditur, fieri non poſſe ut
eſſe & nõ eſſe idẽ ſint. Si modo aduerſarius ad interrogata reſpõdere uoluerit.

Si uero ſimpliciter interrogatus negationes etiam addat, non ad interro-
gatum reſpondet. Etenim nihil prohibet ut idem & homo ſit, & album,
cæteraq; multitudine infinita, attamen interrogatus ſi uerum ſit hoc di-
cere hominem eſſe, nec ne, reſpondeat per id quod unum ſignificat, & nõ
album & magnum addat oportet. Etenim fieri non poteſt, ut accidentia
quiſpiam cum ſint infinita pertranſeat, aut igitur omnia dicat, aut nihil
illorum afferat reſpondendo. Pari igitur modo & ſi q̃ maxime idem eſt ho-
mo, & non homo, tamen interrogati ſi hoc eſt homo, non eſt reſponden-
dum eſſe hominem, & non hominem ſimul, niſi cætera etiam quæ acci-
derunt,

derunt, inſuper afferat quæcunque inſunt, aut non inſunt. Quod ſi id non facit non diſputat.

xxxv (Si uero ſimpliciter interrogatus negationes etiā addat.) Si qs rogatus ſimpliciter nunq̃ Socrates hō ſit, nihil ſimpliciter reſponderit, neq; eſſe, nec non eſſe hominē, ſed adiunxerit negationem, dicens: Socrates eſt homo, & Socrates nō eſt homo, & ſimile ad cætera interrogata reſponderit. Cauens ſcilicet, ne ſi tantum hominem eſſe conceſſerit, eo ſupra dicta ratione adigatur, ut hoc ipſum dicere nequeat, eſſe uidelicet & non eſſe hominem. Si quis enim hominem eſſe concedat, idq; uerum ſit, ſequitur, ex neceſſitate hominem eſſe, & fieri non poſſe, ut non ſit homo, ac ſi fieri nō poteſt, ne tunc ſit homo, non poſſe negationem illam non eſt homo, eſſe uerā. Si quis igitur hoc proſpecto, negationem cum affirmatione ſimul eſſe dicat, non reſpondet, ad interrogatum. tunc enim quod quæritur præſumit, quæritur enim num fieri poſſit, ut qui homo ſit, idem ſimul non ſit homo. Ille uero quod quæritur præſumit, qui quidem ipſum abſq; demonſtratione ſumit, quod neq; notum eſt, neq; manifeſtum, dum etiam manifeſta, & cunctis nota demonſtrari cenſet. ac propterea cōtradictionis principium non concedit, quod uero non reſpondeat ad rogatum, eo demonſtrat, quod licet uerum eſſet, non tamen deberet de eo, quod non quæritur uerba facere. plurima enim Socrati in confeſſo cōueniunt, ut philoſophus Athenienſis, ſimus, uentroſus, muſicus, Platonis doctor, quæ tamen omnia non recenſentur ab eo, qui num Socrates homo ſit interrogatur. Ad hæc ſi indicendo omnia quæ adſunt, reſponſio quæſiti conſiſtit, profecto ſi omnia dicere eſt impoſsibile, reſponſio etiam erit impoſsibilis. at fieri non poteſt, ut omnia quæ cuipiam adſunt recenſeantur. Porro ſi de re quapiam interrogati, nō omnia reſpondentes recenſemus, quæ illi adſunt, profecto nullum ex ipſis excepto eo, quod in quæſtione continetur, apte reſpondebimus, uel enim omnia dicenda ſunt, uel nihil præter quæſitum. Itaq; quamuis homo eſſet non homo, non tamen hoc addere oporteret. Nam ſiue idem ſunt, qui concedit hominem eſſe, hoc quoq; concedit, ſiue diuerſa, de hoc non erat quæſtio. qm̄ uel omnia quæ adſunt, reſpondere oportet, uel nihil extra quæſitū. Præterea aliorū quoq; negationes de hoc ipſo ueræ ſunt, at nō ſtatim quis num Socrates homo ſit interrogatus reſpondebit, non eſt equus, non canis. eſſet enim ſuperuacaneū, ac perinde qui reſponderet, nō eſſe nō hominē. Demonſtratum eſt enim non hominem diuerſum eſſe ab homine.

Omnino autem qui ita dicunt, ſubſtantiam quiditatemq; tollunt, omnia enim accidiſſe dicāt ipſi neceſſe eſt, & nō eſſe quicq̃ quod ſit homo per ſe, aut animal, & cui ipſum eſſe animalis, aut hominis competat.

xxxvi ( Omnino autem qui ita dicunt, ſubſtantiam quiditatemq; tollunt.) His uerbis oſtendit non poſſe in cunctis rebus dici, ipſarum quamq; nihilo magis eſſe, q̃ non eſſe. quæ quidem argumētatio in eorum ſententiam mihi facere uidetur, qui propterea cunctis in rebus nihilo magis affirmationem, q̃ negationem ueram eſſe dicebant, quia quod nunc eſt, poteſt non eſſe, & quod non eſt eſſe. Nam quod per contradictionem ſignificatur, ne in accidentibus quidem ſimul eſſe poteſt, ut demonſtratum eſt. At ſi quis dicat, idcirco contradictionem uerā eſſe quia quod eſſe dicitur, id nihilominus non eſſe poteſt, ne hoc quidem fieri poſſe docet in iis, quæ de aliquo in ſubſtātia prædicantur. Nam cum dixiſſet: ( ſubſtantiam tollunt, ) quam ſubſtātiam dixerit expoſuit, addens: (& quiditatem.) tollunt enim quicq̃ de aliquo in ſubſtantia prædicari. qm̄ quæ in ſubſtantia de aliquo dicuntur, ea non poſſunt illi adeſſe & non adeſſe. Sed neceſſe eſt, ut rei, donec perſiſtit, adſint, nec ab ea ſeparari poſſunt. Nam & ſi quiſq̃ urgeret, eoq; pre-

meret,accidentia non ex neceſsitate tunc adeſſe, cum ipſorum affirmatio uera eſt,ne
mo tamen hoc aſſereret in iis,quæ in ſubſtantia prædicantur.Ita qui contradictionem
idcirco in eodem eſſe ueram concedũt, quod idem poteſt adeſſe & nõ abeſſe eiſdem,
horum ſententia efficitur,ne cuiuſpiam ſit aliquid in ſubſtantia,& ſic adſit.Nã qui idẽ
eſſe aiunt eſſe & non eſſe,nec magis affirmationem de quauis re, q̃ negationem dici,
quia quod prædicatur eidem adeſſe & nõ adeſſe poteſt, ii quidem quantũ eſt in ipſis
faciunt,ut nullius rei quidq̃ ſit ſpecies & ſubſtantia. per quã eſſe cuiq; ſuppetit,& præ
dicari, & omnino ut nihil per ſe & in ſubſtãtia de aliquo dicatur, nihil enim ut genus
prædicabitur,neq; in quid,hoc eſt in ſubſtantia,ad ſummam neq; ut ſubſtantia & ſpe-
cies,ac ut definitio & quiditas.Si omnia prædicata etiam non adeſſe poſſunt,quinimo
cuncta ſint accidentia,nec per hos hominis eſſe cuipiam ſuppetent,nec eſſe animalis,
ideſt,neq; homo neq; animal de quoq̃ in ſubſtantia,ſiue ut ſpecies aut genus prædica
bitur,ſed ut accidẽtia.Cæterum cum diceret:(Et uere hominem eſſe aut animal eſſe)
non addidit tollũt,quia prædictum & poſitum erat.Prædixerat enim:(omnino autem
qui ita dicunt tollunt.)Illic autem:(quod quid erat eſſe non eſſe)coniunctio & deſide
ratur , ut ad hunc modum ſcribatur : & quod quid erat eſſe non eſſe, ideſt, & defini-
tionem non eſſe ,qui enim tollit ut aliqua in ſubſtantia prædicentur, is & in uniuer-
ſum omnis rei definitionẽ tollit.qm̃ definitio ex iis quæ per ſe adſunt conſiſtit. quanq̃
illud( Et uere hominem eſſe aut animal eſſe quod quid erat eſſe non eſſe.) Pro hoc
dictum eſſe accipi poteſt,hominem eſſe aut animal eſſe, non eſſe quod quid erat eſſe
cuiuſpiam, ideſt, neq; in ſubſtantia, neq; in quid eſt prædicari, ut quod quid erat eſſe
dictum ſit pro quid eſt .

Si enim eſt quippiam cui eſſe hominis competit , ei non competit non ho
minis eſſe,aut nõ eſſe hominis,& tamen hæ negationes ſunt huius. Vnũ
enim erat id quod ſignificabat,atq; hoc ſubſtantia cuiuſpiã erat,Subſtan
tiã uero ſignificare,nil aliud eſt, q̃ eſſe ipſius nihil aliud eſſe . Quod ſi eſſe
hominis ipſi competet,non ad ipſum aut non hominis eſſe, aut non eſſe
hominis accõmodabitur,aliud enim quippiam erit,quare dicant ipſi ne-
ceſſe eſt nullius rei talem orationem eſſe, ſed per accidens uniuerſa com-
petere,hoc enim ipſo ſubſtantia , atque accidens ſeiuncta eſſe uidentur.
Album enim homini propterea accidit, quod albus quidẽ eſt,ſed non eſt
id quod eſt album.

(Si enim eſt quidpiam cui eſſe hominis competit.) His uerbis docet, ſi cunctis in re- xxx
bus contradictiõ uera ſit,fieri,ut eſſe hominis nihil ſit,& omnino ut nihil in ſubſtãtia, vii
ut genus uel ſpecies de aliquo dicatur. Si enim ponatur de aliquo in ſubſtantia prædi
cari,fieri non poteſt,ut negatio de illo uera eſſe dicatur. Si qua enim res ita eſt homo,
ut homo in quid eſt de ipſa dicatur hæc non poteſt non eſſe homo, & pari ratione ni
hil poteſt non eſſe id,quod de ipſo in definitione.& ſubſtãtia dicitur . Nam ſi quid eſt
hominis genus,aut denique cuiuſpiam quiditas,hoc non poteſt ipſi non adeſſe.quod
enim uere eſt homo,hoc non poteſt ſimul nõ eſſe homo aut eſſe non homo. At ſi nõ
res,ne negationes quidẽ,quæ hoc ſignificãt ipſum uidelicet,nõ eſſe hominem.harum
enim aliqua eſt negatio propoſitionis dicentis aliquid eſſe hominem. Adiecit autem:
( Vnum enim erat id quod ſignificabat,atq; hoc ſubſtantia cuiuſpiam erat. )admonẽs
nos eorũ,quæ ſunt demonſtrata . Significãtem uidelicet unum quidpiam definitumq;
ſignificare , quare qui hoc hominẽ eſſe ait, is unum quiddam ſignificat, idq; ipſius eſt
ſubſtantia,id eſt,de ipſo in ſubſtantia prædicatur,nec fieri poteſt, ut ipſi nõ adſit,cum

in ipſo ſit (quod ſi eſſe hominis ipſi competet) ideſt, ſi ſubiectum eſt quod uere eſt homo, hoc eſt ſi homo in quid, & in ſubſtantia de ipſo dicitur, profecto ipſi congruere non poterit non eſſe hominem, uel eſſe non hominem: aliud enim fuerit, ſi hæc de ipſo uere dicantur, & non hoc de quo homo in quod prædicatur. ac proinde contradictio non erit in eodem permanente, quoniam de iis quæ in ſubſtantia de aliquo dicuntur, nunq̃ negationes uere poſſunt prædicari. Si enim quid eſt in rei ſubſtantia, ipſi non adeſt, utiq; iam ne ſupereſt quidem ipſa res. Fieri enim non poteſt, ut aliquid ſaluum ſit, atq; ſuperſit, cuius ſit deleta ſubſtantia. quoniam in accidentibus tãtum uſu uenit, ut ſaluo ſubiecto ipſa adeſſe poſsint & abeſſe: ſcilicet quia eſſe ſubiecti nõ conſiſtit in ipſis. Sed poteſt aliter in hũc modum explicari illud: (quod ſi eſſe hominis ipſi competet, ſimulq; non hominis eſſe, aut non eſſe hominis) neq; enim refert utro modo dicatur: (aliud quidpiam erit) id eſt, iam non una, ſed plures & diuerſę fuerint ſpecies ſeu formę, ſi quis enim cuncta ſic quibuſdam adeſſe dicat, ut eadem nihilominus non adeſſe poſsint, is omnem rei formam & ſubſtantialem rationem definitionemq; ſubſtulerit. Sed omnia prædicata per accidens de quoq̃, ac ut accidentia prædicabit. accidens enim aliud in alio ineſt, ut album in homine. quo fit, ut homine ſaluo ipſum tamen abeſſe queat. ac ſpecies ſeu forma cuiusq; ſubſtantiaq; non ſic de ipſo prædicatur, quaſi in ente a ſe diuerſo ſit, ſed tanq̃ in eo inſit, quod eſt idem atq; ipſa. & in hac ipſa eſſe obtinet. Cæterum nõ hominis eſſe, uel non eſſe hominis paulo communius accepit, ut negationem ipſius hominis eſſe. Nam utrumuis negatio illius eſſe dicatur, idem incommodum ſequetur. utrolibet enim ipſorum tollitur eſſe & ſubſtantia. quanq̃ incommodum manifeſtius apparet, ſi eſſe non hominem dicatur: quod affirmatio ex tranſpoſitione uidetur eſſe. quoniam qui hoc dicit, retinens ſubiectum nõ dicit ipſum eſſe, id eſſe quod eſt quod placeret iis, qui contradictionem de eodem ueram eſſe tueri uolunt. at niſi id ſit, in quo eius eſſe conſiſtit, ne eſſe quidem omnino poterit.

Si per accidens autem uniuerſa dicantur, non erit primum ipſum uniuerſale. Quod ſi accidens de ſubiecto aliquo prædicationem ſemper ſignificat, in infinitum abeatur neceſſe eſt, ac fieri non poteſt, non enim duobus plura nectuntur. Accidens enim non accidenti eſt accidens, niſi quia eidem accidunt ambo. Dico autem hoc pacto: album eſt muſicum, & hoc eſt album, propterea quod ambo homini acciderunt. At Socrates nõ eſt ex eo muſicus, quia utrunq; alii cuipiam accidit. Cum igitur quædã hoc, quædam illo modo accidentia dicantur, quæ ſic dicuntur, ut album accidit Socrati, ea ut infinita ſint uerſus ſupra, minime fieri poteſt, ueluti ut Socrati albo quippiam aliud accidat, non enim ex uniuerſis unum quid fit, at neq; albo quippiã aliud accidit, ueluti muſicum, neq; enim hoc illi magis, q̃ illud huic accidit. Et inſuper diximus diſtinguendo, alia hoc accidere modo, alia ut muſicum Socrati accidit. Quæ uero hoc pacto accidunt, non accidenti accidunt, ſed quæ illo modo. Quare non per accidẽs uniuerſa dicuntur, ergo quippiam & ut ſignificans ſubſtantiam erit, quod ſi ita ſit, demonſtratum eſt fieri non poſſe, ut ſimul contradictoria prædicentur.

(Si per accidens autem uniuerſa dicantur, non erit primum ipſum uniuerſale.) Poſtq̃ xxx
docuit formam ac definitionem, & omnino per ſe de aliquo prædicari, eorum ſentẽtia viii
tolli, qui eſſe & non eſſe idem eſſe dicunt, ac proinde contradictionis ueritatem tuen-
tur, dum omnia prædicata ſubiectorum accidentia faciunt, aliud incommodum expo
nit quod inde ſequitur: ſi quis omne ens accidẽs eſſe dicat, hoc enim effici ait, ut nul-
lum ſit primum uniuerſale: quibus uerbis ſignificat primum genus nõ futurum, ideſt,
non futuram ſubſtantiam, quod genus ex omnibus primum habetur. omnia nanque
genera uniuerſalia ſunt, ipſorum autem ſubſtantia primum genus eſt: tolletur autem
hoc genus, quoniam ſubſtantia nulli accidit, nec de aliquo quaſi accidens prædicatur.
Sed de quocunq; prædicatur, uniuoce ac in ſubſtantia dicitur: Si enim perſiſtente ſub
ſtantia, neceſſe eſt huiuſmodi prædicationem eſſe, nimirum hac prædicatione ſubla-
ta, ipſa quoq; ſubſtantia tolletur, qua prædicatione deleta, genus ſubſtantiæ de rebus
perire certum eſt: pereunte uero de rebus ſubſtantiæ genere, indiuidua ſubſtantia ſu-
pereſſe qui poteſt? cum abolito uniuerſali eius genere, ne ipſa quidẽ ſuperſit, quo fiet,
ut de ſubſtantia nihil prædicetur. Sed in omni prædicatione etiam ſubiectum accidẽs
habeatur, quod ſi ſubiectum non eſt ſubſtantia, ſed accidens, alterum alterius ſubie-
ctum in infinitum accipietur, cum accidens ſemper prædicationem de aliquo ſubie-
cto ſignificet. ideſt, eſſe in alio, & aliquod habere ſubiectum. nec poſſe uel ipſum eſſe
ſubiectum, uel eſſe abſq; ſubiecto. Nam ſi in hac propoſitione Socrates eſt albus, ſit
Socrates accidens, ſubiectum aliud deſiderabitur. & hoc rurſus aliud requiret, idq; ſi-
ne ullo fine, quod fieri non poſſe docet. quanq̃ pro illo: (non erit primum ipſum uni-
uerſale) Scribi poteſt: (Non erit primum id de quo) ideſt, primum & ſubiectum de
quo dicuntur accidentia tolletur. Nam qui huiuſmodi prædicationem tollunt, id tol-
lunt cui eſſe in eo tantum conſiſtit quod ita prædicetur. huiuſmodi enim eſt ſubſtãtia,
qua ſublata, ultimum ſubiectum tollitur, cum entia cuncta ſint accidentia. & ad hunc
modum prædicationes abſq; fine progredietur. Cauſam uero cur nullum ſit futurum
primum ſubiectum, ſi omnia ſint accidentia, ad hunc modum exponit: (Si accidens,
inquit, de ſubiecto aliquo prædicationem ſemper ſignificat.) Si enim omne accidens
habet aliquod ſubiectum in quo eſt, & de quo prædicatur, & nullũ accidens eſt ſubie
ctum, profecto ne ſubſtantia quidẽ fuerit, ſi omnia ſunt accidentia, nec eſt ullũ ſubie-
ctum extremum, de quo cætera dicantur, ipſum uero de nullo, profecto ne accidens
quidem ullum fuerit. Nam ſublata ſubſtãtia, accidẽs eſſe minime poteſt. cæterum nõ
hoc incommodo iſtorum ſententiã oppugnat. Sed inde ſequi ait, ut prædicationes in
infinitum procedant. ut ſemper quod ſumitur quaſi alterius ſubiectum, de alio rur-
ſus ipſum prædicetur. propterea quod ipſum perinde atque ipſo prius accidens ſit,
non ſubſtantia, quod eſt impoſsibile, quoniam fieri nullo modo poteſt, ut accidens
accidenti accidat. quod ſi ita eſt, qui fieri poſsit, ut infinitæ fiant accidentis prædicatio-
nes? neq; enim ex pluribus ſimul poſitis accidentibus unum quiddam efficitur. Nam
in propoſitionibus quæ per accidens dicuntur, duo tantum accidentia comprehen-
duntur, non quod unum alteri accidat, ſed quoniam utrunq; eidem accidit. hoc enim
ſignificat propoſitio, quæ ait album muſicum, uel muſicum album, nec enim refert
utro modo dicatur. Inuertit autem ipſa, ut innueret neutrum alteri ſubiici. Sed ambo
eidem accidere ſignificari. Sed duarum propoſitionum per accidens, quæ accidens ac-
cidenti appoſitum habet, quæq; proprie per accidens conſiſtit, ea huiuſmodi eſt, ut uo
ce tenus accidens alterum alteri ſubiiciatur, fiatq; duorum accidentium prædicatio,
nec proprie una ſit huiuſmodi propoſitio, altera uero in qua accidens de ſubſtantia

dicitur,aliter ſeſe habet. hæc enim propoſitio Socrates eſt muſicus, non eſt talis,qualis illa,muſicum eſt album. Nam qui Socrates eſt muſicus, dicit,nō hoc ait, ceu ambo Socrates & muſicus uni tertio accidant ut homini. Nam omnino in ea propoſitione non ſunt duo accidentia. Sed ſumpto utroq; prædicandi per accidens modo, neutro prædicationem in infinitum procedere poſſe commemorat,& primum in propoſitione in qua ſubſtantia ſubiicitur accidenti. Neque enim ſolum accidentia nequeunt in infinitum congeri,ſed omnino ne duo quidem accipi poſſunt. Si enim huic propoſitioni Socrates eſt muſicus, album, aliudue accidens addatur, non amplius erit unum quod dicitur,neque una propoſitio. Sed neq; ſi accidens accidēti ſupponatur, accidentia in infinitum congerere licebit. quoniam omnino proprie accidens de accidenti nō prædicatur. quia non magis hoc illius eſt,q̄ huius illud.atq; demonſtratum eſt,in huiuſmodi propoſitione haud plura quam bina accidentia coniungi. quod ſi duplex eſt per accidens prædicandi modus, & neutro prædicationes accidentium in infinitum progredi ualent,nec poſſunt coniungi,nimirum accidentibus prædicatio non ſuppetet in infinitum. ac proinde nō omnia per accidens dicentur. Si enim neceſſe eſt aliud de alio in infinitum prædicatum effici accipiq;, ſi ſolæ fuerint prædicationes ex accidenti,erunt autem ſolæ,niſi quidq̄ in ſubſtantia prędicetur,ſic enim ſubſtātia tollitur, hoc uero effici non poteſt ſatis intelligitur non ea tantum eſſe prædicata, quæ ut accidentia prædicantur. Quod uero ait: (ueluti ui Socrati albo quidpiam aliud accidat.) pertinet ad oſtendendum ſuppoſito ſubiecto cum accidenti, non poſſe rurſus accidens alterum prædicari. Cuius eam reddidit cauſam, quod non ex omnibus, id eſt, ex Socrate & duobus accidentibus quidquam efficitur. Illo uero: (At neque albo quidpiam illud accidit.) oſtēditur non poſſe accidentium prædicationes in infinitum augeſcere. propterea quod accidens aliud de alio dicatur, cuius cauſæ manifeſto ab ipſo redduntur,& ſupra ſunt a nobis explicatæ. Sed fortaſſe dictio (Si per accidens autem uniuerſa dicantur,non erit primum uniuerſale.) melius exponeretur ad hūc modum. Si omnia,inquit,per accidens dicantur, nihil erit primum uniuerſale,ideſt,nulla erit prima & uniuerſalis prædicatio, hoc eſt nulla erit propoſitio, quæ medio uacet. Nam propoſitionum, in quibus aliquid in ſubſtantia de ſubiecto prædicatur, ea prima eſt,quæ medio caret, uniuerſalia enim appellauit,quæ per ſe, & in ſubſtātia de aliquo prædicātur. Ex nihil igitur in ſubſtantia de quopiā prædicari,ſequitur omnem prædicationem per accidens fieri. Ex non eſſe autem quidq̄ propoſitionem ſine medio, efficitur, ut alio ante aliud ſumpto,prædicationes in infinitum progrediantur. Nam in poſterioribus reſolutoriis demonſtratum eſt, niſi propoſitio ſine medio ſit, in infinitum proceſſum ire prædicationes. quod certe fieri nequit in prædicationibus accidentis. quoniam omnino accidens accidenti accidere non poteſt. Ac mihi quidem huiuſmodi expoſitio dictis magis congruere uidetur,ut ratio in ſumma adhunc modum ſeſe habeat. Si contradictio ſimul in eodem uera ſit, nihil quaſi exiſtens in ſubſtantia, de ſubiecto dicetur. Sed omnia per accidens prædicabuntur, neque ſine medio, ſed prædicationes accidentium procedent in infinitum. propterea quod omnino accidenti nihil accidit. nullū enim accidens ſyllogiſtice concludi poteſt per medium terminum, qui ſit accidens. niſi accidens quod in concluſione demonſtratur, ſit ex iis, quæ per ſe adſunt accidenti,quod ſumptū eſt ꝑ medio termino,ad hunc modum, Socrates deambulat,omne autē deambulās mouetur. Nam moueri in ſubſtātia ineſt deambulandi,non eſt igitur de eodem contradictio.

Præterea ſi contradictoria omnia ſimul de eodem ſint uera, patet unum omnia fore, idem enim triremis, & paries erit, ac homo, ſi de quolibet

aut affirmare, aut negare contingit, quemadmodum ii, qui Protagoræ
ſequuntur ſententiam, fateantur neceſſe eſt, nam ſi cuipiam homo trire-
mis non eſſe uidetur, patet triremen non eſſe. quare & eſt, ſi ſint contradi
ctoria uera, atq; fit, ut res uniuerſæ ſint ſimul, id inquã id quod Anaxago
ras aſſerebat, atq; adeo ut nihil ſit uere unum.

(Præterea ſi contradictoria omnia ſimul de eodem ſint uera.) Argumentatione pro- xxxix
babili utitur. fieri enim ait, ſi quis contradictiones ſimul ueras eſſe dicat, ut omnia
unum quodq; ſint. Nam ſi omnes contradictiones in eodem ueræ ſint, omnia erunt
eadem inter ſe, & omnia unum. Sed non poſſe omnes contradictiones in eodem eſſe
ueras, poſtea planum faciet, nunc quomodo inde ſequitur omnia eſſe unum oſten
dit. Nam ſi uerum eſt in homine ipſum equum non eſſe, nec parietem, nec lapi-
dem, nec triremen nec cætera, quæ non eſt, ſimulq; contradictiones ueræ ſunt, nem-
pe ſimul homo equus erit, & lapis, & paries, & triremis, & omnia quæ non eſt. Si mo
do concedatur de quo pars una contradictionis dicitur, poſſe alteram prædicari. Illud
autem: (quemadmodũ ii, qui Protagoræ ſequuntur ſententiam fateantur neceſſe eſt)
Idcirco dixit, quoniam ſententia Protagoræ, cui omne uiſum uerum eſſe placebat, ne
ceſſario efficitur, ut contradictio ſimul in eodem uera ſit. cum quibuſdam oppoſita de
eodem apparent uiſa, quæ ſi uera ſint, efficitur per ipſum, ut cõtradictio ſimul uera ſit.
ut ipſe paulo poſt oſtendet. Illo uero: (Nam ſi cuipiam homo triremis non eſſe uide-
tur, patet triremem non eſſe.) omnis contradictio in omni re uera per iſtos eſſe decla
ratur. Sed utrum illud: (uidetur) dixit inſectans etiam num Protagoræ ſententiam?
is enim omnem opinionem omneq; uiſum uerum eſſe dicebat, an hoc non dicit con
tra Protagoræ ſententiam? nam quod dicit, nõ ſequitur ex Protagoræ dictis. nec illud:
(uidetur) alio rſum pertinet, q̃ ut oſtendatur, ueram fieri negationem, quo demon-
ſtrato reliquum, ut inde cõſequẽs adiungit ſumitq;. in quo uidelicet negatio uera eſt,
in eo affirmationem eiuſdem uerã eſſe concludi. de quo ſimul contradictio uera eſt.
Nam quod non eſt triremis, idem triremis etiam erit, ſiquidem contradictio uera eſt.
Ita unum quodq; entium efficitur omnia, ſic enim ait efficietur, quod Anaxagoras
putabat, ut ſint res omnes ſimul, nihilq; pure unum ſit, & ea res quæ dicitur eſſe, cum
omnia ſint in omnibus. Qui autem ita præcipiunt, iis omnia eadem inter ſeſe eſſe di
cere conſentaneum eſt.

Ipſum igitur indefinitum dicere, iſti uidentur, & putãtes id quod eſt, di-
cere de eo quod haud eſt, dicunt. Eſt enim ipſum indefinitum id quod eſt
ens potentia, & non actu.

(Ipſum igitur indefinitum dicere iſti uidentur, & putantes id quod eſt dicere de eo xl.
quod non eſt dicunt.) Poſtq̃ dixit ex ſententia eorum, qui contradictionis ueritatem
tuentur conſequi, ut ens quodq; res uniuerſæ ſit hos ipſos uideri ait, de materia uer-
ba facere. Materia enim indefinita eſt, propterea quod potentia omnia eſt, actu uero
nihil. neque enim poteſt omnia eſſe actu. Ita dum uolunt de ente dicere, de nõ ente
præcipiunt. Eſt enim non ens, quod eſt potentia, actu uero non. Neque enim ſi
quid potentia eſt homo, protinus homo eſt, nec equus, nec quidquam aliud. materia
uero ad hunc modum ſeſe habet. eſt enim potentia quidquid ex ipſa effici poteſt. at
non ſtatim actu omnia eſſe poteſt. Cæterum de Anaxagoræ opinione ſupra diſ-
ſeruit, cum dicere omnia in omnibus miſta eſſe affirmaret hominis eſſe ſomniantis
materiam actu eſſe omnia entia.

a· At uero de quolibet ipſis affirmatio, aut negatio eſt dicenda, eſt enim abſurdum ſi ſua quidem cuique negatio competet, diuerſi uero quod quidem ſibi non accomodatur non competet. Dico autem hoc pacto, ſi uerum eſt, hominem non eſſe hominem dicere, patet uerum etiam eſſe, ſi triremis non eſſe dicatur. Si igitur affirmatio competit, neceſſe eſt negationem quoq; competere, ſi uero affirmatio non competit, negatio oppoſita quam ſua competet magis. Quod ſi illa etiam competit, & triremis profecto competet, at ſi hæc competet, & affirmatio continuo competet.

xli (At uero de quolibet ipſis affirmatio, aut negatio eſt dicẽda.) Poſtq̄ cõſequẽs eſſe docuit, contradictionem ſimul ueram eſſe dicenti, ut cuius negatio in aliquo uera eſt, eiuſdem affirmatio ſit uera. Nunc eiſdem conſentaneum eſſe ait omnem contradictionem de re omni prædicari fateri, quod oſtẽdit, qm̄ iſtis dicere licebat, in quo pars una contradictionis uera eſſet, in eo alteram quoq; ueram eſſe, in quibuſdam uero poſſe neutram eſſe ueram. Omnis igitur cõtradictionis alteram ſolum partem ueram eſſe, hos ut fateantur ad hunc modum cogit: Abſurdum uidelicet dictu & alienũ eſſe ſumit ipſius met rei negationem, quæ negat id quod eſt de re ipſa ueram eſſe, propterea quod affirmatio uera ſit, aliarum uero rerum, quæ ab illa ſunt alienæ negationes non item ueras eſſe. Negatio enim alterius rei de aliquo uerior eſt, q̄ de ſe ipſa. Nam ſi in homine uerum eſt ipſum nõ eſſe hominẽ, lõge cautius illud uerum fuerit, ipſum non eſſe equum, nõ parietem, nõ triremem, & cætera quæ ab homine diuerſa ſunt. Quod ſi negationes in ipſo ueræ ſunt, haud dubie affirmationes quoq; ueræ fuerint, quo fiet, ut idem omnia ſit. Nã ſi quis affirmationes ipſorũ ueras eſſe oppoſuerit, nihilominus negationes ueras eſſe ſeqtur, aut uiciſſim affirmationes, ſi negationes eſſe ueras obiecerit, ac proinde cõtradictionis in eiſdẽ ueritas cõſtabit.

Hæc igitur eueniunt hiſce, qui hãc ſententiam dicunt, & non neceſſe eſſe affirmare, aut negare, nam ſi uerum eſt eſſe hominem, & non hominem, patet neque hominem, neque non hominem eſſe, duarum enim illarum duæ ſunt iſtæ negationes. Quod ſi illa eſt una ex utriſque compoſita, & hæc una erit oppoſita.

xlii (Hæc igitur eueniunt hiſce, qui hanc ſententiam dicunt, & nõ neceſſe eſſe affirmare aut negare.) Poſtq̄ ſuperiore argumentatione, ut omnia unum eſſent, conſequẽs eſſe demonſtrauit, aliud incommodum apponit, quod ex iſtorum opinione ſequitur, qui de eodem ſimul eſſe & non eſſe prædicant, ac proinde cõtradictionis ueritatem tuentur. Fieri enim ait, ut neq; affirmatio, neq; oppoſita eidem negatio uera ſit. Nã ſi omnis contradictio in ſingulis, ut iſti aiunt, uera eſt, utiq; uerum fuerit eundẽ hominẽ eſſe & nõ hominẽ eſſe, idcirco enim negatio de eo uera eſt, de quo affirmatio, qm̄ in ipſo affirmatio ex tranſpoſitione uera eſt. In eo enim quod eſt non homo, uera eſt negatio illa non eſt homo, qm̄ uera eſt hæc propoſitio, eſt nõ homo. Nam in rebus exiſtentibus utrunq; pariter uerum eſt. Simulq; dictum ipſorum erat nõ magis homo q̄ nõ homo, & ſimiliter in omnibus non hominem, ut hominis negationum ſumebant. Cæterum hæc argumentatio oſtendere mihi uidetur nõ eſſe cõtradictiones, quas ipſi ut cõtradictiones ueras eſſe dicebant, ſed potius affirmationes, quarum affirmationum negationes ſi ueras eſſe, ut iſtis placet, accipiatur, iam tolletur illa uera eſſe, cõtra iſtorum

ſententiam, quæ uelut inter ſe oppoſita in eodem uera eſſe dicebant. qm̃ ſi eſt homo & eſt non homo, non ſequitur contradictionem eſſe ueram, ſed neq; affirmationem, neq; negationem ueram eſſe, & utriuſq; naturam aboleri. Nam ſi hæc uera ſunt, & in quibus affirmationes ueræ ſunt, in eiſdem contradictiones ſunt ueræ. profecto negationes quoq; harum rurſus ueræ ſimul fuerint. quibus ipſę tollũtur affirmationes, negatio enim hęc, nõ eſt homo affirmationem eſt homo tollit, illa uero nõ eſt nõ homo hanc quæ quodã modo affirmatio eſt, eſſet enim ex tranſpoſitione, eſt nõ homo; ſi ergo oppoſita ſimul in eodem uera ſunt, ut illa eſt homo & eſt non homo, utique in eodem utriuſq; oppoſita, & quibus ipſa tolluntur, ideſt, negationes hæ non eſt homo, & non eſt nõ hõ, in eodem ueritatem obtinebunt. Si ergo illa, ut duo dicta ſunt, hæc quoque quę illorum ſunt negationes, ut duo utriuſque prædicata erunt accipienda. Si uero quaſi ex ambobus illis unum conſiſtat, hęc quoque unius locum obtinere debebunt, quod ſi hęc uera ſunt, & his tum affirmatio, tum etiam ſumpta negatio tollitur, utiq; dictu uerum eſt, non utranque, ſed neutram contradictionis partem eſſe ueram. Quanquam non homo ſignificare poteſt non affirmationem ex traſnpoſitione, ſed negationem non eſt homo, cuius negatio erit hæc, nõ non eſt homo, ut ſit intellectus huiuſmodi. Si eſt homo, & non eſt homo, ſimul uera ſunt, oppoſita quoq; utriſq; horum de eodem ſimul uera fuerint, utrunq; autem illis oppoſitorum, id tollit cui eſt oppoſitum, uerum igitur fuerit, neutrum, neque contradictionem, neque partem contradictionis in eodem eſſe ueram.

Præterea aut circa uniuerſa res ita ſe habet, & eſt album atq; non album, & ens & non ens, & circa cæteras affirmationes, negationesue ſimiliter, aut non circa omnes res ſe habet ſimili modo, ſed circa quaſdam ſit ita, circa quaſdam non ſit, atque ſi non circa omnes ſit ita, illæ erunt firmæ nimirum ac definitæ. Sin circa omnes ſit ita, rurſus aut de quibus eſt affirmandum, eſt etiam & negandum, & de quibus eſt negandum, eſt etiam affirmandum, aut de quibus quidem eſt affirmandum, eſt etiam & negandum, de quibus autem eſt negandum, non de uniuerſis eſt affirmandum, & ſi res ſe habet hoc pacto, erit aliquid certe non ens, atque hæc opinio erit firma.

(Præterea aut circa uniuerſa res ita ſe habet, & eſt album & non album, & ens & xliii
non ens.) Hæc ratio ex partitione procedit, ſumptiſque omnibus, quæ fieri poſſunt partitionibus, conſequens eſſe demonſtrat, ut aliqua definita circumſcriptaque habeantur, contra eorum errorem, qui cunctis in rebus nihilo magis affirmationem, q̃ negationem ueram eſſe tradebant, docet autem incommoda quædam manifeſto conſequi. Ait enim uel cunctis in rebus iſti nihilo magis affirmationem, q̃ negationem ueram eſſe aiunt, uel in aliquibus, quod probabilius dici uideretur. Manifeſto enim argumento docuit, in ſubſtantia propriaque ſpecie & in iis, quæ in quid eſt prædicantur, abſurdum eſſe dictu quidquam non eſſe id, in quo eius eſſe conſiſtit, & per quod ens quodque eſt id, quod eſt. hinc enim fit, ut iſti omnia prædicata accidentia eſſe fateri conuincantur. Præterea ut conſentaneum partitioni ponit cunctis in rebus de quibus affirmatio, & negatio pariter habetur. undecũq; inceperis id ineõ modum ſequi, ut contradictio uera ſit. At ſi non cunctis in rebus contradictio eſt, ſed in quibuſdam affirmatio tantum, aliqua determinata & certa erunt, & falſo tra-

ditur cunctis in rebus non magis ſic eſſe, q̄ non ſic. in his enim falſo diceretur. Sin aũt cunctis in rebus de quibus eſt affirmatio uera, negatio quoq; ueritatẽ obtinet, ſed non item de quibus negatio, de his etiam affirmatio, nec licet retro agere profecto aliquid ex iis, quæ nõ ſunt: nõ eſſe definietur, & erit haud dubie non ens: nec erit uerum dictu non magis eſſe ens, q̄ non ens. ſiquidem de ipſo negatio uera eſt, affirmatio nõ item. Nam quemadmodum ſi ſola affirmatio uera ſit, aliqua certa erunt & in confeſſo uera, ſic etiam ſi negatio rurſus ſola in quibuſpiã ueritatem habeat.

Quod ſi non eſſe, ſit quid firmum notumue, notior oppoſita nimirũ affirmatio erit. Sin uero ſimiliter ſit, & de quibus eſt negãdũ, de iis eſt affirmãdum, neceſſe eſt aut diuidentem dicere uerum, ueluti ſi album eſſe, & rurſus non album eſſe dicat, aut non ita, ſed componentem. At ſi non ſit, ut diuidens uerum dicat, neq; dicit hæc, neq; eſt quicq̃ omnino, ea uero quæ non ſunt, qui fieri poteſt, ut aut loquantur, aut intelligãt quicq̃. Vniuerſa etiam erunt unum, ut & antea diximus, atq; idem & homo, & triremis, ac deus erit, & quæ hiſce contradictorie aduerſantur. Nã ſi ſimiliter de uno quoq; uere dicuntur, nihil erit prorſus quo aliud ab alio differret, ſi enim erit quippiã, illud ue℞ ſane ac propriũ erit. Similiter etiã ſi ſit ut diuidens uere dicat, id quod dictum eſt euenire uidetur.

xliiii (Quod ſi non eſſe ſit quid firmũ notumq;.) Senſus eſt: Si non eſſe & negatio conſtans quiddam & notum definitumq; eſt, profecto dictio negationi oppoſita, id eſt, affirmatio notior fuerit. Cæterum nõ determinatę, & quæ in confeſſo negatio eſt, oppoſitam affirmationem notiorem eſſe ait, ſed in uniuerſum in contradictione magis comprehendi affirmationem: quia in uniuerſum notius eſt eſſe, q̄ non eſſe. Eſt autem notior affirmatio negatione quia prior. ut enim dictum eſt in libro de enunciatione, negatione prior eſt affirmatio. Ad hæc ens non ente notius habetur, q̃m in quo negatio uera eſt, idcirco eſt uera, quia notum eſt ipſum aliud eſſe, non autem hoc. ideo enim affirmatio eadem huius negationis non eſt uera. itaq; aliqua fuerit in hoc affirmatio nota & uera, quod ſi cunctis in rebus pariter contradictio uera eſt, & quæcunq; negãtur, eadem affirmare licet, neceſſe eſt retro agere, uel enim negationes affirmationesq; inter ſe diſiunctæ, & dum ſeparatim prædicantur, pariter ueræ ſunt, uel ſeparatim prædicando & inter ſe diſcretæ nõ ſunt ueræ, compoſitæ autem ſimul affirmatio & negatio ueræ ſunt. hoc enim ſentiebat ille, qui rogatus, num Socrates eſſet homo, reſpõdit eſt & non homo. ceu totum ſimul uerum ſit, priuatim uero utrunq; falſum. At ſi neq; affirmatio, neq; negatio priuatim enũciata uera eſt, certe qui hæc ꝓfert, uerũ haud quaq̃ dicit. hic eſt enim ſenſus illo℞ uerbo℞: (Neq; dicit hæc.) quod ſi hæc ꝓferẽs uerum nõ dicit, ne hæc quidem certe ſunt. idcirco enim uerum non dicit, quia ipſa non ſunt, ac proinde nihil omnino fuerit, ſi cunctis in rebus neq; affirmatio cuiuſpiam uera eſt, neq; negatio ueritatem habet. Porro ſi nihil eſt, ne homo quidem fuerit, ſin autem homo non eſt, nemo nec loqui nec dicere quidquam poterit. Sublatis enim efficientibus, effectus quoque peribunt. tollentur autem efficientes, cum affirmationes, quibus eſſe dicuntur ueræ non ſint. Ad hæc ut efficientium affirmationes ueræ non ſunt, ſic ne operum quidem aut actionum. Verbi gratia ambulandi, & loquendi, quo fiet ut hæc omnino tollantur, quid quod ne ipſum quidẽ uerum fuerit, cunctis in rebus contradictionem eſſe ueram. Nam & hoc affirmatio quædam eſt, & negatio quoque ipſius habetur. Quin etiam uniuerſa erunt unum ex eorum ſententia,

qui omnem cōtradictionem in ſingulis compoſitam ueram eſſe tradebant. Hinc eni m
ſequitur, omnia entia unum eſſe. Nam ſi omnis cōtradictio in re quaq; ſimul dicta u e
ra eſt, omnia eadem inter ſe ſunt, ut ſupra dixit: ut omnia ſcilicet eadem iis adſunt, d e
quibus omnibus contradictio pariter uera eſt. quid autem dictu abſurdius eſſe pō :
ğ hominem eſſe deum, triremem, lapidem & non hominem, non deum, nō triremen ,
non lapidem! Ex hac item ſententia ſequitur iſtos aliquid ſtatuiſſe ac definiſſe. Dicere :
nanq; ſeparatim neq; affirmationem, neq; negationem eſſe uerā, ſed ambas ſimul ue
ras eſſe, hominis eſt aliquid certi ſtatuentis. (Si autem ſimiliter de uno quoq;) cōiun
ctio (autē) pro enim dicta eſt. Nam quod ſequitur, hoc eſt, ſi enim de ſingulis omnis
contradictio uera eſt, nullo diſcrimine aliud ab alio diſcrepabit: cū nihil habeat pecu
liare. Res enim proprietate quadam diſcrepāt inter ſe, quam habeant, & quo aliud ab
alio differt, hoc erit in re quaq; uerū & peculiare. nec ipſius negatio ueritatē ſortietur.
At ſi quis tū affirmationem, tū etiā negationem diuiſim ac ſeparatim uerā eſſe dicat,
nihilo minus fiet ut oīa eadē inter ſe ſint & minime diſcrepātia.

Et inſuper ut omnes uere dicāt, ac oēs falſo, & ſeipſum quiſq; falſum dice
re fateatur. Patet etiā inſuper nulla de re prorſus ad hunc hominem eſſe
conſiderationem, nihil enim oīno dicit, nam neq; ita, neq; nō ita dicit, ſed
& ſic & nō ſic, & rurſus hæc ambo negat, neq; ſic, neq; nō ſic dicēdo, etenī
ſi ita non dicit, erit quippiā continuo definitum

(Et inſuper ut omnes uere dicant.) Alia itē incommoda recēſet, quæ ſententiā eorum xlv
conſequūtur, qui propoſitiones ſeparatim ſingulis in rebus ueras eſſe tradūt. Sequitur
enim omnes quicunq; loquūtur uera dicere. Siquidem oēs tum qui aliquid de eodem
affirmant, tum qui negant uera dicunt. quin eadem ratione mētiri oēs uideri poſſunt.
Affirmationibus enī negationes tollūtur, & uiciſſim negationibus affirmationes ab o
lentur. Si ergo affirmantes uera dicūt, qui negant neceſſario mētiuntur: rurſusq; ſi ue
ra dicunt negantes, utiq; affirmantes mendacii cōuincūtur. quo fiet ut omnes & ue ra
& falſa loquantur. Præterea ſi qui omnes mentiri ait, is uerum dicit, propterea quod
cōtradictionis utraq; pars uera eſt, affirmatio qua oēs mētiri dicuntur uera fuerit, oēs
igitur mentiuntur. & idem ſe mētiri confitetur. Si enim de quo affirmatio uera eſt, de
eodem etiā negationem ueram eſſe dixeris, fateri etiam conuinceris ueram eſſe nega
tionem hanc non ſimul cōtradictio eſt uera, quæ opponitur illi affirmationi ſimul cō
tradictio uera eſt. At dum confiteris negationē illam uerā eſſe, qua tollitur affirmatio,
quam poſueras, contradictionem ſcilicet ſimul eſſe ueram, teipſum mētiri confiteris.
(Patet etiam inſuper inquit, nulla de re prorſus ad hunc hominē eſſe conſiderationē)
ideſt diſputationē, & inquiſitionem, (nihil enim dicit) cum eo autē qui nihil dicit, nec
diſputare neq; de re quapiam inquirere licet. Nam qui hoc dicit, is quin nihil dicat du
bitari nō poteſt. quicunq; enim aliqd dicit & ſignificat, definitum aliquid, ut dictū eſt,
ſignificat. quare qui non determinatum ſignificat, is oīno nihil dicit: qui autem cōtradi
ctionem in re omni ſimul uerā eſſe tradit, is nihil determinatū ſignificat, qui ergo dicit
in ſingulis rebus contradictionem ſimul eſſe uerā, is nihil dicit. in huius enim demon
ſtrationem ait: (Nam neq; ita ſe res habere, neq; nō ita dicit.) At neceſſe eſt, ut ſic uel
non ſic ſe habeant. Sed poſtğ dixit qui tradūt cōtradictionē ſimul eſſe uerā, hos dicere
rem quanq; ſic ſe habere, & nō ſic ſe habere, illud infert: (Et rurſus hæc ambo negat.)
ut magis appareat, q hoc dicit, eum nihil oīno dicere. Ex iſtorū nanq; dictis ſequitur rē
neq; ſic, neq; nō ſic ſeſe habere. Niſi. n. hoc dicerēt, iā aliqd certi ſtatuerēt nec cōtradi
ctionis ueritatē in cūctis rebus tuerētur: & nihilo magis hoc ğ oppoſitū. Nam hoc ſic

& non ſic opponitur illi, neq; ſic neq; non ſic, quare ſi hoc negauerint, affirmationem illam, qua res quanq; ſic & non ſic habere dicitur, per ſe ueram eſſe concedent, & negationem eius falſam eſſe confitebuntur, ac proinde aliquid dicēt determinate, & circumſcriptionem concedent.

Præterea ſi cum affirmatio uera eſt, negatio falſa ſit, & ſi cũ hæc eſt uera, falſa ſit affirmatio, nõ fit ut idem uere ſimul affirmetur atq; negetur, ſed hoc fortaſſe dicent id eſſe, quod ab initio proponebatur.

xlvi (Præterea ſi cum affirmatio uera eſt, negatio falſa ſit.) Argumentatio qua utitur naturalis eſt & uera, ſed ut in eos aſſumitur, qui poſitionem illam tuentur principium petere uidetur, id enim ut confeſſum aſſumit, de quo illi quæſtionem afferunt. Quanq̃ ſi uim argumẽtationis quærimus, ſupra eandem uſurpauit, dum omnes mentiri demonſtraret. Eſt igitur ſenſus: Si cum uera eſt affirmatio, negatio falſa eſt, altera enim per alteram deletur, utiq; fieri nõ poteſt, ut tum affirmatio, tum negatio de eodem ſimul uera ſit, hoc autem quaſi ex ſe noto, & manifeſto uſus eſt in libro de enunciatione, dum de contradictione in futurum diſputaret. His maxime uerbis: Principio enim cũ affirmatio falſa eſt, negatio non eſt uera, & cum hæc eſt falſa affirmatio non eſt uera, quæ ita intulit, quaſi hæc in cõfeſſo abſurda dicta ſint atq; aliena. Sed hæc effatus ipſe quoq; nobis ſignificat, qui ſumit affirmationẽ & negationem ſic ſe habere inter ipſas, ut altera alterius ueritate tollatur, hunc principium ſumere uideri. Argumentatione itaque uſus eſt, quæ maxime naturalis & manifeſtiſſima eſſet, at non celauit nos eadem principium peti uideri, dum his & illis ſententiæ turpitudinem oſtendit, eandemq; cum rebus in confeſſo ueris pugnare.

Præterea uidetur ne ipſis is quidẽ qui rem, aut aliquo modo ſeſe habere, aut non habere putat, dicere falſum, is autẽ qui ambo putat dicere uerũ. Nam ſi uerum dicit, quid aliud erit quod dicitur, q̃ eorũ quæ ſunt talem eſſe naturã, ſin uero non dicit uerũ, ſed hiſce potius qui illo mõ exiſtimat, res iam ſeſe habẽt aliquo modo, atq; hoc uerũ utiq; erit, & nõ ſimul etiam haud uerũ. Quod ſi oẽs ſimiliter falſa ueraq; dicunt, neq; loqui profecto, neq; dicere tali homini quicq̃ licet, nam hæc ſimul, & nõ hæc dicit. Si uero nihil prorſus exiſtimat, ſed putat ſimiliter, atq; nõ putat, quænã inter hũc & plantã differẽtia fuerit. Vnde & maxime patet, neminem hoc pacto diſpoſitum eſſe, aut cæterorũ hominũ, aut eorũ qui hanc ſententiam dicũt. Cur enim Athenas ꝓficiſcitur, ſed nõ quieſcit, putãs ſe ꝓficiſci oportere. Aut cur in diluculo nõ cõtinuo in puteũ, aut in præcipitiũ proficiſcitur, ſed cauere uidetur, uti nõ ſimiliter putãs nõ bonũ ac bonũ eſſe in illa ſeſe proiicere, Patet ergo alterũ melius, alterũ nõ melius eſſe exiſtimare. Qđ ſi hæc ita ſint, hoc quidẽ hominẽ, hoc autẽ non hominẽ, & hoc dulce, illud non dulce exiſtimare neceſſe eſt. Nõ enim æque quiſpiã quæritat atq; exiſtimat, cũ melius arbitratur eſſe bibere aquã, aut uidere hominẽ, deinde quæritat ipſa, & tamen oportebat, ſi idem eſſet & hõ ſimiliter, & nõ hõ, & itidẽ aqua, atq; non aqua, ſed uti diximus nemo eſt prorſus, qui non ab hiſce cauere, ac hiſce nõ cauere uideatur. Quare oẽs ut uidẽt, & ſi nõ circa oĩa, circa tñ melius & deterius ſimpliciter ſeſe habere exiſtimãt.

( Præterea uidetur ne ipſis is quidem qui rem aut aliquo modo ſeſe habere aut non
habere putat dicere falſum,is autem qui ambo putat dicere uerum.)Sẽſus eſt: Vtrum
qui rem ſic ſe habere reputat,ut affirmatio dicit,quiq; non ſe habere,ut negatio ait ar-
bitratur,is iſtis decipi uidetur? prorſus ut utraq; tum affirmatio tum negatio ſeparatim
falſa ſit,qui autem rem ſimul & ſic, habere ut affirmatio ait , & non ſicut dicit negatio
cenſet,hic uerum dicere,an etiam qui hoc cenſet,is quoq; ſua opinione falli? Si enim
ſic iſtis uidetur,aliquid uidentur determinare. Sin autem non ſolum qui utrunque ſe
paratim , ſed etiam qui ambo ſimul putat in errore iſtis uerſari uidetur , quæ tandem
iſtorum eſſe poteſt ſententia ? an cum de natura diſſerunt, talem eſſe rerum naturam
aiunt, qualis eſt,ut Heracliti ſectatores dicere conſueuerunt? Nam ſi horum nihil ue
rum eſt,ne dicere quidem poterunt, quæ ſit natura rerum, & quæ opinio uera de ipſis
haberi poſsit. quoniam nulla res omnino erit. Nam de quo nihil uere prædicari po-
teſt, id ne exiſtit quidẽ omnino.At ſi ambo ſimul dicens uerũ dicit,qui uero utrunq;
ſeparatim decipitur,aliquid iam fuerit in re quaq; cõſtituti,ac definiti. hoc enim in re
quaq; determinatum erit,hoc eſt uerũ,hoc eſt falſum.Nam qui hoc eſt uerum,hoc eſt
falſum dicit,is aliqua definit, atq; cõſtituit,quod ſi hoc incommodum euitantes neu-
trum uera dicere contenderint,nec qui putat utrunq; oppoſitorum ſeparatim,nec qui
ambo ſimul de eodem eſſe uera , cæterum uerius exiſtimare , qui ambo ſimul, q̃ qui
utrunq; ſeparatim putat,rurſus aliquid certi ac definiti conſtituent.Qui enim hoc q̃ il
lud uerius eſſe dicit,is diſcrimen quoddam in rebus eſſe,& ipſas ſic quodãmodo ſeſe
habere definit confiteturq;.Nam hoc concedit:qui aliud alio uerius eſſe dicit. Negatio
igitur huius non item uera eſt,quæ nõ magis hoc,q̃ illud uerum eſſe ait. Nam rurſus
ratio in id reuertitur,quod initio dictum eſt. Hic eſt enim ſenſus illorum uerborum:
(quod ſi omnes ſimiliter falſa ueraq; dicunt. ) Nam hoc conſequitur ſi contradictio
cunctis in rebus aſſeratur,tum quia iſti dicunt, quidquid dixeris, te nõ magis uerum,
q̃ non uerum dicere,nec magis falli q̃ non falli, tum quia cõtrariorum altero alterum
intercipitur , ipſi tamen utrunq; uerum eſſe contendunt . Illud porro : ( Si uero nihil
prorſus exiſtimat.) huiuſmodi eſt.At ſi nihil exiſtimet,ſed pinde putet,& nõ putet,ſ.
niſi hi uera dicunt,illi falſa,uel hi magis uera , illi minus,ſed pariter omnes non uera
dicunt,& uera dicunt,nam & hæc contradictio eſt , & hoc eſt quod dixit , hoc dicenti
non licere quidq̃ ſignificare , nam quæ dicit eadem ſimul non dicit per poſitionem,
ſi ergo ut dicit,ita exiſtimat,nullumq; entium aliquomodo ſe habere putat,ſed ſimili-
ter putat & non putat,exiſtimat,& non exiſtimat de ſingulis,nimirum talis homo ni-
hil ab ſtirpe diſcrepabit , cum facultate animæ exiſtimante carere uideatur. Cæterum
ut redargutio apertius procedat,& incommodum ſit manifeſtius,a contradictionibus
ad opiniones oppoſitas ſermonem transfert. Complura enim dicere nobis licet, quæ
tamen exiſtimare nequimus,ut ipſe teſtatus eſt,dum hanc poſitionem refellere agre-
deretur.Sed poſtq̃ fieri non poſſe docuit,ut q homo ſit huiuſmodi habeat opiniones,
hoc enim plantæ potius eſt,q̃ hominis aut ratione prædicti animalis,haud dubie nul-
lum ex hominibus,ne ex iis quidem, qui talia dicunt ad hunc modum affectũ eſſe ait.
Sed in rebus uerbotenus ab iſtis procedi. Nam ſi quis fuerit ad hunc modum anima-
tus,& talem de rebus habuerit opinionem,fiet ut huiuſmodi homo nihil agat,ſed ui-
tam more ſtirpium ducat. Cur enim deambulandum potius ei ſit, qui deambulatio-
ne opus eſſe putat , q̃ non deambulandum , ſi de re quaq; opiniones ei pares ſunt . &
perinde putat opus eſſe, atq; non putat eſſe opus ? uel putat non opus eſſe . Age uero
cur is alia declinat,alia uiciſsim appetit? aut cur ſe in puteum nõ deiicit in barathrũue
præcipitat , ſi neq; hunc puteum , neq; illud barathrum magis eſſe putat , q̃ non pu-
teum,

teum. aut non barathrum? rurſusq; nō deiici bonum eſſe, deiici uero malum, & illud melius eſſe, hoc peius. qua opinione tollitur illud rem nihilo magis ſic, q̃ non ſic ſe habere. quod ſi in petendis, & fugiendis ita ſe gerunt, ut ſuis actionibus terminatas opiniones habere conuincantur, profecto eadē in cæteris fateantur neceſſe eſt, & hoc hominem eſſe putent, illud ab homine diuerſum & non hominē, & aliud dulce aliud non dulce. haud enim in hiſce rebus ex æquo ſeſe habere noiantur, niſi forte dum ſibi expedire putant cum homine congredi, aut aquam bibere, ceu homo non magis homo ſit, q̃ non homo & aqua non magis aqua, q̃ non aqua, ad aliud quidq̃ uerbi cauſa ad lapidem ſe conferunt. Ergo ſitiētes aquam petunt, hominem, ſi hominis colloquio eſt opus, nec in cunctis pariter rebus ea quærunt cum homine opus eſt aut aqua. Sed hoc eſt uerum & indubitatum hominem quenq; cauere quædā, alia ſecus. quis enim præcipitium, quis non puteum, & id genus cætera quæ nocitura ſunt non euitat? cum diſsimilia non euitentur. (Quare omnes, ut uidetur, & ſi nō circa omnia, circa tamen melius & deterius ſimpliciter ſeſe habere exiſtimāt.) Omnes homines eos etiam qui cunctis in rebus nihilo magis, & contradictionis ueritatem aſſerunt, ſimpliciter ſeſe habere ait in opinionibus, ſi non circa omnia, at circa meliora, & peiora, utilia & inutilia, & omnino circa agenda. Simpliciter autem, ideſt, non ambo contraria non expedire putant, ſed alterum ſimpliciter, & determinate. nec pariter idem expedire, & non expedire, ſed alterum ſolum, hoc eſt ſimpliciter uel expedire quod eligunt putant, uel non expedire quod fugiunt. Conuerſo igitur ſermone ad res, atq; opiniones quæ de ipſis habentur, manifeſtis argumentis aduerſarios conuicit, ut ſi nō cunctis in rebus, at in petendis & fugiendis aliquid certi & conſtituti haberi neceſſario confiteantur, quiſi nihil conſtituerent, nec alteri parti conſentirent, nihil omnino in huiuſmodi rebus agerent.

Quod ſi non ſcientes, ſed opinantes, multo magis adhibenda eſt diligentia ueritati, perinde atq; ægrotanti magis q̃ ſano ualitudini cura eo adhibenda. Qui nanq; opinatur, ſi ad ſcientem comparetur, nō ſane profecto ad ueritatem ipſam diſponitur. Præterea & ſi q̃maxime ita ſeſe habent, & non ita cuncta, in natura tamen eorum quæ ſunt gradus ineſt, & magis ac minus talia ipſa dicuntur. Non enim dualitatem ſimiliter trinitatēue parem numerum eſſe dixerimus, neque horum uterq; falſum æque dicit, quorum alter quinque, alter mille ipſa quatuor dicit atq; exiſtimat eſſe. Quod ſi non æque falſum dicunt, patet alterū minus dicere falſum, quare magis ipſe uerū q̃ alter dicit. At ſi id quod eſt magis ꝓpinquius eſt, erit profecto aliquid uerum cui propinquius id, quod magis dicitur uerum. Quod & ſi nō eſt, attamen quippiā iā firmius atq; uerius eſt, & ſentētia illa mera & prohibente definire aliqd mēte erimus liberati.

(Quod ſi non ſcientes, ſed opinantes.) quod ſi habere ſe aſſenſum quēdam & opinio
lxviii nem his de rebus profiteantur, ut qui dicunt ſe niſo, cum uerum non ſit, aſſentire, q̃m tale uidetur, opinionem nanq; debilem & infirmam eſſe, nec quæ ſcientiam ingenerare queat, non iſtis rerum naturam accuſandam eſſe ait, ſed tanto magis euitendum, ut deliteſcentem ueritatem eruant, & ſcientiam indipiſcantur. Vbi enim aſſenſus debilis eſt, ibi firmus & cum ſcientia effici poteſt. At qui alia aliis petenda magis agēdaq; ſemel exiſtimat, is differentiam in rebus eſſe, & hanc deprehendi ſciriq; poſſe concedit. quo minus autem deprehenſio conſtans firmaq; ſit, per eum ſtat ſi qui non dat ope

ram,ut ſcientiæ iudicium conſequatur.Quo tanq̃ menſura uel regula utens naturam rerum,ipſarumq; primum diſcrimen cognoſcet. Nam ut ægrotanti non res ipſæ ſunt accuſandæ,ceu nihil ſalubritatis habeant,ſed curandum, ut medicamentis ſalubribus adhibitis conualeſcat, ſic ualentibus qui debilem cognitionem habent danda opera eſt ut cum ſcientia rerum noticiam nanciſcatur. Si enim ad ſcientem ſpectes,ægrotum dices opinantem ad ueritatem cognoſcendam. Nam qui ſpeciem rei ſequutos ſe muneribus fungi cauſantur, horum mendacem ſatis eo cōuincitur,quod ſpecie rei obiecta tamen ſequenda ne res ſit,an ſecus,conſultant etiam num.(Præterea,inquit,& ſi q̃ maxime ita ſeſe habeant.)Quamuis,inquit,aliquis iſtis concedat,omnia & ſic,& non ſic habere,tamen fateantur neceſſe eſt,non omnia pariter & ex æquo, ſic & non ſic habere. Sed in rerum natura eſſe magis & minus, quod licet ex ipſorum actionibus ſit indubitatum, confirmat tamen per quædam quæ manifeſta ſunt. Nam licet cōcedatur, duo paria eſſe numero & non paria, id eſt, imparia,nō tamen ex æquo ipſis par competit & impar, nec duo perinde paria ſunt,atq; tria. Sed tria magis ſunt imparia, duo uero magis paria,neq; enim ait ſimiliter mentitur,qui quatuor quinq; dicit eſſe atq; is qui mille,ſed qui mille dicit magis,qui uero quinq; minus, quibus uerbis una opinio minus q̃ altera falſa eſſe confirmatur,quod ſi altera eſt magis falſa, nimirum quæ minus eſt falſa propior erit uero quod ſi magis uerum eſt, propius uero,ipſum quoque certe fuerit,uerum dico,id eſt,ipſum uerum cui propinquum eſt, quod magis eſt uerum.Nam quod eſt cuipiam propinquum,id haud dubie q̃m tale eſt,propinquū eſſe dicitur, quod & ſi cognoſci nequeat, intelligere tñ aliud alio uerius eſſe, aut uiciſsim minus uerum,hominis eſt aliquid comprehendentis quiq; mente quidq̃ definit, non eius qui cunctis in rebus nihilo magis hoc q̃ illud dicit nec ullum in rebus delectum facit.Nam & ſi nihil uerum ſit,nec id ab iſtis concedatur,illud tñ uerum confeſſumq; fuerit,aliquid in rebus magis eſſe uerum Poſitum eſt enim aliquid magis aliud eſſe q̃ aliud,atq; item minus. Ac proinde haud uerum fuerit cunctis in rebus nihil hoc magis &c.Merum autem appellat ſermonem, quia non habet admiſtum ipſum magis, ſed cunctis in rebus ſimilitudinem ex æquo nititur aſſerere,quod ipſe expoſuit dicēs: (Et prohibente definire aliquid mente.) Nam qui alium alio magis mentiri negant, qua in opinione fuerunt Stoici, hi quidem in magno errore & cum ſenſibus pugnante uerſantur: praua enim mendaciaq; iudicia nec paria ſunt, nec a ſimili habitu proficiſcuntur.Vt enim qui aſpectabilia magna uehemētiaq; non uidet, huic cum eo, qui parua & minus uiſibilia non cernit hoc eſt commune, ut uidendi facultas haud recte in utroq; ualeat infirmior eſt tamen quæ ne magna quidem conſpicere poteſt, q̃ quæ cum magna cernat,in minutis paruisq; deficit,ſic in ſententia & opinione rem ſeſe habere putare cōuenit Haud enim pares animæ ſunt habitus. quibus multum erratur, iis quibus paruum,

Ab eadem autem opinione proficiſcitur & Protagoræ ipſius ſententia, atq; ambas ipſas ſimiliter aut ueras, aut non ueras eſſe neceſſe eſt. Nam ſi cuncta quæ uidentur atq; apparent,ſint uera,neceſſe eſt uniuerſa ſimul uera falſaq; eſſe.Complures enim contraria opinantur,& eos qui eadem ſecum non opinantur, falſa putare dicunt, quare ſit & non ſit idem neceſſe eſt,atq; ſi hoc ita ſit, neceſſe eſt ea quæ uidentur omnia eſſe uera,qui nanq; uera & falſa dicunt ac opinantur, oppoſita opinantur. Quod ſi ea quæ ſunt ita ſe habēt,omnes profecto uera dicunt ac opinantur,Patet igitur has utraq; ſententias ab eadem mente pendere. Non eſt autem idem

diſputationis modus ad omnes. Quidam enim perſuaſione indigent, quidam ui. Qui nanque dubitando ſic exiſtimarunt, eorum ignoratio ſanari facile poteſt, non enim orationi, ſed menti ipſorum eſt occurrendum. Qui uero diſputationis gratia ita dicunt, eorum eſt curatio, redargutio orationis, quæ in uoce nominibusque conſiſtit, in iis autem qui dubitant, ex ſenſibilibus rebus hæc eſt opinio orta, ſimul inquam contradictoria contrariaque ineſſe, cum ex eodem contraria fieri uiderent. Quod ſi impoſsibile eſt id fieri quod non eſt, res antea profecto erat utrunque, quemadmodum & Anaxagoras inquit, quodlibet in quouis eſſe mixtum, atque Democritus. Etenim iſte uacuum atque plenum in quauis eſſe parte cenſebat, & tamen horum alterum ens, alterum haud ens eſſe dicebat. Ad eos igitur qui ex his ita exiſtimarunt, partim recte dicere, partim ignorare ipſos dicemus, id enim quod eſt dupliciter dicitur, quare fieri quippiam ex eo quod haud eſt partim poteſt, partim non poteſt, & ſimul idem ens & non ens eſſe poteſt, non tamen eodem modo, etenim potentia quidem fit, ut idem ſit contraria ſimul, actu autem minime fieri poteſt, & inſuper eos admonebimus, & ad aliam in ratione rerum ſubſtantiam eſſe exiſtimare, cui neque motio neque corruptio penitus neque generatio comperit.

xlix (Ab eadem autem opinione proficiſcitur, & Protagoræ ipſius ſententia, atque ambas ipſas ſimiliter aut ueras aut non ueras eſſe neceſſe eſt.) Orationem Protagoræ nihil ab eorum ſermone differre ait, qui ſimul idem & eſſe & non eſſe dicebant, ac proinde contradictionem in ſingulis rebus ueram ſimul eſſe ſtatuebant. Protagoras enim huiuſmodi eſſe unum quodque dicebat, quale uideretur eſſe, & omne uiſum uerum eſſe affirmabat, ut ſit neceſſe utranque ſententiam ueram eſſe, aut utranque falſam, quod autem nihil inter has ſententias differat, & altera conſequatur alteram, ad hunc modum oſtendit. Si enim uera ſunt, quæcunque omni opinioni, omnique imaginationi uidentur, ut Protagoræ placet, neceſſe eſt contradictionem ſimul eſſe ueram. Hoc enim ſignificatur uerbis illis: (neceſſe eſt uniuerſa ſimul uera falſaque eſſe.) quoniam eiſdem de rebus contraria homines opinantur, quæ ſi uera ſint, fiet ut ſimul ſit contradictio uera. Fieri autem, ut cũcta uera ſint, ſi omne uiſum eſt uerũ, ſatis inde intelligi poteſt, quod qui putant aliquid eſſe perinde atque ii qui idem non eſſe opinantur, per iſtos uera cenſent. At ſi habentes eiſdem de rebus opiniones oppoſitas, ſimul uera dicunt, erunt utique omnia ſimul uera. Ex opinantibus enim quidam rem ſic habere, alii non ſic eandem habere opinantur, & ſic quoque efficitur contradictio ſimul uera. Sed poſtquam neceſſe eſſe dixit, ut omnia uera eſſent, quoniam adiunxit & falſa, docet quomodo falſa quoque ſimul ſint, cum ait: (Complures enim contraria inter ſe opinantur, & eos qui eadem ſecum non opinantur, falſa putare dicunt.) Si enim uera dicunt, qui falſos eos putant, qui oppoſita ipſis opinantur profecto illi falſi ſunt quo fiet, ut omnes mentiantur, ſi cuique de re quapiam opinantium, qui oppoſita de eadem opinetur exiſtit, quique decipi eum putat qui ab ipſo diuerſam opinionem habet, ut ſit neceſſe contradictionem ſimul eſſe ueram. Si qui oppoſita inter ipſos opinantur uera dicunt, quod ſi ſic habet, & entium quodque eſt & non eſt, id eſt, ſi contradictio in ſin-

gulis rebus eſt uera, ſequitur rurſus uera eſſe quæcunq; uidentur, & omne uiſum eſſe uerum, ut Protagoræ placebat. Si quis autem contradictionem in ſingulis rebus ueram eſſe dicat, conſequens eſſe docet, ut uiſum omne ſit uerum. ad hunc modum, uerum dicere & falſum dicere in iis eſt, qui oppoſita inter ſe opinantur & dicunt. Nam illud demũ eſt falſum dicere, affirmatione exiſtente uera de aliquo putare quempiam negationem de eodem ueram eſſe, & uiciſsim affirmationem in ueritate negationis, eo enim ꝙ quiddam oppoſita de eodem opinantur, ſi cunctis in rebus eſſet contradictio uera, hoc ipſum tolleretur, quoſdam ſcilicet uerum dicere, alios falſum. Nam ſi omnis contradictio ſimul uera eſt, utiq; nulla opinio fuerit falſa. Si enim contradictio quæq; ſimul uera eſt, efficitur, ut oppoſitæ de eodem opiniones ſimul ueræ ſint. Porro ſi oppoſitæ de eodem opiniones ſimul ueræ ſunt, omnis opinio uera eſt, quæ de hoc habetur, ꝙ res ſic ſe habet, aut ꝙ non ſic ſe habet. Sed poſtquam eadem dicere docuit qui cuiuſq; uiſi ueritatem aſſerunt. & qui omnis cõtradictionis ueritatem tuentur, ac ipſorum dicta uiciſsim ex alteris altera cõſequi & ab eodẽ ſenſu proficiſci demonſtrauit, impugnaturus iterum propoſitam opinionem, ac ipſius aſſertores, non eiſdem rationibus in omnes, qui talia dicunt utendum eſſe ait, quippe inter quos nõ nihil interſit, alii nanq; ut loquuntur, ſic rem ſeſe habere perſuaſam habent, & ambigendo in hanc de cunctis rebus opinionem proceſſere, ut dedocendi ſunt, & in rectam uiam per doctrinam reducendi ut ipſe ait, horum ſiquidem ignorantia facilis eſt ſanatu, nec adhibita in diſputatione ui per certamen & redargutionem conuincenda. Vt enim ait, non ut ſermo refellatur iſtorum eſt occurrendum præceptioni, ſed ut ſententiæ detegatur error, quo allucinati a ueritate in hanc profeſsionem deflexere. Ad ſanitatem protinus redituri, ſi ueritas ipſis fuerit commonſtrata, alios autem diſputationis gratia ad hunc modum præcipere ait: non ꝙ res ſic ſe habere perſuaſum habeant, quibus ſtat poſitionem pertinaciter tueri, & omnibus modis tergiuerſari, in quos ſermonis redargutionem, quæ in uoce nominibusq; conſiſtit, adhibendam eſſe ait, quippe cum non perinde ſentiant, atque loquuntur. horum igitur curatio ſolum eſt uocis redargutio. id eſt, iſti ſola uocis redargutione indigent, quoniam horum dicta, nominibus & oratione nugacem tenus procedunt. Deinde qui res ſic ſe habere putant, nec dicta pertinaciter tuentur, ii unde in hanc opinionem, ſententiamq; proceſſerint docet. quos idcirco dubitantes appellat, quoniam ratione quæ probabilis uideri poterat, in hanc perſuaſionem quæſtionemq; ducti ſunt, qua propter eoſdem ſanationi opportunos eſſe dixerat: Eorum igitur qui contradictionem ſimul eſſe ueram dicunt, & omnem opinionem ueram eſſe ſtatuunt, qui propter inditam ſibi perſuaſionem, ſic ediſſerunt, hos a ſenſibilibus errorem traxiſſe docet. primumq; cõmemorat, quid eos tranſuerſos egerit. qui contradictionem ſingulis in rebus ueram eſſe dicebant. Nam cum ex eodem inquit, oppoſita fieri cernerent, præſumpta illa perſuaſione ex non ente nihil omnino effici poſſe, hæc enim omnium qui de natura diſputarunt, communis ſententia fuit, ambo contraria rem eſſe putabant. Neque enim poſſe cõtraria ex re quapiam effici, niſi prius in ea fuiſſent. qua ratione ductus Anaxagoras omnia cum omnibus temperata eſſe tradidit. Scilicet, quia cuncta ex cunctis fieri cernebat. & item Democritus, qui inane & plenum ſola dicebat eſſe. Nam ponebat, inquit, corpora indiuidua & uacuum. eaque in ſingulis ſenſibilium partibus pariter haberi. quorum decíſsione, generationem ex rebus uidelicet præexiſtentibus fieri tradebat. Cæterum plenum ens, inane uero non ens a Democrito appellari ſcitum commemorat, forſitan ut eius ſententiæ turpitudinem quãpiam oſtendat. Nam cum ſtatueret uacuum eſſe non ens, & ex non ente nihil fieri putaret,

tamen ex uacuo cuncta fieri dicebat non minus, q̃ ex pleno, cum inane uocaret non ens. Nam generationem ex nõ ente fieri dabat, quod ut effugeret miſtione dicebat generationem fieri. Cæterum cur dicit, Democrito qui plenum ens eſſe dicit, inane uero non ens, & omnia ex quibus generatio fit, in omnibus pariter eſſe, cõſentaneum eſſe dicere contradictionem cunctis in rebus eſſe ueram, eſſe ſcilicet & non eſſe? cũ hoc contradictio non ſit. nam una quæq; res ſecũdum aliud eorũ, quæ ipſi inſunt eſt ens, ſcilicet ſecundum plenum, ſecũdum aliud non ens, utiq; ſecũdum inane. An nominibus illis ens & non ens ſignificabat, hæc quæ pariter in omnibus miſta ſunt oppoſita eſſe & contraria? In eos igitur inquit, qui ob hæc contradictionem in omni re ſimul eſſe ueram putarunt, non concertando & redarguendo, ſed diſſuadendo diſſeremus. quodammodo enim uera dicunt & recte ſentiunt, alias quædam ignorant. Ens enim dupliciter dicitur, & perinde non ens. quoniam ens partim eſt potentia, partim actu. Similiter nõ ens quoddam nihil omnino eſt, aliud eſt quidem potentia, ſed quoniam nondum eſt actu, idcirco dicitur nõ ens. quod enim potentia eſt ens, id quoniam in confinio eius eſt quod actu eſt, & omnino non entis eſt. quodammodo ens eſt, quodammodo non ens, & ex ſic non ente generatio fit, non tamen ex proprie & ſimpliciter non ente. Nec, quod iſti aiunt, quidq̃ prohibet, aliquid eſſe & idem nõ eſſe. At nõ ſecundum idem fieri poteſt, ut idem ſit, & non ſit. Sed ſecundum diuerſa ut alia ratione ſit, alia non ſit. quod enim eſt potentia eſt illud quidem, ſed potentia, non eſt autem, quia non eſt actu. quare in ipſo non eſt contradictio. Haud enim eſt abſurdum dictu idem contraria eſſe potentia. actu uero fieri non poteſt, & eſſe aliquid & idem non eſſe oppoſita ſunt. quamobrem hæc ſimul eſſe actu nequeunt, quoniam eadem materia res oppoſita eſt. quæ quidem actu eſſe non poteſt, eadem tamen ex parte ſeruat utrunq;, tunc etiam cum alterum eſt actu. quia potentia eſt oppoſita. Neque enim cum actu exiſtit, iam potentiam amiſit. Et inſuper inquit, eos admonebimus, ne ea tantum eſſe putent, quæ oriuntur & occidũt. Sed eſſe etiam alia entia ingenita & immortalia & motus immunia quibus nunq̃, adſunt oppoſita. Siquidẽ ne mutatur quidem omnino, nec ex ipſis quidq̃ efficitur, quales ſunt diuinę ſubſtãtiæ.

Opinio autem nonnullorum de ueritate ea quæ in apparentibus rebus conſiſtit, ex ſenſibilibus orta eſſe uidetur. Verum enim non multitudine, neque paucitate diſcerni oportere cenſent, idem aliis dulce aliis amarum guſtantibus eſſe uidetur, Quare ſi oẽs ægrotarent, aut oẽs eſſent inſani, duo uero aut tres ualetudinem, aut mentem haberent, hi quidẽ ægrotare uiderentur, cæteri uero non uiderentur.

1. (Opinio autem nonnullorum de ueritate ea, quæ in apparentibus rebus conſiſtit, ex ſenſibilibus orta eſſe uidetur.) quemadmodum inter opinantes idem eſſe & non eſſe, ideſt contradictionem ſimul eſſe ueram, benignioribus quiq; ueritatem inquirentes ambigentesq; in hanc ſententiam delapſi ſunt, erroris cauſa a ſenſibilibus, quæ oriuntur, & occidunt, profecta eſt, quippe cum uiderent ex eodem oppoſita generari, ſic inquit ueritas circa apparentia, id eſt, ut omne uiſum uerum eſſe dicerent, qui hoc inquirentes & dubitantes ſtatuerunt, deceptionis cauſam ex ſenſibilibus habuit. Nec enim uerum diſcerni oportere putabant, multitudine & paucitate eorum, qui ſic opinarentur, ut id uerum eſſet, quod pluribus uidetur, id rurſus falſum, quod paucioribus. Nam ſi plures ægrotarent, pauciores uero recte ualerent, & quod pluribus amarum uideretur, idem dulce recte ualentibus, non utique quod ægrotantibus uidetur,

quia plures ſunt, uerum eſſe diceremus ceu pauci ægrotarent, multi autẽ firma eſſent ualetudine, & paucos ægrotare, multos autem recte ualere. (quare ſi omnes ægrotarent, aut omnes eſſent inſani.) Quoniam qui putant multitudine & paucitate uerum diiudicari, ii quod multis uidetur uerum eſſe dicunt, hi nanque ſunt recte ualentes, & habentes ſecundum naturam, probabiliter conuertit illud. Si enim multi recte ualent, & ſeſe habent ſecundum naturam, ſi uſu uenerit, ut plurimi ægrotent, pauci recte ualeant, ægrotantes erunt ualentes, & ualentes ægrotantes. quod ſi eſt abſurdum, non multitudine & paucitate uiſorum ueritas eſt diiudicanda.

Præterea compluribus cæterorum animalium ſanis contraria de eiſdem apparent, & etiam nobis, & inſuper cuique ad ſeipſum non eadem ſemper ſenſu uidentur. Quænam igitur iſtorum uera ſint, aut falſa, incertum eſt ſane, non enim hæc magis uera q̃ hæc ſunt, ſed æque. Quapropter Democritus ait, aut nihil eſſe uerum, aut id nobis non eſſe manifeſtum, omnino autem qm̃ prudentiam ſenſum eſſe, hũc autẽ alterationem eſſe putarunt, ideo id quod ſenſu uidetur neceſſario uerum inquiũt eſſe. Ex iis enim & Empedocles & Democritus ac cæterorum, ut ſimpliciter dicam quiſq; talibus opinionibus obnoxii ſane fuere. Empedocles enim habitu mutato, prudentiam dicit mutari, cum inqut.

Ad præſens hominum creſcit ſapientia ſemper,

& alio rurſus in loco dicit:

Vt uario ſemper mutatur corpore quiſq;.
Sic ſapere eſt illi mutato ac mente moueri.

& Parmenides eodem etiam modo dicit.

Nanq; ut quiſq; ſuam retinet per membra reflexa
Temperiem, ſic mente ualet mortalis ubique,

idem & hoc poteſt eiuſdem,

Plurimaq; id cunctis mens eſt mortalibus æque.

Anaxagoræ etiam & ſententia talis a quodam familiarium recenſetur. Talia ipſis ea quæ ſunt erunt, qualia ipſi illa exiſtimabunt. Aiunt autem & Homerum uideri hanc opinionem habere, quod Hectorem fecit iacere alia ſapientem, ut ex ictu fuit mente dimotus, propterea quod ſapiunt quidem & ii qui mente ſunt dimoti, ſed non eadem. Patet igitur ſi utraq; prudentia ſit, & ea quæ ſunt ita ſimul & non ita ſeſe habere. At enim id quod inde emergit, abſurdiſsimum eſſe conſtat, nam ſi qui maxime id uerum quod perſpici poteſt uiderunt, ſunt autem ii qui maxime quærũt hoc ipm ac amant, ii tales opiniones habeãt, & hæc de ueritate dicãt, ac aſſerãt, quo pacto nõ abiecto animo fuerũt ii, q philoſophari aggrediũtur. Quærere nãq; ueritatẽ pinde erit, atq; ſi uolãtia quiſpiã pſequat̃.

Cauſa uero opinionis hæc fuit, nam de hiſce quidẽ quæ ſunt ueritatem conſiderabant, ea uero quæ ſunt, res tantum ipſas ſenſibiles eſſe putarũt.

In his autem abunde indefiniti natura, & eius quod eſt hoc pacto, quemadmodum diximus ineſt. Quare ueriſimiliter quidem, non autem uera dicunt. Sic enim magis dicere decet, q̃ ut Epicharmus in Xenophanem dixit. Præterea omnem quidem hanc naturam motum ſubire, de eo uero quod mutatur nihil uere dici uidentes, circa id quod omni ex parte mutatur, nihil uere dici poſſe arbitrabantur. Ex hoc enim exiſtimatione ſumma illa opinio pullulauit, quã Heracliti ſequaces atq; Cratylus habebat. Qui quidem poſtremo nihil dicere oportere arbitrabatur, ſed digitũ duntaxat mouebat, atq; Heraclitum increpabat. Propterea quod dixit fieri non poſſe, ut bis eundem fluuium quiſq̃ ingrediatur, ipſe nanq; neque ſemel arbitrabatur Nos autem & ad hanc rationem dicemus, id quod mutatur, cum mutatur, eſſe nõ putare aliquam ipſis rationem habere, quanq̃ controuerſiã habet. Id enim quod abiicit habet aliquid eius quod abiicir, & eius quod fit aliquid iam eſſe neceſſe eſt. Omninoq; ſi corrumpitur erit quippiam ens, & ſi fit, fit id ex quo fit, & a quo generatur neceſſe eſt, atq; hoc non in infinitum proficiſcatur, ſed his omiſsis, illa dicamus nõ idem eſſe in quantitate atq; qualitate mutari, ratione igitur quantitatis nõ maneat, ſed ratione formæ nos uniuerſa cognoſcimus. Præterea increpãdi ſunt ii, qui ita de rebus exiſtimarunt, propterea quod cum pauciores numero ſenſibilium rerum ita ſeſe habere uiderẽt, de toto cœlo ſimilem ſententiam attulere. Locus enim ſenſibilium rerum qui eſt circa nos, corruptionem ſolus generationemq; ſubit, ſed iſte nulla fere pars ipſius uniuerſi eſſe uidetur. Quare iuſtius hæc ob illa tali ſententia liberaſſent, q̃ ob hæc in illa ſententiam contemnentem tuliſſent.

li (Præterea compluribus cæterorum animalium ſanis contraria de eiſdem apparent.) quædam enim his dulcia & cibo apta uidentur, quæ aliis ſunt amara, nec ad ueſcendũ idonea, ut oliuæ ramus exemplo eſſe poteſt, qui animalibus ipſum de paſcentibus dulcis eſt, idem nobis hominibus amarus. Sed ne nobis quidem eadem ſemp uidentur, ſed diuerſis temporibus diuerſa, prorſus ut quæ nam uera dicere oporteat, incertum ſit, haud enim hæc magis q̃ illa uera ſunt, quamobrem inquit Democritus dicebat, notatis huiuſmodi diſcriminibus, uel nihil uerum eſſe, uel ſi quid eſſet, nobis certe id non eſſe cognitum, neque exploratum. Propterea quod ſimiliter ſeſe habeant in oppoſita, qui de ipſis opinantur. (Et omnino quia prudentia ſenſus eſſe putatur.) At inquit, quoniam eadem neq; omnibus, neque eiſdem ſemper ſimiliter uidentur, ſed alia aliis, & eiſdem diuerſa diuerſis temporibus, quod cuique uideretur, id illi uerum eſſe putabant. propterea quod prudentia, qua ueritas diiudicatur, hoc eſſe rebantur, quod ſenſum. ſenſum porro eſſe alteratione͂, huius enim comprehenſione͂ fieri hominibus a ſenſibilibus alteratis. Vt enim ſenſus pateretur, ſic ſe habere dicebant ſenſibilia a quibus ipſe diſponeretur. ac perinde neceſſario uerum eſſe ſtatuebant, quod cuique uidetur per ſenſum. Nam uerum eſſe quod prudentiæ uideretur, prudentiam autem id eſſe quod uideretur ſenſui. Porro iſtos ſenſum prudentiam eſſe putaſſe, ac tradiđiſſe, docet cum ait, Empedoclem & Democritum, & quicunque alii hoc ipſum tra-

didere, idcirco in hanc ſententiam ueniſſe, quia putabant prudentia fungi hoc eſſe, quod ſentire, prudentiam autem ueritatis eſſe cognitricem, quos in hac ſententia fuiſſe demonſtrat Empedoclem ex ipſius dictis. ſic enim ait: (Ad præſens enim conſilium augeſcit hominibus.) id eſt, ſecundum id quod adeſt appareteq; efficitur hominibus prudentia ueritatiſq; comprehenſio, conſilium nanq; prudentia eſt, hoc enim proprium eſt ſenſus: Carminis autem intellectum ipſe expoſuit, cum diceret: (Empedocles enim habitu mutato, prudentiam mutari dicit.) quod idem carmine illo ſtatim ſubiuncto ſignificat. (Vt uario ſemper mutatur corpore quiſq;, ſic ſapere eſſ illi mutato ac mente moueri.) Cuius uel hic eſt ſenſus, ut hominis alterantur, quod efficitur a ſenſibilibus, ſic item ſapiunt & opinantur: uel hic pro habitu, quem obtinent, quo habitu fit, ut ſic aut ſic ſentiant, de re ipſa opinantur. In hac quoq; opinione Parmenidem fuiſſe ipſius uerbis oſtendit, qui ſic ait: (Nam ut quiſq; ſuam retinet per membra reflexa temperiem, ſic mente ualet mortalis ubiq;.) id eſt, qualis eſt cuiq; corporis temperatura & habitus, talis in eo ſequitur prudentia, perinde quaſi prudentia, quo temperamentum corporis ducit, conſequatur, & alterationis, quæ a ſenſibilibus efficitur, aſſecla comesq; ſit, quod ipſm ait ab eodē Parmenide ſignificari, cum itež dicit: (quod natura ſapit membrorum.) & cū rurſus ait: (omnino & cunctis) quod enim eſt amplius, id intellectus eſſe dicitur. Cui ſapere ipſum & opinari ex corporis temperamento pendeat, & ſecundum id fiat quod in corporis diſpoſitione amplius eſt & exuperat. Cuius opinionis Anaxagoram quoque fuiſſe ex quadam eius ſententia, etiam tunc extāre intelligi ait, qua ſuis familiaribus diſcipuliſq; breuiter quid de re hac ſentiret expoſuit. Dicere enim talia cuiq; erunt, qualia exiſtimabit, hominis eſt, qui omnem opinionem ueram eſſe ſtatuit, & res tales eſſe, quales eſſe uideantur. Quin etiam Homerum huic opinioni aſtipulari ait, ceu opinari hoc eſſe quod ſentire putauerit, & omnem opinionem ueram eſſe. Nam qui Hectorem ſemotum mēte ex accepto uulnere aliud ſapere ait, is ſapere ipſum dicit, ſed alia ſapere, quaſi nihilominus prudentia ſit, eius qui eſt mentis emotæ, quod ſi etiam inſani ſapiunt, ſapere autem eſt uerum cognoſcere, etiam inſani uerum cognoſcent, ita cum ſani quoque prudentiam habeant, uerumq; cognoſcant, efficitur, ut res ſimul ſic & non ſic ſe habeant. Quibus diſputatis, & ueterum opinionibus expoſitis de rerum iudicio, & comprehenſione ueritatis, ex hac inquit magnorum uirorum controuerſia difficillimum quiddam & alienum ſequi. Si enim qui omnium maxime uerum perſpicere poſſunt, hi autem ſunt, qui maxime in eius inquiſitione ſunt uerſati, & hunc ſuæ uitæ ſcopon ac finem propoſuere, ii tales de rebus opiniones habuerunt, & talia de ueritate eiuſque cognitione tradidere, quomodo non eis concidet deficietq; animus, qui nouitii ad philoſophandum accedunt. Negotium enim ſimile ſuſcipere uidentur, ut ſi quis uolantia pedibus conſequi conaretur. Nam ut uolantia nemo pedes conſequatur, hoc eſt enim impoſsibilia conari, ſic qui philoſophiæ operam nauare uolunt, rem quandam impoſsibilem & inacceſſam aggredi uident, ſi cum philoſophia rerum cognitionem & ueritatis in ipſis deliteſcentis notitiam polliceatur, ipſa rerum cognitio ueritatiſq; noticia tam incerta eſt, ac tot difficultatibus plena, ut qui diutiſsime in ea uerſati ſunt, infinita diſcordia declarant. his explicatis ubi nos negotii ſuſcepti difficultatis admonuit, caput & fontem detegere conatur, unde eorum error manauerit, qui ſapere hoc eſſe rebantur, quod ſentire & omnem opinionem omneque uiſum uerum eſſe putabant, in qua opinione fuit Protagoras, docetque in hanc ſententiam Empedoclem & Parmenidem Democritumque ac Anaxagoram fuiſſe, quibus id erat inſtitutum, ut rerum ueritatem perſpicerent, ſed ſenſibilia tantum eſſe putabant, in

quibus plurima eſt indefinitá natura, id eſt materiæ. Materiam nanq; appellat indefinitum.( & eius quod eſt hoc pacto quemadmodum diximus.) id eſt potentia. quod quidem quodá modo eſt, quodam modo non eſt. Eſt enim in confinio propie entis, ideſt, entis actu, & prorſus non entis.( Quare uerìſimilia quidem dicunt, qui enim de hmõi entibus uerba faciunt. merito talia eſſe dicunt, ut ipſorũ quiditas definitione nihil determinate dicatur eſſe. non autem de entibus uera dicunt, neque enim cuncta entia talia ſunt, nec ſenſibilia quidẽ quæ per omnia fluunt, cõtinenterq; mutantur. Sed in ipſis forma manet, quieſcitq; fluẽte ſubiecta materia. Sic enim, inquit, de ipſis dicere magis decet, probabilia ſcilicet ab iſtis non uera dici.( q̃ ut Epicharmus in Xenophanem dixit.) ſcilicet quia Epicharmus poeta comicus maledictis & calũnijs Xenophanem inceſsit, dum ipſum quo quædá ignoraſſet, ſcomate perſtringens refelleret. Hanc igitur naturã ſenſibilẽ & materialem in cauſa fuiſſe ait. ut quidam uerã cõſequi nõ licere traderẽt, ipſorũq; ſententiá interitem, in eamq; argumẽtatur. Nã cũ hmõi naturam moueri. & ſm materia cõtinẽter mutari animaduerterẽt, nec de re ſemper uariabile & caduca quidq̃ poſſe uere affirmari, cũ mutatur putarẽt, propterea quod decidit nec in eadem natura perſtat, nihil cenſebãt uere de re hmõi dici poſſe. quæ ſemp mutaretũ nec maneret unq̃; ſenſibilia autẽ & materialia. quæ ſola eſſe putabant. hmõi eſſe, quippe quæ cõtinẽter fluãt, nec eadẽ unq̃ perſiſtant. Ex hac enim de rebus ſententia Heracliti manauit opinio, atq; itẽ eius auditoris Cratili, qui hoc addidit illius ſententiæ, fluxum & mutationẽ ſempiternã eſſe & irrequietam. prorſus ut præceptorem ferre nequiuerit, dicentem, fieri non poſſe, ut quiſq̃ bis eundem fluuium ingrederetur. nã res oẽs aſsimulabat flumini. ſe enim retulit non modo bis, ſed ne ſemel quidẽ queñq̃ flumen idem ingredi poſſe putare. hic autẽ ne loquendũ quidẽ eſſe putabat. prius enim ſubiectam naturam. de quo ſermo ſuſcipitur, alterari mutariq;. q̃ oratio de ipſa prolata fuerit, prorſus ut rei nunq̃ oratio conſentire ualeat. Ita rem digito demõſtrare ſatius eſſe cenſebat, q̃ lapidem, uel lignũ, aut ũue, aut quiq̃ aliud appellare. Hæc enim ꝓpter alterationem, mutationemq; ſubſtãtiæ nunq̃ permanere. At quod digito monſtratur, quicquid illud ſit, ita demõſtrari. In eos igitur inquit, qui ob has cauſas uerũ cognoſci non poſſe tradebant, ita diſſeremus: recte eos quodammodo atq; uere exiſtimare putantes quod mutatur, cum mutatur nõ eſſe quatenus mutatur: neq; enim. id eſt, quod erat, nec hoc rurſus in quod tranſit. quanq̃ hoc ambiguitatem quandam habet.( id enĩ quod abiicit, habet aliquid eius quod abiicitur.) alioquin iã ipſm abiiciſſet, non abiiceret etiã num. quare neceſſe pinde eſt, ut eius quod efficitur aliquid ſit. Alioquin quod efficitur nõdum eſſet id, quod fieri dicitur. Nam & ſi nõdũ eſt, id quod efficitur, tñ aliquid eſt iam ipſm, propter quod hoc fieri dicitur & nõ aliud. prorſus, ut quod efficitur aliquid ſit.( Omninoq; ſi corrũpitur erit quidpiam ens.) Nam ſi interitus mutatio eſt entis in nõ ens, pfecto quod interit, nec dũ interiuit, hoc ut aliquid ſit neceſſe eſt, quia ſi non eſſet. non interiret. Et perinde ſi quidq̃ efficitur, id ex quo fit, & a quo generatur eſſe neceſſe eſt. q̃dquid n. fit, ex aliquo ſubiecto fit, cũ nõ fiat ex nihilo, item ab aliquo, neq; abſq; cã hęc fieri dicẽda ſunt. alias. n. nõ efficeretur quidq̃ atq; hoc nõ in infinitũ pficiſcat. nec rurſus generet, tũ id ex quo res efficitur, tũ id a quo. ac proinde ut hæc quidẽ eſſe dicant. nihil. n. oĩno efficeret, ſi gñatio abſq; principio in infinitũ pcederet, ut in primo minore demõſtratũ eſt: qđ enim ſubiecto caret, id effici nõ põt. nõ habetũ autẽ ſubiectũ, cũ aliquid efficitur ſubiectũ, efficitur autẽ adhuc oẽ, cũ ſubiecti generatio in infinitum progredi intelligitur. Nam ſi quod generatur, ſubiecto aliquo indiget ex quo generetur, ſubiectum autem nõ eſt, ſed gignitur etiam num, profecto ne id quidẽ effici poteſt, quod ut fieret, ſubiectũ illud deſiderabat. Subiectum enim ens

quiddam eſt. quanq̄ re illud quidem generari poteſt, cū ut fiat ſubiectum deſideret, illud autem ſubiectum nōdum ſit, cū generetur adhuc. quo fit, ut nihil generetur, niſi ſit, fluxus enim & mutatio eius eſt, quod mutatur. eadem eſt ratio generātis, & efficientis, ſi enim oportet, ut quod generatur ab aliquo generetur, hoc autem nō eſt, ſed generatur etiam num, ne id quidē generatur, quod aliquid iam exiſtēs deſiderat, a quo generetur. Si enim generatur, nondū igitur eſt. Ad quē modum ſine fine procedēdo nihil omnino generabitur. Sed poſtq̄ demonſtrauit neceſſe eſſe, ut aliquid iam ſit, ſiue intereat quidq̄, ſiue generetur, quod neq; ſimul cū illo intereat, nec ſimul oriatur, quāobrem ii etiam qui continētem mutationem & fluxum interitumq; cauſantur, aliqua entia relinquere cogūtur, ſi uelint ſuā tueri ſententiā, ſic ait: (Sed his ommiſsis illa dicamus.) quod facit, quia dixerat, id quod mutatur, cū mutatur eſſe nō putare, nō eſſe a ratione alienum. Inſtituerat autē, qui hāc ſentētiā prædictis cauſis ſequuntur, hos nō ui adhibita, ſed perſuadēdo ad ſanitatē ueramq; ſententiam reducere: quare ommiſsis fortioribus & magis implicitis rationibus, quas prius attigerat in eas trāſit, quæ probabiles magis ſunt, & perſuadēdi uim habēt, atq; docendi. Illis igitur ommiſsis, in ipſos dicendū eſt, nō idem eſſe in quātitate, atq; qualitate mutari, quo in loco mutationem ſecundum quale uocat mutationem per formam, qua generatio & interitus efficitur. Itaq; nō ſunt eædem hæ mutationes, etiamſi mutationem ſecūdum quantū cōtinētem rebus adeſſe detur. propterea quod augeſcere, & imminui notātur & acceſsiones deceſsionesq; recipere. Cæterū res quæq; id eſſe, quod eſt nō ex quātitate, ſed ex forma dignoſcitur, quæ forma tam diu perſiſtit, donec res ſubiecta extat, nō intercepta. Mutationem uero formæ non eſſe continuam, ſatis in libris de generatione, & interitu demōſtrauit. ubi de alimento diſputauit. hanc enim ſubiectum eſſe & ali docuit. Manet enim forma Socratis, q̄diu Socrates tutus ab interitu manet, itaq; dum puer eſt, dū augeſcit, decreſcit, ſeneſcit ſecūdum naturam, perinde Socrates eſt. Eadem eſt ratio lapidis, auri, ligniq; & cæterorum cuiusq;. Quare ſi ob cōtinentem fluxum negāt rem uel eſſe uel cognoſci poſſe profecto quā fluxus nō eſt cōtinuus, hac res & eſſe & cognoſci poſſe eoſdem fateri cōuenit. Præterea obiurgādos eſſe ait, qui res in continenti & fluxu & mutatione uerſari putabant. cum hoc in paucis ſenſibilibus animaduerterēt. Huiuſmodi enim fluxus in iis tātum uerſatur ſenſibilibus, quæ nobis uicina oriūtur & occidunt, quæ uniuerſi quota pars eſſe intelliguntur. Itaq; paucorum argumento, de cunctis rebus ipſoq; cœlo omniq; diuino, & ſempiterno corpore ſtatuebant. cum contra ſatius eſſet a pluribus, & maioribus in pauciora transferre ſentētiam, q̄ ex tam paucis, de tam magnis, tantoq; potioribus iudicium ferre. Ita licet ſola ſenſibilia entia eſſe putentur, non tamen eorum ſenentia probabitur, qui quo minus quidq̄ ſit, continentem fluxum cauſantur.

Præterea patet & in hos ipſos ea nos dicere poſſe, quæ olim ſunt dicta. Oſtendendum eſt enim ipſis atq; perſuadendum naturam quandam immobilē eſſe, quanq̄ hiſce qui ſimul eſſe, atq; nō eſſe dicūt euenire uidetur, ut quieſcere magis q̄ moueri omnia dicant. Non eſt enim omnino quicq̄ in quod quippiā mutaretur, quippe cū uniuerſa omnibus inſint.

(Præterea patet & in hos ipſos ea nos dicere poſſe, quæ olim dicta ſunt.) Cū in eos diſſereret, qui quod omnia ex omnibus fieri cernerent, in omnibus omnia eſſe rebantur, hoc adiecit: Nolumus inquit, eos ignorare in rebus aliam eſſe ſubſtātiam ab omni motu, interitu, & generatione prorſus immunem, quas ob res contradictionem in ſingulis rebus ueram fieri dicebant. Hoc igitur idem in hos dicendum eſſe ait, oſten-

dendumq; ipſis perſuadendumq; naturam quandam immobilem prorſus & immutabilem in rebus eſſe. Eorũ enim quæ mouendo mutãdoq; uariant, nihil eſſet omnino, niſi immota quædam, & incorporea natura, motus cæterorum eſſet cauſa. hæc effatus ſtatim docet qui omnia eſſe & non eſſe dicunt, hi autem ſunt, qui cõtradictionem pariter in ſingulis rebus ueram eſſe tradunt. ex eorum dictis potius effici, ut omnia quieſcant, q̃ ut mutentur & moueantur. Si enim quæ mutentur, hæc in ea quæ ipſa nõ ſunt mutantur, nimirum qui unũ quodq; omnia eſſe aiunt, nec extra id eſſe quidq̃. his conſentaneum eſt, ut omnia quieſcere dicãt, in ſingulis autẽ entibus omnia ſunt per eos, qui ſingulis in rebus omnem contradictionem ſimul eſſe ueram tradũt. Nam ſi omne ens pariter eſt, & non eſt, & omnia in oĩbus ſunt, nec res iam eſt, iam non eſt, nec modo eſt magis, modo eſt minus, aut nõ eſt, quieſcet omnis res, cũ in nihil commutetur, propterea quod eadẽ exiſtendi, & non exiſtendi ſimilitudo manet, & quia omnia quæ in ſe unumquodq; habent, nihil habẽt, præterea in quod mutẽtur. Hæc in eos effatus, qui omnia ſemper continenturq; moueri, ac proinde nullius rei certam cognitionem contingere poſſe arbitrabantur, cũ obiter eorũ ſentẽtiæ, qui contradictionis ueritatem in omni re aſſerebãt, conſentaneũ eſſe docuiſſet, ut oĩa quieſcere cõfiterẽtur. ꝓtinus in eos ediſſerit, qui omne uiſum ſtatuũt eſſe uerũ.

De ueritate uero diſſeramus oportet, oſtẽdendo nõ omne uerum eſſe id, quod apparet. Nam primo quidem ſenſus proprii obiecti non eſt falſus, at imaginatio non eſt idem quod ſenſus.

(De ueritate uero diſſeramus oportet oſtẽdendo nõ oẽ uerũ eſſe id, qđ apparet. Nam primo quidẽ ſenſus ꝓprii obiecti nõ eſt falſus.) Diſputat in eos, q oĩs uiſi ueritatẽ aſſerũt, hoc. n. his ipſius uerbis ſignificatur. Principio. n. ait, non ſi ſenſus in ꝓpriis ſenſibilibus nõ fallitur, ꝓtinus ne phãtaſia qdẽ ſeu imaginatio. diſputat aũt tũ ex ſua ſententia, tũ ex illorũ opinione, qbus aliter uidebatur, ac ideo imaginationẽ uerã eſſe cõfirmãt. Quod aũt dicit eſt hmõi: Sẽſus nõ eſt in cũctis ſẽſibilibus uerus, ſed in ſuis tñ. In ſuis n. ꝓpriisq; nõ fallitur. Quãobrẽ etiã ſi imagninatio hoc eſſet qđ ſenſus, nõ tñ oĩs imaginatio uera eſſet. Sed quæ de ꝓpriis peculiaribusq; cuiuſq; ſenſus haberetur. Deinde imaginatio nõ eſt idẽ atq; ſenſus: ut intelligat, nõ ſi uerus ſit ſenſus, ſtatim imaginatio nẽ uerã fore. Eſt. n. ſenſus ꝑſentiũ ſenſibiliũ quæq; extra ſenſoria ſunt apphẽſio ſeu cognitio. Imaginatio uero motus ſenſus in actu, quẽ motũ ab imaginibus ꝓficiſcentem, impſsis a ſenſibilibus uarie effici uſu uenit, ut in libro de aĩa demõſtrat, & in eo q de memoria inſcriptũ eſt atq; in eo q de ſomnio, qđ diſcrimẽ uel inde patere põt, qđ imaginari in poteſtate nr̃a ſitũ eſt, ſentire nõ itẽ, & quia tũc etiam cũ nõ ſentimus, ut inter dormiẽdũ imaginamur. at fieri nõ põt, ut nõ ſentiẽtes, ſentiamus. Item ſenſus, ut dixi, præſentiũ eſt rerũ, imaginatio uero etiã abſentium.

Deinde dignũ eſt admiratione, ſi hoc dubitẽt, utrũ tantæ ſint magnitudines, taleſq; colores, quãtæ ac quales hiſce q ſunt remoti, an tãtæ qualeſue hiſce qui ſunt ꝓpinqui uidẽtur, & utrũ tales ſint quales ſanis, an tales quales ægrotãtibus ipſis apparẽt, & utrũ ea ſint grauiora quæ imbecillis, an ea quæ robuſtis uidẽtur, & etiã utrũ ea ſint uera, quæ dormiẽtibus, an ea quę uigilãtibus ipſis apparent, nam nõ ita ipſos putare patet. Nemo nanq; ſi ſit in Africa, deinde noctu ſe eſſe Athenis exiſtimauerit, ad liciũ ꝓficiſcit, pręterea medici opinio, ut inqt etiã Plato, atq; ignorãtis hõis de futuro ſano, aut nõ futuro, nõ æque ꝑfecto eſt certa.

(Deinde dignum eſt admiratione,ſi hoc dubitent,utrum tantæ ſint magnitudines,ta liiii
leſq; colores.)Per hæc & quæ ſequuntur ducens ad manifeſta refellit propoſitam iſto
rum opinionem,quos perperam ſentire manifeſtarum rerum argumentis conuincit.
Nemo enim dubitare ualeat,magnitudines quantæ ſint, num quantæ procul aſpicien
tibus uidentur,an quantę intuentibus e propinquo,neq; de coloribus dubium eſſe po
teſt cuipiam,ut per hanc dubitationem,accipiat nō eſſe probabilius, ut uera ſint quæ
intuentibus e uicino loco uidentur,q̄ ut ea quæ a remoto aſpiciētibus, ac inde conſti-
tuat,uerum eſſe quod cuiq; uidetur.Nec illud quiſq̄ dubitaret utrum quæ recte ualē-
tibus,an quæ ægrotantibus uidentur ueriora ſint. Exempli gratia,ictericis aut mēte ca
ptis.Nec ex grauibus num ea grauiora ſint,quæ tenui ualetudine, an quæ firma uten-
tibus grauiora uidentur.Nec utrum quæ uigilantibus,an quę dormientibus apparent
ueriora ſint. Cunctis enim notiſsimum eſt , quæ aſpicientibus e propinquo uidentur
magis eſſe talia:& quæ recte ualentibus,ac robuſtis,uigilantibusq;, quod ſi ita eſt,nō
omne uiſum uerum fuerit.neq; enim qui ex his iudicium ferunt,multitudine iudicāt,
ut paulo ante meminit,quaſi ipſi , qui omne uiſum uerum eſſe ſtatuunt, omne uiſum
dicant,quod ei uidetur,qui ſecundum naturam ſeſe habet:qualis eſt,qui e propinquo
loco,ac mediocri interuallo unde res uideri aptæ ſunt intuentur . qualis recte ualens,
qualis robuſtus,qualis deniq; uigilans ad res diiudicādas . Nam ne ipſi quidem huius
opinionis auctores de his rebus ſecum taciti ambigunt, an poſsint aliter ſeſe habere.
Cuius ſatis eſt argumenti,quod iidem ſuis actionibus non paſsim in alterutram , ſed
in alteram modo partem funguntur.Nemo enim ipſorum,ſi dum eſt in Africa,Athe
nis commorari ſe in ſomniis uiderit, experrectus deinde in Athenienſe odium petit,
eſt autem odium pars quædam theatri,quæ nunc thymele,ideſt,ſcena nūcupatur. Sed
quod in ſomniis uiderit uanū, quod in uigilia uerum eſſe ſtatuit. Præterea iſtos nihil
pro ſanis dixiſſe,omne uiſum uerum eſſe tradentes ex iis arguit,quæ de futuro exiſti
mantur, uidenturq;. quibus Plato quoq; in Protagora hanc ſententiam refellit. Nā ſi
omnis opinio uera eſſet,nihilo uerior eſſet opinio medici de futura ægrotantis ualetu
dine,q̄ eius qui medicinę nullam habeat cognitionem,aut hæc q̄ illa. At nunc medici
opinio potior habetur.Si enim alter ęgrotantem morbo explicandum eſſe prædixerit
præiudicaueritq;,alter eundem mortem obiturum tempore exitus inſtante , non artis
experti fides habetur,ſed medico,cuius prædictio re quoq; cōprobatur. Item ſi medi-
cus quempiam ægrotaturum præopinetur , artis uero ignarus non ægrotaturum aut
contra,ſcientia medici potior ad ueritatem habetur,quamobrem ipſi quoq; indocti ſuas
de futuris opiniones nō eſſe ueras cōfitētur,quod ſi ita eſt,nō oē uiſum eſt uerū.

Præterea de propinquo quiuis ac alieno obiecto ſenſus,aut remoto pro-
pinquoue ſibi non æque eſt certus,ſed de colore quidem certus eſt uiſus,
nō guſtus,de ſapore autem guſtus,non uiſus , quorum nunq̄ in tēpe quiſq̄
ſimul idē ſic ſeſe habere,& nō ſic ſeſe habere dicit.

(Præterea de propinquo quiuis ac alieno obiecto ſenſus,aut remoto propinquoue ſi- lv
bi non æque eſt certus. ) Quod dixerat ſenſum in propriis tantum ſenſibilibus eſſe
ueracē,non autem in omnibus, id hoc in loco demonſtrat,ſumpſerat enim prius etiā
ſi ſenſus eſſet uerax,non tamen protinus fore omnino uiſa ueracia:cū ſenſus non idē
ſit,atq; imaginatio.Nunc ſenſum non pariter in cunctis,ut dixerat,ueracem eſſe con-
firmat. neq; enim perinde ſe habent in aliena atq; in propria.Sed guſtatus erga guſta-
bilia,ideſt,erga ſapores uerax eſt,quos uiſus nō attingit. uiſus erga colores,qui nihil
ad guſtatum pertinent,quo fit,ut ſi qua res pallida intuētibus dulcis eſſe uideatur,hu-
iuſmodi uiſui fidem habendam non putemus . nec talem uiſum ſeu imaginationem
ueracem

ueracem eſſe credamus. Sed hoc iudicium dulcis ne an ſecus ſit, a guſtatu petendum eſſe. Aliena porro quodammodo unicuiq; ſenſui uocari poſſunt ſenſibilia cōmunia, in quibus plurimum errari ſolet. Sed neq; ſenſus in propria obiecta perinde ſe habēt e propinquo, atque e remoto; ut ſupra commemorauit. Tunc enim uiſus de colore uerā renunciat, cum a mediocri ſpectat interuallo, non cum procul aſpicit. Eadem eſt ratio auditus in ſonitum, odoratus in odorem. Haud enim de ſenſibilibus propriis utcunq; habeant & ubicunq; ſint, ſenſus diiudicant. (Aut propinqui & ſui,) ideſt & ſui cum prope adeſt, & cum longius receſsit, hoc enim eſt in dictione ſubaudiendum. (Quorum nunq̄ eodem in tempore quiſq̄ ſimul idem ſic ſe habere, & non ſic ſe habere dicit,) hæc & quæ ſequuntur, in Democritū & Heraclitū dicere uidetur, qui eadem ſimul & eſſe & non eſſe dicebant. ac idcirco contradictionis ueritatem aſſerebant. utroſq; igitur per ſenſus & ſenſibilia refellit, tum qui omne uiſum eſſe uerum aiebāt, tum etiam qui cunctis in rebus contradictionis ueritatem tuebantur, quos ſuis armis oppugnat, falſitatiſq; cōuincit, qui enim omne uiſum idcirco uerum eſſe ſtatuebant, quod omnes ſenſus ueros eſſe rebantur, eos redarguit, non omnem ſenſum eſſe ueracem demonſtrans. Neq; enim ſolum de alienis ſenſibilibus, non omnis ſenſus eſt uerax, ſed ne de propriis quidem, niſi a mediocri interuallo ſentiātur, nec ægrotantium ſenſus uerax eſt. Qui uero propter continentem fluxum, & q̄m ex eiſdem oppoſita efficiuntur, quodq; ſenſus ueraces nō ſunt, ut qui ſubinde aliter aliterq; a ſenſibilibus mutentur, afficianturq;, cognitionem tollunt, & contradictionem ueram eſſe aiunt, horum ſententiam refellit docens ſenſus in quibuſdam eſſe ueraces, in quibus fieri non poſsit, ut contradictio ſimul uera eſſe dicatur. Nullus enim ſenſus eodem tempore eandem rem talem eſſe, & non eſſe renunciat. Exempli gratia, idem eſſe album, & nigrum, uel idem dulce, & amarum. quare ſi quo ſenſus ducūt, ſequamur oportet, nunq̄ ſimul erunt oppoſita, nec contradictio erit ſimul uera, quæ ratio in eos quoq; cōuenire poteſt, qui uiſa idcirco uera eſſe dicunt, quod ſenſus ueraces ſint. Si enim ſenſibus fidē habere oportet, nullus ſenſus, qui ſentit ſic habere, & nō ſic ſe habere renunciat, quāobrem ſi ſenſus ad hūc modum ſeſe habent, ſic quoq; uiſa ſe habebūt, ac proinde non erit uerum dictu, oppoſita ſimul eſſe uera.

Quin etiā neq; diuerſo in tēpore ambigit de affectu, ſed de eo circa quod accidit ipſe affectus. Dico autem hoc pacto idem uinum aut ipſum mutatum, aut inſtrumento mutato, interdum dulce, interdum non dulce eſſe uidebitur, ſed dulce eſt tale ſemper cum eſt, & unq̄ mutatur, ſed ſemper de eo uerè dicit ipſe guſtatus, atq; affectus, qui a dulci proficiſcitur, & neceſſario talis, & tamen hoc ipſum omnes hæ ſentētiæ tollunt. Quemadmodū enim & ſubſtantiam eſſe nullius, ſic & nihil neceſſario eſſe dicunt, neceſſarium enim ut aliter ſeſe habeat, fieri minime poteſt. Quare ſi quippiam neceſſario ſit, id non ſane ita, & non ita ſeſe habebit. Atq; omnino ſi ſenſibilia ſolum ſint, nihil erit profecto, ſi animantia non ſint, ſenſus enim non erit, fortaſſe igitur uerum eſt, neq; ſenſibilia, neq; ſenſus perceptiones eſſe, hoc eſt enim ſentiētis affectus. At impoſsibile eſt & ſine ſenſu ea ſubiecta non eſſe, quæ faciunt ſenſum. Non enim ipſe ſenſus eſt ſui, ſed eſt & aliquid aliud præter ſenſum, quod quidem antecedere ſenſum neceſſe eſt, id enim quod mouet, prius eſt eo natura quod mouet, neq; id minus eſt, & ſi hæc ipſa mutuo referuntur.

(Quin etiam neq; diuerſo tempore ambigit de affectu.) Oſtenderat nullum ſenſum eodem tempore oppoſita in eodem iudicare. Nunc docet, ne diuerſis quidem temporibus ſenſum in iudicando de affectione quæ ipſi fit, neq; a ſe, neq; ab alio eiuſdem generis ſenſu diſcrepare. Neq; enim dulce ſapere, nunc tale, nunc diſsimile a guſtatu iudicatur, Sed ſemper & cunctis guſtatibus ſimile uidetur, diſcretiuum uidelicet, & lene non iam diſcretiuum, iam concretiuum, ſed cunctis ſimile. Eadem eſt ratio cæterarum affectionum, quæ ſenſibus fiunt comprehendendis ſenſibilibus. Semper enim & cunctis inter ſeſe cõgruũt, ſed de ſubiecto ſenſibili ambigunt aliquando ſenſus, a quo ipſis ingeneratur affectio. Nam idem uinum eidem guſtatui partim dulce, partim nõ dulce uideri poteſt, uel quod ipſum mutetur, uel quod deguſtans lingua tales quoſdam ſapores adhærentes habeat. Ac perinde album, & idem non album, item ſuaue olens & idem graue olens eidem ſenſui uideri poteſt, nunꝗ tamen ſuauis ipſe odor, uel affectio, quæ efficitur in ipſo, aliud ipſi uidetur, cum ſit aliud, ſed quidquid id ſit, a quo proficiſcitur, affectio ipſa ſimilis ſemper ſenſui uidetur. Omnino enim neceſſe eſt, ut affectio, quæ a dulci, uel ſuaue olente debet proficiſci talis ſit, & ſenſus unam talem rationem obtineat. Sed poſtꝗ docuit ſemper omneſq; ſenſus in affectionum iudicio conſentire, ac neceſſe eſſe, ut una quæq; affectio quæ ipſis ingeneratur ſimilis ſemper eademq; ſit, hoc tolli refelliq; confirmat eorum opinionem, qui omnia eſſe & non eſſe dicebãt. (Quemadmodũ dicunt ſubſtantiam eſſe nullius) ideſt, nihil in ſubſtantia prædicari. Sed omnia prædicata eſſe accidentia, propterea quod non magis ipſum ſit, ꝗ non ſit. Id quod autem ſubſtantia non eſſe dicitur, id iſti de nullo dicunt, quia rem quanque non magis hoc eſſe aiunt, ꝗ oppoſitum. Vt igitur entium auferunt ſubſtantiam, ſic tollunt e rerum natura quidꝗ neceſſario eſſe. Idcirco enim ſubſtantiam alicuius eſſe, & quidꝗ in ſubſtantia de aliquo prædicari negant, quia quod ſic de aliquo dicitur, hoc neceſſario ei ineſt, de quo prædicatur. Nã quod neceſſario eſt, id nequit & ſic, & nõ ſic habere, quod iſti ſtatuebant. Si ergo ſenſus in affectibus conſentiunt, & affectio dulce ſapiendi neceſſario talis eſt, & ſic afficit, non ſic afficere nequibit. ac proinde falſum eſt rem nõ magis ſic, ꝗ non ſic habere. (Atq; omnino ſi ſenſibilia ſolum ſint, nihil erit profecto, ſi animantia non ſint.) Senſus eſt: ſi quod ſenſui uidetur, id uerum eſt omnino, etiam hoc tunc temporis efficitur, neq; enim ſenſus per iſtos ſunt rerum antecedentium, ut quibus placeat ſenſum eſſe in ſenſibilium actione conſiſtere. Si ergo per iſtos nihil eſt, præterꝗ ſenſibilia, utiq; ſi fuerit ſublatus ſenſus, nihil omnino ſuperfuerit, tolletur autem ſenſus, ſi animalia fuerint ſublata, utpote in quibus ſenſus habeantur. Animãtia enim dixit, pro animalibus. Poſtꝗ uero hoc ex iſtorum opinione ſequi docuit, protinus addit, uerũ eſſe, ſenſiones actioneſq; ſenſuum non fore, ſi fuerint ſublati ſenſus, at non item ſubiecta non fore, in quibus ſenſuum actiones efficiuntur. Falſum eſt enim dictu ſublatis ſenſibus, ſuibecta tolli a qbus affectiones ſenſibus ingignuntur. Si enim ſenſus non ſui ſenſus & perceptio eſt, ſed externæ ſemper cuiuſpiam rei, certe quod ſenſionem & ſenſus affectionem efficit, id ut prius ſit, ꝗ ſenſus percipiens ipſum neceſſe eſt. Nã & ſi mouens & motum inuicem inter ſe referantur, & itẽ agens & patiens, & quatenus talia ſunt, ſimul exiſtant, natura tamen mouens efficienſq; prius eſt ꝗ motum & patiens. Senſibilia igitur, ſenſum præcedunt, & poſſent eſſe, licet non ſentirentur, & ſic non eſſent ſenſibilia, ut intelligatur entium eſſe non in eo poſitum eſſe, quod ſenſibilia ſint, atque hæc quidem in Protagoræ ſer.xentiam dicta eſſe uideri poſſunt, qui dum ſenſibilia ſola eſſe putaret, in habitudine quodã ſenſus ad extrema ſenſibilia generari tradebat, quare quale cuiq; uideretur tale illi eſſe ſenſibile, ſi ergo ſenſibilia eiuſdem naturæ ſunt, ac idem eſt ſenſibilia ipſa eſſe & eſſe, cũ ut ſenſibilia ſint, in ſenſus perceptione ſit poſitum, ſatis intelligitur, ſi ſenſus nullus

ſit, nullum protinus fore ſenſibile, tolletur autem ſenſus ſi fuerint animalia ſublata, ſcilicet, quia ſenſus in animalibus habetur. hoc igitur nō recte ab iſtis concludi oſtendit, propterea quod licet actio quæ per ſenſum efficitur & actu ſenſibile tollatur ſublato ſenſu, non ſtatim tamen ſubiecta pereunt, & quæ ſenſui fiunt ſenſibilia, & quæ ſenſionem efficiunt. Ipſorum igitur non efficiuntur ſenſus. At ut ſenſus munere ſuo fungi poſsit aliqua ſubiecta præexiſtāt oportet, quibus nō eſt hæc cauſa, ut ſubiecta ſint, ſed per ſe entia & ſubiecta ſunt, quo fit manifeſtum, etiam ſi nullus foret ſenſus, nulla eſſet imaginatio, tūc tamen ſenſibilia in aliqua natura eſſe poſſe. Non igitur quidquid uidetur uerum eſt: quod uero ait: (Aliter ſi ſenſibile ſolū ſit) pro hoc dictū eſſe accipi poteſt, præſertim ſi ſenſibile ens eſt in ſui ſenſus perceptione tātum.

Sunt autem quidam qui dubitant, & eorum qui perſuaſi ſunt, & eorum etiam qui ſolum has ſententias dicunt. Quæritant enim quiſnam ſit ille, qui ſanum hominem diſcernit, & eum omnino qui circa ſingula recte iudicat atque diſcernit, Tales uero dubitationes ſimiles huic ſunt dubitationi, dormimus ne nunc an uigilamus? idem autem omnes huiuſcemodi dubitationes poſſunt. omnium enim hi rationem eſſe cenſent. etenim principium quærunt, atq; nos per demonſtrationem accipere, non eſſe nanque perſuaſos in ipſis actionibus patet, ſed uti diximus hic eſt ipſorum error. Ratione enim eorum quæritāt, quoꝝ nulla eſt ratio, principii enim demonſtrationis non eſt demonſtratio. Atq; hi quidem facile id ita eſſe perſuaderi poſſunt, nō eſt enim difficile ut accipiatur.

lvii (Sunt autem quidam & eorum, qui perſuaſi ſunt, & eorum qui ſolum has ſententias dicunt.) Dixerat aſſertores ſententiæ, quæ hoc in loco refutatur, partim ambigentes de ſenſibilibus dum res ſic ſe habere putarent, in eam opinionem ueniſſe, quos admonitione probabili facile ſanari poſſe dixit, & in quos hactenus diſputauit, dubia diſcutiendo, quibus in hunc errorem inciderant, partim non propter indutam de rebus perſuaſionem, ſed pertinacia quadam hanc opinionem tueri, nunc ab utriſq; ambigi quæriq; ait, quis nam ſit, cuius iudicio de ueritate ſtandum ſit, & quem ſequi conueniat, qui nouerit, quis ſanus, quis non ſanus in his rebus perſiſtat. Ad ſummam cuiusnam uiſis ſeu imaginationibus ſententiis, iudiciis fidem habere oporteat? deniq; quis prudens ſit, quod idcirco dubiū eſt, quia omnes aduerſus omnes dicunt, & ſibi quiſq; ſapere uidetur, & recte iudicare, nec ipſi qui hoc dicit exploratum eſt, num uiſis recte ualentium ſtandum ſit. Neq; enim quia ægrotantes pauciores ſunt, idcirco eis non eſt habenda fides. Fieri enim poteſt, ut plures efficiantur, & alioquin non multitudine & paucitate eorum, quibus uiſa uidentur, uerum definire conuenit, niſi forte uulgi opinionem iudicio artificum de propriis artibus iudicantium præponendam idcirco putamus, quod hi pauciores ſint. Sed tales inquit dubitationes ſimiles ſūt, ut ſi quis ambigat, dormiamus ne nunc, an uigilemus. Nemo enim in re tam manifeſta rationem quæreret, quæ indicium facile præbeat, quo poſsit hoc diiudicari. Propterea quod quæcunq; uigilantes efficimus, dormientes quoque faciamus, adeo ut ſomnia etiam in ſomniis interpretemur. Nam cunctas huiuſmodi quæſtiones idem pollere ait, & ex eodem capite proficiſci, ex hoc uidelicet, quod omnium rerum rationem quampiam & cauſam principiumq; quærunt, & principium indemonſtrabile nullum eſſe putant, nec quidq̃ eſſe aiunt, quod per ſe & ex ſe fidem faciat manifeſtumq; ſit, hos enim, qui talia dicunt, non ex animi ſententia loqui, ex ipſorum actionibus ui-

telligi poteſt, qui medico in rebus ad ſanitatem pertinentibus credunt: artifici in arte ſua, & ſingulis in rebus perito magis q̄ imperito. Item in ſenſibilibus recte ualenti ſenſui, & in ſuis cuique. Non igitur quæſtio iſtis ex diſpoſitione aliqua & opinione manat, nec aliunde q̄ quod rationem demonſtrationemque quærunt eorum, quorum neque ratio habetur, nec demonſtratio. quando quidem demonſtrationis principium, haud quaq̄ poteſt demonſtrari: cum ea ſignificet, quorum cognitio manifeſtior eſt nobis a natura tributa, q̄ ut eorum demōſtrationem deſideremus: hæc autem ſunt ſenſus & ſententiæ dictæ, ac naturales & communes opiniones. Sed quia in eos diſputauerat, qui ex animi ſententia talia tradebant, adiicit: ( Atque hi quidem facile id ita eſſe perſuaderi poſſunt.) qui enim ob conceptā perſuaſionem ita dicunt, his nō eſt factu difficile perſuadere eſſe principia quædā indemōſtrabilia, & ex ſe proprioq; ſenſu & cæteris indubitatis rebus manifeſta. Nam qui dubii, quis rectus ſit ueritatis iudex, & cuius ſtandum ſit iudicio, in hanc ſententiam deflexere, hos ab errore huius opinionis explicare non erit magni negocii, ne omnium rerum demonſtrationem quæri oportere putent, cum ſint aliqua quæ demonſtrari recuſant, eademq; per ſe manifeſta: nouerintq; demonſtrationes quædam eſſe principia, ac proinde doctis in re quaq; fidem eſſe habendam, & ipſorum iudiciis ſtandum.

Qui uero in ratione uim ſolum quæritant, impoſsibile quærunt. Etenim continuo ſimul ipſi contraria dicunt, deinde ſibi deductionem cenſent, ad contraria fieri oportere. At ſi non omnia ſint ad aliquid, ſed aliqua etiam per ſeipſa ſint, non omne ſane quod apparet fuerit uerum, id enim quod apparet, alicui eſt apparens. Quare qui dicit omnia quæ uidentur atq; apparent uera eſſe, is omnia quæ ſunt ad aliquid facit. Quapropter & cauendum eſt hiſce qui uim in ratione quæritant, & ob hoc ſubeunt diſputationem; nō enim eos dicere oportet id quod uidetur eſſe uerum, ſed addant oportet cui uidetur, & cum uidetur, & quo uidetur, eodemq; modo. Quod ſi diſputent quidem, non autem hoc pacto ſubeāt diſputationem, eueniet ipſis, ut cito contraria dicant, fieri nanq; poteſt, ut idem uiſu quidem mel eſſe, guſtatu autē nō eſſe mel uideatur, & utriſq; oculis, ſi ſint diſsimiles non idem appareat.

( Qui uero in ratione uim ſolum quæritant, impoſsibile quærunt. Nam cum ipſi con lviii
traria dicant, protinus contraria dicere cenſent.) Hæc in eos dicuntur, qui non per-
ſuaſi & ambigentes in hanc poſitionem, ſed diſputandi contraq; dicendi gratia uene-
re, nec diſuaſionem deſiderant. Omnino enim non talia ob indutam perſuaſionem
dicunt: ſed ut conuincantur & oratione redarguantur expectant. Hos igitur impoſ-
ſibile quærere ait. qui enim ut redarguantur petunt, ii ut in cōtradictionem adigantur
poſtulant: redargutio enim eſt contradictionis concluſio. At iſti hoc ipſum initio
ſtatuunt, oppoſita ſimul conſiſtere, & contradictionem ſimul eſſe ueram: quo qui
redarguitur, ab aduerſario addici debet. hoc eſt enim oppoſita & contraria dicere.
At hoc ipſum iſti protinus a principio uerum eſſe ſtatuunt: quare in quācunque con-
tradictionem hos cogere uiſus fueris, eam eſſe poſitionem ſuam, ac id ſibi placere
reſpondebunt. Nihilo tamen ſecius in ipſos diſputare tentat. Et argumentatione uti-
tur huiuſmodi, ſumit ſi omne uiſum uerum ſit, conſequens eſſe, ut omnia entia ſint ad
aliquid & coniunctum conuerti. Si enim per iſtos ſit uerum hoc, ſi omne uiſum eſt
uerum, omnia entia ſunt ad aliquid, reliquum coniunctum erit uerum, cui hoc con-

uertitur. hoc autem oſtendit etiam paulo ante, cum diceret, fore, ut omnia entia e medio tollantur per eos, qui omne uiſum uerum eſſe aiunt, ſi ſenſus fuerit ſublatus. quod enim uidetur, alicui uidetur, & eſt ad aliquid. Qui ergo dicit, omne uiſum eſſe uerum, & hoc tantum uerum eſſe ſtatuit, præter uiſum nihil aliud eſſe putans, hic omnia entia facit ad aliquid. In hoc enim quod uideantur, cunctis entibus efficitur eſſe, hoc autē eſt ad aliquid: quod enim uidetur, alicui uidetur. Eſtq; illud: (omne quod uidetur eſt uerum) par huic: (ſolum eſt uerum.) Ita qui omnia uiſa dicit eſſe uera, is cuncta entia ſtatuit eſſe ad aliquid. quia enim qui omnia uiſa eſſe uera dicit, is ſolum uiſum uerum eſſe ait, quod autē non eſt uerum, id ne ens quidem eſt, efficitur, ut ſola uiſa ſint entia. Si ergo huius: (omne uiſum eſſe uerum) conſequens eſt, omnia entia eſſe ad aliquid, profecto niſi omnia fuerint ad aliquid, ne fuerit quidem omne uiſum uerum: oppoſitum nanque antecedentis conuertitur, & conſequens eſt oppoſiti conſequentis. Sed quia cum dixiſſet & per confirmationem ſumpſiſſet illud copulatum, niſi omnia entia ſint ad aliquid, ne omne quidem uiſum eſſe uerum, ſequi ſumpſit, omnia entia eſſe aliquid, hoc confirmat, & ſic ſe habere docet: ſimulq; pertinatium poſitionem determinans, corrigensque addit ea, quæ hos dicere oportet, ne facile conuincantur. Neque enim ſimpliciter inquit, hi dicere debent, omne uiſum eſſe uerũ. Neq; enim quod cuicũq; uidetur, id cuiuis uerum eſſe dicere uolũt. Sic enim nihilo magis omnia uera fuerint, q̃ falſa. propterea quod omnes putant, eos decipi, qui ſibi contraria opinantur, ſed oportet ut illi: (omne uiſum eſt uerũ) adiciant hoc: (ei cui uidetur, & quando uidetur, & quatenus, & quomodo.) his enim prætermiſsis, ſermo eorum facilis eſt ad redarguendum. Nam ſi omne uiſum ſimpliciter ſit uerum, & non ei cui uidetur, eadem erunt uera, & falſa ſimpliciter. Sententia enim qua propria tollitur opinio & falſa eſſe dicitur, nihilo minus q̃ ipſa ſimpliciter erit uera. Nam quælibet opinio per ſibi oppoſitam tollitur, ſi hæc uera ſit perinde, atq; illa: ut certe eſt, quemadmodum dixi, putantibus omnibus, falli cæteros, qui oppoſita ipſis exiſtimant. Itaq; dicentes omne uiſum eſſe uerũ, dicere item debent omne uiſum perinde ſimul eſſe falſum. Addēdum eſt igitur: (cui uidetur) & nõ ſimpliciter dicendũ omne uiſum eſſe uerum. Sed ne hoc quidem adiicere ſatis eſt, ne iſtorum oratio a ſe ipſa labefactetur. Niſi enim addatur: (quando uidetur) ſed ſimpliciter dicatur, quod uidetur uerum eſſe ei, cui uidetur, cum eadem res eidem homini nunc talis, alias diuerſa eſſe uideatur, fiet, ut eidem oppoſita uera ſint: eiuſdem enim eſt utrunq; uiſum. Adiectio igitur illa: (quando uidetur) deſideratur. Neq; enim iam, quæ prius uidebantur eidem uera fuerint, cum ipſi amplius non talia eſſe uidentur: quoniam quæ prius uera eſſe opinabantur, de iis poſtea, quaſi tunc decepti fuerint exiſtimant, & ſic rurſus eadem non magis uera efficiuntur, q̃ falſa. Sed parum eſt (quando uidetur) adieciſſe, niſi etiam addatur (ſecundum eũdem ſenſum) Nam eidem in eodem tempore de eodem diuerſum ac oppoſitum, uiſum effici poteſt, ſi bilis per uiſum dulcis eſſe uideatur, eadem per guſtatum amara. Sic enim rurſus eidem eadem uera ſimul & falſa uidentur. quod incommodum ſequetur, niſi (per eundem ſenſum) addatur. Nam uiſum ſecundum utrunque ſenſum uerum eſſet: quod ſignificauit, cum dixit: (quo uidetur) non tamen ſimpliciter uerum & falſum. Sed quia fieri poteſt, ut quidquam idem diuerſum ſimul, ac diſsimile ſecundum eundem ſenſum uideatur, exempli gratia: ut ſecundum uiſum idem album uideatur, & non album: ſi forte aſpiciens oculo altero ægrotet, altero recte ualeat, idcirco additio illa: (& ut uidetur) deſideratur, ut pote qua dempta idem aliquando uerum ſimul & falſum eidem uideri queat, quod enim recte ualenti ſenſui uerum, idem ægrotanti falſum eſſe uidetur: quo fit, ut addendum

ſit: (ut uidetur) quod ſignificat ſecundum eandem partem. Ita niſi his adiunctis diſputandi negotium iſti inceperint, qui ſibi conuinci ſermone non poſſe uidentur, facile redarguentur, & pugnantia cogentur dicere. Nam idem eidem ſimul eſſet uerum & falſum: ens atque non ens, unum & multa, quod eſt abſurdum dictu, niſi hæc omnia adiciantur. Neque enim ſimul eidem uera ſunt, quæ inter ſe diſcrepantia diſcrepantibus ac diuerſis uidentur: uel eidem, ſed alio tempore, uel ſi eodem, non tamen ſecundum idem. Eſſe autem horum adiectionem neceſſariam, ne facile iſti redarguantur & pugnantia cogantur dicere, qui ſtatuentes omne uiſum eſſe uerum, ſimul concederent, unumquodque uiſum non magis uerum eſſe, q̄ falſum, tollitur eorum poſitio. ipſe per ea, quæ adiungit demonſtrat, quæ quidem ipſum (ut uidetur) ſignificant. Quanq̄ (quo) & (ut) in eodem intellectu accipi poſſunt: ac ut idem ſignificantia. At horum appoſitio, & his adhibita diligentia declarat, q̄ impudēs ſit iſtorum ſententia, quæ non reputat incommodum idem eidem eodem tempore, & dulce & amarum uere eſſe dicere: propterea quod alii ſenſui amarum, alii dulce uidetur. Item album & fuſcum, ſi alter oculorum recte ualeat, alter ægrotet, erunt enim ipſis diſsimilia, quæ diligentia docet, quomodo ſimul omnia entia ad aliquid efficiantur.

Nam ad eos qui propter cauſas olim dictas, id quod uidetur inquiunt eſſe uerum, atq; ob idipſum omnia ſimiliter uera falſaq; eſſe dicunt, facilis eſt obiectio, fieri nanq; poteſt; ut neq; omnibus eadem, neq; ſibi ſemper eadem, ſed ſemper contraria eodem in tempore uideantur, nam idem tactu quidem cum digitus ſuper digito ponitur duo uiſu, aut unum eſſe uidetur, at non eodem ſenſu, atque per idem, & eodem modo, temporeq; eodem. Quare hoc erit uerum, ſed fortaſſe propter hoc neceſſe eſt hiſce dicere, qui non ob dubitationem, ſed diſputationis gratia, dicunt non eſſe hoc uerum, ſed huic uerꝝ. Atq; ut antea dictum eſt, neceſſe eſt ad aliquid omnia facere, & ad opinionem, & ſenſum. Quare neque fuit quicq̄, neque etiam erit ſi nullus antea fuit opinatus. Quod ſi fuit uel erit, patet non omnia ad opinionem referri.

(Nam ad eos qui propter cauſas olim dictas, id quod uidetur inquiunt eſſe uerum, atque ob id ipſum omnia ſimiliter uera falſaq; eſſe dicunt.) ſubaudi facilis eſt occurſus. Nam hoc in dictione deſideratur. De iis loquitur qui ambigentes in hunc errorem delapſi ſunt, quos modeſtiores eſſe, & admonitione tantum & doctrina, non etiam redargutione indigere dixerat. Senſus igitur erit: Nam iis, qui cauſis ſupra commemoratis omne uiſum uerū eſſe aiunt, facile occurri poteſt. Ex dictis nanque ipſorum efficitur, ut omnia pariter uera ſint, atque falſa: cuius eam cauſam ſubiungit: (quia non omnibus eadem uidentur) quamobrem qui omne uiſum uerum eſſe conſtituebant, iis addendum eſſe cenſebat (cui uidetur.) Sed neq; eidem eadem ſemper de eodem, quare rurſus addendum eſſe & qñ, & quomodo, & ut uidetur. Sed ut oſtenderet quomodo aliqua eodem tempore oppoſita eſſe uideātur, adiungit: (Nam idem tactu duo eſſe uidetur) Ex eo enim quod non eadem cunctis uidentur, nec eiſdem ſemper eadem, nec eorum, quæ ſimiliter uidentur hęc magis uera, illa falſa magis eſſe putantur, ſequitur omnia pariter uiſa uera eſſe, atque falſa. cum eadem talia & non talia uideātur. Cum igitur dixiſſet demonſtraſſetq;, qui ſimpliciter omne uiſum uerum

lix

eſſe aiunt, iis dicere conſentaneum eſſe, omnia pariter uera falſaq; eſſe, cauſam eius reddidit, neq; enim inquit eadem cunctis uidentur, ſed quæ his uera, eadem illis falſa eſſe uidentur, neq; eidem ſemper eadem, ſed plerunq; etiam in eodem tempore contraria, quod argumento tactus uiſusq; declarat. Nam quod uiſus unum eſſe imaginatur, hoc tactui uidetur eſſe multa per diuerſos digitos alteri alterum impoſitos: quotquot enim digiti rem ad hunc modũ impoſiti contigerint, tot res eſſe uidetur id, quod attingitur: quod tamen uiſui unum eſſe exiſtimatur. Atque adeo corpus unum continuum particulari digitorum impoſitione multa eſſe uideri poteſt. Si corpus partim molle ſit, partim durum & denſum: & partim aſperum, partim lene, & a quopiã non intuenti, qui digitos huc atque illuc transferat contingatur, quanq̃ digitorum impoſitionem, ipſorum complexum intelligere poſſumus. Digiti enim cohærentes inter ſe uiſui unus eſſe uidentur, iidem per mutuum contactum plures eſſe deprehenduntur, quod ipſum uel apertius guſtatus & uiſus exemplo confirmare licet: ſi quod enim uiſui coloris ratione mel eſſe uidetur, id guſtatui bilis eſſe comprobetur. propterea ꝙ talem habeat ſaporem, ut ipſe commemorauit, quibus incommodis explicatis determinationes adiungit, de quibus paulo ante mentionem fecit: quas apponendas eſſe ait ſententiæ eorum, qui omne uiſum uerum eſſe tradunt, ſi uelint ſermonis redargutionem effugere, quippe quibus adiectis prædicta incõmoda caueantur, hoc enim innuit, cum ait: (At non eodem ſenſu, atque per idem & eodem modo temporeq; eodem) Si enim uiſum cum his determinationibus uerum eſſe dicatur, haud amplius conſequens erit, omne uiſum uerum eſſe pariter atq; falſum. Nam iis quę diximus adiunctis omne uiſum uerum eſſe demonſtrari poterit. Hæc effatus addit: (Sed fortaſſe propter hoc neceſſe eſt hiſce dicere, qui non ob dubitationem.) Eſt autẽ ſenſus, quos inquiſitio ueri in hanc deduxit ſententiam, his incõmoda conſequi probare in promptu eſt, quibus ualeant ab opinione deſiſtere, cæteris autem qui pertinaciter repugnant, iis ob hoc neceſſarium eſt, ut ſuis dictis determinationes, quas diximus adiiciant. Si uelint redargutionem euadere: idcirco enim ſententiam tuentur, non quod ita ſibi perſuaſerint, nemini enim hoc perſuaſum eſſe poteſt. Ergo qui talia dicunt, iis ut ſupra diximus conſentaneum eſt, ut non ſimpliciter dicant, omne uiſum eſſe uerum, ſed huic, ideſt cuique ſuum. Sic autem dicentibus illis quoque conuenit, uti ſupra dictum eſt, ut omnia faciant ad aliquid. Hoc enim ſequitur: ſi quis rerum ſubſtantiam ad ſententiam opinantis, ſentientisque ſenſum referat, & uiſum cuiq; uerum eſſe dicat. At ſi omnium rerum ſubſtantia eſt ad aliquid ipſarumq; exiſtentia opiniones imaginationes & ſenſus aſſectatur, profecto nihil erit cuipiam, quod eſſe aliquis non opinatur, nec quidquam fuerit, de quo præexiſtimauerit nemo. Nam qui eſſe in uidendo & opinando ponunt, ii fieri quoque ſtatuunt in opinando. At ſi fieri, certe & factum eſſe, ita non opinanti effici quidq̃, nihil efficitur. Ad ſummam nihil efficietur, ut non idem exiſtimetur fieri: & hactenus res quæq; fuerit, quatenus exiſtimabitur. quippe cum opinio & imaginatio efficiant ea, quæ uidenẽ & exiſtimentur, cum prius non eſſent. huc cum iſtos coegit & eiſdem neceſſe eſſe docuit, ut omnia ad aliquid eſſe dicerent, hoc mouere nititur, & rationis aſſumptionem confirmare. Dum non omnia entia ad aliquid eſſe demonſtrat, dicens: ſi quid factum eſt, & erit nulla opinione antecedente, non omnia ſunt ad aliquid: neq; uiſum cuiq; uerũ eſt, quo cum orationem deduxiſſet, cætera conticuit, propterea quod in promptu eſt demonſtrare, res non idcirco uel fieri uel factas eſſe, quod aliquis de ipſis præexiſtimauerit: conſtat enim pleraq; inſperato præterq; opinionem fieri. Nam quid dictu abſurdius eſſe poteſt, q̃ neq; bellũ neq; alluuionẽ, nec deniq; terræ motum fore, niſi quiſpiã hæc futura eſſe prius exiſtimaſſet, alioquin oporteret hæc iis ſolis fieri, qui hæc futura

præcepiſſent, eadem non fieri iis, qui non futura eſſe putaſſent. At non ita ſeſe res habet, nec bellum iis tantum fit, qui fore ipſum fuerant opinati, nec refert quis id opinatus fuerit, ipſe ne, an alius quiſpiam: quod ſi aliqua etiam nemine opinante fiunt, non igitur entia oĩa ad aliquid efficiuntur, quod ſi non omnia ſunt ad aliquid, conſequens eſt, ut ne omne quidem uiſum ſit uerum. Eſſe autem entium non eſſe in eo poſitum, quod uideantur, in promptu eſt intelligere: uel ex hoc, quia quæ ſunt ad aliquid, ſimul ſunt natura, ſubſtantia tamen, & exiſtentia rerum exiſtimatarum non aboletur ſimul cum exiſtimante.

Præterea, ſi unum ad unum, aut ad definitum refertur, & ſi idem eſt & dimidium & æquale, ſed non æquale ad duplum, neq; dimidium ad æquale, refertur, ſi idẽ ſit homo, atq; id quo de habetur opinio, id quod opinatur nõ erit homo, ſed id quo de habetur opinio. Quod ſi unumquodq; erit ad id quod opinatur, id ſane quod opinatur ſpecie fuerit infinita. Eſſe igitur hanc opinionem firmiſsimam omnium, non eſſe inquam ueras enunciationes oppoſitas, & quid hiſce accidit qui ita dicunt, & cur ita dicunt, ſatis a nobis eſt dictum.

( Præterea ſi unum ad unum, aut ad definitum refertur, & ſi idem eſt & dimidium & æquale, ſed non æquale ad duplum.) Demonſtrato, qui omne uiſum uerũ eſſe aiunt, hos omnia efficere ad aliquid, diſputans de iis, quæ ad aliquid dicũtur, incommodum quiddã docet ex opinione ſequi. Sed accipit prius ſtatuitq; quomodo dicimus, & quomodo ſunt, quæ ad aliquid dicuntur, niſi enim ad hũc modum ſeſe res omnes habuerint, in promptu erit demõſtrare non omnia ad aliquid eſſe. Eorũ igitur, quæ ad aliqd dicuntur unumquodq; dicitur ad unum, uel ſi idem ad plura, ad ſingula tamen non incerta, ſed definita dicetur. Si quid enim complures habitudines obtineat, & ob id ad plura dicatur, id certe ſecundum ſingulas habitudines ad quiddam uel ſpecie uel genere determinatum dicitur. Ergo ſi idem æquale ſit, & duplum, & dimidiũ, dicetur id quidem ad plura, ad æquale ſcilicet, ad dimidium, & ad duplum, ſigilatim tamen ad determinatum. Etenim æquale ad nihil aliud dicitur, q̃ ad æquale: neque duplum ad aliud q̃ ad dimidium, neq; dimidium ad aliud q̃ ad duplum. Sed neq; uiſibile ad aliud, niſi ad uiſum. Ita licet idem ad plura referatur, per ſingula tamẽ ſemper ad quidpiam definitum refertur. Sed ubi dixit relatiuum ad unum dici, uel ſi ad plura, certe per ſingulas habitudines ad aliquid definitum referri, anteq̃ incommodum inferat, quod ex eo ſequitur, qđ unũ quodq; per ſingulas habitudines ad unum refertur, aliud abſurdum, quod eandem cõſequitur opinionem demõſtrat. Nã cum exiſtimatum, & exiſtimans alterum dicatur ad alterum, ſi eſſe cuiq; rei in eo poſitũ eſt, quod exiſtimetur, & exiſtimare diuerſum eſt atq; oppoſitũ exiſtimari, nimirũ exiſtimans non erit homo, ſi homo & hominis eſſe eſt exiſtimatum, cum eſſe habeat in exiſtimando, exiſtimans enim diuerſum eſt ab exiſtimato. Qui enim cuncta ad aliquid eſſe negant, & quandam ſubiectam ſubſtantiam relinquunt, cui ad aliquid referri accidat, iis in promptu eſt huiuſmodi argumentationem ſoluere. Dicerent enim exiſtimans quatenus exiſtimat, diuerſum eſſe ab exiſtimato, quatenus exiſtimatur. Nam exiſtimare diuerſum eſt ab exiſtimari, quidquid autem eſt unum quodq; eorum quæ exiſtimant, & eorum quæ exiſtimantur, cui accidit, uel exiſtimare uel exiſtimari, hoc nihil prohibet hæc eadem eſſe. Neque enim homo quatenus homo ad aliquid dicitur, ſed qua eſt exiſtimans & exiſtimatum, ita nihil prohibet quempiam ſeipſum exiſtimare: nam eidem qui ſubſtantia homo eſt, multa ſimul accidunt. Fieri ergo poteſt,

ut alia ratione exiſtimans, alia ſit exiſtimatum . at ſubiecto , quidquid hæc accidentia ſortitur, idem eſt, qui autem ad aliquid omnia eſſe cõminiſcuntur, iis talia reſpondere non eſt integrum . per quos nulla ſubſtantia eſt , cui exiſtimari , quod eſt ad aliquid accidat. Sed cuiusq; rei eſſe in eo poſitum eſt , quod exiſtimetur. Si ergo tunc demum eſt homo, cum exiſtimatur, & idem eſt ipſi hominem eſſe & exiſtimatum eſſe, homo enim idcirco eſt, quia eſſe exiſtimatur, in cogitari eſt ei eſſe & cogitatum eſſe , profecto, ut exiſtimari diuerſum eſt ab exiſtimare & fieri non poteſt, ut exiſtimet, quatenus exiſtimatur, ſic quod exiſtimatur, aliud eſt ab exiſtimante , quoniam hoc eſt exiſtimari, quod eſſe , homo igitur diuerſum erit ab exiſtimante , cum id quod exiſtimatur, homo ſit, idq; non ex accidenti, quoniam hominem eſſe, a cogitatum eſſe non eſt diuerſum qua igitur hoc ipſi eſt eſſe aliqd, hac cogitãs ab ipſo diuerſum eſt : per quod igitur ipſi ſuppetit aliquid eſſe , hoc ſecundum hoc eſt ab ipſo diuerſum , exiſtimans igitur hominem tunc non erit homo. Neq; enim ut in æquali eadem eſt in utroq; relatiuorum ratio, quatenus æqualia ſunt , ſic item in opinante , & in eo de quo habetur opinio, quoniam exiſtimans, & exiſtimatum non ſic dicuntur ad aliquid, alioquin omne exiſtimans hoc eſſet quod exiſtimatum. quemadmodum æquale æquali eſt æquale, & ſimile ſimili ſimile . Exiſtimare igitur & exiſtimari non ſunt ex eis relatiuis, quæ per æqualitatem referuntur : ex iis quæ ſecundum iudicans & iudicatum : cuiuſmodi ſunt ſcientia & ſenſus, in quibus omnibus iudicantia diuerſa ſunt a iudicatis. Alterum enim ab altero diuerſum eſt, quatenus eſt tale & diuerſæ ipſorum rationes ſunt. Quamobrem in æqualibus ſi unum eſt æquale , alterum quoque æquale eſt , & eandem obtinet rationem : at non ſic in ſenſu & ſenſibili ſeſe res habet , non magis q̃ in duplo. Neq; enim ſi unum relatiuorum eſt duplum, alterum quoque duplum eſt. Sed potius dimidium, nec eadem eſt dupli atq; dimidii ratio. Sic igitur in opinante: ſi alterum eſt opinans ſeu exiſtimans , alterum nõ exiſtimans erit, ſed exiſtimatum atq; ab illo ratione diuerſum. Si ergo exiſtimatum habet hominis rationem, quatenus exiſtimatur , nimirum exiſtimans quod non habet rationem hominis , non erit homo. Quanq̃ hæc argumentatio poteſt ad id applicari, quod relatiua unum ad unum ac determinatum referuntur . Si enim relatiuum quodq; ad unum dicitur , exiſtimare ad unum exiſtimari referetur. quare ſi cuiq; rei, hoc eſt eſſe, quod exiſtimari, exiſtimans ut ad exiſtimatum dicitur, ſic dicetur ad id quod eſt exiſtimatum: nam idem eſt ei eſſe & exiſtimatum eſſe: exiſtimatum autem idem eſt atq; exiſtimari, ac uiciſsim exiſtimãs & exiſtimare. Sic enim unum erit ad unum: quod ſi uerum eſt, quemadmodum exiſtimare, diuerſum eſt ab exiſtimari, ſic uiciſsim exiſtimans ab exiſtimato: quare ſi homo eſt exiſtimatum , homo non fuerit exiſtimans: & ſic ab exiſtimato quolibet diuerſum erit exiſtimãs, ab homine cum hominem exiſtimat, a cane cum canem, quod ſi unum quodq; ad exiſtimans refertur, utiq; ad infinita ſpecie exiſtimãs referet, at poſitũ erat relatiua ſingula ad unũ referri, cou᷑ poſitio, ipſe p ea, quæ adiũgit demõſtrat , q̃ qdẽ ipſm (ut dr̃) aut ſi unũ ad plura, certe ad determinata, quod quidẽ tollũt , qui oĩa ad aliquid eſſe tradunt. Exiſtimans enim quod unum eſt & idem ad infinita diceiur: niſi aliqua ſit ſubiecta natura, cui accidat exiſtimari: quæ ſubſtantia & ſpecie differat, alia eſt enim ſpecies equi, alia canis, alia ceteroꝝ opinabilium cuiusq;, habeat tamen unum idemq; accidens, quod opinabilis ſit, ac de ipſa haberi poſsit opinio. Singulis tamen eſſe, hoc eſt quod exiſtimari, & in hoc ipſorum & generatio & ſubſtantia conſiſtit: neq; alia eſt equi qditas, q̃ exiſtimari, quia in hoc poſitum eſt ipſius eſſe. Eãdem cæterarum omniũ rerum rationem intelligere licet. Neq; enim refert canem dicas, an opinabile , res autem infinita ſpecie ſunt, opinabilia igitur, & exiſtimata infinita ſpecie fuerint , quate-

nus ſunt opinabilia, quo fit, ut opinans ad infinita ſpecie referatur: ſi opinata ad opinantia referuntur, cum infinita ſpecie ſint, quæ ab uno eodemq; exiſtimantur: quorum eſſe in eo poſitum eſt, quod exiſtimantur. At hoc incommodum eſt, & dictu per abſurdum. Ad refellendum autem illud omnia eſſe aliquid, firma ratio eſt illa, quæ docet multa fieri nemine, uel eſſe uel fore præopinato. Et rurſus alia quæ ait: quæcunque aliquis opinatur eſſe aut fore &c. Multa enim eorum quæ fiunt, fiunt non cogitata, quæ inopinata dicuntur: ut inuentio theſauri, multa rurſus cogitata non fiunt, ut in bellis & certaminibus uincere & uinci & alia prope modum infinita. Illa item quæ ait: ſi cuiuſque rei eſſe in exiſtimando conſiſtit, ſublato exiſtimante nihil omnino erit. Ac proinde ſi perierit animal nihil fuerit aliud, ſed pereunte qui exiſtimat ſimul rerum exiſtimatarum eſentia peribit: ut ſupra diximus: quinetiam uiuente, ſed non exiſtimante, nihil erit reliquum. Atque adeo idem ipſe qui exiſtimat, cum exiſtimat non erit ens, niſi ab alio exiſtimetur: ita fiet, ut quiſquam nullus ſit, & ſimul exiſtimet. Præterea ſi opinio mutetur, res quoque de quibus habetur mutabuntur, niſi ſi quis ſeipſum exiſtimet, ut exiſtimantem. Ad hæc ſi quempiam hic eſſe opinetur, ille non eſſe, ſimul erit, & non erit: idemq; multa fuerit, ſi ab his multa eſſe fuerit exiſtimatus. Et ſiquidem numero in diuerſis locis eſſe opinentur, idem ſimul erit in diuerſis locis: denique idem res oppoſitæ fuerit: ut ſi quod quieſcere quidam putat, hoc alius moueri opinetur, & alia innumera incommoda ex hac opinione ſequi reperias. ( Eſſe igitur hanc opinionem firmiſsimã omniũ, non eſſe inquam ſimul ueras enunciationes oppoſitas) hoc eſt quod ſibi demõſtrandum propoſuerat, ſententiam illam, contradictiones non eſſe ſimul ueras, notiſsimam & manifeſtiſsimam eſſe, quod multis rationibus concluſit, & incommoda inde conſequentia declarauit: & qua ratione ducti qui ſic & putabant & ſtatuebant, uenerint in hanc ſententiam, ſcilicet, quoniam ex eodem oppoſita fieri cernebant, & quoniam quæ eadẽ eſſe putantur non omnibus eadem eſſe uidentur.

Cum autem fieri nequeat, ut contradictoria ſimul de eodem ſint uera, perſpicuum eſt neque fieri poſſe, quo contraria ſimul eidem inſint. Eſt enim alterum contrariorum non minus priuatio, ſubſtantiæ uero, priuatio, negatio eſt ab aliquo genere definito. Si igitur impoſsibile eſt uere ſimul affirmare, atque negare, fieri quoque non poteſt, ut contraria ſimul inſint, niſi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidẽ aliqua ex parte, alterum uero ſimpliciter inſint.

( Cum autem fieri nequeat, ut contradictoria de eodem ſimul ſint uera. ) Poſtquam lxi
ſententiam illam non poſſe contradictionem ſimul eſſe ueram, manifeſtiſsimam eſſe docuit, hinc ſequi ait: ut ne contraria quidem eidem adeſſe queant: & quomodo ſequatur docet. ( Eſt enim alterum contrariorum non minus priuatio. ) ideſt oppoſitorum alterum non minus eſt priuatio, q̃ oppoſitio. Vtitur autem hac argumentatione potiſsimum in libris de ortu & interitu. Vel ( non minus priuatio ) dixit ſignificans, contrariorum alterum altero, nihilominus eſſe priuationem. Illic enim dixit, quod in contrariorũ ordine deterius ſit, id eſſe priuationem: cum præſtantius propriæ ſpecies, ſeu forma eſſe intelligatur: ut nigrum priuatio eſt albi, turpe honeſti, dulce amari: utrunq; tamen alterius priuationem eſſe: & quidem oppoſita a priuationibus proprie intellectis hoc differũt inquit, quod in his alterum tantũ eſt alterius priuatio, in oppoſitis aũt utrunq; alterius. Sed poſtq̃ aſſumpſit cõtrariorũ alterũ alterius eſſe priuationẽ addit: ( Subſtãtiæ uero priuatio ) ideſt, priuatio alicuius ac determinati entis.

quod exponens adiunxit:(priuatio autem negatio eſt de aliquo genere definito.)Sic enim dicta ſuperioribus coniunguntur, diſcrimen autem quo negatio priuatiua a ſim plici negatione diſcrepat declarauit,addēs:(ab aliquo determinato genere)quod ipſum ſignificauit,dicens:(ſubſtantiæ uero priuatio.)Aut certe:(ſubſtantiæ uero priuatio,) æquiualet huic. Priuatio uero,priuatio eſt ſubſtantiæ & alicuius entis.priuatum enim ens quiddam eſt,quod aliquo priuatum fuit,neq; negationem æmulatur,quæ de aptis deq; ineptis illud recipere uere dicitur.hæc enim negatio non uidet,nō ſolum de cæco uere dicitur,ſed etiam de pariete,qui minime uiſus eſt capax,quia negatio de incer tis dicitur,cæcitas non item,ſed de iis tantum, quæ uiſu priuata ſunt. Similis eſt ratio contrarii, ſiquidem natura eadem capax eſt contrariorum. Nam hoc inquit priuatio diſcrepat a negatione,quod negatio dicitur de iis,quæ ſunt,& de iis,quæ nō ſunt.priuatio uero de quadam ſubiecta natura,quæ quidē ferme & habitus eſt capax.Simulq; explicat quid ſit,& quid ualeat priuatio dicens eſſe negationē de aliquo definito,quod iam ſupra de priuatione dixerat. Si ergo contrariorum alterum alterius eſt priuatio, eſtq; priuatio negatio quædam, nulla autem negatio cum affirmatione oppoſita uera eſſe reperitur,utiq; oppoſita ſimul conſiſtere nequibunt,quæ ratio ad hūc modum explicari poteſt:unum contrarium alterius contrarii priuatio eſt,priuatio autem negatio eſt,eius cuius eſt priuatio,alterum igitur contrariorum negatio eſt eius,cuius eſt con trarium.Porro ſi negatio nequit ſimul eſſe uera cum affirmatione,ne cōtraria quidem ſimul eſſe poſſunt,quod ſi contraria nequeunt de eodem ſimul uere prędicari,addātur autem cæteræ determinationes,quæ in oppoſitis ſupponuntur, nec poterunt certe ſimul conſiſtere.Poſſunt tamen ambo contraria ex parte ſimul conſiſtere, uel alterū ex parte, alterum ſimpliciter. Ambo ex parte ſi quid oppoſita diuerſis partibus obtineat. Alterum uero ex parte,alterum ſimpliciter,ut iactura mercium in mare,de qua eſt apud Ariſtotelem in Ethicis,quæ ſimpliciter & per ſe conſiderata eſt inuoluntaria, tunc au tem cum merces iactantur uoluntaria. Et Aethiopem quē ſimpliciter & in uniuerſum nigrum eſſe conſpicimus,ex parte tamen,hoc eſt dentibus album eſſe notamus,& illud ego falſum dico,cum ſimpliciter falſum ſit,ex parte tamen eſt uerum, ut alio in lo co demonſtratur.

At uero neq; fit ut inter cōtradictoria quicq; cadat,ſed aut affirmetur unū de uno quoduis,aut negetur neceſſe eſt.Patebit autem id ita eſſe,ſi primo quidnam ſit uerum,& quid falſum diffinierimus. Nam dicere quidem id quod eſt non eſſe,aut id quod non eſt eſſe, eſt falſum, dicere uero id quod eſt eſſe,& id quod non eſt non eſſe,eſt uerum. Quare & qui dicit illud medium eſſe,aut nō eſſe,uerum aut falſum dicet,ſed neq; id quod eſt, neq; id quod non eſt,eſſe aut non eſſe dicit.

lxii (At uero neq; fit,ut inter contradictoria quidq̄ cadat.)Poſtq̄ docuit fieri non poſſe,ut contraria ſimul conſiſtant,deinde multis rationibus probat,nullum eſſe medium contradictionis,quo ſimul confirmatur,neq; contradictionem ſimul eſſe falſam,quo fit,ut contradictio in re quaq; uerum a falſo diſcernat. Nam ſi neq; ſimul eſſe uera poteſt,ut demonſtratum eſt,neq; ſimul falſa, hoc enim appellari poteſt mediū contradictionis, reliquum eſt,ut in omni re altera pars contradictionis uera ſit,altera falſa, demonſtratur igitur nullum eſſe medium contradictionis. Sed oportet unam ſumere contradictionem,quod ita demum fiet, ſi unum de uno affirmabitur negabiturq;, alioquin nō erit eadem contradictio, ſed complures affirmationes negationesq;. Sed de his latius in libro de enunciatione, & in libro de affirmatione diſputatum eſt.Quamobrem ipſe

addidit (unum de uno) ſed ad demonſtrandum nullum eſſe medium cõtradictionis, tali primum utitur argumentatione. Definit quid ſit uerum, & quid falſum, & aſſumit uerę eſſe, dicere id eſſe quod eſt, & quod non eſt non eſſe, falſum autẽ dicere, quod eſt nõ eſſe, aut quod non eſt eſſe: ex quibus aliæ ſunt affirmationes, aliæ negationes. Qui ergo medium hoc dicit eſſe aut non eſſe, ſi omnino aliquid eſt, per hæc enim uerba: (quare & qui dicit hoc eſſe aut nõ eſſe) de medio loquutus eſt, haud dubie uerum di- cet, aut mẽtietur, quicunq; enim de aliquo uerba faciens illud eſſe aut nõ eſſe ait, uerè dicit, uel mentitur. hoc autem in hoc impoſsibile eſt, qui enim quod eſt, uel quod nõ eſt, uel eſſe uel non eſſe dicunt, ii uera dicũt, ideſt, qui affirmationem, aut negationem dicunt. at non eſt horum alterum medium contradictionis, quod dicit huiuſmodi eſt; ii uero dicunt & mentiuntur, qui ens & non ens eſſe uel non eſſe dicunt, ut definitum eſt. qui autem medium contradictionis eſſe uel non eſſe dicit, is neq; ens eſſe uel non eſſe dicit, neq; non ens. propterea quod medium entis & non entis, neq; ens ſit, neque non ens. quamobrem neq; uerum dicet, neq; falſum, qui de ipſo eſſe uel non eſſe prædicabit. Similis eſt ratio, ſi quis neq; eſſe, neq; nõ eſſe, ſed aliud quidpiam de ipſo prædicauerit. Nam qui de ipſo aliud prædicabit neq; uerum dicet, neq; falſum, cum oporteat, ut ipſum ſit, aut non ſit, ut is uerę dicat, aut falſum, qui aliquid de eo prædicauerit, at entis & non entis contradictionisq; mediũ neq; eſt ens, neq; nõ ens.

Præterea medium contradictionis, aut ut eſt fuſcum inter nigrum & album erit, aut ut id quod neutrum eſt inter hominẽ atq; equum. Si igitur hoc pacto medium eſſe dicatur, non erit in illud ſane mutatio, ex non bono enim in bonum, aut ex hoc in bonum fieri mutatio ſolet, nunc autem fieri ſemper uidetur, non eſt enim mutatio, niſi ad oppoſita mediaq;. Sin uero ſit mediũ altero modo, erit aliqua ſane in albũ mutatio generationẽ ex non albo, nunc uero non cernitur.

(Præterea medium contradictionis, aut eſt ut fuſcum inter nigrum & album.) Argu- lxiii
mentatio eſt huiuſmodi, qui medium aliquod contradictionis haberi dicit, is uel medium quiddam eſſe ait, ut fuſcum, aliusue medius color, medium eſt inter album & nigrum, quæ contraria ſunt. denique ut medium eorum quæ inter ſe opponuntur, uel quemadmodum medium quorumlibet id eſſe dici ſolet, quod neutrum eorum eſt, ut ſi quis inter equum & hominem medium eſſe dicat, neq; hominem eſſe, neq; equum. At ſi quis ita medium cõtradictionis haberi dicat, ut quorumcunq; medium appellari ſolet, quod neutrum eſt, profecto non erit medium, quod proprie intelligatur. neque enim ex huiuſmodi medio trãſitus ad extrema fieri poteſt, at ex mediis ſemper fit mutatio in ea, quorum media ſunt, quorum autem huiuſmodi medium eſſet, ea nõ eſſent oppoſita inter ſeſe, nec alterum in alterum mutaretur, ſi quælibet eſſe dicatur, neq; enĩ quodlibet mutatur in quodlibet. Per contradictionem autem mutationem ſemper fieri notamus, ex bono enim in non bonum fit mutatio, ac uiciſsim ex non bono in bonum. cui par ratio cæteris in rebus intelligi debet. Si omnis igitur mutatio eſt in oppoſita aut media, huiuſmodi autem medio ſumpto mutatio, neque in medium eſt, neq; a medio, ſed neq; eius extrema inter ſe definiuntur, utiq; illa neq; inter ſe oppoſita ſunt, neq; contradictionem faciunt, neq; medium eſt. quod inter ipſa ui medium ſumitur. (Ex non bono enim in bonum, aut ex hoc, in non bonum fieri mutatio ſolet) Si medium inquit cõtradictionis tale ſit, quale inter quæcunq; accipi ſolet, cum id medium eſſe dicimus, quod neutrum ipſorum eſt, non fiet in ipſa mutatio, neq; ab affirmatione, neq; a negatione, boni enim mutatio in non bonũ efficitur, non boni, cum

ſecũdum

ſecundũ hoc mutatur in bonum. At quorum aliquod habetur medium, In iis ſemper extrema & oppoſita in medium tranſire notamus. Supereſt igitur, ut contradictionis medium ſi quod eſt, ſit quaſi contrariorum medium, ui fuſcum inter album & nigrũ. quod proprie medium eſt. quamobrem ſic dixit: (Sed ſi eſt medium.) id eſt, ſi proprie eſt ipſorum medium, & ad hunc modum ſeſe habet contradictio, ui contraria ſit, & medium habeat, quod ſignificatur per illud: (& ita contradictio) nam (ſeſe habet) in dictione deſideratur, niſi uelis ad hunc modum exponere: (& ita contradictio) id eſt, & hoc eſt eſſe contradictionis, eueniet inquit, ut generatio, mutatioq; in album fiat ex minime non albo, ſed non ex albo. Idq; quoniam mutatio in extrema per medium efficitur, quod igitur ex medio albi & non albi mutatur in album, id ex minime non albo in album mutatur: & ſic album fiet ex eo quod non eſt non album. Vera eſt enim de medio utriuſq; extremi negatio. Nam fuſcum neq; album eſt, neq; nigrum. Si ergo albi & non albi medium aliquod habetur, nimirum id uere dicetur minime nõ albũ, quoniam non album negatio eſſet, & oppoſitum. Ita ſi ex hoc in album efficitur mutatio, ex minime non albo fiet, ex huiuſmodi enim mediis in extrema mutatio fit. At minime non album album eſt, nihil autem in id mutatur, quod eſt. Mutatio enim in album ex non albo fit, non ex minime non albo, non igitur contradictionis medium aliquod eſſe poteſt.

Prætetea omne quod ſub mentem cadit, ac intellectum, mens aut negat aut affirmat, hoc autem ex diffitione patet, quando uerũ uel falſum dicit. Cum enim hoc quidem pacto componit negãs aut affirmans, uerũ dicit, cum autem hoc pacto, falſum.

(Prætetea omne quod ſub mẽtem cadit, ac intellectum mens, aut negat aut affirmat) ut totum intellectum complectamur, argumentatio ad hunc modum ſeſe habet. Si de quocunq; ente ſiue ſub intellectũ cadat, ſiue ſub mẽtem, mens quidq̃ ſtatuit uerum dicit, aut falſum affirmans de ipſo aut negans, nam in affirmando & negãdo uerum uel falſum dicere conſiſtit, ut ueri ac falſi definitionibus eſt demonſtratum, profecto de quo mens ſtatuere ſiue enunciare non poteſt, & affirmando aut negando uerum dicere aut falſum, id minime in rebus eſt: de eo autem quod contradictionis medium eſſe dicitur, mens non poteſt enunciare & affirmando aut negando uerum dicere aut falſum, nullum eſt igitur medium contradictionis. Ipſe tamen paucisſimis uerbis argumentationem perſtrinxit, neq; enim totam concluſionem explicauit, quæ huiuſmodi eſt. Si de omni re quæ ſub intellectum, & mentem cadit, mens enuncians per affirmationem aut negationem uerum uel falſum dicit, nullum eſt contradictionis medium. Sed añs tantum poſuit, & quod dici poteſt, totius concluſionis præparatio, uſus definitione qua paulo ante uerum & falſum definiuit, illorum autem uerborum: (omne quod ſub mentem cadit, aut intellectum mens, aut negat aut affirmat.) Si ſus eſt, de quocunq; mens enunciat, de eo affirmat aut negat. quidquid enim enuncians dicit, uerum dicit, aut falſum affirmando aut negando: ut ex definitione uerum dicendi ac falſum intelligere licet. quod uero ait: (quod ſub mentem cadit, ac intellectum) aut pro eodem utrumq; dixit, aut certe quod ſub mentem cadit pro re agenda dixit, pro eo uel quod mens ratiocinando, uel per inductionem ex pluribus aſſumit exequiturque. quod uero ſub intellectum: pro re quam contemplamur uel ſimpliciter pro intelligentia. de utriſque enim habetur aſſenſio & affirmatio negatioque cæterum dictio admodum ſuccincta & coacta eſt. quippe in qua antecedens tantum rationis, ut diximus habetur.

Prꝗterea uniuerſis in contradictionibus illud eſſe oportet, niſi ſermonis
cauſa dicatur. Quare & neque uerum, neque non uerum quiſpiam dicet,
præter etiam id quod eſt, & id quod non eſt, aliquid erit profecto, quare
præter generationem etiam, corruptionemue mutatio quædam erit. Præ
terea in his etiam erit generibus, in quibus negatio contrarium affert, ut
in numeris, neque impar numerus, neque non impar, at impoſsibile eſt
eſſe, ex diffinitione autem patet.

(Præterea uniuerſis in contradictionibus illud eſſe oportet, niſi ſermonis cauſa dica-
tur.) Hæc quoque argumentatio perbreuis eſt. cuius tamen hic eſt intellectus: Si lxv
contradictionis aliquod medium habetur, non cuiuſpiam contradictionis de re ali-
qua medium habebitur. alterius non item. Sed omnis contradictionis medium erit,
niſi hoc, quod omnino falſum eſt. cuipiam libeat diſputandi gratia pertinaciter aſſe-
rere. Cum igitur uerum dicere, & non uerum dicere contradictio ſit, huius quoque
medium habebitur, extremorum autem uera eſt negatio de medio, erit igitur aliqua
propoſitio media inter propoſitionem ueram. quæ ait Dion deambulat, & falſam quæ
dicit, Dion non deambulat, quæ neque uera ſit neque non uera, quod quidem eſt ab-
ſurdum. (Præter etiam id quod eſt & id quod non eſt aliquid erit profecto.) Hæc
item argumentatio paucis eſt concluſa. Cuius hic eſt ſenſus: Si quod eſt contradictio
nis medium, aliquod erit medium inter ens & non ens. De quo dixit paulo ante hu-
iuſmodi fore, ut qui ipſum eſſe uel non eſſe dixerit, uerum uel falſum dicat. ſiue affir-
met, ſiue neget, hoc autem fieri non poſſe. Propterea quod huiuſmodi medium neq;
ens eſt, neque non ens, uerum autem & falſum horum affirmationibus & negatio-
nibus definiuntur. De hoc igitur medio nunc quoque uerba facit ac fore ait, ſi quid
inter ens & non ens intercedat, ut aliqua mutatio media ſit inter generationem & in-
teritum. Si enim generatio eſt mutatio de non ente in ens, interitus autem de ente in
non ens. mutatio in horum medium, neque generatio erit, neque interitus, ſecũdum
ſubſtantiam tamen. Nam neque in ens erit, neque in non ens, neque ex ente, neq; ex
non ente. At generatio & interitus ex his & in hæc efficiuntur. Motus enim loci uel
qualitatis uel quãtitatis non eſt medium inter generationem & interitum. Nam quod
aliquorum eſt medium, id proprie huiuſmodi eſt, ut ex ipſo in utrunque oppoſitum
mutatio fieri ualeat, quod in nullo horum efficitur. Illi autem dictioni: (quare præ-
ter generationem etiam & corruptionem mutatio quædam erit.) ſupplendum eſt:
ſecundum ſubſtantiam, quæ media ſit inter ortum & interitum. (Præterea inquit in
iis erit generibus, in quibus negatio contrarium affert.) Senſus eſt: Si eſt aliquod
medium contradictionis, in iis quoque generibus, ac ſubiectis medium erit contra-
dictionis, in quibus negatio nihil aliud q̃ poſitionem contrarii ſignificat. Negatio
autem contrarium ponit, in contrariis, quæ medio carent, cum de hoc prædicatur,
quod ipſius eſt capax. Animal enim non ægrotans, ut recte ualeat neceſſe eſt: & non
dormiens ut uigilet: quemadmodum numerus non par, ut ſit impar oportet. Si er-
go in his medium contradictionis habetur, fiet ut aliquod animal ſit, quod neque
recte ualeat, neq; nõ recte, ideſt, neq; ægrotet, & aliquis numerus, qui nec par ſit, neq;
impar, ideſt, non par, cum de medio uera ſit extremorum negatio. At hoc fieri nõ po-
teſt. ut ex definitione licet intelligere. Nam quencunq; numerum ſumpſeris, is par eſt
aut impar. Omnis enim numerus uel par eſt, uel impar, & numerus eſt, qui par aut
impar eſt.

Præterea in infinitum fiet abitio, & non ſolum ſexquialtera erũt ea quæ ſunt, ſed etiam plura. Rurſus enim negare illud, & ad affirmationem & negationem licebit, atque iſtud aliquid erit, ſubſtantia enim ipſius alia quædam erit.

lxvi (Præterea in infinitum fiet abitio, & non ſolum ſexquialtera erunt ea, quæ ſunt. ſed etiam plura.) Huiuſmodi eſt argumentatio: Si quod eſt medium cõtradictionis, non ſolum res erunt in proportione ſexquialtera, ut uidetur, accedente ad affirmationem & negationem tertio ipſo medio, ſed in infinitum etiam progredientur. Erunt autem in proportione ſexquialtera, quoniam præter id quod de re quaq; ab affirmatione & negatione ſignificatur, medium ipſum eſt tertium. de quo neque affirmatio habetur, neq; negatio. ut enim ſi quod medium eſſet inter recte ualere & ægrotare, non hæc duo recte ualere & ægrotare ſolum eſſent, ſed cum his etiam tertium medium. tria uero duorum ſexquialtera ſunt, ut quæ ipſa tota contineant, & præterea medietatem, ſic ſi quod affirmationis & negationis medium ſit, ſignificata ſermonis enunciantis erunt ſexquialtera, quia non erunt duo, ſed tria. Non ſolum autem inquit entia ſexquialtera fore, ut apparet. ſed etiam accretionem acceſſumq; rerum in infinitum progreſſurum. ob huiuſmodi mediam naturam. Si qua enim media natura ſit, quæ per negationem utriuſq; ſignificetur, haud dubie de hac licebit affirmare, nam de omnibus rebus affirmare & negare licet: ut in libro de enunciatione demonſtratur. Porro ſi affirmare de hac natura licet, & negare, rurſus affirmationis medii huius & negationis medium quoddam erit, de quo negatio utriuſq;, ideſt affirmationis & negationis erit uera: cum omnis contradictionis medium aliquod habeatur, quod quidem medium rurſus erit natura quædam. Siquidem de ipſo uera eſt utriuſq; illarum negatio, quod ſi huiuſmodi eſt, de hoc rurſus erit affirmatio & negatio, & mediũ aliud, de quo uera ſit utriuſq; negatio, & hoc in infinitum. quod uero ait: (Rurſus enim negare illud, & ad affirmationem, & ad negationem licebit.) perinde eſt, ac ſi dixiſſet: Nam rurſus aliquid reperietur, de quo negare licet affirmationem, & negationem medii prioris contradictionis, ideſt, Nam rurſus medium aliquod erit cõtradictionis, quæ de medio dicitur. Neq; enim dubium eſt, quin rurſus contradictionis huius aliud medium ſit futurum: quod cum ſit quoddam ens, de eo quoq; erit affirmatio & negatio. quarum medium aliam rurſus naturam afferet. Aliud enim ſignificatur a negatione utriuſq; quàm ab affirmatione uel negatione. Hic eſt eni ſenſus illorum uerborũ: (ſubſtãtia enim ipſius alia quędam erit) qua ratione res in infinitum progrediuntur.

Præterea ſi ad interrogationem factã, ſi albũ eſt dixerit quiſpiã, non, nihil niſi ipſum eſſe negauit, & nõ eſſe negatio eſt ut patet.

lxvii (Præterea ſi ad interrogationem factam, ſi album eſt) Senſus eſt: Si rogatus quiſpiam de re aliqua ſit ne, an non, uel eſſe reſpondet, uel nõ eſſe, & qui eſſe dicit affirmat, negans uero & non eſſe dicens, nihil aliud negat quàm eſſe profecto contradictionis nullum erit medium. Nam ſi de re quaq; duo tantum reſponſa redduntur, quorum alterum eſt affirmatio, alterum negatio, affirmatio autem nihil aliud ſignificat quàm eſſe, negatio quàm non eſſe. utiq; nullum erit medium contradictionis. Si enim eſſet, oporteret, ut præter negationem non, alia tertia reſponſio haberetur ei, qui non id eſſe, de quo quæritur dicit. ſed medium ponit. aut certe ut ipſum non negatiuum aliam habeat reſponſionem apud eum, qui non hoc dicit, ſed medium ponit. prorſus ut non ſolum neget id de quo quæritur, ſed unum quoddam aliud ſignificet. At ſi neque alia reſponſio eſt, neque ipſum non negatiuum aliud ſignificet, quàm negationem eius de quo quæri

tur, hoc autem eſt negatio, ſupereſt, ut nullum ſit medium contradictionis. Nam ſi
aliquod eſſet, eſſet item aliqua de ipſo reſponſio. quanq̃ ipſe breuius argumentatio-
nem adhibuit. Si enim qui aliquo interrogante de re quapiam, num ea ſit alba, cum
albam eſſe negat, & dicit non, nihil aliud q̃ ipſum eſſe album negat. ideſt, dicit ipſum
non eſſe album, quod quidem eſt negatio, nullum eſſe poteſt medium contradictio-
nis, cum ſit neceſſe, ut eſſe reſpondeat, aut non, ex quibus eſſe eſt affirmatio, non eſſe
negatio. Tunc enim eſſet medium aliquod contradictionis, ſi non reſponſio non mo
do negationem eius, de quo quæritur, ſignificaret, ſed etiam aliud quiddam, quod
medium eſſet.

Orta eſt autem & hæc opinio, perinde atq; opiniones cæteræ admirabi-
les. Quando enim rationes contentioſas ſoluere nequeunt, rationi conce
dentes, aiunt uerum id eſſe quod eſt per rationem concluſum. Quidam
igitur per hanc cauſam hæc dicunt, quiddam propterea quod omnium
quæritant rationem.

(Orta eſt autem hæc opinio.) Reddit cauſam qua iſti ducti medium contradictio- lxviii
nis eſſe tradebant. quam ex eodem fonte manaſſe ait, ex quo quidam cæteras ſenten-
tias effluxiſſe tradunt, quæ fidem non capiunt. Aiunt enim quoſdam, cum nequirent
rationem ſophiſticam, quæ de his inquirit ſoluere, eidem cedentes rẽ ſic ſe habere ſta
tuiſſe, ut iam quidam extitere. qui aliis quibuſdam rationibus uicti admirabiles & ab-
ſurdas poſitiones induxere, ex quibus illud ſimul declaratur. q̃ utilis ſit ad philoſophi-
am Elenchorum, ideſt, captionum fallaciũ cognitio. quippe quarum ignoratio non-
nullos ſolet tranſuerſos agere, & in magnos errores inducere. Zenonis nanque ratio
nes. quas ille ad tollendum motum excogitauit, compluribus, quos deliteſcens in
ipſis falſitas latet, tenebras obfundentes ambigere cogunt, nũ motus in rebus habea-
tur. res manifeſta, & quæ cunctis in rebus uerſatur. In primo quoque libro Phy-
ſici auditus teſtatus eſt, quoſdam rationi quæ ex bipartita diuiſione nihil unum eſſe
concludunt, ſubcumbentes, magnitudines quaſdam indiuiduas eſſe ſtatuiſſe: alios ei
quæ præter ens nihil eſſe demonſtrat cedentes, non ens eſſe tradidiſſe. tale igitur
quiddam iis uſu ueniſſe ait, qui contradictionis medium aſſerebant: nam cum ratio-
nes commenticias, quibus hoc concludebatur, ſoluere nequirent, ipſis conceſſere.
Ratio autem qua iſti fuerunt circumuenti huiuſmodi eſt. Ex nihilo nihil fit, ex eo-
dem aũt contraria fieri cernuntur, contraria igitur actu exiſtentia in illo ſunt miſta,
quod autem ex aliquibus temperatum eſt, id nõ eſt ſimpliciter idem quod aliquod ex
eis, ex quibus temperatur. ſed medium, ipſorum atque temperamentum, quod neque
uere aqua eſt, nec uiciſſim non aqua. quam rationem Anaxagoras quoque ſequutus
eſt. Quæ fallax procul dubio eſt & ſophiſtica. Primum enim falſa eſt ipſius poſitio,
id ex contrariis miſtum eſſe, ex quo contraria efficiuntur. Deinde ne illud quidem ue
rum eſt neutrã contradictionis partem in miſto eſſe ueram, ideſt, neq; affirmationem
neque negationem. uerum eſt enim miſtum neutrum ex eorum eſſe ex quibus tem-
peratur. Mulſum enim neq; mel eſt, neq; aqua. Ea quoq; ratio fallax eſt, quæ ſumit,
neque eſt neque non eſt ab utraq; parte diuerſum eſſe, ſcilicet, ab eſt & a non eſt,
quod autem neutrum eſt, medium eorum eſſe quorum neutrum eſt, quare ſi eſt ali-
quid & idem non eſt, contradictio exiſtit, aliquod erit medium contradictionis, cum
omnis contradictio per eſſe & non eſſe exiſtat. Si enim uox hæc, neque eſt neq; non
eſt, de aliquo prædicari, ac uere dici poſſet, ſic fortaſſe aliquod eſſe contradictionis
medium concluderetur. Sin autem nihil huiuſmodi eſt, ne illud quidem uerum fue

rit, aliquod eſſe contradictionis medium: cum nihil ſit de quo negetur utrunque. Quanq̄ ne in uniuerſum quidem, ſi quid neutrum aliquorum eſt, protinus illorum eſt medium. Paries enim neque affirmatio eſt, neque negatio, at non ſtatim paries medium eſt affirmationis & negationis. Nam quod eſt aliquorum medium huiuſmodi eſt, ut non ſolum extrema in alterum mutari ualeant, ſed etiam in medium, & medium uiciſsim in extremum utrunque. Ex eſſe igitur nihil mutatur, in neq; eſſe neque non eſſe. ac perinde nec ex non eſſe quidq̄, in neq; eſſe neq; non eſſe tranſit. Neque uiciſsim in illa mutatio fit, ex neq; eſſe, neq; non eſſe. quod eſt ipſorum medium, nam omnino nihil eſt, in neq; eſſe neq; non eſſe, quidam igitur ob hanc cauſam ſic ſtatuebant, alii autem, quoniam rerum omnium demonſtrationes petebant. Nam cum hæc demonſtrari nequeant, propterea quod principia ſint & manifeſta, ſtatuunt oppoſita inter ſeſe ſimul eſſe uera, & poſitionem tueri conantur: non quod rem ſic habere perſuaſum habeant, ut propriis actionibus addicuntur, ſed ne a poſitione ſua diſcedere uideantur.

Principium autem ad hos omnes ex diffinitione ſumendum eſt, fit autem diffinitio ex eo quia aliquid ipſos ſignificare neceſſe eſt. Ratio enim cuius nomen eſt ſignum, diffinitio fit, atque Heracliti quidem ſententia, omnia dicens eſſe atq; non eſſe, uniuerſa facere uera uidetur. Anaxagoræ uero eſſe aliquid inter cōtradictionē medium, aſſerēs omnia facere falſa, cum enim mixtum ex bono ac malo conſtat, neq; bonum eſt, neq; non bonum, quare non fit, ut quicq̄ uere dicatur.

lxix (Principium autem ad hos omnes ex definitione ſumendum eſt.) Principium demonſtrationis tum in eos, qui uicti rationibus commentitiis medium contradictionis eſſe ſtatuunt, tum in eos qui petentes omnium rerum demonſtrationes, idcirco talia dicunt, quia nec demonſtrari poteſt, nullum eſſe medium contradictionis, neque contradictionem non eſſe ſimul falſam, in hos omnes igitur principium a definitionibus petendum eſſe ait: uſurpant autem eandem rationem, qua uſus eſt initio diſputationis, qua eorum refutauit errorem, quibus placebat, contradictionem ſimul eſſe ueram. Si enim nomina quidq̄ ſignificare dederint, quod ipſos concedere neceſſe eſt, ſi modo uti ſermone uoluerint, ſumenda ratio eſt eius, quod ſignificatur per uerum & falſum, quibus nominibus ipſi utuntur: quæ definitiones erunt altera ueri, altera falſi, cum enim nomina hæc aliquid ſignificare dant, per ea quæ dicunt, definitionem eſſe concedunt. Si ergo uerum ſignificat, dicere quod eſt eſſe, & quod non eſt non eſſe. Falſum autem dicere quod eſt non eſſe, uel quod non eſt eſſe, & præterea nihil aliud uerum eſt, aut falſum, horum autem quædam ſunt affirmatio, quædam negatio, profecto præter affirmationem & negationem nihil erit uerum, ꝙ ſi præter hæc nihil ſit uerum, ne ipſorum quidem medium ullum habebitur. Nam illud præter hæc uerum eſſet aut falſum, eſſet enim oratio enunciatiua. Vel principium in hos omnes ſumendum eſſe ait a definitione ſignificandi. Concedentes enim aliquid ſe per nomina ſignificare, haud dubie rationem aliquam eſſe concedunt eorum, quæ nominibus ſignificantur: quod ſi uerum eſt, non igitur eodem nomine oppoſitum quoque ſignificatur: ac proinde non omnia in eodem uera ſunt: nec dictu uerum eſt, non hoc magis, q̄ illud. Sed poſtquam principium in hos diſputandi a definitione fore dixit, protinus commemorat, quis ueterum contradictionem ueram eſſe tradidit, & quis medium eſſe contradictionis. Simulq; docet illos uero ac falſo nominibus fuiſſe uſos,

a quorum definitionibus hoc in loco initium in iſtos differendi ſumere cenſemus. Heraclitus ergo cum diceret omnem rem eſſe, & non eſſe, & oppoſita ſimul conſiſtere, contradictionem ueram ſimul eſſe ſtatuebat, & omnia dicebat eſſe uera. Anaxagoras uero eſſe medium quoddam contradictionis. Temperamentum enim ſi ex bono & malo temperetur, neque bonum eſſe, neque rurſus non bonum. & pari ratione, neque malum, neque non malum. ex quo medium connadictionis eſſe concludebat. & omnia oppoſita eſſe falſa, ideſt, & affirmationem, & negationem. Ait enim cum bonum & malum miſta fuerint, quod ex his temperatur, neque bonum eſſe, neq; non bonum, item neq; malum, neq; non malum, ſed eſſe tale temperamentum. Cum igitur omnia in omnibus miſta eſſe putaret, omnes contradictiones in re quaque dicebat eſſe falſas.

Determinatis autem hiſce, patet fieri non poſſe, ut ea quæ dicuntur de omnibus unico modo ſeſe habeant, quemadmodum quidam inquiunt, partim nihil uerum eſſe dicentes: Nihil enim inquiunt prohibet, ut ita ſint omnia, ut diameter eſt cõmenſurabilis coſtæ, partim omnia uera eſſe dicentes, fere enim ſententiæ ipſorum idem quod Heracliti ſententia poſſunt. Qui nanq; dicit omnia uera & omnia falſa eſſe, utranq; harum orationum ſeorſum etiam dicit. Quare ſi illa eſſe non poſſunt, & hæc etiam eſſe eſt impoſsibile. Præterea ſunt manifeſte contradictoria, quę fieri non poteſt, ut ſimul ſint uera, aut ſimul ſint omnia falſa, & tamẽ ex hiſce quæ dicta ſunt, potius poſſe uidebitur falſa utraq; eſſe.

(Determinatis autem hiſce, patet fieri non poſſe, ut ea quæ unico modo & de om- lx
nibus dicuntur, ita ſeſe habeant.) Poſtquam per Heraclitum contradictiones ſimul ueras eſſe docuit, per Anaxagoram uero falſas, his conſtitutis patere ait ex iis, quæ ſupra diximus, contradictiones neq; ſimul eſſe ueras neque ſimul falſas: quoniam nullum eſt contradictionis medium. Ex his enim ait ſatis intelligitur, fieri non poſſe, ut ſic ſe habeant, quæ unico modo dicuntur, quod exponens addidit, & quæ de omnibus dicuntur. Nam quæ de omnibus pariter dicuntur, ea unico modo dicuntur: quænam autem hoc modo dicantur, ipſe per ſubiecta uerba declarauit, dicens: (quemadmodum quidem inquiunt, partim nihil uerum eſſe dicentes) ut Anaxagoras. Dicere nanque nihil in rebus eſſe uerum, eſt unico modo de omnibus dicere. Ac perinde dicere omnia eſſe uera, ut placebat Heraclito, hoc quoq; eſt uno modo de omnibus dicere. at neutrum horum eſſe uerum perſpicuum fit, cum demonſtratur omnis contradictionis in re quaq; alteram partem eſſe ueram, alteram falſam. Nam ſi hoc ita eſt, fieri non poteſt, ut nihil uerum ſit, nec rurſus ut omnia. per eos enim qui nihil uerum eſſe aiunt nunq̃ neque affirmatio, neque oppoſita ei negatio in re quapiam eſt uera. per eos uero, qui omnia uera eſſe ſtatuunt, contradictio ſimul uera eſt: in eorum igitur mentione, qui omnia falſa eſſe dicunt ait: (Nihil enim inquiunt prohibet, ut ita ſint omnia, ut diameter eſt commenſurabilis coſtæ.) ideſt ut perinde omnia falſa ſint, ut eſt falſum, lateri dimetientem eſſe commenſurabilem. Sed poſtquam dixit unam partem eorum, quæ uno modo dicũtur, dicere ſcilicet, omnia eſſe falſa, alteram ſubiungit, dicens: (Partim omnia uera eſſe dicentes.) & protinus addit: (Fere enim ſententiæ ipſorum idem quod Heracliti ſententia poſſunt.) Heracliti autem ſententiam hanc eſſe ait: Omnia uera eſſe, & omnia falſa. At dixerat paulo ante ſentẽtiæ Heracliti, qui omnia eſſe, & non eſſe dicebat, conſentaneum eſſe dicere omnia eſſe uera.

An hoc conſentaneum eſt ei rurſus dicenti eſſe & non eſſe contradictionem in re quaq; ſimul eſſe ueram, ut omnia dicat uera ſimul eſſe & falſa. Si enim unumquodq; oppoſita ſimul eſt, & eſt atque non eſt, haud dubie per hunc uera erit tum eſſe negatio, tum non eſſe affirmatio. Veruntamen utraque rurſus erit falſa. Quatenus enim eſſe ipſum nõ eſt, affirmatio eſt falſa. Rurſus quatenus non eſſe non eſt negatio quoque falſa eſt, quo fit, ut per hunc omnia ſimul uera ſint & falſa. Affirmationes enim ueræ negationes reddunt falſas, & uiciſsim negationes affirmationes ipſas. Sed hanc orationem, quæ ambo de omnibus prædicat, nihil fere ab illorum utrorumq; ſermone differre ait, qui alterutrum duntaxat dicunt, & docet quomodo perinde ſit. Nam qui omnia uera & omnia falſa eſſe dicit, is priuatim quoque utrunque de omnibus prædicat: omnia ſcilicet eſſe uera, & rurſus omnia falſa. quamobrem opiniones hæ, quæ ſeparatim utrunque dicunt, idem pollent atque ea quæ ambo prædicat de omnibus: quod ſi eædem ſunt, & utraque illarum eſt impoſsibilis, hæc quoq; erit impoſsibilis quæ ambo prædicat de omnibus. quod autem illarum utraque falſa ſit demonſtratum eſt, propterea quod in re quaque omnis demonſtrationis altera pars eſt uera, altera falſa. Poteſt tamen illud: (Quare ſi illa eſſe non poſſunt.) dictum accipi de eo, qui ambo dicit, & omnia uera, atque omnia falſa eſſe tradit. Pluribus enim uerbis contradictionem hoc ſimul eſſe non poſſe confirmatum eſt, hæc enim ſimul uera falſaq; ſunt. Nam qui dicit: (quare ſi illa eſſe non poſſunt.) de ſupra commemoratis loquitur, qui omnem contradictionem ueram eſſe, aut omnem falſam ſtatuebant. quorum neutrum uerum eſſe demonſtratum eſt, quæ ſi impoſsibilia ſunt, ut demonſtratur, ea quoque fuerint impoſsibilia, quæ unico modo de omnibus rebus dicuntur, quod uera ſint, uel quod falſa. Sed fortaſſe Heraclitum dixiſſe ait omnia eſſe uera & omnia falſa, cum oppoſita ſimul exiſtere dicat, & omnia uera, & omnia falſa oppoſita ſint, quibus demonſtratis contradictiones quaſdam tales eſſe in confeſſo eſſe ait, ut nemo dubitare ualeat, quin nequeant ambæ partes eſſe uel ueræ uel falſæ, quo demonſtrari poteſt, non de cunctis rebus utrunque priuatim dici. Sunt autem huiuſmodi contradictiones dimentientem commenſurabilem eſſe, aut non commenſurabilem. Breuiter quarum altera pars eſt neceſſaria, altera impoſsibilis: qualia ſunt, quæ in ſubſtantia & in quid eſt prædicantur. Poſtquam uero dixit in quibuſdam contradictionibus dubium eſſe non poſſe, quin affirmatio & negatio nequeant ſimul eſſe ueræ, aut ſimul falſæ, adiungit: (Tamen ex hiſce quæ dicta ſunt, potius poſſe uidebitur utraq; falſa eſſe.) hoc enim deſideratur, de quibus rebus ſermonem producens diſputat contra Heraclitum & cæteros, qui rerum continentem fluxum cauſantes, uerum eſſe dicebant idem eſſe, & non eſſe. Nam iſtorum placitis magis eſſet conſentaneum omnes affirmationes negationesq; falſas eſſe dicere. Si enim fluxus continens eſt, & nihil conſiſtit, nihil recte uereque de quopiam prædicare licebit: ex quo ſequitur omnia eſſe falſa: quidquid enim de eo conſtituas, quod continenter fluit, & in nihil determinatum mutatur, mendacem te eſſe neceſſe eſt. Quamobrem Heraclitus, qui omnia uera eſſe dicebat, magis ſibi conſtaret, ſi contra falſa omnia eſſe dixiſſet, cum omnia continenter fluere ac mutari ſumeret: quod idem Anaxagoræ quoque ſententiæ conſentaneum eſſe demonſtrauerat: propterea quod omnia per ipſum miſta ſint, quod autem eſt miſtum, nec ſimpliciter eſt aliquod eorum ex quibus temperatur, neq; ſimpliciter non eſt.

Verum ad uniuerſos tales ſermones poſtulare oportet, ut & ſuperius diximus, non ſi aliquid ſit, aut non ſit, ſed ſi aliquid ipſi ſignificent. Qua-

**re ex diffinitione eſt diſputatum, ſumendo quid nam falſum, & quid ue-
rum ſignificat.**

( Verum ad uniuerſos tales ſermones poſtulare oportet, ut ſupra diximus. ) Docuit lxxi
quorum dictis conſentaneum eſt omnem contradictionem eſſe ueram, & quorum
falſam, eoſdemq; perperam uerba hęc uerum dicere, ac falſum dicere uſurpare. Nunc
ſermonem repetit, quo fuerat exorſus. Dixerat autem initium in iſtos diſputandi eſſe
a definitione faciendum, & hoc ipſum hoc in loco ait, & quomodo ſit faciendum do-
cet, oportet enim quod ſupra ſtatuimus, ab iſtis exquirere, ac percontari non utrum
quidq̃ eſſe & non eſſe dicant, & num fieri poſsit, ut de quo eſſe dicitur, de hoc nõ eſſe
dicatur, ad hunc enim modum quærentes principium petere uideretur, ſed utrum iis,
quæ dicunt ſignificant quidq̃. Nam ſi nihil ſignificent, ne diſputare quidem poterunt.
Sin aliter, ſumenda eſt ratio, ac definitio cuiusq; eorum, quæ uerbis ipſorum ſignifi-
cantur. quid igitur uerum, quid item falſum ipſis, qui eis utuntur ſignificent, accipien
dum eſt & rationibus, quæ per nomina ſignificantur utendum, quæ definitiones erũt,
altera ueri, altera falſi.

**Quod ſi nihil aliud eſt uerum, niſi affirmare hoc pacto, aut negare, & ſi-
militer falſum, fieri non poteſt, ut ſint omnia falſa, neceſſe eſt enim con-
tradictionis partem alteram ueram eſſe.**

( Sed ſi nihil aliud uerum dicere, q̃ negare falſum eſt. ) Horum uerborum quæ ob- lxxii
ſcure dicta ſunt, hic eſt ſenſus: Si uerum nihil aliud eſt, q̃ dicere quod ſic habet, ſic ha
bere, nec uiciſsim falſum q̃ negare ſic habere, quod ſic habet, haud dubie alterum per
uerum ſignificatur, alterum per falſum: nec fieri poteſt cum alii affirment, alii de eo-
dem negent, ut uel omnes falſum dicant, uel omnes uerum. Si enim qui rem ut ha-
bet, ſic habere dicunt, affirmantes uerum dicunt, profecto qui idem negabũt mentien
tur. Nam quid aliud mentiri ſignificat, q̃ de aliquo id negare quod ipſi adeſt. at ſi nega
tio eſt uera, haud dubie affirmationem falſam eſſe neceſſe eſt. Si enim uerum & fal-
ſum in nihilo alio conſiſtit, q̃ in eiuſdem affirmatione & negatione, fieri non poteſt,
ut omnia falſa ſint. ac perinde nec ut uera. contradictio enim de eodem continet
utrunque. Poſtq̃ ergo dixit magis dictis conſentaneum uideri poſſe omnia falſa eſſe
iuxta Heraclitum, qui cuncta moueri dicebat, q̃ omnia uera, ut Anaxagoras & dice-
bat, & opinabatur, fieri non poſſe ſubiunxit: ut omnia falſa ſint, Demonſtrato quomo
do ſe habeat contradictio, & uero ac falſo definitis, ſed hic locus aliter in quibuſdam
exemplaribus ſcribitur ad hunc modum: ( quod ſi nihil aliud eſt uerum q̃ affirmare
uel negare, nec item falſum. ) & tunc eſſet ſenſus: At ſi uerum nihil aliud ſignificat,
q̃ affirmare uel negare, & item falſum nihil ſignificat aliud. ſed breuiter loquutus eſt:
quoniam ſupra dixerat, uerum eſſe, dicere quod eſt eſſe, aut quod non eſt non eſſe.
quorum alterum eſt affirmatio, alterum negatio. Affirmatio, ſcilicet, de eo quod eſt,
negatio de eo quod non. falſum autem dicere quod eſt non eſſe, quod eſt negatio de
hoc quod eſt, uel quod non eſt eſſe: quod eſt affirmatio de hoc quod non eſt: quæ
cum ſupra aperte dicta fuerint, hoc in loco inferenda ſunt. Nam ſi uerum nihil ali-
ud eſt, q̃ quod eſt eſſe dicere, & quod non eſt eſſe negare, falſum autem dicere,
quod eſt non eſſe, quod eſt negatio ueræ affirmationis de hoc quod eſt, & rur-
ſus quod non eſt eſse, quod eſt affirmatio ueræ negationis de re quæ non eſt,
haud dubie fieri non poteſt, ut utrique uerum dicant & qui affirmationes, & qui ne
gationes de eodem dicunt, aut contra, ut utrique mentiantur. De quo enim affirma
tio uera eſt, de hoc negatio eſt falſa. Itaque neceſſe eſt, ut contradictionis altera

pars uera, altera falſa eſſe dicatur, non autem omnia uera ſint, aut omnia falſa. Sed & aliter uerba illa explicari poſſunt, ad hunc modum, quod ſi non aliud eſt uera dicere, q̃ dicere ꝗ negare eſt falſum, ideſt ſi illud ueram eſſe affirmationem, nil aliud ſignificat, q̃ negationem eſſe falſam. Nam qui uerum eſſe ait diem eſſe, is per affirmationem falſum eſſe ait, diem non eſſe, quod ſi uerum eſt, fieri non poteſt, ut contradictio ſimul uera ſit.

Præterea ſi omne aut affirmare aut negare neceſſe eſt, impoſsibile eſt falſa utraq; eſſe, altera nanq; pars contradictionis eſt falſa. Accidit autem uniuerſis hiſce ſententiis, & id quod dicitur uulgo, ipſas inquam ſeipſas tollere. Qui nanq; dicit omnia eſſe uera, & cõtrariã huic ſentẽtiam ueram facit, quare ſuã non uerã facit, contraria nanq; ſentẽtia ueram ipſam non eſſe dicit. Qui uero dicit omnia eſſe falſa, & ſuam etiã dicit.

lxxiii (Præterea ſi omne aut affirmare aut negare neceſſe eſt.) Oſtẽdit paulo ante nullũ eſſe contradictionis medium, ſed de quocunque affirmationem ueram eſſe, aut negationem: quod ſi recte habet, & extra contradictionem nihil eſt, fieri non poteſt, ut pars utraque falſa ſit. Tunc enim ſolum utraq; falſa eſſe poſſet, ſi aliquod medium haberetur: nunc autem cum medium nullum ſit, neceſſe eſt in re quaq; ut, altera pars uera ſit, altera falſa. non utraq; uera, uel utraq; falſa. Dixit autem rurſus fieri non poſſe, ut omnia falſa ſint, propterea quod dictis magis conſentaneum eſſe prædixerat, ut omnia falſa eſſe dicerentur, tum eorum qui cõtinentem fluxum cauſabantur, tum Anaxagoræ, cui placebat omnia miſta eſſe in omnibus, & proinde nihil in rebus pure id eſſe quod ceretur: (Accidit autem uniuerſis his ſententiis quod uulgo dicitur) quod uulgo dicitur ait, quoniã alii quoq; iſtis incommodum hoc, ut manifeſtum obiecere, ut Plato manifeſtiſsime in theæteto. Docet autem quomodo ſermones iſti ſe ipſos conficiant. Nam ſermo qui omnia uera eſſe dicit, ſe ipſum tollere uidetur, quia idem dicit ſermonem ſibi aduerſantem dicentem, nihil eſſe uerum, aut non omnia eſſe uera. quo tollitur opinio, quæ omnia uera eſſe dicit. Fit enim per eum qui omnia uera eſſe ſtatuit, ut illud quoq; uerum ſit, non omnia eſſe uera. Pari ratione cui omnia falſa eſſe placet, is quoq; ſe ipſum uelut interimit. Nam ſi omnia falſa ſunt, hoc quoque falſum eſt, omnia eſſe falſa. Illud igitur quo tollitur hoc uerum eſt, non ſcilicet omnia falſa eſſe.

Quod ſi ille quidem contrariam, ut ſolam non ueram, iſte autem ſuam, ut ſolam non falſam excipiat. Accidit ipſos nihilominus orationes ueras infinitas falſasq; poſtulare. Quæ enim dicit uerã orationem eſſe ueram, eſt uera, hoc autem in infinitum proficiſcitur.

lxxiiii (Quod ſi ille quidem contrariam, ut ſolam non ueram, iſte autem ſuam ut ſolam nõ falſam excipiat) Si inquit iſti, ut hoc incommodum euadant, quod ipſorũ dicta conſequitur, ut ſua ſententia ſibi refragentur, exceperint dixerintq;, is quidẽ qui omnia uera eſſe dicit, omnia eſſe uera præter orationem, quæ dicat nõ omnia eſſe uera, qua tollit̃ oĩa uera eſſe, qui uero oĩa falſa, præter hoc qđ ab ipſo dicitur: hoc enim ſolũ uerũ eſſe, utriq; unam excipientes, orationes infinitas tales eſſe concedere conuincuntur. Neq; enim ea oratio ſolum falſa erit, quæ non omnia uera eſſe dicit, ut dicenti omnia uera eſſe placet, ſed & quæ uerum eſſe ait, non omnia uera eſſe quæ diuerſa eſt ab ea quæ dicit, non omnia eſſe uera: nec hæc tantum, ſed ea quoq; quæ diceret, uerum eſt dictu, ueram eſſe orationem, quæ ait uerum eſſe, nõ omnia eſſe uera, falſa eſſet, quæ tamen

ab illis eſt diuerſa: & ſic adiectione ueri demonſtrabitur per eum, qui unam tantum orationem falſam eſſe dicat, infinitas eſſe falſas: Compoſitio autem uerorum in infinitum huiuſmodi eſſe poſſet, falſa eſt hæc oratio: non omnis oratio eſt uera, quoniam uera eſt quæ uerum eſſe ait omnia eſſe uera: & hæc, uerum eſt, uerum eſſe dictu, non omnia eſſe uera. Item hæc eſt falſa, uerum eſt dictu, ueracem eſſe qui ait, uerum eſſe dictu, non omnia eſſe uera, & hoc in infinitum. Pari ratione infinitæ quoq; fuerint orationes ueræ per eum, qui omnes falſas eſſe dicit, ea excepta, quæ dicit omnes eſſe falſas. Neq; enim ſolum per iſtos ea oratio erit uera, quæ omnia falſa eſſe ait, ſed etiam quæ dicit, uerum eſt omnes eſſe falſas. Nam niſi hæc uera ſit, ne illa quidem fuerit uera quæ hanc præceſsit, quin etiam illa uera eſſet, quæ dicit, uera eſt oratio dicens uerę eſſe, omnia eſſe falſa: & hoc in infinitum. ſed ipſe hoc paucis ſignificauit dicẽs: (Quæ enim dicit ueram orationem eſſe uerã, eſt uera) & pari, ſcilicet ratione falſa, quæ dicit falſam orationẽ eſſe uerã. Alioquin hæc ſtatuere cõmenticiũ eſſet.

Patet autem neq; eos qui omnia quieſcere, neque eos qui omnia moueri dicunt, dicere uera. Nam ſi cuncta quieſcunt, ſemper eadem erũt uera & falſa, at hoc mutari uidetur. Qui nanq; dicit, aliquando ipſe non erat, & rurſus non erit. Sin omnia mouentur, nihil erit uerum, ergo omnia erunt falſa, at demonſtratum eſt id impoſsibile eſſe. lxxv

(Patet autem neq; eo, qui omnia quieſcere, neq; eos qui omnia moueri dicunt, dicere uera.) Hæc dictio in quibuſdam exemplaribus non habetur. propterea q; ad Phyſicam pertinere uideatur. Sed quoniam uſurpans ea, quæ ſupra demonſtrata ſunt, de ipſis dicere uidetur, non prorſus a ꝓpoſito aliena eſſe uideri poteſt. Si enim ſtatuatur non omnia eſſe uera, neq; omnia falſa, conſequens eſt, ut neq; dicentes omnia quieſcere, uera dicãt, nec qui omnia moueri aiunt. dicentibus enim omnia quieſcere conſentaneum eſt, ut nihil mutari dicant, ſed eadem ſemper uera falſaq; perſiſtere, at non ſemper affirmationem de aliquo ueram & negationem de eodẽ falſam eſſe notamus, uel econuerſo. Sed mutari ſubinde, & de quo prius affirmatio fuit uera, de hoc rurſus ueram effici negationem, cum uerum ſit quod eſt, id eſſe dicere, & quod non eſt non eſſe. Nam ipſe qui omnia quieſcere affirmat, prius non erat, & poſtea non erit: quod abſq; mutatione fieri nequit. Qui uero omnia continenti motu agitari tradunt, horum ſententiæ conſequens eſt nihil eſſe uerum: cum nihil tam diu perſiſtat, ut certum aliquid eſſe dici poſsit. Sed abſq; intermiſsione mutetur: eſt autem uerum, quod eſt id eſſe dicere. per hos igitur omnia falſa fuerint: hoc enim paulo ante conſentaneum eſſe dixit, iis qui omnia continenter fluere ac moueri dicebant. At demonſtratum eſt, non omnia falſa eſſe poſſe. Sed fortaſſe neutrum dictorum uerum eſſe ait, ideſt, neq; omnia quieſcere, neq; omnia moueri, quoniam horum utrunq; unico modo de omnibus dicitur: quod fieri non poſſe dixit. Ex eo enim quod omnia quieſcant, ſequitur, eadem ſemper uera falſaq; perſiſtere, nec alterius in alterum mutationem fieri, quod fieri non poſſe docuit eo, quod adiecit: (Nam & ipſe, qui hanc ſententiam dicit aliquando non erat, & rurſus non erit) quo fit, ut non omnia quieſcant, nec eadem ſemper uera permaneant, & eadem ſemper falſa. Oratio enim ſignificans ipſum eſſe, quæ uera eſt ipſo exiſtẽte, eadem eſt falſa, ſi tunc dicatur, cum non exiſtit. Rurſus ſi omnia moueantur, & fluant, fiet ut nihil definiatur, nihilq; uerum ſit. Falſum autem eſſe nihil eſſe uerum, ſupra demonſtratum eſt.

Præterea id quod eſt mutetur neceſſe eſt, ex aliquo enim ad aliquid eſt ipſa mutatio.

lxxvi (Ens enim mutetur neceſſe eſt.) Hoc quoque pertinet ad confirmandum non omnia moueri, quanq̃ dictio parꝝ appoſite ſeſe habet. Si enim eſt motus, neceſſe eſt, ut aliquid exiſtens mutetur, quando quidem motus eſt alicuius in aliquid mutatio. at fieri non poteſt, ut ex aliquo in aliquid mutatio fiat, niſi id quod mutatur quidq̃ ſit. Hoc igitur ens quod mutatur, moueturq́, neceſſe eſt, ut quãdo mouetur, in eſſe maneat. & hac ratione quieſcat. Si enim Socrates loco moueatur, Socrates perſiſtat oportet, quãdo Socrates mouetur. Sic enim Socrates loco mouebitur. Ad ſummam ſi motus eſt mutatio ex aliquo in aliquid, neceſſe eſt in omni motu, ſalua ſubſtantia eius quod mouetur, aliquid ſit quod mutatur, aliud ab iis ſecundum quæ mutatio efficitur, & ea ratione conſiſtat. Si ergo mutatio eſt, aliquid maneat oportet. Nam ne mutatio quidem per ortum & interitum aliter contingit, q̃ ſubiecto quodam ſaluo, & in hæc tranſeunte, huiuſmodi enim eſt materia.

At uero neq; omnia quieſcunt interdum, aut mouentur, nihil autem eſt quod ſemp mouetur, aut quieſcit. Eſt enim aliquid, quod ſemp mouet ea, quæ mouetur, & primum ipſum mouẽs immobile eſt.

lxxvii (At uero neque omnia quieſcunt interdum, aut mouentur, ſemper uero nihil.) Senſus eſt: At uero ne omnia quidem entia quandoq; mouentur, quandoq; quieſcunt, nihil autem ſemper mouetur, aut ſemper quieſcit. Hoc enim ſignificat, cum ait: (Semper autem nihil.) quod uerum eſſe compluribus uerbis in calce operis de phyſico auditu demonſtrauit. Sed hoc quoque in loco illud repetit, eſſe in rebus quiddam ſemper conſtans & immobile, aliud quod ſempiterno motu cietur, dum ait: (Eſt enim aliquid quod ſemper mouet ea, quæ mouentur.) Demonſtratum eſt enim, quod a ſemper mouente mouetur, id continenter & ſine intermiſsione ſemper proprio motu, qui ſempiternus eſt, mobilia mouere. Hoc autem eſt æther, quod quidem circum latum corpus nuncupare conſueuit: per hoc enim ſempiternus motor cætera mouet. At primum motorem qui ſemper mouet, immotũ ipſum manere, ac neceſſario quieſcere demonſtratum eſt.

Finis libri Tertii primæ philoſophiæ, Latinis Quarti.

# ENARRATIO ALEXANDRI APHRODISIEI
## in quartum librum primæ Philoſophiæ, quintum iuxta Latinos, interprete Io. Geneſio.

PRincipium dicitur partim id rei unde motus quiſpiã fuerit primo, ut longitudinis atque uiæ, hic quidẽ principium eſt, econtra autem alterum. Partim id unde unumquodq; optime fieri poteſt, ut & in eruditione non a primo interdum & ab ipſo principio rei, ſed unde facillime quiſpiam diſcere poterit inchoãdum eſſe uidetur. Partim id ex quo primo quippiam fit eo pacto ut inſint, ut nauigii carina, & ædium fundamentum, & animalium quidam cor, quidam cerebrum, quidam aliquid aliud tale putãt. Partim id unde fit quippiam primo, eo pacto ut non inſint, & unde primo motus mutatioq; incipere ſolet, ut ex patre matreq; fit proles, & ex conuitiis pugna. Partim id cuius uoluntate mouentur ea, quæ motu cientur, & mutantur ea, quæ mutãtur quales ſunt magiſtratus, qui ſunt in ciuitatibus, & principatus, & regna, atq; tyrannides. Artes etiam, & horum maxime architectiuæ principia dici ſolent. Præterea unde res primo cognoſci poteſt, id etiam rei principium dicitur, ut demõſtrationum ſuppoſitiones. Tot autem modis & cauſæ dicuntur, omnes enim cauſæ principia ſunt. Vniuerſis igitur principiis eſt cõe, ut id ſit primũ unde eſt, aut fit quippiã aut cognoſcitur. Horũ autẽ alia inſunt, alia ſunt externa.

PRincipiũ dr̃) librũ hũc q quartus librorũ primę philoſophiæ inſcribit, in quo partitionẽ pſeqtur quorũdã, quæ plurifariã dicũtur, Ariſtotelis opus eſſe, nõ ſolũ ex dictione ipſa, & charactere dicẽdi intelligere licet, ſed ex iis etiã quæ in ipõ diſputantur. Sed neq; dubiũ eſſe põt, qn idẽ doctrinæ huius ſit, de qua nobis eſt ſermo ſuſcept⁹. Si cui libeat ſupra cõmemorata cõſiderare, ſiquidẽ primi philoſophi munus eſſe demõſtratũ eſt, de ente in uniuerſum diſputare, deq; iis, quæ enti communiter adſunt. Sunt autem entis cõia ea, quibus doctrinæ omnes utuntur. de his enim diſſerere partes ſunt primi philoſophi, nec horũ conſideratio ad cæterarum diſciplinarum quampiam priuatim pertinet: propterea qd nulli cuidam enti, quatenus certum quiddam eſt, ipſorum quidpiam adeſt, ſed enti, qua ens. De quo primi philoſophi intereſt diſputare, quotum diſputatio q̃ ſit neceſſaria, docet ipſorum uſus. Omnes enim diſciplinæ his uſurpandis propoſita ſua demonſtrant. qui communis ipſorum uſus ſatis habet argumẽti, nullius particularis doctrinæ peculiarem eſſe huiuſmodi rerum contemplationem. Præterea poſitum eſt, de quibus dialecticus probabiliter colligit ediſſeritq;, de his primum philoſophum ſcienter concludere. Dialecticus enim de iis, quæ omnibus aut certe plurimis communia ſunt ediſſerit, deq; iis quæ plurifariam dicuntur, uerba facit. Itaq; dialectica ſimilis eſt primæ philoſophiæ, propterea quod de eiſdem rebus ediſſerit, probabiliter tamen, non ſcienter. Recte autem ſuoq; loco eundem librum collocari, non eſt dubitabile. propterea quod partitionem tractat, eorum quæ multifariam dicuntur: quibusq; utuntur diſciplinæ, & quæ ens communiter affectantur. de quibus diſputare, & quot modis

ipſorũ

# QVINTVS.

ipſorum quodq; dicat per partitionem explicare ad philoſophum pertinere in libro ſecundo docuerat, ordo autem poſtulat, ut demonſtrato quibus in rebus primi philoſophi contemplatio uerſetur, quod eſt in tertio libro explicatũ, de iis protinus diſſeratur, quorum uſus ad eorum quæ demõſtrari debent conſiderationem, ac demõſtrationem eſt neceſſarius, quam obrem ante omnia de ſententia illa diſſeruit, quæ de omni re affirmationem, aut negationem ueram eſſe ait: quam quidem ad demonſtrationes magno uſui eſſe conſtat. poſt quæ partitionem hoc in libro explicat eorum, quæ ſic multifariam dicuntur. Qui uero librum hunc imperfectum eſſe putant, ea coniectura, quod non omnia partiatur, quæ multifariam dicuntur, horum ſententia probari non debet, quoniã ne ꝓpoſitum quidem eſt ſimpliciter ipſi hoc in ipſo præſtare. Sed de iis tantum agere, quibus doctrinæ omnes, ut communibus utentes propoſita ſua demonſtrant. Haud enim nobis propoſitum eſt, ut de æquiuocis diſſeramus neq; de omnibus, quæ ab uno & ad unum dicuntur. Sed de iis, quæ plurifariam dicuntur. Nam ens quatenus eſt ens multipliciter dicitur: ita non mathematicum aſſumit aut aliquid huiuſmodi ex iis, quæ multifariam dicuntur: quoniam hæc non ſic uſui ſunt diſciplinis ad ea demonſtranda, de quibus ediſſerunt, ut principium, ut cauſa, natura elementum & cætera quæ communia ſint hoc in libro diuiduntur, utpote quæ propria ſint huius doctrinæ: quo clarius apparet librum hunc recte hoc ordine collocari. Nam ſi qua his finitima prætermittuntur, diuidi tamen illa poſſunt, iuxta eorum partitionem, quibus finitima ſunt. Cum ergo ea hoc in libro partiatur, quæ cum enti communiter adſint, ipſumq; conſequatur, plurifariam dici uidentur, primum omnium de principio uerba facit. conſtat autem principium non unam entis naturam aſſectari: omnes enim diſciplinæ principiis quibuſdam utuntur. Principium igitur ſeptem modis dici tradit: uno modo inquit, id rei cuius principium dicitur, unde quiſpiam primo fuerit motus. Principium enim lõgitudinis & uiæ, ideſt, unde ipſam ingredi ſumus exorſi: quo quidem modo oppoſita eiuſdem rei principium dici poſſunt: hinc uel inde incipientibus. quamobrem huiuſmodi principium, aliquando efficitur finis. Altero modo principium dicitur, id unde ſiquis exordiatur, ſuſceptum negotium, optime cedit: ut in diſciplinis. In his enim plerunq; non a primis auſpicantur, ſed ab iis quæ facilius addiſcentibus percipiantur: ut in prædicamentis optime fecit Ariſtoteles in mentione qualitatis. quo in loco qualitatem eſſe dixit, per quam quales eſſe dicimur de qualitate docens per quale. quod quidem poſterius eſt, qualitate, notius tamen. Idem phyſicum auditum a ſenſibilibus, quia nobis ſunt notiora, non a primis principiis exorditur. Et artifices inde operum ſuorum initium faciunt, unde cum opus incipitur faciliime fit. tertio modo principiũ appellatur id a quo inſito rei efficiendæ quidq̃ efficitur. Sic cor principium eſt animalis, qm̃ ab eo incipit animalis conſtitutio, & fundamentum domus, carinaq; nauis. uerba autem illa: (hoc pacto ut inſit) faciunt, ut huiuſmodi principium differat ab efficiente principio, de quo iam uerba faciet. Nam a ſuperiore hoc diſcrepat, quod hoc eſt principium ſimpliciter efficiendi, illud uero facilius efficiendi: quo fit, ut hoc definiatur, illud aliud alii ſit, & interdum eidem diuerſum: & hoc modo materia principium dici poteſt. Quarto modo uocatur principium id, a quo primo, non in exiſtente rei quidq̃ efficitur, ideſt, unde principium motus emanat. Cuiuſmodi eſt principium efficiens, ut ipſe uerbis illis exponit: (Et unde primum motus mutatioq; incipere ſolet.) niſi forte duo principia non unum his dictionibus ſignificauit, alterum ex quo non in ſuo primum quidq̃ efficitur, alterum unde primum motus mutatioq; proficiſcitur, ut prioribus uerbis principium appellet finis atq; propoſiti cognitionem. Nam in rebus agendis, hoc eſt primum principium, ut res efficiatur. de quo ut de principio paulo poſt mentionem faciet. poſterioribus autem principium

efficiẽs dicat. Et ad hunc modũ principium in octo modos diuideretur: quinto modo principium id nũcupatur, ad cuius præſcriptũ res mutantur, & efficiũtur, quales ſunt principes, quorum conſilio, & imperio ciuitates gubernantur. Sexto principium uocatur ars architectonica potiſsimum & quaſi princeps, ad quam ſubiectæ ipſi artes ipſarumq; opera referuntur. Sed hoc non perinde principium eſt, ut efficiens. Nam hoc principium eſt quaſi præſcribens, & formam cognoſcens, illud autem unde res ipſa ſumit initium, quod quidem a motu quodam principium dicitur. ( Præterea unde res primo cognoſci poteſt, id etiam rei principium dicitur, ut demonſtrationum ſuppoſitiones) qui ſcilicet eſt ſeptimus modus. appellat autem ſuppoſitiones cuiusq; diſciplinæ & artis principia: quæ quoniam non per demonſtrationem, ſed ut confeſſa & cunctis manifeſta ſumuntur, poſitiones appellantur: quæ quidem principia eſſe poſſunt propoſitionum, quæ in ſingulis diſciplinis medio uacant: Nam & ſi hæ propoſitiones: Bonum prodeſt, malum nocet, bonum eſt petendum, malum fugiẽdum, medio careãt in doctrina morali, tamen cognitio finis, & fœlicitatis harum principium exiſtit: & propoſitiones, quæ medio carent, ad hunc modum principia ſunt. Poſtq̃ uero principium quot modis dicatur expoſuit, totidem cauſam dici ait, & rationem apponit, dicens: ( Omnes enim cauſæ principia ſunt.) quibus adiecit hoc eſſe cõmune uniuerſis principiis, ut priora ſint iis, quorum principia ſunt. Sicut id ex quo eſt aliqd, uel id ex quo efficitur, uel id ex quo cognoſcitur. Ex quo eſt, ut fundamentũ prius eſt domo. Carina nauigio, materia uno quoque corpore. Ex quo efficitur, ut unde principium motus emanat. ex quo cognoſcitur, ut poſitiones demonſtrationibus. Præfatus autem omnibus principiis eſſe commune, ut antecedant ea quorum principia ſunt, intereſſe tamen ait: quod quædam iis inſita ſunt, quorum habentur principia: alia ſunt externa. Materia igitur & elementũ principia ſunt, ut rebus inſita. Ex his enim primis & inſitis res efficiuntur: appellat autẽ elementũ materiã proximã cuiusq; rei, quæ iam actu quoddã corpus eſt, & quæ ſint iſta ſubiũgit.

Iccirco natura ac elemẽtum principium eſt, & mens, & electio, & ſubſtantia, & id etiã cauſa cuius cætera ſunt, aut fiunt. Complurium enim & cognitionis, & motus principiũ eſt ipm̃ bonum, atq; etiã malum.

( Idcirco natura ac elementum principium eſt, & mens, & electio.) quia dixerat quædam principia rebus ineſſe, quarum principia ſunt, alia eſſe externa, idcirco ait quædam ſic ſe habere, quædam non ſic. Natura igitur principium eſt, & item elementum, hæc enim principia ſunt ut inſita, quoniã res ex his in ipſis contentis efficiuntur. quo in loco materiam naturam appellat, elemẽtum autem proximam materiam, quæ iam actu corpus quoddam eſt, quæ uero ſequuntur, mens, & electio, & ſimilia, exempla ſunt eorum, quæ quaſi fines & efficientes principia ſunt, quæ in rebus efficiẽdis non continentur: de quorum numero principes quoq; & magiſtratus habentur. Addit autem: ( ſubſtantiam & id etiam cauſa cuius cætera ſunt aut fiunt.) appellans ſubſtantiam principium formale. hoc enim eſt cuiusq; ſubſtantia, cuius cauſa uero finem dicit: quæ idcirco coniunxit, quoniam in rebus efficiendis, forma, perfectio, & finis eſſe uidetur. Atq; hæc annumerari his poſſunt, quæ antecedunt quidem, nõ tamen inſunt. Sed ut exponeret, cui prædictorum hæc ſubiiciantur, ait: ( complurium enim & cognitionis & motus, principium eſt ipſum bonum, atq; honeſtum.) Cognitionis quidem ipſa forma. Principium enim & cauſa cognitionis rei, eſt cognitio ipſius formæ. Motus autem principium finem eſſe ait, quod eſt bonum & honeſtum, id enim cuiusq; proprius eſt finis, quod illi bonum eſt, & pulchrum, quod tamen non adeſt, cum eſt cauſa rei efficiendæ, ſed eidem perfectæ contingit. Pari ratione forma, cum

eſt quaſi antecedens, & præcognitum principium, non adeſt. Huiuſmodi autem principia comprehenduntur per dictionem illam: ( Partim ex quo primum quidpiam fit, eo pacto, ut non inſint. ) uel certe his uerbis ſignificatur principium, quod finem dicimus, formale autem, cum dicit: ( Artes etiam & harum maxime architectonicæ. ) hæ nanque formæ quodam modo ſunt rei efficiendæ, ſed omni principio commune hoc eſſe ait, ut prius eo ſit, cuius eſt principium. Eſt autem prius re, ut exiſtente principium uiæ, ut autem efficienda, id quod ita eſt principium, quemadmodum fundamentum domus, & cor animalis: hæc enim priora his ſunt, ut efficiendi s: ut uero cognoſcendarum rerum ſententiæ principia ſunt demonſtrationum, quoniam demonſtrationes a ſententiis ſui cognitionem mutuantur. Eſt enim principium quoddam rerum iam exiſtentium, aliud rerum, quæ efficiuntur, multa etiam principia obtinent, ex quibus cognoſcātur. Vt igitur antecedāt, commune eſt omnibus principiis, ſed principiorum quædam iis inſunt, quorum principia ſunt, ut natura iis, quæ natura ſunt, & materia, quin etiam fundamentum ad hunc modum eſt principium domus, & cor animalis, & id rei unde aliquis principium facit. Mens autem & conſilium, arteſque principia ſunt rerum ab ipſis efficiendarum, non tamen ut inſita rei efficiendæ. Finis etiam ut dictum eſt, in id genus principii cadere uidetur, a quo primum non inſito res efficitur, cui cauſa quoq; efficiens ſubiecta eſt. Nam in rebus agendis finis eſt principium, in quibus ut bonum eſt actionis principium, ſic plerunque malum, quibuſdam enim muneribus fungimur, ut malum effugiamus. Quare in quibuſdam exemplaribus ad hunc modum ſcriptum eſt: ( Complurium enim & cognitionis & motus principium, eſt ipſum bo ıum atq; etiā malum. ) Sed poſtquam principium & cauſas totidem modis dici docuit, protinus per cauſarum partionem quatuor omnino cauſæ ſignificata reddit, quæ in auditu quoque phyſico ipſis dictionibus expoſuit, ut intelligatur, cauſam in uniuerſum totidem modis dici atque principium, proprius tamen ad hunc modum efficitur diuiſio: hæc igitur ſignificata in principio quoq; reperiuntur, non tamen hac diuiſione. Materia enim in eo ſignificato continetur, ex quo primo quidpiam fit, eo pacto ut inſit. Finis autem in illo, unde fit quidpiam primo eo pacto, ut non inſit. Cauſa uero efficiens in hoc, unde primum motus incipi eſt aptus, forma in artium ratione. Ars enim forma eſt rei efficiendæ: ad ſummam quibus modis principium dicitur, cauſa dici poteſt, atq; diuidi. que quanq̃ ſeparatim eſt diuiſa, tamen in huius ſignificata principiū liceat diuidere, &
* ipſam in ſignificata principii. Hæc tamen omnia ſignificata quæ hoc in loco commemorantur, eadem ſunt dictionibus ipſis, atque ea quæ in ſecundo de phyſico auditu traduntur, quāobrem horū explicatio ex eo loco petēda eſt.

Cauſa autem uno quidem dicitur modo id ex quo quippiam fit eo pacto ut inſit, ut æs ſtatuæ, argentumq; patere, & hoꝶ genera. Alio uero modo forma atq; exemplar, hæc autem eſt ratio quiditatis, & huius genera, uelut eius cōcentus, qui ſonos omnes complectitur, ipſa duorum ad unum ratio, atq; omnino numerus, partes itē quæ in rōne ſumuntur.

( Cauſa autem uno quidem dicitur modo id ex quo quidpiam fit, eo pacto, ut inſit. ) Materiam his uerbis deſignat. Sed illud: ( eo pacto ut inſit ) adiecit, ut priuationem contrariumq; a materia diſcernat. Nam res efficienda ex priuatione fit, & cont:ario, ut in primo phyſici auditus docuit, quæ quidem non inſunt rei quæ efficitur, qua ratione ab efficiente quoque cauſa ſecernitur materia, quoniam inſita rei eſt. Dixerat enim paulo ante, de huiuſmodi principio id ex quo primo res fit eo pacto, ut non

inſint. Neq; uero ſolum proximam cuiusq; materiam cauſam materialem uocat. Sed etiam ipſius ſpecies & genera: & hoc æs, huius ſtatuæ, & æs ſtatuæ corpusque ſigni. hæc enim ſunt cauſæ materiales ſtatuæ:( alio uero modo forma atque exemplar, hæc autem eſt ratio quiditatis, & partes quæ in ratione ſumuntur.) his uerbis cauſam deſignat formalem. Sed in dictione quæ ait:( hæc autem eſt ratio quiditatis) deſideratur ſignificatiua. Ratio enim ſignificans quiditatem eſt definitio. Exemplar autem pro ſpecie ſeu forma dixit: non ut ſolent idearum aſſertores. Neque enim efficiens aliquid natura ad aliquod externum exemplar ſpectans munere ſuo fungitur: ut artifices ſolent in ſuis operibus efficiendis, niſi ſiquis intellectionem exemplar eſſe dicat eorum, quæ ſecundum ipſam efficiuntur, non igitur, ut illi exemplar dicit, ſed formam ipſam exemplar uocat, quæ in materia efficitur, quoniam hæc a natura ipſa in efficiendis expetitur: quidquid enim alicuius gratia facit, id quæ facit, illius appetitione facit. Quãobrem id ubi contigerit ab opere deſiſtit, ceu iam id cuius gratia munere fungebatur effecerit. & quæcunq; natura fiunt, cuiuſpiam determinatæ formæ ac perfectionis gratia efficiuntur, qua obtenta, ab efficiendo uacatur, hoc igitur eſt ipſis exemplar (huiuſq; genera.) Quemadmodum in cauſa materiali ſumens proximam materiam, genera quoque ipſius ſub eandem cauſam cadere dixit, ſic item in forma. Nam cuiuſque rei forma, & ratio ſignificans quiditatem, & huius formæ genera pari ratione cauſæ ſunt. ut ipſe ait concentus, qui uocatur diapaſon, proximam formam eſſe duo ad unum. Nam diapaſon eſt in proportione dupla: forma uero generica eſt numerus: quoniam iu numero ſunt duo & unum.( Partes item quæ in ratione ſumuntur.) totũ uero eſt duo ad unũ. Eſt autẽ ſenſus: partes quoq; rationis ſignificãtis quiditatem cauſæ ſunt, cum ex his totum cõficiatur. Eſt autem huius formæ & huius definitionis, quę cauſa formalis eſt, forma quidẽ ſeu ſpecies definitio, genus autẽ ratio, partes uero ea, ex quibus definitio quaſi ex partibus cõſtituitur.

Præterea id unde primum principium eſt mutationis aut quietis, qualis eſt cauſa ille, qui conſulit, & pater filii atq; omnino quod efficit eius quod efficitur, & quod mutat eius quod mutatur. Inſuper, ut finis, hic autem eſt id gratia cuius cætera fiunt, ueluti deambulandi ſanitas, cur enim ambulat interrogati, quo ualeat reſpondemus, atq; ſi hoc pacto dixerimus, reddidiſſe cauſam arbitramur, & cuncta omnino quæ alio mouente, inter ipſum & finem fiunt, gratia finis ipſius fiunt, qualia ſunt ratione ſanitatis, macies, purgatio, uenena, ac inſtrumenta, uniuerſa enim hæc ipſius gratia ſunt: inter ſeſe autẽ differunt, alia nanq; ſunt opera, alia inſtrumenta. Cauſæ igitur tot modis dicuntur, fit autem, ut cum multipliciter cauſæ dicantur, & multæ eiuſdem ſint, non per accidens cauſæ, ceu ſtatuæ & ſtatuaria ars, & æs non per aliud quicq̃, ſed ut ſtatua eſt, at non eodem modo, ſed æs quidem, ut materies, ars autem ut id unde motio proficiſcitur, & inter ſeſe ſint mutuo cauſæ, ut exercitium cauſa eſt bonæ habitudinis, & hæc exercitii, at non eodem modo, ſed hæc, ut finis, illud, ut principium motus Idem inſuper cõtrariorum interdum eſt cauſa. Quod enim præſens cauſa cuiuſpiam eſt, id & abſens nonnunq̃ cauſam eſſe contrarii dicimus, ut gubernatoris abſentiam ſubuerſionis nauis, cuius præ-

ſentia cauſa erat ſalutis, utrunque tamen & præſentia, & abſentia cauſæ ſunt ut mouentes.

iiii (Præterea id unde primũ principiũ eſt mutationis.) de cauſa efficiẽte loquitur. Fiunt autem quædam non mouendo ſolum, ſed etiam quieſcendo. aliqua enim ab aliis ut mouentur, ſic etiam ſiſtuntur: & quia ſiſtens cauſa eſt ſtatum ipſorum efficiens, idcirco adiecit: (aut quietis) (mutationis) Porro dixit non motus, ut ortum quoq; interitumq; complecteretur. Dixit autem: (primum) quoniam hæc potiſsimum eſt efficiens cauſa, quod enim rei, quæ efficitur adeſt, & ſic efficit, quæ ſequuntur, cauſam ab effectore ſui mutuatur, ſed neq; inſtrumẽta, ut moueant habent a ſe ipſis. Sed primũ mouens his cauſa eſt, ut extra rem efficiendã exiſtit. Nam cum ait: (Atq; oĩno quod efficit, eius quod efficitur, & qđ mutat eius quod mutatur.) efficiẽtes cauſas genericas ſignificat. Nam pater & filius ad efficiens & quod efficitur, referuntur: & hæc rurſus ad mutans & quod mutatur. (Inſuper ut finis, hic autẽ eſt id gratia cuius cætera fiũt.) Quartam eſſe dicit cauſam finalem, quæ quidem eſt gratia cuius cætera fiunt, ut ualetudo eſt finalis cauſa deambulandi. Rogati enim cur deambulamus, ut recte ualeamus reſpondemus. (Et cuncta omnia quæ alio mouente inter ipſum & finem fiunt.) Poſtq̃ pro cauſæ finalis exemplo ualetudinem poſuit. nam ualetudo cauſa ut finis eſt deambulandi, quæ inquit interea finis gratia ab eo efficiuntur qui finem efficit, omnia gratia finis efficiuntur. quamobrem horum omnium cauſa finalis eſt ipſe finis. Neque enim deambulatio ſolum fit gratia ualetudinis, ſed etiam macies. Si hæc ex deambulatione contigerit, & purgatio, quin & medicamenta purgantia, & inſtrumenta medendi, gratia ipſius finis habentur, quippe quæ ad finem obtinendum a medicis adhibeantur. quanq̃ horum inter ipſa diſcrimen quoddam exiſtit, quædam enim ſunt opera, ut macies, deambulatio, purgatio, quædam inſtrumenta, quibus opera fiunt: ut pharmaca, & omne genus medicamenti. (Cauſæ igitur tot fere modis dicuntur.) fere dixit: quoniam aliquæ ſunt non proprie, ſed ex accidenti, ut ipſe commemorabit: quod autem multa ſint eiuſdem rei cauſæ non ex accidenti, ſed per ſe, non tamen ſecundum eandem rationem, ſed diuerſas, aperte docuit, dicens: (Fit autem, ut cum multipliciter cauſæ dicantur, ut multæ eiuſdem ſint, non per accidens cauſæ, ut ſtatuæ & ſtatuaria ars, & æs, idque non per aliud, ſed ut ſtatua eſt: at non eodem modo, ſed æs quidem, ut materies, ars uero, ut id unde motio proficiſcitur.) Dixit autem non per aliud pro eo quod eſt, non ex accidenti. Quin & aliqua inter ſe uiciſsim cauſæ ſunt, non tamen eodem modo. Sed hoc eſt illius cauſa efficiens, illud huius, ut finis. Sic labor efficiens eſt bonæ habitudinis, bona habitudo uiciſsim finis eſt laborandi. Præterea idem quodã modo contrariorũ cauſam eſſe uideri ait, non tamen eodẽ ſeſe habens modo. Sed præſentia eſt cauſa huius, illius uero abſentia, quã priuationem appellat, ſed ambo hæc cauſas eſſe ait, ut efficiẽtes.

Vniuerſæ autem nunc dictæ cauſæ quotuor in genera maniſeſtiſsima cadunt. Elementa nanque ſyllabarum, materiam conficiendorum operum arte, ignem, & terram, & talia omnia corporum, partes totius ſuppoſitionis denique concluſionis, ut id ex quo res fiunt cauſas eſſe conſtat, atq; horum quædam ſunt, ut ſubiectum, ueluti partes quædam, ut quiditas totũ inq̃, compoſitio, atq; forma, at ſemen medicus quique conſuluit, & oĩno efficiens omnia ſunt cauſæ, unde eſt principium mutationis aut quietis.

(Vniuerſæ autem nunc dictę cauſę quatuor in genera manifeſtiſsima cadunt.) hanc dictionem conſequitur ea, quę ait: (Atque horum quędam ſunt, ut ſubiectum.) Sed interponitur dictio de ſubiectis, quæ cauſarū materialium partitionem continet, cuius initium eſt: (Elementa nanq; ſyllabarum.) qua interiecta dictione uel connumerat primum docetq; nos ſubiectorum diſcrimina, aliter enim materia ſubiicitur iis, quę conſtant ex ipſa, aliter elementa ſyllabę & concluſioni ꝓpoſitiones. Materia enim per alterationem excipit formam. Artificialia uero dixit, quę non fiunt per compoſitionem, quę per formę mutationem efficitur. At elementa per compoſitionem ſyllabarum fiunt, corpora uero ſimpliciter per compoſitionem & alterationem. propoſitiones item per compoſitionem cauſę fiunt totius ſyllogiſmi. nam concluſionis non ut materia, ſed ut efficiens cauſa ſunt ꝓpoſitiones, in uniuerſum uero in ſyllogiſmo propoſitiones, ut materia ſeſe habent, concluſio uero, ut forma, uel primum igitur per dictionem docuit nos cauſarum numerum exponere, uel ſic exorſus eſt, quaſi cuique cauſę ſuum eſſet exemplum redditurus, ſed congeſtis pluribus cauſę materialis exemplis, quippe in quibus multiplex eſt differentia, reſumendo ſubiungit: (Atque horum) & ſic rurſus ab initio exorſus breuiter cuique ſuum reddit exemplum: at inter exempla materię de formis quoque meminit, quibus materia ſubiicitur: quę formæ cauſę quoque ſunt. nam cum dixit: (Elementa nanque ſyllabarum.) utraq; commemorauit. (Atque horum inquit, quędam ſunt ut ſubiectum.) quo in loco partitionem perſequitur eorum, quę dicta ſunt. Et enim prędictorum quędam ſunt cauſę, ut materia, quędam ut forma, alia ut quiditas totam & compoſitio atq; forma. Totum autem dicit non cum partibus, ſic enim forma totum dicitur, ſed quod in partibus efficitur: uniuerſalitatem uidelicet, & perfectionem. Similis eſt ratio compoſitionis: hęc enim cum diuerſa ſit ab iis quę ſimul ponuntur, eſt tamen in ipſis coniunctis. Sed cum dixiſſet: (quędam ut quiditas.) quid in dictorum quoque quiditas eſt, expoſuit. totum ſcilicet quod in partibus quę ut materia ſe habent, forma eſt & compoſitio, quę in elementis habetur, ſyllaba enim huiuſmodi eſt: Sed forma, quanq̄ omnibus congruit, proprie tamen in iis intelligitur, quibus materia proprie dicta ſubiicitur: (At ſemen medicus, & qui conſulit.) per hęc cauſam efficientē demōſtrat, qui enim de re aliqua conſiliū dedit, ut fieret, ad efectū illius, nō nihil effecit.

Quædam autem ſunt ut finis bonumq; cæterorum, id enim gratia cuius cætera fiunt. Optimum eſſe finisq; illorum ſolet. Interſit autem nihil, bonum ipſum, an apparens bonum dicatur, tales igitur atque tot cauſæ ſpeciei eſſe uidentur, at qui modi cauſaꝝ numero quidem ſunt multi, ſi in capita autem & ipſi redigantur pauciores euadunt. Dicuntur enim cauſæ multipliciter, & ipſarum quæ ſunt eiuſdem ſpeciei alia prior, alia & poſterior, ut ſanitatis medicus, atque artifex, & concentus eius, qui omnes ſonos complectitur. duplum ac numerus, & ſemper ea quæ continent q̄uis ſingularium, præterea ut accidens & genus huius, ut ſtatuę aliter Polycletus eſt cauſa, & aliter ſtatuarius. Accidit enim ſtatuario, ut ſit Polycletus, & ea quæ continent accidens, uelut homo eſt cauſa ſtatuæ, aut omnino animal, quia eſt Polycletus homo, & homo eſt animal. Sunt autem & accidentium alia remotiora aliis, atq; ꝓpinquiora: ceu ſi albus ac muſicus cauſa ſtatuæ dicerentur, ſed non ſolū Polycletus uel homo. Præter autem

omnes quæ accomodate dicuntur, & quæ per accidens, aliæ ut potētes, aliæ ut operantes dicuntur, ueluti extruēdæ domus cauſa eſt ædificator, aut ædificans ædificator.

vi (Quædā aūt ſunt ut finis bonumq; cęteroꝝ.) Horum uerboꝝ hic debuit eſſe ordo, quædam autē ut finis cæteroꝝ & bonum. Cæteroꝝ autē ſcilicet quorum ſunt finis, ſed cū fini adiecisſet bonū, quamobrē finis, & cuius gratia ſit hmōi docuit, dicens: (id enim cuius gratia cætera fiunt, optimum eſſe finiſq; illorum ſolet.) Neq; uerointerſit bonum ipſm dicamus, an ſpeciem præferens boni: qm̄ omnis finis aut re bonum eſt, aut ſpecie. Nam ſtudium operaq; in uere bonum cōfertur, aut certe quaſi bonum ſit. Omnis enim ars omniſq; diſciplina ſimiliter actio & electio bonum quoddam appetere uidētur, ut initio Ethicorum dixit: (Cauſarū autē modi complures numero ſunt) modos cauſarū appellat diſcrimina in ipſis reddendis, ut ipſe docet adiiciens: (Dicuntur enim cauſæ multipliciter.) numero igitur plures modos e'ſe ait, fieri tamen pauciores, ſed ad cōia & uniuerſalia referātur, prorſus ut omnes modi ad ſex cauſaꝝ genera referātur: quorum quodq; dicitur dupliciter, uel actu, uel potentia, ut demonſtrabit. Sed prius qui ſint cauſarum modi explicat & complures eſſe docet, redditione nanq; cauſarum intereſt continuo ne reddatur & prius, an non cōtinuo, ſed poſterius. Nam proximis cauſis poſteriores ſunt ſpecies, & genera quæ illoꝝ ſunt cauſæ. quod enim continens proximumue cōplectitur & latius patet q̃ ipſum, id poſterius eſt ipſo. quæ eadem intelligitur ratio in ſingulis generibus cauſarum. in materiali, in formali, & in cæteris. quin in eodem genere cauſarum alia q̃ alia prius uel poſterius cauſa dici poteſt. Nam cauſæ materiales priores poſterioreſq; in eodem genere ſunt. item formales inter ſe, atq; in cæteris aliis ſimilis eſt modus etiam in cauſis ex accidenti. Nam quæ propriis cauſę accidunt, uel quibus cauſæ proprie dictæ accidūt, hæc ex accidēti cauſæ nuncupātur: atq; item hoꝝ ipſorū genera. Nā ſtatuæ ꝓprie ſtatuarius eſt cauſa. Sed qm̄ ſtatuario accidit, ut ſit Polycletus, Polycletus aūt eſt homo, idcirco Polycletus ex accidēti cauſa eſt ſtatuæ. atq; itē hō & animal: ita in cauſis ex accidēti aliæ aliis ſunt ꝓximiores. Polycletus enim ꝓpior eſt ſtatuę q̃ hō: quod diſcrimē acceſſus & receſſus in cauſis ꝑ accidens aptius expoſuit ſubiectis exemplis. Nam licet Polycletus ex accidenti ſit ſtatuæ cauſa, nō ęque tn̄ atq; accidētia Polycleti, ut album uel muſicum. Hęc enim dicētur illa quidem ſtatuę cauſæ per accidēs, e remotiore tn̄, q̃ Polycletus. Exponit autem modorum uniuerſalem differētiam in cauſis, ſecundū potentiam & actum. Aliter enim cauſa eſt, qui poteſt, aliter qui iam fungitur officio. Et ſemꝑ rem quanq; complectentia uocat ꝓximam cōtinētemue cauſam, hæc enim nō eſt tam communis, q̃ quę ipſam complectuntur.

Similiter & in hiſce dicetur, quoꝝ cauſæ ſunt ipſæ cauſæ, ut huius ſtatuę, aut ſtatuę, aut omnino imaginis, & æris huiuſce, aut æris, aut omnino materiæ, & in accidentibus ſimili modo, præterea & hæ & illæ complexæ dicentur, ueluti non Polycletus aut ſtatuarius, ſed ſtatuarius Polycletus. Attamen hæc omnia multitudine quidem ſunt ſex, dupliciter autem dicentur, nā, aut ut ſingulare, aut ut genus, aut ut accidēs, aut ut accidentis genus, aut ut cōiuncta hæc, aut ut ſeiūcta dicūtur, & inſuꝑ ut potētia aut actu. Intereſt aūt tantū cauſæ enim actu & ſingulares, & ea quorum ſunt cauſæ ſimul ſunt, & nō ſunt, ut hic q medetur, cū hoc q ſanatur, & hic qui ædificat, cū hoc qui ædificatur, ſed quæ ſunt potētia, nō ſemꝑ, nō enim ſimul domus ædificatorq; corrumpūtur.

(Similiter & in hiſce dicet, quoq; cauſæ ipſæ ſunt cauſæ.) ut inquit de cauſis dictū eſt, ſic de iis dicetur quibus cauſæ ſunt cauſæ, ideſt, de effectibus, his enim cauſæ ſunt cauſæ. Similiter autē, quia in effectibus quoq; quidam con[illegible] dicuntur, qui[illegible] cōius & remotius, hęc enim ſtatua propinquior effectus eſt. Huius enim aliud cauſa eſt, ut materia aliquid, ut efficiens, aliud, ut finis, hæc igitur ſtatua propior effectus eſt, q̃ ſimpliciter & communiter ſtatua, at ruſſus ſtatua q̃ imago: quoniam imago latius patet q̃ ſtatua. Quod uero ait: (& æris huiuſce, aut æris, aut omnino materiæ.) de cauſa quoque dici poteſt. Nam hoc æs, ut materia cauſa propinqua eſt ſtatuæ: æs autem & materia remotius. Itaque cauſa & effectus ſimiliter propinquum & remotum habent. Poteſt & hoc in loco æs non ut cauſa, ſed ut effectus accipi: & ſic ars metallica cauſa fuerit æris efficiens, quod æri ſubiicitur cauſa materialis, effectus uero ipſum æs: quod alterius eſt materia & cauſa, alterius effectus: proxime ergo effectus artis metallicæ eſt hoc æs, remotius autem æs: materia uero in uniuerſum remotius etiam num. (Et in accidentibus inquit, ſimili modo.) in accidentibus ſcilicet effectuum. Accidētia enim effectuum, effectus quoque ſunt ex accidenti: & horum alia propinquius, alia remotius. Propinquius, quæ propioribus effectibus accidunt, ut huic ſtatuæ, uel huic æri. Remotius horum ſpecies & genera, hoc enim rubrum propior effectus eſt, ſi fuerit ſtatua rubens, ſimpliciter uero rubrum remotior, & color remotior etiam num. (Præterea & hæc & illa complexe dicentur.) huius complexionis modum expoſuit complectens cauſam per accidens, cum cauſa per ſe, ideſt Polycletum cum ſtatuario. Licet & proximas cauſas per ſe cum proximis ex accidenti complicare, & communiores cum communioribus, & ordine mutato remotiores cum pripioribus. (Attamen hæc omnia multitudine quidem ſunt ſex.) communes & uniuerſales differentias cauſarum in modis ſex eſſe ait, quarum quæque dicitur dupliciter: harum porro differentiarum duæ ſumūtur in cauſis proprie dictis. Nanq; in ipſarum ſingulis ſumitur, uel ut ſingulare & proximum uel quaſi genus ipſius, duæ rurſus in accidentibus. Nam & in his uel ſingularia, uel horū genera ſumuntur: & aliæ duæ, uel enim complexæ inter ipſas cauſæ per ſe cum cauſis ex accidenti accipiuntur, uel ſimpliciter & ſeparatim ſingulæ. Sed ex his ſex una quæque cauſa dupliciter dicetur. Sumitur enim uel quaſi iam fungens munere, uel quaſi fungi queat: quorum diſcrimen ipſe appoſuit, dicens: (Intereſt autē tantū, cauſæ enim actu & ſingulares, & ea quoq; ſunt cauſæ ſimul ſunt, & non ſunt.) Cauſa inquit, in actu a cauſa in potentia, hoc intereſt, quod cauſa quæ in opera eſt, ſimul eſt cum effectu, circa quem operatur, & ſimul eſſe deſiſtit. Quæ uero in potentia eſſe dicitur, ea ut ſimul ſint, nihil eſt neceſſe. Sed cum dixiſſet cauſæ in actu, addidit, & ſingularia quæ ſignificantur per efficientia, & ea quæ efficiuntur. Singularia enim ſunt quæ efficiunt, quæq; efficiūtur. hic enim ędificator domuū, domum ędificat, & hęc domus ędificatur: & ſi huiuſmodi faber ędificat, ut domus ſit, quæ ædificatur eſt neceſſe. At ſi eſt qui domum poteſt ędificare, nō protinus eſt neceſſe, ut domus aliqua ſit, quę ędificetur: neq; ſi hmōi faber intereat, qui potētia cauſa domus eſt, neceſſe ſit ut domus ab ipſo confecta deleat. Ita quæ ad hunc modū cauſæ ſunt, nihil oportet, ut ſimul uel cōſiſtant, uel interimātur.

Elementum dicitur id, ex quo quippiam componitur primo, ita ut ſint, indiuiſibileq; ſit ſpecie in aliam formam, ut uocis elemēta ſunt ea, ex quibus componitur uox, & in quæ diuiditur ultima, quæ quidē non ulterius in alias uoces diuerſas a ſe ſpecie diuiduntur, ſed ſi etiam diuidantur partes eiuſdem ſunt rationis, ut aquæ pars aqua eſt, ſed non ſyllabæ ſyllaba.

# QVINTVS.

Simili modo,& ea corporum elementa ueteres dicunt,in quę ultima ipſa corpora diuiduntur, & quæ non in alia corpora differentia ſpecie diuiduntur,& ſiue unum ſiue plura ſint talia,hæc elementa appellant. Similiter & deſignationum & demonſtrationum elementa dicuntur. Primæ nanq; demonſtrationes, quæ in pluribus demonſtrationibus inſunt, elementa demõſtrationum uocantur. Sunt autem tales ratiocinationes hæ, quæ primæ ſunt ex tribus per medium unum. Hinc etiam per tranſlationem elementum id omne appellant,quod unum eſt,& paruum,& ad multa cõducit. Quamobrem & id quod eſt paruum & ſimplex indiuiſibileq;, elementum uocatur, unde emerſit ea quæ maxime uniuerſalia ſunt elementa eſſe,quia unum quodq; ipſorum unum eſt & ſimplex,& in multis, aut in omnibus,aut q̃plurimis ineſt,ipſum etiam unum per eadem punctumue principium quibuſdam eſſe uidetur, cum igitur ea quæ genera uocantur uniuerſalia ſint indiuiſibiliaq; (una eſt enim ratio ipſorum) genera ipſa quidam elementa inquiunt eſſe,& magis q̃ differentiam,propter quod genus uniuerſale magis eſſe uidetur, cui nanque differentia competit,ei continuo genus etiã ineſt,at cui competit genus, ei nõ omni differentia ineſt,omnibus autem eſt commune elemẽtum eſſe cuiuſq; id, quod uniq; primum ineſt.

iiiv (Elementum dicitur id ex quo quidpiam componitur primo.) Elementum dici multifariam, docet Ariſtoteles,reddens proprie dicti elementi rationem hanc. Ex quo primo inſito,& indiuiduo ſpecie,quidpiam conficitur. Haud enim quãtitate indiuiduum eſt elementum,ſed ſpecie. quanq̃ in quibuſdam exemplaribus ſcribitur: (indiuiduo ſpecie in aliam ſpeciem, ſed indiuiduo ſpecie in eandem ſpeciem.) ſi ergo priorem ſcripturam retineamus ſenſus in promptu eſt. Nam elementum diuidi nequit in alias & diuerſas ſpecies. Neque enim ignis corpusue aliud ſimplex in diuerſa ſpecie diuiditur. Syllabæ autem idcirco non ſunt elementa orationis,quoniam in literas diuiduntur, quæ ſpecie diſcrepant. quia uero ſunt indiuidua,idcirco nequeunt in diuerſa ſecundum ſpeciem diuidi. Ita licet non addatur:(in aliam ſpeciem) idem ſignificatur, cum dicitur: (ſpecie in diuiduo.) Nam quod eſt ſpecie indiuiduum, id in aliam ſpeciem diuidi uon poteſt: quod ſi legatur in eandem ſpeciem, intelligendum eſt in elementa, nam ſi diuiſum fuerit,iam non erit elementum. quod enim ait: (Sed ſi etiam diuidantur, partes ſunt eiuſdem rationis.) Superuacuum uideri poteſt, hoc enim ſatis intelligebatur,cum elementum ſpecie indiuiduũ eſſe diceret,qm̃ quod eſt ad hunc modum indiuiduum, id ſi diuidatur haud dubie in partes eiuſdem rationis diuidetur. Illud autem:(Similiter & ea corporum elementa ueteres dicunt.) De iis dictum eſſe uidetur,qui atomos, ideſt, corpuſcula indiuidua compoſitorum corporum elementa faciebant,ac de Empedocle, qui ex quatuor alia generabat: deque iis,quibus corpus aliquod ex quatuor, uel medium elementum eſſe placebat. Nam per hos omnes elementa indiuidua ſunt ſpecie. per eos uero qui atomos aſſerebant,non ſpecie tantum, ſed etiam magnitudine indiuidua eſſent. Vocis autem elementa,non ſyllabarum partes dicere uidetur, hæ nanq; nominum atque orationis partes ſunt, ſed ſonos & ſtrepitus,qui proprie uocis ſunt partes, & elementa: quique ſimplices ſunt, nec amplius

in diuerſa diuiduntur. ( Similiter inquit, & deſignationum & demonſtrationum elementa dicuntur. ) quia enim prima & ſimplicia ſunt, & conſequentibus inſunt, idcirco in geometria uocantur elementa, quæ neque ex aliis ſimul poſitis conſtant, neq; in demonſtrationibus in diuerſa ſpecie diuiduntur. Nam primæ demonſtrationes & quaſi principia non amplius in demonſtrationes diuiduntur. Adiicit autem ſumpta ab huiuſmodi elemento tranſlatione, per ſimilitudinem id quoque uocari elementum, quod unum eſt & paruum ad multaq; conducit, tale nanq; non eſt proprie elementum. Eſt enim elementum id ex quo primo inſito res conſtituitur, qualia quæ nunc dicuntur, non ſunt. ( quamobrem & id quod eſt paruum & ſimplex indiuiſibileq; elementum uocatur. ) ſed quæ ſunt elementa, quæ per tranſlationem uocantur ſtatim docet, cum ait: ( Vnde emerſit ea, quæ maxime uniuerſalia ſunt, elementa eſſe. ) innuit autem ſuprema genera, quoniam horum quodq; cum ſit unum & ſimplex in pluribus ineſt. Licet enim motus ſit indiuiduum ſpecie, ut elementum, quod proprie intelligitur, eſt tamen in omnibus ſibi ſubiectis, ſimplexq;: quoniam primorum generum ne definitio quidem habetur, non tamen eſt ut indiuiduum. Dixit autem: ( In omnibus aut q̄ plurimis ineſt ) qm̄ fuerunt, qui ens ipſum genus eſſe putarent, quod ſi uerum ſit in omnibus ineſſet. Pari ratione unum & punctum quibuſdam principia & elementa eſſe placuit, quoniam hæc minima ſint, & omnino indiuidua. Nam unum dicit, ut unitatem. Ex his igitur nihil omnino componimus, ſed punctus magnitudinum elementum idcirco uocatur, quia in omni magnitudine ineſt, ex unitatibus uero coniunctis licet numerus conſtituatur, alio tamen modo. Neque enim ex ipſis aliquid continens efficitur. Poteſt & unum commune ipſum dicere, quod de omnibus rebus prædicatur, quo circa ipſum perinde genus eſſe ait atque ens, quoniam ens & unum ſubiecto idem ſunt, ut in ſuperiore libro demonſtratum eſt. Quomodo autem genera ſimplicia ſint, & indiuidua ipſe expoſuit, dicens: ( Neque enim ipſorum eſt ratio. ) Idcirco autem genera inquit, q̄ differentias magis eſſe cuiuſq; elementa quidam exiſtimant, quia communiora ſunt, & in pluribus habentur ſimplicioraq; ſunt, & priora definitione. Cunctis autem elementis id ait eſſe commune, ut primum cuique inſint, quanq̄ non ſimiliter unoq; modo elementa omnia primum inſint: aliud enim ineſt, ut ſubiectum quoddam, quod pars rei efficitur, quod quidem explicatur per definitionem, quæ ait: Elementū eſſe ex quo primo inſito ſpecie indiuiduo res conficitur. quæ ab ipſo reddita eſt, quaſi definitio elementi proprie dicti, aliud uero, ut prædicatum, quodq; definitionis pars efficitur, non ſubiecti, ut ſubiectum eſt, huiuſmodi autem ſunt genera. Cæterum quomodo elementum ex eorum eſt numero, quæ multifariam dicūtur, ſi omnibus eſt commune, ut primum inſint? an quia quoddam dicitur proprie, aliud per ſimilitudinem ad proprie dictum. Sed cum dixiſſet ſic in demonſtrationibus ſeſe habere demonſtrationes primas, ut in aliis rebus elementa, hoc quale ſit exponit, dicens: ( Sunt autem tales ratiocinationes hæ quæ primæ ſunt ex tribus per medium unum. ) appellans primas ratiocinationes ſeu ſyllogiſmos ex tribus eos, qui habentur in prima trium figurarum, quales ſunt primi primæ. Syllogiſmi enim aliarum figurarum in hoc eſſe habent, quod ad ſyllogiſmos figuræ huius reducuntur. At ( Per medium unum. ) dixit, ut ſignificaret primæ figuræ ſimplices ſyllogiſmos. Nam & in prima figura quidam compoſiti ſyllogiſmi effici poſſunt, hi tamen non habentur per medium unum. Sunt autem plures ſyllogiſmi potentia, non tamen primi, ſed compoſiti. Aut certe illud: ( quæ primæ ſunt ex tribus per medium unum. ) Perinde eſt ac ſi dixiſſet: Syllogiſmi primi ex iis, qui ex tribus terminis cōficiuntur, quorum unus eſt medius.

Prima enim demonſtratio, quæ ex medio uacantibus propoſitionibus conſtituitur, ex tribus terminis conſtat: quorum unus ſumitur pro medio, qui quoniam primi ſunt, in poſterioribus demonſtrationibus inſunt. Cõcluſiones enim primorum ſyllogiſmorum ad demonſtrationem ſumuntur eorum, quæ poſterioribus demõſtrantur. In quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt: ( Primum trium mediorum ) cuius hic eſſet intellectus: Elementum demonſtrationum & ſyllogiſmorum eſſe tres primos trium figurarum, qui fiunt per tres medicos terminos, quoniam in unaquaq; figura alius eſt medius: primi autem in quaque figura ſunt, qui ſimplices in unaquaq; habentur, hi uero ſunt, qui per unum medium conficiuntur.

Natura dicitur uno modo, eorum quæ naſcuntur ac pullulant generatio, alio uero modo id ex quo naſcitur primo id quod naſcitur, ita ut inſint. Præterea id unde primus motus in uno quoq; eſt eorum quæ natura conſtanti, ut ipſum eſt: nãſci autem ea dicuntur, quæ per aliud incremẽtum ſuſcipiunt, ex eo quia tangunt, adiunctaq; ſunt, aut copulata, ut fœtus. Intereſt autem inter copulationem & tactum, in quibuſdam enim præter tactum nil aliud eſſe neceſſe eſt. In his autem quæ copulata ſunt, eſt aliquid unum, in utriſq; idem, quod copulationem pro tactu facit, & eſſe cõtinuatione quantitateue, & non qualitate unum. Præterea natura dicitur id ex quo primo eſt, aut fit aliquid eorum, quæ natura conſtant, quod quidem eſt informe, ex ſuaq; potentia immutabile, ut ſtatuæ quidem æneorumq; uaſorum æs natura dicitur, ligneorum aut lignum, & in cæteris ſimili modo. Ex his enim unum quodq; cõſtat, prima materia permanente ſalua, etenim hoc & elementa modo naturam eorum eſſe, quæ natura conſtant ueteres dicunt, quidam ignem, quidam terram, quidam aerem, quidam aquam, quidam aliud tale, quidam horum aliqua, quidam hæc uniuerſa dicentes. Alio præterea modo natura dicitur eorum ſubſtãtia, quæ natura conſtant, ut ii cenſent qui dicunt naturam primam eſſe compoſitionem, aut ut Empedocles ait, qui quidem naturam nullius eorum eſſe quæ ſunt, ſed mixtionem duntaxat mutationemue mixtorum eſſe, ab omnibus uero naturam uocari dicit, quamobrem & ea quæ natura ſunt, aut fiunt, & ſi id iam eſt ex quo ipſa ſunt apta fieri aut eſſe, nondum tamen naturam habere dicimus, ſi ſpeciem non habeant atq; formam. Natura igitur conſtat id, quod ex his utriſq; componitur, ut animalia parteſque ipſorum. Natura autem eſt materia prima, quæ duplex eſt, eſt enim aut ea quæ ad ipſum eſt prima, aut ea quæ omnino eſt prima, ueluti uaſorum materies æneorum, ad ipſa quidem prima eſt æs, ſimpliciter autem forſitan aqua, ſi omnia ea ſint aqua, quæ liqueſcere poſſunt, & inſuper forma atq; ſubſtantia, quæ quidem eſt generationis ipſius finis. Per tranſlationem autem iam & omnis omnino ſubſtantia natura propter hanc dicitur, quia & ipſa natura ſubſtantia quædam eſt. Ex his igitur quæ naturæ ſunt dictæ, ſubſtantia eorum quæ principium in ſeipſis habent, ut ipſa

ſint prima,eſt profecto natura,proprieq; natura dicitur. Materia nanque
ex eo natura dicitur, quia eſt huiuſce ſuſceptrix, generatio etiam pullula-
tione natura propterea dicitur, q; ab iſta eſt motio, principium quoque
motus eorum quæ natura conſtant,ipſa eadem eſt quæ,quidem ineſt ali-
quo modo,aut potentia,aut actu.

( Natura dicitur uno modo eorum,quæ naſcuntur ac pullulant generatio. ) Quinq; xi
modis naturam intelligi ait, uno enim modo natura eſt quaſi foetura & germinatio.
quod enim fit,id naſci & quaſi germinari dicimus: & quod in generationē ducitur in
naturam duci. huiuſmodi natura in opere de phyſico auditu definita eſt, licet enim
germinatio in plantis uſitatius dicatur,interdum tamen dicitur in animalibus: omnis
enim progreſsio in ſpeciem perfectam eſt generatio.( ut ſi quis porrigens dicat, y ) y
dicit quod in uerbo phyſis,ideſt,natura habetur, in hoc ſignificato. Altero modo na-
tura ſubiectum ſignificat & materiam. Materia enim ex qua prima inſita rei efficien-
dæ generatio fit,natura eſt:neq; enim perinde res fiunt ex materia,ut ex priuatione,ac
oppoſitis fieri dicuntur,cum hæc non inſint rei efficiendæ:porro,quia nō ſolum dixit
inexiſtens,ſed addidit primū,nō proximam cuiusq; materiā,ſed primam ſignificauit,
quam materiam antiphon naturam eſſe ſtatuebat,ut in primo de phyſico auditu teſta
tus eſt. Si enim aiebat lectus terra obrutus uim recipiat germinandi lignū ex ſe,quod
eſt ſubiectum nō lectum, qui forma eſſe intelligitur procreabit. Naſcitur aut dixit p
efficitur ſeu generatur. Tertio modo natura dicitur forma naturalis, hoc enim ſignifi
ficat,cum ait: ( Præterea id unde primus motus in uno quoq; eſt eorum, qui natura
conſtant,ut ipſum eſt.) nam principium motus naturalis eorum,quæ natura cōſiſtūt,
per formam cuiq; ſuppetit,& hæc eſt cauſa naturalis motus ſingulis corporibus natu-
ralibus. Per formā enim,terra eſt terra,& ignis ignis,homoq; homo:quæ ratio eadem
eſt in cæterorum animalium quoq;. Atq; horum forma eſt anima, illorum uero pro-
penſio, qua enim aqua eſt, qua terra,qua ignis,principium habēt in ſe motus natura-
lis. Illud autem:( ut ipſum eſt ) idcirco adiecit,qm̄ poteſt quiſpiam moueri per artem,
quæ quidē nō eſt natura,idemq; in ſe principiū motus obtinere,ut qui ſibi ipſi mede-
tur:nō tamen quatenus ægrotat in ſe principium obtinet motus, ſed per accidēs. Sed
neq; qua homo eſt,recipit ſanitatem. Nam motus,quibus qua eſt homo cietur,per for
mam & inſitā ipſi naturā,illi contingūt, quæ quidē eſt talis anima, eſtq; hoc quod hic
dicitur:( ut ipm̄ eſt ) par illi,quod dictū eſt in phyſico auditu,ideſt per ſe,& nō per ac
cidēs. Vbi cū dixit naturā eſſe principiū motus eius in quo primū ineſt,adiecit:per ſe
& nō ex accidēti:qua adiectione idē ſignificauit,quod hoc in loco,cū ait:( ut ipm̄ eſt )
qđ uero dicit:( primus motus ) uel ſignificat motū loci: latio enim ut demōſtratū eſt,
prima inter motus habetur, & omne corpus naturale latione moueri aptum eſt, non
ite accretione aut alteratione:uel primū dicit, qui corporibus tanq̄ naturalibus ineſt,
terræ,ut terræ,animali,ut animali. Nā & per artē eadē moueri poſſunt, ſed eiuſmodi
motus poſterior eſſet.& ſic illo: ( ut ipſum eſt ) expoueret uerbum primus. Deinceps
naturæ primū intellectū explicat, & quæ nā res naſci dicātur,exponit: Ea ſcilicet, quæ
per aliud & ab alio alūtur & augētur, ipſum contingentia uel ei adnata ſiue cognata,
quo in loco attingere cognataq; eſſe, & adnata eſſe uel pro eodem accipit, uel ut ali-
quo modo diſcrepantia,ut cognata eſſe dicantur,quēadmodū terræ ſtirpes,qm̄ ab ipſa
ſeiuncta uiuere nequeunt,adnata uero,ut foetus, qui ſeparati etiā uiuunt; diſcrimen
uero inter cognationē,& contactum ipſe declarauit,cognata enim ſunt,quæ ſunt cō-
tinentia rei, cui cognaſcūtur,terminū utriſq; cōmunē habentia: cōtingētia uero præ-
ter tactum nihil habent commune. Sed quærat aliquis, quo tandē modo ſtirpes terræ

unitæ

unitę ſunt? aut ſi non ſunt unitę, quo pacto per ipſam creſcunt aluntur'q;? An idcirco dixit: ( Naſci autem ea dicuntur, quę per aliud incrementum ſuſcipiunt, ex eo quia tangunt adiunctaq; ſunt aut copulata. ) quoniam aliqua ſunt, quę contingunt & augentur per ſe? hęc autem effatus diſcrimen explicat, quo inter ſe contingentia diſtant & cognata adnataq;, ſed fortaſſe de attingentibus dixit adnata eſſe. Nam quæ ita contingunt, ut rei contactæ adnata ſint, hæc per illud augeſcunt: præterea copulata ſeu cognata quo modo unum ſint declarat: quantitate enim unum eſſe ait, non qualitate: haud enim uiſcerum quodq;, hoc eſt qualitate, quod cæterum corpus cui cõiunctum eſt, nec ficus fructus, hoc quod arbor, aut uua quod lignum uitis: quin & arbores plerunq; ſpecie diuerſæ, ſed quæ inter ſe finitimæ ſint, coaleſcunt & ſalua propria ſpecie uniuntur. Quarto modo naturam intelligi ait proximam cuiusq; materiam, quę cum ſit corpus actu, ac ꝓpriam & formã & naturam retineat, formam tamen recipit eius, cui ſubiicitur. Sic lignum eſt lecti materia, nam & lectus factum, lignum eſt etiã nũc: ſic item æs materia efficitur ſtatuæ. Deniq; artificioſorũ materia ad hunc modum ſeſe habet. At quia dixerat: (quæ natura cõſtant) exponit cur id adiecerit, dicẽs ( Etenim hoc & elementa modo naturam eorum eſſe, quæ natura conſtant ueteres dixerunt. ) Sic Empedocles quatuor elementa materiam eſſe ſtatuit eorum, quæ natura fiunt, propterea quod ipſa immutabilia conſiderabat. Ad hunc quoq; modum quidam unum ex quatuor elementis materiam rerum eſſe tradebant: alii duo, alii tria. Sic item Democritus indiuidua corpuſcula. At materia prima lõge aliter ſeſe habet, nam licet naturam ſui retineat, per ſe tamen nihil eſt actu, ut hoc aliquid. Quintum naturę intellectum perfectionem eſſe ait atq; ſubſtantiam utriuſq; eorum, quæ natura fiunt, quæ quidem efficitur per unionem materiæ & formæ: horum nanq; coitus in unum natura exiſtit. Ad hunc modum qui entia coitu quarundam rerum gignũt, ii quod ex compoſitione unitur naturam uocant. Nam quibus compoſitorum unionem non fieri placet, ii cõflatæ rei naturam ullam eſſe negãt. Empedocles ergo dum ſibi compoſitorum nullam fieri unionem perſuadet, negat cuiuſpiam eſſe naturam, id eſt unionem, ſic ut ex compoſitione unum quiddam fiat, & in ſpecie conſtituatur. Sed miſtionem cõuentum quendam miſtorum eſſe ait: uulgo tamen naturam ab hominibns nuncupari miſcendo illa uniri putantibus. Sed cum huiuſmodi ſubſtantiam & perfectionem naturam nuncupari docuiſſet, idcirco inquit eorum, quæ natura uel ſunt, uel fiunt, nõ dũ naturam haberi dicimus, niſi propriam formam & perfectionem acceperint, & ſi plerunq; ea iam pręſto ſint ex quibus hęc perficiuntur & fiunt. Porro cum totum concretum naturam eſſe dixiſſet, qm̃ hoc potius natura conſiſtere dici poteſt, adiicit: ( Natura autem eſt materia prima ) cuius exemplum eſt aqua: ſi aqua ſit materia ęris: atque item materia proxima, cuius exemplũ eſt ęs. Prętere a forma & ſubſtantia, per quam eſſe cuiq; ſuppetit. De quibus ſupra meminit, & ſic natura tribus modis appellabitur, ut nunc adiecit. formam uero idcirco generationis finem eſſe dixit, quoniã in iis, quę natura fiunt, forma ſubſtantiam finis obtinet. Cęterum omnẽ ſubſtantiam per tranſlationem a forma naturam ait nuncupari: quia enim forma, quę ſubſtantia eſt eorum, quę natura conſiſtunt, & per quam ipſis eſſe ſuppetit, natura eſt, idcirco in cunctis rebus naturam uocant ſubſtantiam cuiusq;, per quam ei eſſe ſuppetit. quamobrem forma, quę per artem efficitur, quia ſubſtantia eſt operũ artificioſorum ad hunc modum appellatur. Horum enim quodq; propriam quandã ſubſtãtiam, & exiſtentiam habet: quę cum ſit ipſorum forma natura nuncupatur, ideoq; propriam ſubſtantiam habere dicitur. His de natura dictis ait: ( Ex his igitur quę naturę ſunt dictę, ſubſtãtia eorum, quę motus principium in ſe ipſis habent per ſe, prima eſt profecto natura propriuq;

natura dicitur.) quibus docet, id quod in phyſico auditu dixerat, naturam proprie ma
terialem formam intelligi: a qua motus principium compoſito ex materia & forma
ſuggeritur. Materiam uero & cætera, quæ naturæ nuncupatur, ab hac una huiuſmodi
uocabulum mutuati. Materiam quoniam recipit ipſam formam, generationes autem
& naturas: quoniam ſunt motus, qui manant ab eadem forma. etenim quæ naſcun-
tur, propter formam & inſitam ſibi uim naſcuntur. Deinde hanc principium motus
eſſe ait eorum, quæ natura conſiſtunt, cum inſit aliquo modo. potentia ut anima in ſe
mine concepto, actu cum animal iam eſt. Generatio autem eſt principiũ motus cun-
ctis rebus naturalibus ad materialem formam. Merito igitur hæc proprie natura
nuncupatur: ſiquidem principium motus eſt natura. Illud autem intelligere oportet,
ſingula quæ ut plurifariam dicta partitur, non accipi ut æquiuoca, ſed ut quæ ab uno
& ad unum referuntur.

Neceſſarium id dicitur, ſine quo fieri nõ poteſt, ut uiuatur, ut cauſam co-
mitante, ueluti reſpirare, ac alimẽtum neceſſarium eſt animali, eſſe enim
ipſum ſine iſtis nõ poteſt. Et id etiam ſine quo fieri nequit, ut bonum aut
ſit aut fiat, aut malum quippiam abiciatur ac extrudatur, ueluti bibat
medicinam neceſſe eſt, ut non ægrotet, & ad æginam nauiget, ut argen-
tum recipiat. Præterea uiolentum ac uiolentia, hoc autem eſt id quod
præter appetitionem uoluntatemque impedit atque prohibet. Vio-
lentum enim neceſſarium dicitur, quapropter & dolore afficit, ut & Eue
nus poeta dicit.
Omne neceſſarium res eſt profecto moleſta.
Et uis neceſsitas quædam eſt, ut & Sophocles inquit.
Sed uis ſeua præmit, fieriq; improba cogit.
Videtur etiam ipſa neceſsitas eſſe quid, quod diſſuaderi non poteſt: recte
quidem uoluntatis enim ac rationis motui aduerſatur. Præterea id quod
aliter ſeſe habere non poteſt, neceſſario ſic ſeſe habere dicimus, & per hoc
neceſſarium & cætera omnia neceſſaria quodammodo dici ſolent. Vio-
lentum enim ex eo neceſſarium dicitur, quia non fit, ut id cui uis infertur
aut agat aut patiatur tũc per appetitionem, propter id quod uim affert,
ut ea neceſsitas ſit, ob quam res aliter ſeſe habere non poteſt. Similiter &
ea quæ cauſam uiuendi boniq; comitantur. Cum enim fieri non poteſt,
ut ſine quibuſdam, aut uiuatur, aut bonum acquiratur, aut conſeruetur.
tunc illa neceſſaria ſunt, & hæc cauſa neceſsitas quædam eſt: Inſuper de-
monſtratio neceſſarium eſt, propterea ꝙ res aliter ſeſe habere nõ poteſt,
ſi modo ſit ſimpliciter demonſtrata. huius autem cauſæ ſunt ipſa prio-
ra, ſi fieri nõ poteſt ut aliter ſeſe habeant, ex quibus ratiocinatio conſtat.
Quorundam igitur alia cauſa eſt, ut neceſſaria ſint, quorundam nulla,
ſed ob hæc ipſa alia neceſſario ſunt. Quare primum & proprie neceſſa-
rium, id eſt, quod eſt ſimplex, hoc enim fieri non poteſt, ut pluribus ſeſe
habeat modis. Quo fit, ut neque aliter atq; aliter unq̃ ſeſe habere poſsit,

**alioquin pluribus modis ſeſe haberet. Quod ſi ſint aliqua perpetua ac immobilia, nihil illis eſt uiolẽtum, nihil omnino præter naturam.**

x ( Neceſſarium id dicitur, ſine quo fieri non poteſt, ut uiuatur, ut cauſam comitante.) Neceſſarium quoq; in quinq; partitur intellectus, in quorum primo id neceſſarium eſſe ait, ſine quo ut uiuatur, fieri non poteſt, utpote quod in cauſa ſit, ut res conſiſtat. Sic cibus neceſſarius eſt animantibus, ſic item ſpiratio. Cauſa enim uiuendi anima eſt, hæc autem cauſam ipſam adiuuantia. Secundo modo id neceſſarium intelligi ait, abſq; quo bonum & opportunum effici nequit, uel malum ſecludi abiiciq;: quemadmodum potio Pharmaci neceſſaria eſſe dicitur, non quidem ſimpliciter, ſed ad morbum depellendum. Sic diſcas neceſſarium eſt, ut doctrinam conſequaris: honeſtis moribus aſſueſcas, ut bonus fias. Aeginam nauiges, ut mummos recipias, ſi hæc aliter obtineri nequeunt. Tertio, quod ui aliquis & inuitus facit. Nam uiolentum, & quod præter conſilium efficitur, id neceſſarium conſueuit nuncupari: quomodo is neceſſario quopiam ueniſſe dicitur, qui eo coniectis uinculis adactus eſt, aut uentorum impulſu deiectus. Nam quæ ui nobis allata facimus, hæc ex neceſſitate facimus: quo fit, ut ad hũc modũ neceſſaria mœrorem inducant. Nã ut Euenus poeta dicit:

Omne neceſſarium res eſt profecto moleſta.

Et uis neceſſitas quædam eſt, ut etiam Sophocles inquit.

Sed uis ſæua præmit, fieriq; improba cogit.

Quo uiolentum quoq; neceſſarium nuncupari Eueni & Sophoclis, teſtimonio confirmat. Neceſſitatem porro & uim a conſilio & perſuaſione alienam eſſe, dubium eſſe non poteſt, conſiderantibus eius principium non eſſe in noſtra poteſtate. Quamobrem dixit: ( Volantis enim ac rationis motui aduerſatur.) quoniam hæc in noſtra poteſtate ſita ſunt, neceſſitas autem huiuſmodi libertatem tollit, cum extrinſecus afferatur, & in aliorum ſita ſit poteſtate. præterea ſempiternum & immutabile, quodq; aliter habere non poteſt neceſſarium eſſe dicitur, & ex hoc cætera neceſſaria dici ait. Nam quod aliter habere non poteſt, id proprie neceſſarium eſt. Sempiterna igitur ſimpliciter neceſſaria eſſe ait, cætera uero, neceſſaria dici. quoniam in eis quidq̃ huiuſmodi haberi uideatur. Nam quod ui allata ſit, tunc eſt neceſſarium, cum efficiens nequeat impetu & uoluntate ſua moueri propter uiolentiam, quæ diſſuaderi nequit, perſuaſio enim diſſuaderi poteſt, cui autem uis affertur, is aliter efficere non poteſt. Item adiuuans cauſa, ut ſit aliquid, uel bonum ſit, neceſſarium idcirco dicitur, quoniam ſine illa eſſe, uel certe bonum eſſe, non licet: qui quidem ſunt tres rei neceſſariæ intellectus primum explicati. Sed quattuor prædictis quintũ adiungit: qui pertinet ad demonſtrationes. Demonſtrationes enim idcirco neceſſariæ ſunt, quoniam quod demonſtratur, ſi proprie ac ſimpliciter demõſtretur, aliter habere non poteſt: quod quidem ut neceſſarium ſit priora, ideſt, antecedentes propoſitiones cauſam eſſe ait, ſi fieri non poteſt, ut aliter ea ſeſe habeant, per quæ ſyllogiſmus & demonſtratio procedit. Sed cum omnia neceſſaria in eum intellectum referri docuit, quo neceſſarium id eſſe intelligitur, quod aliter habere non poteſt, eorundem partitionem exequitur, & neceſſaria partim cauſam a ſe diuerſam habere dicit, cur neceſſaria ſint, ut quæ per uim fiunt, & demõſtrationes. partim omni huiuſmodi cauſa uacare, ac eſſe potius cæteris cauſam neceſſitatis: ut primæ ac medio uacãtes ꝓpoſitiones. Ad hæc ſẽpiterna & quæ ad hunc modũ ſunt neceſſaria, nec ullam habent externã cauſam, & aliis ipſa ſunt cauſa neceſſitatis. Quæcunq; enim natura conſiſtunt a diis, qui ſempiterni ſunt, cauſam habẽt exiſtẽdi. Preterea quod ſine aliquo nequit, uel eſſe uel bene habere, huic ab illo cauſa, cur uel ſit, uel recte habeat neceſſario ſuppeditatur. Aliorum igitur inquit ne-

ceſſariorum diuerſa eſt cauſa neceſsitatis. Nam eorum, quę ſine aliquo eſſe nequeunt, cauſa diuerſa eſt: ut cibus diuerſus ab eo eſt, quod alitur, & ſic eorum quæ ſine aliquo bene uel habere uel effici nequeunt, cauſa eſt diuerſa. Similiter eorum, quæ per uim efficiuntur, item & concluſionis neceſsitatis cauſam diuerſam eſſe conſtat. Sola ſempiterna, quæ quidem ſunt diuina, cauſam cur ſemper ſint, nullam habent externam: & propter ipſa quæ natura conſiſtunt, ex neceſsitate & ſunt & fiunt. Sed ubi neceſſarium eiuſmodi eſſe definiuit, ut aliter habere nequeat. ( Primum ait & ꝓprie neceſſarium, ideſt, quod eſt ſimplex. ) cuius eam cauſam reddidit: ( hoc enim fieri non poteſt, ut pluribus ſeſe habeat modis. ) Nam quod ſimplex non eſt, multifariam ſeſe habet, quod autem multifariam ſe habet, id aliter ſeſe habere poteſt. hoc igitur accepto infert. Si ſint in rebus aliqua ſimplicia, ſempiterna, & immobilia, iis uim omnẽ & quidquid eſt præter naturam abeſſe. Nam ni ita eſſet, poſſent aliter ſeſe habere. Sed illa proprie ex neceſsitate eſſe, cuiuſmodi per ſe ſint primæ cauſæ. quod idcirco adiecit: ne quis quod ea neceſſaria nuncupemus, ſic accipiat quaſi uiolenta, & præter naturam dicamus.

Vnum partim per accidens dicitur, partim per ſe, per accidens quidem, ut coriſcus & muſicum, & coriſcus muſicus, idẽ enim eſt dicere coriſcus & muſicus, & muſicum & iuſtum, & muſicus & iuſtus coriſcus, uniuerſa enim hæc unum dicuntur per accidens, iuſtum quidem & muſicum, quia utrunque uni ſubſtantiæ accidit, ſimiliter modo quodam & muſicus, coriſcus unum eſt quod coriſcus, propterea quod altera partium quæ in oratione ſunt alteri accidit, uel uti muſicum coriſco. Muſicus uero coriſcus, ac iuſtus coriſcus propterea unum eſt, ꝙ utriuſq; partis unum eidẽ accidit uni, nihil enim differunt niſi hoc, coriſco iuſtum, coriſco muſicum accidiſſe. Idem eſt modus, & ſi de genere, & ſi de uniuerſalium aliquo nomine accidens ipſum dicatur, ut homo idem eſt, atq; muſicus homo. At enim ex eo eſt idem quia homini qui quidem una eſt ſubſtantia muſicum accidit. aut ex eo quia utrunq; quidam ſigularium accidit, ceu coriſco, & ſi nõ eodem modo ineſt utrunq;, ſed unum ut genus forſitan & in ſubſtantia, alterum ut habitus ſubſtantiæ uel effectus. Quæ igitur per accidens unum dicuntur, hoc modo ſane dicuntur. Eorum autem quæ unum per ſe dicuntur, alia ex eo dicuntur quia continua ſunt, ut faſcis uinculo, & ſigna glutine. linea quoq; continua ſi flexa etiam ſit, una dicitur, quemadmodum & partium quæq;, ut brachium atque crus, horum autem ipſorum magis ea ſunt unum quæ continua ſunt natura, q̃ ea quæ ſunt continua arte, id uero cõtinuum dicitur, cuius motus eſt unus per ſe, & aliter ſeſe habere non poteſt. Vnus autem is eſt motus, qui indiuiſibilis eſt atq; indiuiſibilis tempore, ea uero per ſe continua ſunt, quæ non tactu ſunt unum, nam ſi hoc pacto ligna poſueris ut ſeſe tangant, non unum, aut lignum, aut corpus, aut aliquid quicq̃ continuum ea dixeris eſſe, omnino igitur ea quæ continua ſunt, unum dicuntur, & ſi flexuram habẽt, & etiam magis ea quæ flexuram non habent, ut tibia, aut fœmur magis eſt unum,

ꝗ crus, propterea quod fieri poteſt, ut non unus ſit motus ipſius crutis, & recta linea magis eſt unum, ꝗ flexa, eam uero quæ flexa eſt ac angulum habet, & unã ex eo & non unã dicimus eſſe, quia fieri põt, ut motus ipſius nõ ſimul ſit & ſimul. Rectę autẽ motus ſemper eſt ſimul, & non fit, ut pars ipſius magnitudinẽ habẽs, alia qeſcat, alia moueatur, ut fit in linea flexa. Præterea alio modo ex eo aliqua unum dicuntur, quia ſubiectum eſt indifferens forma, indifferens autem eorum hoc pacto ſubiectum eſt, quorum forma eſt indiuiſibilis ſenſu, ſubiectum autem, aut primum, aut extremum ad finem, etenim uinum unum dicitur atq; aqua, ſi ſit indiuiſibilis forma, & liquores omnes unum dicuntur, ut oleum, uinum, & ea quæ liqueſcere poſſunt, quia omnium ultimum ſubiectum eſt idem, hæc enim omnia aut aqua ſunt aut aer. Dicuntur etiam unum & ea quorum genus eſt unũ differens oppoſitis differẽtiis, atq; hæc uniuerſa unum propterea dici ſolent, ꝙ genus eſt unum, quod differentiis ipſis ſubiicitur, ut equus, homo, canis, unum quippiã ſunt ex eo, quia ſunt animalia cuncta, & quodammodo perinde ſunt unum, ut ea quorum eſt materies una. Iſta autẽ interdum hoc pacto unum, interdum ſuperiore genere idem dicuntur, ut ſi non propinquæ, ſed ultimæ ſint generis ſpecies, ut triangulus duorꝫ æqualium laterum, ac triangulus æqualium omnium, eadem unaq; figu gura ſunt, quia uterq; triangulus eſt, at non ſunt idem trianguli. Præterea unum ea dicuntut, quorum ratio quæ quiditatem explicat indiuiſibilis eſt ad aliã, quæ quiditatem rei declarat, ipſa enim per ſeipſam oĩs rõ diuiſibilis. Sic enim & id quod accreuit, atq; decreſcit eſt unũ, quia rõ eſt una, pinde atq; in planis ratio formæ eſt una.

xl ( Vnum partim per accidens dicitur.) unum partim per accidens dici ait, partim per ſe, tum unum per accidens trifariam: accidens enim & id cui accidit unum dicitur, ut Coriſcus & muſicum, ſi Coriſco accidat eſſe muſico. Idem eſt enim dicere, Coriſcus & muſicum eſt unum, atq; Coriſco accidit muſicum, & Coriſcus eſt muſicus, & muſicum & iuſtum unum eſſe ait. Item ex accidenti, unum eſt muſicus Coriſcus, & iuſtus Coriſcus, quibus dictis cauſam ſubiungit, quare horum quodq; unum ſit ex accidenti. ( Iuſtum quidem & muſicum, quia utrunq; uni ſubſtantiæ accidit. ) Nam muſicum & iuſtum idcirco ſunt unum per accidens, quoniam utrunq; uni cuidam accidit. Muſicum autem & Coriſcus, quia una pars totius alteri accidit: Coriſco enim accidit muſicum. Similiter inquit quodã modo illud Coriſcus Coriſcus muſicus eſt, eſt unum unaq; propoſitio per accidens, quoniam in hac oratione altera pars totius orationis alteri accidit. Coriſco enim accidit, ut ſit Coriſcus muſicus. Quanꝗ ipſe nõ dixit, ut Coriſco accidit, ut ſit Coriſcus muſicus, cum orationis unam partem alteri accidere dixiſſet, ſed ( uti muſicum Coriſco ) prætermittens In prædicato uerbum Coriſcus, quia enim muſicum accidit Coriſco, idcirco Coriſcus, Coriſcus muſicus eſt. Dixit autem: ( Similiter modo quodam) propterea ꝙ diſcrimen quoddam eſt in dictione & prolatione. Illic enim dixit quod unum eſt Coriſcus muſicus, hic autem mu

ſicus Coriſcus & Coriſcus. Porro muſicum Coriſcum, & iuſtum Coriſcum idcirco unum eſſe ait, quoniam utriuſque una pars eidem accidit, quod in utroq; eſt idem. Nam muſicum quod eſt unius propoſitionis pars, & iuſtum quod alterius, cum accidit Coriſco, quod habetur in utraq; idem eſt in ambabus propoſitionibus. Præterea & ſi accidens non de Coriſco aliouc indiuiduo, ſed de ſpecie quapiam aut genere breuiter de aliquo uniuerſali prædicetur ſimiliter unũ per accidens fieri ait, ut ſi uerbi cauſa homo & muſicus homo idem eſſe dicatur. Nam & hæc unum ſunt, uel quia homini quæ ſubſtantia eſt muſicum accidit, ual quia muſicum & homo accidit uni cuidam indiuiduæ ſubſtantiæ: exempli gratia Coriſco: quemadmodum muſicum & iuſtum unum dicebatur, niſi quod non ſimiliter utrunq;, ideſt, homo & muſicum adeſt Coriſco. Sed homo ut eius ſpecies & in ipſius exiſtens ſubſtantia, muſicum uero, ut habitus quidam, uel affectio uel omnino ut accidens. quemadmodum album, uel ſimum & his ſimilia. quamobrem hoc ſimilius eſſet Coriſco, cum de ipſo Coriſcus muſicus prædicatur. Atq; ea quidem, quæ unum per accidens eſſe dicuntur, tot modis dici ait: (Eorum autem quæ unum per ſe dicuntur alia ex eo dicuntur, quia continua ſunt.) Continua uocat latius ſumpto uocabulo ea etiam, quæ utcunq; ab aliquo cõtinentur, ut faſcem, quod a uinculo conſtringatur: pari ratione, quæ glutino cohærent, ut libri appellat continentia. Alia continua nuncupantur, quod terminum habeant communem: qualia ſunt, quæ proprie continua intelliguntur: ut linea quæ continua eſt etiam ſi non recta, ſed ex parte inflexa ſit: ſic item corporis partes continentes eſſe dicuntur: ut crus & brachium. Sed continentium ea magis unum eſſe ait, quæ natura continentia ſunt, q̄ quæ arte: uerbi cauſa, brachium hominis q̄ brachium ſtatuæ: talia enim magis unita cognataq; ſunt: eademq; communem habent ſenſum, quibus explicatis rationem quandam reddit continentis, quam ad explicationem unius accommodat. Nam continens id eſſe definit: (cuius motus eſt unus & per ſe, & aliter ſeſe habere non poteſt.) qui porro motus unus ſit exponit, dicens: (qui indiuiſibilis eſt, atq; indiuiſibilis tempore.) quibus uerbis ea proprie primumq; continua eſſe dicit, quorum motus quo per ſe mouentur, unus eſt & neceſſario unus, ideſt, quo mouentur omnia, nec fieri poteſt, ut alterum moueatur, altero quieſcente, qualia ſunt continentia, quæ flexura uacant. horum namq; motus tempore indiuiduum eſt. Sed ubi cõtinua uocari ea dixit, quorum motus eſt unus, protinus quæ ſint, quorum motus eſt unus exponit, & in quo huiuſmodi continentis eſſe conſiſtat. In uniuerſum igitur per ſe, ac proprie continua eſſe dicit, quæ non contactu unum habent, ut quæ uinculo, aut glutino continentur, ſed quæ uno termino copulantur. Ligna enim quæ inter ſe contingunt non dicũtur proprie neq; unum lignum, neq; unum corpus: ad ſummam non dicuntur unum quiddam. Omnino igitur continuum & ſi non rectum, ſed inflexum ſit, unum tamen proprie intelligi ait, ſed ea magis etiamnum, quæ recta ſunt & flexura uacant. Tibia enim per ſe, aut femur magis eſt unum, q̄ crus totum, ſcilicet, quoniam crus flexuram habet. & proinde poteſt eius non unus eſſe motus, quod de fœmore aut tibia uerum non eſt. Talium enim fieri non poteſt, ut parte quieſcente, pars altera moueatur: tunc enim flecteretur, qua ratione lineam rectam, q̄ inflexam magis unam eſſe ait. Nam ſic inflexam, ut angulum habeat, & unam, & non unam eſſe. circuli enim linea una eſt, cui fieri nequeat, ut hæc ſalua eadem figura ex parte moueatur. Idcirco autẽ anguloſam lineã nõ ſimpliciter unam eſſe dixit, quõ ea poteſt ex parte, ac non tota ſimul moueri. cum uiciſsim rectæ pars nequeat ſine tota moueri. nam alioquin flecteretur. Itaq; nulla pars rectæ magnitudinem habens poteſt per ſe

abſque tota, uel moueri, uel quieſcere. Ideirco uero: ( magnitudinem habens) adiecit, quia terminum lineæ rectæ poſſet fortaſſe quiſpiam appellare: qui terminus in motu lineç totius conſiſtere ualet. At poſt mentionem eius, quod quia continuum eſt unum eſſe dicitur, alio modo ea docet unum appellari, quorum ſubiectum non diſcrepat ſpecie: quod his uerbis exponit: ( quorum indiuiſibilis ſpecies ſecundum ſenſum. ) quo in loco indiuiſibile uocat, quod in diuerſa ſenſibilia non ſecatur. Neque enim magnitudine indiuiduum ſit horum ſubiectum oportet: ſunt autem diuerſa ſenſibilia dulce exempli cauſa, & acerbum, & album atque fuſcum. Ad hūc autem modum ea ſenſibilia unum eſſe intelligi poſſunt, quorum ſpecies eſt eadem. Neque uero ea tantum unum eſſe ait, quorum primum ſubiectum eſt indiuiduum, ſed etiam quorum ultimum: primum appellans id quod continetur atque proxime ſubiectum eſt, ut uerbi cauſa uinum: Nam ſubiectum appellat ſubſtantiam ſenſibilem, ſi ergo unum ſit quorumpiam proximum ſubiectum, ſecundū hoc ea unum ſint, erunt enim ſpecie unum, ſimiliter ſi aqua. quorum autem extremum ſubiectum idem eſt, ea quoque unum ſunt: non quin diuerſa inter ſe ſenſibilia ſint, ſed quia effecta ex uno aliquo extremo corpore ſenſibili, ſpecieq; indiuiduo. hæc enim unum ſunt, non quod ſimilis ſint ſpeciei, ſed quia ipſorum extremum ſubiectum idem eſt ſpecie. quomodo ſapores omnes unum eſſe dicuntur, quoniam ab uno aliquo corpore eodemq; extremo ſubiecto ipſorum eſſe proficiſcitur: ab aqua uidelicet, uel ab aere. Sed illi: ( aut extremum, ) adiecit ad finem, quod intelligi poteſt, uel extremum a fine, ideſt, ab ipſo maxime ſeiūctum, uel extremum ad finem, ideſt, ultimum & finis quod alii non ſubiicitur. Eſt autem extremum ſubiectum uinum & oleum, primum uero, ſubiectum ſenſibile, ex quo ipſa generantur. Ad hunc modum unum ſunt, quæ ex eadem materia eodemq; ſubiecto ſenſibili ſiunt. Præterea unum ea dici ait, quorum unum idemq; genus habetur. Nam quæ diuerſa ſunt, & per generis eiuſdem partitionem oppoſitis differentiis accepta, unum ſunt ſecundū genus quod ipſorum unum exiſtit, & ſic unum ſunt, quæ unum genere dicuntur. Sed hæc ſimiliter quodammodo unum dici ait, atque ea de quibus modo mentionem fecimus, quorum extremum ſubiectum & materia, quæ corpus ſenſibile ſit, eadem habeatur. Nam & illa cum ſint inter ipſa diuerſa, unum tamen ſunt, qm̄ ad ſubiectum unum ac indiuiduum referuntur: ſed quanq̄ ea, quæ ex eadem materia exiſtant ſimiliter unum eſſe ſimpliciter dici poſſint, atq; ea quæ ſunt unum genere, tamen quodam modo ſimiliter dixit, quia non omnino, ſed quatenus hæc, ſicut illa ad unum quiddam referuntur: altera nanq; idem ſubiectum habent, altera idem prædicatum. quanq̄ ſubiectum illud ſpecie indiuiduum eſt, quantitate non item. genus e diuerſo quantitate, non item ſpecie. Sed modo eadem inter ſe genere dici ait, quæ eidem proximo generi ſubiciuntur, licet id oppoſitis differentiis diuidatur, modo quæ ſupremo generi, ſubiecta ſunt, & quæ unum ad hunc modum poſteriorem dicantur exponit. Cum ſcilicet genus alterum alteri ſubiicitur, & ſpecies ſubiecti generis accipiuntur, quæ non ſunt ſpecies primo generi, ſed huic ſubiacenti proxime, quæ ultime ſunt & extremæ: hæ nanque unum inter ſe non ipſis proximo, ſed ſuperiore genere dicuntur. Nam idem ſignificat: ( ſuperiore. ) atq; ( ſuperiore his. ) Exempli cauſa, animal genus eſt, item auis quod animali ſubiicitur, auis ſpecies ſunt, aquila & accipiter. hæc igitur non quatenus aues eadem inter ſe atque unum ſunt, hac enim ratione differunt, ſed quatenus animalia, & quia in ſuperiore genere continentur. Sic triangulus qui ſcalenus dicitur, & equilaterus qua ſunt figuræ, unum ſunt, qua triāguli non item. Quanq̄ illud

( ſuperiore his . ) ſignificare poteſt, ſecundum genus ſuperius proximis generibus, & hoc modo quæ ſecundum ſuperius, non ſecundum proximum genus eadem genere ſunt, perinde unum eſſe dicentur, ut quæ ab uno ſubiecto unaque materia extrema, non proxima unum eſſe dicuntur, quoniam ut hæc unitatem non per proximam, ſed per extremam materiam habent, ſic illa genere non quod proxime prædicatur, ſed ſuperiore eadem nuncupantur. Cur autem hæc per ſupremum genus eadem eſſe dicantur, non item per proximum cauſam reddit. Nam cuius generis differentiis aliqua illi ſubdita interſe non diſcrepant, ſecundum illud hæc eadem ſunt inter ſe, ſecundum id autem diuerſa, cuius diſtant differetiis. De quibus uero prius meminit, ea non ad hunc modum eadem inter ſe ſunt. Trianguli ergo æquilaterus, ut & ita dicam æquicrurius, & ſcalaris, qui a Græcis ἰσόπλευρον ac ἰσοσκελὲς & σκαληνόν appellantur, figuræ diſcriminibus non diſcrepant. Nam cum in rectilineorum differentiam omnes trianguli cadant, eædem figuræ ſunt inter ſe. Sed quia trianguli diſcriminibus diſſentiunt, non ſunt idem trianguli. Eadem eſt aquilæ, coruiq; ratio. Nam cum animalis differentiis non differunt, omnes enim aues ſub uolatile, quod eſt animalis una differentia cadunt, eadem ſunt animalia: non item eædem aues: quia diſcriminibus auis diſſentiunt. Nam uir & mulier idcirco pariter homo ſunt, quia non diſtant inter ſe hominis differentiis. Sed ubi, quæ unum genere dicantur edocuit, quandam unius notionem addit: quæ a definitione ſumitur, & ratione, quæ rei explicat quiditatem. Quorum enim ratio definitioque eadem eſt, ea licet inter ſe diſcrepent, ſeiunctaque ſint, unum tamen eſſe dicuntur. Et poſtquam dixit: ( quorum ratio. quæ quiditatem explicat, indiuiſibilis eſt ad aliam, ) adiicit: ( ipſa enim per ſe ipſam omnis ratio diuiſibilis. ) propterea, quod omnis definitio ex pluribus quibuſdam conſtruitur, in quæ diuiditur. Cum igitur aliqua inter ſe diſiuncta ſunt, & quibuſdam accidentibus diſcrepantia, quorum ſubſtantiam rationes explicantes eædem ſunt, ea quoque unum eſſe intelliguntur, quo in loco explicare uidetur, quæ ſpecie, eadem ac unum eſſe dicantur; quod uero ait: ( Perinde atque in planis ratio formæ eſt una. ) Significat, horum inter ſe diſtinctorum, & quibuſdam accidentibus diſcrepantium ad hunc modum rationem eſſe unam. Huiuſmodi enim ſunt, quæ inter ſe magnitudine ſolum diſtant. de quorum numero eſſe ait augeſcens & decreſcens: niſi intelligere malluimus ad hunc modum: quemadmodum in planis eadem cuiuſque ratio ſecundum ſpeciem manet, ſiue maius ſit, ſiue minus. Nam ſimilis triangulus atq; unus ſunt, maior & minor, modo ſint eiuſdem ſpeciei. deinde adiicit aitq;.

Omnino autem unum ea dicuntur maxime, quorum intellectio indiuiſibilis eſt, quæ quiditatem ipſam intelligit, & neq; tempore, neq; loco ſeparari poteſt, neq; etiam ratione, & horum ea quæ ſubſtantiæ ſunt. Vniuerſaliter autem ea quæ diuiſionem non habent, ea ratione qua non habent, unum dicuntur, ueluti ſi ut homo diuiſionem non habet, unus eſt homo, ſi ut animal, unum eſt animal, ſi ut magnitudo, una eſt magnitudo. Plurima igitur unum, ex eo dicũtur, quia aliud quippiam unum, aut efficiunt, aut habent, aut patiuntur, aut aliquid unum ſunt, ea uero primo dicũtur

unum,quorum eſt ſubſtantia una. Vna autem,aut continuatione,aut forma,aut ratione. Etenim ea quæ non continua ſunt,aut ea quorum forma non una eſt, aut ea quorum non una eſt ratio, ut plura numerare ſolemus. Præterea partim quoduis unum dicimus eſſe,ſi quantum atq; continuum ſit, partim non dicimus,ſi non ſit quid totũ,id eſt, ſi non aliquam unam habeat formam. Nõ enim ſimiliter unum dixerimus,ſi calcei partes quouis compoſitas modo uiderimus, niſi ob continuationem, ſed ſi hoc pacto ut ſint calceus, & unam iam aliquam habeant formam. Quapropter & circuli linea maxime omnium linearũ eſt una,propterea quod tota eſt atq; perfecta. Eſſe autem unius in hoc cõſiſtit,ut numeri ſit principium quoddam. Prima enim menſura uniuſcuiuſq; generis principium eſt. Quo enim primo cognoſcimus, id prima menſura generis eſt cuiuſq;. Ipſum igitur unum circa unũquodq; genus cognoſcibilis rei principium eſt, non eſt autem ipſum unum in uniuerſis generibus idem, hic enim eſt primus ſenſibilis ſonus,ibi littera uocalis,uel muta,ponderis autem aliud,& motus etiam aliud. Vbiq; uero ipſum unum,aut quantitate eſt indiuiſibile,aut forma, eorum autem quæ quantitate, & ut quantitas eſt indiuiſibilia ſunt, id quidem quod penitus eſt tale poſitioneq; caret, unitas appellatur,id autem quod penitus eſt tale poſitionemq; habet,dicitur punctũ,& id quod unice eſt diuiſibile,linea nuncupatur, & id quod duabus ex partibus, ſuperficies appellatur, quod uero omni ex parte eſt diuiſibile, & trinam habet dimenſionem, id dicitur corpus, & conuerſione igitur facta, quod duabus ex partibus eſt diuiſibile, id ſuperficies, quod una ex parte,id linea, quod nulla ex parte, id punctum,aut unitas nuncupatur. Vnitas ſi poſitione careat,punctum ſi habeat ipſam. Inſup alia numero,alia ſpecie, alia genere,alia ſimilitudine rationis ſunt unũ. Numero quidem ea,quorum eſt materies una,ſpecie autem ea, quorum eſt ratio una,genere uero ea, quorum eadem eſt prædicamenti figura,ſed ſimilitudine rationis ea,quæ ſic ſe habẽt,ut aliud ſe ad aliud habet. Semper igitur poſteriora anteriora ſequuntur. Quæ enim numero ſunt unũ, ea ſunt & ſpecie unum, at quæ ſpecie ſunt unum, ea non omnia numero ſunt unum,ſed omnia genere ſunt unum,quæ ſunt ſpecie unum. Quæ uero genere ſunt unum,ea non omnia ſunt ſpecie unum,cuncta tamen ſunt unum ſimilitudine rationis, at quæ ſimilitudine rationis ſunt unum, ea non omnia ſunt genere unum. Patet autem & ipſa multa oppoſito dici modo. Quædam enim ex eo dicuntur multa, quia non continua ſunt, quædam ex eo quia diuiſam materiam,aut primam,aut ulitmam habent per formam, quædam ex eo quia plures eas rationes habent,quæ explicant quiditatem.

(Omnino autem unum ea dicũtur maxime, quorum intellectio indiuiſibilis eſt, quæ quiditatem ipſam intelligit & ſubſtantiam.) Nam quę auelli omnino nequeunt, neq; tempore, locoue, aut ratione ſeiũctionem ullam admittunt, ea potiſsimum unũ ſunt, & tanto magis quæ in his ſubſtantiæ ſunt. appellat autem unum proprie, unum numero & hoc aliquid atq; ſubiectum. Etenim quæ ſunt eiuſdẽ uel generis uel ſpeciei, eorum aliqua & loco & tempore diſtinguntur inter ſe. Item quæ diuerſis nominibus appellantur in ἑτερώνυμα, licet neq; loco, neq; tempore diuidantur, ratione tamen diuiduntur. Aſcenſus enim & deſcenſus licet ſubiectum unum ſit ac indiuiduum, ratio tamen eſt diuerſa: quod uero eſt unum numero, id prorſus eſt indiuiduum. præſertim quod eſt in ſubſtantia. Cætera enim quæ unitatem habent, beneficio id ſubſtantiæ obtinent. uel ſenſus eſt: quæ uni generi ſubiiciuntur, ea ſic genere unum ſunt, ut tamen ſpecie diſcrepent, & generis oppoſitis differentiis: quæ uero uni ſpeciei ſubdita diſtincta inter ſe ſunt, ac ſeparata, licet non ſm ſubſtantiã tamen quibus accidẽtibus hęc ſpecie eadem ac unum ſunt. At genus ipſum uniuerſaliter acceptum, ut animal, quod unum eſt & idẽ ſibi nõ alii, ſibi ipſum idem atq; unũ numero eſt: hoc eſt nõ diuiditur hominis differentiis, id autem per hæc dicit, quod paulo ante dixerat. Deinde hactenus quodq; unum dici ait, quatenus ſectionem non admittit, nec diſcrimẽ ullũ ad aliquid. Nam quæcunq; non differunt inter ſe, quatenus nõ differunt, eadem ſunt inter ſe. Homo enim qui quatenus homo, eſt indiuiduus unus eſt, ideſt, qui non diuiditur in homines. Similiter unum animal, quod quatenus eſt dũ animal nõ diuiditur, quæ eadem eſt in cæteris ratio. Sed his interiectis, eo reuertitur, ut oſtendat, quod ſecundũ ſubſtantiam eſt unum, id proprie unum eſſe. cum cætera ſingula per aliquod accidens unum eſſe dicantur: ſcilicet, qm̃ aliud quidpiam efficiũt, quẽadmodũ quæ ſimiliter diſpoſita ſunt, unum eſſe dicuntur, ut mel melli idẽ atq; unum eſſe dicitur, aut certe dulce, & calidũ calido: uel quia quidpiam idem habẽt, ut muſicus muſico, album albo: quæ idcirco eadem ſunt, qm̃ aliquid idem obtinent, ut alia quoniã idem patiuntur, ut quæ caleſcũt uel refrigerãtur. Breuiter quæ affectione aliqua eadẽ afficiuntur. alia quod ſint ad aliqd: ut oẽs qui ad orientẽ habitãt, dextrã mũdi partem obtinere dicimus. ac proinde cuiuſdã unius comunione cõiungi: & uiciſsim læuam, qui ad occaſum. eadẽ eſt ratio, ſi quos dextrã alicuius unius tenere dicamus, uel duplos eſſe, uel unius filios. hęc igitur unũ ſm aliquod accidens habẽt, ſcilicet, qm̃ accidẽtis cuiuſpiã ſocietatẽ obtinẽt. At ꝓprie unũ ea ſunt, quorũ ſubſtãtia eſt una. Eſt autẽ una quorũpiã ſubſtãtia, uel quia cõtinẽtia: cõtinens eni qua eſt huiuſmodi, unũ eſt, ut linea una eſt, unũ planum, unum corpus, uel ſpecie, ut triangulus unus eſſe dicitur & unus homo. Nam quorum ſpecies eſt una, ea unum ſubſtantia ſunt, ut homines, ſunt enim eiuſdem ſpeciei, & quæcunq; talia ſunt unum ſubſtantia eſſe dicuntur: (uel ratione) inquit, ratione unum ea dici poſſunt, quæ multis nominibus nuncupãtur, hæc enim ſecũdũ ſubſtãtiam unum ſunt, quippe quorum ratio ſubſtantiam ſignificans una eſt, uel pro eodem dixit: (Specie aut ratione.) cuius indicium eſt, quod cum exponeret, quæ plura eſſe intelligantur, tum de iis, quæ continentibus opponuntur, tum de iis, quæ opponuntur ſimilibus ſpecie meminit, Nam plura eſſe dixit, uel quæ nõ ſunt continua, uel quorum ſpecies non eſt una. hæc autem ſingula unum eſſe docet, eo argumento, quoniam quæ non ſunt inter ſe continua, ea ut plura ſolemus numerare, nam multos homines dicimus, quoniam licet unam habeant ſpeciem, inter ſe tamen diuiſi ſunt. Item multa dicuntur, quæ non ſunt ſpecie ſimilia: ut equus, canis, & homo: nec adiecit, quorum rationes ſunt plures, ea quoque plura eſſe. Prędictis autem modis proprie unius alium adiungit, quo totum unum eſſe dicitur.

Nam ſępe uſu uenit, ut aliquid continuum ſit, nec tamen unum idem dicatur, niſi totum ſit, & formam acceperit. Haud enim utcunq; cõgeſtum, unum eſt, etiamſi omnes in ſe partes contineat, niſi ſic habeat, ut propriam formam obtineat: ut exemplo calcei aperte demonſtrauit, lineam uero circuli maxime unam eſſe ait: quia non ſolum eſt continua, ſed etiam tota & perfecta, quippe cui nulla ex parte fieri poteſt acceſsio. Cæterum in dictione hac aliquid deſiderari uidetur: nam cum dixiſſet: (Pręterea quia partim quoduis unum dicimus eſſe, ſi quãtum, aut continuũ ſit, partim non dicimus) nihil præterea adiecit, cum illud deſideretur: (Hic quoq; modus quidam unius fuerit.) uel quidq̃ ſimile. Nam licet quod de circulo ait, ut ſic dictum accipi poſsit, idcirco lineã circuli maxime omnium literarũ unam eſſe, ipſe tamen non ita loquutus eſt. Dictio igitur & illuſtris eſſet & appoſita, ſi pro illo: (Sed quoniam partim quoduis.) ſcriptum eſſet: (Præterea partim quoduis.) Deinde unius eſſe in eo poſitum eſſe ait, quod numeri principium ſit. Nam unum eſt cuiq; prima menſura, quod quidẽ unum principium eſt in ſingulis: unũ igitur principium eſt in quocunq;, huiuſmodi autem eſt unitas in numero, & aliud in alio, quodcũq; eſt in ipſo prima menſura: neq; enim unum in cunctis idem eſt. Quid porro ſit prima in ſingulis menſura, expoſuit dicens: (quo enim primo cognoſcimus, id prima menſura generis eſt cuiusq;.) quibus uerbis docet unum principiũ eſſe, ut cognoſcibilis. per quod enim cognoſcitur quidq̃, id illius cognoſcendi principium eſt, ita unum principium eſt cognoſcendi: Nam per unum hominem homines primum cognoſcuntur, equi per unum equum, & ſingula genera per quidpiam ſibi proprium: cuius modi eſt dieſis in concentu: In concentibus enim omnia interualla, hoc minimo ſenſibili interuallo menſurari uidentur. Littera uocalis uel muta in uoce. littera enim minima menſura eſt, qua uox omnis ſcripta menſuratur. rurſus in pondere quidpiam aliud eſt primum & unum, cuius multitudine aut compoſitione pondus cognoſcitur. Similiter in motu aliquid eſt primum cognitum & intellectum, quo motus omnis cognoſcitur. Nã licet nullus ſit primus motus natura, nos tamen unius ſtadii motum cognoſcimus, aut quempiam alium, quo totum motum menſuramus. Sed in cunctis aut & ubiq; ipſum unum aut quãtitate eſt indiuiſibile, aut forma: quod igitur eſt quantitate indiuiduum, id ſi omnino eſt indiuiduum, & præterea poſitione caret unitas eſt: Sin poſitionem habeat, ſitq; omnino indiuiduum punctus. At ſi uno modo diuiduum linea: diuidi enim per longitudinem poteſt, ſi duobus, planum ſuperficieſue, ſi tripliciter & omnino diſtat, nam quod tripliciter, hoc omnino uel omnibus modis diſtat, corpus eſt, forma uero indiuiduum eſt, ut unus homo, unus equus: per ſingulas ſpecies. unum autem numero, ut manifeſtũ prætermiſit. Deinde aliam unius diuiſionem ſubſcribit, quæ uſurpari ſolet: ſed quæ in prædictis cõtinetur. (Alia enim inquit numero ſunt unũ, alia ſpecie, alia genere, alia ſimilitudine rationis.) appellat autẽ unum numero, quorum materia eſt una, Subiectũ communiore uocabulo materiam uocans. Nam quæ ſubiecto unum ſunt, ea unum numero eſſe intelliguntur. Vnitas enim licet materia careat, una tamen eſt numero, atq; item linea. Sed ſubiectum in ipſis communius materia poteſt nuncupari. Specie uero unum ea eſſe ait, quorum una eſt ratio: eſt autem una ratio omnium quæ eidem ſpeciei ſubiiciũtur. Nã generis diuerſarũ ſpecierũ nõ eſt eadẽ ratio, eorũ eſt eadẽ ratio, quę ſub aliqua indiuidua ſpecie cõtinentur. At genere hęc unũ eſſe ait, quorũ eadẽ eſt figura prædicationis, ideſt, de quibus unũ ſupremũ genus unumq; prædicamentum prædicatur. Nam hæc omnia unũ genere ſunt, Analogia uero, ideſt proportione unũ id eſſe definit, quod ſe ut aliud ad aliud habet. Nam cum aliquid ſic ſe ad quidpiam habet, ut aliud ad aliud, ea ob huiuſmodi ſimilitudinem proportione ſunt unum. Addit

antem, id quod indubitatum eſt, quæ ſecūdum poſterius unum habent, ea ſecundum priora quoq; habere, at non ediuerſo: qm̄ quæ numero unum ſunt, ſpecie quoq; & genere uniuntur. Sed quærat aliquis quomodo quæ ſunt unum numero, proportione quoq; unum ſunt, & nō ediuerſo? an ſic dicitur quatenus unum numero idem ſibi eſt ſpecie. Nam qm̄ genere unum ſunt, proportionis quoq; unitatem habent: qui in eodem genere contenta proportionem habent inter ſe, ut homo ad hominem, equus ad equum: ut homo animal, & equus animal. Item quæ in eadē ſpecie continētur proportionem habent. At non e conuerſo quæ ſunt unū proportione, ea genere unum ſunt. Nam proportione unū ſunt, ut fons ad amnem, ſic cor ad animal, at nō ſunt eiuſdem generis, fons & cor, uel amnis & animal. Sed poſt unius mentionem palam eſſe ait multa oppoſito modo dici atq; unū. Etenim quæ continentia non ſunt, ſed diuiſa, ea multa eſſe intelligūtur. Item quæ materiam non indiuiduam, ſed diuiſam & ſpecie diſcrepantem ſortiūtur: uel primam, uel ultimam. Primam, ut ſi ſubiecto illud uinū ſit, hoc oleum, ſiquidem hæc diuerſæ ſunt ſpecies: ultimam uero, ſi ultimum cuiuſq; ſubiectum ex quo factū fuit, diuerſum eſt ſpecie: ut ſi hoc ex aqua fiat, ut ex ultimo ſubiecto, ut liquabilia illud ex terra, uel quopiam alio, ut euaporationes. Multa item ſunt, quorum ſunt multæ rationes, ut quæ diſcrepant ſpecie, quę iis opponuntur, quorum ratio una eſt ac definitio. Pari ratione in cæteris unius expoſitionibus licet multa appoſita ſumere. Nam multa genere ſunt, quibus non eſt genus commune. Multa item ſunt, quorum non eſt indiuiduum intelligentia, & quæ inter ſe diuiduntur, quatenus diuiduntur, multa ſunt.

Eius quod eſt, aliud per accidens dicitur, aliud per ſe, per accidens quidé, ut iuſtum muſicum eſſe dicimus, & hominem eſſe muſicum, & muſicum hominem eſſe perinde dicentes, atq; muſicum ædificare dicimus, propterea quod ædificatori, ut ſit muſicus, aut muſico, ut ſit ædificator accidit, hoc eni eſſe hoc, huic hoc accidiſſe ſignificat. Sic & in hiſce quæ diximus, cum hominem muſicum eſſe dicimus, & muſicum eſſe hominem, aut album muſicum eſſe, aut hunc album, hoc ex eo dicimus, quia eidem acciderunt ambo, illud ex eo, quia accidit ei quod eſt, muſicum uerum ex eo dicimus hominem eſſe, quia huic muſicum accidit, ſic autem & album dicitur eſſe, quia illud eſt cui id accidit. Ea igitur quæ per accidens eſſe dicuntur, hoc pacto dicuntur, aut quia ambo enti inſunt eidem, aut quia illud enti ineſt, aut quia ipſum eſt cui ineſt id de quo ipſum prædicatur. Per ſe autem ea dicuntur eſſe, quæ prædicamenti figuræ ſignificant, tot enim ipſum eſſe ſignificat, quot modis ipſę dicuntur. Cum igitur eorum quæ prædicantur, alia quid eſt, alia quantum, alia ad aliquid, alia agere, aut pati, alia ubi, alia quādo ſignificat ipſum eſſe, idē quod unumquodq; iſtorum ſignificat. Nihil enim hæc differunt, homo ualens eſt, & homo ualet, homo etiam ambulans eſt, aut ſecans, & homo ambulat, aut ſecat, ſimiliter dicendum eſt & in cæteris. Præterea ipſum eſſe uerum ſignificat, & non eſſe non uerum, ſed falſum tam in affirmatione q̄ in negatione, ueluti Socrates muſicus eſt, hoc eſt ꝓpterea quod uerum eſt, aut Socrates albus non eſt, hoc eſt etiam propterea quod uerum eſt, at diametrum nō

eſſe

eſſe incommenſurabilem lateri, non eſt propterea quod uerum nõ eſt, ſed falſum. Inſuper ipſum eſſe & ens, partim id quod potentia, partim id quod eſt actu ſignificat. Nam & id quod potentia, & id quod actu uidet, uidens dicimus eſſe, & ſcire ſimiliter, & id quod uti ſcientia poteſt, & id quod utitur, & item quieſcere, & id cui iam quies ineſt, & id quod quieſcere poteſt. Similiter & in ſubſtãtiis dicere cõſueuimus, etenim mercurium in lapide dicimus eſſe, & dimidiũ lineę, & frumẽtum id eſſe, quod nõdum maturæ euaſit. Quãdo autẽ quippiam dicẽdum eſt, & quãdo nondũ dicendum eſt potẽtia eſſe, in aliis determinare oportet.

xiii ( Ens aliud per accidens dicitur, aliud per ſe. ) ut unum, ſic item ens primum in ens per accidens partitur, & ens per ſe ac primum, & modos explicat, quibus aliquid per accidens eſſe dicitur: in exemplis pro ente eſt uſurpâs, quoniam eſt ab ente formatur. Per accidens igitur inquit ens & eſſe prædicamus, iam cum ſic dicimus, iuſtus eſt muſicus: quemadmodum unum per accidens eſſe dicebatur, iam cum ſic: homo eſt muſicus, tum cum ſic, muſicum eſt homo, quibus modis unum per accidens dici ſupra demonſtratum eſt. horum autem inter ipſa diſcrimen, & cur in cunctis huiuſmodi ens & eſſe per accidens dicatur, deinceps declarat: ur enim cum aliqua accidentia de quopiam prædicamus, illam prædicationem ex accidenti unam eſſe dicimus, propterea quod ſic accidentium ſubiectum unum eſt, ſic ens per accidens dicuntur, quæ ſubſtantiæ cuipiam ad hunc modum adſunt. Nam, ut unum per accidens eſt, quoniam uni accidit, ſic ens per accidens, quia enti ſubſtantiæ accidit & ipſius eſt. Quorum autem proprie ſubiectum eſt, ea ſiue unum ſiue plura ſint, ipſius erunt accidentia, ſi hoc ſint. Nam qui nõ proprie aliquid eſt, id per accidens eſt illud: nulla enim ſubſtantia quidq̃ eorum eſt, quæ nõ ſunt in ipſius eſſe, ſed ipſi accidunt. quamobrem ipſa his ſubiecta ſubſtantia per accidens ea eſt, quę ad hunc modum de ipſa prædicatur, ſuaq; accidentia: & ipſa per accidens ſunt, utpote quæ nec proprie ſint, neq; per ſe, ſed eſſe ab eo cui accidunt mutuentur. Perinde dicentes inquit, ut ſi muſicus ædificare dicatur, non ædificator eſſe, ut cum accidens abſq; eſſe ſumpſerit, & id quomodo dicatur expoſuerit, perinde eſſe doceat dicere ædificatorem eſſe muſicum, ac ædificatorem muſicum, uel econuerſo, muſicum ædificatorem, neque enim refert hoc an illo modo dicatur: utcunq; enim dicatur ſignificat, cui accidit eſſe ædificatori, huic item eſſe muſico contingere. Nam cum aliquid hæc eſſe uere dicitur, huic prædicatum adeſſe & accidere uerum eſt. Vt in cæteris igitur, ſic in modo dictis uſu uenit, ſiue enim hominem muſicum eſſe, uel muſicum hominem dicamus, ſiue muſicum album eſſe, uel album muſicum, hac oratione ambo eidẽ accidere dicimus, & hominem utrunq;, ideſt, & album, & muſicum per accidens eſſe, illa uero homini muſicum accidere. quod idcirco eſt ens, quia enti accidit: futurũ & ipſum proprie ens, ſi ex entis eſſet ſubſtantia. Dicimus autem hominem muſicum, nõ quod homo accidat muſico, ſed quia homini muſicum accidit. Hæc enim prædicatio muſicus eſt homo præter naturam pronunciatur. Expoſitis igitur tribus modis quibus res per accidens eſſe dicuntur, ipſorum inter ipſos explicat differentiam, uel enim ſic eſſe dicuntur, quod ambo enti ſubſtantiæq; adſint, uel quod prædicatum adeſt acciditq; ſubiecto, quod eſt ſubſtantia: uel quia ipſum eſt cui adeſt id de quo ipſum prædicatur, ut in propoſitionibus præternaturalibus. Prædictis autem adiungit illud: ( non album eſt ) uelut hic ipſum eſſe ex accidenti dicatur, perinde atq; in ſupradicta & ſimilia: non album enim per accidens eſſe dicitur, quoniam illud eſt non album, cui accidit eſſe non albo: ſed poſtquam de ente per ac

cidens diſſeruit, de ente per ſe, diſputationem aggreditur: & tot modis ens per ſe dici ait, quot ſunt figuræ & genera prædicationis, prædicationis autem figuras appellat decem prædicamenta. Decem igitur modis ens per ſe dici tradit, huiusq; cauſam exponit, quoniam eſſe cum quocunq; ente cõſtruatur, idem ſignificat, quod id cum quo conſtruitur, quia ens æquiuocum propriam cuiuſq; exiſtentiam ſignificat. ſi ergo decẽ ſunt differentiæ ſecundum ſuprema genera, utiq; ens & eſſe decem quoq; modis dicetur. Nam eſſe cum ſubſtantia conſtructum exiſtentiam ſignificat ſubſtãtialem, cum quanto, exiſtentiam ut quanti, cum quali ut qualis, & in cæteris generibus ſimiliter. Quamobrem cum aliquid horum de quopiam in ſubſtãtia prædicatur ut genus, uel differentia, aut definitio cuiuſpiam ipſorum, uerbum eſt, quod cum huiuſmodi prædicatis conſtruitur, per ſe prædicari intelligi debet. Verbum autem eſt cum quocunq; conſtruatur, naturam illam ſignificare, indicium eſſe ait, quod homo eſt ualens nihil aliud ſignificat, q̃ homo ualet: cum uerbum eſt, quod cum ualetudine conſtruitur, nihil aliud ſignificet, q̃ ualetudinis exiſtẽtiam, ut ambulationis quod cum ambulans, & ſectionis, quod cum ſecans: quæ ratio eadem in cunctis reperitur. Nam ut in libro de enũciatione teſtatus eſt, ipſum nihil eſt, adſignificat tamen compoſitionem quãdam, quæ ſine compoſitis eſſe nequit. Præterea eſt inquit, & eſſe atq; ens uerum ſignificat, non eſſe autem & non ens falſum. Nam uerum eſſe & ens dicimus: falſum uero non eſſe & non ens. ( Similiter in affirmatione & negatione. ) ideſt, ſiue affirmando ſiue negando de quopiam prædicetur. qui enim Socrates eſt muſicus dicit', quod dicitur ueꝝ eſſe dicit, eſt ꝑ uero uſurpans. Similiter qui dicit, Socrates eſt nõ albus nõ albus negatiue prædicans, rurſus uere dicit Socratem non albũ eſſe. Et ad hunc modum uerum eſt in affirmatione falſum autem in negatione, ut ſiquis dimetientem non eſſe incommenſurabilem lateri dicat, conſtruens diametrum incommẽſurabilem lateri cum non eſſe, falſum dicit hoc eſſe. Nam qui affirmationem dicit, is uerũ eſſe dicit ipm̃ eſſe: qui uero negationem, is eſſe tollit ceu falſum ſit. Præterea eſſe & ens ſignificare ait, tum quod eſt potentia, tum quod in actu. quod ſi pro: ( quod eſt potentia ) ſcriptũ ſit ( dicendum ) tantundem fuerit, quoniam quod eſt potentia dictu quidem uerũ eſt, at non protinus eſt. ( illud uero actu horum dictorum ) ideſt dicendorum, & eorum quæ potentia ſunt. Neq; enim ſolum qui uidet, uidens appellatur, ſed etiam qui uidere poteſt, ut dormiens: nam eſſe de utroq; prædicatur. ( Et ſcire ſimiliter & id quod uti ſcientia poteſt. ) ſcire inquit, ideſt, ſcientem eſſe. Eadem eſt in quieſcendo ratio. Quin etiam in ſubſtantiis perinde abeſſe ſignificari ait, tum quod potentia, tum actu ſubſtantiam: dicens ad differentiam rerum prædictarum res ipſas quæ ſubiecta eſſe dicunt in actionibus, habitibus, atq; quietibus quæ ſubſtantiarum accidentia ſunt. qui enim mercurium eſſe dicit in rudi marmore, is mercurium ex marmore exprimi poſſe ait. Item lineæ dimidium potentia inquit eſt in linea nondum diſſecta. lineam quoque inter ſubſtantias commemorans, quoniam ſic quibuſdam uiſum eſt: frumentum ſimiliter potentia eſt, anteq̃ maturuerit. ( ſed quando inquit quidpiam dicendum eſt, & quando nondum dicendum eſt potentia eſſe, in aliis determinare oportet. ) Neq; enim poſsibile de re qualibet prædicari debet, ſed de ea quæ iam eſt, & poteſt in id proxime mutari, quod eſſe dicitur, uel accipere ipſum. Nam qui iam lapis eſt, merito hunc mercurium potentia eſſe dicas: non item terram, uel aquam, ex quibus lapis gignitur, mercurium potentia quisq̃ appellabit. Vt puerum potentia doctum appellamus. non ſic infantem menſtruum. & catulus recens natus potentia uidẽs eſt, non is etiam qui in utero geſtatur. Sed de ente per accidens, & de quaſi uero in libro proximo diſputabit, in ſexto & ſeptimo de ente per ſe. in octauo de ente, tum potentia, tum actu.

# QVINTVS.

Subſtantiæ dicuntur & ſimplicia corpora, ut ignis, terra, & aqua, & quæ ſunt ſimilis generis, & corpora omnino, & ea quæ ex hiſce conſtant, animalia inquam & demonia, parteſq; iſtorum, atq; hæc omnia propterea dicuntur ſubſtantiæ, q; non de ſubiecto dicuntur, ſed de his cætera dici ſolent. Alio modo id ſubſtantia dicitur, quod cauſa eſt eſſendi, ineſtq; in talibus quæ de ſubiecto non dicuntur, qualis eſt anima animalium. Præterea partes quæ ſunt in talibus definientes, atque hoc aliquid ſignificantes, quæ ſi tollantur, tollitur totum, ut ſi tollatur planum, corpus, ut quidam inquiunt tollitur, & ſi linea, planum, atque omnino numerus quibuſdam talis eſſe uidetur, ſi tollatur enim nihil inquiunt eſſe, & ipſum inſuper definire omnia indicunt.

( Subſtantiæ dicuntur & ſimplicia corpora. ) Poſtquam ens proprie dictum parti-
xiiii tus eſt per prædicamenta, quot modis prædicamentorum quodq; dicatur exponit. Primumq; de ſubſtantia diſſerit ipſiuſq; partitionem perſequitur: unoq; modo ſubſtantiam corpus ait intelligi. Corpora enim ſubſtantiæ ſunt, & omnino quæcunque uel conſtant ex corpore, uel corpus habent, ut animalia: quomodo demonia quoque ſubſtantias eſſe dicit, uel demones ſignificans ex eorum ſententia, quibus demones eſſe placet, quos ad hunc modum ſubſtantias eſſe dicit, ſiquidem illi ex anima & corpore conſtant, uel certe demonia uocans corpora diuina: cuiuſmodi ſunt aſtra, & aſtrorum partes, & hic partes, non ut anima & corpus accipi debent, ſed ut partes corporeæ, exempli gratia, manus, & pes. De ſubſtantia enim ſecundum formam loquitur. Cauſam porro cur omnia talia ſubſtantiæ ſint, illam tradit: ( quia non de ſubiecto dicuntur. ) ideſt, quia non talia ſunt, ut ipſorum eſſe in aliquo ſubiecto conſiſtat. Sed e conuerſo ipſa cæteris ſubiiciuntur, in his enim eſſe habet accidentiū natura, tales aūt ſunt indiuiduæ ſubſtantię, in his enim ſunt accidentia, itaq; ipſę neque in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto dicuntur: ſed alia in his ac de his. ( Alio modo inquit ſubſtantia dicitur, quod cauſa eſt eſſendi ineſtq; in talibus, quæ de ſubiecto non dicuntur. ) quibus uerbis ea ſignificat, quæ in prędictis ſubſtantiis inſunt. hę namq; ſunt, quæ de ſubiecto non dicuntur, ut accidentia: quę igitur ſubſtantiis inſunt eiſq; cauſę ſunt, ut ſint, quę ſunt, ea quoq; ſubſtātias uocari dicit, innuit autem formas eorum quę natura conſtant: hoc eſt naturales materialeſq; formas: cuiuſmodi eſt in animantibus anima. quando quidem ob animam animalia ſunt: & in corporibus naturalibus formam cuiuſq; cauſam eſſe ait exiſtendi, ideſt ſubſtantię. ( Præterea partes quę ſunt in talibus definientes, atq; hoc aliquid ſignificantes, quibus deſtructis deſtruitur totum. ) terminos corporum ſubſtantias uocari dicit, quos partes communiore uocabulo & & particulas appellat, cum ſint partes interuallorum corporis. Neq; enim ſuperficies ſic corporis eſt pars, ut corpus in ipſam diuidatur: ſed rationis corporis eſt particula, & hac corpus definitur, quemadmodum linea quoque ſe habet ad ſuperficiem: quę cum terminus ſit ſuperficiei, ipſam definit: niſi enim termino finiretur indeterminata eſſet, non hoc aliquid. Terminus enim quo magnitudo quęq; uel corpus ab aliis diducitur, cauſa eſt, ut ipſum ſit hoc quod eſt ſecundū propria circumſcriptionē. ( Ineſtq; in talibus. ) ideſt in corporibus, quę & per ſe eſſe, & terminos habere poſſunt. Linea enim remotius quidem q̃ ſuperficiei, ſed tamen corporis eſt terminus, quoniam ſuperficies abſq; corpore non exiſtit, uel ( in talibus, ) ideſt, in iis quę terminos ha-

bere apta ſunt, & ab ipſis terminari : uel certe ( talibus ) ideſt ſubſtantiis. Sunt enim
quibus mathematica quoque ſubſtantias eſſe placet. Terminos porro hoc aliquid
ſignificare, idcirco ait, quia ſecundum hos corporum formę ſunt, a quibus hæc ali-
qua eſſe dicuntur : ut taxilli, uel globi, uel ſecundum eos non hęc dicuntur, ſed ta-
lia. Cæterum & lineam & ſuperficiem hoc aliquid ſignificare dicit, quia non ſolum
terminus eſt, ſed propriam quandam naturam & ſubſtantiam ſignificare uidetur, uel
hoc aliquid, id eſt aliquid determinatum, hoc autem ipſis ſuppetit a terminis. Il-
lud porro : (quæ ſi tollantur, tollitur totum.) in quo ſcilicet eorum eſt quodque
adiecit, quoniam ſublatis prioribus, poſteriora quoque ſublata erunt, niſi enim pla-
num ſit, corpus eſſe haud quaq̃ poteſt. nec planum, niſi linea fuerit. Nam omne cor-
pus & omne planum definitum eſt, & hæc ipſorum ſunt fines. Semper enim finis, qui
habetur in magnitudinibus, prior eſt eo, cuius eſt finis, ab eoq; uno interuallo uincit:
(ut quidam inquiunt.) hoc dicit uel quia ſecundum eos, quibus corpus & ſuperficiem
terminata eſſe placet, ſublatis terminis ipſa quoq; tolluntur, non item ſecundum eos,
qui corpus aliquod infinitum eſſe ſtatuunt: aut certe ſecundum eos per quos hæc ſub
ſtantiæ ſunt, atque principia & elementa, ſublata linea & ſuperficie planum & corpus
tolluntur. Per quos enim corpora ex quadam planorum compoſitione gignuntur, ut
eſt apud Platonem in Timæo : per hos planis ſublatis, corpus quoque ſublatum erit,
& pari ratione ſuperficies, ſi lineæ tollãtur, & linea ſi puncta: hæc enim in eadem pro-
portione ſunt inter ſe, At qui terminos non putant in eorum eſſe ſubſtantia, quorum
termini ſunt, per hos terminata cum terminis tolluntur : neque enim terminatum eſt
in corporis aut ſuperficiei ratione. ( Atque omnino numerus quibuſdam talis eſſe ui
detur, ſi tollatur enim nihil inquiunt eſſe, & ipſum inſuper definire omnia. ) Pytha-
goricos deſignat, qui numeros elementa rerum eſſe ſtatuebant, de quorum ſententia
in primo maiore deſeruimus. quanq̃ per Platonẽ quoq; numeri omniũ entium cauſæ
ſunt, ſi nõ ut elemẽta & rebus inſita. at ut authores cętera ſingula in ſpecie cõſtituendi:
qm̃ ideæ quæ numeri ſunt, cæteris rebus cauſæ ſunt exiſtendi.

Præterea quiditas ratio cuius eſt diffinitio, & hæc cuiuſq; ſubſtantia di-
citur, fit igitur ut ſubſtãtia modis duobus dicatur, ipm̃ inquã ſubiectum
ultimum, quod nõ ulterius de alio dicitur, & id quod hoc aliquid ac ſepa
rabile eſt, tale aũt eſt uniuſcuiuſq; ſpecies, atq; forma.

(Præterea quiditas, ratio cuius eſt definitio & hæc cuiuſque ſubſtantia dicitur.)
Nam quid eſt quiditas rogati, definitio reſpondere ſolemus. definitionem ergo pau- xv
lo communius rationem appellat : ita definitionem ſubſtantiam eius eſſe dicit, cuius
eſt definitio, & ſic non ſimpliciter qualis erit ſubſtantia, neque quanti cæterorumq;
ſimiliter, hoc autem differt a materiali forma, quam paulo ante cauſam eſſe dixit, ut
ſubſtantia quæque hoc ſit, quod eſt, quod illa cum in rebus natura conſtantibus ha-
beatur, ſitque forma naturalis, proprie ſubſtantia eſſe intelligitur, hæc autem quæ
nunc forma dicitur, per quam quiditas cuique ſuppetit, etiam in non ſubſtantiis uer
ſatur. Haud enim in ſolis ſubſtantiis quiditas locum habet, quo fit, ut non ſimplici-
ter huiuſmodi formæ ſubſtantiæ ſint. Sed eorum ſubſtantiæ, quorum quiditatem ſi-
gnificant : quo circa cuiusque rei aliqua ſubſtantia eſſe dicitur. Poteſt etiam ſic acci-
pi forma, quaſi multipliciter dicatur, ſitque una ut cauſa exiſtendi ei cui ineſt, ut ani
ma, de qua primum dixit, alia ſit ipſum eſſe, cuius cauſa eſt ſenſualis anima, quod
quidem non eſt idem quod anima, licet illa ſit cauſa huius, & de hac mentionem hoc

in loco facere uidetur, non de externa forma figuraq; : quæ terminus quodam modo eſt cuiuſq; ipſumq; definit, de qua tunc meminit, cum ſubſtantias eſſe diceret, quæ ſingulis iis quæ ſubſtantiæ ſunt inſunt, ipſaq; definiunt. Sed expoſitis ſubſtantiæ pluribus intellectibus, huiuſmodi ſubſtantias in duos tantũ redigi ait, in ſubiectum uidelicet ultimum, quod non amplius dicitur de alio. Dixerat enim in primo ſubſtantiæ ſignificato. ( quod de ſubiecto non dicitur. ) quod ſi ſubſtantia eſt tale, quiddam nimirum quod hoc maxime habet, id potiſsimum erit ſubſtãtia. Huiuſmodi autem eſt ſubiectum extremum, ad quam ſubſtantiæ notionem refertur omnis indiuidua ſubſtantia: cuiuſmodi eſt tum prima forma, tum etiam materia. Materia enim de nullo prædicatur, & quidquid hoc aliquid & ſeparatum eſt. In cuius expoſitionem adiecit: ( Tale uero uniuſcuiuſq; forma & ſpecies. ) cui rurſus intellectui ſubiicitur ſubſtantia, ut anima, ut diximus formas naturales, & quæ per inſita & terminantia ſumuntur, qualis eſt, quæ per corporum terminos intelligitur: per hoc enim formæ corporum accipiuntur, quæ per figuras, & quæ per quiditatem intelligitur. Illud autem: ( ſeparabile. ) ſi adiectum ſit accipi debet pro eo quod eſt, cogitatione ſeparabile. Forma enim diuerſa & ſeparata eſt a materia, ſi non ſubſiſtentia, at certe ratione. uel ſeparabile dixit, quia forma non eſt ſempiterna, nec ſemper eadem manet in materia. ſed ſecernitur ac interit. huiuſmodi enim eſt omnis forma materialis, quam innuit per ſecundum ſubſtantiæ intellectum, uel ſeparabile, quia diuerſum eſt a ſubiecto, nec ex ipſius ſubſtantia: Sic enim forma ſe habet cũ materia. Quo in loco quærat forſitã aliquis de formis, quę in corporibus diuinis habẽtur, hæ nanq; hæc in materia ſunt, nec interitui obnoxiæ & cogitatione a corpore ipſis ſubiecto ſeparabiles. Nam licet formæ ipſorum mobiles primo ſubſtantiæ intellectui ſubiiciantur, ut quæ indiuiduæ ſubſtantiæ ſint, & extremę & nulli ſubiecto inhęrentes, tamen ſubſtantiæ ſecundę alio in loco ab ipſo dictę non uidentur in his ſubſtantię intellectibus connumerari. Sed illud: ( Et id quod hoc aliquid ac ſeparabile eſt ) accipi poteſt, ut dictum de formis, quæ habentur in ſubſtantia: ut ſeparabile dictum ſit pro illo: (in ſeparabili ) Sola enim ſubſtantia inter entia ſeparabilis eſt, & per ſe, prorſus ut hic non de omni ſubſtantię notionibus agatur, ſed de intellectibus ſubſtantię proprie intellectæ: quæ eſt uel ultimum ſubiectum, hoc eſt ea materia, uel forma quæ habetur in ipſa. huiuſmodi enim eſt, quod ait: ( id quod hoc aliquid ac ſeparabile eſt. ) Nam quod ſeparabili cauſa eſt, ut ſit hoc aliquid, ideſt ſubſtantia eſt, quæ per formam intelligitur.

Eadem alia per accidens dicuntur, alia per ſe. Per accidens, ut album & muſicum, propterea quod utrunque eidem accidit, & homo & muſicum, ex eo ſane quia alterum alteri accidit. Muſicum item & homo, quia muſicum homini accidit, hoc autem idem quod utrunq;, & horum utrunque. idem quod illud dicitur, nam & muſicum idem quod homo muſicus, & hoc idem quod illa dicitur. Quapropter hæc omnia uniuerſaliter non dicuntur, non enim uere dicere licet, omnem hominem & muſicum idem eſſe. Vniuerſalia nanq; per ſe rebus inſunt, accidentia non per ſe, ſed in ſingularibus ſimpliciter dici ſolent. Socrates enim, ac Socrates muſicus idem eſſe uidetur, Socrates enim non de pluribus dicitur, idcirco non ut

omnis homo dicitur, ſic & Socrates dicitur omnis. Per ſe uero eadem dicuntur, perinde atq; ipſum etiam unum, nam ea quorũ materies una eſt, aut numero eadem dici ſolent, & ea ſimiliter quorum eſt ſubſtantia una. Quare patet ipſam identidem unitatem eſſendi quandam eſſe aut plurium, aut cum quiſpiam uno uti pluribus utitur, ueluti cum quippiam idem quod ipſum eſſe dicit, nam tunc uti duobus utitur ipſo. Diuerſa dicuntur ea, quorum aut ſpecies ſunt plures, aut materies, aut ſubſtantiæ ratio, atque omnino diuerſum ipſum oppoſito modo eidem dicitur. Differentia uero dicuntur ea, quæ diuerſa ſunt, & ſi aliquo modo eadem ſunt, modo non ſint eadem numero, ſed aut genere, aut ſpecie, aut ſimilitudine rationis. Inſuper ea quorum genus diuerſum eſt, & ipſa contraria, atque ea quæ diuerſitatem in ſubſtantia habent.

( Eadem alia per accidens dicuntur, alia per ſe.) Eadem quoque diuidit in eadem per ivx
accidens, & eadem per ſe. Docetq; aliud alii idem per accidens eſſe tripliciter, tot ſcilicet modis, quot unum & ens per accidens partitus eſt: uel enim eiuſdem accidentia eadem inter ſe ſunt, uel accidens idem quod ſubiectum, aut uiciſsim ſubiectum idem quod accidens: ut in præternaturalibus prædicationibus. Nam cum muſicum hominem eſſe dicimus, muſicum, quod licet ſit accidens, ſubiectum facimus in propoſitione, idem eſſe dicimus atq; hominem, quem de ipſo prædicamus: cum ſubiectum eius ſit, & pro accidenti habeat, id de quo prædicatur. Poſtq̃ uero dixit prædicationem præternaturalem per accidens adiũgit: ( hoc autem idẽ quod utrunq; & horum utrũq; idẽ quod illud. ) quod ipſe protinus expoſuit: hoc enim ait, ideſt, totum muſicus homo, idem eſt, atque utrunq;, ideſt atq; homo, & muſicum ſeparatim ſumpta. Similiter ediuerſo utrunq; eorum quæ in hoc toto continẽtur ſeparatim acceptum, idẽ eſt per accidens, atq; ipſum totum muſicus homo, quarum orationum diſcrimen in eo eſt, quod iam principium compoſitionis ab altero eorum, quæ in toto continentur iam ab ipſo toto capitur. Per accidens enim eadem inter ſe dicuntur: quapropter inquit hæc, ideſt quæ eadẽ per accidens ſunt, non omnia in uniuerſum eadem eſſe dicuntur, hoc enim ſignificat cum ait: ( quapropter hæc omnia uniuerſaliter non dicuntur. ) quaſi dicat: quare quæ per accidẽs eadem eſſe dicuntur, non omnia in uniuerſum eadẽ dicuntur. Etenim nullum accidens idem eſt in uniuerſum quod quidpiam eorum, quæ de ipſo prædicantur. Neque enim omne muſicum idem eſt, quod omne album, etiam ſi muſicum hoc quod album ſit, cum ambo per accidens eidem adſunt, ſed cuidam idem eſſe dicitur. Nam quæ eidem adſunt, eadem ſunt: neq; muſicum hoc eſt, quod omnis homo: & ſi muſicum hoc ſit quod homo, cum homo muſicus eſt: neq; homo & omne muſicum, licet homo idem eſſe dicatur, atque muſicum aliquod. cuius rationem per ratiocinationem oſtendit: ( uniuerſalia enim ait per ſe rebus inſunt, accidentia non per ſe. ) Per ſe igitur non dicuntur de uniuerſalibus, ſed de particularibus. itaq; determinatione opus eſt. Sed in ſingularibus inquit ſimpliciter eadem dici ſolent accidens & id cui accidit, ideſt ſine determinantione. Singularia enim nullam omnino determinationem capiunt. Nam idem dicitur Socrates & Socrates muſicus, abſq; determina-

tione, propterea quod ſingularia de pluribus non prædicantur. neque enim dicitur omnis Socrates, uel aliquis Socrates, ut omnis homo & aliquis homo, quoniam homo eſt uniuerſale, & uniuerſalia determinationis ſunt capacia. Quæ porro per ſe eadem inter ipſa eſſe dicuntur, tot modis dici ait, quot unum per ſe. Sed cum multos unius per ſe intellectus explicuerit, hoc tamen in loco non omnes commemorat, uel quia his unius per ſe intellectibus, de quibus hic mentionem facit, idem per ſe ſimiliter dici ait, uel quaſi cæteræ unius per ſe notiones in hos modos redigi poſsint. Ea igitur per ſe eadem dici tradit, quorum materia una eſt ſpecie, uel numero, ideſt, quorum ſubiectum eſt unum numero: ſi quod accipitur quidpiam unum eſt numero. Sic enim unus aliquis ſibi ipſe eſt idem. Eorum quoque quæ diuerſis nominibus appellantur, eteronyma græce uocata una eſſe materia dici poteſt: aſcenſus enim & deſcenſus ſubiectum unum eſt numero, & hac ratione eadem ſunt. quamquam ipſe de uno ſecundum numerum materiam unam ſecundum numerum dixit. Nam quorum materia una eſt numero hæc eadem ſibi ſunt: ipſum enim ſibi eſt idem. In quam ſententiam ſe fuiſſe loquutum declarat, dicens: (cum quiſpiam uno uti pluribus utitur.) Specie uero unum aſt ſubiectum uel materia eorum, quibus ſubiectum eiuſdem eſt ſpeciei, & ſi non numero, ut ſi æs aut lapis multis ſtatuis ſubiiciatur, ſtatuæ illæ ſubiectum habeant idem ſpecie. Item quæcunque ſpecie diſcrepãtia ſubiectum extremum unum habent: ut omnia liquabilia eadem ſunt inter ſe & unum. quoniam corpus ex quo primo ſubiecto omnia efficiuntur eſt unum ſpecie. (Et ea ſimiliter quorum eſt una ſubſtantia.) ſubſtantiam appellat ſpeciem, ſeu formam, in quæ referuntur, quæ eiuſdem ſpeciei ſunt, & quæ eiuſdem generis, tum etiam quæ inter ſe proportionem habent, eſt enim Societas quædam formæ & rationis. Hæc autẽ definit dicens, identitatem eſſe complurium unitatem. Demonſtratum eſt autem, eadem partim ſecundũ eſſe ac ſubſtantiam eadem eſſe, partim ſecundum accidens. Nam ſecundum ſubſtantiam eadem ſunt, quorum materia eſt una, & quorum una eſt ſubſtantia & forma. Sed quoniam aliquid ipſum ſibi eſt idem adięcit: (Aut cum quiſpiam uno uti pluribus utitur.) qui enim aliquid ſibi idem eſſe ait, is uno utitur, quaſi duo ſint. Diuerſa oppoſito modo atque eadem dici ait. Nam quorum plures ſunt ſpecies, ea diuerſa ſunt, ut equus & homo. Ea quoque diuerſa dici poſſunt, quæ licet ſint ex eadem materia, non tamen eaſdem formas habent: ut ſi qua lignea ſint, quæ non ſimiles habeant formas. Item quorum materia diuerſa eſt, quæ ſi numero ſit diuerſa, ipſa quoque numero diuerſa ſunt, ſi ſpecie, ſpecie. quin & ea inter ſe diuerſa dici poſſunt, quę cum ſimili forma ſint, ex uaria tamen materia conſtant, ut poculum aureum, & poculum argenteum, uel ſtatua marmorea, & ęnea ſtatua. Prętereа diuerſa ſunt, quorum ratio ſubſtantiam explicans eſt diuerſa, ut heteronyma. & omnino diuerſa ſunt, quę ſignificatis eiuſdem opponuntur. Cęterum ſi quorum materia una numero eſt, hęc eadem nuncupantur, profecto heteronyma eadẽ fuerint, ut pote quę materiam unam numero habeant. An cum dixit: (diuerſa dicuntur ea, quorum aut ſpecies ſunt plures aut materies.) utrunque de materia dixit? Nam cum eadem ſint, quorum materia eſt una uel ſpecie uel numero, diuerſa erunt, quorum materię uel ſpecie uel numero plures ſunt. Specie, ut ſi huius materia ſit aurea, illius argentea, numero autem, ſi materia utriuſque ſit eiuſdem ſpeciei, ſed abiuncta, uel ſpecies dicit ſpecies materiæ, quæ ſi ad hunc modum diſtinguantur, tunc ratio ſubſtantiæ de forma dicetur. Nam quorum formæ plures ſunt & diſcrepantes, ea diuerſa ſunt. (Atque omnino inquit diuerſum ipſum oppoſito modo eidem dicitur.) nam cuiuſque identitatis mo

do, ſuum diuerſitatis modum per oppoſitionem reddi conuenit, ut ipſe fecit. Differentia uero uno modo dici ait, quæ non ſolum inter ſe ſunt diuerſa, ſed quæ cum per quidpiam unum eadem ſint, habent tamen inter ſe diuerſitatem. Sed poſt: ( idem aliquid entia ) adiecit ( & non ſolum numero ) quod perinde eſt, ac ſi diceret, modo non ſint eadem numero. Nam quæ ad hunc modum ſunt eadem, differre minime queunt: quoniam quæ inter ſe differunt idem habeant oportet, non numero, nam quæ ſic eadem ſunt, non differunt inter ſe, ſed ſpecie uel genere, uel proportione. quandoquidem quæ eadem ſpecie ſunt, numero ſunt differentia, & quæ genere ſunt eadem inter ſe differre poſſunt. Nam ſi hæc genere ſolum eadem ſint, numero, & ſpecie poſſunt diſcrepare. Similiter quæ proportione ſunt eadem numero, ſpecie ac genere inter ſe poſſunt diſsidere. Aſpaſius tamen uerba illa: ( differentia uero dicuntur quæcunque diuerſa ſunt idem aliquid entia & non ſolum numero, ſed ſpecie, aut genere, aut proportione. ) In hunc ſenſum exponit, oportere differentia, non ſolum eſſe diuerſa numero, ſed etiam eadem inter ſe ſecundum qudipiam, ut ſint non ſolum diuerſa, ſed etiam differentia. Etenim quæ numero diuerſa ſunt, non prorſus ſunt differentia, niſi eadem ſecundum prædictorum aliquid ſint. Secundo modo ea differentia eſſe intelligi ait, quorum genera ſunt diuerſa, hæc autem ſunt, quę omnino ſunt inter ſe diuerſa, ut animal & calor. Tertio modo, quæ ſunt contraria. hæc porro ſunt, quę uni eidem generi ſubiecta plurimum diſtant inter ſe. Neq; uero ſecundum hunc intellectum prima ſimpliciter differentia dicerentur. Illic enim dicebatur, quę in eodem genere ſunt non eiuſdem ſpeciei. Ac quę differunt ut contraria plurimum diſtare adiecit. Præterea differentia eſſe dicit, quæ in ſubſtantia diuerſitatem habent, uel hoc quoque ad contraria referens, uel diuerſitatem appellans contrarietatem. Nam differentia quoque ſunt, quæ licet inter ſe non ſint contraria, in ſua tamen ſubſtantia mutuam quandam contrarietatem habent. Ad hunc modum terra differt ab aqua: in ſubſtãtia enim terrę ſiccum eſt, in aquę humidum. Poteſt & ea differentia dicere, quę cum ſubiecto ſint eadẽ, tamem ſm ſubſtãtiam ac definitionem diuerſitatẽ habẽt, qualia ſunt heteronyma. Poteſt etiã diuerſitatẽ in ſubſtãtia & oppoſitionẽ habere numus adulterinus & numus uerus, & uiciſsim humanũ cadauer & hõ, ut docuit in libro de enunciatione.

Similia dicũtur ea quæ ſunt eodẽ affecta, & ea quæ ſunt pluribus eiſdem q̃ diuerſis affecta, & quorum qualitas una eſt, & id inſuper quod ex hiſce contrariis habet plura, aut præcipua, quibus alterari poteſt, hoc pacto ſimile dicitur, his oppoſito modo ſimilia dici ſolent. Oppoſita dicuntur contradictoria, cõtraria, relatiua, & priuatio atq; habitus, & ea ex quibus & in quæ ultima generationes corruptioneſq; proficiſcũtur, & quæ ſimul adeſſe ſuſceptiuo utrorũq; non poteſt, ea opponi dicũtur, aut ipſa, aut ea ex quibus ſunt ipſa, fuſcum enim & album ſimul eidem nõ ſunt. Quapropter & ea ex quibus ſunt ipſa media, bis opponũtur.

( Similia dicuntur ea, quæ ſunt eodem affecta. ) ideſt, quæ omnino inter ſe ſimilia xvii
ſunt ſecundum ſpeciem, & formam. Has enim appellat affectiones, ut Dioſcuri appellati Zethus & Amphion, & maxima ex parte gemini, & hæc potiſsimum ſimilia ſunt. Secundo modo ſimilia dicuntur, quæ pluribus eiſdem, q̃ diuerſis ſunt affecta. nam ob exceſſum ſimilia dicuntur. Talia enim maxima ex parte plures affectiones

eaſdem habent, q̃ eæ ſunt, quibus inter ſe differunt: quo modo germanus germa-
no ſimilis eſt, & indus modo: ad hunc quoq; modum ſimiles ſunt, qui genitores ſuos
imitantur. Tertius ſimilium intellectus eſt eorũ, quorũ eſt una qualitas, ut calida: ſe-
cundũ calorem ſimilia ſic eſſe intelligũtur, & ſi cætera diſsimilia ſint: uel quæ pariter
quapiam qualitate participãt, uel certe in eadẽ qualitate ſunt, & ſi eã non pariter obti-
neant. Sed aliud magis, aliud minus, ut nõ æque calida. Quartus ſimilium intellectus
eſt, cum aliqua plurimas eaſdẽ qualitates habent ex iis quibus alterari & mutari ſunt
apta. ut uinum coloris ac ſaporis, odoriſq; diſcriminibus alterari aptum eſt. cum igi
tur aliqua uina maiori ex parte obtinent eaſdem qualitates quibus mutari & alterari
poſſunt, uel ipſarum præcipuas ſimilia uina nuncupantur. ſunt autem qualitates qui-
bus uinum comendatur, ſapor, & oloris ſuauitas magis q̃ color, neq; hoc tamen intel
lectu ſimilia ſunt, quæ ſecundo modo ſimilia eſſe dicebamus. quoniam hic additur:
(quibus alterari poteſt.) nam horum plures, non ſunt ſimpliciter plures. Sed: (his in-
quit, oppoſito modo diſsimilia dici ſolẽt.) diſsimilia enim ſunt, quæ forma differunt,
& quæ huiuſmodi affectiones minore ex parte habent: & quæ diuerſis qualitatibus
affectæ ſunt, & quæ plures uel principales qualitates differentes habent ex earum nu-
mero, per quas alteratio contigit. Deinde oppoſita quot modis opponantur exponit,
& ad communem oppoſitorum quadripartitam diuiſionem quæ quidem eſt, contra-
ria, priuatio & habitus, correlatiua, affirmatio & negatio adiicit ea ex quibus ortus &
interitus exiſtunt: quæ quidẽ eſſe uidentur ens & non ens. eſt enim ortus ex non ente
in ens mutatio. Interitus uero ex ente in non ens. Neq; uero ens eſt affirmatio, & non
ens negatio, cum nomine alterum definitum ſit, alterum indefinitum: neq; ens & nõ
ens contraria ſunt, nec relatiua, neq; alterum habitus, alterum priuatio. uel potius ma
teriam & formã dicit ac potentiã & actum, ex quibus ortus fiunt & interitus. Eſt enim
generatio cũ ex eo quod eſt potẽtia & ex materia efficitur quod actu eſt & forma, inte
ritus uero cũ ex eo, quod actu eſt ipſaq; forma in id quod eſt potentia, & in materiam
tranſitur. neq; enim materia priuatio eſt, nec contraria formæ, quanq̃ priuatio materiæ
accidat. ſed & ipſam generationẽ & interitum oppoſita uocare poteſt: uel hæc, ut con
traria opponuntur. (Et quæ ſimul inquit adeſſe ſuſceptiuo utrorumq; non poſſunt,
ea opponi dicuntur, aut ipſa aut ea, ex quibus ſunt ipſa.) quoniam contrariorum me-
dia non poſſunt eidem adeſſe, nec dicuntur contraria, idcirco dixit: (uel ipſa) ſi ut
contraria ſint: (aut ea ex quibus ſunt) media enim idcirco eidẽ ſimul adeſſe nequeunt
cui alterum immiſtorum adeſt, quoniam ea ex quibus conſtant oppoſita ſunt. Poteſt
& illud: (aut ipſa, aut ea ex quibus ſunt ipſa.) dictum eſſe pro hoc, & ipſa & ea ex qui
bus ipſa conſtant. Sed & uerba illa in hũc ſenſum accipi poſſunt, uel ipſa quæ eidem
utriuſq; capaci ſimul adeſſe nequeunt, inter ſeſe opponuntur, uel iis, ex quibus con-
ſtant, ſiquidem album & nigrum ipſa inter ſe opponuntur. quia contraria ſunt, &
quod ex ambobus cõſtat opponitur utriq;, quoniam neq; ipſa illorum cuipiam ſimul
adeſſe queunt. uel ſatius eſt ea uerba in primam expoſitionem accipere. Nam di-
ctio illud ſignificat, nec id dicit, quaſi hoc non conueniat omnibus oppoſitis, ſed quo-
niam aliis quoq; ab eis, quæ propie dicuntur opponi. Nam ſecundum hunc intelle-
ctum media quoque iis opponuntur, ex quibus conſtant. Et ſic illud: (& quæ ſimul
adeſſe nequeunt.) æquiualebit huic & in uniuerſum quæ ſimul adeſſe nequeunt.
Nam quod non plene dictum eſt: (unde ex quibus ſunt opponuntur.) perinde
eſt ac ſi dixiſſet, nam media iis opponũtur ex quibus conſtant. Deinceps diſputat de
contrariis aitq;.

Contraria dicuntur ea, quę differentia genere ſimul eidem ineſſe non poſſunt, & ea quæ inter ſeſe plurimum eorum omnium differunt, quæ ſub eodem genere collocantur, & item ea quæ inter ſeſe plurimum eorum omnium differunt, quæ in eodem ſuſceptiuo ſuſcipi poſſunt, & ea etiam quę inter ſeſe plurimum eorum omnium differunt, quæ ſub eandem potentiam cadunt, & ea inſuper quæ maxime, aut ſimpliciter, aut genere, aut ſpecie differunt. Cætera uero dicuntur contraria, tum quia talia habēt, tum quia ſunt talium ſuſceptiua, tum quia aut talibus afficere, aut affici poſſunt, aut afficiunt, aut afficiuntur, aut ſubiectiones ſunt talium, aut acceptiones, aut habitus, aut priuationes. Cum autē ipſum unum, & id quod eſt multis modis dicantur, & cætera quæ per ipſa dicuntur ſequantur neceſſe eſt. Quare & idē, & diuerſum, atq; contrariū, ita ſeſe habent, ut aliud ſit atq; aliud in uno quoq; prædicamēto. Diuerſa uero ſpecie dicuntur, & quæ ſub eodem genere collocata, non ita ſeſe habent ut alterū ſub altero collocetur, & quæ ſub eodem genere collocata differentiā habent, & quæ contrarietatem in ſubſtantia habent.

( Contraria dicuntur ea quæ differentia genere ſimul eidem ineſſe non poſſunt. ) xviii
ideſt, quæ genere diſcrepantia inter ſe eidem adeſſe nequeunt, cuiuſmodi ſunt genera diuerſa nec alterum alteri ſuppoſita, ut pedeſtre animal, & animal uolatile, uel agere & pati. Item uirtus & uicium ad hunc modum opponuntur: Nam ipſa genera ſunt, licet communi generi ſubiiciantur, & omnino genera contraria, ut bonum & malum. Nam bonum & malum contraria genera ſunt, ut ipſe teſtatur in prædicamentis, & in quarto Topicorum: & Theophraſtus in primo Topicorum, quæ nequeunt ſimul cuipiam eorum adeſſe, quæ ipſis ſubiiciuntur. cuiuſmodi etiam ſunt, quæ motui ſubiacent & ſtatui. Item contraria ſunt: ( Ea quæ inter ſe plurimum eorum differunt, quæ ſub eodem genere collocantur ) & ad hunc modum contraria ſolent definiri. Sic album & nigrum contraria ſunt, dulce item & amarum. Alio modo contraria dici ait: ( quæ inter ſe plurimum eorum differunt, quæ in eodem ſuſceptiuo ſuſcipi poſſunt. ) & ſic rurſus, album & nigrum ſunt contraria. Nam eorum, quæ in corpore fieri apta ſunt hæc plurimum diſtant. Cæterum, uel hic intellectus diuerſus eſt ab eorum notione, quæ in eodem genere plurimum diſtant, propterea quod non omnia contraria in eodem ſubiecto effici apta ſunt, neque enim rationabile & irrationabile in eodem ſubiecto uerſantur, uel expoſitio diuerſa docet eiuſdem diuerſas rationes, quæ reddi poſſunt dicere. Aliter contraria dici ait: ( Ea quæ inter ſeſe plurimum eorum differunt, quæ ſub eādem potentiam cadunt. ) quo in loco potentiam appellat diſciplinam, quæ ſimiliter in oppoſita diſcurrit. qualis eſt oratoria uel dialectica facultas. Rhetorica enim in oppoſitis uerſatur, in laude & uituperatione: accuſatione & defenſione: ſuaſione, & diſſuaſione. Dialectica uero in falſo atque uero, utrunque enim concludere ſolet: aut potentiam uocat habitum naturalem, cui contraria ſubiiciuntur, ut auditrici facultati, facultas & difficultas audiendi, acuta atque obtuſa uiſio potentiæ uidendi. Aut potentiam naturalem dicit, quæ motus eſt principium, qua plurimum diſtabunt, quæ natura deſcendunt ab iis, quæ natura efferuntur. uel potentiam appellat omnem ſcientiam & artem: quoniam

ſcientiæ potentiæ ſunt & habitus. contrariorum autem ſcientiæ eædem ſunt, ut bona ualetudo, & morbus contraria ſunt, quoniam cum ſub medicinam cadant, plurimum diſtant inter ſe, ſic bona malaq; habitudo, quæ ſub gymnaſticam cadunt. Alio modo contraria dici ait:( quæ maxime aut ſimpliciter, aut genere, aut ſpecie differūt) Sed hic modus omnes cōtrariorum modos, de quibus mentio facta eſt, complectitur. Præterea oppoſita per contradictionem, & per habitum & priuationem, hæc enim cuncta maximum inter ſe diſcrimen habent, ſecundum hunc contrariorum intellectum ſæpe affirmatio negationi contraria eſſe dicitur, & priuationi habitus. Sed illorum uerborum:( quæ maxime aut ſimpliciter aut genere, aut ſpecie differunt.) Senſus eſt, quorū differentia ſimpliciter maxima eſt, contraria ſunt, ut ſi ens & non ens dicas, uel plenum, & inane, uel ſecundum genus quodpiam, aut ſpeciem determinatā. ut quæ plurimum in animalibus diſtant, ex gratia rationis particeps & eius expers, pedatum & depes, aut in colorum genere, album & nigrum. atq; hæc quidem exempla ſunt eorum, quæ genere plurimum differunt, ſpecie uero, ut quæ in hominibus maxime diſtant: exempli cauſa, ſcire & neſcire, cognoſcere & ignorare, uel uirtute præditum & uicioſum eſſe, quod ſi habitus ſpecies opinionis eſſet, in eadem ſpecie uirtus & uicium contraria eſſent: cum utrunq; habitus ſit. hæc enim plurimum hoc in genere differunt, uel in hac ſpecie contraria quoq; dicuntur, quæ ſimpliciter plurimum differunt, ſed ubi contraria quæ ſint, & quot modis dicātur explicuit, cætera quæ contrariis participant, ſecundum hæc ipſa contraria dici ait, uel enim contraria dicuntur, quod aliqua prædictorum habeant, ut ignis, & nix contraria eſſe dicuntur, quoniam hæc frigus habet, ille calorem, non quod in eodem genere plurimum inter ſe diſtent, uel quia ſunt contrariorum excipientia, ut ſi quis rationis particeps & rationis expers, propterea contraria eſſe dicat, quod alterum ſcientiam, alterum huius oppoſitū excipiat, quomodo contraria dici poſſunt, potentia quæ uirtutem & ea quæ uicium excipit, uel potentia per quam materia grauitatem capit, & per quam eadem leuitatem admittit, ut ipſe in quarto libro de cœlo meminit. Alia contraria dicuntur quia contrariorum ſunt efficientia, ut quod calefaciendi ei quod refrigerandi uim habet contrarium eſt: alia uiciſſim quod contraria perpeti poſſint, ut quod frigeſcere poteſt ei quod refrigerari. quædam, q̄m alterum efficiendi uim habet, alterum patiendi, ut quod calefacere poteſt ei quod calefieri,, uel calefacientia refrigerantibus, aut caleſcentia frigeſcentibus. ( aut abiectiones inquit, ſunt talium, aut acceptiones. ) ut quod efficitur calidum ei quod frigidum, quod calorem abiicit, ei quod frigus: ( Habitus aut priuationes.) ut quod calorem habet, & quod tunc habere poteſt, nō tamen habet: aut uiſus & cæcitas. Ex dictis his haud dubie patet ea dici ſecundum genus, & ſecundum ſpeciem contraria, quorum differentia maxima eſt, uel ſecundū genus uel ſecundū ſpeciem: iuxta exempla ſecundo loco a nobis poſita. Contraria quoq; dicuntur ſecundū cōtrariorum abiectiones: exempli cauſa quod ſanitatem expellit, ei quod morbum. Quin & ſecūdū eiuſdem abiectionem & admiſsionem contraria dicuntur, quod ualetudinem recipit contrarium eſt ei, quod eandem abiicit. Item ſecundum habitus contrariorum nonnulla dicuntur contraria: ut recte ualens, morbo laboranti: ſecundum priuationes pari ratione. Nam quod ualetudine priuatum eſt contrariū eſt ei quod morbo uacat, & uiciſsim habens ſanitatem, ſanitate carenti. ( Cum autem inquit ipſum unum, & id quod multis modis dicantur.) Decem ſcilicet modis, totidem dicuntur: ( quæ per ipſa dicuntur) ideſt quæ dicuntur ſecundum eorum quodq;, & ſunt in ſingulis. Ea uero ſunt idem, diuerſum, cōtrarium, ſimile, & cætera omnia entis generum communia. In ſubſtantia enim idem habetur, & diuerſum ſimileq; atq; con

trarium. Item in qualitate & quantitate cæteriſq; ſingulis generibus. Itaq; decem modis horum quodq; dicetur: quoniam in ſubſtantia quoq; contrarietas eſt, propterea quæ contraria obtinent, patiuntur, efficiunt, abiiciunt, uel expellunt inter ſe contraria dicũtur. Itaq; per ſingula prædicamenta erit partitio eiuſdem, & alterius, ſimilis & contrarii. huius enim gratia cæterorum meminit, quo rurſus intelligitur horum diſputationem ad primũ philoſophũ pertinere. Deinceps quot modis ſpecie diuerſa dicãtur exponit: Nam ſupra cum mentionem contrariorum faceret ex eorum numero eſſe dixit quæ ſpecie ſunt differentia: quot igitur hæc modis dicantur declarat, aitq;: (Diuerſa uero ſpecie dicuntur, & quæ ſub eodem genere collocata non ita ſeſe habent, ut alterum ſub altero collocetur.) ideſt, quæ ex eodem genere in diuerſum diuiſa ſunt. Secundus intellectus ſpecie differentium eſt eorum, quæ cum eodem genere ſint, quandam inter ſe differentiam habent: quo modo diuerſæ inter ſe dicuntur ſpecies ſubalternæ: nam & hæ diſcrimen habent inter ſe. Item diuerſa eſſe ait. quæ in ſua ſubſtãtia & definitione cõtrarietatem habẽt: quomodo aqua ab igne diuerſa eſſe dici poteſt: utpote in quoꝝ ſubſtantia cõtrarietas inſit, cum hic ſubſtantiã habeat calentẽ & ſiccam, illa frigentem & humidã, quoꝝ genus eſt naturale, corpus, uel elementũ. Quia enim ſpecie diuerſa unicuipiã generi ſubiiciãtur, idcirco ait.

Et ipſa contraria diuerſa ſunt ſpecie, aut omnia, aut ea quæ primo dicuntur, diuerſa ſpecie ſunt & ea, quorũ in generis ultima ſpecie diuerſæ ſunt rationes, ut homo & equus, quæ genere quidem ſunt indiuidua, at rationes habent diuerſas, & quæ in eadem ſubſtantia ſunt, & differentiam habent, eadem uero ſunt eadem ſpecie, quæ his oppoſito modo dicuntur.

Priora poſterioraue quædam ex eo dicuntur, quia quippiam primum in uno quoq; genere atq; principium eſt. Id enim eſt prius, quod eſt propinquius cuidam primo, aut ſimpliciter naturaue, aut ad aliquid, aut loco, aut ab aliquibus iam definito. Alia nanq; loco priora poſterioraq; dicuntur, priora quidem, quia ꝓpinquiora ſunt cuipiam, loco, aut natura, aut ipſi medio uel extremo, aut ad quoduis definitio. Poſteriora uero, quia longius diſtant, alia tempore, partim enim ex eo priora dicuntur, quia remotiora ſunt a temporis puncto preſente, ut in hiſçe quæ fuerunt exacta, Troianum enim bellũ Perſico bello prius ex eo dicitur eſſe, quia a præſenti puncto longius diſtat, partim enim ex eo quia ſunt inſtanti pũcto propinquiora, ut in futuris, priores enim propterea ludi Iouis, ludis Apollinis eſſe dicũtur, quod puncto ſunt propinquiores inſtanti, ubi utimur ipſo temporis præſente pũcto, perinde ut principio atq; primo, alia motu, quod enim propinquius eſt ei, quod primo mouit, id prius eſt quo pacto puer prior eſt uiro, atq; & hoc principium quoddam eſt abſolute, alia potentia, quod enim potẽtia antecellit, quodq; protinus eſt, id prius dicitur eſſe, tale autẽ eſt id electioni cuius alterum ipſumq; poſterius obtemperet, ſequaturq; neceſſe eſt, atq; adeo ut illo mouente moueatur, & non mouente non moueatur, electionẽ autem uoluntatemq; principium

eſſe conſtat, alia ordine, hæc autem ea ſunt plane quæ ad unū definitum quippiam ratione aliqua diſtant, ut in ſaltatione ſecūdus tertio prior eſt, & in fidibus penultima ultimam antecedit, ibi enim iſte qui caput chori obtinet, hic media principium eſt.

xix ( Et ipſa contraria diuerſa ſunt ſpecie, aut omnia, aut ea quæ primo dicuntur.) Sunt autem primo contraria, uel quæ in eodem genere plurimum inter ipſa diſtant: ut contraria definiri ſolent. Aut prima dicit, quæ proprie contraria ſunt, nō quod contrariis participent, aut contraria excipiant, ſed ꝙ contraria efficiant uel patiantur, aut quæ alio modo contraria dicuntur ex iis, quos paulo ante commemorauimus, nam & ipſa contraria nuncupantur. Neq; enim oportet, ut ſpecie diuerſa ſint, quæ contraria quæpiam excipiunt, qm̄ ſm idem ſunt contrariorum excipientia. Item diuerſa ſpecie eſſe ait ſpecies indiuiduas, quæ cum eodem genere contineantur, rationes definitionesq; diuerſas habēt: ut equus & bos. Nam ſpecies indiuiduæ ultimæ ſunt. Præterea ſpecie diuerſa eſſe ait: (quæ in eadem ſubſtantia ſunt) ideſt in eadem definitione atq; rōne. (& differentiam quandam inter ſe habent) ut indiuidua quæ in eadem ſpecie continentur: ut Simon & Socrates, quoniam cuiq; ſua forma diuerſa eſt. Quanq̄ cum ait quæ in eadem ſubſtantia differētiam habent, corpora dicere poteſt, quæ in ſubſtantia non habent mutuam oppoſitionem: quemadmodum habent ignis & aqua. quādam tamen differētiam habēt, & ad hunc modum, terra & aqua diuerſa fuerint, haud enim terra perinde ab aqua differt, atq; ab aere. quoniā ab aere differt per contrarietatem, neq; aqua perinde ab aere atq; ab igne: ac de his quidem ſupra diſputauit. Eadem uero ſpecie diuerſo his modo dici ait, quibus ſpecie diuerſorum intellectibus ſigillatim ſumptis in promptu eſt ſpecie eadem accipere. Et ad hūc modum aliqua erunt ſecundum aliquid ſpecie diuerſa, ſecundū aliquid eadem, ut genera, quorum alterum alteri ſubiicitur ſunt eadem, & non eadem ſpecie, eadem ſcilicet, qm̄ diuerſa ſpecie ſunt quæ ex eodem genere non ſubiiciūtur alterum alteri. Itaq; erunt ob hoc eadem, quia ſubiiciuntur inter ſe. Rurſus erunt diuerſa, qm̄ etiam ſecundū hunc intellectum quædam erant ſpecie diuerſa. Nam diuerſa eſſe dicebamus, quę cum ſint in eodem genere, diſcrimen quoddam habent. qualia ſunt ſubalterna. Quædam igitur erunt eadem ſpecie, qm̄ ſubalterna ſunt, alia, quia cum ſint in eodem genere, differentiam non habent: ut homo & homo. Et quæ in ſubſtantia contrarietatem non habent, ut ignis & aer. Siquidem horum formæ non ſunt omnino contrarię. Si enim ab aqua ignis propterea diuerſus eſt, quoniam oppoſitionem habet, ſequitur ut idem ſit, atque aer, cum quo non perinde pugnat, aut ſi hoc non placeat, ignisq; cum aere oppoſitionem habere dicatur, at certe ſecundū hunc intellectum ignis idem erit atq; ignis: ad quem nullam habet oppoſitionem in ſubſtantia, atq; non contraria in eadem ſpecie fuerint, ut equus & canis, nigrum & fuſcum. Item quorum rationes in ultima generis ſpecie non ſunt diuerſæ. ut homo & homo, equus & equus eadem ſpecie ſunt, & quę in eadem ſubſtantia nullum diſcrimen obtinēt: quemadmodum idem numero ipſum ſibi eſt idem: & quę multis nominibus nuncupantur, ipſa inter ſe, nec aliud quęrere oportet per ſingulas expoſitiones: hæc enim per additiones diuerſas pluriſariam eadem ſunt inter ſe. Deinceps priores & poſteriores notiones exponit, cuius partitionem in prędicamētis quoq; perſequutus eſt. Cęterum illic prius accipiebat tempore, natura, ordine, potentia, & eorum quę inter ſe conuertuntur, quod alteri eſt exiſtendi cauſa, hic autem quędam priora eſſe dicit, quia propiora ſunt alicui determinato principio, uel ſimpliciter & natura determinato, quaſi plurium principium ſit, uel principio ad aliquid, aut quod a quibuſdam putatur. Sed cum dixiſſet: ( qm̄ quidpiam primum in

uno quoq; genere atq; principium eſt ) protinus genera perſequitur, in quibus prius habetur, & principium ſic appellatum. Secundum quinq; igitur aliqua priora dicuntur. Secundum locum, tempus, motum, potẽtiam, & ordinem. ac primum de iis agit, quę loco priora ſunt. Loco enim priora ſunt, quę cuipiam principio ſunt propiora. poſteriora uero. quę ab eodem magis recedunt. cuipiam autẽ uel natura determinato quale medium eſt uniuerſi, uel extremũ & ambitus, aut certe cuiuis principio nec natura definito. Siquis a loco ubi cõſiſtit prius & poſterius ſm locum imputet, priusq; appellet quod ad locum quẽ ipſe occupat propius accedit, poſterius quod longius eſt ſemotum. Quod uero ſupra dixit: ( cuipiam principio aut ſimpliciter naturaq;, aut ad aliquid, aut ad ubi, aut ab aliquibus iam definito ) de loco poteſt ad hunc modum explicari. Natura ut ipſe dixit, ſi medium uniuerſi, aut extremũ accipiatur. Ad aliquid autem, ſi quis locus cum non ſit natura priorq̃ cæteri, uti prior tamen illis ſumatur, ut locorum, qui ad eleuſin pertinent primus eſt, urbi proximus, quoniam ipſe prior eſt cæteris, qui deinde ſequuntur. Vbi uero ſeu loco, ut ſi quis a loco, ubi eſt computet prius. ( ab aliquibus ) ut ſi quisq̃ eorum qui prius accipiunt, locum ſtatuat ad quem dicatur prius. ( Alia tempore) Dixerat de priore ſecundum locum, nũc de priore ſecundum tempus agit: quod non perinde omnino dicitur, atq; prius ſecundum locum. Illic enim prius eſt, quod propius ad cõſtitutum locum accedit. at non ſic in tempore, Sed in præteritis quod remotius eſt, in futuris quod propius. Ex iis enim quæ tranſierunt priora ſunt, quæ longius ab hoc tempore diſtant, poſteriora, quæ propius. In futuris e diuerſo priora ſunt, quæ ad punctum præſentis temporis propius accedunt, poſteriora quæ longius: utentes enim præſenti temporis momento pro temporis principio, quæ ꝓpius huic futura ſunt, ea prius fore dicimus. Præteritorum autẽ ea prius fuiſſe, quę longius ab hinc fuere. ea nanq; priora ſunt tempore, quorum exiſtentia eſt in priore momento: prius autem momentum in præterito eſt, quod eſt a præſenti momento remotius: in futuro autẽ quod ꝓpius adeſt. Itaq; nunc ſeu temporis momentum natura principium eſt motus. Sed qm̃ aliud aliudq; ſumitur, non ſemper in tempore principium uidetur natura determinari. Rurſus ea ſecundum motum priora eſſe dicũtur, quæ propius ad motorem accedunt: quomodo puer prior dicitur, q̃ uir: quod genitoris ſit propinquior. Nam hoc inquit principium quoddã eſt ſimpliciter, ideſt ſecundum naturam, prior uidelicet motor in motu naturali. Ad hunc modum motus inerrantium ſiderum primus eſt, tum motus Saturni prior q̃ cæterorum: quia propius accedit ad illum. Quia uero adiicit: ( & hoc principium quoddam eſt ſimpliciter ) ſignificare uidetur. principium quod in tempore ſumitur, ſimpliciter eſſe principium: quod quidem eſt ipſum nunc: ( Alia potentia. ) quod enim princeps eſt, & potẽtius prius eſſe dicitur: eſt autem princeps & potentius id cuius uoluntatem, ut poſterius ſequatur, ad eamq; moueatur eſt neceſſe, aut nõ moueatur, prout illi placitum fuerit. illius enim uoluntas principium motus eſt ſibi ſubiectorum. Nam in uniuerſum uoluntas in homine principium quoddam eſt. Itaque prius potentia eſt id quod præſcribit, poſterius uero quod ad illius præſcriptum mouetur. Principium autem mouentis uoluntas. Ad quam propius accedit, quod ipſam habet, q̃ quod ab hoc ipſo cietur. Alia porro ordine priora eſſe dicuntur, quæ qualia ſint, exponit: ( quæ inquit ad unum definitum quidpiam ratione aliqua diſtant. ) ea prius ordine ac poſterius habent: ut in choro qui primum ordinem tenet prior eſt eo, qui tertium prout enim a choryphæo, ideſt, a duce chori abſunt prior & poſtorior dicuntur. Ductor nanque principium eſt, & in fidibus paranete prior eſt, q̃ nete pro interuallo quo diſtant a media, quę in harmonia locum obtinet principii.

Hoc igitur modo priora dicũtur. Alio uero modo id dicitur prius, quod antecedit cognitione, ut & ſimpliciter prius, priorum autem hoc pacto alia ſunt ratione quidem uniuerſalia, ſenſu autem ſingularia ſunt priora, ratione etiam antecedens prius eſt toto, ut muſicum hominem muſico, non erit enim tota ratio ſine parte, quanq̃ non ſit ut muſicum ſit, ſi non quippiam muſicum ſit. Præterea priorum affectus priores dicuntur, ut rectitudo leuitate, nam illa lineæ, hæc ſuperficici per ſe eſt affectus. Quædam igitur hoc pacto priora poſterioraq; dicuntur, quædam uero natura ſubſtantiaue, quæcunq; eſſe ſine aliis poſſunt, & ſine quibus alia neque unt eſſe, qua diuiſione uſus eſt Plato. Cum autẽ ipſum eſſe pluribus modis dicatur, primo quidem ſubiectum eſt prius, quapropter & ipſa ſubſtãtia antecedit, Deinde alio modo ea quæ ſunt potẽtia, & quæ ſunt actu, alia nanque potentia ſunt priora, alia actu, ueluti potentia quidem prius eſt dimidia linea tota, & pars toto, & materies ſubſtantia ipſa, poſterius autẽ actu, toto nanq; diſſoluto erunt, ut conſtat actu, modo autem quodam omnia quæ priora poſterioraq; dicũtur, ut hæc ipſa dicuntur. Quædam enim per generationem ſine aliis eſſe poſſunt, quo pacto totum eſt partibus prius. Quædã per corruptionem, ut totũ ipſum pars antecedit. Similiter & cætera ſeſe habere uidentur.

(Hoc igitur modo priora dicuntur:) quinq; prædictos modos quibus prius quidq̃ dici ſolet, ad unum quidpiam commune refert: ſcilicet, quia prius ſumitur pro diſtancia, aut propinquitate ad quoddam primũ atq; principium quod in uno quoq; genere habetur. Nam & ſi locus, tempus, motus, potentia, ordo quæ accipiuntur differant inter ſe, modus tamen acceptionis eſt idem, ſed alio prætetea modo quædam cognitione priora dici ait. Nam quorum cognitio prior eſt, ea ſimpliciter & natura priora eſſe uidentur, quorum poſterior, poſteriora. At quod prius eſt cognitione, nõ ſimpliciter prius eſſe natura deinceps per diſcrimina intelligibilium oſtendit. Alia enim eſſe ait quæ ratione priora ſunt, alia quę ſenſu: uniuerſalia enim ratione priora ſunt eademq; ſimpliciter & natura: per hæc enim cognitio in diſciplinis comparatur. Senſu uero ſingularia, quoad nos priora eſſe uidentur, non ſimpliciter. Ita per hunc intellectum prioris tum uniuerſalia, tum ſenſibilia, priora fuerint. Accidens autem prius eſſe ratione ait, q̃ totum quod ex ſubiecto conſtat & accidenti. Cæterum id prius erit non cognitione quæ per rationem contingit, ſed quoniam rationis eſt pars. Nam quo ſimplicius quodque eſt, eo prius, pars autem ſimplicior eſt toto, eſtq; totum muſicus homo, pars uero muſicum. Ita licet fieri nequeat, ut muſicum ſit abſq; ſubiecto, tamen quod ſubſtãtia poſterius, id ratione prius eſt, quoniã pars eſt rationis huius homo muſicus. In affectionibus quoque priores dici ait, quæ priorum ſunt affectiones, q̃ quæ poſteriorum ſic: rectitudo prior eſt leuitate. Propterea quod rectitudo lineæ affectio per ſe eſt, leuitas ſuperficiei, linea autem prior eſt ſuperficie. Sed quoniam intellectum tacuerat, quo linea ſuperficie prior eſſe dicitur, idcirco appoſito modo quem ſecundum naturam & ſubſtantiam dicit, docet quod linea ſit prior ſuperficie. Natura enim & ſubſtãtia priora eſſe ait, quæ deſtruũt, nec deſtruũtur, ideſt, quęcunq; eſſe ſine aliis poſſunt, & ſine quibus alia eſſe nequeunt: quem intellectum a Platone prius uſurpatum eſſe ait, & ad hunc modum linea prior eſt ſuperficie, cum autem

ipſum eſſe pluribus modis dicatur, decem ſcilicet modis prius ſm̄ exiſtentiā eſſe ait, quod cæteris omnibus ſubiicitur. cuiuſmodi ſubſtātiā eſſe tradit, quæ quatenus ſimul tollit, non tñ ſimul tollitur prior cæteris eſt. Item qua ſubiicitur, quaq; cætera idcirco ſunt, quia ipſi ſubiectæ inſunt, maxime ac primū ens eſt. Alia entis atq; eſſe notione prius eſſe ait, tū quod potentia, tū qđ actu prius eſt. Sic totū & prius & poſterius ſuis partibus eſſe demōſtratur. Pars enim potētia prior eſt q̄ totū: actu uero totū q̄ pars, ut oſtēdetur. Docet aūt exemplis quō potentia & actu quidq̄ prius eſſe dicatur. Nam potentia inquit prior eſt dimidia linea, q̄ tota, & pars q̄ totum: & materia, q̄ forma totūq; compoſitū. Nam horū quodq; in toto exiſtens facultate prius eſt q̄ totū actu exiſtens. qm̄ pars ipſius eſt: qm̄ totū ex horū cōpoſitione cōſtat, & nulla pars dū pars eſt per ſe eſt actu. Cū uero partes non amplius potentia ſunt, ut cū in toto continētur. Sed actu ſumūtur, & ſeparatim, nec ut totius partes, tūc demū toto poſteriores ſunt. Ita cū potentia ſunt, habentur priora, cū actu poſteriora. qm̄ in totius diſſolutione pars quæq; efficitur, actu a toto diuulſa: in quo prius erat potētia. quare ſi ꝓprie ens eſt ens actu, totū autem eſt ens actu, totū utiq; prius fuerit proprie q̄ pars. Neq; enim pars actu prior eſt q̄ totū. ſiquidem pars ens actu efficitur ex totius ſolutione. Cuiuſmodi eſt, cū fuerit a toto diſiūcta, eadem accepta ut ens potentia, cū eſt pars, prior eſt toto, qm̄ toti ineſt. Itaq; actu totū prius eſt, potentia uero pars & id quod ineſt. (Modo autem quodam inquit omnia quæ priora poſterioraq; dicuntur, ut hæc ipſa dicuntur.) quam obrem adiecit: (quædam enim per generationē ſine aliis eſſe poſſunt, quo pacto totū eſt partibus prius, quædam per corruptionem, ut totum ipſum pars antecedit, & ſimiliter alia.) quorū uerborum hic eſt ſenſus: quæ priora & poſteriora dicūtur, ea omnia quodammodo ſecundum hūc modum potentiæ & actus dicuntur. Nam ſubſtantiarū quæ proprie generari intelliguntur, generationes quædam ſunt priores potentia, quædam actu. partes enim quæ potentia ſunt, totis ſunt priores, tota uero actu priora partibus. quæ proximis uerbis declarat. Illud autem: (Quædam enim per generationē ſine aliis eſſe poſſunt.) huiuſmodi eſt. Nam quædam priora eſſe intelligūtur, quoniā per generationem & actu ſunt: hæc enim uia per generationem patet. huiuſmodi aūt ſunt tota. quod uero priora ſint probat eo argumēto, quia ſine aliis eſſe poſſunt. Nam quæ ſunt illis quibus ſecundū prius comparantur, nondum exiſtētibus, hæc haud dubie priora ſunt, at cum totum eſt actu, partes eius actu eſſe non poſſunt: quare cum totum ſit in generatione, totum prius eſt partibus. totum enim eſt, pars non eſt. In totius uero interitu contra totum non eſt, pars eſt, quod quidem totum eſt in generatione, pars autem in interitu ſi ſecundū eſſe actu comparentur. Illud autē: (Similiter & cætera) adiecit ad hunc ſenſum, ſimiliter alia, quorum non eſt proprie generatio: neq; enim cuncta entia per generationem eſſe ſortiuntur. Nam delctarum ſolum ſubſtātiarum generatio proprie intelligitur. Eadem igitur erit ratio eorū, quæ licet ipſorū non ſit generatio, tñ tota quodāmodo ſunt, & partes habent. Perinde nanq; in his partes toto priores ſunt potentia, eædē actu poſteriores. Similiter ſeſe res habet in linea & ſuperficie & omnibus ſubſtantiæ accidentibus quanto, quali & cæteris. Sempiternorū aūt diuinorūq; corporū partes ne potētia qdē ſunt exiſtētes ī corpore, ſiquidē eę partes potētia ſunt, quæ poſſunt aliqñ actu fieri a toto ſeparatæ. illorū autē partes nequeunt a toto ſeparari, cū ipſm ſemp actu ſit, ſed accidentiū ſubſtantiæ, quanq̄ generatio ꝓprie non dicatur, eſt tñ aliqua generatio, quæ nō ſimpliciter, ſed per additamētum dicitur, in his igitur ſingulis eſt generatio, eſtq; prius quod eſt actu, poſterius quod potentia. Nam actu id prius eſt, in quod mutatio in quoq; genere fit, potentia uero id in cuius mutatione ex ipſo efficitur id in quod fit mutatio, quod quidem ſecundum priorem

mutationem erat prius potentia. Secundum quam mutationem partes q̃ totum potentia priores efficiuntur, & uiciſsim totum q̃ partes. Quia enim totum in partes diſſolui poteſt, idcirco cum actu eſt totum, potentia partes ſunt. Cum igitur ad hunc modum partes ſm potentiam comparãtur, potentia partes, q̃ totũ priores habentur, actu uero totum partibus prius, ut demõſtratum eſt. Nam quod actu quibuſpiam eſt prius, hoc eiſdem ſimpliciter prius eſt, quod uero potentia quibuſpiam prius eſt, id prius eſt illis potentia non ſimpliciter.

Potentia dicitur alia quidem principium motus, mutationiſue, quod eſt in alio, aut ut quippiam aliud eſt, qualis eſt ædificãdi facultas, quæ quidẽ potentia eſt, atq; non eſt in eo quod ædificatur atq; extruitur. At medẽdi facultas potẽtia quidẽ & ipſa eſt, eſſe tamen in eo poteſt, qui medicamina ſuſcipit atq; ſanatur, ſed non ut medicamina ſuſcipit atq; ſanatur. Alia igitur uti diximus, principium omnino mutationis, aut potentia dicitur motus, quę eſt in alio, aut ut aliud quippiam eſt. Alia uero dicitur ea, qua ab alio, aut ut eſt aliud pati quippiã dicitur. Qua enim potentia patiens ipſum quippiã patitur, ea ipſum dicimus pati poſſe, interdũ ſi quoduis pati poſsit, interdum non ſi omni quauis paſsione, ſed ſi ad melius pati poſsit. Præterea facultas benefaciendi, aut per uolũtatem electionemue potentia dicitur, interdum enim eos qui ambulauerint, aut dixerint ſolũ, ſed non bene, aut non ut uoluerint, non poſſe dicere, aut ambulare putamus ac dicimus, idem euenire uſu uidetur, & in ipſa potentia patiendi. Inſuper omnes habitus per quos ea quæ ipſos habent expertia ſunt paſsionis omnino, aut non mutabilia, aut nõ facile ad deterius ſunt mutabilia, potentiæ nimirum dicuntur, etenim franguntur quędam, & conteruntur aut flectuntur, omninoq; corrumpuntur, non ideo quia poſſunt, ſed quia non poſſunt, in aliquoue deficiũt, expertia uero nõnulla talis ſunt paſsionis, aut uix talia parumq; patiũtur, ob potẽtiam ſane & quia poſſunt, modoq; aliqua ſunt diſpoſita.

xxi (Potentia dicitur) Deinceps potentiæ intellectus exponit, potentiamq; uno modo principium motus eſſe ait, quod eſt in alio, aut ut quidpiam aliud eſt: quo in loco principium cauſam appellat. hæc autẽ eſt efficiẽs. Per quod enim efficiẽs munere fungit̃, id potentia nunpatur. Dixit autẽ: (uel mutationis) quia potẽtia nõ ſolum motus, ſed quietis etiam eſt efficiens. de qua quiete mutationis nomen recte prædicatur, nõ aũt motus, ut ipſe in proceſſu teſtabitur. Ad hunc modum artes poſſunt potentiæ nuncupari: per quas munera obeũt artifices, cuiuſmodi eſt ars effectiua, quæ quidẽ nõ eſt in eo quod mouetur, aut fit, ſed in alio, nihil enim ſe ipſm efficit. potẽtia enim domus ędificãdæ in fabro eſt, nõ in domo. cũ igitur efficiẽs ab eo diſiunctũ ſit, quod efficitur, potentiaq; in efficiẽte habeatur, utiq; neceſſe eſt, ut ipſa in alio q̃ in efficiẽda re inſit. Sed qm̃ fieri poteſt, ut ſibi quiſpiã cauſa ſit mutationis ſecundũ quid, qui principium in ſe habeat, per quod & a quo mutatio fiat, ut cũ medicus ſibi ipſe medetur, idcirco nõ ſolum dixit: (quod eſt in alio.) Sed illud adiecit: (aut ut quidpiam aliud eſt, neq; enim quatenus ægrotat, potẽtia, qua ſibi medeatur, præditus eſt. nec medicum eſſe, hoc eſt quod ægrotantẽ curari. Atq; uno quidẽ modo potẽtia ſic dici ait: Sed (omnino) adiecit

ꝑ eo, qđ eſt in uniuerſum, ut ſit ſenſus: alia igitur eſt principiū uniuerſale mutationis. uel ( omnino ) ideſt ꝓprie exponi debet. Nam ipſi potētiam efficientem principem potentiam eſſe placet, ut poſtea tū in hoc libro. tū in octauo huius operis declarabit, in quo præcipue diſputat de potentia Deinde altā potentiæ notionē explicat qua potentiā quādā habere dicunt, ut patiātur, & moueātur ab aliqbus. utraq; igit̄ prędicta potētia in habētibus ineſt. Sed efficiēdi potētia aliud qdpiā extrinſecus efficit. uis autē patiēdi, cū ab aliquo externo patiatur, in eo tñ eſt quod patiatur mutaturq;. Illud enī: (ab alio) paſsiuā potētiā ſignificat. Illud aūt: ( ut eſt aliud ) addidit ꝓpter medici ſe curātis exēplū, qui & ſi cū patiēdi, ideſt, ut alteretur cureturq; potētia qtenus ægrotat obtineat: uim habet huius mutationis efficientē, hæc tñ ei nō ſuppetit, ut ægrotāt. Sed ut quiddā aliud eſt, qua enī medicus eſt, diuerſus eſt ab ægrotāte. Nec enī ægrotāri ęgrotantē eſſe in eo poſitū eſt, qđ ſit medicus. Nā ut efficiēdi, ſic patiēdi potētia eſt, utq; patiēdi talis cauſā naturalis adſit. Sed mō quę utcūq; pati poſſunt potētiā habere dici ait, modo nō in qualibet ꝑpeſsione potētię patiēdi nomē uſurpari, ſed in iis tantū, quæ ad melius oppoſitū ſpectāt, ut quatenus aliqua in melius mutari poſſunt. Dicimus enī potentiā exēpli gratia, ad ſecundā ualetudinē, nō ad morbum. hāc enī in potētiā potius, q̄ potentiam nuncupare cōſueuimus: quod ipſum diſcrimē in efficiendi potētia reperiri declarat, ut quæ nō ſolum uis aliqd ſimpliciter efficiēdi eſſe intelligatur, ſed aliqñ quæ recte hoc efficere poteſt, uel ex ſua uolūtate, ut ſi quis recte dicat, hūc dicēdi facultate præditū eſſe dicimus: nō itē, ſi dicat ſimpliciter. Aut ſi quis inito conſilio puenerit quopiā hūc ex ꝓpria potentia feciſſe aimus, non ſi ui aliqua fuerit eodem ab aliis delatus: quam potentiæ differentiam in patiendo quoq; paulo ante explicatam nūc paucis uerbis reperit, dicens: ( idē euenire uſu uidetur, & in ipſa potētia patiēdi. ) uidere enim pōt, tū q utcunq;, tum qui acute teruit, & ſentire modo is poſſe dr̄, qui exqſite ſentit, nō qui utcūq;. Sed quærat aliqs. ſi potētia efficiēdi eſt principiū motus mutationisue, quod eſt in alio, qūo qui per potentiam ſibi inſitam ꝓcedunt, aut qui ex uoluntate quæ in ipſis adeſt dicūt, ad hāc potētiam referūtur. hi enim ꝑ motus principiū, quod in ipſis habetur moueri uidētur. Cum ars & uoluntas, quæ principia ſunt, in ipſis inſint, qui ꝑ ea mouentur. An huius potentiæ mētionem facit, quaſi diuerſa ſit a potentia efficiēdi? ut hæc potentia ſit per quam opera. quæ ab habitibus proficiſcuntur ab iis fiunt, qui habitus habent. quod uero ait: ( Idem euenire uſu uidetur, & in ipſa potentia patiēdi ) pro eo dictum eſt. perinde ut in potētia patiēdi uſu uenire ſolet. hoc enim de patientibus ſupra dixerat. Ad hæc aliam potentiæ notionem exponit, quæ ſumitur ex habitibus quibus munimur, ne facile peiora patiamur. Facilis enim peiorum perpeſsio ab imbecillitate manare uidet̄, ac uiciſsim a potētia, ut quidq̄ hæc difficulter uel nequaq̄ patiatur. Simpliciter ergo nō paſsiua ſunt diuinæ ſubſtantię, quorundam autem non paſsiua ſunt, non nulla ex iis, quæ oriuntur & occidunt: qualis ad comburendū ſalamandra, ad frangendum adamas eſſe uidetur. Atq; hi quidē ſunt intellectus, in quibus potentia ſolet uſurpari. Sed quærat aliquis cum natura potentia quædam ſit, ad quem expoſitorum modorum naturam referri conuenit. Num ſi natura principium eſt motus, eius in quo habetur, ad potentiam patiendi referri debet? ut enim docuit in libris de phyſico auditu, quæ naturam obtinent ea, ut ab alio moueātur potentiā habent. Anima uero ad potentiam efficiendi referri poteſt. eſt enim uel in alio, uel certe ut aliud eſt. Nam quod per animam mouetur, ſimile medico eſt, qui ſibi ipſe medetur. Siquidem anima per quam mouetur deambulans, diuerſa eſt a corpore quod mouetur. aut certe anima, quæ motus eſt principiū proportionem habet cum natura: qui uero per artes inſitas animæ mouentur, ii ſunt, qui per habitus ſibi inſitos operantur.

Cum autē potētia tot modis dicatur, poſsibile quoq; ac potēs, uno quidē modo dicetur, id quod motus, aut mutationis principium habet, etenim id a quo ſtatus quieſue proficiſci poteſt, poſsibile quippiā eſt in alio, aut ut aliud quippiam eſt. Alio uero modo, ſi quippiam aliud ipſius talem potentiam habeat. Alio rurſus modo, ſi potentiam habeat, ut ad quoduis ſiue ad deterius ſiue ad melius moueatur atq; mutetur, nam id quod corrumpitur, & corrumpi poſsibile eſſe uidetur, uel nō corruptionē ſubibit, ſi impoſsibile erat corrumpi. Nunc uero diſpoſitionem aliq̄ talis paſsionis, & cauſam atq; principium habet: tale igitur eſſe uidetur interdum, propterea quod aliquid habet, interdum ex eo quia aliquo caret. Quod ſi priuatio aliquo modo ſit habitus, uniuerſa poſsibilia, propterea quod habent, nimirum aliquid erunt, ſin uero non ſit æquiuoce poſsibilia erūt. Quare poſsibile q̄ppiā eſt, partim ex eo quia habitū aliquē atq; principiū habet, partim ex eo quia priuationē habet huiuſce, ſi fit ut priuatio habeatur. Alio præterea dr̄ modo, quia nō habet potentiā uel principiū in alio, ut eſt aliud quo corrūpi poteſt. Inſup hæc oīa poſsiblia dicūtur, aut quia ſolū poſſunt, aut quia bene poſſunt, hiſce potentiæ quos explicauimus modos, nam & in hiſce quæ carent anima potentia talis ineſt, uelut in inſtrumentis. Lyram enim aliā inquiunt ſonū emittere poſſe aliā nō poſſe, ſi ſolum non ſit ſonora.

xxii ( Cum autē potētia tot modis dicatur ) quatuor ſcilicet, eſt enim efficiēdi, patiendiq; poteſtas. item recte &c. & qua ualet nō paſsiua, quoniam poſsibile ſiue potens a potentia quam habet, nomen mutuatum eſt, idcirco cum de potentiarum intellectibus egiſſet, protinus de poſsibili aggreditur diſputare. Ac primo quidem modo poſsibile ſiue potens hoc dici ait: (quod motus aut mutationis habet principium.) ſtatimq; cur (uel mutationis) addiderit exponit: quia non ſolum quod mouendi, ſed etiam quod ſiſtendi quidpiam uim habet, poſsibile eſſe intelligitur, motus autem in ſtatum mutatio nuncupatur. Sed illud: (in alio, uel ut aliud quidpiam eſt) adiecit ad complendam huiuſmodi poſsibilis rationem: quod enim motus uel mutationis, quæ in alio fit, uel qua eſt aliud principium habet id poſsibile eſſe intelligitur. Cuiuſmodi eſt cauſa efficiens. adiicit autem rurſus illud: ( aut ut aliud quidpiam eſt ) propter eos qui ſibi ipſi nonnunq̄ medentur. In qua poſsibilis notione poſsibile dicitur, cui adeſt efficiendi prima potentia. Secūdo mō poſsibile id intelligi ait q̄d ab alio p̄peti poteſt: quod enī ab aliquo pati poteſt, & cuius mouendi aliquid habet potentiam hoc poſsibile eſſe dicitur, & ipſum pati ab illo eſt poſſe: eſt enim potentia quædam patiendi, quam quod habet, merito id poſsibile nuncupatur. quanquam perpaucis uerbis hunc poſsibilis modum explicauit, dicens: ( Si quidpiam aliud ipſius talem potentiam habeat.) Alio modo poſsibile eſſe ait, quod per ſibi inſitam potentiam in peius aut in melius tranſire ualet: quod poſsibile ab ea potentia deriuatur. per quam, ut dicebat recte aliquid perficitur, quam eſſe dicebamus, quæ in habitibus & doctrinis intelligitur, a quibus ipſarum actiones emanant, quibus pro exemplis potētiæ uſus eſt. Videtur autem huic potentiæ inſuper adiicere quod ſimul cum ipſa illic eſt efficiens. Nam quibus ineſt facultas, ut per ſibi inſitum principium moueantur hæc appellat poſsibilia. po-

tentiam ad peiora quoque dilatans. Praeterea hoc in loco non effectibus quibuſpiam, qui ab habitibus efficiantur, pro exemplis utitur ut tunc, ſed iis qui a potentiis patiendi procedunt. Dixit enim: ( Nam id quod corrumpitur, & corrumpi poſsibile eſſe uidetur.) Praefatus autem in uniuerſum quae aliquid pati poſſunt, ſiue in peius ſiue in melius, ea poſsibilia ſeu potentia nuncupari, diſcrimen quoddam exponit inter ea quae in melius, & ea quod in peius poſſunt, quodq; enim augeſcit, quod efficitur, & omnino quae in melius mutatur, id in haec idcirco mutatur, quoniam in ſe huiuſmodi quendam habitum obtinent: quod uero minuitur, & decreſcit, quia tali habitu priuatum eſt. Porro haec quomodo poſsibilia & facultate praedica eſſe dicantur, his uerbis oſtendit: ( quod ſi priuatio aliquo modo ſit habitus, uniuerſa poſsibilia, propterea quod habent nimirum aliquid poſsibilia erunt.) Nam priuatio quoque ipſa diſpoſitio quaedam eſſe uidetur, nec priuatio nudam meramq; abſentiam ſignificat, alioquin idem polleret atque negatio, ſed abſentiam cum diſpoſitione quandam, quo fit, ut non uidere non hoc ſit, quod caecum eſſe. Licet enim priuatio ſit abſentia eius quod aptum eſt, & cum eſt aptum, efficitur tamen diſpoſitio quaedam: eſt autem talis diſpoſitio cuiuſpiam quae ſit in aliquo ſubiecto & habitum habere idoneo. Itaque priuatio habitus quodammodo eſt, non ſimpliciter habitus, cum ſit ipſius habitus priuatio, ſed ut dixi quia diſpoſitio talis eſt ſubiecti: oportet enim ut affectio quędam ſit in ſubiecto, quae habitus eſſe uideri poſſit, quaobrem in opere de phyſico auditu priuationem formam quodam modo eſſe dixit. Si ergo priuatio habitus quidam eſt, profecto quae in prius mutantur, ea quod habitum quendam & potentiam habent mutari, uideri poſſunt: cum ſit priuatio potentia quaedã, ſiquidem eſt habitus. Itaque hoc poſsibile dicitur, quoniam principium, & potentiam obtinet, ne quid peius patiatur. Illud autem, quoniam huiuſmodi potentiae priuationem habet. Haec etiã tus fore ait, ut niſi priuatio habitus quidam ſit, aequiuoce poſsibilia dicantur, quae in melius, & quę in peius mutantur. Altera ſcilicet quod habitum habeant, altera quod eo habitu ſint priuata. Sed poſtquam dixit: ( quia priuationem habet) adiungit: ( ſi ſit, ut priuatio habeatur.) Si enim priuatio habitus quidam ſit, quod priuatum eſt priuationem habere dici poterit. Sin autem abſentia tantum, non proprie haberi priuatio dicetur. Alio modo poſsibile hoc eſſe ait quod nõ paſsiuũ, & cuius interimendi nihil neque externum potentiam habet, neque intimum, hoc enim ſignificat, quod ait ( ut eſt aliud) Nam & ſi fieri poteſt, ut quidpiam in ſe aliquid habeat, quod ſibi interitum inferat, tamẽ id habebit quaſi aliud quoddam in ſe habeat. Nihil enim ſuiipſius interimendi uim habet. ( Inſuper hęc omnia ) ideſt quę poſsibilia dicuntur ab efficiendo, & quę a patiendo, tum quę per habitus quęq; ob perpeſsionis immunitatem poſsibilia eſſe intelliguntur. hęc igitur omnia poſsibilia dici tradit, uel quia ſimpliciter fieri poſſunt, uel quia recte. In ſingulis enim poſsibilibus, de quibus mentionem fecimus id locum habet, ut bene & male res effici dicatur. Docuit autem duplex hoc in rebus inanimatis eſſe. Negant enĩ lyrã ſonũ emittere poſſe, quę nõ ſit ſonora, ceu id fieri poſſe ex more dicatur, quod fieri recte poteſt.

Impotentia autem eſt potentiae priuatio ſublatioue quaedam principii talis, qualeiam diximus, aut omnino, aut ab eo quod aptitudinẽ habet, ut habeat, aut & quando iam eſt aptum habere non enim ſimiliter impoſsibile dixerint eſſe puerum generare & uirum & eunuchum. Praeterea in utraq; potentia eſt impotentia nimirum oppoſita, tam ei potentiae quae

motiua dũtaxat eſt, ꝙ ei quæ bene eſt motiua. Impoſsibilia etiam partim hac in potentia, partim alio modo dicuntur, ueluti poſsibile ac impoſsibile, impoſsibile quidem contrarium cuius neceſſario uerum eſt, uelut impoſsibile eſt diametrum commenſurabilem eſſe, propterea quod falſum eſt iſtiuſmodi, ut contrarium eius non ſolum ſit uerum, ſed etiam neceſſario uerum, diametrum inquam commenſurabilem eſſe. Commenſurabile ergo non ſolum eſt falſum, ſed etiam neceſſario falſum, poſsibile autem eſt quod eſt contrarium huic, cum non neceſſarium eſt cõtrarium falſum eſſe, ueluti poſsibile eſt hominem ſedere, non enim neceſſario falſum eſt hominem ſedere. Poſsibile igitur uno quidem modo ſicuti diximus id ſignificat, quod non eſt neceſſario falſum, alio uero modo quod uerum eſt dicere eſſe, alio rurſus modo quod uerum iam eſſe poteſt. Potentia autem ea quæ in geometria dicitur, per tranſlationem potentia dicitur, hæc igitur poſsibilia non per potentiam dicuntur, ea uero quæ per potentiam dici ſolent, omnia ad potentiam unam primam dicuntur, hęc autem eſt mutationis principium in alio, aut in aliud quippiam eſt. Cætera enim poſsibilia dicuntur, partim quia aliquid aliud talem ipſorum potentiam habet, partim quia nihil potentiam habet ipſorum, partim quia ſic habet. Similiter & impoſsibilia ipſa. Quare propria diffinitio potentiæ primæ hæc erit, principium inquam mutandi in alio. aut ut aliud quippiam eſt.

xiiii (Impotentia autem) poſtꝗ de potentia diſſeruit, & poſsibile hoc eſſe docuit, cui adeſt huiuſmodi potentia, quod ſequitur, de impotentia, quæ potentiæ uidelicet opponitur agit. Potẽtiæ igitur in ſingulis modis impotentia quædam opponitur. Sed qm̃ potẽtia alia eſt efficiendi, alia patiendi, ut dicebamus: & utraq; rurſus duplex, eſt enim potẽtia ſimpliciter efficiendi, alia bene ac recte efficiendi, & pari ratione potentia patiendi, alia eſt ſimpliciter, alia recte patiendi. ad hæc alia eſt potentia, quæ ſumitur ex habitibus. alia quæ ex immunitate patiendi: quæ item utraq; dupliciter intelligitur, idcirco impotentia quoq; multis modis nũcupatur, quam communiter potẽtiæ ac huiuſmodi principii priuationem eſſe ait. Cum igitur potentia quattuor modis dicatur, cuiq; potentiæ priuatio aliqua & impotentia reſpondebit. Sed impotentiam, quæ potentiæ primi, aut ſecundi modi opponitur tribus modis dici ait. Nam quæ opponitur potentiæ efficiendi, quæ principium eſſe dicitur motus & mutationis, quod eſt in alio, uel ut quidpiam aliud eſt, trifariã dicitur: uel enim hæc impotentia de eo dicitur, quod hmõi principio caret omnino: ut ſi quis lapidem non poſſe ædificare dicat: aut non poſſe generare, aut de eo ſimpliciter quod talem potentiam habere aptum eſt, ſed cum non habet, ut ſi puer ante maturitatem generandi non poſſe generare dicatur. atque hæ quidem impotentiæ communiter, non proprie priuationes appellantur. Illa proprie cum eunuchus, uerbi gratia, in natura & perfecta ætate non poſſe generare dicitur. Eunuchus enim idcirco generare non poteſt, quia ſimpliciter huiuſmodi potentia priuatus eſt: puer autem quia nondum potentiam habet, lapis uero, quoniam prorſus eius nõ eſt capax. Ipſe tñ pueri uiri & eunuchi exẽplis uſus eſt. Eunuchi in eo quod omnino

priuatum eſt cum quo lapidis exemplum congruere poteſt, pueri in eo quod habet quidem potentiam, ſed nondum per ætatem maturuit: uiri in eo quod aptum eſt, & cum eſt aptum potentia caret. Porro ut efficiendi, ſic patiendi impotentiam tribus modis dici poteſt. Aliud enim dicitur impotens, quia omnino pati non poteſt, & priuatum eſt huiuſmodi paſsiua qualitate, quo in loco priuationis uocabulo communius utimur: ut ſi pariete literas addiſcere poſſe negemus, aut omnino ſentire aut nutriri. aliud, quoniam licet aptum ſit, non dum tamen illam potentiam obtinet, ut infans, qui nondum geometria aut omnino doctrina quapiam imbui poteſt. Catulus quoq; recens natus, qui non dum uidet in hac impotentia & priuatione uerſatur, quod uero cum uidere eſt aptum, non uidet, id impotens eſſe intelligitur, quoniam huiuſmodi potentia proprie priuatus eſt. Cæterum cuiq; potentiæ, tum ſimpliciter mouendi, tum recte mouendi quampiam impotentiam oppoſitam eſſe tradit, ſed quæ potentiæ ſimpliciter mouendi opponitur trifariam dici demonſtrauimus. Recte uero mouendi potentiæ impotentia contraria ea eſſe intelligitur, qua quiſq̃ idoneus & capax recte generandi uel efficiendi facultatis ea priuatus eſt, ut qui prauis habitibus excluduntur, ne uirtutem quampiam ac officium obire poſsint, cui ſimilis erit impotentia, quæ illi potentiæ quam patiendi dicebamus opponetur, quandoquidem tertiam oppoſitionem inquirere per ſingulas efficiēdi ac patiendi facultates ſuperuacaneū eſſet, & hominis eadem ſæpe ne quidq̃ repetere uolentis. Sed cur, id enim ambigere ſuccurrit, hoc in loco de earum potentiarum, quæ ex habitibus & impatientia ſumuntur, oppoſitis imbecillitatibus tacet? aut quia communiter dixit: (priuatio potentiæ,) de his quoque communiter dixiſſe uideri poteſt? his enim oppoſitæ imbecillitates erunt, priuationes tum habituum, tum facultatum impatientiæ: qua priuatione quadam facile & perpetiuntur, & intereunt. Corpus enim priuatum habitu non patiendi infirmum eſſe, & impotentiam habere dicitur. Habituum nanque potentia ſimilis eſt efficiendi facultati, niſi quod non alterius eſt motrix, ſed eius a quo habetur. potentia uero non patiendi patiēdi potētiæ. Sed intereſt quod hæc potētia eſt, ut ab alio perpetiaris, illa contra ut non perpetiaris. Sed poſtquam de impotentia diſſeruit, impoſsibilia, quibus ab impotentia nomen inditum eſſe uidetur, partim dici ait propter commemoratas impotentias cum hæ ipſis adſunt, partim alio modo a ſupra dictis diuerſo. Aliquid enim poſsibile uel contra impoſsibile dicitur, non a potentiæ uel præſentia, uel abſentia, ſed aliunde, de quibus rebus hoc in loco diſputat, atque: (Impoſsibile eſt, cuius contrarium neceſſario uerum eſt, ut diametrum commenſurabilem eſſe eſt impoſsibile.) at cuius oppoſitum neceſſario uerum eſt, id falſum eſt ex neceſsitate: aduerbium nanque neceſſario ſemper ſignificat: quod autem ſemper eſt falſum, & cuius oppoſitum eſt ſemper uerum, id impoſsibile nuncupatur. Huic autem, ideſt huiuſmodi impoſsibili contrarium poſsibile eſſe tradit, cuius contrarium non neceſſario falſum eſt: quo in loco contrarium pro oppoſito dicit. Nam hominem ſedere idcirco poſsibile eſt, quia contrarium eius hominem non ſedere non eſt neceſſario falſum. quod autem nec ipſum ex neceſsitate uerum uel falſum eſt, neque eius oppoſitum, id ad hunc modum poſsibile eſſe intelligitur. Siquidem poſsibile medium eſt inter neceſſarium & impoſsibile, quorum alterum ſemper eſt uerum, alterum ſemper falſum. Vno igitur modo poſsibile dicitur, quod non neceſſario eſt falſum. Nam cuius contrarium non eſt neceſſario falſum, id non poteſt neceſſario uerum aut falſum eſſe. (Alio uero uerum eſſe.) ideſt, quod cum iam ſit eſſe, uerum eſt dictu, quod medium eſt eius, quod neq; eſſe, neq; non eſſe neceſſarium eſt: quod erit id quod præcipue ac proprie exiſtens dicitur:

(alio rurſus modo quod uerum eſſe poteſt.) quod erit id quod fieri poteſt, quod qui-
dem contingens proprie nuncupatur: quibus uerbis poſsibile & impoſsibile, quod
propoſitionibus tribuitur docuit & partitus eſt. Sed qm̃ de geometria differẽtibus po
tentia quædam ſolet uſurpati, quadrata enim potentiæ a geometris nuncupantur,
quia quod latus poteſt, id potẽtia dicitur, latus autem quodq; quadratum, quod ex iſo
efficitur poteſt, idcirco potentiam in geometria per tranſlationem, non proprie nun
cupari ait. Atq; hi quidem ſunt poſsibilium, quæ propoſitionibus tribuuntur intelle-
ctus. Primo enim modo poſsibile eſt, cuius cõtrarium nõ eſt neceſſario falſum. Secun
do quod uerum eſſe dicitur, quia eſt. Tertio quod uerum eſſe poteſt, quæ quidem non
idcirco poſsibilia dici ait, quod potentiam cuiuſpiam obtineant, At quæ ita nũcupan-
tur quod potentiam habeant, uel efficiendi, uel patiendi, aut recte ſiue efficiendi, ſiue
patiendi, aut quod pati non poſsint, ea cuncta ad primam potentiam, de qua primo
loco meminit, referri ait, quæ quidem ut propriiſsime dicta ante omnes eſt explicata.
Ea uero eſt potentia efficiendi, quæ mutationis in alio qua aliud, principium eſſe defi
nitur. cætera enim poſsibilia, quæ per potentiam dicuntur, ab hac dicta eſſe ait: (par
tim inquit, qm̃ aliquid aliud talem ipſorum potẽtiam habet) ideſt, qm̃ aliud potẽtiam
habet ipſa tranſmutandi mouendi & efficiendi. qualia ſunt, quæ potentiam paſsiuam
habent, ſcilicet, quia potentia quædam eſt ipſorum effectrix. Alia uero, quia nihil ali-
ud ipſorum mutandorum potentiam habet. Poſsibilia uidelicet, quę ut non paſsiua
ab alio non mutantur. nihil enim potentiam obtinet horum efficiendorum, & ob id
poſsibilia dicuntur ſimiliter, quæ patiendo ſunt opportuna. (Partim quia ſic habent.)
ideſt, quia potentiam habent recte, & in melius mutandi, aut uiciſsim recte patiendi.
Cæterum hoc in loco potentiam præterire uidetur, quæ in habitibus intelligitur, de
qua meminiſſe uidetur, cum de potentiis uerba faceret, his quidem uerbis: (Præterea
facultas bene faciendi, aut per uoluntatem, electionemue potentia dicitur: interdum
enim eos qui ambulauerint aut dixerint ſolum, ſed non bene, aut non ut uoluerint,
non poſſe dicere aut ambulare putamus ac dicimus.) An cum hic dicit: (partim quia
ſic habent.) non aliam, q̃ huiuſmodi potentiam innuit? Sed impoſsibilia quæ poſ-
ſibili a præſenti potentia dicto opponuntur, non quæ propoſitionibus attribuuntur,
perinde ab illa potentia nuncupari ait, atque huiuſmodi poſsibilia. Itaq; impoſsibi-
lia dicuntur, uel quia ipſa efficiendi potentia carent, uel quoniam alia non habent
ipſorum commutandorum potentiam, uel quod ob imbecillitatem expoſita ſunt pa-
tiendo, aut quia recte efficere patiue nequeunt. Quamobrem propria inquit ratio po
tentiæ, eſt definitio potentiæ primæ, illa ſcilicet, principium permutationis in alio
in quantum aliud.

Quãtum id dicitur quod diuiſibile eſt in ea quæ inſunt, quorum utrunq;
uel unumquodq; unum quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe. Multitudo igi
tur quantum eſt quoddam, ſi numerabilis ſit. Magnitudo etiam quãtum
eſt quoddam, ſi menſurabilis ſit, dicitur autẽ multitudo quidem id, quod
in non continua, magnitudo uero id quod in continua diuidi poteſt. At
qui magnitudinis ea quidẽ quæ una ex parte continua eſt, longitudo eſt,
ea uero quæ duabus ex partibus latitudo, at ea quæ tribus ex partibus
continua eſt, altitudo nimirum eſt. Horum igitur multitudo quidem fini
ta numerus eſt, longitudo uero linea, latitudo autem ſuperficies, & altitu
do eſt corpus. Præterea quædam per ſe, quædam per accidens quanta di
c.

cuntur, linea nanq; quantum eſt quodam per ſe, muſicum uero per accidens, eorum inſuper quæ per ſe quanta ſunt, alia per ſubſtantiam ſunt, quo pacto linea quantũ quid eſt, in ratione enim quæ dicit quid eſt quantum quid ineſt. Alia affectus atq; habitus talis ſubſtãtiæ ſunt, ut multum ac paucum, & productum ac breue, & latum atq; anguſtum, & altum & humile, & graue ac leue, & iſtiuſmodi cætera. Sunt autem & magnum & paruum, & maius & minus, etiam ſi per ſe & inter ſeſe dicantur, & ipſius quanti per ſe affectus, hęc tamen nomina & ad alia transferũtur. Eorum autem quæ per accidens quanta dicuntur, alia ſic dicuntur, ut diximus, nam quia quantum eſt quiddam id cui muſicum ineſt ac album, ideo ipſa quanta dicuntur. Alia ut motus ac tempus, & enim hæc quanta quædam continuaq; dicuntur, quia illa diuiſibilia ſunt, quorum iſta ſunt affectus, atq; non dico id quod mouetur, ſed id ſuper quod efficitur motus. Quia enim quantum eſt illud, ideo motus etiam quantus eſt, tempus etiã ideo quantum eſt, quia motus eſt quantus.

( Quantum id dicitur quod diuiſibile eſt in ea quæ inſunt. ) quoniam de ſubſtantia xxiiii
ſupra diſſeruerat, hoc in loco quanti partitionem exequitur, & quãtum eſſe ait: ( quod diuiſibile eſt in ea, quæ inſunt: quorum utrunq;, uel unumquodq; unum quid & hoc aliquid aptum eſt eſſe. ) quod idcirco adiecit, quoniam ſubiectorum in accidentia diuiſio effici uidetur, ne quis hæc quanti partes eſſe putet, nullum nanq; accidens ſic eſt unum quidpiam, ut ſit hoc aliquid ac eiuſdem atq; ſubiectum naturæ. At numeri pars quæq; unum quidpiam, & hoc aliquid eſt, quemadmodum numerus ipſe qui diuidi tur, anteq̃ diuideretur: item pars quæq; uel lineæ uel ſuperficiei. At nõ albedo perinde atq; ſubiectum ipſius unum aliquid, aut hoc quidquam eſt. Sed uerbis illis: ( quorum utrunq; uel unum quodq; unum quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe ) diſtinguere uidetur a quantis, ea quæ conſtituuntur ex partibus ſitu carentibus. cuiuſmodi eſt tempus & oratio, adde etiam motum: talia enim non proprie dicuntur quanta. Cæterum numerus, qui ex partibus ſitu carentibus conſtare in prædicamentis dicebatur, hoc tamen in loco pertes habere permanentes dici uidetur: genus uero non ſic in ſpecies diuiditur, ut in ea quæ inſunt. haud enim ſpecierum rationes, in quas genus diuiditur, in ipſo genere inſunt. Illarum enim partitio per additamentum exiſtit. Itaq; genus nihilo minus perſiſtit, licet ab eo aliqua ſpecies auferatur: quantũ uero, ſi qua ei pars abſciſſa fuerit, non iam idem permanebit. Sed qm̃ quantum aliud eſt continuum, aliud diſcretum, idcirco quantum diſcretum numerabile eſſe ait, continuum uero, ideſt magnitudo menſurabile. quibus uerbis infinitum non; eſſe quantum ſignificare uidetur, quippe quod nec menſurari, nec numerari poteſt, aut ſi menſurabile eſt, non quod totum commenſuratur, Sed hoc in uniuerſum, cuius partes acceptæ menſurabiles ſunt, infinitum quoq; ſub quantum cadere ualebit. Nam quantum etiam dicitur, quod pertranſiri non poteſt. Deinde multitudinem & magnitudinem definit: ( Eſt igitur multitudo id quod eſt diuiſibile poteſtate in non continua. ) ideſt, quod diuidi poteſt in non continua: unitates enim multitudinis partes ſunt. Magnitudo autem, quod in continua diuidi doteſt. Magnitudinis enim pars quęq; continens eſt, exponit autem magnitudinis diſcrimina. Nam ( quæ inquit, una ex parte continua eſt, longitudo uocatur: ea uero quæ duabus ex partibus latitudo: at ea quę tribus altitudo ) ideſt corpus.

porro

Porro numerum magnitudinem finitã eſſe ait. Numerus enim numerabilis eſt, numerabile autem finitum eſſe conſtat: ut intelligatur numerũ id non eſſe, ſi qua multitudo infinita eſſe dicatur. Proprie igitur numerus ipſe in nõ cõtinua diuiduus eſt, deinde & numerabilia, & ſi horũ quodq; continens ſit. Cæterum cum diuidũtur ut numerabilia, non diuiduntur ut in continentia. Multitudinem ergo id eſſe dicebat, quod diuiduum eſt in non continua: & magnitudinum quæ in unum eſt continua, eſſe longitudinem, quæ in duo latitudinem, altitudinem quæ in tria. Cum igitur multitudo quid ſit expoſuiſſet, protinus quid ſit longitudo, quid latitudo, quid altitudo declarauit. Lineam ſcilicet ſuperficiem & corpus. Deinde rurſus ex quãtis: (quædam inquit per ſe, quædam per accidens quanta dicuntur.) Linea enim & latitudo, hoc eſt ſuperficies, & corpus, atq; item numerus per ſe, ac proprie quanta ſunt: quæ uero idcirco quanta uocãtur, quia quanto cuipiam accidunt, cum ſuapte natura talia non ſint, ea quanta ex accidẽti nuncupantur: ut ſi quis album tribus ulnis patere dicat, propterea quod ſuperficies, in qua ineſt tãta eſt: & pari ratione muſicũ, ut ipſe ait. Deinceps rurſus horum utrunq; partitur, & quod per ſe quantum dicitur, & quod per accidens, ſed prius quod per ſe. Nam quæ per ſe ac proprie quanta dicuntur, ea partim quanta ſunt per propriam ſubſtantiam: hæc autem ſunt, quorum in definitione quantum ineſt, ut linea, quæ magnitudo in unum diuidua eſſe definitur. Item ſuperficies & corpus, quorũ altera eſt quantum ex duabus partibus patẽs, alterum ex tribus. Numerum quoq; quãtum diſcretum eſſe definimus, uel quanta ſubſtantia ſunt, ut ſubiecta quædam, in quæ cætera referuntur, quæ uocãtur quanta. Partim per ſe quanta ſunt qm̃ huiuſmodi naturæ affectiones ſunt atq; habitus, id eſt quia ſunt affectiones quanti in eo quod quantum: quæ quidem ea ſunt, quæ per ſe de quanto prædicãtur, qualia ſunt: (multum & paucum) quæ numeri ſunt affectiones (procerum & breue) quæ longitudinis (latum atq; anguſtum) quæ ſuperficiei: (Altum & humile) quæ uiciſsim corporis affectiones ſunt. Licet enim horum in rationibus quantum contineri dicas, non tamen primum, neq; per ſe, ſed quia illis ineſt, quibus hæc adſunt. Itaq; multum dicitur quantum quod numero excedit: quaſi omnino quantum ſit propter numerum: ſimiliter paucum quantum eſſe dicitur, quod numero exceditur. In ſingulis quoq; magnitudinibus quantum ſignificatur, quia ſubiectã ipſa quanta dicuntur. Breue nanq; quantum eſſe dicitur quod longitudine ſuperatur. Simili cæterorũ ratione: graue quoq; & leue quantis per ſe, hoc in loco annumerat, quæ paulo poſt inter qualia numerabit: quæ fortaſſe quanta ſunt in eo qđ exceſſum aut defectum inclinationis ſignificant: qualia uero, quatenus cauſæ ſunt, ut deorſum ſurſumue ferãtur ea in quibus habentur. Hæc autem affectus & habitus eſſe talis ſubſtantiæ dixit paulo communius ſubſtantiæ nomine uſus. hęc enim ſubſtantia quodam modo nuncupari dixit, in ſubſtantiæ partione: quanq̃ affectus & habitus in eundem intellectum dixit habitus qm̃ habentur, affectus ꝙ accidunt & inſunt. Sed cũ dixiſſet: (Et huiuſmodi cętera) quęnam ſint adiecit, dicens: (Sunt autem & magnum & paruum, & maius & minus etiamſi per se & inter ſeſe dicantur & ipſius quanti per ſe affectus.) Maius & minus ex iis eſſe, quę ad aliquid dicuntur manifeſtum eſt. Magnum aũt & paruum, item ad aliquid dici, in prædicamẽtis edocuit: at hoc in loco ipſa per ſe dici ait: qm̃ ſimpliciter etiam nonnulla magna eſſe dicũtur. Cęterum magnum maiusq; & his oppoſita, a quantis ad alia quę quanta non ſunt transferri nonnunq̃ ait. Affectus enim magnus eſſe dicitur, exempli gratia, meſtitia & item maior: ægrotatio magna: magnus oculorũ morbus: albũ quoq; paruũ, quarum rerum nulla quanta eſt. Poſt hæc partitionem eorum aggreditur, quæ per accidens quãta dicuntur, eorumq; diſcrimen oſtendit. Aliter enim muſicum, albumq; quantum dicitur & quãti accidentia cætera, ſcilicet, propterea ſolum, quod ipſorum ſubiectum quantum eſt, aliter mo

tus & tempus Nam & hæc dicuntur quidem quanta, q̃m ad per ſe quanta referuntur, ac proinde quanta per accidens dicuntur, non tamen ſimpliciter, ut ſupra dicta: omnino enim quia nos ipſorum intellectionem habemus ex magnitudinibus, ipſa quoq; quanta & continentia ex accidenti dicuntur, quia ſcilicet continua diuiduaq; ſunt. ea quorum hæc ſunt affectiones: Illa tamẽ quæ ſubiectis adſunt, quia cum ipſis diuiduntur, quia diuidua & quanta ſunt, idcirco proprius ſunt quanta. nec perinde ex accidẽti. Præfatus autem: (hæc quanta quædam continuaq; dicuntur, quia illa diuiſibilia ſunt, quorum ſunt iſta affectus) ut doceret quorum ſunt affectus, adiecit: (dico autem non quod motum, ſed quo motum eſt) itaq; motum quantum & continuum eſſe dicit, nõ quia quod mouetur, corpus & quantum ſit: ſic enim perfecte quantus ex accidenti diceretur, perinde atq; album & muſicum, ſed quia id in quo mouetur & quod mouendo pertranſit, quantum eſt: cum fieri nequeat, ut motus in non cõtinuo fiat. Motus igitur idcirco quantus eſt, q̃m id in quo fit diuiduum eſt & quantum: cui motus coextenditur, quaſi quantum ipſius metiatur, & cum ipſo diuidatur: quapropter proprie quantum eſſe uidetur: ſed q̃m intellectus a ſubiecta magnitudine pendet, idcirco per accidens quantus eſſe dicitur. Neq; enim eſt magnitudo, ſed in magnitudine: licet non ſimiliter ut cætera accidentia. Item quod ſubiectum eſt & diuiditur per ſe exiſtit, motus uero non permanet. Rurſus inquit tempus quãtum eſt, quoniam motus eſt talis, ideſt diuiduus, cuius motus numerus tempus eſt. Notandum eſt tamen, cum tempus in prædicamentis quantum per ſe dixerit, hoc in loco quantum per accidens eſſe dicere & ante hoc motum: cum propter motũ tempus huiuſmodi eſſe dicat: quin & illud eſt inquiſitione dignum, cur motum & tẽpus non annumerauit per ſe quantis, quæ quantorum affectiones uel habitus eſſe dixit, ſed iis quę per accidens ſunt quanta? cũ enim motus cuiuſpiam continentis affectio ſit, neq; enim aliter, aut in alio motus fieri poteſt: par eſſe uidetur, ut iis quantis annumeretur, quibus quantorum affectiones. An quæ per ſe quanta prius eſſe dixerat, nunc per accidens eſſe ait, ſed non ſimiliter, ut quæ non ut quantorum, & quatenus quanta affectiones ſunt? An illa quidem quanta per ſe ſunt, quia perinde perſiſtũt, atq; ea, quorũ ſunt affectiones, horum aũt neutrum manet, & illa in ſubiectorũ natura ſunt, ipſaq; modo ſint, omnino cõſequũtur, motus autẽ nihil eſt magnitudinis, ſed fit in magnitudine?

Quale nanq; uno dicitur modo ipſa ſubſtantiæ differentia, quale nanque animal eſt homo, & quale equus, & qualis item figura eſt circulus ſi interrogabimur, bipes accomodare, quadrupes, carẽs angulis reſpõdebimus, quo patet ſubſtantiæ differentiam qualitatem eſſe quandam ut diximus. Alio modo ut immobilia ipſa & mathematica, quo pacto numeri quales quidam eſſe uidentur, ueluti ipſi compoſiti, & non ii qui ſunt ſolum ad unum, ſed ii quorum eſt mutatio planum ipſum ac ſolidum, atq; hi ſunt illi, qui totiens quanti, aut totiens quãti totiens ſunt, & omnino id quod præter quantum ſubſtantiæ numeri ineſt. Subſtantia nanque cuiuſq; eſt ipſum ſemel, ueluti ſubſtantia ipſorum ſex eſt, non ſi bis tria, aut ter duo, ſed ſi ſemel dicantur, ſex enim ſemel ſunt ſex. Præterea omnes ſubſtantiarum earum quæ mouentur affectus, ut caliditas, frigiditas, albedo, nigredo, grauitas, leuitas, & quæ ſunt ſimilis generis, quibus alterari dicuntur corpora quæ mutantur. Inſuper uirtus ac uitium & omnino bonum ac

malum. Quale igitur modis fere dici duobus poteſt, & horum uno præcipuo maxime, nam prima quidem qualitas ſubſtantiæ eſt differentia Huius autem pars eſt quædam, & ea quæ eſt in numeris qualitas, eſt enim ſubſtantiarum differentia quædam. Verum eorum quæ aut non mouentur, aut non ut mouentur, alia uero ſunt affectus eorum quæ mouentur ea ratione qua motum ſubeunt, & ipſorum motuum differentiæ. Virtus autem & uitium quædam eſt affectuum pars: differentias enim motus operationiſue ſignificant, quibus operantur aut patiuntur, bene uel praue ea quæ ſunt in motu. Id enim quod hoc pacto moueri uel operari poteſt, eſt bonũ, id autẽ quod hoc pacto atq; cõtrario modo, prauũ. Maxime uero bonũ ac malum qualitatẽ in animãtibus ipis ſignificãt, & hoꝝ maxime in hiſce quæ habẽt electionem.

xxv ( Quale uno modo dicitur ) Deinde ad qualis partitionem tranſit, ut pote quod multifariam dicatur: & quale uno modo ſubſtantiæ differentiam dici ait. Rogati enim quale animal homo ſit, aliquod diſcrimen ex iis quæ ipſi adſunt reſpõdemus. Ceu differentia non in quid, ſed in quale prædicetur, licet non ſimiliter atq; qualitas. Nam differentia ſubſtantiæ qualitas ſubſtantialis eſſe uidetur. Sed quærat aliquis, qualitas ut differentia, quo diſcrepat a qualitate, ut genus uel ſpecies. Nam & hæc in prædicamentis, quale ſubſtantiæ circumſcribere dixit. At ſi hæc qualitates ſunt perinde atq; differentia, cur ipſorum hoc in loco non meminit? Præterea ſi quale ſubſtantiæ circumſcribunt, quomodo prædicantur in quid, quod in ipſorum definitione continetur? Num differentia non inquid ſed in quale prædicatur? circuli autem meminit ut ſubſtantiæ, ſeu pro globo circulum accipiens, ſeu quia figuræ quoq; ſubſtantiæ quibuſdam eſſe uidebantur: uel ſubſtantiam non proprie acceptam, hic dixit, ſed cuiuſq; rei exiſtentiam. Nam cuiuſque rei propria exiſtentia eiuſdem ſubſtantia eſſe dicitur: ut docuit in partitione ſubſtantiæ: uno enim modo ſubſtantia natura cuiuſque rei eſſe dicebatur. Differentias igitur fortaſſe dicit non eas ſolas, quæ habentur in proprie dicta ſubſtantia, ſed qualitates proprias per ſingula genera. quomodo ( angulorum expers ) circuli eſt differentia. Circulus enim eſt figura angulorum expers. Primo igitur modo qualitatem ſubſtantiæ, ut diximus, differentiam dici ait: Secundo quæ in immobilibus habentur. Immobilia uero quæ ſunt declarat: mathematica uidelicet. In numeris enim compoſitus numerus qualis eſſe dicitur, non ſimpliciter numerus, & qui ad unum eſt, alius enim eſt quidam ſimpliciter numerus alius uero quadratus, aut altera parte longus, aut cubus ſiue quadrantalis: quis autem numerus non ſit ad unum exponit, dicens: (quorum eſt imitatio planum ipſum atq; ſolidum) ut igitur planum non eſt ad unum ſiue ex una parte ſolum cõtinuum, ſed in duorum continentium compoſitione conſiſtit ſolidum in trium, ſic numeri quidam non ſimplices ſunt, ſed compoſiti. hi uero qui ſint declarat cum ait: ( qui toties quanti ) cuiuſmodi ſunt plani & altera parte longi, uel qui quadrati nuncupantur: ut bis duo, uel bis tria, uel ter tria. Atq; huiuſmodi quidem ſunt, quoties, quanti. Alii uero, quoties, quanti, quoties. quales ſunt numeri, cubi ſeu quadrantales, ut bis duo, quattuor, bis quattuor, octo, numerus enim octo talis eſt. Nam bis duo ſunt quattuor, bis quattuor octo. Et rurſus ter tria nouem, ter nouem uigintiſeptem. Numerus enim .xxvii. ſolidus eſt & cubus, quoniam ter tria ſunt nouem, ter. ix. autem. xxvii. qui rurſus proportionem habet cum ſolido. Porro magnitudines æmulas eſſe ait numerorum,

ceu numeri priores ſint, & omnino quidquid in numero ineſt, præter quantum & ſubſtantiam naturamq; numeri, numerus qualitas eſt: ſubſtantia enim & quātitas cuiuſq; numeri in eo conſiſtit, quod ſemel ſimpliciterq; ſumatur: ſiquidem in ſubſtantia & quantum numeri octo ſimpliciter poſitum eſt in eo quod ſemel accipiatur. Si uero bis tria dicatur, iam non ſimpliciter ipſius quantum & ſubſtantia ſumetur, ſed cum affectione & qualitate quadam dicetur: ut enim cætera, ſic numeri ſi cum additamento dicantur, cum qualitate quadam dicentur: differentias autem in numero dicere uidetur qualitates in ſubſtātia. Si enim ſex ſimpliciter accipiamus, hoc numerus eſt: ſin aūt ſex accipias, ut bis tria, tunc cum qualitate dicetur. At ſi immobilium differentiæ ſunt alius qualitatis intellectus, quomodo in primo intellectu mentionem de circulo fecit? Nam circulus in immobilibus & mathematicis habetur. Num igitur hoc in loco immobilia uocat non mathematica omnia, ſed numeros? an ſi de cunctis mathematicis loquitur, illic extrinſecus circuli mētionem fecit, ut in exemplo differentiæ, quod ſi ita eſt, & illic ſubſtantiæ quæ proprie intelligitur diſcrimina dicit, longitudo in unum diſtantia erit numerorum, ſcilicet, ſi ſemel accipiatur: planum, quoties, quantis, ſolidū quoties quantis quoties: quoq; alteros quadratos uocāt, alteros circulos. Tertium qualitatis intellectum affectiones eſſe ait, ſubſtantiarū naturaliū quæq; in motu uerſantur: ſubſtantiæ nanq; naturales materialesq; ſunt, quæ motu agitantur: quas a mathematicis diſtinxit, propterea ꝙ mathematicæ immobiles ſunt: quas porro affectiones uocet mobilium ſubſtantiarum per exempla declarat: ac in uniuerſum eas corporum naturalium affectiones & qualitates eſſe ait, quæ differentiæ ſunt, quibus corpora dicūtur alterari. Illud autem eſt aduertendum, grauitatem & leuitatem, qualibus rurſus ab Ariſtotele annumerari, quas tamē paulo ante inter ea quāta computauerat, quæ quia quanti in eo quod quantum affectiones ſunt, quanta eſſe intelliguntur: Sed cum dixiſſet ſubſtantiarum mobilium affectiones qualitates eſſe, his uirtutes adiūxit uitiaq; & omnino bonum & malum: quæ neq; corporum affectiones, neq; huiuſmodi qualitates ſunt, ut per eas fiat alteratio, ſed prædictos qualitatis intellectus exponens, ait: (quale igitur modis fere dici duobus poteſt, & horū uno præcipuo maxime) in quo ſcilicet ſubſtantiæ ſunt differentiæ: hanc enim primam qualitatem eſſe ait. Nam cum cæteris generibus ſubſtantia prior ſit, efficitur, ut quæ ſubſtantiæ per ſe adſunt, priora reliquis habeantur: huiuſmodi autem ſunt differentiæ, quas item qualitates eſſe ait. Qualitatem porro, quæ in numeris habetur, partim eſſe ait eius, quæ per differentias accipitur. Nam & illa differentia quædam eſt ſubſtantiarum, licet non earum, quæ mouentur, uel non qua mouentur, ſcilicet ſi numerus ſit quarumpiam naturarum ac mobilium ſubſtantiarum, quæ in numerabilibus habentur, quæ licet numerabiles ſint, non tamen qua ſubſtantiæ mobiles ſunt, hæ ipſis differētiæ tales adſunt, ſed quatenus ſunt numerus: ut ſi quis numerabilia partim in numero plano, partim in ſolido eſſe diceret. Itaq; unus qualitatis modus eſſe poteſt, quo differentiæ ſubſtantiarum, tum mobilium, tum immobilium qualitates eſſe intelliguntur. Mathematica enim ſubſtantias nuncupare conſueuit. Quanq̃ in primo intellectu differentias ſignificare poteſt communiter omnium quæ mouentur, non ſolum ſubſtantiarum, parteſq; illarum dicere mathematicorum ac immobilium differentias, quatenus horum inter ipſa differentia in his eſt. In ſecundo modo qualitatis ſunt affectiones ſubſtantiarum mobilium, quibus affectionibus ipſæ ſubſtantiæ moueri, ac naturales eſſe dicuntur. Sed his affectionibus, per quas alterationes fiunt, motuum differentias adiungit. Differentias autem motuum appellat alterationem, accretionem, imminutionem atq; lationem: aut certe potencias, per quas motus loci diſcrimina corporibus natura

ſibus contingunt, quæ quidem ſunt, grauitas & leuitas: uel omnis motus diſcrimina: & ſic habitus appellaret qualitates: quoniam ab habituum differentiis motuum diſcrimina manant: ꝙ autem in hunc ſenſum dixerit docet, uirtutum mentione, cum ait: (Virtus autem & uicium quædam eſt affectuum pars, differentias enim motus operationisue ſignificant.) quibus uerbis habitus ſubeſſe docet qualitatibus, quaſi affectionibus dictis: uirtutem autem & uicium motuum & actionum diſcrimina ſignificare, idcirco ait: quoniam quæ mouentur pro ſuis uirtutibus & uitiis efficiunt, & patiuntur: recte ſcilicet, aut perperam. Etenim bonum eſt quod recte moueri poteſt, malum uiciſsim quod perperam. Nam motus ſecundum recte & perperam iis, qui huiuſmodi habitus habent, habitus autem cauſæ. Sed in rebus potiſsimũ animatis bonum & malum qualitatem ſignificare ait. Neq; enim omne bonum qualitas eſt, cum ipſum in decem generibus habeatur. (& horum maxime) ideſt animatorum (in iis, quæ habent electionem) ideſt in hominibus. Eſt autem bonum & malum animatorum & electionem habentium uirtus atq; uicium, quæ bonorum maxime in qualitate ſunt. Cæterum omnes qualitatis ſpecies, quas poſuit in prædicamentis, affectionibus ſeu paſsionibus ſecundum hunc qualitatis intellectum ſubiicere uidetur: excepta ſpecie, quæ ſecundum aptitudinem ac potentiam dicitur. de hac enim mentionem nullam fecit, niſi hanc motuum differentiis annumerare uelis: hoc eſt iis, a quibus motuum differentiæ proficiſcuntur. Nam quemadmodum pro habitibus diuerſi motus eduntur, ſic pro potẽtiis & aptitudinibus ipſarumq; differentiis, prorſus ut habitus & potentię, præterea qualitates paſsiuæ figuræq; qualitatis ſubiiciantur: quæ in affectionibus mobilium ſubſtantiarum intelligitur. aut certe figuræ ad ſuperiorem qualitatis intellectum referuntur. Neq; enim triangulus æquilaterus motum quaſi actionem quãdam aut opus huiuſmodi trianguli ſignificat, ſed diſcrimen inter ſe & Scalenum atq; Iſoſceclem, ut ipſe hominis exemplo docuit: Rogati enim quale animal homo ſit, reſpondere poſſumus, pedeſtre. Sic de ęquilatero qualis triangulus ſit interrogati, ęquilaterus reſpondemus.

Ad aliquid alia dicũtur, ut duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partẽ, & omnino multiplex ad ſubmultiplex & excedens, ad id quod exceditur. Alia ut combuſtiuum ad combuſtibile, & diuiſiuum ad diuiſibile, atque omnino actiuum ad ipſum paſsiuum. Alia ut menſurabile ad menſuram, & ſcibile ad ſcientiam, & ſenſibile ad ſenſum. Atque prima quidem per numerum dicuntur, aut ſimpliciter, aut definite ad ipſos, aut ad unum, ueluti duplum quidẽ ad unum numerus eſt definitus. Multiplex autem per numerum quidem ad unum eſt, nõ definitum tamen, ut hunc aut hunc. Sexquialterum autem ad ſubſexquialterum per numerum eſt ad numerum definitum. At id quod partes complectitur ad id quod ſub ipſo eſt pars, per indefinitum perinde atq; ad unum eſt ipſum uti diximus multiplex. Excedẽs autem ad id quod exceditur, indefinitum omnino eſt numero, numerus enim commẽſurabilis eſt, hæc autem per non commenſurabilem numerum dicuntur. Excedens enim ad id quod exceditur, tantum quid eſt & ultra, at hoc eſt indefinitum ut conſtat, eſt enim utrũuis uel æquale uel nõ æquale, hæc igitur oĩa ad aliquid uti diximus ꝑ numerꝝ dicũtur, numeriq; affectus.

(Ad aliquid alia dicuntur, ut duplum ad dimidium.) Hic partitionem perſequitur eorum, quæ ad aliquid dicuntur: quorum quædam ſic dici ait, ut duplum ad dimidium: & omnino multiplex ad ſubmultiplex. Atque hic quidem intellectus ad aliquid per exceſſum & defectum accipitur: quem intellectum ſecundum numerum appellat. (Alia ut combuſtiuum ad combuſtibile, & diuiſiuum ad diuiſibile.) quæ notio effectiuum & paſsiuum ſpectat. Tertio modo ad aliquid eſſe intelliguntur, quæ ſic ſe habent: (ut menſurabile ad menſuram, ſcibile ad ſcientiam, ſenſibile ad ſenſum) qui ad aliquid intellectus iudicanti & iudicato ſubiicitur: menſura enim menſuratum iudicat. Senſus ſenſibilia, & ſcientia ſcibilia. quibus partitis unum quenq; intellectum retractat, & quomodo dicatur oſtendit. & ipſorum mutua diſcrimina declarat. Prima igitur. hæc autem ſunt, quæ per exceſſum atq; defectum dicuntur, per numerum dici ait: (aut ſimpliciter) ideſt indeterminate, quod ipſe expoſuit, adiungens: (aut indefinite) quoniam aut indeterminate dicuntur inter ſe, quæ per numerum ad aliquid dicũtur: hoc eſt, ut neq; excedens determinatũ exceſſum ſignificet, neq; qđ exceditur determinatum defectum, uel ita ut ambo inter ipſa determinata ſint: uel determinata inter ſe per unum aliquem numerum dicantur. Exemplis autem quid horum quodq; ſignificet, declarat. Nam duplum quod dicitur ad dimidium & oppoſitionem habet per numerum, duplum ad unum quiddam determinatum dicitur: quoniam omne duplum dicitur ad dimidium: ac proinde ad unum quiddam idemq; determinatum dicitur duplum, eiusq; determinatur exceſſus, cum ad dimidium ſemper dicatur. Eadem eſt dimidii ratio, ut quod ad determinatum unumq; dicatur, hoc eſt ad duplum: quod certũ ac unũ exceſſum ſignificat. Atq; hmõi quidẽ eſt hoc, quod primũ eſt eorũ quæ ſm numerũ per exceſſum ad aliquid dicuntur, quod ſcilicet ad unum determinatum ſecundum unum dicitur. Multiplex uero dicitur illud quidem ſecundum numerum per determinatum exceſſum, dicitur enim ad unum ſubmultiplex, non tamen ad unum aliquid determinatum, ut duplum & dimidium. Sed cum talia inter ſe determinatam oppoſitionem habeant, multiplex enim unius & ad unum dicitur, atque item ſubmultiplex, hoc tamen unum non eſt determinatum. Nam cum ſit aliquid tertium, quartum, quintum. & quouis alio numero ſubmultiplex multiplicis eſſe poteſt. Pari ratione multiplex poteſt eſſe, ſiue triplum ſit, ſiue quadruplũ, & omnino quotieſcunq; in ſe id continet, ad quod refertur, & ſecũdum quencunq; numerum, hæc ergo determinationem non ſecundum unum habent, ſed inter ſe. ſexquialterum uero ad ſubſexquialterum perinde atq; duplum ad dimidium utrunq; numerum determinatum habet ſecundum exceſſum ac defectum numerorum. Nam ſexquialter numerus determinatus eſt, quoniam qui numerus alterum in ſe eiusq; dimidium continet, is ſexquialter dicitur: pari ratione ſubſexquialter. hic enim eſt, qui totus cum ſui dimidio in alio continetur: & ſic ambo numeri qui per huiuſmodi exceſſum accipiuntur, determinati ſunt: cum ad unum ac determinatum referantur. Primum igitur exemplum duplum & ſexquialterum quemadmodum quæ nunc dicta ſunt utroſq; numeros definitos habent, & omnino quibus in numeris relatio fit ad unum aliquid determinatum, in iis ut ambo determinentur neceſſe eſt. Nam ut omne dimidiũ eſt unum, ſic duplum in eo quod duplum unum eſt: quomodo ſexquialterum quoq;, & ſubſexquialterum ſe habet: ne quis putet huius exemplum aliam oppoſitionem ſignificare q̃ exemplum dupli: ſed multiplex præfatus ad unum quidem, non tamen determinatum dici, ut diſcrimen inter hanc & priorem oppoſitionem explicet, rurſus eiuſdem modi oppoſitionis exemplum apponit ſexquialterum & ſubſexquialterum: quæ per numerum ad numerum determinatum opponi ait, ideſt ad unum numerum determinatum: q̃m horũ utrunq; ad unum determinatum dicitur: cui æquipollet illud:

xxvi (per numerũ ad numerum definitum.) At multiplex non perinde ad ſubmultiplex dicitur. Nam horũ quoq; utrunq; ad unũ dicitur, nõ tamen ad unũ determinatum. Ad hũc quoq; modũ ſuperparticularem numeꝝ ad ſupparticularem dici ait. Vterq; enim ad unum dicitur, ſed non per determinatum exceſſum: cum unum ſignificet & cuiuſdam unius, non tamen exceſſus rationem explicat: ut duplum ſexquialterum: ut de multiplice dicebamus: quod ad ſubmultiplex dicitur, ut ad unum quidem, ſed non determinatum. Sed cum dixiſſet: (ſuperparticulare aũt ad ſupparticulare per numerum indefinitum) appoſitione multiplicis declarat ſuperparticulare ad unum dici, ſed nõ ad unũ determinatũ. Multiplex enim cuiuſdam atq; unius multiplex eſt. Sed hoc unũ quota pars multiplicis ſit non definitur. Itaq; multiplex æque ac ſuperparticularis, ad unũ dicitur: ac uiciſsim duplum, & ſexquialterum ſimiliter inter ſe. At excedens ad exceſſum non perinde ſeſe habet: cũ multiplex & ſuperparticulare ad quiddam determinatum referãtur, huiuſmodi uero comparatio in oppoſitione indeterminata uagetur. Multiplex enim hoc habet determinatũ, quod ſæpe cõtinet numerum illum ad quem refertur ſuperparticulare uero quod illũ continet & partem præterea quampiam eius. At excedens quia nullum exceſſus terminum ſignificat, idcirco per indeterminatum exceſſum dicitur. Præfatus aũt quod exceſſum nõ definit, id per numerum indefinitũ exceſſum habere, illud apponit: (Numerus enim commẽſurabilis eſt) quaſi dicat, oẽs definiti numeri commẽſurabiles ſunt. (hæc aũt inquit per non cõmẽſurabilẽ numeꝝ dicũtur.) quibus uerbis exponitur, quõ per numeꝝ indeterminatũ dicantur. Nã cum omnis determinatus numerus cõmenſurabilis ſit, cõmenſurabiles enim ſunt, qui eadẽ menſura menſurãtur, eſtq; unitas omniũ numeroꝝ menſura cõis, qui per huiuſmodi exceſſum excedere dicũtur, ii qm̃ exceſſum non determinant, per numeꝝ incommenſurabilem inter ſe dici ferũtur. Non quod inter ſe non ſint commenſurabiles, cum ſic inter ſe habere accipiũtur, ſi accipiantur, ſed quia niſi in mutua oppoſitione determinent exceſſum, incõmẽſurabiles eſſe dicũtur. Ipſe uero exponẽs uerba hæc: (Hæc aũt per nõ commẽſurabilẽ numeꝝ dicũtur) ut explicaret quomodo ſecundũ incõmenſurabilem addit: (Excedens enim ad id quod exceditur tantum quid eſt & ultra, at hoc eſt indefinitum.) qm̃ ſiue creſcat ſiue decreſcat, eãdem habitudinem ſeruat, hoc eſt enim quod ſignificat, cum ait: (Eſt enim utrumuis uel æquale uel non æquale.) uel enim æquale prius acceptũ poteſt quod rurſus accipitur excedi, æquale aũt ſecũdum ꝓportionẽ, ut ſit utrobiq; ſubtriplũ quod exceditur, uel nõ æquale, hoc aũt eſt indeterminatũ.

* Sed illud: (indefinitũ oĩno eſt numero) dixiſſe põt, ut ꝑ ipſm ſignificaret, nullũ excedẽs quatenus ſecũdũ numeꝝ oĩno eſt aliqd determinatũ eſſe, qđ demõſtrat illis uerbis: (ꝑ nõ cõmẽſurabilẽ aũt numeꝝ dicũtur) de hmõi et ĩ exceſſum indeterminatũ dr: ꝓpterea qđ ex numeris qui ſic habẽt inter ſe, nullus eſt cõmẽſurabilis. uel illud: (Numerus eñi cõmẽſurabilis eſt) ſignificat numeꝝ q definito aliquo excedit, cõmenſurabili numero excedere, quẽadmodũ ſupparticularis ſupparticularẽ parte uidelicet. At in excedẽte nõ determinat exceſſus. Excedẽs eñi tãtũ eſt, quantũ id quod excedit, & amplius: ipſm aũt amplius indefinitũ eſt. Nã exceſſus ille quo excedẽs excedit par eſſe põt ei, qđ excedit, ut exceſſus dupli. Siqdẽ duplũ tm̃ eſt quãtũ dimidiũ & ãplius: qđ amplius par eſt ei qđ exceditur, poteſt etiã eſſe minor. prorſus ut quo exceſſu ſuperet, definite nõ liceat, utrũ pari, an minore, ut in ſupparticulari, qui minore, hoc eſt parte excedit. Cæterũ cũ docuiſſet, quõ ꝑ numeꝝ dicãtur, quæ ꝑ exceſſum ac defectũ dicũtur: (Sed hęc inqt oĩa ut diximus ꝑ numeꝝ dicunt numeriq; affectus.) Nã duplũ & dimidiũ, multiplex & ſubmultiplex, & cętera id genus numeroꝝ affectiones ſũt, & hac rõne quãta, ut paulo añ dixit in partitione quãti.

Et inſuper ęquale ſimile atq; idem alio modo. Ratione enim ipſius unius
uniuerſa dicuntur. Eadem enim ſunt ea, quorum eſt ſubſtantia una. Si-
milia ſunt ea, quorum eſt qualitas una, æqualia item ſunt ea, quorum eſt
quantitas una. At ipſum unum principium eſſe numeri menſuramq; con
ſtat, quare hæc uniuerſa ad aliquid per numerum quidem dicuntur, non
tamen modo eodem. Actiua uero atq; paſsiua per potentiam actiuam
atq; paſsiuam, operationesq; potentiarum dicũtur, ut combuſtiuum ad
combuſtibile, quia poſſunt, & rurſus comburens dicitur ad id quod com
buritur, & diuidens ad id quod diuiditur, ut operãtur, eorum autem quæ
per numerum dicuntur operationes non ſunt, niſi eo modo qui in aliis di
ctus eſt, ſed operationes, per motum illis non competunt. Ea præterea
quæ dicuntur ad aliquid per potentiam, tempore etiam iam dicuntur,
ut id quod fecit quod eſt factum, & id quod eſt facturum ad id quod eſt
faciẽdum, ſic enim pater filii dicitur pater, illud enim fecit, hoc quippiam
paſſum eſt. Præterea ſunt quæ per potentiæ priuationem dicuntur, ut im
poſsibile, & quæ ſimili modo dicuntur, ut inuiſibile. Ea igitur quæ ad ali
quid per numerum dicuntur atq; potentiam, omnia hoc ipſo ſunt ad ali
quid, quod unum quodq; ipſum quod eſt, cuiuſpiam dicitur eſſe, ſed non
hoc ipſo quod ad illud aliud dicitur, at menſurabile, & ſcibile, & intelligi-
bile ad aliqd ex eo dicũtur, quia ad quodq; ipſorũ aliud dicit̃. Intelligibile
nanq; intellectũ ipſius eſſe ſignificat.

( Et inſuper æquale ) Sed quædam inquit per numerum ad aliquid dicuntur alio mo xxvii
do, non per exceſſum & defectum, ſed per ſimilitudinem & æqualitatem: quod autem
quæ ſic inter ſe dicuntur, per numerum dicantur hinc intelligitur, quod ea per unũ
dicuntur, ut ipſe ait: Aequale enim ſimile, atq; idem per unum dicũtur. Nã quia unũ
ſunt inter ſe, ratione enim ipſius unius uniuerſa dicuntur, dixit huiuſmodi oppoſitio-
nem & habitudinem inde ſumit, quod ambo ſic oppoſita, unum ſunt inter ſe. Quomo
do autem ambo ſint unum exponit: ( eadem nanq; ait ſunt quarum eſt ſubſtãtia una.
hæc enim ſunt ſimilia ſecundum ſubſtantiam. Nam cum ipſum ſibi idem eſſe dici-
tur, unum quaſi duo ſumitur. Itaque identitas unitas quædam eſt ſecundum ſubſtan
tiam. ( Similia uero ſunt inquit, quorum eſt qualitas una.) Similia enim in ſola qua
litate dicuntur, quemadmodum docuit in prædicamentis; ut ſimilitudo unitas eſſe
intelligatur in qualitate. ( Aequalia item ſunt ea, quorum eſt quantitas una.) Sed
omnia ſic oppoſita, idcirco opponi dicuntur, quia unum quiddam ſunt; quo aſſum-
pto, huiuſmodi habitudinem, & oppoſitionem per numerum fieri ait; cum prius
ſumpſiſſet ipſum unum principium eſſe numeri, atque menſuram. Ita, quæ per
unum opponuntur, ea per numeri principium ſunt appoſita ac proinde per numerũ.
Sed nõ ſimiliter per numerũ, atq; ea quæ prius dicta ſunt: illa enim per exceſſum in nu
mero dicuntur, hæc autẽ per æqualitatem & unitatem. Sed poſtq̃ de iis diſſeruit, quæ
per numerũ ad aliquid opponũtur, protinus ſermonẽ ad ea transfert. quæ ut effectiua
ſunt & paſsiua, ac ut efficiunt patiunturq; inter ſeſe opponuntur. Effectiua igitur &
paſsiua ꝑ potẽtiã dicũt̃, efficiẽtia uero & patiẽtia ꝑactiones quæ a potẽtiis ꝓficiſcũtur.

# QVINTVS.

At ubi exemplis quæ nam per potentiam ad aliquid dicantur expoſuit, & quæ per actum, oppoſitionem per numeros adiicit non habere partitionem. Secundum hoc, quoniam ne ſunt quidem numerorum actiones ullæ, cum ſint immobilia mathematica cuncta. Illud uero: (Niſi quemadmodum in aliis dictum eſt.) idcirco fortaſſe dixit: quoniam qua intelliguntur numeri, ipſorum actiones quædam exiſtere uidentur, quæ tamen non ſunt actiones per motum. Neq; enim intelligens qua intelligit mouetur, neq; quod intelligitur, eſtq; actio quædam eius, quod intelligitur, non tamen per motum: qualis actio quædam in iis, quæ uerſantur in motu perpetientis ac non efficientis ſolius: uel quia licet ipſorum numerorum nullæ ſint actiones: numerus enim qua eſt numerus nec efficitur, nec patitur: ut Pythagorici rebantur, efficientia tamen & patiencia per exceſſum ſecundum numerum & quem habent inter ſe uel per æqualitatem proportione quadam efficiunt, perpetiūturq;. Neq; enim effectiuum utcunq; habeat, uel quantuncunque ſit, munere ſuo fungitur, ſed conuenientiam ac proportionem quandam cum patiente habeat oportet, quæ per numerum quendam efficitur. Nam medicamenta talem tantumq; exceſſum requirūt ut efficiant, morbisq; opportune medeantur. Neq; enim quantacunq; ſint, modo qualitate ſint prædita proderunt efficientq; ſed quantitatem certam præterea deſideeant: quæ ratio eadem eſt in cæteris efficientibus patientibusq; corporibus. Sed quæ inter ſe per actiuam & paſsiuam potentiam dicuntur, id eſt quia efficere & pati poſſunt, eorum inquit aliqua per tempus ad aliquid dicuntur, quod enim fecit, ad id quod factum eſt refertur, ut calefactum ad id quod calefecit, ædificatumq; pari ratione, & facturum & faciendum. Nam pater inquit, dicitur filii ſecundum tempus: quoniam alter genuit, alter genitus fuit: genuiſſe autem eſt effeciſſe, genitum fuiſſe, paſſum eſſe. Sed quæ facta ſunt per potentiam dici ait, quia hæc non amplius ſumuntur quaſi in opera ſint: uel per potentiam communiter opponi ait quæ in eo quod efficiant, aut patiantur dicuntur opponi, per quodcunq; tempus eorum oppoſitio ſumatur. Præterea inquit, ut quædam per potentiam, ſic aliæ per potentiæ priuationem ad aliquid dicuntur: calefactiuum enim ad calefactibile per potentiam dicitur, inuiſibile autem & indiuiduum per potentiæ priuationem. Nam quod uideri non poteſt ad id quod uidere nequit refertur, & quod diuidi non poteſt, ad id quod diuidere non ualet: eſt enim inuiſibile cuius nulla eſt uiſio, & uiſio non eſt rei inuiſibilis, quamobrem omnia huiuſmodi relatiua per potentiæ priuationem dicuntur, quandoquidem impoſsibile impotentia eſt impoſsibile, & impotentia impoſsibilis eſt impotentia. Hac effatus, quæ per numerum dicuntur ad aliquid, qualia ſunt de quibus ſupra dixit, & quæ opponuntur per potentiam, ideſt, quæ ut efficientia & patientia inter ſe opponuntur, ea omnia idcirco ad aliquid dici ait, quia eorum quodq; quod eſt alterius eſſe dicitur: non quod aliud dicatur ad ipſum: quo in loco exponere nobis molitur diſcrimen quoddam inter ea, quæ duobus prædictis modis ad aliquid dicuntur, & eorū rationem, quæ ut iudicans & iudicatum inter ſe referuntur, de qua mentionem fecimus qualis ſcientia eſſe dicebatur. & ſenſus, menſura etiam ac intellectus ſententiaq; & opinio. diſcrimen autem eſt huiuſmodi, quod in illis utrunq; oppoſitorum quidquid eſt, illius eſſe dicitur ad quod oppoſitionem habet. quanquam cum (illius) dicit non per caſum genitiuum ſignificat. Simile nanq; per numerum dicitur, æquale quoq; atq; idem: non tamen ſimilis ſimile dicitur, neq; æqualis æquale, aut eiuſdem idem, ſed ſimili, æquali, eidem. Sed eſt ſenſus ſic oppoſitorum utrunq; id quod eſt alterius dici, uel alteri uel aliter ad aliud. At iudicata & iudicantia non dicuntur ad hunc modum: Iudicantia enim hoc quod ſunt aliorum, ideſt iudicatorum eſſe dicuntur: ut ſenſus ſenſibilium, ſcientia ſcibilium, men-

ſura menſurabilium : intellectus intelligibilium . Iudicata non item id quod dicun-
tur eſſe iudicantium : neque hac ratione ſunt ad aliquid , quod ipſa ſint aliorum , ſed
quoniam aliud ipſorum eſt : ideo enim ſenſibilia ſunt , quia ipſorum eſt ſenſus , &
ſcibilia , quoniam ipſorum eſt aliud, ideſt, ſcientia. Nam licet ſimile ſimili dicatur ſimi
le , quemadmodum ſcibile ſcientiæ , & ſenſibile ſenſibili , utraq; ſcilicet per datiuum
caſum , non tamen eodem modo dicuntur : quoniam ſimile alteri quidpiam eſſe di-
citur, propterea ꝙ ipſum illi eſt ſimile : non quod illud huic ſimile ſit : quãquam illud
ad hoc uel maxime eodem modo referatur : ſimilis eſt æqualis , ac eiuſdem ratio. At
ſenſibile ſenſui ſenſibile dicitur, nõ qđ ipm id quod eſt ſenſus ait : ſed quia huius ipſi-
us eſt illud ad quod dicitur. Idcirco enim ſenſibile ſenſui dicitur ſenſibile, quia ſenſus
ipſius eſt : Viſibile enim ſignificat ipſius haberi uiſionem . Similis eſt harmoniæ ratio
ad cõſonãtia. harmonia enim conſonantiũ eſſe dicitur, conſonantia uero harmoniæ,
qm̃ harmonia ipſorũ eſt, quẽadmodũ ſciẽtia dicitur ad ſcibilia.

At intellectus non eſt ad id cuius eſt intellectus , id enim bis dictum
erit. Similiter & uiſus cuiuſpiam eſt uiſus, non cuius eſt uiſus, quanq̃ uere
hoc dici poteſt, ſed ad colorem aut aliud quippiam tale : Illo uero modo
bis idẽ dicetur, eſſe inquam uiſum eius, cuius eſt uiſus. Ea igitur quæ per
ſe ad aliquid dicuntur, partim hoc modo dicũtur, partim ſi genera ipſoꝝ
talia ſint. Medicina enim eſt ad aliquid, propterea quod ſcientia quæ qui
dem ipſius eſt genus, ad aliquid eſſe uidetur , & inſuper ea quibus ad ali-
quid dicuntur ea, quæ ipſa habent, ut æqualitas ad aliquid eſt, quia ęqua
le aliquid eſt, & ſimilitudo etiam, quia ſimile aliquid eſt. At enim ſunt quę
per accidens dicuntur ad aliquid, ut homo ad aliquid dicitur , propterea
quod accidit ipſi eſſe duplũ, hoc autẽ eſt ad aliquid, & albũ ſimili modo,
ſi eidẽ accidat duplum, ac album eſſe.

( At intellectus non eſt ad id, cuius eſt intellectus.) Præfatus in iis quæ ita dicuntur xxviii
inter ſe , ut iudicans & iudicatum, iudicatum ad iudicans ſic dici, quoniam illud hu-
ius eſt , ideſt iudicans iudicati : cum ſic poſsit ad iudicans dici , ut iudicans ad iudica-
tum, nunc hæc ſcientiam uidelicet, ſenſum & menſuram & talia, ſic ad aliquid dici de-
monſtrat , ut ad ea quorum ſunt : ſcientia ad ſcibilia , ad ſenſibilia ſenſus , opinio ad
opinabilia , non ad ea in quibus habentur : uerbi cauſa ſcientia ad eum , qui ſcientia
præditus eſt , ſenſus ad eum, qui ſenſu & pari ratione cætera : quibus demonſtrandis
fidem eius facit , quod ſupra dictum eſt , eſſe aliqua relatiua, quæ ad aliquid idcirco di
cuntur , quoniam ea ad quæ dicuntur horum ſunt, quæ dicuntur ad illa : huiuſmodi
enim ſunt iudicata , & ſic ad iudicantia dicuntur . Nam quod ſcientia ad ſcibilia , non
ad ſcientem referatur , docet demonſtrans fore , ut idem dicatur bis. Qui fiat autem,
ut idem bis dicatur , ipſe paulo poſt in proceſſu demonſtrat , dicees : ( Similiter &
uiſus cuiuſpiã eſt uiſus, nõ cuius eſt uiſus quãq̃ hoc uere dici poteſt, ſed ad colorem,
aut aliud quidpiã tale: illo uero modo bis idem dicetur, eſſe inquam uiſus eius cuius
eſt uiſus.) horum enim uerborum, hic eſt ſenſus: ſi uiſum & ſcientiam atq; his ſimilia
aliorum eſſe dicimus, uerbi cauſa ſcientiã ſcibilium, uiſum uiſibilium, nullũ ſequetur
incommodũ. Rogãti enim quid eſt id, cuius eſt ſcientia? apte reſpondetur, eſt ſcibile.
Si quis tamen ſcientiam affirmet nõ ad ſcibile referri, ſed ad eũ cuius uel in quo eſt,
ideſt ad eum, qui ſcientiã habet , interroganti, quid eſt id cuius eſt ſcientia, id reſpon-

debit cuius eſt ſcientia, hoc eſt ſciens. Poſitum eſt enim dici ad id cuius eſt, & ſic reſponſum erit ineptum & idem dicetur bis. Sed hoc in loco occurri nobis in hunc modum poteſt: ſi talia idcirco ed ea in quibus inſunt, non dicuntur, quõ fit, ut idem bis dicatur, utiq; par erat, ut eorum quæ habẽtur in aliquo, nullum ad illud diceretur in quo ineſt. At multa relatiua ad ea dici uidentur, in quibus inſunt. harmonia enim conſonantium eſſe dicitur, quę tamen in nullis aliis eſt, q̃ in conſonãtibus, & ad illa dicitur: quin & habitus eius eſſe dicitur, quod ipſum habet, & in quo ipſe ineſt. In quibus ſi quis perinde percõctari uelit, idẽ dicetur bis: roganti enim quid eſt id cuius eſt harmonia, appoſite reſpõdebitur, id cuius eſt ipſa: ſiquidem harmonia ad illud dicitur, cuius eſt harmonia, hoc eſt ad conſonantia, quorum harmonia eſt. Ad ea uero dici in quibus habentur, declarant Theophraſti uerba, qui ſic in ſecundo Topicorum ait. Quorum eſſe quæque dicuntur, in his inſunt, ut moderatio ſiue commẽſuratio, habitus & compoſitio: memoria uero & ſomnus, atq; opinio in nullo habetur inanimatorum, nec alterius motus in alio. quamobrem ſigillatim eſt definiendum. Ipſe quoq; Ariſtoteles de his ipſis in hunc modum in quarto libro Topicorum ediſſerit: quũ eorum quę ad aliquid dicuntur, quædam in iis aut circa ea neceſſario ſunt ad quæ dicuntur, ut diſpoſitio, habitus & moderatio, in nihilo enim alio, q̃ in iis ad quæ dicuntur hæc ineſſe poſſunt. alia uero non neceſſario, ineſſe tamen poſſunt in iis, ad quæ dicuntur: ut ſi anima ſcibile ſit, cum nihil impediat, quo minus anima ſui ipſius ſcientiam habeat, non tamen id neceſſarium eſt, fieri enim poteſt, ut hæc ſcientia habeatur in alio, quædam aũt ſimpliciter illis ineſſe nequeũt. ad quę dicũtur, ut contrariũ in contrario haberi nequit, neq; in ſcibili ſcientia, niſi anima uel hõ ſcibile ſit. his nanq; neceſſariũ eſſe ait, ut nonnulla relatiua ad ea dicãtur, in quibus habẽtur: de quorũ numero diſpoſitionẽ eſſe dixit: diſpoſitio enim diſpoſiti eſt atq; eius in quo habetur: item habitum. Nã habentis habitum, habitus eſt habitus, quæ ratio eadem in mediocritate reperitur. At ſi ad ea dicuntur in quibus ſunt, bis hoc in ipſorum ſingulis dicetur, quid eſt id cuius eſt diſpoſitio? id cuius eſt diſpoſitio: quid eſt id cuius eſt habitus? id cuius habitus eſt. Si ergo bis idem in his dicitur, eſt autẽ neceſſe, ut ipſa dicãtur ad ea in quibus ſunt, idem bis dici non obſtat, quo minus quidq̃ ad id in quo ineſt dicatur. Etenim ſi bis idem ita diceretur, ut idem ad ſe dicitur, incommodũ ſequeretur: tũc enim quidpiam ſibi contrarium eſſet, cũ relatiua dicantur ad contraria. At ſi quis rogatus quid eſt id cuius eſt ſcientia? reſpondet ſcientiam eius eſſe, cuius eſt ſcientia, non tamen ad hoc dici. Neq; enim rogatus ad quid dicitur ſcientia? reſpondet, cuius eſt ſcientia, ſed ad eum, qui ſcientiam habet, ac uiciſsim ſcientiam habens ad quid dicitur? rogatus, ad ſcientiam reſpondet, utiq; non idem ad idem dicetur, cum ſcientia longe aliud ſit, q̃ quod obtinet ſcientiam. Cęterum ipſe non ea dixiſſe uidetur, ut quidq̃ ad id in quo eſt, dici negaret, ſed potius ut confirmaret, quæ cum in quibuſpiam ſint, poſſunt ad alia præterq̃ ad ea, in quibus habentur dici, eorum ad illa fieri relationem. Quanq̃ illud quoq; poteſt in quæſtionem uenire, utrum quæ inter ſe, per potentiam dicuntur, horũ alterum, ideſt, patiens quod efficienti, aut effectiuo contrarium eſt, idcirco ad ipſum dicatur, quõ illud huius ſit, non quia hoc illius? Nam combuſtibile propterea eſt combuſtibile, quõ aliquid eſt eius combuſtiuum: ac uiciſsim aliquid calefactibile, quõ eius quidpiam eſt calefactiuum, & horũ quodq; quidquid eſt, alterius eſſe dicitur. Combuſtibile enim combuſtiuo eſt combuſtibile, & ſenſibile idcirco eſt tale, quõ eſt aliquid a quo ſentiatur. An huc pertinent uerba hæc, ut quæ ſic dicuntur, ad quid dicantur oſtendatur? Quandoquidem quæ per potentiam dicuntur, ea proculdubio dicuntur ad hæc, nec quęritur ad quid fiat horum relatio. At in iis, quæ ut iudicantia dicuntur ad aliquid,

quæſtio eſt ad quid ea dicātur: exempli cauſa, utrum ſentire ad ſenſum referatur, an ad ſenſibile. Talia igitur omnia non ad ea referri a quibus habentur, ſed ad ea quorū ſunt, abūde demonſtrauit, cum doceret, horum contraria ſic ad ipſa dici oportere, qm̄ horū illa ſunt. In his enim dictu uerum eſt, ea quidquid ſunt aliorū, uel certe ad aliud utcūq; dici. Nam & ſi hoc commune ſit omniū relatiuorū, tamen quæ ad iudicantia referūtur, ea idcirco referātur oportet, qm̄ illa ipſorum ſunt, quod uerum non eſſet, ſi ſcientia & talia ſingula ad ſe habentia dicerentur. Eorum igitur quæ per ſe dicuntur ad aliquid, quædam ſic dici ait, ſcilicet, uel quia ipſa quidquid ſunt aliorum eſſe dicuntur, uel quia ipſorum alia ſunt. ( Partim inquit ſi genera ipſorum talia ſunt. Medicina enim eſt ad aliquid, propterea ꝙ ſcientia, quæ quidem eſt ipſius genus ad aliquid eſſe uidetur. ) Sed hoc in prædicamētis quoq; ab ipſo dictum fuit. Nam cuius genus ad aliquid eſt, id non per accidens dicatur ad aliquid ſed per ſe: licet nō perinde atq; genus: quia enim genus in ſpecie ineſt, fit, ut ſpecies ad aliquid habeat in ſubſtantia: genus enim ſubſtantiæ ipſius eſt pars. Præterea ut quæ habent inquit alia ſunt ad aliquid, ſic & ob id quæ ab ipſis habentur. Aequalitas enim idcirco ad aliquid eſt, qm̄ æquale qđ æqualitatem habet ad aliquid dicitur: & ſimilitudo qm̄ ſimile. Idcirco enim ad aliquid illa dicūtur, qm̄ ab his habentur. Quædam uero per accidens ad aliquid dicuntur, ea ſcilicet quibus cum ipſa non ſint ad aliquid quidpiam accidit quod ad aliquid dicatur. Homo enim dicitur ad aliquid cum ei accidit eſſe duplo quod eſt ad aliquid. Rurſus album ad aliquid ex accidenti perinde dicetur, ſi cui duplo eſſe accidit, huic quoque albo eſſe contingat. Sed intereſt inter hos relatiuorum modos, quod in priore ſubiectum dicitur ad aliquid propter ipſius accidens, in poſteriore uero accidens ob alterum accidens.

Perfectum dicitur id cuius nulla pars extra accipi poteſt, ut tempus id cuiuſcunq; perfectum dicitur eſſe, extra quod nullū accipi tempus poteſt, quod ſit huiuſce temporis pars, & id quod eſt affectum uirtute atq; bene ſe habet, nō habens ad genus exuperationem, ut medicus perfectus quiſpiam dicitur, modulatorq; perfectus, cum nihil ipſis in ſpecie ſuæ uirtutis deeſt. Hoc pacto etiam per translationem & in malis dicere conſueuimus calumniatorem perfectum, furemq; perfectum, quando quidem & bonos etiam ipſos dicimus, ut furem bonum calumniatoremq; bonum, atq; ipſa uirtus perfectio quædam eſt. Vnumquodq; enim tunc eſt perfectum, ſubſtātiaq; omnis tunc eſt perfecta, cum in ſpecie propriæ uirtutis nulla pars eius magnitudinis, quæ ſecundum naturam competit, deeſt. Præterea in quibus ſtudioſis ineſt finis, ea perfecta dicuntur, ex eo nanq; quia finem habent, perfecta ſunt & dicuntur. Quare cum finis extremum ſit quiddam, & ad praua etiam transferentes, perfecte periiſſe quippiam dicimus, perfecteque corruptum eſſe, cum nihil prorſus corruptionis deficit atq; mali, ſed in ipſo extremo eſt conſtitutum. Quapropter & obitus finis dicitur per translationem, quia utraq; ſunt extrema, finis uero & id gratia cuius cætera fiunt extremum eſt. Ea igitur quæ per ſe perfecta dicuntur, tot modis dicuntur, alia propterea quod in bene ſeſe habendo nil ipſis deficit. Neq; exuperationē habent neq; quicq̄ eſt extra. Alia omnino

ex eo quia in uno quoq; genere exuperationem non habent, neq; quicq́ eſt extra. Cætera uero iam per hæc ipſa perfecta dicuntur, quia aut tale quid faciunt, aut habent, aut talibus accomodãtur, aut aliquo alio modo dicuntur ad ea quæ perfecta primo dicũtur.

xxix (Perfectum dicitur id cuius nulla pars extra.) Deinceps de perfecto uerba facit: ac partitionem eius ꝓſequitur: primoque modo perfectum eſſe id ait intelligi, a quo pars nulla ipſius abeſt. Tunc enim aliquid perfectum id, quod eſſe dicitur eſt, quando nulla pars illi abeſt ex iis, quæ faciunt ad perfectionem: ut tempus id cuiuſque perfectum eſſe dicitur, cuius tẽporis, quod ſcilicet huius eſſe dicitur, nulla pars abeſt, nec extra ipſum eſt aliqua. Nam licet extra omne tempus ſit aliquod tempus, tamen ſi certæ cuiuſpiam rei tempus definitum accipiatur, tunc demum huius tempus erit perfectum, cum eius temporis pars nulla defuerit, ut ſi cuius uerbi cauſa hominis tempus ſit centum anni, quod ſit totus eius uitæ terminus, tempus hominis perfectum fuerit, ſi ex annis centũ nihil abfuerit: hoc quoq; modo perfectus eſt homo, perfectus equus, cui nulla pars abeſt. Sic perfecta ſtatua, & cætera ſingula, quibus nulla pars abeſt. Similiter perfecta ea dicuntur, ſupra quæ nihil eſt, ſecundum propriam uirtutem & huius bonum quodq; habetur in hoc genere. quo in loco paulo communius uirtutis nomen uſurpat. Res enim quæq; tunc eſſe perfecta dicitur, cum propriam uirtutem obtinet: ut homo perfectus, cui nihil ad uirtutes humanas deſideratur, & ſupra quem nihil eſt bonis humanis præditum. Sic perfectum medicum appellamus, qui medicinæ cognitione a nemine ſuperatur. Illud autem (ad genus) ipſe expoſuit, cum diceret: (Cum nihil ipſis in ſpecie ſuæ uirtutis deeſt.) Nam cum uirtutes complures ac diuerſæ ſint, is perfectus eſſe dicitur per uirtutem quam habet, qui nihil in ea deficit. Nam genus pro ſpecie dixit: Et tibicen perfectus dicitur, qui ſua in arte talis eſt, ac in uniuerſum quicunq; quapiam in arte, ſcientia uel uirtute non deficit, perfectus in ea eſt. A quo perfectorum modo, quo ea perfecta dicuntur, quæ in ſua bonitate non excelluntur, ad mala quoq; perfectum transferimus. Calumniatorem enim perfectum dicimus & furem perfectum: quia nemine his in rebus ſuperatur. quod idcirco facimus, quoniam eoſdem bonos etiam nuncupamus: ut fures bonos & perfectos, quaſi uirtutem ac perfectionem in his habeant. Nam propria cuiuſque uirtus perfectio eſt (quia inquit unum quodque tunc eſt perfectum, ſubſtantiaque omnis tunc eſt perfecta, cum ſecundum ſpeciem propriæ uirtutis nulla pars eius magnitudinis, quæ ſecundum naturam competit deeſt.) dicens: (ſecundum ſpeciem propriæ uirtutis) pro illo. (quando huius propriæ uirtutis ſpeciei, in qua ſpecie eſt, nulla pars deſideratur naturalis magnitudinis.) ut homo perfectus eſt, cui nulla pars humanæ uirtutis abeſt. homo enim perfectus eſt, non cuius partes apte congruunt, ſed in quo nulla pars uirtutis humanæ, eiusq; naturalis magnitudinis deſideratur, & pari ratione equus, canis, & alia quæq; res. ut ſic perfectum id eſſe definiatur, cuius in ſuo genere nulla propriæ uirtutis huiuſque magnitudinis pars deſideratur. quandoquidem ad magnitudinem naturalem nulla perfecti pars deſideretur oportet. Sed ex prædictis priora perfecta dicuntur ſecundum quantum, poſteriora uero ſecundum bonum & quale. (Præterea inquit in quibus ſtudioſus ineſt finis, ea perfecta dicuntur.) Nam quod finem habet, perfectum eſt: finis autem proprie dictus, bonum quoddam eſt: ſic homo bonus eſt perfectus, quoniam proprium finem habet, qui bonum eſt. Eritq; diſcrimen inter hæc & prædicta perfecta, quod illa perfecta dicuntur, quoniam in perfecto ſunt, eiuſmodi eſt uirtus. hæc autem quia ſunt in fine. uel hæc adiecit, non quaſi ſignificans perfectorum aliam ſpeciem, ſed repetens ea, quæ de his ſunt dicta, hoc retu

ſit, non quaſi a ſuperiore diuerſum. At quoniam perfectum eſt quod finem habet, finis autem eſt extremum, idcirco quę ſunt in extremo, hæc in fine dicimus eſſe, quo fit, ut in malis etiam hunc perfecti intellectum uſurpemus, ut aliqua perfecte abolita eſſe dicimus, aut perfecte interiiſſe, cum ad extremum mali peruenerit, nec interitus quidq̃ ſupereſt. Sic exitus finis eſſe dicitur, quoniam finis eſt extremum, hoc autem eſt bonum, & cuius gratia, extremum nobis finem appellantibus. Quamobrem dicimus etiam aliquid exitum habere, cuius gratia efficiebatur, ſed eſſe errorem in ſequente. Nam finis proprie hoc eſſe intelligitur, quod ſic eſt extremum, ut id cuius gratia. ( Finis uero inquit, & id cuius gratia cætera fiunt, extremum eſt ) ideſt finis autem proprie dictus eſt extremum, ut cuius gratia: uel cum ambo extrema eſſe dixiſſet, exitus enim ſiue obitus extremum eſt adiecit, finem quoq; & ipſum cuius gratia extremum eſſe, ſed omnia prædicta & quæ per ſe perfecta eſſe dicuntur; in duos intellectus redigi ait, uel in eum quo perfecta eſſe intelliguntur, quæ in bonitate non deficiunt, nec ab aliis ita ſeparantur, ut extra ipſa quidq̃ liceat accipere. quod ſi adeſſet, ipſorum bonitatem augeret. In quibus enim ſtudioſus finis habetur; ea in hūc intellectum referuntur, quo perfectum aliquid propter uirtutem & plenam boni præſentiam uocatur. uel in alium quo perfecta dicuntur, quæ ſimpliciter in proprio genere a nullo excelluntur, & quibus nihil abeſt. qui quidem intellectus primum fuit explicatus. & ad cuius expoſitionem exemplum perfecti temporis appoſuit. quomodo perfectus homo eſt, cui nulla pars abeſt, & pari ratione equus, domus, fundamentum, ſedes, ut ſupra dixit. Atq; hi quidem ſunt intellectus eorum, quæ per ſe perfecta dicuntur. Alia enim quæ perfecta dicuntur, ab his tale nomen mutuari ait: ( quia aut tale quid faciunt. ) doctrina enim perfecta dicitur, quoniam effectrix eſt perfecti cuiuſpiam. facit enim ut quiſpiam uirtutem habeat. Item ars gymnaſtica, quoniam habitudinem bonam, quæ perfectio quædam eſt affert. Alia perfecta dicuntur, quoniam quidpiam huiuſmodi habent. ut librum perfectum nuncupamus, cui nihil ſcribendum abeſt. & actionem perfectam, in qua nihil deſideratur. Alia quoniam perfectis accomodantur. Sic ueſtis perfecta dicitur, ſic calciamentum, ſic armatura: ut Achillis haſta perfecta, quoniam ipſe ſolus, qui perfectus erat, uti ea poterat. Similiter quæ perfectis ſecundum bonitatem accommodantur, ipſoſue decent, ea perfecta dicuntur. ut actio perfecta, quæ decet ſtudioſum. qualis eſt actio Philoſophi: ( aut aliquo alio modo dicũtur ad ea quæ pfecta primo modo dicuntur) ſic ludicrũ certamen perfectũ appellatur, quo certat pfectus Athleta.

Extremum id dicitur quod eſt uniuſcuiuſq; ultimum, & ultra quod primum nihil accipi poteſt, & citra quod primum omnia collocantur, & id quod eſt magnitudinis, aut magnitudinē habētis forma, & uniuſcuiuſq; finis, tale autem eſt id, ad quod per motum itur & actionem, & non id ex quo fit profectio, interdum autem ambo, & id ex quo, & id ad quod profectio fieri ſolet, & id gratia cuius cætera fiunt, & cuiuſque ſubſtantia & quidditas item cuiuſque, cognitionis enim hæc extremum. quod ſi eſt cognitionis, eſt etiam & ipſius rei extremum. Quare patet tot modis ipſm extremum dici, quot modis ipſum principium dicitur, & inſuper pluribus. Principium enim extremum eſt quoddam, at non omne principium extremum eſt ut patet.

xxx ( Terminus id dicitur quod eſt uniuſcuiuſq;. ) Porro terminum uno modo id eſſe ait, quod eſt cuiuſq; ultimum: quo modo mors terminus eſſe dici poteſt. quod enim ultimum cuique aduenit, id terminus ipſius eſſe dicitur: quo quidem modo motus etiam atque actionis terminus aliquis eſſe dicitur, huiuſmodi enim eſt extra quod primum nihil licet accipere. Nam ſi accepto aliquo tanquam extremo, aliquid extra hoc fuerit, id quod accipiebatur non erat terminus. Adiecit autem: ( primum ) ut terminum proprie dictum ſignificaret, qui non eſt terminus ut pars, ſed ut proprie extremum, qualis in corporibus eſt ſuperficies. Poteſt enim pars aliqua ſumi, extra quam nihil ſit, ſed non prima, quoniam ante hanc partem eſt ipſe terminus. Sed quanquam per rationem hanc idem terminus ſignificari uideatur, qui per priorem, quem uniuſcuiuſq; ultimum appellat, ut eiuſdem ſignificati rationes diuerſæ ſint, hoc tamen haud uerum eſt. Primo enim modo non ſolum terminus id dicitur quod cum ſit aliquid rei ultimum eius eſt, ſed etiam quod cuique ultimum aduenit: altero uero aliquid rei eſt qui terminus appellatur. Præterea terminus qui ultimum eſſe definitur de parte quoque dici poteſt, qui autem ſic terminus dicitur, ut ſecundo loco expoſuit, non poteſt, cum parte congruere, ſed cum eo qui proprie terminus eſſe intelligitur, ut ſupra commemoraui. Item ultimum tribuitur etiam non magnitudinibus. Nam & orationis ultimum dicimus, & actionis atq; ſententiæ: hoc enim modo, ut diximus, mors quoque terminus appellatur: ut pote quæ uitæ animantium ultimum ſit. Id autem ultra quod primum nihil accipi poteſt, ſolis magnitudinibus congruere uidetur. Magnitudinis enim aliquid accipere licet, extra quod primum nihil eſt, cuiuſmodi eſt in corpore ſuperficies, in ſuperficie linea, in linea punctus. Illud autem: ( extra quod nihil accipi poteſt ) aliter intelligitur cum dicitur de perfecto, aliter cũ de fine. In perfecto enim ſignificat, cui nulla deeſt pars: totum enim acceptũ perfectũ eſt. In termino autem quo nihil exterius eſt, terminans id cuius eſt terminus & perfectum eſt, quod ſit quaſi totum nihil habens extra. Vel illud: ( primum ) additum termino, diſcrimen ſignificat, propterea quod etiam non eſt perfectum habet terminum. Terminum quoq; dici ait: ( citra quod primum omnia collocantur. ) alio diuerſoq; modo idem ſignificans, quod uerbis ſuperioribus. Tunc enim dixit: ( ultra quod primum nihil accipi poteſt. ) Nunc uero: ( circa quod primum omnia collocantur. ) rurſus primum adiciens, ut hoc diſcrimine a parte ſeiungat terminum, qui proprie ſic appellatur. Citra enim partes eas, quæ in extrema uergunt cæteræ partes iacent, ſed illæ non primæ ſunt. Nam pars quoque ipſa quæ in corpore pro extremo ſumitur intra ſuperficiem continetur: ſuperficies non item ab alio complectitur. Cæterum ut dixi illud ( ultra quod primum nihil accipi poteſt. ) tantundem eſt atque hoc. ( citra quod primum omnia collocantur. ) Præterea terminus inquit eſt: ( Et id quod eſt magnitudinis, aut magnitudinem habentis ſpecies. ) quo in loco ſpeciem uocat figuram atque formam. ab his enim corpora ſpeciem mutuantur. Nam magnitudinem pro corpore dixit: quia figura omnis in corpore eſt. Adiecit autem: ( uel magnitudinem habentis. ) propter animalia, quæ non ſimpliciter cum ſint corpora & magnitudines, corpus tamen ac magnitudinem habent. Animalium igitur ſpecies ac terminus eſt ſua cuiuſque forma. corporum uero ſuæ figuræ, primoq; modo ſuperficiem uocat terminum, hoc autem figuram. Item terminus eſt inquit, unius cuiuſque finis, & cuius gratia. Tale enim eſt id, quo motus atque actio pertinet. Cuius enim gratia motus cietur, actioq; obitur, & quo contingente ceſſatur, hoc terminus appella-

tur, neque ad hunc modum mors debet terminus appellari. Nam licet extrema ſit, tamen quæ fiunt, non eius gratia efficiuntur. Sed poſtquam dixit: ( Id ad quod per motum itur.) adiecit: ( Sed non id ex quo fit profectio. ) Ex quo enim repetitur motus, id principium nuncupatur. ( Sed interdum inquit ambo, & id ex quo & id ad quod ) quoniam huiuſmodi principium quandoque terminus ſeu finis appellatur, ut in rerum agendarũ conſultatione: in eo qua exorſi a fine in extremo cõſiſtimus, quod principium actionis efficitur. Ita quod eſt actionis principium, hoc terminus eſt conſultationis, ut per hæc uerba oſtendiſſe intelligatur, tum finem, tum etiam efficiens eſſe principium atq; terminum, terminum conſultationis, actionis uero principium. Prætatus autem principium terminum appellari, quod innuit dicens: ( & id ex quo) cum adiunxiſſet: ( & id ad quod ) quod quidem poſitum erat, idq; expoſuiſſet adiiciẽs: ( & id gratia cuius. ) hoc enim eſt id ad quod, deinceps quot modis principium, tot etiam terminum intelligi ait. Nam ſpeciem quoque per quam res eſt non ſecundum figuram & formam terminum eſſe ait, quod quale ſit, exponit. Neque enim hominem eſſe animal rationis particeps atque mortale, hominis ſimpliciter eſt terminus, ſed cognitionis hominis, & pari ratione hoc terminus eſt cuiuſque rei cognitionis. Nam cum nouimus hoc, tunc res quid ſit inquirere deſiſtimus. quod ſi cognitionis eſt terminus, ipſius quoque rei terminus erit. Nam quemadmodum ſeſe res habet, ſic ipſius efficitur cognitio. ( quare patet inquit, tot modis ipſum terminum dici, quot modis ipſum principium dicitur. ) quod effatus addit. ( Et inſuper pluribus. ) Ac id quidem quod tanquam finis principium dicitur, atque ſpeciem, & id unde motus principium, terminum appellari docuit; principium uero quod materia nuncupatur, idcirco terminus eſt, quoniam ſubiectum ultimum eſt: ultimum autem terminus appellatur. At terminum non ſolum quattuor modis intelligi, ſed alios etiam intellectus habere, qui principio congruere nequeunt, ex iis ſatis apparet, quæ de termino diſſeruit, cuiuſmodi eſt cuiusque rei extremum, ut mors: & ultra quod primum nihil accipi poteſt, ut corporis ſuperficies, item figura: quorum nullum, hoc eſt quod cauſarum aliqua ex iis, quæ termini dicuntur: ut merito dixerit: ( principium enim extremum eſt quoddam, at non omne extremum principium eſt ) cauſam uidelicet ſignificans.

Ipſum quo pluribus dicitur modis, atque uno modo dicitur forma ſubſtantiaque cuiuſque, ueluti quo bonus eſt bonus, idipſum eſt bonum. Alio modo id in quo primo aptum eſt quippiam fieri, ut color in ſuperficie. Id igitur quod primo dicitur quo forma eſt ipſa, ſecundo uero id quod eſt ut materia cuiuſque ſubiectumque cuiuſque primum, omnino autem ipſum quo atq; cauſa paribus modis dicuntur. Id enim quo quiſpiam acceſsit, id eſſe dicitur gratia cuius uenit, & item id quo uitioſam quiſpiam rationem aut ratiocinationem extruxit, id eſt, quod ratiocinationis eſt, aut uitioſæ cauſæ rationis. Præterea ipſum quo poſitionem ſignificat, ueluti quo ſtetit, aut quo pergit, hæc enim omnia poſitionem locumue ſignificant.

xxxi ( Ipſum quo pluribus dicitur modis . ) Deinde intellectus explicat huius dictionis quo, atq; uno modo dici ait ſubſtantiam & formam. Nam res quæque ſpecie ſiue forma dicitur id quod eſt, quam formam ſubſtantiam quoque nuncupauit. Nam ſtatua per formam ſtatua eſſe dicitur. Et homo pari ratione homo, & equus, equus per formam eſſe intelliguntur, & cuius in ſubſtantia bonū eſt, eius forma proprie bonū eſt: bonū autē eſt id per quod bonus eſt bonus. Dicit aūt: ( ipſm bonū ) pro eo quod eſt, per quod bonus eſt bonus, ipſum eſt bonum: bonus enim per nihil aliud eſt bonus, q̄ per bonū boniq; ſubſtantiam. Alio modo inquit dicitur quo id in quo primo aptum eſt quidpiam fieri: per illud enim eſſe dicitur, ut corpus per ſuperficiem colorari dicitur: qm̄ ſuperficies prima colorem excipit. Sed poſtq̄ dixit quo uno modo formam & ſubſtantiam intelligi, alio uero primū excipiens, ipſum tamen quo proprie ac primū in forma uſurpari ait, ut pote per quam eſſe rei cuiq; ſuppetat, proxime per materiam, primumq; ſubiectum, quod primū excipiens appellat. Color nanq; in ſuperficie tanq̄ in materia prima ineſt, & rerum tū naturaliū tum etiam artificioſarum quarq; non modo p formam ut eſt ſic eſſe dicitur, ſed etiam per materiam primumq; ſubiectū: Vt homo non per formam ſolum, ſed etiam per ſubiectā formæ materiam homo eſſe dicitur. Item ſtatua per æs etiam ſtatua eſſe dicitur, non per formam tantum, cui ſimilis ratio eſt in omni compoſita ſubſtantia. Sed primū excipiens ad materiam referri uidetur. Materiam nanq; in uniuerſum appellat id cui primū quaſi ſubiecto aliquid adeſt. Ita cum in ſuperficie primū color excipiatur, ſuperficies æmula erit materiæ, color uero formæ. Sed poſtq̄ dixit ipſm quo tum formam, tum materiam nūcupari: ( Sed omnino inquit ipſum quo, atq; cauſa paribus modis dicuntur. ) In ſingulis enī rebus cauſa eſt id, quo ſeu propter quod aliquid adeſt. primumq; docet perinde dici atq; finalem cauſam. Dicimus enim ꝑpter quid uenit? pro eo quod eſt, cuius gratia uenit? Si quis enī rogatus ꝑpter quid uenerit, reſpōderit cuius gratia uenerit, exempli cauſa ꝑpter pecunias exigendas, apte reſpondebit: qui uero dixit, propter quid uenisti? ipſum propter quod inquirebat. Item qui bellum Troianum propter quid conſtiterit perconctatur, is Troiani belli principium unde manauerit inquirit: quæ rurſus cauſa eſt, unde principium motus proficiſcitur: ad quod ſi propter Helenæ raptum reſponderis, ipſum propter quod explicueris: quod autem idem cum formali materialiq; cauſa congruat ipſe teſtatus eſt: quin & exemplo, quod ipſe appoſuit, cauſa efficiens ſignificatur. Qui enim perconctatur propter quid perperam, aut uiciſſim recte collectum fuerit, is cau-
* ſam ſcire cupit efficientem fallaciæ aut rectæ concluſionis: hoc eſt ſcire uult quid paralogiſmum, aut quid ſyllogiſmum effecerit. Sed præter commemoratos intellectus ipſum quo poſitionem quādam & locum ſignificare ait, ideſt, ſignificare ubi. Nam qui hæc ſtatua, exempli gratia Ariſtotelis, quo Athenis conſiſtit perconctatur, is ubi ea ſtatua ſit & in qua urbis regione intelligere cupit: pari ratione qui quærit quo ſiue per quid deambulas? is in qua parte urbis & in quo loco deambulas ſcire laborat, utrum in Lycio, an Ceramico.

Quare neceſſe eſt & ipſum, p ſe multipliciter dici. Vnū eſt enim per ſe quiditas uniuſcuiuſq;, ut Callias & qualitas ipſius Calliæ. Aliud id oē quod ineſt in ratione, ueluti Callias per ſe animal eſt, in ratione enim ipſius animal ineſt, Callias enim animal quoddam eſt. Præterea ſi in ſeipſo primo aut in aliqua ſui parte ſuſceperit, quo pacto ſuperficies eſt per ſe alba, & homo uiuens per ſe. Anima nanq; pars quædam eſt hominis, in qua eſt ipſum uiuere prima. Præterea id cuius non eſt alia cauſa ulla, hominis

enim ſunt cauſæ multæ animal bipes, attamen ipſe homo per ſe homo eſt. Inſuper ea quæ ſoli inſunt, & ut eſt ſolum, quocirca per ſe eſt id quod eſt ſeparatum.

(Quare neceſſe eſt & ipſum per ſe.) Poſtq̄ quo multifariam dici docuit: (quare inquit neceſſe eſt & ipſum per ſe multipliciter dicatur) per quod enim quodq; adeſt, ꝑ ſe adeſt: & cui primo aliquid adeſt, huic adeſt per ſe. Nam ipſum per quod prędicatur ſecundũ aliquid eorum, quæ per ſe adſunt. Vno igitur modo per ſe quiditas & forma eſſe intelligitur. Propria enim forma & ratio quæ ſubſtãtiã explicat per ſe cuiq; adeſt. Callias enim per ſe eſt Callias, & quæcunq; definitione continentur per ſe conueniũt ei, cuius habetur definitio: genus uidelicet & differentiæ, & horum cum formæ ſunt partes, unum quodq; per ſe adeſt Callię. Alio modo quod in ſe primo aliquid excipit, ut in aliquo ſui. Nam ſuperficies per ſe coloratur, q̄m ipſa prima colorem excipit, ut dixit, cum de quo ſiue per quod diſputaret, & hmōi quo per materiam eſſe uidetur. Corpus autem licet ipſum per ſuperficiem coloratum ſit, quæ per ſe colorata eſt, tñ quia ſuperficies quæ prima & per ſe colorem excipit, aliquid ipſius eſt, idcirco corpus per ſe coloratum eſſe dicitur. Neq; enim id ſolum quod in ſe primo aliquid excipit ꝑ ſe tale eſſe dicebamus, ſed etiam id cuius aliquid eſt primum excipiens. At ſuperficies corporis terminus eſt. Item animal idcirco per ſe uiuit, q̄m anima quæ ipſius aliquid eſt, prima obtinet ipſum uiuere. Itaq; homo per ſe uiuit, quia uita eſt in parte eius prima: in anima ſcilicet, quæ hominis eſt pars: qui quidem intellectus materiæ quoq; cõuenire poſſe uidetur. Pars enim quæ in aliquo eſt rationem habet materiæ, & in materia unitatem habet. Quanq̄ alio in loco, quod primum aliquid excipit, id per ſe tale eſſe dicit, quod per partem ex accidenti. Præterea inquit per ſe id eſſe dicitur: (cuius non eſt alia cauſa ulla.) quod quale ſit hominis exemplo declarauit. Nam licet hominis complures ſint cauſæ, eſt enim forma, & materia, & quæcunq; definitione continẽtur, atq; ipſum efficiẽs, tamen ut homo ſit, homo nulla cauſa exterior habetur. Si quis enim te cur homo ſit homo percontetur, nihil aliud reſpondere queas, q̄ quia eſt homo. Ad hæc inquit per ſe adſunt: (ea quæ ſoli inſunt, & ut eſt ſolum.) quibus uerbis propria quorundam ſignificat, quæ illis per ſe ſiue ſolum inſunt, propriorum autem rationem expoſuit, cum diceret: (Soli inſunt & ut eſt ſolum) Illud enim (ut eſt ſolũ) ſignificat omne quod adeſt cuipiam, non quod ex iis, quæ in ipſo habentur, huic adſit illi ſecus, quod igitur ſoli & omni adeſt, hoc ꝓprium eſt ipſius, quanq̄ quiditas ipſius non eſt, per quod enim aliquid determinatur, ac determinate adeſt, nũ huic adeſt, illi uero ſecus, neque modo adeſt, modo ſecus, neque præterea alteri cuipiam, per id quod ſic adeſt, per ſe adeſt: & ſic ſolitudo per ſe adeſſe ſignificat. Nam quod ſoli adeſt, hoc per ſe illi adeſſe uidetur. (quo circa inquit per ſe quod eſt ſeparatum.) id eſt propterea enim talia ſunt per ſe, q̄m determinate illis ſolis adſunt. In quibuſdam exemplaribus legitur. (quamobrem coloratum per ſe) & ſubaudiendum erit ſuperficiei, q̄m coloratum per ſe ſuperficiei adeſt.

Diſpoſitio ordo dicitur eius eſſe, quod partes habet, aut loco, aut potentia, aut forma. Poſitionem enim quandam eſſe oportet, ut & nomẽ etiam ipſum, diſpoſitio inquam declarat.

(Diſpoſitio ordo dicitur eius eſſe.) Diſpoſitionem quoq; plurifariam dici ait: diſpoſitio enim eius quod partibus conſtat, ordinem quendam partium ſignificat: uel ſecundum locum & ſitum, qui ordo in iis conſiderari poteſt, quæ coacta & in loco ſita ſunt, ut cum exercitum recte diſpoſitum eſſe dicimus, propterea quod equitatus hunc lo-

uim teneat, illum peditatus, & diſpoſitionem domus uocamus ſitum partium eius per locum ordinatum: uel ſecũdũ potentiam ut in partibus animæ, quarum alia eſt prima, ut uegetalis, alia ſecunda, ut ſenſualis: aut ſecundũ ſpeciem & formam, ut cum ſtatuæ aut imaginis diſpoſitionem dicimus. Quod uero ait: (poſitionem enim quandam eſſe oportet, ut & nomen etiam ipſum, diſpoſitio inquam, ſignificat) de partium ordine ſecundum locum, & ſecundum formam proprie dictum eſſe uidetur: non de ordine ſecundum potentias, quanq̃ poſitio in potentiis quoq; communiter intelligi poteſt, uel ex accidenti, ſcilicet, quoniam ea quorum potentiæ ſunt, poſitionem habent: quamobrem diſpoſitio ſecundum formam ſitum habet ex accidenti: ſitus autem ſiue poſitio, ut in prædicamentis explicuimus, in iis eſſe intelligitur, quorum pars altera alteram expectat. Sic autem ſeſe res habet in diſpoſitione, tum ſecundum potentias, tum ſecundum formas.

Habitus autem ũno quidem dicitur modo, quaſi operatio quædam habentis, eiuſq; quod habetur, perinde atq; actio quædam uel motus. Cum enim alterum efficit, alterum efficitur tunc eſt effectio media, ſic & inter habentem tunicam, & tunicam, quæ habetur habitus eſt. Atq; patet fieri non poſſe, quo hic habitus habeatur, erit enim infinita profectio, ſi fiet ut eius quod habetur habitus habeatur. Alio modo dicitur habitus diſpoſitio, quia id quod afficitur bene uel male diſponitur, aut per ſe, aut ad aliquid qualis eſt ſanitas, habitus quidam. Eſt enim diſpoſitio talis inſuper habitus, dicitur, ſi diſpoſitionis talis ſit pars, qua propter & uirtus partium habitus quidam eſt.

xxx iiii (Habitus autem uno quidem modo.) Habitus inquit uno modo dicitur quaſi operatio quædam habentis eiuſq; quod habetur. Nam cum habens actu habet, quod habet, non potentia, & quod habetur ſimiliter actu habetur, actio id quædam eſt utriuſque qui habitus appellatur. Sic lenæ, ſic tunicæ habitus ab habẽdo nomen mutuatur, tanq̃ ſit habitio quædam. Nam ut efficientis & eius quod efficitur actio media uocatur effectus, ſic actio media inter habens, & id quod habetur habitus dicitur, cuius eſſe in utriuſq; actione conſiſtit. Sed ueſtis quæ habetur, & ipſam habentis medium eſſe habitum præfatus, negat fieri poſſe, ut quem admodum induentis habitus eſt, ſic ipſius habitus, habitus alter exiſtat. Adiecit aũt: (hic ſiue talis) quõ talis & ſic appellati habitus non eſt alius habitus: nec fieri poteſt, ut hic habitus perinde atq; ueſtis habeatur. Nam ſi huiuſmodi habitus, rurſus habitus haberetur, abſq; fine procederetur. habitus enim per alium intellectum nihil obſtat, quo minus habitus habeatur: ut uirtutis ſcientiæq; atq; doctrinæ. Illud autem: (Si fiet, ut eius, quod habetur habitus habeatur,) pro eo dixit quod eſt, ſi habitus eius qui rei habitæ nuncupatur, rurſus ſit habitus: ut liceat rurſus illum habitum habere. Nam ut primi habitus, ſic etiam ſecundi; & tertii habitus erit: & ita in infinitum procedetur. Nam ipſe habitus de alio quodam dicitur, atq; eius eſt, quod habetur nõ aũt ipſius habitus. Alio modo inquit habitus intelligitur, qui de diſpoſitionibus prædicatur. Diſpoſitio enim habitus eſt, ut firmum habitũ dicimus, uel contra ualetudinarium. Diſpoſitio igitur & habitus tum firmus, tũ etiam ualetudinarius ad ipſum refertur a quo habentur, qui uero per uirtutes ac uitia intelliguntur, etiam ad alios. Iuſticia enim habitus eſt, quo qui affectus eſt, is recte & ad ſe & alios eſt affectus. Sic artes omnes, tum honeſtæ, tum etiam prauæ habitus appellari poſſunt: ut ſit hmõi habitus ratio, qualitas permanens per quam actiones particulares

recte aut perperam habeãtur. Ex horum habituum numero partem huiuſmodi diſpoſitionis eſſe ait: ut ſi quis corpore recte ualeat, aut uiciſim male. Nam & partes ſic affectæ habitus habere dicũtur: quædam etiam uirtutes rerum naturalium ſeparatim particulatimq; fiunt, quæ habitus nũcupantur: quin & partem ipſam artis habitus nomen ſibi uendicare certum eſt.

Paſsio dicitur uno modo qualitas, qua fit ut quippiam alteretur, ut albũ & nigrum, & dulce & amarũ, grauitas atq; leuitas, & quæ ſunt illiuſmodi. Alio modo operationes horũ, & iã alterationes. Præterea magis eſſe alterationes, motioneſue, quæ detrimẽtũ afferũt, & maxime leſionũ eæ quę dolore afficiunt. Inſuper magnitudines calamitatum rerumq; afferentium dolorem paſsiones dicuntur.

( Paſsio dicitur uno modo. ) Perpeſsio inquit, ſiue affectio dicit̃ uno modo qualitas, xxxv
qua corpora alterantur: hæ autem ſunt quæ in prædicamentis qualitates paſsiuas atq; paſsiones nuncupauit, etiam ſm grauitatem & leuitatem; quas qualitates rurſus uocat alterationes, ſi tunc fiant, cum corpora in ſua forma perſiſtentia intenſionem aut remiſſionem ſecũdũ eorum aliquid accipiunt. Aliter enim mutationes, quæ per hæc exiſtũt ortus & interitus efficiũtur. Alio modo affectiones intelligi ait, motus & alterationes quæ iam fiunt per prædictas affectiones, affectiones enim primo modo eæ nuncupantur, quibus corpora alterari poſſunt, hoc autem ipſæ alterationes, ut albeſcere, nigreſcereue, calefieri aut refrigerari. Eſtq; affectio ad hũc modu nuncupata, temporaneus quidam corporis uel animæ motus. Sed magis etiamnum prædictis affectiones appellari ait nocuas, ſiue corporis ſiue animæ alterationes. præſertim quæ præter nocumentum mœrorem etiam inquutiunt: quales ſunt morboſæ conflictationes, & ægritudines animæ ex ſceletum conſciẽtia manantes. Præterea calamitatum magnitudines affectiones ait nuncupari, quaſi affectio ſit in magnitudine affligentis mali: in qua filiis orbatus, aut patria pulſus eſſe dr̃, aut ſi quis inſigni calamitate fuerit affectus.

Priuatio dicitur uno modo, ſi quippiam non habeat eorum aliquid, quæ ut habeantur ſunt apta, & ſi ipſum non eſt aptum ad illud habẽdum, quo pacto planta dicitur oculis eſſe priuata. Alio modo, ſi aptũ ſit ad habendum, aut ipſum aut genus, & non habeat. nam alio modo cæcus homo priuatus eſt uiſu, ac talpa, hæc eni genere, ille per ſe uiſu caret. Præterea ſi aptum ſit ad habendum, atq; non habeat quando eſt aptum ut habeat. Cæcitas enim priuatio quædam eſt, at cæcus nõ eſt omni ætate, ſed ea in qua eſt aptus ad uiſum habendum, atq; non habet. Similiter & ſi in eo in quo, & quo, & ad quod, & quemadmodum aptum ſit ad habendum & nõ habeat. Præterea ui cuius oblatio priuatio dicitur, atq; quot modis eæ negationes dicũtur, quæ ab hac parte inemergunt, tot modis & priuationes ipſæ dicuntur. Inequale enim quippiam ideo dicitur, quia ad habendum æqualitatem eſt aptum, atq; non habet, & inuiſibile quia colorem non habet, & quia praue, & immemor, & quia nihil penitus memoriæ habet, & quia parum, hoc eſt, quia praue quodammodo eam habet, & indomitum non ſolum quia non domatur, ſed etiam quia non facile, aut non bene do

matur. Prætere a priuatum aliquo quippiam ideo dicitur, quia penitus illo caret. Cæcus enim dicitur, nõ qui eſt luſcus, ſed qui neutro in oculo uiſum habet, idcirco non omnis hõ bonus eſt aut malus, neq; iuſtus aut iniuſtus, ſed & id quod inter hæc medium collocatur.

xxvi ( Priuatio dicitur uno modo.) Priuationem quoq; plurifariam dici commemorat. Ea nanq; in priuatione dicũtur eſſe, quæ aliquo carent eorũ quæ haberi ſunt apta, quanq̃ ipſa ut habeant ea ſint inepta: quomodo paries & plantæ uiſu priuata eſſe dicũtur, quæ quidem priuatio par eſſe uidetur negationi; cum iis quæ omnino quibuſpiam adeſſe apta ſunt, ea priuata eſſe dicuntur, quibus adeſſe illa ſunt inepta. Aliter priuatum eſſe dicitur, quod eo caret quod habere aptum eſt, uel ipſum, uel genus ipſius; ut homo uiſu priuatus eſſe dicitur, propterea quod uiſu, quem ipſemet habere idoneus eſt, caret: talpa uero non quod ipſe uiſum habere ſit aptus, ſed quia genus in quo habetur animal uidelicet pedeſtre quadrupes. Catuli quoq;, ad hunc modum uiſu priuari eſſe dicuntur, q̃m quem habere apti ſunt, non dum habent. Alio modo priuatum id eſſe dicitur, quod aliquo caret tũc, cum id habere idoneum eſt. Neq; enim cæcũ omni ætate dicimus, ſed in ea ſolũ quæ habẽdo uiſui eſt opportuna, quod ſi cæcitas eſt priuatio, nimirũ cũ cæcus eſt, tunc eſt priuatus & cæcum eſſe priuatum eſſe. ( in eo in quo & quo, & ad quod, & quemadmodum aptum ſit ad habendum & non habeat) quæ uerba adiuncta in hunc ſenſum dicta ſunt. ( quo) ideſt, ſi quod habere eſt aptus, eo careat, qua parte habere debet. ( quo) enim partem ſignificat. Nam ſi qua parte aptus eſt habere, hac non habeat, priuatus eſſe dicitur. Neq; enim uiſu priuatus is eſt, ſi quis auribus nõ uideat, ſed ſi oculis. ( Ad quod ) ideſt ſi quod uiſus uidere aptus eſt id nõ uideat, haud enim cæcus eſt, qui uocem non uidet. Illud autem: ( & quemadmodum ) ſignificat cæcum & priuatum eſſe, qui ut uidere eſt aptus non uidet. Nemo enim cæcum appellabit hominem, qui ea quæ ſunt ei a tergo non cernat, aut quæ longiſsimo interuallo abſunt. q̃ ſi ( in quo ) adiectum fuerit, ſignificabit per quod. Neq; enim cæcus is dicitur, qui noctu non cernit, ſed qui in luce. Præterea uiolentam cuiuſpiam ablationem priuationem nuncupari ait. Exempli cauſa, palio quis priuatus dicitur, quo eſt ab aliquo per uim expoliatus, & bonis ſuis priuatus, qui ui allata ei eſt a tyranno deiectus. ( Atq; quot modis inquit eæ negationes dicuntur, quæ ab hac parte in emergunt, tot modis & priuationes ipſæ dicuntur.) Negationes ab in emergentes uocat deſtructiones priuatiuas, negatio enim ꝓprie per non enunciatur. quot igitur modis deſtructiones ac negationes per in de quibuſpiam dicuntur. totidem priuationes dici ait. Negatio enim per in priuationem ſignificat, quarum differentiam per ſubdita exempla declarat. quod enim ait æqualitatẽ habere eſt aptum, nec habet, id inæquale nuncupatur. quamobrem priuatio hoc quoq; ſignificat, & inuiſibile dicitur, tum quod uideri eſt idoneum, tum quod non uidetur, quod ſignificauit poſt ea quæ de inæquali dixerat, adiicens: ( & omnino colorem nõ habere) Nam inuiſibile id quoq; dicitur, quod omnino uideri non eſt aptum, neq; colorem habet: ut cum uocem inuiſibilem eſſe dicimus: quo in loco priuatio id quod impoſsibile uidetur ſignificare. Item depes dicitur tum quod pedes habere prorſus eſt ineptum, ut ſerpẽs, tum cui pedes inepte cõſtant. Itaq; priuatio de hoc quoq; dicitur, quod inepte aliquid habet. Aliquid præterea priuatiue dicitur per in, q̃m aliquid exiguum habet, ut apyrinon, quod eſt, ut ita loquar, innucleoſum, quia nucleum exiguum habet. Sic ἀτράχηλοι ideſt incolles, ſi liceat ſic interpretari, nuncupãtur, qui breui ſunt collo. qua ratione in eo quoq; priuationem per in uſurpari tradit, quod non recte pati quidq̃ poteſt, ut inſectile, neque enim ſolum

quod non ſecatur inſectibile uocatur, ſed etiam quod non facile ſecatur: aut non bene neq; ex ſecantis ſententia. Priuationeſq; igitur per in uel de iis dicuntur, quæ aliquid habere ſunt apta, nec habent: aut de iis quæ habere nequeunt non habent: uel de iis quæ praue obtinent, ut quæ parum quid habent, uel quæ nō facile aut non recte poſſunt: quibus priuationū per in diſcriminibus explicatis, aliū priuationis intellectū adiūgit: cum ſcilicet aliquid non partim habet, partim ſecus, ſed prorſus non habet, ut cæcus dicitur qui utroq; orbatus eſt oculo, nō qui altero, & ſurdus qui utraq; aure ſurdus eſt non qui altera. Quamobrem qui prorſus aliquid non habent, hos illud non habere dici ait, & qui penitus habent habere. ( Quare inquit, non omnis homo bonus eſt aut malus, iuſtus aut iniuſtus. ) Malus enī is eſſe uidetur, qui prorſus uirtute priuatus eſt, iniuſtus qui omnino iuſticia. Bonus autem & iuſtus qui hæc ex omni parte habent, ut igitur inter eum qui ſimpliciter uidet, & cæcum ſimpliciter, medius eſt luſcus, ita inter bonum & malum, iuſtum & iniuſtum in medium tenebunt, qui nondum omnino probis moribus præditi, nec optimos quoſq; uirtutū habitus nacti ſunt: habent tamen ſimulachra uirtutis. & rectas mentes præ ſe ferūt: quibuſdamq; officiis, quaſi boni uiri funguntur, & plerunq; uiros probos conſilus mediis imitatur.

Habere multipliciter dicitur, atq; uno dicitur modo ducere ſuapte natura, aut ſuopte motu ac appetitu, idcirco febris hominem, tyranni ciuitates, induti ueſtimentum habere dicūtur. Alio modo id in quo quippiam eſt tanq̄ in ſuſceptiuo, ut æs ſtatuæ formam, & corpus ægritudinē habet, Alio modo, ut id quod cōtinet ea quæ cōtinētur, id enim quod in quopiā continetur, haberi ab illo dicitur, hoc pacto uas aquam, urbem homines, nauem nautas habere dicere conſueuimus, totū etiam habere partes hoc dicitur modo. Id præterea quod prohibet quippiam ſuopte nutu moueri ac agere, habere hoc ipſum dicitur. Sic & columnæ dicuntur ea habere pondera, quæ ſuper ipſa ſunt poſita. Sic & a poetis Atlas celum habere dicitur, quod ni eſſet rueret, ut inquiunt, atq; in terram caderet cœlum, ut & quidam aſſerunt naturales, hoc quidem modo continens habere dicitur ea quæ continet, quia in id eſſe ſuopte nutu quæq; ſeparata diſſipataque eſſent. In aliquo etiam eſſe ſimilibus dicitur modis, ipſumq; comitatur habere.

( Habere multipliciter dicitur. ) Habere quoq; multipliciter dici ait uno modo duce xxx
re ſua natura. uel ſuo appetitu. exempli gratia ſua natura febris, quos habet ducit, quip vii
pe quos ſic afficit, ut naturam ſuam recipiant atq; febricitent. Suo uero appetitu tyranni ſubiectos, quos habent, & ciuitates tractant, ipſos enim quocunq; libuerit, ducunt, trahuntue & pro ſua libidine ſibi ſeruire cogunt. Tunicam quoque ad hunc modum habere dicimur, qua cum uolumus utimur. Alio modo habere in diuerſum intelligitur atq; ducere ſeu trahere ad nutum ſuum. quod enim ſic ab aliquo ducitur, ut ipſius impetum ſequatur, hoc illud habere dicitur: ut ciuitas tyrannum habere dicitur, cum trahitur ab ipſo. quanq̄ hunc intellectum nō appoſuit: fortaſſe q̄m per huic diuerſum ſignificatur. Excipiens quoq; cum exceperit quidq̄ ipſum habere dicitur, quo quidem modo ſtatuæ formam æs dicitur habere: quā cum excipiendi uim haberet, excepit, & corpus morbum. Ad ſummā materia formam ad hunc modum habere dicitur. Præterea continentia quæ continentur habere dicuntur. Nam contenta ab eo quod ſe con-

tinet, dicũtur haberi: Sic uaſa humores incluſos in ipſis habere dicũtur, & locus, quæ in loco ſunt: & urbs ciues, nauis uectores, & totũ ſuas partes (Id præterea, quod prohibet quidpiam ſnopte nutu uel natura moueri, atq; agere, habere hoc ipſum dicitur. Sic & columnæ dicuntur ea habere pondera, quæ ſuper ipſa ſunt poſita.) quia ſuſtinẽt ipſa, & ipſorũ deſcenſui naturali obſtant. (Sic & a poetis Atlas cœlũ habere dicitur.) Ne ruat ingentem Atlas ſuſtentat Olympum. Quaſi cœlum niſi ab Atlãte teneatur fulciaturq;, in terram ſit ſuapte natura ruiturum. Sic phyſicorum, qui mũdum per uertiginem conſiſtere, & ne cadat prohiberi tradũt, mũdum a uertigine haberi dicerent. In hũc quoq; habendi intellectum cadere ait. quæ aliqua cohibent, & quo minus diſsipentur impediũt. ut uinculum lignorum faſcem habere dicitur, & glutinum quæ ipſo cohæreſcunt. Neq; uero tyrannus ciuitatem ad hunc modum habere intelligitur. Tyrannus enim ciuitatem habet, quia ſuo nutui parere cogit, hæc autem quæ obſtant, quo minus a ſe contenta ſua natura nutuq; moueãtur. Porro in aliquo eſſe ſimiliter dici ait, atq; habere. Nam in ſingulis habendi notionibus aliquid habitum erit in ipſo habente: Quod enim ad alterius naturam nutumq; dicitur, id ab illo haberi dicitur, ut ciuitas habetur a tyranno: ac proinde in ipſo eſt, & quod eſt in aliquo, ut in ſui receptaculo, id ab illo habetur & in illo eſt, forma enim habetur a materia, aut materia formam habet. Contenta etiam a continentibus habentur. nam quæ ſunt in uaſe hæc habentur, & quod ſua natura ſuoq; nutu moueri prohibetur, id habetur a prohibente Sic & quæ ab aliquo cõtinentur, habentur ab illo, & ipſa in habẽte ſunt.

Ex aliquo eſſe pluribus dicitur modis, atq; uno modo ex eo, ex quo ut ex materia eſt. Idq; dupliciter, aut ipſo genere primo, aut ultima forma. Oĩa nanq; liquida ſunt ex aqua, ſtatua uero ex ære. Alio modo ex principio quod primum mouit, ueluti ex quo orta eſt pugna, ex contumelia, propterea q; hæc principium fuit pugnæ. Alio modo ex compoſito ex materia atq; forma, ſicut ex toto ſunt partes, & ex Iliade carmen, atq; ex domo lateres atq; ſaxa. Nam forma quidem eſt finis, perfectum autem eſt id, quod finem habet. Alio modo ut ex parte eſt ipſa forma, uelut homo ex bipede, ſyllabaq; ex elemẽto. Alio enim modo hæc ſunt ex illis, & alio modo ex ære eſt ſtatua: Compoſita nanq; ſubſtantia ex ſenſibili materia eſt, ſed ipſa etiam forma ex ipſius formæ materia conſtat. Quædã igitur hoc modo dicũtur, quædam autem ſi horum modorum quiſpiam ſit per partem, ut eſt ex patre ac matre proles, & plantæ ex terra, propterea q; ſunt ex aliqua parte ipſorum. Alio modo id, poſt quod tempore fit, ut ex die nox eſt, & ex tranquillitate tempeſtas, propterea quod poſt illud fit hoc. Horum autem alia ſic ideo dicuntur, quia mutationem inter ſeſe mutuam habent, ut ea quæ modo ſunt dicta. Alia propterea quod tempore ſunt ſolum deinceps, ut ex æquinoctio nauigatio, & ex ſaturnalibus bachanalia fuere, propterea q; poſt æquinoctium illa, hæc poſt ſaturnalia facta ſunt.

(Ex aliquo eſſe) Ex aliquo eſſe uno modo dicitur, ut ex materia: & ex hac dupliciter
xx uel ex proxima, quam ultimam formam appellauit, uel ex prima, quam primum ge-
viii nus. Prima enim materia genus quodã modo eſt ipſi ſubiectorum. Nam ſtatuæ pro-

xima forma eſt æs, ultima uero aqua. Si eris & omniũ q̃ liq̃ſcere poſſunt aqua materia eſt, uel ulterius materia prima, quę rurſus genus fuerit materiæ, ut aquę & materiæ, ut æris Alio modo ex aliquo dicitur, ut ex primo motore. Nam certamen ex contumelia dicitur, quoniam inde certaminis initium proficiſcitur, & inde certamen eſt factum. Sed quærat aliquis num (ex aliquo) omni efficienti cauſæ conueniat? an ei ſolum quæ ſic eſt cauſa ut contumelia certaminis? Neq; enim ſtatua ex ſtatuario dici uidet. An in his rõ eadẽ eſt? ex hoc enĩ eſt ſtatua, ex quo principiũ habet exiſtẽdi. quãobrem pincipiũ effectiuũ ex aliquo nuncupari põt. Alio mõ ex aliquo intelligi ait ut pars ex cõpoſito ex materia & forma cõſtituto, & partes ex gñe quod totũ quoddã eſt. Manus enim ex cõpoſito eſt, ex corpore ſcilicet, qm̃ ipſius eſt pars. ad hũc quoq; modũ carmẽ ex Iliade dici ait, qm̃ Ilias ex carminibus conſtat. quoq; quodq; eſt ex Iliade, ut pars ex toto. Ilias enim totum quoddam eſt. Præfatus autem: (ut ex toto partes) dicti exemplum appoſuit, ſimiliter inquit lapides, ex domo dicuntur. Nam domus quoq; totũ quoddam eſt atq; perfectum, idemq; ex forma & materia compoſitũ. neq; enim ſolũ naturalia & continentia, ſed domũ etiã & talia tota eſſe atq; perfecta. ſubiectis uerbis declarat, dicens: (Nam forma quidẽ eſt finis, perfectũ autem & id quod finem habet) quorũ uerborũ hic eſt ſenſus: Perfectum eſt quod habet finem, forma autem eſt finis, ergo quod formam habet, perfectum eſt. hoc autem eſt totũ. huiuſmodi uero eſt, qđ ex materia & forma conſiſtit. hoc igitur totũ eſt, atq; perfectum. Cũ igitur domus formam obtineat, ac proinde totũ ſit atq; perfectum, profecto lapides ex domo, ut ex toto aliquo dicentur. (Alio inquit modo, ut ex parte eſt ipſa forma.) quo in loco formam appellat totũ & perfectum. Formam dicens quiditatem non totũ compoſitum. Nam illud ex materia eſſe dicitur, ut teſtatus eſt. Definitio enim hominis quæ formam exponit, ex bipede eſſe dicitur: qm̃ bipes in ea quaſi pars cõtinetur. Syllaba quoq; ex elemento dicitur, quia conſtat ex elementis: & ſyllabæ ratio elementorũ compoſitionem complectitur. Ita hic ex aliquo intellectus ſuperiori oppoſitus eſſe uidetur. Illic enim pars ex toto dicebatur, ut lapides ex domo, hic autẽ totum ex parte. Sed non ſimiliter inquit forma ex parte dicitur, & totũ ex materia. hoc autem dicit, oſtendens hunc modum ex aliquo diuerſum eſſe a primo, quo aliquid eſſe, ut ex materia dicitur. Nam, (alio enim modo) dixit pro (alio autem modo) hoc ex aliquo dicitur, alio ſtatua ex ære. ſtatua enim ex materia ſenſibili eſt, & parte ſenſibili. Omnis nanq; ſubſtantia compoſita, ex aliqua ſenſibili materia eſt, & parte ſenſibili, At ipſa etiam forma ſyllabaq; ex propria materia eſt, materia enim utriuſq; partes ſuæ ſunt. hæc tamen nõ eſt ex materia ſenſibili. Nam neq; bipes. nec elementa ſenſibilia ſunt. Eſt autem ſenſus: Non ſimiliter formã & quiditatem, ſeu definitionẽ ex partibus dici ut totũ ex propria ſuaq; materia, quamuis ambo ex materia dicãtur. Nam totum & ſubſtãtia compoſita, ex ſenſibili materia eſt. forma uero non ex materia ſenſibili, ſed ex formæ materia. quæ quidem non eſt ſenſibilis, cum partes definitionis, aut omnino formæ ſenſibiles non ſint. Nam formæ, & quiditatis materia ſunt partes definitionem cõſtituentes, quæ ipſæ perinde atq; forma ratione intelliguntur. Quædam uero inquit ex aliquo dicuntur: (ſi horum modorum quiſpiam ſit per partem) Exempli gratia materia per partẽ, forma per partem. Nam filius eſt ex patre & matre, ſtirpes e terra quaſi ex parte aliqua ipſorum, ſtirpes enĩ ex terra quaſi ex materia idcirco eſſe dicuntur, qm̃ aluntur, naſcunturq; ex terra. non ſic tamen ut ex omni terra, ſed ut ex parte ipſius: ſtatuam uero ex aliquo ære eſſe dicebamus. qm̃ æs oẽ quod ſumitur quaſi materia ſtatuæ, ſubiicitur ei. Neq; enim æs idcirco dicitur ſtatuæ materia, qm̃ æris pars ſtatuæ ſubiicitur, ſed quia ipſum totum æs, quod eſt quaſi materia ſtatuæ, ſubiicitur ei. Rurſus filius eſt ex patre & matre, ex illo ut ex efficiente, ex hac ut ex materia, ſed utriuſq; ex aliqua ex parte.

Nam

# QVINTVS.

Nã ſemen pars eſt pris,& ipm,& id uñ deciditur.Matris uero pars eſt,tũ ſeminis rece ptaculũ,tũ mẽſes,q materia ſunt fœtui. Alio inqt mõ ex aliquo dr̃. qđ poſt illud tp̃e ſit.qđ eñi poſt aliqd fit ſm tps,id ex illo fieri dr̃.ut ex die nox,qm̃ poſt diẽ,ex ſerenitate tẽpeſtas,quia poſt ſerenitatẽ.quæ qdẽ partim alia ex aliis uiciſsim fieri dicũt,ꝓpterea qđ alia in alia uiciſsim mutãtur,ut q mõ notaui.Nox enim in diẽ,dies uiciſsim in noctẽ mutat̃,trãquilitas in tẽpeſtatẽ,& ecõuerſo.Mutatiões eñi ex cõtrariis fiũt,hæc aũt contraria ſunt.partim idcirco ſolũ,qm̃ tp̃e poſt ſunt.ut cum nauigatio ex meridie fieri dicitur,qm̃ poſt meridiem.neq; enim meridies in nauigationẽ trãſit.ſic ex bacchanalibus thargelia dicũtur,ex apollinaribus,olympia.

Pars uno mõ dr̃ id,in qđ ipm quantũ quoquo mõ diuidi põr,id enim qđ a quãto,ut quantũ eſt auferẽ,pars illius dr̃ ſemp,ueluti duo pars quodãmõ triũ dicũtur.Alio modo quãti pars id ſolũ dr̃,quod ipm ſolũ mẽſurat,quapropter duo tũ pars tũ nõ pars triũ dici nimirũ poſſũt.Et præterea in quæ forma ſine quãtitate diuidi põt,partes etiã huiuſce dicuntur.iccirco ſpecies partes generis inquiũt eſſe.Inſup ea in quę totũ,aut forma,aut id qđ formã habet diuiditur,aut ex qbus cõponitur,ut ęneę pilæ,aut æneæ teſſeræ,& æs ipm,qđ quidẽ eſt materies,in qua forma ſuſcipitur,& angulus etiã pars eſſe uidetur.Præterea quæ in rõne ſumũtur ea,q unũquodq; declarat,ea quoq; totius ſunt partes.iccirco genus pars etiã dicit̃ ſpeciei,ſpeciẽ tñ alio modo partẽ generis eſſe cõſtat.

mlx (Pars uno mõ dr̃) Sed pars inqt uno mõ dr̃ id,ĩ qđ ipm quãtũ quatenus quãtũ eſt diuidi põt.qdqd eñi a quãto.ut quãtũ eſt,auferẽ,pars eius eſſe dr̃.a quo demit̃. Siue illud metiat̃,ſiue nõ.ut duo triũ partẽ eſſe dicimus.Illud uero:(quatenus quãtũ eſt) adiecit:qm̃ qualitas aliqua põt a quãto ſeiũgi,exẽpli gr̃a,calor,albedo,uel dulcedo. at hæ nõ ſunt illius partes,quia nõ diuelluñr quantũ ab eo. qđ his ablatis nihilo minus quoad quãtitatẽ efficit̃.Alio mõ in quæ totũ diuidi põt,horũ ea tm̃ partes eſſe dicit,quæ ipm metiunt̃. ut duo partẽ eſſe dicimus quattuor,& ſex,& oĩno pariũ numerorũ,quia duo numerus ipſos metit̃. quo intellectu numerus tria,nõ eſt pars quatuor,nec hic pars ſex. quanq̃ primo mõ partes eſſe intelligant̃,ut duo triũ. Præterea partes dici ait:(in quæ forma ſine quãtitate diuidi põt) id eſt nõ ut quãtũ diuiſa.Formã aũt appellat deffinitionẽ,partes uero quæ ab ipſa forma & rõne cõtinẽtur.quas paulo añ partes & materiã formæ uocabat. Diuiſio eñi formę ſm rõnẽ abſq; quãtitate fit partitio aũt i ſpecieſq; indiuidua cũ quantitate.qđ ſi ad hũc modũ intelligat̃,tũc nõ ſpecies gñis pars erit,ſed cõtra genus ſpeciei ſeu formæ. qppe qđ definitionis ſit pars.ut ipſe paulo poſt declarabit.Aut ꝑ gñe formã ſiue ſpeciẽ dixit. Et tũc illud:(in q̃ forma diuidi põt) ægrõllebit huic,in quę genus diuidi põt.Illud aũt:(ſine quãtitate) ſignificat ipſius partitionem,ut gñis fieri.Aĩal eñi põt diuidi ut quãtũ,ut cũ in partes ſecat̃ caput,pectus,&c. Põt etiã nõ ut corpus & quãtũ,ſed ut genus diuidi quæ partitio ꝑ differẽtias facta ipm in ſpecies ſecat. & hoc eſt qđ ait:(totũ aũt forma,aut id qđ formã habet) Nã partitionẽ ut ſpeciei & ſm ſpeciem uult efficere,qualis eſt generis partitio.Nõ ſcilicet ut totius,neq; ut multitudinis,ſed ut gñis. quo intellectu ſpecies gñis partes eſſe ait.Ad hæc partẽ alicuius hoc dici ait,in qđ res diuidit̃,aut ex quo cõſiſtit. qđ uero ait:(totũ aut forma,aut id qđ formã habet) in hmõi ſenſum eſt accipiẽdũ(totũ) ut corpus totũ,quod in partes diuidit̃,quæ totũ corpus cõſtituũt.(Aut forma) hoc iterũ partitionẽ,ut formæ ſignificat.Partes eñi formæ ut formæ ſunt,ut aĩæ quæ forma quadã eſt,partes ſunt po

rotiæ, in quas iſpa diuiditur.( id qđ formã habet) ideſt totũ cõpoſitum. cuius ut cõpo
ſiti partes ſunt tũ corpus ſubiectũ, cuius prius partitionẽ exequutus eſt, huiuſmõi eñ totũ
eſſe dicebamus, tũ forma, de qua poſterius meminit. Sed appoſita exẽpla ad id qđ for
mã habet referunt̃, quodq; ut totũ diuidit̃. De quo ultimo mẽtionẽ fecit. Aes eni qua
dratũ ſi in æs, & angulum ſecet̃, in materiã & formã diuidat̃. Angulus enĩ formã ligni
ficat.( Præterea inqt quæ in rõne ſumunt̃ ea, quæ unũ quodq; declarat, ea quoq; totius
ſunt partes.) Eas etiã cuiuſq; partes eſſe ait, quæ in rõne cõiunctur quiditatẽ explicãte.
Nã definitiõis partes, partes eſſe uidet̃, ſed a formæ partibus differẽtes, qm̃ licet totius
finitio p formã efficiat̃, materiã tñ cõſignificat, ut ex gñe ptinus intelligit̃. Idcirco inqt
genus pars eſt ſpeciei) qm̃ definitionis eius eſt pars.

Totũ dr̃ id, a quo nulla prorſus pars abeſt earũ, ex qbus natura dr̃ totum,
& id quod cõtinet ea quæ cõtinetur, ut illa ſint quippiã unum, atq; id du
pliciter, aut enim ita ut unũquodq; ſit unũ, aut ita ut ex his ipm̃ unũ emer
gat, nã ipm̃ uniuerſale, atq; id quod oĩno dicitur, ut qppiã totũ hoc pacto
eſt uniuerſale, quia plura continet, hoc ipo quod de uno quoq; prædicat̃,
& illa oĩa unũ ſunt, ut unũquodq; eſt tale, ut hõ, equus, deus, ppterea q
omnia ſunt animalia. Cõtinuũ autẽ atq; finitũ eſt totũ, cũ unum quid ex
pluribus cõſtat, quæ maxime quidẽ potẽtia inſunt, ſin uero non ita actu,
hoꝵ autẽ ipſorũ ea quæ natura cõſtãt, magis talia ſunt, q̃ ea quæ cõficiun
tur ab arte, quẽadmodũ & in ipo dicimus uno. Totalitas enim eſt unitas
quædã. Præterea cũ quãtũ, principiũ, mediũ, atq; ultimũ habeat, quorum
quidẽ poſitio differẽtiã nõ facit, in iis uniuerſum dicitur, quoꝵ autẽ facit
in hiſce dicitur totũ. In qbus autẽ utrunq; fieri põt, in iis dr̃ & totũ & uni
uerſum. Hæc aũt ea ſũt, quoꝵ natura quidẽ eadẽ manet in trãſpoſitione,
forma autem nõ manet, ut cæra ac ueſtimẽtũ, nã & totũ dr̃ ac etiã uniuer
ſum, habet enĩ utrunq;. At aqua, & humida quæq;, & numerus, & uniuer
ſum quidẽ dicũtur, totus aũt numerus, & tota aqua nõ dr̃, niſi trãſlatione.
De qbus autẽ uniuerſum uti de uno dr̃, de hiſce dicũtur uniuerſa ut de di
uiſis, uniuerſus hic numerus uniuerſæ hæ unitates.

( Totũ dr̃ id a quo) Deiñ totius notiones adiũgit, ac totũ dici ait, a quo nulla pars abeſt
earũ ex qbus totũ nã cõſtare dicit̃. qbus enĩ nã conſiſtẽtibus nulla pars abeſt, ea pprie
ſunt tota. Alium totius intellectũ apponit, quo uniuerſalia cõplectitur, nec ſolũ natu
ra conſiſtentia, ſed etiam artificioſa. Nam totũ eſſe ait: ( id quod continet ea, quæ con
tinẽtur, ut ſint quidpiã unũ.) ea ſcilicet, quæ cõtinentur. Quæ uero cõtinentur, ea du
pliciter unum fieri ait, uel ſic ut eorũ quodq; unũ quiddã ſit, uel ita, ut oĩa unum, ac pri
mum explicat, quõ fieri poſsit, ut eorum quæ ab ipſo cõtinentur quodq; unũ ſit atque
idẽ. uniuerſale enĩ appellatũ de omni ſignificat, na quod de omni dicitur, totũ quoddã
eſſe uidetur. Totũ igitur inquit ad hunc modũ dictum, atq; uniuerſale, idcirco dicitur
uniuerſale & totum, qm̃ in ſe multa continet, deq; his ſingulis uniuoce prædicatur, &
omnia unũ ſunt ſm prædicatũ. & ipſorũ quodq;, hoc eſt quod prædicatũ: propterea
quod oĩa pariter cõis & ſe complectẽtis rationẽ admittũt. Nã illud: ( Omnia unũ ſunt,
ut unum quodq;) Significat ea unitatem habere nõ cõtinuitate, ſed quia eoꝵ quodq;
eandẽ rationem admittit: equus enim, hõ, canis, & bos oẽs unũ ſunt, qm̃ eorũ quiſq;
animal eſt. Animal igitur idcirco totum eſt, qm̃ quæ ab eo continentur, cum inter ſe

diſiuncta ſint, & ſeparata, ſm ipſum tamen unum ſunt. Atq; hic quidem eſt intellectus totius, ut aliqua complectẽtis. Aliud autẽ quidpiam unum ex iis, quæ cõtinentur eſſe ait, propterea quod cõtinens eſt, & unũ numero. quod enim unũ quiddã cõtinuũ eſt, & finitum ex partibus conſtans, id totũ eſt, nõ quod partes rationem totius recipiant, ſed continuitate. Quid porro ſit proprie cõtinuũ declarat, dicens: (Maxime quidem potentia) ea nanq; proprie cõtinẽtia ſunt, in quibus partes potẽtia inſunt. Interdum etiã ſi partes actu in ipſo ſint: ita tñ ut unũ aliqd fiat ſm formã ex quadã ipſaꝝ cõpoſitione. ut artificioſa, quæ cõpoſitione fiũt: quõ domus, atq; itẽ nauis unũ quiddã eſſe dr̃. Sed ex iis quæ unitatẽ ad hunc modũ habent ꝓpter cõtinuitatẽ, & quia partes in ipſis potentia ſunt, ea magis tota eſſe dicit, quæ natura cõſtant, q̃ quæ arte conficiũtur. hõ enĩ magis eſt totus, q̃ ſtatua. Nã quod natura cõſtat, q̃ quod arte, magis unũ eſt, ut in partitione unius teſtatus eſt, cuius nos hoc in loco admonet. Cuius rationẽ & cauſam reddit, dicens: (totalitas enim eſt unitas quædã.) quare ut unũ, ſic itẽ totũ eſt. Deinde aliũ totius intellectũ apponit: (Nã cũ quãtũ principiũ, mediũ, atq; ultimum habeat) ideſt cũ quãtũ finitũ ſit, cuius partes in hoc genere ꝑ ſitũ nullã efficiũt differentiã, id oẽ dici ait, qualia ſunt quæ partibus cõſtãt ſimilibus, nec ꝓprio termino ac forma figurãtur, ut aqua & aer, quoꝝ aũt talis partiũ ſitus diſcrimẽ facit. in his nomẽ totius uſurpamus, cũ partes ꝓpriũ ordinẽ habẽt: quo ſcilicet id quod ex ipſis cõflatur, certũ aliquid dr̃. Cuiuſmodi ſunt quæ partibus diſsimilibus cõſiſtũt: ut facies, manus, breuiter cuiuſq; aĩalis corpus. Nã ſitus partiũ in his ſubiectoꝝ diſcrimẽ facit: quales itẽ ſunt domus nauiſq;. At quæ cũ partibus ſimilibus cõſtent, formã quandã & figurã recipiunt, de iis & oẽ & totũ prædicari ait, omne ꝓpter ſubiectũ: totũ uero ꝓpter formã quæ ipſi uariãtibus partibus ꝑſiſtere cõtigit: cuiuſmodi eſt ſtatua ex materia una figurata cera ueſtimẽtũ. Nã & hoc aliqua forma figuratur, & hoꝝ quodq; oẽ dicitur, atq; totum. De humoribus autẽ & quæ figura uacant, in uniuerſum oẽ & totum prædicari negat, ſed omne dũtaxat: Numerum enim qui omnis dicitur, negat totum appellari, niſi ſi quis ipſum totum per translationem uocet. De quibus autem omne, quaſi unum quiddam ſit prædicatur, de iis omnia quoq; dici ait, ſcilicet ex partibus, quæ omne conſtituunt ſi ſumãtur ut diuiſæ. omnis numerus dr̃, qñ unitatũ uniuerſitas quaſi unũ ſumitur, oẽs unitates ex q̃bus omnis numerus cõſtat. Si rurſus ut diuiſæ accipiãtur, ſic tñ ut omne cõficiant. Prorſus, ut oĩa de partibus dicatur quaſi ſeiunctis, oẽ uero quaſi unitis. Sicut oẽs homines dicimus, uel omnis hõ ſi quaſi unũ cõſideretur.

Diminutũ dr̃ nõ quoduis quantum, ſed partibile ipm eſſe, totumq; oportet. Duo enim nõ ſunt diminuta, ſi alteꝝ unũ auferatur, nõ enim unq̃ id cuius ablatione diminutũ quippiã fit, & id quod reſtat æqualia ſunt, neq; omnino quiſq̃ numerus eſt diminutus, nã ſubſtãtia permaneat oportet. Si cantharus enĩ eſt diminutus, oportet ipm ad huc canthaꝝ eſſe, at numerus nõ eſt ulterius idẽ parte ſublata, nec inſup ea omnia diminuta dici poſſunt, quæ partes diſsimiles habẽt. Numerus enĩ aliquo modo diſsimiles partes habet, ut dualitatẽ & trinitatẽ, ſed nihil prorſus eoꝝ eſt diminutum, quoꝝ differẽtiã poſitio nullã facit, ut aqua, aut ignis, & quæ ſunt ſimilis generis, ſed ſint talia oportet, ut poſitionem per ſubſtãtiã habeant. Præterea cõtinua ſint oportet, cõcentus enim & ex diſsimilibus cõſtat, & poſitionẽ habet. Diminutus uero nõ fit, Inſup neq; ea quæ tota diminuta ſunt, priuatione cuiuſuis partis fiũt. Nõ enim aut ſi præcipuæ ſubſtãtiæ

partes,aut quæuis cæteræ, & ubiuis ſunt auferãtur,diminutum faciũt id
qđ reſtat. Ceu ſi pforatus fuerit cãtharus nõ dicitur diminutus, ſed ſi an
ſa fuerit, aut aliqua pars extrema ablata. Et hõ ſimiliter diminutus trũca
tuſq; dr̃,nõ ſi caro aut ſplen, ſed ſi extrema pars nõ quæuis, & ipa ſublata
fuerit,ſed quæ tota ſublata rurſus oriri, generariq; non põt, iccirco calui
diminuti,neq; ſunt,neq; dicuntur.

( Diminutum dicitur ) Diminutũ inquit dicit̃ nõ quoduis quãtum. Nã diminutum xli
ſeu mutilum eſt illud quidẽ in quãto, nõ tamen omne quãtum hãc appellationem ſeu
affectionẽ recipit,ſed ut aliquid mutilum dicatur,oportet ut ſi non diuiduum mõ,ſed
etiã totum,totum autẽ hoc in loco,uel ſignificat rei continuitatẽ,uel oportere,ut diſſi-
milibus partibus conſiſtat qđ paulo añ dixit in mẽtione totius. atq; id diſcrimen inter
oẽ & totum explicauit. Item nõ ſolum inquit,ut partibus ſimilibus conſtet,totumq; ſit
oportet, ſed etiam ut ſitum habeat,ideſt,ut ſit de numero quantorꝫ ſitum habentium.
Sed duo inquit non fiunt mutila, ſi auferatur unum. docens non dici aliqd mutilum.
ſi medietas ipſi demarur. neq; enim mutilatum ſeu imminutum eſſe, hoc eſt quod mi
nus eſſe uel ſuperari. quo in loco non ſolum demonſtratur non eſſe mutilum eum nu
merꝫ, cui dimidium fuerit ablatum,ſed ne eum quidem, cui pars alia fuerit adempta.
ut protinus ait:( Neq; enim inqt omnino quiſq̃ numerus eſt diminutus ) cum ſit ne-
ceſſe,ut mutilum eãdem ſubſtãtiã eãdemq; formã retineat. Nã quod parte dempta for
mam aliã recipit,ut in numeris efficitur,id non dicitur mutilum. Addit porro nõ oĩa,
quæ partibus conſtant diſſimilibus mutila poſſe nũcupari. quia præfatus fuerat opor
tere, ut diſſimilium partium eſſent, quæ futura eſſent mutila. cum dixit.( totumq;)
non igitur in oĩbus rebus diſſimilium partium mutilum uſurpatur. Sed in iis tãtum,
quæ ſitum habent,ut ſupra diximus. nõ enim in numero uſurpatur. quaſi numerus in
partes diſſimiles diuidatur. exempli gratia numerus quinq; diuiditur in duo & tria,
paria & imparia. quæ ipſius partes ſunt. At non ꝓpterea numerus aliqs mutilus appel
labitur. ut enim quidpiã mutilum ſit,partes ipſius hmõi ſint oportet, ut ipſarum ſitus
diſcrimen formæ conficiant. qđ in numero non efficitur. ut pote cuius partes oĩno
ſitu careant,ut dictum eſt in prædicamẽtis. Ideirco enim quæ ſimilibus partibus ſunt,
non dicuntur mutila, qm̃ in ipſis partium tranſpoſitio non efficit diſcrimen. Præterea
continua ſint oportet,quæ ablatione partis mutila ſunt futura. Concẽtus enim ex diſſi
milibus cõſtat,ex media ſcilicet & paranete,& paryparte atq; hypate. quin & ordinem
quẽdam cũ ſitu habet eorꝫ quodq;. concentus enim in certo quodã horꝫ inter ſe ſitu
cõſiſtit. quibus cõmutandis,concẽtus uariat. concẽtus tamen non dicitur mutilus. pro
pterea quod neq; continuus eſt neq; totus. Sed ex diſcretis ac ſeiunctis partibus con-
ſtat. cuiuſmodi numerus eſſe intelligitur. Sed poſtq̃ determinationibus ab ipſo me-
moratis docuit mutilũ in totis quantis uſurpari, deinceps qualis rei aut cuius ablatio,
& in quibus totum reddit mutilum oſtendit. Negat enim a continentibus & quãtis
quauis ablata parte, quod ſupereſt eſſe mutilum. Neq; enim ſi principales formæ ac
ſubſtantiæ partes toti & cõtinuo demantur,reliquũ mutilatum fuerit, ut animal nõ di
citur mutilũ,ſi caput ipſi fuerit ablatum. cũ ne animal quidẽ perſiſtat. Neq; qualis aut
quæcunq; pars ablata fuerit ex cõtinuitate uel diuiſa ſtatim erit totũ mutilum. ut can-
tharus non dicitur mutilus,ſi terebratus fuerit. ſed tunc demum, ſi anſa aut pars alia
extrema ei fuerit ablata. eadem eſt hominis & cuiuſuis alterius animalis ratio, a quo
ſi carnem abſtuleris,aut ſplenem diuulſeris,non ſupererit mutilatum animal. Sed tũc
ſolum,ſi naſum,auriculam,uel digitum abſcideris. extremarum porro partium,eas,ſi

dēptæ fuerint, mutilos, efficere ait, quæ ſi totæ fuerint ablatæ, renaſci aut refici neque-
unt. quapropter caluos mutilos uocari negat. qm̃ capilli ea ſunt natura, ut ſi fuerint a
toto ablati tñ regenerari, ac rurſus coaleſcere ualeāt. ( Sed quæ tota inq̃ ſublata rur-
ſus oriri generariq; nō pōt.) ideſt, quæ ſi omnino auferatur, nō amplius generationē
habet. Capilli enī licet in caluo haud amplius regenerētur, tñ in ipſorũ natura ineſt, ut
ablati renaſcātur. uel tota dixit, qm̃ ſi qua particula ab extremo quopiā auferatur. uer-
bi gratia, exigua caruncula, hæc rurſus fieri poteſt ut reſtauretur. Capilli ergo ſi nō in
cunctis, certe in quibuſdā ablati renaſci poſſunt. uel in omnibus a qbus ablati fuerint.
Auricula uero & naſus ſemel ablata in nullo unq̃ regenerantur. Illud autem eſt aduer
tendum non factum fuiſſe mutili partitionem ceu mutilum plurifariam dicatur, ſed
intellectum ipſius fuiſſe explicatum.

Genus dicitur partim, ſi eorũ quæ ſub eadē ſpecie collocantur, generatio
cōtinua ſit, quo pacto dicitur quouſq; genus hominū ſit, ideſt quouſq; ſit
ipſorũ cōtinua generatio. Partim ſi quippiā a primo aliquo ꝓfluxerit, quo
modo alii Græci gñe, alii Pelopidæ nūcupantur, qđ illi a Græco, hi a Pelo
pe qui primus genuit profluxerūt, atq; potius ab eo qui genuit q̄ a mate-
ria dici ſolent. Dicuntur enim & a fœmella genere, ut ii qui a Pyrrha ſunt
orti. Præterea planū figurarũ planarum, & ſolidū ſolidarū dicitur genus,
figurarum enim alia eſt plana talis, alia ſolida talis, hoc autē eſt id quod
differētiis ipſis ſubiicitur. Præterea ut id quod in rationibus ineſt primū,
atq; hoc ipſo quid eſt prædicatur, cuius qualitates differentiæ nuncupan
tur. Genus igitur tot dicitur modis. Aliud enim ꝑ eiuſdē ſpeciei cōtinuā
dicitur generationem, aliud per id quod primum mouit ſpeciei eiuſdem,
aliud ut materies, cuius enī differentia atq; qualitas eſt, id eſt ſubiectum,
quod materiam appellamus.

xlii (Genus dr̄ partim ſi eorũ) Genus quoq; multifariā dici ait Nā genus dicit̃ de iis, quę
cū ſimili ſpecie inter ipſa ſint, generationē cōtinentē habēt. in quē ſenſum illud ſolet
uſurpari, quouſq; genus hominū ſit, ideſt quouſq; hominū ſit maneatq; ꝑpetua genera
tio. Adiecit autē: ( quæ ſub eadē ſpecie collocātur.) qm̃ nō dicitur genus hominum,
ſi equi ꝑmaneāt, ſed ſi homines ex hominibus cōtinenter procreati perſiſtāt. Aliter ge
nus dicitur id, a quo primo & motore aliqui deducūtur. Deniq; a quo ſuæ generatio
nis principiū reputantur genus græcorũ dicitur, qm̃ ab Helleno deſcēdūt, qm primus
genus ipſorũ condidit. utq; Græci eſſent cauſa fuit. Sic Iones ab Ione. itē Heraclidæ
dicūtur quoq; Hercules primus generiſq; auctor fuit. Pelopidæ quoq; Pelops. Quin
& a fœmina quorundā genus nūcupari ait. ut quidā fuerūt a Pyrrha nūcupati. quaſi
ab hac ut eſt in fabulis ꝓcreati. Sed a genitore potius genus appellari ait. cū formam
is præbeat, matre ſuggerente materiam: & eſſe cuiq; a forma potius ſuppeditetur. Cæ
terum eorũ generũ quæ a loco cognominātur, quō Aſianus quiſpiā aut Egyptius ge-
nere dicitur, hic mentionē nō facit propterea quod, ſic appellati, nō ſortiūtur nomen
a primo auctore. Deinde duas eiuſdē intellectus expoſitiones explicat. Nam duas ex-
poſitiones reddit generis. quod de pluribus dicitur ac ſpecie differētibus &c. prior eſt
cū genus quaſi ſubiectū differentiarũ eſſe dicitur. Nā plana figura ad hunc modū ge-
nus eſſe ait: qui planū dicens figuram planā intelligit, cū id genus ſit planarũ figurarũ.

itaq; hoc totum figura plana ſumit pro genere trianguli & quadrati & omnium pla-
narum figurarum. Pari ratione figura ſolida ſolidarum figurarum. Nam figurarū alia
eſt figura plana talis, exempli gratia triqueta, uel quadrata. alia figura ſolida talis, ut
globus eſt figura ſolida talis, teſſera talis, pyramis talis. hæc effatus ait:(hoc autem eſt
id, quod differentiis ipſis ſubiicitur.) quaſi genus a differentiis in ſpeciem redigatur,
& hac ratione ſubiiciatur ipſis. Præfatus autē genus ſic dictū ſubiectum eſſe differen-
tiarum, hoc ipſo nomine quod differētiis ſubiiciatur, quod in progreſſu materiam ap
pellat, quin etiam in ſexto huius operis libro genus uocat materiam, explicat poſterio
rem expoſitionem generis ad hunc modum appellati. qua genus id eſſe dicitur, quod
primum in ratione definiente, & quiditatem ſignificante collocatum, in quid eſt de ſub.
iecto prædicatur. hoc enim eſt quod ait:( & dicitur in eo quod quid eſt.) genus enim
hoc modo id eſſe intelligitur, quod de pluribus ſpecie diſcrepantibus in quid eſt prædi
catur. Nam eius, quod primum in definitione redditur, qualitates differentiæ eſſe di-
cuntur. quibus inter ſe diſcrepant ea quorum in definitione genus eſt idem. prius igi
tur ipſum explicauit, eo quod quaſi ſubiectum a differentiis in ſpeciem redigatur.
nunc aūt eo quod in definitionibus primum aſſumatur, & in id quod eſt prædicetur.
Ita cum expoſitiones diuerſæ ſint, idem tamen ſignificant. Differentias autem qualita-
tes nuncupauit, quoniam paulo ante in qualitatis partitionibus eas primo in loco nu-
merauerat. Præfatus autem hos eſſe generis intellectus eoſdem ſummatim repetit, ſi-
mul innuens duos ultimo loco poſitos expoſitiones eſſe diuerſas eiuſdem intellectus.
Quædam enim ob ſpeciei cōtinentem generationem genera dicuntur. ut hominum
uel equorum genus. alia propter primum motorem, qui poſteriorum ſpecie ſimilium
eſt auctor. ut Heraclidarum genus, Græcorumq; atque Ionum. Neque uero temere:
( Speciei eiuſdem ) adiecit, cum genus non ab eo, qui utcunq; primus mouerit dica-
tur. niſi eiuſdē ſit atq; poſteri ſpeciei. genus enim humanum tūc demū appellabitur,
ſi eius initium ab homine proficiſcatur.(aliud inquit ut materies) quaſi materiam ap-
pellat genus, quod eſt commune ac de pluribus ſpecie differentibus prædicatur. quo-
modo autem materia ſit huiuſmodi genus exponit, his uerbis:( cuius enim differentia
atq; qualitas eſt, id eſt ſubiectū, qđ materiā appellamus) Quia enim differentiæ huius
uelut ſubiecti ſunt, & per ipſas in ſpecie cōſtituitur, ut materia per formam, genus ma
teria poteſt nominari, ideſt quia differentiæ ſunt qualitates, & genus ſubiicitur ipſis.
Nam cuius eſt differentia, id differentiæ ſubiicitur. ut qualitati id, cuius eſt qualitas.
quoniā quod qualitatibus ſubiicitur, id materia nūcupatur. genusq; materia efficitur
qualitatum ut differentiarum.

Diuerſa uero genere ea dicuntur, quorum ſubiectum primum diuerſum
eſt, & neq; alterum in alterum, neq; in idem utrunq; reſoluitur, ut forma
& materia diuerſa genere ſūt, & ea quæ per figuram prædicationis eius
quod eſt, diuerſam dicuntur, eorū enim quæ ſunt, alia quid eſt ſignificant,
alia quale quid, alia aliud, ut antea eſt diuiſum, neq; enim hæc, aut in ſeſe
uiciſsim, aut in unum quid reſoluuntur.

( Diuerſa uero genere ea dicuntur) Poſt generis partitionem, quæ nam genere diuer xliii
ſa nuncupentur exponit. Quorum ergo ſubiectum primum diuerſum eſt, ea genere
diuerſa eſſe ait, ſubiectum primum appellans materiam. Nam quibus non eſt eadem
materia ſubiecta, neq; materia unius in alterius materiam reſoluitur, neq; amborum

in eadem ſpecie, ea genere diuerſa ſunt. Materiam porro eam dicere uidetur, quæ actu ſubiecta eſt. quam & primam nuncupauit. primam uocans quæ proxima eſt in diſcrimen ultimæ ſecundum reſolutionem, quæ proprie prima eſt. Exempli cauſa, ſtatuæ ſubiectum eſt æs, poculo cryſtalino aqua. quæ materiæ licet diuerſæ ſint, materia tamen ſtatuæ, in materiam cryſtalini poculi reſoluitur. propterea quod æs liqueſcere poteſt, & quæcunq; liqueſcere poſſunt, ex aqua conſtant. quo fit ut ea quæ modo in exemplum aſſumpſi, non dicantur ad hunc intellectum genere diſcrepare. Rurſus ſi huic aurum, illi argentum ſubiiciatur, hæ quoq; materiæ diuerſæ fuerint, nec altera reſoluetur in alteram, ſed quia ambo in unã eandemq; ſpeciem reſoluũtur, ideſt, in aquã, idcirco illa nõ ſunt gñe diuerſa. quoq; ergo ſubiectis nihil tale accidit, ea diuerſa genere dicũtur, ut lapis & æs. quippe quoq; alteri terra alteri aqua ſubiicitur, quarũ neq; altera in alterã neq; utraq; in quidpiã aliud ſenſibile ſubiectũ idẽ reſoluitur. Præfatus autẽ taliũ ſubiectis nihil huiuſmodi accidere, ipſemet quæ nam huiuſmodi ſint exponit. dum formam & materiam ad hunc modum diuerſa genere eſſe ait. corpus materiam appellans. quæ idcirco genere diuerſa eſſe ait. quoniam corporis ſubiecta, & ſubiecta formæ neque altera in altera, nec utraque in quidpiam commune reſolui dicuntur. quo in loco partes definientis rationis ſubiici quaſi materiam formæ dicere uidetur. hoc enim ſupra dixerat. Cum igitur corporis & formæ ſubiecta non ſint eadem, neque alterum in alterum reſoluatur, neque utrunque in idem, fit, ut hæc genere diuerſa eſſe ad hunc modum intelligantur. Ad hæc forma & materia ſic diuerſa genere haberi poſſunt, quoniam altera in alteram non reſoluitur. Cum neque eadem in ipſis uiciſsim ſint, neque aliud ipſis ſubiiciatur. neque enim unum aliquid ambobus ſubiicitur, nec ſubiectum unius in alterius ſubiectum reſoluitur, cum nihil ipſis ſubiiciatur. Quia neque aqua aliquo ſubiecto & materia conſtat, neque proprie dictæ materiæ alia rurſus materia ſubiicitur. Item diuerſa genere dici ait etiam ea, quorum prædicationes primæ diuerſæ ſunt, & prima genera diuerſa. Nam primorum generum quædam ſignificant quid eſt, id eſt, ſubſtantiam, alia quale, alia quantum, alia aliud ex iis, quæ in prædicamentis connumerantur, quorum diuerſitatis cauſam adiecit. Nam quoniam neque alterum in alterum reſoluitur, neque utrunq; in unum quidpiam, idcirco hæc genere diuerſa ſunt. quo quidẽ modo animal & auis nõ erunt diuerſa genera, ſed neq; materia & forma ad hũc intellectum genere diuerſa eſſe uidentur. cum ambæ ſub ſubſtãtiam cadant.

Falſum uno modo dicitur, ut res falſa, atque huius aliud ex eo, quia non componitur, aut fieri non poteſt, ut componatur, quemadmodum dicitur diametrum eſſe commenſurabilem coſtæ, aut te ſedere, horum enim alterum ſemper, alterum interdum eſt falſum, ſic enim hæc non entia ſunt, aliud ex eo, quia eſt quidem, eſt tñ aptum, aut non tale eſſe quale eſt, aut id eſſe quod haud eſt uideri ac apparere, ut pictura ac ſomnia, hæc enim aliquid quidem ſunt, at non ea quoq; imaginationem efficiunt. Res igitur hoc pacto falſæ dicuntur, aut quia nõ ſunt ipſæ, aut quia imaginatio quæ ab ipſis emergit, entis non eſt. oratio uero falſa eſt ea, quæ eſt eorum quæ non ſunt ea ratione qua falſa eſt.

**Hæc enarratio in græco tota ferme ſcatet librariorum erroribus.**

(Falſum uno modo dicitur) Deinde falſi partitionem explicat, falſumq; quoddam in rebus, aliud in ſermone uerſari ait. Sic igitur inquit: (Falſum alio modo dicitur ut res falſa) quo in loco alio modo dixit, uel quia inuſitatum eſt in rebus falſum uſurpare, quippe quod in ſermone atq; ſententiis uerſari uideatur, uel alio modo dixit pro uno modo. falſum igitur in rebus bipartito diuidit. Partim nanq; falſa dicitur res quia prorſus non eſt, partim quia uiſum eius falſum efficitur. quod enim nō eſt, quod in rebus falſum eſſe intelligitur, id nō ſimiliter falſum dicitur, ut oratio, quæ habetur de re ipſa. oratio enim falſa de ipſa eſt, quæ ipſam eſſe ait, ac uiciſsim uera, quæ ipſam non eſſe dicit. a ſe ipſa in compoſitione quadam, tum uer͂, tum falſum aſſumens. quamobrem de non entibus perinde atq; de entibus oratio & uera & falſa fit. rerum autem falſitas non eſt in quorumpiā compoſitione, ſed in re ipſa falſum eſt ipſam non eſſe, aut non adeſſe. ut uiciſsim ueritas, eandem adeſſe & eſſe. non ſimiliter, ut ſi ipſa eſſe dicerentur. Itaq; uerum & falſum orationis de eadem re utrunq; haberi poteſt, falſum uero in re fieri non poteſt donec ſit, ut uerum efficiatur. Quanq̃ utrunq; falſum in oratione ac propoſitione eſſe dicere licebit. Sed alterum ab ipſa re in oratione eſſe, alterum ab ipſo ſermone. oratio enim quæ quod non adeſt, adeſſe dicit a re non exiſtente falſitatē habet. Quæ uero quod uni adeſt id alteri adeſſe ait, ea ex ſermone falſitatem ſumit. Id enim falſum eſt, quod uni adeſt, hoc ad aliud transferre. quod enim falſum ut res, in oratione eſſe uideatur, ipſe innuit his uerbis adiectis (ex eo quia non componitur, aut fieri non poteſt, ut componatur). quod autem in re quoq; falſum ſit, ipſe demonſtrauit. in quibus enim fieri nō poteſt, ut uerum dicat qui ipſa componit ac eſſe dicit, ea falſa ſunt ut in re. falſum autem de his, quod in ſermone ineſt, iam eſt in compoſitione. Illud enim: (ex eo quia nō componitur, aut fieri non poteſt, ut componatur.) Significat quod non exiſtit, aut nō poteſt exiſtere. Nam compoſitionem uocat rerum identitatem uerumq; conuentum. harum enim huiuſmodi exiſtentia compoſitio eſt. dimentiens igitur commenſurabiles coſtæ neq; eſt neq; eſſe poteſt. te autem ſedere, cum ſtes, eſt illud quidem falſum, quia non ſic exiſtit, non tamen quod fieri nequeat. Sunt uero in rebus falſæ, uel quæ omnino exiſtere nequeunt, & impoſsibiles, & ſemper falſæ, uel quæ nunc non ſunt hæ nanq; falſa ſunt, cum non ſunt. Alia falſa ſunt quorum uiſum ab ipſis procedens eſt falſum, propterea quod hæc uideantur eſſe uel non qualia ſunt, uel quæ non ſunt, quæ quidem aliter falſa eſſe dicuntur atq; ſuperiora. Nam quorum uiſum eſt falſum, ea non ſunt falſa quemadmodum prædicta. hæc enim res aliquæ ſunt licet non quales eſſe uidentur. qualia multa in picturis notamus. quæ ſunt quidem aliqua, ſed non ea quæ uidentur eſſe. Nam cum non ſint animalia, aīalia eſſe uidētur, & quædā alia quorumcunq; pictura fuerit, & pari rōne uiſa, quæ in ſomniis apparēt, aliquæ res ſūt. Nā quidā motus efficiūt̄ iis, q uidēt inſomnia, nō tñ ea talia ſunt, qualia uidentur. Aliquid enim ambulatē uidetur aut diſputare, qđ tñ non eſt ita. ſimilia his ſunt & perinde falſa quæ uidētur in ſpeculis. Nā & hæc aliq̄d ſunt, ſed nō id qđ eſſe uidētur. Dixit autē hmōi falſitatē in rebus eſſe, qm̄ ipſa eorum natura falſa eſt, noſtraq; deceptio in rebus eſt, nō in cōpoſitione orationis, quæ de rebus habetur. (Res igitur inquit hoc pacto falſæ dicſitur. aut quia non ſunt ipſæ, aut quia imaginatio quæ ab ipſis emergit, quaſi nō entis eſt.) Hmōi enim uiſum quod ab ipſis proficiſcitur, nō entis eſt. Itaq; ut a lōginquo quaſi a nō ente. Nā uiſum deambulare, quod non eſt id quod eſſe uidetur uel diſputare, aut omnino quidq̃ agere, & hmōi uiſa, entia ſunt. motus ſcilicet quidā ab actu ſenſibilibus pfecti, ſiuntq; in cenſoriis ſenſibiliū quædā reliquiæ. uiſorū autē falſitatē rebus ipſis attribuit. quod uero ait: (aut non tale eſſe quale eſt, aut id eſſe quod haud eſt) partim refertur ad picturā illud, xliiii

ſcilicet:(non tale eſſe, quale eſt) reliquũ ſcilicet:(id eſſe quod haud eſt) ad inſomnia. Oratio uero inquit falſa eſt ea, quæ eſt eorũ quæ non ſunt, at non ſimpliciter quæ non entium, ſed nõ entiũ quatenus ipſa falſa eſt. Falſa enim oratio eſt, quæ res ut nõ habẽt ſic ſe habere dicit. quanq̃ nõ entium aliqua oratio eſt uera. ſcilicet, quæ illa non eſſe dicit, quæ uero nõ exiſtẽtia ut exiſtentia, dicit, uel exiſtentia, ut non exiſtentia, ea demũ oratio falſa eſt. quo modo igitur non entia dicens falſa eſt? an dicens ſua ſignificata ſic ſe habere quemadmodum ſe non habẽt? quanq̃ pro (qua) legi poteſt (uel) ut ſit ſenſus: oratio falſa eſt, quæ de nõ entibus habetur, ſiue non entia eſſe dicens, ut quæ Hippocentaurum eſſe dicit, aut quæ oĩno falſa eſt. Quin & omnis oratio de iis quæ ſunt, falſa eſſe poteſt. ut ea quæ circulum figuram eſſe diceret planã tribus lineis rectis cõtentã. & ſic quod additur cum hac lectione conſentiet. Neq; enim ſolum ea oratio falſa eſt, quæ nõ entia eſſe dicit, ſed omnis oratio eſt falſa, cum de alio dicitur, q̃ de eo de quo eſt uera. Sin aũt legatur nõ (uel falſa) Sed (qua falſa) Senſus erit: or̃o falſa eſt, quæ de iis habetur, quæ nõ ſunt. Illud enim:(qua falſa) ſignificat, quatenus mẽtitur ea eſſe, cũ nõ ſint. quod uerbis his adiectis declaratur.

Quapropter oĩs or̃o cuiuſuis uera, falſa eſt, ſi pręter illud alii attribuatur. Circuli nanq; or̃o falſa nimirũ eſt, ſi de triãgulo diceret᷑. Vniuſcuiuſq; aũt oratio tũ una eſt ea qua q̃ditas explicat᷑, tũ plures, q̃ppe cũ idẽ ſit aliqua ex parte ip̃m, & ip̃m atq; affectũ, ueluti Socrates, & Socrates muſicus aut albus, falſa aũt or̃o nullius eſt oratio abſolute. Quapropter Antiſthenes ſtulte putabat, nihil dici cẽſens, niſi propria oratione unũ de uno ex q̃bus efficiebat᷑, neminẽ contradicere poſſe, fere etiã neq; dicere falſum, fit autẽ ut quodq; dicatur nõ ſolũ ꝓpria, ſed diuerſi quoq; oratione, & penitus falſo, & aliqua etiã ex parte uere, quẽadmodũ octo dupla dualitatis rõne dicũtur. Quædã igitur hoc mõ falſa dicũtur, hõ aũt falſus dicit᷑, q facilis electioneue ꝓpẽſior eſt ad tales orationes, nõ ob aliud quicq̃, ſed ob id ip̃m dicẽdas, & q taliũ orationũ in aliis eſt effector, quẽadmodum & res falſas dicere cõſueuimus, quæ falſam imaginationẽ efficiũt. Quapropter ea rõ quę fit in Platonis hippia decipit, eundẽ hominẽ falſum eſſe dicẽs ac uerũ, cũ eñi accipit falſum, q mẽtiri põt, is aũt eſt ille, q ſcit & q eſt prudẽs, præterea meliorẽ eũ eſſe dicit, q ſua ſpõte res prauas facit, hoc aũt ꝑ inductionem accipit falſo. Quĩ nanq; ſua ſpõte claudicat, is ſtabilior eſt eo qui id facit inuitus, claudicari dicẽs imitari claudicãtẽ, nã ſi quiſpiã eſt claudus ſua ſpõte deterior eſt eo fortaſſe, q nõ ſua ſpõte claudus eſt, quẽadmodũ id ip̃m etiã & ad ipſos mores accomodatur.

xlv (Quapropter oĩs or̃o cuiuſuis uera: falſa eſt. ſi ꝑter illud alii attribuat᷑.) Si enĩ or̃o oĩs falſa eſt de alio habita, q̃ de quo eſt uera. eſt aũt uera de eo cui cõuenit. falſa igit᷑ erit, de eo, cui nõ cõuenit. ac ꝓinde de eo qđ nõ eſt. Nã or̃o q̃ circuli uera eſt, triãguli eſt falſa qm̃ nõ eſt, q̃tenus eſt huius. Nã licet or̃o q̃ dr̃ alicui⁹ entis ſit, tñ q̃ eſt falſa, nõ entis eſt. hęc enĩ ſola eſt ſignificatiua, q̃ triãgulũ figurã eſſe ait tribus rectis lineis cõtẽtã Sed uniuſcuiuſq; or̃onẽ. q̃ ſubſtãtiã cuiuſq; ſignificat, tũ unã eſſe ait, una eſt enĩ or̃o q̃ explicat᷑ cuiuſq; ſubſtãtia, tũ plures. docet aũt q̃uo eiuſdẽ plures or̃ones efficiant᷑. Nã cũ res ip̃a & res aliquo affecta idẽ eẽ uideat᷑, ut Callias & Callias muſicus, ſũt enĩ unũ ſubiecto, aliqua or̃o erit ſimplr̃ ut Calliæ, alia ut Calliæ muſici, quædã ut albi, breuiter cuiuſq;

accidentis, ſi Calliæ cõiungatur, diuerſa erit oratio, quo fit ut eiuſdem diuerſæ oratio-
nes habeantur, ſi qua de ipſo uera ſit. orationem autem non eam intelligere oportet,
quæ proprie definitio ſit Calliæ, uel Socratis, aut cuiuſuis alterius. plures igitur ora-
tiones eiuſdẽ ita demum fuerint, ſi qua eius uera ſit (Falſa autẽ orõ nullius eſt oratio
abſolute) id eſt ꝓprie. Nã ꝓprie cuiuſq; orõ eſt orõ uera. Falſa enim, qua falſa, cum
additamẽto eſt illius orõ cuius eſt falſa. Alterius nanq;, ut dixit, cuiuſpiã orõ falſa eſt,
nõ eius cuius eſt uera. falſa enĩ equi orõ eſt, quæ ipſm aĩal rõnis particeps mortaleq;
eſſe dicit. qm̃ nõ eſt eius, cuius eſt uera. eſt enim uera hominis. & nõ ſimpliciter equi
orõ illa aĩal particeps rationis mortale. Et quibus falſo tribuitur, hoꝝ nullius eſt ſim-
pliciter. falſa enim oratio nullius eſt ſimpliciter & ꝓprie. Præfatus autẽ orationẽ fal-
ſam eius eſſe quod nõ eſt, eandemq; non ſimpliciter eius eſſe cuius eſt falſa, eſſe tñ ali
cuius. eã nanq; orationẽ eſſe falſam, quæ cum alterius ſit, de altero dicitur, hęc inquam
effatus, taxat Antiſthenem qui ſtulte negabat orationẽ quãpiã de ullo alio dici, q̃ de
eo cuius eſt ꝓprie, eo deceptus qđ oratio falſa nullius ſimpliciter ſit oratio. Neq; enĩ
ſi nõ eſt ſimpliciter & ꝓprie, ſtatim nõ eſt omnino. At Antiſthenes rem quanq; ꝓpria
tm̃ oratione dici putabat, & unã cuiuſq; orationẽ eſſe, eã ſcilicet quæ ꝓpria eſſet. Nam
quæ aliquid ſignificat nec eſt eius eã eius de quo dicitur, eſſe dici, cum ipſi ſit aliena de
quo dicitur ab ipſo eſſe alienã. Ex quibus colligere nitebatur, nõ licere contradicere.
cõtra enim de aliquo dicturos, diuerſa dicere debere. nõ poſſe autẽ diuerſas de eodẽ
orationes dici. cum ꝓpria cuiuſq; una ſit: unius enĩ unũ eſſe, & qui diceret de ipſo tm̃
dicere. quãobrẽ: ſi qui de eadẽ re dicerẽt, fore ut hi eadẽ inter ſe dicerent, cum de uno
orõ una ſit. qui autẽ eadẽ dicerent, eos inter ſe nõ contradicere: ꝙ ſi diuerſa dicerent,
non eſſe dicturos de eodem, ꝓpterea ꝙ oratio una ſit de re ipſa. & cõtradicturi de re
eadẽ dicere debeãt: & ſic cõtradictionẽ eſſe nõ poſſe colligebat. Sed ne mẽtiri quidem
fere licere concludebat, cum fieri poſſe negaret, ut alia q̃ ſua ꝓpriaq; oratio de quopiã
dicatur. quã doctrinã ſtultã eſſe oſtẽdit, affirmãs unum quodq; nõ ſolum ſua ꝓpriaq;,
ſed etiã alterius oratione dici. falſo uidelicet, & temere, multipliciterq;, & inconſulte.
ut ſi quis oratione circuli abutatur in triãgulo, aut equi in homine. Nã quæ ait equum
eſſe aĩal pedeſtre bipes, eſt illa quidẽ oratio, in nullo tñ eſt uera. nõ in hoĩe, qm̃ oĩno
nõ eſt eius ſubiectum hõ. nõ itẽ in equo, de quo dr̃. ꝙ ſi cum de hoc dr̃, nõ eſt uera,
haud dubie in equo falſa eſt Sed licet inquit quodã modo alienam orationem uere in
quopiã uſurpare. cum orationẽ quæ primum ac proxime cuiuſpiã eſt ꝓpria, ad poſte-
riora, & quæ ab illo eſſe mutuant transferimus. exẽpli cauſa in numero primum nu-
merus duplus eſt duo. ipſm enim nomẽ duplum a duobus deriuatur, idẽ tñ in cæteris
ſingulis duplis uſurpamus. cũ hæc duplũ illoꝝ eſſe dicimus, ꝓpterea quod ita ſe ha-
bent inter ſe, ut duo ad unum. Ita cum numerus duo ꝓprie duplus ſit, alii tñ numeri
pares eo poſteriores dupli nuncupantur. ut quatuor, octo & cæteri. in quibus oratio-
ne dualitatis ꝓpria, utimur ac uere uſurpamus. ꝙ ſi aliqua tum falſo, tum uere aliena
oratione dici poſſunt, profecto non fuerit una oratio, qua res quæq; dicitur, neq; uno
tantum modo de ipſorum quoq; loqui licebit. Cuiuſq; enim orationem tum ut unã,
tum ut plures dici ſupra fuit explicatum. Falſitas quoq; mentis ad orationis falſitatem
redigi poteſt. Mens enim oratio quædam eſt. Sed poſtq̃ res quomodo falſæ ſint expo-
ſuit, & quo item orõnes, alium falſi intellectum adiũgit. Hõ enim falſus dicitur nullo
prædictoꝝ modoꝝ, ſed quia procliuis eſt ad mentiẽdum, ac mẽtiẽdo delectatur ipſius
tantum mendacii gratia, non quod aliud, hoc eſt lucrum, aut mercedem quampiam ſe-
quatur. Nam qui lucrum per mendacia quærit, is non mentiendi, ſed lucrãdi cupidus
aut ſimili uocabulo debet nuncupari. Præterea falſus is dicitur, cuius perſuaſione alii
fallũtur, nõ ꝙ efficiat, ut alii mẽdaciis delectẽtur, ſed qm̃ eos adducit, ut ſuis mẽdaciis

# QVINTVS:

tanq̄ ueris fidē habeāt, qui falſoꝝ pſuaſores pinde falſi homines nūcupātur, ut res quę falſæ eſſe dicūtur, quæ falſam ſui præbēt ſpeciē. ut quæ fellis colore infecta ſunt falſa nūcupāť, qđ auri ſpeciē repſentāt, & q inſigniter cū inſtrui ſint ſpeciē pbēt recte ualētū & res cæteræ falſæ, de quibus ſupra dixit. quæ pptetea falſæ ſunt qđ aliaꝝ reꝝ q̄ ſunt ſpeciē pferūt, ut picturæ & inſomnia. præfatus autē falſum hominē eſſe eū, q mētiēdo delectať, fallacē eſſe ait, captioſamq; rōnē, quæ apud Platonē in hippia, eundē hominē falſum & ueꝝ eſſe colligere tētat. qđ eandē facultatē habeat oppoſitoꝝ. falſum nanq; hominē eū eſſe accipit, q facultatē habet decipiēdi. hmōi autē hō eſt, qui ueꝝ maxime cognoſcit, & prudēs eſt. At nō ſic falſus hō nuncupať, ſed q mēdaciis gaudet, & pnus eſt ad mētiēdum. & citra fidē loquiť, eaq; uanitate delectatur. quod multū abhorret a prudēte, quiq; aliis falſoꝝ fidē facit. & in id eſt pcliuis, ac pinde malus. Illud quoq; nō recte in hippia dictū eſſe ait q praua ſpōte facit, hunc meliorē eſſe, q̄ q inuitus. quod per falſam inductionē colligit dicens, ut q ſpōte claudicat melior & ualētior eſt, q̄ qui inuitus, quæ rō eadē eſt in cęteris imitationibus, ſic q ſpōte mala facit, melior eſt q̄ qui ſecus. Nā ſpōte claudicātē dixit p eo qui claudū imitatur. q enim ſic claudicat melior eſt eo, q claudicat inuitus. cū alter claudus ſit, alter ſecus. itaq; cōparatio eſt inter claudum, & q claudus eſſe uideť. Nā ſi eū ſumeret, q claudus eſſet ſpōte, fortaſſe hic peior eſſet, q̄ q inuitus eſſet claudus, ut q ſpōte moribus flagitioſis eſt, deterior eſt, q̄ qui inuitus. prauus eni ac diſſolutus peior eſt intēperāte. Pari rōne qui ſpōte fallit, ac mētiēdo delectatur, deterior eſt q̄ qui nolens.

Accidēs dicitur id quod ineſt quidem cuipiā, atq; uere dici de illo poteſt, nō tň aut neceſſario aut plærunq;, ueluti ſi quiſpiā ſcrobē ob plātam effodiēs theſauꝝ inuenit, hoc igitur accidit ei qui ſcrobē effodiebat. Theſauꝝ inquā inueniſſe, neq; enim hoc ex hoc aut poſt hoc neceſſario euenire ſolet, neq; plærunq; fit, ut ſi quiſpiā plātet, theſauꝝ offendat atq; inueniat, fuerit etiā & quiſpiā muſicus albus, ſed cū neceſſario id fiat, neq; plærūq; nō accidēs ipm dicimus eſſe. Quare cū aliqua inſint & aliqbus, atq; horū nōnulla, & aliqua in parte, atq; qñq; quicqd ineſt quidē, at nō pptetea q hoc erat, aut nunc, aut hoc loco id oē accidēs erit. neq; igitur ulla determinata, ſed quęuis cā eſt accidētis, hæc aūt eſt indefinita. Accidit eni cuipiā in Aeginā ueniſſe, ſi nō eſt ob id ipm pfectus ut illuc ueniret, ſed a tēpeſtate expulſus aut a prędonibus captus. ortū eſt igitur ipm accidēs, atq; eſt, ſed nō ut ipm, ſed ut aliud ortū eſt. Tēpeſtas eni cauſa fuit, ut eū ad locū ueniret, ad quē nō nauigabat, hic autē erat Aegina. Dicitur etiam accidēs alio modo, quicqd p ſe cuiq; cōpetit, nō tamē eſt in eius ſubſtantia, quo pacto triāgulo competit angulos æquales duobus rectis habere, atq; hæc quidem ppetua eſſe poſſunt, illoꝝ aūt nullū perpetuū eſſe poteſt, huius aūt ratio aliis in locis eſt explicata.

xlvi (Accidēs dicitur) Poſtremo de accidētibus ediſſerit, & quomodo adeſſe debeat quod accidens uocādum eſt exponit. eſt enim inquit: (accidēs id quod ineſt quidē cuipiam atq; uere dici de illo poteſt, nō tamen aut neceſſario aut plærunq;.) quemadmodum ſcrobem plantādi gratia effodienti theſaurum reperire accidit. quia theſauri inuentio non neceſſario conſequitur effodientem, ſed neque magna ex parte: quin immo raro quiſpiam inter plantandum aut fodiendum theſaurum reperit. quo intelligitur

theſauri inuẽtionẽ nõ fieri ex effoſsione. Nã neq; foſsio cã neceſſaria fuit ad inuenien
dũ theſaurũ,neq; oĩno fit.ut q effoderit ſcrobẽ theſaurũ inueniat.Itaq; theſaurũ licet ad
hũc modũ inuenire,ſed fortuito. fodere ãt ex accidẽti eſt efficiẽs cã theſauri reperiẽdi,
& fortuita ad hũc modũ accidẽtia nũcupãtur.Muſicus quoq; ſi albus ſit,ex accidẽti eſt
albus . Neq; enim ex neceſsitate neq; magna parte fit , ut muſicus ſit albus . Poſt hæc
rationem explicat,qua accidẽs dignoſcere ualeamus. Nã cũ ſit inqt qdpiã qđ adeſt,ſit
etiã cui adeſt,id,qđ adeſt,& eorũ quæ adſunt quædã,uel alicubi habẽtur,ideſt in parte
eius cui adſunt,uel aliqñ.Fieri eni põt,ut quę aliis adſunt in parte adſint,uel in aliquo
tpe. quanq̃ & alicubi & aliqñ ad neceſſaria quoq; poſsint accõmodari . ut ad ortus oc
caſusq; aſtrorũ. alicubi qm̃ in una mũdi parte oriunẽ,in alia occidũt.aliqñ qm̃ nõ ſem
per eadẽ oriunẽ & occidũt.ſed aliquo tpe accidẽs eſt.Quidqd ineſt qdẽ,uel ſimpliciter
uel ex parte ſeu ad tpſ. exẽpli cã nũc & hic,ideſt in hac parte:nõ aũt p antecedẽtem &
determinatã cãm. hoc eni ſignificãt ea uerba:( ppterea qđ erat aut nũc aut hoc loco)
qbus docet nõ ſemp horũ cauſas adeſſe:ſed aliqñ:nec ſimpliciter accidẽtia eſſe.quę in
parte adſint.Sed ita demũ hæc eſſe accidẽtia,ſi nõ antegrediaẽ determinata cã.Neq;.n.
fortuitu digitus cõbuſtus eſſe dici debet,ſi cã præceſſerit eius cõbuſtionis.neq; in ęſta
te fortuitus eſt calor,cũ ſit ipſius cã ſolis acceſſus . Accidẽtis autẽ cauſa inqt nõ eſt de
terminata,ſed fortuita, ac pinde indeterminata.Põt & illud ( Neq; igitur ) dictũ acci
pi p eo qđ eſt: (nulla) qm̃ iã dixerat accidẽtis nõ haberi cauſam,cũ diceret: ( At non
ppterea quod hoc erat ) Tunc eni accidit cuipiã in Aeginã ueniſſe, ſi non idcirco na
uigauit,ut Aeginã ueniret. accidẽs igitur factũ fuit,aut eſt , ſed nõ p ſe fuit factũ,nec
ex ſentẽtia.ſed cũ aliud ageretur, hoc accidit. Nã cum ex pposito alio nauigaretur,fa
ctum eſt,ut in Aeginã is appelleret,qui nõ huius cauſa nauigabat . tẽpeſtas eni cauſa
fuit in Aeginã appellẽdi,quæ curſum, quõ petebatur,tenere uetuit . nõ igitur p ſe fa
ctũ eſt,nec id erat qđ agebatur,ſed dũ aliud ageretur,accidit. Nã quo minus fieret,qđ
agebaẽ,tẽpeſtas fuit in cauſa,nõ nauigatio.cũ alterius cã nauigaretur. hæc effatus aliũ
accidẽtis notionẽ explicat.Nã quæ p ſe quibuſpiã inſunt,nõ tñ in ipſorũ ſubſtãtia, aut
definitione inſunt,ea quoq; accidẽtia ſunt.de qbus etiam expoſitiones fiunt: Sic triãgto
accidit tres angulos habere duobus rectis pares . quod licet ei p ſe accidat, nõ tamen
in rõne habetur , quæ ſubſtãtiã eius exponit. Rõ eni triãguli hæc eſt figura tribus re
ctis lineis cõtenta.quo quidẽ intellectu fieri poſſe ait,ut accidẽtia ſempiterna ſint,prio
re nullum. Atq; hæc quidẽ ait,quæ ad hunc modũ ſunt accidentia,fieri poteſt,ut ſem
piterna ſint:dicit autẽ,fieri põt,uel qm̃ hoc in loco nõ ex pposito de hoc ediſſerens di
xit,quæ ſic adſunt ſempiterna eſſe uideri , uel quia ſi fieri poteſt, ut tota aliqua ſpecies
aĩalis,exẽpli grã,cicadæ,ſempiterna nõ ſit,ne ea quidẽ quæ his adſunt,& ad hunc mo
dum accidunt fuerint ſempiterna.cũ prioris modi accidẽtiũ nullũ poſsit eſſe ſempiter
num.Nã qđ neq; neceſſario,neq; magna ex parte uel fit , uel eſt, id ſempiternũ eſſe q
põt? Sed in quibuſdã exẽplaribus ita legitur:( Et hæc cauſæ ppriæ ſunt )quæ lectio ſi
gnificare uidereẽ , hmõi accidẽtia ad demõſtrationẽ accõmodari. p hæc eni fiunt de
mõſtrationes . cui lectioni cõſentiũt uerba hæc,quæ pxime ſequũtur.( huius autẽ ra
tio aliis in locis eſt explicata.) De iis eni quæ ad hũc modũ p ſe adſunt, ac de cauſis in
poſterioribus reſolutoriis diſputauit.quo ĩ loco cauſę demõſtrationũ.quę nã ſint expli
caẽ.nõ ſcilicet quæcunq; accidẽtia,ſed quæ p ſe accidũt iis,in qbus habẽtur.Aut illud:
(qdqd p ſe cuiq; cõpetit,nõ tñ eſt ĩ eius ſubſtãtia )æqpollet huic.quæcũq; adſunt cuiq;
p aliquã determinatã cãm,nõ ſic tñ,ut in ſubſtãtia eius habeãtur.

Finis libri quinti primæ philoſophiæ.

## Ad Clemẽtem.vii.Pont. Max.Io.Geneſii Sepuluedæ præfatio in alex. aphr. enarrationẽ poſterio rum librorum Ariſt. de prima philoſophia.

HOc quoq; in loco Clemens Septime Pont. Max. pauca
me præfari ſine; & more nobiliſſimorum poetarum in
medio tanq̃ operis curſu operã diuinam, hoc eſt nomen
tuum implorare, quod mihi omnibus muſis ipſoq; tam
multis inuocato apolline longe & verius & præſentius
eſt. Non ſolum quia tu chriſti dei vicem inter mortales
geris, atq; ita geris, vt neglectum dei cultum & languen
tem religionem cũctis rationibus ad veterem diſciplinam reuoces, nec ſacer
dotia ab indignis hominibus profanari, ſacra ue ab impiis violari permit⸗
tas, ſed etiam qnoniam(quod veteres deorum maxime propriũ munus eſſe
ducebant)omnes hominibus benefaciendi occaſiones diligenter amplecte⸗
ris, & nullam virtutem inhonoratam, nullum honeſtum ſtudium abiectum
iacere ſinis. Itaq; tantum quenq; de te ſperare iubes, quantum ipſe ſibi ex
ſuis virtutibus, officiis, atq; doctrina non improbe polliceatur. Opus igitur
quod auſpiciis tuis ſuſcepi hoc tantum precor, vt abſolutum te & auctore
& patrono dignum exeat in manus hominum. Hæc enim ſumma eſt meæ
ſollicitudinis. quod ſi mihi contingat, haud equidem verear libro immorta
tem polliceri. Atq; eo magis quod iam mihi nullus timor relinquitur, poſſe
huic operi famam illam vulgo abſq; auctore diſſipatam obeſſe, hæc diuina
commentaria falſo titulo bonam partem alexandro aphrodiſico adſcripta
circũferri. Siquidem illius enarrationẽ quintum librum haud quaq̃ excede
re. Quæ opinio incertis, vt neceſſe eſt, ac dubiis initiis exorta tam late diffu
ſa erat, vt nemo iam eſſet in Italia, qui modo græcis ſcriptoribus dignoſcen
dis paulo fuiſſet curioſior, cui error hic nõ eſſet in primis perſuaſus. Quod
tunc mihi magis licuit intelligere, cum primum mihi a te hoc conuertendi
negotium iniunctum eſſe increbuiſſet. Pleriq; enim dum tibi apud me gra⸗
tias agerent, quod tanti philoſophi lumine latinos homines diutius carere
non potereris, meq; ſimul ad fructuoſiſſimum opus adhortarentur, ſed illud
dolendũ eſſe adiiciebant, quod cæteris fere alexandri enarrationibus amiſ⸗
ſis, ne hanc quidem primæ philoſophiæ totam retineremus. In hanc ſenten
tiam ex academia bononienſi amicorum litteras accepi, in hanc ex gymna⸗
ſio patauino. Hoc mihi romæ doctiſſimus quiſq; aſſeuerauit. Quorum

conſenſu q̃q̃ erat difficile non permoueri, profiteor tamen nunq̃ me ſine ma-
gna cunctatione fidem adhibuiſſe: Propterea quod omnes ſine auctore lo-
quebantur, & meminerã multos hac memoria repente ariſtarchos extitiſſe,
qui reꝝ nouaꝝ cupidi facilius de totis philoſophoꝝ libris vix dum altera
pagina perlecta, q̃ vetus ille de ſingulis homeri verſiculis iudicarent. Quoꝝ
temeritas ab ignaro vulgo mirum eſt, q̃ facile excepta probet̃, eruditis non
ante reiicitur, q̃ grauibus argumentis conuincatur. Quæ res cum huiuſmo-
di mihi eſſe videretur, vt niſi poſterioribus libris, de quibus quæritur perle-
ctis diiudicari non poſſet, ne mihi quidem ante qd ſentirem teſtandum eſſe
conſtitui, q̃ totum opus accuratiſſime conſideraſſem. Quam prouinciã cũ
diligenter obierim, operæpreciũ me facturũ ſpero, ſi tibi hoc in loco, & in te
cunctis philoſophiæ ſtudioſis, ſententiam meam, ei quæ tam multum inua
luerat penitus diuerſa; cauſis ſtrictim ſubiectis expoſuero. Mihi enim quoq;
verſus ſpectanti, cum quattuor omnino rationes occurrant, quibus auctor
cuiuſq; operis de philophia ſcripti diiudicari poſſe videatur, inſcriptionũ
antiquitas, dicendi character, opionum conſtantia, ratioq; teſtimoniorum,
tam ſine controuerſia his omnibus alexandro aphrodiſico opus adiudicari
exploratum eſt, vt non ſatis mirari queam illius quiſqs fuit, temeritatem, ſeu
leuitas potius eſt appellanda, qui tam fatuum cõmentum, tam impuden-
ter ſuſtinuerit euulgare. Quãq̃.n. de coꝝ exemplariũ, quæ nunq̃ viderim in-
ſcriptionibus opinari magis ualeã, q̃ p certo quidpiã aſſeuerare, illud tamẽ
teſtari poſſum, quattuor antiquiſſima exemplaria, quoꝝ fidem ſum in con
uerſione ſecutus, alexandri nomine ſine vlla diſtinctione inſcripta eſſe atq;
notata. prorſus vt nuſq̃ ne ſuſpitio quidem appareat diuerſorũ enarratoꝝ.
Qui ſi duo complures ue fuiſſent, nihil video, cur non ſuũ quiſq; nomẽ ad-
ſcripſiſſet, aut hoc a librariis magis in his cõmentariis fuiſſet ꝑtermiſſum,
q̃ in moralium nicomachioꝝ enarratione. Cuius cũ plurima pars euſtratii
ſit, ea tñ quæ aſpaſii eſt, & michaelis epheſii, ſui quæq; auctoris titulo nota-
ta legitur atq; diſtincta. Nã dicendi character, ſeu mauis latino vocabulo
dictionẽ nuncupari, tã eſt in vtraq; parte ſimilis, vt (qđ aiunt) lac nõ ſit la-
cti ſimilius. De cõſtantia vero opinionũ quid dicã? Cum non ſolũ, quæ in
hoc opere ab ipſo diſputantur, vtrobiq; ſint cõſentientiſſima, ſed etiã quæ-
dam alexandri dogmata, quæ ab auerroi/cæteriſq; peripateticis celebrant̃,
& in aliis ipſius operibus apparent, in his potiſſimũ libris, de quibus quæri
tur habeantur. Venio ad teſtimonioꝝ rationẽ, qua maxime inſcriptio ſup-
poſititia conuinci atq; refelli poterat, ſiquis forte alexandro poſterior, aut
ipſe alexander, quod in primis oportebat citatus reperiretur. Conſtat enim
poſt alexandrum, qui Antonino & Seuero principibus floruit, neminem

ariſtotelis aliquod de philoſophia ſcriptum enarraſſe,cui non ſit in ore fre-
quens nomen alexandri, dum eius teſtimonio ſententias ſuas cōfirmat,aut
gloriam inde petit,quod ipſe quidq̄ excogitauerit,qđ ne ab alexandro qui-
dem tā oculato philoſopho ſatis fuerit perſpectum.Nā michael epheſius,
Io.philoponus Symplicius,Amonius quid loquūtur aliud,niſi alexandrū?
Et profecto ſi vſq̄ alias, in hoc maxime opere alexandri opinio erat vel in
teſtimonium uocanda,vel niſi probaretur refellendā,vt pote in quo ſumma
prope dixerim diſciplinæ peripateticæ verſetur. Quare cum in opere toto
nuſq̄ omnino mētio fiat opinionis alexandri, putare id a quoq̄ ex alexādro
poſterioribus elucubratum fuiſſe,hominū eſt græcoꝝ enarrationes prorſus
ignorantium.Fieri enim nō poſſe,vt ad quempiam q alexandrum ætate p-
ceſſerit referatur,ne dubitari quidem pōt.Cum ipſe in libro ſexto de alexan
dro aphrodiſieo philoſopho. i. de ſe ipſo mētionem faciat quod mihi opi-
nari ſępe in mentem venit,caput fuiſſe atq; fontem vnde totus error ema-
nauit.Sic.n.puto gręculum quēpiam leuiculum,dū hoc opus fortaſſe men
tis & doctrinarum expers deſcriberet,animaduertiſſe cum ſępe alias in hac
parte de qua dubitatur,alexandri nomen vſurpari,tunc in ſexto libro men
tionem fieri alexandri aphrodiſiei philoſophi,& verboꝝ mente non perſpe
cta,quod reliquū eſt operis alexādro eo argumento abiudicaſſe, ac cæteris
pro comperto enunciaſſe,quo alexandri eſſe nemini,qui modo ſeſe oſtendē
ti veritati non pertinaciter repugnet,conſideratis atq; intellectis verbis nō
debeat in primis eſſe pſuaſum.Atq; equidē reor alexandrū velut pręſagien
te animo,dum vereretur ne qua ratione auctor eius operis,in quo ſibi for-
taſſe maxime placuit ignoraretur, ex induſtria nomen ſuū tam ſæpe in eo
exēplis vſurpaſſe.Sic.n.ſeſe res habet,conſueuere peripatetici cum eſt aliqs
nodus paulo obſcurior explicandus,noti cuiuſpiam philoſophi nomen in
exemplum aſſumere,cum de ſingulis fortaſſe,aut ſingulorum partibus agi
tur.Pleriq; igitur vt Socrates inquiunt exēpli gratia vel Plato,aut ſocratis
materia forma ue ac itē platonis. Vt autem hæc cæteris ſunt, familiaria in
exemplis vocabula,ſic alexandro,ego & alexander. Itaq; perſępe dicit for
ma mea, materia mea, & his ſimilia ſæpe quaſi verba ſua ipſe exponens
materia inquit alexandri,& forma alexandri.ſ.vt ſe ipſum alexandrum eſſe
teſtetur.Et ne cui forte quiſnam hic eſſet alexander,dubium eſſe poſſet,ad-
iecit libro ſexto albus,gracilis,philoſophus, aphrodiſieus. Et protinus ad
me meumq; reuertitur. Adde quod cum ariſtotelis enarratorum nullius to
to in opere præterq̄ aſpaſii & ſoſiginis qui fuit pręceptor alexandri mētio
facta reperiatur,aſpaſium memorat in vtriſq; libris, Soſigenē in poſteriori
bus modo citat nominatim,tum appellans ſuum præceptorē. Quod ſiqs

vrgeat pertinacius negans (vt video quoſdā obmurmurare) ſibi poſterioris partis enarrationem plane nonnullis in locis ſatisfacere, quęram ab eo, quiſnam homo ipſi in cunctis ſatisfaciat? & cum nullum (vt certū habeo) reſponderit, petam ab eodem, ne vim diuinam poſcat in humana imbecillitate, & boni cōſulat, ſi Alexāder, vt in aliis, ſic hoc in loco omnes & gręcos & latinos enarratores longe ſuperauit. His argumentis tam aperte illorum error detegitur, vt nemini non ſit futurus illuſtris, niſi ſi cui ē meridie ſol lucere non videatur. Vt ſciant omnes, quantū tibi ætas noſtra hoc quoq; nomine debeat, quod tales tantoſq; auctores velut capite diminutos in libertatem aſſerendos, ac variis tenebris depreſſos in lucem, nec eam, vt ſpero, malignam, cures reuocandos. Vale.

# SEXTVS.

## Enarratio Alexandri aphr. in lib. quintum primæ philoſophiæ qui latinis eſt ſextus, Interprete Io. Geneſio.

EOrum quæ ſunt principia hac in facultate, cauſæue quæruntur, atq; vt patet ea ſane ratione qua entia ſunt. Eſt enim quippiam ſanitatis boneq; valitudinis cauſa, & mathematicoꝝ ſunt itidem principia, & elemẽta, & cauſæ. Atq; omnino ſcientia omnis intellectiua, aut aliquo modo particeps intellectus circa principia, cauſaſue, aut exactiores, aut ſimpliciores verſatur, verum hę oẽs vnũ quid genuſq; quippiam exceptum ſumentes, de hoc ſane, ſed non de ente ſimpliciter, neq; vt eſt ens cõſiderationes ſuas efficiunt, neq; vllam de ipſo quid eſt rõnem omnino faciunt, ſed ex hoc partim dilucido per ſenſum facto, partim vt ſuppoſitione ſumpto, ea deinceps hoc pacto quæ ꝑ ſe competunt ei generi circa quod ipſæ verſantur, aut exactius, aut mollius ſane demonſtrãt. Idcirco patet tali ex inductione ſubſtãtiæ atq; ipſius quid eſt demonſtrationem non eſſe, ſed quendã declarationis alium eſſe modum. Simili modo neq; ſi ſit, an non ſit genus id, circa quod verſantur, dicere quicq̃ videntur, propterea quod eiuſdem eſt mentis quid eſt, & ſi eſt quippiã declarare.

Enar. i. PRimam philoſophiam ens in eo quod ens eſt conſiderare, multis in locis oſtendit Ariſtoteles. Cæteræ nanq; diſciplinæ ens inter ſe partitæ ſunt, & in ſua quæq; parte verſatur. Non eius naturam inquirens, nec ipſam tanq̃ ens contemplans, ſed eius accidentia rimando. Aſtronomia enim non differit de ſtellarum natura, ſed ipſarum motus progreſſusq; ac regreſſus contemplatur. Hęc igitur ſępe teſtatus, ſubobſcure hoc in libro, apertius in conſequente, illuſtrius etiam num in poſterioribus ipſam in entis qua ens eſt cognitione verſari docet ac de cuiuſq; definitione differere, & quo modo quodq; definiendum ſit aperire ſiue intelligibile ſit, ſiquid ue aliud, eandemq; quorum habeantur definitiones, & quorũ ſecus explicare. Quę ſi huiuſmodi eſt, nimirum in entis qua ens contemplatione verſatur. Cæterum ſit ne qualem eſſe dicimus, necne, in conſequentibus libris planum fiet. Iam ad dictorum enarrationem accedamus. (Eorum quæ ſunt principia hac in facultate cauſæ ue quæruntur.) Admonet nos, id quod ſępe dictum eſt, cauſas et principia entium hac inquiri doctrina. Entium videlicet in eo ꝙ entia ſunt cauſas inueſtigat pħia prima. Principium autẽ latius patere, q̃ cauſam/& cur, & quomodo ſit vniuerſalius, multis eſt in locis declaratum. Cauſas vero entiũ, qua ſunt entia, a propoſita doctrina conquiri/ex eo docet, quod hoc a nulla cęterarum diſciplinarum præſtatur, ſed ab omnibus ad primam philoſophiam defertur. Id munus ab ipſa velut a principe ac ſcientiaꝝ regina poſtulantibus (Eſt enim inquit quidpiam ſanitatis bonæq; habitudinis cauſa) ſanitatis exempli cauſa purgatio, ac venæ inſciſio, rectę habitudinis forſitan exercitatio. Sunt etiam mathematicis ſua principia propriaq; elemẽta. Ad ſummã omnis doctrina tum intellectualis, tum actiua, hanc enim ſignificat cum ait (Particeps intellectus) neq; enim agenda citra intellectum geruntur, in cauſis, prin-

cipiiſq; conſiderandis verſantur vel exactioribus vel ſimplicioribus. Principia .n. geo-
metriæ aſtronomiæ principiis exactiora ſunt. Quanq̃ huius ſubiectum geometriæ ma-
teriç longe præferatur. Vt dictum eſt a nobis in libro de anima. Principia igitur geo-
metriæ exquiſitiora exactioraq; ſunt, propterea ꝙ ipſius demonſtrationes minime refel
li queunt. Sed cum omnes, vt modo dicebam, in principiis cauſiſq; verſentur, hæ tamẽ
ſingulæ de certo ente, non de ente, qua ens ediſſerunt. Sed partem quandam entis, &
genus quoddam ſubiectum circunſcribentes, ac velut decidentes in cauſis illius inue-
ſtigandis ſunt occupatæ. Nec entis ſimpliciter cauſas, aut ens in eo quod ens conſide-
rant. Neq; de qd eſt & ſubſtantia quidq̃ ediſſerunt (Sed ex hoc inquit partim dilucido
per ſenſum facto) vt medicina cauſas elementaq; compoſitoꝛ per ſenſum inueſtigat.
Horum enim diſſolutionem in quattuor ſimplicia corpora abeuntem conſpicata, ex ip-
ſis ea conſiſtere deprehendit. Eadem ignem calentem & ſiccum eſſe, aquam frigentem
& humidam ſenſu explorat, planumq; facit, non ratione, quoniam phyſici eſt, aut phy
ſico ſuperioris munus, ignem calidum & ſiccum eſſe, terram ſiccam & frigidam, aerẽ
calentem & humidum ratione ac demonſtratione planum facere. Medicina igitur
cum hæc ſenſuum, vt diximus teſtimonio habet explorata, de iis, quæ ſibi ſubiecta ſunt
conficit demonſtrationes. Arithmetica vero neq; ſenſus argumento, neq; ratione quid
ſit vnitas oſtendit, ſed vnitatem ſubſtantiam eſſe ſitu vacantem ponit. Vt geometria
ſignum eſſe ſubſtantiam poſitionem habens, vel cuius nulla pars eſt. Et illud quç ſunt
eidem paria, ea inter ſe quoq; paria ſunt. Et per hæc demonſtrant, quæ generi, ac ſub-
iecto, in quo verſantur, per ſe accidunt .i. Arithmetica numerorum, in quibus ver-
ſatur affectiones per ſe ſuppetẽtes, geometria magnitudinum. Ac eodem modo me-
dicina, quæ ad ipſam priuatim pertinent rimatur. Per hæc igitur ſua quæq; demõſtrat,
coactius, aut mollius. Nam cuius principia exactiora ſunt, eius demonſtrationes,
maiore neceſſitate concludunt, vt geometriæ. Cuius vero minus exactç vt aſtrono-
miæ ac medicinæ, eius demonſtrationes magis ſunt remiſſæ molliores q;. Cum igiẽ
ad hunc modum ſuorum quæq; principiorum quid eſt, ac ſubſtantiam & definitionẽ
expoluit, de ſubiecto ſibi genere diſputat. Sed fides a ſenſu & inductione facta, non
eſt demonſtratio. vt in libro de demonſtratione oſtenſum eſt. Cum liceat inductioni
cuiq; occurrere, nec eam permittere vniuerſale concludere, vt intelligatur, ex inductio
ne huiuſmodi minime ſubſtantiæ, & quid eſt, ac definitionis demonſtrationẽ conſtare.
Sed eſt alius modus, quem proximo in libro declarabit. Neq; vero ſolum ignis defini-
tionem medicina, vt in eodem exemplo perſiſtamus, non demonſtrat, ſed ne homo qdẽ
in quo verſatur, ſit, necne conſiderat, & merito. Nam cum hominem eſſe nequeat aliter
demonſtrari, q̃ ſi demonſtretur ipſum eſſe animal pedeſtre bipes, hoc autem fieri ne-
queat, cum definitionis non ſit demonſtratio, ſed per demonſtrationem declaretur, vt
ipſe ipſis verbis in ſecundo poſteriorum teſtatus eſt, haud dubie hominem eſſe demõ-
ſtrari nequit. Sed quoniam, vt explicatum eſt ſupra ad eandem doctrinam pertinet,
quid eſt planum facere, ad quam ſi eſt, non pertinet autem ad ipſam medicinam quid
eſt homo demonſtrare, ergo ne oſtendere quidem an ſit. Poſt demonſtrationem autẽ
ſi eſt, neceſſe eſt demonſtrare quid eſt, nec fieri poſſe vt quiſq̃ ſi eſt demonſtret, vt idẽ
quid eſt non oſtendat, ne dubitari quidem debet. Si enim iuſſi ab aliquo hominem
eſſe demonſtrare, ab eo quæſierimus, num ſi planum fiat animal eſſe, concedes eſſe ho
minem? haud dubie negabis, cum ei ſit in promptu dicere, equum itidem eſſe ani-
mal, ac proinde ſi demonſtretur animal eſſe, non protinus hominem eſſe demonſtra-
ri. Idem rogatus a nobis, ſi vero oſtendatur eſſe animal pedeſtre bipes, daturus ne
ſit, hominem eſſe, annuet profecto atq; conſentiet. Quod ſi ita eſt, recte dicebatur,

qui hominem eſſe demonſtrare debet, huic conſentaneum eſſe, quid eſt, ac definitionem eius demoſtrare.

Cum autem & naturalis ſcientia circa genus quippiam eius quod eſt verſetur. Circa namq; ſubſtantiam verſari talem videtur, in qua principium ipſum motionis ineſt, atq; quietis, patet neq; actiuam, neq; effectricem ipſam ſcientiam eſſe, nam efficiendarum quidem rerum principium, ſiue ſit mens, ſiue ars, ſiue potentia quædam in ipſo eſt vt patet efficiente. Agendarum autem rerum in ipſo agente ipſa inquam electio. Res enim eſt eadem quæ ſub actionem electionemq; cadit. Quare ſi mens omnis, aut actiua eſt, aut effectiua, aut contemplatiua, naturalis profecto facultas contemplatiua quædam ſcientia eſt, ſed circa ens tale contemplatiua, quod motu cieri poteſt, & circa ſubſtantiam eam plerũq; quæ ad rationem accommodatur inſeparabilem ſolum.

ii. (Cum autem & naturalis ſcientia circa genus quodpiam eius quod eſt verſetur) propoſitum eſt Ariſtoteli naturalem doctrinam contemplatricem eſſe, non actiuam oſtẽdere, & in eo ente, quod in ſe motus & quietis principium habeat. Hoc eſt in corpore naturali verſari, quanquam ſi naturale corpus id eſſe intelligitur, quod in ſe motionis atq; quietis principium habet, omne autem circunlatum cœleſteq; corpus licet principium ſuæ motionis habeat, caret tamen quietis principio, nimirum cœleſte corpus non eſt naturale. An cœlum quoq; principium habet quieſcendi? Nam circa idem conuerti, neq; locum mutare id ipſum quieſcere eſt. Itaq; immobiliter mouetur, & cum mirabiliter moueatur quieſcit. Porro phyſicam contemplatricem eſſe neceſſarium fuit demonſtrare, ex hoc enim oſtendit, tum materiam ab ipſa, tum vel magis formam conſiderari. Eſt autem cuiuſq; rei forma, quiditas ipſius. Qđ ſi magis quiditatem cuiuſq; conſiderat, danda opera eſt, ne quiditas quid ſit ignoretur. Quod eſt propoſitum inquirere, ſed & ipſa quiditatis inquiſitio neceſſaria eſſe oſtenditur. Nam cum hæc doctrina ens in eo quod ens conſideret, principiaq; eius inueſtiget, cognoſcere autem ens qua eſt ens hoc ſit, quod poſſe cuiuſq; rei quiditatem ſeu definitionem explicare; ſatis aperitur huiuſmodi inquiſitionem eſſe neceſſariam. Porro phyſicam contemplatricem doctrinam eſſe in hunc maxime modum argumẽtatur. Phyſica eſt doctrina. Omnis doctrina eſt contemplatrix, vel actiua ſiue effectiua, non eſt autem phyſica actiua neq; effectiua, eſt igitur contemplatrix. Nam quod phyſica ſit ſcientia, omniſq; ſcientia ſit contemplatiua, actiua vel effectiua, adeo in confeſſo eſt, vt ne probationem quidem eius adhibendam curauerit. Aſſumptionem autem illam, non eſſe phyſicam neq; actiuam neq; effectricem ad hunc modum oſtendit. Sed illud eſt intelligendum artes hoc in loco ſcientias communiore vocabulo nuncupare. Sic igitur aſſumptionem demonſtrat. Agendarum efficiendarumq; rerum principia & cauſæ motionis & quietis non ſunt in ipſis, naturalium autem principia cauſæq; motionis atq; quietis in ipſis habentur, naturalia igitur non ſunt neq; agenda, neq; efficienda. Ac proinde ſcientia, quæ in naturalibus verſatur non eſt actiua neq; effectiua. Ac concluſio quidem rationis huiuſmodi eſt. Ipſe vero cum dixiſſet, (Nam efficientium quidem principium eſt in efficiente) adiecit (ſiue mens, ſiue ars, ſiue potentia) propterea quod quæ vel mente vel arte

vel potentia efficiunt hæc facultate quæ a mente & arte proficiſcatur officio ſuo funguntur. Sed fortaſſe illud.( Nam efficientiũ )nõ eſt actiue accipiendum, ut de cauſis intelligatur, ſed paſſiue, vt efficientium ꝑ efficiendoꝝ ſcriptum ſit. Immo vero ſic ab ipſo initio relictum fuiſſe adducor, eo qđ adiungit( Agendoꝝ vero in agente ipſa inquam electio )qui locus ſi ad hunc modũ legatur, nõ erit ſenſus dubitabilis. Nec opus erit illud( in ipſo efficiẽte )pro in ipſis accipere. Siquidẽ ergo mihi diuinanti credit, dictio in hunc modum corrigetur( Nã efficiendaꝝ quidẽ reꝝ principium ſiue ſit mens, ſiue ars, ſiue potentia quædã, in ipſo eſt efficiente )non in rebus efficiendis ac perinde agendaꝝ principium.i.electio non eſt in re agenda, ſed in agente Si.n.idem eſt agendum qđ eligendum, nec eſt electio in eligendo, haud dubie ne in agendo quidem fuerit. Eſt autẽ effectiua ſcientia, vt in moralibus nicomachiis latius explicat̃, ea cuius opus poſt actionem manet. Vt ars ædificandi. Nam poſt ædificationem opus eius hoc eſt domus perſiſtit. Actiua vero vt ars ſaltandi. Si quidem poſt ſaltationem nihil ſupereſt. Cum igitur phyſicam contemplatricẽ eſſe docuiſſet, concludens adiecit. Quare ſi mens omnis aut actiua eſt, aut effectiua, aut contemplatiua, phyſica ſi neq; actiua eſt neq; effectiua, hoc enim eſt ſubaudiendũ, erit ꝑfecto cõtemplatrix. Contẽplatrix aũt corporis naturalis. Hoc eſt.n.qđ ait( Sed circa ens tale contẽplatiua, quod motu cieri põt )Sed qm̃ vt in naturali doctrina dictum eſt, cum materia ſubſtantia eſt, tum multo magis forma eũ dixiſſet( Sed circa ens tale contẽplatiua qđ motu cieri põt )Suggeſſit illud( Et circa ſubſtãtiam eam plerunq;, quæ ad rationem accõmodatur.) quaſi diceret, Naturalis diſciplina verſat̃ illa quidem in ſubſtantiæ materialis cognitione, ſed parum. Magna vero ex parte in conſideratione eius ſubſtantiæ, quæ per rationem atq; formam accipitur. Qđ vero poſt verba illa ( Et circa ſubſtantiam eam plerunq; quæ ad rationem accommodatur ) adiicit ( & non ſeparabilem tantum ) ſignificare videtur naturalem doctrinam formam conſiderare, non ſeparabilem tantum, ſed etiam inſeparabilem. Sed non ẽ hoc quod ait, diſſerere videlicet & de ſeparabili & de inſeparabili, ſed ( non ſeparabilem ſolum ) dixit pro inſeparabilem ſolum.i.ſubſtantiam ſolum inſeparabilem, & nõ valentem a materia ſeiungi. His dictis infert.

Non lateat autem oportet quomodo quiditas atq; ratio ſeſe habet in naturalibus rebus, nam abſq; hoc talium rerum quærere rationem perinde eſt, atq; ſi nihil prorſus agatur. Diffiniendarum enim rerum, & quarum ipſum quid eſt aſſignamus, aliæ vti ſimum, aliæ vti concauum eſſe videntur. Hæc autem differunt, propterea ꝙ ſimum ſiquidem cum materia eſt comprehenſum, eſt enim ſimum concauus naſus, at concauitas ſine ſenſibili materia eſt. Quod ſi naturales res omnes perinde atq; ſimũ dicuntur, vt naſus, oculus, facies, os, caro, omnino animal, folium, radix, cortex, omnino planta, nullius enim ipſorum ratio motionis eſt expers, ſed materiã ſemper habet, patet, quonam pacto naturalibus in rebus ipſum quid eſt quærere diffinireq; oportet, & quamobrem ad naturalem philoſophum pertinet de aliqua anima contemplari, quæ non ſine materia eſt.

(Nõ lateat ãt oportet, qũo quiditas atq; rõ ſeſe habet).i.itelligere oportet, qũo definitio

atq́ ratio ſit in naturalibus inquirenda. Vtrum re quapiam naturali definienda mate-
riam quoq́ definito ſubiectam in definitione cõplecti oporteat,necne! Si enim in qui-
ditatem ac definitionem inquirentes,num cũ materia,an abſq́ ipſa definiẽdum ſit igno-
remus,fruſtra operam ſuſceperimus. Ergo vbi dixit(abſq́ hoc talium rerũ quærere ra-
tionem perinde eſt,atq́ ſi nihil prorſus agatur)per partitionẽ oſtendit,neceſſarium eſſe
rem quãpiam naturalem definienti materiã quoq́ in definitione comprehendere. Et fie-
ri nõ poſſe vt abſq́ ipſa rei naturalis definitio cõſtet. Quę omnia huc cõparãtur,eoq́
pertinent,vt ex his appareat non poſſe formã naturalem ipſam per ſe abſq́ materia cõ-
ſiſtere ;vt idearũ auctoribus placebat. Efficit autem partitionẽ cum ait. (Definiendarũ
n.rerũ & quarũ ipſum quid eſt aſſignamus) i.quæ definientur, & quarũ quid eſt inqui-
ritur (aliæ vti ſimum)Nam vt ſimũ definiri non põt, quin naſus velut ei ſubiecta ma-
teria ſumatur,ſic naturales formæ abſq́ materia definiri nequeunt. Quo in loco mate-
riam appellat,vt in proximo libro declarabit , genus & diſcrimina differentiã vltimam
antecedentia,ſed hoc quale ſit explicabimus ſuo loco. Partim igiẽ ſunt vt ſimũ(aliæ vti
concauum)Nã inter ſimũ & cauum hoc intereſt, qđ ſimi determinatum certumq́ ſub-
iectum eſt naſus qm̃ ſine naſo nõ cõſtat ſimum. Siquidẽ q ſimum dicit, is naſum cauũ
dicit,cum interim cauitas ſubiectum certum nullũ habeat. Quippe q̃ in materia ſenſibi-
li naturali ſit,& abſq́ materia ſenſibili.q́ .n.in materia ſenſibili habeaẽ certum eſt. Nam
& terra caua eſt & ferrum cauum,& lignum pinde & pleraq́ alia caua eſſe cõſtat. Cęte-
rum in nõ ſenſibili quoq́ ineſt, poſſumus.n.cauũ quidq̃ ſiue cauitatẽ intelligere,q̃ neq́
in ferro ſit,nec in ligno,neq́ in aliquo alio enti ſenſibili. At ſimitas,vt modo dixi, abſq́
ſubiecto intelligi nequit. Sed poſtq̃ dixit(aliæ vti ſimũ,aliæ vti concauum eſſe videnẽ)
illud ſuggerit (qđ ſi naturales res oẽs pinde atq́ ſimũ dicunẽ) i.ſi quẽadmodum ſimum
ita hę abſq́ ſubiecto & materia intelligi nequeunt. Hoc eſt.n.qđ ait(Nullius.n.ipoſorũ
rõ motionis eſt expers)motũ appellans materiã,haud dubie inquit in rebus naturalib⁹
qd eſt,atq́ definitio cũ materia eſt ĩueſtigãda,quæ materia vſq́ adeo phyſico ad definiẽ-
dum accõmodaẽ,vt is animas ẽt rõnis expertes cõſideret definiatq́. Propterea quod hæ
abſq́ materia nõ cõſtent,neq́ a ſuo ſubiecto ſeiũgi valeãt. Qui ſi rõnis quoq́ cõpotes
animas cõſiderat,in libro de anima cã eſt a nobis explicata. Præfatus igitur illud(qđ ſi
naturales res oẽs perinde atq́ ſimum dicunẽ)quæ ſint res naturales,q̃ vt ſimum dicãtur
aperte cõmemorat dicens(et naſus oculus)& cætera.

Naturalẽ igr̃ facultatẽ cõtẽplatricẽ eſſe,ex hiſce q̃ dicimus innoteſcit,at ip-
ſam mathematicã cõtẽplatiuã ſcientiã eẽ cõſtat,ſed ſi eſt ĩmobiliũ ſeparabi-
liũ ue,nũc obſcurũ eſſe vr̃,tñ eſſe aliqua mathematica,q̃ quidem vt mobilia
atq; vt ſeparabilia cõtẽplaẽ ſciẽtia mathematica patet. Qđ ſi quippiã ſit in
rõne rerũ immobile ſempiternũ ac ſeparabile, patet ad cõtẽplatricem qdem
ſcientiã illius cognitionẽ ſpectare,nõ tñ ad naturalẽ,quippe cũ naturalis fa-
cultas circa mobilia q̃dã verſeẽ,neq; ad mathematicã,ſed ad aliã his vtriſq;
priorẽ. Naturalis.n.circa inſeparabilia qdem,ſed non immobilia verſatur.
Mathematicę vero nõ vllę circa ĩmobilia qdẽ,at nõ fortaſſe ſeparabilia,ſed
vt ĩ materia ſunt verſanẽ. At prima circa ſepabilia ac ĩmobilia ſane verſaẽ.

(Naturalem igitur facultatem cõtemplatricem eſſe ex hoc innoteſcit. At ipſam mathe-
iiii. maticam contemplatiuam ſcientiã eſſe conſtat)poſtq̃ phyſicã ab actiua & effectiua ſcien-
tia ſeiunxit,cũ ipſam contemplatiuã eſſe doceret , nunc eandẽ a doctrina mathematica
diſcernit,in hunc maxime modũ argumentando. Mathematica q̃ intellectualis eſt de

ĩmotis ac ſeparabilibus diſſerit, phyſica aũt, q̃ & ipſa eſt intellectualis, neq; de ĩmobilibus diſſerit neq; ſeparabilibus, phyſica igitur nõ eſt mathematica. Ac ſyllogiſmus quidem hmõi eſt. Propoſitionum vero q̃ ait, phyſica nõ diſſerit de immobilibus, neq; ſeparabilibus, ſed de mobilibus, & iis quæ ſecerni nequeunt, multis in locis eſt ab ipſo probata. Illam vero/mathematica de immobilibus diſputat & ſeparabilibus, nõ demõſtrat. Sed id quale ſit in libris conſequentibus edocebit. Illud tñ ait. (Sed ſi eſt immobilium ſeparabiliũq; nunc obſcurum eſſe videtur) quaſi dicat. Nos quidem mathematicam diſciplinam in rebus immobilibus ſeparabilibuſq; verſari hoc in loco ſumimus, ſed vtrũ vere in his verſetur, nõ ſatis liquet. Eſſe tñ inquit quędam, ne dicamus omnia mathemata, quæ mathematica diſciplina in eo quod immobilia ſeparabiliaq; ſunt cõtẽplãtur, certum eſt. Ad hunc igitur modum phyſica a cæteris doctrinis ſeducta, primã philoſophiã a phyſica & mathematica diſtinguit dicens. (Quod ſi quidpiã ſit in rõne rẹꝝ ſempiternum immobile ac ſeparabile, patet ad cõtemplatricem quidẽ ſcientiam illius cognitionem ſpectare. Nõ tñ ad naturalem neq; ad mathematicam) quo in loco non dixit aliquid ſempiternum eſſe, atq; immobile/ſed (ſi eſt) propterea ꝙ hoc non dum eſt demonſtratum. Si ergo inquid aliquid eſt ſempiternum & immobile, huius cõſideratio non ptinet neq; ad phyſicam, neq; ad mathematicã. Ad phyſicam non pertinet, quia non conuenit conſiderantem mobilia & inſeparabilia immota & ſeparata contemplari. Non itẽ ad mathematicam. Q̃m licet hæc de immobilibus diſſerat, non tñ de ſeparabilibus, vt ipſe docebit. Sed quæ in ſubiecto ſunt atq; materia. Dixit autem (Ex mathematicis nõnullæ) propter perſpectiuam, muſicam & aſtronomiam. Perſpectiuus enim non diſputat de lineis ſeparabilibus, ſed quæ in materia inſunt. Quæ ratio eadem eſt in muſico, et ſimilibus. Porro verbum (fortaſſe) adiectum idcirco eſt, quia nondum in vniuerſum, nullum mathematicum ſeparatum & per ſe eſſe demonſtrauit.

Oẽs autẽ cauſas ſempiternas eſſe neceſſe eſt, maxime aũt iſtas, ſunt. n. cauſę diuinorum hiſce quę ſunt manifeſta. Quapropter philoſophiæ tres erunt contemplatrices. Mathematica, naturalis, theologia. Non eſt enim obſcurum, ſi vſpiam ipſum diuinum eſt in tali eſſe natura, atq; pręſtabiliſſimam facultatem maximeq; honorabilem circa id quod eſt præſtabiliſſimum maximeq; honorabile genus verſari oportet. Contemplatrices igitur ſcientiæ cæteris facultatibus ſunt expetibiliores, vt patet, hæc autem expetibilior cõtemplatricibus eſt. Dubitauerit autem quiſpiam vtrum vniuerſalis ſit ipſa prima philoſophia, an circa genus quippiam vnamq; naturam verſetur. Neq; enim in ipſis mathematicis ſcientiis idem eſt modus, ſed geometria quidem atq; aſtrologia circa naturam quandam verſantur, illa vero eſt vniuerſalis omnium ſane communis. Si igitur nulla ſit alia ſubſtantia præter eas quæ natura conſtant, naturalis ſane facultas prima ſcientiarum erit. Sin vero ſubſtantia ſit in ratione rerum, quædam immobilis hæc erit profecto prior, philoſophiaq; prima & vniuerſalis hoc pacto. Quia eſt prima, atq; de eo quod eſt vt ens eſt, & quid nam ſit, & ea quæ ipſi cõpetunt vt ens eſt, & ad hanc profecto ſcientiam pertinet contemplari.

(Oẽs aũt cauſas ſempiternas eſſe neceſſe eſt, maxĩe aũt iſtas) ꝓfatus ſiquid ſempiternũ ſit, ac immobile & ſeparatũ, huius cognitionem ad cõtemplatricẽ doctrinam pertinere, VI.

quod qualecunq; ſit/omnino cauſa erit cæterorum omnium, illud ſuggerit, neceſſe eſſe,
vt omnis cauſa, & principium ſit ſempiternum. Ná ſi cauſa oīs generetur, profecto ex
alio generabitur, idq; in infinitum progredietur (Maxime autem inquit iſtas). i. maxi-
me aũt has ſeparatas, & immotas cauſas ſempiternas eſſe neceſſe eſt. Cur vero hæ ſem
piternæ ſint rationẽ ſubiicit dicens (Sunt enim hæ cauſæ diuinorũ hiſce, q̃ ſunt manife
ſta) quod ſubobſcure ob ſermonis breuitatẽ dictum eſt. Senſus ãt, niſi fallor, eſt hmõi.
Qm̃ hæ & immota & ſeparata cauſæ ſunt diuinorũ. i. ſphærarum diuinorumq; corporũ,
quæ quidem ſphæræ hiſce quæ ſunt manifeſta . i. mortalibus rebus cauſæ ſunt vt orian
tur & occidant. Siquidem horũ ortus & interitus opera ſunt cœleſtium motuũ. Quod ſi
circum latum corpus ſempiternum eſt, vt in queſtione de cœlo demonſtratur, nimirũ
cauſa corporis circulati multo etiam magis erit ſempiterna. Aut certe cum dicit ( Sunt
n. hæ cauſæ diuinorum hiſce, quæ ſunt manifeſta ( hæ cauſæ) p hæc cauſa dictum eſt,
quaſi dicat, cum ſint in ſenſibilibus diuina, omne. ſ. corpus circulatuʒ cauſa prima, cauſa
fuerit horũ ſenſibilium ac diuinorum. vt ſit ſenſus. Quanq̃ prima & immota cauſa vtrũ
quorũdam intelligibilium diuinorumq; cauſa ſit, non ſatis exploratum habeamus, ſen
ſibilium tñ ac diuinorum circunlatorũq; corporũ cauſam eſſe conſtat. Cæterum in qui-
buſdam exemplaribus ita ſcriptum eſt. ( Et hæc ſunt cauſæ ſenſibilium manifeſtis) quæ
ſciptura ſi recte habeat ſenſus erit. Hæc immota & ſeparata cauſæ ſunt manifeſtis ſenſi-
bilium. i. cauſis quę cauſæ ſenſu percipiuntur. Materia enim & forma cauſæ ſunt, non
tamen ſenſu manifeſtæ. Corpora vero circunlata. Ortus & interitus eſſe cauſas ſen-
ſuũ patet argumento. Sol enim dum ad aquilonem accedit generationis eſt cauſa, cum
ad auſtrum ſe ſe refert interitus. Si ergo entia tripartito diuiduntur, & partim inſepara-
bilia ſunt, & mouẽtur, quædã inſeparabilia & immota, alia ſeparata, & prorſus immota,
dubium eſſe non debet, quin doctrinę quoq; tres numero habeantur. Phyſica quę in iis
verſetur, quæ inſeparabilia ſunt, & mouentur, Mathematica quæ ea tractet, quæ inſepa
rabilia ſunt & immota. Theologia quæ ſeparata & immobilia conſideret. ( Non eſt. n.
inquit obſcurum ſi vſpiam ipſum diuinum eſt, in tali eſſe natura). i. patet enim diuinũ
ſeparabilis eſſe ac immotæ naturæ. Quod ſi diuinum eſt, vt certe eſt, omnium præſtan
tiſſimum, nimirum & theologia pari ratione quæ cunctis cæteris diſciplinis præfertũ,
in gñe diuino verſabitur. Nobiliſſima. ſ. doctrina in genere nobiliſſimo. Vt enim con-
templatrices actiuis efficientibuſq; pferuntur, ſic theologia contemplatricibus phyſicę,
& mathematicæ. Porro quia ſcientiarũ hanc eſſe nobiliſſimã docuit, idcirco illud ad-
iungit. ( Dubitauerit. n. quiſpiam vtrũ vniuerſalis ſit ipſa prima philoſohia) prorſus vt
omnes cõplectatur, eiq; cæteræ vt particulares vniuerſalibus ſubiiciantur, an non? Sed
quẽadmodum medicina, vel aſtronomia, & doctrinæ cæteræ in vna entis parte verſan-
tur, & vnam quãdam naturam velut ex vniuerſitate abſciſſam contẽplãtur, ſic item theo
logia partem quãpiam entis conſiderat? Quoniam vt in diſciplinis mathematicis nota-
tur, geometria. n. diſputat de magnitudinibus, aſtronomia de ſtellis, & alia de alio, ma-
thematica vero ſimplr̃ oĩm eſt cõis, ſic quid obſtat, quominus phyſica aliquã entis partẽ
cõſideret, aliã mathematica, theologia vero oĩm cõis habeatur? Ad hunc igitur modũ
propoſita queſtione reſpondet atq; ( Si igitur nulla ſit alia ſubſtantia pter eas, quæ natu
ra cõſtant). i. ſi ergo non eſt aliqua ſubſtantia præter naturales & ſenſibiles ( naturalis ſa
ne facultas prima ſcientiarum erit ) & vniuerſalis. Sin autem alia quæpiam eſt ſub-
ſtantia immobilis & ſeparata, hæc prior erit q̃ ſubſtantia naturalis, & ſcientia quæ
in huius cognitiõe verſabitur philoſophia erit omniumq; prima, & vniuerſalis ad alias.
non quod illas cõplectatur, ſed quia ipſis omnibus prior habetur. Et ad hanc entis in eo
quod eſt ens cognitio pertinebit, & quæ ſit entis natura, & quæ enti qua ens eſt contin-

gant conſiderare. Quod ſi eſt ad alias vniuerſalis, vniuerſalia vero & nobiliora diſſimilibus præferuntur. Hæc nimirū cæteris antefertur. Et cum interrogat, vtrum vniuerſalis ſit prima philoſophia, mea quidem ſententia, non dicit vniuerſalis pro eo quod ē alias complectens, quemadmodum exponebamus, ſed vniuerſalem pro potiore & nobiliore dixit. Quæ vt cum ſequentibus cohæreant/ad hunc modum interrogare, verbaq; accipere oportet. Vtrum prima philoſophia vniuerſalis ſit, nobiliorq; ac cæteris præſtantior. Et hic ſenſus aptus eſt & conueniens reſponſioni illi (ſi igitur nulla ſit alia ſubſtantia præter eas quæ natura conſtant)

Verum enimuero cum id quod eſt quod ſimpliciter dicitur: multis dici ſoleat modis. Nam & id quod eſt per accidens/& id quod eſt verum ens dicitur: cui non ens opponitur vti falſum. Præterea prædicamenti figuræ/aliud enim eſt quid: aliud quale: aliud quantum: aliud vbi: aliud quando: & ſiqd eſt iſtiuſmodi inſuper præter hæc omnia id quod eſt potentia atq; actu: cū igitur id quod eſt multis modis dicatur: primo de eo quod eſt per accidens id dicamus oportet nullā contēplationem circa ipſum verſari: cuius illud indicium eſſe videtur. Nulli nanq; ſcientiæ prorſus eſt curæ/neq; actiuæ/neq; effectrici/neq; contemplatrici de ipſo quicq̄ conſiderare: neq;.n. hic e q domum extruit: ea quæ ſimul accidunt extruendæ domui conficit. Quippe cum infinita ſint. Quibuſdam enim gratam: quibuſdam moleſtā: quibuſdā vtilem eam nihil ꝓhibet eſſe: atq; omnino a rebus omnibus eſſe diuerſam/quoꝝ nullius eſt effectrix ædium extruendarum facultas: neq; geometriæ profeſſor ea quæ hoc pacto figuris accidunt: neq; ſi triangulus ligneus, & triangulus duobus rectis angulos habens æquales, diuerſi ſint contēplatur: atq; id ipſum recte fieri cū ratiōeq; videtur. Accidēs.n. ipſum quaſi nomine tantum eſt, iccirco plato aliqua ex parte non male id quod non eſt facultati ſophiſtæ tribuit. Rationes enim ſophiſtaꝝ circa accidens maxime oīum verſari videtur: interrogant enim eſt ne idem/an non eſt idē muſicum atq; grāmaticum: & item coriſcus muſicus atq; coriſcus. Percunctātur p̄terea, ſi id omne factum eſt quod eſt quidem ſed non perpetuo eſt, quare ſi muſicus grammaticus factus eſt: & grāmaticus muſicus factus eſt: & alias afferunt iſtiuſmodi ratiōes: id enim quod accidit ei ſane quod haud eſt: propinquum quippiam eſſe videtur. Patet inſuper idip̄m & per tales etiam rationes: eoꝝ enim quæ alio modo ſunt: generatio eſt atq; corruptio: at eorum q̄ ſunt per accidens/non eſt generatio atq; corruptio.

(Verum enimuero cum ens ſimpliciter dictū multis dici ſoleat modis) Expoſito theo vi.
logiam cęteris doctrinis eē priorē, & huius peculiare munus eſſe de ente in eo qđ ens, deq; eius accidentibus cōſiderare, ſic ait. Quoniam ens plurifariam dicitur, vno modo quod eſt ex accidenti, vt polycletus ſtatuæ cauſa eſt, nam per ſe cauſa ſtatuæ eſt ſtatuarius, ex accidēti polycletus, accidit enim ſtatuario vt ſit polycletus. Alio modo ens dicitur, quod verum eſt, vt e diuerſo quod falſum, non ens. Nā ſedente Socrate dicere, ſocrates ſedet,

Socrates ſedet, cum verũ ſit ens appellatur. Ens enim hoc eſt ipſum ſedere eſſe dici-
mus. Alio modo ens vocat prædicamenti figuras.( Aliud eſt enim quid ).i.ſubſtantia
( aliud quale, aliud quantum )& ſi quid aliud ad hunc modum ſignificat. Præterea ens
alio modo dicitur, quod eſt potentia vel actu. vt aquam dicimus actu eſſe aquam. Ae-
rem quoq; & ignem aquã eſſe aimus, propterea quod aqua fieri poſſunt. Cum ens igi-
tur multifariam, vt explicatum eſt dicatur, primum de ente per accidens differere cõue
nit. De quo illud intelligendum eſt, nullam doctrinam in ipſius conſideratione ver-
ſari, argumento quod nulla diſciplina accurate de ipſo verba facit, non actiua, non effe
tiua, non quæ contemplatione contenta eſt. Nemo enim domum ædificans efficit, aut
omnino conſiderat, quæ accidunt ædificandæ domui. quippe cum ſint ea infinita. de
quibus infinitis nemo ſolicitus eſt. Itaq; nullus ædificator laborat, domus quæ conſtruiẽ
ſocrati exempli cauſa q̃ peſtilens futura ſit, & q̃ platoni ſalubris. Aut q̃ theophraſto io
cunda, Alexandro vero ingrata, pari ratione ne illud quidem conſiderat, diuerſa ne do-
mus ab homine ſit, an idẽ quod homo, & ſimpliciter num diuerſa ſit a cunctis entibus
ſenſibilibus & intelligibilibus nihil conſiderat. Ex quo intelligitur, ſi nihil prædictorum
pertinet ad ædificatoris conſiderationem, artem ædificandi non eſſe efficientem, vt do-
mus peſtilens ſit, aut e diuerſo ſalubris. Nec aliud quidquam ex iis, quæ domui ædifican
dæ accidunt. Pari ratione neq; geometria de figurarũ accidentibus diſputat, neq; ligneæ
ſint, an marmoreæ figuræ conſiderat ( Neq; ſi alter eſt triangulus, & triangulus duos re-
ctos habens ) hæc dictio manca eſt, et ſupplenda additione verbi ligneus, aut alterius
ſimilis, vt expleta perfectaq; ad hunc modum habeat. Neq; conſiderat triangulus li-
gneus alterne ſit q̃ ipſe triangulus eiuſq; natura. quod. ſ. habet tres angulos duobus
rectis æquales. ſed illud tantum inquirit, an cuiuſq; trianguli tres anguli ſint duobus
rectis æquales. Vtrum vero lignei ſint trianguli, an lapidei geometræ nihil intereſt.
( Atq; id ipſum ) nullum ſcilicet artificem ens per accidens contemplari ( recte fieri,
cumq; ratione videtur, accidens enim ipſum quaſi nomine tantum eſt. ( Nam vt hirco
ceruus nomen ſolum eſt, non etiam res, & natura quædam, aut omnino ens, ſic ens
per accidens nomen tantum eſt. Quoniã domum peſtilentem aut ſalubrem dicere no
men modo eſt, res haud quaq̃. Si quid enim ſubſiſtens eſſet, nimirum quemadmodũ
ignis obuia quæq; cõburit, ſic domus omnibus in ipſam ingredientibus morbifica eſſet,
aut viciſſim ſalubris, qđ nũc aliter vſu venit. Nã quæ his peſtilens, eadem illis eſt ſa-
lubris, quo planum fit, nomen id eſſe, non rem. De non entibus autem, nemo con-
ſiderat. Quo fit, vt merito de ipſis nullus ediſſerat. Quoniam igitur accidens nomẽ
tantum eſt, non autem ens aliquod, ſophiſtica vero in accidenti verſatur, idcirco
Plato in non ente ipſam verſari ſtatuit. quaſi accidens ſit non ens. Sophiſticas autem
rationes omnes in accidenti ac non ente verſari, hinc intelligi poteſt, quod interro-
gant grammaticus idem quod muſicus ſit, an non? Tum ſi negaueris inſtant, & hac ca-
ptione vrgent, Socrates grammaticus eſt, Socrates autem grammaticus idem eſt qđ
Socrates, at Socrates etiã eſt muſicus, Socrates igitur muſicus idem eſt quod Socrates.
Socrates ergo muſicus idem eſt quod Socrates grammaticus. Quod ſi verum eſt, vtiq;
muſicum idẽ eſt, qđ grammaticum. ac proinde falſum eſt dictu muſicum non eſſe idẽ
qđ grãmaticum. eſt igit̃ idẽ. Rurſus ſi muſicũ diuerſuꝫ eſt a grãmatico, Socrates quoq;
grãmaticus diuerſus erit a Socrate muſico, Socrates igitur a ſe ipſo diuerſus eſt. Quibꝰ
captionibus hinc data eſt occaſio, ꝙ Socrates muſicus idẽ eſt qđ Socrates grãmaticus,
& nõ idẽ: ſubiecto vlꝫ idem, rõe diuerſum. Si ergo muſicũ a grãmatico diuerſuꝫ eẽ dixe
ris ſic vt mõ dixi circũueniunt, ſin idem eſſe affirmaueris in hunc modũ fallere tẽtãt.

Si grammaticum idem eſt quod muſicum, vbicunq; grammaticus eſt ibi eſt muſicus, quemadmodum vbi mortalis ibi homo, at Ariſtarchus grammaticus eſt, non etiam muſicus, grammaticus igitur non eſt idem quod muſicus. Rurſus cum ſit communis omnium conſenſus omne ens ſempiternum eſſe, aut natiuum, ſophiſtæ id captione quadam tollere conantur. Ceu aliqua ſint, neq; ſemper exiſtentia, neq; generata, illud enim ſibi ſumentes, entium vnum eſſe, grãmaticum eſſe muſicũ hoc non eſſe ſempiternum oſtentant, propterea quod non ſemper grammaticus fuit muſicus, ſed fuit tẽpus cũ non eſſet. Sed neq; factũ fuiſſe arguunt, quia muſicus non efficitur grammaticus. Si .n.fiat vel grammaticus fiat ex muſico quaſi ex materia, vt ſtatua ex ære. quod non fit, cum muſicum non ſit materia grammatici, vel tanquam ex oppoſito ſeu contrario, vt ex albo nigrum efficitur. At grammaticum non pugnat cum muſico, cum plærunq; cohęreant, muſicum igitur non efficitur grammaticum. Ex quibus concludunt, non igitur omne ens factum eſt, aut ſempiternum. Præterea ſi grammaticus effectus muſicus, non eſt factus grammaticus muſicus, eſt autem grammaticus muſicus, aliquid eſt igitur quod non eſt factum .. Adhæc nulla ars aut diſciplina eſt, quæ de grammatico muſico diſputet. Nemo enim qua muſicus eſt efficitur grammaticus, cum ex hoc in illud non ſit mutatio. Sed vtrunq; fiat, qua homo eſt. Quanq̃ & ſophiſtarum dicta huiuſmodi eſſe poſſunt. Si quis prius grammaticus fuerit effectus, deinde muſicus, hic non eſt factus grammaticus, cum eſſet muſicus, eſt autem grãmaticus, quando eſt muſicus, qui ergo dicit muſicus exiſtẽs eſt grammaticus is etiã, muſicus eſt grammaticus, dicit. At quod aiũt omne ens ſempiternum eſſe, aut natiuum, de entibus per ſe intelligi debet. Præterea vt eſt, eſt autem per accidens, ſic ẽ effectum. Muſicus enim factus ſi prius erat grammaticus, neq; enim ambo ſimul effectus eſt, muſicus inquam & grammaticus, ex accidenti grammaticus muſicus eſt effectus. Vt igitur talia huiuſmodi ſunt, ſic efficiuntur. Ac Sophiſtarum quidem captiões hmõi ſunt. Ariſtoteles autem ſic ipſorum ſermonem ſuggerit. (Interrogant inquit ſi id omne factum eſt, quod eſt quidem, ſed nõ perpetuo).i.an omne quod iam eſt, quãdoq; autem non erat, factum fuerit? Si enim cum prius non eſſet, nunc eſt, haud dubie factum eſt. Ita ſi coriſcus muſicus exiſtens eſt grammaticus, cum prius non eſſet, profecto muſicus nõ eſt effectus grãmaticus. Ac viciſſim grãmaticus muſicus. Et ſi quid interrogant huiuſmodi eſt, vt accidens quemadmodum dicimus, parum abſit ab eo vt ſit non ens. quod ex iis etiam aperte intelligi põt. Quæ modo dicentur. (Eorum enim quæ alio modo ſunt).i.eorũ quæ non per accidens, ſed proprie entia ſunt, eſt ortus & interitus, accidentium nõ item. Ergo quæ ꝑ accidens ſunt, non entia ſunt. quo modo autẽ entium per accidens non ſit neq; generatio neq; interitus ipſe paulo poſt teſtabitur. Et ego locum, cum fuerit eo peruentum explicabo.

Attamen vlterius de accidente dicendum eſt, quo ad dici poteſt quæ nam ſit ipſius natura, & quam ob cauſam eſt, ſimul enim & cur nulla eſt ipſius ſcientia fortaſſe parebit. Cum igitur in hiſce quæ ſunt, alia ſemper eodem modo ſeſe habeant neceſſarioue, non neceſſitate quidem ea quæ per violentiam dicitur, ſed ea qua rem aliter ſeſe habere non poſſe dicimus, alia neceſſario quidem non ſit neq; ſemper, ſed ſint plęrunq;, hoc eſt principiũ ſane, & hæc eſt cauſa, vt ſit accidens ipſum. Quod enim neq; ſemper eſt, neq; plęrunq;, id accidẽs dicimus eſſe, veluti ſi cum ſol eſt in cane hyems fuerit atq; frigus, id dicimus accidiſſe, ſed non ſi calor fuerit atq; æſtus, propterea q;

hoc ſemper aut plærunq;,illud non ſemper,neq; plęrunq; fieri ſolet,hominē etiam accidit eſſe album, neq; enim ſemper neq; plærunq; homo eſt albus, at non per accidens homo animal eſt,ædificatorem quoq; facere ſanitatem per accidens eſt, propterea quod non eſt aptus ædificator idipſum efficere,ſed medicus,ſed accidit ædificatorem medicum eſſe. Epularum etiam effector voluptatem coniectans,ſalubre quippiam fecerit, ſed non epularum conficiēdarum facultatis officio rationeue,quapropter dicimus accidiſſe,atq; aliqua quidem ex parte facit, abſolute vero non facit. Nam cæterorum quidem aliæ potentiæ interdum ſunt effectrices, at horũ nulla prorſus eſt ars, nulla potentia definita, eorum enim quæ per accidens ſunt vel fiunt, & cauſa per accidens eſt. Quare cum non omnia neceſſario ſempq; ſint aut fiant, ſed plura plærunq; ſint aut fiant, id quod eſt per accidens tale eſſe neceſſe eſt,qualis ipſe albus muſicus eſt, qui quidem neq; ſemper eſt neq; plærunq;. Cum autem aliquando fiat per accidens erit alioquin omnia neceſſario erunt,quare materies erit ipſa,quæ contingens eius eſt cauſa accidentis quod aliter euenit præter id quod plærunq; fieri ſolet. Principiũ autem hoc eſt ſumendum, vtrum nihil ſit prorſus in ratione rerum, quod neq; ſemper eſt neq; plærunq;, an idipſum fieri nequeat. Eſt ergo quippiam præter iſta quod æque atq; per accidens, & eſſe & non eſſe poteſt. At eſt ne id quod plærunq; fieri ſolet, quod autem ſemper ſit in ratione rerum nō eſt, an ſunt aliqua quæ perpetuo ſunt. De his igitur poſterius conſiderandum eſſe videtur. Scientiam autem accidentis non eſſe patet, omnis enim ſcientia, aut eius quod eſt ſemper, aut eius quod eſt plærunq;. Quonam pacto quiſpiam aut diſcet aut docebit. Definitũ enim id eſſe oportet,quo de ſcientia eſt,aut hoc ipſo quod ſemper eſt,aut hoc ipſo quod eſt plærunq;, veluti conducentem eſſe febricitãtem plærunq; aquam mulſam,aut quippiam tale. Id autem quod præter hoc eſt dicere non poterit, veluti calendis, aut.n. ſemper aut plærunq;, calendis etiam dicat prodeſſe illud oportet, at accidens eſt ꝑter hęc ipſa. Quid igitur eſt ipſum accidens,& quã ob cauſam eſt, ac ſcientiam ipſius non eſſe,ſatis iam ꝑ ea quæ dicta ſunt innoteſcit.

vii. (Attamen vlterius de accidenti dicendum eſt, quoad dici poteſt, quæ nam ſit ipſius natura) Præfatus accidens parum abeſſe ab eo, vt ſit non ens, nunc cauſam reddit, cur idem cum ex numero non entium ſit, entibus tamen annumeretur. Ergo licet accidens inquit ex numero ſit quodam modo non entium, quatenus enim cum generatur eſt, hactenus nuncupatur ens, quia vero ex iis eſt, vt docebit, q̃ minore ex parte raroq; fiunt, eſt non ens. Et ob hanc cauſam ſcientia de ipſo non habetur. Quoniã doctrinas eorũ eſſe conſtat, q̃ ſemꝑ ſunt, aut certe magna ex parte. Diſſerendũ tñ eſt, ait de accidẽti, quatenus licet natura eius qualis ſit, & quã ob cãm, & ꝓpter qd eſt de numero entiũ, & oĩno ens. Cuius natura exponẽda, ſimul cur eius nõ ſit doctrina ſimul aperiet.

Entium ergo ait quædam ſemper, & neceſſario ſunt, homo enim ſemper ac ex neceſſitate eſt animal. Sed quoniam neceſſarium, vt in ſuperiore libro explicatum eſt, id etiam dicitur, quod vi allata ſit, idcirco adiecit (non neceſſitate ea, quæ per violentiam efficitur.) Siquidem homo ſemper & neceſſario eſt animal, non quod animal eſſe per vim cogatur, ſed quia non poteſt eſſe animal. Cum igitur quædam ſemper & neceſſario ſint, alia licet non neceſſario, neq; ſemper, magna tamen ex parte, neq; enim neceſſario, neq; ſemper hõ quinos habet digitos, ſed tamen magna ex parte (hoc eſt principium ſane & hæc eſt cauſa, vt ſit accidens ipſum) interiectio enim qua id quod magna ex parte fit, interpellatur, accidens dicitur. Nam cum æſtus ſemper ſub cane infeſtare ſoleant, ſi quando id temporis hyemauerit, ea continentis æſtus interruptio accidens appellabitur. Et frigus ſub cane vt fieret accidiſſe dicemus. Quemadmodum exempli cauſa, ſi duas lineas continenter augeſcentes animo depingas, alteram continenter & in infinitum, alteram continenter quidem creſcentem, ſed quadam tenus, deinde conſiſtentem, & quæ rurſus procedere incipiat. Harum igitur priori, quæ ſine intermiſſione ſemper augeſcit, aſſimulare id potes, quod ſemper & neceſſario eſt, alteri vero id quod magna ex parte fit, non tamen ſemper exiſtit. Itaq; ſi ſub cane hyemauerit frigusq; fuerit, id accidiſſe dicimus, non item ſi tepor & æſtus. Semper enim aut magna ex parte ſub cane fit æſtus. Aedificatorem quoq; valetudinem efficere accidens appellat, quoniam ædificator neq; ſemper, neq; magna ex parte valetudinem affert. Neq; enim ad ædificatorem, ſed ad medicum pertinet valetudinem afferre. (Epularum etiam inquit effector voluptatem coniectans ſalubre quidpiam fecerit) Sed ex accidenti, ſi forte cibum eiuſmodi cõdiuerit, qui poſſit valetudinem reſtituere. Accidit enim vt talis cibus valetudinem efficeret. Et certo quodam modo, non autem ſimpliciter valetudinis eſt auctor. In eo enim quod a coquo cibus huiuſmodi conditus eſt, quo ægrotans valetudinẽ recepit, coquus effecit ſalubre. In eo vero ꝙ ille non hoc agebat, vt ſalubrem, ſed vt iocundum cibum efficeret, ſalubrem non effecit. (Nam cęterorum). i. eorum quæ magna ex parte ac neceſſario ſunt, cauſæ ac efficientes poteſtates determinatę ſunt. (At horum) quę fiunt ex accidenti, ars nulla, nulla poteſtas determinata eſt. Quoniam vt in librum incidas, quem optabas, & iam pridem quærebas, nulla neq; ars eſt determinata, neq; facultas quippe cuius poſſint eſſe cauſæ ſexcentæ. Prodire in forum, inſectari inſectare ve & pleraq; alia. Quandoquidem quæ ex accidenti vel ſunt vel efficiũtur, eorum cauſæ ex accidenti quoq; ſunt, & indeterminatæ. Itaq; cum non omnia ſint ex neceſſitate, vt ſemper vel ſint vel fiant, ſed pleraq; habeantur, quæ magna ex parte, idcirco eſſe ait quod eſt quaſi accidens. Quia enim homo neq; ſemper, neq; magna ex parte albus eſt, ſed aliquando efficitur, ideo per accidens eſt. Vel potius quoniam theſauri inuentio, neq; ſemper fit, neq; magna ex parte, ideo inuentio theſauri per accidens eſt. Quod ſiquis inuentionem theſauri, & alia per accidens eſſe neget, is eadem neceſſario eſſe cõfirmabit, eruntq; omnia ex neceſſitate. At eorum quæ ſunt ex neceſſitate, cauſæ determinatæ ſunt, horum autem nullius eſt determinata cauſa. Præſertim cum in ſecundo libro de enuntiatione, non omnia neceſſario eſſe demonſtratum ſit, ſed eſſe aliquid quod contingens appellatur. Cæterum quæ nam cauſa eſt, cur accidens eſſe dicatur, an materia quæ aliter, q̃ vt plerunq; fit, ſeſe habere poteſt? Nam cum materia hæc apta ſit admittere, vt hi digitis quinis generentur illa, non item, & huiuſmodi naturam habeat, vt hoc iam fieri poſſit, vt quidam ſcilicet quinis digitis orian̄, iam ſecus ideſt vt quaternis, aut ſenis, aut aliquo alio numero hæc cauſa eſt, vt

accidens exiſtat. Expoſitô igitur quid ſit accidens, viam nobis & quaſi normam tradit, qua quidem accidens eſſe demonſtrare valeamus. Si cui ergo inquit accidens eſſe demonſtrare libeat, initio ſumat, quidq̃ eſſe præter ſemper & frequenter. Q͛d ita demũ accipiet, ſi aduerſarium percontabitur ſit ne quidq̃ præter frequenter & ſemper, an nõ? & ille vſu rerum adductus omnino concedat aliquid eſſe præterea. Quod quidem fortuitum eſt, ſiue accidens. Hæc effatus quærit, num id quod plerunq; fit, in rebus habeatur, non item quod ſemper & neceſſario? an vt aliqua magna ex parte ſunt, ſic quædam ſempiterna, & per contactus reſpondet, ſed de his poſterius eſt conſiderandum in decimo ſcilicet huius operis libro. Plenius autẽ & accuratius in vndecimo. His expoſitis perſpicuum hinc eſſe ait, accidentis non eſſe doctrinam. Cum diſciplinæ eorum ſint, quæ ſemper, vel quæ ex magna parte ſunt. Et quorum habentur ſcientiæ, ea determinata ſint oporteat, & in ipſis contineatur, in ipſo inquam ſemper, & in frequenter, nec ea prætergrediantur. Nam quod illa præterit, accidens eſt. Exempli cauſa docet quiſpiam alterum aquam mulſam febrientibus opitulari, propterea ꝙ febre laborantibus magna ex parte ſubuenit. Id vero quod extra frequenter accidit, docere nemo valeat. Exempli gratia calendis ſubuenire. Cum hoc raro contingat. Neq; enim magna ex parte qui calendis mulſum biberit, a febre ſubleuatur, ſed potius quoniam magna ex parte, qui mulſum bibit adiuuatur, idcirco accidit vt id calendis conducat. Quamobrem ediuerſo quod calendis eſt vtile, id vel ſemper eſt vtile, vel magna ex parte. Accidens autem præter ſemper & frequenter eſt, cuius quidem accidentis ſcientiam nullam habemus. (Quid eſt igitur inquit ipſum accidens, & quam ob cauſam eſt, ac ſcientiam ipſius non eſſe, ſatis iam per ipſa quæ dicta ſunt innoteſcit.) Docuit enim accidentis natura quæ ſit quod .ſ. ex æquo raroq; contingit, & quam ob cauſam ſit nimirum propter materiam, quæ aliter habere poteſt, q̃ frequenter. Adhæc accidentis nullam eſſe doctrinam, propterea quod diſciplinæ eorum habeãtur, quæ ſemper ſunt, vel certe quæ magna ex parte, quod vtrunq; ab accidenti alienũ eſt.

Eſſe vero principia cauſaſue tales vt oriantur ac occidant ſine generatione corruptioneue patet. Si enim res non ita ſeſe habeat, omnia neceſſario erunt, ſi eius quod fit atq; corrumpitur non per accidens cauſam aliquam eſſe neceſſe eſt, erit ne hoc an non erit. Si hoc fiet, erit. ſi non fiet, nõ erit, id autem erit, ſi aliud fiet, atq; hoc pacto ſi tempus ſemper auferatur, ad id demum perueniet in quo nunc eſt, quare hic homo morietur morbo aut vi, ſi egreſſus fuerit vrbem, hoc autem erit, ſi aliud fiet, atq; hoc pacto ad id demum perueniet in quo nunc eſt, aut in quippiã eorum quæ facta ſunt, veluti ſi ſitierit, hoc autem erit ſi comedit ſalſa, at hoc eſt, aut non eſt, quare neceſſario decedet, vel non decedet, eadem ẽt erit ratio, & ſi quiſpiam ad ea quæ ſunt facta ſaltauerit, eſt enim iam idipſum in aliquo, atq; dico id quod eſt factum. Vniuerſa ergo futura neceſſario erunt, veluti morietur iſte qui viuit, iam enim quippiam factum eſt, ceu contraria fuere corpore in eodem: ſed morbo ne an vi morietur, nondum emergit, ſed ſi hoc fuerit factum. Patet igitur vſq; ad aliquod principium reductionem hanc proficiſci, quod quidem non vlterius in aliud proficiſcitur, atq; illud principiũ eius erit q͛d fit per accidens, & eſſe atq; non eſſe poteſt, cauſaq; generationis

illius non erit vlla. At conſiderãdum eſt ad quod principium autq; cauſam talis reductio proficiſcitur. Vt ad materiam ne, an vt ad id gratia cuius cętera fiunt, an vt ad id potius a quo motio profluit.

(Eſſe vero principia cauſaſue tales, vt oriantur & occidant ſine generatione & corru- viii.
ptione patet) propoſitum ei eſt, vt quæ per accidens ſunt, horum cauſas quoq; ex ac-
cidenti eſſe demonſtret. Eaſdemq; citra ortum & interitum eſſe & non eſſe. More cõ-
tactuum, & temporis momentorum. vt enim contactus & momenta, quæ temporũ
termini ſunt abſq; generatione ſunt, & abſq; interitu nõ ſunt, ſic eorum quæ ſunt ex ac-
cidenti, cauſæ quæ & ipſæ per accidens ſunt, abſq; generatione ſunt, & ſine interitu nõ
ſunt. Quandoquidem domus ædificata huic iocunda eſt, illi nocua. Et appropinquã-
ti vmbram iactat, longius abſenti non item. Itaq; ædificator, qui per ſe principium eſt
cauſaq; domus, eius quod accidit domui, vt ingrata ſit vel vmbram iactet, eſt ille quidẽ
cauſa, ſed tñ per acccidens. Aedificator igitur quatenus cauſa domus eſt tactus, ꝑ ge-
nerationem ſeu diſciplinam eo deductus eſt, vt eſſet ædificator. Ac viciſſim interit, vt
domus eſt cauſa, quia enim accidit ædificatori, qui per ſe cauſa domus eſt, vt fieret etiã
cauſa vti eadem propinquum adumbraret, aut cuipiã eſſet moleſta, idcirco adumbrãdi
cauſa eſt, ſed non huc per generationem, & doctrinam proceſſit, vt illuc vt eſſet ædifi-
cator. Nã vt ex nõ homine per generationem eo deductus eſt, vt eſſet homo, ſic ex nõ
ædificatore per generationem quadam & diſciplinam & omnino temporis moram eo
peruenit, vt eſſet ædificator ac domum valeret conſtruere. Eo vero vt domus illi eſſet
grata, huic iniocunda, haud q̃q̃ per huiuſmodi quidq̃ proceſſit. Quippe quod nec cu-
rauit vnq̃, nec eiusquidq̃ interfuit, vt domum ędificaret. Sed abſq; tempore accidit ei, vt
cã eſſet cur domus ingrata, quia.n.is cui eſt moleſta, ſic ẽ affectus, vt facile a quibuſuis
offendatur, idcirco ædificator, qui hanc conſtruxit, cauſa factus eſt, vt ipſa eſſet ingrata.
Ad quam ſiquis alter recte affectus veniſſet, non fuiſſet ei moleſta. Cæterum de his in
decimo huius operis volumine rurſus diſputabit, vt autem ædificator, qui per ſe cauſa
domus eſt, id per generationẽ eſt effectus, ſic viciſſim vt cã domus per interitum abole
bitur. Et quẽadmodum abſq; tempore factus eſt cauſa, vt ipſa eſſet moleſta, ſic viciſſim
ſine tempore deſinit eſſe. Quod quidem ipſe demonſtrat primum quaſi cõfeſſum aſſu-
mens, quoꝝ cauſæ & principia per generationem fiunt, ea neceſſario eſſe. Qđ ſi quo-
rum cauſæ, vt in domo, per generationem fiũt, ea ſunt ex neceſſitate, nimiꝝ q̃ nõ ex ne
ceſſitate ſunt, horum cauſæ citra generationem ſunt, & interitum nõ ſunt. (Niſi enim
hoc inquit).i.niſi entium per accidens cauſæ per accidens ſunt, nec abſq; ortu & interi-
tu natiuæ ſunt atq; mortales. Sed neceſſariæ & per ſe ſunt ipſorum cauſæ, & per gene-
rationem ac interitum naſcuntur & occidunt, niſi ergo entium per accidens cauſæ ſint
ex accidenti, ſed neceſſario, ipſa quoq; neceſſario fuerint. Poſitum eſt enim quoꝝ cau-
ſæ ſunt, ex neceſſitate, ea quoq; neceſſario eſſe. Quod ſi ſic eſt, cuncta erunt ex neceſſi
tate. Qđ fieri nõ poteſt. Eſſe aũt ea neceſſario, quoꝝ cauſę ſunt ex neceſſitate, certũ eſt.
Eius enim domus quæ ędificatur, vel quam ędificans, qui neceſſario & ꝑ ſe cauſa eſt,
ędificauit. Eius in quam ędificans cum ipſa ędificatur neceſſario eſt, quo exiſtente, ipſa
neceſſario ædificatur. Et domus quæ iam eſt, neceſſario fuit ędificata. Ens enim cum eſt,
neceſſario eſt. Quoniã vero domus eſt ex neceſſitate, ſequitur, vt fuerit ædificata. Niſi
enim ædificata fuiſſet, vtiq; non eſſet. Omnia igitur inquit neceſſario erunt, ſi naſcentis,
& intereuntis nõ per accidens aliquam eſſe cauſam ſit neceſſe. Subaudiendum eſt tamẽ
verbum omnis, vt ſit plena oratio. (Si omnis eius quod ſit, atq; corrumpitur nõ ꝑ acci-
dens aliquam cauſam eſſe neceſſe eſt) eſt aũt ſenſus, ſi omniũ naſcẽtium & intereuntiũ

non eſt cauſa per accidens, vt ex hac natiua & mortalia conſtent ſine generari & corrūpi.i.citra ortum & interitum, ſed omnis naſcentis & intereuntis eſt cauſa per ſe, cuncta erunt ex neceſſitate, & accidens nullum habebiť. Quoꝝ.n. vt ſæpe diximus, cauſæ neceſſario ſunt. Ea quoq; ſunt neceſſaria. Quibus explicatis eo cōuertiť, vt oſtēdat cauſas haberi per accidens abſq; generatione & interitu, & ait. (Erit ne hoc/an non erit?) vt ſi obſidentes hoſtium vrbem dicamus/erit ne hoc, an non? i.intercidet ne nicoſtratus nec ne? reſponderi ſolet (Si hoc fiet).i.ſi egreſſus fuerit, & ſuperatus ab hoſtibus obtruncabitur. Necis ergo cauſa eſt, exire, exundi rurſus, vt aquam biberet, huius quod ſitiebat, ſitiendi, ꝙ ſalſa comederat. Sed hæc cauſa per accidens eſt. Fieri enim pōt, vt qui ſalſa non comederit ſitiat. Si multo motu fuerit vſus. Si plurimū vini biberit. & pleriſq; aliis de cauſis. At ſi ſalſa comediſſe cauſa per ſe foret ſitiendi, cibis ſalſis non aſſumptis non ſitiret. Quemadmodum niſi ædificator ſit, domus non conſtrueretur, nunc autem citra cibi ſalſi comeſtionem ſitit non eſt igitur ſitiēdi cauſa per ſe talia deuoraſſe, ſitire igitur quod ipſum cauſa eſt exundi citra generationem eſt effectum. Siqua enim materia ſiti ſubiiceretur, quæ alterata, hoc quod ſitis efficeretur, quēadmodū menſes muliebres alterati hoc fiunt quod animal, tunc probabile dictu eſſet, atq; adeo neceſſarium, ſitim fieri per generationem. Quod quia non eſt, ne hoc quidem aſſeri poteſt. Sitis enim fortaſſe quibuſdam affectionibus in corpore genitis abſq; tempore ingeneratur, vt forma ingeneratur materiæ. Cum ergo dixiſſet, (ſi hoc fiet, erit, ſi non fiet non erit. Id autem erit ſi aliud fiet) intulit (Et hoc pacto haud dubie ſi tempus ſemper auferatur finitū demum perueniat ad nunc).i.ſi tempus hoc in illud reſoluatur, & id rurſus in aliud, perueniet ad nunc.i.ad tempus quod nunc eſt, in quo eſt ſitiens id eſt vſq; ad ſitiendum. Deinde per vim intereundi exemplum appoſuit (ſi egreſſus fuerit vrbem) morbo aūt intercidendi nullum ſubiecit, ſed nos id paulopoſt explicabimus, cū ipſe rurſus de hoc mentionem faciet. Faciet.n. Ergo cum dixiſſet (& ſic perueniet ad id quod nunc eſt) ſuggeſſit exemplum illius (ad id in quo nunc eſt) dicens (morietur ſi egreſſus fuerit. Hoc autem erit ſi aliud fiet, atq; hoc pacto ad id demum perueniet in quo nūc eſt) quibus verbis adiecit, (aut in quidpiam eorum quæ facta ſunt) cuius exemplum eſſe videtur id quod ſequitur. (Veluti ſi ſitierit, hoc autem erit, ſi comedit ſalſa) tamen nō eſt ipſius, ſed hoc quoq; ſuperioris eſt exemplum, cuius memor paucis interiectis ſermonem repetit, vt huius quoq; poſterioris exemplum apponat, cum ait. (Eadē etiam erit ratio ſi quiſpiam ad ea quæ ſunt facta ſaltauerit) Facta enim & factum ſignificātia ſunt præteritoꝝ. Tamē cum dixiſſet (veluti ſi ſitierit. Hoc autem erit ſi comederit ſalſa) ſubiecit (At hoc).i. ſalſa comedere (eſt aut non eſt) quod vero ait (quare neceſſario decedet, vel non decedet) concluſio dictorum eſt. Quaſi dicat, quamobrem ſic ſeſe rebꝰ his habentibus ſi bibitum egreſſus fuerit, neceſſario morietur, ſin minus egredietur, nō interibit. His ergo ad hunc modum explicatis, orationem vt dixi reſumit, & factorum ſuggerit exempla. Similiter autem ſiquis a preteritis incęperit, futuris occurret, nō tñ a futuris vt prius idem ad præſens fiet. Nam quod factum eſt, iam ineſt in aliquo, ſi ab hoc igitur exordiemur, vt dictum eſt, perueniemus ad nunc. Quod quidem eſt cauſa per accidens. Cæterum quid nam eſt iam factum in aliquo eſſe? an elementa eſſe in viuente? Propterea enim quod iam viuit, elemēta in eo inſunt. Hoc igitur viuit, quoniā contraria ignis terraq; & his interiecta in eodem facta ſunt. Et ſi hoc eſt interibit, neceſſario igitur quod ex oppoſitis eſt factum intercidet. At mortis eius cauſa incerta eſt, qm̄ ex accidenti eſt non per ſe, cum valeat tum morbo, tum vi allata concidere. Ratio igiť vt iterum repetatur, eſt hmōi. Hic occidet, quoniā contraria in eodem coiere, morietur

autem ſi ęgrotabit. Accidit enim iis, quæ oppoſitis conſtant, vt ob ipſorũm pugnam ęgrotent. Aegrotabit autem hydrope exempli cauſa, quod fiet ſi aquam biberit. Itaq; ſi aquam potauerit in hydropem incidet, quo morbo ſi conflictabitur, mortẽ obibit. Eſtq; potio aquæ hydropis cauſa, vt morbus ipſe, moriendi, non tñ per ſe. Fieri enim poteſt, vt qui aquam non biberit ægrotet hydrope. Atq; hæc quidem ſunt exempla, quæ mortis per ægrotationem oppetitę ſupra ipſum eſſe ſuggeſtitę pollicebamur. Mortis nãq; violentæ de qua ſupra mentionem fecit, exemplum fuit, ſi ab hoſtibus ſuperaretur. Ex dictis ergo planum efficitur, non eſſe progreſſum in infinitum alium alii cauſam tribuendo, ſed cauſę cuidam prinipioq; occurri, cuius non ſit alia cauſa. Exẽpli gratia ſalſa comediſſe. Quæ quidem fortuitæ rei moriendi dico principium eſt. Si enim egreſſus fuerit occumbet, ſin minus non morietur, rei ergo fortuitæ tiuc accidentis cauſa ꝑ accidens eſt. Accidit enim vt qui ſalſa comediſſet ſitiret. His cõmemoratis, quærit vtrum huiuſmodi cauſa, hoc eſt cauſa per accidens materialis nuncupanda ſit, an finis, an potius mouens hoc eſt efficiens. Sed quæſtione propoſita non reſpondet, propterea quod efficientibus cauſis, nec cuiq̃ alii annumerari debere perſpicuum eſt.

Sed contemplationem eius quidem quod eſt per accidens omittamus, de ipſo namq; iam ſatis eſt definitum. Quoniam autem id quod vt verum eſt ens, & id quod vt falſum eſt non ens, in compoſitione diuiſioneue, atq; in contradictionis omnino partione cõſiſtit: nam vero quidem affirmatio ob id quod adiungitur, negatio ob id quod ſciungitur, falſo autem huiuſce contradictio partionis accommodatur. Verum enim falſumq; non ſunt in rebus, vt bonum quidem ſit verum, malum autem falſum, ſed ſunt in mente. Circa vero ea quæ ſunt ſimplicia ipſumq; qd eſt, neq; in ipſa ſunt mẽte, atq; quonam pacto fit, vt ſimul quædam ac ſeorſum intelligantur, alia ratio eſt. Dico autem ſimul ſeorſumq;, non vt ſint aut nõ ſint deinceps, ſed vt vnum quid fiant, aut non fiant, ea quidem quæ de eo quod ens atq; non ens hoc dicitur pacto, nos cõtemplari oportet, poſterius conſideranda eſſe videntᷣ. Cum autem complexio diuiſioq; non in rebus ſit ſed in mente, id autem qđ hoc pacto eſt ens, diuerſum ſit ab hiſce quæ proprie entia ſunt, mens enim aut ſubſtantiam, aut qualitatem, aut quantitatem, aut quippiam aliud coniungit, aut ſciungit, id quidem ens quod eſt vt accidens, & quod eſt vt verũ omittendum eſt ſane, nam cauſa illius quidẽ indefinita eſt, huius autem affectus eſt quidam mentis, atq; vtraq; circa reliquum genus ipſius ſunt entis, & non quicquam extra naturam ipſius entis eſſe ſignificant. Quapropter hæc quidẽ omittamus. Ipſius autẽ quod eſt vt ens eſt, cauſas principiaq; conſideremus oportet. Patet autem per ea quæ dicta ſunt eo in loco, quo quot modis dicitur vnum quodq; declarabamus, id quod eſt non vno modo, ſed pluribus modis dici.

(Sed contemplationem eius quidem quod eſt per accidens omittamus. De ipſo nanq; ix.
iam ſatis eſt definitum. Quoniam autem id quod vt verum eſt ens) Poſtq̃ de eo quod ꝑ accidens eſt, quatenus propoſito cõducit diſputauit, ſed accidentis inquit quæſtionem omittamus, de hoc enim abunde diſſeruimus. At cum verum quoq; appellatur ens, &

falſum non ens, id in compoſitione ac diuiſione conſiſtere ait. Nam cum id qđ cuipiā adeſt, cum ipſo componimus, vt ſedere cum Socrate, quoniam id ei contingit cum diximus ſocrates ſedet, hoc ipſum quod eſt verum, dicitur ens. Quoniam quod adeſt cō ponitur cū ſubiecto ſeu pdicatur de ipſo. Quo Socrate ſedente ſi Socratē ſedere non dicamus, cum id falſum ſit, appellatur non ens, propterea ꝙ falſo diuidit, hoc eſt negat ſedere de ſocrate. Qm̄ igr̄ ens quaſi verū, & non ens quaſi falſum, & omnino.i.vt ſimpliciter loquar, ens tanquam verum, & non ens tanquam falſum in contradictionis partitione verſatur.(Nam quod vere eſt, inquit affirmationem contradictionis in compoſito habet).i. ens quaſi verum conſtituitur, cum prædicatū vere cum eo componimus de quo prædicatur. Non ens autem quaſi falſum eſt, cum prædicatum a ſubiecto falſo diuiditur. Et omnino falſum partitionis huius contradictionem inducit.i.altera pars cōtradictionis eſt. Sed ens tanquam verum eſt, cum prædicatum vere cum ſubiecto copulamus. Falſum vero oppoſitum. At ſiqua ſunt quæ tum ſeparatim, tum ſimul dicta intelligi valeant, vt animal & pedeſtre & bipes, hæc enim quæ ſeparatim intelliguntur, poſſunt etiam quaſi vnum intelligi, hæc inquit alia quæſtio eſt, quam in proximo libro diſputaturus, merito hoc in loco prætermittit. Sed cum dixiſſet (quonam pacto fit, vt ſimul quædam ac ſeorſum intelligantur alia ratio eſt) quale id ſit quod dixerit ſimul ac ſeorſum exponit dicens. (Dico autē ſimul ſeorſumq́ non vt ſint, aut nō ſint deinceps) ideſt non ſimul dico quæ ordine quodam conſequuntur, vt ilias. Cuius poſt primum librum, ſequitur ſecundus, & pari ratione cęteri. Non ſimul autem quæ huiuſmodi ordinem non ſeruant. Sed quæ vnum effici poſſunt, ea ſimul dico, quæ minus, ea non ſimul. Sed quoniam ſupra dixerat, ens tanquam verum, & non ens tanquam falſum in compoſitione ac diuiſione verſari, quibuſdam interiectis, cauſam ſuggerit, cur huiuſmodi ens & nō ens in compoſitione, ac diuiſione verſetur, cum ait. (Nam neq; falſum neq; verum in rebus ineſt) Itaq; orationis continuatio eſt huiuſmodi. (Quoniam aūt id quod vt verum eſt ens, & id quod vt falſum eſt non ens in compoſitione & diuiſiōe conſiſtit, neq; enim falſum & verū in rebus ineſt) Niſi enim verum & falſum eſſet quędam noſtræ mentis affectio nec in compoſitione diuiſioneq;, ſed in rebus haberetur, vt ipſe ait dicendo bonum ſtatim verum dicere oporteret, & bonum eſſet verum, atq; dicendo malum dicere falſum & contra dicendo malum protinus verum dicere oporteret, dicendo bonum dicere falſum. At neq; bonum dicentes verum dicimus aut falſuꝫ, neq; ſi malum dicamus, non igitur in rebus verum & falſum ineſt, ſed in mente. Neq; vero ſolum in rebus non ineſt verum & falſum, Sed ne in ſimplicibus quidem, quę habentur in mente. Quo in loco ſimplicia res vocat, quæ ipſæ per ſe circa compoſitionem & diuiſionem intelliguntur. Hæc effatus ſermonem concludit dicens. (Ea igitur, quæ de eo quod ens atq; non ens hoc dr̄ pacto, nos contemplari oportet, poſterius conſideranda eſſe videntur) quaſi dicat, cum ens tanquam verum, & non ens quaſi falſum in compoſitione & diuiſione verſari dictum ſit, quæcunq; ad huiuſmodi entis & non entis conſiderationem pertinent, poſtea differenda ſunt (Cum autem inquit complexio diuiſioq; non in rebus ſit, ſed in mente) complexionem & diuiſionem vocans verum & falſum (id autem quod hoc pacto eſt).i.ens quaſi verum, quod in compoſitione ac diuiſione conſiſtit (diuerſum ſit ab hiſce quæ proprie entia ſunt).i.ab indiuiduis ſubſtātiis, has enim appellat proprie entia. Vt in proximo libro declarabit, intelligibiliū nāq; alia ratio eſt. Deinde ens quaſi verum, quomodo a proprie entibus diuerſum ſit exponit. Nam mens inquit quid eſt & ſubſtantiam cum ſubſtantia coniungit, aut diuidit, aut vicíſſim, quale vel aliquod aliud prædicamentum cum ſubſtantia. Cum hæc igitur ad hunc modum ſeſe habeant, ens quaſi accidens, quoniam de hoc ſatis differuimus,

ſed & ens tanquam verũ, de ipſo enim poſtea diſputabimus, nunc ommittantur. Cuius ommiſſionis ipſe cauſam reddit, quod entis per accidens cauſa indefinita indeterminataq; ſit. De indeterminatis autem non debemus eſſe ſolliciti. Ens porro quaſi verum affectus & placitum mentis habetur, nec eſt admodum neceſſarium, ea indagare, quæ cuius videntur. Præſertim cum (vtraq; circa reliquum genus ipſius entis ſint) appellat autem reliquũ entis genus, quod proprie, non per accidens eſt. In reliquo igitur entis genere verſantur, nec vllam extra naturam, quæq; ens ſupergrediatur ſignificant, ſed ſub ipſo continentur. Quod ſi inquiſitio in cauſis entis qua eſt ens, verſatur, haud dubie ſuperuacaneum eſt de his ſeparatim diſputare, quod tunc præſtandum eſſet, ſi hæc enti non ſubiicerentur. Nunc autem cum ſubiiciãtur ommittere ſatius eſt, ac entis cãs indagare. Ens ãt multifariã dici, docuimus, cũ quot modis quodq; dicaẽ explicaremus.

Finitur liber quintus, latinis Sextus.

## Enarratio Alexandri aphrodiſiei in librum Sextum primæ philoſophiæ, latinis Septimum.

ID quod eſt multipliciter dicitur, vti prius in hiſce quæ dicta ſunt de vno quoq; quot modis dicatur diſtinximus. Præterea enim qđ eſt & hoc aliquid, partim quale, aut quantum, aut cæterorum quodq;, quæ hoc prædicantur pacto ſignificat. Cum aute id quod eſt tot modis dicatur, patet horum primum ens eſſe ipſum qđ eſt, quod quidem ſubſtantiam ipſam ſignificat. Nam cum dicimus quale quid eſt hoc, aut bonum dicimus, aut honeſtum, ſed non tricubitum, aut hominem. At cum quidnam eſt dicimus non albũ, tum aut calidum, aut tricubitum, ſed hominem dicimus aut deum. Cætera autem ex eo dicuntur entia, quia eius quod hoc pacto eſt ens, quędam quantitates, quædam qualitates, quædam paſſiones ſunt, quædam aliud quippiam tale. Quapropter non iniuria quiſpiam dubitauerit, vtrum ambulare, & valere, atq; ſedere, cæterorumq; ſimilium vnumquodq; ſit ens an non ens, nihil enim ipſorum, aut aptum eſt per ſe eſſe, aut ſeparari a ſubſtantia poteſt, ſed ſi ſint entia magis ambulans, & ſedens, & valens, ſunt entia, hæc autem ideo magis entia eſſe videntur, quia eſt quid definitum quod eſt hiſ ipſis ſubiectum. Atq; hoc eſt ſubſtantia ſingulareq; ipſum, quod quidem in tali prædicatione nimirum apparet, bonum enim & ſedens, cęteraq; iſtiuſmodi, nõ ſine hoc ſubiecto dicuntur, patet igitur ob hanc ipſam, & vnumquodq; illorũ eſſe. Quibus efficitur, vt ſubſtantia ſit id qđ primo eſt ens, & non quippiam ens, ſed ens vt patuit abſolute.

Ena.1. ENs multipliciter dicitur) Quoniam in hoc toto libro & eo qui hunc proxime conſequitur, de definitionibus ediſſerit, definitiones autem, vt in progreſſu teſtabitur, accidentium proprie non habentur, ſed ex accidenti, vt ipſa per accidens ſunt, vt enim res ſunt, ſic definiuntur, & earum definitiones habentur, quemadmodum quid eſt in ſubſtantiis proprie ac ſimpliciter dicitur non item in accidentibus, ſed cum aliquo additamento, vt ſuo loco declarabit, vt enim inquit non ens eſſe dicimus, non ipſum eſſe dicentes, ſed eſſe quidem, eſſe tamen non ens, ſic quale, gratia exempli, eſſe dicimus, non tamen ſimpliciter, ſed eẽ quale, ſic ipſorum definitiones eſſe aimus, at non ſimpliciter, ſed quodam alio modo, quoniam igitur definitiones vt dictum eſt proprie entis exiſtunt atq; ſubſtantiæ, diſſerturus de definitionibus, quæq; his conſentanea ſunt, merito rurſus de ente commemorat, ipſumq; multifariam dici tradit. Quẽadmodum ſupra in libro ſecundo pet partitionem docuit, eũ ens quot modis dicatur conſtitueret. Ens igitur inquit aliud ſignificat quid eſt ac ſubſtantiam, & hoc aliquid, conſueuit enim Ariſtoteles pro ſub ſtantia hoc aliquid, & quid eſt accipere. Aliud igitur ens ſubſtantiam ſignificat, aliud quale & cętera octo prædicamenta. Cum ens igitur decem modis dicatur, haud dubie, vt ſępe dictum eſt, quid eſt & ſubſtantia eſt primum ens, quod autem ipſum quid eſt ſubſtantiã ſignificet, ad hunc modũ oſtendit (Nam cum dicimus inquit quale quid eſt hoc, bonũ dicimus, aut honeſtum, ſed non tricubitum) nec omnino quantum (neq; hominem) & ſubſtantiam ſed quale. Cum vero quid eſt aimus, non dicimus quale, ſed hominẽ aut deum vt intelligatur, quid eſt in ſubſtantia ſolum vſurpari. Sed cum paulo ante dixiſſet (patet horum primum ens eſſe ipſum quid eſt, quod quidem ſubſtantiam ipſam ſignificat) quibuſdam interiectis infert (Cætera autem ex eo dicuntur, quia eius qđ hoc pacto eſt ens quædã quantitates ſunt) eſtq; ſermonis continuatio & ordo huiuſmodi. (Patet horum primum ens eſſe ipſum quid eſt, quod quidem ſubſtantiam ſignificat, cætera autem ex eo dicuntur entia, quia eius quod hoc pacto eſt ens, quædam quantitates ſunt) Nam bicubitum idcirco ens appellatur, quoniam proprie entis quãtitas quędam eſt. Album vero & calidum & omnino affectiones, q̃m eiuſdem qualitates ſunt. Similiter alia dicuntur entia, propterea quod proprie entis aliquid ſunt. Quoniam igĩ ſubſtantia eſt proprie ens, cætera vero entia dicuntur propterea quod ſeſe quodam modo habent ad ipſam (quærat inquit aliquis, vtrum ambulare & ualere, atq; ſedere, & cęterorum ſimilium quodq; ſit ens an nõ ens) cuius quæſtionis cauſam ſubiicit (Quoniã nihil ipſorum inquit aut aptum eſt per ſe eſſe, vt ſubſtantia aut ſeparari a ſubſtantia poteſt) At quod ipſum per ſe accipi nequit, cur debet de numero entium haberi? Quibus dictis ſubiungit (ſed magis ſiquidem ambulans & ſedens ſunt entia) quaſi dicat. Ambulans & ſedens eſt proprie ens, quoniam eſt hoc aliquid & ſubſtantia. Subſtantia vero ẽ determinatum ſubiectum valetudinis & ambulationis. Ipſum autem ambulare & recte valere non ſunt entia, ſed entia nuncupantur, propterea quod entis ſunt affectiones, nõ quod propria ſint entia. Cum autem hoc dixiſſet, hęc entia videri, propterea quod aliqd determinatum eis ſubiiciatur, quod quidem eſt ſubſtantia, & ſingulare, intulit (quod in tali prædicatione nimirum apparet) .i. in ea, quæ proprie ens appellatur ſeu in ſubſtantia. In prædicamento igitur inquit, quod eſt proprie ens, ac in ſubſtantia apparet. Ac eſt, recte valens & ſedens, nec abſq; ſubſtantia valens, aut ſedens aliquodue aliud prędicamentum conſiſtit, neq; dicitur. Quod ſi horum eſſe in hac ineſt, & aliorum quodq; ob ipſam eſt. Nec illorũ quidq; abſq; hac conſiſtere valet, ſed abſq; illis hęc, ſatis intelligitur ipſam ſubſtantiam eſſe proprie ens, & non ens aliquid. Nam ens aliquid ſubſtãtiæ accidens eſt.

Multis igitur modis dicitur primum, omnium tamen eſt ipſa ſubſtantia
primum,& ratione, & cognitione,& tempore,nam cæterorum quidem quę
prædicantur, nihil prorſus eſt ſeparabile, ipſa autem ſola ſeparabilis eſt.
Ratione quoq; hoc eſſe primum videtur, in vniuſcuiuſq; enim ratione ne-
ceſſe eſt ſubſtantiæ rationem ineſſe. Et ſcire tum vnum quodq; maxime ar
bitramur, cum quid ſit homo magis, aut ignis q̄ cum quale, aut quantũ,
aut vbi, cognoſcimus, nam & horum ipſorum vnumquodq; tum ſcimus,
cum quid nam ſit, aut quantum, aut quale cognoſcimus. Et id igitur qđ
olim,& nunc, & ſemper, quæritur ſemperq; dubitatur,quid nam ſit id, qđ
eſt,hoc eſt profecto, quænam ipſa ſubſtantia ſit. Hoc enim quidam vnum
eſſe dicunt, quidam plura q̄ vnum,& horum quidam finita,quidam infini-
ta inquiunt eſſe. Quapropter & nos maxime primoq;, ac fere ſolum de eo
quod ita eſt ens, quidnam ſit conſideremus,ac cõtemplemur oportet. Sub-
ſtantia autem manifeſtiſſime quidem corporibus videtur competere, quã-
obrem animalia, plantas, parteſq; ipſorum, ſubſtantias dicimus eſſe,& itẽ
corpora naturalia,vt ignem,aquam,& terram,& talium ſingula,& quę ſunt
hoꝝ partes,quæq; ex his vt partibus, aut quibuſdã,aut omnibus conſtant.
Cœlum inſuper ac partes ipſius ſtellã,ſolem,& lunam.

(Multis igitur modis dicitur primum,omnium tamen eſt ipſa ſubſtantia primum) prę ii.
fatus ſubſtantiam primum ens eſſe atq; proprie ens,quia primum plurifariam,vt ſupra
expoſuimus dr̄,cũ rõe,& cognitione ac tp̄e primũ priuſue dicat̃,his tribus modis ſub-
ſtantiam cæteris priorẽ cõfirmat & primũ tp̄e ipſam eſſe priorem oſtendit dicens.(Nã
cæteroꝝ q̄dem quæ p̄dicantur,nihil prorſus eſt ſeparabile, ipſa aũt ſola ſeparabilis eſt)
Quoniam licet ſubſtantia nunquã abſq; cæteris prædicamentis exiſtat,nulla enim vnq̄
mortalium ſubſtantiaꝝ,ſine qualitate,vel quantitate,aliiſue huiuſmodi conſiſtit,q̄q̄ igi
tur nunq̄ ſine aliis conſtet,tamen quoniam illa ſeiunguntur ab ipſa, & alia hodie in ip
ſa ſiint q̄ heri,& cras erunt diuerſa,& ſingulis prope dixerim diebus euariant, dubitari
non debet,quin ipſa tempore cæteris prior habeatur. Vt enim amphora exempli gra-
tia prius eſt tempore,q̄ vinum,quodq; in ipſa contentum, ſic ſubſtantia q̄ ſingulis die-
bus accedentia ipſi abeuntiaq; accidentia. Quin & eo prior cæteris habetur, quod alia
ſecum tollit,& quaſi ruina ſua inuoluit, non autem ab illis tollitur. Neq; vero tempo-
re tantum prior eſt, ſed ratione etiam vt ſupra diximus. Si enim quæ ad definitionem
cuiuſq̄ accommodantur hæc priora ratione ſunt, q̄ definitum,ad definitionem autem
ſimi naſus aſſumitur ad iræ rationem ſanguis,dubium eſſe non debet,quin accidẽtibus
ſubſtantia ratione prior habeatur. Quod non ſimi, tantum & ſanguinis exẽplis, quæ
modo appoſui planum fit, ſed etiam vt ipſe in progreſſu teſtabitur, quoniam album
& reliqua accidentia definientes, cum nõ exacte ipſorum definitiones reddantur,ſub-
ſtantiam in ratione non aſſumimus,accepturi neceſſario, ſi accuratius definitionẽ quæ-
reremus. Sed & cognitione ſubſtantia præſtat accidentibus. Tunc enim rem quanq;
cognoſcere videmur,cum eius ſubſtantiã cognoſcimus. Vt hõ quid ſit,aut ignis tunc
intelligere putamus,cum ipſorum eſt nobis nota ſubſtantantia.Non cum qualis homo
ſit, aut quantus cognoſcimus. Vt autem tunc quanq; ſubſtantiam cognoſcimus, cum
ea quid ſit intelligimus, ſic item accidentia. Nam tunc demum album cognoſcimus,
cum ipſum

tum ipſum quid ſit habemus explotatum. Ex dictis igitur perſpicuum ē ait, quod olim ac ſemper a platone cæteriſq; philoſophis & nunc a nobis inueſtigatur ac inquiritur quid ſit ens, hoc eſſe, quod quærere quid eſt ſubſtantia. Nam cum ſubſtantia ſit proprie ens primumq; tempore, ratione cognitioneq;, quod ſit ens inueſtigare, nihil eſt aliud q̄ ſubſtantia quæ ſit inquirere. Hoc enim ens inquit. i. ſubſtantiam quidam vnum eſſe dicunt. & enim qui principium vnum eſſe ſtatuebāt, vt Thales, & cæteri quos nouimus, phyſiologi, ens quoq; vnum eſſe tradebant. Qui vero infinita vt Anaxagoras & Democritus, ii entia quoq; infinita eſſe aſſerebant. ( Quapropter inquit & nos maxime primoq;, ac fere ſolum de eo, quod ita eſt ens quid nam ſit conſideremus, & contemplemur oportet. ) his dictis reſpondet, dicens ſubſtantiam proprie ens eſſe videri. Videt̄ āt inquit non q̄d dubitans, ſed affirmans. Aut certe videtur dicit, qm̄ id multis verbis oſtenſurus eſt, hoc itaq; dixit vt q nondū demōſtraſſet. q̄q̄ prior expoſitio illatis verbis longe accōmodatior eſſe videtur. Subſtantia igitur inquit proprie ens eſſe vr̄, ſed in corporibus, id eſt corpora manifeſtiſſime. Corpora. n. haud dubie ſubſtātia ſunt. quamobrem animalia, ſtirpeſq;, & animalium ac ſtirpium partes, quia corpora ſunt, ſubſtantias nuncupamus. Et pari ratione ſimplicia corpora, horumq; partes, quæq; ex partibus conſtruuntur, vt animalia ſubſtantiam appellamus. Hæc enim cuncta corpora ſunt ( Ex partibus aut omnibus ) ex partibus inquit ſimplicium corporum animalia conſtant, ex vniuerſis vero corporibus cœlum eiuſq; partes, aſtra & luna. Sed hæc oratio, nec expleta eſt, & parum habet lucis. Nam cœlum & ſtellas ex quatuor elementis conſtare dicere videtur, quod tamen non dicit. Sed cum corpora ſubſtantiam eſſe ait, & horum quaſcunq; partes ex his vel omnibus, vel quibuſdam conſiſtere, cœlum omne mundumq; ex omnibus corporibus ipſorumq; partibus cō ſtare docet. Sed qui lunarem intra globum continetur, ex mortalibus corporibus, ac ipſorum partibus conſiſtere. Omne vero circumlatum corpus ex vniuerſitate circumlati corporis, eiuſq; partibus ex vniuerſitate inquam ſphęrarum, & partibus. i. ex aſtris in eis contentis.

At vtrum hæ tantummodo, an & aliæ ſubſtantiæ ſint, an horum quidem nihil rationem ſubſtantiæ ſubeat: aliæ vero ſubſtantiæ quædam conſideremus oportet, atqui corporis fines, vt ſuperficies, linea, punctum, ac vnitas, ſubſtantiæ & magis q̄ corpus ſolidumq; quibuſdam eſſe videtur. Prætera quidam præter ſenſibilia nihil tale eſſe exiſtimāt, quidam plura & magis entia ſempiterna, veluti plato formas ipſas & res mathematicas duas ſubſtantias eſſe, tertiam vero corporum ſubſtantiam ſenſibilium eſſe cenſuit. Speuſippus autem & plures ſubſtantias ab vno ipſo incipiens, & principia cuiuſq; ſubſtātiæ eſſe dixit. Aliud quidem numerorum, alud autem magnitudinum, deinde animæ atq; hoc pacto extendere ſubſtantias accumulareq; videtur. Quidam inſuper formas quidem & numeros eandem inquiunt naturam habere, cætera vero lineas, planaq; inquam vſq; ad cœli ſubſtantiam reſq; ſenſibiles ſecundas aſſerunt ſubſtantias eſſe.

iii. ( At vtrum hæ tantummodo, an & aliæ ſubſtantiæ ſint, an horum quidem nihil rationem ſubſtantiæ ſubeat, aliæ vero ſint ſubſtantiæ quædam conſideremus oportet )

poſtq̃ corpora in comperto ſubſtantias eſſe ſupra dixit ,& cætera ,quæ recenſuit inqui
rit. Vtrum hæ tantum quæ commemoratæ ſunt, ſubſtantiæ ſint , an aliȩ præterea queꝫ
dam habeantur , an cæteræ magis ſubſtantiæ ſint , q̃ hæ . quæ perconctatus,quibuſdã
videri ait, deſignat autem platonem eiusq; ſequaces ,corporis terminos potius, q̃ ipſa
corpora ſubſtantias eſſe. qui vero corporis termini ſint,exponit,ſuperficies,lineæ,vni-
tas. has enim potius , q̃ corpus ſolidumq; ſubſtantias illis eſſe placebat . Non nulli er-
go ſic tradunt ſuperficies , q̃ corpora magis eſſe ſubſtantias,quidam vero ſenſibilia ma
gis ſubſtantias eſſe aſſeuerantes , præter ſenſibilia nihil eſſe cenſent .vt hippon , cogno
mento atheus , qui præter ſenſibilia quidquam eſſe negabat , & poſt ipſum epicurei .
Alii vero plures ſubſtantias eſſe ſtatuebant , vt plato vnam intelligibilia mathematica,
alteram intelligibilia , vt ideas , tertiam ſenſibilium corporum ſubſtantiam . i.ipſa ſen-
ſibilia corpora.Speuſippus vero huius auditor pluſquam triplicem ſubſtãtiam intelligi
bilem eſſe ſtatuit. Primam ipſum vnum , alteram numerorum principium, tertiam ma
gnitudinum,quartam animæ.& ſic genera ſubſtãtiarum in multitudinem producebat.
Fuerunt autem qui non aliud numerorum , aliud magnitudinum eſſe principium di-
cerent , neq; numeros diuerſæ naturæ atq; magnitudines , ſed eiuſdem principii, eiuſ-
demq; naturæ . Reliqua vero ,vt plana , lineas , cœlum ac omnino ſenſibilia numeris
proxima cohærentiaq; eſſe . Nam ipſi magnitudinem & ipſi numerum , primas ſubſtan
tias eſſe tradebant,lineas vero & ſuperficies , cœlumq; & omnino ſenſibilia,ſcdas , ſed
hæc eiuſdem eſſe naturæ,necne dicerent non explicauit .

Sed de hiſce quid recte dicitur,quid nõ recte,& quæ ſubſtantiæ ſunt & vtrũ
ſint quædam præter ſenſibiles , an non ſint : & eæ quo modo ſunt , vtrum
ſit quædam ſeparata ſubſtantia,& cur ſit, & quo pacto ſit , an nulla ſit ꝑter
ipſas ſenſui ſubiectas ſubſtantias, cõſiderandum deinceps eſt antea quidnã
ſit ipſa ſubſtantia deſignata. Subſtantia itaq; ſi non pluribus quattuor cer
te modis maxime dici ſolet,etenim quiditas,& vniuerſale,ac genus,ſubſtã-
tia cuiuſq; eſſe videtur,& quartum horum ſubiectum.Subiectum autem id
eſt,quo de cætera dicũtur, ipſo rationem prædicati non ſubeunte . Quare
de hoc antea determinemus oportet,maxime nãq; ſubiectum primum ſub-
ſubſtãtia eſſe videtur. Tale autem modo quodam ipſa materia dicitur,alio
vero modo forma,tertium autem id quod ex hiſce conſtat ,atq; materiã q-
dem dico æs,formam autem talem figuram.Id vero quod ex hiſce conſtat
ſtatuam,ipſum inquam totum quod ex vtriſq; componitur . Quare ſi for-
ma prior ſit ,& magis ens q̃ materies,& id profecto quod ex vtriſq; conſtat,
prius per rationem eandem erit.Nũc igitur dictum eſt quaſi figura quidnã
ſit ipſa ſubſtantia,vbi diximus id eſſe quod nõ de ſubiecto dicitur , ſed quo
de cætera prædicantur. Non ſolum autem hoc pacto dicere de ipſa opor-
tet,quippe cum non ſit ſatis.nam & hoc ipſo obſcurum eſt,& inſuper mate
ria ſubſtantia ſit . Si enim ipſa non ſit ſubſtantia,quæ nam ſit alia nos præ
terit atq; fugit.Cæteris nanq; ſublatis,nihil præter ipſam permanere videt᷑.
Etenim cætera quidem corporum paſſiones effectiones, potentiæq;: longi-
tudo vero,latitudo,atq; profunditas,quantitates quædam ſed non ſubſtã-

tiæ ſunt. Quantitas enim ſubſtantię rationem non ſubit,ſed cui primo hęc
inſunt,id potius ſubſtantia eſt,at vero longitudine,& latitudine,ac altitudi
ne ſublata nil præter id quod ab his definitur reſtare videmus. Quare ſi hoc
conſiderauerimus modo,materiam ſolam ſubſtantiã videri neceſſe eſt. Ma
teriam autem eam dico,quæ neq; quid p ſeipſam,neq; quantum,neq; aliud
quidq̃ eorũ dicitur,quibus id quod eſt definitur. Eſt enim quid,quo de vni-
uerſa hæc prædicantur,cuius ratio a cuiuſq; ratione prædicamenti diuerſa
eſt.nam cætera quidem de ſubſtantia , hæc autem de materia prædicatur.
Quare ipſum vltimum,neq; quid,neq; aliud quidq̃ p ſe eſſe videtur,at neq;
etiam negationes,etenim hæ per accidens competent.

iiii. (De his igitur quid recte dicitur , quid non recte,& quæ ſubſtantiæ ſunt)commemora
tis tum priorum tum ſuorum æqualium ſententiis de ſubſtantia , differendum eſſe ait,
quid recte,& quid perperam ab ipſis tradatur , & vtrum præter ſenſibiles ſubſtantias q̃-
dam aliæ ſint,an nullæ prorſus.& an ſit alia ſeparabilis ſubſtantia a ſenſibilibus diuerſa.
ac ſi eſt,quomodo eſt.& quamobrem ,an nulla talis habeatur. de his igitur differendũ
eſſe ait,cum definierimus ac velut figura & forma quadam quid ſit ſubſtantia ſtatueri-
mus. Subſtantiam ergo inquit ſi non pluribus,certe quattuor modis dici fateri conuenit.
Vno enim modo quiditas ſubſtantia dicitur.altero vniuerſale . vocat autem vniuerſale
vel ideas quod quidem magis puto,vel id quod a multis vt multa ſunt diuerſum eſt.il-
lud dico quod per ſingulorum abſtractionem abducitur. Tertio genus cuiuſq; , quarto
quod omnibus ſubiicitur,& de quo cætera dicuntur ,ipſum de nullo alio.quamobrem
de ſubiecto inquit omnium,de quo cætera dicuntur , illud vero non item de alio,quid
nam ſit definiendum eſt. Hoc enim potiſſimum ſubſtantia eſſe videtur. Id porro quod
eſt omnibus ſubiectum,nec dicitur de alio,vno modo dicitur materia,altero forma,ter
tio quod ex materia & forma concernitur.quod magis verum eſt. Deinde ſubiectis exẽ
plis quid materiam dicat,quid formam,quid ex his concretum exponit. Materiam vi-
delicet æs,formam ,figuram talem.ex vtroq; conflatum ęneam ſtatuam . quare ſi forma
prior eſt & magis ens,q̃ materia,nimirum & quod ex forma materiaq; conſiſtit , mate-
ria prius erit. Eſt autem forma prior q̃ materia natura quidem.at non hac ſolum,ſed ẽt
tempore .& enim forma quædam,deus inquam,qui bonitas ipſa eſt , cunctis tempori-
bus prior,effector & auctor eſſe demonſtrabitur . Formam autem q̃ materiam magis
eſſe ens in promptu eſt intelligere,conſiderantibus per formam quodq;,non per ma-
teriam nũcupari.quinetiam quoniam a forma ordinatur & definitur ,idcirco forma ma
gis eſt ens q̃ ipſa.hæc effatus ait. (Nunc dictum eſt quaſi figura quidnam ſit ſubſtãtia .
vbi diximus id eſſe,quod non de ſubiecto dicitur,ſed quo de cætera dicuntur )Neq;.n.
ſatis eſt inquit ad ſubſtantiæ conſtitutionem ,dicere ſubſtantiam id eſſe, quod de ſubie
cto non dicitur . Cum ſit dubium quidnam id ſit , quod cunctis ſubiicitur,& quod de
nullo alio prædicatur.quandoq; enim materia omnium ſubiectum eſſe videtur,quippe
in qua quantitates,qualitates,affectiones,cæteraq; ingenerentur,& viciſſim aboleãtur.
niſi enim materia eſt quæ quanta,quæ qualis,& omnino quæ corpus , animalq; & tale
quicquam efficitur,nimirum,fugit nos exiſtente generatiõe,nec quidnam ſit quod effi
citur ,conſpicimus. Præfatus igitur hanc eſſe,quę efficiat. Et ante hoc materiam oĩum
ſubiectum eſſe videri,nũc idipſum confirmat( Nã cæteris inquit ſublatis)cætera vocãs
q̃titates,qualitates,duricies mollitudines & reliqua id genus ( nihil p̃ter ipſam materiã
ſupereſſe vr̃ ) vt intelligatur ipſam cunctis eſſe ſubiectam . At ſi omnium ſubiectum

eſt ſubſtantia, profecto materia ſubſtantia fuerit. Albedo enim motuſq; ac cæteræ affectiones effectus ſunt atq; potentiæ corporum, nec ſuſtantiæ debent appellari. Cũ ſit ſubſtantię per ſe conſiſtere, ipſa vero per ſe conſtare nequeant. longitudo vero, latitudo altitudoq; quantitates quædam, non ſubſtantiæ ſunt. Supereſt igitur, vt cui hęc primo inſunt, & quod quantitatibus, affectionibuſq; ſublatis remanet, id ſubſtãtia nuncupetur. quod quidem eſt materia. Sed quia quod a qualitatibus, & cæteris quæ commemorauit determinatur, materiã eſſe dixerat, idcirco ait (Materiam autem eam dico quæ neq; quid per ſe ipſam, neq; quantum, neq; aliud quidquam dicitur).i. quæ ipſa per ſe conſiderata, per negationem ſeiunctionemq; formarum, nullum decem pdicamentorum eſt. quibus ens omne continetur. cum ens omne in hæc reſoluatur & in his inſit. Sed neq; negationẽ inquit quantitatum qualitatum ue, vt non quantum aut non quale, vel quãuis aliam ſubſtantiam appellare conuenit. negationes.n. entia ſunt p accidens, non p ſe. at quod p accidens eſt, nõ eſt ſubſtantia.

Ex his igitur conſideratis fit, vt materia ſubſtantia ſit, at eſſe non poteſt, et enim ſeparabile, atq; hoc aliquid, ſubſtantiæ maxime videntur cõpetere, quapropter forma, & id quod ex vtriſq; conſtat ſubſtantia magis q̃ materia videbitur eſſe. Ea igitur ſubſtantia quæ ex vtriſq;, ex materia inquam formaq; conſtat, omittenda. Eſt enim poſterior atq; clara. Manifeſta etiã quodammodo & ipſa materies eſt. De tertia vero conſiderare oportet, hęc enim eſt maxime dubia, atq; cum ſubſtantiæ quædam ſenſibilium rerum conſenſu omnium ſint, in hiſce primum ipſam quæramus, ac contemplemur oportet.

(Ex his igitur conſideratis fit, vt materia ſubſtantia ſit) demonſtrato ex iis, quæ ſubſtan V.
tiæ proprie intellectæ adſunt, materiam ſubſtantiam eſſe videri, concludit, ac ex dictis ſi cui conſiderare libeat effici ait, vt materia ſit ſubſtantia. ſed fieri non poſſe, vt materia ſit ea quæ proprie, magiſq; ſubſtantia eſt. & in hunc maxime modum argumentatur. Subſtantiæ quæ proprie intelligitur hoc datum eſt, atq; ſuppetit, vt ſeparari valeat, & per ſe eſſe, ac vt ſit hoc aliquid, ideſt vt indicari queat, materia autem nec ſeparari aut per ſe eſſe, nec demonſtrari poteſt, materia igitur non eſt proprie ſubſtantia. Sed forma multomagis ſubſtantia eſſe videri poteſt, vt pote quæ materiam definiat, in ordinemq; redigat. Cæterum hac etiam num magis, quod ex forma materiaq; conſiſtit. quoniam & per ſe eſſe & digito monſtrari valet. Qui cum ait (At eſſe non poteſt, & enim ſeparabile, atq; hoc aliquid ſubſtantiæ maxime videntur cõpetere) illud ſeparabile pro per ſe eſſe dicit. Poſtquam vero dixit (quapropter forma & id quod ex vtriſq; conſtat, ſubſtantia magis q̃ materia videbitur) ſuggerit ſed ſubſtantia, quæ ex materia & forma conſtat. i. particularis ac indiuidua ommittanda eſt, cum ſit forma materiaq; poſterior. quod enim ex aliquibus conſtat, hoc poſterius eſt iis, ex quibus conflatur & in confeſſo per ſe conſiſtit, ac omnino eſt in ſubſiſtentia, ſed & materiæ inquit ſermo ommittendus eſt, nam & ipſa manifeſta quodam modo eſt. Analogia nanq;. i. proportione eſt manifeſta, & nunquam ipſam ſine forma conſiſtere liquet. tamen ſecundũ quid obſcura eſt. vt quæ notha aſcititiaq; argumentatione innotuerit. Siquidem negatione, & formarum velut expoliatione intelligitur, non vt formæ, per ea, quæ ſunt. His igitur ommiſſis de tertia, hoc eſt de forma differendum eſt. (Hæc enim maxime dubia eſt) num ipſa per ſe ſit, vt platoni viſum eſt, necne?

Quoniam autem in principio quot modis ſubſtantiam definimus diſtinximus,atq; horum vnus eſſe ipſa quiditas videbatur,de ipſa nunc cõtemplãdum eſſe videtur. Operæpretium enim eſt ex notioribus nobis ad notiora ſimpliciter proficiſci,diſcunt enim omnes hoc modo,ex minus notis naturæ ad magis nota proficiſcẽtes, atq; vt in rebus agendis hoc opus eſt, vt ex hiſce quæ cuiq; bona ſunt,ea quæ ſunt omnino bona efficiãtur, ſic ex cuiq; notioribus ea quæ ſunt nota naturæ cuiq; efficienda ſunt nota. Ea vero q̃ ſingulis nota primaq; ſunt,parum perſępe ſunt nota,& parum aut nihil veritatis nimirum habent,attamen ex hiſce quæ praue quidem ſunt nota, ipſi autem nota,enitendum eſt ea quę omnino ſunt nota cognoſcere,ad hęc ipſa per illa proficiſcenti,quemadmodum diximus.

vi. (Quoniam autem in principio quot modis ſubſtantiam definimus, diſtinximus ) diſputaturus de formis,poſſint ne ſeparabiles ac per ſe abſq; materia eſſe,an ſecus,de formis quæ in materia habentur,nobiſq; notæ quodam modo ſunt in primis diſſerere operæpretium fore ait. Ex his enim intelligi poſſe, ſint ne illæ, vt platoni videbatur, an non.dicit ergo(quoniam autẽ in principio quot modis ſubſtantiam definimus diſtinximus)q̃a paulo ante quattuor modis ſubſtãtia definiri intelligiq; dicta eſt quiditas ipſius, & vniuerſale,genuſq; atq; ſubiectũ.cum igitur ſubſtãtia quot modis intelligatur diſtinxerimus,ac vnus eius intellectus quiditas eſſe videatur,de quiditate inquit differendũ eſt,hoc eſt de forma,quæ in ſenſibilibus habetur,nec ſeiungi poteſt. Hinc enim cognitio noſtra ſerpet ad vniuerſalia ſiue ideas,vt appareat ſint ne, an perperam aſſerantur. Poſtq̃ vero dixit (De ipſa nunc contemplandum eſſe videtur ) ſubiicit. (Operæpretiũ eſt enim ad id quod notius eſt tranſire ).i.commodiſſimum erit ad familiaria notioraq; nobis tranſire, & ex his ad obſcuriora ignotioraq; reduci. (Diſcunt .n.omnes hoc modo)dicimus enim ex nobis cognitis naturæ vero ignotis. hoc enim ſignificat cum ait (ex minus notis naturæ ad nota magis ) Nam quæ nobis nota ſunt ,naturæ quoq; ſunt cognita.ſed minus q̃ nobis.diſcimus ergo ex notioribus nobis,ea quæ naturæ ſunt cognita,nobis autem ignorantur(Et hoc opus eſt omnibus)vt ex ſibi cognitis naturæ familiaria diſcant.vt in rebus agendis legis latores id ſolent operam dare,vt ex iis quæ bona ſingulis ſunt,perficiant,vt quæ omnino ac p̱ ſe bona ſunt vniuerſis ciuibus ſint bona. Excpli,cauſa diuitiæ p̱ ſe bonæ ſunt,aliquis tñ ciuis opibus fretus, ,eis ad omniuȝ cõtumeliam abutebatur. qui captus a magiſtratibus, ex lege punitus notaq; affectus eſt. pœniſq; datis ad ſanitatem rediuit.vt omnes coleret ac obſeruaret.punitio ergo, quæ p̱ ſe non eſt bona,illi bona facta fuit.quippe qua temperans ac bonus eſt effectus. nec is tantum,ſed locupletiſſimus quiſq; ſi quem diuitiis confiſſus deſpiciebat aut abuſu diuitiarum opprimebat,reſipiuit & ab iniuria temperauit.Quemadmodum igitur ex punitione quæ nocenti & contumelioſo bona fuit, diuitiæ quæ per ſe locupletibus ſingulis bonæ ſunt, factæ fuerunt bonæ, ſic ex cuiq; notis ,quæ naturæ cognita ſunt ſingulis autem ignota, ea doctor ipſi, hoc eſt ignoranti efficere nota properat. Soſigenes enim ex iis quæ erant alexandro nota, quæ naturæ cognita ſunt ipſi nota reddidit. (Ea vero inquit, quæ ſingulis nota primaq; ſunt, perſæpe )neq; enim ſemper & omnino (parum nota ſunt,& parum habẽt aut nihil entis).i. veritatis. Nam plæriſq; in locis ens pro vero ipſe ſolet vſurpare. viciſſimq; non ens pro falſo. Pueri enim vt ipſe in phyſica, dixit omnes viros quaſi patres agnoſcunt, & hoc nomine ipſos appellant.

Quod parum aut nihil habet veritatis. Quatenus enim ab homine genitus homines,
non equos aut boues patres vocat,hactenus parum habet veritatis. Qua vero cunctos
ſic appellat,nihil. Cæterum ex iis ,quæ perperam nota ſunt,perperam enim cũctos ho
mines patres ſuos eſſe putat, ex male igitur notis,ipſi tamen notis poſtea ad veritatem
reuocatur,ſuumq́ patrem a cæteris hominibus dignoſcit. Nos igitur quod infantibus
vſu venit, imitantes ex male nobis obſcureq́ notis, quæ omnino ac naturæ cognita
ſunt, nouiſſe conabimur, ab his vt diximus nobis cognitis ad illa tranſeũtes.

Atq; primo de ipſa quædam diſſerendi modo dicamus. Quiditas eſt id qđ
dicitur vnum quodq; per ſe. Non enim eſſe cui eſſe muſici eſt,quippe cum
non per te ipſum,muſicus ſis,atq; neq; etiam omne per ſe,non enim id quod
ſic per ſe eſt, vt ſuperficies albũ eſt, quia ſuperficiei eſſe non eſt eẽ ipſius al-
bi,at vero neq; id quod ex vtriſq; conſtat,eſſe inquam ſuperficiei albæ, eſt
eſſe ſuperficiei, propterea ꝙ ipſa ſuperficies eſt in ratione. Ea ergo ratio
quiditatis eſt vniuſcuiuſq;, in qua ratione dicente ipſum nõ in eſt ipſum.
Quare ſi eſſe ſuperficiei albæ, ſit eſſe ſuperficiei lęuis,eſſe albi leuiſq; vnum
& idem eſt.

(Atq; primo de ipſa quædam diſſerendi modo dicamus) Præfatus operæpretium eſſe vii.
diſſerere de hoc quod ipſe quid erat eſſe vocat,& hinc ad omnino cognita gradum fa-
cere,primum inquit de ipſo aliqua logice dicemus.Sed anteq̃ verba ipſius enarremus,
illud ſtatuamus oportet,aliud ab ipſo quiditatem,aliud rationem ſeu definitionem ap-
pellari.Nam quiditatem vocat rem ipſam eiuſq; naturam coniunctam & complicatam
ac ſimul intellectam, quæ nomine ipſo ſignificat᷑. Homo enim nomen eſt quiditatem
hoc eſt ipſam rei natura ſignificans, quæ nomine homo ſignificatur .quiditatem igitur
vocat hominis,vt in huius exemplo perſiſtamus,naturã comprehenſim ſimulq;,ac vt di
ctionem intellectam.Definitionem vero intellectum,qui partibus ex quibus forma cõ
ſiſtit explicandis recenſendiſq; percipitur .quiditas ergo hoc differt a definitione, quod
illa eſt confuſa quædam intellectio, & quaſi dictio, & quæ rẽ velut vnam cõtemplatur.
Definitio autem explicatio quædam rei eſt, & partium eius enarratio. Ac hę quidem in
dictorum illuſtrationem præfati,ad cæteram eorum expoſitionem redeamus.Quiditas
igitur inquit eſt id quod dicitur vnum quodq; per ſe. Nam ſingulorũ hominum quiſq;
per ſe quiditas dicitur.quod vt clarius appareat,quiditatis loco nomen homo,qđ ipſam
ſignificat accipiatur. quiditas ergo.i.homo eſt id quod ſingulorum quodq; per ſe dicit᷑.
Socrates enim nomen illud .i.homo dicitur.quod ſi Socrates dicitur homo, nimirũ &
illud dicitur.Illud inquã quod nomine homo ſignificatur.Illud autem eſt quiditas. Ale
xander enim vocatur homo,quod ſignificat quiditatem.vbi ergo quiditatem id eſſe di-
xit quod vnum quodq; ꝑ ſe appellatur,exponens cur illud per ſe addidiſſet, ſubiungit.
(Non eſt enim tuum eſſe muſici eſſe).i.ſocrates muſicus appellatur, tamen ſocratis eẽ
non eſt eſſe muſici.nec eius natura eſt muſicum eſſe. Neq; enim per ſe muſicus eſt,nec
quiditas quæ dicitur ſocrates eſt muſicum, ſed quod ſocrates eſt per ſe, id ſocratis eſt
quiditas, & ſingulorum hominum. Explicato autem quiditatem eſſe quod ſingulis
per ſe adeſt & quod vnumquodq; dicitur, quoniam albedo per ſe adeſt ſuper-
fici,idcirco infert. (At neq; etiam hoc omne)quaſi dicat, non omne quod per ſe cui-
piam adeſt,quiditas eius eſt cui adeſt. Neq; enim perinde quiditatem in ſuis partibus
ineſſe dicimus,vt album in ſuperficie.quiditas enim ſuis partibus.hoc eſt indiuiduis ad
eſſe dicitur,quoniam ipſorum quodq; quiditas eſt. & quoniam hæc in quoq; perfecta

natura ineſt. Albedo autē ſuperficiei per ſe.i.primum adeſſe dicitur,quia enim albedo in ſuperficie primum habetur, quæ ſuperficies in corpore ineſt, idcirco corpus album eſſe dicitur. Album igitur non ſic in ſuperficie per ſe ineſt,vt quiditas in partibus ſuis. Itaq; ſocrati eſſe inquit,eſt homini eſſe,dicens homini eſſe in datiuo caſu quiditatem,q̄ per nomen homo ſignificatur.eſſe autem ſuperficiei non eſt eſſe albo. Alia eſt enim ſuperficiei q̄ albedinis natura .non item ſocratis natura,& eius quiditatis, quæ nomine homo ſignificatur diuerſa,ſed eadem eſt.Sed neq; ſuperficiei eſſe hoc eſt quod ſupficiei eſſe albæ . Neq; enim ſuperficies idem eſt, quod ſuperficies alba.cur autem ſuperficiei eſſe non ſit idem ſed diuerſum , q̄ ſuperficiei eſſe albæ,ſtrictim admodum, ac proinde obſcure cauſam ſuggeſſit dicens (quoniam ipſum adeſt) verbo ipſum ſignificans definitum hoc eſt ſuperficiem. eſſe igitur ſuperficiei,non eſt hoc,quod ſuperficiei eſſe albę, ꝓpterea qđ in ſupficiei albę definitiōe ſuperficies aſſumitur.Nā ſocratē hoc eſſe,qđ hominē dicimus.qm̄ cū hominē definim⁹ nō aſſumimus hominē ad hominis definitionē. Neq; enim hominem definientes dicimus,homo eſt homo animal pedeſtre bipes . vt ſuperficiem albam definiētes ad eius definitionem ſuperficiem ipſam accommodamus. Nam ſuperficiem albam , ſuperficiem in ſe colorem viſionis diſcretiuum habentē eſſe definimus . Itaq; ſuperficiem in ſuperficiei albę definitione complectimur. Errat enim ſi quis non aſſumpta ſuperficie ſuperficiem albam definiri poſſe putat ad hunc modum. Superficies alba eſt color viſus diſcretiuus , hęc enim albedinis non ſuperficiei albæ definitio eſt . Si ergo ſocratem hoc quod hominem eſſe dicimus,propterea quod in hominis definitionem non aſſumitur homo, ſatis intelligitur cum in ſuperficiei albæ definitionem ſuperficies accipiatur,non hoc eſſe ſuperficiem quod ſuperficiem albam. Non igitur inquit ſuperficies idem eſt quod ſuperficies alba.quoniam ipſum.i. ipſa ſupficies adeſt . ergo quia ſuperficies in albæ ſuperficiei definitione ſumitur , idcirco ſuperſicies non eſt hoc quod ſuperficies alba. Quanq̄ locus hic aliter etiam legitur ad hunc modū (Propterea quod ipſa adeſt )quæ quidem ſcriptura illuſtrior eſt . Nam propterea inqt ſuperficies non eſt idem quod ſuperficies alba, qa ſuperficies in ſuperficiei albæ definitione continetͬ.His explicatis concludit dicens ( Ea ergo ratio quiditatis eſt vnius cuiuſq; in qua ratione dicente ipſum non ineſt ipſum).i. ea eſt ratio & definitio quiditatē cuiuſq; ,naturamq; ſignificans,in qua ratione dicente ac explicante ipſum definitum nō ineſt ipſum.i.definitum. In hominis enim ratione,quæ homo quid ſit exponit,nō ineſt homo. Deinde ait. (Quare ſi eē ſuperficiei albæ ſit eſſe ſuperficiei lęuis eſſe albi lęuiſq; vnum & idem eſt )q̄ quidem,vt opinor,ſolutio cuiuſdam rationis eſt,quæ dictis obiici poteſt in hunc modum.Si enim quoniam ſuperficies in ſuperficiei albæ definitione ſumitur , idcirco negas ariſtoteles ſuperficiem hoc eſſe quod ſuperficiē albam,non abiicimus in definitione ſuperficiei albæ ſuperſiciem,ſed ſumamus eam,album vero prętermittamus. quo facto dabis omnino ſuperficiem hoc eſſe,quod ſuperficiem albam . diſcemus enim ad hunc modum.ſuperficies alba eſt ſuperſicies lęuis. Huic igitur vt puto rationi occurrens,intulit (Quare ſi eſſe ſuperficiei albæ & eſſe ſuperficiei lęui ) & quæ ſequuntur,quaſi dicat.quare ſiquis ſuperficiem albam definiens dicat,eſſe ſuperficiei albæ.i.ſuperficies alba eſt eſſe ſaperficiei lęui,hoc eſt ſuperficies lęuis,is album definierit, hoc enim deſideratur , non ſuperficiem albam . Nam cum ſupficiem albam , ſuperficiem lęuem eſſe ait , nil aliud dicit , q̄ album eſſe lęue . & quod album eſſe & læue eē vnum idemq; ſit.

Cum autem ſint & cæteris in prædicamentis compoſita ,eſt enim aliquod cuiq; ſubiectum ,vt quiditati,& quantitati ,& vbi,ac motui , conſiderandū

eſt,ſi ſit quiditas vniuſcuiuſq; ipſorum ratio ,& ſit ipſorum etiam quiditas,
veluti ſi ſit albi hominis quiditas,ſit itaq; nomen ipſi poſitum veſtimentũ.
Quidnam igitur ſit veſtimenti eſſe. At enim neq; hoc eſt ex eorum numero,
quæ per ſe eſſe dicuntur. An id qđ non per ſe eſt dupliciter dicitur , & aliud
eſt ex additione, aliud non eſt ex additione. Quoddã enim ex eo dicitur id
quod diffinitur,quia ipſum alii additur,veluti ſi quiſpiam album diffiniens
albi rationem hominis dicat. Quoddam ex eo dicitur , quia aliud ipſi non
additur ,veluti ſi veſtimentum quidem hominem album ſignificet , ipſum
autem quiſpiam vt album diffiniat . Albus igitur homo eſt quid album, nõ
tamen ipſius quiditas eſt eſſe albi,ſed veſtimenti.

(Cum autem ſint & cæteris in prædicamentis compoſita. eſt enim aliquod cuiq; ſubie- viii.
ctum vt qualitati & quantitati )poſtq̃ ſuperficiem idem quod ſuperficiem albam eſſe ne
gauit neq; ſuperficiei eſſe & eſſe ſuperficiei albæ idem eſſe dixit,quæſtionem huiumodi
proponit . Cum quale & quantum & aliorum prędicamentorum quodq; ſubiectum
aliquod habeat,num ratio & definitio quiditatis eorum cuiuſq; exiſtit.i.vtrum homo et
album natura vna eſſe poteſt:ac homini albo quiditas ſuppetit,definitioq; albi hominis
habetur? Sed quoniam definitiones nominum ſunt,non orationum ,nequis albi homi-
nis definitionem eſſe negare poſſit,propterea quod oratio id ſit,non nomen,idcirco ait
(ſit itaq; nomen ipſi poſitum veſtimentum )veſtimenti ergo hoc eſt homini albi defini
tio eſt,an nulla eius habetur . & percunctatus reſpondet dicens . (At enim neq; hoc ẽ
ex eorum numero,quæ per ſe eſſe dicuntur).i.earum naturarum ,quæ per ſe ac in ſub-
ſtantia ſunt,definitiones eſſe dicimus. At homo albus cum per ſe non ſit,nec per ſe cõ
ſiſtere valeat. Sed perinde ſit in homine,vt Socrates muſicus in ſocrate,quo modo ho-
minis albi poteſt eſſe definitio.cuius ſi qua ſit definitio , quiditas quoq; habeat oportet.
i. natura quæ ipſa per ſe conſiſtat,& per definionem explicetur . At homo eſt,homo al-
bus non item,ſed homini eſſe accidit . Cæterum hominem album non eſſe per ſe teſta
tus per intellectus eius quod non eſt per ſe demonſtrare tentat,hominem album ex eo-
rum eſſe numero,quæ per ſe ſunt. dicens . (An id quod non eſt per ſe dupliciter dicit̃
& aliud eſt ex additione aliud non ex additione)ſtatimq; exemplum eius ſuggerit , qđ
ex additione nõ eſt per ſe . Nam quoddã inquit dicitur propterea quod ipſum adiicitur
alii.Eſt autem ſenſus ,ſi quis album definiens,hominis quoq; definitionem aſſumat , is
rem & ipſius definitionem alteri rei ac definitioni addit.Si quis enim album definiẽs di
cat.Album eſt color viſus diſcretiuus animal pedeſtre bipes ,non hic albi definitionem
explicet,ſed hominis albi.ac ideo non per ſe definit album , qm̃ album quod alteri hoc
eſt homini apponitur . quoddam igitur ad hunc modum non per ſe dicitur. (Aliud ãt
propterea quod alterum ipſi)ad explendam hanc dictionem,quæ manca eſt,illud deſi-
deratur . accedere oportet,quod non accedit.vt ſit plena oratio. (Aliud autẽ propterea
quod alterum ipſi accedere oportet,quod nõ accedit)exempli cauſa ſi cum veſtis homi
nem album ſignificet , veſtem ita definias , veſtis eſt color viſum diſcernens.Nam cum
veſtis definitioni aliud eſſet adiiciendum ,nimirum animal pedeſtre bipes non adiicit.
quare non per ſe veſtem definiſti .ſi ergo cum album definimus,hominem non aſſumẽ
tes non per ſe dicitur,ac ſimiliter ſi cum hominem album definientes non aſſumimus
hominem, non per ſe dicitur,profecto ſi veſtẽ definientes,& album & hominem aſſu-
mamus,veſtis.i.homo albus eorum erit,quæ per ſe ſunt.porro ſi horum numero con-
inetur, definitio quoq; ipſius habebitur.Cum definitiones eorum ſint , quę ꝑ ſe dicunt.

perperam igitur homo albus eorum eſſe quæ per ſe dicũtur, ac proinde definitionẽ habere negabatur. Cuius exactam ſolutionem paulopoſt explicabit, vbi definitio quærit an multifariam, vt ipſum quid eſt dicatur. hoc enim vno modo ſubſtantiam significat. accuratiorem igitur ſolutionem poſt paulo declarabit. prius tamen proximis verbis interiectis infert. (Albus igitur homo eſt album non tamen ipſius quiditas eſt eſſe albi. ſed veſtimenti) dicere igitur homo eſt albus, eſt illud quidem verum, nam cum album in homine ſit, verum dictu eſt hominem eſſe album, non tamen quiditas hominis eſt eſſe album .i. non eſt hoc homo, quod hominem eſſe album. ſed potius hominẽ eſſe album. i. homo albus eſt eſſe veſtimentum. i. veſtimentum. Nam homo inquit non eſt hoc quod homo albus, eſſe tamen hominem album idem eſt, quod eſſe veſtimentum. Poſitum ẽ enim hominẽ album veſtimenti nomine ſignificari.

At eſt ne quiditas quædã aut ſimpliciter, an non eſt. Quiditas enim cuiuſq; ſubſtantia eſt. Cum autem aliud de alio dicitur, non eſt proprie hoc aliqd, ſi ipſum hoc aliquid ſubſtãtiis tm̃modo competit. Quare quiditas eſt eoꝝ, quoꝝ oratio diffinitio eſt. Diffinitio vero eſt, nõ ſi nomẽ idẽ qđ oratio ſignificat. Oẽs. n. orões eſſent vtiq; diffinitiões. Sit. n. cuiuis orationi poſitũ nomen. Quare & ilias diffinitio erit, ſed ſi alicuius ſit primi. Talia vero ſunt ea q̃ dicuntur non ex eo quia aliud dicitur. Nulli ergo ſpecierum quæ non ſub genere ſunt quiditas cõpetit: ſed hiſce ſolum: hæ nanque per participationem paſſionemue: neq; vt accidens dici videntur. Sed oratio quidem: & cuiusq; cæterorum erit quid nomen ſignificat: ſi ſit nomen: hoc inquã huic ineſſe: aut pro oratione ſimplici magis exacta. Diffinitio uero nõ erit, neq; quiditas ſane: an ut & ipſum quid eſt: ſic & diffinitio multipliciter dicitur. Etenim ipſum quid eſt vno quidem modo ſubſtantiam: & hoc aliquid ſignificat. Alio vero modo vnumquodq; eorum quæ prædicantur: quãtum, inquam, quale & alia huiuſmodi. Vt enim & ipſum eſt, omnibus quidem: ſed non ſimiliter competit: ſed alicui primo, cæteris loco ſecundo: ſic & ipſum quid eſt abſolute quidem ſubſtantiæ, cæteris autem ex parte aliqua competit. nam & ipſum quale, quid nã ſit interrogare poſſumus. Quare eſt quidem & ipſum quale quid eſt: at nõ ſimpliciter: ſed vt id quod haud eſt diſſerendo quidam inquiunt eſſe: non ſimpliciter, ſed non ens, ſic & ipſum quale dicimus quidem quid eſt, ſed non ſimpliciter vt diximus. Atq; conſiderare oportet: & quonam pacto de vnoquoq; dicere oportet: vt non magis q̃ ipſa res ſeſe habet, atq; ad ipſam ſit accomodatũ dicatur. Quapropter & nũc cum id quod dicitur pateat, & quiditas ſane ſimiliter: primo quidem abſoluteq; ſubſtãtię: deinde cæteris: quemadmodum & ipſum quid eſt competet: vt ipſorum non ſimpliciter quiditas, ſed qualis, aut quanti ſit quiditas: aut enim æquiuoce, aut addentes, aut auferẽtes hæc eſſe entia dicamus oportet: quemadmodum & non ſcibile: ſcibile dicitur: quoniã hoc eſt rectũ: neq; æquiuoce dicere, neq; modo eodem, ſed vt medicatiuum: quod quidẽ ad vnum dicitur atq; idem: non autem idem eſt atq; unum. Attamen non

æquiuoce dr̃·Corpus.n.& opus,& vas,neq; æquiuoce ſane,neq; orone vnã
medicatiuũ dr̃.ſed ex eo quia ad vnũ ipſoꝝ quodq; refertur. At.n. ſiue hoc
modo,ſiue alio quiſpiã hæc dicere velit,nihil intereſſe videt̃. Illud pſpicuũ
iam euaſit,definitioné quiditatẽue primo quidẽ,atq; ſimpliciter ſubſtãſitia
rum ipſaꝝ eſſe,cæteroꝝ autem eſſe quidem,ſed non primo.
(At eſt ne quiditas quædam aut ſimpliciter,an non eſt )cum ſæpe quiditatis mentionẽ ix.
fecerit,quæ quidem eſt cuiuſq; natura, & diſcrimen inter ipſam ac definitionem expli-
cauerit & quiditatem eſſe dixerit omnium particularium hominum ,vt in hominis exẽ
plo verſemur,naturam collectim ac ſimul intellectam,quoniam vt in libro de demon-
ſtratione traditur ,quæſtio an eſt præcedit quæſtionẽ quid eſt ,idcirco quærit , num qua
entium quiditas habeatur!an nulla prorſus! quam quæſtionem breuiter ſoluit dicens .
(quod enim aliquid eſt,hoc eſt quiditas).i.quiditas eſt cuiuſq; ſubſtantia.Porro ſi qui-
ditas ſingulorum eſt ſubſtantia.ipſa autem ſingula ſiue ſingularia ſunt,dubium eſſe nõ
debet,quin de numero entium quiditas habeatur.et quoniã quiditas in ſubſtantiis eſt.i.
quiditas nihil eſt aliud q̃ omnes indiuiduæ in quaq; ſpecie ſubſtantiæ,hæ nimirum per
ſe ſunt (Cum autem aliud de alio dicitur,non eſt proprie hoc aliquid & per ſe. Homo
enim albus non eſt per ſe,ſed in homine.Nam hoc aliquid ſubſtantiis antum determi
natur atq; ſuppetit.q; ſi hoc aliquid ſubſtantiis adeſt,homo autem albus non eſt ſubſtã-
tia,ſed acidens,homo igitur albus non eſt quod aliquid & per ſe.Ex cunctis ergo dictis
manifeſto conficitur(Vt quiditas eorum ſit,quorum oratio eſt definitio).i.entium in iis
tantum proprie ſubſtantiis quiditas eſt,quarum oratio eſt definitio.i . explicatio & com
memoratio eorum quę per ſe ac eſſentialiter ipſis adſunt.Sed cũ dixiſſet(quiditas eſt eo
rum quorum oratio eſt definitio )quoniam definitiones idem ſignificant , quod nomen
quiditatis,idcirco intulit(Definitio vero eſt non ſi nomen idem quod oratio ſignificat)
qui cum dicere deberet definitio eſt non ſi oratio idem quod nomen ſignificet, dixit nõ
ſi nomen idem quod oratio ſignificet. Eſt autem ſenſus. Non omnis oratio id quod no
men ſignificans eſt definitio. Nan ſi omnis oratio idem ſignificans atq; nomen definitio
eſſet,cũ omni orationi nomen imponere valeamus ,omnis oratio erit definitio.Quare
cum omni homeri poeſi ſit nomen ilias,nimirum poeſis eſſet definitio . Omnia enim
carmina ipſos dico viginti quattuor libros idem ſignificant,quod nomen ilias.Non igi
tur omnis oratio quæ idem atq; nomen ſignificat,definitio eſt.Sed quæ idem atq; nomẽ
explicat.& aliqua exponit atq; commemorat ex iis,quæ ſpeciem vel multitudinem po-
tius conſtituunt.a quibus intellectus ſecernit,atq; abſtrahit vniuerſale , ea demum ora-
tio definitio eſt.Sed cum dixiſſet orationem tunc eſſe definitionem,ſi fuerit primi cuiuſ-
piam ,ad exponendum quænam prima vocet ſuggeſſit (talia vero ſunt ea, quæ dicun-
tur non ex eo quia aliud dicitur)Nam cum dicimus album,non ipſam per ſe albedinẽ
ſignificamus,ſed ſubſtantiam albedine præditam.exempli gratia niuem,ſocratem aliud
ue quidpiam tale. cum vero dicimus hominem,non aliud quidq̃ dicimus aut ſimul cõ-
ſideramus niſi huiuſmodi ſubſtantiam ,quæ per ſe valet conſiſtere .ex dictis igitur pla-
num fit,præter generis ſpecies nulli eſſe quiditatem.Sed illorum eſſe quiditatem , quæ
generis ſpecies ſunt. Neq; vero quarũlibet ſpecierum quiditas habetur , ſed ſpecierum
abtractarum a ſubſtantiis.i.quiditas eſt indiuiduorum, ex quibus ſpecies ſecernuntur.
quæ ſpecies cum nihil aliud ſint q̃ ipſa ſingula,ſpecies enim in his eſſe obtinent , de his
enim habetur oratio non de iis,quæ intellectus a ſe abſtracta continet in ſe, hæ nimirũ
ſpecies nõ participatione ſine ſocietate dicuntur.i.non quaſi accidentia prædicant̃. neq;
affectiones eorum ſunt , de quibus dicuntur . quemadmodum album & nigrum , aut

calidum, ſed tanquam nihil ſubſtantia naturaq; a priuatis differant, præterq̃ quod ſunt vniuerſales. q̄q̃ illud (non ſecundum participationem) intelligi poteſt pro eo, nõ ſeparatæ ſunt ſpecies, vt platoni viſum eſt, nec ipſarum participatione ſingula quæq; conſiſtunt, ſed ſubſtantiæ ſunt, quæ in ſingulis habentur, ſeiunctę quodam modo, alias inſeparatæ. Seiunctę quatenus in ſingulis ſunt.i. qua ſunt ipſa ſingula, indiſcretæ vero, in eo ꝙ natura, quę in omnibus reperitur, eadem eſt. Et aliorum cuiuſq; oratio habetur quæ huic illud adeſſe ſignificat, vt ſi homini albo veſtimentum nomen imponatur. eſt igitur veſtimenti nominis oratio. cum veſtimentum album homini adeſſe ſignificet, non tamen huiuſmodi oratio, quę homini album adeſſe ait, definitio eſt, neq; quod hac oratione ſignificatur, quiditas eſt & res quæ per ſe valeat conſiſtere. Sed cũ dixiſſet (ſed oratio quidem & cuiuſq; cęterorum erit, aliquid ſignificans ſi nomen ſit, hoc ſ. huic ineſſe) adiecit (aut pro oratione ſimplici magis exacta) Nam cum dico homo albus, ſimplicem orationem profero, quæ album homini adeſſe ſignificat. cum vero aio eſt homo habens colorem viſus diſcretiuum, vel animal pedeſtre bipes album, orationem dico exactiorem, q̃ quæ ait, homo albus. Poſtq̃ igitur ad hunc modum, quiditatem in ſolis ſubſtantiis ineſſe, & harum dumtaxat haberi definitiones docuit addit (An vt & ipſum quid eſt, ſic & definitio multipliciter dicitur) .i. quemadmodum quid eſt dicitur in ſubſtantia, in quanto, & in quali. Nam vt ipſe in primo topicorum dixit, qui homine propoſito, quod propoſitum eſt hominem eſſe ait, aut animal, is quid eſt dicit ſubſtãtiamq; ſignificat. Si vero propoſita albedine, quod proponitur albedinem aut colorem eſſe aiat, quid eſt dicat & qualitatem ſignificet. idem ſi cubitali magnitudine ante oculos poſita, id quod obiicitur dicat eſſe cubitale, quid eſt dicit, & quantitatem ſignificat, pari cæterorũ rõe. vt igitur ipſum quid eſt plurifariã dicitur & de cunctis entibus prædicat̃, ſed de quodam hoc eſt de ſubſtantia primum, deĩde de aliis, ſic inquit ipſum aliquid eſt. appellans aliquid eſt definitionem, primum ac proprie ſubſtantię competit, aliis autem certo quodam modo. Quod vero quid eſt, nõ ſolum in ſubſtantia dicatur, ſed etiam in cęteris rurſus demonſtrat dicens, ipſum quid eſt dicitur quidem in quali, non tamẽ ſimpliciter. Sed quemadmodum quidam logice ac probabiliter argumentantes non ens eſſe aiunt, non tamen ſimpliciter ipſum exiſtere, & de numero entium eſſe dicunt, ſed eſſe quidem non tamen ens ſed non ens, ſic quali quid eſt tribuimus, at non ſimpliciter, vt ſubſtantiæ, ſed cum additione aliquid eſt quale. In ſubſtantia enim ſimpliciter & abſq; additamento dicimus quid eſt, in aliis autem vt dictum eſt, & cum additamento aliquid eſt quale vel aliquid eſt quantum. Poſtquam ergo dixit quid eſt ſimpliciter in ſubſtantia dici, quodam vero modo in cæteris ait (Atq; conſiderare oportet & quonã pacto de vno quoq; dicere oportet) .i. conſiderare oportet, vtrum ad hunc modum dicere conueniat quale eſſe quid eſt, an ſimpliciter ſit quid eſt. Aut certe non hic eſt ſenſus, ſed ille. non oportet in dicendo negligenter agere, ſed orationis elegantiæ ac decori rationem habere, ne ſicca ſit atq; ieiuna. quatenus tamen argumenti & quaſi materiæ natura patitur, ac vt dici intelligiq; poſcit. quibus verbis interiectis ait (quapropter & nunc, cum id quod dicitur pateat) .i. quoniam perſpicuum eſt, proprie quid eſt in ſola ſubſtantia dici (& quiditas ſane ſimiliter primo quidem abſoluteq; ſubſtantię, deinde cæteris) non ſimpliciter tamen, ſed cum additamento, vt quiditas qualis, & quiditas quanti. quemadmodum igitur ipſum quid eſt non ſimpliciter his tribuitur, ſed ſubſtãtiæ tantum hoc modo conuenit, ipſis vero cum additamento, vt aliquid eſt quale, ſic quiditas cum additamento, vt quiditas qualis, & quiditas quanti. Et quemadmodum non ſcibile dicitur ſcibile, ſed non ſimpliciter quia eius habeatur ſcientia, ſed quia ſciẽtia eſt, quæ docet ipſum non eſſe ſcibile, ſic in his quiditas non ſimpliciter dicetur, ſed

cum additamento. Ordo igitur orationis huiuſmodi eſt. Et quiditas ſimiliter aderit primo quidem ac ſimpliciter ſubſtantię, deinde vero & aliis, at nõ ſimpliciter quiditas, ſed quiditas qualis aut quiditas quanti, vt ipſum quid eſt, quod quidem ipſis non ſimpliciter conuenit, ſed cum additamento. poſt hæc ab alio principio ſequitur illud (quẽadmodũ non ſcibile ſcibile dr̃) deinde illud (aut addentes aut auferentes. oportet enim hæc æquiuoce eſſe dicere) & ſubaudiendum eſt vel vniuoce. tum illud (quoniã hoc eſt rectum neq; æquiuoce dicere) & cætera. Nam illud (aut addentes, aut auferentes, quemadmodum & nõ ſcibile ſcibile) interiectum & illud mancum (oportet enim hęc æquiuoce dicere) deſideratur enim vel vniuoce hæc inquam ſic habentia perq̃ obſcuram reddunt dictionem. Et fortaſſe oratio eſt huiuſmodi, quiditas primum & ſimpliciter conuenit ſubſtantiæ, deinde aliis at non ſimpliciter. Sed quemadmodum quid eſt ipſis non ſimpliciter conuenit, ſic & quiditas ac vt non ſcibile ſcibile vocatur non ſimpliciter ſic hæc quoq; ſeſe habere dicendum eſt vel addentes inquit vel auferentes. Addentes in quanto & quali & cæteris vt dicamus, quiditas qualis aut quiditas quanti. auferentes vero .i. ſimpliciter autem & abſq; additamento in ſubſtantia. deinde dicendũ eſt oportet autem. nam coniunctio enim pro autem dicta eſt accipienda quaſi quiddam aliud dicat. Deinde ergo dicendum eſt (oportet autem hæc æquiuoce entia eſſe dicamus an vniuoce. quoniam hoc eſt rectum neq; æquiuoce) quaſi dicat ſubſtantiam, quantum, & quale cæteraq; prædicamenta, æquiuoce an vniuoce entia dicere oportet? & reſponſionem infert, hoc rectum eſt & verum dictu neq; æquiuoce ea dici, neq; eodem modo .i. vniuoce. Sed ex iis eſſe, quæ ab vno & ad vnum appellantur (vt medicum inquit ad idem & vnum dicitur) .i. ex eorum eſt numero, quæ ab vno & ad unũ dicuntur (non autem idem eſt atq; vnum) .i. non autem vniuoce dicĩ, ſed ne æquiuoce quidem. Nam corpus medicum & vas medicum nec æquiuoce dicuntur, nec ſecundũ vnum & vniuoce. Sed ad vnum .i. vt ea quæ ab vno & ad vnum dicuntur. Vt hęc igitur non dicuntur ſimpliciter entia, ſed primum & proprie ſubſtantia, ſecundo loco reliqua prædicamenta, ſic primum & ſimpliciter definitio & quiditas ſubſtantiarũ eſt. q̃q̃ aliorum quoq; vt dictum eſt habeantur (At inquit ſiue hoc modo ſiue alio quiſpiã hæc dicere velit nihil intereſt) hęc ait .i. decem genera generaliſſima, ſiue vniuoce, ſiue æquiuoce eſſe dicas ſeu quod verius eſt, ex eorum numero quæ ab vno & ad vnũ dicunt̃ haud pon.i inquit in magno diſcrimine. eadem eſt enim ratio.

Non neceſſe eſt enim ſi hoc ponamus, eius diffinitionem eſſe cuius nomẽ idem quod oratio ſignificat, ſed quod oratio quædam. Hoc autem eſt, ſi vnus ſit, non continuatione, vt ilias, & quæ coniunctione ſunt vnum, ſed ſi hiſce modis pluribus ipſum vnum proprie dicitur: ipſum autem vnum perinde atq; id quod eſt dicitur? an hoc partim hoc aliquid, partim quantum, partim quale ſignificat. Quapropter & albi hominis erit ratio diffinitioq;. Alio vero modo & albi & ſubſtantiæ erit.

(Neq; enim ſi hoc poſitum fuerit. protinus neceſſarium erit, eius eſſe definitionem, q̃d x.
cunq; oratione idem ſignificauerit, ſed quod certa oratione) quoniam omne nomen cuiuſcunq; fuerit, idem ſignificat atq; oratio & definitio rei, ac viciſſim oratio idem quod nomen. quod non ſolum in his reperitur, ſed plerunq; nomina ſunt, quæ idem quod oratio ſonant, ac e diuerſo, & tamen orationes quæ huiuſmodi ſunt, vt nomen idem quod ipſe declaret, non ſunt definitiones. Cum hoc igitur ad hunc modum ſeſe habeat, & propoſitum ei ſit de definitionibus diſputare, de hac ipſa re diſſerit, & ait.

Quẽadmodum

Quemadmodum ſi ſimpliciter affirmemus, quodcunq; nomen idem quod oratio declarauerit orationem eius rei quam nomen ſignificat, eſſe definitionem, nihil efficitur neceſſarium. Multa enim nomina idem quod oratio declarant, nec tamen orationes definitiones ſunt, neq; nomina quæ orationum ſunt declarantia. Dicuntur autem nomina quoq; definitiones quoniam idem quod definitio declarant. vt enim homo dicitũ mortalis, & mortalis homo propterea quod idem eſt vtriuſq; intellectus, ſic ſi oratio & definitio idem ſignificet atq; nomen, & nomen idẽ quod oratio, vtiq; nomen definitio dicetur, ruſuſq; definitio nomen. atq; hoc quidem eſt, vt arbitror, horũ dictorum ſenſus. Nam licet enim coniunctio in dictione poſita ſignificare videatur, hæc ad confirmationem pertinere cuiuſpiam eorum, quæ proxime dixerat, non tamen ita eſt. Sed oportet illud enim pro igitur accipere. quod ab ipſo multis in locis vſurpatur vt in ſecundo poſteriorũ libro & pleriſq; aliis in locis annotauimus. Enim ergo pro igitur accipere oportet. vt ſit huiuſmodi ſenſus. Non igitur eſt neceſſe. i. non accidit ſiue ſequitur aliquid neceſſarium, ſi poſuerimus quodcunq; nomen idem quod oratio ſignificauerit, illam orationem ſeu rationem eſſe rei definitionem. Sed dicendum eſt, ſiquod nomẽ idem quod aliqua oratio ſignificet, oratio illa rei erit definitio. Erit autem oratio a nomine ſignificata definitio, ſi nomen ipſum orationem vnam ſignificet. Vnam aũt nõ cohærentia, qualis eſt ilias vel coniunctione. neq; vero dixit vel coniunctione, vt aliud q̃ cohęrentiam ſignificaret, ſed quaſi diceret cohęrenti ſeu continenti coniunctione. Oratio igitur inq̃ quæ a nomine ſignificatur, definitio erit, ſi ſit vna. vna inquam non coniunctione. Sed ſi quot modis dicitur vnum. i. quot modis ꝓprie vnum dicitur. hoc eſt ſi oratio fuerit vna ſecundum vnum intellectum ex iis, quibus proprie vnum intelligitur, definitio erit. Sed cum dixiſſet quod modis dicitur vnum, adiecit tot modis vnum dici, quot ens hoc eſt decem modis. Nam in tertio huius operis libro demonſtratum eſt vnum & ens hmõi eſſe vt alterũ alteꝝ cõſequatur. quamobrẽ ita demum orationem definitionem fore ait, ſi vna fuerit. i. ſi naturam vnam, vnãq; ſubſtantiã ſignificauerit. non etiam ſi copula vna fuerit. Quod vero ait (quare & hominis albi erit oratio) vt concluſio ſupra dictorũ eſt, quaſi dicat ex his quæ diximus apparet, etiam hominis albi fore definitionem, ſed alio modo erit ſubſtantiæ definitio, alio albi alio hominis albi, illorum enim ſubſtantię dico & qualis definitio erit vt ſimplicium, albi hominis aũt vt cõpoſiti.

Exiſtit autem dubitatio, ſi diffinitionem quiſpiam non eſſe dixerit eam rationem / quæ ex additione conficitur, cuiuſnam non ſimplicium / ſed coniunctorum diffinitio fuerit. Per additionem enim hæc declarentur neceſſe eſt. Dico autem hoc pacto / eſt naſus / & concauitas, atq; ſimitas: id quod ex vtriſq; dicitur, ex eo quia hoc huic ineſt: & non per accidens, aut concauitas, aut ſanitas affectus eſt naſi. Sed per ſeipſum vt patet, neq; vt albũ calliæ competit aut homini: propterea ꝙ callias eſt albus, cui accidit vt ſit homo, ſed vt mas animali, atq; æquale competit quanto, omniaq; omnino quæ per ſe ineſſe dicuntur. Hæc autem ea ſunt, in quibus, aut nomen, aut ratio eius cuius affectus eſt ineſt, & quæ fieri nõ poteſt vt declarẽtur ſeorſum, quemadmodum albũ quidẽ declarari ſine homine poteſt, fœmella vero ſine animali non poteſt. Quare aut horum nullius quiditas eſt diffinitioq;, aut eſt alio modo quemadmodum antea diximus.

(Neq; vero controuerſia vacat ſiquis definitionem eſſe dicat rationem ex appoſitione ) xi.
quia proxime dixerat, quare etiam hominis albi ratio erit ac definitio, cauſam ſuggerit cur compoſitorum etiam rationes ac definitiones haberi videantur. Nam ex appoſitione vocat, quæ ſubiecto & prædicato conſtant, vt hominem album. perinde ac ſi dicat, ſiquis hominis albi rationem definitionemq; eſſe negauerit, quærat aliquis ab ipſo, cum eorum quæ ex appoſitione dicuntur rationes abſq; dubio ſint, vt hominis albi illa animal pedeſtre bipes habens colorem viſus diſcretiuum, cuius nam hæc erit definitio? breuiter eorũ oĩm quæ ex appoſitione dicuntur rationes cuius erunt definitiones, ſi minus ipſorum ſunt? non ſimplicia autem, ſed coniuncta, ex additione vocauit. cur vero coniunctorum rationes habeantur, cauſam ſubiungit illã (per additionẽ nanq; ea declarentur neceſſe eſt ) id eſt neneſſe eſt vt cum loquimur de his quæ ſunt ex additione, ipſorum definitiones ex additione declaremus. Exempli gratia eſt naſus & eſt concauitas & ſimitas. eſt quod ex his duobus naſo ſcilicet & ſimitate dicitur. qđ quidem eſt ſimitatem in naſo ineſſe. ( Et non per accidens aut concauitas aut ſimitas affectus eſt naſi. neq; vt album calliæ competit aut homini ) per accidens videlicet propterea quod callias cui homini eſſe accidit, albus eſt. Quanquam non vt album accidit calliæ, accidit autem vt affectio, ſic ei homo accidit, ſed vt ſubſtantia & forma. Non igitur per accidens vel cauitas vel ſimitas naſi ſunt affectiones, ſed ita ei ſimitas per ſe adeſt, quemadmodum animali, vt maſculum exiſtat, & quãto vt æquale. breuiter quemadmodum omnia quæ per ſe adeſſe dicuntur. quæ qualia ſint exponit dicens. ( Hæc autem ſunt ea, in quibus aut nomen aut ratio eius cuius affectus eſt ineſt ) id eſt ea per ſe adeſſe dicimus ad quorum affectuum vel prædicatorum rationes nomina ipſis ſubiectorum vel rationes aſſumuntur. nec fieri poteſt, vt affectio abſq; ſubiecto explicetur ac definiatur. vt ſimitas eſt affectio naſi, quæ abſq; naſo definiri nequit, cuius naſi ſimitas affectio eſt. Nam ſimitas cauitas in naſo eſſe definitur. & in ſimitatis definitione naſi nomen continetur. In aliis vero fieri poteſt, vt non tantum ſubiecti nomen, ſed definitio etiam aſſumatur. vt in maſculo definiendo, ſiquis dicat mas eſt animal, quod aptum eſt in alio generare, nomen accipit animalis, quod mari ſubiectum eſt. Idem ſi dicat mas eſt ſubſtantia animata ſenſualis in alio generare apta, non nomen accipiat, ſed definitionem eius, quod mari ſubiicitur. Mas igitur & fœmina ſimitasq; accidentia per ſe ſunt, quoniam ſine ſibi ſubiectis definiri nequeunt (Neq; vt album ) inquit. quoniam hoc abſq; homine & omnino abſq; ſubiecto definitur. Si ergo quemadmodum diximus, eorum quæ per ſe ſunt definitiones habentur, ſimum autem & talia per ſe ſunt, ipſorum nimirum habebuntur definiones. At ipſe non hoc induxit, ſed quoniam ſupra dictum eſt, definitiones eorum eſſe, quæ per ſe ſunt, ea porro per ſe eſſe, quæ ipſa per ſe conſiſtere valent, cum ſimitas ipſa per ſe conſiſtere nequeat, fortiter audacterq; ſuggerit (quare aut horum nullius quiditas eſt & definitio) Nam qui fieri hoc poteſt, cum hęc per ſe non conſiſtant, definitiones autem eorum ſint, quæ conſiſtunt per ſe. aut eſt horum quoq; definitio inquit, ſed quemadmodum antea diximus, dictum eſt enim primũ ac ſimpliciter ſubſtãtiæ, deinde aliis etiam definitiones attribui.

Emergit etiam de ipſis alia dubitatio. Nam ſi idem ſit ſimus naſus, & concauus naſus, idem ipſum ſimum, & concauum erit. Sin vero non idem ex eo ſit, quia fieri non poteſt, vt ſimum abſq; ea re dicatur cuius per ſe eſt affectus, eſt enim ipſum ſimum in naſo concauitas, aut naſum ſimum di-

cere profecto non licet, aut dictum bis idem erit, naſus concauus naſus. Naſus enim ſimus naſus concauus erit. Quapropter abſurdum eſt quiditatem talium eſſe, quod ſi ſit, in infinitum erit profectio, naſi enim naſi ſimi, alia quiditas erit. Patet igitur ſolius diffinitionem ſubſtantiæ eſſe. Nam ſi cæterorum quoq; ſit prædicamentorum ex additione illam eſſe neceſſe eſt, vt qualis aut imparis, non enim ſine numero extruetur, nec etiam ſine animali fœmellæ. At ex additione eas extrui dico, in quibus ſit vt bis idem dicatur, perinde atq; in iſtis. ꝙ ſi hoc ſit verum, neq; coniunctorum vt numeri imparis erit, ſed latet rationes non exacte dici ac aſſignari. Qđ ſi hoꝝ quoq; ſunt diffinitiones, aut ſunt alio modo, aut vt dictum eſt, multipliciter diffinitio atq; quiditas eſt dicenda. Quare partim non vllius erit, iſtoꝝ præter ſubſtantias diffinitio, quiditatiſue, partim etiam erit. Patet igitur diffinitionẽ quæ quiditatis eſt ratio; quiditatẽue, aut ſubſtanti arum tm̃,
xii. aut ipſarum maxime, & primo, atq; ſimpliciter eſſe.

(Emergit etiam de ipſis alia dubitatio) in hæc inquit quæ per ſe adſunt alia occurrere poteſt dubitatio. Quærat enim aliquis, ſi ſimum & cauum naſo per ſe conueniunt, vtrum naſus ſimus idem ſit quod cauus naſus? quod ſi detur, eaq; diuidantur, profecto ſimum idem quod cauum eſſe uidebitur. quod nimirum falſum eſt, qñ cauũ latius pateat, q̃ ſimitas. quippe quod in ligno ære, terra & in pleriſq; aliis eſſe notatur. cũ interim ſimitas abſq; naſo non reperiatur. Sic igitur quæſtione propoſita inquit. (Sin minus idem ſit, propterea quod fieri non poteſt, vt &c.) Eſt autem ſenſus, ſiquis dicat, Ego omnino neq; ſimum naſum dico, neq; cauum naſum, quod cum nõ dicam, cõcludi non poteſt, naſum ſimũ idem eſſe quod cauum naſum, & tunc ne illud quidem ſimum idem eſſe quod cauum. Cauſam vero cur aliquis non ſimum naſum neque cauum naſum dicturus ſit, qui cum hoc dicere velit, ſimum tantum dicat, aut cauum ſine naſo, ſubiungit dicens (propterea quod fieri non põt, vt ſimum abſq; re dicatur) Nã cum ſimum aio, nihil aliud dico, q̃ naſum ſimum. quare ſi ſimum naſum dixero perinde erit, ac ſi dicam, ſimus naſus naſus. Siquidem cum ſimum dixi, naſum quoq; dixi. quare ſi ſimo naſum quoq; adiiciam, efficietur, vt bis dicatur naſus. cui ſimilis eſt ratio caui. quod ſi pars eſt nugationis p̃terq̃ quod nõ eſt vſitatum, profecto ſimum naſum dicere, aut cauum naſum non licet. At ſi hoc verum eſt, non concluditur, ſimum naſum idẽ eſſe, quod naſum cauum. Ac proinde neq; illud ſimum eſſe idem, quod cauum. Porro ſi fieri non poteſt, quemadmodum dictum eſt, vt ſimum abſq; naſo dicatur, ſed cum ſimum dicimus, rem ſimul dicimus, cuius ſimum eſt affectio, ſi hoc ergo fieri non poteſt, vel non licet inquit naſum dicere, ſed ſolum ſimum dicere oportet, aut certe, ſi dicatur ſimus naſus, bis naſus dicetur. Sed ipſe cum dixiſſet naſus naſus cauus, loco illius naſus naſus ſimus, cur pro ſimo cauum dixerit cauſam ſuggerit. quoniam naſus ſimus inquit naſus cauus erit. Nam cum ſimum ſub cauum cadat, qui naſus naſus ſimus ait, is naſus naſus cauus dicit. quare abſurdum eſt, in quibus fiunt huiuſmodi nugationes, in iis quiditatem eſſe putare. In quibus ſiquis quiditati ac definitioni locum eſſe contenderit, nimirum abſq; fine procedetur. at in infinitum procedi non poteſt, non igitur quiditas definitioq; horum habetur. Effici autem ad hunc modum, vt in infinitum abeatur. aperte hinc intelligi poteſt. Nam cum ſimus naſus idem ſignificet, quod naſus naſus ſimus, neceſſe eſt, vt ſiquis ſimũ naſum definit, dicat, naſus

ſimus eſt naſus naſus ſimitas in naſo. quare qui definit naſum naſum cauitatem in naſo, neceſſe eſt vt dicat naſus naſus naſus, cauitas cauitas, in naſo naſo. Et hoc in infinitum. Siquis vero neget id naſus naſus cauitas in naſo definiri oportere, is cauſam reddat ſi poteſt, cur hoc definire prohibemur, ſi naſum ſimum permittimur. Manifeſtum igitur eſt ſolius ſubſtantiæ haberi definitionem. Nam ſiquis aliorum eſſe dicat, neceſſe eſt, vt ex additione ſint, ex addirione autem appello ea in quibus idem bis dici contingit Siquis ergo cæterorum prædicamentorum hoc eſt quanti, albi, imparis, fœminæ ac ſimilium definitiones eſſe dixerit, neceſſe eſt, vt ſubiectum bis accipiatur, vt de ſimo dictum eſt. Nam ſi fœminam definire volueris, neceſſum eſt, vt animal bis accipiatur. Si enim qui fœminam dicit, animal dicit, profecto qui fœminam definit is hoc dicat neceſſe eſt, fœmina eſt animal animal, in quo generare aliud aptum eſt. Similiter cum impar quis dicit, numerum dicit, quare ſi definiat impar, neceſſario dicet impar eſt numerus numerus non valens in duo æqualia diuidi. Itaq; ſi imparis aut fœminæ non habetur definitio, ne coniunctorum quidem habebitur, vt numeri imparis vel fœminæ animalis. Sed quoniam poterat ei in hunc modum occurri quomodo negas Ariſtoteles affectiones abſq; rebus dici, ac idcirco qui has definiunt cogi vt bis ipſarum ſubiectum dicant, cum liceat impar abſq; ſubiecto definire. dicam enim impar eſt, quod in duo æqualia diuidi nequit numero nequaquam aſſumpto. quod ipſum apertius in albo patebit. Dicimus enim album eſt color viſus diſcretiuus, nulla ſubiecti mentione facta. Huic igitur obiectioni occurrens. ait (ſed latet rationes non exacte dici ac aſſignari) .i. non animaduertunt iſti definitiones hoꝝ a ſe abſq; ſubiecto fieri. propterea quod non exacte ipſorum reddunt definitiones. Nā ſiquis accuratius conſiderauerit, fieri non poſſe reperiet, vt horum quodpiam ſine ſubiecto definiatur & ait mihi quidem prorſus non placet horum eſſe definitiones, ſiquis tamen eſſe contenderit vel alio modo ſunt, vel quemadmodū ſępe diximus dicendū eſt hoꝝ definitiones & quiditates eſſe. ad hunc .ſ. modū proprie hoꝝ nullius eē definitionē neq; quiditatē aut naturā q̄ p̄ ſe cōſiſtere valeat ipoꝝ cuipiā ſuppetere. Sed eſſe aliquo modo. hæc effatus concludit dicens (Patet igiť definitionem quæ quiditatis eſt ratio) rationem appellans, vt ſæpe dictum eſt, explicationem ac dinumerationem eorum, quæ ad definitorum conſtitutionē aſſumuntur. quiditatem vero naturam cōprehenſim & ſimul p̄ ſe exiſtentem intellectā ac in indiuiduis diſperſam. quæ natura definitione declaratur (patet igitur definitionē, quæ quiditatis eſt ratio, ipſamq; quiditatem, aut ſubſtātiarum tantum aut ipſaꝝ maxime & primo ac ſimpliciter eſſe.

Vtrum autem quiditas & vnumquodq; ſint idem, an non eadem, ſed diuerſa deinceps conſiderandum eſſe videtur, ad ſubſtantiæ nanq; conſiderationem hoc vehementer conducit. Vnumquodq; enim non aliud a ſubſtantia ſua eſſe videtur, & quiditas vniuſcuiuſq; ſubſtantia dicitur eſſe. In his igitur quæ per accidens dicuntur diuerſa eſſe non eadem videbuntur, vt homo albus, & hominis albi eſſe. nam ſi eadem ſint hominis eſſe, & albi hominis eſſe idem erit profecto. Idem enim eſt homo, & albus vt inquiunt homo. Quare idem erit & hominis albi, atq; hominis eſſe. An non eſt neceſſe ea quæ ſunt per accidens eadem eſſe? Non enim extrema modo eodem eadem fiunt, ſed illud accidere fortaſſe videbitur, extrema inquam eadem per accidens fieri: vt eſt albi & muſici, at non videtur.

In iis autem quæ per ſe dicuntur, neceſſe eſt ne non diuerſa, ſed eadẽ eſſe,
veluti ſi ſint aliquæ ſubſtantiæ, quibus aliæ non ſunt ſubſtantiæ, neque
naturæ priores, quales inquiunt quidam ipſas ideas eſſe, nam ſi ipſum bo
num, ac boni eſſe, & animal, ac animalis eſſe, & ens, atq; entis eſſe, non
idem ſit, ſed diuerſum, erunt profecto aliæ ſubſtantiæ naturæq; atq; ideæ
præter eas quas ponunt, & priores etiam ſubſtantiæ ſane, ſi quiditas ra-
tionem ſubſtantiæ ſubit atq; ſi abſolute quidem ſunt, harum quidem ſciẽ-
tia non erit. Ille vero non rationem entis ſubibunt, abſolutas autem eſſe
dico, ſi neq; ipſi bono inſit eſſe boni, neq; huic competat eſſe bonum. Scien
tia enim vniuſcuiuſq; cognitio quiditatis vniuſcuiuſq; eſt, atq; in bono cæ
teriſue, res ita ſeſe habere videtur. Quare ſi eſſe boni bonum non eſt, neq; eẽ
entis ens erit, neq; vnius vnum, atq; omnes ſimiliter qualitates ſunt. aut nul
la. Quare ſi eſſe entis eſt non ens, neq; cæterorum eſt vllum. Præterea cui
ipſum eſſe boni non eſt id, eſt non bonum. Vnum ſit ergo neceſſe eſt bonũ
& eſſe boni, & honeſtum & eſſe eius, & quæcunq; omnino nõ per aliud, ſed ꝑ
ſeipſa primaq; dicuntur. Hoc enim ſatisfacit ſane, etiam ſi formæ non ſint,
magis autem forſitan & ſi ſint.

xiiii. (Vtrum autem quiditas & vnũquodq; ſint idem, an non, ſed diuerſa deinceps. conſide-
randum eſt) cum quiditas quidnam ſit docuiſſet, & quid eius ratio, & quęſiuiſſet, num
fieri poſſit, vt accidentium quiditates ac definitiones habeantur, tum proprie quiditatem
ac definitiones ſubſtantiaꝝ eſſe oſtendiſſet, alioꝝ certo quodam modo, nunc illud inq-
rit, vtrũ res quęq; idẽ ſit, qđ ipſius quiditas, an diuerſum. hoc. n. ad ſubſtantiæ formæq;
contemplationem plurimum cõfert. hæc effatus vnumquodq; idem eſſe ait, quod ipſius
quiditatem, qm̃ vnaquæq; res nihil eſt aliud q̃ ipſius ſubſtantia, quiditas autẽ ſubſtantia
eſt, ergo res quæq; nihil eſt aliud, q̃ ſua quiditas, ſed hoc idem. In iis ergo, quæ per ſe di
cuntur, idem eſt vnumquodq;, quod ipſius quiditas, vt homo & hominis eſſe. (In iis ve
ro inquit, quę per accidens dicuntur, diuerſa eſſe nõ eadem videbuntur. vt homo albus
aliud eſt, q̃ eſſe hominis albi) nam ſi albus homo & eſſe hominis albi ſunt idem, nimi-
rum & eſſe hominis ſeparatim idem erit, quod eſſe hominis albi quod eſt abſurdũ. Cũ
hominis eſſe ſubſtantia ſit, atq; quiditas, albi autem hominis eſſe accidens. nam eſſe ho
minis accidit eſſe hominis albi. Sed qm̃ quidam hominis eſſe & hominis albi eſſe idẽ
eſſe dicebant, ipſorum rationem qua id affirmabant apponit. ipſamq; refellit. Ait. n.
qui hominis eſſe, & hominis albi eſſe idem eſſe volunt, ii hoc confirmantes aiunt. Ho-
mo & homo albus idem ſunt, vt Socrates idem eſt quod ſocrates albus, quod ſi homo,
& homo albus idem ſunt, vtiq; & hominis eſſe, & hominis albi eſſe fuerit idem. Eſt
autem Sylogiſmus, quo id colligunt, in tertia figura, ad hunc modum. Homo, & homo
albus idem ſunt, homo autem & hominis eſſe idem, albus igitur homo, & eſſe homi
nis albi idẽ ſunt. quã iſtoꝝ rationẽ ſoluit dicẽs (An nõ eſt neceſſe ea, q̃ ſunt ꝑ accidens
eadẽ eſſe? nõ. n. extrema modo eodẽ eadẽ ſunt) ſed nõ expleta eſt hęc orõ. Subaudiẽdũ
eſt. n. illud (atq; ea q̃ ſunt ꝑ ſe) vt ſit plena oratio. Neq;. n. eſt neceſſe, vt q̃cunq; ꝑ accidẽs
ſunt ſint eadẽ atq; ea, q̃ ſunt ꝑ ſe, eſt ãt ſenſus. hõ ꝑ ſe idẽ eſt, qđ hominis eſſe ꝑ accidens
aũt idẽ qđ hominis albi eſſe. At ens ꝑ accidens, nõ eſt idẽ qđ ens ꝑ ſe. Neq;. n. omnibus
modis extrema. i. termini q ꝓdicant̃, idẽ fiũt, ſed cũ ꝑ ſe ambo extremi termini de ſubiect-

prædicantur, tunc idem efficiuntur. non item cum alterum per ſe, alterum dicitur per accidens. Alioquin efficeretur, vt color eſſet homo. Ad hunc modum. Socrates eſt albus. Socrates eſt homo, album igitur homo eſt. quod fieri non poteſt. At eſſe hominis & eſſe hominis albi nõ ſunt idem propter cauſas commemoratas. (Sed illud inquit accidere fortaſſe videbitur extrema in quam eadem per accidens fieri vt eſſe albi & eſſe muſici) quoniam per accidens vtrunq; homini adeſt (At non hoc videtur) At ſi eſſe albi & eſſe muſici non videntur eſſe idem, alia eſt enim albi, alia muſici natura, profecto multominus eſſe hominis & eſſe hominis albi idem fuerit. ſed poſtq̃ dixit in iis quæ per accidens dicuntur vnum quodq; diuerſum videri a quiditate, cum in eis propriæ quiditas non habeatur, et hoc oſtendiſſet, demonſtrando hominẽ diuerſum eſſe ab eſſe hominis albi, in hunc modum interrogat (In iis aũt quæ per ſe dicuntur neceſſe eſt ne non diuerſa ſed eadem eſſe?) ſic percontatus, idem eſſe rem quanq; quod eius quiditatem demõſtraturus loquamur inquit in ideis, in quibus ſi idem eſſe reperiet ipſihomo, & ipſihominis eſſe ac perinde ipſibonum idem quod ipſiboni eſſe, in his quoq; noſtratibus homo idem erit, quod hominis eſſe & bonum, quod boni eſſe. ac viciſſim hæc diuerſa, ſi illa diuerſa fuerint. Ad ſummã vtcunq; formę illę ſeſe habere repertę fuerint, ſic noſtratia quoq; ſeſe habebunt. Siquæ igitur ſunt inquit ſubſtantiæ ipſæ per ſe ſeparatæ, vt platoni viſum eſt, quibus non ſint aliæ ſubſtantiæ neq; naturæ priores. Negabant enim auctores idearum his naturas alias eſſe priores, ſi ſunt ergo ſubſtantiæ per ſe, quales quidam ideas eſſe tradunt, vtrum bonum ipſum .i. ipſibonum & eſſe boni hoc eſt eſſe ipſiboni diuerſa ſunt, an ſecus? & ait ſi diuerſum eſt ipſianimal, & ipſianimalis eſſe, rurſusq; ipſibonum & ipſiboni eſſe, atq; ipſiens & ipſientis eſſe, alię profecto ſubſtantiæ atq; naturę ideæq; fuerint ab iis, quæ traduntur diuerſę eiſq; priores. quæ quidẽ ſint magis ſubſtantiæ. N.i. ſi quiditas potiſſimum eſt ſubſtantia, quiditas autem eſt hominis eſſe, profecto hominis eſſe, magis eſt ſubſtantia, quod ſi verum eſt, nimirũ eſſe ipſihominis, magis erit ſubſtantia q̃ ipſihomo. quod quidem eſſe ipſihominis ſubſtantia eſt ipſihominis, & quiditas ipſius. Hoc autem non placet idearum aſſertoribus, vt aliquæ ſubſtãtiæ, ſubſtãtiis hoc eſt ideis priores habeantur. Et ſi diſiunctę inq̃t inter ſe ſunt (harum) .i. ipſihominis & ipſiequi & cæterarũ idearũ ſcientia non erit (illæ vero) i. eſſe ipſihominis, & eſſe ipſiequi, & ſimpliciter idearum quiditates nõ erunt entia. Sed ante q̃ hoc demonſtret, exponens quid ſit eſſe diſiunctas ſiue abſolutas ſic ait (abſolutas autem eſſe dico ſi neq; bono ipſi inſit eſſe boni, neq; huic competat eſſe bonum) quo in loco (bono ipſi) dicit pro ipſibono, & (eſſe bonũ) pro eſſe ipſiboni. hoc ẽ pro quiditate ipſiboni (Abſolutas ergo inq̃t dico ſi neq; ipſi bono inſit eſſe boni) .i. niſi ipſibono hoc ſuppetit, vt ſit idem quod ipſiboni eſſe, ſed ſit ab eo ſeiunctum & alterius naturæ, ſiquis ergo dicat ipſibonum diuerſum eſſe ab ipſiboni eſſe. efficitur vt ipſibonum non ſit idẽ quod illud .i. ipſiboni eſſe, hoc autem eſt quiditas ipſiboni, ſed potius ab eo diſiunctum alteriusq; naturæ. Si hæc porro disiuncta ſeparataq; inter ſe eſſe dicantur, fit vt eſſe ipſi boni, quod quiditas eſt, non ſit in ipſibono quod fieri non poteſt. Sic ergo interiecta expoſitione illius verbi abſolutas, docet cur ſi hæc abſoluta ſiue abiuncta ſint, non ſit idearum ſcientia futura, dicens (Scientia enim vnius cuiuſq; eſt cum quiditatem & ſubſtantiam eius cognoſcimus. At ſi quiditas & ſubſtantia ipſiboni diuerſa eſt ab ipſo, profecto dicere cognitionem quiditatis ipſiboni eſſe cognitionem ipſius ipſiboni ſimile eſt, vt ſi dicas cognoſcere quid ſit equus eſſe cognoſcere, quid ſit homo. Siquidem vt natura hominis diuerſa eſt ab equi natura, ſic ipſibonum & quiditas eius diuerſa eſſe ponũtur. At ſi ratione vacat & omnino fieri nequit, vt equi cognitio, cognitio hominis eſſe dicatur, ne illud quidem fieri poteſt, vt cognoſcere quiditatem ipſiboni, ſit ipſibonũ co-

gnoſcere. Cui ſimilis eſt cęterarum idearum ratio, idearum igitur non habetur ſciētia. ſi hoc autem fieri nequit cum ipſarum habeatur ſcientia, nimirum & poſitio ex qua hoc efficitur eſt impoſſibilis. Illa.ſ. quæ ipſibonum eiuſq; quiditatem diuerſa eſſe dicit. qđ quidem rebus noſtratibus neceſſario perinde congruit. Nam ſi hominis habemus ſciētiam, homo ab hominis eſſe non eſt diuerſus, ſed idem quod ipſum. alioquin fieret, vt eius non eſſet ſcientia. quod eſt impoſſibile, ac proinde ne bouis quidem, & equi, ac cæterorum. Sic igitur ſtrictim demonſtrato ex hac poſitione, de qua loquimur effici, ne ſcientia idearum habeatur, docet neq; idearū quiditates entia futura eſſe, ſi ab ipſis ideis fuerint diuerſæ, dicens. (Quare ſi eſſeboni bonum non eſt, neq; eſſe entis ens erit) eſt autem ſenſus. quemadmodum ex hac poſitione ſequitur, eſſe ipſiboni & quiditatē ipſiboni non eſſe bonum, ſic efficitur vt eſſe ipſientis, quod eſt ipſientis quiditas non ſit ens. Similiter vt eſſe ipſiunius, non ſit vnum. quod autem hoc ſequatur in hunc modum planum fiet. Si enim quod a bono diuerſum eſt, non eſt bonum, profecto & qđ ab ente diuerſum fuerit, erit non ens, & quod ab vno non vnum. eſt autem ipſiboni eē diuerſum ab ipſibono, & ipſientis ab ipſiente, ac ipſiunius ab ipſiuno, patet igitur eē ipſiboni eſſe non bonum, & eſſe ipſientis non ens, & ipſiunius non vnum. ſed nequis in hunc modum occurrat quiditatem ipſientis cum ſit ab ipſo diuerſa, merito concludi nō eſſe ens, nam quod ab ente diuerſum eſt, id haud dubie non ens eſt, at quiditas ipſihominis, & ipſiequi & cęterorum nihil eſt, quod non entia eſſe dicantur. Nequis igitur hoc opponerit, illud induxit (aut omnes ſimiliter quiditates ſunt aut nulla). i. vel omnes idearum quiditates eſſe affirmare oportet vel omnino nullam, cur enim aliquas eſſe dicere permittamur, alias vetemur? Itaq; ſi ipſientis quiditas non eſt, ne cæterarum quidē idearum quiditates fuerint. Vt enim ipſientis quiditas ſeſe ad ipſiens habet, ſic quiditates aliarum idearum ad ipſas. Illud autem (Præterea cui ipſum eſſe boni non eſt, id non eſt bonum) pertinet ad oſtendendum quiditatem ipſiboni non eſſe bonam. eſt autem ſenſus. Cui rei non adeſt eſſe boni, ea res non eſt bona. Quiditas autem ipſiboni diuerſa eſt ab ipſo, quod vero a bono diuerſum eſt, id non eſt bonum, quiditas ergo boni non eſt bona. Demonſtrato igitur in ideis hoc eſſe ipſarum quanq; quod quiditatem ipſius, concludit vniuerſaliter in omnibus rebus dicens. (Vnum ſit ergo neceſſe eſt bonum & eſſe boni honeſtum & eſſe eius, & quæcunq; omnino non per aliud ſed per ſe ipſa primaq; dicuntur) Nam licet formæ inquit non eſſent, vt non eſſe ſępe demonſtratum eſt, vt idem ſit ipſihomo, quod eſſe ipſius, tamen prædicta demonſtratio ſatis eſt ad faciendam fidem idem eſſe noſtratiū rem quanq;, quod eius quiditatē.

Inſuper patet & ſubiectum ipſum ſubſtantiam non eſſe, ſi ſint ipſæ ideæ tales, quales inquiunt quidam eſſe. Has enim ſubſtantias quidem eſſe, de ſubiecto autem non dici neceſſe eſt, alioquin erunt communicatæ. Ex his igitur rationibus perſpicuum iam euaſit, ipſum vnumquodq; quiditatemq; eius vnum & idem non per accidens eſſe. Et vnū quodq; etiam ſcire, hoc eſſe quiditatem inquam cuiuſq; ſcire. Quare per rationes atq; inductionem vnum quid ſint ambo neceſſe eſt. Id autem quod per accidens dicitur, vt muſicum aut album. Et quiditatem idem eſſe dicere vere non licet, propterea quod duplex ſignificat, id inquam cui accidit, & ipſum qđ accidit. Quare partim idē, partim nō idem eſt, eſſe enim hominis, ac hominis albi nō idem eſt, eſt tñ idem affectu.

xiiii. (Inſuper patet & ſubiectum ipſum ſubſtantiam non eſſe, ſi ſint ipſæ ideæ tales, quales

inquiunt quidam eſſe)quoniam qui ideas induxerunt, ipſas per ſe conſiſtere dicebant,
vt ſępe docuimus , & proprie entia atq; ſubſtantias a noſtratibus diuerſas. Si quidem
hominem vniuerſalem , quem intellectus noſter abſtrahit a ſingulis , & cui beneficio
mentis eſſe contingit ,ſimilitudinem eſſę aiebant hominum particularium idemq; qđ
ſingulos homines,& cognitione tantum eſſe obtinere , at ipſum hominem ideam, quæ
quidem per ſe eſt,& in ſubſtantia, non eſſe idem quod ſingulos homines ,quoniã igiť
hæc illi tradebant , idcirco ait,ſi ſint ideæ,non erit ſubiectum ſubſtantia .i. particulares
& indiuiduæ ſubſtantiæ non erunt illis ſubiectæ . Subſtantia enim non ſubiicitur ſub-
ſtantiæ diuerſæ ab ipſa & alienæ . Quoniam igitur ideæ ,vt iſtis placet ,per ſe ſunt , q̃
vero per ſe ſunt,neceſſario ſunt ſubſtantiæ , ideæ neceſſario ſunt ſubſtantiæ,& diuerſę
per iſtos a noſtratibus . At ſi ſubſtantiæ ſunt a noſtratibus diuerſæ, profecto non
habebunt has pro ſubiectis,neq; de ipſis ſubiectis dicentur . Nam ſi de ipſis ſubiectis
dicerentur,eſſent vtiq; per participationem. at quæ ſunt per participationem,hæc in ſui
participibus habentur . vt animal eſt in ſocrate & in me. iſti tamen ipſi hominem in no-
bis eſſe negant.quo efficitur , vt non ſint per participationem.porro niſi per participa-
tionem ſint,non dicentur de noſtratibus ſubiectis.nec noſtratia omnino illis ſubiicien-
tur. At quis erit vſus idearum , ſi a noſtratibus diuerſæ ſunt: neq; de ipſis prædicantur ſ
neq; his vt ſint cauſæ exiſtunt: quod ſæpe demonſtratum eſt.hæc effatus ait(Ex his itaq;
rationibus perſpicuum iam euaſit,ipſum vnumquodq; quiditatemq; eius vnum & idẽ
non per accidens eſſe).i.vnumquodq; idem eſſe quod quiditatem ipſius non ex accidẽ-
ti ſed per ſe,& vnum quodq; ſcire hoc eſſe quod ſcire quiditatem eius . Itaq; ex ratiõe
& expoſitione .i.inductione neceſſario efficitur , vt vnumquodq; idem ſit , quod ipſius
quiditas.Sed poſtq̃ eorum quæ per ſe dicuntur quodq; idem eſſe docuit quod eius qui-
ditatem de iis,quæ per accidens dicuntur hoc verum eſſe negat . Propterea quod talia
duo ſignificant. Nam muſicum ſtatim affectionem ipſam,muſicam dico , quæ in ſocra-
tis anima ineſt . tum ſocratem ipſum ſignificat , quamobrem haud verum eſt dictu mu
ſicum idem eſſe quod eſſe muſici. Tunc enim ſequeretur,muſicum hoc eſt affectionem
idem eſſe quod hominem , cui accidit. Si ergo eſſe muſici ſignificat vniuerſale muſicũ
hoc eſt vniuerſalem muſicam,muſicum autem ſignificat hominem , cui accidit muſica,
quo modo muſicum & muſici eſſe.i. ſubſtantia & accidens idem eſſe poſſunt: quamob
rem quodam inquit modo animal album,& animalis albi eſſe idem erunt , alio modo
non idem.per ſe enim non idem eſt hominis eſſe,qđ hominis eſſe albi, quatenus vero
patitur ab albo.i.dealbatur,eſt idem.

Abſurdum autem eſſe videbitur , & ſi quiſpiam vnicuiq; quiditati nomen
poſuerit . Erit enim & præter illam alia quiditas ſane , vt præter quidita-
tem equi alia quiditas equi . Atq; quid prohibet , & nunc eſſe aliquas cõ
tinuo quiditates idem quod ea quorum ſunt quiditates, ſi quiditas eſt ſub-
ſtantia . At vero non ſolum ſunt vnum , ſed etiam ratio ipſorum eadẽ eſt ,
vt ex his etiam quæ dicta ſunt patet. Non enim eſſe vnius,ac vnum p̱ ac-
cidens ,vnum eſt . Præterea ſi aliud erit, in infinitum erit profectio . Nam
alterum quidem veluti ipſum eſſe vnius quiditas eius erit , alterum autem
ipſum vnũ. Quare & in illis ratio eadẽ erit. Patet igiť in hiſce q̃ prima & per
ſe dicũtur, ipſum cuiuſq; eſſe ac vnũquodq; vnum & idem eſſe.

(Abſurdum aũt videbitur & ſi quiſpiam vnicuiq; quiditati nomen poſuerit)hoc quoq; XV.
pertinet ad demonſtrãdum per reductionem ad impoſſibile idem eſſe vnũquodq; qđ

ipſius quiditatem,quę demonſtratio rurſus in ideis procedit,ait enim ſi ipſiequus & quiditas eius non ſunt idem, ſed diuerſa ,imponatur nomen huic quiditati & vocetur veſtimentum .cum omne nomen ſignificet aliquam quiditatem, veſtimenti quoq; quiditas erit ab ipſo diuerſa ,quæ veſtimenti quiditas rurſus appelletur planta , & erit quiditas plantæ ab ipſa diuerſa. quæ & ipſa ſi nomen nacta fuerit , aliam habebit diuerſam a ſe quiditatem,& hoc in infinitum.Siquis ergo cuiq; nomen impoſuerit, cum omnis vocabuli ſubſtantiam ſignificantis quiditas habeatur præter nomen illud erit alia quiditas (vt præter quiditatem equi,erit alia quiditas equi).i. quiditatis equi erit alia quiditas.at quiditas equi equi natura eſt . quare ſi quiditatis equi ſit alia quiditas , erunt equi duæ naturæ duæq; ſubſtantiæ . neq; duæ tantum , ſed infinitæ. Sed quia dicere quiſq̃ poterat.Non eſt neceſſe,vt in infinitum procedatur,peruenietur enim ad aliquam quiditatē cuius non erit quiditas ipſi diuerſa , ſed idem.& ſic non erit neceſſe , vt alia quiditas habeatur. Nam ſi ex eo quod res quæq; diuerſa eſt a ſua quiditate fit,vt illius quiditatis ſit altera quiditas , ſi fuerit peruentum ad aliquam , quæ ſit eadem atq; ſua quiditas , non erit iterum illius quiditas alia . quod ſi ita eſt,proceſſus non erit in infinitum . Quoniā igitur hæc aliquis dicere poterat,ſubiecit(Et nunc quid prohibet eſſe aliquas continuo quiditates).i.quid obſtat , quominus ſtatim vna quæq; res idem ſit quod ſua quiditas? ſi hoc poſt multa reperiendum eſt? At vero non ſolum inquit vna quæq; res & ſua quiditas idem ſunt ,ſed etiam ratio ipſarum eadem eſt & vna. Neq; enim alia eſt hominis ratio , alia quiditatis eius,ſed eadem ſimiliter vnius eadem eſt , atq; vnius quiditatis ratio. Nam ſi vnum & vnius quiditas eſſent iedm per accidens , non eadem ratio ipſorum eſſet. Sed quoniam,vt ex cunctis ſupradictis patet,per ſe vnum ſunt,merito ratio ipſorum vna eſt. Incommodum autem quod ſupra innuerat,nunc reſumit & apertius exponit dicens(Præterea ſi aliud erit,in infinitum erit profectio).i.ſi vnius quiditati nomen fuerit impoſitum,alia erit quiditas nominis impoſiti . quod ſi fiat , in infinitum procedatur,neceſſe eſt.quoniam eſſe vnius eſt quiditas vnius,vnum autem eſt , cuius quiditas eſt vnius eſſe . itaq; vnius quiditatis erit rurſus alia quiditas . & iterū horum erit eadem ratio.his commemoratis totum ſermonem concludit dicens.(Patet igitur in hiſce quæ prima & per ſe dicuntur,ipſum cuiuſq; eſſe, ac vnumquodque vnum & idē eſſe)

Sophiſticæ vero redargutiones aduerſus iſtā poſitionem eadē vt patet ſolutione ſoluuntur,ſi idem eſt inq̄ Socrates & ſocratis eſſe,nihil enim differunt ea ex quibus quiſpiam interrogauerit,& ea ex quibus ſoluens rem attigerit ipſam . quo pacto igitur quiditas & vnumquodq; eſt idē ,& quo pacto non eſt idem ſatis iam vt patet diximus .

xvi. (Sophiſticæ vero redargutiones aduerſus iſtā poſitionem)poſtq̄ oſtendit in iis,quæ ꝑ ſe dicuntur,idem eſſe vnumquodq; quod quiditas ipſius , in iis vero,quæ per accidēs, partim ſic,partim vero ſecus,& hoc quale ſit explicauit,ſophiſticas captiones eadē ſolui ſolutione ait . Sic enim ſophiſtæ quærunt . vtrum Socrates idem eſt quod ſocratis eſſe? an diuerſus ab ipſo? Si diuerſus,cum ſocratis eſſe ſit ſocratis quiditas eiuſq; natura , Socrates a ſe ipſo diuerſus erit. Sin autem idem eſt,Socrates vero eſt etiam albus, nimirū ſocratis eſſe idem erit quod ſocratis albi eſſe . Et ſubſtantia idem quod accidens . quod quidem non eſt probabile . Captiones igitur ſophiſticas contra hanc poſitionem & problema haud dubie eadem ſolutione refelli ait,ea.ſ.quæ ait proprie ac per ſe non eſſe eadem , ſed per accidens eadem eſſe . Ex iis enim de quibus interrogant ,interrogant aūt de accidentibus ,occaſionem præbent ſolutionibus . quibus omnibus expoſitis rurſus concludit , iam explicatū eſſe dictans,quomodo quiditas idem ſit,quomodo non idem.

Eorum autem quæ fiunt, alia natura, alia arte, alia caſu fiunt. Atq; vniuerſa quæ fiunt, ab aliquo ſane, & ex aliquo, atq; aliquid fiunt. Aliquid aũt dico in vno quoq; prędicamento, nam aut hoc, aut quantum, aut quale, aut vbi. Naturales autem generationes eæ ſunt, quæ a natura proficiſcuntur. id vero ex quo fiunt materies eſt, & id a quo fiunt aliquid eſt eorum, quæ natura conſtant. Ipſum autem aliquid homo, aut planta, aut aliquid quippiam talium eſt, quæ quidem maxime ſubſtantias dicimus eſſe. Vniuerſa ꝑterea, q̃ aut arte, aut natura fiũt, materiã habẽt, eſſe.n.& nõ eſſe qđq; ipſoꝝ poteſt, quod quidem a materia proficiſcitur quę in ſingulis ineſt. Vniuerſaliter autem & id ex quo, & id quo natura eſt. Id enim quod fit naturã habet, vt planta, animal, & ſimilia. Et id etiam a quo ipſa inquam natura q̃ per formam dicitur, quæ quidem eiuſdem eſt ſpeciei, atq; hæc eſt in alio. Homo enim hominem generat. Hoc igitur modo fiunt ea, quæ per naturã fiunt ac oriuntur.

(Eorum autem quæ fiunt alia natura, alia artẽ, alia caſu fiunt) propoſitum eſt hoc in xvii.
loco docere formam non generari. Forma enim & quiditas globi, quæ de particularibus globis prædicatur, non gignitur. Sed neq; forma huius globi per generationem ad eſſe procedit. Sed dum æs certo quodam modo ab artifice mouetur, in ipſo citra tẽpus forma ingeneratur. Similis eſt formæ domus ratio. Nam cum vltima tegula impoſita eſt, tunc dicimus domum eſſe. Siquid enim eorum, quæ ad domum conſtruendam faciunt, qualecunq; illud ſit deſideretur, nondum eſt domus. Tegula autem poſtrema abſq; tempore & in inſtanti ponitur in domo. Itaq; ne formæ quidem particulares generantur. propterea quod licet cum materia diſtendantur; partium tamen expertes ſunt. quod autem partibus vacat, id quo modo poteſt generari? cum ſit omne quod generatur partium compos. Diuiditur enim in partem prius generatam, & in partem poſterius generandam. Nam quod de domo diximus, quæ vltima tegula impoſita fit, idem licet in globo ęneo notare. hunc enim vltimus ictus qui æri ab artifice incutitur in formam redigit. Ipſe vero puncto temporis efficitur. quippe cum globus abſq; tempore æs ipſum attingat, cum .ſ. ipſum informat. Itaq; neq; forma globoſa ſeu forma vniuerſalis globi hoc eſt globus ipſe vniuerſalis cum nullus ſit genitus eſt, neq; formã huius globi per generationem & tempus in ipſo gignitur vel omnino generatur. Sed cum ſit, in ipſo ponitur ab artifice. Nã cũ globi forma ſit in artificis anima, in ære ab artifice ipſo imponiť. Neceſſario autẽ formas non generari demonſtrat, vt hinc planũ fiat, vtrũ formæ naturales ipſæ per ſe abq; materia cõſiſtere valeãt, vt platoni viſum eſt, an non? Sed ante demonſtrandum formam nõ generari, per diuiſionẽ oſtendit, qdquid generatur ex ſubiecto aliquo generari. vt hinc colligat, formam ſi gignatur, ex ſubiecto eſſe generandam. & ſic proceſſum in infinitum fore. Ex diuiſione igitur vt dixi, demõſtrat, quidquid gignitur ex aliquo generari. Sic ergo ait (Eorum quæ fiunt alia natura fiunt) vt animalia ſtirpes & ſimilia (alia arte) vt domus, vt ſtatua, ac omnino artificioſa (alia caſu) vt valetudo. Siquis forte cum ſitibundus aquam bibiſſet non vt conualeſceret, ſed vt ſitim expleret, valetudinẽ recepit. Omnia igitur quæ natura, quæ arte, quæq; caſu efficiuntur ab aliquo efficiẽte, & ex aliqua materia, & aliqua forma fiunt. Nam aut ſubſtantia inquit fiunt, aut quantum, aut quale, aut aliud prædicamentum. Fiunt autem aliquid horum quaſi forma. his commemoratis ait (Naturales autem generatiões ſunt,

quarum generatio ex natura eſt )quo in loco dubitare ſuccurrit. cum ipſe in phyſica do
cuerit generationis non eſſe generationē, neq; mutationis mutationem, quomodo nūc
ait generationes naturales eſſe , quarum generatio ſit ex natura . vt fateri videatur ge-
nerationis haberi generationem . An illud quarum generatio non retulit ad generatio
nes,ſed ad ipſarum fines! exempli gratia ad animalia & ſtirpes . quod ſi verum eſt non
quarum eſt interpraetandum ſed quorum.eritq; ſenſus generationes naturales ſunt ſtir
pium & animalium,quorum ſtirpium & animalium generatio non ab arte ſed a natu-
ra proficiſcitur.an illud( quarum generatio ex natura eſt )ſic debet explicari . i. quarum
generationum ſubſiſtentia & eſſe non ab arte neq; caſu,ſed a natura ſuppeditatur.Potē-
tia.n.atq; natura in ſemen cōiecta cauſa efficiens eſt generationis.atq; hæ quidem ſunt
naturales generationes.Id aūt ex quo p generationē res oriens generatur, materia eſt .
exempli gratia.Hominum materia proxima ſunt menſes muliebres,id igitur ex quo fit
quod naſcitur per generationem,eſt materia.Id autem a quo.i.efficiens( aliquid eſt eo-
rum,quæ natura conſtant )vt hō vel equus. Hi enim ſunt efficientes cauſæ . propterea
φ ſemen ex ipſis deciditur.illud autē( aliquid eorum,quæ natura conſtant )adiectum ē,
quoniam in phyſica formam naturam eſſe dixerat,atq; item materiam naturam eſſe,qđ
vero ex vtraq; concretum eſt non eſſe naturam ,ſed natura conſiſtere . ita quod ſocratē
genuit non eſt natura,ſed eorum eſt,quæ natura conſiſtunt . Materia igitur eſt, ex quo
quod naſcitur,generatur.id vero a quo, de numero eorum eſt,quæ natura conſtant.qđ
autem generatur homo eſt vel equus aut ſimile quidq̄( quæ quidem )compoſita dicit ex
materia & forma , vt in prædicamentis teſtatur,& in phyſica & in hoc ipſo opere ( ma-
xime ſubſtantias eſſe dicimus )ſed poſtq̄ omnia quæ natura,vel arte fiunt,materiam ha
bere dixit,cauſam huius rei ſtrictim ſubiicit dicens( eſſe enim & non eſſe quodq; ipſo-
rum poteſt ).i.cum res quæq; naturalis aut artificioſa poſſit & eſſe & non eſſe,dubium
eſſe non debet ,quin hoc a materia ſortiatur . Hæc enim verſatilis eſt & alterabilis,quæ
modo hanc,modo formam illam recipit. quia non ſemper vnam eandēq; retinere pōt.
& procliuis eſt ad formas recipiendas. Materia igitur cauſa eſt vnicuiq; eorum quę na
tura vel arte fiunt ,vt ſit & non ſit.ex quo intelligitur,quæ ex natura vel ab arte efficiun-
tur , hæc ex aliqua materia ſubiectoq; fieri.Expoſito autem materiam eſſe cauſam , cur
& naturæ & artis opus quodq; eſſe & non eſſe valeat ,ſuggerit ( vniuerſaliter autem &
id ex quo & id quo , natura eſt ) nam vt ſæpe diximus naturam vocat materiam , quæ
forma efficitur , & formam per quam ipſa materia fit. quod vero ait ( id enim quod fit,
naturam habet ) p cauſa ſuggeſtum eſſe puto,cur forma natura ſit.quaſi dicat quod ge-
neratur, id per naturam generatur . quo in loco naturam appellat viam qua itur a ma-
teria in formam , quod ſi hæc via natura nuncupatur vt ſiquis . γ . producens diceret,
quemadmodum ipſe dixit , haud dubie forma etiam quo ducit huiuſmodi via natura
eſt. Sed & aliter docet formam appellari naturam . Nam & compoſitum inquit natu-
ra vocatur . vt ſophroniſcus. qui quidem ſophroniſcus non dicitur natura quatenus eſt
compoſitum .hac enim ratione natura conſiſtere dicitur ,ſed per formam per quam fit,
quod ab ipſo generatur . Per formam enim quæ in ipſo eſt , efficitur id , quod genera-
tur ab eo . Nam hic eſt ſenſus illorum verborum ( & a quo ipſa natura , quæ per for-
mam dicitur . quæ eiuſdem eſt ſpeciei ) quomodo autem quod generatur eiuſdem ſit
ſpeciei,cuius id a quo gignitur , docet his verbis( Homo enim generat hominem ) At
omnes homines eiuſdem ſpeciei ſunt .

Cæteræ vero generationes effectiones dicuntur . Atq; omnes effectiones ,
aut ab arte,aut a potentia,aut a mente proficiſcūtur. Harum autem quędā

& a caſu fiunt, atq; fortuna, perinde atq; in hiſce quæ a natura fiunt. Et
illic enim nonnulla eadem ex ſemine, & ſine ſemine fiunt, ſed de hiſce qui-
dem poſterius eſt conſiderandum. Ab arte autem ea fiunt quorum forma
in anima eſt. Atq; formam dico quiditatem cuiuſq;, ſubſtantiamq; pri-
mam. Et enim contrariorum quodam modo forma eadem eſt. Ipſa nanq;
oppoſita ſubſtantia priuationis ſubſtantia eſt, vt ſanitas morbi. Illius
enim eſt abſentia ipſe morbus. Sanitas autem eſt ea ratio, quæ eſt in
anima ſcientiaque.

(Cæteræ vero generationes effectiones dicuntur) poſtquã generationes naturales, quog; xviii.
habeantur docuit, & concluſit dicens (Hoc igitur modo fiunt ea quæ per naturam fiũt,
& oriuntur) Sic ait (aliæ vero generationes) alias dicens eas, quæ ab arte, a potentia,
a mente proficiſcuntur, (effectiones dicuntur) Artificioſa igitur & quæ per artem fiunt
ab arte fieri dicit. A mente vero virtutes. nam virtutes formæ quædam ſunt. quippe
quæ animam reddant perfectam. ſed quanquã pleraq; artificioſa a mẽte fiant, nam vt do-
cebit artificioſa quædam fiunt fortuitu, tamen ars non eſt prorſus mens ſiue intellectus.
A potentia vero efficiuntur quæ contingenter fiunt. vt lauari, non lauari. Sedere nõ ſe-
dere. & ſimilia. Ex iis igitur quæ ab arte fiunt nõnulla fiunt caſu & fortuitu (Et in hiſce
inquit quæ a natura fiunt, & illic enim). i. in iis quæ a natura fiũt. aliqua fortuitu fiũt. Siqui-
dem herbæ tum ex ſemine tum abſq; ſemine generantur. quippe quarum bona pars
caſu abſq; ſemine naſcatur. Sed quomodo inquit, artificioſa quædam fortuitu fiant, po-
ſtea diſſeremus. De his enim paulopoſt diſputabit. & nos pauloante diximus valetu-
dinem & ab arte & fortuitu ingenerari. Sed de his poſtea diſſeremus. Ab arte autem
inquit ea fiunt, quorũ forma & quiditas eſt in artificis anima. Forma. n. & quiditas vale
tudinis eſt in medici aĩa, vt domus in ædificatoris & ſigni in ſtatuarii. Porro cum formã
& quiditatem primam ſubſtantiam eſſe dixiſſet, cauſam ſubiecit, cur forma ſit prima
ſubſtantia. (Nam contrariorum inquit quodam modo forma eadem eſt) quoniam
priuatio materiæ adeſt. Priuationi autem a forma ſuppeditatur eſſe. quippe cuius ab-
ſentia priuatio exiſtit, ſi ergo priuationi in materia exiſtenti eſſe & ſubſiſtenti a benefi-
cio formæ contingit, ipſa vero forma ordinat, definit exornatq; materiam, merito for-
ma prima & propriæ ſubſtantia eſſe dicitur (Contrariorũ inquit). i. priuationum quo-
dam modo eadem, i. ipſa forma, eſt forma. i. informans. & exiſtentiæ largitrix. Forma
igitur eſt cauſa ſubſiſtentiæ. ac omnino vt entia ſint, & priuationes entibus annume-
rentur cauſa eſt forma & quiditas. quoniam abeunte forma, protinus priuatio eſſe ha-
bet, itaq; forma eſt cauſa priuationis efficiens. quod vero eãdem pro forma dixerit, for-
mã vero pro cauſa exiſtentiæ priuationis, ipſe declarauit dicens. (ipſa nanq; oppoſita ſub
ſtantia priuationis ſubſtantia eſt). i. ſubſtantia, quæ per formam intelligitur, eſt ſubſtã-
tia & exiſtentia priuationis, eiq; ſuppeditat eſſe. quare ſi ſubſtantia. i. forma ſubſtãtia
eſt largitrixq; & cauſa priuationis, dubium non eſt, quin forma ſit priuationis forma,
illud autem (quodam modo) adiectum eſt, quoniam forma non eſt per ſe cauſa priua
tionis, ſed per accidens. Accidit enim, vt decedente forma, priuatio fiat. Itaq; valetudo
cum formæ ſit æmula, cauſa eſt & forma morbi qui quidem eſt priuatio.

Atq; ſanum efficitur, cum ſanitatis artifex hoc intellexerit modo, cũ hoc
ſit ſanitas, ſi futurum ſit ſanum hoc eſſe neceſſe eſt, velut æqualitatem.
Quod ſi hæc efficienda eſt, caliditas oriatur oportet, & hoc pacto ſemper
intelligit,

intelligit, quouſq; ad id vltimũ accedatur, quod ipſe fecere poteſt. Deindẽ ea iam motio quæ ab hoc incipit, effectio nuncupatur, quia ad conſequẽdam valetudinem itur. Quare fit vt ex ſanitate quodam modo ſanitas, & ex domo domus, ex ea quæ eſt abſq; materia ea quæ habet materiã oriatur. Facultas enim medendi, atq; ars extruendarum ædium, ipſa eſt forma ſanitatis, ac domus, atq; ſubſtantiam ſine materia dico, rationẽ ipſam & quiditatem.

xix. (Atq; ſanũ efficit cũ ſanitatis artifex hoc intellexerit modo) docet quõ corpus ſanum efficiatur, idq; non temere neq; ab re, ſed vt hinc planũ fiat, quæ ab arte fiunt, ea q̃nq; fieri fortuitu. Ergo ſanum inqt efficit, cũ medicus ſic intelligit, & quõ intelligat exponit dicens exẽpli gratia. Si hoc eſt ſanitas oportet, vt frigidorum & calidorũ inæqualitas veniat ad ęqualitatem, ne alterutrũ excedat, ſed ambo mediocritate cõtineantur. porro ſi æqualitas fieri debet, vt calor adſit oportet, fingamus enim calidum a frigido ſuperari. at ſi caliditas eſt futura opus eſt cõfricatione. Incipit igit a cõfricatione, quã poteſt efficere. quæ quidem confricatio vltima eſt poſterior. ſ. valetudine, æqualitate atq; calore. medicus enim primum valetudinem intellexit, deinde æqualitatem, tum calorem, poſtremo confricationem. quæ confricatio calorem efficit, hic æqualitatem æqualitas valetudinem, confricatio igitur a medico in ſtomacho vel omnino in ęgrotante parte facta, quandoq;, vt fortuitu fiat vſu venit. quod quomodo accidat, exponemus, cum ipſe de hoc commemorabit. Motus autem confricatione in valetudinem vocat factio. Cõtingit ergo quodã modo, vt valetudo fiat, ex valetudine eiuſq; forma, q̃ in medici anima ineſt. Valetudo. n. quæ efficitur in ægrotante, fit ex valetudinis forma rationeq; in medici anima exiſtente. Pari rõe domus hæc quę cũ materia conſiſtit, efficitur ex domo experte materiæ, q̃ habetur in ædificante. Vt. n. viſus in ſe formas colorũ habet atq; ipſis ſubiecta materia, ſic anima formas in ſe ſcientiarũ habet. Nã locus formarum, vt dictũ eſt libro de anima, anima ipſa eſt. Quõ aũt ex domo & valetudine domus & valetudo fiat, exponens ait. (facultas. n. medẽdi atq; eſtruendarũ ędium eſt forma ſanitatis ac domus) qđ ſi ex medicina, & arte ędificãdi fiunt, hę ãt ſunt valetudinis & domus formæ, medicina. n. & ars ędificãdi nihil aliud ſunt, q̃ rõnes valetudinis & domus, haud dubie domus ex domo fit, valetudo ex valetudine. Sed cũ domũ & valetudinem materiæ cõpotes ex domo & valetudine materiæ expertibus effici dixiſſet, confirmationẽ ſubiecit, qđ domus & valetudo ex domo & valetudine fiãt dicẽs Facultas. n. medẽdi atq; ars ędificandi forma ſanitatis eſt, atq; domus) qđ vero ex materiæ expertibus, fiãt, cõfirmat cũ ait (Atq; ſubſtantiã ſine materia dico rationẽ ipſam, & quiditatem). i. formam ipſam domus & valetudinis.

Generationum autem motionum ue alia intellectio, alia affectio nuncupatur. Nam ea quidem quæ a principio formaq; incipit, intellectio appellatur, ea uero quæ ab intellectionis ultimo incipit, effectio nuncupatur. Similiter & unumquodq; mediorum fieri ſolet, nam ſi ſanabitur ad æqualitatem redigatur oportet. Quid igitur hoc eſt, hoc, atq; eſt potentia hoc. Hoc autem iam in poteſtate ipſius medici collocatur. Id igitur quod facit & unde incipit motio, qua ad ualitudinem itur, ſi per artem quidem facit forma eſt ea profecto quæ eſt in anima, ſin caſu ab eo incipiet, quod tandẽ faciendi principium eſt ei quod arte facit, quemadmodum & in medendo

fortaſſe a caliditatis impreſſione principium ſumitur, hoc autem facit fricatione. Caliditas igitur quæ eſt in corpore facta, ſanitatis eſt pars, aut ipſam aliquid ſequitur tale, quod ſanitatis eſt pars, aut ſtatim, aut per plura, hoc autem eſt ultimum quod ſanitatis efficit partem. Atq; ut ibi caliditas, aut aliquid quod ipſam ſequitur, ſanitatis eſt pars, ſic & lapides domus, & alia aliorum ſunt partes. Quare quodammodo dicitur impoſſibile eſt quicquam fieri, ſi nihil eſt prius. Patet igitur partem aliquam neceſſario eorum quæ fiunt eſſe. Materia nanq; pars eſt: quippe cum inſit & fiat, & aliquid item eorum quę in ratione ſumuntur. Vtroq; enim modo circulum æneum dicimus quid eſt: & materiam dicentes ęs inquam: & formam talem inquam figuram. Atq; hoc eſt genus in quo ponitur primo. Aeneus vero circulus in ratione materiam habet.

(Generationum autē motionumue alia intellectio, alia effectio nuncupatur) demonſtraturus quomodo cauſarum nonnullæ non ſolum a mouentibus efficiuntur, ſed etiā fortuitu, prius generationem diuidit in intellectionem & factionem, & ait motuum alia intellectio vocatur, alia factio ſive effectio. Motus. ſ. a principio & forma eſt intellectio, a fine autem intellectionis factio. exempli cauſa faber cęmentarius intelligit formam domus eſſe huiusmodi operimentū, & ſi hoc futurum eſt, parietes fieri oportere. parietibus futuris neceſſe eſſe fundamentum iaci, ac ſi fundamentum eſt iaciendum, fodi oportere. Et hinc exordiens fodit, cum fodit, fundamentum iacit, hoc vbi iecit parietes erigit. poſtremo tectum imponit. generatio igitur ſiue motus a principio & forma vſq; ad foſſionem intellectio nuncupatur. a foſſione autem quæ finis erat intellectionis, principium vero generationis domus vſq; ad tecti impoſitionem effectio nominatur. Medicus item valetudinis formam eſſe talem intelligit ac ſi futura valetudo eſt, æqualitatem fieri oportere, eſt autem æqualitatem fieri ſiccitates, humiditates, calores & frigora animalis ad mediocritatem redigere. quod fiet ſi fuerit calefactus ſtomachus, caleſcet autem, ſi fricatio facta fuerit, quæ quidem cōfricatio facultate in medico ineſt, vt pote qui fricare poſſit ægrotantem. Fricat igitur & confricationem conſequitur calor, calorem æqualitas, æqualitatem recta valitudo. motus igitur a valetudine ad confricationem vſq; intellectio nuncupatur. a confricatione vero ad valetudinem effectio. Illud autē (Similiter vnum qdq; medioꝝ fieri ſolet) arbitror cū illo cohærere. (Quare fit, vt ex ſanitate quodam modo ſanitas, ex domo domus ex ea quæ abſq; materia eſt eā, quæ habet materiam oriatur) & ſic erit ſenſus. quemadmodū valetudo efficiť ex valetudine ſic æqualitas ex ea æqualitate, q̄ in medici anima ineſt. & ſimiliter calor ex calore. Cōfricatio igiť, quēadmodum diximus potētia ineſt, aut certe non hoc dicit, confricationē. ſ. facultate medico adeſſe, ſed cōfricationē facultate valetudinem eſſe. Nā ſi cōfricatio principium eſt primaq; cauſa, valetudinis haud dubie cōfricatio facultate valetudo eſt. Itaq; hoc (exiſtit autem hoc poteſtate) de cōfricatione dictū eſſe puto. qđ confricatio facultate valetudo ſit. Illud vero (hoc autem in ipſo) de medico quaſi dicat, confricatio autem in medici poteſtate eſt, vt qui poteſt ipſam efficere. Confricatio igitur, quæ calorem efficit, & ex qua motus & principium valetudinis proficiſcitur, ſiue ab arte, ſiue ab artifice fiat, tunc nō fortuitu effici dicitur valetudo, quæ confricationem eſt conſecuta. Sed forma valetudinis, quæ habetur in anima medici cauſa ęſt huius valetudinis. Sin autem vſu veniat, vt valetudo xx.

fortuitu efficiatur, tunc quæ cauſa fuerat valetudinis ab arte productæ, eadam erit valetudinis quæ fortuitu fit. i. vt valetudo ab arte effecta ex confricatione fit, ſic & valetudo quæ fortuitu contingit, efficietur ex confricatione. vt enim medicus ægrotantis ſtomacho confricando calorem efficit, hic æqualitatem, æqualitas rectam valetudinem, ſic vſu veniet, vt ægrotans ipſe ſtomachum defricet, non generandi caloris gratia, ſed caſu, ac vt ea confricatio calorem efficiat, hic ęqualitatem, a qua valetudo generetur. Itaq; licet retro agere, ſi valetudo ex confricatiõe profecta caſu fit, confricatio quoq; fortuitu fuit effecta, & contra ſi cõfricatio caſu fit, ualetudo quoq; fortuitu accidit. Sin caſu inqt valetudo fiat, ab hoc fiet. i. a confricatione (quod faciendi principium eſt ei, quod arte facit) id eſt confricatio quæ artifici, qui ex arte valetudinem efficit, principium eſt & cauſa, vt valetudinem efficiat, hæc fortuitu efficietur (hoc aũt) id eſt calorem (facit fricatione) calor vero factus in corpore a confricatione vel pars eſt valetudinis effectæ, aut ſi minus pars eius eſt, certe ipſum aliquid tale, id eſt ęqualitas conſequitur, q̃ pars eſt valetudinis. Ipſum vero quod caliditatem ſequitur, & valetudinis eſt pars vel ſtatim ſequitur ipſum, aut ſi non ſtatim, certe per complura. quod vero ait (hoc autem eſt vltimum quod ſanitatis efficit partẽ) huiuſmodi eſt. Confricatio quæ partem efficit valetudinis poſterior eſt calore, & æqualitate atq; cæteris. Et quemadmodum calor vel quod ipſum conſequitur, nã hoc ſubaudire oportet, pars eſt valetudinis, ſic lapides domus, & ęs ſtatuæ. Ex dictis ego ſatis intelligitur nihil, niſi aliquid præexiſtat, fieri. Sed quidquid fit ex aliquo fieri. Neceſſe eſt igitur rebus efficiendis aliqua pars adſit, quæ materiam ęmuletur. quin etiam in partibus definitionis aliquid eſſe conſtat, quod materiæ rationem habet. genera enim materiam æmulentur. qđ hinc intelligi poteſt, qđ circulus ęneus duas materias habere dr̃, æs, & figurã. ęs videlicet vt materiã cõpoſiti, figurã vero, vt materiã formæ ſiue definitionis. Circulus igiť æneus nõ ſolum cõpoſiti materã habet, ſed ẽt in ratione.

At qui quædam cum orta ſunt, non illud dicuntur ex quo, ut ex materia fiunt, ſed illiuſmodi, ceu ſtatua non lapis, ſed lapidea dicitur. Homo autem ſanus non dicitur illud ex quo factus eſt ſanus. Atq; cauſa hæc eſſe uidetur, ex priuatione nanq; fiunt atq; ſubiecto, quod quidem materiam dicimus, uelut & homo & ægrotans fit ſanus, magis tamen ex priuatione fieri dicitur, ut ex ægrotante magis quam ex homine ſanus. Quapropter ſanus ægrotans quidem non dicitur, homo autem dicitur, homoq; ſanus. Quorum autẽ priuatio manifeſta nõ eſt, & nomine caret, ut in ære cuiuſq; figuræ, aut in lateribus ligniſue domus, ea ex hiſce fieri ut illic ex ægrotante uidentur. Quapropter ut illic non id ex quo fit dicitur, ſic & hic ſtatua non lignum, non æs, non lapis, ſed lignea deriuatiue, ænea, lapidea, & domus itidem nõ lateres, ſed lateritia dicitur. Nam ſi quiſpiã diligenter exacteq; inſpexerit, non utiq; ſimpliciter dixerit ex ligno ſtatuam fieri, aut ex lateribus domum, propterea quod mutetur id ex quo quippiam fit, ſed non maneat ſane oportet, propter hoc igitur iſto dicitur modo.

xxi. (At qui quædam cum orta ſunt, non illud dicuntur ex quo vt ex materia fiunt, ſed illius modi) poſtq̃ docuit omne quod fit ex aliquo fieri, dicit quædã cũ dicuntur nõ appellari nomine eius ex quo fiunt, immo nihil oĩno illud vocari, ſed aliqua cognominari ab illo. vt ſtatua prorſus nõ dr̃ lapis, ſed lapidea. neq; .n. lapis factus eſt ſtatua. Nã

quod aliquid eſt effectum id alteratum & a priſtino ſtatu diſcedens effectum eſt id qđ
non erat. Lapis autem rurſus lapis manet.ſtatuæ forma ſuſceptâ.Itaq; lapis non eſt ef
fectus ſtatua ,neq; huius hoc eſt ſtatuæ nomine nuncupatur. Vt igitur ſtatua nõ vo
catur id ex quo fit.i.non appellatur lapis.neq; recte valens nuncupatur ægrotans, neq;
enim hic,qui ex ægro factus eſt valens , æger appellatur,& quædam omnino non di
cuntur illud.Et quædam igitur omnino nõ dicuntur illud,ſenſus quædam de priuatio
ne dicuntur , alia non item. Eſt igitur plena oratio in hunc modum audienda.Quæ-
dam non vocantur nomine eius , ex quo tanquam ex materia facta ſunt,ſed illius mo
di.vt ſtatua non vocatur lapis,ſed lapidea.hoc enim lapidea dico ſignificatur verbo il-
lo(illius modi)Pari ratione recte valens non vocatur ægrotans ,& tunc illud adiicien
dum eſt , Et rurſus entium quędam dicuntur ex priuatiõe fieri ,alia non ex priuatio-
ne,ſed ex materia.quod ſi fuerit adiectum,perſpicuum erit hoc quod infertur. (Atq;
cauſa hæc eſſe videtur ex priuatione nanq; fiunt,atq; ſubiecto. Eritq; ſenſus huiuſmo
di. Cauſa quamobrem non nulla dicuntur , ex quo fiunt , alia non item,hæc eſt,quia
fiunt ex priuatione,quæ cum materia ſumpta eſt . & cum priuatio nomen ſortita eſt ,
tunc dicimus ex hoc effectum eſt.vt recte valentem dicimus ex ęgrotante fuiſſe factũ.
propterea quod valetudinis priuationi nomen eſt impoſitum. appellatur enim mor-
bus ſiue ægritudo. Nec dicimus ex homine quod materiam æmulatur,recte valen-
tem fuiſſe effectum , ſed ex ægrotante. quoniam priuationi vt dixi nomen eſt im-
poſitum. In quibuſdam vero vt in ſtatua & domo quia priuatio nomine caret vt hic
valens ex ægro fieri dicitur,ſic ſtatua & domus ex ſtatuæ atq; domus priuatione fiunt,
ſed quia priuatio nomine caret,ſtatua & domus ex ære ac lapidibus fieri videntur , vt
recte valens ex ægrotante . ac idcirco dicimus ex ære ſtatuam , ex lapidibus domum
fuiſſe factam . Et quoniam vt recte valens efficitur ex ægrotante , ſic ſtatua ex ære vel
lapide , valens vero non dicitur id ex quo fit, vt valens non dicitur æger , ſic ne ſtatua
quidem lapis vocatur aut ęs,ſed lapidea vel ænea.Priuationem vero quæ in ære habe
tur nomine carere certum eſt. Nam ſi definitioni locus ſit,& dicere liceat huius figu
ræ priuationem æs habere,exempli gratia priuationem figuræ ſtatuæ. vt dicamus æs
priuationem habens ſtatuæ , tunc ſtatua ex huiuſmodi priuatione. i .ex non ſtatua fa-
cta erit. Siquis igitur ita dicat æs priuationem habere figuræ ſtatuæ , mihi quoq; in
promptu erit dicere , non ſtatuæ ſed lebetis aut tripodis , aut arculæ vel equi figuræ
priuationem æri adeſſe. Itaq; ob infinitatem ſeu incertitudinem qualis figuræ priua
tionem ęs habet , & quia perinde nomine vacat , indeterminata enim nomine ca-
rent, non dicimus priuationem , ſed materiam. Cui ſimilis eſt in lapidibus ratio. vt
pote quorum priuatio nomen non habet,vt domum ex nõ domo fieri dicamus. Neq;
vero hoc dicimus ,quaſi domum negemus ex non domo fieri. hoc enim pugnaret cũ
iis,quæ in phyſica conſtituta ſunt ,& certe domum ex non domo fieri conſtat, ſed dici
poſſe negamus ipſam fieri ex priuatione domus , quæ ſit in lapide. cum in hoc non
domus tantum , ſed etiam ſtatuæ & mille aliarum rerum priuationes habeantur.
Sed poſtquam dixit quoniam priuatio nomine caret , idcirco quod fit, non vocari no
mine eius ex quo fit. vt ſtatua non dicitur lapis , ſed ex lapide , quia priuatio nõ ha-
bet nomen. Si enim haberet,nõ hoc diceremus,nõ magis q̃ in homine.Neq;.n.ex ho
mine valens factus eſſe dicitur. Deinde cauſam aliam reddit,cur ſtatua nõ dicatur ex
lapide fieri dicens.(Nam ſi quiſpiam diligenter inſpexerit , nõ dixerit ex ligno ſtatuã
fieri )Eſt autem ſenſus.Siquis dilig enter & exacte animaduerterit,naturáq; rerum fue
rit rimatus , non dicet ex lapide ſtatuam fieri vel ex ære. Nam quod ex aliquo fit,hoc
ex eo mutatur ex quo fit. & ab ea natura diſcedit , in qua erat,& aliquid aliud efficit.

At ęs quod ſtatua fuit effectum, rurſus manet æs. Quod dicere de aqua nequeas ſi aer fuerit effecta. Non igitur fit ex ęre ſtatua, neq; hoc de ſtatua dicetur. quod.ſ. ex ęre fuerit effecta: ac dictorum quidem ſenſum huiuſmodi eſſe reor. Dictio vero quę ait (quorũ autem priuatio manifeſta nõ eſt, & nomine caret, vt in ære cuiuſq; figuræ) huiuſmodi eſt. Quorum priuatio incerta eſt & nomine vacat, in iis non videtur aliquid fieri ex priuatione, vt ex ægrotante. In ęre enim incertum eſt cuius figuræ priuatio æs habeatur. Dictorum igitur mentem ad hunc modum pro noſtra virili parte enarrauimus. Sed quęrat aliquis, cum proxime demonſtratum ſit, omne quod fit ex aliquo fieri, quo modo ſtatim dictis accommodatur hoc quod ait (quædam cum orta ſunt non illud dicuntur ex quo fiunt, ſed illius modi) An quia demonſtrauerat, omne quod fit ex aliquo fieri, exprimere ẽt voluit, quomodo quæ fiunt nuncupentur?

Cum aũt id qđ fit ab aliquo generetur, hoc autem id eſſe dico vnde eſt principium generationis, & ex aliquo, quod quidem non vt priuatio ſumatur, ſed vt materia. Iam enim determinatum eſt quo iſtud dicimus modo, & aliquid etiam fit. Atq; hoc, aut ſphæra eſt, aut circulus, aut quoduis cæterorum, id profecto vnde eſt principium generationis, vt neq; ſubiectum, æs inquam ipſum, ſic neq; ſphæram niſi per accidens facit, ex eo ſane quia ſphęra ænea, ſphæra eſt, ſed illam facit, æneam inquam ſphæram. Nam hoc aliquid facere eſt hoc aliquid facere, ex eo quod eſt omnino ſubiectũ. Dico autem æs rotundum facere non rotundum facere aut ſphæram, ſed aliud quippiam, velut hanc in alio formam. Si enim facit, ex quodam alio facit, hoc enim ſupponebatur, veluti æneam ſphęram facit: hoc autem ita facit, vt ex hoc, quod quidem eſt æs: hoc faciat quod quidem eſt ſphæra. Si igitur hoc ipſum faciat: identidem profecto faciet vti patet, & generationes ipſæ in infinitũ proficiſcentur. Patet ergo neque ſpeciem fieri, ſi hoc vt alio nomine eam formam quæ eſt in re ſenſibili nuncupare oporteat, neque generationem ipſius eſſe, neque hanc eſſe etiam quiditatem. Hæc enim eſt id quod in alio: aut ab arte: aut a natura: aut a potentia fit. Facit autem ſphæram æneam eſſe: nam ex ære ſphæraque facit. In hoc enim hanc efficit formam: atque hoc eſt ænea ſphæra. Si vero ipſius eſſe ſphæræ omnino ſit generatio, quippiam e quopiam erit. Id enim quod fit, eſſe diuiſibile oportebit: ac aliud hoc, aliud hoc eſſe: aliud inquam materiam, aliud formam. Quod ſi ſphæra æqualis e medio ſit figura, huius aliud id erit in quo id erit, quod efficiens facit in ipſo. Aliud id quod erit in illo. Totum autem id erit quod eſt effectum, velut ænea ſphæra. Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt, id quidem non fieri, quod vt forma, aut vt ſubſtantia dicitur: concurſum autem qui per hanc dicitur fieri: et in omni re generata materiã eſſe, atq; hoc quidem materiam, hoc autem formam eſſe.

xxii. (Cum autẽ id quod fit, ab aliquo generetur, hoc aũt id eſſe dico vnde eſt principiũ generationis) Cum ſibi demonſtrandum propoſuiſſet, formã & quiditatẽ nõ generari &

intelligeret rem in expedito fore,ſi prius omne quod fit ex aliquo fieri demonſtraſſet, hoc demonſtrato iam ad oſtendendū reuertitur formam & quiditatem non generari, & ait. Quoniam quod fit,ab aliquo efficitur , hoc autem a quo efficitur eſt cauſa efficiens.hanc enim ſignificat,cum ait(Hoc autem id eſſe dico vnde eſt principium generationis)& ex aliquo efficitur.ac ſit inquit id ex quo efficitur,nō priuatio,ſed materia. Hoc enim quale ſit iam conſtituimus,fieri ſcilicet ex priuatione, ſed quia priuatio nomine caret,ex materia fieri dicimus.quoniam igitur quod fit ab efficiente , & ex priuatione ſiue materia efficitur.& aliquid efficitur vt homo,vel equus,vel globus, aut circulus,vel aliud quidḋ profecto quemadmodum efficiens, æs , vt in eodem exemplo perſiſtamus,non efficit,ſic ne globum quidem.non dico globum hunc particularem, hunc enim abſq; dubio efficit,ſed formam & quiditatem globi non efficit , ſed ipſam ponit in ære.Nam ſi globum efficere dicitur,per accidens hoc dicitur,propterea.ſ. qđ ęneum globum facit,non quod globi formam,& quiditatem quam ponit in ære . hęc enim non generatur.(Nam hoc aliquid facere).i.efficere hunc particularem globum eſt efficere hoc aliquid,id quod ex ære ſubiecto atq; forma exiſtit.i.compoſitum. Efficit enim rotundum in ære,rotundum autem,ipſam dico rotunditatem , quæ in ſingularibus eſſe habet , non efficit , neq; globi formam . hæc enim iam eſt , ſed hanc formam globi in ære facit,ipſamq; in ære ponit. Siquis vero dicat formam quoq; globi, vt compoſitum ipſum fieri, cum omne quod fit , quemadmodum demonſtratū eſt ex aliquo fiat,hæc forma fiet ex altera & illa rurſus ex alia.& hoc in infinitum . quod fieri nequit.vt enim qui ęneam ſphęram ſiue globum facit,ex hoc ente ipſam facit.i.ex ęre hūc compoſitum globum facit,ita ſi formam & quiditatem globi efficit,ex aliquo ſubiecto efficiet.& ſic generationes abſq; fine progredientur. Ex quibus planum efficiť, ſpeciem,ſeu forma debet appellari,quæ in ſenſibilibus efficitur , non adduci in eſſe ꝑ generationem. Sed natura quæ in materia ineſt,materiam alterāte ac efficiente puncto temporis & indiuiduo momento in ipſa ingenerari. Nec ſolum inquit palam eſt, formam quæ habetur in ſenſibili non generari,ſed ne hæc quidem formam dico,quæ habetur in ſenſibili,eſt quiditas.quiditas enim vniuerſalis eſt,& intelligibilis, hæc aūt ſenſibilis eſt & particularis quæ in materia ingeneratur a natura.vt forma in me & in ſingulis. ab arte vt æneus globus.a poteſtatę vt virtutes. Virtutes enim formę quædā ſunt animam adornantes ,vt formæ materiam exornant.quæ quidem virtutes non generantur,non magis,q̄ globus, ſed fiunt in alio,hoc eſt in anima,vt globus in ære.ac efficiens globum quidem æneum facit ex ære & forma globi . efficit enim ſphæram in ęre,& quod ab eo efficitur eſt globus æneus,quiditatem tamen globi omnino non facit. Si enim quiditas eſt generanda,ex aliquo generabitur.Cum omne quod generatum eſt,diuidatur in id ex quo fuit factum,& in id quod factum fuit. Si globus eſt figura vndiq; pariter diſtans a centro, huius figuræ altera pars erit ſubiectū,in quo forma ſit quæ in ipſo ſit ab efficiente, altera forma quæ in ſubiecto ineſt , quod vero ex his exiſtit erit ænea ſphæra quæ facta eſt . & reliquum concludit dicens (Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt , id quidem non fieri , quod vt forma , aut vt ſubſtantia dicitur) Sed compoſitum ex hac materia generari . hoc enim ſignificat cum ait (concurſum qui per hanc dicitur)patet item( in omni re generata materiam eſſe,atq; hoc quidem materiam,hoc autem formam eſſe.)

Eſt ne igitur præter has aliqua ſphæra , aut præter lateritias domos aliqua alia domus,an ſi ſic eſſet nunquam hoc aliquid eſſet ortum . Sed hoc quidem tale ſignificat ,definitumq; non eſt. Id autem quod producit, ex

hoc efficit atq; generat tale, quod cum fuerit ortum/eſt hoc tale, totumq; hoc callias eſt aut ſocrates, perinde atq; hæc eſt ænea ſphæra, homo vero ac animal, vt ænea ſphæra omnino. Patet ergo formas ipſas vt quidam dicere formas conſueuere, ſi ſint præter ſingularia quædam, non vtiles ad generationes, atq; ad producendas ſubſtantias eſſe, neq; ob hæc ipſas ſeparatas in ratione rerum ſubſtantias eſſe ponendas. In quibuſdam enim & luce clarius extat, id quod generat tale quidem eſſe quale eſt id quod ab ipſo producitur. Non tamen numero, ſed ſpecie idem, ac vnum: vt in ipſis naturalibus conſtat. Homo nanq; hominem generat, & equus equũ: niſi præter naturam quippiam fiat, vt fit cum equus generat mulum. Atq; hæc etiam ſimilem ſubeunt legem, id enim quod commune eſt equo ac aſino, propinquiſſimum inquam genus nomine caret, fortaſſe autem ambo ſunt, veluti mulus. Quare patet non opus eſſe formam exemplar extruere. In his enim maxime formæ inquirerentur, atq; vtiles eſſent: quippe cũ hæ maxime ſubſtantiæ ſint. Sed id quod generat, ſufficiens ſane productionis eſt cauſa, & vt in materia ſit ipſa forma. Tota autem iam talis in hiſce carnibus, atq; oſſibus forma ſocrates eſt & callias. Quæ quidem diuerſa eſt ob materiam; & enim diuerſa, eadem autem ſpecie: quippe cum ipſa forma indiuidua ſit vt patet.

xxiii. (Eſt ne igitur præter has aliqua ſphæra, aut præter latericias domos alia domus?) Demonſtrato formam & quiditatem non generari, ſed eſſe & fieri in ſubiecto. Cum dixiſſet ſpeciem ſiue formam in re ſenſibili non fieri per generationem, ſed tempororis indiuiduo momento, & formam non actu & per ſe eſſe vt ego ſum, ſed cogitationes vbi hæc igitur demonſtrauit, interrogat vtrum præter hos globos ſit alius globus, & pter latericias domos alia domus quæ ipſa per ſe conſiſtat? & omnino aliquis homo præter hos homines? & perconctatus reſpondet (An ſi ſic eſſet, nunq̃ hoc aliquid eſſet ortũ?) conſueuit Ariſtoteles hoc aliquid de ſenſibilibus dicere, deq; iis, quæ digito monſtrari valent. & omnino de iis, quæ per ſe conſiſtere poſſunt. vt ipſe docet in prædicamentis dicens primam quãq; ſubſtantiam, vocat autem primam ſubſtantiam ſocratem ac ſimpliciter indiuidua, ſine controuerſia hoc aliquid ſignificare. Si ergo inquit ſic eſſet. i. ſi formæ ſecretæ per ſe eſſent nunq̃ hoc aliquid generaretur: ut per alteratione aliculus forma in alterato puncto temporis ingeneretur, ſed ſi deberet generari in materia per cõpoſitionem hoc efficeretur. Vt enim lateres ipſi per ſe exiſtentes per compoſitionem non per generationem & omnino alterationem partes domus efficiuntur, & ipſum conficiunt, ſic ſi formę per ſe conſiſterent, cum materia nimirum compoſitę efficerentur indiuidua, non per generationem & alterationem, quod alio quoq; exemplo declarari poteſt. Nam vt hoc vinuz & hoc mel per ſe exiſtentia poſtq̃ mulſum cõfecere. non poſſunt in aliis reperiri, ſic homo ſi per ſe conſiſteret, poſtq̃ cum materia compoſitus ſocratem cõfeciſſet, non poſſet in alia materia fieri, vt hominem alium efficeret, donec ſecretus eſſet à materia cum qua ſocratem effecerat. Quod incommodum non accidit eis, qui formas ſeparatas eſſe negant. Neq; enim per ſe hominem eiuſq; formam eſſe aiunt, ſed ipſum ex multis cogitatione ſecernunt. in particularibus vero talem naturam eſſe tradunt. Si ergo inquit formæ per ſe ſint, non generabitur hoc

aliquid(Sed hoc quidẽ tale ſignificat)i.forma ſignificat tale quid,nõ tamen ſimpliciter
tale,ſed in ſubſtantia tale determinat,ſiue ſubſtantiam qualitatem quandam habẽtem.
Et hoc a materia diſcrepat quod illa qualitatis eſt expers,forma vero tale ſignificat.nõ
tamen eſt hoc aliquid diſcretum & quod per ſe valeat conſiſtere. Sed efficiens ac ge-
nitor ex hac forma efficit ac generat tale.i.compoſitum ex materia & forma(& hoc qñ
genitum fuerit,eſt tale).i.ſubſtantia ex materia & forma compoſita ipſum aut hoc qđ
eſſe tale dicitur, eſt callias vel ſocrates.vt enim globus hic æneus ex materia & forma
concreſcit,ſic homo hic,& omnino animal ex materia & forma exiſtit. ad hunc igitur
modum materialem formam efficit in materia.& cũ efficit aut generat eſt. Forma ve-
ro ipſa per ſe diſcreta nõ eſt.Ex dictis ergo palam fit formas cauſari. vt noſtratium re-
rum ſint effectrices ac propterea ipſis ſubſiſtentiam tribuere,inutile prorſus eſſe ad ge
nerationes & ſubſtantias indiuiduas efficiendas(Neq; ob hæc inquit ipſa ſeparatas in
ratione rerum ſubſtantias eſſe ponendas)vt.ſ.hæc noſtratia vt dictum eſt efficiantur.
(In quibuſdam enim luce clarius extat)vt in me & in particularibus hominibus patrẽ
qui me genuit,vt me ex materia & forma conſiſtere,non autem ſeparatam eſſe formã.
At ſi formæ generationis eſſent cauſæ,neceſſe eſſet, vt patre meo non exiſtente ego
tamẽ gignerer. Pater autem meus non eſt omnino mihi ſimilis. Sed idem ſpecie, nu
mero non item.In naturalibus quoq; rebus inquit ſimpliciter genitorem genito ſimi-
lem eſſe conſtat. Homo enim ex homine generatur.& equus ex equo. niſi ſi quid ꝑter
naturam fiat.vt equus non ſemper equum generat. Sed ſi equam impleuerit equum,
mulum ſi ſalierit aſinam. Atq; hæc quidem inquit equus.ſ.& aſina ſecundum quiddã
commune mulum generant, vt enim Socrates cum xantipe per quiddam commune
hominem hoc eſt filios ſuos genuit,ſic equus cum aſina mulum per commune quid-
dam generauit. Sed quia proximum genus.i.commune per quod mulum genuit, no
mine caret,hoc non videtur. Sed fortaſſe inquit eſt illud commune vt mulus,ex quo
intelligitur non oportere vt forma quaſi exemplar eſſe conſtituatur (In his enim ma-
xime formæ inquirerentur)id eſt actiões formarum in ſenſibilibus potiſſimum ac in-
diuiduis apparerent(quippe cum hæ maxime ſubſtantiæ ſint) at non apparet aliquid
formas conferrẽ ad ſenſibilium generationem. Sed genitor ſatis eſt ad genitum effi-
ciendum, nulla exemplaris habita ratione.Sed neq; genitor ad exemplar, dum gignit
intuetur, & ipſe cauſa proxima eſt,vt forma ſit in materia,cũ ab ipſo per media natura
hoc formæ ſuppediter, vt in materia inſit,non a forma vel exemplari. Sunt autem cal
lias & Socrates forma a genitore in carne,oſſibus ac neruis generata.qui callias & ſo
crates ſpecie quidem iidem,numero vero diuerſi ſunt. Diuerſa eſt enim cuiuſq; mate
ria. quoꝝ aũt eſt diuerſa materia, ea numero diuerſa ſunt.

Dubitauerit autem non iniuria quiſpiam cur quædam fiunt & arte, atque
etiam caſu, vt ſanitas: quædam non fiunt, vt domus. Atq; cauſa huius
hæc eſſe videtur. Materia nanq; quæ princeps eſt generationis vt effi-
ciatur, & fiat aliquid eorum / quæ ab arte proficiſcuntur: in qua pars eſt
aliqua rei: alia talis eſt,vt a ſeipſa moueatur / alia talis non eſt: & huius
alia hoc modo moueri poteſt / alia non poteſt. Complura nanq; moue
ri quidem a ſeipſis poſſunt:at non hoc pacto velut ſaltare. Quia igitur
ſunt & quorum materia talis eſt vt ſic moueri non poſſit,niſi ab alio,qua-
les ſunt lapides/ atq; ignis: & quorum materia talis eſt vt ſic moueri poſ-
ſit. Ideo alia non erunt ſine eo, qui artem habet, poſſunt autem ipſa,

aut ab aliiſ non habentibus artem , aut ex parte moueri.

xxiiii. (Dubitauerit autem non iniuria quiſpiam,cur quædam fiunt & arte atq; etiam caſu)
quoniam multæ res fiunt ab arte ,& eædem caſu efficiuntur,vt dictum eſt de valetudi
ne,quędam ab arte quidem fiunt vt domus ,caſu vero minime. Nunq̃ enim abſq; mo
tore lateres ad domum conſtituendam ſua ſponte coiere,idcirco cauſam inquirit , cur
hoc ſic vſu veniat,& quæſtione propoſita,huius cauſam reddit quoniam materia quæ
princeps eſt generationis.i.eſt principium & cauſa ſubiecta in efficiendo.i.dum aliqd
efficitur, vel generatur ab arte.in qua materia rei pars aliqua ineſt. ſupra enim dixit.
calor in corpore aut valetudo eſt,aut ipſum conſequitur pars aliqua valetudinis,quo-
niam igitur materia,quę ſubiecta eſt,dum ab arte quidq̃ efficitur , partim hmõi eſt,vt
a ſe quemadmodum ab artifice moueretur moueri valeat. Partim contra moueri nequit
a ſe,vt ab arte mouetur. hoc cauſa eſt,cur quædam fortuitu fiant,alia non item . Sed
quoniam cunctis rebus ſuppetit motus naturalis,lapis enim deorſum fertur,ignis ſur
ſum,idcirco ait quemadmodum pleraq; animalia mouentur motu loci,ſic autẽ moue-
ri nequeunt.i.in rhythmum,exempli cauſa,ſalire non poſſunt,ſic lateres & ligna deor
ſum moueri poſſunt naturaliter , non item ſic,vt domum perficiant .niſi ab ædificato-
re moueantur. Et ignis a ſe ſurſum moueri valet,ſic autem vt æs incendat nequaquam
niſi ab ærario fabro.Ob has igitur cauſas quædam vt domus,& nauigium ,& talia nõ
fient abſq; artificibus , alia fient,vt valetudo . Deinde rationem exprimens , quæ a ſe
inquit moueri valent ,ea non ſolum ab artificibus mouebuntur , ſed etiam ab iis, qui
carent arte . Confricatio enim vt ſæpe diximus,& ab artifice fiet , & ab eo qui artificio
careat vel igitur mouebuntur ab arte carentibus ( vel ex parte )id eſt a ſe ipſis . Nam
cum poſſint a ſe moueri, iam ab artifice mouebuntur ,iam ab artis experte. Quãdoq;
etiam a ſe ipſis .

Patet autem ex hiſce quæ diximus & uniuerſa quodammodo , ſi non per
accidens fiant,ex eo quod eſt eiuſdem nominis rationiſq; fieri,ut rès natu
rales.Aut aliqua ex parte tali,ut domus ex domo,aut a mẽte.Eſt enim ars
ipſa forma,aut ex parte,aut ex habẽte aliquam partem.Cauſa enim faciẽ-
di pars eſt prima perſe.Nã caliditas q̃ eſt in motione,caliditatẽ in corpe fe
cit,hęc ãt ſanitas,eſt aut pars ſanitatis aut ipſam pars ſanitatis aliqua,aut
ipſa ſanitas ſequitur.Qua propter & facere dicitur,quia illud ſanitatẽ fa-
cit,caliditas inquam ipſa.Cui accidit atq; ſequitur ualitudo.Quare ut in
ratiocinationibus ſubſtantia principium omnium eſt.Nam ex ipſo quid
eſt ratiocinationes proficiſcuntur,ſic ſunt hic generationes. Simili modo
res ſeſe habet & in hiſce quæ natura conſtant ſemen enim perinde atq; arti
fex facit , habet enim potentia ipſam formam , & id a quo eſt ſemen uni-
uocum eſt quodammodo,niſi ipſum ortum ſit leſum. Quo circa non ex
mulo naſcitur mulus. Nõ enim ita omnia ſunt flagitanda, ut ex homine
naſcitur homo,etenim ex uiro mulier oritur.Atqui quorũ materies ut ibi
& a ſeipſa ea motu moueri poteſt,quo ſemen mouet,ea a caſu fiunt. Quo-
rum uero non poteſt,ea nullo alio modo q̃ ex generatiõibus fieri poſſunt.

xxv. (Patet autem ex iis, quæ diximus ,omnia quodammodo ex re cognomine fieri)Poſtq̃
multis verbis oſtendit non ſolum hominem ex homine fieri,ſed domum ẽt ex domo.

Ars.n.per quã domus efficitur,nihil eſt aliud,q̃ domus,forma ſimiliter ex valetudine
valetudinem fieri nunc ex dictis palam eſſe ait omnia ex re cognomine.i.ex re vniuo
ca fieri,niſi ſiquid per accidens efficiatur , illud enim quod fit ex accidenti , nemo ex
vniuoco fieri dicat.Exempli cauſa domus cum per ſe fiat,ex accidenti tamen huic mo-
leſta , illi efficitur iocunda , moleſtum igitur iocundum ue, non dicimus ex moleſto
& iocundo vniuoco fieri . quippe quorum nec ars habetur,neq; forma. Omnia igitur
inquit ex vniuoco fiunt.Illud autem(quodã modo)& quod paulopoſt ait(aut ex par-
te vniuoca)adiunctum eſt ,propter artificioſa.Neq; enim perinde ex domo exiſtente
domus efficitur,vt ex homine homo . domus igitur quodam modo ex vniuoco fit vel
ex parte vniuoca. domus enim ratio de hac domo prædicatur.quodam modo vero nõ
ex vniuoco .quoniam domus ex qua fit ,non ſubſiſtit.Sed cum dixiſſet domum ex do
mo fieri , quia domus ab arte fit non a domo, cauſam ſuggerit cur hoc ad hunc modũ
dicatur dicens.(Eſt enim ars ipſa forma ) ideſt ars ex qua domus efficitur , nihil aliud
eſt,q̃ domus. Forma enim domus , quæ in anima ædificatoris immaterialiter ineſt eſt
ars . vt in ſecundo libro de anima demonſtratur . Illud igitur ex parte vniuoca vel ha
bente partem, huiuſmodi habet intellectum. Calor enim ex quo efficitur ſanitas,pars
eſt ſanitatis,aut partem eius habet . quorum dictorum ipſe manifeſta admodum ap-
ponit exempla,dicens (Cauſa enim faciendi pars eſt prima per ſe) caliditas nanq; per
motum & confricationem extrinſecus effecta,caliditatem effecit in corpore.quę qui-
dem caliditas in corpore generata ſanitas eſt,vel ſanitatis pars . aut illud ſatius eſt di-
cere,poſt calorem ipſum partem conſequi ſanitatis ,vel non partẽ ſanitatis poſt calorẽ
ſequi.ſed ipſam ſanitatẽ.eſtq; orationis cõcluſio hmõi calor vel ipſe eſt ſanitas , vel ſi
non eſt ,certe ipſum conſequitur pars ſanitatis vel ipſa ſanitas. Ac ſenſus quidẽ hmõi
eſſe videtur . Dictio vero hoc ordine digeri poteſt.Oĩa fiunt ex re cognomine, cũ nõ
fiunt ex accidenti . deinde infert vt res naturales,& quæ ſequuntur. Sed cum dixiſſet
calorem a motu expreſſum ſanitatem eſſe vel partem ſanitatis,vel poſt ipſum ſanitatis
partem conſequi aut ipſam ſanitatem ,cauſam ſubiecit,cur calor in motu expreſſus ſa
nitatem efficere dicatur.dicens(quapropter & facere dicitur , quia illud ſanitatẽ facit)
id eſt idcirco confricatio,vel calor confricatione elicitus, valetudinem facere dicitur ,
quoniam id quod efficit confricatio valetudinem efficit.eſt autem id,quod efficit con-
fricatio , calor qui habetur in corpore.cui calori contingit vel conſequitur ſanitas.Sic
enim accipi debet dictio illa(quapropter facere dicitur, quia illud ſanitatem facit ) qd
eſt autem id quod ſanitatem facit:nempe caliditas(cui).i.cui caliditati (accidit atq; ſe-
quitur valetudo) Et quemadmodum in ratiocinationibus termini hoc enim ſignificat
per verbum ſubſtantia & quid eſt,principia ſunt atq; cauſæ concluſionum , ex termi-
nis enim demonſtrationes efficiuntur,ſic artificioſorum cauſæ ſunt ipſorum genera-
tiones.(Simili autẽ modo inquit res ſeſe habet in iis,quę natura conſtant, ſemen nãq;
perinde atq; artifex facit)vt enim ille in ſe domus aut cuiuſpiam alterius cuius artifex
eſt,formam habet,ſic ſemen in ſe poteſtate formam habet(& id a quo eſt ſemen, vni-
uocum eſt quodã modo ).i .eodẽ noĩe cẽſetur,atq; id quod fit.niſi læſio fuerit,vt in mu
lo . Neq; enim equus a quo ſemen procedit mulũ efficiens , vniuocus eſt mulo. Vni-
uocus autem, immo vero ne nominis quidem illius eſt particeps , cum equus nõ ap-
pelletur mulus.Eſſe autem mulum læſionem,certum eſt,cum mulus ex mulo non ge
neretur.qui niſi læſio eſſet,ſed ex iis quæ natura conſiſtunt , nimirum generare poſſet .
Sed poſtq̃ id a quo ſemen deciditur,uniuocum quodam modo eſſe dixit ei quod p̃ ſe-
men generatur ,cur illud (quodam modo)adiecerit exponit dicens(non enim ita om
nia ſunt flagitanda ,ut ex homine naſcitur homo .& enim ex viro mulier oritur)quaſi

dicat non oportet in omnibus quærere vniuocum. Nam mulier ex viro generatur, nō tamen mulier appellatur vir. Itaqꝫ recte (quodam modo) appoſitum eſt cum nonnulla iis ex quibus fiunt, vniuoca ſint, alia ſecus. atqꝫ equidem ſupra cum dixit (palam aũt ex iis quæ diximus & vniuerſa quodam modo ex eo quod eſt eiuſdem nominis rationiſqꝫ fieri aut aliqua ex parte tali) illud quodam modo, & ex parte, ob hoc adiectū fuiſſe reor. Vir enim atqꝫ mulier vt homines, vniuoci ſunt, vt autem vir & fœmina nequaq̄, itaqꝫ ex parte vniuoci ſunt. vir autem qui ex viro naſcitur, non ex parte, ſed omnino ei ex quo naſcitur vniuocus eſt, quoniam & vt homines, & vt viri ſunt vniuoci. Superuacanea igitur fuit ſuperior noſtra horum verborū expoſitio, quæ vt modo explicuimus ſunt accipiēda. Atqꝫ hæc quidē in hunc ſenſum fortaſſis dicta ſunt. Dictio vero per hyperbaton ſiue exceſſum ad hunc modum legi debet. eſt enim ordo. (Et id a quo eſt ſemen vniuocum eſt quodā modo, niſi ipſum ortum ſit læſum, quocirca non ex mulo naſcitur mulus) Deinde (non enim ita omnia ſunt flagitanda, vt ex homine naſcitur homo, & enim ex viro mulier oritur) Cęterum diſputato de artificioſis quæ fortuitu fiunt, de iis, quæ a natura efficiuntur verba facit & ait (Quæcunqꝫ autē a caſu ſicut ibi) quæcunqꝫ pro ea dicens. eſt autem ſenſus. Ex iis, quæ a natura fiunt, ea dicimus fortuitu fieri, quorum materia non ſolum ab efficiente ſemine, ſed a ſe ipſa moueri poteſt, eo motu, quo a ſemine moueretur. Herba enim ex ſemine naſcitur, & abſqꝫ ſemine. Prorpterea qđ herbę materia mouetur motu quem ſemen moueret quorꝫ aũt materia nequit a ſe moueri vt in homine, hæc aliter generari nequeunt. Sed ex ſuis genitoribus gignuntur, non fortuitu. In dictione autem, quæ ait (quæ autem a caſu ſicut ibi) illud ſicut ibi, pro ſicut in artificioſis dictum eſt.

At uero ratio iam dicta non de ſubſtantia ſola formam non fieri declarat, ſed communis eſt de omnibus ſimiliter primis, ut de qualitate, de quātitate, cæteriſqꝫ prædicamentis. Nam ut ænea ſphęra fit, ſed nō ſphæra, nec æs & in ære eodem modo ſi fit. Semper enim materiam antecedere formamqꝫ oportet, ſic & in ipſo qđ eſt, & in quanto, & quali fit. Cęteriſqꝫ prædicamentis ſimili modo. Nō enim fit ipſum quale: ſed quale lignum: neqꝫ quantum ſed quantum aut animal aut lignum. Verum hoc ex hiſce proprium ſumi ſubſtantiæ poteſt. Semper enim aliam præcedere ſubſtantiam actu. Quæ quidem faciat neceſſe eſt, uelut animal ſi animal naſcitur. Quale autē aut quantum non neceſſe eſt actu præcedere, niſi potētia ſolum.

xxvi. (At vero ratio dicta non de ſubſtantia ſolum formam non fieri declarat, ſed communis eſt de omnibus ſimiliter primis) poſtq̄ ſubſtantiarum formam, qua forma eſt, nō generari docuit, ſed fieri in ſubiecto hoc eſt in materia, rationem affirmat, quæ formam ſubſtantialem .i. ſubſtantiam non generari demonſtrat, idem quoqꝫ de cæteris prædicamentis demonſtrare, quali, quanto, & reliquis. vt enim globus æneus efficitur, nō tamen forma globi, ſic album lignum & bicubitale fit, non autem albedo neqꝫ quantitas. Atqꝫ hoc æs efficitur ex aliquo ſubiecto exempli gratia ex aqua, forma vero & quiditas non efficitur ęs. Sed quærat aliquis, ſi neqꝫ ſubſtantia fit, neqꝫ quale, neqꝫ quantum, quo demum ſubſtantia diſcrepat a cæteris? an quia in ſubſtantia neceſſe ē, vt præexiſtat altera ſubſtantia? exempli cauſa neceſſe eſt vt alexandro qui ſubſtantia eſt pater ipſius præexiſtat, in albo autem nihil eſt neceſſe, vt album actu præexiſtat ex quo efficiatur, ſed poteſtate tantum. qm̄ non album lignum poteſtate albū eſt.

Cum autem omnis diffinitio ratio ſit,& omnis ratio partes habeat,atq; ut ad rem ſeſe habet ratio,ſic & pars rationis ſeſe habeat ad rei partem. Dubitatur iam utrum partiū ratione in totius ratione ineſſe,ac nō ineſſe oporteat.In quibuſdam.n.ineſſe,in quibuſdam non ineſſe uidetur.Ratio nanq; circuli partium rationem non habet,at ſyllabæ ratio rationem habet elementorum,circulus tamen ſuas in partes,perinde atq; ſyllaba in elementa diuiditur.Præterea ſi pars prior eſt toto,& recti anguli pars eſt acutus , & digitus animalis prior utiq; recto acutus angulus,& homine digitus erit. Videntur tamen illa eſſe priora.Ratione.n.ex illis ſane dicūtur , & inſuper ſine ipſis eſſe uidentur.An pars multis dicitur modis.Atq; uno modo ea pars dicitur,quæ quantitate menſurat.Verum hæc omittatur,ſed hoc eſt conſiderandum,ex quibus ut partibus ſubſtantia cōſtat.Si igitur quoddā eſt materia,quoddam forma,quoddam ex hiſce conſtans,& materia & forma,& id quod ex utriſq; conſtat ſubſtantia eſt , Partim & materia pars cuiuſpiam dicitur, partim non,dicitur,ſed ea ex quibus ratio formæ conſtat, ueluti caro pars quidem concauitatis non eſt,hęc eſt enim materies in qua fit . Similiter autem quædam eſt pars,æs etiā totius quidem ſtatuæ pars eſt, eius autem quod ut forma dicitur ſtatuā non eſt dicenda,eſt enim ipſa forma: & vt formam quæq; res habet,ſed materiale nunquam per ſe eſt dicendum . Quapropter circuli quidem ratio fruſtrorum rationem nō habet : at ſyllabæ rationem habent elementorum . Elementa enim orationis partes ſunt formæ,ſed nō materies . Fruſtra autem circuli ſic ſunt partes:aut materies in qua circulus fit,propinquiora tñ ſunt formæ , q̄ æs cū rotunditas in ære fuerit orta,atqui neq; elementa omnia aliqua ex parte in ſyllabæ inerunt ratione,vt hæc cerea , aut ea quæ ſunt in ære.Iam enim & hæc partes ſunt ſyllabę,vt materia ſenſibilis ſane.

(Cum autem omnis definitio ratio ſit & omnis ratio partes habeat) duas admirabiles xxvii.
quæſtiones ſuoq; ingenio digniſſimas proponit,quarum prior eſt huiuſmodi. Cum omnis ratio partes habeat,vt autē tota oratio definitioq; ſeſe habet ad totum definitū, ſic pats definitionis ad partem definiti,vtrum oportet partium rationem.i.ipſas partes, ratio enim partis ipſa pars eſt,in ratione totius ineſſe.vt ſit exempli gratia hominis definitio huiuſmodi. Animal pedeſtre bipes manus habens atq; caput ,an non oportet? & cauſam qua quiſq̄ in hanc dubitationem & quæſtionem duci poſſet , ſubiungit dicens(In quibuſdam enim ineſſe in quibuſdam non ineſſe videtur)quod cū ita ſit merito hanc quæſtionem proponit . & ait in quibuſdam inſunt,in quibuſdam nō inſunt, (Ratio nanq; circuli partium rationem non habet )hoc eſt ipſas partes. Neq; enim dicimus circulus eſt figura plana & quod ſupereſt definitionis , habens duo ſegmenta . (At ſyllabæ ratio rationem habet elementorum)Dicimus enim ſyllaba eſt conceptio conſonantis vel conſonantium cum vocali . Itaq; ſyllabæ partes ſunt in ratione ſyllabæ.At cum circulus perinde in ſegmenta diuidatur,vt ſyllaba in elementa , cur in ſyllabę ratione partes ſunt,in circuli non item.hæc effatus antequam ſolutionem inferat proponit aliā quæſtionem , & deinde vtranq; ſoluit.ruſus ergo quærit, vtrum partes

toto priores

toto priores ſunt,an ſecus? Nã ſi priores,cũ angulus acutus ſit,pars recti,acutus.n.mi-
nor eſt recto,& digitus pars aĩalis,nimirũ angulus acutus prior erit recto , & digitus
hoĩe.his dictis q̃ſtionẽ pxime dictã ſoluit.dicẽs.Nõ vr̃ pars prior eſſe toto,cuius cãm
ſtrictim apponit dicẽs(Rõe.n.ex illis ſane dicunt̃).i.in definitione partium accipiunt̃
tota. At q̃ in alicuius definitione ſumunt̃,priora ſunt definito.qđ ſi ſic eſt , totũ pfecto
prius eſt parte.Sumi ãt tota in partiũ definitiõe pſpicuum eſt. Sic.n.angulum acutum
definimus,angulus acutus,eſt angulus recto minor.Itaq; angulus rectus ſumit̃ in defi
nitione acuti.ac viciſſim digitũ definiẽtes partẽ hoĩs talẽ eſſe dicimus. Quã q̃ſtionem
alio quoq; mõ ſoluit dicẽs( & qm̃ altera ſine alteris cõſiſtunt, priora ſunt ) quaſi dicat
hæc quoq; fides eẽ põt,tota partibus eẽ priora,qđ hæc illas ſecũ tollunt . nã nõ exiſtẽte
parte,totũ tñ cõſiſtit.licet ĩminutum,ſublato vero toto pars nequit cõſiſtere. Ad hunc
igr̃ modũ poſteriore q̃ſtione poſita & ſoluta,quã & paulo poſt multis aliis rõnibus diſ
ſoluit,redit ad priorẽ,qua q̃ritur,cur in qbuſdã partium rões.i.ipſæ partes inſint in rõe
totius,vt de ſyllaba dictum eſt,in aliis non itẽ,vt in circulo,in cuius definitione nõ ha
bentur ſegmẽta,ipſamq; multifariã ſoluit.Sed ante ſingulorum̃ dictorum̃ explicationẽ,ope
ræpretium erit,breui totũ ſolutionis ppoſitum cõmemorare . quo fiat ſolutio q̃ſtionis
expeditior.Partium igr̃ inquit,q̃ materiales ſunt,& materię rõem ſortiuntur,vt oſſa &
nerui,harum̃ rões.i.hæ partes,non ſumuntur in formę definitione.quę vero nõ ſunt ma
teriæ partes,ſed formæ,vt pedeſtre & bipes,hæ nãq; non ſunt materiales vt manus &
pedes,hæ igr̃ formæ partes accipient̃ in definitione totius.Itaq; ex partis ęquiuocatiõe
exorta fuit dubitatio.alia.n.pars eſt vt materiæ,alia vt formæ.Atq; hæc quidem paulo
accuratius dicta ſunt,quo facilius dicta ipſius pcipiamus.Ipſę vero dũ q̃ſtionis ſolutio
nem molit̃,partis diuiſionẽ p̃iicit,quã multifariã dici ait vno modo q̃ totũ metitur . vt
numerus tria metit̃ nouẽ.Sed hæc pars inqt ,q̃ totum metit̃ ommittatur,& de iis cõſi-
deremus,ex qbus ſubſtãtia cõſiſtit.Subſtantiã appellans formã.& ſubſtantię notiones
exponit,vt doceat,quẽadmodum tũ forma,tum ẽt materia dr̃ ſubſtantia,& magis etiã
num id qđ ex materia formaq; cõſiſtit,ſic partium alias eſſe formæ,alias materiæ.i.ma
teriales,partes igr̃ formæ,vt dictũ eſt,ſument̃ in totius,hoc eſt in formę definitiõe,ma
teriales vero minime(Si ergo inqt qđdam eſt materia,qđdam forma, quoddã ex hiſce
conſtans)ex materia videlicet & forma.Cum materia & forma atq; ex his concretum
ſubſtantia ſit , materia iam pars alicuius dicitur, iam ſecus . Compoſiti.n.pars eſſe di-
citur,formæ non item,ſed formæ partes & vocantur & ſunt,ex quibus eius ratio con-
ſtat.quæ quidem ſunt genera & differẽtiæ.Sed poſtq̃ materiam alicuius partem appel
lari dixit,cuiuſpiã ſecus ,hoc ipſum exemplis exponit dicens ( veluti caro pars quidẽ
concauitatis non eſt )quanq̃ ipſius materia ſit,& quæ in ipſa effici nata eſt.non eſt aũt
pars ipſius ppterea qđ non eſt determinate id qđ ſubiicitur cauitati.cum in lapidibus,
lignis,ęre breuiter in oĩbus aut pleriſq; corporibus cauitas eſſe notetur. Simitatis ve-
ro caro pars eſt,quoniam ſimitatem extra carnem non eſt reperire.Omnis enim ſimi-
tas in carne obtinet eſſe . ac idcirco caro ſimitatis eſt pars. ac viciſſim huius ſenſibilis
& particularis ſtatuæ æs eſſe pars dicitur, non item eius,quæ vt forma ſtatua vocatur.
Sed cum non modo ſtatuæ formam ſtatuam appellaſſet , ſed etiam hanc æneam &
particularem ſtatuam , eodem ſtatuæ nomine nuncupaſſet , quoniam in hunc mo-
dum contradici poſſet , concedamus ſtatuæ formam recte nuncupari ſtatuam com-
poſitum tamen & particulare , cur ſtatuam appellemus & non potius æneam? idcirco
huiuſmodi obiectioni occurrens ait(dicenda eſt.n . ipſa forma , & vt formam quæq;
res habet. materiale nunq̃ per ſe eſt dicendum )eſt autem ſenſus . quoniam res
a forma ſignantur , non a materia , idcirco in omnibus forma dici , & res quate-
nus forma ſunt appellari debent , vt ſi forma ſit ſtatuæ , res ſtatua nuncupetur, ſi tri-

podis tripos,& cętera ſiſr,nõ ãt materia nuncupãda eſt,neq; res ab ipſa noĩandæ.Nã ſi ęs efficiť ex aqua haud fuerit par ipſuȝ aquã nũcupare,ſed ęs ab ipſiꝰ forma.cũ ergo materiã iã partẽ alicuius appellari dixiſſet,iã ſecus,& obiter q̃ſtionẽ a me expoſitã,q̃ obiici poſſet explicaſſet,cãm ſubiecit,cur in ſyllabę definitiõe,elemẽta eius ſumunť,in circuli rõe nõ pinde ſegmẽta dicẽs.In ſyllabę rõe idcirco elementa ſumunť, qa ſint partes formę ſm rõnem ipſius,vt animal & pedeſtre & bipes ſunt partes humanę formę. At partes formę neceſſario in ipſius definitiõe accipiunť. Si ergo partes formæ neceſſario in ipſius rõe ſumunť, elementa ãt partes ſunt formę ſm rõnem ſyllabæ, merito atq; adeo neceſſario in eius rõe inſunt. At ſegmenta circuli nõ ſunt partes formę circuli,ſed figura,& plana & vna linea contenta.& oẽs lineas a centro ad circũferentiã ductas eſſe inter ſe pares.Segmẽta igr̃ nõ ſunt partes formę circuli,ſed materia,vt ęſtus. quo fit vt in ipſius rõe nõ accipianť.Sed q̃rat aliqs,cur cũ ſegmẽta circuli partes materiales ſint,elementa nõ ſunt partes materiales ſyllabæ? An qa mens nõ abduxit elemẽta a ſenſibilibus quibuſdã elemẽtis,et penes ſe habet,ſegmẽta vero haud dubie a ſenſibilibus quibuſdã ſegmẽtis abduxit,& habet penes ſe? At ſi a materia ipſa ſeuocaſſet, pfecto nõ eſſent materia,nec oĩno quaſi materia circulo ſubiicerenť. An idcirco ſunt materiales partes,qm̃ forma circuli & oĩo forma oĩs ipſa p ſe partibꝰ vacat,& ẽ incorporea,q̃q̃ materię in qua ineſt coextẽdať,et pp̃ter ipſam in interuallo fiat.formę igr̃ interuallis oĩno vacãt,& partibus oĩo carẽt.Segmẽta vero q̃q̃ a ſenſibilibꝰ abducanť,tñ interuallũ qdd̃ã eſſe intelligunť circunferẽtia & linea recta cõtentũ. Interuallũ aũt nõ eſt alterius q̃ materię,cũ interim nullũ interuallũ in elemẽtis liceat intelligere.Sed q̃q̃ inqt ſegmẽta circuli ſint partes vt materia,tñ formę viciniora ſunt,ad ipſamq; propius accedũt,q̃ ęs,cũ rotunditas ſegmẽti vel circuli in ęre fuerit effecta. Nã interuallũ qd̃ ẽ in ęneo ſegmẽto,nõ eſt idẽ,qd̃ illud,qd̃ intelligiť in ſeparato.itaq; ſegmentũ ſeparatũ, magis accedit ad formã,q̃ inſeparatũ, qd̃ in materia quapiã habeť atq; ſubiecto.porro hñtia qdpiã interuallũ vt materiã eſſe,ac pinde in formaȝ definitiõe nõ ſumi argumẽto ex ſyllaba ſumpto cõfirmat.negãs oĩa elemẽta eſſe partes ſyllabę,q̃ ſm rõem & formam intelligiť.Cũ neq; cerea elemẽta ea ue q̃ atramẽto in chartis exaranť eius partes ſint,qm̃ hæc interuallũ hñt & partes ſyllabę fiũt quaſi materia vt ęs ſtatuę, cũ ãt dixiſſet (vt hęc ęnea) adiecit (aut ea q̃ ſunt in aere) Nã cũ ſit vox aeris pcuſſio vel aer pcuſſus, haud dubie cũ loqmur aer verbis cõformať & quodã mõ.b.c.a.& cętetera efficiť. ſed quomodo aer dictis cõfiguretur accuratius dictum eſt in ſecundo libro de anima.vbi Ariſtoteles de voce mentionem fecit.

Etenim nõ ſi linea cũ in dimidia:aut hõ cũ in oſſa neruos carneſq; diuidiť corrumpať,propterea & ex his vt ex ſubſtantię partibus conſtat:ſed vt ex materia tm̃ atq; totius quidẽ illa ſunt partes:formę aũt ac eius cuius eſt rõ nõ ſunt partes:idcirco neq; in ipſis rõnibus inſunt.In quibuſdã igr̃ rõnibus huiuſcemodi partiũ rõ inerit,qbuſdã uero nõ ineſſe ipſam oportet, niſi ſit ipſius rõ ſimul ſumpti.Propter hoc.n.nõnulla qdẽ ex hiſce ſunt ut principiis in q̃ corrũpuntur.Nõnulla aũt nõ ſunt.Quę igiť ſimul ſumpta forma ſunt & materies,ut ſimũ aut æneus circulus,ea in hæc corrũpunť,& ipſorũ pars eſt materia. Quæ uero nõ ſimul ſunt cũ materia,ſed ſine materia ſumpta,ut rõnes ipſius formæ dũtaxat,ea non corrũpũtur,aut oĩno,aũt nõ ſaltẽ hoc pacto.Quare illorũ qdẽ hæc principia ſunt & ptes,formę aũt ipſius neq; principia ſunt,neq; ptes,& ppterea ſtatua lutea in lutũ,& ſpæra ĩ æs,

& callias in carnẽ oſſaq; corrũpit̃,& inſup circulus ſua in ſtuſtra. Eſt.n. q̃p-
piam quod cum materia ſimul eſt ſumptũ,æquiuoce nãq; dicitur circulus,
& q̃ ſimpliciter dicit̃,& ipſi ſinguli,ꝓpterea ꝙ ipſi ſinguli ꝓprio noĩe carẽt.
xxviii (Et.n. non ſi linea cum in dimidia,aut hõ cum in oſſa,neruos carneſq; diuiditur cor-
rumpatur,propterea ex his ſunt)Poſtq̃ ſegmẽta docuit ad circuli rationem nõ aſſumi
nec æs ad ſtatuæ,propter ea q̃d ſunt quaſi materia.cum ea ſumi debeant ad formatum
rationes,ex quibus forma conſiſtit,circulum autem nõ tanq̃ formam cõſiſtere ex ſeg-
mentis,neq; ex ære ſtatuam,ipſam dico ſtatuæ formam.Similiter hominis quiditatem
non carnibus & oſſibus conſtare neq; lineam ex medietatibus,hęc igitur eſtatus quo-
niam poſſet aliquis in hunc modum contradicere,ſi linea nõ cõſtat ex ſegmentis,neq;
homo ex carnibus,neruis,& oſſibus,cur ſi linea diuidatur in medietates interit & ho-
mo ſi in neruos & oſſa.Itaq; certũ eſt hominez ex carnibus et neruis,lineam ex medie-
tatibus conſtare,& omnino rem quanque ex iis, in quæ diuiduntur, quod ſi verum
eſt illa profecto ad ipſorum definitionem ſumentur. His occurrens ait. Non ſi ho-
mo cum in carnẽ ac oſſa diuiditur perit,ac perinde linea,ſi ſecet̃ in meditates,protinus
ex his tanq̃ ex ſubſtãriæ formęq; partibus cõſiſtunt,ſed quaſi ex materia.i. ſunt partes
materiales,nõ partes formę. Sunt inq̃ partes cõpoſiti ex materia & forma, nõ itẽ for-
mæ cuius eſt ratio atq; diffinitio.Nã ſi rões cõpoſitoꝝ eſſent has partes ad ipſoꝝ defi-
nitiones aſſumi cõueniret,nũc cum formaꝝ definitiones ſint, qui fiet vt hmõi partes
ad ipſas rationes aſſumant̃?Siquis aũt cõpoſitum ꝑ accidens definiat,nam proprie for-
marum definitiones ſunt,cõpoſitorum nõ item ſicut ipſe procedẽs declarabit,in ratio-
nibus compoſitoꝝ inerit ratio talium,manus dico oſſium,& ſimiliũ.i. ipſę partes acci-
pientur, in compoſitorum,definitione, in aliis autem id eſt in rationibus non com-
poſitorum. hoc eſt formarũ non inerunt huiuſmodi partes, niſi definitio in qua ineſſe
debent,compoſiti fuerit.Et compoſita ex his tanq̃ ex principiis cõſtituuntur, & in ipa
decedunt,ſimplicia vero.i.formæ,neq; ex his cõſtant velut ex principiis,neq; abolent̃
in hęc.quominus eſt nobis q̃ſtio reformidanda,q̃ ait,ſi non cõſtant ex ipſis,quomodo
diuiduntur in hæc.Neq;.n.forma in hęc diuidit̃,ſed cõpoſitum.poſtq̃ vero dixit quę-
dam in hæc interire, alia nequaq̃,docet quæ ſunt ea,quæ in hęc intereunt, & q̃ ſecus
dicẽs(q̃ igr̃ ſimul ſumpta forma ſunt & materies).i.q̃ ex materia & forma cõſiſtũt (vt
ſimũ)hoc.n.ne rõe quidẽ licet a materia ſeparare(vel æneus circulus) nã & hic ſimul
cũ materia ſumit̃,ea intereũt in ipſa.& materia eſt ipſoꝝ pars: q̃ vero nõ ſumunt̃ cũ
materia,ſed ſine materia ſunt.vt formę,quaꝝ ſolũ ſunt rões,nã cõpoſitoꝝ,ut docebit,
nõ habent̃ definiões,eoꝝ.i.formaꝝ neq; partes ſunt hęc oſſa videlicet & carnes, neq;
illa in hęc intereũt oĩno,aut ſaltẽ nõ ꝑinde.Oĩno igr̃ nõ perit hõ me pereũte.qm̃ poſt
meũ iteritũ alius viciſſim hõ exiſtit.Sed qm̃ ego ſubiicior illi ac eius ſum pars,ille mẽ
intereũte interit ex accidẽti.hęc itaq; cõpoſitoꝝ partes vt quaſi materia principiaq; ſũt:
formaꝝ neq; partes,neq; principia. Et q̃a cõpoſitoꝝ partes ſunt,idcirco in ipſas com-
poſita intereunt,ſtatua lutea in lutum,globus æneus in æs,callias in carnem atq; oſſa,
circulus in ſegmenta. Eſt enim aliquid in ſegmentis quod in ipſis concipitur,vt ma-
teria. hoc autem eſt materia,quam intelligimus, vt dictum eſt, a recta linea & circũ-
ferentia contentam. Sed cum circulum in æs interire dixiſſet, quoniam tum parti-
cularis & cõpoſitus appellatur circulus,tum forma ipſa circuli,idcirco adiecit(Aequi-
uoce nanq; dr̃ circulus,& qui ſimpliciter dr̃,& ipſi ſinguli)quaſi dicat,cũ circulum in-
terire dicimus,nemo putet vniuerſalẽ circulũ vt formã a nobis dici, ſed circulũ parti-
cularẽ, Nã in ſingulis hominibus qm̃ præter hominis appellationẽ oĩbus cõmunem
ſuum cuiq; nomen tributum eſt,vt callias, micallus non dicimus hominem interire,

ſed calliam vel micallum ,In circulis aūt qm̄ non ſunt ſingulis impoſita ſua nomina , ſed tam vniuerſalis ꝙ̄ particularis appellatur circulus,idcirco dicimus circulū perire. At ſi circululus ęneus exēpli cauſa vocaretur veſtimentū,ꝑfecto nō circulū,ſed veſtimentū diceremus interire.quēadmodū calliā aut micallū,nō hominē perire dicimus. Dictum eſt igitur & nunc ipſum verum,attamen quibuſdam repetitis, dilucidius dicamus oportet. Quæ nanqꝫ rationis ſunt partes ,& in quas ratio ipſa diuiditur : eæ ſane aut omnes aut aliquæ ſunt priores. Non autē anguli recti rō in rationē acuti:ſed acuti rō in rectum diuidiť. Qui nanqꝫ acutū diffinit:vtitur recto:acutus.n.minor eſt recto.Similiter circulus ,& ſemicirculus ſeſe habere videť.Semicirculus.n.circulo diffiniť : & digitus ēt toto: digitus.n.talis eſt hominis pars.Quare partiū eæ quidē ꝙ̄ vt materia ſunt, & in quas vt in materiā totum diuidiť: poſteriores ſunt ſane.Eæ vero quę vt cōis ipſius eiuſqꝫ ſubſtantiæ quæ rationi accommodatur ſunt partes,aut oēs ſunt,aut non nullæ priores.

(Dictum eſt igitur & nunc ipſum verū,attamen quibuſdam repetitis dilucidius dicamus oportet)Diſſerit alterā quæſtionem,qua vtrum partes priores ſint inquirebatur , an tota?quę igr̄ inquit partes formæ ſunt,vt animal & pedeſtre,& bipes formæ hominis, hę priores homine ſunt . quę vero non formæ ſed totius cōpoſiti vt nerui,& oſſa poſteriores. Caro.n.& oſſa poſteriora ſunt toto.i.ſimpl'r homine quamobrē angulus acutus nō eſt prior recto,qm̄ ratio recti nō diuitur in rationē acuti.quemadmodū hominis ratio in rationē ingredientis & bipedis.Sed potius acuti ratio in rectum cum ad acuti definitionem rectus accōmodetur.Angulus.n.acutus minor recto eſſe definitur. Circulus item & ſemicirculus ad hunc modum ſeſe habent quippe ad ſemicirculi definitionem circulum ſolemus adhibere.Eſt enim ſemicirculus figura diametro, & circunferētia circuli cōtēta.Sil'r digitū ꝑ totum definimus.Eſt.n.digitus hmōi pars hoīs. Cū igr̄ partes a totis definianť,tota nō itē ꝑ partes,efficiť , vt tota partibus priora ſint . Nā definitū poſterius eſt iis,ꝑ q̄ definiť.In formis vero res cōtra ſeſe habet . quia.n. ꝑ partes ipſę definiunť,partes haud q̄q̄ ꝑ illas,tota hoc eſt formæ ſuis partibus poſteriora ſunt. Itaqꝫ partes vt materia poſteriores totis habenť. Priores vero,quæ ſunt quaſi rationis & ſubſtantiæ,ꝑ rationē intellectæ hoc eſt formæ partes. xxix.

Cum autem animaliū anima ſit forma ipſoꝝ,id eſt.n.ſubſtātia animantis: qꝫ ſubſtantia eſt ad rationē accōmodata:& forma atqꝫ qditas corpis talis. Nā pars vniuſcuiuſqꝫ ſi recte diffiniať , nō ſine munere officioqꝫ diffiniet, qđ quidē ei nō cōpetet abſqꝫ ſenſu, huius ꝑfecto partes,aut oēs,aut q̄dam ipſo toto priores ſunt animali,& in ſingulis ſimili modo. Corpus āt eiuſqꝫ partes hac poſteriores ſubſtantia ſunt , & in has vt in materiā nō ſubſtātia ſane ſed totū ipſum diuidiť.hę igr̄ tū priores tū nō priores ſunt ipſo toto . cū ſeparanť.n.nequeūt eſſe:nō.n.q quouis mō ſeſe habet,digitus eſt aīalis: ſed q mortuus eſt,noīe tm̄,non rōe digitus eſt.Nōnullæ aūt vna cū ipſo pereunt toto:q̄ quidē ꝑcipuæ partes ſunt.eaqꝫ maxime:in qua rō ipſa ſubſtātiaqꝫ inſidet primo:ſi illa cor aut cerebrū ſit.Nihil.n.refert hoc,an illud rationem ſubeat talē:homo vero & equus , & iſtiuſmodi cætera in ipſis ſunt

ſingulis. Vniuerſalis aũt non eſt ſubſtãtia:ſed quoddam totũ ex hac rõne, atq; hac materia eſt, vt vniuerſale. Singulare vero iam ipſe Socrates ex materia eſt extrema,& in cæteris ſimili mõ. Eſt igr̃ & formę pars, ipſius ſinquã qditatis, pinde atq; ipſius quoq; totius, qđ quidẽ ex forma, atq; ipſa materia cõſtat. Sed formę partes rationis ſunt ſolum partes: rõ vero eſt ipſum vniuerſale. Eſſe nãq; circuli atq; circulus:& aię atq; aĩa, idem eſt. Ipſius vero iam totius huius, vt circuli huius,& ſingulariũ oĩno, aut ſenſibilium, aut intelligibilium. Atq; intelligibiles quidẽ: mathematicos ipſos dico: ſenſibiles aũt ęneos: ligneoſue: non eſt diffinitio: ſed mente cognoſcunť vel ſenſu. Quod ſi ab actu receſſerint, non ſane patet ſi ſint nec ne: ſed vniuerſali ratione ſemper dicuntur, ac cognoſcunť. Materia vero per ſe eſt ignota: atq; materia, alia eſt ſenſibilis, alia intelligibilis. Senſibilis vt æs, lignum:& quę eſt materia mobilis. Intelligibilis, quę in ſenſibilibus ineſt: non vt ſenſibilia ſunt: vt ipſæ res mathematicæ. Quomodo igitur de toto ac parte res ſeſe habet,& de priore poſterioreue: ſatis iam explicauimus.

xxx. (Cũ aũt aĩalium anima ſit forma ipſoꝝ, id.n. eſt ſubſtãtiæ animati, quæ ſubſtantia eſt ad rõnẽ accõmodata & forma atq; quiditas corporis talis) diſputat ẽt num de toto & partibus.& ait (Cũ animalium aĩa ſit forma ipſoꝝ) quippe q̃ actus eſt corporis naturalis inſtrumẽtarii facultate vitã obtinentis. vt dictũ eſt in ſcđo libro de anima,& animãtia p animã informantur, ſiue in ſpecie cõſtituuntur, & hæc eſt ſubſtantia ſm rationẽ & forma tali corpori. Nã vt ſtatuæ figura eſt in materia. i. ære, ſic animantiũ anima in tali corpore eſt, vt forma in materia. Poſtq̃ vero animã formã eſſe animantium dixit, hoc ipſum ex partibus aĩaliuꝫ cõfirmat dicens (Nã pars vniuſcuiuſq; ſi recte definiať nõ ſine munere officioq; diffiniecť) Siquis.n. manũ hominis recte definiat nõ abſq; officio difiniet, officium porro ipſius abſq; ſenſu animæ nõ ei ſuppetet. Si manus ergo in hoc informatur qđ proprio munere fungitur, hoc aũt abſq; ſenſu & anima ei adeſſe nequit,& abſq; dubio formæ manus eſt ſenſus vel potentia ipſi ab anima ſuggeſta ad proprium manus fungendũ, ſatis intelligiť animã eſſe ſubſtantiã ſm rõnem atq; formam aĩalium. Cũ igitur, vt ſupradictum eſt, animantiũ anima, forma ipſoꝝ ſit, nimiꝝ partes ipſius oẽs, vel qđ veꝝ eſt, aliquæ priores ſunt toto animali. Alere nanq; & appetere totius compoſiti ſunt, contemplari, non itẽ, ſed de his accuratius in libro de anima diſputatur. aut certe illud (vel quædam) adiunctum eſt propter adæquantia. rationabile nanq; & mortale dubiũ non eſt, quin homine priora ſint. quippe quæ latius pateant quam ipſę mentis, vero ac ſciẽtię capax nõ latius, ſed æque patet. ac proinde nõ eſt prius, ſiquid.n. eſt hõ, id mẽtis, ac ſciẽtiæ capax eſt, ac viciſſim ſiquid eſt mẽtis, & ſciẽtiæ capax, id hõ eſt. vt aũt in animalibus ſeſe res habet, ſic & in cæteris. hoc.n. ſignificatur illis verbis (& in ſingulis ſimili modo) Partes igiť formę aĩalium priores ſunt, corpus aũt & partes ipſius poſteriores hac ſubſtantia. i. forma. Diuidiť aũt totũ in corpus & corporis partes vt in materiã, at ſubſtãtia & forma nõ diuidiť in corpus, eiuſq; partes. Et tales partes cõpoſiti ſunt, hoc.n. ſignificat verbũ totũ. Cõpoſitũ ãt modo quodam prius eſt partibus, alio vero poſterius. quatenus.n. partes ſecretę cõſiſtere nõ poſſunt, totũ põt ſine partibus quibuſdã, q̃q̃ nõ oĩbus, ac totum partibus eſt prius qua vero rurſus cõpoſitũ poſterius eſt cõponentibus, cũ totũ ex partibus cõponať, partibus idẽ ẽ poſteri⁹. Sed cũ partes ſeparatas cõſiſtere poſſe negaſſet, cãm hui⁹ ſubiecit dicẽs.

(Nõ enim qui quouiſmodo ſeſe habet digitus eſt animalis )quaſi dicat digitus ab ani-
mali ſeparatus, vt corpus quidem cõſiſtere valet, non tamen vt digitus . neq; enim vt-
cunq; digitus ſeſe habeat, appellatur digitus, ſed cum digiti officio fungitur. quamob-
rem mortuus digitus æquiuoce vocatur digitus , proprie nullo modo. Et quædã qui-
dem partes huiuſmodi ſunt. vt etiam ſi auferantur , totum tamen ſine illis valeat conſi-
ſtere , aliæ vero ſi ſeparentur protinus ſecum totum ipſum tollunt quæcunq; .ſ. præci-
puę ſunt & ea in qua primum eſt, prima eſt ratio atq; ſubſtantia. i. anima . quandoqui-
dem animantium anima, forma ipſorum eſt. i. cor ſi ipſum principium ſit animantiũ,
vt ariſtoteli placet, in ipſo enim primuꝫ inerit anima. aut cerebrũ vt hippocrati & pla-
toni viſum eſt , huiuſmodi enim partes ſimul atq; a toto ſeparantur moribundæ ipſæ
totum ipſum interimunt. Sed cum dixiſſet ( Si illa cor aut cerebrum ſit )adiecit. ( Nihil
enim refert hoc, an illud. rationẽ ſubeat talem ). i. ad propoſitum nihil intereſt cor ne,
an cerebrum animæ ſedes habeatur. conſtat enim vtruncũq; ipſorũ fuerit ſecum totũ
ſublaturum. mea vero, vt ſic loquar, totalitas, in me proculdubio ineſt, neq; extra meas
partes , aut ſine ipſis conſiſtit. Cæterum cum ego & plato calippuſq; & ſimpliciter par-
ticulares homines vniuerſalis hominis partes ſimus, & ipſe totum quoddam ſit, vtrum
in nobis perinde ineſt, vt mea totalitas in meis partibus? an ſeparatus eſt & per ſe? ad
hanc quæſtionem reſpondens ait( homo & equus & huiuſmodi cætera ) . i. ſimpliciter
vniuerſalia( in ipſis ſunt ſingulis )ſubſtãtia vero vniuerſalis, & forma ipſa per ſe abſq;
particularibus non cõſiſtit. Sed quemadmodum ſocrates ex hac forma & hac materia
conſtat, ſic vniuerſalis homo ex materia. i. ex genere ipſius & forma differentiarum for
taſſe exiſtit . nõ quidem ſubſiſtentia, ſed cogitatione. Forma vero ipſa per ſe abſq; ma
teria ne cogitatione quidem eſſe poteſt. Nam cum ipſum vniuerſalem hominẽ a par-
ticularibus hominibus anima ſubduxerit , ipſi autem ex materia & forma conſiſtant,
haud dubie homo vniuerſalis , vtcunq; ſit, ex materia & forma eſſe obtinebit. His in-
teriectis rurſus ad ſermonem de partibus & toto reuertitur. & ait( Eſt igitur & formæ
pars perinde atq; ipſius quoq; totius. quod quidem ex forma atq; ipſa materia cõſtat )
Nam cum rationes inquit atq; definitiones formarum ſint partes profecto rationis, for
mæ ſolum partes ſunt. non etiam totius. Ratio vero nihil aliud eſt, q̃ vniuerſale. Nam
circulus quod eſt vniuerſale, & eſſe circuli, quod eſt ratio idem eſt, vt anima idem eſt,
quod eſſe animæ. Rationes igitur, vt dictum eſt, vniuerſalis ſunt. totius autem hoc eſt
ſingularis, ſiue ipſum ſingulare , ſenſibile ſit ſiue ĩtelligibile, cuiuſmodi ſunt mathema
tica , non habetur definitio. quod paulopoſt in proximo libro demonſtrabitur. Cogno
ſcuntur autem ſingula non ratione ac definitione , ſed ſenſu. vt lignei circuli. Cum ve
ro particularis circulus ex materia ab intellectu fuerit ſeparatus , tunc eſt viſibilis men
te ſiue intellectu , ac omnino intelligibilis. viſus enim qui anteq̃ viſibilia cernat poten
tia eſt, vt traditur in libro de anima, vt auditus antequam audibilia, cum ipſa cernit, tũc
actu efficitur illa, ab ipſiſq; perficitur . Cum vero ab actu , hoc eſt ab actione deſtiti-
mus, qua illa videbamus , & actu non potentia cernebamus , ceſſante viſus actione,
quam in aſpectabilia exercebat, dubium eſt , ſint , an non ſint. Sed cognoſcuntur vni-
uerſali. Nam cum circulum particularem & ſenſibilem non video , incertum mihi ẽ ,
vtrum huiuſmodi figura ſit in ſubſiſtẽtia , nec ne, vniuerſali tamen cognoſco talem fi-
guram, quã prius videbam nunc non video. Sed cũ dixiſſet( vniuerſali ratione cogno
ſcuntur )ne quis, quoniam materia eſt vniuerſale, dubitaret, an materia cognoſcantur,
adiecit( Materia vero per ſe eſt ignota )At ſi eſt ipſa ignota, quomodo poteſt aliis eſſe
cauſa cognitionis? Sed materia inquit alia eſt ſenſibilis , alia intelligibilis. Senſibilis q-
dem vt lignuꝫ & ſimpliciter omnis materia mobilis. intelligibilis vero vt materia, quę

habetur in circulis. Sed non quatenus ſenſibiles ſunt. quoniam interuallum circuli, quem intellectus a materia ſeparauit, ac penes ſe habet, materia eſt huiuſmodi circuli, non tamen ſenſibilis, ſed intelligibilis. Hæc effatus ſermonem concludit dicens. (quomodo igitur de toto ac parte ſeſe res habeat, & de priore poſteriore ue, ſatis iam explicauimus.)

Ad interrogationē aūt cū quiſpiam interrogauerit: vtrū ſit prius, rectus ne & circulus, atq; animal, an partes ex quibus cōſtat, & in quas quodq; diuiditur: nō ſimpliciter reſpondendū, nā ſi anima ſit animal, aut animās, aut cuiuſq; vnū qđq;, & circulus circuli eſſe, & rectus itidē: eſſe atq; ſubſtātia recti aliqua pars, atq; aliquo toto poſterius ē dicēda, vt illa q̄ eſt ipſius ſingularis: atq; aliquo recto. Etenim eſt rectus, & hiſce q eſt ęneus atq; materiæ particeps: & ēt qui ex lineis ſingularibus cōſtat. At hiſce q ē expers materię poſterior quidē rationis: prior aūt ſingularibus partibus eſt dicēdus. Simpliciter āt nō eſt dicēdus. Sin vero anima ſit diuerſa, & nō ſit animal, hoc quoq; pacto aliæ partes priores, aliæ nō priores dicēdę ſunt vti diximus.

xxxi. (Ad interrogationem autem, cum quiſpiam interrogauerit, vtrum ſit prius rectus ne) diſputat etiam nunc de toto & partibus & ait. Siquis quæſierit, vtrum animal & angulus rectus, ac circulus prior ſit, q̄ ea in quæ diuiditur. i. q̄ partes ipſius. animal enim in partes ſuas diuiditur circulus iu ſuas, ac ſilr̄ angulus rectus. Siquis igiť rogauerit totane, an partes in quas diuiduntur & ex quibus exiſtunt priores ſint, neceſſe eſt huic occurrere ac reſpondere (non ſimpliciter). i. neceſſe eſt ad hanc quæſtionem reſpondere, partem non ſimpliciter & vno modo dici, ſed plurifariam, ſi enim formæ partem dicis, ea prior eſt, q̄ totum, vt ſæpe dictum eſt. Sin autem compoſiti ex materia & forma, poſterior. Sed hæc expoſitiōis gratia pręfati ſumus. ipſe vero rurſus quomodo reſpondendum ſit exponit dicens (Nam ſi anima ſit animal). i. quoniam ſi anima eſt animal quod per formam intelligitur, hoc eſt ſi anima eſt animalis forma eiuſq; quiditas. Aut ſi non anima eſt animalis eſſe, ſed animatum eſt animalis eſſe, vel ſi non animatū eſt eſſe animalis, ſed vnum quodq; animal eſt anima ſua, & per hanc in ſpecie conſtituitur. i. homo per hominis animam, equus pari ratione per ſuam, & omnino per propriam animam vnum quodq; animal. Similiter ſi circulus eſt circuli eſſe, & angulus rectus eſſe anguli recti, ſi hoc igitur ad hunc modum habet, (quid & quo poſterius eē dicendum eſt ex iis quæ habentur in ratione). i. quæ nam pars, & quo toto poſterior dici debet? ac viciſſim quæ non poſterior. ſed prior toto? Quæ igitur pars inquit ex iis quæ ſunt in ratione? Rationem hoc in loco vocans non formam, ſed quod miremur, compoſitum ex materia & forma. Earum igitur partium, quæ inſunt in ratione, quę nam poſterior toto dici debet? toto autem non ſimpliciter non. ſ. quod per formam intelligitur, ſed aliquo & compoſito, exempli cauſa aliquo angulo recto materiali, vt enim forma anguli recti eſt angulus rectus, ſic angulus rectus materialis ſiue æneus, eſt angulus rectus. Iterum non modo angulus materialis eſt angulus rectus, ſed etiā is qui habetur in lineis ſingularibus. Angulus enim qui a ſingularibus lineis cōtineť, angulus rectus eſt. angulus igitur rectus materialis vel materialis globus, aut quidqd aliud ſit, partibus ſuis prior eſt. is vero qui materia vacat poſterior eſt partibus quę habentur in ratione: quod hominis exemplo fiet apertius. Homo nanq; ſecundum formam poſterior eſt animali & pedeſtri & bipede. manu vero mea & pede prior. Similiter circulus, qui per formam intelligitur, poſterior eſt figura, & plana & ſimilibus,

ſegmentis autem ænei circuli, ac omnino partibus ipſius prior . Sic igitur quæſtioni occurrendum eſt . vt indeterminate reſpondeamus, ne partem priorem eſſe dicamus aut totum . Sed cum dixiſſet. Siquidem anima eſt animal, partes ipſius priores eſſe toto dici debent, & cætera quę dicta ſunt, reſpõdet coniunctioni illi quidem dicens (Sin vero anima ſit diuerſa & non ſit animal) vt orationis ordo ſit huiuſmodi. Si quidẽ anima eſt animal, partes ipſius toto priores eſſe dici debẽt, ſin minus anima ſit animal ſiue animal qđ ſecundu formã aliquæ partes toto priores ſunt, aliæ non item , quoniã qualiſcunq; ſit animalium forma, partes ipſius priores erũt ipſius vt ita dicã totalitate.

Dubitatur etiam non iniuria : quæ non ſint ipſius formæ , & quæ nõ formæ , ſed ipſius ſimul ſumpti partes . Atq; ſi hoc non ſit manifeſtum: fieri non poteſt : vt quæq; diffiniatur . Vniuerſalis enim ipſius & formæ eſt diffinitio . Si igitur manifeſtum non ſit quænam partium ſubeunt , & quę non ſubeunt materiæ rationem, neq; ratio ipſius rei profecto patebit. Quæ igitur in diuerſis ſpecie fiunt , vt circulus in ære / lapide / atq; ligno , ea manifeſta eſſe videtur . Neq; enim æs , neq; lapis, ſubſtantiæ quicquã eſt circuli , propterea quod ſeparatur ab ipſis , quæ vero non cernuntur ſe iungi , ea perinde ſeſe habere, vt illa nihil prohibere videtur . Fit enim perinde atque ſi circuli omnes ænei cernerentur . Non enim æs ob hoc magis formæ pars eſſet . Hæc tamen ipſa difficile eſt excipere mente. Hominis enim forma in carnibus/oſſibus/talibuſue partibus conſiſtere ſemper videtur . Sunt ne igitur hæc formæ rationiſue partes an non ſunt ſed materia. Verum quia non & in aliis ineſt: idcirco ſeparare non poſſumus . Quoniam autem hoc quidem fieri poſſe videtur, obſcurum autem eſt quando fieri poteſt . Dubitare quidam & in circulo , & in triangulo iã videntur , atq; innuere non oportere lineis , atq; cõtinuo diffiniri, ſed vniuerſa perinde hæc dici atq; hominis carnes oſſaue dicuntur, & circuli etiã, æs, & lapis . Atq; in numeros vniuerſa reducuntur: & lineæ rationẽ duorum rationem inquiunt. Eorum etiam qui dicuntur ideas eſſe: quidã dualitatem inquiunt ipſam lineam eſſe , quidam ipſam lineæ formam : in quibuſdam enim idem eſſe aiunt formam: & id cuius eſt forma: vt dualitatem formãq; dualitatis: in linea vero non ita eſſe . Accidit igitur formã vnam multoꝝ eſſe, quoꝝ ſpecies diuerſa eſſe videtur, quod quidem & pithagoricis accidebat : & inſuper fieri põt: vt cæteris inde extruſis , vna omniũ tñ forma efficiatur: & tñ hoc pacto omnia vnum erunt .

(Dubitatur etiam non iniuria, quæ nam ſint ipſius formæ, & quæ non formæ, ſed ip- xxxii.
ſius ſimul ſumpti partes) Quoniam multis in locis in mentione totius & partium, formæ partes ipſa priores eſſe dixerat, compoſiti poſteriores, idcirco ait , merito dubitari poſſe, quales nam hæ partes formæ ſint . & ſimiliter quales hæ partes compoſiti, quia verbum illud (ſimul ſumptum) ſignificat compoſitum. Nam cum formarum vt ſæpe diximus definitiones habeantur, profecto ſi ignoretur, quę nam ſint formarum partes, definire non licebit , quare niſi intelligatur, quæ partes ſint vt materia, & quæ ſecus ,

ne ratio quidem rei fuerit manifeſta.hæc effatus ait(quæ igitur in diuerſis ſpecie fiũt) i.in ſpeciebus diuerſis,vt globus in ære,ligno,lapide,auro,plumbo & pleriſq; aliis ſpecie diuerſis efficitur,quæ ergo in diuerſis ſpecie fiunt ,horum quæ nam partes vt materia ſint non ambigitur.Neq;.n.æs,aut lignũ ſubſtãtiæ ſunt circuli vel globi.i.nõ ſunt ex iis,quæ formalem circulum conficiunt,talis enim circulus a ligno & ære ac talibus ſeiungitur.non item a forma,& plano,ac omnino ab iis,quæ ſubſtantiã ipſius conſtituunt. Quæ igitur ſeparantur,& in ſubiectis ſpecie differentibus fiunt, horum partes vt in materia manifeſtæ ſunt,quę vero non ſecernuntur,ſed ſemper fiunt in eiſdem,vt homo ſemper in oſſibus & carne ac neruis.ac perinde equus.& omnino vt animalia, eorum partes vt in materia non ſunt adeo cognitæ. Attamen nihil prohibet inquit, ſimilem in his eſſe atq; in illis rationem. Vt enim æs atq; lignum nulla pars ſunt ſubſtantiæ formalis circuli,ſic ne carnes quidem & nerui ſubſtantiæ formalis hominis,vł equi.Nam quemadmodum ſi circuli omnes eſſent ænei,nec circuli forma in alio ſubiecto eſſe poſſet,q̄ in ære,æs de ſubſtantia quidem circuli eſſe videretur,propterea qđ circulus non fieret in alio ſubiecto,tamen ne tunc quidem æs circuli ſubſtantia eſſet. Siquidem neq; nunc eſt. q̄q̄ difficile eſſet,ipſum ab ære ſeiungere. nunc enim videre licet circulum ab ære ſeparari, ſic hominis forma licet ſemper in eiſdem fiat, oſſa tñ & nerui nihil ipſius ſubſtantiæ ſunt.Ac ſenſus quidem dictorum huiuſmodi eſt.ipſe tñ non per negationem ſermonem intulit ,ſed per interrogationem dicens. Hominis forma ſemper in carnibus & oſſibus efficitur,num igitur hæ partes formę ſunt, atq; rationis!& percontatus reſpondet dicens(an non).i.an nequaquam partes ipſius ſunt,ſed materia .tamen quoniam hominis forma in aliis non efficitur quemadmodũ forma circuli,ideo ſeparare non poſſumus(quoniam autem hoc quidem)vt.ſ. hominis forma a carnibus & oſſibus cogitatione ſeparetur (fieri poſſe videtur, obſcurũ aũt eſt quando ſeparabitur)non enim ſic exploratum eſt,vt in circulo(dubitant quidam) deſignat autem pythagoręos(in circulo et in triangulo)Negantes oportere hos lineas eſſe definire.vt circulus figura plana eſſe dicatur vna linea contenta. & triangulus tribus.ac viciſſim linea longitudo continua quæ in partem vnam dilateť linea enim circulo & triangulo quaſi materia ſubiicitur.Et ſimiliter continuum ipſi lineæ. quemadmodum homini carnes & oſſa,æs vero ſtatuæ. Si hominem igitur per oſſa & carnes non diffinimus,propterea quod ſunt partes materiales, profecto neq; circulum, neq; triangulum oportet per lineam definire.& ob hoc.i.quia lineam & continuum,vt materiam triangulo & cæteris ſubiici aiunt, omnia reducunt ad numeros. propterea quod materiæ ſint expertes, nec aliquod ſubiectum habeant tanquam materiam, ſed ipſi per ſe conſiſtant. Itaq; lineæ definitionem eam eſſe aiunt, quæ dualitatis eſt. quoniam dualitas eſt primum dilatabile, vt quæ prima ſit, in quam vnitas dilatetur. deinde in trinitatem, & cæteros numeros qui ſequuntur.quare ſi definiamus inquiunt lineam non oportet dicere ipſam eſſe quantum in vnum dilatabile. Sed linea eſt primum dilatabile.Nam ipſum primum non eſt quaſi materia & ſubiectum lineæ quemadmodum continuum.Idearum quoq; aſſertorum quidam aiunt ipſilineam.i. lineæ formam,quæ diuerſa eſt a ſingularibus lineis,eſſe dualitatem. Alii vero aiunt nõ ipſilineam dualitatem eſſe,ſed ipſilineam eſſe formam lineæ.qui quidem affirmant, in quibuſdã ſpeciem idẽ eſſe,quod id cuius eſt ſpecies, vt homo et ſocrates, cuius ſpecies eſt homo,idẽ ſint.& ipſidualitas idem quod hæc dualitas cuius ſpecies eſt ipſidualitas. in aliis hoc non concedunt.vt in linea,hanc enim particularem lineam eſſe aiũt, ſpeciem vero ipſius non lineam eſſe, ſed dualitatem. Ac ſtatim ipſe diſputat in eos, q lineam vt formam ſiue ſpeciem lineam eſſe negant,ſed dualitatem, dicens. (Accidit

igitur formam vnam multorum eſſe).i.ex hac oratione efficitur,vt vna ſit ſpecies ſpe
cialiſſima, multorum & ſpecie differentium.Hoc enim ſignificatur verbis illis(quoq;
ſpecies diuerſa eſſe videtur)Nã ſi dualitas quæ ſpecies eſt particularium linearum,ea-
dem eſt ſpecies dualitatum particularium,particulares autem lineę & dualitates ſpecie
differunt, vna profecto ſpecies fuerit duorum ſpecie differentium.quod ſi ita eſt , cur
eadem dualitas nõ ſit ſpecies particulariũ hoim.et equoq;,ac boũ ac ſimplr oĩum?Cur
n.ſi duorum ſpecie differentium ſpecies eſſe dicitur,alioq; eſſe negetur? Ex hoc itaq;
fit , vt omnium eadem ſpecies habeatur.nec ſint plures ideæ.& ſic omnia vnum erũt ,
vniuſq; naturæ . homines , equi , & cætera cuncta . Nam quorum ſpecies vna eſt ,
eorum natura quoq; eſt vna.

Ea igitur quæ ad diffinitiones attinent dubitationem habere,& quam ob
cauſam ſatis iam diximus.Qua ꝓpter & omnia hoc pacto reducere , atq;
materiam auferre ſuperuacaneum eſſe uidetur.Quædam enim forſitã hoc
in hoc ſunt,aut hæc ita ſeſe habentia,atq; illa comparatio de animali , quã
iunior Socrates dicere conſueuit,non recte ſeſe habet profecto.A ueritate
enim abducit,exiſtimareq; facit fieri poſſe,ut homo ſit ſine partibus ,per-
inde atq; ſine ære circulus eſſe poteſt,hoc autem non eſt ſimile. Animal.n.
fortaſſe ſenſibile quiddam eſt,& non fit ut ſine motu,atq; ab hoc ſine ſuis
partibus definitio ſeſe habentibus modo diffiniatur . Non enim quæuis
manus pars hominis eſt,ſed ea quæ manus officium efficere poteſt . Qua
re pars eſt,ſi animæ particeps ſit,non pars ſi eiuſdem ſit expers.

(Ea igitur quæ ad definitionem attinent,dubitationem habere,& quam ob cauſam ſa xxxiii
tis iam diximus,quapropter & oĩa hoc pacto reducere)concludit quæ ſępe dicta ſunt
& ait.diximus ergo non vacare controuerſia, quæ pertinent ad definitiones ; & quam
ob cauſam.Dixit enim cur in ſyllabæ definitionem aſſumamus elementa,in circuli ve
ro ſegmenta nequaquam & cætera,quæ dicta ſunt. At omnia reducere ad ideas face-
re materiam auferentes ſuperuacaneum eſt.In quibuſdam enim dubium nõ eſt, quin
hoc in hoc ſit . i . forma in materia. Forma enim domus in lapidibus eſt , atq; lignis-
ſtatuæ in ære.hæ tamen non ſunt per ſe ſeparabiles,vt idearum aſſertores confitentur.
quod ſi ita eſt,cur horum non habentur ideæ?Illud vero(forſitam)appoſitum eſt, vel
propter cautelam pħis familiarem,vel quia hoc,non eſſe inquam ideas,paulo poſt de
monſtrabit , aut certe propter illa,quæ in maiore primo & ſequentibus libris demõ-
ſtrata ſunt. Sed cum dixiſſet(quædam enim forſitam hoc in hoc ſunt)adiecit(Aut ita
ſe habentia)quoniam talis lapidum diſpoſitio,& illud ſic ſe habere , & non ſic,domus
eſt . Hæc effatus iuniorem ſocratem inſectatur , quod perperam ex inductione ideas
eſſe colligat. Appellat autem iuniorem ſocratem vel platonem , vel quod verius eſt ,
quẽdam,qui Socra.eodem nomine quo platonis magiſter,fuit appellatus. Plato enim
ſocratem quendam diſputantem inducit, cum ſocrate gerçnenſi . Is igitur ſocrates ex
quodam vero concludere nitebatur,hominem abſq; materialibus partibus conſiſtere.
Sic enim diſſerebat. quemadmodum circulus abſq; ære ac lapide lignoq; conſiſtere
poteſt,ſic homo ſine carnibus & oſſibus,ſed hoc in circulo verum eſt,non eſſe hoc de
terminatum ſubiectum circuli,ſed huiuſmodi figuram in auro, & ligno ac omni ſoli-
do corpore fieri eſſe aptam.non in corpore aliquo determinato . In homine non item
verum eſt. Vt enim circulum abſq; corpore non eſt reperire,q̃q̃ in oĩ corpore ſolido,

ſed non determinato fieri ſit aptus, ſic homo ſine oſſibus & neruis in ſubſiſtentia reperiri non pōt. Cæterum mens ſiue cogitatio hominē a particularibus hominibus ſecernit, perinde atq; circulum, hō tñ nequit in ſubſiſtentia conſiſtere, vt conſiſtit alexander. Sed q̄q̄ mens ipſum a ſingularibus abducat. rurſus tñ non abſq; carne & oſſibus eum imaginatur. Nō igitur inquit ſimile eſt qđ a iuniore ſocrate de circulo dicitur, & qđ de animali. Animal. n. ſenſibile quiddam eſt, nec ſine motu .i. ſine materia & ſubiecto definiri valet. hoc eſt animal ſenſibile qualecunq; ſit, non pōt ſine ſubiecto definiri. Siquis exacte definiat. Cum ergo ipſianimal non ſit vt demonſtratum eſt, & demoſtrabitur, ſed quodcunq; animal exiſtentiam habens ſenſibile habeatur, animal. n. vniuerſale nō eſt in exiſtentia, ſed cogitatione, quonāmodo animal ſenſibile ſine materia definietur? Sed vniuerſalia ſine materia definiuntur, vtpote quæ cogitatione exiſtant. Singularia nullo modo. Sed fortaſſe cum ait (Animal enim ſenſibile quiddam eſt, & non ſit, vt ſine motu definiatur) hoc ſignificare vult omne animal eſt ſenſibile, nullum autem ſenſibile animal definiri poteſt .i. exiſtentiā habere, ſine carne & oſſibus. Animal igitur ſenſibile abſq; ſuis partibus certo quodam modo ſe habentibus eſſe aut omnino definiri nequit. Sed cuꝫ dixiſſet (abſq; partibus modo quodam ſe habentibus) exponit cur illud modo quodam adiecit dicens (Non enim omni modo manus eſt hominis pars.) Nam ſi manus exaruerit, & omnino immobilis fuerit effecta, nō dicet hominis pars, ſed tunc eo nomine cenſebitur, cum munere ſuo fungetur. tunc autem fungetur munere ſuo & hominis vocabitur manus, cum ſecundum naturam habuerit. Nam cum habuerit aliter, & fuerit velut inanimis tunc neq; officium ſuum obibit, neq; hominis manus vocabitur.

Circa uero mathematica cur rationes non ſunt rationum partes, ipſi ſemicirculi circuli. Non enim ſenſibiles ſunt. An nihil refert, Erit. n. & non ſenſibilium quorundam ſane materies, ciuſq; omnis quod non eſt quiditas & per ſeipſum forma, ſed hoc aliquid, non igitur uniuerſalis circuli, ſed ſingularium hi partes erunt, ut antea diximus. Eſt enim materies, alia ſenſibilis, alia intelligibilis. Patet autem & animam quidem ſubſtantiam primā corpus autem materiam eſſe. Hominem uero ut animal id quod ex utriſq; cōſtat, ipſum inquam uniuerſale. At Socrates aut coriſcus ſi anima ſit duplex eſt. Quidam enim ut animam dicent, quidam ut totum. Sin ſimpliciter hæc anima ſit, atq; hoc corpus, ut uniuerſale ſeſe habet, ſic & ſingulare ſeſe habet. Vtrum autem præter materies & ſubſtantias tales aliqua quædam ſubſtantia ſit, quærereq; ſubſtantiam aliam quandam oporteat, ut numeros, aut aliquid tale, poſterius conſideremus oportet. Huiuſce. n. gratia de ſenſibilibus etiam ſubſtātiis conimur definire, nam facultatis naturalis, ſecundæq; philoſophiæ officium eſt aliquo modo ea cōtemplatio quæ circa ſubſtantias ſenſui ſubiectas uerſatur, non enim de materia ſolū ſed de ſubſtantia etiam quæ ad rationem accomodatur, ac magis philoſophum cognoſcere naturalem oportet. De diffinitionibus etiam quonam pacto partes ſunt ea, quæ in ratione ſumuntur, & cur diffinitio una ſit ratio, patet enim ipſam rem unum eſſe, & rem partes habentem unum quippiam eſſe, poſterius conſiderandum eſſe uidetur. Dictum eſt igitur uniuer

ſaliter de quiditate quid nam ſit,& quo pacto perſe eſt,& cur quorundam ipſa ratio quiditatis habet rei quæ diffinitur partes,quorundam non habet.Et in ſubſtātię quidem ratione partes,eas:q̃ vt materia ſunt nō ineſſe. neq;.n.illius ſubſtātię ſed totius ſunt partes,atq; huius partim ē ratio partim non eſt,cum materia nanq; non eſt.Non enim eſt definitum , per primam autem ſubſtantiam eſt,ceu hominis eſt ipſa ratio animæ.Subſtantia enim eſt ea forma quæ ineſt,ex qua & materia ipſa tota ſubſtantia dicitur eſſe,ueluti concauitas,ex hac enim naſoq; naſus ſimus , & ſimitas eſt . Bis enim in iſtis inerit naſus. In tota uero ſubſtantia,ut in naſo ſimo atq; callia & ipſa materia ineſt.Dictum eſt inſuper quiditatem & unumquodq; idem in quibuſdam eſſe,ut in ſubſtātiis primis,ceu curuitatem & curuitatis eſſe ſi ipſa ſit prima.Atq; primam eam dico,quæ non ex eo dicitur,quia aliud in alio ineſt,& in ſubiecto uelut materia.Quæ uero ſunt ut materia,aut ut ſimul cum materia ſumpta in hiſce non eſſe idem,neq; per accidens unum ut Socrates muſicumq;.Hæc enim eadem per accidens ſunt

( Circa vero mathematica , cur rationes non ſunt rationum partes vt circuli ſemicirculi)Cum ſupra dixiſſet elemēta in ſyllabæ ratione ſumi.propterea quod non ſint materiæ partes,ſed formæ,'in circuli autem ratione ſemicirculos non accipi,quoniā ſunt materiales,& materiæ partes , animaduertens aliquid in hanc orationem obiici poſſe, obiectionem ipſam exponit eandemq; ſoluit.Nos autem ſupra expoſuimus, cū de ſyllaba loqueretur,cur ſemicirculi materiæ partes ſint,non item elementa.Atq; equidem puto hæc cū illis eſſe cōiungēda,& fortaſſe ab ariſtotele cōiuncta ſunt,in nullo.n.alio ope quidpiā tale feciſſe reperit̃.quale hic feciſſe vr̃,ſed ab eudemo fuerūt ſepata. obiectio igr̄ hmōi ē.Cur rōes ſemicirculoꝝ.i.cur ſemicirculi non ſunt partes rōnis circuli.cū non ſint ſenſibiles quēadmodū ęs atq; oſſa & carnes,vt materiæ partes eſſe dicantur . Si ergo nō ſunt partes materiales,cur in definitione circuli non ſumunt̃ & ſoluit quæſtionem dicens( An nihil refert )ſiue enim ſenſibiles ſint , ſiue inſenſibiles ſemicirculi,materiæ partes ſunt atq; materia.Neq; enim materia omnis eſt ſenſibilis .nec rurſus ſenſibilium tantum habetur materia,ſed aliqua eſt materia non ſenſibilis,& inſenſibilium eſt aliqua materia.nec quidq̄ obeſt ,licet ſegmenta inſenſibilia ſint ,quominus ipſorum habeatur materia inſenſibilis.Ac in vniuerſum quidquid non eſt quiditas & forma quæ ipſa per ſe conſiſtat,huius habetur materia.Ex quo intelligitur hominis ēt vniuerſalis,quia per ſe non conſiſtit,materiam eſſe,ſed intelligibilem . Materia enim alia eſt ſenſibilis,alia intelligibilis.quare ſemicirculi haud dubie non erunt partes vniuerſalis circuli,neq; in ratione eius accipiētur.Sed ſingulorum circulorum partes erūt vt dictum eſt·Quomodo autem ſemicirculi q̄q̄ intelligibiles habeantur,tamen materia ſint abunde ſupra declarauimus.diſtātia enim quam habere intelliguntur,pertinet ad materiam.Nam forma indilatabilis eſt & partibus vacat. Habet autem interuallū, propter materiam in qua eſt . Ex omnibus ergo perſpicuum ſit, animam eſſe primam ſubſtantiam.i.formam.corpus vero materiam.de quibus in ſecundo libro de anima ē accurate diſputatum.Corpus.ſ.materiam eſſe , animam vero formam . homo autem vniuerſalis eſt animal ex vtroq; conſtans,ex corpore inquam vniuerſali & vniuerſali anima . Socrates autem inquit , vel Coriſcus,ſi eius anima eſt forma ipſius,duplex eſt

animal(ex anima & corpore).i.ex materia & forma.Et quidam homines ſocratē dicūt
(vt animam).i.vt formā ad ſolā ipſius animā reſpiciētes,alii vero ipſum vocabūt vt to
tum.i.cōpoſitū ex anima & corpe intuētes ad vtrūq; (Sin āt ſimplr̄ hæc anima ſit, atq;
hoc corpus)i.ſiqs ſocratis animā nō vocauerit ſimplr̄ formā ſocratis,vt vniuerſalis aīa
humana ſeſe habet ad corpus humanum vniuerſale,ſic ſingularis ad ſingulare.Si er-
go vniuerſalis aīa humanā forma eſt corpis vniuerſalis humani, pfecto ſocratis ani-
ma,ſocratis corporis forma erit,ſin minus anima vniuerſalis humana forma eſt huma
ni corpis vniuerſalis,ne ſingularis quidē aīa,corpis ſingularis erit forma, ſed qm̄ phy-
ſicæ munus eſt de formis q̄ habentur in materia diſputare.& ipſe p totū librū de hmōi
formis diſſeruerat, idcirco velut ſibi in accuſatione tacita patrocinatus inqt (vtrū pter
materiā talium ſubſtantiaꝝ ſit alia?).i. an pter ſubſtantiam materialē ſiue pter formā,
q̄ habetur in materia ſit alia.Et hmōi ſubſtantiā quærere oporteat,vt numeros. Appel
lat āt numeros ideas vel quidpiā tale.Sed de hoc inquit poſtea cōſiderabimus. de hoc
n.diſputabit cū in hoc libro,tū maxime in libro tertiodecimo.Qm̄ vt intelligatur inqt
num pter eas,q̄ habentur in materia,aliæ formę habeantur,necne,de ſenſibilibus ſub-
ſtantiis.i.de formis materialibus diſſerere conamur,neq;.n.ptinet ad primā phiam de
hmōi formis conſiderare.ſed ad ſecundā, q̄ naturalis appellat. Nā phyſici eſt non mo
do de materia diſſerere,ſed multo ēt magis deforma,vt ex ſcdo libro de phyſico audi
tu licet intelligere.Quin etiā de definitionbus inquit poſteā cōſiderandum eſt, qūo q̄
habentur in definitione,partes definitionis ſint,& quo modo ſit vna definitio cū ex plu
ribus conſiſtat.ex genere videlicet ac differentiis.Nā cum res hoc eſt definitum ſit vnū
ipſa quoq; definitio vna eſt.Oīs āt rēs partium cōpos haud dubie aliquo ipſam vnien
te vna eſt.de his igitur diſſerendum eſt inqt.Ac de his antę oīa diſputabit, vt q̄ hacte-
nus indiſcuſſa fuerint. Hæc effatus,q̄ pluribus verbis diſſeruerat,in pauca cōfert.&
ait(Dictum eſt igr̄ vniuerſaliter de quiditate qnidnā ſit)ſubſtantiam .ſ.cum ſingulari-
bus ordinatam,& cōprehenſim intellectam.& qūo quiditas ipſa p ſe conſiſtat.& quā-
obrem quorundam rō quiditatis partes definiti cōtinet,vt de ſyllaba diximus,aliorum
ſecus.vt de circulo, diximus pterea in ſubſtantiæ formæq; rōe partes vt materiam nō
ineſſe,vt in hominis definitione.Neq;.n,carnes & oſſa in hominis rōe cōtinentur. p-
pterea φ carnes & oſſa non ſunt illius ſubſtantiæ ac formæ.Sed cōcurſus.i. compoſiti
ex materia & forma.Compoſiti autē ſubſtantię partim habetur definitio.partim ſecus:
Nam ſm̄ materiam,quæ habetur in ipſa,carnes dico,oſſaq;,& neruos,eius non eſt de
finitio.qm̄ materia eſt indefinita,indefinitoꝝ aūt non habetur definitio, ſecundum pri
mam ſubſtantiam & formā habetur.Cū.n.ſocrates homini ſubiiciatur, hominis autē
habeatur definitio,ſocratis quodā modo definitio exiſtit. Sed cum definitionē ſm̄ pri-
mam ſubſtantiam eſſe dixiſſet,quid ſubſtantia prima ſit exponit,dicens(Subſtantia.n.
eſt ipſa forma quæ ineſt).i.nihil eſt aliud prima ſubſtantia,q̄ forma, quæ ineſt in ma-
teria,qđ vero interiectum eſt(ceu hominis eſt ipſa ratio animę)hmōi eſt,ratio animę
i.anima ipſa eſt hominis forma.ex qua anima & materia tota cōpoſitaq; ſubſtantia exi
ſtit. pro exēplo autē conſtituti ex materia & forma appoſuit cauitatem, ex hac enim
& naſo ſimus naſus exiſtit.& ſimitas oīo in naſo ineſt. ſed cum ſuperius dixiſſet, ex-
plicatum eſſe totius ſubſtantię nō haberi definitionē,multis interiectis cām reddit,cur
cōpoſitoꝝ definitio nō habeatur, dicēs (bis.n.in iſtis inerit naſus).i.de cōpoſitis dixi
mus,ſi definiātur fieri,vt bis idē dicatur.in naſo autē ſimo & callia ineſt materia & for-
ma,qđ ſi veꝝ eſt,ipſoꝝ nō erit definitio.fiet.n.vt bis idē repetatur.Neq; ſolum inquit
de his eſt diſputatū,ſed ēt docuimus rē quāq; ac eius quiditatē in quibuſdam idem eſſe
vt in ſubſtantiis primis. Quæ porro ſit prima ſubſtantia exponit dicens. (Atq; pri-
mam cam dico q̄ non ex eo dicitur,qa aliud in alio ineſt,& in ſubiecto velut materia)

Nam ſimul ac dico album,aliud in alio ſubiecto dico.eſtq; hõ vel lignum quaſi ſubie-
ctum.in quibus tanq̃ ſubiectis eſt albedo.cũ vero hominẽ dico, nõ dico aliud in alio,
ſed rem q̃ per ſe cõſiſtere valet,& conſiſtit.Itaq; in ſubſtantiis vna quæq; res eſt idem,
qđ ſua quiditas.q̃ vero ſunt vt materia,uel quaſi ſumpta cũ materia,in his res & quidi
tas eius nõ ſunt idem.ẽ aũt muſicũ in ſocrate,vt in materia,vel vt ſimul ſumptum cũ
materia,quãobrem ſocrates & muſicum p̱ accidens ſunt idem,nõ autem p̱ ſe.

Nunc autem primum id dicamus oportet,quod in reſolutiuis de diffini-
tione non diximus.Ea nanq; dubitatio quæ ibi non pertractata eſt,ad ea
ſane quæ nunc de ſubſtantia dicimus accomodatur,uehementerq; condu
cit.Dico autem hanc dubitationem,propter quid res diffinienda eſt unũ
cuius rationem diffinitionem dicimus eſſe,ut hominis hoc,animal inquã
bipes.Sit enim ipſius hæc ratio,propter quid igitur hoc unum eſt,ſed non
plura animal & bipes,homo enim & album multa quidem ſunt, cum alte-
rum alteri non ineſt.Sed cum ineſt,atq; ſubiectum id eſt homo albedine
eſt affectum,eſt unum,tunc enim unum fit.atq; eſt albus homo.Hic autẽ
alterum alterius non eſt particeps.Genus enim non particeps differentia
rum eſſe uidetur.Idem enim contrariorum ſimul particeps eſſet.Quippe
cum differentiæ ſint contrariæ,quibus differt genus.Quod ſi & eſt parti-
ceps,eadem erit ratio,ſi differentiæ plures ſint,ut greſſibile bipes expers
alarum.Cur enim hæc unum ſunt,ſed non plura.Non enim propterea
ſunt unum quod inſunt.hoc enim pacto ex omnibus erit unum.Sin autẽ
unum oportet ea eſſe,quæ in ipſa ſunt diffinitione.Diffinitio nanq; ratio
quædam eſt una ſubſtantiaue.Quare uniuſcuiuſq; ipſam rationem eſſe
oportet.Etenim ſubſtantia unũ quid,atq; hoc aliq̃d ſignificat uti dicimus.

(Nunc aũt primum de definitionibus diſſeramus id qđ nobis in reſolutoriis p̃termiſ- xxxv.
ſum eſt)quia paulo ante dixerat(de definitionibus aũt quonã pacto partes ſunt ea,q̃ in
rõe ſumunt.& cur definitio vna ſit ratio.patet.n.ipſa3 rẽ vnũ eſſe,& rẽ partes habentẽ
vnum quidpiã eſſe poſterius eſt cõſiderandum)idcirco hoc in loco hanc q̃ſtionem diſ
ſerit dicens.Q̃m in reſolutoriis,hoc eſt in ſcđo libro poſterioꝝ reſolutoriorum, non
exacte definitionum q̃ſtionem ſumus p̱ſecuti.ideo qđ illic prætermiſſum eſt,nunc diſ
ſeramus. Nam quæſtio q̃ illo in loco cũ diſcuti debuiſſet,p̃termiſſa eſt, ſi nunc fuerit
diſputata,plurimũ iuuamẽti & cõmodi afferet ad ſermonem,q de ſubſtantia, formaq;
haberi debet,q̃ſtio aũt inquit hmõi eſt,cur tandẽ definitum,cuius rõnem definitionem
eſſe dicimus,cũ ex pluribus cõſtet, vnũ tñ eſſe dicimus,nõ plura. Nã ſit inquit exem-
pli gratia hominis definitio animal bipes.cur igr̃ animal bipes vnũ eſt,nõ duo,& quis
eſt hoꝝ vnitor,& a quo efficiuntur vnum?Q̃m homo inquit & album ſi fuerint ſepa-
ta inter ſe,nec albũ in homine habeatur,nec hõ ſit albedinis particeps,multa ſunt. Cũ
vero albedinis particeps homo ſit,q̃ in eo ineſt,et patitur aliquid afficiturq; ab ea,tunc
hõ albus vnum efficitur et eſt.nõ quidẽ p̱ ſe,ſed quatenus afficitur qualitate.hic autem
animal nõ eſt particeps bipedis, vt animal bipes vnũ ſit.Siquis aũt dicat animal bipe-
de participare,ẽt multipede participabit.& ſic erũt in eodẽ oppoſita.Pari rõe ſi animal
fuerit particeps mortalis,immortali ẽt participabit,qđ fieri nõ põt.vt oppoſita inſint in
eodem.(Quippe cum differentiæ ſint cõtrariæ,quibus differt genus).i.quibus genus

diuiditur. Vel genus hoc in loco vt in pleriſq; aliis ſolet, pro ſpecie dicit. & ſic erit ſen-
ſus. differentiæ quibus ſpecies differunt contrariæ ſunt. Obiectio igitur φ genera dif-
ferentiis non participent hanc obiectionem contraria obiectione refellit dicens (quod
ſi & eſt particeps) in qua oratione multa deſiderãtur. Sed quantum ex iis, quæ adducit
ſuſpicor, quod dicere vult hoc eſt. Siquis autem dicat, genus nõ participat contrariis
differentiis ſed pedeſtri ac bipede, & inalato. quæ quidem non ſunt cõtraria. At ſi his
participat, eadem iterum ratio redit. Si complures ſunt differentiæ, cur hęc vnũ ſunt,
& non plura? Si enim quoniam in genere inſunt, vnum eſſe dici debent, eadem ratiõe
fiet, vt omne id in quo aliqua inſunt cum iis, quæ inſunt vnum ſit. ita vinum & ampho
ra vnum erit. item modius & grana tritici. Quinetiam ſi animal & pedeſtre & bipes, et
inalatum vnum ſunt quoniam hæc inſunt animali, nimirum animal cum differentiis
omnibus vnum erit, & ſic omnia erunt vnum. Nequis autem, anima & pedeſtre, & bi
pes vnum eſſe neget, adiicit (Oportet autem vnum eſſe, quęcunq; in definitione ſu-
muntur) Nam definitio vna quędã ratio eſt, ac vnius ſubſtantiæ. At ſi ſubſtantia cuius
eſt definitio aliquid vnum eſt, & hoc aliquid ſignificat, vt diximus, nam quiditas & na
tura coordinata cuius eſt definitio, hoc aliquid eſt & vnũ. Si hoc igitur ita eſt, profecto
ipſius ratio vna eſt. & ſic vnum ſint oportet, quæ habentur in ratione. Quo in loco nõ
erit ab re vt digredientes, de quiditate ac communi forma ſiue ſpecie pauca cõmemo
remus. Intelligendum eſt igitur quiditatem & formam ſeu ſpeciem idem eſſe, niſi
quod non eſt quemadmodum intelligitur. Intelligitur enim quiddam ab indiuiduis
et ſubiectis diuerſum, in ipſis tñ eſt collocata. nec vnq̃ ſine illis cõſiſtit, aut oĩno abſq;
materia. Definitio vero eſt rõ quiditatis & formæ, atq; hæc quidẽ hoc in loco ꝓmonen
di ſumus. Ipſe vero ſic propoſita q̃ſtione, eius ſolutionẽ nimiũ obſcure ſubiicit pro-
pterea q̃d in ſecundo libro de anima eandẽ ſoluit. & hoc in loco cũ poſt multa verba
haud dubie ſoluat, tñ ſoluiſſe nõ vr̃. Sed nos dictionẽ percurrentes quõ eã ſoluat expo
nemus. Et fortaſſe nihilo erit inutilius huius q̃ſtionis ſolutionẽ in memoriã reuocare.
Scimus. n. neminẽ ſanum quæſiturum, cur æs & globus æneus idem ſit. Nã globus in
ęre nihil aliud eſt, q̃ æs globoſum. atq; ęs quaſi materia habetur, rotundũ quaſi forma.
materia porro & forma vnũ eſſe aptę ſunt nulla re ipſas diuellente. In hoc. n. materiæ
poſitum eſt eſſe materiã, & formæ, formã eſſe, vt cum fuerit materia, & forma quam
põt excipere protinus vniantẽ, vnũq; ſint. Atq; vt in his ſeſe res habet, ſic itẽ in natura-
libus. hoc eſt in gñe ac differẽtiis. Nã in libro de demõſtratiõe, ſi recte memini oẽs dif
ferẽtias cũ gñe excepta vltima ſiᷓe quiddã hr̃e materię, vltimã vero differentiã formã
eſſe teſtatus eſt. exẽpli grã aĩal rõnis particeps, materia eſt hũanæ formę. Pari rõe aĩal
particeps rõnis mortale. Mentis aũt ac doctrinæ capax forma. & qm̃ forma & materia
vnũ eſſe ſunt aptę, idcirco hęc vnũ ſunt. quinetiã vltimã differẽtiã formã eſſe, q̃ vero ꝓ
cedũt materiã, ipſe paulo poſt explicabit. Eodẽ mõ aĩal pedeſtre materia eſt, bipes aũt
forma. Atq; hęc qdẽ eſt ſolutio, quã, vt diximus, adducit licet, nullã adducere videatur,
ſed nos ad cætera tranſeamus.

At qui primũ de diffinitionibus ꝑ diuiſiones cõficiendis cõſiderare opor-
tet, nihil. n. aliud in diffinitione eſſe vr̃, niſi id quod primo dr̃ genus, & dif-
ferentiæ ipſæ. Cætera uero genera ſunt, primũ inquã & differẽtiæ ſumptæ
cũ illo, ueluti primũ qdẽ genus eſt aĩal, hęret aũt aĩal bipes, & poſt hoc rur-
ſus eſt aĩal bipes expers alarꝫ. Similis erit rõ & ſi per plura dicat̃. Omnino
n. nihil intereſt ꝑ multa, an ꝑ pauca dicat̃. Quare neq; & ſi ꝑ pauca ẽt duo
dicat̃, ubi alterꝫ erit differẽtia, alterum genus uelut huius aĩal bipes, aĩal

qdẽ eſt genus,alteꝝ uero eſt differẽtia.Sí igit̃ genus abſolute nõ eſt ꝓter ea
q̃ ſunt ut generis ſpecies,aut ſi eſt qdẽ,eſt autẽ ut materies,etenim uox qdẽ
genus eſt & materia,differẽtiæ uero ipſas ſpẽs elementaq; ex ipſa cõficiũt,
patet diffinitionẽ rõnẽ eã eſſe q̃ ex differentiis cõſtat,At uero differẽtia ẽt
in differentiã diuidat̃ oportet,ceu differentia eſt aĩalis pedes habere.Rur-
ſus igit̃ aĩalis pedes habẽtis,ut pedes hẽt differẽtia pcipiat̃ oportet.Qua-
re nõ eſt dicẽdũ habentis pedes,aliud particeps alaꝝ,aliud expers eſſe,ſi di
cere qſpiam recte uelit.At faciet hoc,ſi diuidere accomodate non poſſit.
Sed hoc pacto dicatur oportet: aliud ſectos pedes / aliud non ſectos ha-
bere. Hæc enim ad pedem accommodata eſt differentia. Quippe cum
pedum ſectio quædam ſit,vt patet differentia pedis. Atq; hoc pacto ſem
per proficiſcendum eſt / quouſque ad ea perueniant quæ differentia ca-
rent. Ac tot ſpecies tunc pedis emergent / animaliaq; pedes habentia:
quot ſunt ipſius differentiæ pedis. Quæ cum ita ſint: patet vltimam dif
ferentiam ſubſtantiam rei, diffinitionemq; eſſe: ſi non oporteat ſæpe eadẽ
in diffinitionibus dicere,eſt enim ſuperuacaneum ſane:atq; id ipſum acci-
dere ſane videtur.Cũ.n.dicit animal pedes habens bipes:nihil aliud dicit q̃
animal pedes habens/duos habẽs pedes:& ſi hoc diuiſione diuidat ſua:p-
ſępe idem dicet:& totiens porro quot ſunt differentiæ ipſæ.

(At qui primum de definitionibus per diuiſiones conficiendis cõſiderare oportet) Ad xxxvi
quæſtionem eiuſque ſolutionem redit, atq; diſputandum eſſe primum de definitioni
bus conficiendis per diuiſiones.i.quomodo definitiones ex partitione fiant (Nã nihil
eſt inquit aliud in definitione q̃ genus primum appellatũ et differentia) Subaudiendũ
eſt ãt vltima.vt ſit ſenſus in definitione hoc eſt definitio & qđ ab ipſa explicatur, nihil
aliud eſt,q̃ primum genus & vltima differentia.Exempli gratia homo quaſi forma,eſt
animal & mẽtis ac diſciplinæ capax.cætera vero animali proxima.i.rationis particeps
animal & mortale,genera ſunt. Si vero genera, materia igitur,aut æmula materiæ.
Itaq; animal rationis compos mortale ſunt materia & genus,mentis vero & doctrinæ
capax forma. Aſpice vt his verbis obſcuriſſime quæſtionẽ ſoluit.Si.n.materia & for
ma cũ ſunt a ſeipſis vniri & vnũ fieri ſunt aptæ,eſt ãt materia et genus animal rõnis cõ
pos mortale.forma vero mentis ac ſcientiæ capax ,ſatis intelligitur quomodo animal
rationis compos mortale mentis ac ſcientiæ capax vel animal pedeſtre bipes vnũ ſint,
nõ plura.quo in loco ariſtotelis ingeniũ animaduerte,qũo ſimul nobis quæſtionis ſo-
lutionem obſcure innuit, ſimul genera & differentias quomodo diuidi oporteat oſtẽ-
dit,ac mirabiliter aperit. Sed cum formam nihil aliud eſſe dixiſſet, q̃ primum genus
id eſt animal vt in hoc exemplo perſiſtamus,ad differentiam animalis rationis compo
tis,& animalis rationis compotis mortalis,nã & hæc genera ſunt,ſed proxima,& pri-
mo poſteriora,exemplum ſubiecit ad dictorum explicationem. veluti primum inquit
genus eſt animal,ꝓximum atq; illud ſequens animal bipes,his ẽt nũ poſterius animal
bipes inalatũ.Sed quia tria dixerat,pedeſtre,& bipes,& inalatũ,ait eadẽ eſt rõ ſiue per
plura ſiue ꝑ pauciora dicatur ,aut omnino ꝑ duo.i.ſi plura ſunt quæ dicunt̃, primum
genus cum vltima differentia eſt forma, ſin autem duo, alterum erit genus, alterum

differẽtia & forma. Exempli cauſa ſi ſit animal bipes, animal erit genus, bipes vero differentia & omnino forma. hęc effatus ſermonem repetit, atq; ait (Si igitur genus abſolute non eſt præter ea, quæ ſunt vt generis ſpecies) id eſt ſi genus non eſt præter ſuas ſpecies per ſe diſcretum, vt auctores idearum aiebant, ſed eſt in ipſis, vt re uera eſt, & ipſi placet (aut ſi eſt quidem, ſeparabile eſt tamen vt materia) & exemplo declarat, quomodo genus ſit quaſi materia. Nam vox inquit genus eſt & materia, differẽtiæ vero cum ipſa ſunt formę. Sunt autem vocis formæ nomina & verba, atq; elementa a.b.c. & cætera. Nam & hæc vocis ſunt formæ, vt quæ ex ipſa quaſi ex materia differentiiſq; conſiſtant. quoniam & hæc per differentias quaſdam pronunciantur. Si ergo genus eſt quaſi materia, differentia vero quaſi forma, dubium eſſe non debet, quin definitio ſit ratio ex differentiis. Si materia autem & forma cõiunctim vnum ſunt, eſtq; ratio ac definitio genus & differentia .i. materia & forma, ſatis intelligitur animal pedeſtre bipes vnum eſſe, non plura. Sic igitur quæſtione ſoluta ac pro ſolutionis, vt puto, concluſione ſubiecto illo (patet definitionem rationem eam eſſe, quę ex differentiis cõſtat) quaſi diceret, perſpicuum eſt animal pedeſtre bipes vnum eſſe, quoniam genus eſt & differentia .i. materia & forma, eo reuertitur, vt doceat, quomodo generum ac differentiarum partitiones fieri debeant, dicens (At vero differentia in differentiam diuidatur oportet) Eſt autem ſenſus. Si definitiones tum primo gñe ac ultima differẽtiæ cõficere debemus, neceſſe eſt differentias in ſuas differentias qua differentiæ ſunt ſecare. exempli gratia, ſi animal diuiditur in pedatum & depes, oportet animal pedatũ in eo qđ pedatum eſt, in propriã differentiã diuidere. ne dicamus pedatũ alterũ eſt alatum, alterũ inalatum, ſi recte diuiſio fieri debet, neq;.n. hæ bipedis ſunt differẽtię, ſed oportet ipſum quatenus pedatũ eſt diuidere & dicere. Pedatũ aliud eſt fiſſipes, aliud ſolidipes. hę nãq; ſunt pedis differẽtię. qm̃ pes fiſſus, pes quidã eſt, vt animal cõpos rõnis animal qđdã. Sed qdã ꝑpter imbecillitatẽ, & qa cuiuſq; differẽtias ignorãt, hoc faciunt .i. diuidunt in differẽtias nõ ꝓprias. Pedatũ igr̃ & ſiqd aliud ẽ, diuidere oportet in ꝓprias differẽtias, donec ad aliqua indifferentia pueniat̃, quæ nequeãt vlterius in alias differẽtias ſecari. & tunc pedis tot erunt differẽtiæ, quot pedati vltima diſcrimina, q̃ in alias differẽtias nõ partiunt̃. Nã ſi forma eſt, vt ſępe diximus, genus cũ vltima differẽtia, ꝑſpicuum eſt, totidẽ eſſe animalia pedata, quot ſunt vltimę differentiæ. q̃ ſi vera ſunt, dubitari nõ debet, quin vltima differẽtia ſit rei ſubſtãtia & definitio. & hæc ſola cũ genere in definitiones aſſumi debeat, niſi idẽ ſępe repetere ac nugari libeat. ſi.n. magis particularia ſecum inferunt vniuerſaliora, & hæc ad particularia ſequunt̃, profecto q ait mentis ac ſcientiæ capax, is rationis quoq; particeps & mortale dicit. quẽadmodum q dicit hominem, is animal quoq; dicit. quod ſi ita eſt, nõ oportet dicere, hõ eſt animal rationis cõpos, mortale mentis atq; doctrinæ capax. Fit enim vt dicatur homo eſt animal rationis particeps, mortale mentis ac ſcientiæ capax rationis particeps mortale. Rurſus ſiquis ita definiat, homo eſt animal pedatum bipes, quoniam in bipede pedatũ ineſt, cum bipedi qđ ſolum dicere debuit, adiũgat pedatum, nihil aliud dicit, q̃ animal pedes habens, duos pedes habens. Quin etiam ſi bipes diuiſeris in fiſſipes & ſolidipes excẽpli gratia, & dixeris animal pedatũ bipes, fiſſipes, perinde fuerit, ac ſi dicas, animal pedes habens, duos pedes habẽs fiſſos pedes habens. & quoties differentiaꝝ diuiſionẽ dixeris, toties fit, vt pedatum dicas, & bipes, & cætera,

Si igitur differentia differentię fiat: vna erit, ipſa inquam vltima ſpecies ipſa: atq; ſubſtantia rei. Sin vero per accidens diuiſio fuerit, veluti ſi pedes habentis aliud album eſſe dixerit, aliud nigrum, tot differentiæ nimirum

quot ſunt diuiſiones emergent. Quare patet diffinitionem eam eſſe ra/
tionem: quæ ex differentiis conſtat: atq; harum ex vltima/ ſi diffinire vo/
lumus recte. Dilucidum autem fuerit, ſi quiſpiam ordinem huiuſcemodi
diffinitionum peruerterit, veluti diffinitionẽ hominis, animal bipes pedes
habens dicendo. Dicto nãq; bipede/pedes habens ſuperuacaneũ eſſe vide-
tur, in ſubſtantia aũt ordo non eſt, quomodo.n.intelligere aliud poſterius,
aliud prius oportet. Sed de diffinitionibus per diuiſionem conficiendis
quales quædam ſunt, tot primo ſint dicta.

(Si igitur differentia differentiæ fiat, vna erit, ipſa inquã vltima, ſpecies atq; ſubſtantia xxxvij
rei) Genus cum vltima differentia formam & ſubſtantiam eſſe præfatus.ſi recte ſit de
finiendum, rurſus ait (Si differentia differentiæ fiat).i.ſiquis differentiam, qua differen
tia eſt diuidat, & in proprias ipſius differentias, vltima differentia cum genere videli/
cet forma erit, ac ſubſtantia. Sin autem non per ſe, neq; in proprias differentias ſecet,
ſed per accidens ad hunc modum, pedatum aliud eſt album, aliud nigrum, tot fuerint
differentiæ ad formæ ſubſtantiæq; rationem aſſumendæ quot ſectiones fuerint. Exem
pli cauſa ſiquis hominem definire volens dicat, homo vel eſt pedatus uel depes, nõ
eſt autem depes, pedatutus igitur.deinde pedatum aliud alatum eſt, aliud inalatũ, ſed
homo non eſt alatus, eſt igitur inalatus.tum inalatum aliud bipes eſt, aliud multipes,
homo autem non eſt multipes, bipes ergo. Homo igitur eſt animal pedatum inalatũ
bipes, ſiquis igitur ad hunc modum definitionem moliatur, dubium non fuerit, quin
cum partitiões tres ſint atq; ſectiones, totidem differentiæ ad definitionem aſſumanẽ.
Itaq; vt rationis compos & mortale atq; mentis & doctrinæ capax in hominis defini/
tionem aſſumerentur, ex huiuſmodi cauſa factum eſt. Nam ſi partitio recte facta fuiſ
ſet, ſatis erat animal mentis & doctrinæ capax dicere. Porro definitionem genere ac vl
tima differentia conſtare, perſpicuum fore ait, ſiquis huiuſmodi definitiones cõmutet.
exempli gratia hominis definitionem dicens animal bipes pedatum. nam illud peda/
tum ſuperuacaneum eſt, cum bipes dictum fuerit.quoniam in bipede ineſt pedatum.
Nequis autem dicat, quoniam definitionis partes ordinem quendam tenere debent, vt
hæc præcedat, illa ſequatur, idcirco aliquid ſuperuacaneum contingere, adiecit illud,
(Ordo autem non eſt in ſubſtantia) nec ob ipſum abſurdum accidit (quomodo enim
intelligere aliud poſterius, aliud prius oportet?) Nam cum ea, quæ vltimam differen/
tiam præcedunt, materia ſint, in materia autem qua materia, non ſit prius & poſterius,
neq; enim in ære ſtatuæ, hæc pars prior eſt, illa poſterior, quo modo in definitione di/
cere licet, hæc pars eſt prior, illa poſterior? Non igitur ob hoc accidit incommodum,
ſed quia ſatis erat ad formam & ſubſtantiam vltima differentia cum genere. nec pe/
datum erat aſſumendum. & concludit dicens (Sed de definitionibus per diuiſiones cõ
ficiendis, tot primo ſint dicta) qm̃ rurſus de ipſis quales nã ſint diſputabit.

Cum autem hęc conſideratio de ipſa ſubſtantia ſit, redeamus rurſus opor-
tet, vt ſubiectum itaq;/& quiditas, & quod ex hiſce conſtat ſubſtantia di/
citur, ſic & ipſum vniuerſale ſubſtantia dici ſolet: atq; de duobus iam dixi/
mus, de quiditate inquam, & de ſubiecto, quod quidem ſubiici dupliciter
aſſeruimus aut in hoc aliquid, quo pacto affectibus ſubiicitur animal: aut
vt materies actui. Videtur autem quibuſdam & vniuerſale cauſa maxi/
me atq; principium eſſe: quapropter & de hoc ipſo pertractemus oportet.

Impoſſibile enim eſſe videtur, quoduis vniuerſalium ſubſtantiam eſſe. Primo nanq; ſubſtantia cuiuſq; rei propria cuiusq; eſſe videtur: quæ quidem vt patet nulli alii ineſt. Vniuerſale autem eſt commune, id enim vniuerſale dicitur, quod pluribus ineſſe eſt aptum. Cuius igitur ſubſtantia hoc ipſum erit: aut enim omnium, aut nullius erit: at omnium eſſe non poteſt, vnius vero ſi fuerit, & cætera ſane hoc erunt, nam aut omnium aut nullius erit profecto. Quorum enim ſubſtantia eſt atq; quiditas una: & ipſa etiam vnum eſſe videntur. Deinde id ſubſtantia dicitur: quod de ſubiecto non dicitur. Vniuerſale autem de aliquo ſubiecto dicitur ſemper. At hoc ne pacto non poteſt: vt quiditas in ipſo autem ineſt: ceu animal ipſum in homine atq; equo, igitur patet ipſius rationem aliquam eſſe, nihil autem refert, & ſi non omnium eſt ratio: quæ in ſubſtantia ſunt. Non. n. minus ſubſtantia cuiuſpiam hoc erit, vt ipſe homo hominis in quo ineſt. Quare idem eueniet rurſus: erit enim illius ſubſtantia: ceu animal ipſum eius ſpeciei, in qua vt proprium ineſt. Præterea & impoſſibile atq; abſurdum eſſe videbitur, ipſum hoc, & ſubſtantiam, ſi ex quibuſdam cõſtet: non ex ſubſtantiis neq; ex eo quod eſt hoc aliquid, ſed ex quali eſſe atq; cõſtare. Erit enim profecto non ſubſtantia atq; quale, ſubſtantia: & eo quod eſt hoc aliquid prius, quod quidem fieri nequit: neq; enim ratione: neque tempore, neque generatione affectus priores ſubſtantia eſſe poſſunt. Erunt enim ſeparabiles ſane. Propterea ſocrati qui quidem eſt ſubſtantia; ſubſtantia erit vti patet, quare duabus ſubſtantiis ſocrates ſubſtantia erit. Omnino autem accidit ſi homo ſubſtantia ſit: & ea quæ hoc pacto dicuntur, nihil eorum quæ in rationibus ſunt ſubſtantiam eſſe cuiuſq; neq; ſeorſum eſſe ab ipſis: neq; in alio eſſe. Veluti non eſſe animal quicquam prę ter animalia ſingula: neq; aliud quicquam eorum quę in rationibus inſunt. Ex his igitur patet nihil eorum quæ vniuerſaliter competunt ſubſtantiam eſſe: & nihil eorum quæ communiter prædicantur hoc aliquid, ſed quale ſignificare. Alioquin aliaq; complura accident: & ipſe tertius homo. Inſuper & hoc pacto dilucidum eſſe videtur. Impoſſibile eſt enim ex ſubſtantiis quæ hoc inſunt pacto, vt ſint actu, ſubſtantiam vnquam conſtare: ea enim quæ ita ſunt actu duo: nunquam actu ſunt vnum: ſed ſi potẽtia duo ſunt, erit vnum: veluti duplum ipſum ex duobus dimidiis potentia conſtat. Actus enim nimirum ſeparat. Quare ſi ſubſtantia ſit vnum non ex ſubſtantiis ſane conſtabit: eoq; modo quem recte Democritus dicit: fieri enim non poſſe dicit: vt ex duobus vnum: aut ex vno duo conficiantur. Ipſas enim magnitudines indiuiduas ſubſtantias eſſe cenſet. Patet igitur & in numero rem ſimili modo ſeſe habere. ſi numerus vnitatum

**ſit compoſitio : vt a quibuſdam aſſeritur . Aut enim dualitas vnum nō eſt:aut in ipſa non ineſt vnitas actu.**

(Cum autem hæc cōſideratio de prima ſubſtantia ſit redeamus rurſus oportet)propo xxxviij
ſitum eſt demonſtrare nullum vniuerſale ſubſtantiam eſſe . nō hominem vniuerſalē,
nō equū,nec vllū aliud,ſed vniuerſalium q̄dq̄ abductionē eſſe a ſingulis & primum,
ac maxime ſubſtantiis appellatis,atq; ſimilitudinem,& ait, q̄m de ſubſtantia proprieq̄
ente,huius.n.cauſę inueſtigantē, diſputationē ſuſcepimus,in hanc rurſus reuertamur.
& inquit(vt ſubiectum itaq; ſubſtantia dicitur ) vocat autem ſubiectum vel proximā
cuiuſq; materiam , vel omnino materiam & compoſitum.vt ſocratem, vt igitur ſubie
ctum dicitur ſubſtantia , ſimiliter autem compoſitum , vt ſocrates ſubſtantia dicitur ,
atq; itē quiditas dicitē ſubſtantia,nā & id q̄d ex materia & quiditate cōſiſtit ſubſtātia vo
catur,ſic ſubſtantia vocatur vniuerſale ipſum , q̄d ex pluribus numero differētibus in
quid eſt , prædicatur(Atq; de duobus iā diximus.i.de quiditate & de ſubiecto)Dictū
eſt āt ſubiectū duplex eſſe.alteꝝ q̄d ē hoc aliq̄d,vt animal,ſocrates plato ,et hic equus
q̄ affectionibus,vt albo,calido,& ſimilibus ſubiiciunē; alterū materia q̄ actui formæq;
ſubiicitur. Sed vniuerſale inquit,quod quidam meteriæ expers eſſe dicunt , cauſa in
primis,atq; principium nonnullis eſſe videtur , quapropter diſputationem huius repe
tamus ,diſpiciamuſq;,num fieri poſſit , vt ipſum ſit principium,aut omnino ſubſtan-
tia.Nā fieri non poſſe videtur,vt ſubſtantia ſit quoduis vniuerſale. q̄d in hūc modum
colligit . Subſtantia ſua cuiq; propria eſt , neq; in alio ineſt,vniuerſale autem commu
ne eſt,& pluribus adeſt.Nam id demum dicitur eſſe vniuerſale,quod pluribus adeſſe
eſt idoneum , vniuerſale igitur non eſt ſubſtantia . Cuiuſq; autē ſuam ſubſtantiam ,
eſſe propriam ,nec aliis ineſſe in promptu eſt intelligere . alexandri enim ſubſtantia
propria eſt alexandri,nec adeſt cuipiam alteri , ſed in ipſo ineſt.at ſi vniuerſale ſubſtā
tia eſſet , ſubſtantia ipſius propria eſſet , & in ipſo ineſſet non in alio,nunc autem in q̄
plurimis ineſt,non eſt igitur ſubſtantia ,ſed ex ſingulis abducta ſimilitudo,in ipſis ta-
men conſiſtens,nā ſimilitudo nihil obſtat,quominus in pluribus reperiatur.Ad ſum-
mam vniuerſale cuiuſnam erit ſubſtantia ? Nam vel omnium ſit oportet,vel nullius ,
at omnium non poteſt,demonſtratum eſt enim ſuam cuiq; ſubſtantiā propriā eſſe.q̄d
cum ita ſit , quomodo ſi vniuerſale eſt ſubſtantia ,huius ſubſtantia in alexandro,ſocra
te ac in aliis eſſe poteſt? quod tamen oportet,quando quidem in his conſiſtit.Sed neq;
vnius eſſe poteſt ſubſtantia ipſius vniuerſalis: Nam ſi homo vniuerſalis & quiditas in
particularibus collocata,eſt ſubſtantia,in vno tamen ineſt,exempli gratia in ſocrate ,
profecto & alii homines.i.plato & alexander erunt in ſocrate . At quo modo aut fieri
aut fingi poteſt,vt in ſocrate ſint omnes homines? Vniuerſale igitur,vt diximus,ſimili
tudo quædam eſt,quę in multis conſideratur. Pręterea ſubſtantia vocatur, quæ de nul
lo ſubiecto dicitur,vt in prędicamentis demonſtratur , vniuerſale autem de ſubiecto
dicitur,vniuerſale igitur non eſt ſubſtantia , ſed vtrum inquit homo vniuerſalis non
perinde eſſe poteſt,vt quiditas,in ipſis tamen homine vniuerſali ac vniuerſali equo q̄-
dam ſubſtantia ineſt vt animal?quare haud dubie ratio quædam erit animalis, nec in-
tereſt , omnium ne compræhenſorum in alicuius definitione ratio ſit,an ſecus . nihilo
enim minus animal ſubſtantia erit alicuius.exempli gratia hominis & equi in quibus
ineſt.Si ergo vniuerſalis homo eſt ſubſtantia,cur animal non erit ſubſtantia? porro ſi
animal eſt ſubſtantia & in homine ineſt , ſubſtantia vero nullius eſt præterq̄ eius , in
quo ineſt,animal p̄fecto ſubſtātia eius eſt in quo ineſt.i.hominis,in quo animal ineſt
vt proprium . quo fiet,vt ſubſtantiæ ſubſtantia ſit,itaq; homo vniuerſalis erit ſubſtātia

ſocratis, qui eſt ſubſtantia & huius animal. porro ſi in animali ineſt animatum & ſenſuale, rurſus hæc erunt animalis.i. ſubſtantiæ erunt ſubſtantiæ. Atq; iterum quæ in animato & ſenſuali inſunt, erunt ſubſtantiæ animati & ſenſualis.i. ſubſtantiarum, quo ſit vt in ſocrate q̄dda quaſi alueare ſubſtantiarũ habeat. q̄d fieri nõ põt. vna.n. in quoq; ſubſtantia eſt, q̄ quidẽ in ipſo ineſt. Nã ſi alexandri ſubſtantia alexander eſt, alexander aũt plures eſſe nõ poteſt, profecto in ipſo non erũt ſubſtãtiæ multæ. Cũ ãt dixiſſet ſi in hoie vniuerſali inſit animal, homoq; vniuerſalis ſit ſubſtantia, fore vt animal quoq; ſit ſubſtantia, hoc ipſum confirmat dicens. Ad hæc fieri non poteſt & eſt abſurdũ ſi hoc aliquid & ſubſtãtia, vt loquuntur, qui aiunt hominem vniuerſalem ex animali exiſtit, animal non eſſe ſubſtantiam & hoc aliquid, ſed quale. Nam cum aliquid conſtituentia priora ſint eo, quod ab ipſis cõſtituitur, homo autem iſtorum ſententia, qui ſubſtãtia eſt, conſtituitur ex animali, ſi animal ſit quale, fiet vt quale atq; accidens prius ſit, q̄ ſubſtantia & hoc aliquid. quod quidem fieri non poteſt. Neq; enim ratione nec tempore, nec generatione affectiones ſunt priores ſubſtantia, alioquin vſu veniret, vt p ſe ab ipſa ſeparatæ reperirentur. quod non eſt poſſibile. Animal igitur ſubſtantia eſt. At ſi animal eſt ſubſtantia, rurſus ſubſtantiæ erit ſubſtantia, & omnino quæ dicta ſunt. Sed fortaſſe cum ait (Præterea impoſſibile atq; abſurdum eſſe videtur hoc aliquid & ſubſtantiam) non vniuerſalem, ſed particularem hominem ſignificat. & tunc eſſet ſenſus, cum homo vniuerſalis non eſſe ſubſtantia, ſed quale demonſtratus ſit, fieri non poteſt, vt ſocrates exiſtat ex homine vniuerſali.i. ſubſtantia ex non ſubſtantia. Sed magis placet prior expoſitio: atq; eo magis quod ſermo ſuſceptus eo pertinet, vt appareat hominem vniuerſalem non eſſe ſubſtantiam (præterea inquit ſocrati, qui quidem eſt ſubſtantia ſubſtantia erit, quare duabus ſubſtantiis ſocrates ſubſtantia erit).i. duæ ſubſtãtiæ erunt in ſocrate, quod eſt abſurdum. Vnum quodq; enim vna ſubſtantia eſt, non duæ neq; plures. (Omnino autem inquit accidit ſi homo eſt ſubſtantia) appellans hominem hoc in loco ipſum particularem & indiuiduum. omnino igitur ſi ipſum per ſe animal ſiue homo indiuiduus eſt ſubſtantia (& ea quæ hoc pacto dicuntur).i. indiuidua, efficitur, vt eorum, quæ ſunt in ratione ipſius nihil ſit ſubſtantia, neq; ſine ipſis indiuiduis exiſtat. Si enim animal ipſum per ſe non eſt ſubſtantia, neq; pedeſtre, neq; bipes, perſpicuum eſt hæc abſq; indiuiduis non conſtare. (neq; in alio).i. idea, ſed in indiuiduis. ut autem exponat illud (neq; ſeorſum eſſe ab ipſis) infert (veluti non eſſe animal quidq̄ præter animalia ſingula) quaſi dicat cum nihil ſine ipſis conſtare dico, hoc aio nullum eſſe animal præter quædam & ſingula animalia, neq; bipes præter ſingula neq; aliud quidq̄ ex iis, quæ in rationibus ſumuntur. Demõſtratum eſt enim nullum vniuerſale ſubſtantiam eſſe. at ſi non ſunt ſubſtantiæ, dubium eſſe nõ debet, quin ſeparatim & per ſe conſiſtere nequeant, ſed in particularibus. Sic autem demonſtrato vniuerſalem hominem non eſſe ſubſtantiam, reliquum concludit & ait. Ex his conſiderantibus palam fit, nullum eorum quæ adſunt vniuerſaliter ſubſtantiam eſſe, & nullũ eorum quæ communiter prædicantur hoc aliquid ſignificare, ſed tale vel quale, ſiquis autem vniuerſale in hominem ſubſtantiã & hoc aliquid eſſe dicat, fiet, ut tertius ꝑterea homo habeatur. Si enim homo ſubſtantia quædam eſt, & item ſocrates eſt ſubſtantia & vnus quiſq; alius, in pluribus autẽ eſt quod de ipſis communiter prædicetur, erit igitur viciſſim tertius quidam homo, qui de homine uniuerſali, qui ſubſtantia eſt, deq; cæteris prædicetur. Præterea inquit ad hunc modum aperitur fieri non poſſe, vt ex ſubſtantiis actu exiſtentibus ſubſtantia & hoc aliquid exiſtat. Nunquam enim duæ ſubſtantiæ actu exiſtentes vnam ſubſtantiam conficiunt, quæ actu valeat exiſtere, vt homo hic non poteſt cum hoc homine ad vnius hominis conſtitutionem conuenire.

Sed ita demum duæ ſubſtantię componentur vnamq; ſubſtantiã actu conficient, ſi ali
qua duo poteſtate ſint ſubſtantiæ. Rurſusq; ſi duplum ex duobus dimidiis exiſtit, nõ
ex actu dimidiis conſtat, ſed poteſtate, actus enim diſcernit, nec ſinit ipſum eſſe vnum
Nam ſimul atq; dimidia efficiuntur dimidia, duplum diuiditur, nec amplius eſt vnũ.
Itaq; ſubſtantia ſi vnum eſt, non conſtabit ex ſubſtantiis cõſiſtentibus, & quæ actu ſint
ſubſtantiæ, ſed ex facultate ſubſtantiis. Ex quo intelligitur manum, quæ cum toto eſt,
potentia eſſe non actu. tunc actu futuram, cum fuerit a toto diſiuncta. ac ne tunc qui-
dem ſimpliciter, ſed ſi poſitum fuerit a toto diuulſam munus ſuum obire poſſe. Neq;
enim talis figura ſubſtantia eſt, ſed cuiuſq; actus. Nam vt democritus fieri poſſe nega
bat, vt ex duabus atomis efficiatur vna, quoniam ipſas pati nõ poſſe tradebat, vel ex
vna duæ, affirmabat enim ipſas eſſe indiuiduas, ſic nos inquit fieri non poſſe dicimus,
vt ex duabus ſubſtantiis actu exiſtentibus fiat vna ſubſtantia. Sed ex potentia dunta-
xat exiſtentibus. Sed quoniam muneri huic ſententiæ opponi poſſent, dicat enim ali-
quis, vt numerus ſex conſtat ex tribus & tribus, vel quattuor & duobus, qui quidem
ſunt actu numeri, quid obſtat, quominus ſic vna ſubſtantia conſtet ex duabus ſubſtã-
tiis actu exiſtentibus, hanc oppoſitionem ſoluit. negans dualitatem numerum eſſe, cũ
in numero ſex ineſt. quanq̃ ipſe non vtitur exemplo numeri ſex, ſed dualitatis. negans
vnitates in dualitate vnitates actu eſſe, ſed potẽtia. dum modo dualitas vnus numerus
eſſe ſtatuatur (aut enim ait dualitas vnum non eſt) id eſt vel dualitas non eſt vnus qui-
dam numerus, aut ſi oino numerus eſt, vnitates in ipſa non ſunt actu, ſed potẽtia.

At enim id quod emergit dubitationem habere uidetur. Nam ſi neq; ex
uniuerſalibus ulla ſubſtantia eſſe poteſt, propterea quod non hoc aliquid
uniuerſale ipſum, ſed quale ſignificat. Neq; fieri poteſt, ut ex actu ſubſtan
tiis ulla compoſita ſubſtantia conſtet, omnis profecto ſubſtantia in com-
poſita erit. Quare neq; ratio ullius erit ſubſtantiæ prorſus. At omnis eſſe
videtur. Noſq; iam dudum, aut ſolius ſubſtantiæ, aut maxime ipſius diffi
nitionem diximus eſſe. Nunc uero neq; ipſius eſſe concluſimus, ergo nul-
lius vlla prorſus diffinitio erit. An modo quodam erit, modo quodam
non erit? Verum id quod dicitur ex his quæ poſterius dicẽtur, magis emer
get, ac patefiet.

(At enim id quod emergit dubitationem habere videtur. Nam ſi neq; in vniuerſali- xxxix
bus vlla ſubſtantia eſſe poteſt) poſtq̃ vniuerſale non eſſe ſubſtantiam docuit, neq; ex
vniuerſalibus poſſe ſubſtantiam exiſtere, propterea quod ex non ſubſtantiis ſubſtan
tia fieri nequit, quod ex dictis ſequitur non vacare quęſtione ait. & ipſum quod ſequĩ
explicat. Si enim inquit ſubſtantia ex vniuerſali fieri nequit propterea quod tale ſiue
quale ſignificat, non hoc & ſubſtantiam, ex quali autem ſubſtantia exiſtere nõ poteſt,
ſi ergo hoc fieri nequit, neq; rurſus ex ſubſtantiis actu per ſe conſiſtentibus cuiuſmodi
eſt particularis homo exiſtere poteſt compoſita ſubſtantia, fit vt ſubſtantia ſit incom-
poſita. Nam ſi ſubſtantia compoſita eſſe poteſt, vel ex ſubſtantiis actu exiſtentibus cõ
ſtabit, vel ex accidentibus, neutro autem modo conſtare poteſt, eſt igitur incompoſi-
ta. quod ſi ita, & nullius ſubſtãtiæ habebitur ratio. definitiones enim ſubſtantiarũ ſunt,
quæ ex aliquibus conſiſtunt, non ſimplicium. vt hominis qui ex animali & pedeſtri
& bipede conſtat. At definitiones vel ſubſtantiarum duntaxat ſunt, vel ſi ẽt aliorũ. po
tiſſimum tamen ſubſtantiarum. Nunc autem efficitur, vt ne ſubſtantiarum quidem.
Nullius igitur habebitur definitio. hæc effatus quæſtionem inſolutam reliquit, ſed

ſolutioni inuentionem pollicetur dicens,modo quodam ſubſtantiarum eſſe definitio-nem,alias nõ itē.quod quale ſit, partim hoc in libro,partim in proximo declarabit.

At qui patet ex ipſis id quod accidit,& hiſce qui debent ideas ſubſtantias ſeparatas eſſe & ſimul formam ipſam ex genere differentiiſq; conficiunt. Nam ſi ſint formæ,& animal in homine ſit atq; equo,aut eſt unum idemq; numero,aut diuerſum.Ratione enim patet unum idemq; eſſe. Qui namq; in utroq; ipſum diffiniet, eandem rationem utiq; aſſignabit. Si igitur eſt quiſpiam homo per ſeipſum hoc aliquid ſeparatum,& ea ſane ex quibus conſtat,vt animal atq; bipes,hoc aliquid ſignificare & ſeparata, ſubſtan-tiaſq; eſſe neceſſe eſt,quare & animal ipſum.Si igitur ipſum animal idem eſt,& in homine,& in equo perinde atq; tu ipſe idem quod tu ipſe, quonã pacto id erit quod ineſt in hiſce,quæ ſunt ſeorſum. Et cur ipſum animal non & a ſeipſo ſeorſum erit.Deinde ſi bipedis quidem multipediſq; parti-ceps ſit,impoſſibile quid euenire videtur.Ipſi namq; quod quidem unum atq; hoc aliquid eſt,contraria inerunt ſimul.Sin uero non ita ſit quiſnam eſt modus,cum ipſum animal bipes eſſe aut greſſibile dicitur.At compo-nuntur ne fortaſſe aut tãgunt,aut ſunt mixta.At omnia ſunt abſurda. At in unoquoq; ne aliud ineſt.Igitur ut breuibus dicam,infinita erũt ea,quo-rum animal ſubſtantia eſt.Non enim homo ex animali per accidens con-ſtat.præterea ipſum animal plura erit.Eſt enim ſubſtãtia id animal, quod unicuiq; ineſt.Non enim per aliud dicitur.Quod ni ita ſit,ex illo homo cõ ſtabit,& illud genus ipſius erit.Et inſuper omnia ex quibus homo conſtat erunt ideæ.Igitur non huius quidem idea,illius autem ſubſtãtia erit, quip pe cum idipſum fieri nequeat. Vnum quodq; igitur animalium quę in ani malibus inſunt,ipſum animal erit atq; idea. Præterea ex aliquo profecto hoc erit,& quonam pacto ex ipſo erit animali.Aut qui fieri poteſt, ut hoc ipſum animal ſubſtantia ſit præter animal ipſum,præterea in ſenſibilibus hæc eadem euenire,& his abſurdiorã uidentur.Quod ſi nequeunt hæc ita ſeſe habere,patet ipſorum non ita eſſe ideam,ut quidam inquiunt eſſe.

xl. (At qui patet ex ipſis id quod accidit iis, qui dicunt ideas ſubſtantias ſeparatas eſſe) oſtenſo vniuerſalia non eſſe ſubſtantias, ex his palam eſſe ait, quod incõmodum eos ſequatur, qui tradunt ideas ſubſtantias eſſe ſeparatas, quiq; formam hoc eſt ideam ex genere ac differentiis conſtare comminiſcuntur. Nam ſi ideæ ſunt, & animal eſt in ipſihomine & ipſiequo vtrum vnum idemq; animal numero eſt in ipſihomine, & ipſi-equo & cæteris? vt alexander vnus eſt idemq; numero, an diuerſum? & percõctatus anteq̃ ad quæſtionem per contradictionẽ propoſitam reſpondeat ait. Siquis numero vnum eſſe negauerit, certe ratione vnum erit animal, quod habetur in ideis. qui enim definierit eandem rationem in omnibus vſurpabit, nec aliam rationem reddet anima lis quod ineſt in ipſihomine, aliã eius qđ in ipſiequo. hæc effatus ad priora reuertitur. Siquis igitur homo inquit eſt, ipſe per ſe & hoc aliquid ſeparatũ vt ſocrates & callias, neceſſe eſt, vt animal, & pedeſtre & bipes ex quibus ipſihomo conſiſtit, ſeparata ſint,

& ſubſtantias ꝑ ſe exiſtentes.quid enim obſtat ſi ipſihomo eſt,quominus ipſianimal & ipſibipes ſit.quod ſi ita eſt,aliqua profecto ſubſtantia ex ſubſtantiis actu & per ſe exiſtentibus conſtabit.qđ fieri non poſſe demonſtrauimus. Neq; vero hoc ſolū eueniet, ſed idea ēt ex ideis conſtabit.& pedeſtris atq; aīalis,& bipedis ideę priores erunt hoīs idea hoc eſt ideę alię aliis priores erūt.qđ negāt idearū auctores.Cū ſic igr̄ hoc fieri nō poſſe interiectis verbis ſignificauit,reuertitur ad cōtradictionis quæſtionem,& ait.Si animal quod eſt in ipſiequo,& in ipſihomine idē eſt, & vnū numero, vt ipſe tibi idē & vnus es numero, qūo vnū in iis, q̄ inter ſe diſcreta ſunt, numero vnū eſſe poteſt? & ſi quæ ſunt diſcreta unum numero ſunt,cur animal ipſum a ſe non erit ſeparatum? Si enim animalia,quę in alio & in alio inſunt,ſunt vnum numero,haud dubie animal ſine ſe ipſo poterit cōſiſtere.Deinde quomodo inquit,bipes eſt in animali vtrum participatione,an alio quopiam modo? Si participatione,perſpicuum eſt,non bipede tantū ſed aliis etiam differentiis participare.Cur enim huius erit particeps, illius non item? Si ergo bipedis,& multipedis participatione formas ſiue ſpecies cōſtituit,fiet vt oppoſita in eodem & vno & qđ ſit hoc aliquid inſint. Si non participatione quo igitur modo? aut quo pacto hæc in ipſo reperiuntur,cum dicimus, animal bipes,vel animal pedeſtre,vel animal depes,ſed ais fortaſſe cum in ipſihomine ſunt. Cōfunduntur miſcēturq; tanq̄ aceruus, animal atq; differentiæ. At hæc omnia incommoda ſunt,hic enim animalia non per compoſitionem & contactum eſſe notamus,ſed continentia & mutuo temperamento .ſiquis ergo animal quod in ſeparato homine & ſeparato equo, ac cęteris habetur,idem numero eſſe dixeris, hæc & plura incommoda ſequūtur. Sin autem in vno quoq; diuerſum,haud dubie non numero ſolum diuerſa hæc eſſe dicuntur,ſpecie vero eadem,nam rurſus idearum erit idea,ſed & numero & ſpecie diuerſa. & primum quorum animal eſt ſubſtantia, ea erunt infinita,& inter ſe diuerſa. vt forma diuerſa eſt ab equo,hic a leone,leo a boue,hic ab alio.quod qui fieri poſſit nō video.deinde exponant iſti,quæ natura ſit animalis,quæ habetur in ipſihomine, & eius quod ineſt ipſiequo.Si & numero & ſpecie diuerſa ſunt. Sed cum ea quorum animal ſit ſubſtantia,infinita prope modum fore dixiſſet, cauſam ſuggeſſit,cur animal ſubſtantiam appellaſſet.Neq; enim inquit homo ꝑ accidens ex animali exiſtit,ſed tāquam ex ſubſtantia.quo fit vt animal ſubſtantia ſit.At cum idearum auctoribus ipſiſubſtantiam eſſe placeat, quæ ipſa per ſe conſiſtat,fit vt animal multa ſit ſiquidem animal qđ in ſingulis habetur,ſubſtantia eſt.Neq; enim vt cum album dicimus aliquid aliud dicimus exempli gratia lignum,vel hominem,ſic cum animal ſubſtantiā dicimus,aliud quiddam dicimus.& per illud aliud hoc dicimus ſubſtantiam.Sed per ſe ſubſtantia ē. quare animal multa erit ex ſubſtantia ipſa per ſe exiſtente & ex animali. Si vero animal per ſe ſubſtantiam eſſe neges,ſed per aliud,nimirum homo ex eo exiſtet, ꝑ quod animal dicitur ſubſtātia.& illud erit hominis genus,non animal.Præterea cum homo diſcretus ſit & per ſe,haud dubie & bipes,& pedeſtre per ſe fuerint atq; ideæ.non igiē animal & pedeſtre alterius ſunt ideæ,alterius ſubſtantiæ.quemadmodum ego non alterius ſum indiuiduus,alterius homo,fieri enim non poteſt,vt ego alterius homo ſim, non mei ipſius.Sic animal ipſum ſibi eſt & ſubſtātia & idea,q̄q̄ ſit in ipſihomine.quēadmodum ego mihi ſum & homo & indiuiduus,q̄q̄ in loco conſiſtam.quare ſi animal ipſum ſibi eſt & ſubſtantia & idea,haud dubie vnum quodq; eorum, quæ ſunt in animalibus.i.in ipſihomine ac cæteris, ipſianimal erit ac idea, formæ autem diuerſarum naturarum ſunt,vt homo & equus.ipſianimalia ergo quæ in ideis habentur,diuerſarū naturarum ſunt,quod eſt abſurdum. Præterea ſi multorum ac numero differentium eſt idea,animal autem,quod habetur in ipſiequo & quod in ipſihomine,ac in cæteris,

numero differunt vt demõſtratum eſt, ois.n.idea vna eſt numero, illoꝝ profecto erit idea. quare quẽadmodum ꝑter ſingulos, ac ſenſibiles hoĩes eſt alius homo ꝑ ſe exiſtẽs, ſic alia erit idea & aliud ipſum animal diuerſum ab ipſianimalibus, & ideis, & animal quod eſt in ipſihomine quodã modo erit ex hmõi ipſianimali. Ad hęc ſi ſenſibiliũ ſunt ideæ, hæc quæ dicta ſunt cõſequuntur & iis ẽt abſurdiora. Nam cum iſtoꝝ dictis conſentaneum ſit, eſſe ipſianimal ipſum ꝑ ſe, nimiꝝ quẽadmodum ipſihomo diuerſus eſt a ſingulis hoĩbus, ſic & ipſianimal a quibuſdã animalibus erit diuerſum, q̃ neq; hõ ſunt neq; equus neq; aliud quidq̃, ſed hoc ipſum animalia. At ſi non ſunt aliqua animalia, q̃ hoc ipſum ſunt, animalia dico vt hoĩes, hoc ipſum homines, nam cui unq̃ animal videre contigit, quod neq; hõ eſſet, neq; formica, neq; aliud quidq̃? vtiq; nec ipſianimal eſt. idea enim aliquoꝝ eſt idea, at ſi nõ eſt ipſianimal, haud dubie neq; ipſihomo erit, nec oĩo aliqua idea. Siquis autẽ ipſianimal eſſe affirmet, ſed nõ eſſe ideam animalium, eoꝝ quæ ſunt hoc ipſum animalia, ſed eius animalis qđ habetur in hoĩbus & in equis & in bobus, falſum dicet. Aialis.n. quod in hominibus habẽt, et omnino totoꝝ hominum, vt totorum, ipſihomo eſt idea totus vt totus: & pari rõe ipſiequus totus vt totus idea ẽ particularium equorum totorum vt totorum, quare ſi eſt ipſianimal, & idea, animaliũ idea eſſe debet, q̃ nihil aliud ſint q̃ hoc ipſum.i.q̃ aĩalia. Cũ ad hunc modũ in auctores ideaꝝ inuectus eſt, ipſoſq; cõuicit, cõcludit dicens: Si ergo fieri nõ poteſt, vt ad hunc modũ ſeſe habeant, profecto ſinguloꝝ formæ eſſe nõ poſſunt, vt quidã ſtatuere.

Cũ ãt ſubſtantia ſit diuerſa, totũ ipſum: & rõ, atq; illa ſubſtãtia rõ ſit cũ materia ſimul ſũpta, hęc vero rõ tm̃. Quę quidẽ illo pacto dicunẽ, eaꝝ eſt nimirũ corruptio, ipſaꝝ.n. eſt gñatio. Rõnis aũt non eſt hoc pacto vt corrũpatur, neq;.n. eſt gñatio. nõ.n. fit eſſe domus: ſed huius domus ſed ſine gñatione corruptiõeq; ſunt, & nõ ſunt. Demõſtratũ eſt.n. neminem hęc gñare: ac facere. Atq; ſubſtãtiaꝝ ꝓpterea ſenſibiliũ, q̃ qdẽ ſunt ſingulares: nec diffinitio ẽ, nec demõſtratio, ꝙ materiã hñt, cuius natura ẽ talis, vt eẽ atq; nõ eẽ poſſit. Quapꝑ oĩa ſingularia, iſtiuſmodi ſubeũt corruptionẽ: vt patet. Qđ ſi demõſtratio neceſſarioꝝ ẽ, & diffinitio ad ſciam attinet, fieriq; nõ põt, ut aut demõſtratio, aut diffõ ſit ei9 qđ aliter ſeſe hr̃e põt: ſed ẽ dũtaxat opinio. Queãdmodũ neq; ſcia, interdũ ſcia interdũ ignoratio eẽ põt, ſed idipum eſt opinatio, patet neq; diffinitionẽ, neq; demõſtrationẽ ipoꝝ eẽ: nõ.n. ſunt manifeſta ea q̃ corrũpunẽ: iiſq ſciam hñt, cũ nõ ſunt pñtia ſenſui. Atq; in aĩa eę qdẽ ſunt rões, q̃ ſeruãnẽ: nulla ãt ipſoꝝ diffõ neq; demõſtratio erit. Quãobrem cũ qſpiã ſingulariũ quippiã diffinit, nõ ignoreẽ oportet talem ſemper aſſignationẽ tolli; atq; interire poſſe: fieri.n. nequit vt diffinitio aſſigneẽ.

xli. (Cum ãt ſubſtãtia ſit diuerſa totũ ipſum & rõ, atq; illa ſubſtãtia rõ ſit cũ materia ſimul ſumpta.) qa ſupra dixerat qditatis ac ſpecieꝝ definitiões haberi, nõ itẽ ſinguloꝝ, pollicitus ſe hoc demõſtraturꝝ, nunc pollicitũ pſtat, ac ſinguloꝝ definitiones nõ haberi demõſtrat. prius tñ ſubſtãtię partitionẽ pſequitur. & quot modis dicaẽ exponit. vt qualis ſubſtãtię definitio nõ habeaẽ oſtendat. Ait igr̃, qm̃ ſubſtãtia diuerſa eſt, totũ ipſum & ratio .i. ſubſtantia alia eſt ratio cum materia ſumpta, alia ratio omnino & quiditas. quæ igitur ſubſtantiæ ſunt acceptæ cum materia, & omnino compoſitæ, harum interitus eſt atque ortus. rationis vero & formæ, neque interitus eſt neq; generatio. Neq; enim eſſe domus, domusue forma generatur. Sed domus ipſa particularis in qua

forma ſine tempore ac generatione & efficitur & interit. quare ſenſibilium, ac ſingularum ſubſtantiarum neque definitio eſt, neque demonſtratio. propterea quod materiam habent, cuius materiæ natura, quia poteſt eſſe & non eſſe. i. quia non ſemper eandem formam retinere poteſt, ſed modo hanc, tum illam recipit, ideirco ſingula quæque ipſorum caduca ſunt. Quibus poſitis eo reuertitur vt oſtendat definiones nō haberi ſingulorum. cæterum ſermo eius in ideis verſatur, nam ideę quoque ſingulę ſunt, vt demonſtratio procedat a maiore. Nam ſi harum quæ videntur eſſe ſempiternæ, tamen quia de numero ſingulorum ſunt, definitiones non habentur, multo minus eorum habebunẽ, quę ſingula ſunt, & ſenſibilia. prius tamen argumentatur concludens, neq; definitiones haberi ſenſibilium ac ſingulorum, neque demonſtrationē in hunc maxime modum. definitiones ac demonſtrationes neceſſariorum ſunt, & eorum, quæ aliter habere nequeunt, ſingula autem poſſunt aliter habere, ſingulorum igitur non habetur neq; definitio neq; demonſtratio. Nam vt ſcientia inquit non pōt nunc eſſe ſcientia, nunc ignorantia, quemadmodum homo non valet modo animal eſſe, modo ſecus. quod enim poteſt modo eſſe vt ſcientia, tum ignorantia opinio ē, ſic demonſtratio ac definitio eorum eſſe non poteſt, quæ aliter habere poſſunt, ſed opinio. Sed & aliter ſingulorum non haberi neq; definitionem, neque demonſtrationem confirmat dicens. (Non enim ſunt manifeſta ea, quæ corrumpuntur, iis qui ſcientiā habent, cum non inſunt præſentia ſenſui.) Quod ſi quorum ſcientia habetur ac definitio, ea omni modo manifeſta ſunt, ſingula autem cum a ſenſu diſceſſerunt ſunt incerta, profecto ſingulorum non habetur neq; demonſtratio, neq; definitio. Itē aliter. Quorum demonſtratio definitioq; habetur, horum demonſtratio deletur, ſublato eo qui demōſtrationē habet, vel re cuius eſt demōſtratio vel vtroq; abolito. i. et eo q demōſtrationē h3, & eo qđ demōſtraẽ. vt in prīo poſteriorq; reſolutoriorq; libro dictū ē. At ī ſingulis, ſalua ēt re, q̄ demōſtraẽ, & eo ſaluo q rōem ac demōſtrationē habet & ipſa quoq; rōe, q̄ habeẽ ī aīa, neq; effecta obliuiōe, accidit tñ vt neq; definitio ſit, neq; demōſtratio Poſtq̄. n. id a ſenſu diſcedit, cuiꝰ rōem habeo, ēt me ſaluo, & re cuius habeo rōem ipſaq; rōe exacte nullaq; intercepta obliuiōe, ignoro tñ an oio ſit. quāobrē inqt, qui erga definitionē. i. q ſunt in alicuius definitiōe occupati, ſiue q in cuiuſpiā rei indiuiduæ definitione cōſideranda verſanẽ, ac vt eius quid eſt reddant elaborāt, ii nō ignorent oportet, ſemp tollere licere. i. ſemp hmōi definitionē eſſe tollendam. Nā cuiuſq; ſingularis definitionem tollere licet. quare qui ſingula definit, is nihil aliud, q̄ occaſiones ꝑbet, tollendi ſicui libeat atq; amoliendi hmōi definitiones.

At uero neq; ulla idea diffiniri poteſt, eſt. n. ut inquiunt ipſa idea ſingularis ac ſeparata. Rationem autē ex nominibus conſtare neceſſe eſt. At qui diffinit, non faciet nomen, erit enim ignotū. Ea uero q̄ ſunt poſita, cōia cunctis ſunt. Et aliis ergo cōpetāt iſta neceſſe eſt, ueluti ſi & quiſpiā diffinierit aīal dicet gracile, aut albū, aut aliud quippiam, quod & aliī competet. Si uero quiſpiam nihil prohibere dixerit, ſeorſum quidē omnia multis, ſimul autē huic ſoli cōpetere, dicēdum eſt primo quidē ipſum aīal bipes, & ambobus aīali inquā bipediq; cōpetere. Atq; hoc in perpetuis, & neceſſe eſt eſſe, quia ſunt priora, & ipſius compoſiti partes. At ſunt etiam ſeparata, ſi quidē homo eſt ſeparatum, aut. n. nihil, aut utrumq;. Si igitur nihil, non erit præter ſpecies ipſum genus, ſi uero erit utrumq;, & differentia ipſa etiam erit. Deinde quia priora ſunt ipſo eſſe. Hæc autem non econtra tolluntur.

Pręterea ipſę ideę ſunt ex ideis: ſunt.n.magis ea incōpoſita ex qbus qppiā cōſtat p̄terea de multis & illa prædicentur oportet, ex quibus ipſa idea cōſtat, ut animal atq; bipes. Quod ſi non prædicentur, quonam cognoſcētur modo? Erit enim quædam idea, quam de pluribus quam uno impoſſibile eſt prædicari, at non uidetur, ſed omnis idea participabilis eſſe uidet̄.

xlii. (At vero neq; vlla idea definiri poteſt, idea.n.de numero ſinguloꝝ ē.) in ideis vt diximus quęſtionē pſequitur, docens idearum nō haberi definitiones, propterea qđ ipſæ de numero ſinguloꝝ ſunt. at ſi hæc nō habetur, ſenſibiliū certe multo minus. Simulq; formas p ſe ipſas atq; ſeparatas nullas eſſe docet. Si enim inquit definitio ipſihominis, vt in hoc oratio verſetur habeat̄, neceſſe eſt nominibus vti. Nam ſine nominibus res ſignificantibus definitio nō cōſiſtit. Si ergo qui debet ipſihominem definire vt noībus vtatur neceſſe eſt, vel vtetur noībus cōſuetis atq; notis.i.noībus græcis, aut alia incognitaq; noīa adhibebit, at non adhibebit diuerſa & ignota vocabula. Hoc.n.perinde eſſet, ac ſi nominibus nō vteret̄, nec oīo loqueretur, & quēadmodum, qui nominibus nō vtitur, neq; oīo loquitur, nō definit, ſic ne is quidem qui alienis nominibus vtit̄. Supereſt igitur, vt cōſuetis & cognitis nominib⁹ vtat̄, at nota vocabula & impoſita cōia oībus ſunt. multiſq; cōueniunt. Exēpli gr̄a, ſiqs alexendrū definiens dicat, Alexāder eſt animal gracile albū, vel qđq̄ aliud, illud animal gracile albū, nō ſoli alexandro conuenit, ſed multis ēt aliis. Itaq; rurſus nō vnius eſt hæc definitio, ſed multoꝝ alioꝝ. Singulorum igitur nō habet̄ definitio. qđ ipſum in ideis quoq; vſu venit. Si.n.ipſihomo animal pedeſtre eſſe dicat̄, hæc definitio aliis quoq; conueniet, nō igitur licet ideam definire. Si ergo definitiones iis tm̄ conueniunt, quoꝝ ſunt definitiones, & definita ad definitiones conuertunt̄, & hæ ad definita, profecto ſi animal pedeſtre ſolius ipſihominis ſit definitio, aliis non cōuenit, ſed ad ipſum cōuertetur. at cōuenit, nec conuertit̄, ideā igit̄ definire non licet. Sed ſiquis, inquit, dicat, animal & gracile & albū ſeparatim quidem multis cōuenire, ſimul aūt nulli niſi exēpli gr̄a alexādro ſimiliter animal & pedeſtre ſeparatim multis congruere ſimul vero ipſihomini tm̄. vt animal & pedeſtre & bipes ſingula ſeparatim multis aptantur, ſimul ſoli homini, ſiquis igr̄ hæc dicat. primum inquit dicendū eſt, vtrunq;.i.animal bipes cōuenire animali, ac viciſſim animal bipes bipedi. quo fiet, vt rurſus animal bipes nō vni ſed duobus cōueniat. Nā cum animal a bipede ſit diuerſum, aīal bipes ſeparatim bipedi cōueniet, & rurſus animal bipes ſeparatim animali qđ in alexandro apertius declarabitur. Cū.n.alexander ſit gracilis pħus, albus, aphrodiſieus, illud gracile & pħus, & albū, q̄ ſunt ab aphrodiſieo alexādro diuerſa, oīa.n.ſunt alexāder, ac nō tria tm̄, cōuenient aphrodſieo alexandro. rurſus cū aphrodiſieus & gracilis & philoſophus ab albo alexandro diuerſa ſint, cōuenient albo alexādro. itē qm̄ pħus, & albus, & aphrodiſieus, diuerſa ſunt a gracili alexādro, pari rōe gracili alexādro cōuenient. Itaq; definitio q̄ ait alexander eſt gracilis, pħus albus aphrodiſieus, nō eſt vnius definitio, ſed gracilis alexādri, & albi alexandri, & pħi alexandri, & aphrodiſiei alexandri. qui quidem diuerſi ſunt. Nam gracilis alexander in eo quod eſt gracilis diuerſus eſt ab albo alexandro. Singulorum igitur non habetur definitio. Cæterum hæc argumentatio probabilis eſt, nec tam exacta q̄ cæteræ, illæ nanq; neceſſariæ, ac veræ ſunt. Sed cum dixiſſet, animal bipes ambobus, id eſt & animali, & bipedi cōpetere, adiecit. (atq; hoc in ſempiternis neceſſe eſt eſſe quia ſunt priora & ipſius cōpoſiti partes.) .i.neceſſe eſt, vt animal bipes ſeparatim inſit in bipede, rurſuſq; priuatim in animali. Nam cum ipſianimal & ipſibipes p ſe ſint, quæ poſtea coeuntia fiunt partes compoſiti, hoc eſt ipſihominis, neceſſe eſt, vt animal bipes de

bipede prædicetur,qđ per ſe exiſtit,rurſuſq; animal,nã & ipſum p ſe eſt . quanq̃ illud (Atq; hoc in ſempiternis neceſſe eſt eſſe,quia ſunt priora & ipſius compoſiti partes) coniungi poteſt cum illo ſuperiore(& aliis ergo competant iſta neceſſe eſt) .i.neceſſe eſt aĩal & bipes cũ ſempiterna ſint & cõia,aliis cõueniant.nõ ſolum ãt animal & bipes ipſihomine priora ſunt,ſed etiã ſeparata,& p ſe.cũ ipſihomo ſeparatus ſit,& p ſe.aut.n. nihil eſt ſeparatum,aut ſi ipſihomo ſeparatus eſt,neceſſe fuerit , vt animal ſeparatum & p ſe ſit. Cum autem dixiſſet(aut enim nihil,aut ambo)rurſus ſermonem repetit,& ait ,ſi nihil igitur eſt ſeparatum ,non erit animal extra formas,ſed in ipſis. At ſi & forma & genus eſt ſeparatum,haud dubie differẽtia quoq; ſeparata erit. Atq; ipſihomine priora erunt ſecumq; tollent ipſihominem nõ ãt ſimul tollentur ab ipſo.hoc.n.ſignificat cum ait(hæc autem non contra tolluntur)ideæ igitur ideis erunt priores.Sed cum ſupra dixiſſet(ſiquis dixerit ſeorſum quidem oĩa multis,ſimul autem huic ſoli competere )& item illud(dicendum eſt primo quidem ambobus)nihil appoſuit,quod illi cõiunctioni(quidem)reſponderet,dicens , deinde autem.Sed dixit( præterea ipſæ ideæ ſunt ex ideis,ſunt enim magis incõpoſita)vt illud (præterea) loco dictionis(deinde) accipi debeat.Si enim homo eſt idea,eo magis & animal & bipes erunt ideæ,quo ſunt minus cõpoſita.Præterea animal,& bipes,aut ſiquid aliud in ideæ definitionẽ aſſumetur ,neceſſe erit, vt de pluribus prædicetur.Secus enim quomodo ĩnoteſcet? Quoniã cum ideæ ex his noſtratibus rebus cognoſcantur , niſi quæ,vt diximus , aſſumi debẽt ad ideæ definitionem,de pluribus prædicentur,quomodo cognoſcentur?at ſi de pluribus dicuntur,dubitari non debet,quin multorum ſint , non vnius . ſingulorum igitur nõ habentur definitiones. Sed dicat aliquis non prædicabuntur de pluribus,q̃ ſunt ad ideæ definitionẽ aſſumenda. At ſi nõ ꝑdicantur,cũ demonſtratũ ſit,ex quibus ideæ cõſiſtunt,ea quoq; ideas eſſe,aliquæ erunt ideę,q̃ de pluribus nõ prædicentur.quod non placet idearum auctoribus.qui omnẽ ideam a multis cõicari poſſe tradunt.

Vt igitur dictum eſt,Latet fieri nõ poſſe,ut diffinitio in perpetuis aſſignetur,maxime uero in hiſce quæ unica ſunt,qualis eſt ſol aut luna.non enim ſolum ex eo peccant,quia talia addunt,quibus ſublatis adhuc ſol erit, quale eſt circa terrã proficiſcens,aut qđ noctu cellatur. Si ſteterit.n.aut ſi uiſus fuerit,non ulterius ſol erit.At abſurdum videtur,ſi nõ erit,ſol enim ſubſtantiam quandam ſignificat.Præterea ſumunt ea quæ de alio etiam dici poſſunt,ueluti ſi alius talis fuerit patet illum continuo ſolem fore.Ratio ergo illa communis erit,at ſingularis ipſe ſol erat,perinde atq; ſocrates aut cleon,quod ſi rationes talium eſſe poſſint,cur ipſorum nemo diffinitionẽ affert ideæ,fuerit autem manifeſtum,ſi quiſpiam afferre aggredietur , uerũ id eſſe quod nunc eſt dictum.

(Vt igitur dictum eſt ,latet fieri non poſſe,vt definitio in ſempiternis aſſignetur) Demonitrato ſingulorꝫ neq; definitionẽ eſſe, neq; demonſtrationẽ,ignorari ait, vt dictũ eſt,fieri nõ poſſe,vt ſempiterna definiantẽ.ꝑpterea ꝙ ſingula ſint . ꝑſertim inquit , quæ vnica ſunt .ſol,luna,terra(Nõ.n.ſolũ in eo peccãt,qa talia addũt qbus ſublatis adhuc ſol erit)At ſi eorꝫ,q̃ ad cuiuſpiã definitionẽ aſſumunẽ vnũ auferat , definitũ nõ vr̃ ſupereſſe.Si.n.pedeſtre aut bipes aut animal ex hoie tollas , vtiq; hõ nõ ſupſit.quare ſi q̃ ad ſolis definitionẽ aſſumũtur,ſubſtãtiã ipſius cõſtituunt , ꝑfecto ſi horꝫ vnũ tollatur, ſol ipſe ſublatus erit.At illo ſublato ſol tñ ſupeſſe põt.qđ incõmodũ ex eo accidit,quod xliii.

ſingulorum, quorum nullæ ſunt, definitiones reddere conantur. nõ recte igitur ſingula definiunt. Neq; vero tñ talia ſumunt, ſed ignorant etiam ſinguloꝝ non eſſe definitionem. quod ſi ſcirent omnino ab his definiẽdis abſtinerẽt, ex quo ipſis accidit, vt talia ſumãt. Ac ſubiicit ea, quæ perperam ad ſolis definitionem aſſumuntur. quod terram ambit noctuq; occultatur. Nam cũ terram ambire, noctuq; occultari aſſumãtur ad ſolis definitionem, dubium eſſe nõ debet, quin hæc ſolis ſubſtantiã cõſtituant. quare ſiqs a ſole terram ambire vel noctu occultari abſtulerit, ſol non amplius erit, vel omnino ſi ſol conſiſtat, neq; terrã ambibit, neq; occultabitur noctu. hoc ſi detur, ſol non erit. abſurdum autem eſt propterea qđ ſol conſiſtat, vel qđ terram nõ ſubeat, vel noctu non abſcondatur, idcirco ſolem nõ eſſe. Sol. n. ſubſtãtia quædam eſt, occultari vero accidens. At põt, vt accidenti ſublato ſubſtãtia quoq; auferatur? fieri qui poteſt? Præſertim cum loca quædam ſint ad verticẽ arcticum, quibus ſol nõ occultatur, & tñ ſol eſt. quẽ eſſe non oportebat, ſi occultari ad ſolis naturam quiditatẽq; pertineret. (Præterea inqt ſumunt ea, quæ de alio) ſenſus eſt. Si extra mundum hunc eſſent alii mundi, vt democrito placebat, haud dubie ſolis, qui in illis mundis haberentur, terrã ambirent, & noctu occultarentur. Itaq; huius ſolis ratio cõis eſſet, & illis quoq; conueniret. At poſitum eſt ſolem vnum eſſe. vt cleon, vel callias. & huius tantum eſſe definitionem. Si ergo hmõi ratio. i. quod noctu occultatur terramq; ambit, aliis ẽt congruit, dubium eſſe nõ debet, quin ſinguloꝝ definitio non habeatur. Poſtꝗ igitur ad hunc modum ſingulorum non eſſe definitionem docuit, idẽ teſtimonio cõfirmat eorum, qui ideas aſſerebãt. dicens. Cur nemo ipſorum definitionẽ reddit cuiuſpiã ideæ? Sed oẽs indefinitas relinquunt? & negant ideaꝝ eſſe definitionẽ? An quia illis quoq; ſinguloꝝ definitiones nõ haberi placuit. quare noſtra inquit ſentẽtia ideas quoq; aſſerentium iudicio confirmat; i. ſingulorum definitiones non haberi.

Patet autem & eorum complura quę ſubſtantia eſſe videntur, potentia eẽ; vt animalium partes: nulla enim ab iſtis eſt ſeparata. Cum vero fuerint ſeparatæ, tunc etiam ſunt, vt materia cunctæ, & terra, & ignis, ac aer. Nihil enim ipſorum eſt vnum, ſed vt cumulus anteaquam digerantur, & vnum quippiam ex ipſis emergat. Maxime autem partes animantium atque animæ prope ad hoc accedere quiſpiam arbitrabitur, aut actu ſint & potẽtia, propterea quod ab aliquo motus principia in fluxionibus habent. Quocirca quædam animalium diuiſa viuunt, attamen cuncta potentia erunt, cum vnum ſunt continuumq; natura, ſed non vi, aut copulatione, tale enim eſt leſum.

xliiii. (Patet ãt eoꝝ cõplura, ꝗ ſubſtãtia eſſe videnẽ, potẽtia eſſe) qm̃ eas res ſubſtãtias appellamus, ꝗ p ſe exiſtentes officiũ ſuũ obire poſſunt, ſubſtãtia. n. nihil aliud eſt, ꝗ id a quo munus cuiuſq; pficitur, vt anima ſocratis eſt ſubſtãtia & forma ſocratis. a qua ipſi ſuppetit, vt hominis, qua homo eſt, munere fungaẽ, ideirco ex his palã fieri, ait, animaliũ partes manus & pedes ꝗ ſubſtãtiæ in primis eſſe videnẽ, tñ nõ eſſe ſubſtãtias niſi potẽtia. Eſt enim ſubſtantiæ, vt p ſe exiſtens ope ſuo, p qđ eſt fungatur. Manus aũt a toto ſeiuncta nõ fungiẽ munere manus in eo qđ eſt manus, ꝗꝗ p ſe exiſtat. Neq;. n. manus eſt, quatenus tale figuram obtinet, ſed in eo qđ munus obeat cõuenicẽs talẽ figuram habenti. Nã ſi cuiuſq; ſubſtãtia in hoc ſita eſſet, qđ talẽ haberet figurã, profecto manus ſtatuę manus eẽt, qđ nõ eſt. & pari rõe ſtatua eſſet hõ. At ſi cũ toto exiſtẽtes aĩaliuꝫ partes nõ ſunt actu ſubſtãtię, ſed ptãte, eas. n. res ſubſtãtias actu eẽ dicebam⁹, ꝗ ipſe p ſe ſunt;

& proprio munere funguntur, vtrum ſeparatæ, ac perſe exiſtentes ſubſtantiæ dicunt? an vt ſæpe diximus, quoniã manus pedisue ſubſtantia non conſiſtit in habenda hm̃oĩ figura, ſed in poteſtate ipſis qua talia ſunt, ab anima tributa ad munus ſuum obeundũ. idcirco ſi a toto ſeiunctæ capaces eſſent facũltatis, quæ ab anima ſuppeditatur, & p hãc officio ſuo fungi poſſent, ſubſtantiæ vocarentur, ſed quia hoc fieri non poteſt, ideo qñ cum toto ſunt poteſtate ſubſtantiæ nuncupantur, ſeparatę vero non vocantur compoſitæ ſubſtantiæ quanq̃ compoſitæ ſint, ſed quemadmodum ignis ad ipſas ſeſe habet, ignis enim eſt ipſarum materia, ſic ipſæ ad ſocratem. hæ nanq; materia ſunt ſocratis q ex anima & corpore conſiſtit. nã corpus eſt materia, aĩa vero forma. Neq; vero manus ac ſimiliũ partium ſubſtantiam funditus negat. Sed vt in eis ſubſtantiã quaſi materiã tribuit, ſic illam adimit, quæ ex materia & forma conſiſtit. quoniam cum res quæq; proprio actu ſpeciem ſeu formam ſortiatur, hæc tali actu ſunt expoliata. Cum ergo inqt partes fuerint ſeparatæ a toto & per ſe, omnes ſunt quaſi materia, & velut terra ignisq; & aer. Cur autem ſeparatæ non ſint ſubſtantiæ, cauſam ſubiecit dicens (Nihil enim ipſorum eſt vnum) quaſi dicat, quoniam ſubſtantia debet non ſolum proprio munere fungi, ſed etiam eſſe vnum actu, partes vero poſtq̃ ſeiunctę aceruatim iacent, nõ ſunt vnum actu, ſed potentia. Nam vt aureorum ſtanneorumue fruſtrorum aceruus, facultate vnum eſt, cum vero igni cuncta liquefacta, & quaſi concocta vnumq; effecta fuerint, tunc actu ſunt vnum, ſic partes aceruatim congeſtæ vnum facultate ſunt nõ actu. Sed in quibuſdã excẽplaribus, pro cumulo ſiue aceruo legit̃ ſerũ, ſiue lac. Et tunc eſſet ſenſus quemadmodum lac, antequam coquatur. i. anteq̃ in caſeum concreſcat, non dicitur vnum actu, ſed potentia, poſtq̃ vero in caſeum concreuit, tunc vnum appellatur, ſic in partibus ſeſe res habet. Maxime autem inquit partes animantium atq; animę nec horum omnium, ſed aliquorum prope ad hoc accedere quiſpiam arbitrabitur, vt exiſtentes cum toto & actu & potentia ſubſtantiæ eſſe dicãtur. Quia enim poſtquam auulſæ ſunt & perſe moueri valent atq; ſentire, idcirco & actu & potentia eſſe videri poſſunt. potentia quoniam ſunt cum toto, actu quia cum ſeparatæ moueantur & ſentiant, tunc etiam cum in toto ſunt, per ſe conſiſtere videntur, non toti eſſe continentes. Auulſas autem moueri multas animantium partes certum eſt. Serpentes enim in partes duas diſſectæ mouentur, & locuſtarum pedes, atq; phalangiorum, & multorũ aliorum poſtq̃ auulſæ conſtiterint, ſi fuerint a quopiam contactæ ſentiunt atq; mouẽtur. Sed poſtq̃ dixit prope eſſe, vt hm̃oi partes poteſtate ſint, atq; actu. At inquit licet ſeparatæ moueantur & ſentiant, tñ quando cum toto ſunt, & ſunt vnum atq; continentes, tunc potentia ſubſtantiæ ſunt, non actu. Sed quoniam aliqua præter naturam ſunt continentia, vt multorum digiti, adiecit, non vi neq; copulatione, quaſi dicat, ea proprie vnum eſſe dico quæ ex natura continentia ſunt, non vi aut copula, talia enim orbitates ſiue mutilationes ſunt, non ſm naturam.

Quoniam autem ipſum unum perinde atq; id quod eſt dicitur, ſubſtantia q; unius eſt una, & quorum eſt ſubſtantia numero una, ea ſunt numero unũ patet neq; ipſum unum, neq; id quod eſt, rerum ſubſtantiam eſſe poſſe, quemadmodum nec elementi eſſe principiiue ſubſtantia eſt cuiuſq̃. Sed quærimus quodnam ſit ipſum principium, ut ad magis notum proficiſcamur. Horum igitur id quod eſt ipſum unum magis ſubſtantia q̃ principium, & cauſa, & elementum eſſe uidetur, at neq; hæc ſunt, ſiquidem neq; aliud quicq̃ commune ſubſtantia ſit. Nulli enim alii ſubſtãtia cõpetit, niſi

ſibiipſi,& ei qui habet ipſam cuius ſubſtantia eſt. Præterea ipſum unum
pluribus in locis ſimul eſſe non poteſt,commune autem ipſum multis in
locis eſt ſimul.Quare patet nihil uniuerſaliũ ſeorſum præter ſingula eſſe.
xlv. (Quoniam autem ipſum vnum perinde atq; id quod eſt dicitur ſubſtantiaq; vnius eſt
vna,& quorum eſt ſubſtantia numero vna,ea ſunt numero vnum ) demonſtrato ho-
minem vniuerſalem,& ſimpliciter omnem formam non eſſe ſubſtantiam, docet neq;
ens,neq; vnum ſiue vt idearum auctores loquuntur ipſiens,& ipſivnum non eſſe ſub-
ſtantiam.ergo inquit quoniam ens dicitur vt vnum , in ſecundo enim huius operis li-
bro ens & vnum docuit alterum alterius eſſe comitem.vt ſiquid unum ſit,idem ſit ens,
rurſusq; ſi ens idẽ vnũ.Cum igitur ens dicatur vt vnum,& ſubſtãtia vnius vna ſit.Nã
cum ego ſim vnus,ſubſtantia mea vna eſt, neq; enim aliud ego ſum , aliud ſubſtantia
mea.& rurſus cum quorum ſubſtantia vna eſt,ea ſint numero vnum,dubium eſſe nõ
debet,quin neq; vnum,neq; ens rerum ſubſtantia ſint , ſed prædicationes tantum , &
nomina quæ de rebus dicuntur. Vt enim elementum prædicatur de igne , nam ignis
elementum eſſe dicitur,atq; item principium,nemo enim ſubſtantiam ignis in eo po-
ſitam eſſe dicat,quod ſit elementum, cum ignis ſubſtantia ſit calidum & ſiccum,elemẽ
tum autem & principium prædicata quædam & nomina , quæ de igne dicuntur , ſic
ens & vnum,mera nomina ſunt,quæ de rebus prædicantur,non autem rerum ſubſtã-
tiæ atq; naturæ.Nam ſi elementum vel vnum vel ens,rerum eſſet ſubſtantia,profecto
cum elementum audimus aut vnum nõ inquireremus,quid eſt quod per vnum ſigni-
ficatur,aut per elementum,ſed animus noſter acquieſceret.Nunc autem cum vnũ au-
diuimus vel ens vel elemẽtum ,ſtatim quærimus,vt ad notum quidpiam reducamur.
Cum vero quis ait,quod vnum dicitur id exempli gratia eſſe ignem,vel quod dicitur
elemẽtum,eſſe aquam audita re cognita quieſcit auditor, nec amplius ſollicitus eſt de
inquirendo .(Vnum igitur inquit atq; ens magis q̃ elemẽtum,& principium ſubſtan
tiæ eſſe videntur).i.vnum & ens magis ſignificant ſubſtantiam,q̃ elementum.Primũ
quia ens & vnum in intelligibilibus ſenſibilibusq; ac ſimpliciter in rebus omnibus cõ
ſideratur,elementum vero ne in ſenſibilibus quidem omnibus.Pari ratione neq; prin-
cipium conſideratur in cunctis.Deinde quoniam elementum eſt eorum quæ ad aliqd
dicuntur,vnum autem eorum quæ per ſe .quę autem per ſe dicuntur, ea magis ſignifi
cant ſubſtantias propiuſq; ad ſubſtantiam accedunt,q̃ quæ ad aliquid . Cæterum q̃q̃
ſubſtantias ſignificent,non tñ ſubſtantiæ ſunt , non magis q̃ aliud quodvis vniuerſa-
le.& argumẽtatur in hunc modum.Nullum cõe & quod de multis prædicetur eſt ſub
ſtantia,vt iam demonſtratum eſt,vnum aũt & ens cõia ſunt,& de multis prædicantur,
vnum igitur & ens non ſunt ſubſtantię.Et aliter,nulla ſubſtantia in altero a ſe diuerſo
ineſt,ſed ipſa in ſe eſt,& in ſe habẽte,vnum autem & ens in diuerſis inſunt,vnum igi-
tur & ens non ſunt ſubſtãtiæ.Subſtãtiam vero non eſſe in diuerſo,ſed in ſe perſpicuũ
eſt.Ego enim qui ſubſtantia ſum,nõ inſum in alio,q̃ in me ipſo, meaq; ſubſtantia in
me eſt,nam ſubſtantia mea nihil eſt aliud ,q̃ ego.(Præterea ipſum inquit vnum plu-
ribus in locis ſimul eſſe non poteſt ).i.vna ſubſtantia , vt ſocrates vel callias non põt
eſſe in lytio & in foro.vnum autem cõe quod de ſingulis prædicatur , quoniam eſt ſin
gulorum ſimilitudo,idcirco,& ipſum & omne vniuerſale ſimul in pluribus locis ſunt
athenis thebis, & in africa,breuiter in oĩ loco,vnum igitur cõe nõ eſt ſubanſtia.Sed
in quibuſdam exemplaribus legitur(ꝓterea ipſum ens)& tunc eſſet ſenſus,ens .i. qđ
ſubſtãtia eſt,non poteſt ſimul multis in locis eſſe,cõe autem vnum & ens ſimul mul-
tis in locis ſunt , vnũ igitur & ens non ſunt ſubſtãtia.Itaq; ſi ſubſtantiæ ꝑ ſe ſeparatim

eſſe poſſunt, vniuerſalia autem vt demonſtratum eſt, non ſunt ſubſtantiæ, ſed ſingulo-
rum ſimilitudines, haud dubie nullum vniuerſale extra ſingula ſeparatimq́ conſiſtit,
ſed in ipſis.

Sed qui formas inquiunt eſſe, partim recte dicunt ſeparantes ipſas, ſiquidẽ
ſubſtantiæ ſint, partim non recte, propterea quod ipſam vnam formam
de pluribus prædicant, & cauſam huius hanc eſſe conſtat. Non enim
reddere poſſunt, quænam ſint tales ſubſtantiæ, quæ corruptionem non
ſubeunt, quæque ſunt præter ſingulas ſenſibileſue ſubſtantias. Faciunt
igitur ipſas ab his quæ occidunt ſpecie non differentes: ipſum hominem
& ipſum equum. Hæc enim cognoſcimus: hanc dictionem ipſum inq̃
rebus ſenſibilibus adiungentes. Et tamen ſi etiam ſtellas non vidiſſemus,
non minus vt arbitror præter eas quas nos ſcimus ſubſtantiæ perpetuæ
eſſent. Quare & nunc & ſi quænam ſint videre non poſſumus, eſſe ta-
men aliquas fortaſſe neceſſe eſt. Patet igitur neque quicquam eorum
quæ dicuntur vniuerſalia ſubſtantiam eſſe, neque ſubſtantia ex ſubſtan-
tiis vllam conſtare. Quid autem & quale quid ſubſtantiam dicere opor-
teat: rurſus alio quaſi principio ſumpto dicamus. Ex his enim & de
ſubſtantia illa fortaſſe patebit, q̃ a ſenſibilibus ſubſtãtiis eſt ſeparata.

(At qui formas inquiunt eſſe, partim recte dicunt ſeparantes ipſas) quoniam ſubſtã- xlvi.
tiæ peculiare eſt per ſe conſiſtere, qui autem ideas aſſerebant has ſubſtantias eſſe di-
cebant, idcirco quatenus ipſas ſeparabant ac eſſe per ſe dicebant, recte dicebant. Nã ſi
formæ eſſent ſubſtantiæ, profecto ſuapte natura ſeparatæ eſſent & per ſe. In eo igitur
quod formas ſubſtantias eſſe dicẽtes, ſeparatas ac per ſe eſſe ſtatuebant, recte dicebãt,
ediuerſo tamen in eo quod formam unam exempli gratia ipſihominem ſubſtantiã eſſe
dicentes de pluribus prædicabant, in errore verſabantur. Vt enim demonſtratum eſt
nulla ſubſtantia de pluribus prædicatur. Deinde cauſam ſuggerit, cur formas ſubſtã-
tias eſſe dicentes de pluribus ipſas prædicabant, dicens. Idcirco qui has ſubſtantias
eſſe dicunt, eaſdem prædicant de multis, quoniam interrogati, quænam ſint huiuſmo-
di ſubſtantiæ immortales & a ſingulis ſenſibilibuſq́ diuerſæ? cum reſpondere & quæ
ſint explicare nequerent, adducebant calliam & calippum, atq́ phędonem, & hos vni-
uerſalem hominem eſſe dicebant. propterea quod hi participatione ipſihominis eẽnt.
Omnes enim particulares homines ipſihominis eſſe participes. Itaq́ ipſihominem, et
ipſiequum ideas eaſdem ſpecie dicebãt eſſe atq́ mortales homines & mortales equos.
quoniam hominis ſenſibili adiicientes illam dictionem ipſi. hanc enim abutens vo-
cabulo verbum appellauit, eligunt conficiuntq́ vniuerſalem hominem, ipſihominem
& ipſiequum appellantes. Nam ſi homini, vt dictum eſt addatur ipſi, fiet ipſihomo. At
ſi reuera ideæ ſint, atq́ ſubſiſtant, nimirũ ẽt nobis non cernentibus eſſent, quid igr̃
attinet ipſas in ſenſibilibus monſtrare? Rogãti enim quænam hæ ſubſtantiæ ſint, reſpõ-
deri ab iſtis debuit, ipſihominem eſſe intelligimus quidem ſed eum ſit in mundo in-
telligibili, non poſſumus ipſum monſtrare. nec oportuit ſingulis coactis dicere, hi
ſunt, homo vniuerſalis, in his enim conſiſtit, & illius participatione hi ſunt. ſed iſti,
vt credibile eſt, hoc efficiebant metuentes ne ſi ipſum non cerneremus, eſſe nullo mo-
do poſſet. At vt cõplures ſunt ſtellę, quas ipſi nõ videmus vt ea nobis ſic nihil obſtat,
ſi ſit ipſihomo; quominus ſit, nobis etiam non cernentibus. Itaq́ nunc etiã ſi formas

videre nequeamus, neceſſe eſt tamen inquit quaſdam eſſe ſubſtantias, non quales iſti ideas eſſe comminiſcuntur, incorporeas tamen & intelligibiles. Illud autem (fortaſſe) adiectum eſt, quia nondum demonſtrauit eſſe aliquas ſubſtantias præter ſenſibiles, licet a nobis videri nequeant. his commemoratis atq; oſtenſis concludit dicens. nullum igitur eorum, quæ vniuerſalia dicuntur eſſe ſubſtantiam ex actu ſubſtãtiarum palam fit (Quid autem inquit & quale quid ſubſtantiam dicere oporteat, alio principio ſumpto dicamus) Nam fortaſſe inquit ex his ſubſtantiis ſubſtantia illa corporis expers, & a ſenſibilibus ſeiuncta cognoſcetur. quo in loco admirati licet, quam compediariã viã ingenioſiſſime diuinus hic vir excogitauerit ad primę ſubſtantiæ cognitionem fœliciter ac varie pulchreue inueſtigandam illius inquam omni honore digniſſimi & cunctis votis expetendi ac omnium parentis dei. Inquirit enim hoc in loco quidnam illud ſit, quod materiam ad formas recipiendas moueat. quod primam formam eſſe docet, quam ſubſtantiam quoq; licet appellare. At ſi forma eſt, quod in ſingulis materiam mouet, ipſamque in ordinem redigit, haud dubie aliqua forma eſt, quæ moueat, ordinet, ac in eo ſtatu, quo ſunt, hæc noſtraria conſtituat. quæ quidem eſt deus optimus maximus.

Cum igitur ipſa ſubſtantia principium ſit & cauſa quædam. hinc exordiamur oportet. Quæritur autem ipſum propter quid hoc ſemper pacto, propter quid aliud alicui alii ineſt. Quęrere enim cur muſicus homo muſicus eſt homo, aut eſt quęrere id quod eſt dictum, propter quid inquam homo muſicus eſt, aut aliud. Quęrere igit̃ cur ipſum eſt ipſum, nihil eſt quærere. Pateat autem ineſſe atq; eſſe oportet: veluti lunam deficere. huius aũt cur ipſum eſt ipſum vna ratio in vniuerſis ac vna cauſa eſt. Cur homo eſt homo, aut muſicus muſicus: niſi quiſpiã dicat qa ad ſeipſum vnũquodq; indiuiſibile eſt. hoc autem eſt ipſius vnius eſſe. Verum hoc commune de omnibus eſt atq; breue. Quæſierit autem quiſpiam cur homo eſt animal tale. Atq; hoc patet illum non quærere cur qui eſt homo eſt homo. Ergo aliquid de aliquo quærit, cur illi competit. Pateat autem illud eſſe oportet, alioquin nihil quærit. Veluti cur tonitat, quare fit in nubibus ſonus. Hoc enim pacto aliud eſt de alio id quod quæritur, & cur hæc, ceu lateres lapideſq; ſunt domus. Cauſam igitur illum quærere patet, hæc autem eſt ipſa quiditas: vt differendi modo dicatur, quæ quidem in quibuſdam eſſe id gratia, cuius cætera fiunt: vt in domo forſitã aut lectica, in quibuſdam id quod primo mouit. Eſt enim & hoc ipſum cauſa, ſed talis quidem cauſa quæritur: cum res fiunt & corrumpuntur, altera autem & cum ſunt.

xlvii. (Cum igitur ipſa ſubſtantia principium ſit & cauſa quædam, hinc exordiamur oportet.) His verbis, vt dixi, conquirit, quidnam id ſit, quod materiam mouet vt res efficiantur. & ait (cum ſubſtantia) formam appellans ſubſtantiam (principium ſit & cauſa, hinc exordiendum eſt.) quo in loco aduerte, vt ſententiam ſuam dum præfatur oſtẽdit. Sed antequam dictorum enarrationem aggredimur, illud non erit alienum admonere, quæſtionem quare in entibus, non in non entibus verſari. Quærẽs enim quare hoc petit, cur hoc illi adeſt. Itaq; quæſtio quare de iis quærit, q̃ ſunt, & in aliis inſunt.

Ergo quæritur inquit, ipſum quare hoc ſemper pacto, quare aliud in alio ineſt, quærere enim quare muſicus homo eſt muſicus homo, vel idem eſt quærere. i. quare ipſum in ſe eſt, vel aliud. Siquis ergo dicat, quare muſicus homo eſt hoc ipſum muſicus homo? nihil quærit, at ſi per hanc quæſtionem, cur muſicus hõ muſicus homo eſt, quęrat quare muſicus homo ſit muſicus, & cur muſicum in homine ineſt non adiiciendo illud homo, quæſtio non fuerit inepta. quærit enim cur aliud in alio ineſt. (quærere igitur cur ipſum eſt ipſum.) i. quęrere cur homo eſt homo, eſt nihil quærere. quæſtiones enim ſunt de natura eorum, quæ diuerſa in diuerſis ſunt. exempli gratia cur homo eſt animal? quoniam animal diuerſum eſt ab homine. Itaq; quæſtiões de diuerſis ſunt, non de eiſdem. Sed poſtq̄ quæſtiones de iis eſſe dixit, quæ alia in aliis inſunt, ſubiicit. (Pateat autem ineſſe atq; eſſe oportet.) eſt autem ſenſus. Cum quæritur quare, iam conſtare debet hoc in illo ineſſe, & ipſa eſſe. quia in iis, quæ non ſunt, non quæritur quare. Si enim quæratur, cur luna deficit, non debet eſſe dubium, quin in luna inſit hoc ipſum deficere. His igitur interiectis rurſus ad priora reuertitur, dicens (Nã cur ipſum eſt ipſuꝫ vna ratio in vniuerſis ac vna cauſa eſt.) quod autem inquit huiuſmodi eſt quęrere cur homo muſicus eſt, nõ vacat ratione. (dicere autem ipſum cur ipſum.) i. homo cur eſt homo? & equus cur eſt equus? & bos quare bos? vna ratio & vna cauſa eſt in omnibus, reſpondebit enim aduerſarius quia homo eſt, & quia equus eſt, & q̃a bos eſt. At quorum eſt vna cauſa, ipſa quoq; vnum ſunt, quo fiet, vt bos, & homo idẽ ſit numero. hoc autem ratione vacat, nec fieri poteſt, non eſt igitur quærendum cur homo eſt homo. Sed fortaſſe inquit rogatus quiſpiam cur homo eſt homo, & cur equus eſt equus, non reſpondebit, quoniam homo eſt, & quoniam equus eſt, ſed idcirco homo eſt homo inquiet et equus eſt equus, quoniã ſibi quiſq; indiuiduus eſt. dicere autẽ idcirco homo eſt homo, quoniam ſibi quiſq; eſt indiuiduus, nihil eſt aliud q̄ dicere q̃a eſt vnus. At hæc cauſa communis eſt omnibus, & breuis, & nullam habens difficultatem. Conſentaneum eſt enim vt interrogati quare album eſt album, reſpondeamus, quoniam eſt vnum. & cur bos eſt bos, quoniam eſt vnus. quorum autem ratio, vt diximus, vna eſt, ipſa quoq; vnum ſunt. quæ ſi incommoda ſunt, nec fieri poſſunt, nõ igitur interrogationes quæſtioneſq; ad hunc modum debent proponi. Sed quærendũ eſt, cur homo eſt animal tale. i. cur homo exempli gratia eſt animal album? aut bipes? Ergo qui hoc quærit, is profecto non interrogat, cur homo eſt homo, ſed cur bipes vł album, quod eſt ab homine diuerſum homini adeſt? hoc autẽ quod cur homini adſit interrogamus, oportet, vt ipſi adeſſe conſtet. Nam ſi vtrum adſit dubitatur, inepta ſit interrogatio. Igitur hoc quoq; in loco cũ interieciſſet illud (pateat autem illud eſſe oportet.) rurſus exemplis declarat quæſtiones alia de aliis quærere dicens. (exempli gratia cur tonat?) quærentes enim cur tonat? hoc quęrimus, cur ſonus in nubibus efficitur? Sonus autem diuerſus eſt a nubibus. itaq; aliud de alio quæritur. i. ſonus de nubibus. Item cum lateres lapideſq; cur domus ſint interrogamus, aliud quærimus de alio. quęrimus enim cur forma ſit in materia. Ad hunc igitur modum oſtenſo quomodo ſit in re quaq; interrogandum, nõ dubium eſſe ait, quin cum quęrimus. cur ſonus eſt in nubibus? hoc quæramus, quid eſt cauſa, quæ materiam mouit, vt fieret hoc, exempli gratia domus vel homo, vel tonitru. quæ quidem cauſa materiam mouens in quibuſdam inquit eſt cuius gratia & finis ſiue forma. Nam forma finis eſt, vt in domo, vel in lecto. Domus enim finis eſt, quæ in ipſa continentur, a furibus tuta conſeruare. quod ei a tali forma ſuppeditatur. Sic lecti finis eſt, vt homo in ipſa quieſcat. (In quibuſdam id quod mouit). i. cauſa efficiens. nam hæc quoq; cauſa eſt. ex quo intelligitur non ſolum id gratia cuius in domo atq; in lecto quæri, ſed etiam id quod mouit. Quęri enim

poteſt quid græcos mouerit, ad bellum troianis inferendum? hoc autem eſt paridē helenam rapuiſſe. ac viciſſim q̄d lapides & ligna mouerit, ac domum effecerit? Illud aūt (forſitam) vbi ait (vt in domo forſitam) idcirco adiectum eſſe puto, quaſi diceret, modo fortaſſe quæreretur, cuius gratia, tum id quod mouit. Illud enim (Hæc autem eſt quiditas, vt diſſerendi modo dicatur.) ſuperuacaneum eſt, & huic loco a quopiam extrinſecus adiectum. de hoc enim paulo poſt diſputabit. præfatus autem (eſt enim & hoc ipſum cauſa) efficiens videlicet, ait, (Sed talis quidem cauſa). i. efficiens in iis q̄ fiunt & intereunt quæritur. de domo enim quæ fit efficiens cauſa queritur ſimiliter de ea quæ diſſoluitur. quæ ſit cauſa, quæ in eum modum lapides moueat? (Altera autem) id eſt formalis & de iis, quæ fiunt, & de iis quæ iam ſunt. Nam & cum homo fit, quæritur quid ſit cauſa, cur materia ad hunc modum moueatur, & ſimiliter cū homo eſt, interrogatur, quæ cauſa materiam mouerit, & effecerit, vt ipſa hoc aliquid fieret, exempli gratia ſocrates vel plato.

Latet autē id quod quæritur in hiſce maxime q̄ non accomodate dicuntur, ut homo propter quid eſt, propterea quod ſimpliciter non definite dicitur hæc aut hoc. Oportet ergo quærere definite, alioquin fiet ut aliquid & nihil quæratur. Cum autem ipſum eſſe, & habere, & competere oporteat patet materiam quærere propter quid eſt. Veluti cur hæc ſunt domus, propter quid hæc ſunt, quod erat eſſe domus, & cur homo eſt hoc, aut cur corpus hoc habet. Quare cauſa materiæ quæritur, hæc autem eſt forma, qua quippiam eſt hæc autem ſubſtantia ipſa. Patet igitur quæſtionem in ſimplicibus non eſſe, nec doctionem, ſed aliud eſſe quæſtionum talium modum.

xlviii (Latet autem id quod quæritur in iis maxime quæ non accommodate dicuntur.) præfatus quæſtione quare, cauſam quæri, quæ materiam mouerit, vt eſſet hoc aliquid, & id quod eſt, hoc latere dicit in iis, quæ nec recte neq; commode dicuntur. nec videri quæſtionem quare cauſæ quæſtionem eſſe, vt cum quæritur quid eſt homo. id eſt propter quid eſt homo. nam illud. (quid.) hoc in loco pro quare, ſiue propter quid accipi debet. Cū ergo inquit quæritur quare homo eſt? quia ſimpliciter dr̄ non videt̄ quæri hoc, quid ſit videlicet, quod materiam mouerit, vt homo efficeretur. quoniam igitur ſimpliciter dicitur, & non definite hæc hoc, idcirco non id quæri videtur. At oportuit, vt diſtincte quærendo ad hunc modum diceretur. Cur hæc manus inquam & pedes atq; carnes ſunt, hoc. i. homo. quod cum dicimus, haud dubie quærimus, q̄d eſt quod materiam mouerit, ac hominem effecerit. Siquis autem non definiat, nec dicat, cur carnes, & oſſa & nerui ſunt homo, ſed cur homo eſt homo. id profecto & quærere eſt, & non quærere, quęrit enim quatenus omnino quærit, qua vero perperam quærit, non quęrit. Sed in quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt ad hunc modū. (Latet autem id quod quæritur maxime in iis, quæ altera de alteris dicuntur.). i. in iis, quæ de aliis prædicantur, quando non prædicantur recte, cauſam quæri ignoratur. Cum autem qui de aliquo quærit, is teneat & cognoſcat oporteat hoc illi adeſſe, haud dubie cum quærit, id quærit, quomodo & a quo materia mota id facta fuerit, quod ē. Exempli gratia cum dicis, quare homo eſt hoc? vel non hoc. item quare corpus hoc eſt habens hoc? id quæris, quid eſt cauſa, quæ mouit hoc corpus, vt haberet hoc? & rurſus cum ais, cur domus hoc? id eſt cur ligna & lapides ſunt domus, id quæris, cur hæc ſunt id, quod domus eſt. i. quid eſt, quod hæc mouit, ipſaque domum effecit?

Ex quo intelligitur q̃ſtionem quare pręcipue in rebus naturalibus ,'cauſæ quęſtionẽ eſſe.(hæc autem cauſa eſt forma,qua quidpiam eſt.) . i. in qua materia eſt. hæc vero forma eſt ſubſtantia. quid igitur ſit ſubſtantia palam eſt factum ,nimirum forma ipſa. Si ergo, vt diximus , forma eſt , quæ ordinat , atque efficit , dubium eſſe non debet , quin aliqua forma ſit , quæ mundum exornet , & ipſum in eo quò eſt ſtatu cõſtituat . Cum igitur quæſtio quare eius ſit , quod aliud in alio ineſt , haud dubie in ſimplicibus , & quæ ſolum formæ ſunt , quæſtioni locus non relinquitur , nec interrogationi quare. Sed alius eſt inquirendi modus.quę aũt inquiſitionis de ſimplicibus ratio ſit, ipſe eo in loco dęclarabit ,quo de ipſis diſputare aggredietur,

Quoniam autem id quod ex aliquo conſtat , ſic eſt compoſitum , vt vniuerſum ſit vnum , at non vti cumulus , ſed vt ſyllaba . Atque ſyllaba non eſt elementa ipſa : neque eſt idem quod B , & , A : neque caro eſt ignis , ac terra . Diſſolutis enim hæc quidem nõ ſunt. Caro inquam ac ſyllaba.Elementa autem ſunt , & terra , ac ignis . Syllaba profecto eſt non ſolum elementa , vocalis inquam littera atque muta : ſed etiam aliquid aliud, & itidem caro non ſolum ignis ac terra , aut calidum frigidumque:ſed etiã aliquid aliud . Quod ſi & illud aut elementum , aut ex elementis eſſe neceſſe eſt :ſi elementum eſt : ratio rurſus eadem erit, ex hoc enim & igne , ac terra, & inſuper alio caro conſtabit. Quare in infinitum proficiſcetur.Sin ex elemento eſt,non ex vno , ſed ex pluribus , vt patet conſtabit,vel illud ipſum erit profecto . Quare rurſus eandem in hoc & in carne , vel ſyllaba rationem dicemus. Videbitur autem eſſe aliquid hoc:& non elementum & cauſa : vt hoc quidem ſit ſyllaba : hoc autem caro, & in cæteris ſimili modo . Atq; ſubſtantia quidem hoc eſt vniuſcuiuſq; , nam vt quæque res ſit , hoc eſt profecto cauſa prima. Cum autem quædam rerum non ſubſtantię ſint : ſed quæ ſubſtantiæ ſecundum naturam conſtant , hæc vtique natura ſubſtantia quibuſdam eſſe videbitur : quæ non elementum ſed principium eſt. Id autem eſt elementum in quod res diuiditur inſitum : vt materia,quale eſt ſyllabæ A , ipſum & B .

(Quoniã autem id quod ex aliquo conſtat , ſic eſt cõpoſitum, vt vniuerſum ſit vnũ.) xlix.
hæc eo ſpectant , vt appareat a materia formam eſſe diuerſam ac omnino ipſum compoſitum . Sic igitur ait,qm̃ qđ ex aliquo eſt cõpoſitum,id ſic exiſtit, vt omne vnum ſit, non vt cumulus per cõtactum,ſed vt ſyllaba ba,profecto ſyllaba.i.forma ſyllabæ coniuncta cum materia , q̃ materia eſt elementa,b, & ,a, diuerſa eſt ab elementis.neq; ſyllaba eſt elementa,neq;.b.&.a.idem ſunt,qđ ba ſyllaba.Nã diſſoluta ſyllaba.b.&.a.ſuperſunt.b.a.ſyllaba non ſupereſt.quo fit vt forma ſyllabę diuerſa ſit ab elementis.Nã ſi eadẽ eſſent,prępoſito ẽt,a, & poſtpoſito.b.illud ab rurſus eſſet ba ſyllaba ,at nõ eſt.nõ eſt igitur idem materia & forma.Pari rõe neq; terra & ignis idem ſunt,qđ caro,& carnis forma. Diſſoluta.n.carne ignis & terra ſupſunt,caro non item. Ex his ergo aperte intelligitur nõ ſolum vocalẽ hoc eſt .a. & cõſonantẽ.b.eſſe,ſiue non modo ignẽ & terram eſſe, ſed etiã aliquid præter ipſa ,ſyllabam videlicet & carnem.Sic igitur fœliciſſime demonſtrato,formam & a materia diuerſam , & aliquid eſſe,eandem docet principium eſſe atq; cauſam. elementum autem inquit non eſt forma,forma igitur neceſſe

eſt, vt elementum ſit, vel ex elementis. Siquis ergo formam exempli gratia carnis elementum eſſe dicat, cum forma, vt demonſtratum eſt, ſit mouens materiam & efficiens id quod eſt, ſi caro ſit elementum, haud dubie mouebitur ipſa cum igne qui itidem elementum eſt ab aliqua forma, & ex ipſis vnum efficitur. Illa igit̃ forma aquæ ipſa mota fuerunt, eſt ne elementum, an ex elementis? Si elementum cum & ipſa, & caro & ignis elementum ſit, rurſus ab alia forma mouebuntur, & fiet vnum. Tum illa forma eſt elementum, an ex elementis? & hoc ſine fine progredietur. (Ex hoc igitur inquit).i.ex eo quod motum eſt & ex igne ac terra caro conſtabit, rurſus ex illo & carne, aut quopiam alio conſiſtet aliud. vt intelligatur formam haud dubie non eſſe elementum: At ſi formam dicas ex elementis conſtare, cum id quod elementis cōſiſtit, non ſimplex ſit, ſed compoſitum, non ex vno, ſed ex pluribus conſtabit, q̃ illud, illud enim vnum eſt; itaq; præter illud, ſunt ea, ex quibus conſtat. at quæ præter vnum ſunt, vel ſunt duo, vel tria; vel alius numerus quiſpiam: quare ſi conſtat ex elementis, cum id quod ex elementis conſiſtit, ab aliquo fiat id quod eſt nimirum, quod fecit ipſum, non erit elementum: demonſtratum eſt enim formam eſſe efficientem, forma autem non eſt elementum. nam & hoc iam eſt demonſtratum: Si ergo illud ſit ex elementis, rurſus id quod illud efficit, ex elementis conſiſtit: & hoc in infinitum: quod autem de carne dictum eſt, hoc ad ſyllabam & alia cuncta accommodari poteſt. Forma igitur neq; elementum eſt, neq; conſiſtit ex elementis. hoc itaq; quod materiam mouet & carnem; ac ſyllabam facit; aliquid eſt, hoc autem eſt forma, & cuiuſq; ſubſtantia. hæc enim prima cauſa eſt, vt res id ſint, quod ſunt. Ergo demonſtrato formam neq; elementum eſſe; neq; ex elementis concludit dicens cum autē inquit quædam rerum non ſubſtantiæ ſint; album enim quod in homine habetur; non eſt hominis ſubſtantia; ſed ea ſint rerum ſubſtantiæ, quæ ſecundum naturam & a natura, & ad quiditatem ipſis conferunt, haud dubie natura hæc.i.forma ſubſtantia eſt, quæ non eſt elementum, ſed principium. Eſt autem elementum id in quod cum inſit quaſi materia res diuiditur. Habemus igitur quod ex illo inueſtigabamus. hoc aūt erat, quænam ſubſtantiarum ſint cauſæ. has enim formas eſſe comperimus.

Libri Sexti finis, qui latinis eſt ſeptimus.

## Enarratio Alexandri aphr. in librum Septimum primæ philoſophiæ, latinis Octauum.

EX his igitur quæ dicta ſunt ratiocinemur: ſummaq; collecta finē ponamus oportet. Dictū eſt itaq; ſubſtantiarū cauſas principia elementaue quęri. Subſtantiarū autem aliæ ab omnibus in rōe rerū eſſe conceduntur, alię allatę à quibuſdam propria opinione fuere. Et primæ quidē naturales ſubſtātię ſunt: ignis inq̃, terra, cæteraq; ſimplicia corpora. Deinde plantæ parteſq; ipſarū: & animalia atq; animaliū partes, & tandē cœlū cœliq; partes. Secundæ vero formæ & mathematica ipſa. Alias præterea ex rationibus accidit ſubſtātias eſſe:

quiditatẽ inquam: atq; ipſum ſubiectum. Et inſuper alio modo genus magis q̃ ſpẽs & vniuerſale magis q̃ ſingularia ſubſtantiam eſſe. Vniuerſalis autẽ atq; generis & ipſæ ideæ conditionem ſubeunt. Eadem enim ratione ſubſtantiæ eſſe videntur. At cum quiditas ſubſtantia ſit: huius vero ratio ſit diffinitio: de diffinitione propterea & de eo quod eſt per ſe diffiniuimus. Cum diffinitio inſuper ſit ratio, ratio vero partes habeat: de parte etiam neceſſarium erat videre: quæ ſunt ſubſtantiæ, & quæ non ſunt ſubſtantiæ partes: & ſi eædem & diffinitionis ſint partes. Prætera neque vniuerſale ſubſtantia eſt, neque genus. Ac de ideis quidem ac mathematicis poſterius conſiderare oportet. Præter enim ſenſibiles ſubſtantias hæc quidem inquiunt eſſe. Nunc autem de hiſce ſubſtantiis pertractemus quas omnes eſſe fatentur, eæ vero ſunt ſenſibiles ipſæ ſubſtantię. Quas quidem materiam vniuerſas habere conſtat. Eſt autem ipſum ſubiectum ſubſtantia. Alio quidem modo ipſa materies atque materiam eam dico, quæ non actu hoc aliquid, ſed potentia eſt. Alio vero modo ratio atque forma: quod quidem eſt hoc aliquid, atq; ſeparabile ratione. Tertium autem eſt id: quod ex hiſce conſtat, cuius generatio ſolius eſt, atque corruptio: quodque ſimpliciter eſt ſeparabile. Subſtantiarum enim earum quæ ad rationem accommodantur: quædam ſeparantur: quædam non ſeparantur.

QVæ tum in ſuperiore, tum in tertio abhinc libro diſſeruerat, ea L non quidem omnia, hoc enim eſſet eadem rurſus diſputare, ſed tamen potiſſima, quæque, nam hæc ſummam appellauit, repetit, atq; in pauca colligit, & cuius cauſa dicta ea ſint exponit. Ex his ergo inquit ratiocinemur oportet, quid autem ratiocinari ſignificet declarat dicens & collecta ſumma. i. potiſſimis quibuſq; collectis finem imponamus. Appoſite vero hic finem appellauit, proximo libro de potentia & actu & cæteris de quibus diſſerere inſtituit, facturus initium. dicta igitur in capita colligit dicens. (Dictũ eſt itaque ſubſtantiarum cauſas, & principia elementaque quæri.) formas appellans cauſas, efficiens autem & finem principia, materiam vero elementa. Sed de ſubſtantiarum inquit quibuſdam, omnibus conuenit, de aliis nonnulli priuatas habuerunt opiniones. hæc vero quæ ſint deinceps commemorat. cœli vocabulo vniuerſum mundum appellans, partium vero globos & ignem, terramque & animalia, aut certe corpus omne circunlatum vocat cœlum, partes autem huic affixas ſtellas. Quæ porro a quibuſdam, id eſt a platonicis priuatim aſſerantur exponit, ideas ſcilicet & mathematica. (Sed alias inquit prætera ex rationibus accidit ſubſtantias eſſe, id eſt quiditatem atque ſubiectum) materiam appellans ſubiectum. Neque vero non recte dixit (ex rationibus) ratio enim formam a materia ſeiungit. ipſa enim per ſe actu abſque materia eſſe non poteſt. Et inſuper inquit alio modo efficitur vt genus magis quam ſpecies ſubſtantia ſit, & vniuerſale, q̃ ſingula.

Sed hoc non dicit ex animi ſui ſententia. ipſe.n.ſupra demonſtrauit genera & ſpecies ac oĩo vniuerſalia non eſſe ſubſtantias. Sed particularium ſimilitudines ac omnino qualia. non igitur hoc quaſi placitum ſuum aſſerens dixit, ſed quaſi diceret, præterea aliter fit, vt genera magis q̃ ſpecies ſubſtantiæ ſint, per eos qui hoc opinantur. Non dixiſſe autem hoc ex animi ſui ſententia, ſed vt concedentem, propterea quod nondum priuatim demonſtrauit non eſſe ideas, demonſtraturus, in libro duodecimo, ſatis intelligi poteſt ex verbis illis paulo poſt ſubiectis (præterea neq; vniuerſale ſubſtantia eſt, nec genus.) Sed poſtq̃ dixit (& inſuper alio modo genus magis q̃ ſpecies & vniuerſale magis q̃ ſingularia ſubſtantia eſſe:) ſuggerit (vniuerſali autem atque generi, ipſæ ideæ coniunguntur.) eſtq; puncto diſtingendum poſt illud generi. eſt autem ſenſus. ideæ coniunguntur.i.communicant, cum vniuerſali & genere. Nam quemadmodum vniuerſale & genus cum vnum ſit, in pluribus tamen conſideratur, ſic de ideis ipſarum auctores diſputant. Nam ipſi homo inquiunt in particularibus habetur. hoc eſt enim quod ait, (Eadem enim ratione ſubſtantię eſſe videntur .i.perinde enim vniuerſale in multis conſideratur, atq; ideę. Vniuerſalia autem non ſunt per ſe, neq; ſubſtantia, ergo ne ideæ quidem. Sed quoniam ſubſtantiarum cauſæ inquiruntur, quiditas autem eſt ſubſtantia, cuius quiditatis eſt definitio, idcirco de definitione diſputatum eſt & de per ſe. Rurſus quia definitio eſt oratio, oratio vero partes habet, neceſſe fuit, vt de partibus diſſereretur, quales partes ſubſtantiæ formæq; ſint, quales non formæ, ſed materiæ. Neq; vero ſolum de his diſſerere neceſſe eſt, ſed etiam de partibus definitionis atq; definiti .i.quiditatis eædem ne, an diuerſę ſint. Præterea inquit demonſtratum eſt, neq; uniuerſale, neq; genus eſſe ſubſtantiam. Cæterum de ideis atq; mathematicis poſtea ſe diſputaturum pollicetur. Nã cum ipſarum aſſertores ſubſtantias eas eſſe dicant, a ſenſibilibus diuerſas, operæpretium fuerit ſint, nec ne ſint conſiderare. Sed de his poſtea diſſeremus, nunc de ſubſtantiis de quibus inter omnes conuenit diſputemus. quæ quidem ſunt ſenſibiles ſubſtantiæ. Omnes porro ſenſibiles ſubſtantiæ materiam habent. Eſt autem inquit ſubſtantia, ſubiecta ſiue propoſita, hoc eſt ſenſibiles ſubſtantiæ de quibus habetur oratio. Sed aliter materia, aliter ratio eſt ſubſtantia. Materia enim eſt ſubſtantia tanquam ſubiectum & indefinitum. ratio vero & forma, vt prædicatum ac definitor. Præfatus autem aliter materiam, aliter rationem eſſe ſubſtantiam, ipſe exponit quid materiam appellauerit, dicens. (Atqi materiam eam dico, quæ non actu hoc aliquid, ſed potentia aſt.) neque vero primã tm̃ & informẽ materiã dicit, ſed ẽt alias. Nã vt illa non eſt hoc aliqd actu, ſed potentia. ſic ne ęs quidẽ eſt hoc aliqd, vt ſtatua actu ſed potẽtia, cui cęterorũ ſimilis eſt rõ. Aliter igr̃ materia eſt ſubſtãtia, aliter rõ atq; forma. q̃ cũ hoc aliqd ſit, rõe ſeparari poteſt, actu non item. Tertia ſubſtantia eſt concretum ex materia & forma. cuius tantum generatio habetur, & interitus, vt demonſtratum eſt, & quod proprie ſeparatur, & per ſe eſt, non ratione ſolum vt forma. Poſtquam vero formam ratione tantum ſecerni poſſe dixit, ait (ſubſtantiarum ſecundum rationem) vocat autem ſubſtantias ſecundum rationem, vt ſæpe diximus, formas (hæ quidem illæ vero non) id eſt quædam ſeparari poſſunt ratione, aliæ ſimpliciter. Nam cum anima cuiuſque ipſius forma ſit, talis enim forma nunquam eſt ſine materia, anima vero non omnis ſeparetur, ſed particeps tantum rationis, idcirco quaſdam ſeparari ait, quaſdam ſecus. fortaſſe non hoc de forma dictum eſt, q̃q̃ id verum ſit, nunquam enim martalis forma abſq; materia eſſe poteſt, ſed de animis rationis expertibus has.ſ.non ſeparari, ſed eas ſolum quæ rationis ſunt compotes.

Patet autem & materiã ſubſtantiam eſſe. In vniuerſis autem oppoſitis mu
tationibus & aliquid qđ mutationibus ipſis ſubiicitur: vt in loco id qđ eſt
hic, & poſtea alibi: & in accretione id qđ nũc tm̃, poſtea vero maius eſt aut
minus: & in alteratione ẽt id qđ nũc quidẽ eſt ſanum: poſtea vero ægrotat.
Similr̃ & in ſubſtantia id qđ nunc generationi: nunc corruptioni ſubiicitur
& nunc quidem ſubiectum eſt: vt hoc aliqd: ruſus autẽ ſubiectũ: vt ſub pri
uatione. Et ſequunť igr̃ hãc certe mutationes. Ipſa aũt vt vnã cęteraꝝ nõ
ſequitur: aut duas. Nõ.n.ſi quippiã habeat materiã loco accõmodatã: id
& generationi ſubiectã habere corruptioniue neceſſe eſt.

(Patet aũt & materiã ſubſtantiã eſſe.) formam & materiã, & ex his cõcretum, ſubſtan- ii.
tiam eſſe præfatus, ex cõpoſitione confeſſaꝝ ſubſtantiaꝝ docet materiã eſſe ſubſtan-
tiam. Vt.n. ſocratẽ ſubſtantiã vocamus, propterea ꝙ oppoſitis mutationibus ſubiicit̃
ac illis, & aduenientibus & abeuntibus, ipſe ꝑſiſtit, ſic qm̃ materia formis ei aduenien-
tibus & abcedentibus ipſa manet, illꝫ nõ item perſiſtunt, dubitari nõ debet, quin ma-
teria ſubſtantia ſit, & quidẽ hac rõe magis q̃ forma q̃q̃ alias forma ſit magis in hono-
re. tum quia ipſa materiã definit, tũ quia res a forma appellationes mutuantur. Vt igit̃
ſocrates mutationi loci ſubiicitur, & nũc eſt athenis, tum vero thebis, & iam augeſcit,
iam minuitur, & modo recte valet, modo egrotat, ſic materia ſubiicitur ſubſtantiæ q̃
per generationem paritur, & iam eſt in generarione, & efficitur hoc aliquid hanc for-
mam accipiens, rurſus eſt in interitu, & formæ illius, quam acceperat abiectione. Et iã
eſt ſubiectum vt hoc aliquid. Nã cum eſt coniuncta formæ, quia compoſitum, ſubie-
ctum eſt albedini & nigredini, atq; morbo & valetudini, tunc dicimus materiam his
vt hoc aliquid ſubiici. Cum vero abſq; forma intelligitur, ſubiici formæ tanq̃ priuatio
dicitur. Poſtq̃ vero materiã nunc in generatione, nunc in interitu eſſe dixit, alias quoq;
mutationes hanc ipſam conſequi ait. eſt autem ſenſus. quæcũq; materiam habeãt quæ
generari ac interire poſſit. i. ortui ac interitui ſubiectam, hæc materiam habent accre-
tionis imminutionis mutationis loci, ac alterationis. Nam forma, ipſa enim vt in libro
de generatione monſtratur, eſt quæ augeſcit quæq; imminuitur, non autem materia,
forma igitur tanq̃ materia accretioni, atq; imminutioni ſubiicitur, quin etiam quibus
adeſt huiuſmodi materia ea & locum mutant & alterantur. i. quæ natiuam & mortalẽ
materiam habent. (& hanc inquit materiã). i. huiuſmodi materiã habentia cæteræ mu
tationes conſequũtur. Aliarum vero vel vnã vel duas, hæc nõ cõſequitur. i. ex aliis mu
tationibus vnam mutationem nõ conſequitur vel duas. quod perinde eſt ac ſi diceret.
Habentibus autem alias mutationes vel vni vel duobus accidit, non tñ omnibus. Ha-
benti ergo materiam accretionis & imminutionis, neceſſario accidit, vt materiã ortus
& interitus habeant. Habenti vero materiam mutationi loci ſubiectã, nõ eſt neceſſe,
vt ortus & interitus materiã habeat. Sol enim materiã habet loci mutationis, mouetur
enim a meridie in ſeptentrionẽ, & in oppoſitum reuertitur, idẽ tñ materia vacat, q̃ ortui
ac interitui ſit obnoxia. At luna q̃ materiã habet loci mutationis, habet itẽ alterationis.
accipere enim lumen a ſole, hoc ipſum eſt alteratio, non tamen naſcendi & intereũdi
materiam obtinet. Itaq; duas mutationes non conſequitur ortus & interitus, mutatio-
nem loci, & alterationem. neq; has oẽs ſed quaſdã, accretionẽ vero & imminutionẽ
naſcẽdi & intereundi mutatio cõſequitur. Ipſe tñ cũ loci mutationem nõ cõſequi ge-
nerationis & interitus mutationẽ dixiſſet, illud neq; alterationẽ prætermiſit.

Quid igr̄ intereſt inter ſimplicem gn̄ationem atq; non ſimplicē:in naturalibus libris eſt dictum. Cum aūt eā ſubſtantiā q̄ vt ſubiecta eſt & materies, omnes eſſe fatentur:atq; hæc eſt ea quæ eſt potentia cuncta. Reſtat vt ſenſibilium eam ſubſtātiam quæ eſt vt actus:quæ nam ſit deinceps dicamus. Democritus igitur putare videtur tres differentias eſſe: ſubiectum enim corpus ipſam materiam vnum idemq; eſſe cēſet:figura vero/poſitione, ordineq; differre. Multæ autem differentiæ eſſe videntur: alia nanq; materiæ compoſitione dicuntur:vt ea quæ mixtione conſtant: quale eſt mulſum. Alia vinculo, vt faſcis. Alia glutino:vt liber. Alia clauo, vt archa. Alia horum pluribus. Alia poſitione, vt limen ac ſuperliminare. Hæc enim poſitione differunt tali. Alia tempore:vt prandium atq; cæna. Alia loco:vt venti. Alia affectibus ſenſibilium, ceu duritie, mollitudine, denſitate, raritate, humiditate, ac ſiccitate. Et alia quibuſdam hoꝝ, alia vniuerſis. Et oīno alia exceſſu:alia defectu. Quare patet & ipſum eſt tot dici modis. Eſt enim limen ex eo:quia ſic eſt ſitum, & eſſe ipſum ſic eſſe ſitum ſignificat. Et glaciem eſſe:hoc pacto eſſe denſatam. Eſſe autem ipſum nonnullorum & his vniuerſis diffinietur: ex eo ſane quia, alia ſunt mixta, alia cōplexa, alia ligata, alia denſata, alia aliis differentiis vtuntur:vt pes aut manus. Differentiarum igitur genera ſunt ſumenda, hæc enim principia erunt: vt vnumquodque id ſit quod eſt:vt ea quæ intenſione remiſſioneue talia ſunt: aut denſitate raritateue & iſtiuſmodi cæteris: hæc enim omnia exceſſio eſt & & defectio. Si vero quippiam tale eſt figura, aut leuitate, duritieue, id omne tale eſt rectitudine, curuitateque. Quorundam etiam eſſe erit mixtum eſſe: non eſſe vero oppoſitum, Ex his igitur patet ſi ſubſtantia cauſa ſit, vt vnumquodque ſit tale:in hiſce quęrendum eſſe, quidnam ſit tale, cauſa, vt vnumquodque iſtorum ſit. Atque quanquam nihil eſt horum ſubſtantia: neque ſi ſimul ſumatur. In vnoquoq; tamen eſt ſimilitudo rationis: Et vt in ſubſtantiis id quod de materia prædicatur eſt ipſe actus: ſic eſt & in cæteris diffinitionibus maxime:veluti ſi limen oporteat diffinire: lignū aut lapidē ſitum ſic eſſe dicemus: & ſi domum lateres ac ligna hoc poſita modo. An in quibuſdā & id eſt gratia cuius cōficiuntur. Sin vero glaciē congelatā eſſe aquam:aut denſatā hoc pacto dicemus: concentus ē acuti grauiſq; mixtio talis dicetur:& de cæteris modo eodē.

iii. (Quid igitur intereſt inter ſimplicem generationē, atq; non ſimplicem in naturalibus libris dictum eſt.) oſtenſo materiam eſſe ſubſtantiam, cum quæ materiam habent ortui ac interitui obnoxiam, ea auctioni & diminutioni, cæteriſq; mutationibus opportunam materiam habere dixiſſet, nec eſſe neceſſarium, vt quibus materia inſit locum mutandi, iis ea quoq; inſit, quæ generari poſſit & interire, quia cōſentaneum erat, qđ ſit & ſimpliciter generari, & non ſimpliciter exponere, ac omnino quæ hoꝝ habeatur

differentia edocere, idcirco ait, de his in libris naturalibus eſſe diſputatum. Quoniam
in opere de phyſico auditu, ſed latius in libris de generatiõe docuit, mutationem a de-
terioribus formis in prestantiores, vt ab aere in ignem, ſimplicem eſſe generationem,
interitum vero quendam. quæ vero a præſtantiore forma ad ignobiliorem fiat, hanc
ſimplicem eſſe interitum, generationem vero quampiam. Sed reddita cauſa cur hæc
hoc in loco prætermittat, ait. Cum autem eam ſubſtantiam, quæ vt ſubiecta eſt, &
quaſi materia, omnes ſubſtantiam eſſe fateantur, hoc enim demonſtratum eſt, vel nõ
hoc dicit, ſed illud. quoniam ſubſtantiam vt ſubiectam & vt materiaiam quæ quidem
potentia eſt omnia, eſſe in rebus omnium eſt conſenſus & ab omnibus dicitur, atque
cognoſcitur, omnes enim phyſici de materiali cauſa mentionem fecere, cum forma-
lis ab omnibus vel omnino neglecta fuerit vel magna ex parte, ſequitur, vt ex ſenſibi
libus, quenam ſubſtantia ſit actu differamus. appellat autem cuiuſq; formã ſenſibilium
ſubſtantiam actu, prius tamen more ſuo veterũ de forma ſententias ediſſerit & ſic pla-
citum ſuum declarat. Democritum igitur ait ſubiectum & materiam vnum eſſe tra-
didiſſe. corpuſcula enim indiuidua materiales cauſas eſſe ſtatuebat, tres vero differen
tias, quæ formam efficerent fluxum, quod eſt figura, conuerſionem, quod ſitus, con
tactum, quod ordo. quibus poſitis ipſum redarguit. quod perperperam exiſtimauerit
tria tantum eſſe diſcrimina formas efficientia. Neq; enim tantum ea, quæ ab ipſo di-
cuntur, diſcrimina, ſed alia complura eſſe ait, quæ in democriti diſcrimina nõ redigan
tur. Vt mulſum inquit ex mellis & aqua compoſitione informatur. Formaq; mulſi effi
ciens eſt compoſitio, quę quidem compoſitio neq; figura eſt, neq; ordo, neq; ſitus. aliud
eſt enim ſitus, aliud cõpoſitio, ſitus enim dicitur, cum aliquid ſupra vel infra, aut e re-
gione aliquoue alio modo iacet. Compoſitio vero, cum aliqua vel ſpecie vel numero
diuerſa mutuo debellata continentur, eſſe autem in mulſo compoſitionem perſpicuũ
eſt. Nam cum ipſum ſit compoſitum, dubitari non debet, quin in ipſo habeatur com-
poſitio. Aliqua igitur informantur cõpoſitione, alia vinculo. Forma enim faſcis vin-
culum eſt. alia vero glutino vt ſiue liber, quædam clauo vt arca, non nulla clauo ſimul
& vinculo, ac omnino pluribus, ſunt quę poſitione, ſiue ſitu vt limen inferum & limẽ
ſuperum. horum enim forma eſt huiuſmodi ſitus. Nam ſi limen inferum ponatur vbi
eſt ſuperum, & hoc ad locum illius transferatur, nimirum limen inferũ fiet ſuperlimi-
nare. & ſuperũ ſubliminare. ex quo intelligit̃ tali ſitu, & quod ſic iaceãt informari. alio-
quin q̃q̃ aliter, ac nunc habet ſtatueretur, non tamen interum limen eſſe defineret, vt
intelligatur talem poſitionem eſſe ſubliminaris formam. Alia formam a tempore ſor-
tiuntur. vt cęna & prandium. Hæc enim tempore ſolum inter ſe differunt. aliqua a lo
co vt venti. a locis enim ex quibus ſpirant, hi aquilones vocãtur, illi auſtri, alii fauonii,
quidam ſubſolani. Materiæ nãq; nullum eſt diſcrimen. Cum exhalatio ſicca ſit omnis
venti materia. vt in meteoris demonſtratur. Alia vero ſenſibilibus qualitatibus, ſiccita
te humiditate ac ſimilibus. (quibuſdam harum) vt aqua frigiditate ac humiditate, alia
vero pluribus. & omnino quædam exceſſu & defectu. Raritas enim exceſſus quidam
eſt, denſitas vero defectus. Ex quo inquit palam fit ipſum eſt .i. eſſe cuiuſq; ac formam
tot dici modis. forma enim liminis inferi eiuſq; eſſe eſt ipſum ita iacere. & glaciei eſſe,
ſic eſſe concretum. ac ſimpliciter. his omnibus quædam definiuntur, quod ſint ad hunc
modum commiſta vt mulſum, alia quod ita colligata. vt faſcis & manus. Nam & hu-
ius eſſe in huiuſmodi colligatione conſiſtit. his commemoratis, ſumenda eſſe ait diffe
rentiarum genera, hæc enim principia erunt & cauſæ cuiq;, vt ſit, quod eſt. Exempli
gratia quibuſdam ipſum magis erit principium informans. vt Thales dicebat, aquam
magis rarefactam aerem fieri, & magis etiam nunc rareſcentẽ effici ignem. Hæc aũt

inquit omnia.i.magis & minus,rarumq́ ac denſum ,& ſimilia exceſſus ſunt,atq́ defectus. Siquid autem eſt inquit,quod figura informetur vt mathematica, hæc enim figuris informantur,eſtq́ materia ipſorum corpus mathematicum,vel ſi non figura , certe leuitate ,vt ſpecula,nam hæc leuitate informatur,vel ſi nõ leuitate,at aſperitate,vt molares lapides,ſiqua igitur ſunt,quæ huiuſmodi rebus informentur, nimirum hæc omnia informantia,leuitas,& figura,& aſperitas,reducentur ad rectum & curuum. Nam leue dicitur ,quod partes in rectum quodam modo ſitas habet,aſperum vero, qđ non ſic,ſed cauitates quaſdam vel omnino anfractus & inequalitates ..Aliis eſſe in miſtura conſiſtit,vt mulſo non eſſe autem in eo,quod miſta non ſint.Si ergo ſubſtantia & forma cauſa eſt ,vt res ſit haud dubie quid vnum quodq́ ſit in his eſt inueſtigandum . & quæ ſit cauſa,vt ſit vnum quodq́ .vt ſiquis inquirat , quæ cauſa ſit , cur ſpeculum hoc ſit,quod eſt.hoc in recto & in curuo,ac cæteris inquirat, inuenietq́ vnum ex his cauſam eſſe cur ſpeculum ſit, id quod eſt.rectum videlicet ,et in cæteris pari ratione.Sed cum dixiſſet,ſi ſubſtantia cauſa eſt,vt vnumquodq́ ſit,in his eſſe quęrendum,ſubiecit, horum igitur nihil eſt ſubſtantia.i.neq́ leuitas,neq́ aſperitas ,neq́ limen ,non dico lignum hoc enim conſtat eſſe ſubſtantiam,ſed liminis formam. Nam ſi liminis forma, ſubſtantia eſſet,minime loco commutato,protinus limen eſſe deſineret , cum ei nihil accidiſſet noui,pręterquam vt locum,vbi erat , commutaret . Non igitur liminis forma per ſe intellecta ſubſtantia eſt ,neq́ cum ligno copulata . Pari ratione nulla forma artificioſa ſubſtantia eſt. Et tñ inquit quia proportionem habent ad ſubſtantias ac ipſarum æmulæ ſunt .quoniam quam rationem forma humana formaq́ equi ad ſibi ſubiectam materiam habent,hanc diſpoſitio huiuſmodi hoc eſt liminis forma ad lignum ſibi ſubiectum.ſtatuæ ad æs,ſpeculi ad ferruȝ.& cætera ſimiliter ad ſua ſubiecta. Cum igitur eandem rationem habeant, conſentaneum eſt,vt quemadmodum in reddendis ſubſtantiarum definitionibus non definimus compoſitum,ſed formã,ſic in his formas definiamus,non compoſita.quare ſi limen placet definire, liminis formam definiamus oportet.Si domum,domus formam.in hunc modum,domus eſt tutamen,quod ab imbribus ac ventis defendit . Sed in quibuſdam inquit,non forma definitur,ſed id cuius gratia .vt ſi arculam vas eſſe definiamus ad numos reponendos accommodatum , id cuius gratia eſt explicamus.numos enim conſeruandi gratia artifex huiusmodi materiæ formã arculæ impoſuit.his interiectis rurſus ait(ſin autem glaciem definimus con gelatam eſſe aquam dicimus aut denſatã hoc pacto.)Si vero concentum,talẽ miſtionẽ eſſe dicemus acutoꝝ grauiumq́ ſonoꝝ,ſimili cęteroꝝ rõ eſt.Ac ſenſus quidem dictorum hmõi eſt.Dictio aũt,q̃ ait,(In vno quoq́ tñ ſimilitudo rationis eſt,& vt in ſubſtãtiis,id qđ de materia prędicatur eſt ipſe actus ſic eſt in cæteris definitiõibus maxime.) paulo obſcurior habetur , ſenſus autẽ hmõi eſt,hoꝝ qdem nullũ eſt ſubſtãtia ćt ſi cũ materia coniungatur , tñ in hoꝝ quoq́.i.in limine & in cęteris ſimilitudo rõis eſt . i. hæc ꝓportionem ſiue ſimilitudinem habent ad ſubſtantias.& quemadmodum in ſubſtantiis id qđ de materia prædicatur,nil eſt aliud q̃ ipſe actus.i.ipſa forma ,quam definimus,hoc enim ſubaudire oportet,ſic in aliis definitionibus non ſubſtantiarum , ſed artificioſoꝝ,formas ipſas oportet definire .

Ex his igitur patet aliam materiam, alium actum , ac rationem habere. Quorundam enim eſt compoſitio,quorundam mixtio,quorundã aliquid iam dictorum.Iccirco diffinientium domum,qui quidem lapides ipſam inquiunt eſſe,lateres atq́ ligna,ii eam dicunt quæ eſt potentia domus,hæc n. materia ſunt,ut patet.Qui vero vas inquiũt eſſe qđ tegere ſuppellectilẽ

ac corpora põt:aut aliud quippiam tale addẽtes:ii dicunt actum. At qui hæc ambo componunt: ii tertiam ſubſtantiam dicunt, & eam quæ ex his ipſis conſtat. Nam ea quidẽ ratio quæ per differẽtias fit, formæ ac actus, ea vero quæ ex his quæ inſunt extruitur: materiæ magis eſſe videtur. Similiter ſeſe habent & eæ diffinitiones: quas Architas probabat. Sunt enim ex vtriſque: veluti quid eſt vacuitas venti. Quies in aeris multitudine. Aer enim materies, quies actus: atq; ſubſtantia eſt: quid eſt tranquillitas. Aequalitas maris: atq; mare quidẽ eſt ſubiectũ: vti materies: æqualitas aũt actus ac forma. Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt: quænam ſit ipſa ſenſibilis ſubſtantia: & quo ſit pacto, eſt enim alia vt materies: alia vti forma, quippe cũ actus ſit, & tertia ex hiſce duobus conſtat.

(Ex his igitur patet, aliam materiam alium actum habere.) Nam cum glaciei materia ſit aqua, non triticum, aceruí triticum, non aqua. domus ligna & lapides, non aqua & mel, hæc enim ſunt materia mulſi, dubitari non debet, quin alius actus aliaq; forma aliam materiam habeat aliaq; aliam. ac viciſſim alia materia alio informetur actu: aquę enim ac mellis actus formaq; eſt compoſitio, granorum autem tritici & ordei miſtio & aliorum alia. Et quoniam omnis forma tum naturalis tum artificioſa in materia eſſe obtinet, idcirco quidam per materiam definiunt. vt qui aiunt, Domus eſt ligna, & lapides atq; lateres. Vel ira eſt feruor ſanguinis circa cor. qui ergo ad hunc modum definiunt, ii domum quæ potentia eſt, & iram quæ eſt facultate definiunt. Materia enim domus ſunt ligna & lapides, iræ vero ſanguis. Itaq; definit quæ domus eſſe poſſunt, & quod ira. Qui vero aiunt domus eſt receptaculum ad opes & corpora tuẽdum accommodatum. vel aliquid tale adiiciunt, ii formam actũq; definiũt, atq; dicunt. At qui aiunt domus eſt ligna & lapides receptaculum ad opes & corpora tuendum idoneum, ii domum ex materia & forma conſiſtentem definiunt. Ratio enim ex differentiis, eſt formæ definitio, ex lignis autem & lapidibus materiæ, quæ vero ex vtriſq; fit, compoſitæ domus definitio eſt. quales archytes quidam conficiebat. Qui definiens ſerenitatem aiebat ſerenitatem tranquillitatem eſſe in aere copioſo. Aer enim eſt materia, tranquillitas autem actus & forma. Similiter Malacia eſt lenitudo maris, ſubiectum quaſi materia eſt mare, lenitudo vero forma. His igitur accurate, ac diuina quadam ratione diſputatis concludit dicens (Patet igitur ex iis, quæ dicta ſunt, quænam ſit ipſa ſenſibilis ſubſtantia. & quo ſit pacto. eſt enim alia vt materia, alia vt forma & actus, tertia quæ ex his conſiſtit. iiii.

Non ignorare autem oportet interdum latere: vtrum nomen ipſum ſignificet compoſitam ne ſubſtantiam: an & actum & formam. Veluti domus: vtrum cõis ipſius ſit ſignum, tegminis inquam ex lapidibus atq; lateribus ſic poſitis extructi: an actũs formæq;: tegminis inquam. Et lineam, vtrum dualitatem in longitudine, an dualitatem. Et animal vtrũ animam in corpore, an animam pari modo ſignificet. Hæc enim ſubſtantia & actus cuiuſdam corporis eſt. Dicetur autem animal & de vtriſq; non vna ratione, ſed vt ad vnum. Verum hæc ad aliquid quidem aliud conferunt: ad ſubſtantiæ vero ſenſibilis inquiſitionem nihil conferre videntur. Quiditas, n.

formæ atq; actui competit, nam anima quidem, & animæ eſſe eſt idem: hominis autem eſſe, ac homo nõ idem eſt: niſi & anima homo dicatur: hoc vero pacto cuidam competet, cuidam non competet.

v. (Sed non ignorare oportet, interdum latere vtrum nomen ipſum ſignificet (quæſtionem hanc aperte explicare proponit, tamen non ſoluit propterea quod ſolutio eius eſt manifeſta. Quærit enim vtrum nomina compoſitorum ne ſigna ſint, an formarũ. exẽpli gratia, linea num ſignificet dualitatem in longitudine, quod eſt compoſitum. Dualitas enim eſt forma, longitudo vero materia. Lineam autem appellat dualitatem, quoniam vt in numeris primum interuallum ſiue extenſio eſt dualitas, ſic in longitudinibus linea. Linea igitur, vtrum ſignificat dualitatem in longitudine, an dualitatẽ. i. formam tantum. Et animal vtrum ſignificet compoſitum, hoc eſt animam in corpore, an ſolum animam. Hæc enim eſt ſubſtantia actusq; & forma corporis cuiuſdam. Sic igitur ſciſcitatus, quæſtionem inſolutam reliquit. Ceu nequeat dubitari, quin nomina formarum ſigna ſint, non compoſitorum. Nam cũ nomen illud ſignum ſit, quod per definitionem explicatur, formæ autem per definitionem explicentur, ſatis intelligitur nomina formarum eſſe ſigna. Sed cum dixiſſet, vtrum animal ſignificet animã, an compoſitum adiecit. (Erit autem in vtriſq; animal). i. animal dicetur de anima, dicetur item de compoſito, non tamen vt vna ratione dictum, ſed quaſi ad vnum. Nam cum habeat anima facultates appetendi, quas ipſum quoq; compoſitum habet, ad hoc ſpectantes ambo vocamus animalia. Sed quæſtionem hanc, vtrum animal compoſitam ſubſtantiam ſignificet, an animam intelligens nihil ad propoſitum pertinere, ait (verũ hæc ad aliquid aliud conferunt). i. ad quæſtiones dialecticas conducit intelligere, compoſitũ ſignificet nec ne. ad quæſtionem vero ſubſtantię ſenſibilis nihil facit. Huiuſmodi ergo quęſtione ommiſſa de forma differit dicens, quiditatem non in compoſito dici ſed in forma actuq; ineſſe, nam in ſimplicibus inquit, idem eſt eſſe aquæ, & aqua ipſa. Similiter anima & eſſe animæ. Homo vero non eſt idem, quod hominis eſſe. Nã cũ hominem dicimus ſocratem intelligimus vel platonem, ac omnino compoſitum, cum autem hominis eſſe, quiditatem & formam. quod vero ait (niſi & anima hõ dicatur) huiuſmodi eſt. Siquis inquit animam hominem appellet, homo prædicatur de anima quare cum anima & eſſe animæ idem ſignificent idem erit homo & eſſe hominis, ſin aliter, non idem. (Atq; hoc pacto inquit cuidam competet, cuidam non competet). i. ſiquis animam hominem appellet, idem erit homo & eſſe hominis, ſi vero cum hominem dicit, compoſitum intelligit ex anima & corpore, hoc eſt ex forma & materia non idem erit homo & eſſe hominis. Sed partim hoc erit, vt in anima, partim ſecus, vt in homine compoſito.

Quærentibus igitur neq; ſyllaba ex elementis cõpoſitioneue, neq; domus lateres compoſitioq; eſſe videtur, atq; hoc recte quidẽ. Neq; enim compoſitio neq; mixtio ex iis eſt, quoꝝ eſt cõpoſitio aut mixtio. Similiter neq; cæterorum quicq̃, veluti ſi limen eſt poſitione: poſitio non eſt ex hoïe: ſed limen potius eſt ex illa, neq; igitur homo animal eſt & bipes, ſed aliquid eſſe oportet quod pter hæc eſt: ſi hæc materia ſunt: quod neq; elementum eſt: neque ex elemento: ſed ſubſtantia ipſa, quod excipientes materiam dicunt. Si igitur hoc cauſa eſt ipſius eſſe atque ſubſtantiæ, hoc ſane ſubſtãtiam ipſam dicerent eſſe.

Quæſenſibus igitur neque ſyllaba ex elementis cōpoſitioneue eſſe videtur.)Oſtenſo vi.
in libro ſuperiore ſyllabam .i.formam ipſam ſyllabæ, diuerſam eſſe ab elementis, &
formam neq; elementum eſſe neq; ex elementis,rurſus harum rerum quæſtionē diſſ-
ſerit dicens ſyllabam,hoc eſt formam ipſam ſyllabæ non conſiſtere ex elementis & cō
poſitione. Neq; enim vt mel & aqua quæ per ſe conſiſtunt,cum coiere, mulſum confi
ciunt,ſic compoſitio,quæ per ſe exiſtat,& elementa conuenere ad ſyllabam conficien-
dam.Syllaba igitur non conſiſtit ex compoſitione ac ex elementis,neq; domus ex late
ribus & compoſitione,ſed ſyllabæ forma eſt effectus, qui ex.a.&.b.exiſtit,& ba.i.ſyl
laba nihil eſt aliud,q̄ huiuſmodi elementorum compoſitio, nō tamen ſyllaba ex com
poſitione atq; elementis conſtat. (Haud enim compoſitio vel miſtio ex iis eſt inquit
quorum eſt compoſitio aut miſtio.)quæ obſcura & manca interpretatio eſt.nam ſub-
audire oportet(alicuius.)illud autem (ex iis) pro (cum iis)accipi debet. vt ſit plena
oratio huiuſmodi.Neq; enim eſt compoſitio,neq; miſtio alicuius cum iis,quorum eſt
compoſitio,vel miſtio. Eritq; ſenſus. Si compoſitio eſt,aquæ gratia exempli, & mel-
lis,non coiuit miſtio cum horum aliquo,cum aqua inquam aut melle, aut cum ambo
bus ad conficiendum mulſum. Si enim miſtio res quædam eſſet, ex iis quæ per ſe va-
lent conſiſtere,nō eſſet alienum dicere,ipſam cum horum aliquo.i.cū aqua vel melle
aut cum ambobus coeuntem mulſum efficere. cum autem non ſit,ne hoc quidem di-
citur. Sed mulſum eſt ipſa miſtio. Ipſe vero in exemplum ac expoſitionem dictorum
adduxit limen dicens (veluti ſi limen eſt poſitione,poſitio non eſt ex limine, ſed limē
potius ex illa.) .i.ſi limen, hoc eſt liminis forma eſt ſitus, & ſic iacere, poſitio nō eſt
ex limine, ſed hoc potius ex illa. quoniam huiuſmodi ſitus limen informat. Non igi
tur inquit homo eſt animal & bipes, ſed quod ex his perficitur, quod eſt præter ipſa
Hæc enim ſunt materia,quod vero ex ipſis exiſtit homo,quod ipſum, quod eſt inquā
præter animal & bipes,neq; elementum eſt neq; ex elemētis. aliquid autem eſt præter
animal & bipes ſubſtantia.i.forma,quam proprie ſubſtantiam vocant excipientes ra-
tione ac ſeparantes materiam,fortaſſe tamen illud(excipiētes materiam dicunt) de iis
qui aſſerunt ideas dictum eſt.quoniam formam a materia ſeparantes & per ſe eſſe di-
centes ipſam appellant ſubſtantiam.Si ergo forma vt ſæpe confirmatum eſt,cauſa eſt,
quæ materiam mouet, ac efficit id quod eſt, haud dubie ſiquis omnino ſubſtantiam
dicat,nihil aliud dicet,q̄ formam.

Hanc igitur aut æternam eſſe: aut caducam ſine corruptione, & ortam
ſine generatione neceſſe eſt. Demonſtratum autem eſt in aliis declara-
tumue: neminem facere generareque formam: ſed efficitur hoc atque fit
id quod ex his conſtat. Si vero rerum earum quæ corrunpuntur ſubſtan
tiæ ſint ſeparabiles, nondum dilucidum eſt. Patet tamen nonnullarum
eſſe non poſſe, quæ præter ipſa ſingula nequeunt eſſe, quale eſt vas & do
mus. Fortaſſe igitur neque hæc ipſa ſubſtantiæ ſunt: neq; cæterorū quicq̄
quæ non natura conſtant. Naturam enim quiſpiam ſolam eorū quæ ſunt
in hiſce quæ corrumpuntur, ſubſtantiam eſſe ponet.

(Hanc igitur aut ſempiternam eſſe oportet aut caducam.)Poſtquam formam cauſam vii.
eſſe dixit, ut materia moueatur, ac fiat id quod eſt, & ſiquis ſubſtantiam dicat, hunc
formæ abſq; dubio ſubſtantiæ nomen imponere, ait neceſſe eſſe hanc vel ſempiter-
nam eſſe. vel mortalem non intereundo, & natiuam non naſcendo .i.interire ſine in-
teritu, & eſſe abſq; generatione,in libro enim ſuperiore demonſtratum eſt, formā a

nullo neque fieri, neq; genɛrari.ſed hanc formam fieri, exempi gratia globum. & omnino id quod ex forma & materia exiſtit. Ac formam quidem nō fieri perſpicuū eſt. ſint ne tamen ſubſtantiæ ſeparatæ, ac ideæ nondum eſt conſtitutum. quamquam illud certum eſt in quibuſdam ideas eſſe non poſſe. Neq; enim ipſidomus eſt, neque ipſiarca. Sed fortaſſe inquit formæ ab arte confectæ ſubſtantiæ non ſunt, nec eę omnino, quæ a natura nō conſtituuntur. Sed naturam tantum quiſpiam vere ſubſtantiam eſſe dicat, & formam rerum mortalium.i.naturalem formā, & quæ in ſingulis ac mortalibus ineſt.porro ſi artificioſæ formæ ſubſtantiæ non ſunt, haud dubie ne ideæ qdē ipſarum habentur.quandoquidem ideæ ſubſtantiarum ſunt.

Quare ea dubitatio quam antiſtenis ſequaces, & tales inerudi ti homines dubitabant: nunc ſolui poteſt. Qui quidem diffinitiones aſſignari non poſſe cenſebant: diffinitionem enim longam orationem eſſe dicebant. Sed fieri quidem poteſt, vt doceas quale quid quippiam eſt. Vt diffinias vero minime fieri poteſt. Et enim quid nam ſit argumentum nō dixeris vnq at eſſe tale quale eſt ſtānum dicere potes. Quare cuiuſdā quidē ſubſtantię, ceu compoſitæ, ſiue ſit ſenſibilis, ſiue intelligibilis, diffinitio atq; ratio eſſe pōt: ſed corū ex quibus hæc primis conſtant eſſe non poteſt. Si diffinitiua ratio quippiam de quopiam ſignificare videtur: atq; alterum vt materiā: alterum vt formam eſſe oportet.

viii. (Quare ea dubitatio, quam antiſthenis ſequaces, & tales ineruditi homines dubitabāt occaſionem habet) ſubaudiendum eſt, vt ex iis quæ diximus ſoluatur. vt ſit plena oratio (quare dubitatio quam antiſthenis ſequaces dubitabant occaſionem nacta eſt, vt ex iis, quæ dicimus ſoluatur. Nam cum demonſtratum ſit, alias eſſe formæ partes, alias quaſi materiæ, antiſthenis ſequacium dubitatio ex his ſolui poteſt.qui quidē dubitabant, ne nullius haberetur definitio, cum definire non liceret. quod ad hunc modum confirmabant. Definitio inquiunt non eſt nomen, ſed ex pluribus conſiſtit. Hoc eſt enim quod ait (orationem longam) quoniam animal rationis compos mortale, mentis ac diſciplinæ capax, oratio longa eſt, non vt nomen homo. Cum igitur definitio non ſit nomen, efficitur, vt ne liceat definire. Dicunt autem cum animal rationis compos aimus, compoſitum quiddam ex materia & forma dici.ex animali, vt ex materia, ex rationis compote, vt ex forma. Præterea mortale, quod adiicitur compoſitum eſſe.quod ſi ita eſt, compoſita obimus & quaſi numeramus quot nam ſint.cū animal rōnis cōpos dicimus, & rurſus animal rōnis cōpos mortale, nō aūt definitionem reddimus. Ariſtoteles igī ex iis, q̄ dicimus quęſtionē ſolui ait. Nā cū demōſtratum ſit, animal pedeſtre, bipes, formæ, nō materiæ partes eſſe, qūo animal materia eſſe dici pōt, cōpos vero rōnis forma? Nā ſi animal & mortale, & cōpos rōnis, materię partes eſſent, cōſentaneū eſſet hęc dicere.animal.ſ. & rōnis cōpos eſſe materiam, mortale vero formā. Et q animal mortale diceret, is ꝯpoſitū diceret ex materia & forma. Nūc cū nō ſint materiales, nō dicit cōpoſitū, ſed partes formæ. Itaq; definitio eſt. Nō igitur inquiūt definire licet, ſed qualis ſit hō, & qualis bos demōſtrare licet.nō item definire. Itaq; definire ac explicare quid ſit argentū nō licet, quale autem ſit, demonſtrari pōt. i.interrogati quale ſit argentū? dicere poſſumus, quale ſtannum. Quare rationem aiūt ſubſtantiæ ex materia & forma dicere poſſumus, formæ definitionem, aut materiæ ex quibus compoſita ſubſtantia exiſtit, reddere nequimus. Sed cum ſubſtantiæ cōpoſitę definitione reddi poſſe dixiſſet, adiecit (ſiue ſit ſenſibilis, ſiue intelligibilis.)

Eſſe autem ſenſibiles ſubſtantias compoſitas certum eſt. Sed intelligibiles quoq; compoſitæ ſunt. Mathematica enim ex materia & forma, conſiſtunt. Nam circulus intelligibilis pro materia interuallum habet, pro forma talem figuram. quanquam non qđ ita ſentiret, mathemata vocauit ſubſtantias, ſed quia fortaſſe antiſthenes ita dicebat. Subſtantiæ igitur compoſitæ, ſiue intelligibilis ſit ſiue ſenſibilis, definitio reddi poteſt, non autem eorum ex quibus hæc ſubſtantia conſiſtit. Siquidem animal rationis particeps ac oīo definitio aliqđ de aliquo ſignificat, quoꝝ alterũ eſt forma alterũ materia.

Patet etiam & cur ſi ſubſtantiæ ſint aliquo modo numeri hoc pacto ſunt: & non vt quidam inquiunt vnitatum multitudo. Nam diffinitio numerus eſt quidam: eſt enim diuiſibilis, & indiuiſibilia diuiſio ipſius accedit: quippe cum rationes non ſunt infinitæ, talis autem & ipſe numerus eſſe videtur: atque vt ſi quid eorum ex quibus numerus conſtat: ſublatum a numero, aut additum fuerit, non idem numerus, ſed diuerſus emergit: etiam ſi minimum fuerit illud, ſic neque diffinitio, neq; quiditas vlterius eadem erit: ſi ablatum ab ea quippiam: aut additum ei fuerit vti patet. Eſſe præterea quippiam oportet: quo ipſe numerus eſt vnum: quod quidem aſſignare non poſſunt. Nam aut vnum non eſt: ſed vti cumulus eſt, aut ſi ſit dicendum eſt, quidnam ſit id quod ipſum efficit vnum. Ex multis identidem & diffinitio vna eſt, at neque in hac illud dicere poſſunt: idque merito accidit. Et enim eadem ratio: & ſubſtantia hoc pacto eſt vnum, ſed non vt aſſerunt quidam: qui vnitatem quandam, aut punctum inquiunt eſſe: ſed actus eſt quæque atque natura quædam. At vt numerus non magis minuſue numerus eſt: ſic neque ea ſubſtantia quæ ad formam accommodatur: ſed ſi eſt, ea eſt quæ cum materia eſt: ſed de generatione corruptioneue ſubſtantiarum quo pacto eſſe poteſt, & quo pacto eſſe non poteſt: & de reductione diffinitionis ad numerum ſit eouſque determinatum.

(Patet etiam & cur, ſi ſubſtantiæ ſunt aliquo modo numeri, hoc pacto ſunt.) Poſtquã ix.
formam eſſe proprie ſubſtantiam docuit, dixitq; omnino, cum ſubſtantiam dicimus, formam dicere, quoniam numeri ſimilitudinem quandam habent ad formam & ſubſtantiam ait, ſi quoniam numeri ſimilitudinem habent ad formas, idcirco formas appellant numeros, ac proinde ſubſtantias, profecto ipſorum dictum non abhorret a ratione. atq; hoc recte traditur, ſin aliter, quoniam numerus eſt vnitatum multitudo, non recte aiunt. Et commemorat ſimilitudines numeri ac definitionis. quanquam cũ definitionem ait haud dubie definitum quoq; dicit. Definitio inquit numerus quidam eſt. Nam vt numerus ĩ vnitates indiuiduas ſecatur, ſic definitio diuiditur in indiuidua. Licet enim animal diuidat̃, in rationes animati & ſenſibilis, non tamen hoc in infinitum fiet. Sed in aliquid incidemus, quod in rationes non diuidatur. Et quẽadmodum ſi numero vel minima pars dematur, aut adiiciatur iam non perſiſtet numerus, ſi enim numero octo vnitatem vel dempſeris, vel adieceris, non amplius manebit octo, ſic ſi a definitione ſiue quiditate cuius eſt definitio, quidquam abſtuleris eive addideris, iam non manebit idem. Et quemadmodum aliquid ſit oportet, quod vniat numerum, &

per quod

per quod numerus ſit vnus, ſic in definitione ac quidditate. q̃d quid ſit dicere nequeunt, qui numerum ſubſtantiam eſſe aiunt. idcirco, quod numerum vnit, atq; ipſum efficit vnũ. vel enim inquit numerus nõ eſt vnus, niſi tanq̃ aceruus, aut ſi eſt, explicare oportet, quid ex multis vnum efficiat. At iſti neq; numerũ quid vnum efficiat, nec quid definitionem vnam dicere poſſunt. quod merito eis vſu venit, ſiquidem ratio eadem eſt. Ex qua enim ratiõe cauſaq; eis accidit, vt dicere nequeant, quo numerus exiſtat vnus, ex eadem efficitur, vt idem in definitione explicare non poſſint. Cęterum ſubſtantiam & quiditatem vnum eſſe certum eſt, non tñ vt quidam dicunt, propterea quod vnitas quædã ſit, aut punctus. Plato. n. formam vnitatem, materiam vero dualitatem appellabat, ſed vna quæq; ſubſtantia vnum eſt actu & natura quædam, nõ autẽ potentia. Et quẽadmodũ numerus nõ habet magis, nullus. n. numerus eſt magis numerus q̃ alter, ſic ne ſubſtantia quidẽ, q̃ per formam intelligitur magis habet neq; minus. neq; magis ſubſtantia eſt, q̃ altera forma. Licet. n. forma magis ſubſtantia ſit, q̃ ſubſtantia materia vocata, non tñ q̃ ſubſtantia q̃ eſt forma. quibus cõmemoratis cõcludit, de ortu dicens, & interitu ſubſtantiarũ appellatarum q̃uo fieri poſſit explicatum eſſe. Cõpoſitam. ſ. generari, formã non itẽ. Præterea de reductiõe in numerũ. proxime nãq; q̃uo definitiões in numeros reducere oporteat explicauit. Qua vero re numerus vnus ſit, atq; itẽ definitio & quiditas in pñſentia pretermittit, diſputaturus de ipſo in calce huius libri. vbi ait. de dubitatione autẽ dicta circa definitiones ac numeros & cætera quæ ſequuntur.

De materiali vero ſubſtantia non lateat hoc oportet: eſſe inquam cuiuſq; propriam materiam quandam: & ſi ex eodem omnia primo: aut ex eiſdem aut primis fiunt: eademque materies eſt: vt principium vniuerſis quæ fiunt. Sunt enim dulcia quidem, aut pinguia, pituitæ materia prima: amara autem, aut alia quædam, bilis. At hæc ex eodem forſitam fiunt. Eiuſdẽ aũt plures materiæ fiunt, cum altera alterius materies eſt, veluti pituita fit ex pingui, ac dulci, ſi pingue ex dulci fit. Ex bili vero propterea quod in materiam primam bilis reſoluitur. Dupliciter. n. hoc ex hoc fieri ſolet: aut cum profectione ad anteriora: aut cum reſolutione ad principium itur. Fit autem vt vna ex materia, diuerſa: ob mouentem cauſam oriantur: ex ligno enim arca fit, & lectica. Quorundam etiam diuerſorum materiam neceſſe eſt diuerſa: veluti ſerra non fiet vnquam ex ligno: neque hoc eſt in poteſtate mouentis cauſæ ſitum: non enim vnquam ex lana aut ligno conficiet ſerram, quod ſi idem diuerſa ex materia effici poteſt. Patet idem principium eandemque artem eſſe mouentem. Nam ſi materia ſit diuerſa: & mouens item diuerſum: id etiam quod efficitur diuerſum non idem erit. Cur igitur quiſpiam quæ nam ſit cauſa quærit, quoniam multis modis cauſa dicitur: vniuerſæ quæ poſſunt eſſe cauſæ dicantur oportet. Veluti quæ nam ſit cauſa hominis vt materies. Menſtruus ſanguis: quæ vero vt mouẽs. Semen: quæ præterea vti forma: quiditas ipſa: q̃ inſup vt id grã cuius cętera fiunt, finis. Atq; hęc ambo ſunt forſitã idẽ. Cauſas ãt ꝓpinquiſſimas aſſignare oportet: vt materiã propriã non terram non ignem.

(De materiali aũt ſubſtãtia nõ lateat hoc oportet)cõcluſis q̃ de materia,& forma dicta ſunt,cũ dixiſſet(de generatione ſubſtantiaꝝ et interitu)& q̃ ſequunẽ,ait,non aũt ignorare oportet.ẽt ſi cuncta ex informi materia vt ex prima generatione,& hæc ſit,quaſi principiũ materiale vel potius ex eiſdẽ vt primis,appellat ãt prima,quattuor elemẽta, licet ergo,q̃ generanẽ ea ex his fiant tanq̃ ex primis tñ cuiq; ſua eſt & ꝓxima materia. Nã vt æs proxima eſt ſtatuæ materia ,ſic dulcia & pinguia ſunt prima proximaq; materia flegmatis ſiue pituitæ.Materia enim pituitæ eſt dulce & pingue,bilis autem amarum,vel tale quidq̃.(Atq; hæc ) inquit.i.dulce & pingue,atq; amaꝝ (ex eodem forſitam ſunt).i.ex quattuor elementis .Illud autem(forſitam ) vel propter materiam primam adiectum eſt,ex hac.n.exiſtunt elementa, vel quia non eſt propoſitum nunc diſputare num dulcia & pinguia ex quattuor elementis fiant, necne. Sed q̃q̃ ſua ſit cuiq; materia ,accidit tñ ,vt eiuſdem complures ſint materiæ.cum materię habetur materia. vt ſi ex dulci fiat pingue,ex pingui pituita,pituitæ duæ fuerint materię .i. pingue proxima,dulce remotior.Pręfatus aũt pituitã ex pingui fieri , addit ex bili quoq; fieri.propterea qđ reſoluitur in bilim tãq; in primã materiã.Nã cum bilis humor ſit , qui magis informatur , q̃ pituita,eſt.n.pituita humor oĩo incoctus,idcirco pituita prius generaẽ ex ciborum cruditate. ex quattuor igitur elementis dulcia pinguiaq; gignuntur,ex his pituita,ex pituita bilis.Si ergo vſu veniat,vt bilis reſoluatur in elementa,fiet haud dubie ex bili pituita ex hac elementa.Sed intereſt,qm̃ proceſſus a pituita in bilim eſt generatio ſimplex,interitus vero quidam.a bili vero in pituitã,interitus ac oĩo reſolutio vt in materiã primam.Itaq; aliter pituita fit ex dulci & pingui,aliter a bili . Ex dulci. n. ac pingui pituita fit ,tanq̃ forma ex materia & priuatione,ex bili vero,quaſi materia ac oĩo priuatio ex forma & habitu. Dupl'r .n.inquit hoc ex hoc fieri ſolet,aut proficiendo.i.cum ex deteriore forma,q̃ priuationis ęmula eſt,ꝓceditur ad potiorẽ.(aut cũ reſolutione ad principiũ itur).ĩ.qñ potior forma reſoluitur in deteriorem. Eſtq; mutatio aquæ in aerem ꝑfectus , mutatio vero aeris in aquam reſolutio in principium.Neque vero ſolum accidit,vt vnius formæ ſint plures materiæ,ſed etiam vt ex vna materia diuerſæ formæ efficiantur propter principium mouens. Et enim qm̃ complures formæ inſunt in anima fabri ęrarii,idcirco ex vna materia,vt ex ære lebetem,aſciam atq; ollã efficit,quæ formæ interſe diuerſę ſunt .q̃q̃ non omnium diuerſorum ,materia eadem eſt.Immo aliquorum diuerſorum materia neceſſario eſt diuerſa .Serra enim ac lectus diuerſa ſunt,& materiam diuerſam neceſſario habent.Neq; enim ſerra ex ligno efficietur niſi ęquiuoce,ſed ex ferro.Neq; eſt in artificis poteſtate ſerrã ex lana vel ex ligno conficere . Quod ſi idem inquit ex alia & alia materia effici poteſt,haud dubie hoc ab eadem arte efficietur.Nã ſi põt aſcia ex ære fieri atq; ex argento , proculdubio eadem ars hoc efficiet.Qm̃ ſi materię ſunt diuerſę,& item quæ materiam mouent,hoc eſt artes vel artifices,nihil.n.refert,ea quoq; quæ fiunt ex diuerſis & artibus & materiis erũt diuerſa . Quod ſi tum figulus tum etiam faber ærarius ollam efficiunt alter ex terra,ex ære alter,cum materię diuerſæ ſint atq; item artes,tamen non prorſus artes ſunt diuerſæ . Sed quatenus faber ærarius forcipem & aſciam conficit , figulus non item, & figulus amphoram non autem faber ærarius , diuerſæ ſunt . In eo vero quod vterque ollam efficit , eædem eſſe intelliguntur . Sed id duntaxat quod vtraque ars efficere poteſt. His commemoratis ad diſputandum de cauſis aggreditur . & cum quadrupliciter cauſa dicatur , ſiquis inquit cauſam petat , omnes quęcunque eſſe poſſunt explicandæ ſunt . non autem remotæ , ſed proximæ. vt ſiquis quærat hominis cauſa vt materia , quæ ſit , non eſt reſpondendum , quattuor elementa , ſed menſes muliebres , cauſa vero vt mouens ſemen genitale . Neque enim quattuor elementa ſunt

hominis in eo quod homo eſt elementa,ſed in eo qđ eſt corpus cōpoſitum. Rogatus autē quæ ſit cā vt forma,quiditatem reſpōdere debet,ea vero cuius gratia, finis.Intelligendum eſt tñ id cuius gratia & formam idem eſſe in naturalibus, in artificioſis non idem.Neq.n.idem eſt arcæ forma & id cuius gratia arca fuit effecta. Sed forma eſt talis figura,finis vero conſeruatio ſupellectilis.

Circa igitur naturales ſubſtantias, generabileſque ita verſari neceſſe eſt: ſi cui curæ eſt recte verſari,ſi hæ & tot ſunt cauſæ, vt cognoſcere eas oportet. In naturalibus autem perpetuiſue ſubſtantiis alia ratio eſſe videtur. Quædam enim materiam fortaſſe non habent: aut non talem ſed ſolum mobilem loco,ea etiam quæ natura quidem ſunt:ſubſtantiæ vero nō ſunt: materiam non habent:ſed ſubſtantia eſt ſubiectum veluti quæ nam eſt defectionis cauſa.Atq; non eſt vlla materies aſſignāda:quippe cum non ſit: ſed luna ſit id quod patitur. Quid nam eſt cauſa vt id quod mouit lumē q̄'corrūpit:terra. Id vero gratia cuius cætera fiunt fortaſſe nō eſt:at cauſa quæ eſt vt forma:eſt ipſa ratio:ſed non manifeſta eſt:niſi cum cauſa ſit. Veluti quid eſt defectio : priuatio lucis. Quod ſi additum hoc fuerit a terra intercedente:hæc erit ea quæ eſt cum cauſa ratio. Obſcurum autem eſt de ſomno quid eſt,quod patitur primum.Quod ſi animal quiſpiam dicat, ſit ita:at quonam patitur ipſum:& quod patitur primum dicat oportet. Cor ne:an aliquid aliud. Deinde a quonā patitur. Poſtea quæ nam illius & nō ipſius totius eſt paſſio. Quod ſi ſit immobilitas talis, ſit ita:at addatur:oportet:hoc ipſo q̄ aliquid patitur ipſum primum. Qm̄ aūt ſine generatione quædam corruptioneue ſunt & nō ſunt:vt puncta ſi ſint:& formę omnino:nō enim ſit ipſum album:ſed lignum album:ſi omne quod ſit ex aliquo/atq; aliquid ſit. Nō omnia ſane cōtraria ex ſeſe mutuo ſunt. Sed alio modo albus homo ex homine nigro:& alio mō album ex nigro. Neq; cuiuſlibet materies eſt:ſed eorum quorū eſt generatio mutua mutatioue. Quæ uero ſine mutatione ſunt/aut nō ſunt:ea materiem nō habent.

xl. (Circa igitur naturales ſubſtantias generabileſq; ita verſari neceſſe eſt.) Poſtq̄ dixit cū cauſæ quattuor ſint,quattuor cauſas intererrogantibus eſſe reddēdas, de naturalib⁹ natiuiſq; non ſempiternis ſubſtātiis neceſſario ita eſſe diſſerendū tradit, ꝓximaſq; cās reddi oportere.Siqs recte velit diſputare.At cum cauſas reddi a nobis oporteat,non ē cōmittendum,vt cauſas ignoremus.Nam quod ignoras,id explicare, qui poſſis? In naturalibus enim ac ſempiternis .i. in vniuerſa octo ſphęrarum vnitate, alia ratio eſt, fortaſſe enim materiam nō habet. Nam ſi caret materia, non poteſt in ea cauſa materialis explicari. Adiecit autem illud (quædā) quoniam licet corpus circūlatum quiſq̄ materia carere neget, defectus tamen lunæ, qui naturale quiddam eſt, quid tandem materiam eſſe dicat? Sed cum dixiſſet fortaſſe non habet materiam, addit, vel ſi habet,non tamen natiuam & mortalem,ſed loco tm̄ mobilem.Non igitur eorum eſt materia,quæ licet natura ſint,non ſunt tamē ſubſtantię,ſed affectiones.his nāq; ſubiectū quidem eſt,at non materia.Neq; enim quidquid eſt alicui ſubiectū,id eius cui ſubiicitur,eſt materia. Nam defectus lunæ quæ poteſt eſſe materialis cauſa? profecto nulla.

ſed luna ſubiectum eſt ipſius,materia vero nihil. Nam ſi luna materia defectus eſſet, forma ipſe defectus,vtiq; ceſſante defectu,ne luna quidẽ ſupereſſet.Sublatis enim formis, res quoq; tolluntur,quæ per ipſas ſunt. At tunc etiam cum nullus eſt defectus, luna nihilominus eſt,haud dubie igitur neq; defectus eſt forma lunæ,neq; luna materia defectus,ſed defectus materiali cauſa vacat,ergo ne habet quidem gratia cuius·vt huiuſmodi cauſas reddere non ſit elaborandum. Cauſa vero efficiens eſt terra,quę lumen intercipit, forma autem defectionis eſt quidem ratio, ſed incerta,niſi forte ſit cũ cauſa. vt ſiquis defectum priuationem luminis eſſe dicat, incertum eſt, an hæc ſit ratio, atq; forma defectionis. Nã tenebræ ſunt quidem priuatio luminis,nec tamẽ ſunt defectio.Quod ſi dicas defectus eſt priuatio luminis,q̃ ſub terram in medio fit,hęc ratio defectionis eſt cum cauſa. In ſomno etiã dubium eſt, quid ſit primum,q̃d patitur, vt rõ ipſius explicetur.ſiquis aũt dicat,animal eſt primum q̃d patitur, is explicet oportet,hoc animal qua parte affectum obdormit.aut eorũ,quæ in ipſo ſunt,quid primo affectum ſomnũ induxit. aliquid.n.aliud prius affectum inducit ſomnũ animali. Num igitur illud cor ſit dubitatur,vt ipſi placet,an cerebrum,vt viſum eſt platoni. Ariſtoteles.n.principium aĩalis cor eſſe ratus,ait,quẽadmodum in mundo vapores elati ac refrigerati in aquã concreſcunt,ac rurſus deferuntur,ſic in aĩalibus,vapores ex cibis dũ coquuntur exhalantes cerebrum ſubire, & ab hoc natura frigido refrigeratos deſcẽdere & cor ipſum impetere,cuius calore ſtincto, ſed non pęnitus,dormire animal,donec illi diſcreti rurſus reducãtur,ad hunc igr̃ modum e ſomno animal excitatur.Ergo dubium eſt inquit in ſomno,quid eſt q̃d primum afficitur,& a quo, & q̃ eſt illius affectio.i.quæ ſit affectio patientis,non totius animalis immobilitas huiuſmodi.quaſi dicat, ſi cui ſomni definitionem reddere libeat,ne dicat,ſomnus eſt immobilitas ſenſuũ animalis.hoc enim de omni totius animalis quiete dictum eſt,& toti animali cõgruit, non ſomno. At ſomni definitio ſoli ſomno conuenire debet. Sed fortaſſe illud ( immobilitas talis )de ſomno dictũ eſt, vt ſit ſenſus oportere ſomni affectionem explicare, ac dicere ſomnus eſt immobilitas talis (& hæc quoniam primum aliquid patitur ) id eſt & hæc immobilitas exponatur, ſic ſomnus efficitur, quoniam primum aliquid patitur. quod ſomnus efficitur .i. explicetur quid primum patitur, quod ſomnus eſt effectum,num cor an aliud quidquam? His commemoratis rurſus quorum habeatur materia, & quorum ſecus apertius ediſſerit dicens, quædam abſque generatione & interitu ſunt & non ſunt, vt puncta & cõtactus, ac omnino formæ,forma enim abſq; tempore, & momento indiuiduo fit. vt docuit in libro ſeptimo de phyſico auditu. quod ipſum hoc in loco confirmat,formam dico non generari,dicens.( Non enim fit ipſum album, ſed lignum album ).i.lignum albeſcit, album autem indiuiduo momẽto ingeneratur. Quoniam igitur aliqua ſine generatione ſunt,ac rurſus abſq; interitu non ſunt,omne autem quod fit, ex aliquo fit,& aliquid efficitur album .ſ. vel homo, profecto non omnia contraria ex ſe mutuo fiunt,ſed aliter homo albus efficitur ex homine nigro, aliter album ex nigro. quoniam homo albus ex homine nigro efficitur, vt ex materia,album vero ex nigro,vt hoc poſt illud.quemadmodum cęna poſt prandium. Sed neq; omnis rei materia eſt,ſed earum tantum quibus eſt mutua alterius in alteram mutatio. Nam quæ ſine mutatione & ſunt & non ſunt, vt contactus, horum non eſt materia.

Exiſtit aũt dubitatio,quomodo cuiuſq; materies ſeſe habet ad diuerſa cõtraria.Ceu ſi corpus potẽtia ſanũ eſt,& morbus eſt cõtrariũ ſanitati,eſt ne vtrũq; potentia.Et item aqua potentia vinum, atq; acetum. An alterius

quidem habitu formaque materies eſt: alterius autẽ priuatione corruptio neue præter naturam. Dubitatio inſuper quędã emergit: & cur vinum nõ eſt aceti materies: neque potentia acetum: & tamen fit ex ipſo acetum & is qui viuit, potentia cadauer ſimili modo. An ita non eſt ſed per accidens ſunt ipſæ corruptiones. Animalis enim ipſa materia per corruptionem potẽtia eſt cadaueris: materieſue: & aceti ſimiliter aqua. Fiunt enim ex hiſce perinde atq; ex die fit nox. Et quæ igitur hoc pacto mutationem mutuam ſubeunt: ea redeant in materiam ipſam oportet. Veluti ſi ex cadauere animal oriatur: primum in materiam cadauer reſoluatur oportet deinde hoc pacto fiet: acetum identidem reſoluatur in aquam deinde vinum oriatur oportet.

xii. (Exiſtit autem dubitatio quòmodo cuiuſq; materies ſeſe habet ad diuerſa contraria.) Cum valitudo & morbus contraria ſint, ſitq; corpus facultate ſanum, vtrum inquit potentia quoq; ægrotum eſt? & aqua facultate vinum & acetum? & percontatus reſpondet dicens. (An alterius habitu formaque materies eſt) id eſt vtrum corpus valetudinis eſt materia vt habitus & formæ, morbi autem vt priuationis; & interitus præter naturalis. Similiter aqua materia eſt vini, vt formæ, aceti vt priuationis. (Sed dubitatio inquit quædam emergit, cur vinum non eſt aceti materies? neq; eſt potẽtia acetum? & tamen fit ex ipſo acetum.) Ex vino enim acetum efficitur. Item viuens cur nõ eſt potentia mortuus? & eſt materia mortui? & ſoluit quæſtionem dicens. (An ita non eſt, ſed per accidẽs ſunt ipſæ corruptiones.) eſt autem ſenſus, neq; vinum eſt aceti materia, neq; viuens mortui; ſed per accidens ſunt interitus, interitus porro vocat deteriores formas, q̃ viæ ducẽtis ad ſe materiã hñt formas potiores. Animalis.n. materia ꝑ interitum & priuationẽ materia eſt & potentia mortui. nõ aũt ipſum animal. Nam vt animal mortui materia eſſe dicatur, materia cauſa eſt, quę in ipſo habetur. Nam quia materia animalis poteſt mortui effici materia, idcirco ex accidenti dicitur materia mortui. Cui ſimilis eſt ratio in vino. Quia.n. aqua, quę vini materia eſt, Poteſt eſſe aceti materia, ideo vinum ex accidenti aceti materiam eſſe dicimus. Nam vt ex die nox efficitur, non tamen dies noctis eſt materia, Sic ex animali mortuus, & ex vino acetum. Si verò inquit ex mortuo debeat animal generari, mortuus in quattuor elementa reſoluetur, & ſic ex ipſis naſcetur animal, & pari ratiõe acetum in aquam, quę materia vini eſt, & ſic vinum generabitur.

De dubitatione autem iam dicta circa diffinitiones ac numeros: quænam ſit cauſa vt ſint vnum: deinceps dicendum eſſe videtur. Eſt enim profecto cauſa quædam: vt id omne ſit vnum, quod plures partes habet, & nõ eſt vniuerſum, vt cumulus, ſed eſt quid ipſum totum præter partes, ex quibus conſtat. Nam & corporum quibuſdã tactus: quibuſdam viſcoſitas: aut aliquid aliud ſimile cauſa eſt vt ſint vna. Diffinitio autem oratio eſt vna: non coniunctione vt ilias: ſed quia vnius eſt. Quid igitur eſt quod facit hominem vnum. Et cur vnum eſt ſed non multa, animal atq; bipes, præſertim ſi ſit vt quidam inquiunt ipſum quid animal ipſumque bipes. Cur enim homo non eſt illa ipſa. Atq; erunt homines non homines vllius participatione: ſed duorum animalis inquam & bipedis, & homo omnino

non erit vnũ:ſed plura :animal atq; bipes .Patet igr̃ eos qui diffinire dice-
reque ſolent,reddere non poſſe atque ſoluere dubitationem.Si vero ſi,vti
dicimus vnum vti materies :alterum vti forma ,& alterum potentia, alte
rum actu:nulla id quod quæritur dubitatio videbitur eſſe . Eſt enim hæc
dubitatio eadem , & ſi veſtimenti diffinitio rotundum æs erit , hoc enim
nomen ſignum huius erit orationis . Quare id quod quæritur eſt:quæ-
nam eſt cauſa vt æs atque rotundum ſit vnum. Non igitur dubitatio vl-
terius eſſe videbitur : propterea quod alterum eſt materies , alterum for-
ma.Quid igitur huius cauſa vt id quöd erat potentia , ſit actu,præter id
quod fecit :in quibus eſt generatio . Nulla eſt enim alia cauſa vt ea quæ
potẽtia erat ſphæra :ſi actu ſphæra:ſed hoc erat quiditas vtriuſq;. Eſt aũt
materies alia ſenſibilis,alia intelligibilis :& rationis ſemp̱ pars,eſt materia
pars actus:ceu circulus figura eſt plana.

( De dubitatione autem iam dicta circa definitiones quæ ſit cauſa vt ſint vnum ) in li- xiii.
bro ſuperiore hanc quæſtionem propoſuerat , & inſolutam reliquerat,& in hoc rur-
ſus eiuſdem mentionem fecit,nihilo magis explicata ſolutione , quare quæſtionẽ bis
propoſitam, ſolutam vero nunquam,hoc in loco ſoluit. Eſt autem quæſtio,cum defi-
nitiones ex pluribus conſiſtant ,quid nam eſt quod hæc vnit,atq; efficit vnum? Merito
enim quærat aliquis.quid eſt quod animal & pedeſtre,& bipes efficit vnum ? Nã quę-
cunq; partes complures habent,neq; ſunt omne, vt aceruus , ſed continuum & totum
a partibus diuerſum , totum enim diuerſum eſt a ſingulis ſuis partibus,horum inquit
aliqua cauſa eſt, vt vnum ſint.hoc enim in dictione deſideratur . Nam vt in corpori-
bus,quibuſdã contactus cã eſt,vt vnum ſint, aliis vero tenacitas , vt enim viſcus vnũ
ſit,nec diſſoluatur aut diffluat more terræ vel aquæ,tenacitas eſt in cauſa,ſic definitio cũ
ſit vna non vinculo vt ilias , ſed quia vnius cuiuſpiam eſt , quid nam eſt id a quo effi-
citur vnum & ipſa & id cuius eſt definitio. & per quod non plura ſunt animal pede-
ſtre bipes.Præſertim inquit ſi vt aiunt auctores idearum , eſt ipſianimal , & ipſibipes ,
quid eſt id a quo hæc vniuntur ,ac vnum fiunt . Ipſe vero cum dixiſſet,præſertim ſi ſit
ipſianimal & ipſibipes,ſubiecit,cur enim ipſihomo nõ eſt illa ? & quæ ſequuntur. vt ſit
interrogatio p̱ conceſſionem. quaſi dicat . At ſi nequeunt explicare , quo fiant vnum
ipſianimal,& ipſibipes,cur ipſihomo non erit hæc? & ſic homines noſtrates,erunt par-
ticipatione non hominis vnius.i.erunt participatione non ab ipſihomine . Ipſianimal
enim & ipſibipes interſe diſtincta ſunt,quæ ſi vnita eſſent ipſihomo perficeretur ex ip-
ſis,& ſi fieret,vt homines noſtrates participatione ipſihominis eſſent .cum autẽ diſcre-
ta ſint , & ponatur hæc eo modo ipſihominem conſtituere ,homines erunt non parti-
cipatione vnius cuiuſpiam hominis,ſed duorum,hoc eſt animalis & bipedis.& ſic ho
mo non erit vnum ,ſed plura animal.ſ.& bipes . quid eſt ergo id a quo hæc vniuntur?
ſic igitur concedendo,vt puto,percontatus,perſpicuum eſſe ait,quęſtionem ſolui nõ
poſſe ex iis,q̃ definiunt ac ſtatuunt de definitionibus , qui participationes quaſdam &
neſcio quæ alia comminiſcuntur . At ſi vt nos aſſerimus , omnia ex materia & forma
conſiſtunt,& hoc eſt poteſtate , atq; materia,illud actu & forma , quæſtio nullam ha-
beat dubitationem.Cui enim dubium eſſe poteſt, propter quid æs , & forma globi , q̃
in ipſo habeẽt eſt vnũ? Nam ſi forma ipſa ſeparatim per ſe eſſet , vt idearum aſſertoribꝰ
placet,& ſimiliter materia ,tunc re vera dubium eſſet,a quo quæ ſeparata ſunt,& p̱ ſe-

vnirentur.Nunc cum forma non ſit per ſe in ſubſiſtentia , ſed materia exempli gratia
ære,ab artifice mouenda ſine tempore ingeneretur,hoc quam poteſt habere dubitatiõ
nem,a quo hæc vniantur & fiant vnum!( Eſt enim inquit hęc dubitatio eadẽ ac ſi veſti
menti definitio ſit æs rotundum .) Eſt aũt ſenſus , ſiquis æneo globo imponat nomen
veſtimentum & tunc definiens dicat veſtimentum eſt æs rotundum . Nam veſtimen
tum nomen ſignificare poteſt æs rotundum.vt nomen hõ ſignificat,animal pedeſtre bi
pes,quæſtio igitur,q̃ petit,a quo animal pedeſtre bipes vnum fiat eadẽ eſt,atq; ea quæ
inquirit quid eſt id qđ æs globoſum vnum efficit . nec difficultatem habere videtur :
alterũ.n.i.animal pedeſtre,eſt materia,alterũ vero forma vz bipes. Itẽ æs materia eſt.
rotundũ vero forma.Nihil eſt igr̃ aliud cã,efficiens vnum,niſi cauſa efficiẽs,in iis, in
quibus eſt generatio.qđ ergo materia,quæ poteſtate erat,hoc aliqd,efficit vt eſſet actu
id quod erat potentia,exẽpli gratia æs,qđ potentia erat globus,vt actu globus fieret , ẽ
artifex & nihil aliud.quin vt materia quę potentia erat animal,actu animal fieret,nullã
aliã cauſam nouimus,q̃ ipſam naturã,quæ ipſam ſic effinxit , & alterauit . At ſi forma
eſſet p ſe quõ cum materia vniri poſſet,ne intelligi quidẽ poteſt oĩo. Sed cum dixiſſet
nihil aliud eſſe cauſam,vt quod potentia globus erat,actu globus fieret adiecit . ( Sed
hoc erat quiditas vtriuſq; . ) vtrumq; dicens hominem & globum de quibus mentio-
nem proxime fecerat. hoc autem eſt quod ait,ſed hoc erat quiditas vtriuſq;.i.hominis
quiditas eſt animal pedeſtre bipes,globi autem talis figura.vel igitur hoc dicit,cum ait
(Sed hoc erat quiditas vtriuſq; )vel vtriuſq; quiditatem eſſe actum.Actus.n.materiæ,
quæ potẽtia eſt globus,eſt globi quiditas,& materiæ q̃ potẽtia eſt animal,actus eſt ani
malis quiditas.At ſi materiæ actus eſt ipſa quiditas,nõ decet ignorare,materiã aliã eſſe
intelligibilẽ,aliã ſenſibilem.Nã cum genera ſint ęmula materię,animal materia eſt in-
telligibilis,& materia formę,caro autẽ & oſſa materia ſenſibilis.ac viciſſim figura ma-
teria intelligibilis,ęs ãt ſenſibilis.Cæterũ figura eſt materia rõnis & formæ, æs autẽ cõ
poſiti ex ære,& tali figura,vt oſſa & nerui hominis compoſiti.

Quæ vero neque intelligibilem,neque ſenſibilem materiam habent : eorũ
vnumquodque continuo vnum quid proprie eſt ,quemadmodum & ens
quid proprie:ſubſtantia inquam,qualitas quantitas:atque non ſunt in eo
quod eſt : & in vno tanquam in genere . Idcirco & in diffinitionibus nec
id quod eſt nec ipſum vnum accipitur. Quiditaſque vnum quid eſt conti
nuo : quemadmodum & quippiam ens . Quapropter & nil aliud eſt cauſa
vt vnum quodq; iſtorum ſit vnum ,aut etiam ens . Continuo enim vnũ-
quodq; iſtorum,& vnum quid,& ens quid etiam eſt:non tamen a ſingula-
ribus ſeparabilia ſunt . Propter hanc autem dubitationem quidam parti-
cipationem cauſam vnitatis inquiunt eſſe :ſed quænam ſit participatiõis
cauſa,& quid ſit particeps eſſe dubitare videntur.Quidam animæ copula
tione:vti Lycophron ſcientiam,copulationem ſciendi atq; animæ eſſe di-
cebat . Quidam ipſum viuere compoſitionem aut coniunctionem animę
in corpore eſſe cenſent: & tamen eadem in vniuerſis eſt ratio.Valere enim
aut copulatio aut coniunctio,aut compoſitio animæ,aut valitudinis erit.
Et ęs eſſe triangulum eris ,atque trianguli compoſitio :& album itidẽ eſſe
ſuperficiei compoſitio atq; albedinis . Hæc autem propterea dicunt , q;

rationem vnitatis effectricem potentiæ atque actus,& differentiam quęrunt. Eſt autem vti dictum eſt vltima materia, formaque idem, & alterum potentia, alterum actu. Quare ſimile eſt quærere quidnam ſit ipſius vnius cauſa: & vt ſit etiam vnum. Eſt enim vnumquodque quid vnum, & id quod eſt vnum, & id quod eſt actu, vnum aliquo modo ſunt. Quare nulla eſt alia cauſa: præter eam quæ ad actum ex potentia mouit. Quæ autem expertia materię ſunt: ea proprie vnum quid ſunt: & proprie ens quid vniuerſa.

(Quæ vero neq; intelligibilem, neq; ſenſibilem materiam habent) facta iterum mentione de materia, neq; id temere, ſed vt de decem prædicamentis diſputaret, præfatus xiiii. materiam aliam eſſe intelligibilem, aliam ſenſibilem ait, quæ vero neq; intelligibilem, neq; ſenſibilem materiam habent, eorum quodq; vnum quiddam eſt, & ſimpliciter vnum. atque proprie vnum. quemadmodum ens. Cætera enim ſingula quæ conſtant ex materia & forma propter ſuam continentiam vnum dicuntur, quæ vero materia tum ſenſibili, tum intelligibili vacant, ſimpliciter vnum ſunt. Quæ ſi materiam haberent, vnum eſſent propter continentiam, vt quæ ex materia & forma conſiſtunt. nūc cum non ſint in materia, ſed eius expertia nudaq; ſint, ſimpliciter ac proprie vnū ſunt. quæ porro ſint, quæ neq; ſenſibilem, neq; intelligibilē materiam habent, exponit hoc i. ſubſtantia, quale, quantum. his autem ne intelligibilem quidem materiam ſuppetere certum eſt. Nam cum genera materiam intelligibilem eſſe dicamus, horum autem nullum ſit genus, ſunt enim genera generaliſſima, nec eſt vlla natura, a qua ſuperētur, haud dubie illis non ſuppetit materia intelligibilis. Sed neq; ſenſibilis. Materia enim ſenſibilis compoſitorum eſt, & ſenſibilium, nō ſimplicium & intelligibilium. Hæc aūt i. hoc, & quantum, atq; quale & reliqua, materia vacant, & intelligibia ſunt. quanquam cū talia ſint, non tn̄ ſeparari poſſunt, vt ipſiſubſtantia, & ipſiquale, ſed in ſenſibilibus ac ſingulis habentur. Neq; vero quoniam ſunt in ſingulis, idcirco materiam habere putari debent. Nam & ſi ſubſtantia hæc materiam haber, & ſubiectum hoc, tamen ſubſtantia ſimpliciter materia caret. quippe quæ in incorporeis, & materiæ expertibus reperiatur. Ac ſenſum quidem horum verborum huiuſmodi eſſe puto. Dictio autem p exceſſum legenda eſt ad hunc modum. (quæ vero neq; intelligibilem, neq; ſenſibilem materiam habent, eorum vnumquodq; continuo vnum quid proprie eſt, quēadmodū & ens qd proprie hoc inq̄, quale & q̄tum) dende (atq; nō ſunt in ente & in vno tāq̄ in gn̄e.) tu (idcirco in definitionibus neq; ens neq; vnū) & q̄ ſequunť. vſq; ad illud (continuo. n. vnūquodq; iſtorum vnū quid & ens quid eſt) & ſic illud (nō tn̄ a ſingularibus ſeparabilia ſunt.) Sed licet hoc inquit & quale, atq; q̄tum ſit ens quid & vnum quid, tn̄ neque ens, neq; vnum ipſorum eſt genus. cum ipſa genera generaliſſima ſint. Sed ens & vnum de ipſis, vt ſæpe dictum eſt prædicantur, vt quæ ab vno, & ad vnum dicuntur. Et quoniam neq; ens. neq; vnum ipſorum eſt genus, idcirco non ſumitur in ipſorum definitionibus. quo in loco deſcriptiones appellat definitiones. Nam definitiones ex generibus conſtant, & differentiis, horum autem nulla ſunt genera, quare ne definitiones quidem. Eſtq; ſubſtantiæ, & quanti ac cæterorum quiditas ſtatim vnū quiddam eſſe, & quoddam ens, quare. i. quia ipſorum quiditas eſt quoddam vnum, & qddā ens, non eſt alia cauſa horum cuipiam vt vnum ſint, atq; ens. Nam ſi ens vel vnum genus eſſet ſubſtantiæ, vel quanti, vt animal eſt hominis genus, nimirum aliqua cauſa eſſet, vt ipſa vnum ſint, atq; ens. Cum autem ſtatim ens quiddam, & quidda vnum

ſint,nulla cauſa eſt, vt ſint vnum, vel ens. Sed quanquam ſubſtantia, quale & quãtum, talia ſint, tamen non poſſunt, a ſenſibilibus ſeparari. Sed in ipſis ſunt. his explicatis rurſus ad priora reuertitur dicens. (Propter hanc autẽ dubitationem) quę.ſ. inquirit, quæ cauſa eſt, vt animal pedeſtre bipes vnum ſit? (quidam participationem dicunt) vt plato; qui participatione idearum noſtratia eſſe tradebat. (Sed quænam ſit participationis cauſa, ac omnino quid ſit particeps eſſe) & quomodo fieri hoc poſſit, dubitant, nec explicare valent. (Quidem inquit animæ copulationem, vt lycophron ſophiſta, qui ſcientiam eſſe dicebat ipſius ſcire, atq; animæ.) ſcriptura tamen apertior eſſet, ſi ſe ad hunc modum haberet, ſcientiam eſſe copulam ipſius ſcire atq; animæ. Rogatus enim lycophron quid eſt cauſæ, cur ſcientia & anima vnum ſit, reſpondebat, copula. Alii vero viuere vinculum eſſe dicebant animæ in corpore. At hoc inquit in omnibus ſimiliter dici poſſet. Nam ſiquis me interroget, quid eſt cauſæ? cur ſuperficies & album vnum ſint, in promptu erit reſpondere, vinculũ albi atque corporis. beneualendi autem vinculum vel copula ſiue compoſitio animæ, atq; valetudinis. At hoc ridiculum eſt. Nam compoſitio eorum eſſe dicitur, quæ prius actu ſeparata erant, deinde fuerunt compoſita. vt fit in mulſo. Valetudo autem, quæ per ſe ac ſeparatim non eſt, quomodo poteſt, cum anima componi. Illud enim ſtultum eſt, triangulum æneum, æris ac trianguli compoſitionem eſſe dicere. cum triangulus eſſe per ſe nequeat, neque cum ære componi, quin potius ære ſic mouendo efficitur triangulus. Cauſa vero inquit, cur hæc dicunt eſt, quoniam inquirentes cauſam, quæ ęs quod erat facultate triangulus, effecit actu triangulum, neſciebant rationem vnientem reddere, id eſt cauſam & differentiam, cur vnum ſint. Si enim reperire ac explicare potuiſſent rationem & cauſam vnitatis effectricem, id eſt vnientem id quod erat potentia, ſiue materiam, & actum hoc eſt formam, nunquam in hunc errorem deflexiſſent. Sed vt ſæpe dictum eſt, materia vltima, id eſt proxima, hanc enim nunc appellat vltimam, atque forma vnum ſunt. Ita vt hæc vnum ſint, non eſt alia cauſa, q̃ ea quæ materiam ex potentia in actum mouet. Quæ vero materia vacant, vt dictum eſt, ea ſingula ſimpliciter & proprie vnum, atque ens ſunt. Quo in loco diuinum viri huius artificium admirari licet, quo a poſterioribus, neque enim aliter hoc fieri poſſet, nobiſque notis viam ad deum optimum maximum ac oĩum parentem & conditorem cognoſcendum nobis cum ratione aperit, docens, vt faber ærarius cauſa eſt, vt æs & globus vnum ſit, ſic facultatem vnitricem ipſius ac effectricem cauſam eſſe rerum omnium, vt ſic habeant, quemadmodum ſeſe habent.

Finis libri ſeptimi, Octaui latinis.

Enarratio Alex. Aphr. in Octauum lib. primę philoſophię. Latinis Nonum, Intreprete Io. Geneſio.

DIctum eſt igitur de ſubſtantia quæ quidem eſt primum ens, & ad quod omnia prædicamenta ipſius entis cæte ra reducuntur. Ratione nanque ſubſtantiæ quantitas, qualitas: & cætera quæ hoc pacto dicuntur, entia dici ſolent. Vniuerſa enim ſubſtantiæ rationem habebunt: vt in prioribus ſermonibus diximus. Cum autem id quod eſt, partim ſubſtãtia, aut quantitas, aut qualitas: partim potentia, atque actu dicatur, de potentia etiam & actu determine mus oportet. Atque de potentia primo: quæ maxime quidem proprie di citur, non tamen ad id quod nunc volumus confert. Ad plura enim ſeſe extendit potentia atq; actus q̃ ea quæ tantummodo per motum dicunť. Sed ſi de hac dixerimus in hiſce quæ & de actu determinabimus: de cæte ris etiam declarabimus. Multipliciter igitur potentiã dici, ac ipſum poſſe in aliis a nobis eſt diffinitum. Harum autem eæ quæ potentiæ dicuntur æquiuoce, omittantur. Nõnullæ nanq; ſimilitudine quadã dicunť queãd modum & poſſibilia & impoſſibilia quędã in geometria dicũtur, ꝓpterea ꝙ aliquo modo ſunt, aut non ſunt.

DIſputató in ſexto ſeptimoque libro de ente per ſe, cõſen- I.
taneum eſt, vt in hoc de eo quod actu eſt ſiue potentia diſſe rat. Nam cum ens de eo quod actu eſt dicatur, deq; eo quod eſt potentia, hæc autem doctrina de ente conſideret, merito in hoc libro diſputat de potentĩa & actu. De actu vero ne ceſſario diſputat, propterea quod, vt oſtendet, prima cauſa, quam hic inquirimus, nihil eſt aliud q̃ actus. Admonet aũt nos eorum, quæ dicta demonſtrataque ſunt, dictum ſcilicet eſſe de primo ente, quod quidem eſt ſubſtantia, propterquã cætera quoq; prædicamenta dicuntur entia. (Ratione nanq; ſubſtantiæ) .i. propter ipſam ſubſtantiam, ipſa nanq; ſubſtantia ratio ſubſtantiæ eſt, cætera omnia entia dicuntur. & ſuggerit cauſam, cur omnia propter ſubſtantiã entia dicantur, dicens. (Vniuerſa enim ſubſtantiæ rationem habebunt, vt in prioribus ſer monibus diximus.) Siquis enim quantum, aut quale aliud ue quodpiam prædicamen tum accurate definiat, neceſſario in ipſorum definitionem ſubſtantiam aſſumet. vt ad ſimitatis definitionem naſus aſſumitur. quod ſi ita eſt, dubitari nõ debet, quin ꝓpter ſubſtantiam entia dicantur. De his igitur ſupra diſputatum eſt. (Cum autem inquit ens partim ſubſtantia aut quantitas, aut qualitas, partim potentia atq; actu & opere) il lud actu & opere pro eodem dicens. (de potentia & actu determinemus oportet) ap pellat autem proprie potentiam materiam primam & informem, eſt enim facultate omnia. quæ quanq̃ prima potẽtia ſit, non eſt tamen ad id quod hic petimus ad modũ

vtili. Cũ quiddã expers materię ſimplexq; & incorporeũ inueſtigemus, non materialẽ neq; cõpoſitum. qđ vero ait. (Ad plura.n. ſeſe extendit potẽtia, atq; actus, q̃ ea quæ tm̃ modo ꝑ motum dicuntur.) hmõi eſt. quod potẽtia eſt & actu latius patet, q̃ id qđ potẽtia ſolum eſt. Illud.n. habet vtrunq;.i. actum & potentiã, hoc vero potentiã tm̃. qđ autẽ duo attingit, id latius patet, q̃ qđ vnum. Neq; ſolũ hoc qđ potentia & actu eſt latius patet, q̃ potentia ſolum, ſed ẽt q̃ actu tm̃. potentiã vero hoc in loco motum nuncupauit. aut certe actum vocauit motum, vt ſit ſenſus. Latius patet potentia & actus, q̃ ea, quę ꝑ motum.i.ꝑ actum tm̃ dicuntur. Eſt autem potentia tm̃ prima informiſq; materia, potẽtia vero & actu ignis, terraq; & cætera eius ordinis. nam quod actu eſt ignis, id facultate eſt aer. At licet qđ potentia eſt actu, latius pateat, q̃ qđ eſt potentia tm̃, vel quod ſolũ actu eſt, tamen de potentia, q̃ proprie intelligitur, in q̃ſtione de actu diſputantes, de cęteris inquit facultatibus edocebimus. Cæteꝝ potentiam, & poſſe, multifariã dici, nihil attinet hoc in loco demonſtrare. Supra.n. definitum eſt. ſed potẽtiarum inquit, eas omiſſas faciamus, q̃ dicuntur æquiuoce, q̃dam.n. ſimilitudine quadã dicuntur, vt in geometria. in hac.n. dr̃, ſi hęc recta linea dupla illius ſit, quadratũ qđ poteſt, quadruplum ẽ eius, qđ alia põt, qđ in numeris fiet perſpicuũ. Nã numerus quattuor, qui duplus duorum eſt, quadratum ex quattuor, hoc eſt ſexdecim efficit quadruplũ eius, qđ ex duob⁹ efficitur. qui eſt numerus quattuor. hoc autem dicitur ꝑ ſimilitudinem quandam potẽtiæ proprie dictæ. Quia.n. proprie potentia cuncta põt, & recta linea poteſt aliquid, idcirco hęc quoq; potentia nuncupatᷣ. eſſe igitur quodã modo vel nõ eſſe dicuntur poſſibilia & impoſſibilia per ſimilitudinem. Nã cũ recta linea eſt dupla, quadruplum poſſe dicitur, cum aliter, non poſſe.

Quæ vero ad eandem ſunt formam: eæ omnes principia quædam ſunt: & ad primum vnum dicuntur: quod eſt mutationis principium in alio, vt aliud eſt. Quædam.n. potentia eſt patiendi: quæ in ipſo patiente principium eſt paſſiuę mutationis ab alio, vt aliud eſt: quædam eſt habitus impaſſibilitatis in deterius corruptioniſue: quæ ab alio, vt eſt aliud proficiſcitur a principio mutatiuo. In his.n. omnibus diffinitionibus ratio ipſius primæ potentiæ ineſt. Hæ rurſus aut faciendi patiendiue tantum potentiæ: aut bene faciendi vel patiendi dicuntur. Quare fit vt & in horum rationibus rationes quodãmodo potentiarum priorum inſint.

ii. (Quæ vero inquit ad vnam ſunt formam, eę omnes principia quædã ſunt: & ad vnã primum dicuntur.) Qm̃ materia vt dictũ eſt, potentia nũcupatur, Sunt aũt eiuſdem complures materię, vt pituitę diximus dulcia & pinguia, hę materię pingue ac dulce, principia quædam ſunt, & potentię eiuſdem formę, hoc eſt pituitę et potentię nũcupantur propter primam & vnam potentiam.i. propter materiam informem, quæ principium eſt, & cauſa vt id in quo eſt mutetur. Quod in cera manifeſto declarabitur. Cera.n. in alio exẽpli gratia in ſtatua cerea principium & potentia eſt, vt ſtatua mutetur ac perpetiatur ab alio ipſam diſcindente ſiue liquefaciente: illud aũt (vt aliud eſt) adiecit: quoniã fieri poteſt, vt aliquis ęgrotans ſibi ipſe medeatur. In quo ipſo poteſtas eſt, vt idem ſic perpetiatur. Hoc tamẽ nõ ſuppetit ei per ſe, ſed quatenus eſt aliud. At quoniam potẽtiarũ quędaꝫ cauſę ſunt, eorum in quibus ſunt cõmutandorũ in peius, alię vero non, idcirco de ipſis differit dicens. (Nam quędam eſt patiẽdi potentia, quę in ipſo patiente principium eſt paſſiuę mutationis, ab alio vt aliud eſt).i. potentiarũ quędam eſt in ipſo patiente, vt principium mutationis non quidem non perpetiendi, ſed ꝑpetiendi ab alio, vt de ſtatua cerea dictũ eſt, quædã igitur ex potentiis huiuſmodi

eſt, alia non eſt principium perpetiendi, ab alio, ſed habitus potius non perpetiendi in peius. Siccitas enim in ferro habitus eſt, vt ferrum ne perpetiatur & aboleatur ab alio. Sed quoniam ſunt, quæ perpetiantur, vt luna quæ radios excipit a ſole, quod tamen non eſt interitus, idcirco adiecit illud (in deterius) quaſi diceret, potentia quæ quaſi habitus dicitur, non eſt cauſa non mutandi in melius, ſed ne res ab aliquo principio mutante, in deterius commutetur. Sed poſtq̄ dixit principium & cauſam patiendi perinde potentias nuncupari, atq; principium non perpetiendi, hoc ipſum oſtendit, dicens. (in his.n.oībus definitionibus rō ipſius primæ potētiæ ineſt).i. in omnibꝰ potētiæ adiectis definitionibus ineſt rō ac definitio primæ potentię.eſt.n.primę potētię rō, principium mutationis in alio, vt aliud eſt, mollitudinis autē principium mutationis paſſiuæ ab alio, vt aliud eſt. Itaque in ratione hac ratio ineſt primæ potentiæ, & in aliis ſimiliter. quod ſi ita eſt, recte potentiæ nuncupantur. Rurſus potentiarum quædā ſunt perpetiendi ſolum, aliæ vero recte perpetiendi. quam quæſtionem nos in quarto huius operis libro latius diſſeruimus. Cum de potentiæ intellectibus verba faceremus. Perſpicuum eſt igitur in potentiarum rationibus, primarum potentiarum quodam modo rationes ineſſe. Illud autem (quodam modo) adiectum eſt, quoniam non eodem modo, ac vt ita loquar, immutabiliter, ratio primæ potentiæ ineſt in mollitudinis ratiōe. Illius enim ratio eſt, principium mutationis in alio, vt aliud eſt, mollitudinis autem principium mutandi.

Patet igitur partim vnam eſſe potentiam efficiendi ac patiendi. Eſt enim poſſibile, & quia ipſum habet potentiam patiendi: & quia ab ipſo aliquid pati poteſt: partim aliam. Alia nanq; eſt in patiente: etenim quia principium quoddam habet: & eſt ipſa materia principium quoddam: ideo patitur ipſum patiens: ab alioque aliud patitur. Pingue nanq; vri poteſt & quod hoc pacto cædit: id præmi poteſt: ſimilis eſt & in cæteris modus. Alia in efficiente: vt in eo quod calefacere poteſt eſt calidum & in ædificatore facultas ędificandi. Quare nullum copulatum a ſeipſo patitur: q̄ppe cum ſit vnum: & non aliud: vti patet. Impotentia autem quæ tali potentiæ eſt contraria: priuatio eſt, quare eiuſdem atque per idem omnis potentia eſt impotentia ſane. Priuatio vero multis dicitur modis: & id enim quod non habet: & quod aptum eſt habere ſi non habeat: aut omnino, aut quando eſt aptum habere. Aut hoc pacto veluti penitus: aut aliqua ex parte priuatum dicimus eſſe: nōnulla inſuper ſi apta quid habere: ob vim illud non habeant: priuata dicimus eſſe.

(Patet igitur partim vnam eſſe potentiam efficiendi atq; patiendi.) Vt enim via quæ iii.
thebas ducit ab athenis quodam modo eadem eſt, atq; ea, quæ athenas a thebis, quodam modo vero diuerſa. Eſt enim ſubiecto eadem, ratione non item, ſic actus & via a docente ad addiſcentem ſubiecto eſt eadem, ratione diuerſa. Nam conſiderata vt a docente procedit ad diſcipulum, doctrina nuncupatur, ab hoc autem ad præceptorē diſciplina, ſic efficiendi ac perpetiendi potentia vno modo eadem eſt, alia vero diuerſa. Nam ignis potentia hoc eſt calor, qui aquæ ab ipſo confertur, eſt idem & eſt non idem. conſideratus enim vt ab igne ſuggeritur aquæ, effectio nuncupatur, e diuerſo autem perpeſſio. Eſt igitur inquit potentia efficiendi & patiendi modo quodā eadem.

nam poſſibile ſiue potens dr, vel qm̃ ipſum habet potentiã perpetiendi ab alio, vt aqua quæ vt ab igne caleſcat facultatem obtinet, vel quoniam aliud ab ipſo pati poteſt. Ignis enim poſſibilis potenſve dicitur, quia potentiam habet, vt aqua perpetiatur ab ipſo. Cæterum potentiarum quædã eſt in patiente. Patiẽs.n.patiť, quia potentiã quandam & principium habet, & oĩo qm̃ materia principium quoddã eſt, & aliud ab alio perpetitur. Nam pingue cõbuſtibile eſt, qđ vero certo modo cedit, eſt fragile, qm̃ potentiam quandã & materiam habet, alterũ, vt cõburatur, alterum vt infringať. Et potẽtiarum alia eſt in patiente, alia in efficiente. Calor.n.in igne eſt, ars cæmentaria in ipſo artifice, qui ſunt efficientes, quare ſi efficiens diuerſum eſt a perpetiente, haud dubie qđ cõpactum eſt & vnum atq; continuum, nõ ꝑpetietur a ſe ipſo, vt ignis qui vnũ eſt & continuum, nõ ꝑpetietur a ſe, quod enim patitur, diuerſum eſſe debet, ab eo qđ efficit. vt aũt potentia & poſſibile ſiue potens habitus eſt, ſic impotẽtia, q̃ huic potẽtię opponitur, eſt priuatio. Itaq; eiuſdẽ & ſm idẽ oĩs potẽtia eſt ĩpotẽtia. n.ĩ potẽtia qua ignis calefacit, impotentia eſt. nõ.n.põt non calefacere, quæ ꝓxima ei ſunt, vel adinuentur: itaq; impotentia eſt, nõ poſſe non calefacere. Impotens nanq; id dicimus, ac impotẽtiam habere, qđ non habet potentiam certum quiddã efficiendi. Atq; ignis potentia perq; iam nõ facile ſecari poteſt, impotentia eſt, & ſimili modo cæteræ. quodam igitur modo ſunt potentiæ, aliæ vero impotentiæ. Vt autem potentia plurifariam dicitur, ſic item priuatio. Nã quod non habet id, ſiue habere aptum ſit, ſiue non, priuationem habere dicitur. & talis diſpoſitio in ipſo priuatio nuncupatur. atq; item quod habere eſt aptum, ſi non habeat, vel qñ habere eſt idoneum, vel ſic.i.omnino vel vtcũq;. Oĩo autem priuationẽ viſus habet, qui vtroq; oculo caret, & nullo modo videt. vtcũq; vero priuationem habere dicitur, qui videt quidem, male tamen videt. Rurſus in quibuſdam ſi quæ habere apta ſunt, per vim expolientur, eo quod habere ſunt apta, hæc illo priuata eſſe dicimus.

Cum autem talia principia, partim ſint in rebus inanimatis, partim in animatis, atq; in anima, & in animæ ea parte quæ particeps eſt rationis, patet & potentiarum, alias eſſe rationis expertes, alias eſſe cum ratione. Quapropter omnes artes, omneſq; ſcientiæ effectiuę potentiæ ſunt. Sũt enim principia mutandi in alio vt aliud eſt. Atque omnes eæ potentiæ quæ ſunt participes rationis, contrariorum eædem ſunt effectrices. Expertium autem rationis quæque vnius eſt principium ſolum. Calidum enim calefaciendi tantum principium eſt. Medendi vero facultas ægritudinis eſt, & ſanitatis effectrix, idque ex eo fit, quia ſcientia ratio quædam eſt. Eadem autem ratio & rem & priuationem oſtendit, non tamẽ eodem modo. Et partim eſt vtriuſq;, partim eſt magis ipſius rei. Quare tales quoq; ſcientias contrariorum quidem eſſe neceſſe eſt, vnius tñ per ſe, alterius nõ per ſe. etenim ratio alterius quidem ꝑ ſe, alterius aũt quodãmodo ꝑ accidens eſt, negatione.n.ablationeue contrariũ ipſum oſtendit. Priuatio nãq; prima contrariũ ipſum eſt, hęc aũt ablatio eſt vt patet. Cũ autẽ contraria fieri in eodẽ nõ poſſint, ſcientia vero potẽtia ſit cũ ratione, atq; anima principium habeat motus, ſalubre quidẽ ſanitatẽ, & id qđ calefacere põt caliditatem, & id quod frigefacere põt frigiditatem efficit ſolum.

Sciens.n.vtrũq; facit:eſt.n.amboꝝ ratio,& ſi non ſimiliter,& in anima ip
ſa,quæ quidẽ motionis principium habet. Quare ambo ab eodẽ princi-
pio mouebit ad idẽ coniuncta.Quapropter ea quæ poſſunt ꝑ rationẽ,con
traria hiſce quæ ſine ratione poſſunt efficiunt. Vnum.n. a rõe principiũ
cõtinetur. Patet aũt & potẽtiã tantũmodo faciendi vel patiendi ad eam
ſequi potentiã,quæ principium eſt benefaciendi vel patiendi: ad hanc aũt
illam nõ ſemp.Is enim qui bene facit,faciat quoq; neceſſe eſt,at cũ qui ſo-
lum efficit ,non neceſſe eſt & bene etiam facere.

(Cũ autẽ talia principia partim ſint in rebus inanimatis.)Q̃m inquit potentiarũ, ſiue iiii.
facultatũ q̃dam principia ſunt in rebus inanimatis ,vt calor in igne,aliæ uero in rebus
animatis & anima, idq; in parte animæ rationis non experte,ſed compote , vt medici-
na,ſatis intelligitur facultatum alias eſſe rationis expertes , alias cum ratione. Itaque
omnes artes tum effectrices,vt ars domus, vel naues ædificandi , tum etiam ſcientiæ
facultates ſunt.Cõmuniore autem vocabulo ſcientias vocauit artes,ſunt enim princi-
pia mouendi in alio . Nam ſcientia in parte animæ rationis compote exiſtens ,mutat
ac mouet animam ad aliquid conſiderandũ & inquirendum,ſi ergo facultas omnis eſt
actus facultas,ſcientiæ autem & artes animã ad aliquid agendum mouent ,merito ip-
ſas facultates appellauit.hoc autem intereſt facultatibus rationis expertibus,& iis quæ
ſunt cum rõe,ꝙ omnes rationis participes efficiunt oppoſita, vt medicina valetudinẽ
ac morbum,rationis vero expertes vnum ſingulę. Caliditas enim calefacit ſolũ,quæ
ſi quandoq; refrigerat,hoc tñ non efficit per ſe,ſed ex accidenti. accidit enim ipſius ab
ſentia ,vt frigus efficiatur.Cauſa vero cur facultates rationis compotes ſint oppoſitoꝝ
effectrices eſt inquit : quod ſcientia ratio quædam eſt.i.facultas cum ratione,cognitio
quædam eſt,vt ita loquar ſcientifica,ratio autẽ & cognitio ſcientifica oſtendit , cogno-
ſcitq; non modo rem atque habitum , ſed etiam priuationem , rem dico & habitum ,
vt valetudinem,priuationem,vt morbum.niſi quod non ambo eodem modo. Sed ha
bitum, per ſe priuationem per accidens .& modo quodam ratio vtrunq; cognoſcit ,
ſed modo quodam & magis ipſum eſſe , ſiue habitum . Itaque huiuſmodi ſcientiæ ,
id eſt quæ rationis ſunt comites,oppoſitorum ſunt. ſed habituum quemadmodum
diximus, per ſe,priuationũ non per ſe.( Et enim ratio alterius quidem per ſe , alte-
rius autem quodam modo per accidens eſt . negatione enim ablationeue )id eſt pri-
uatione , quoniam ablatione pro priuatione dixit.( Contrarium cognoſcit. )cogno
ſcens enim per ſe valetudinem eſſe temperamentum calidorum & frigidorum, quæ
habentur in animali , priuatione huius,id eſt intemperamento morbum cognoſcit.
Si enim affirmatio vel habitus valetudinem efficit , haud dubie negatio vel priuatio,
neque enim refert , quo nomine appelletur , morbum efficiet. Priuatio enim prima
contrarium eſt . dicit autem primam actus priuationem , ſi res cum , & quomodo ,&
quod habere eſt apta , non habet. Secundam vero priuationem omnino non ha-
bere. Dicere enim lapidem viſu eſſe priuatum , ſecunda priuatio eſt , prima igi-
tur inquit priuatio contrarium eſt habitui. hæc autem eſt ablatio habitus. hunc
enim appellauit alterum . His commemoratis rurſus ſermonem recipit & ait. quo-
niam contraria fieri in eodem non poſſunt , nihil enim ſimul eſt album & nigrum ,
ſcientia vero facultas eſt habenda ratione, id eſt in eo , qui rationem habet , vel ſcien
tia eſt facultas habenda ratione .i. ſcientia eſt facultas propterea ꝙ rationem habet &
cãm ſui ſcibilis,atq; aĩa principium habet motus, ſcientiã videlicet,quę ipſam,vt dixi-

mus ,mouet ad cõſiderationes quaſdã & inuentiones, pfecto ſalubre valetudinẽ ſolũ efficit,calidum calefacit tm̃,doctus vero vtrũq.qm̃ rõ quæ in ſciente ineſt , ambo cognoſcit,q̃uis non ſimiliter. Eſt autẽ hmõi ratio.i. ſcientia in anima , quæ quidẽ anima rõem ſiue ſcientiam habet principium motionis.quare aĩa vtrunq .i.habitum & priuationem ab eodem principio mouebit,ac efficiet ad idem contingẽs.idem aũt dicit partem cõſideratricem.Cõtingens igr̃ inquit ambo.i.habitum & priuationem anima , ad idem.i.partem cõſideratricem ab eodem principio. i . a potentia conſideratrice efficiet tum valetudinem tum ẽt morbum. Ac ſcribet recte & non recte . Et ſic facultates cum ratione oppoſitum efficiunt,q̃ rationis expertes.Si enim facultates rationis compotes vtrunq poſſunt, rationis expertes non vtrunq, ſed alterum,oppoſita proculdubio faciunt.quod enim duo poteſt efficere, ei quodam modo aduerſatur , quod non poteſt duo efficere,ſed vnum. Ita cum priuatio & habius ſint in vno principio , hoc eſt in ratione ſiue in conſideratrice facultate , nimirum anima efficiet vtrunq. ( Patet autem inquit potentiam tantummodo faciendi ad eam ſequi potentiam ,quæ principium eſt bene faciendi.)Siquis enim recte ſcribit , ſequitur vt idem ſcribat ſaltem non autem ſiquis ſcribat ſoluз protinus ſequetur, vt recte ſcribat,qm̃ illi facultas ſuppetit vtriuſq, ſcribenti duntaxat,non item .

Sunt autem quidam veluti Megarici : qui dicunt eum quandoque poſſe ſolum cum operatur : cum vero non operatur,non poſſe, ceu non ædificantem ædificare non poſſe, ſed ædificantem quando ædificat,& in cæteris ſimili modo. Quibus ea quæ eueniunt abſurda, non difficile eſt videre. Patet enim ædificatorem non fore, ſi non ædificet, eſſe nanque ædificatoris in potentia ædificandi conſiſtit, & in cæteris artibus ſimili modo. Quod ſi fieri nequeat vt huiuſmodi quiſquam habeat facultates niſi aliquando didicerit atque acceperit, & non habeat rurſus niſi quandoqз amiſerit, aut obliuione, aut morbo quodam, aut etiam tempore. Non enim amittet re ipſa corrupta. eſt enim ſemper, cum quiſpiam operari ceſſauerit, artem ſane tunc non habebit. Continuo autem rurſus ædificabit, quonam quæſo pacto tunc arte ſumpta? Inanimata etiam ſimili modo ſeſe habebunt. Neque enim calidum, neque frigidum, neque dulce,neqз oĩo quidq̃ ſenſibile erit:ſi nõ ſentiatur.Quare fiet vt idẽ cenſeant, quod Protagoras aſſerebat.At vero neqз qdq̃ ſenſum habebit,ſi nõ ſentiat nec operet̃.Qđ ſi cæcum id eſt quod viſum nõ habet:aptum autem eſt habere, & quando eſt aptum,ac ſuper iidem ſane vno in die cæci ſępius erũt ac ſurdi.Præterea ſi id eſt poſſibile quod potentia caret:id quod nõ fit erit impoſſibile ortum ſubire. Qui vero id quod ortum ſubire non poteſt, vel eſſe vel fore dicit, falſum dicet profecto, hoc enim impoſſibile ipſum ſignificabat. Quare hæ ſententiæ motum generationemqз tollunt. Semper enim & id quod ſtat,ſtabit,& id quod ſedet,ſedebit. Non enim ſurget: ſi ſedet.Fieri.n.non poteſt:vt hiſce ſurgat:qui ſurgere nequit.Quod ſi hęc dici non poſſunt:patet potentiam & actũ diuerſa eſſe.At illę ſententię potentiam & actũ idem faciunt.Quapropter & non parũ qd tollere quęrũt.

Quare contingit quippiam poſſe quidem eſſe :tamen non eſſe,& poſſe nõ
eſſe,attamen eſſe , & cæteris in prædicamentis ſimili modo , poſſe quip-
piam ambulare,& tamen non ambulare , & item non ambulare : & tamen
ambulare poſſe . Id autem eſt poſſibile:cui ſi is euenerit actus cuius poté-
tiam dicitur habere ,non erit poſſibile quidquam . Dico autem hoc pa-
cto ,ſi quiſpiã ſedere poterit . is ſi ſederit nullũ euenire ĩpoſſibile, & ſimili
modo ſi moueri aut mouere,& eſſe aut fieri:& nõ eſſe aut nõ fieri poteſt.

(Sunt autẽ quidam vt megarici,qui aiunt eum ſolum poſſe cum operaẽ.) Megaricos v.
appellat zenonẽ eiusq; ſequaces . hic enim megaris docuit phiam . Megaricis igitur
potentiã & actum idem eſſe placere ait. Tunc.n. ædificatorẽ facultatem ædificandi ha
bere dicebant ,cum ædificaret.eundem ædificare non poſſe,cum non ædificaret , neq;
tunc habere huiuſmodi facultatem. Nam idem eſſe potentiam & actum,ac de cæteris
ſimiliter diſſerebant,His poſitis in promptu eſſe ait, incõmoda quæ hos cõſequantur
perſpicere,qui primum cõem omnium ſententiam tollunt . Omnes.n. vt ſit quiſpiam
ædificator,in hoc poſitum eſſe aiunt,quod poteſt ædificare,ex dictis aũt iſtorum dubi
tari non poteſt,quin cum non ædificat,non ſit futurus ædificator . At hoc abſurdũ eſt
dictu,qui non ædificat ,hunc non eſſe ædificatorem,nec hmõi potentiã obtinere.hæc
effatus,ad hanc opinionem refellendam pronuntiata quædam aſſumit manifeſta. vnũ
fieri non poſſe,vt homo quiſq̃ ædificandi aliamve artẽ habeat , quam nunq̃ didicerit ,
neq; per diſciplinam acceperit . Nemo enim omnino,qui non didiciſſet ædificare, ar-
tem habuit ædificandi . Aliud pronunciatum eſt huiuſmodi . fieri non poſſe , vt qui
tempore ,vel obliuione , aut morbo vehementi artem quam habuit , non amiſerit, is
artem ipſam non habeat , quod quidem oppido manifeſtum eſt . quod enim habes ,
nec abieciſti,hoc quin retineas,cui dubium eſſe poteſt?quod vero ait. ( Non enim re
abolita)huiuſmodi eſt . Tunc contingit , vt ars non habeatur cum obliuione,tempo-
re,aut morbo amittitur ab eo, qui habebat,nõ ſi res & materia aboleatur. Si enim lapi
des oẽs ſublatos eſſe fingamus,non protinus fiet ,vt ædificator ædificandi artem amit
tat.Sed retinebit ẽt tunc lapidibus nullis extantibus.cui ſimilis eſt cęterorũ ratio,quod
autem dicit.(Si enim eſt)perinde eſt,ac ſi dicat,ſi vera ſunt q̃ dicimus,nec fieri poteſt,
vt qui nõ didicerit artẽ habeat,ac viciſſim ne habeat,qui nõ amiſerit,& nõ eſt neceſſe
vt materia,quę cuiq; arti ſubiicitur,abolita,cõtinuo ars ipſa abiiciatur,ſed hac ẽt nõ exi
ſtente,nihilominus ars retinetur,quõ ſi cum ædificator ceſſat ædificare per iſtorũ opi-
nionem atque doctrinam , non habet artem ædificandi , quo inquam modo ædifi-
candi arte recepta rurſus ædificabit ? poſitum eſt enim huiuſmodi arte præditum eſſe
non poſſe , qui eam non didicerit . Ipſe autem ſimul atque deſtitit ædificare,nulla re-
cepta doctrina,ſtatim rurſus ædificat . At ſi poſtquam ædificare deſtitit , iterum proti-
nus ædificat , haud dubie etiam dum non ædificaret , artem habebat ædificandi . atque
ædificare poterat . Si enim vt iſtis placet , ſimul atque deſiſtit ædificare , ædificandi fa-
cultatem amiſit , quomodo rurſus ædificat , neque diſcens , neq; per diſciplinam re-
cipiens facultatem ? hoc enim aſſumptum eſt . Præterea cum poſitum ſit, tunc non
habere artem , cũ tpe , oblitione aut morbo aliquo ameſerit,ædificatori autem nihil
huiuſmodi acciderit , qui fieri poteſt , vt cum non ædificat talem facultem non ha-
bere dicantur? quod in rebus inanimatis ſimiliter contingit.mel.n. vel frigidum , cali-
dum ve cum nihil in ſenſibus noſtris agent , nõ erunt p iſtos neq; mel dulce,neq; fri-
gidum frigidum . Ex quo ſequitur id qđ protagoras dicebat.qui negabat eſſe dulce,

aut quidquam aliud:ſed tales eſſe res quaſq;,quales eſſe a ſenſu iudicētur. qui ſi ſupra in hoc opere conuictus eſt falſitatis, dubium eſſe non debet ,quin iſti quoq; fallantur. dum negant huiuſmodi facultatem otioſis ineſſe.ex quo error protagorę cōſequitur. Itaque per iſtos aīalia dum dormiunt,nec ſentiunt,nec quidq̄ ſenſibus efficiunt ,carebunt ſenſu.Nā ſi tunc demum potētias habemus,cum ſumus in opera,nimirū cū dormimus, nec vtimur viſu,tunc potentia caremus iterum videndi . Quare ſi cęcus eſt, qui aptus eſt haberē viſum,eo tn̄ caret.cū habere ęſt aptus & adhuc eſt;nec interit,iidē ſępe in die cęci erunt.Ego.n.q hac ętate aptus ſum habere viſum,& exto,nec interii, ſi coniueam nec videam,nec in hoc efficiā,cęcus ſim.qđ quidē eſt abſurdū.Pręterea ſi facultate vidēdi priuatus,videre nō pōt,profecto p iſtos quod non fit,hoc ne fieri qdē pōt.quia.n.cum nō efficit aliquid,potentiā non habet,qđ vero non habet potentiā, id non pōt hoc efficere,cuius potentiā non habet.qđ aūt non poteſt , id impoſſibile eſt. At qđ fieri eſt impoſſibile,id nunq̄ efficietur.Si hoc igitur verum eſt,& ſtet quiſpiam, nec efficiat in ſedendo,is potentia ſedendi carebit.Si autē nō pōt,impoſſibile eſt ſedere.porro ſi impoſſibile eſt hoc fieri,qui dicit vel eſſe vel fore hoc eſt vel ſedet vel ſedebit,falſum dicet . Impoſſibile nanq; hoc ipſum ſignificat,qđ fieri nō eſt poſſibile,quare qui ſtetit,is ſemper ſtabit.quippe qui potētia ſedendi careat,& qui ſedet,ſemper ſedebit,qm̄ ſtare non pōt,qui autem ſtare non poteſt,is nunq̄ ſtabit . Semper igitur ſedebit .Neq; vero ſolum in hæc incidunt,quæ proculdubio abſurda ſunt,videmus . n. qui ſedebat ſtare,ac viciſſim ſedere,qui ſtabat,ſed etiam motū & generationē tollunt. Sic enim dictio p exceſſum legenda eſt. Tolli autē ab iſtis generationem certum eſt. omnis nāq; generatio ex eo quod eſt potentia procedit.Nam mēſes muliebres,qui habent facultatē vt hoc aliquid fiant,illud efficiuntur.Iſti vero potentiam tollentes,generationē tollunt ,ac proinde motum . Nā quæ mouentur,ea cū moueri poſſent,ante q̄ mouerentur mouentur. Si hæc igitur fieri non poſſunt , ſatis intelligitur potentiam ab actu diuerſam eſſe.iſti autem talia tradentes potentiam & actum idem efficiebant. Dicere enim cum operans munere fungitur ,tunc poſſe,hoc eſt quod actum & potentiam idem efficere,quare qui talia tradunt,non tenue quiddam,ſed maxima quæq; tollere moliuntur,generationem & motum. Ex his ergo patet, quod eſſe eſt poſſibile,id fieri poſſe ne ſit, exempli gratia fieri poteſt , vt ego vadam,non tamen vado,ſed ibo , qm̄ huius potentiam habeo.Nam qui non vadit,vadere idem poteſt, & qui vadit,idē nō vadere.hæc effatus quid poſſibile ſit definit dicens.(Id autem eſt poſſibile, cui ſi is euenerit actus,cuius potentiam dicitur habere,non erit impoſſibile quidq̄.)Siquis.n. ſedere poteſt,huic ſi ſedere contingat , nihil ſequetur impoſſibile. Similis eſt iacendi ſtandique ratio .

Actus autem nomen , & ad perfectionem ipſam , & ad cætera ex motibus maxime ipſis acceſſit. Motus enim actus maxime eſſe videtur:quapropter & hiſce quæ non ſunt non motum,ſed alias quaſdam prædicationes tribuere ſolent. Intelligibilia aūt illa,& deſiderabilia dicunt eſſe. Moueri aūt non dicunt. Idq; propterea quod actu quidem non ſunt:eſſe autem actu poſſunt:quædam enim eorum quæ non ſunt : potentia ſunt:nō ſunt autem ex eo quia non actu ſunt.

vi. (Actus autem nomen & ad perfectionē ipſam,& ad cætera ex motibus maxime ipſis acceſſit)qm̄ actus bifariā dicitur,vno modo fines ipſi , nam finis dealbationis q quidē eſt ipſum albū in quo ceſſat,& cōſiſtit dealbatio ,actus dr̄ , & pari ratione cæterorum

motuum fines actus nũcupantur, quos quidẽ fines ipſe proprie nominat entelechias, vno igitur modo actus ita dicitur, alio vero actus dr̃ ipſe motus. exempli gratia dealbatio, ne ab hoc exẽplo diſcedamus, quæ quidem & potentia eſt & actu. potẽtia quia non dum ad entelechiam ac finem peruenit, actu vero q̃m aliquid habet actus entelechiæ & finis. Siquidem in dealbatione, aut certe in re quæ albeſcit, aliquid albi ineſt atq; entelechiæ. Cum igitur actus dupliciter dicatur, actus inquit entelechiæ, atq; fini conueniens. i. vt entelechia vocetur actus ex motibus deductum eſt. Nam quia motus proprie dicitur actus, in motu enim actus conſideratur, motus autem cuiuſpiam finis eſt motus, idcirco finis quoq; dicitur actus. propterea, vt dixi, q̃d actus, qui conſiderat̃ in motu, propter finem efficitur. Illud autem (& ad cætera) ob artificioſa adiectum eſſe puto, quaſi dicat. Non ſolum quę motum in ſe ac mouens principium habent, actus nuncupantur, ſed cætera etiam, quibus motus extrinſecus affertur, quomodo autẽ alia quoq; nomen actus fuerint mutuata, expoſuit dicens. (Motus enim actus maxime eſſe videtur.) Et merito. q̃m in fine quies maxime ineſt, non motus, & actus. Sed quoniam quidquid mouetur, aut munere aliquo fungitur, ens quiddam eſt, idcirco domum, quæ nondum eſt, aut animal nõ exiſtens, nõ dicimus moueri aut efficere. Nã ſi id q̃d mouetur, aut agit, ens eſt, nimirum non ens neq; mouetur, neq; agit, quam ob cauſam generatio, vt in phyſica demonſtratur, non eſt motus. Nam quod generatur, nõ dum eſt. quæ igitur non ſunt, vt dictum eſt, ea non dicimus moueri, quibus tñ alias quaſdã tribuimus prædicationes! vt intelligibilia & expetibilia. quia domus etiam non exiſtentis intelligentiam habemus, & fortaſſe deſiderium, ſi ipſa non eſt, nobis indigentibus, moueri autem ipſa negamus quoniam non ſunt actus, q̃q̃ actu eſſe poſſint, idq; quoniam non entium quędam facultate ſunt, neq; enim omnia. ſi quidem hircoceruus nõ eſt facultate, vt actu poſſit exiſtere. ſed quanq̃ non entium, quędam potentia ſint, tñ eſt de ipſis prędicatur. nõ quod ſint, neq; enim ſunt, cũ non ſint actu, ea nãq; eſſe dicimus, quæ actu ſunt, ſed q̃m fieri poſſunt & eſſe.

Quod ſi id quod diximus eſt id quod poſſibile eſt : ad quod ſequitur actus : patet fieri non poſſe quo vere quiſpiam dicat : poſſibile quidem eſſe hoc, non autem fore. Alioquin nos prætereunt ea : quæ impoſſibilia ſunt : veluti ſi quiſpiam diametrum dixerit menſurari poſſe : non tamen menſuratum fore. Non animaduertentes id quod impoſſibile eſt eſſe : ex eo quia nihil prohibet : vt quippiam poſſit quidem eſſe vel fieri : non ſit autem neq; fiat: ſed illud ex ſuppoſitis ſequatur neceſſe eſt : ſi ſuppoſuerimus id eſſe aut fuiſſe, quod non eſt quidem: poteſt autem eſſe nullũ emergere impoſſibile. At emerget ſane: eſt enim impoſſibile diametrũ menſurari: non eſt enim idem falſum ac impoſſibile: te nanq; nunc ſtare: eſt quidem falſum: at non impoſſibile.

(Quod ſi quod diximus poſſibile eſt quatenus ſequitur, patet fieri non poſſe, vt vere vii.
quiſquam dicat, poſſibile quidem eſſe hoc, non autem fore.) præfatus ea dici poſſibilia quæ non quidem ſunt, fieri tñ poſſunt, ait. Siquod diximus poſſibile eſt, quatenus ſequitur. i. ſi poſſibile dicitur, quatenus fieri poteſt, & ipſum conſequitur agere, non eſt verum dictu, aliquid eſſe poſſibile, non tamen fore, nec poſſe in actum peruenire. ea nanq; poſſibilia dicuntur, quæ poſſunt in actum peruenire eius quod poſſunt. Siquis autem dicat eſſe aliquid poſſibile, quod tamẽ fieri nequeat, neq; in actum exire, fugiat

nos lateatq; ,quidnam ſit poſſibile. Nam ſi poſſibile id eſſe dicimus, quod non eſt, tñ ſi eſſe ponatur,nihil eueniet impoſſibile,impoſſibile vero quod neq; eſt , & ſi eſſe ponatur,aliquid impoſſibile ſequitur,dicat autem aliquis quidq̃ eſſe poſſibile , non tamẽ fore,nec in actum exire poſſe,quomodo poſſibilis & impoſſibilis diſcrimen agnoſcemus? Exempli cauſa.Cum poſſibile ſit lignum comburi,ſiquis dicat lignum comburi poſſibile quidem eſt, ſed nunquam comburetur,& idem dicat, dimetientem quoque menſurari poſſibile eſt,ſed nunq̃ menſurabitur,quid hoc ab illo diſcrepabit? cũ ambo impoſſibilia eſſe dicantur,ſed nunq̃ futura? Itaq; perinde dimetiens erit menſurabilis, vt lignum combuſtibile,quod ſi ita eſt,nimirũ,quid impoſſibile ſit ignoramus. Vtrum dimentientem menſurari,an lignum cõburi.Ergo qui non animaduertit inquit , neq; intelligit,quid ſit impoſſibile,& quo differat a poſſibili,is dicet fortaſſe:nihil obſtare, quominus quod eſt poſſibile eſſe vel fieri , id neq; ſit nunc, nec in poſterum. Nam ſi naturam impoſſibilis cognoſceret,non adeo incõſiderate,ac temere diceret diametrũ cõmenſurari eſſe poſſibile,ſed nunq̃ eſſe menſurandum,& lignum comburi,nunquã tñ eſſe cõburendum.Sed diametrum menſurari eſſe impoſſibile declararet , & nunq̃ eſſe menſurandum,lignum vero confirmaret cõburi poſſe,& cõburendum eſſe . Sed hęc fortaſſe diceret qui ignoraret quid ſit impoſſibile.Illud vero ex iis,q̃ poſita ſunt,eſt manifeſtum,poſitum eſt aũt,quod poſſibile eſt id aliqñ futurum,qđ ſi ponamus,id eẽ qđ non eſt,fieri tñ poteſt,nihil accidet impoſſibile.Nã ſi cum tu ſedes , ac deambulare potes, te deambulare ponamus,ex hac poſitiõe nihil ſequetur impoſſibile. Si hoc igr̃ verũ eſt,& quiſpiam dicat ,hic q ſedet,poteſt quidem deambulare: nunq̃ tñ deambulabit,ſimiliter dimetiens menſurari poteſt, ſed nunq̃ menſurabitur , ſi hoc ergo nihil ab illo differt, profecto quemadmodũ in illo nihil impoſſibile contingit, ſic ne in diametro quidem.At ſi detur diametrum menſurari,ſequitur,vt paria imparibus ęqualia ſint,quod eſt admodum impoſſibile.quod ex eo accidit,qđ natura nõ perſpicitur,neq; diſcrimen poſſibilis,& impoſſibilis.& qđ impoſſibile eſſe poſſibile dicitur ; ſed nunq̃ fore.Ex hoc igitur palam fit,ſi quid poſſibile eſt,id omnino fore.Accidit autẽ hoc impoſſibile , vt paria inquam imparibus æqualia ſint,non præter poſitionem illam,quæ ait,demus diametrum menſurari,nam ſi pręter hanc poſitionem ſequeretur,nimirum impoſſibile in eo quoq; accideret , qui ſedet ; ſed deambulare dicitur . in quo tñ quod colligitur falſum eſt,ſed non impoſſibile, in diametro vero falſum eſt & impoſſibile. Itaq; ſi idem eſſet falſum , & impoſſibile, poſitio , quæ ſedentem deambulare ponit ; nihil ab ea differret, quæ diametrum menſurari ait.nunc cũ diuerſa illa ſint , poſitiões quoq; ſunt differentes .

Inſuper etiam patet ſi cum A,eſt,neceſſe eſt B, eſſe:ſi poſſibile eſt,A,eſſe: & B,neceſſario poſſibile eſt eſſe,ſi enim non neceſſe eſt poſſibile eſſe : nihil pꝛohibet vt non ſit poſſibile eſſe . Sit igitur ipſum A,poſſibile . Cum igitur ipſum A,poſſibile eſt eſſe :ſi poſitum fuerit nullum impoſſibile eſſe: accidet B, autem neceſſe eſt eſſe . At impoſſibile erat . Sit igitur impoſſibile : ſi igitur ipſum B,impoſſibile eſt eſſe neceſſe eſt & A,impoſſibile eſſe. At primũ eſt,ergo ſecũdũ.Si ergo A,eſt poſſibile,& B,poſſbile erit:ſi ita ſeſe habebãt. Vt cum A,eſt neceſſarium ſit & B,ipſum eſſe.Si igitur A,& B,ita ſeſe habẽtibus:B,non ſit hoc pacto poſſibile:neq; ipſa A,B,ſane ita ſeſe habebũt,vti poſita ſunt. Quod ſi cum A , poſſibile ſit:& B, poſſibile eſſe neceſſe eſt.

ſi eſt A, neceſſe eſt & B, eſſe. Poſſibile enim eſſe neceſſario B, ipſum eſſe: ſi
A, poſſibile ſit, hoc ſane ſignificat: ſi eſt A, & quando eſt poſſibile: & vt eſt
poſſibile eſſe: & illud tunc & ita neceſſario eſſe.

(Inſuper etiam patet ſi cum .a. eſt, neceſſe eſt. b. eſſe.) Demonſtrato quod pōt aliquid viii.
fieri, hoc fore id, cuius potentiam habet, quod demonſtrauit docens, ſiquis dicat quod
fieri aliquid eſt poſſibile id nunq̄ futurum, hunc idem efficere impoſſibile atq; poſſibi
le, & nobis impoſſibile quale ſit ignotum fieri, hoc igitur demonſtrato ex eo palam fie
ri ait, ſi cum. a. eſt ſequitur neceſſario vt. b. ſit, ſi. a. poſſibile ſit. b. quoq; poſſibile eſſe, ſi
neceſſarium. b. quoq; neceſſarium. & ſi exiſtat. a. perinde. b. extiturum. Siquis autem
occurrat dicens. a. exiſtente neceſſario conſequitur. b. non tamen ſi. a. eſt poſſibile, erit
ēt. b. poſſibile, nihil obſtat inquit, quominus. b. ſit nō poſſibile. Eſt āt, ſenſus ſi cū. a. eſt
poſſibile b. nō eſt poſſibile. erit vtiq; īpoſſibile. hoc. n. opponitur poſſibili. Sit inquit. a.
poſſibile, cum ergo ſit poſſibile, ſi exiſtat, poſitio falſa erit, non tñ impoſſibilis. exiſtat
igitur. a. poſitum eſt aūt ſi a. ſit, eſſe item. b. ſi ergo eſt. a. Item. b. eſt per primam poſi-
tionem, ſed & non eſt. nam quod eſt impoſſibile, id profecto nunq̄ fiet. At ſi eſſe & nō
eſſe. b. eſt impoſſibile, falſa eſt poſitio ex qua hoc fuit conſecutum, quæ quidem ea eſt,
quæ ait, ſi. a. ſit poſſibile. b. comitem ipſius non fore poſſibile. Perſpicuum eſt igitur, ſi
a. eſt poſſibile. b. quoq; poſſibile fore. ſi ita ſeſe habebant, a. & b. & ſubiicit, quomodo
ſeſe haberent, vt cum a. eſt, neceſſarium eſt b, eſſe. vbi ergo demonſtrauit, ſi a. ſit poſſi
bile, b. quoq; comitem eius neceſſario eſſe poſſibile, oſtendit, ſi a. ſit b. itidē fore. poſtq̄
vero dixit. (ſi ergo a. & b. ita ſeſe habentia, habebunt, vt poſitum eſt). i. ſi a. & b. ſeſe,
vt poſitum eſt, habebunt, addit (ac ſi cum a. ſit poſſibile, neceſſe eſt b. eſſe) quod perin
de eſt, ac ſi diceret: ſi poſitū eſt atq; demōſtratum, ſi a. ſit poſſibile. b. quoq; poſſibile fo-
re, ſi hęc igitur ita ſeſe habent, dicimus inquit ſi a. ſit vt b. quoq; ſit, eſſe neceſſarium. Di
cere enim ſi a. ſit poſſibile, neceſſario conſequi, vt etiam b. ſit poſſibile, hoc enim ſigni
ficauit, cum diceret (ſi cum a. poſſibile ſit &. b. poſſibile eſſe neceſſe eſt) dicere igitur ſi
a, ſit poſſibile: neceſſario ſequi, vt b. poſſibile ſit, hoc ſignificat. ſi ſit a, & qñ fuerit, tūc
eſſe b. Illud aūt (& vt eſt poſſibile eſſe) æquipollet huic. Et ſi a. eſt neceſſariū. b. quoq;
neceſſarium erit. & poſſibile, ſi a. poſſibile fuerit.

Cum autem potentiarum aliæ natura inſint vt ſenſus: aliæ conſuetudine,
vt modulandi facultas: aliæ diſciplina ut artes: eæ quidem quæ conſuetu
dine comparantur ratione ve, per operationes antecedentes habeant ne-
neceſſe eſt. Quæ vero tales non ſunt, & quæ patiendi potentiæ ſunt: eas
non neceſſe eſt hoc pacto haberi. Quoniam autem ipſum poſſibile aliqd
poteſt: & quandoq;: & aliquo modo & quæcunq; alia in definitione ſunt
adiungenda: & alia per rationem mouere poſſunt: potentiæq; ipſorum
cum ratione ſunt. Alia ſunt expertia rationis & potentiæ ipſorum: ratio-
nis identidem ſunt expertes. Et illas quidem in animante: has autem in
vtriſq; eſſe neceſſe eſt. Talibus quidem potentiis paſſiuum atq; actiuum
cum ſunt vt poſſunt principia: alterum agat: alterum patiatur neceſſe eſt:
at illis nō eſt neceſſe. Harum enim omnium quæq; vna vnius eſt effectiua.
Illarum vero quæq; contrariorum. Quare faciet contraria ſimul: quod
quidem fieri nequit. Aliud ergo quippiam habeat auctoritatē neceſſe eſt.

Id autem eſt appetitus : aut electio. Verum enim appetierit, id ſane faciet cum eſt vt poteſt, atque propinquum eſt ipſi paſſiuo : quare id omne quod per rationem poteſt, id agat cum appetit cuius potentiam habet; & vt habet neceſſe eſt. Habet autem ita, vt agat præſente, atque ſic ſe habente paſſiuo alioquin agere profecto non poterit. Hoc enim nullo inquã externorum prohibente, non eſt vlterius adiungendum. Ipſam nanque potentiam habet, vt eſt potentia faciendi, at eſt non omnino, ſed aliquo modo ſeſe habentibus, in quibus & ea quæ probent foris comprehenduntur. Hoc enim eorum nonnulla quæ in definitione inſunt auferre videt̃: Quocirca neque faciet duo ſimul, aut cõtraria, ẽt ſi ſimul ipſa velit, aut p̄cupiat facere. Non enim ipſorum hoc pacto potentiam habet: neque eſt ipſa potentia ſimul agendi facultas: nam quoꝝ eſt ita faciet illa.

ix. (Cum autem potentiarum aliæ natura inſint, vt ſenſus) hęc verba eo pertinent, vt appareat, quæ facultates abſq; operibus antegreſſis non exiſtant, & quæ ſecus. Sic igr̃ ait, cum facultatum omnium, quædam cognatæ ſint.i.nobiſcum generentur, atq; condantur, ſenſus enim nobiſcum naſcuntur, non genito animali ingenerantur. (aliæ conſuetudine) nam facultas, qua tibicen tibia perſonare poteſt, non eſt ipſi cognata, ſed ex conſuetudine ingeneratur ei. (Aliæ diſciplina) vt ars ædificandi, & ſimpliciter artes, facultates igitur, quæ conſuetudine uel ratione exiſtunt, non ingignuntur abſque antecedentibus operibus. Quę vero ſiue agendi ſiue perpetiendi facultates, rationis expertes ſunt, eas nihil eſt neceſſe, vt opera præcedant. Neq; enim ignis prius effecit, & ſic ei potentia eſt ingenerata comburendi, neq; lignum vt comburi poſſit. Sed ſimul atq; ignis eſt, proxima quæq; adurit, & lignum aduritur ſi admoueatur. Sed quoniam poſſibile, quod aliquid poſſit, poſſibile dicitur (& quandoq;) neq; enim quouis mõdo ignis adurit, ſed cum admouet̃ combuſtibili & cum a nullo prohibetur, quæcunq; p̱ rationem mouere poſſunt, horum facultates cum ratione ſunt ac viciſſim quæ abſque ratione, vt ignis, eorũ facultates expertes ſunt rationis. facultates porro cum ratione in re animata ſint neceſſe eſt. Rationis vero expertes vtrobiq; ineſſe poſſunt.i.tum in re animata, tum etiam inanimi. Animæ nanq; quæ habentur in expertibus rationis facultates ſine ratione ſunt in re animata, item per facultates abſq; ratione, cum id qđ agere poteſt acceſſit ei, quod pati neceſſe eſt, vt alterũ efficiat, vt efficere poteſt, alteꝝ vt pati poteſt patiat̃. quod in rationis compotibus non eſt neceſſarium. Neque enim eſt neceſſe, vt quoties præceptor cum diſcipulo congreditur; alter doceat alter adiſcat. Et facultates rationis expertes proprie vnius tantum ſunt effectrices. vt facultas ignis calefaciendi. adieci autem proprie, quoniam ignis per accidens refrigerat, ſi auertatur, & abſit. Rationis vero compotes oppoſitorum etiam effectrices ſunt; vt medicina valetudinis, & morbi. Siquis autem dicat facultates quoq; cum ratione ſimul atque accedunt alteram efficere, alteram pati, vt rationis expertes, ignis enim ſimul atq; comburendis admouetur comburit, ſiquis igitur hoc dicat, & facultatibus cum ratione neceſſitatatem tribuat, vt rationis expertibus, hic nihil aliud q̃ oppoſita eidem adeſſe cẽſeat. Nam ut ignis, qui poteſt adurere ſimul atq; comburendis appropinquat, ex neceſſitate ipſa comburit, ſic medicus cum poſſit valetudinem ac morbum afferre, ſi neceſſario ſimul atq; appropinquat, efficit, q̃ poteſt, nimirũ ſimul & valetudinẽ afferret, & morbũ. quod fieri non poteſt. Quamobrem in facultatibus cum ratione quidam

quaſi dominus eſt, qui oppoſita non ſinit efficere, ſed alterum quod ſcilicet appetit. hic autem eſt appetitus vel electio. Quidquid enim dominus appetierit, id efficiet. cũ adeſt, vt poteſt, & paſſiuo appropinquauit. Exempli gratia ſi poteſt vt valetudinẽ, ſic morbum afferre, vtrum appetierit, id vt poteſt efficiet, non vi non põt. Itaq; omne qđ per rationem poſſibile, cum id appetit, cuius habet facultatem ac vt habet, ipſum efficiat neceſſe eſt. Si enim facultatem habet valetudinem afferendi, hoc ipſum efficiet, habet autem medicus facultatem afferendi valetudinẽ, præſente igitur paſſiuo.i. homine, ac ſic ſe habente hoc eſt ęgrotante, ipſum ſanabit. Sin autẽ ſanandi facultate careat, non ſanabit. Hoc eſt enim quod ait. (alioquin agere non poterit.) Præfatus vero poſſibile cuius potentiam habet ac vt habet effecturum in paſſiuum, quoniam huic definitioni adderẽ oportebat, nullo externo prohibẽte, ut oratio plena eſſet hmõi, poſſibile id cuius potentiam habet: ac vt habet, & nullo externo prohibente, efficiet. Nam ſi potententiam habeat efficiendi, a quopiam autem prohibeatur, omnino non efficiet quoniam hæc igitur dixerat, nec appoſuerat ut diximus, illud nullo externo prohibẽte, ait (hoc enim nullo inquam prohibente non eſt vlterius adiungendum.) Dicentes enim vt habet complexi ſumus & illud nullo externo prohibente. Nam vt eſt facultas efficiendi, ſic ipſam habet. habet autem non vtcunq; & omnino, ſed cum ſic habet (in quibus).i. in his verbis vt habet & ſic habens comprehenditur, nullo externo prohibente. Qui enim dicit efficiens efficere, vt potentiam habet: & ſic habens, is nullo etiam prohibente dicit. Nam quædam eorum, quæ in hac definitione adſunt, vt illud habet, vel ſic habet, complectantur illud nullo externo prohibente aut impediente. Itaq; tollit hæc: nullo inquam prohibente aut impediente, nec patitur in definiõe ineſſe. Et quoniam efficiens ſic efficit, vt habet, & vt poteſt, medicus non efficiet ſimul morbum & ſanitatem, vt medicus eſt. Neq; enim ſic habet potentiam, vt ſimul hæc efficere poſſit, ſed vt viciſſim. (Nam quorum eſt) id eſt quorum habet facultatem, vt ſimul ipſa efficiat: ſic efficiet, id eſt ſimul, ac vt habet efficiendi facultatẽ.

Cum autem de ea potentia dictum ſit, quę ad motum accommodatur, de actu deinceps determinemus oportet: quidnam ſit ipſe actus, & quale quid ſit. Nã ſi diuiſerimus ipſum, ſimul & ipſum poſſibile ſane patebit. Non ſolum inq̃ id poſſibile dici, quod aptum eſt aliud mouere aut ab alio moueri: aut ſimpliciter, aut aliquo modo, ſed alio etiam modo. Qua de re quærentes: & de hiſce quoq; tranſigemus, Eſt itaq; actus rem non ita ſeſe habere: quemadmodum potentia dicimus eſſe. Dicimus autem potẽtia eſſe vt mercurium in ligno: & dimidiam lineam in tota, propterea q̃d auferri ab ea poteſt, & ſcientem cum etiam qui non cõtemplatur: ſi contemplari poſſit. Aliud autem actu eſſe. Patet autem in ſingulis inductione id quod dicere volumus: & non cuiuſlibet quærere diffinitionem oportet: ſed ipſam quoq; ſimilitudinem rationis animaduertere: veluti vt ędificans ſeſe habet ad ædificatiuum: & vigilans ad quod dormit: & videns ad id quod claudit quidem oculos, viſum autem habet: & id quod a materia eſt ſeiũctum ad materiam ipſam, & id etiam quod eſt extructum: ad non extructum: ſic & quippiam eſt, ad quippiam, & differentiæ huius altera parte actus: altera id quod poteſt ſit definitum. Atq; non omnia actu

ſimiliter eſſe dicuntur: niſi ſimilitudine rationis, hoc pacto vt hoc in hoc, aut ad hoc, ſic hoc in iſto, aut ad iſtud. Alia enim vt motus ad potentiam, alia vt ſubſtantia ad aliam materiam dicuntur.

x. (Cum autem de ea potentia dictum ſit, quæ ad motum accommodatur, de actu deinceps determinemus.) Diſſeruit de facultate quæ pertinet ad motũ, hæc autem eſt prima informiſq; materia, nunc de actu diſputat quod & cuiuſmodi ſit. Sed quæſtione inquit huiuſmodi diſſerenda, illud ſimul de poſſibili apparebit, non id ſolum poſſibile nuncupari, quod aliud mouere idoneum eſt, ignis enim, vt in hoc exemplo verſemur, calefacere aptus eſt, aqua vero moueri, & calefieri ab igne, aut ab alio, quod vim habeat calefaciendi. Illud vero (ſimpliciter aut aliquo modo) adiectum eſt, quoniam in quarto huius operis libro in quæſtione de poſſibili docuit, quot modis ipſum dicatur, poſſibilia videlicet vel cum ſimpliciter ac vtrumq; poſſunt, ſiue in peius ac interitum, ſiue in melius poſſibilia nuncupari, vel cum in peius non vocari poſſibilia, tunc vocari, cum in melius, itaq; (ſimpliciter) dictum eſt pro utcunq; ac indeterminate, illud vero (aliquo modo) p determinate ſiue aliter. Diſſerentes ergo inquit de actu; illud quoq; aperiemus, non id modo poſſibile nuncupari, quod aliud mouere poteſt, vel ab alio moueri, ſed etiam alio modo dici poſſibile, quare diſputãtes inquit de hoc quod aliter poſſibile dicitur, de aliis quoq; diſſeremus, quæ mouere, moueri ve poſſunt quaſi ex hoc illud ſit in aperto futurum. Hæc effatus incipit de actu diſſerere dicens. Actus eſt cum res exiſtit, non vt ne agat cum poſſit agere (ſed quod actu) id eſt ſed illud eſt actu, quod ſic eſt actu & agit, vt cum prius non ageret, agere tamen poſſet iam agat. Atq; hic quidem eſt ordo dictorum, & ad hunc modum legi debet. deinde illud (dicimus autem potentia eſſe, vt mercurium in ligno.) quibus verbis exponiẽ illud (non ita ſe habere, quemadmodum potentia dicimus.) quomodo autem potẽtia eſſe dicimus ſuggerit dicens, vt in ligno mercurii formam non habente, mercurium ineſſe dicimus, propterea quod mercurii formæ ſit capax. & in diametro medietatẽ ineſſe, quoniam poteſt ab ipſa diametro diuelli, & eſſe actu per ſe. & ſcientẽ eum, qui non contemplatur, poteſt tñ contemplari, cum ergo dixiſſet, actus eſt rem ita eſſe, nõ vt potẽtia dicimus, & nõ efficere, ſed q̃d actu et iam operaẽ ait, (patet ãt in ſingulis inductione id quod dicere volumus, & non cuiuſlibet rei quærere definitionẽ oportet.) Neq; enim omnia definitionibus cognoſcimus. quoniam ne habentur quidem omniũ definitiones, vt in ſexto huius doctrinæ libro demonſtratum eſt, ſed aliqua per inductionem ac ſimilitudinẽ ſiue proportionem conſpicimus cognoſcimuſq;. quod ſi ita ẽ, nimirum ex ſingularibus, atq; inductione non definitione actum cognoſcere oportet. quod vt fiat apertius ſit actus & agere, quod explicare volumus, ſocratem ſcribere. hoc igitur per rationis ſimilitudinem & particularia in hunc modum exponemus. vt ædificare & iam efficere ſeſe habet ad ædificatorẽ & non efficere, qui tamen poteſt ędificare, & vigilans ad dormientem, qui poteſt vigilare, & videns ad coniuentem, qui viſum habet, & a materia ſecretum ad materiam, quod quidem obſcure dictum eſt, videtur enim formam a materia ſeparatam dicere, ſed non dicit, neq; enim ipſi placet naturalem formam aliquando eſſe a materia ſeiunctam, ſed a materia ſeiunctum vocat, vt agamus pingui minerua, ſtatuam comparatione æris. quod ſtatuæ formam nunquã habuit, ſed habere poteſt, item vt arca confecta ſe habet ad informe lignum, quod elaborari & arca fieri poteſt, vt hæc igitur ſeſe habent, ſic & quidpiam eſt. i. ſic ſocrates ſeſe habet ad non ſcribentem, ſi ſic ergo dicamus, haud dubie actus, quem Socrates agit expoſitus fuerit. i. ipſum ſcribere. Et differentiæ huius inquit, differentiã appellã

copulam ſimilitudinis; qualis eſt illa vt videns ſeſe habet, ad cõniuentem, & illa vt vigilans ad dormientem, huius igitur differentiæ altera pars erit actus videre .ſ. atque vigilare, altera poſſibile, conniuens & dormiens. quoniam ille videre, hic vigilare poteſt. Cum ergo actus dixiſſet definitionem quærendam non eſſe, ſed inductione qualis ſit actus explicandum, & quomodo id faciendum eſſet docuiſſet, ait q̃q̃ omnia, quæ actu ſunt per rationis ſimilitudinem dicere oporteat: non tamen ſimiliter omnia dici, ſed quædam vt motus ad facultatem, alia vt ſubſtantia ad materiam. vt ſi dicas, quemadmodum ambulans ſe habet ad ſedentem, ſic Alexander ad menſes muliebres. Ambulans enim dicitur vt motus ad potentiam .i. vt affectio ad affectionem. Alexander ad menſes muliebres, vt ſubſtantia ad materiam. Nam menſes muliebres ſunt hominiſ materia. In eo vero quod interiectum eſt (niſi ſimilitudine rationis hoc pacto, vt hoc in hoc, aut ad hoc) illud (in hoc & ad hoc) commemoratio eſt ſimilitudinis. quaſi dicat, quæ ratiõis ſimilitudine ſiue analogia dicuntur, quo modo autẽ ſimilitudine rationis dicantur exponens ait, vt hoc in hoc. exempli gratia, vt viſus in oculo: intellectus in anima, & vt ædificans ad id quod ædificatur, & ſcribens ad id quod ſcribitur vel ad hoc, ſic hoc in hoc, vel ad hoc, quæ igitur analogia dicuntur ea non omnia ſimiliter dicuntur, ſed quædam vt motus ad potentiam, quædam vt ſubſtantia ad materiam.

At qui alio modo & infinitũ ipſum, & vacuum, & quæ ſunt iſtiuſmodi potentia atq; actu dicuntur & alio modo cõplura eorum quæ ſunt: vt vidẽs, & ambulans, & quod videtur, etenim fit vt hæc & ſimpliciter quãdoq; vere dicantur. Dicitur enim videri aliud quia videtur, aliud quia videri poteſt. At infinitum non hoc pacto potentia eſt, vt actu ſeparatum tandem euadat, ſed cognitione, hoc enim diuiſionem inquam nunquam deficere, præſtat quidem vt potentia ſit iſte actus, vt ſeparetur autem non præſtat. Quid igitur eſt atque quale actu quippiam eſſe, ex his & iſtiuſmodi manifeſtum ſit nobis. Quando vero vnum quodq; potentia eſt: & quando non eſt, determinandum deinceps eſſe videtur. Non enim quãdouis potentia eſt, veluti eſt ne ipſa potentia homo. An non eſt. Sed potius cum iam fuerit ſemen. Et neq; tunc modo quodam fortaſſe. Queadmodum neque a medendi facultate quoduis, neque a fortuna ſanabitur, ſed eſt quippiam quod eſt poſſibile, atque id eſt potentia ſanum. Diffinitio autem eius quod ex eo quod eſt potentia a mente fit actu, ſic aſſignari poteſt. Eſt ne id quod fit cum voluerit, id quod agit, nullo eorum quę ſunt extra obſtante. Ibi autem in eo quod ſanatur, cum nihil eorum prohibet quæ ſunt in ipſo, ſic eſt & quippiam potentia domus. Nam ſi nihil eorum quæ ſunt, in hoc, & in materia prohibeat, vt domus fiat, neque quidquam ſit adiungendum, aut auferendum, aut mutandum, id eſt ꝑfecto potentia domus, & in cæteris ſimili modo. Quorum foris eſt principium generationis, & quorum in ipſis eſt, quæ quidem nullo prohibẽte externo per ſeſe operabuntur. Et ſemen nondum potentia dicitur, ſic

enim in alio atq; mutetur oportet. Qñ vero per ſuũ principium iã tale eſt,
id iã potẽtia eſt. Illud aũt alio principio indiget. Quemadmodum terrã
nondum eſt potentia ſtatua: ſi mutabitur.n. æs erit patet.

xi. (Atq alio mõ infinitũ ipm, & vacuũ, & q̃ ſunt hmõi dicũť.) qm̃ qbus infinitũ eẽ place
bat, ii in qbuſdã facultate ipꝫ eẽ dicebãt. Nã vt in leuib⁹ corpib⁹ actu, ſic ĩ grauib⁹ facul
tate infinitũ eẽ tradebãt, idcirco facultate & actu aliter ait in pleriſq; rebus ineſſe dici.
Exẽpli gr̃a in vidẽte ac ambulãte, itẽq; in nõ vidẽte, & nõ ambulãte aliter ineſſe dr̃ po
tẽtia & actu. nõ vidẽs.n. videre dr̃, qa põt efficere & fieri actu vidẽs. Simil'r videns nõ
videre dr̃, qm̃ fieri põt actu nõ vidẽs. Aliter ergo in his potentia dr̃, aliter in infinito &
inani. Magnitudo.n. potẽtia dr̃ ĩfinita, nõ q actu fieri poſſit, ſed qa in ĩfinitũ ſecari põt.
Nã neq; infinitũ, neq; inane in rebus eẽ, in phyſica demõſtratũ eſt. (qm̃ qd̃ vr̃ inquit,
quia vr̃, aliud aũt, qm̃ videri põt). i. nã qd̃ vr̃ nõ videri dr̃, qm̃ qd̃ vr̃ põt nõ videri, ſic
n. locus hic accipi debet: qd̃ vero nõ vr̃, videri dr̃, qm̃ videri põt. At infinitũ non hoc
pacto vt ſeparatũ ſit futuꝝ ſiue actu p ſe, ſed cognitione. Intelligimus.n. in infinitũ &
numeꝝ augeſcere, & magnitudinẽ ſecari, actu vero nũq̃ fit, & cãm cur potẽtia ſit ſemp
vt infinite diuidať ſuggerit dicẽs. (Nã diuiſionẽ nunq̃ deficere pſtat, vt potẽtia ſit iſte
actus). i. poſſe magnitudines agere p diuiſionẽ in infinitũ pſtat, qd aũt eſt pſtans? nẽpe
hoc, diuiſionẽ nõ deficere, qa.n. ſectio nõ deficit in magnitudinib⁹, ſed q̃cunq; magni
tudo deť, põt in partes duas ſecari ex eo ſuppeditať & quaſi manat, vt magnitudines
ſecari poſſint infinite, propter qd̃ nõ deficit. (vt potẽtia ſit iſte actus). i. magnitudines
potẽtiã habeãt agẽdi quaten⁹ infinite diuidunť, nõ aliunde ipis ſuppeditať, q̃ qd̃ diuiſio
nũq̃ deficit. Nã ſi diuiſio bipartita in magnitudinibus deficeret, nõ ſecarenť in infinitũ.
neq; potẽtiã hui⁹ obtinerẽt, at qm̃ nõ deficit, idcirco facultatẽ hñt, vt ſecenť in infinitũ.
& hoc ipm, vt ſecenť inq̃ in infinitũ, ex eo ſuppetit, q ſectio nõ deficiat, a quo tñ non
ſuppeditať, vt in infinitũ ſepareť & actu exſtat. (Eſſe igr̃ actu qd et quale ſit ex his et ta
libus manifeſtũ ſit nobis) qm̃ libro. iiii. in mẽtione actus & potẽtię dixerat, qñ igr̃ talia
potẽtia dicunť & actu, & qñ ſecus alio ĩ loco diſputãdũ eſt, idcirco nũc cũ cõcludẽs de
actu dixerit (eẽ igr̃ actu qd & quale ſit ex his & talib⁹ manifeſtũ ſit nobis) qd̃ illic polli
citus eſt nũc dicit (qñ vero vnũqdq; potẽtia eſt, & qñ nõ, determinãdũ eſt. nec.n. q̃cũq;
dicunť) ac niſi fallor, pximã cuiuſq; materiã potẽtia id eẽ ait qd̃ põt, nõ itẽ remotã. q̃rit
igr̃ vtrũ hõ facultate ſit? & pcõtatus rñdet dicẽs, an nõ? i. nõ eſt, ſed potius cũ facta eſt
ſemẽ genitale, ac ne tũc qdẽ potẽtia hõ eſt, ſed cũ fuerit in fęminã cõiectũ. neq; hoc for
taſſe, niſi receptaculũ ſit idoneũ. Vt.n. nõ oĩa poſſunt a medico ſanari neq; fortuitu nã
neq; ligna neq; lapides pñt, quare ligna ſanabilia eẽ negamus, ſic ne terrã qdẽ hoieꝫ eẽ
facultate dicimus. hęc effatus qm̃ eoꝝ q̃ potẽtia ſunt, q̃dã ab intellectu in actũ reducũť,
vt artificioſa, nõnulla fortuitu, qd̃.n. ſanari põt, id nõnũq̃ fortuitu ſanať, docet nos q̃uõ
definire oporteat, nõ ſolũ id qd̃ a mẽte in actũ reducit, qd̃ reduci põt, ſed ẽt id qd̃ effici
tur, ſic igr̃ ait (definitio aut eius, qd̃ ex eo qd̃ eſt potẽtia a mẽte fit actu). i. qd̃ ex potẽtia
in actũ trãſit idq; nõ fortuitu, ſed ab intellectu definiri põt in hũc modũ. ac definitionẽ
ptinus ſubiũgit, cũ aliqd auctore volẽte fit, re nulla externa phibẽte. quaſi dicat, qd̃ ab
intellectu reducit in actũ, ẽ id qd̃ in actũ reducit. cũ vult ipm reducẽs, re nulla exterio
re obſiſtẽte, vt medicus qñ vult ex potẽtia in actũ reducit ęgrotantẽ, ſi re nulla externa
phibeať. i. loco, tpe, vel quopiã alio. ſiqs igr̃ actũ efficiẽtis ab intellectu definire velit,
ſic dꝫ definire. q vero patiẽtis, in hũc modũ. cũ nihil internũ obſiſtit. Tũc.n. ęgrotans ab
intellectu ſanari dr̃, cũ eoꝝ q̃ in ipo habenť, nihil ipſi obſtat quominus cõualeſcat. ſed
oẽs ipſius partes opportunę ſunt recipiẽdę valetudini. Simil'r ligna, & lapides potentia
dicunť dom⁹, ſi nihil phibet ingꝛ eoꝝ q̃ ſunt in hoc, & qd illud hoc ſignificet exponit

dicẽs & in materia, quaſi dicat, tũc hęc ꝑtãte dicunt̃ domus cũ eoꝝ, q̃ ſunt in materia nihil ꝓhibet. neq; in ea qdq̃ eſt qđ ſit vel adiiciendũ, vel cõmutãdũ. Si .n. ligna vel lapides addere oporteat vel demere: ſi forte redundẽt, aut cõmutare ſi cum rudia ſint ſecari indigeãt, atq; expoliri nõ dicunt̃ ꝑtãte domus. Sin aũt materię nihil neq; addere neq; demere opus ſit, neq; mutare, tũc & ſunt, & dicunt̃ potẽtia domus. cui ſimilis eſt rõ cæterorum tũ qbus principiũ gñonis extrinſecus adeſt, qualia ſunt artificioſa, tũ quibus ẽ in ipis cuiuſmodi ſunt naturalia. ꝑtãte .n. dicunt̃ (cũ nullo inqt externo ꝓhibente erũt per ſe). i. cũ res ꝑ ſe efficit, ſi naturalis eſt. Nã illud ꝑ ſe nõ dʒ ad vtraq; referri ad artificioſa dico, & naturalia. Sed ad naturalia dũtaxat. vt ſemẽ exẽpli gr̃a tritici granũ cũ vaſe cõtinet̃ nõ dr̃ ꝑtãte ſpica. in alio .n. vt in terra excipiat̃ oportet, ac cõmutetur. Cũ vero in terrã ceciderit, & iã ꝑ ſibi inſitum principiũ fuerit tale, vt .ſ. germinare queat, tunc potentia dr̃ ſpica, illud autem granũ inq̃ tritici quod vaſe continetur non dicitur potẽtia ſpica, qm̃ indiget altero principio hoc eſt terra. Neq; terra facultate dr̃ ſtatua, cum nõ fiat ſtatua cõmutando, ſed æs, æs autem dr̃ ſtatua potẽtia q̃a mutãdo efficitur ſtatua.

Vr̃ aũt id qđ dicimus nõ hoc eẽ, ſed illiuſmodi vt arca nõ lignũ, ſed lignea, neq; ipm lignũ terra, ſed terreũ. Terra rurſus ſi hoc mõ nõ aliud, ſed illiuſmodi, ſit ſemꝑ illud potẽtia ſimpl'r ẽ, qđ poſterius eſt. Velut arca nõ terrea neq; terra, ſed lignea eſt, hoc .n. eſt potẽtia arca, materiaq; ipſius hoc ſimpl'r quidẽ eius q̃ eſt ſimpl'r, huius aũt lignũ hoc. Qđ ſi quippiã ſit primũ, qđ nõ vlterius ꝑ aliud dr̃ illiuſmodi: hoc eſt materia prima, veluti ſi ſit aerea terra, aer aũt nõ ignis, ſed igneus. Ignis eſt materia prima, q̃ quidẽ hoc aliqd eſt, in hoc .n. vniuerſale ſubiectũq; differunt, qđ alteꝝ hoc aliquid eſt, alteꝝ nõ eſt, vt hõ quidẽ & corpus ac aĩa ſubiectũ eſt ipſoꝝ affectuũ. Affectus ãt eſt muſicũ, atq; albũ. Illud itaq; cũ orta fuerit muſica, nõ muſica, ſed muſicum dr̃, & hõ nõ albedo, nõ ambulatio, ſed albũ & ambulãs, vt ipſum illiuſmodi dr̃. Quę igr̃ hoc pacto dicunt̃, in his vltimũ eſt ſubſtãtia. Quæ vero nõ hoc pacto dicunt̃, ſed forma q̃dã, atq; hoc aliqd eſt id qđ ꝓdicat̃, in iis vltimũ eſt materies, ſubſtãtiaq; materialis. Et recte igr̃ fit, vt ipm illiuſmodi & ꝑ materiã & ꝑ affectus dicat̃. Ambo ſunt vt patet indefinita. Qñ igit̃ quippiã dicẽdũ eſt potẽtia eſſe, & qñ non eſt dicendũ ſatis iam diximus.

(Vr̃ aũt id qđ dicimus nõ hoc eſſe, ſed huius. vt arca nõ lignũ, ſed lignea, nec lignum xii.
terra, ſed terreũ.) Qm̃ materia ꝑtãte eſt formæ ipſę, & a forma diuerſa, idcirco cõpoſitum nõ appellatur materiæ noĩe. neq; .n. arcã lignũ appellamus, ſed deriuato vocabulo ipſam illius eẽ dicimus hoc eſt ligneã. vel fortaſſe nõ eſt hic ſenſus hoꝝ verboꝝ, ſed ille, materiã remotã potẽtia eſſe nõ dici. ꝓpterea qđ res non denominant̃ ex ea, ſed ex proxima. Siquidẽ arcã ligneã eſſe dicimus, nõ aũt terrenã. Aut ne hic quidem ſenſus eſt, ſed docet nos opinor qua regula materiã vltimã dignoſcamus, & qua nõ ſit altera prior, in hãc ſententiã. Quæ ex aliis denominantur, ea ſunt ꝓximę materiæ, & qbus nulla poſterior eſt. ſed ea vltima eſt, q̃ hmõi occurrit, vt nõ denominetur ex alia. quoꝝ verboꝝ hunc eſſe ſenſum ipſe expoſuit dicens. (Terra rurſus ſi hoc modo, nõ aliud) i. ſi denominando dicatur, exẽpli gratia aerea, nec dicat̃ aliud. i. terra ſimpl'r, qđ aliud dr̃ & nõ illius, hoc ſimpl'r & ꝓprie poſterius eſt. exẽpli gratia primũ ſi ad arcã ſpectes eſt lignũ, poſterius vero terra. ſed neq; ſimpl'r poſterius hæc eſt, ſed extrema materia

Si ergo: vt diximus :eſt aliqd primũ,nã quod ſupra vocauerat vltimũ,id nũc appellat primũ alia ratione,incipientibus.n.ab infimo primũ eſt . ſi quid eſt ergo primũ , neq; dicit̃,ab alio,nec denoĩatur a quopiã,id materia prima eſt,exẽpli gratia terra eſt aerea, aer igneus,ignis nõ denoĩatur ab alio,ignis erit materia , prima q̃ hoc aliquid eſt,neq; dicit̃ ab aliquo.( In hoc.n.ait vniuerſale ſubiectũq; differũt) vniuerſale nũc ſimplr̃ appellans oẽ prędicatũ,ſiue ſubſtãtia id ſit,ſiue accidẽs,ſubiectũ vero ſubſtãtiã , hoc igit̃ ea differunt,qđ ſubiectũ eſt hoc aliquid,& ab affectionibus denoĩatur , affectiones ex ipſis nõ itẽ.& ſi muſica in anima fuerit ingenerata,aĩa non vocat̃ muſica, ipſa videlicet diſciplina,ſed muſicũ,& hõ nõ appellatur albedo,ſed albũ,nec ambulatio, vel motus, ſed ambulans & moueri dicit̃.Et ſimpliciter quẽadmodũ dicit̃ illud( illius )ſic album ſecũdũ hunc intellectũ.nã & ipm denoĩatiue dr̃.albũ n.idẽ pollet atq; ligneũ,quaſi ex albedine.& quęcũq; ſic dicunt̃: vt albũ . vel muſicũ.Et oĩo q̃ perinde dicunt̃ , vt q̃ ſcđm affectiones,hoꝝ vltimũ atq; ſubiectũ ſubſtantia eſt,( q̃ vero inqt nõ ſic,ſed forma q̃dã dicunt̃ ,atq; hoc aliquid eſt id qđ ꝑdicatur )nã cum dico album ,non formã quãpiã,aut hoc aliquid dico,cũ uero ſtatuã,ſtatua forma q̃dam eſt & hoc aliqd,ſimiliter imago & domus,ſubiecta vero ſtatuę vel domus, vel imaginis , nõ quaſi formę ſubiiciunt eis, ſed tanq̃ materia ,& ſubſtãtia materialis.Ex qbus intelligit̃ eoꝝ,q̃ tanq̃ formę dicunt̃ & eoꝝ q̃ quaſi affectiones,hoc eſſe diſcrimẽ,ꝙ ex affectiõibus ſubiecta dicunt̃.a muſica.n.muſicus dicitur.ab albedine albus.affectiones aũt nõ dicuntur ex ſubiectis , niſi per accidens.ſiquidẽ albũ hominẽ per accidens eſſe dicimus,nõ aũt perſe . cõtra vero in iis quę tanq̃ formę dicuntur.formę.n.ex materia,ſubiectoq; nuncupãtur Nam ſtatuã dicimus ęneã,nõ ęs ſtatuã,& arcã ligneã,non lignũ arcã .Hęc effatus infert,recte illud( illius )dici ſecũdũ materiã & affectiones.Nam cũ affectiões a ſubiecto definiantur,albũ.n.per ſe indefinitũ eſt.ſiquidẽ oĩo abſq; ſubiecto conſiſtere nequit,ſimiliterq; materia a forma,merito illud illius quod de alterutro dicitur,inde dicitur de altero.

Cũ aũt ſit diſtinctũ quot modis ipſum prius dicat̃,patet actũ potẽtia eẽ priorẽ:atq; nõ ſolũ ea potẽtia definita:q̃ principiũ mutãdi in alio , vt eſt aliud dicit̃,ſed oĩno oĩ principio motiõis,atq; q̃etis.Etenim natura in eo dẽ eſt genere in quo eſt & potẽtia ipſa.Eſt,n.principiũ mouẽdi ,at non in alio,ſed in ipſo,vt ipſum eſt.Omnẽ igit̃ talẽ potẽtiã ipſe actus rõne atq; ſubſtãtia antecedit,tpẽ uero partim eſt prior partim nõ prior. Atq; rõne qdẽ eſſe priorẽ patet,ex eo nãq; paſſibile eſt id quod primo poteſt, qa agere poteſt.Aedificatiuum enim id eſt quod ædificare poteſt,& viſiuum id quod videre,& viſibile id quod videri poteſt.Eadẽ eſt & in cæteris ratio. Quare rationem antecedere cognitionemue cognitionem , neceſſe eſt.

xiii. (Cum autem definitũ ſit,quot modis prius dicatur) propoſitum ei eſt actum potentia priorem eſſe demoſtrare tum ratione.i.cognitione,tum etiam tempore,atq; natura,& ait,qm̃ ſupra conſtitutũ eſt in libro.ſ.quarto huius operis , quot modis prius dicatur, dubitari non debet,quin actus q̃ potentia prior exiſtat.non ſolum ea , quę paulo ante definita eſt,cum potentiam eſſe diceret principium commutandi in alio: vt aliud eſt, ſed omnino q̃ omnis potentia mouendi vel conſiſtendi .vocat autem naturam principium mouendi & conſiſtendi.qm̃ in phyſica naturam principium eſſe definiuit motus & quietis eius in quo eſt primum & perſe non per accidens.ſed cum naturam principium mouendi vocaſſet,priuſq̃ facultatem principium eſſe mouendi dixiſſet, adiecit( &.n.natura in eodem genere eſt in quo eſt & potentia ipſa ) quaſi diceret. actus q̃

natura prior eſt.ſed quia potentia & natura in eodem genere ſunt,& genus eſt principium mouens potentię atq; naturę,loco naturæ dixit principium mouens . Natura vero hoc differt a potẽtia,ꝙ potentia in alio exiſtẽs, vt aliud eſt ,in illo ineſt,natura vero in quo eſt,non vt eſt aliud,in eo exiſtit,ſed vt ipſum & perſe, Natura.n. dionis quatenus is talis eſt in ipſo ineſt atq; perſe . Omñi ergo potẽtia ingt tum ea q̃ ſupra definita eſt,tum ẽt natura,potentiã appellans naturã,propterea qđ eſt in genere potentię vt diximus,actus prior eſt rõne atq; natura,tẽpore vero mõ quodam prior , alias vero poſterior.& protinus ratione priorem eſſe in hunc modum confirmat. Primũ inquit poſſibile.i.proxia potentia,ſiue materia proxia,poſſibilis ſiue potẽs dicit̃, qm̃ efficere põt. Aes.n.ſtatuã fieri poſſe dicimus,ꝑpterea ꝙ actu effici ſtatua põt . Pari ratione ædificator dicitur,qui põt ædificare,& in hoc efficere.& facultatẽ habere videndi quod videndo efficere poteſt.& ſimiliter cętera.Si ergo potẽtia per actũ cognoſcitur , neceſſe eſt,vt ratio cognitioq; actus,potẽtiæ rationem,cognitionemq; præcedat.Id.n. p quod res addiſcitur,prius eſt,q̃ res ipſa quæ addiſcitur.vt cauſa prior eſt effectu. quod hinc quoq; intelligi poteſt,quoniam id poſſe dicimus,quod agere poteſt,& per actũ potentiam declarare nitimur.vt dubium non ſit,quin actum vt notiorem prioremq; potentia ad potentiæ cognitionem aſſumamus.cum oĩs doctrina omniſq; diſciplina intellectualis ex cognitione antecedente fiat.vt in poſterioribus reſolutoriis docuit.

Tempore autem in eiſdem quidem ſpecie prior eſt : antecedit enim id tempore:quod idem efficit ſpecie : in eodem vero numero ſequitur . Dico autem hoc pacto:hoc homine qui quidem actu iam eſt : & tritico ac vidente:materies,& ſemen,ipſumq; viſum tempore prius eſt . Quæ ſane potentia quidem ſunt:homo:triticum: atq; videns:ſed nondum actu: At his alia tẽpore ſunt priora : q̃ actu ſunt:a quibus hæc ipſa ſunt orta. Semper enim ab eo quod iam eſt actu: ex eo quod eſt potentia : ens actu fieri ſolet : vt homo ab homine:muſicus a muſico ſemper mouẽte aliquo primo. Id vero quod mouet actu iam eſt. In ſermonibus autem de ſubſtãtia diximus: oẽ quod fit ex aliquo atq; ab aliquo fieri: idque ſpecie idẽ eẽ. Quapropter & impoſſibile eſſe videtur ædificatorem eſſe quemq̃ ſi non antea quicq̃ ædificauerit:aut citharedũ ẽt , niſi antea pulſauerit citharã. Qui nãq; pulſare diſcit:pulſando diſcit pulſare:& cæteri ſimili mõ. Vnde & redargutio illa ſophiſtica emergebat:qua quempiã non,habentẽ ſcientiam:id cuius eſt ſcientia facturum inferebatur. Qui nãq; diſcit: non habet:ſed quia eius quod fit aliquid factum eſt: & eius omnino quod mouetur aliquid motum eſt:quod quidem in libris de motu patuit demõſtratum:ideo diſcentem etiam fortaſſe neceſſe eſt ſcientiæ quid habere. Verũ & hinc actum hoc : quoquo pacto potentiam priorem eſſe generatione atq; tempore patet.

( Tempore autem prior hoc modo , quod ſpecie idem efficit , prius eſt ) poſtq̃ xiiii.
actum priorem eſſe ratione quam potentiam docuit , oſtendit tempore modo quodam actum quam potentiam priorem eſſe , alio vero non , ad cuius demonſtrationem pronunciatum quoddã ſiue aſſumptum oppido q̃ manifeſtũ aſſumit. qđ.ſ.

ſpecie idem efficit prius eſſe. Sophroniſcus enim qui ſocratem fecit, qui ſpecie idem eſt atque ſophroniſcus, non autem numero, prior eſt q̃ ſocrates. Nam ſophroniſcus & ſocrates ſpecie iidem ſunt, non autem numero, quod aũt effectum fuit, quod vnum eſt & idem numero poſterius eſt. Quod igitur idem efficit ſpecie, vt diximus, prius eſt. quin etiam granum tritici, quod in terram conicctum alterum granum procreauit, ſpecie idem atq; efficiens prius eſt q̃ quod eſt procreatum. cui ſimilis eſt cæterorum ratio. quo præſumpto ait, ſi ad id quod procreatum eſt atq; effectum ſpectes ſemen & materia, ac omnino potentia, nam materiam vocat potentiam, prior eſt, q̃ forma atq; actus. quandoquidem ſemen genitale & menſes muliebres, quæ potentia ſocrates erant, nondum vero actu, priora ſunt tempore q̃ ſocrates. & materia huius grani tritici, quod potentia erat hoc granum, prior eſt tempore, q̃ ipſum. Ergo ſi ad materiam, vt diximus, atq; potentiam ſpecies, potentiam reperies priorẽ eſſe actu. Sed quoniam ſemen ex homine, qui actu erat eſt effectum, & videndi facultatem habens ex vidente, & ſimiliter cætera, idcirco actus prior eſt tempore, q̃ potentia, at his inquit. i. materiis ac potentiis alia quæ actu exiſtunt tempore ſunt priora. ex quib⁹ actibus potentiæ ſunt effectæ. Nam licet ſemper ex ſemine & menſibus, quæ potentia ſunt homo fiat, homo actu, contra tñ ſemen & menſes ex hominibus actu fiunt. Si quidem homo ex homine actu, & muſicus ex muſico fit, & ſemper quæ fiũt ex aliquo primo mouente fiunt. In ſexto autem libro, illic enim de ſubſtantia diſputauit, dictum eſt, omne quod fit ex aliquo fieri aliquid. & hoc quod fit naturaliter, non artificio ſe ſpecie idem eſſe, atq; mouens. vt intelligatur actus prior eſſe q̃ potentia. quod ſi oẽ quod fit, efficitur aliquid, & ab aliquo primo mouente fieri nõ poteſt, vt ſit quiſpiã ædificator, qui nihil ædificauerit aut citharedus qui cithara non perſonuerit. Nam qui cithara canere diſcit, is cithara canendo, cithara canere diſcit. Ex hoc igitur q̃ oẽ quod fit ex aliquo primo mouente ac exiſtente actu fit ſophiſticis captionibus data eſt occaſio. Interrogabant enim ſophiſtę, atq; adeo nunc interrogant, nunquid non habens ſcientiam, alicuius ſcientiam efficiet. & prius ſcientiam accipiunt vt habitus intelligitur, qui eſt in anima, poſterius vero cum dicitur (ſcientiam efficiet) pro ſcibili, qđ per ſcientiam dicitur. quo in loco artes appellat ſcientiarum nomine. Cum ſic igitur interrogantibus ab aduerſariis reſponſum eſſet, non efficiet, qui enim arte caret ſtatuam conficiendi is profecto ſtatuam nunquam conficiet, ſic igitur percontati taliq; accepta reſponſione ſophiſtæ inferebant, qui cithara canere diſcit, is non habens ſcientiam cithara canendi cithara canit, nam ſi haberet, non addiſceret. ergo non habens cuiuſpiam rei ſcientiam efficiet & non efficiet, quod eſt ſcientiæ. quod quidem eſt abſurdum. Et ſoluit ſophiſma dicens. (Sed quia eius quod fit aliquid factum eẽ & eius omnino quod mouetur, aliquid motum eſſe) & ſubaudiendum eſt demonſtrauimus, vt ſit plena oratio huiuſmodi, ſed quia nos demonſtrauimus eius quod fit aliquid factum eſſe: & eius omnino quod mouetur aliquid motum eſſe. ſophiſma diſſoluitur. In vltimis enim libris de phyſico auditu, nam illos vocat de motu: oſtendit omne quod mouetur prius eſſe motum, & omne quod motum fuit prius fuiſſe motum. quod ſi ita eſt, qui cithara canere diſcens, canit, is prius cecinit. Ceciniſſe autem, quieuiſſe eſt in aliqua parte cantus. Itaque habens aliquid ſcientiæ prius, licet non totam, cithara canit, & omnino id quod efficit habet. licet non abſolutum perfectum ſit. non igitur quod non habet efficit, ſed quod habet. Ex his ergo ait intelligitur manifeſto actum priorem eſſe, quam potentiam generatione & tempore, propterea quod ante ipſum fieri præcedit factum eſſe. quod quidem finis eſt alicuius generationis.

At vero ſubſtantia quoque eſt prior, primo quidem ex eo, quia quæ poſteriora ſunt generatione, forma atque ſubſtantia ſunt priora, vt vir puero & homo ſemine. Alterum enim iam habet formam, alterum non habet. Deinde ex eo quia omne quod fit ad principium proficiſcitur atq; finem. Id enim gratia cuius cætera fiunt principium eſſe conſtat. At generatio finis ipſius eſt gratia, & ipſe actus eſt finis, & huius gratia potentia ſane ſumitur. Non enim animalia vident, vt habeant viſum, ſed vt videant viſum habent. Simiter & vt ædificent ac contemplentur edificandi contemplandiq; facultatem homines habent. Sed non contemplantur vt habeant facultatem, niſi qui meditantur. Atque hi non contemplantur, ſed aut hoc pacto, aut talis non indigent contemplationis. Præterea materies eſt potentia: propterea ꝙ ad formam accedere poteſt. Cũ eſt aũt actu, tũc eſt in forma. Simile eſt in cæteris, & quorum finis eſt motio. Quapropter vt ii qui docent, cum diſcipulum operantem oſtenderint, finem iam reddidiſſe arbitrãtur. Alioquin ille mercurius erit paſſonis. Erit.n. incertum, ſi ſcientia intus an extra ſit perinde vt ille, ſic & ipſa natura facit. Nã ipſum opus eſt finis, ipſa aũt opatio eſt ipſum opus, idcirco & nomẽ ipſum opatio ab opere dicitur, atq; ad actũ attendit.

( At vero ſubſtãtia quoq; eſt prior. Primo quidem ex eo, quia quę poſteriora ſunt ge XV.
neratione, forma atq; ſubſtantia ſunt priora. ( Natura quoq; & fine actum q̃ potentiam
priorem eſſe demonſtrat. quod quidẽ categorice oſtẽdit in prima figura ad hũc modũ.
Actus q̃ potentia generatione poſterior eſt, quę generatione poſteriora ſunt natura &
fine ſunt priora, actus igitur forma atq; ſubſtantia & fine prior eſt q̃ potentia. Eſſe autẽ
natura priora, quę poſteriora ſunt generatione, perſpicuũ eſt. Vt.n. architectus prius
domum in ſe ipſo format, & tunc fundamenta iacit, deinde parietes ac tectum ædifi-
cat, ſic natura ad virum exempli gratia, quaſi ad ſignum ſpectans, quippe cum gra-
tia cuiuſpiam efficiat, vt in tertio libro de phyſico auditu demonſtratum eſt, primum
ſemen genitale ac menſes muliebres efficit, deinde cor, tunc iecur, poſt hoc carnes,
neruos & oſſa, deinde infantem, tum puerum, poſt adoleſcentem, deinde virum. Ita
quæ poſteriora ſunt generatione, natura ſunt priora, natura vero poſteriora vt ſemẽ
& menſes, nobis priora ſunt. Ergo vir q̃ puer prior eſt natura, puer q̃ ſemẽ. At puer
iam formam habet atq; actum, ſemen non habet, ſed habere poteſt. Quod ipſum ali
ter oſtendit dicens. Cuius gratia cuncta fiunt, id finis eſt & in ipſum tanquam in pri-
cipium & prius quæ fiunt contendunt, fiunt autem actus gratia cuncta, actus igitur fi-
nis eſt & prior, q̃ potentia, nam potentia & generatio propter actum eſt. Haud du-
bie igitur & forma & perfectione prior eſt, q̃ potentia. Eſſe autem potentiã actus gra-
tia, ac proinde actum priorem potentia. nam id cuius gratia vt perfectum prius eſſe,
q̃ quod eſt ipſius gratia, perſpicuum eſt. animalia enim viſum habent.i. videndi potẽ
tiam, videndi agendiq; gratia, non autem vident & agunt, vt viſum ſiue potentiam vi
dendi habeant. Pari ratione facultatẽ hoc eſt artem ædificandi habent, vt ædificent, nõ
autem ædificant, & actum habent, vt habeant artem ædificandi. & contemplatricem
facultatem vt contemplẽtur, non e diuerſo contemplantur. vt contemplandi obtineãt

facultatem. Sed quoniam qui meditantur, agunt, vt poſſint contemplari, idcirco dicat fortaſſe aliquis hunc meditandi actum eſſe gratia potentiæ conſiderandi, ac proinde falſum eſſe dictū potentias actuum gratia conſiſtere. Sed hos potius eſſe propter potentias. quod ſi ita ſit, potentiam priorem eſſe q̄ actum. Nam id cuius gratia prius eſt, q̄ quod eſt gratia alicuius, hæc igitur quæ dictis obiici poterant, ſoluens. Meditantes inquit non contemplantur. Nam ſi contemplarentur, cōtemplari dici poſſent, vt potentiam haberent contemplandi, nunc autem cum non contemplentur, ne licet quidē hoc dicere. Hanc igitur oppoſitionem cum ſoluiſſet, per inſtantiam, eandem per affirmationem ſoluit dicens. (Sed autem hoc pacto). i. meditantes vel quodammodo contemplantur, vel nō indigent contemplari. quaſi dicat vel non indigent contemplatione meditationis. Sed hæc meditantium contemplatio, cum imperfecta ſit, & pꝛope nihil perfectiſſimæ, atq; potiſſimę contemplationis gratia efficitur. Præterea materia potentia eſt, atq; dicitur, quoniam ad formam peruenire poteſt, cum autem peruenit, & actus eſt, in forma conſiſtit. vt hac quoq; rōe actus q̄ potentia prior eſſe dicatur, tanq̄ res appetenda & ordinatrix & in ornamentum perducens. Similiter inqt ſeſe res habet in cæteris quorum finis eſt motio. Artis enim ſaltandi finis nihil aliud eſt, q̄ ita moueri. in his igitur actus prior eſt potentia. quare vt præceptores tunc diſcipulū ad finem doctrinæ veniſſe putant, ac finem reddidiſſe, cum ipſum per doctrinam agere oſtenderint, nam ſi actus eſt opus, opus autem finis, actus nimirum finis eſt. quare cum operatur, tunc ipſum finem habere putant. hic enim eſt ordo dictionis; ſic natura tunc quod fit nactum eſſe finem arbitratur, cum ad actum peruenit. Nam illud (alioquin ille mercurius erit paſonis) cum illo cohęret. (quapropter vt ii qui docent, cum diſcipulum operantem oſtenderint) eſt autem ſenſus alioquin. i. niſi præceptores diſcipulum operantem oſtentauerint, ſed dixerint, a ſe fuiſſe doctum, licet non operetur, dubium eſt habeat necne habeat ſcientiam. Nam cum ex operibus artificem quęq; atq; ſcientem iudicemus, ſi non operatur, quomodo habeat, an non habeat doctrinā intelligi poteſt? Erit enim incertū num intus ſententiam habeat an extra. i. habeat, necne. vt paſonis mercurius intra an extra lapidem ſit ignoratur. Paſonis autem hiſtoria ſi cui nouiſſe placet, huiuſmodi eſt. Paſon ſtatuarius in lapide quodam mercurii formam expreſſit, & in lapide mercurius videbatur, ſed intra lapidem ne, an extra eſſet incertum erat. Extra eſſe dici non poterat, quoniam ſi eſſet extra, vt lapis eſſet ſculptus oportebat & inęqualitates haberet, at ille totus erat lęuis more ſpeculorum. Ob hoc igitur extra eſſe dici non poterat. Sed neq; intra. nam ſi lapis in quo mercurius erat, iuncturas aliquas vel commiſſuras haberet: in prōptu erat dicere, in altero lapide mercurium expreſſum extra, deinde impoſitis leuiſſimis lapidibus incluſum fuiſſe, ſed videri per traſparentes ac per lucidos lapides eoſdemque leues impoſitos. vt ſiquis formam quampiam ex cera effingat eiq; vitrum aliudue perlucidum corpus extrinſecus imponat, forma cerea intus videbitur, ſi hoc igitur eſſet, hæc non immerito dici poſſent, at cum lapis vndiq; continuus eſſet, atq; vnus, & nullam haberet cōmiſſurā, hoc dicere nō licebat. Itaq; incertum erat mercurius extra eſſet, an intra lapidem, extra propter lapidis æqualitatem, intra q̄m intelligi non poterat, quomodo intra lapidem continuum mercurius eſſet effectus.

Quanquam autem in quibuſdam vltimū eſt ipſe vſus, vt videndi potētiæ viſio, vbi nihil aliud a viſu fit opus. In quibuſdā fit aliquid pręter vſum, vt ab extruendarum ædium facultate præter ædificationem fit domus. In vtriſq; tamen actus erit potentiæ finis, & ſi magis in illis finis eſſe vi:

Etenim ædificatio in eo eſt quod ædificatur, & fit, atq; eſt vna cum ædi-
bus ipſis. In quibus igitur aliud quippiam eſt quod fit præter vſum,
eorum actus in eo quod efficitur ineſt, qualis eſt ædificatio atque actus
texendi, illa enim in eo quod ædificatur hic in eo quod texitur ineſt. Et
in cæteris itidem quæ talem ſubeunt rationem. Atque omnino motus
ipſe in eo eſt quod mouetur.

(Quanq̄ in quibuſdam vltimum eſt ipſe vſus vt viſus ipſa viſio,) Anteq̄ ad dictorū xvi.
expoſitionem accedamus aliqua ſunt nobis commemoranda, ex quibus intelligentia
illorum aperiatur. Intelligendum eſt enim viſum per quem cernimus & potentiam
eſſe, & actum. potentiam ſi ad viſionem ſpectes. Eſt enim viſus facultas, qua videre
poſſumus, viſio vero eſt actus. Reſpectu igitur viſionis potentia eſt, ſin autem ad eū
ſpectes, qui viſum non habet, accipere tamen poteſt, actus eſt, & habitus. Cum.n.
qui viſu caret, obtinere tñ poteſt, is viſum habere poſſe dicatur, cum vero habet, non
dicitur habere poſſe, dubium non eſt, quin viſus ſit actus. Ars quoq; ædificandi &
potentia eſt & actus. potentia reſpectu ædificationis, actus ratione priuationis quam
ædificator habebat, anteq̄ haberet artem ædificandi, nam ex facultate ædificatore ædi
ficator actu fuit effectus. Neq; vero id ſolum de habitibus dicitur, ſed etiam de iis, q
habitus habent. geometra .n. non operans reſpectu operantis, facultate geometra eſt,
actu vero comparatus puero, qui geometra fieri poteſt. Sed de his ego in libro de aīa
latiſſime diſſerui. quæ nunc dictorum explicandorum gratia breuius ſunt cōmemo
rata. Ariſtoteles igitur hoc per verba ppoſita dicit. Cum in quibuſdam vltimum &
finis ſit vſus, vſum appellans actum, & præter actum nihil efficiatur aliud, viſus enim
vſus atq; actus eſt ipſum videre neq; aliud efficiatur præter viſionem, quemadmodū
in ſaltandi arte nihil efficitur præter ſaltationem. In quibuſdam vero fiat. Actus enim
ædificandi vſus & actus eſt ædificatio, ſed aliud quiddam efficitur præter ædificatio
nem, domus videlicet. Cum hæc igitur inquit ita ſint, tñ in his nihilo ſecius eſt aliqs
finis, in quibus præter actum nihil eſt. Immo vt finis eſt eorum, quoꝝ quidq̄ eſt ꝑter
actionem, ſic & eoꝝ, quorum nihil eſt præter vſum. Eſt igitur inquit & hic finis .i. in
arte ædificandi, ſed & hic .i. in viſu magis finis q̄ potentia, potentiam appellans viden
di facultatem, ipſum dico viſum, finem vero & actum viſionem, quod quale ſit ſtatim
explicauimus. Itaq; illud (hic autē finis magis q̄ potentia) perinde eſt ac ſi diceret, vi-
ſus eſt ille quidem finis, tñ viſio magis eſt finis, q̄ potentia .i. q̄ viſus. quomodo autē
viſio magis q̄ uiſus finis exiſtat, ex ſimilitudine docet artis ædificandi, dicens. (Et .n.
ædificatio in eo eſt, quod ædificatur & fit atq; eſt vna cum ædibus ipſis) quaſi dicat.
Vt ædificatio ſeſe habet, ad artem ædificandi, ſic viſio ad viſum, ædificatio aūt finis ē
magis, q̄ ars ædificandi, ergo viſio q̄ viſus. Aſſumptionis vero huius, ædificatio autē
finis eſt magis, q̄ ars ædificandi, confirmatio eſt illud (& enim ædificatio in eo eſt quod
ædificatur, & fit atq; eſt vna cum ædibus ipſis.) Nā cum domus ædificationis opus ſit,
atq; ædificatio fiat & ſit, ſimul cum domus efficitur, niſi enim domus fiat, ne ædificatio
quidē efficitur, neq; domus, niſi ædificatio, cumq; opus facultatibus præſtantius habea-
tur, propter opus enim facultatem habemus, ſimul autem cum opere ſit actus potē-
tia vero vt ars ædificandi tunc etiam ſit cum nulla domus efficitur, dubium eſſe non
debet quin actus q̄ potentia prior ſit, & magis finis, ac proinde viſio, q̄ viſus. nam vi-
ſio ad viſum quemadmodum paulo ante diximus, ſic ſe habet, vt ædificatio ad artem
ædificandi.

In quibus autẽ præter actum non eſt aliud quicq̃ opus: in iis ipſis eſt ipſe actus: nã viſio in eo eſt ſane quod videt: & contemplatio in eo quod contemplatur, & vita in anima. Quapropter & fœlicitas ipſa, quippe cum ſit vita quædam. Quare ſubſtantiam ipſam ac formã actũ eſſe patet. Et hac igitur ratione dulucidum euaſit, actum ſubſtantia potẽtia ipſa priorem eſſe. Et vti diximus, tempore ſemper alium actũ alius antecedit, vſq; ad primi ſemper mouentis actum.

xvii. (In quibus aũt præter actum nõ eſt aliud quidq̃ opus. in iis ipſis eſt ipſe actus) poſtq̃ quorum præter uſum nullus eſt finis: in iis quoq; actus potius: q̃ potentias fines ac pſtantiores eſſe docuit: nunc exponit quorũ actus in efficienda re: quorum in efficiẽte cõſiſtant. Sic ergo ait, qm̃ edificatio & textio ſimul eſt cũ re quæ ædificatur & que texitur, haud dubie ædificatio & textio in ipſis exiſtit. Nã ſi ædificatio eſſet in ædificante, non in eo quod ædificatur, nimirum ædificatio ẽt tũc eſſet: cũ nihil ædificaretur; quod fieri non poteſt, edificatio igitur in re ineſt: quæ ædificatur. & textio in ea, quæ texitur; quare cum id quod ædificatur pręſtet arti ædificandi, ſatis intelligitur ædificationem arte ædificandi, viſionem viſu potiorem eſſe. Quorum igitur præter vſum aliquid eſt, horum actus in eo quod fit conſiſtit, quorum autem nõ eſt quidq̃ aliud præterea, horum actus eſt ipſis efficientibus. Nam viſio in vidente ineſt: non in re quæ videt. Item vita in anima, vita enim actio animæ eſt. vt viſio ipſius viſus, ex quo intelligitur fœlicitas cum vita quædã eſſe intelligatur: in anima ineſſe pſus, vt ex dictis dubitari nequeat quin ſubſtantia formaq; actus exiſtat. ſi enim tunc fœlicem fœliciter agere dicimus, cũ formã fœlicitatis, hoc ẽ ipſã fœlicitatẽ accepit, & mẽſes muliebres hoĩs munus agere ſiue obire, cũ formã hoĩs acceperũt, quid attinet aliud, diuinare niſi formam eſſe actum, & concludit totum ſermonem dicens. Ex hac igitur ratione palam fit, actum ſubſtantia priorem eſſe q̃ potentiam, & vt dictum eſt ſemper tempore actũ actus alter antecedit: vt ante ſocratem, qui actus eſt, ſophroniſcus actus fuit, & ſic ſemper vſq; ad primi mouentis actum, quoniam illum actum nullus actus antecedit. ſed ipſe primus omnium eſt & cauſa exiſtendi.

At vero magis etiam proprie prior ipſe actus potentia eſſe videbitur. Res enim perpetuæ priores ſunt eis ſubſtantia: quæ oriuntur & occidunt: eſt autem res perpetua potentia nulla. Ratio cuius hæc eſſe videtur. Omnis potentia nimirum ſimul eſt contradictionis. Quod enim eſſe nequit, id nulli competet vnq̃. Fieri autem poteſt, vt poſſibile omne non operetur: fieri ergo poteſt: vt id & ſit & non ſit, quod eſt poſſibile eſſe, at vt id non ſit quod poſſibile eſt non eſſe, fieri ſane poteſt. Quod autem fieri poteſt vt non ſit: id corruptibile eſt: aut ſimpliciter: aut hoc ipſo quo fieri poſſe dicitur, vt non ſit, aut loco: aut quantitate, aut qualitate, Abſolute vero ſubſtantiæ ratione. Nihil enim eorum quæ ſimpliciter corruptionem non ſubeunt, potentia eſt abſolute. Vt aliqua vero ex parte ſit: nihil obſtare videtur, veluti quale vel vbi. Actu ergo ſunt vniuerſa, neq; eorum quæ neceſſario ſunt, at hæc ſunt prima. Si enim hæc nõ eſſent nihil eſſet profecto. Neq; igitur motus is eſt potentia, qui ſempiternus eſt

Neq; ſi quid perpetuo mouetur, potentia motu cietur, niſi ea ratione,
qua ex hoc in hunc terminum proficiſcitur huiuſce uero nihil prohibet
materiam eſſe. Quo circa ſol atq; aſtra ſemper operantur atq; mouentur
totumq; cœlum. Atq; non eſt pertimeſcendum ne tandem ſtent, moue-
riq; deſinant, quod quidem naturales philoſophi pertimeſcunt. Neq; id
agentia, defatigantur. Motus enim ipſis non vti rebus caducis, atq;
mortalibus circa contradictionis potentiam competit; vt laborioſa ſit
ipſa continuatio motus. Huius enim cauſa ſubſtantia eſt ea, quę materies
eſt atq; potentia, & non actu.

(At vero magis etiam proprie, res enim ſempiternæ mortalibus ſubſtantia priores xviii.
ſunt) demonſtrato actum priorem eſſe ꝙ potentiam ratione, tempore, & cauſa, nunc
docet, non ſimpliciter ſic eſſe priorem: ſed magis proprio ſiue nobiliore modo: proce
dit autem confirmatio per quendam locum in topicis traditum, qui ait: quæ potiori-
bus præſtantioribuſq; inſunt, ea potiora ſunt, & præſtantiora, quod ſi verum eſt
actus autem in ſempiternis ineſt, facultas in non ſempiternis, & ſempiterna pręſtan-
tiora ſunt & potiora, profecto actus, qui in ſempiternis exiſtit, potior eſt facultate, quę
in non ſempiternis ineſt. ſempiterna igitur inquit mortalibus ſubſtantia priora ſunt.
Sempiternorum autem nihil eſt facultate: ſed actus ſunt vt dictum eſt in libro de enũ
tiatione quare ſi ſempiterna ſunt actus, potior eſt actus, qui habetur in potioribus, ꝙ
potentia. pręfatus autem potentiam non eſſe in ſempiternis, idem confirmat dicens.
Ratio & cauſa cur facultas non ſit in ſempiternis, ſed omnia ſempiterna ſint actus,
hæc eſt. omnis potentia eſt contradictionis. qui quidem omnium eſt conſenſus. nam
qui recte valendi potentiã habet, idem & non recte valẽdi, cui ſimilis eſt in cæteris ra-
tio. Si ergo omnis potentia eſt contradictionis, & quod eſſe nequit, nulli poteſt adeſſe.
omne autem poſſibile contingit nõ agere: nec. n. qui recte valerę poteſt, is ſemper re-
cte valet, haud dubie cõtinget eſſe & nõ eſſe, qđ aũt nõ eſſe cõtingit idẽ & eſſe & nõ
eſſe põt. porro quod eſſe & nõ eſſe poteſt, id mortale eſt vel ſimpliciter: vt aqua & nati
ua oĩa, occidit. n. aqua cum efficitur aer, & hic cum trãſit in aquã vel non eſt ſimplici-
ter mortale: ſed quod eſſe dicitur, idẽ nõ eſſe põt ſecundum locum, quãtum ve aut qua
le: ſol. n. ſimpliciter non eſt mortalis. tñ cum eſt in capricorno, eſſe põt in ariete: & hac
rõne eſt nõ ens, atq; mortalis. ſed nõ ſimpliciter, vt diximus: ſed quatenus cum poſſit
eſſe, nõ eſt in ariete. Itẽ planta cubitalis: quę ſex cubitorum eſſe põt, mortalis dicit̃ at
ne hoc qdẽ ſimpl'r, ſed qm̃ qđ eſſe põt, id nõ eſt. qđ n. eſſe põt, ſed nondum eſt: id quo
dãmodo deletum eſſe dicimus, quod album eſſe poteſt cum non ſit, id non ſimpl'r eſt
mortale, ſed quali. Id aũt ſimpliciter eſt mortale, quod ſubſtãtia deletũ eſſe põt. quare
ſi poſſibilia partim dicunt̃ ꝙ ſimpliciter interire poſſunt: alia ꝙ quodammodo, ꝓfe-
cto ſempiternorũ, & ſimpliciter ĩmortalium nihil ſimpliciter eſt potẽtia, prorſus vt na
tura & ſubſtantia eius interire valeat. Ac ſupermũdana quidẽ cũcta neq; ſimpliciter
potentia ſunt. neq; ſecundum quid, circulata vero & diuina corpora nihil obſtat, quo
minus ſecundum quid ſint poſſibilia. exempli gratia: ſecundum quale: vel ſecundum
locum. ſecundũ quale qm̃ luna ſemiplena lumine plena effici põt. ſcđm locũ, qa ſol
cum geminos tenet, in taurum tranſire poteſt. ſimpliciter igitur ĩmortalia haud dubie
actu ſunt: non potentia, ergo neq; ſimpliciter ſempiternorum: nec eorum quæ ſunt
neceſſario, vllum eſt potentia. ſi. n. quæ eſſe poſſunt, ea & eſſe & non eſſe cõtingit: ne
ceſſaria vero ſemper ſe eodem modo habent, vtiq; neceſſariorũ nullum erit potentia

Quod vero ait.( At hæc ſunt prima )hæc appellãs ſempiterna huiuſmodi eſt. At hæc prima eſſe dictum eſt,ſupra enim eſt dictum.Nam cum dixiſſet in primis & immortalibus non eſſe potentiæ locum,idq; demonſtraſſet,ſuggeſſit.at hæc prima ſunt . quaſi diceret,quæ cum prima ſunt,in iis non eſt potentia:ſempiterna autem prima ſunt, in ipſis ergo non eſt potentia.Porro ſempiterna prima eſſe,cauſam ſubiecit dicens . ( Si enim hæc nõ eſſent,nihil eſſet profecto.)qm̃ niſi eſſent ſempiterna,nihil eorum eſſet, quæ ſempiterna nõ ſunt.Neq; vero ſolum in ſempiternis ſubſtantiis non eſt potentia ſed ne in motu quidem ſiquis eſt ſempiternus,neq; ſiquid motu ſempiterno cietur , id potentiam vt non ſit habet,ſed potentiam vt hinc illuc moueatur duntaxat . Sol enim vt diximus dudum,ex ariete in taurum tranſit , & cum ſempiternus ſit,non tamen ꝓhibetur potentiam huius habere. vt de loco inquam in locum moueatur : At qm̃ potẽtiam ſimpliciter non habet,ſed tantum de loco ad locum,idcirco ſol ſemper agit , atq; luna . nec timor eſt , vt Empedocli eiuſq; ſequacibus videbatur,ne quando conſiſtat. Neq; enim ſol aut cœlum mouendo fatigatur , cum ipſorum motus non ſit in potentia contradictionis . Neq; enim cum moueri poſſint,poſſunt etiam non moueri, vt res mortales,quarum motus eſt laborioſus,cum cœli ſoliſq; motus irrequietus oĩs laboris ſit expers.( huius enim cauſa ſubſtantia eſt ea quæ materies eſt atq; potentia ) i.materialis ſubſtantia ſiue materia cauſa eſt huius .i.vt laboretur, & potentia contradictionis habeatur. Circulata vero atq; diuina corpora nõ habent materiam ,quæ cõtraria poſſit.quare ne laborant quidem mouendo.

Rerum autem eæ quæ corruptionem mutationem ve ſubeunt , vt terra , vt ignis , res ipſas perpetuas imitantur : etenim ſemper operantur , per ſe enim motum & in ſe ipſis habent . cæteræ vero potentiæ de quibus eſt definitum , contradictionis ſunt vniuerſæ . Quod enim hoc pacto moue re poteſt , poteſt & non hoc pacto mouere . Dico autem eas omnes , quæ ſunt participes rõnis. Expertes vero rationis pſentia nimirũ abſentiaq; potentiæ contradictionis eædẽ erunt. Quod ſi naturæ q̃dã ſubſtantięq; ſunt tales : quales ii qui circa doctrinas verſati ſunt : ipſas ideas inquiunt eſſe. Longe magis quippiã ſciens,q̃ ipſa ſcientia, & quippiã itidem qđ moueatur, q̃ motus erit. Hæc enim magis ,actus :illa potentia ſunt iſtorũ . Actũ igitur potẽtia principioq; omni mutandi priorem eſſe, ex hiſce quæ dicta ſunt perſpicuum iam euaſit.

xix. (Rerum aũt q̃ corruptionem mutationẽ ve ſubeũt, vt terra ,vt ignis.)Expoſito in ſempiternis non eſſe ſimpliciter dictæ potentiæ locus,ſed loci ait,q̃q̃ in rebus mortalibus inſit potentia,ipſa tñ quæ in mutatione verſantur,immortalium ęmula ſunt. qualia vero ſint mortalia quæ ſempiterna imitantur exponit , vt terra & ignis . item quomodo imitentur explicat . vt enim circulata corpora in motu & opera ſunt , ita hæc ſemp mouentur , & per ſe motum quendam ſemper habent . quoniam ignis cum lunari ſphæra ſiue vniuerſi latione cõuoluitur . terra vero rareſcit aut denſatur , vel omnino patitur . vt appareat ipſa p hũc continentẽ motum ſempiternorũ ęmula eſſe. Neq; ſolũ p continentẽ motum mortalia ſunt ſempiternorũ ęmula,ſed etiam p immortalitatẽ.Si quidem vniuerſitates corporum ſubluna contentorum ignis , aeris , aquæ , terræ immortales ſunt,ſed corpora cœleſtia,vt diximus non habent cõtradictionis potentiam; cæteræ vero potentię ex quibus,id eſt de quibus eſt diſputatum contradictionis ſunt.

Nam medicina potentiam habet & valetudinem & morbum afferendi, & ſimiliter cęteræ facultates rationis comites, quæ hoc differũt ab expertibus rationis, quod in his non neceſſario ſimul atq; adſunt quod efficere poteſt & quod pati, alterum efficit, alterum patitur. expertes vero ratiõis ſimul atq; adſunt, efficere poſſunt, ac ſi non adſunt non efficere. quod enim vim habet calefaciendi, ſimul ac rei calori opportunæ admouetur, alterum calefacit, altera calore afficitur. Sed quoniam plato hominum, equorũ, & ſcientiarum ideas eſſe tradebat. nam ipſiſcientiam, vt ipſihominem dicebat, hominũ autem ſcientium, & alborum hominum ad ſummam & eorum quæ ſunt ex accidenti ideas eſſe negabat, hanc opinionẽ ex iis, quæ dicta ſunt nititur refellere. & ait, quod ſi naturæ quędam ſubſtantiæq; ſunt, quales ii, qui in rationibus. i. in matheſibus ſunt verſati, nimirum aliquod animal longe magis eſſet ſciens, q̃ ipſiſcientia. (Hæc. n.) i. qđ mouetur & ſciens ſubſtantiæ ſunt & actus (illa) ſciẽtia & motus, facultates ſunt ſciẽtis, & eius qđ mouetur, quæ ꝑ ſe conſiſtere nequeunt.

At præſtabiliorem etiam potentia ſtudioſa honorabilioremque eſſe, ex hiſce patere poteſt. Vnumquodq; enim eorum quæ poſſe dicuntur, idẽ contraria poteſt, ceu idem eſt, quod dicitur ſanum eſſe poſſe, & ægrotare, ac ſimul. Eſt enim eadem potentia ſanitatem morbumque ſuſcipiendi, & quieſcendi ſubeundique motum, & eadem facultas extruendi deſtruendiq; domum, & eadem item potentia, qua extrui domus atque deſtrui poteſt. Poſſe igitur contraria, ſimul eſt vti patet. At vt cõtraria ſimul ſint, minime fieri poteſt, ceu ſanum eſſe ac ægrotare. Quare alterum horum ſit bonum neceſſe eſt. At poſſe æque eſt ad vtrunq;, vel ad neutrũ ſane accommodatur. Actus ergo potẽtia præſtabilior eſſe videtur. In malis autem finem actũve potentia deteriorem eſſe neceſſe eſt, idem eſt enim quod ambo contraria poteſt.

(At præſtabiliorem etiam atque honorabiliorem eſſe ex his patere poteſt) poſtq̃ actũ xx.
q̃ potentiam priorem eſſe docuit, & concluſit dicens, palam eſt igitur actum priorem eſſe facultate & omni principio commutandi, hoc eſt omni potentia atq; natura, hoc demonſtrato, rurſus oſtendit actum non modo non ſtudioſa potentia priorẽ eſſe, ſed etiam ſtudioſa. Eſſe autem potentias quaſdam ſtudioſas, alias non ſtudioſas nemini dubium eſt, Nam quarum potentiarum actus ſtudioſi ſunt, æs potentiæ quibus act⁹ huiuſmodi obiri poſſunt, ſtudioſæ ſunt. Sed tamen (vnum quodq; inquit eorum, quæ poſſe dicuntur idem contraria poteſt, nam qui recte valere poteſt idem ſimul ægrotare) neq; hoc dicit, eundem ſimul ægrotare, ac recte valere, ſed ſimul habere potentiã ægrotandi & recte valendi, eadem eſt enim potentia recte valendi & ęgrotandi, quieſcendi, & mouendi. Ac vt dictum eſt contrariorum facultas ſimul ineſt, ipſa vero cõtraria hoc eſt actus contrarios ſimul eſſe ẽ impoſſibile. fieri enim non poteſt, vt ſimul quis valeat, & ęgrotet, quare inquit contrariorum alterum bonum ſit neceſſe eſt. Exẽpli gratia calidum bonum, frigidum malum. Valetudo bonum, morbus malũ, ad ſummam quæ formam & habitum æmulantur, bona ſunt, quæ priuationem negationẽq; mala. Cum ergo dixiſſet neceſſe eſſe contrariorum alterum eſſe bonum, ſubiecit. (At poſſe ſimiliter vtrunq;, vel neutrum, actus ergo, q̃ potentia præſtabilior eſt.) quę verba vt puto pertinent ad confirmandum actum potentię, etiam ſtudioſę ꝓferri. Sed verba perobſcura ſunt, & q̃ apolline indigeant interprete. Eſt aũt illius orõnis

# NONVS.

(at poſſe ſimiliter vtrumq; vel neutrum )ſenſus huiuſmodi: quod potentiã habet exempli cauſa recte valendi, hoc perinde habet etiam ęgrotandi, alioquin neutrius. cur. n. ſi recte valendi potentiam habet, non ex ęquo habeat ęgrotandi ? Cęterum ſic oſtenſo amborum potentiam ſimiliter haberi, quomodo hinc actum etiam ſtudioſę potentiæ pręſtare colligatur obſcuriſſimum eſt, tamen niſi fallor in hunc modum colligitur. Locus quidam ab ipſo in topicis eſt traditus, q aít. quod peioris eſt expers: hoc melius ac preſtantius eſt eo, quod eſt cum peiore cõmiſtum. quod ſi verum eſt, & ſtudioſa potentia cõmiſta eſt cum potentia peioris, nam qui eſt facultate ſtudioſa prædìtus, & per ipſam agit, ac ſtudioſis actibus fungitur, hic non amiſit, ſed retinet etiam nunc facultatem peioris: ex quo ſtudioſę potentiæ admiſta eſſe peioris facultas intelligitur, actus autem melioris non conſiſtit cum peioris actu, ſed purus eſt & immiſtus, præſtat igit̃ ſtudioſæ potentiæ. propterea quod ĩmiſta, vt locus teſtatur, miſtis potiora ſunt. Cõtra vero in malis actus mali peior eſt, q̃ potentia. quoniam potentia mali cõmiſta eſt cum boni potentia. actus vero mali nullam boni actus miſtionem habet.

Patet ergo malum ipſum non eſſe quid præter res ipſas. Malum nãq; potentia poſterius eſt natura. Nec iniis ergo quæ ſunt perpetua mali quicq̃ eſt: aut peccat, aut corrupti. Etenim mali rationem corruptio ſubit.

xl. ( Patet ergo malum ipſum non eſſe præter res ipſas ) Quoniam plato ſic aiebat cum bonum natura quædam ſit, quemadmodum homo vniuerſalis, qui de ſingulis hominibus prædicatur, diuerſus eſt ab ipſis, ſic ipſibonum a ſingulis bonis eſt diuerſum, ac de ipſis dicitur, contrariorum autem vno exiſtente, alterum exiſtit, eſt igitur malũ quod de ſingulis malis pręd͏icatur, diuerſum ab ipſis, id circo Ariſtoteles palã eſſe ait ex demonſtratis, demonſtratum eſt autem: malum peius eſſe q̃ potentiam, ex demonſtratis ergo inquit intelligitur malum non eſſe a rebus diuerſum. nam quæ actus ſunt, eorum aliquid a ſingulis diuerſum eſſe dicimus, malum autem tantum abeſt, vt actus ſit, vt peior etiam ſit, quam potentia. cõmune autem in actibus accipi certum eſt. nam hominem vniuerſalem dicimus ſingulorum hominum, qui actus ſunt. & vniuerſalem æquum, & in cæteris pari ratione. non autem dicimus vniuerſalem non hominem vel non equum. quoniam non homo priuatio hominis eſt, equi non equus. ꝙ ſi malum priuatio boni eſt atq; actus, & rebus ſubeſt ob materiæ ineptitudinem. hæc enim cum ad actum & bonum accipiendum ſpectet, cum id non fuerit nacta, malum habet ac priuationem, nimirum præter res nihil erit malum. At ſi malum propter materiam & potentiam ipſis rebus ſubeſt: & potentiæ peccatum eſt, in ſempiternum autem potentia non eſſe demonſtratur, ſunt. n. actus, in ipſis ergo nec malum eſt nec peccatum neq; interitus. ſiquidem interitus de numero malorum eſt.



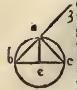
Inueniuntur autem & ipſæ deſignationes geometricæ actu: diuidentes enim inueniunt. Quod ſi eſſent diuiſæ: eſſent vtiq; manifeſtæ: nũc autẽ potentia inſunt. Cur triangulus ſuos angulos duobus rectis æquales habet. Quia anguli qui ſunt circa vnum punctum: ſunt duobus rectis æquales. Quod ſi æque diſtans a latere eſſet perducta: continuo pateret videnti. Cur is angulus qui eſt in ſemicirculo rectus eſt abſolute. Quia tres ſunt æquales: duæ in quas eſt baſis diuiſa: & ea quæ eſt erecta e medio ſuper illam. Quæ ſi is viderit qui id antea ſciuit quod inde ſequitur: illud ſibi profecto cotinuo patefiet. Quare patet ea quæ ſunt



potentia inueniri : ſi redigantur ad actum , & cauſa eſt in promptu : ipſe enim actus eſt intellectio, quare ex actu potentia ipſa deducitur : & icciṙco facientes cognoſcunt:is enim actus qui eiuſdem eſt numero: poſterior eſt generatione.

( Inueniuntur autem & ipſæ deſignationes Geometricæ actu, diuidentes enim inueniunt . ) Refutat eorum ſententiam , qui mathemata actus eſſe dicebant atq; ſubſtantias . negans eſſe actus , ſed potentias , potentias vero non eſſe ſubſtantias . Deſignationes igitur inquit geometricæ diuidendo inueniuntur.i. intellectus cum egit , ac partionem fecit , ipſas inuenit , ipſiſq; tribuit quiditatem . cum ante operationem potentia ſint . Quod ſi eſſent diuiſæ . i . ſi eſſent actu , ſimul atq; angulum in ſimicirculo videres : ipſum eſſe rectum intelligeres . Nam vt domus cum eſt actu , ſimul atq; videtur , cognoſcitur eſſe domus , nec diuiſio demonſtratioue ad eius cognitionem deſideratur , ſic mathemata ſi actu eſſent , cum primum duo ſolida parallilepipeda . i . æquidiſtantibus planis contenta cerneremus , notum nobis eſſet , baſes altitudinibus eſſe reciprocas. ac viciſſim vt ſe altitudo habet ad altitudinem , ſic ſe baſim ad baſim habere . nunc autem non ita fit , ſed diuidimus , & aimus . ſint recte lineę baſibus impoſitæ ad angulos rectos . ſitq; recta linea altera alteri æqualis. & alia quædam diuidimus & dicimus.& in hunc modum paulatim diuidendo ac demonſtrationibus per partitiones conficiendis deſignationum geometricarum cognitio nobis contingit . Itaq; non ſunt actu , ſed potentia . quod ſi verum eſt , ne ſubſtantiæ quidem ſunt . ſiquidem ſubſtantiæ etiam nullo in ipſas agente , nullo demonſtrante ſunt . hæc autem niſi intellectus in ipſa egerit , ac omnino inuenerit , ac eis eſſe tribuerit , non poſſunt eſſe . Ac totus quidem dictorum ſenſus huiuſmodi eſt . cæterum quomodo quodq; dicatur , ac vt habeat dictio quæq; diſpiciendum eſt . ( Cur inquit duo recti triangulus ! ).i.cur trianguli tres anguli duobus rectis ſunt æquales ! interrogati , reſpondemus , quoniam anguli circunſtantes vnum punctum æquales duobus rectis ſunt . ſit igitur triangulus.a b c. ſiquis roget, cur tres anguli ſunt pares duobus rectis , reſpondemus , quoniam duo qui circunſtant vnum punctum,duobus rectis ſunt æquales . quibus trianguli tres anguli pares ſunt . ſi ergo ille præuiderit angulos , qui vnum punctum hoc eſt. c . circunſtant duobus rectis æquales eſſe ac lineam b c produxerimus ad . d . hoc enim ſignificat cum ait , ( q; ſi æque diſtans a latere eſſet producta ) ac demonſtrauerimus angulos b a c. a c b . c b a pares illis , a c b, a c d , hoc perſpecto ſtatim intelligitur : trianguli tres angulos duobus rectis eſſe pares . deſcriptiones igitur non ſunt actu , ſi enim eſſent, ſtatim perſpiceretur videnti triangulum , tres angulos duobus rectis eſſe pares . vt domum conſpicientibus ſtatim domum eſſe . notum efficitur . quod non fit niſi demonſtratum fuerit circunſtantes vnum punctum duobus rectis eſſe pares . Item rogati cur angulus , qui eſt in ſemicirculo , rectus eſt , ac in vniuerſum cur rectus eſt! quaſi dicat vel ſic rogari poſſumus , quare angulus , qui eſt in ſemicirculo rectus eſt, vel ſic vniuerſaliter quare angulus rectus eſt . Interrogati ergo ſic reſpondemus ( ſi æquales tres baſis duæ & recta quæ in medio conſiſtit videnti manifeſtum eſt ).i.qui præcognouit ſi tres rectæ lineæ quæ. ſuperpoſita eſt , & duæ quæ a medio procedunt æquales ſint , ex hoc neceſſario probari rectum eſſe angulum , qui eſt in ſemicirculo .huic ſi partitionem fecerimus & lineas rectas eſſe oſtenderimus,planum fiet angulum eſſe rectum . Sed quoniam exemplum tenebris eſt inuolutum , & inſtar ęnigma



tis pp familiarē ipſi ſermōis breuitatē, nos explicabimus, qúo ab Euclide in tertio elemēto demōſtaī, rectū eſſe angulūq eſt ī ſemicirculo, aut inde locus hic fiat nobis illuſtrior. Sit circulus a b c. cētrū vero e dimetiēs b c. & producaī linea b a & c a tum linea a e applicetur lineæ c b ad angulos rectos, & linea b a producatur ad z. cum igitur linea e b ſit æqualis e a, procedit enim a centro, triangulorum autem æquicrurium anguli ad baſim pares ſunt interſe, angulus igitur e a b par eſt angulo a b e propter hæc igitur, angulus e c a angulo e a c totus igitur b a c æqualis eſt angulis a b c & b c a. Angulus autem z a c externus triangulo a b c æqualis eſt duobus a b c & a c b quæ autem eidem ſunt æqualia, hæc interſe quoq; æqualia ſunt. ergo b a c æqualis eſt z a c, quod ſi recta linea ſuper rectam exiſtens conſequentes ſiue proximos angulos æquales fecerit, anguli recti ſunt, rectus eſt igitur b a c & z a c cum pares eſſe demonſtrati ſint. Ad hunc igitur modum illic demonſtratur angulus in ſemicirculo rectus eſſe. Ipſe autem dixit ſi tres ſunt æquales. & quæ nam ſint expoſuit baſis duæ. i. b c trianguli a b c. diuiditur enim in duas æquales e b & e c. quoniam eſt centrum eſt, & quæ eſt erecta e medio recta. i. atq; ſi a e recta linea ex medio, hoc eſt in medio ſiue in centro inſtiterit ad angulos rectos, (videnti palam eſt, ei qui illud ſciuit). i. manifeſtum ei fit, qui præſciuit, ꝙ ſi rectæ lineę ſic ſe habeant, demonſtrabitur angulum in ſemicirculo rectum eſſe. Perſpicuum eſt igitur mathemata potentia eſſe, ac intellectu erga ipſa operante inueniri. hic enim cauſa eſt, a qua reducuntur in actū. Quare inquit ex actu potentia. i. mathematum potētia ex ipſo agere reducitur in actum. & ob hoc efficientes cognoſcunt. Ex his ergo palam fit, actum facultatibus quæ, ſpecie eadem efficiunt, priorem eſſe qui vero ſecundum numerum facultate poſteriorem. ſiquidem pauloante dictum eſt, actus qui ſpecie idem efficiunt, priores eſſe potentiis, vt de ſophroniſco & ſocrate dicebamus, numero vero poſteriores.

Cum autem id quod eſt: & id quod non eſt, partim per figuras prædicamentorum: partim per potentiam: aut actum iſtorum: aut contraria: partim propriiſſime aut verum: aut falſum dicatur. Idq; in rebus fit ipſis compoſitione: aut diuiſione: quibus efficitur vt verum quidem is dicat: qui diuiſum diuiſum: cōpoſitúue compoſitū eſſe putat. Falſum autem hiſce qui contrario modo ſeſe habet: atq; res ipſæ ſe habent, quando eſt id atq; non eſt: quod vt verum dicitur: aut falſum: hoc enim conſiderandum eſt quid nam dicimus. Non enim quia te nos album eſſe vere putamus: ideo tu es albus: ſed quia tu es albus: ideo nos qui hoc diximus, verum dicimus. Si itaq; quædam compoſita ſemper ſint: diuidiq; minime poſſunt. Quædam perpetuo ſint diuiſa componiq; nequeant: quædam ſubire contraria poſſint: eſſe quidem eſt compoſitum eſſe: ac vnum: non eſſe vero compoſitum non eſſe: ſed plura eſſe. Circa igitur ea quæ ſubire contraria poſſunt: eadem opinio atq; oratio vera fit atq; falſa: & fit vt interdum verum: interdum falſum dicatur. Circa autem ea quæ aliter ſeſe habere non poſſunt: non interdum fit verum:

interdum falſum: ſed ſemper hæc vera ſunt atq; falſa.

( Quoniam ens & non ens partim per figuras prædicamentorum ) cum res partim huiuſmodi ſint, vt in eis verum & falſum dici contingat, partim vt ſemper verum, quædam vt ſemper falſum: propoſitum ipſi eſt conſtituere, quæ ſint ea in quibus verum ſemper dicimus, & quæ in quibus iam verum, modo falſum, & quæ in quibus ſemper falſum. Primum autem veritas quando fiat, & quando falſitas ſimpliciter ac in vniuerſum docet, & ſic ad propoſitum differendum aggreditur. Quoniam ergo inquit ens & non ens partim per figuras prædicamentorum dicuntur, vt ens dicitur ſubſtantia & quantum, & quale, ac cætera prædicamenta, quædam vero entia vocantur per horum vel potentiam vel actum. Quoniam ens & album dicitur, id quod non eſt album, album tamen effici poteſt. Sed & album dicitur id, quod iam actu eſt album. Item aer dicitur & quod nondum eſt aer, effici tamen poteſt, & quod iam eſt aer. Neq; vero ſolum quod non eſt, ſed album eſſe poteſt, & quod non aer, ſed eſſe poteſt, entia dicuntur, ſed etiam contraria. i. ſed etiam dicuntur nõ entia. nam quod non eſt album ſed fieri poteſt, id non ens quoq; dicitur. At propriiſſime verum eſt ens, falſum vero non ens. ſi quidem ſedente ſocrate dicere ſocrates ſedet, quod verum eſt dictu, propriiſſime ens eſt. non ſedere autem falſum & nõ ens. Quamq̃ aliter in rebus vere ens eſſe intelligitur, aliter in oratione. Cum enim ſocrati ſedere ſuppetit: huiuſmodi verum eſt ens etiam in re. In oratione vero, cum ego quod ei ſuppetit, id ipſi ſuppetere dico. exempli gratia cum ſocrate ſedente, ſocratem ſedere dico. Itaq; verax ſum, cum quod abeſt, nec ſuppetit ſocrati, id ei non ſuppetere puto, quod ſi adeſſe rear falſus ſim. cum hæc igitur ita ſint, quando eſt, aut non eſt, quod verum dicitur, aut falſum. i. quando affirmatio, vel negatio vera eſt, & quando non? Neq; enim q̧ nos vel putemus, vel dicamus ſocratem ſedere, vel album eſſe, ideo hæc ipſi ſuppetunt. ſed contra idcirco nos verum dicimus, quia hæc ipſi adſunt. Nam vt in libri de enuntiatione lectione ſecunda demonſtratur, non res propter orationes ſunt, ſed orationes propter res veræ aut falſæ efficiuntur. His igitur in hunc modum diſputatis ait. Si ergo quædam compoſita ſemper ſunt, & diuidi minime poſſunt, nam globoſum ſemper eſt cũ ſole cõpoſitum, & incõmenſurabile cum diametro, nec fieri poteſt vt hæc ſeparentur, quædam autem diuiſa ſunt, nec componi poſſunt, ſiquidem inanimatum, ſemper eſt ab homine diuiſum, nec poteſt cum eo coaleſcere, alia vero oppoſita recipiunt. Nam ſedere licet cum ſocrate compoſitum ſit, ab eo tamen diuidi poteſt. Eſt autem eſſe atq; verum, vt hæc rurſus memoremus, prædicatum cum ſubiecto componi, & vnum eſſe. non eſſe autem & falſum, non conuenire, ſed plura eſſe, atq; inter ſe diſcreta: ſi ergo quædam vt dictum eſt ſemper conſiſtunt, alia ſemper ſunt diſcreta, ſunt quæ contraria recipiant, nimirum in ea quæ recipiunt oppoſita eadem opinio falſa efficit atq; vera, & poteſt iam verum, iam falſum dicere. Exempli gratia ſi te ſedente, ego te ſedere putem, verax ſum, ſin autem ſtante in eadem ipſe opinione perſiſtam, eadem opinio vera effecta eſt, atq; falſa. vera prius cum te ſedente ego id ipſum arbitrabar, poſt hæc falſa. At quæ aliter habere nequeunt: ea non valent modo vera eſſe modo falſa. ſed ſi globum ſolem eſſe opiner, ſemper ero verax, cum hæc figura nunq̃ ab eo ſeiũgi queat, vt ego hac opinione decipiar. quemadmodum ſi tu ſedere deſinas, fallar te ſedere putans, ſed ſol ſemper eſt globus, quare hoc ego ſemper putans ſemper ero verax. non aliquando, aliquando ſecus. ſimiliter quidia xxIII.

metrum lateri cōmēſurabilem eſſe opinatur, is ſemper errat. cum nequeat ille fieri cōmenſurabilis. vt aliquando hęc opinio poſſit eſſe vera.

At circa ea quæ non ſunt compoſita : quid eſt eſſe atq; non eſſe : & verum ac falſum. Non eſt enim quicq̄ compoſitum : vt ſit quidem cum eſt compoſitum : non ſit autem ſi ſit diuiſum : perinde atq; album lignū : aut diameter incommenſurabilis coſtæ : neq; verum ac falſum in illis ſimiliter erit. An vt neq; verum in his eſt idem : ſic neq; eſſe eſt idem : ſed eſt quidem verum tangere atq; dicere. Non eſt enim idem affirmatio atq; dictio. Eſt autem falſum id ignorare : non tangere. Non enim fit vt quiſq̄ circa ipſum quid eſt decipiatur : niſi per accidens : Similiter res ſeſe habet & circa ſubſtantias non compoſitas. non enim fit vt quiſq̄ decipiatur & non potentia ſed actu ſunt vniuerſæ. Generantur enim atq; corrumperentur : nunc autem ipſum quod eſt non generantur neq; corrumpitur : ex aliquo nanq; generaretur. Quæ igitur quid proprie ſunt atq; actu : circa ea non fit vt quiſq̄ decipiatur : ſed fit vt aut intelligat ipſa : aut non intelligat ipſa. Sed de ipſis quæritur ipſum quid eſt : ſi talia ſint necne.

xiiii. ( At circa ea quæ non ſunt compoſita quid eſt eſſe atq; non eſſe & verum ac falſum.) Quomodo eſſe ac verum & non eſſe atq; falſum incompoſitis dicantur explicatum eſt, in ſimplicibus autem & incompoſitis ac de quibus nihil prædicatur, nam ſi prædicaretur, omnino eſſet compoſitum. quomodo inquit eſſe & non eſſe conſiſtunt ideſt quomodo in ipſis eſſe & non eſſe ineſt. ſiue quomodo ſe ſecundum eſſe & non eſſe habent, & quomodo verum & falſum in ipſis accidit. Neq; enim ſimplicia compoſita ſunt, vt cum prædicatum & ſubiectum conſiſtunt, tunc ſi conſiſtere dicamus, verum dicamus falſum autem ſi nō cōuenientibus idem dicamus, vt in albo ligno, cæteriſq; compoſitis omnibus vſu venit. In his enim dicentes lignum album eſt, verum dicimus, non album vero, falſum. In ſimplicibus autem & incompoſitis non id accidit. neq; verum & falſum perinde exiſtet in his, atq; in illis .i. compoſitis. Sed alio .ſ. modo. ſi enim perinde in vtriſq; exiſteret, ipſa interſe nihil differret. quod ratione vocat, quandoquidem inter compoſita & incompoſita, magnum diſcrimen intercedit. Ad hunc igitur modum perconctatus reſpondet dicens. ( An vt neq; verum in his eſt idem, ſic neq; eſſe eſt idem.) quod æquipollet huic. quemadmodum in nō compoſitis aliter verū dicimus, quā in ipſis compoſitis ſic eſſe aliter eſt ī ſimplicibus q̄ incōpoſitis. Quia.n. vt ſeſe res habent, ſic oratio & veritas ipſarę ac viciſſim vt ipſarę veritas ſic & ipſæ verę erit cū intellectus ipſm attigerit, cū nō attigerit falſum.i. ignorantia. q̄nquidē abuſus vocabulo falſum appellauit ignorātiam. quod ipſe expoſuit dicēs. ( Sed eſt quidem verum tangere atq; dicere).i. verum eſt contingere ac dictionem habere, non autem affirmationem aut negationem. ( ignorare vero non tangere. Itaq; falſum pro ignorantia ſumptum eſt. In ſimplicibus igitur, vt diximus, vel intellectus ipſa conſequitur, ac naturam ipſorum quemadmodum eſt ac ſimplici iniectu ſiue animaduerſiōe contingit vt, viſus colores. Et verum dicit non aliquid de ipſis affirmans, ſed quaſi conſpiciat ipſa. quem

admodum viſus colores. neq; enim viſus quidq̃ de coloribus affirmat, ſed aſpicit duntaxat. Cum igitur intellectus hæc quaſi cernit, tūc ipſorum dictionem habet, non affirmationem. affirmatio enim de compoſito dicitur ex ſubiecto & p̄dicato. ſiue ergo aſſequitur & contingit ipſa, verum dicit, ſiue non attingit nec quaſi cernit, nec quidq̃ in ipſis intelligit, ignorantiam ipſorum habere dicitur, non tamen falli. Nam ne viſus quidem cum noctu colores non cernit, falli dicitur, ſed ipſos ignorare. falli n. in cōpoſitis vſurpatur q̄n q̄d nō eſt qddā, dr̄ eē ipm. vt ſi lignū q̄d non eſt albū, albū eſſe dicat̄, aut q̄d eſt dicat̄ nō eſſe. vt hominē nō eſſe aīal. Itaq; intellectus erga ſimplicia verum dicit, quando ea quemadmodum ſe habent. & ſimplicibus aduerſionibus attingit. Verum ergo dicere in ſimplicibus eſt, ab intellectu ipſa contingi ac ipſorum dictionem haberi: non affirmationem. falli autem vel decipi erga ipſa non licet. Nam deceptio & falſitas in compoſitis verſatur. cum quod abeſt cuipiam, id cū ipſo eſſe dicitur, aut quod adeſt, abeſſe. Sed poſtq̄ fieri negauit, vt circa quid eſt, ac definitiones quiſq̄ decipiatur, propterea quod definitiones non ſeparantur ab iis, quorum ſunt, vt ſedere ac ſcribere a ſedentibus & ſcribentibus, ait ne circa incompoſitas quidem, ſimplicesq; ſubſtantias de quibus modo dicebamus decipi licere fieri tamen poſſe, vt per accidens quiſq̄ decipiatur, ſi cui non attingere deceptionem libeat appellare. Omnes autem ſimplices ſubſtantiæ actus ſunt, non potentia. Primum quia ſi potentia eſſent, fieret. vt erga ipſas deciperemur. ſi enim de ſimplici ſubſtantia intelligentiam haberem, ipſam eſſe hoc, ea vero cum ſit potentia certū quid, mota eſſet in id quod poteſt fallere, q̄m quemadmodum fallar, ſi qui nūc ſedet, hunc cum ſtabit ſedere putem, ſic in ſubſtātia ſimplici vſu veniret. Deinde ſi potentia eſſent, efficerētur vtiq; & interirent. Nam quod fieri hoc aliquid poteſt, illud efficitur, vt poteſt. At ſi fierent, profecto ex quopiam efficerentur, & hoc ex alio & ſic in infinitum. (Nunc autem inquit ens ipſum non generatur). i. proprie ens & ſimplex ac, vt ita loquar, ſuperſubſtātialis ſubſtantia, & quæ immobilis mouet, hoc eſt deus optimus maximus non gignitur, neq; interit. Aut certe illorum verborum (nunc aūt ipſum ens non generatur neq; interit) ſenſus eſt huiuſmodi. Nunc autem ens, ac ſubſtantia rei ſimplicis qualiſcunq; res ſit, neq; gignitur, neq; deletur. Quidquid enim fit compoſitum eſt. Sed entia inquit, quæ ſunt eſſe atq; actu. i. quæ ſunt entia & actu, hoc eſt, quæ ſunt actus & formæ, circa ea non fit, vt quiſpiam decipiatur, ſed vt intellectus vel contingat ipſa & verum dicat, vel non attingat, & hoc non eſt deceptio. ſed de ipſis quæritur ipſum quid eſt, non, vt aliquid de ipſis prædicemus, ſed vt intelligamus duntaxat & quaſi cernamus. hoc autem vt ipſa quaſi videant, contingit iis qui ad doctrinæ verticem peruenere, ac optime vixerunt.

Ipſum autem eſſe vt verum, & non eſſe vt falſum, vno modo eſt ſi compoſitum ſit atq; ita dicatur, & ſi compoſitum non ſit atq; non ita dicatur. Eſt enim illud verum hoc falſum, alio modo ſi proprie ſit hoc pacto eſt, ſi non hoc pacto ſit, non eſt, ſed intelligere quidem ipſa eſt verum, falſum autem non eſt, neq; deceptio, ſed ignoratio non talis qualis eſt cæcitas. Cæcitas enim perinde eſt, atq; ſi intelligendi quiſpiam potentiam omnino non habeat.

(Ipſum autem eſſe vt verum & non eſſe vt falſum ſi compoſitum ſit) Ens inquit vt xxv.

verum; & non ens vt falſum vno modo accipitur ſi vt prædicatum cū ſubiecto componatur, & ipſum componi dicamus: id ſit ens vt verum, ſin minus componatur, dicatur autem componi, non ens ſit quaſi falſum. ( vnum autem ). i. alio modo ( ſi propric ens hoc pacto ). i. ſi ſimplex eſt, ſic eſt veritas in ipſo, non quod de ipſo quidq̄ affirmetur, ſed quod intelligitur per dictionem, ac velut cernitur: ( ſi non hoc pacto, non eſt ). i. ſi non eſt ſimplex non, id eſt verum dicere in ipſum, id attingere duntaxat, quod ipſe declarat dicens ( ſed intelligere quidem ipſa eſt verum, deceptio aūt erga ipſa nō eſt, ſed ignoratio, ignoratio aūt nō qualis eſt cæcitas) vt nūq̄ ipſa poſſit intelligere, ſed qualis eſt ignoratio cum quiſpiam de aliquo non conſiderat. Nam cæcitas ſimilis eſt ignorantiæ, cum intelligendi potentia penitus abeſt. qua qui careat, is intelligere nunq̄ poſſit. vt ne is quidem videre, qui ſit luminibus orbatus.

Patet autem & de immobilibus non interdum eſſe deceptionem, ſi quis illa immobilia eſſe putet: veluti triangulum ſi non mutari ipſum exiſtimet, non interdum duobus rectis æquales habere angulos, interdum nō habere putabit, mutaretur enim profecto, ſed quippiam putabit, quippiam non putabit, veluti primum quidem parem numerum nullum eſſe aut quoſdam non eſſe putare poteſt. Circa vero unum numero non poteſt, non enim quendam putabit, quendam non putabit, ſed verum aut falſum dicet, propterea quod ita ſe habet ſemper.

( Patet autem de immobilibus non interdum eſſe deceptionem, ſi quis illa immobi-
xxvi. lia eſſe putet, ) ſi deceptio ſecundum quandoq; verſatur in rebus, quæ aliter habere poſſunt, immobilia vero ac ſempiterna nequeunt aliter habere, profecto in ipſis nō erit locus deceptioni ſecundum quandoq;. Sed vt paulo ante diximus, vel ſemper decipietur, vel ſemper verum dicet. Nam ſi quis non putet triangulum mutari poſſe, ſed immobilem eſſe duxerit, is nunq̄ opinabitur, tres illius angulos quandoq; pares eſſe duobus rectis, quandoq; ſecus. ſi hoc enim intelligeret, nimirum & illud opinaretur, poſſe etiam conmutari. At poſitum eſt ipſum putare immutabilem eſſe non igitur hoc opinari poteſt ( ſed quidpiam putabit: quidpiam non putabit ). i. fieri poteſt, vt nullum numerum parem primum eſſe putet, vel quoſdam numeros pares primos eſſe, quoſdam ſecus, illud autem fieri non poteſt, vt numerum duo ipſum per ſe modo primum parem eſſe putet, modo ſecus. Illud vero ( non enim quendam putabit, quendam non putabit. ) huiuſmodi eſt. Qui numeros perinde immobiles eſſe putat, atq; triangulum, is non putabit numerum, qui primus ſit, fore aliquando non primum. qui vero numeros ipſos mobiles eſſe crediderit, huic facile hoc erit perſuaſum. Itaq; vel erit verax: ſi duo numerum parem eſſe putauerit, aut ſemper decipietur, ſi hunc aliter ſeſe habere cenſuerit. Ac octauum quidem librū primæ philoſophiæ hactenus enarrauimus.

Finis libri octaui latinis noni.

Enarratio alexandri aphi.in librum nonum primæ philoſophiæ latinis decimum interprete Io.Geneſio.

PLuribus quidẽ modis ipm vnũ dici ſolere:in hiſce ſermonibus dictũ eſt antea:in qbus vnũquodq; quot modis dr̃ explicauimus.Cũ aũt multis modis dicat̃:modi primorũ & eoꝝ q̃ per ſe vnum dicitur : nõ p accidẽs quatuor eſſe videntur:ſi in ſummã atq; capita redigãtur.Dicitur enim vnũ continuũ ipſum : continuũ autẽ aut ſimpliciter:aut id maxime qd eſt natura: & non tactu:neq; ligamine tale.Et hiſce magis id eſt vnũ priuſue : cuius motus eſt indiuiſibilior:magiſq; ſimplex.Pręterea vnũ eſt atq; magis totũ ipſum habens aliquã ſpẽm atq; formã:& maxime ſi qppiã eſt tale natura : & nõ vi: vt ea q̃ glutine talia ſunt:aut vinculo:aut clauo:ſed in ſeipſo vt cõtinuum ſit ſibi cãm habet.Tale aũt eſt ex eo:qa motus eſt vnus:& idiuiſibilis tpe: atq; loco.Quare patet ſi qppiã primũ motus principiũ habeat primi: qui qdẽ eſt cõuerſio:hęc.n.lationũ eſt prima: id eſſe primã magnitudinẽ vnã. Quędã igit̃ hoc pacto ſunt vnũ:aut cõtinuũ:aut totũ . Quędã aũt vnũ dicunt̃:ſi rõ eoꝝ ſit vna:Talia vero ſunt ea:quoꝝ eſt intellectio vna. Et talia ſunt ea,quoꝝ diuiſibilis eſt intellectio. Eius aũt eſt indiuiſibilis intellectio,qđ eſt indiuiſibile ſpecie:aut nũero . Atq; numero qdẽ eſt indiuiſibile ipm ſingulare.Spẽ aũt id qđ cognitiõe eſt ſciẽtiaq; idiuiſibile . Quare vnũ erit prĩo:qđ eſt cã ſubſtãtiis vnitatis.Tot igit̃ modis dr̃ ipm vnũ cõtinuũ nã,totũ:ſingulare:atq; vniuerſale .Hęc aũt uniuerſa ex eo ſunt vnũ, quia quorũdã motus,quorũdã intellectio,vel rõ eſt indiuiſibilis vti patet.

QVoniã idearũ auctores ipſiunũ inducebant , hoc ipm naturam eius eẽ tradẽtes eiuſdẽq; ſubſtãtiã eo ꝯſiſtere qđ vnũ ſit.Neq;.n. vt ſocrates cũ vnũ,ſit ipe ſubiicit̃,& vnũ de ipo ꝑdicat̃,ſic iſti naturã qppiã ipſiuni ſubiici dicebãt,deq; illa ipſiunũ ꝑdicarri. Neq; phyſicoꝝ more vnũ principiũ ſtatuẽtes ignẽ ei vel aquã aerẽue ſubſtituebãt,ſed eius ſubſtãtiã in eo poſitã eẽ.qđ ſit vnũ.atq; vnũ eiuseẽ nãm idẽq; vnũ tm̃ nõ ẽt ens appellãtes . quoꝝ ſcientiã ſi cui diligẽtius cognoſcere cordi eſt,dialogũ legat platonis,q parmenides ſiue de ideis inſcribit̃.qm̃ igitur iſti ad hunc modũ de vno diſſerebant,idcirco ariſtoteles in hoc libro diſputare proponit,num tale quiddam vnum habeatur , an ſecus.ſed prius partitionẽ vnius exeqtur,q ſunt eius proprię notiõẽs exponens & quo modo interdum in ſenſibilibus accipiatur . Atq; vnum quidem vbiq; vt menſuræ principium vſurpari tradit.tum in mumeris , tum in magnitudinibus , tum etiam in cõcentibus. Dieſim nanq; cõcetuũ principiũ efficimus.De his igit̃ & ſimilibus prima eſt huius libri cõmentatio.primũ ergo inquirit,an hmõi idea eſſe poſſit quidq̃,cuiꝰ na Enar. pri.

tura ſit vnum,deinde contraria quæ ſint,& omnino de oppoſitis,& quomodo ſint inueſtigat. Atqꝫ hæc quidem ſunt de quibus eſt nobis diſſerendum.Sed iam ad dictorum enarrationem accedamus.(Pluribus quidem modis vnum dici ſolere in hiſce ſermonibus dictum eſt antea,in quibus vnum quodqꝫ quot modis dicitur explicauimus.)in quarto huius operis libro de intellectibus vnius diſſeruit inter alia, quę quot modis dicerentur,illic explicauit.quorum intellectuum nos rurſus admonet, dum teſtatus ſe illic vnum multifariam dici declaraſſe.( Modi inquit primorum: & eorum quæ per ſe vnum dicitur & non per accidens quatuor eſſe videntur ).i. modi primi ſignificandi vnius,non qui per accidens dicuntur: hi enim quamplurimi ſunt,primi ergo modi ſunt quatuor, hi autem qui ſint exponit, cum ait dicitur enim vnum continuum, ipſum vero continuum aut ſimpliciter. i. vniuerſaliter dicitur. continuum porro ſimpliciter non proprie dicitur, quod tactu, & colligatione,conglutinationeue cohæret.continuum ergo dicitur, vel quod ſimpliciter eſt continuum,vel id quod maxime natura eſt.ſunt vero continentia natura,animalia & ſtirpes, & omnino quæ natura fiunt. non quæ ab arte procedunt. Ac eorum rurſus quæ natura continentia ſunt,id maxime ac propriiſſime vnum vocatur,cuius motus minus eſt diuiduus, magiſqꝫ ſimplex,cuiuſmodi eſt corpus,quod in orbem verſatur, motus enim animalium non ſunt ſimplices,nec indiuidui.qua.n.ſtatibus interpellantur, ſimplices non ſunt. qua vero non ſimul omne ipſum animal,neqꝫ omnes ſimul partes mouentur, dum.n. dexter pes mouetur proceditqꝫ,ſiniſter conſiſtit,ac viciſſim dexter ſtat, vt ſiniſter progrediatur diuidui ſunt,quippe cum in ſtatibus diuidantur.At cælum cum neqꝫ articulos habeat,& vnum ſit,atqꝫ continuum,non poteſt vna parte moueri,altera conſiſtere ſed omnes eius partes ſimul mouentur.quo intelligitur circumlatum corpus, q̄ noſtraria magis proprie vnum appellari.hoc autem ſe proprie vnum vocare ipſe paulo poſt declarabit.(Pręterea inquit tale & magis).i.præterea vnum dicitur & magis vnū quod totum eſt,& aliquam formam & ſpeciem habet. & per hoc primum omnes naturales magnitudines complexus eſt,tum quæ in orbem mouentur, tum quæ infra lunam continentur.ſed quoniam & nauis & domus forma quædam eſt,idcirco dixit(& maxime ſi quidpiam eſt tale natura & non vi.vt ea quæ glutino talia ſunt. aut vinculo aut clauo)clauo vnum eſſe dicitur exempli cauſa nauis,aut arca.vinculo faſcis, glutino liber.Quæ igitur formā & ſpeciem habent natura,nō ui,vt quę clauo cohæreſcūt, quemadmodum nauis,ſed in ſe continuitatis cauſam habent, vnum dicuntur.Ea vero cauſam in ſe habent,vt continua ſint,quorum motus vnus eſt atqꝫ indiuiduus tum loco,tum etiā tempore.Si.n.hoc in vno loco,illud in alio mouetur,neceſſe eſt,vt motus ſit diuiduus,quemadmodum ſeſe habet ingreſſus animantium.In alio.n.tempore pes dexter mouetur,in alio leuus.(Quare inquit patet ſi quidpiam primum motus principium habeat primi,id eſſe primam magnitudinem vnam,)ſenſus eſt. In libro octauo phyſici auditus motus loci omnium motuum primus eſſe demonſtratur accretione,decretioneqꝫ & cæteris aliis prior.tum motuum loci circularis eſſe primus. his igitur eo in loco demōſtratis,quoniam circūlatum corpus circularis motus in ſe principium habet,circularis autem motus eſt primus motus loci,qui motus loci prior cæteris habetur,idcirco corpus circumlatum primam haud dubie magnitudinem eſſe ait.Motus.n.partium ipſius non fit in diuerſis temporibus.ſed omnes eodem tempore mouentur.quo patet,vt diximus,circumactum priorem eſſe latione. ac proinde magnitudinem, cui principium huius adeſt, priorem ea eſſe: quæ lationis habet principium. (Quædam igitur inquit hoc pacto ſunt vnum aut continuum aut totum) totū aūt quale ſit,dictum eſt in quarto libro.(Quędā aūt inqt vnū dicūtur:ſi rō eoꝝ ſit

vna.)eorum vero rationem vnam eſſe ait,quorum intellectus,& ſciẽtia vna eſt. Rur
ſus eorum intellectum vnum eſſe,quorum intellectus eſt indiuiduus,indiuidui por-
ro ac proprie vnius indiuiduum eſſe intellectum vel forma vel numero. quibus ver
bis declaratur,hominem vniuerſalem & equum ac omnino ſpecies ſpecialiſſimas, tũ
etiam Socratem & Platonem & ſimpliciter indiuidua vnã eſſe,animal vniuerſale nõ
item.propterea quod diuiditur in animal volatile,pedeſtre & aquaticum.quorum in-
tellectiones & ſcientiæ diuerſæ ſunt.Alia eſt enim intellectio atq; doctrina volatilis,
alia pedeſtris animalis.homo autem ſpecies ſpecialiſſima non ſecatur in alias ſpecies
Singuli vero homines multominus in homines diuiduntur.Si ergo vnum ea eſſe di
cimus,quorum eſt motus vnus,& quorum intellectio ac ſcientia eadẽ eſt, quæ quidẽ
per formam contingunt,vtiq; vnum primum erit,quod ſubſtantiis eſt vnitatis cauſa
hoc autem eſt ipſa forma.poſt hæc dicta in pauca colligit dicẽs. (Tot igitur modis di
citur ipſum vnum.continuum natura & totum)Nam qui vnam tantum habet manũ
eſt ille quidem continuus,non tamen totus.Itaq; licet differãt ſingulare & indiuiduũ
& vniuerſale ac ſpecies,hæc tamen omnia vnum dicuntur:quia vel motus eſt indiui-
duus:vel intellectio:aut ratio & forma.

Intelligere autem oportet,non eſſe ſumendum modo eodem dici, quæ-
nam vna dicuntur,& quid eſt eſſe vnius,& quænam ipſius eſt ratio. Dici
tur enim ipſum vnum tot modis,& quodq; dictorum,cui modorum iſto
rum aliquis competit,vnum erit.Eſſe vero vnius nunc horum alicui,nũc
alii,quod etiam magis propinquũ eſt nomini competit. Illa autem potẽ
tia ſunt vnum.Quemadmodum & ſi de elemento cauſaq; opus ſit dice-
re,res diſtinguere,& nominis aſſignare diffinitionem oportet. Forſitan
enim ignis,aut ipſum etiam infinitum, aut aliquid tale partim per ſe eſt
elementum,partim non eſt.Non eſt enim eſſe ignis & elementi idem, ſed
vt eſt res quædam ipſe ignis atq; natura eſt elementum . Nomen autem
ſignificat hoc ipſum accidiſſe,eſſe inquam aliqd ex hoc primo ea lege vt
inſit,ſic & in cauſa:& vno,& in iſtiuſmodi vniuerſis res ſeſe habere vide-
tur.Quapropter & eſſe vnius,eſt eſſe indiuiſibilis ꝓprie huius entis atq;
inſeparabilis,aut loco,aut ſpecie,aut mẽte,aut etiã ipſo toto,ac definito. ii.

(Intelligere autem oportet non eſſe ſumendum modo eodem dici,quænam vna di-
cuntur,& quid eſt eſſe vnius:& quænã eſt ipſius ratio)quoniam vnius natura diuer-
ſa eſt a natura eorum,de quibus,vnum prædicatur.aliud eſt.n.Socrates, aliud vnum
quod de Socrate dicitur, idcirco intelligendum eſſe ait, aliam eſſe quæſtionem in-
quirentem,quænam res naturales vnum dicantur,aliam quæ vnius eſſe. rationemq;
ac naturam vnius inueſtigat. quo poſito vnum tot modis dici ait,quot definitum eſt,
definitũ eſt autẽ dici quadrupliciter.& oĩs res cui definitorũ modorũ quiſq̃ adeſt,vnũ
dicitur.(Eſſe vero inquit vnius nunc horum alicui competit)hæc appell ns cõtinuũ
natura & totum,quod formam & ſpeciem habet.& cætera cõmemorata.Iam vero na
tura vnius alii cuipiam adeſt,quod diuerſum ſit a cõnumeratis.quod etiã magis pro-
pinquum eſt nomini.i.quod magis q̃ cætera ad vnum accedit,& vnius naturæ pro-
ximius illis eſt & de quo vnum proprius dicitur. eſtq; medium inter vnius natu-
ram: & naturam totius ac continentis, & talium. hoc autem quod ad vnum ma-
gis accedit, quale ſit paulo poſt explicat vbi ait(Maxime vero eſſe vnius in hoc con-

ſiſtit, vt ſit generis cuiusque prima menſura; & propriiſſime quanti.) eſt igitur aliud quod ad nomen propius accedit (illa vero,) quæ connumerata ſunt (potentia ſunt vnum) hoc eſt naturæ quędã de quibus vnum prædicatur, illud quoq; a cæteris diuerſum quod propius ad nomen accedit, natura quædam eſt, deq; ipſo vnum prædicatur. neq; enim ſubſtantia eius in eo poſita eſt, quod vnum ſit. quare ſatius eſſe videtur, vt hęc verba (illa autem potentia ſunt vnum) in hunc ſenſum accipiantur. illa continuum. ſ. & cætera ei comparata, quod propius accedit ad vocabulum. potentia vnum ſunt. illud vero per ſe. Niſi forte quia vnum, vt ipſe declarabit, quod nomini propinquum eſt, nihil aliud eſſe intelligitur, quam menſura & principiũ quantitatis in eo ꝙ quantitas eſt, præſertim quantitatis diſcretæ, quæ quidem menſura eſt vnitas. propter quam dieſis vnum dicitur & menſura, atq; principium ſonorum, ponderis autem libra, niſi forte inquam ob hæc a longe ſub obſcure ſignificauit, quoniam vnitas nomini propinqua eſt. idcirco alia. i. dieſim & libram & pedalem lineam, & cætera quæ illic commemorauit potentia ac non per ſe vnum eſſe. Illud autem (quemadmodum & ſi de elemento cauſaq; opus ſit dicere, res diſtinguere) & cæterą cum illo ſuperiore coniungitur (intelligere autem oportet) & reliqua. vt omnis continuitas orationis ſit huiuſmodi. (Intelligere autem oportet non eſſe ſumendum modo eodem dici, quænam vna dicuntur, & quid eſt eſſe vnius: & quænam ipſius ratio. quemadmodum de elemento & cauſa. (Neq; enim parui refert naturam quæras & orationem elementi, qua id exempli gratia eſſe definitur ex quo primo minimo res componitur, & in quod vltimum minimum reſoluitur. an hoc percõcteris, elementum ac huiuſmodi natura de quibus prædicetur. & cui accidit eſſe elemento, num igni? an cuipiam alteri? Eſſe autem huiuſmodi quæſtiones diuerſas, hinc intelligi poteſt, quod aliter rem, aliter nomen definimus. quo in loco nomen appellat ipſum prædicatum hoc eſt elementum. quoniam elementum de igne prędicatur. ignis enim elementum eſſe dicitur. Atq; ignis inquit quodam modo elementum eſt, alias non. Cum enim ipſe vt ignis conſideratur, & quæ ſit natura eius a quopiam inquiritur, vt eſt. ſ. calida & ſicca, nihil laborante ex eo ne quidq̃ generetur, an ſecus, tunc non eſt elementum. cum vero vt res & natura quædam, ex qua gignuntur alia, & in quam diſſoluuntur, tunc elementum eſſe dicitur. Aut ignem quodammodo eſſe elementum, quodammodo ſecus, idcirco dixit. quoniam cum proprie primumq; principium ac elementum omnium ſit materia informis, ignis ſi cum hac conferatur, non eſt elementũ. ſed idem elementum quodammodo eſt, propterea quod omnia compoſita ex ipſo & terra aereq;, & aqua proxime conſtituuntur. Nomen autem. i. elementum quod de igne prædicatur, ſignificat eſſe aliquid, quod effectum ſit ex hoc primo igne, exiſtente igne in eo quod ex ipſo effectum eſt, Nam quia igni accidit hoc. i. vt aliquid exiſtat ex ipſo inſito primo rebus quæ efficiuntur ex ipſo, idcirco elementum nuncupatur. Illud autem. (Eſt autem fortaſſe ſecundũ ſe & infinitum) adiectum eſt, quoniam quibus vnum elementum eſſe placebat, ipſum infinitum eſſe ſtatuebant. fortaſſe igitur inquit eſt infinitum elementum. quaſi dicat licet huius magna quæſtio ſit, nunc tamen demus elementum eſſe. vt igitur in elemẽto, ſic in cauſa & vno & cunctis ſimilibus rem intelligere oportet. Sed verba illa (quapropter & eſſe vnius eſt eſſe indiuiſibilis) niſi fallor, minime cohęrent cum proxime dictis, ſed eſt, vt puto repetitio eorum quæ de vno dicta ſunt, vt appoſite illud vnum quod ad nomen proxime accedit, quale ſit doceatur. Erit igitur ſenſus eſſe vnius ſiue vnius natura hoc eſt, quod eſſe indiuiduum, quod quidem vnum non eſt ſeparatum.

ſed hoc aliquid.exempli cauſa vnus homo,aut lapis quidq̃ ve aliud, quod priuatim ſeparatum eſt:ſiue indiuiduum loco:vel forma,vel mente aut toto & indiuiduo hæc autem quæ ſunt plerumq; dictum eſt.

Maxime vero eſſe vnius in hoc conſiſtit,vt ſit generis vniuſcuiuſq; prima menſura, & propriiſſime quanti.Hic enim & ad alia acceſſiſſe videtur.Eſt enim id menſura quo cognoſcitur quantum.Cognoſcitur autem quantum,vt quantum eſt,aut vno,aut numero.At numerus omnis cognoſcitur vno.Quare omne quantum vt quantum eſt,vno ſane cognoſcitur,& id ipſum eſt vnum quo cognoſcitur primo.Quapropter ipſum vnum numeri principium eſt,ea ratione qua numerus eſt.Hinc & in cæteris menſura dicitur id, quo primo quodq; cognoſcitur, atq; menſura vniuſcuiuſq; eſt vna in longitudine,in latitudine,in profunditate:in põdere,in celeritate.Pondus enim atq; celeritas cõmune eſt in contrariis. Duplex eſt enim ipſorum vtrumq;,veluti pondus eſt,& quod quantumvis habet momentum, & quod exceſſum habet momenti, & celeritas itẽ & quæ quantumuis habet motum,& quæ motus habet exceſſum. Eſt.n. quædam & ipſius tardi celeritas,& pondus etiam leuioris.

(Maxime vero eſſe vnius in hoc conſiſtit,vt ſit generis cuiuſq; prima menſura,& propriiſſime quanti)præfatus eſſe vnũ hoc eſſe quod indiuiduum eſſe,vel loco vel forma,& cætera,quæ cõmemorata ſunt, ſed maxime inquit vnius eſſe : vniuſq; natura eſt eſſe menſurã primam cuiuſq; generis et ſubiecti:potiſſimum vero vnum eſt prima menſura quanti.Nam &ſi ſonorum & concentuum habetur menſura propriiſſime tamen,vnum & menſura quanti eſt.Atq; hoc quidem eſt vnum,quod pauloante proxime ad nomen accedere dicebat .hinc.n.alia deducta ſunt & vocantur vnum ſtadiumq; menſura dicitur centum ſtadiorum.Sonorum dieſis,ponderis ipſa libra.Metrum igitur & proprie vnum eſt:quo quantũ dignoſcitur.cognoſcitur autem quantũ in eo quod quantũ,vel vno vt numerus decẽ vnitate:vel numero. vt numerus centũ numero decem.vt qui vnitas ſit cum centum comparatus.ſed magis proprie vnitate numerus quiſq; cognoſcitur.Si ergo cognoſcitur vnitate perſe patet vno cognoſci ſin autem numero:vt cẽtum numero decẽ:haud dubie rurſus decẽ quaſi vnum vſurpamus.vt dubiũ non ſit,quin oẽ quantum in eo quod quantũ vno mẽſuretur:& quocunq; primo quãta ſunt quæ numerata ſunt ſeu viginti:ſeu centum ſiquiſue alius numerus cognoſcitur:id vnum eſt:aut vnius ꝓportionale.Itaq; ſtadiũ ſi hoc cẽtum ſtadia cognoſcãtur:vnũ eſt ac idcirco vnũ numeri qua numerus,principiũ eſt,hinc autẽ .i.a numero in cęteris,mẽſura dicitur:quo primo vnumquodq; cognoſcit̃ atq; menſura vniuſcuiuſq; eſt vnum & vtimur menſura vt vno.qm̃ in lõgitudinibus,quo primo menſurata longitudo cognoſcitur:id quaſi vnum vſurpamus.quę ratio eadem eſt in latitudine & altitudine pondere ac celeritate.Cum autem dixiſſet(in longitudine , in latitudine:in profunditate )adieciſſetq;(in grauitate & velocitate)cauſam reddit, cur cum tria interualla cõmemorat,longitudinem latitudinem ac profunditatẽ,tñ grauitatem dicens:non adiungit leuitatem , neq; tarditatem in mentionem velocitatis .dicit ergo(Pondus.n.atq; celeritas cõmune eſt in cõtrariis)quaſi dicat idcirco cum grauitatẽ dicerẽ,nõ adieci leuitatẽ,neq; tarditatẽ cũ celeritatis meminiſſem:qm̃ grauitas leuitatẽ ſignificarĩ põt,idq; vtriuſq;.i.grauitatis & leuitatis eſt cõe &,pari rõne tarditas

In celeritate intelligi poteſt ac protinus grauitas quomodo & ſe & leuitatem ſignificet exponit, cum ait (duplex eſt.n.ipſorum vtrumq;) graue.n. dicitur tum quod eſt aliquo grauius, tum quod grauitatem qualencunq; habet. Et velox non m: do quod eſt aliquo velocius, ſed etiam quod velocitatem ũtcũq; obtinet. Quæ ſi vera ſunt: graue terram ſignificabit: quæ ſimpliciter eſt grauis: atq; item aerem, qui ſi ad aquam ſpectes eſt leuis idem grauis ſi ad ignem. vtrumq; igitur ſignificat.i. terram, quæ ſimpliciter eſt grauis, & aerem, qui ſi cum ipſa comparetur eſt leuis. Celeritas quoq; motum ſignificat inerrantis globi, eademq; Socratis motum declarat, qui Socratis motus & ſi tardiſſimus eſt & prope nullus, ſi cum illo alio conferatur, tamen quia eſt alio celerior teſtudineo videlicet motu, idcirco etiam ipſe celer eſſe intelligitur: quo planum ſit, celeritate tarditatem etiam ſignificari: grauitas igitur nuncupatur & id quod inclinatiõem vtcunq; & grauitatem habet, & quod exceſſum habet atq; aliquo grauius eſt ac viciſſim celeritas, quod qualicunq; motu ac celeritate cietur, & quod motus exuperantiam habet, eſtq; aliquo celerius. eſt.n. quædam & ipſius tardi celeritas vt Socratis & pondus leuioris vt aeris.

In his autem vniuerſis mẽſura atq; principium vnum quid eſt & indiuiſibile, Nam & in lineis ipſa pedali vt indiuidua vti ſolent. Vbiq; enim vnũ quid ipſum menſuram atq; indiuiſibile quærunt, hoc autem ſimplex, aut qualitate, aut quantitate eſt ſimplex. Vbi igitur fieri non poſſe videtur, vt auferatur quicq̃, aut addatur, hoc eſt exacta menſura, Iccirco numeri menſura eſt exactiſſima. Quippe cum vnitatem diffinientes indiuiſibilem eſſe penitus dicant. In cæteris autem tale per imitationem ſumunt. In paſſu namq; ac libra ſemperq; in maiore magis latere poteſt, ſi quippiam ablatum atq; additum fuerit q̃ in minore. Quare a quo primo id fieri ſenſu non poſſe putant, id omnes & humidorum & ſiccorum menſurã & ponderis ac magnitudinis faciunt. Atq; quantum ipſum ſcire tunc arbitrantur, quando per menſuram hanc ſciũt. Motum quoq; ſimplici motu velociſſimoq; menſurant, breue enim hic tempus habet. Quapropter & in aſtrologia tale vnum principiũ eſt & menſura. Cœli namq; motum vniformem eſſe, celerrimumq; ſupponunt, quo cæteros iudicãt motus. Muſica etiam menſura eſt primus ſenſibilis ſonus, quia minimum eſt, & elementum item in voce. Atq; hæc omnia hoc pacto ſunt vnum, non vt
liii. commune quid ipſum vnum de iſtis dicatur, ſed vt eſt dictum.

(In his autem omnibus mẽſura atq; principium vnum quid eſt & indiuiſibile) cum docuiſſet vnum in lõgitudine, latitudine & profunditate principiũ atq; mẽſurã eſſe, cauſamq; reddidiſſet, cur in mentione grauitatis & celleritatis, leuitatem & tarditatẽ reticuiſſet, in his inquit omnibus: i. in grauitate & cæteris, vnum & indiuiduum eſt menſura & principium: in cunctis autem menſuram & principium quaſi indiuiduũ vſurpari exemplo pedalis lineæ confirmat. (Nam & in lineis inquit ipſa pedali vt indiuidua vti ſolent) itaq; non dicit pedalem lineam indiuiduam eſſe, cum omnis linea ſecari valeat, vt pote quæ non conſiſtat ex punctis, ſed indiuiduam exiſtimari oportere comparatam lineæ magnitudi: quæ pedali menſuratur. Nam quemadmodum numerus decem ad cẽtũ comparatus inſtar eſt vnitatis, ſic pedalis linea, ſi hac mẽſuretur

linea, quæ ab athenis ad ęgyptum vſq; pertineat, indiuidua videri poteſt illi collata, & puncti rationem obtinere. vt terram tam vaſtæ magnitudinis, tamẽ ad globum inerrãtem comparata punctum eſſe putatur. quo fit, vt menſura vbiq; vt vnum quiddam, ac indiuiduum quæratur. (hoc autem ſimplex). i. hæc autem menſura, quæ vt indiuidua quæritur, ſimplex eſt vel quali, vel quanto. quanto enim vnitas eſt ſimplex. quali vero dicit, quoniam humidorum ſiccorumq; & alborum naturas metimur. quorum menſura ſimplex eſt quali, non quanto. Nam quod eſt quãto ſimplex indiuiduum eſt, at ſicca & humida diuidua ſunt. quin & album diuiduum eſt ex accidenti. propterea. ſ. quod id cui adeſt diuidi poteſt. hæc fatus quale ſit proprie & ad amuſim vnum quaſi indiuiduum exponit, & quale ſecus. ( vbi igitur inquit fieri non poſſe videtur, vt auferatur quidq̃ aut addatur, hoc eſt exacta menſura) & vnum ſimpliciter ac indiuiduum. (Idcirco inquit numeri menſura eſt exactiſſima) vnitas. ſ. huic enim nec addi quidq̃ nec demi poteſt. vtq; quæ indiuidua eſſe ſtatuatur. ab ſtadio vero & talento, ſemperq; a maiore plus auferri poteſt, q̃ a minore. Ab ampliore nanq; plus demere valeas, quam a breuiore. quod ſi plus demi poteſt, vtiq; & plus adiici valebit. omnino enim quod dempſeris adiicere valeas. Illud vero (in cæteris autem tale per imitationem ſumunt.) interiectum eſt. cuius hic eſt ſenſus. A numeri menſura hoc eſt ab vnitate, cætera indiuidua eſſe dicuntur atq; menſuræ. pedalis. ſ. linea & ſtadium. quod quomodo ſit indiuiduum declarauimus. Nam horum quodq; comparatum magnitudini, quam metitur indiuiduum eſſe putatur. vt omnis terra cum globo inerranti collata. ( Quare a quo primo id fieri ſenſu non poſſe putant). i. quod primum inſenſibile expers & indiuiduum; & omnino diuidi non poſſe putant, id menſura eſt. quomodo autem indiuidua dicantur dictum eſt ſupra. collata. ſ. cum iis quæ menſurantur. libra. n. rhodio coloſo aut caucaſo monti comparata, nullius ponderis ſenſum efficit. ſed inſenſibilis omnino eſſe videtur. & tunc quantitatem nouerunt ſiccitatis vel grauitatis, cum per hanc menſuram q̃ expers & inſenſibilis eſſe videtur, quantum ſit quod menſuratum eſt intelligunt. (Motum quoq; ait ſimplici motu velociſſimoq; ac breui menſurant) in aſtrologia. n. huiuſmodi motus eſt vnum & principium atq; menſura. Eſt autem motus ſimplex & velociſſimus, ac proinde breuiſſimus, inerrantis ſphęrę motus, hic ergo mẽſura eſt et vnũ. Et dieſis in muſica. Eſt autem dieſis minimus qui inde editur ſonus. quẽ primum ſentimus. & quo ſi quis eſt alius breuior minorq; is ſub ſenſum noſtrum non cadit. In voce quoq; elementum eſt menſura. quę omnia vnum ſunt, vt indiuidua. Neq; vero vnũ de ipſis vt cõmune quoddam & genus dicitur, ſed vt vox æquiuoca. quemadmodum dictum eſt. vel potius, vt quæ ab vno & ad vnum dicuntur.

Non ſemper autem menſura vna eſt numero: ſed interdum & plures: vt plurimi ſenſibiles ſoni duo: qui nõ ad auditũ: ſed ad rationes accomodãtur: & voces plures quibus metimur. Diameter quoq; duabus menſuris: & latus itidem: omneſq; magnitudines menſurãtur. Sic ipſum igitur vnũ omnium eſt menſura, propterea q; cognoſcimus ea ex quibus ſubſtantia conſtat: diuidentes aut per quantitatem: aut per formam. Et iccirco ipm vnum indiuiſibile eſt: quia primum ſingulorum indiuiſibile eſt. Non ſimiliter autem omne indiuiſibile eſt: veluti pes atq; vnitas, ſed aliud eſt penitus: aliud ad ſenſum indiuiſibile ſumi ſolet. Vt iam ãtea diximus. Omne nanq; continuum fortaſſe diuiſibile eſt, ſemper autem mẽſura generis eſt eiuſdem. Magnitudinum enim magnitudo eſt vt patet menſura: & ſingu

larum longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vox item vocis, ponderis pondus, vnitas vnitatum. Sic enim dicere oportet, ſed non numerum dicere numerorum eſſe menſuram, oportebat tamen ſi ſimiliter mēſura eſt aſſignanda. Sed qui hoc cenſet, non ſane ſimiliter cenſet, ſed perinde atq; ſi vnitatum vnitates menſuram, ſed non vnitatem cenſeret, numerum autem vnitatum multitudinem eſſe conſtat. Dicimus & ſcientiā ob idem ſenſumue rerum eſſe mēſuram, quia aliquid per ipſa cognoſcimus, nam menſurantur, potius q̄ menſurant. Verum id nobis accidit, perinde atq; ſi alio nos metientem ipſi quāti ſumus ex eo cognoſcimus, quia cubitum totiens nobis accomodauit Protagoras vero menſuram omnium hominem eſſe dixit, perinde atq; ſi ſcientem aut ſentientem dixiſſet, & hos propterea quod alter ſenſum, alter ſcientiam habet, quæ quidem ſubiectorum menſuras dicimus eſſe. Nihil itaq; egregium dicēs aliquid dicere uidetur.

v. (Non ſemper autem menſura vna eſt numero, ſed interdum & plures, vt dieſes duæ quæ non ſecundum auditum, ſed in rationibus intelliguntur.) Menſura duplex eſt, ratio. ſ. menſuræ, ipſaq; menſura. exempli gratia ratio vlnę ipſiuſq; ſpecies in anima noſtra contenta, & vlna ipſa lignea. Similiter dieſis duplex eſt, ratio & ſpecies dieſeos & ſonus ipſe, qui auribus percipitur. Item diameter tum ſpecies diametri, tum linea ipſa intelligitur, in quadrato deſcripta, quæ ratio in cæteris quoq; valet. quamobrem menſura inquit nō ſemper vna eſt numero, ſed interdum plures. Dieſes enim ait duæ ſunt, non quod ſit duplex, quæ auditu percipitur, ea nāq; vna eſt numero, ſed quia hæc vna eſt, altera quæ per rationem ac ſpeciem intelligitur. (Et voces inquit) voces hoc in loco appellans vocum elementa a. b. c. & cætera. (plures ſunt) ipſum a & quod in hac charta ſcriptum eſt, voces autem elementorum vt principia & mēſuras vſurpari, propterea quod minimę ſint, manifeſtum eſt. hęc enim vox ſocrates deambulat, diuiditur in ſocrates vocem, & in deambulat. & rurſus hæc vox ſocrates ſecatur in ſo & cra & tes. ſyllabas, quæ diuerſę ſunt. Tum ſo ſyllaba diducitur in. ſ. & o. eſtq; ſonus a b o editus diuerſus a ſono. ſ. at ſonus o non diuiditur in alium. Itaq; his quæ minima ſunt & punctorum inſtar, voces metimur. Nam vt puncta, ſic ab his editi ſoni ſunt indiuidui (Diameter quoq; duabus menſuris menſuratur.) Si enim digito gratia exempli menſuretur, digitus eſt duplex, quiditas. ſ. & forma digiti, & digitus ipſe, qui diametrū metitur. latus item duobus menſuratur. quæ magnitudines ſunt diameter. ſ. & digitus. Ex cunctis igitur planum fit, menſuram omnium eſſe vnum. demonſtratum eſt enim quidquid pro menſura ſumatur, id quaſi vnum vſurpari. Nam diuidentes rem quam metimur in menſuram, vt decem vlnarum magnitudinem in decem vlnas partientes, cognoſcimus quot ſunt vlnę, quibus ea magnitudo patet. Magnitudo autem vlnarum decem diuiditur vel ſcd̄m formam, vel ſcd̄m quantum. ſecundū formam, vt cū ipſam diuidimus in ea, ex quibus conſtituitur, ignem terramq; & interiecta elementa: aut in magnitudinem talem. ſecundum magnitudinem vero, vt cum in decem vlnas ſecatur. Atq; ad hunc quidem modum pręceptor noſter locum enarrabat. ſed fortaſſe quoniam, vt diximus, vlna duplex eſt. i. forma ratioq; vlnę, atq; ipſa particularis ſenſibiliſq; vlna, idcirco decem vlnarum magnitudinem diuidi ait vel in rationes vlnarum decem contentarum in ipſa, cum ſit indiuidua ſcd̄m magnitudinem atq; vnum. vel nō

in rationes,ſed ſcd͂m magnitudinem diuiſa iã non eſt vnũ & continens,ſed plura ,vt, ſi ſocrates diuidatur in animal & pedeſtre & bipes,vnus ipſe atq; continuus perſiſtat idem ſi in caput & manus non cogitatione,ſed re vera ſecetur , non iam vnus fuerit, ſic in decem vlnarum magnitudine ſeſe res habet.Vnum igitur indiuiduum eſſe dubium non eſt,cum omne primũ ac menſura quęq; indiuiſibilis accipiatur . quamq̃ nõ perinde linea pedalis,atq; vnitas indiuidua eſſe intelligitur. ſed vnitas prorſus indiuidua,pedalis vero linea cum ad magnitudinem ab ipſa menſuratam & ad ſenſum ſpectatur,comparata enim magnitudini menſuratę inſenſibilis,vt ſupra diximus, & partibus vacare videtur.Nam per ſe vt magnitudo in infinitum diuidi poteſt.(fortaſſe diuiſibile eſt)fortaſſe dixit vel propter eos,qui magnitudines ex indiuiduis cõſtare tradunt,aut propter inſtrumenti ineptitudinem,quo ad animal diſſecandum vtimur, oĩs n.magnitudo ſuapte natura diuidua eſt.Sed menſura inquit ſemper eſt eius generis cuius menſuratum.Neq;.n.dulcedine,ſed magnitudine magnitudinem menſuramus. & vocem voce,pondere pondus.vnitates deniq; ipſas vnitate .(Sic.n.dicere oportet, ſed non numerum dicere numerorum eſſe menſuram.)Nam hoc eſſet vnitatem quę numeri eſt menſura,numerũ appellare.(ſed qui hoc cenſet ) .i.qui vt vocum vocem, ſic numerum numerorũ menſuram eſſe putat,(nõ ſane ſimiliter cenſet.) Nam quemadmodum erraret,ſi quis vnitatum vnitates nõ vnitatẽ menſuram eſſe diceret,ita ſi qs numerum numerorum eſſe mẽſuram.Numeri.n.vnitates ſunt,vnitatum autem menſura numerus eſſe non poteſt,ſed vnitas.At quia menſuram id eſſe dicimus,quod nobis rerum affert cognitionem,hoc autẽ pręſtat tum doctrina tum etiam ſenſus , idcirco vtrumq; menſuram eſſe dicimus.Nam re vera ſcientia & ſenſus menſurantur potius a rebus,q̃ menſurent ipſas.ſcientia.n.& ſenſus quaſi terminis & anguſtiis a ſcibilibus ſenſibilibuſq; præſcriptis continentur.quos pretergredi eis nõ datur.Nam in rebus difficilibus cum ſcientia ad quampiam velut metam procedere permittatur, vltra progredi conata repellitur ac preterire vetatur,a rebus potentiam eius menſurãtibus. & quo poteſt procedere eo pertinere patientibus,vltra vetantibus. quod ipſum in ſenſu quoq; vſu venit.quo fit vt menſurentur , nõ metiantur.quod perinde accidit , ac ſi ego a quopiam mẽſuratus,me duorum exempli cauſa cubitorum eſſe cognoſam.propterea quod ille mihi bis cubitũ impoſuerit , ac deinde dicam ego me ipſum menſus ſum.propterea.ſ.quod ego quantus ſim cognoui.Nam re uera ego mẽſuratus ſum.ad hunc igitur modũ ſcientiã menſurare dicimus,quia rerũ præbet cognitionem , cũ tamen a rebus menſuretur.(Protagoras vero menſuram oĩum hominẽ eſſe dixit.ꝓinde atq; ſi ſcientẽ & ſentientẽ dixiſſet eſſe mẽſurã,& hoc ꝓpterea quod alter ſenſum, alter ſcientiã habet,q̃ quidẽ ſubiectorũ menſuras eſſe dicemus.) Ita cũ hominẽ menſuram eſſe dicit,ſcientiã intelligit & ſenſum,in quo cũ aliquid egregie ac ſapienter dicere videatur,nihil tñ dicit tanta laude dignum . quid.n . oportuit hominem menſuram eſſe dicere,& non potius ſcientiam,atq; ſenſum?

Eſſe igitur vnius maxime eſſe per id nomen quod ſegregant : menſuram quandam & propriiſſimam quãtitatis:deinde etiam qualitatis , dilucidũ iam ex hiſce quæ diximus fuit.Erit autem tale aliud ſi quantitate: aliud ſi qualitate diuiſibile ſit.Quapropter vnum ipſum indiuiſibile eſt:aut ſimpliciter:aut vt rationem vnius ſubit.In ſubſtantia autem vtro modo ſeſe habet atq; natura:quærendũ eſſe videtur: vt in dubitationibus olim tranſegimus:quid nam eſt ipſum vnũ , & quomodo de ipſo accipere oportet.

Vtrū ſit ſubſtantia:perinde atq; Pythagorici prius dixerunt : & poſterius Plato:an natura potius ipſi quędā ſubiiciatur. Et quomodo notius oporteat dici:an vt ii dixerunt qui verſebantur circa naturam. Illorum.n.quidam concordiam ipſum vnum:quidam aerem quidam infinitum ipſum eſſe dicebant . Quod ſi nihil vniuerſalium ſubſtantia eſſe poteſt : vt in ſermonibus de ſubſtantia : & de eo quod eſt : iam diximus : neq; idipſum ſubſtantia vt vnum quod præter ipſa multa eſſe poteſt . Eſt enim cōmune:ſed vt prędicatū dūtaxat:patet neq; ipſum vnum tale eſſe poſſe. Id.n. quod ęſt:ipſumq; vnum maxime de omnibus vniuerſaliter prædicātur. Quare neq; genera ipſæ naturæ quædam : & ſubſtantiæ ſeparabiles ſunt a cæteris. Neq; ipſum vnum ob eaſdem cauſas genus eſſe poteſt: ob quas neq; id quod eſt:neq; ipſa ſubſtantia eſſe poteſt.

vi. (Eſſe igitur vnius maxime eſſe per id nomē quod determināt menſuram quandam & propriiſſimā quantitatis certū eſt)cum vnum docuiſſet pro menſura a cunctis vſurpari, & id potiſſimū quod habetur in quanto,qđ proxime ad vnius vocabulum accedere dixerat,rationē concludit dubium nō eſſe dicens quin vnum maxime menſura ſit,atq; id ꝓpriiſſime vnum,quod eſt in quāto,quod quidē menſurā determinant.i. appellant. vel determinant dixit ꝑ eo quod eſt intelligunt ꝑ nomen vnius.aut determināt.i.ſegregant a rebus menſuratis ꝑ nomen vnius. Nā cum mēſurata vel a duobus nuncupanť, vt bicubitale,vel a tribus vt tricubitale.vel a quopiā alio numero,ſolum tñ quod menſurat.i.menſura ipſa ab vnitate nominatur,in oībus rebus menſuratis. Menſura vero alia erit ſi fuerit diuiſibilis ꝑ quantū,vt linea pedalis,alia ſi ꝑ quale vt album.&.n.albū per qūale diuiditur.qa igitur menſura quodāmodo diuidua eſt , quodāmō indiuidua, vnitas quidē prorſus ac ſimpliciter eſt indiuidua,cæterę vero qua vnū,indiuiduę ſunt, qua magnitudines,diuiduæ. Ego.n.qua vnum ſum,indiuiduus ſum.neq;.n.ſum vnus & multi,quēadmodū hō vniuerſale,vt in alios homines diuidi poſſim . qua vero ſum quantum,oīo diuiduus ſum. His igitur de vno diſputatis,quęrendum ęſt ait,vtrum ſic ſe habeat quemadmodū in dubitationibus diximus,cum vnum quid ſit & quęnam de ipſo opinio habenda eſſet diſſereremus. vtrū igitur ſubſtantia quędā ſit:& in eo conſiſtat,vt vnum ſit,quemadmodū pythagorici dicebāt , & poſt ipſos plato,an vni natura qdā ſubiiciať,& qūo notius dici oporteat:an vt phyſici tradūt.quorum Empedocles vnū amicitiā eē dixit. Anaximāder,aerē.qdā infinitū.itaq; horū qſq; naturā quādā vni ſubiiciebat.qbus poſitis iſtorū doctrinā refellit.demōſtrās nō eſſe qdq̄ vnū ipm ꝑ ſe . & eius ſubſtātia in hoc conſiſtat atq; huiuſmodi vtitur argumētatione. Vnū eſt vniuerſale nullum autem vniuerſale eſt ſubſtātia. vnum igitur non eſt ſubſtantia . At vnum eſſe vniuerſale probat,quia de cunctis entibus prædicatur.ꝙ vero vniuerſalia non ſint ſubſtantię.in huius operis ſexto libro demonſtratum eſt. vbi agitur de definitione atq; ſubſtantia.ſi ergo,vt eo loco demonſtratur,nullum vniuerſale eſt ſubſtātia , ne hoc quidē quod eſt vt vnum ac pręter multa exiſtit,ſubſtantia fuerit. Nam quod eſt pręter multa & de pluribus dicitur,id cōmune eſt nec aliqua natura ſed tantum prædicatio atq; nomen.ſi hęc ergo ſic habent,haud dubie vnū non eſt ſubſtantia. Nam ſi vniuerſalia nō ſunt ſubſtantię,ꝑfecto ens & vnū tanto minus erunt ſubſtātię,qa cæteris vniuerſaliora ſunt.vt q̄ de decē generibus generaliſſimis ꝓdicenť.(Quare inqt neq; genera)genera aūt vocat vel decē generaliſſima,vel quodcūq̄ vniuerſale.( Naturę q̄dā & ſubſtantiæ

ſeparabiles ſunt ab aliis).i.a particularibus. Neq; ipſum vnum genus eſſe poteſt, & natura q̄dā ſeparata ob eas cauſas, ob quas neq; ens genus eſſe pōt: vt intelligat̄, ne ſubſtātiā q̄dē vniuerſalē eſſe poſſe. cauſæ vero in ſexto huius opis libro reddiꝰ ſunt. Preterea rē in vniuerſis ſimiliter ſeſe habere neceſſe ē. Id aūt q̄d eſt ip̄mq; vnū paribus modis dicunt̄. Quare cū in hiſce q̄ qualia ſunt, ſit q̄d ipſum vnū & q̄dā natura: & in iis ēt, q̄ ſunt quāta mō eodē: patet q̄rendū eſſe oīo q̄d nā ſit ip̄m vnū: quēadmodū & quid id q̄d eſt: q̄ppe cū nō ſit ſatis naturam ipſius idip̄m eſſe aſſerere. At vero eſt quidā ip̄m vnū in coloribus color: vt albedo: ſi cęteri colores ex hac atq; nigredine fieri vidētur. Nigredo vero priuatio eſt albedinis: quēadmodū & luminis tenebrę, ſunt.n. hę priuatio lumīs. Quare ſi ea q̄ ſunt eſſent colores: ea p̄fecto q̄ ſunt nūerus quidā eſſent. At quoꝝ nā numerus? Nēpe coloꝝ, vt luce clarius extat: & ip̄m vnū eſſet q̄d vnū: velut albedo. Pari mō ſi ea q̄ ſunt: cātus eſſent, numerus eſſent p̄fecto. Senſibiliū tn̄ primoꝝ ſonoꝝ. Sed non nūerus ipſorū eſſet ſubſtantia. Vnūq; ip̄m aliquid eſſet ſubſtātia cuius nō ip̄m vnū: ſed primus ſonus ſenſibilis eēt. Similiter & ſi voces eſſent numerus eſſent elemētoꝝ: & ip̄m vnū elementū eſſet vocale. Si figuræ ēt rectis ex lineis conſtantes eſſent, figurarū numerus eſſent: & ip̄m vnū triangulus eſſet. Eadē eſt & in cæteris generibus ratio. Quare ſi in affectibus: ſi in qualitate: ſi in quantitate: ſi in motu nūeri ſunt vt quippiā vnū. Atq; numerus aliquoꝝ eſt & ipſum vnū: quid vnū: ſed nō id eſt ipſius ſubſtantia: & in ſubſtantiis p̄fecto rē ita ſeſe habere neceſſe eſt. Res.n. eodē mō ſeſe habet ī vniuerſis. Patet igit̄ ipſum vnū in oī genere quandā eſſe naturā: & rei nullius prorſus idipſum eſſe naturā, Sed vt in coloribus vnū ip̄m quærere colorem vnū oportet: ſic & ip̄m in ſubſtantia vnū ſubſtātiam vnam quærere oportet. Idem autem ipſum vnū q̄d id quod eſt quodāmodo ſignificare patet ex eo ſane quia ſequit̄ paribus modis p̄dicamenta: & non eſt in vllo neq; in ſubſtantia: neq; inqualitate: ſed perinde ſeſe habet vt id quod eſt.

(Præterea rem in vniuerſis ſimiliter ſeſe habere neceſſe eſt. ens autē & vnum paribus modis dicuntur.) hæc quoq; argumentio pertinet ad confirmandum vnū non eſſe ſubſtantiam. quæ quidem huiuſmodi eſt. ſi in nouem prædicamentis cæteris a ſubſtantia nihil poteſt eſſe vnum per ſe ſubſiſtens, ſed vnicuiq; ſubiicitur vel album, vel ſtrepitus, aut aliud quidpiam, merito ne in ſubſtantia quidem aliquod vnūm fuerit, cui non ſubiiciatur vel ſocrates, vel deus vel quidq̄ aliud. neceſſe igitur eſt, vt in omnibus ſimiliter ſeſe res habeat. quid.n. poteſt eſſe cauſæ, cur in qualibus & quantis cæteriſq; natura quædem vni ſubiici dicatur, in ſubſtantia non item? ſed ipſum vnum ſit ſubſtātia. vnūm autem & ens paribus modis dicantur, qm̄ conuertuntur, vt in hoc opere demōſtratum eſt. q̄ ſi in qualibus eſt vnum ac præterea quædam natura, & perinde in quātis, quærendum eſt, quid nam ſit ipſum vnum, quemadmodum & quid eſt ens. Neq; n. ſatis eſt dicere naturam vnius eſt eſſe vnum. q̄ autem in cæteris prædicamētis a ſubſtantiā ſubſtantia quædam vni ſubiicitur, certū eſt. In coloribus .n. aliquid eſt vnum vii.

vt album; cæteri nanq; colores vt fuſcus & rubens ex hoc & nigro conſtantur. niger autẽ priuatio albi eſt. vt tenebræ luminis, tenebræ namq; luminis ſunt priuatio. ſed cũ verba illa (cęteri colores ex hac atq; nigredine fieri videtur) tum ẽt hęc (Nigredo vero priuatio eſt albedinis, quẽadmodũ & luminis tenebrę) ſupuacanea ſunt. Nã mea quidem ſententia ab hac oratione & propoſito ſunt aliena. Ergo in coloribus vt dictũ eſt, eſt quiddam vnũ, vt album. quare ſi omnia entia eſſent colores, & nihil aliud eſſet, entia ipſa eſſent aliquis numerus. i. eſſet aliquis colorũ numerus. ipſe autem dixit (numerus quidam eſſent) deinde adiecit interrogans (At quorum nã numerus?) ad quod ipſe reſpondet (Nempe colorum.) quaſi dicat, non hoc ipſum eſſet numerus, ſed numerus colorum. fore autẽ colorum numerũ certũ eſt. eſſent. n. decem. vel mille, vel decem milia, aut alius quiuis numerus. quare & vnũ menſura hmõi numeri aliquid eẽt, vt album quod alba metiretur, aliquid eſſet numeri alborum. & quẽadmodum vnitas ad numeros, ſic vnum in albo ſeſe haberet ad numerum, qui haberetur in albis. Item ſi entia cantus eſſent, numerus quidam eſſet cantuum. & vnum eſſet dieſis: quæ ipſos menſuraret. nec ſubſtantia eſſet numerus cantuum. cuius eſſentia in eo quod numerus eſſet conſiſteret, ſed eſſet numerus cantuũ. Item ſi omnia entia ſoni eſſent, numerus eſſet elementorum, quorũ ſoni ſunt, & vnum menſura elementorum eſſet elemẽtum ſeu littera, vocalis ſcilicet vel conſonans. Pari ratione ſi entia eſſent figuræ, numerus eſſet figurarum, & vnum triangulus, quod ſi cũ habeantur numeri & vnum in affectiõibus, in quantis, in qualibus, ac in motu, in omnibus numerus eſt alicuius numerus, & vnum. alicuius vnum. neq; ſubſtantia ipſius vnius in hoc poſita eſt, quod ſit vnũ, ſatis hinc intelligi poteſt, in ſubſtantiis ſic ſeſe rem habere neceſſario. Nã quę in aliis, eadem eſt ratio in ſubſtantia. cum igitur adhunc modũ inductione demõſtrauerit vnũ non ſubſtantiã eſſe ſed ꝑdicatione, cõcludit dicẽs. patet igitur inquit ipſum vnũ in oĩ genere quãdã eſſe naturã eiq; ſubiici aliqd, & hoc ipm vnũ eſſe nullius eſſe naturã. i. ipm vnũ nõ eſſe aliquã naturã pſe exiſtẽtẽ. ſed vt in coloribus cũ vnum audimus, colorẽ vnũ inquirimus. albũ exẽpli cauſa, vel nigrũ, ſic ĩ ſubſtãtia vnũ, hõ vnus, aut qdq̃ alid ingri dꝫ. ſed qa ſupra vnũ & ens pari mõ dici tradiderat, idcirco ait, vnũ idẽ eẽ atq; ens. qd iteꝝ ex eo colligi põt, qa pariter ſequit̃ ꝑdicamẽta & ĩ nullo ꝯtinet̃ (Neq; igĩ ẽ) neq; in ſubſtãtia, neq; ĩ quali qdq̃ eſt vnũ ut nõ ſit ens, aut ens: qn ſit vnũ ſed ſimiliter ſe habet. & quẽadmodum ens in oĩbus ꝑdicamentis verſat̃, ſic itẽ vnum.

Et item ex eo quia non inſuper quicq̃ aliud prædicatur, cũ dicitur homo ac vnuus homo ſicuti neq; ipſum eſſe quid eſt præter ſubſtantiam: vel quale vel quãtũ neq; eſſe ipſum vnius eſt pręter ipſum vniuſcuiuſq; eſſe.

viii. (Et itẽ ex eo qa nõ inſup qdq̃ aliud ꝑdicat̃ cũ dr̃ hõ, q̃ cũ vnus hõ) his verbis vt mihi ĩ qdẽ vr̃ obiectionẽ diluit, qua occurri põt rõni demõſtrãti vnũ nõ eſſe ipm pſe: neq; ſubſtãtiã q̃piã. ſic. n. occurri poſſet. ſi vnũ nõ ẽ nã q̃dã, ſed nomẽ dũtaxat qũo dicimus aĩal vnũ eſt? in qua orõne eſt ꝑdicat̃ de aĩali, & inſup vnũ: ſimilr̃ dicimus eſt hõ vnus, in qua orõne vnus tertio loco efficit̃ ꝑdicatũ. Itaq; vnũ qd de aĩali vel hõe ꝑdicatur, aliud ab ipſis eſſe intelligit̃, & nã atq; ſubſtãtia. hãc igit̃ obiectionẽ ſoluit dicens. non ſi vnũ de homine prædicatur, ꝓtinus verũ eſt dictu intereſſe homo ne an vnus homo dicatur, ac proinde vnũ eſſe aliquid. Nã quẽadmodũ ipſum eſt non eſt natura quædã per ſe, quæ tñ perinde de homine prædicatur, ſic ne vnũ quidẽ, quo circa homo idẽ ẽ, atq; vnus hõ. & vnũ eſſe idẽ & quãcũq; rẽ eẽ. qa eſſe vnũ idẽ eſt atq; eſſe vnũ equũ.

Modis aũt ipſum vnũ ac multa pluribus opponuntur, quorũ vno modo ipſum vnũ multitudoq; opponuntur, vt indiuiſibile ac diuiſibile. Qđ eſt

n.aut diuiſum aut diuiſibile,id multitudo dicitur quædã.Quod vero eſt
indiuiſibile aut non diuiſum,id dicitur vnũ.Cũ igitur oppoſitiones qua
tuor modis ſumantur,& horũ alterũ vti priuatio dicatur,erunt hæc pro
fecto cõtraria,& neq; vt contradictoria,neq; vt relatiua.Dicitur aũt ipm
vnũ ac declaratur ex ipſo ſuo contrario,ex diuiſibili inquã indiuiſibile,
propterea ꝙ multitudo magis ſenſibilis eſt,& diuiſibile q̃ indiuiſibile ip-
ſum.Quare multitudo prius eſt ob ſenſum ipſo indiuiſibili rõne. Eſt aũt
ipſius qdem vnius,vt & in diuiſione cõtrariorum deſcripſimus, ipm idẽ
& ſimile atq; ęquale.Multitudinis aũt ipm diuerſũ & diſſimile & inęquale.

(Modis autẽ ipſum vnum ac multa pluribus opponunť.)his quoq; vnum non eſſe ix.
ſubſtantia cõfirmatur.Nã ſubſtantiæ nihil opponitur:hoc igitur oſtẽdit,ſimulq; cun-
cta vnius conſequentia accidentia ve definit quorum id primũ eſt,quod ei multa plu
ribus modis opponuntur.quorũ vno inquit vnũ & multa opponuntur, vt indiuiduũ
& diuiduũ.unũ vt indiuiduũ,multa vt diuiduũ.quod enim diuiſum eſt,aut cũ non ſit
eſſe tñ diuiſum intelligitur,multitudo,ac multa nuncupatur.Indiuiduũ autem vt pũ-
ctum aut vnitas,vel diuiduũ non diuiſum vt linea pedalis appellatur vnum. Cæterũ
quia oppoſitio eſt quadruplex,vnum & multa non vt relatiua,non vt habitus & pri-
uatio,neq; vt affirmatio & negatio,ſed vt contraria opponi intelligũtur.quod ſi verũ
eſt,vnum non poteſt eſſe ſubſtantia,cum ſubſtantiæ nihil ſit contrarium.(Dicitur au
tem ipſum vnũ atq; declaratur ex ipſo ſuo contrario).i.ex diuiſibili.idq; qm̃ diuiſibi
le & multitudo magis ſentitur.ex eo.n.quod diuidendo ad breuiſſimũ peruenimus,
quod ſecare non poſſumus:in vnius ac indiuidui cognitiõem venimus.Itaq; multitu
do ratione & cognitione a ſenſu profecta prior eſt q̃ vnum.natura vero poſterior.
(Eſt autẽ inqt vnius vt ĩ diuiſiõe cõtrariorũ deſcripſimus)in libro.n.de bonis,vt alio
in loco teſtati ſumus,diuiſionẽ fecit qua oĩa cõtraria ĩ multitudinẽ ac vnum redegit.
eſt igiť vnius idẽ,ſimile,atq; æquale. Multitudĩs aũt diuerſum,diſſimile,& inæquale.

At q cũ multipliciter idẽ dicať,vno quidẽ mõ numero, interdũ dicimus
ipm.Alio vero mõ,ſi & rõne ſit & numero vnũ,veluti tu & forma & mate
ria idẽ es qđ tu te ipſe,& vnũ.Pręterea ſi rõ priæ ſubſtãtię vna ſit veluti li
neæ rectę æquales ſunt eædẽ,& æqualia itẽ quadrata,& tñ ſunt plura, ve
rũ æqualitas in ipſis eſt vnitas.Similia vero dicunť,ſi nõ ſimpliciter qdẽ
eadẽ ſint,neq; ſubſtãtia nõ differãt ſubiecta:ſint tñ eadẽ forma,vt q̇dratũ
maius ſimile eſt minori,& inæquales ẽt lineæ.Hæ nãq; ſimiles quidẽ ſunt
eædẽ aũt abſolutæ non ſunt.Quædã ẽt ſi eandẽ habeãt formã,in quibus
intentio fit atq; remiſſio,& nõ magis neq; minus talia ſint,ſimilia ſane di
cũtur.Quædã inſuper ſi affectus qdẽ ſit idẽ vnuſq; ſpecie,magis aũt mi-
nuſue talia ſint,velut alba,ſimilia dicũtur eſſe,ꝓpterea qđ ipoꝝ forma ẽ
vna.Sũt & q̃ ſimilia dicũtur,ſi plura eadẽ habeãt q̃ diuerſa aut ſimplr
aut ea q̃ ſunt ĩ prõptu,vt ſtãnũ argẽto ſimile diciť,aut ignis auro:qua rõ
ne ẽ flauus:Quare patet diuerſũ quoq; atq; diſſimile plurib⁹ dici modis,

(At qui cum multipliciter idem dicatur, vno quidem modo ſecundum nume- x.
rum) Cum inquit idem, pluriſariam dicatur, dubitari non debet, quin

diuerſum & diſſimile pluribus modis dicatur.cum igitur idem multis modis dicatur,(vno modo inquit dicitur ſecundum numerum,quod aliquando dicimus ipſum.)dicimus.n.nonnūq̃ muſicum idem eſſe,quod albū propterea quod ſocrates in quo ſunt idem & vnus numero.(Alio vero modo ſi ratione ſit,& numero vnum.)Tu enim idem es & vnus tibi ſpecie & numero.hoc.n.ſignificat cum ait(& materia.)Praterea eadem dicuntur,quorum ratio vna eſt ſubſtantię primę.i.proximę. vt lineę rectæ pares eędem dicuntur propter paritatem.Similiter quadrata ęqualia & æqualium angulorum eadam eſſe dicuntur.Nam licet plura ſint,æqualitas tamen in ipſis eſt vnitas qua vniuntur & efficiuntur eadem,ſimilia vero dicuntur ſi ſunt eadem & non ſunt. Maius.n.quadratum idem eſt,quod minus,& non idem.qua.n.ratio formaq; ipſorũ non differt,ſed eſt eadem,ipſa eadem ſunt , qua vero hoc maius eſt illud minus non eadem,ſed ſimilia dicuntur.Similia igitur inquit dicuntur,ſi nō ſimpliciter eadē ſunt, ſed aliquo differunt.nec tamen ſubſtantia & ſpecie diſcrepant,ſed habent ſpeciē eandem,diſſident tamen quatenus cōpoſita ſunt.Nam ſocrates & plato vt homines ſunt, non diſcrepant,vt vero indiuidui,differunt.hoc.n.ſignificat,cū ait.(Neq; ſubſtantia non differant ſubiecta ſpecie eadem,vt de quadratis diximus.quin & lineæ rectæ impares ſimiles eſſe dicuntur,quia ſimpliciter non ſunt eędem . ſed differunt imparitate, cum ratione atq; ſubſtantia non diſcrepent.Sunt.n.rectę.Alia ſimilia dicuntur, ſi ſpeciem eandem habeant:nec magis ſint,aut minus,in quibus magis & minus locū habeant.vt in albo magis minuſq; verſatur,albū.n.albo & magis & minus dicitur. Si ergo duo album habeāt quod intendi poteſt atq; remitti,nec albedo vnius intenſior ſit ,aut remiſior alterius albedine,ea ſimilia ſunt.Hæc igitur ſimilia dicuntur,qm̃ albedinum, quæ in ipſis habentur non eſt altera q̃ altera neq; intenſior,neq; remiſſior.cū tamē eſſe poſſit.Alia ſimilia dicunẽ diuerſo modo q̃ q̃ ſtatī explicata ſunt,vt ſi duo alba ſint, ſed vnius albedo ītēſior.ſit alterius albedine ſeu remiſſior ea ſimilia dicenẽ,qm̃ eandē ſpeciē obtinent,cū ambo ſint alba.hic.n.eſt ſenſus illius dictiōis.(quędā inſup ſi affectus q̃dē ſit idē vnuſq; ſpecie & cætera.)Alia inq̃t dicūtur ſimilia(ſi plura eadē habeāt.q̃ diuerſa,aut ſimpliciter,aut ea quæ ſunt in promptu)in promptu ea eſſe intelligūtur,hoc in loco,quæ magis ſub ſenſum cadunt,quod exemplis facile declarabitur. ſit ergo a album . graue ,& durum . b . album graue , & molle . c . album & molle nimirū . b . ſimilius fuerit . a . q̃ ipſum . c . quia . c . vnum habet hoc eſt album cum . a . commune . b autem duo album & graue . b . igitur ſimile . a . aſſe dicitur : quoniam plura eadem habet. ſtannum argento , quia quod eſt in promptu . i . album . quoniam album quod in ipſis habetur magis ſenſu percipitur q̃ graue. vt aurum ſimile igni ſecūdum flauum.ſeu fuluum .Cum ergo idem & ſimile plurifariam dicatur,diuerſum quoq; & diſſimile multis modis dici conuenit.

Atq; ipſum quidem aliud & ipſum idem oppoſito modo ſe habent . Quapropter omne quoduis aut aliud eſt:aut idem.Illud autem dicitur:ſi materies & ratio non ſit vna.Quocirca tu es & propinquus diuerſus. Tertiū vero vt ea quæ in ipſis ſunt mathematicis.Diuerſum igitur: aut idē propter hoc omne ad omne dicitur:quod vnum atq; ens dicitur . Non enim ipſius eiuſdem eſt contradictio.Quapropter non dicitur in hiſce quæ nō ſunt:ipſum vero non idem dicitur : de iis autem dicitur vniuerſis q̃ ſunt. Aut enim vnum eſt:aut nō vnum aptū ens eſſe ac vnū.Diuerſum igitur atq; idem hoc opponuntur pacto.

( Atq; ipſum quidem aliud & ipſum idem oppoſito modo ſeſe habent ) propoſitũ eſt
hoc in loco aliud & diuerſum, qũo ad idem ſe habeat demõſtrare : atq; aliud oppoſitũ
eſſe eidem. ac proinde de cunctis, quę ſunt, quęq; nõ ſunt dici & verũ a falſo diſcerne
re. ſed hoc, verum inquam diſcernere a falſo proprium eorũ eſt, quæ per contradictio
nem opponuntur. at diuerſum & idẽ non diſtingunt in oĩbus quę ſunt, quæq; nõ ſunt
verum a falſo, ſed in iis dũtaxat, quæ ſunt. quo fit vt non opponantur contradictorie.
Aliud igitur inquit atq; idem opponuntur: quáobrem oẽ ad omne relatum vel eſt idẽ
vel aliud. quia omne vel ens vel non ens ad omne vel eſt idem vel aliud. vt ſtatim non
ens. aliud eſt, q̃ ens, effatus autem aliud atq; idem opponi, anteq̃ diuerſum quomodo
ad idem dicatur exponat, de ſimili interea mentionẽ facit dicens, ( illud autem dicitur,
ſi materies & ratio non ſit propria ) quo in loco proprium dicit pro diuerſo . vt ſi quis
diceret triquetum propriũ eſſe a circulo. i. diuerſum. eſt igitur ſenſus , ſi materia & ra-
tio non ſit propria. i. niſi differens ſit vel ratio, vel materia . Nam ſi ratio & materia ea-
dem ſunt: non dicuntur ſimilia: ſed eadem. ſtatuę nanq; ęneæ non ſimiles , ſed eędem
eſſe dicuntur. quia formã & materiam eandem habent . at ſi altera ęnea ſit, altera ex au
ro, quia materia diſcrepant, ſimiles eſſe dicẽtur. Rurſus ſi ex ere cõſtet: tum tripos, tum
lebes, ſimiles dicentur, quoniam diſcrepant forma, cum materia non differant. Item ſi
mile dicitur quod propius accedit , vt color viridis ſimilis eſſe dicitur punicco , quia
magis ad eum accedit q̃ purpureus & ductus rectus ductui ſimilis eſt , vt in mathema-
ticis. His de ſimili interiectis, de diuerſo atq; eodem edifferit dicens. ( diuerſum igitur
aut idem omne ad omne dicitur, quęcũq; vnum & ens ). i. quęcũq; vnum & entia ſunt
ea vel eadem dicuntur vel diuerſa. in non entibus autem non hæc dicuntur. cuius cau
ſam breuiter reddit dicens. ( Non enim ipſius eiuſdem eſt contradictio. ). i. idem & di
uerſum non opponuntur contradictorie. vt ad non entia quoq; pertineant. non ſolum
ad entia. non idem vero de non entibus etiam dicitur. quamobrem idem & diuerſum
vnum eſſe ſolet, aut non vnum. quod tamen ſit vnum & ens. & concludit dicens ( di-
uerſum igitur atq; idem hoc opponuntur pacto. ) vt. f. in ſolis entibus alterum vere di
dicatur, alterum ſecus.

Differentia vero & diuerſitas aliud eſt. Diuerſum. n. & id a quo eſt diuer-
ſum nõ eſt neceſſe aliquo eſſe diuerſum . Oẽ. n. aut diuerſum eſt aut idem:
quicquid ſit ens. At id quod differt , ab aliquo ſane differt : quare neceſſe
eſt idem quid eſſe quo differunt: hoc autẽ idem genus eſt aut ſpecies . Oẽ
enim quod differt: aut genere: aut ſpecie differt: at genere quidẽ differunt
ea, materia quorum non eſt cõmunis: neq; mutua generatio. Vt ea quorũ
eſt alia prædicamenti figura. Specie autẽ ea quorꝫ genus eſt idem . Genus
vero dicitur: quo ambo ea q̃ differũt idẽ per ſubſtãtiã eſſe dicunt᷑ . Quare
contraria ſunt differentia: & contrarietas eſt differentia quædam.

( Differentia vero & diuerſitas aliud eſt ) differentiam a diuerſitate diſcernit aliud diffe
rentiam eſſe tradens, aliud diuerſitatem . Nam diuerſa inquit non eſt neceſſe aliquam xii.
inter ſe cõmunionem habeant. ſubſtantia. n. cum quantitate, a qua diuerſa eſt, nihil ha
bet cõmune. Attamen quidquid eſt ens diuerſum eſt, aut idem , ( at id quod differt ab
aliquo , aliquo ſane differt ) ſenſus , vt mihi quidem videtur huiuſmodi eſt . quod
autem differt ab aliquo , aliquam cum eo ſocietatem habet . Equus enim ab ho-
mine differt , hoc tamen habet commune , quod vterq; eſt animal. Itaq; neceſſe eſt,
vtſit aliquid idem, quo participent , quæ differentia ſunt . hoc autem , quo. f. differen-

cia participant,aut genus eſt, aut ſpecies. Nam ſocrates & plato,qui differunt inter ſe ſpeciem & genus habent cõmune,equus vero & homo genus tãtum. At ipſe genere ea differre ait,quorum materia non eſt cõmunis.argumento quod alterum non efficitur alterum.Neq.n.ſubſtantia efficitur quantum,neq contra quantũ ſubſtantia. quẽadmodum aer aqua efficitur,& hæc aer. ( ſpecie autem ea quorum genus eſt idem.) Sed genus inquit eſt id in quo ambo differentia ſcdm ſubſtãtiam ſunt idem.Nam homo & equus ſecundum animalis ſubſtantiam idem ſunt.Quo fit,vt contraria differẽtia ſint.propterea quod ſubſtantiam ſubiectam cõmunem habent. vt homo & equus cõmune habent animal,deinde ſubſtantiam.

Hoc autem bene a nobis eſſe ſuppoſitum: ex inductione patere poteſt. Omnia enim differentia & eadem non ſolũ diuerſa eſſe videntur: ſed quędã genere ſunt diuerſa,q̃dã ſunt in eadẽ p̃dicamẽti ſerie collocata. Quare eodẽ in genere ſunt:& genere eadem ſunt.Definitũ eſt autem alio in loco quæ genere eadem ſunt:aut diuerſa. Quoniam autem fit vt ea quæ differunt magis minuſue differant:eſt & quędam ſane maxima differẽtia:atq; hanc contrarietatem dico. Eſſe autem hanc maximam differentiam: ex inductione patere poteſt.Etenim ea quidem quę genere differunt:mutuã ad ſe viam non habent: ſed plurimum diſtant, & inter ſeſe comparabilia non ſunt.At generationes eorum quæ ſpecie differunt: ex contrariis ſunt porro vt ex extremis. Extremorum vero diſtantiam maximam eſſe conſtat:quare patet & contrariorum maximam eſſe.Atqui id quod eſt maximum in vnoquoq; genere eſt perfectum. Maximum.n.id eſt;cuius nõ eſt exceſſus:& perfectum id:cuius ſumi quicq̃ extra nõ poteſt. Perfecta nãq; differentia finem habet: perinde atq; cætera,propterea perfecta dicũtur: quod finem habent:nihil autem eſt extra finem. Eſt.n. ipſe finis extremũ in omnibus:atq; continet.Icc irco nihil eſt extra finem:neq; vllius indiget ipſum perfectum.Contrarietatem igitur differentiam eſſe perfectam: ex hiſce patet. Cum autem pluribus contraria modis dicantur: ſic & perfectum comitabitur:vt ipſius contrarietatis ratio competit. Quæ cum ita ſint:patet vni plura contraria eſſe non poſſe. Neq; enim extremo quicq̃ magis extremum eſſe poteſt, neq; vnius interualli plura ſunt duobus extrema.Omninóq; ſi contrarietas quidem eſt differentia, differentia vero duorum eſt,perfecta quoq; differentia duorum erit profecto.

(Hoc autem bene a nobis eſſe ſuppoſitum ex inductione patere poteſt,)φ recte inq̃
xiii. poſuerimus differẽtia eſſe,quæ aliquo participãt,ex ſingulis intelligi poteſt.omnia.n. differentia non ſolum ſunt diuerſa,ſed etiam eadem. vt equus & homo. quare differentia ſunt diuerſa,non contra diuerſa differentia.Materia.n.non proxima,ſed remota,& informis,quæ eſt in ſocrate ,& quæ eſt,in platõe diuerſæ ſunt ,differentes non
iii. item.quo.n.differre poſſunt, quæ forma omnino vacant. ( ſed quædam genere ſunt diuerſa).i.diuerſa genere diuerſa ſunt.( Quędam ſunt in eadẽ prędicamẽti ſerie collocata).i.ſimilia in eadem catena conſiſtunt.(quare in eodem genere ſunt, & genere

eadem)qualia vero ſint,quæ genere dicuntur eadem,in libro quarto fuit explicatum.
ſed cum differentium,quædam magis differant,quædam minus. vt purpureus color
magis differt a rubro,a viridi minus,(eſt quædam ſane maxima differentia.)hęc ma-
xima differentia eſt contrarietas.vt inter album & nigrum.quo fit, vt quantum ſubſtã
tiæ contrarium ſit.cum inter ſe plurimum differant.q̃ quidem contraria ſunt,non ꝙ al
terum in alterum tranſeat,aut altero intercipiatur alterum, ſed eo tantũ quod maximo
interuallo abſint interſe.ſed cum ſe dixiſſet maximam differentiam contrarietatem ap
pellare,id verum eſſe inductione patere ait.(Et.n.ea quæ genere differunt)genus aũt
vt puto materiam vocat.eritq; ſenſus.quæ genere differunt.i. quæ nõ habent eandem
materiã,vt ſubſtantia& quantitas(mutuam ad ſe viam non habent) .i.alterum ex al-
tero non generatur.(ſed plurimum diſtant,& inter ſeſe cõparabilia non ſunt) .i.nihil
habent cõe.comparabilia.n.ſunt,vt in libris de generatione traditur,quæ cõe quidpiã
habent.(At generationes eorum,quæ ſpecie differunt,ex contrariis ſunt porro vt ex-
tremis)ex fuſco.n.gignitur album:at fuſcum & album non eſt extrema & maxime di
ſtans contrarietas,ſed album & nigrum . tñ album ex fuſco tãq̃ ex extremo efficitur.
Itaq; eorum,quæ proprie extrema ſunt,maximum eſt interuallum.ꝙ ſi contraria ſunt
extrema,extremorum autem eſt maximum interuallum, contrariorum igitur inter-
uallum maximum eſt,vt recte contrarietas maxima differentia eſſe dicatur.Cum igit
ad hunc modum contrarietatẽ maximam differentiã eſſe docuiſſet, maximã quoq; dif
ferentiam perfectã eſſe demonſtrat.itaq; cum ſit contrarietas maxima differentia,hęc
autem perfecta habeatur,fit vt contrarietas perfecta ſit.quod ſi verũ eſt, profecto vnũ
vni contrarium fuerit:cum haud dubie perfecto vnũ perfectum opponatur.Itaq; ma-
ximam differentiam perfectam eſſe demonſtrat . Nam id inquit quod eſt maximũ in
vnoquoq; genere & ſubiecto,perfectum eſt.Nam maximũ id eſſe dicimus, cuius nõ
eſt exceſſus.vt mũdus maximus dicitur,qm a quo excedatur nihil eſt. perfectũ quoq;
vocamus. extra quod nihil licet accipere, Itẽm perfecta differentia finem habet:extra
finem autem nihil licet ſumere.cum in omni re finis extremũ ſit, & id complectatur,
cuius eſt finis:itaq; extra nil licet accipere ipſumq; perfectũ nullius indigere. quare ſi
cætera,idcirco perfecta dicuntur,quia finem habent,maxima vero differentia finẽ ha-
bet,fit vt ipſa quoq; perfecta ſit.(cum autem pluribus contraria modis dicantur;)con
traria.n.vt dictum eſt,ea dicuntur:quæ ſunt in eodem genere; & quæ ſunt in eodem
ſubiecto, & quæ ſub eandem facultatem cadunt,& cætera,quæ in libro quarto cõme-
morantur.vbi de contrariis diſputauit.(cum ergo pluribus modis dicantur,ſic & pfe-
ctum comitabitur,vt ipſius contrarietatis ratio eis competit.)ſi.n.ratio cõtrarietatis ei
competit:propterea quod ſunt in eadem facultate: perfectio quoq; ad hunc modũ eis
conueniet.hoc eſt contrariis,quæ in eodem genere ſunt,perfectio ad eum modũ con
ueniet,eſt autem perfecta contrarietas eorum,quæ ſunt in eodem genere,extra quam
nihil accipi poteſt.item iis quæ ſub eandem potentiam cadunt,perfectio ſic quoq; tri-
buetur.Eſt.n.perfecta contrarietas ſubditorum vni potentię,extra quam nihil ſumere
licet.Rurſus eorum qui diuerſis generibus ſubiacent; contrarietas perfecta eſt, extra
quam nihil licet accipere.cui par ratio in cæteris reperitur.(Quæ cũ ita ſint, patet vni
plura contraria eſſe non poſſe.)Nam cum ſit cõtrarietas differentia maxima, & extra
quam nihil accipi poteſt,haud dubie vni vnum contrariũ eſt.Neq;.n.extremo ac vlti
mo quidq̃ eſt vlterius.cõtraria vero extrema ſunt.itaq; extrema pluſq̃ duo eẽ nequeũt.
Ad hæc contrarietas omnis eſt vnum interuallum,omnis autem vnius interualli duo xiiii.
ſunt extrema.omnis igitur contrarietatis extrema duo ſunt.(omninoq; ſi contrarietas
eſt differentia,differẽtia vero duorũ eſt,perfecta quoq;).i.pfecta differẽtia duorũ erit.

At vero

At vero cęteras ēt cōtrarioꝝ diffinitiões veras eſſe neceſſe eſt. Etenim pfe
cta differentia plurimū differt. Extra. n. ea q̄ genere differunt nō fit vt qcq̄
ſumatur: neq; extra q̄ ſpē differūt. Demōnſtratū eſt. n. differentiā ad ea q̄
ſunt extra genus nō eſſe: horū aūt hęc maxima eſt vt patuit. Et ea q̄ pluri-
mum eodē in genere differunt cōtraria ſunt: pfecta. n. hoꝝ differentia ma
xima eſt: & ea rurſus q̄ in eodē ſuſceptiuo plurimū differūt: cōtraria ſunt:
eſt. n. eadē cōtrariorū materies: & ea inſup q̄ ſub eadē potentia plurimum
differunt: ſcientia. n. vna circa vnū genus verſatur: in quibus differentia
pfecta maxima eſt. At qui prima cōtrarietas habitus eſt & priuatio: nō tñ
oīs priuatio. multipliciter. n. priuatio dr̄: ſed ea q̄ eſt perfecta. Cætera ve
ro contraria p hæc ipſa dicentur, partim propterea q̄ habent: partim ex
eo quia faciunt: aut ſunt effectiua: partim quia ſunt acceptiones aut abie
ctiones horum: aut aliorum contrariorum.

xiiii. (At vero cęteras etiā cōtrariorum definitiões veras eſſe neceſſe eſt.) quod nos ſuprā
diximus, ipſe hoc in loco tradit. hoc eſt definitiones contrariorum, quę in eodem
genere ſunt, veras fore in iis, quę cadunt ſub eandē facultatē, & in cęteris nam differē
tia quoq; pfecta horum plurimum diſtat. Ergo quēadmodum perfecta differētia eoꝝ,
quæ ſub eandē cadunt potentiā eſt ea, extra quā nihil accipi poteſt, ita in cæteris etiā.
Illud autem (demonſtratum eſt. n. differentiā ad ea, quæ ſunt extra genus non eſſe) ſo
lutionē eſſe reor obiectionis, qua occurri poterat vnum vni opponi aſſeuerantí. dicat
n. aliquis ſi propterea vnum vni contrariū eſt, q̄ q̄ plurimum inter ſe diſtāt, duo ſunt,
cum nigrum plurimū diſtat ab albo, linea ēt multo magis, quid. n. lineę cum albo cō-
mune? duo igitur erunt, q̄ plurimum diſtant ab albo nigrum & linea. quod ſi verū eſt,
duo erunt vni cōtraria. ad hanc igitur obiectionē ſoluendā ptinere puto id quod ait,
demonſtratum eſſe ad extima generis nō eſſe differentiā. i. q̄ diuerſis generibus ſubii-
ciuntur, nec alterum alteri ſubeſt, ea opponi non oportere. Sed q̄ ſubiacent eidem, cæ-
terum quomodo ipſe dixit, ſubſtantiā & quantum plurimum inter ſe diſtare, cum di-
uerſa genera ſint, an genera generaliſſima, vt diximus, inter ſe opponuntur, eis ſubie-
cta non item! Neq;. n. animal opponitur albo, aut album lineę. dictum eſt. n. cum ex-
ternis & quæ aliis generibus ſubiecta ſunt non eſſe differentiam, hoc eſt contrarieta-
tem (horum autem hæc maxima). i. eorum q̄ generi eidem ſubiiciuntur hæc cōtrarie
tas maxima eſt differentia. & contraria ſunt, quæ in eodem genere maxime differunt.
quoniā horum differentia maxima eſt & perfecta. Pari ratione quę in eodem ſubiecto
plurimum differunt, contraria ſunt. Materia. n. & ſubiectum contrariorū idem eſt. Itē
quæ ſubiecta eidem facultati plurimum differunt. vt morbus, & valetudo, quæ medi-
cinæ ſubiciuntur ac plurimum differunt inter ſe: Medicina. n. in vno genere hoc eſt
in corporibus verſatur, in quibus habentur cōtraria recta & aduerſa valetudo. Itaq; ea
dem eſt contrariorum facultas. prima vero cōtrarietas habitus eſt & priuatio, nō oīs,
nam fuſcum eſt albi priuatio. inter hæc tamen non eſt prima contrarietas. ſed ea quæ
perfecta, ea prima eſt (cætera vero contraria per hæc dicentur.) Nam corpus album
corpori nigro contrarium eſſe dicitur propter album & nigrū. & conualeſcentia, quæ
valetudinis eſt receptio, contraria ęgrotationi, quæ eſt abiectio valetudinis, & rece-
ptio morbi, ſimili cæterorum ratione.

Si igitur oppoſitiones ſunt, contradictio: priuatio: cōtrarietas: & relatio:

Atq; harum prima eſt contradictio:& contradictionis nullum eſt mediũ. Fit autem vt inter contraria ſit aliquod medium : patet contradictionem idem atq; contrarietatem non eſſe. Priuatio vero quædam eſt contradictio, aut.n.id quod omnino habere nequit:aut id quod non habet aptum eſt tamen habere:priuatum eſt : aut omnino aut ex parte aliqua definitũ. iam.n.multis hoc dicimus modis:vt in aliis locis diſtinximus. Quare priuatio quædam eſt contradictio:aut in potentia definita : aut comprꝫhenſa cum ſuſceptiuo. Quocirca contradictionis quidem mediũ non eſt:priuationis autem alicuius eſt. Omne.n.æquale eſt:aut non æquale. At non oẽ ęquale eſt:aut inęquale:niſi in eo dũtaxat qđ ẽ ſuſceptiuũ ęqualitatis.

(Si igitur oppoſitiones ſunt contradictio,priuatio contrarietas ) Propoſitum eſt hoc in loco docere priuationem & contrarietatem ad contradictionem referri . & eaſdem xv.
quodammodo contradictiones eſſe,vt ipſe dicet,quod ſi verum eſt, contradictio nimirum q̃ priuatio & cõtrarietas magis eſt oppoſitio. quod cũ ita ſit, ego non video cur quidam ſic pręcipiant,cum ipſi placeat contrarietatem magis opponi q̃ contradictionem, tamen gratia exercendi auditores dixiſſe in quinta particula libri de enuntiatione contradictionem magis opponi,q̃ contraria.demõſtrat igitur,vt dictum eſt,priuationem & contraria ſub contradictionem cadere. prius tamen contraria non perinde opponi docet:ac contradictoria.i.atq; affirmationẽ & negationẽ. quod ad hunc modũ arguit in ſecunda figura.contradictionis nullum eſt medium , cõtrariorum aũt mediũ habetur,contraria igitur non opponũtur , vt quæ contradictorie pugnant.ſi ergo inq̃t oppoſitiones ſunt cõtradictio,priuatio,contrarietas,relatioq; , & cõtradictio prior eſt, q̃ tres ceteræ, nec contradictionis aliquod eſt medium,in quibuſdam autem cõtrariis medium eſſe poteſt,ſatis patet,non eſſe idem contradictionem & contraria( Priuatio vero inquit quædam eſt contradictio )quo poſito anteq̃ planum faciat,quomodo priuatio eſt contradictio,priuationem ipſam partitur.dicens( Aut.n.quod oĩo habere nequit,aut id quod non habet aptũ eſt tñ habere , priuatũ eſt ; aut oĩo aut ex parte aliqua definitum. )vt lapis viſum habeat,fieri oĩo non põt,& tñ viſu priuatus eſſe dicitur, infans etiam in bimatu quia quãuis dentes non habeat,habere tamẽ eſt aptus . dentibus priuatus eſſe dicitur. Nam quod ait( aut oĩo aut ex parte aliqua definitũ )repetitio quędam eſt.illud.n.( aut oĩo )ęquipollet huic,quod oĩo non habet aut aptum eſt habere, dicitur tamẽ priuatum eſſe.illud vero( aut ex parte aliqua )additum eſt,qm̃, vt dixit in quarto huius operis libro,ineptos pedes habere,eſt pedibus eſſe priuatum. & nucleis priuatum eſſe breuiſſimos habere nucleos. Priuari autem multis modis dici admonet nos.traditum eſſe in libro quarto operis huius dicens( hoc.n.multis modis dicitur, vt in aliis locis diſtinximus. )ſi ergo priuatio,quę impoſſibile habere dicit , ſignificat qđ fieri nõ põt,qđ aũt fieri nõ põt,negatio eſt eius,qđ fieri põt , quẽadmodũ nõ hẽre priuatio eſt hñdi,merito priuatio dr̃ eſſe ꝯtradictio( aut ĩpotẽtia definita:aut cõprehenſa cũ ſuſceptiuo. )Si.n.cęcitatẽ ipſam diſcretã dixeris , ĩpotẽtiã quandã ſignificaueris ſiue ipſam ſolã priuationẽ.ſin aũt cęcũ,cęcitatẽ cũ ſubiecto ſuo . Cæcus.n.eſt ipſa priuatio cũ ſubiecto.quẽadmodũ cum albedinẽ dicis,albedinis formã ſignificas, ipſamq; albedinis naturã.cũ vero albũ,corpus dealbatũ. Cęterũ quonãmodo priuationis medium aliquod habetur. Nam cũ neq; ęquale,neq; inęquale dico,mediũ aliquid eſſe ſignifico. cũ contradictionis nullũ eſſe mediũ demõſtratũ ſit,vbi docuit cõtradictionẽ verã eſſe

nō poſſe. An qa cōtradictio nihil determinat? Nā cū ęquale eſt, ęquale nō eſt dicimus negatio deſtruit tm̄ ęquale, non ēt aliquid ponit. priuatio vero, vt inęquale. nō ſolum equale demolitur, ſed ēt ponit quandā cōtrarietatem. porro inter contraria vt aliquid intercedat nihil prohibet, tam & ſi nō eſt neceſſe. ob hoc igitur contradictio medium nō admittit. Et quod verius eſt, qm̄ contradictio in cūctis entibus & nō entibus verū dirimit a falſo. qm̄ vt dictum eſt negatio ſolū negat quod affirmatione ſignificaẗ. priuatio aūt ſimul falſa reperitur in cęteris a quantitate praedicamētis. vt.n. affirmatio, q̄ ait aīa eſt ęqualis vel album eſt ęquale falſa eſt, ſic priuatio q̄ dicit, aīa eſt inęqualis, vel album eſt inęquale. quia igitur ambę ſunt falſæ, idcirco medium quoddā admittūt. illud ſ. aīa neq; eſt ęqualis neq; inęqualis, q̄ rō in cunctis ſimul falſis reperiẗ. In cōtradictiōe vero minime, affirmationi nāq; falſo aīa eſt ęqualis dicenti, negatio oppoſita, q̄ ait, aīa nō eſt ęqualis: vera eſt. ppterea qđ intercipit tm̄, vt dictum eſt, ęquale. nec aliud quidq̄ ponit. ob hāc igr̃ cām ꝯdictōis mediū nō habeẗ, priuatiōis habeẗ. cui⁹ cām breuiter attigit dicēs (oē.n. ęquale eſt, aut nō ęquale, at nō omne ęquale eſt aut inęquale) quaſi dicat. cōtradictio, q̄ ait oīs res eſt ęqualis, vel nō eſt ęqualis in cunctis verum a falſo ſeiungit. priuatio aūt, vt diximus in exēplo de aīa, falſa cum falſo habitu reperitur. quo fit vt hic medio locus relinquatur. At non in rebus oībus priuatio cum habitu aut hic cum priuatione falſus eſt. Nam in excipiente ac ſubiecto ſuo verum a falſo diſcernūt. quoniam in quanto ſi habitus eſt falſus, priuatio vera eſt, quia omne quantum aut eſt ęquale aut inęquale.

Quod ſi generationes ex cōtrariis in materia fiunt, e forma aūt fiunt, formæ ꝗ habitu aut ex aliqua formæ priuatiōe, patet oēm quidem contrarietatē priuationem quandam eſſe: priuationem aūt non oēm fortaſſe cōtrarietatem eſſe. Et cauſa eſt in promptu, fit enim, vt id quod caret, multipliciter ſit priuatū. Ea nāq; contraria ſunt, e quibus extremis mutatiōes fieri ſolent. Patet etiā per inductionē. Oīs.n. contrarietas alterius contrariorum priuationem habet, ſed non oīa ſimiliter carent. Inæqualitas.n. æqualitatis, diſſimilitudo ſimilitudinis, vitiū virtutis priuatio eſt vt patet. Differt aūt vti diximus. Aliud.n. priuatū dicitur, ſi ſolū careat. Aliud ſi q̄n aptum eſt habere non habeat, vt in ætate aliqua, vt in aliquo, aut pci puo, aut oīo. Quo circa quorundā eſt medium, at neq; bonus homo eſt, neq; malus: Quorundā non eſt, ſed ſit aut par, aut impar neceſſe eſt. Præterea ſunt quæ definitum ſubiectū habent, ſunt quę non habent. Quare per priuationem ſemper contrariorū alterū dici patet. Sat autem eſt & ſi ipſa prima generaq; contrariorum ita dicantur vnum, inquam ipſum & multa. Ad hæc enim cætera reducuntur.

xvi. (Quod ſi gn̄atiōes ex cōtrariis in materia fiunt) oſtēſo priuationē quādā ꝯtradictionē eē, idē de cōtrarietate quoq; docet. dum cōtrarietates priuationes eſſe demōſtrat. ſi.n. cōtrarietates priuationes ſunt, priuationes autē cōtradictiones quędam, cōtrarietates igiẗ cōtradictiōes ſunt. qđ hypothetice ad hunc modū demōſtrat. Si gn̄ones ſunt contrariorū. gn̄antur aūt cōtraria p materiā ipſis ſubiectā, ſi ergo gn̄ationes in materia ſubiecta ſunt ex cōtrariis, oīs aūt gn̄atio (vel ex forma eſt, formęq; habitu) in eundē autē intellectū hęc duo verba dixit. (aut ex aliqua formę priuatione) pſpicuū eſt cōtrarieta

tem eſſe priuationē Si.n.muſicus efficiẽ ex imuſico,quod eſt priuatio.oīs aūt genera
tio fit ex cōtrario,muſicū profecto & īmuſicū cōtrarietas eſt &priuatio.quę ratio in ce
teris oībus reperitur.porro generationē oēm vel ex forma & habitu,vel ex priuatione
fieri ,licet demōſtratū ſit in libro de gn̄atione,tamē hic quoq; repetendū eſt.Nā cū ex
muſico aut albo fit immuſicū aut nigrū.ex forma & habitu efficitur gn̄atio. Vt.n.in li
bro quē modo citaui docetẽ,formarū pręſtantiores habitus ſunt & magis formę.dete
riores vero priuationes.Cū igitur ex īmuſico aut nigro muſicū efficiẽ aut albū,ea gn̄a
tio ex priuatione fit,qđ ſi nigrū & albū cōtraria ſunt,& nigrū eſt albi priuatio,& imuſi
cū muſici,dubitari nō debet quin oīs cōtrarietas priuatio ſit & habitus . At nō oīs pri
uatio cōtrarietas eſt,qm̄ priuatio multifariā diciẽ .Nā fuſcū priuatio albi eſſe dicitur:
at nō proprie contrariū eius eſt. cū ſint cōtraria ea,ex quibus extremis viciſſī genera
tio fit.vt albū & nigrū.vel quēadmodū paulo ante dicebamus:cōtraria ſunt,quorū in
teruallū maximū eſt.albi aūt & fuſci interuallū nō eſt maximū,nō igitur oīs priuatio
eſt cōtrarietas. At oēm cōtrarietatē eſſe priuationē inductiōe palā eſſe ait.oīs.n.cōtra
rietas priuationē habet.Nā frigiditas caloris habet priuationē,albedinis nigredo,ine
qualitas æqualitatis,diſſimilitudo ſimilitudinis.vitiū deniq; virtutis.ex hoc aūt priua
tionē nō alđ eē colligimus q̄ alterū cōtrarioꝝ hoc ē vnā partē cōtrarietatis.Nigrū.n.
pars vna cōtrarietatis eſt.Nā tota cōtrarietas eſt duo albū & nigrū.nigrū igiẽ alterū eſt
cōtrariorū.oīs ergo cōtrarietas priuationē habet,& priuatio eſt cōtrariorū alterū. Sed
nō oīa ſimiliter priuata dicūtur,Sed differūt quēadmodū expoſuimus.Dictū eſt.n.alī
quod priuatū dici,ſi ſolū careat. Nā et lapis viſu priuatus eſſe dicitur.nō quēadmodū
ea,quę viſum habere apta ſunt,ſed quia dūtaxat viſum nō habet.aliud,ſi qn̄ aptū eſt
habere nō habeat.vel ſi nō habeat in ea parte,qua eſt aptū habere.vt viſum in oculo
(aut pręcipuo)Nā qui dextra manu caret,is manibus priuatus eſſe diciẽ.quia potio
re parte priuatus eſt.Dextra.n.q̄ leua potior habeẽ.oīo aūt manibus dicitur eſſe pri
uatus,qui vtraq; caret.quāobrē quorū cōtrariorū ſubiectū eſt definitū,vt paris & imꝑ
paris numerus,horū nullū mediū habeẽ.quoꝝ minus,iis aliqđ intercedit vt bono &
malo.horum.n.ſubiectum nō eſt determinatū.vt q̄ in oībus prædicamētis habeanẽ.
Sunt igiẽ quædā:quæ neq; bona,neq; mala ſint.cui ſimilis eſt ī cęteris ratio. Inductio
ne igiẽ palā fit,ſemper cōtrarioꝝ alterum ſecundum priuationē dici.oēmq; cōtrarie
tatē eſſe priuationē.ſic ergo eſt argumētādum ,cōtraria ſunt priuatioēs,oēs priuatio
nes ſunt cōtradictiones,cōtraria igiẽ perinde atq; priuationes ſub cōtradictionē ca
dunt.illud vero(ſat autē eſt & ſi prima ipſa gn̄aq; contrarioꝝ ita dicanẽ,vnum inquā
ipm̄ & multa)huiuſmodi ē oīa cōtraria ī vnum & multa referunẽ,& vt ſępe diximus
partitionē fecit,quæ oīa cōtraria in vnum & plura rediguntur ,vnum autē & plura
cōtradictio quædā ſunt:vt demoſtrabiẽ,oīa igitur cōtraria ad cōtradictionē rediguntẽ
Cū aūt vnū vni cōtrariū ſit,dubitauerit qſpiā,quonā mō opponūtur vnū
& multa:& æquale aduerſaẽ magno ac paruo.Ipm̄.n.vtrū dicere ſemp in
oppoſitiōe ſolemus,veluti vtrū ſit albū,an nigrū,& vtrū albū ſit,an nō al
bū:Vtrū aūt hō ſit,an albū nō dicimus,niſi ex ſuppoſitiōe,q̄rētes ceu vter
acceſſit.Cleon ne,an Callias.Sed nō neceſſe eſt vllo in genere hoc pacto
interrogare,ſed & hoc illinc ē ꝓfectū.Sola.n.oppoſita nequeūt ſimul eſſe.
Quo & hic vtiẽ ,cū interrogat,vter acceſſit.Nā ſi ſimul accedere poſſent,
ridicula talis eſſet interrogatio,qđ ſi & hoc pacto fieri pōt,ī oppoſitionē
ſimiliter cadit,in vnum in quā & multa,veluti vterq; venerit,an alter. Si

ſigitur qđ per vtrū in ipſis ſit ſemp oppoſitis,dicitur aūt vtrum maius an
minus ſit quippiā an æquale,quæ nā ſit ad hæc oppoſitio ipſius æqualis
Neq;.n.alteri ſolum eſt contrarium,cur.n.maiori potius q̄ minori : neq;
vtriſq;,præterea ipſum ęquale cōtrariū eſt inęquali ,quare pluribus erit
q̄ vni cōtrariū.Quod ſi inęquale idē ſignificat ſimul qđ illa ambo , oppo
ſitū quidē erit vtriſq;. Et ipſa dubitatio opitulat̃ hiſce q ipſum inæquale
dualitatē inquiunt eſſe,fit attamē,vt duobus ſit cōtrariū vnū , quod qdē
eſt impoſſibile.Præterea æquale quidē inter magnū & paruū mediū eſſe
videtur,contrarietas aūt media,eſſe neq; videtur,neq; pōt , vt ex diffini-
tione ipſius patet.Non enim erit perfecta,ſi alicuius media ſit,quin po-
tius ipſa medium quippiam ſemper habet.

xvii. (Cū aūt vnū vni ꝯtrariū ſit,dubitauerit qſpiā quonā mō opponunt̃ vnum & multa)
Inqrit vnum & multa qūo opponant̃ ,num vt cōtraria,an vt priuatio & habitus,an vt
relatiua,an vt affirmatio & negatio . Similiter æquale quo ex his mō magno paruoq;
opponit̃.doceetq; vnum & multa ꝯtraria eſſe dicēs,ſi ipm.n. vtꝝ dicere ſemp in oppo-
ſitiōe ſolemus,vtꝝ aūt dr̃ in vno & multis,vnum ꝑfecto & multa ꝯtraria ſunt.Quin-
ēt vtꝝ in oppoſitis dici certū eſt,dicimus.n,vtꝝ eſt album,an nigrum,& vtꝝ eſt albū
an nō album?vtꝝ vero qdq̄ hō ſit,an album nō dicimus?qm̄ album & hō nō opponū
tur , niſi ex poſitione.vt ſi qs ponat oīum rerꝝ nihil aliud eſſe , q̄ hoīem ſolum & albū.
tunc.n.res ꝓpoſita vtꝝ hō an album eſſet?dicere poſſemus . Itē ſi ponamus hodie ne-
ceſſario fore aut vēturum eſſe in hāc domum cleonē vel calliā,nec alium ꝑterea,ꝑ po-
ſitionē dicamus vtꝝ cleon eſt qui venit an callias?at ſi alii nō nulli vēturi eſſent , non
ita interrogaremus,cum fieri poſſet vt neuter eſſet,q veniſſet.ſed ſocrates exēpli gr̃a.
(Sed nō neceſſe eſt)in nullo genere & ſubiecto interrogari pōt vtꝝ , niſi ex poſitiōe.
in oppoſitis autē ex neceſſitate,qn & illud qđ ex poſitione dr̃ ex ꝓprie oppoſitis ema-
nauit.Quia.n.oppoſita ſimul eſſe nō poſſunt,& in hoc exēplo ponitur nō ſimul ipſos
veniſſe,ideirco q̄ritur vter venerit.Nā ſi poſſet vterq; veniſſe,ridicule vter veniſſet in
terrogaretur.qđ ſi eum ambo veniſſe poſſint,qſpiā interroget an venerit , protinus in
vnum & plura incidit,hoc eſt in cōtradictionē.vt ambo ne venerint,an alter tm̄. & ſic
rurſus vtꝝ in cōtradictione dr̃.ſi ergo interrogatio vtꝝ in oppoſitis vt dictum eſt ver
ſatur,cū maius ne,an ęquale,an minus ſit interrogemus,q̄ri pōt,q̄ nā oppoſitio ſit in-
ter ęquale & maius atq; minus.Neq;.n.ęquale vni tm̄.i.maiori ſolum: vel minori op-
ponit̃.nā cur alteri magis,q̄ alteri opponat̃?At ſi ęquali tū maius ,tū minus opponat̃;
duo erunt vni oppoſita,cū tn̄ vni vnū oppōi ſupra demōſtratum ſit.Pręterea inęquali
ꝯtrariū eſt ęquale.inęquale aūt maius & minus ſignificat.vt ſi ęquale contrarium ſit in
ęquali,ſic rurſus fiat,vt duo ſint vni cōtraria.Itē ſi inęquale vtrūq; ſignificat.i. maius &
minus , alienum fuerit dicere,ſumēdum eē vt vnū nomē & opponēdum ęquali,vt ſic
vnum ęquale vni inęquali opponi dicat̃.Nā licet hoc iis opitulari poſſit, q ſub duali-
tatē inęquale redigunt,qđ merito faciunt,cū inęquale duo ſignificet, tn̄ q qm̄ inęquale
nomē vnū eſt,& oppoſitū ęquali.ideirco vt vnū vni opponi ait,huic nō erit iuuamē-
to . Neq;.n.noia ſunt,q̄ opponunt̃:ſed res q̄ noibus ſignificāt̃.Ita licet inęquale nomē
vnum ſit,tn̄ qa duo ſignificat,ſiqs id opponat ęquali,duo is vni oppoſuerit,& ſic erunt
vni duo ꝯtraria,qđ fieri nō pōt Ad hæc ęquale mediū eſt inter magnū & ꝑuum,cōtra
rietas aūt nō eſt mediū,ęquale igit̃ nō eſt ipſius ꝯtrarium.Iā cū ꝯtrarietas maximum &

pfectū interuallum eſſe dr̄,ipſa nullius mediū eē pōt.Nā ſi mediū cuiuſpiā eſſet,vtiq̄ nō eſſet pfecta,qn potius ipſa ſui mediū aliqđ hēt.vt fuſcū medium eſt albedinis & nigredinis.Demōſtratum igr̄ eſt,ęquale maiori & minori nō opponi vt ꝯtrariis.tunc.n. fieret,vt vni duo eſſent contraria.& cętera vt dictum eſt.

Reſtat igitur,vt ipſa aut vt negatio:aut vt priuatio opponātur. Atq; vt ęquale alteri ſolū opponat̄:fieri neqt.Cur.n. potius magno q̄ paruo:aut puo q̄ magno? Vtrorūq; ergo negatio eſt priuatiua. Quapp & ad vtrūq; dr̄ vtrū.Ad alterū vero nō dr̄:velut vtrū ſit ęquale,an maius: aut vtrū ſit ęquale an minus:ſed ſp reſpectu triū iſtoꝝ dr̄ vtꝝ.Nō aūt neceſſario priuatio eſt.Nō eſt.n.oē id ęquale,qđ neq; maius eſt:neq; minus: ſed id eorū dūtaxat in qbus illa ineſſe ſūt apta. Eſt igit̄ id ęquale,qđ neq; magnū eſt neq; paruū:aptū aūt magnū vel paruū eē.Atq; vtriſq; vt priuatiua negotio aduerſat̄.Quapp & inter illa mediū occupat locū. Id ēt qđ neq; bonū eſt neq; malū,ambobus his aduerſatur:ſed noīe caret. Pluribus.n. vtrūq; dr̄ mōis:& ſuſceptiuū nō vnū eſt:ſed magis id nomē hēt: qđ neq; albū eſt: neq; hoc dr̄ vnū. Veꝝ ipſi colores ſunt quodāmō definiti:in q̄bus hęc negatio dr̄ priuatiue.Nā aut fuſcū:aut ceruleū,aut aliqd aliud tale illud eſſe neceſſe ē.Quar̄ n̄ recte icrepāt ii,q cūcta dici ſilr putāt:vt iter calceū ac manū id ſit mediū, qđ neq; calceus ē neq; manus. Cū id qđ neq; bonū ē neq; malū mediū ſit iter bonū & malū: atq; adeo vt aliqd ſit ſine vllo diſcrimīe mediū inter cūcta.Nō aūt neceſſe eſt id ipm accedere.Ipſa.n.oppoſitorū ſimul negatio eoꝝ eſt ſane:quoꝝ eſt quid mediū: & interuallū qppiā aptū eſt eſſe.At hoꝝ nō eſt differētia:in diuerſis nāq; generibus collocant̄ adq̄ ſane nō hmōi negatiōes accōmodātur:quare nō eſt ipoꝝ vnū ſubiectū.

(Reſtat igitur vt ipſa aut vt negatio,aut vt priuatio opponantur.)Poſtq̄ ęqualis cum maiore & minore oppoſitionē non eſſe contrarietatē docuit, ſupereſſe ait, vt ipſa vel quaſi negatio,vel quaſi priuatio opponantur. Neq; tū̄ dictu verum eſſe,alterutro mō ęquale maiori tm̄ opponi,aut ſolum minori.cur.n.vni & nō ambobus opponatur? ſoluit igitur propoſitā quęſtionē dicens(vtrorumq; ergo negatio eſt priuatiua).i. ęquale igitur & maiori,& ēt minori opponitur vt negatio priuatiua,ęquale.n.negatio eſt maioris & minoris.cum ſit æquale,quod neq; maius eſt neq; minus, quamobrem ipſis opponi dicitur,vt negatio priuatiua ad ambo. exempli gratia vtrum eſt ęquale,an maius vel minus?ad alterutrum vero ſolum nō dicitur vtrum.Neq; enim dicimus vtrum eſt ęquale,an maius?nec rurſus vtrum eſt ęquale,an minus? (Sed ſemper tria).i.ſed ſemper vtrum dicitur ad tria non ad duo.vt vtrum eſt ęquale,an maius minuſue? Præfatus autem ęquale negationem eſſe priuatiuam maioris & minoris infert, non tamen neceſſario priuationem eſſe.neq;.n.omnem rem ęqualem eſſe vel maiorem minoremue quo in loco negationem priuatiuam appellat,quæ in vno prędicamento verum a falſo diſcernit.cum in cæteris falſa ſit ſimul cum affirmatione.vt æquale in ſola quantitate.Nam omne quantum æquale eſt, vel maius aut minus, in cæteris falſo vſurpatur. Album.n.neq; eſt æquale,neq; maius vel minus.eſt igitur priuatiua negatio, vel pri-

xviii

uatiua priuatio. nā vtroq; mō ſcribit:ea q̄ in vno p̄dicamēto cū ſua affirmatiōe falſum
diſcernit a vero. Neceſſaria vero priuatio ſiue negatio ē, q̄ in cūctis entibus & non enti
bus falſum ſeiūgit a vero, q̄ qdē eſt ꝑprie negatio. hęc. n. negatio ęquale nō ē cū oppo
ſita affirmatiōe æquale eſt, ve꞉ a falſo in cūctis rebus ſecernit. Nā ſi affirmatio aīa eſt
æqualis, falſa ſit, vera erit negatio anima non eſt æqualis. æquale igitur nō eſt priuatio
neceſſaria. cum non in cunctis rebus verum a falſo diſcernat, qm̄ non oīs res æqualis
eſt, vel maior aut minor. neq;. n. anima, neq; album eſt hmōi. Sed quibus ęquale con-
uenit: conuenit autem quanto, ſiquidem quanti proprium eſt æquale & inæquale,
in iis verum & falſum ſeiungit. Eſt igitur ęquale neq; magnum neq; paruum, vt intel
ligatur ęquale magni & parui eſſe priuatio. adiecit autem (aptum autem magnū vel
paruum eſſe) quaſi diceret, non omnem rem æqualem voco, ſed quæ magna & parua
eſſe apta eſt. Neq;. n. animam ęqualē dicimus. cum neq; magna, neq; parua eſſe poſſit.
quippe quę partibus vacet & quantitate. vlnam ęqualem dicimus, qm̄ alteri vlnæ eſt
æqualis. & maior medietate, minor duabus. eſt igitur æquale neq; magnum neq; par-
uum, et vtriq; opponitur vt negatio priuatiua. itaq; maioris & minoris medium eſt.
Item quod neq; bonum eſt, neq; malum, bono maloq; opponitur. nomine tamen va-
cat. Reddit autem cauſam quare nomine vacat. dicens (pluribus enim vtrumq; dici-
tur modis.) Nam bonum & malum in decem prædicamentis verſatur, in ſubſtantia
in quanto, in quali & in cæteris. quod ſi verum eſt, ſatis intelligitur, medium eſſe in-
definitum, ac proinde nomine carere. quoniam quæ incerta ſunt, ea proprio voca-
bulo non appellantur. (Sed magis id nomē habet, quod neq; album eſt, neq; nigrum.
tamē ne hoc quidem dicitur vnum.) cum fuſcum atq; item purpureum & viride & cę
terorum quod ſit neq; album neq; nigrum. & tamen colores definiti ſunt, & ſub men
ſuram non admodum magnam, ſed potius breuem cadunt. (In quibus hęc negatio
dicitur priuatiue) hanc negationem dicit neq; album neq; nigrum. quam fuſcum aut
pallidum vel quidq̄ ſimile neceſſario eſſe ait. Ita cum huiuſmodi negatio de iis, quę in
eodem genere ac prædicamento ſunt dicatur, non recte accuſantur, qui negant ma-
nus & calcei medium eſſe, quod neq; manus eſt neq; calceus ab iis, qui contra ſentiūt,
propterea quod inter bonum & malum medium ſit, quod neq; bonum eſt neq; malū.
perperam igitur accuſantur. quoniā nō omnium medium habetur. neq; vt hoc accidat
neceſſe eſt. (ipſa enim inquit oppoſito꞉ ſimul negatio) ſimul negationem vocās neq;
bonum, neq; malum. quia ſimul vtrumq; negat. i. & bonum & malum, ſimul negatio
igitur eſt eorum, quæ ſine controuerſia ſunt oppoſita. & quorum medium & interual
lum habetur. per quod ex hoc in illud efficitur mutatio. vt ex bono in malum, & econ
uerſo. quare cum manus & calceus haud dubie non opponantur, ipſorum non poteſt
eſſe ſimul negatio, quia neq; oppoſita ſunt, neq; ipſorum habetur differentia. cum ſint
in diuerſis generibus. & quorum habetur ſimul negatio, ea generi eidem ſubiiciātur.
hic eſt enim ſenſus illorum verborum. (indiuerſo namq; genere quorum connegatio
nes) niſi enim ſic exponātur verba hæc nec intelligi poterunt, & cum dictis pugna-
bunt. Sed fortaſſe illud (in diuerſo nāq; genere quorum connegationes) ita dictum
eſt, vt aliquid deſideretur. illuſtris, ſi poſt diuerſo genere, addatur non, ſunt vt tota
dictio ad hūc modum habet, in diuerſo namq; genere non ſunt ea, quorum ſunt
cōnegationes, hęc autem inquit neq; oppoſita ſunt, neq; ipſorum eſt differentia. quo
in loco differētiā appellat, q̄ genus diuidit. vt cōcretiuū & diſcretiuū in colore. in aīali
mortale & īmortale. Negat igr̄ manus & calcei haberi cōnegationē, qm̄ ipſo꞉ nō eſt

differentia.cãmq; reddit,cur in ipſis nõ ſint differẽtię in oppoſitum diuiſę dicens.in di
uerſo.n.gñe ſũt.at quoꝶ hñtur cõnegatiões eidẽ gñi ſubiciunť.Et aliter.quoꝶ hñtur
cõnegatões,hoꝶ vnũ idẽq; ſubiectũ eſt.calcei aũt & manus nullũ ẽ ꝓximũ ſubiectũ.
Simili mõ & de vno & de multis qſpiã dubitauerit.Nã ſi ipſa multa ipſi
vni ſimpľr opponũtur,nõnulla ĩpoſſibilia euenire vř,ipm.n. vnũ paucũ
ac pauca erit,ipſa nãq; multa & paucis aduerſanť.Præterea ipſa duo ſũt
multa ,ſi duplũ multiplex eſt.Diciť.n.ab ipſis duobus.Quare fit vt vnũ
ſit paucũ .Ad qd.n.aliud ipſa duo ſunt multa,niſi ad ipſum vnũ atq; ad
paucũ?Nihil.n.aliud eſſe minus vř.Præterea vt in longitudine ſeſe hẽt ꝓ
ductum & breue,ſic in multitudine ſeſe hẽt multũ ac paucũ,atq; qcqd eſt
multũ & ẽt multa,& multa ſunt ẽt multũ.Niſi ergo qppiã interſit in cõti
nuo facilis terminationis multitudo q̃dã ipm paucũ erit. Quibus efficiť
vt unũ ipm multitudo ſit q̃dã,ſi & paucũ ẽ,qđ qdẽ neceſſe eſt eſſe , ſi ipſa
duo ſunt multa.At.n.ipſa multa fortaſſe dicunť,vt & ipm multũ ſed vt
differẽs,vt vinũ dř qdẽ multũ,nõ aũt dř multa ſed dř in hiſce,q̃ diuiſibi-
lia ſunt.Atq; vno qdẽ mõ ſi multitudo ſit exceſſionem ſimpliciter,aut ad
aliquid habẽs,& paucũ ipm idẽtidẽ:ſi multitudo ſit hñs defectionẽ . Alio
vero mõ vt numerus,qđ & ipſi vni ſolũ opponitur ,ſic.n. vnũ dicimus,
aut multa:queãdmodũ ſi quippiã vnũ dixerit atq; vna,aut albũ & alba,
atq; mẽſurata ad ipſã mẽſurã:ſic & multiplicia ipa dicũť.Multa.n.ex eo
quiſq; numerus eſt,quia eſt multa vna,& quia eſt quiſq; mẽſurabilis,vno
& vt id qđ vni nõ pauco opponiť.Sic igiť & ipſa duo ſunt multa,ſed vt
multitudo hñs exceſſum,aut ad aliqd aut ſimpľr nõ ſunt,ſed multitudo
ſunt prima, pauca vero ſimpľr,ſunt ãt multitudo prima hñs defectionẽ.
(Similiter aũt de vno & de multis qſpiã dubitauerit.)cũ diſſeruiſſet qũo vnũ & mul
ta opponanť ,atq; æqualis meminiſſet,qđ eſt mediũ inter maius & minus,diſputatio- xix.
nẽ repetit vnius & multoꝶ dicẽs.i.queãdmodũ de æquali maioreq; & minore,ſic q̃rat
aliqs,qũo vnũ atq; multa opponunť.Nã ſi ſimpľr inqt,& vtcunq; ea opponi putaue-
ris,impoſſibilia q̃dã eueniẽt.(Vnum.n.paucũ inqt vel pauca erit)paucum autem &
pauca multitudo eſt cum paucum multitudinẽ & pauca multitudines dicamus.porro
multitudo diuidua ẽ,vnũ igiť diuiduũ fuerit.At vnũ eſſe paucũ,hinc arguiť,qđ mul-
ta paucis opponunť,duo aũt multa ſunt.ꝙ ſi duo ſunt multa,cui pauco potius oppo-
neť?q̃ vni,certe nulli duo igiť q̃ multa ſunt vni vt pauco opponũtur.At paucũ multi
tudo eſt,multitudo vero diuidua,vnũ igiť erit diuiduũ.Duo aũt multa eſſe certũ eſt.
Nã duplũ eſt multiplex,duplũ aũt a duobus nomẽ dupli mutuať,duo igiť eſt multi-
plex.porro multiplex multa eſt,duo igiť multa.qđ ſi duo ſunt plura,vnũ vtiq; paucũ
erit.Ad qd.n.aliud duo dicentur multa?niſi ad vnũ atque paucũ,vno.n.nihil eſt neq;
minus neq; magis paucũ,quare ſi duo multa ſunt vnũ certe paucum eſt.præterea inqt
vt in lõgitudine ſeſe hʒ ꝓductũ & breue,ſic ĩ multitudine multũ & paucũ,atq; qdqd eſt
plurimũ ẽ ẽt multa,nã plurima multitudo multa ẽ,& multa ſũt plurima multitudo.cũ
multę arbores plurima multitudo dicãtur(niſi qdpiã ĩ cõtinuo ĩdeterminato) ꝯtinuũ
ĩdeterminatũ vocat ſiqd humidũ ſit vt aqua vel aer.q̃ ꝓprio termino ĩdeterminata ſũt,

eadem alieno facile terminant̃.alieno.i.vaſe,quo continẽtur.Humidum.n.eſt,vt tra
ditur in libro de generatione,quod difficile ſuo,facile alieno termino definitur: aqua
igitur quę cõtinuum eſt,indeterminatum,multum ſiue plurimum dicitur,multa non
item.Si ergo paucum dicitur pauca,paucum multitudo quædã eſt,ac proinde vnitas
eſt multitudo,cum paucum ſit.Hæc effatus docet quomodo vnum & multa opponũ
tur.ſimulq; captionem ſoluit,qua vnum multa eſſe cõcludebatur.Falſa eſt.n. propoſi
tio quæ ait omne multum eſt multa.ex cuius ſimilitudine colligebat̃ oẽ paucum eſſe
pauca Multa igitur inquit fortaſſe ſunt multum & ediuerſo,non tamen in oĩbus, ſed
eſt diſcrimen .aqua.n.multum dicitur,eadẽ negatur eſſe cõplura.(ſed dicitur in hiſce
quæ diuiſibilia ſunt.)diuiſibilia vocat nõ indiuiſa quidem,quæ diuidi tamẽ poſſunt.
ſed quæ iam actu diuiſa ſunt:quæ igitur inquit actu diuiſa ſunt,in his multa dicere ſo
lemus.Itaq; vno modo dicunt̃(ſi multitudo ſit exceſſionẽ ſimpliciter aut ad aliquid
habens)Nam cẽtum homines multos eſſe dicimus nõ ſimpliciter,ſed ad decem com
paratos.qui centum tunc ſimpliciter multi eſſe dicerentur,ſi perſe ac ſeparatim nõ de
cem comparitione conſiderarentur.ſimiliter paucum dicitur ad eũdem modum,ſi ſit
multitudo defectum habens.Nam decem homines multitudo quædã ſunt defectum
habens comparitione centum:Alio modo multa dicuntur,cum eſt multitudo vt nu
merus.quia centum vnitates cum decem collatæ multæ dicuntur.quod quidem mul
tum vt numerus,opponitur vni,vt menſura menſurato.vnitas.n.centies dupli cata cen
tum cõficit.Sic nãq; in numero vnum & multa dicimus,vt ſi vnum & vna dicas,quo
niam numerus decem eſt decies vnum,vt decem alba decies vnum album.Sunt ergo
inquit multa vnumq; in numeris.(vt menſurata & menſura atq; menſurabile) men
ſuram autem et menſurabile pro eodẽ dixit.itaq; multa & vnum opponuntur,vt quæ
ad aliquid eodem modo,id eſt vt mẽſura & mẽſuratum,ſic multiplicia dicuntur.qm̃
vnuſquiſq; numerus multa eſt.eſt.n.multa vna,vt numerus decem vna decem.quan
doquidem numerus vno mẽſuratur.eſtq; numerus quiſq;.ſiue multiplex,quod in nu
mero habetur,vt oppoſitum vni,nõ vt oppoſitum pauco.quandoquidem pauco mul
tũ quod eſt a numero alienũ opponitur.Duo igitur multa ſunt quaſi ab vnitate men
ſurata,non autẽ vt multitudo exceſſum vel ſimpliciter vel ad aliquid habens.ſed mul
torum quæ in numero habentur,duo eſt primum multum.Nam tria, quinq;,viginti
& reliqua multa ſunt,ſed primum multum in numeris eſt duo.Duo igit̃ multum eſt
primũ ,pauca vero ſimpliciter.hoc.n.nũero,ſi modo licet duo numerũ appellare,nõ
eſt alter minor,cũ vnitas oĩo nũerus nõ ſit.qd̃ ſi dualitas ſimpliciter eſt paucũ, cum ſit
multitudo defectũ habẽs primũ,vnitas certe nõ eſt paucũ quãdoquidẽ paucũ multitu
do eſt.porro ſi vnũ paucũ nõ eſt,falſa nimirũ eſt ꝓpoſitio,quæ ait, pauca paucũ eſſe
& viciſſim paucum pauca,ex qua colligebatur vnum eſſe multitudinem.

Quocirca non recte Anaxagoras dixit:erant res omnes ſimul & multi
tudine infinitæ & paruitate:ſed pro & paruitate dicere ipſum & paucita
te oportebat,Nõ.n.ſunt verſus paucũ infinita:non ob ipm̃ vnũ vt quidã
aiunt:ſed ob ipſa duo.Opponitur igitur vnũ multis.vt mẽſurabili mẽſu
ra:at hęc opponũtur,vt ea q̃ ſunt ad aliquid nõ per ſe.Aliis aũt in locis di
ſtinximus ea q̃ ſunt ad aliquid:duobuſq; diximus dici modis:alia vt con
traria:alia vt ſcia ad ſcibile:ex eo quia ad ipm̃ aliquid quippiã dicitur. Vt
autem ipm̃ vnum ſit aliquo minus vti duobus:nihil obſtare videtur.Nõ
enim ſi minus ſit:continuo eſt ob paucum,Multitudo vero eſt vt numeri

genus,eſt.n.numerus multitudo menſurabilis vno,& opponũtur quodã
modo vnũ & numerus,non vt contraria,ſed vt nõnulla eorum quæ ſunt
ad aliquid . Quo.n.alterũ eſt menſura alterũ menſurabile,hoc vtiq; oppo
nũtur.Iccirco nõ oẽ quod vnũ eſt numerus eſt,veluti ſi q̃d indiuiſibile ſit.
(Quare non recte anaxagoras dixit erant res oẽs ſimul & multitudine infinitę.)Poſt q̃ xx.
multis paucum opponi docuit , & viciſſim multa pauco , ac dualitatẽ ſimpliciter eſſe
paucũ. Anaxagoram taxat,q nõ debuit inquit oẽs res ſimul fuiſſe dicere infinitas mul
titudine & paruitate,ſed paucitate.quod ſi dixiſſet,nõ diceret ipſa infinita eſſe, qm̃ pau
cum ſimpliciter eſt duo,duo autẽ non ſunt infinita.Paucum igitur ꝓpter duo eſt, non
ꝓpter vnitetẽ,vt quidã aiunt.vnitas.n.licet minor dicatur,q̃ duo, nõ tñ dicitur pauca,
ꝓpterea quod paucum in multitudine cõſideratur.ſed Anaxagora obiter taxato , rur-
ſus ad diſputationem redit de vno & de multis dicens. ( opponitur igitur vnum mul-
tis:vt menſurabili menſura.) q̃ quidẽ vnũ & multũ muneroꝝ opponũtur vt relatiua,
nõ vt ꝑſe relatiua ſed vt relatiua nõ ꝑſe.Nã vt in libro quarto traditũ eſt,relatiua ꝑtim
ſunt ꝑ ſe:partim non perſe.Perſe vt duplũ & dimidiũ.nõ perſe, vt viſus & intellectus
Nam viſus dicit̃ ad aliquid,nõ quod ipſe alterius eſſe dicatur,vt oculi,ſed qm̃ aliud.i.
viſibile ad ipſum dicitur.& intellectus dicit̃ ad aliquid nõ quod ipſe aię intellectus eẽ
dicatur,ſed qm̃ intelligibile dicit̃ ad ipſum . de q̃bus ego illic accuratius diſputaui.ta-
le igitur vnum & multa opponunt̃ vt nõ ꝑſe relatiua . Aliis aũt in locis inquit innuẽs
librum quartum,relatiua dupliciter dici oſtenſum eſt quędã vt cõtraria. vt duplũ exẽ-
pli gratia et dimidium.alia vt ſcientia & ſcibile.Scĩa.n.de numero relatiuorum eſt nõ
quod ipſa dicatur alterius.i.ſcientis , ſed quia ſcibile dicitur ad ipſam . ſed vnũ inquit
vt minus,q̃ duo eſſe dicatur nihil prohibet.idem tñ paucũ non dicitur.neq;.n. omne
minus paucũ ẽt dicitur eſſe.(Multitudo vero eſt vt numeri genus . ) Nam de multis,
quę in numero habẽtur p̄dicatur,& de iis ẽt q̃ ſunt extra numerum. quomodo autem
ſit vt genus numeri explicat dicens , ( eſt.n. numerus multitudo menſurabilis vno.)
Nam decẽ quę multitudo quædam eſt,vno menſuratur. opponitur autẽ vnum & nu-
merus,non vt contraria,ſed vt perſe,nõ per accidens relatiua,vt dictum eſt.opponun
tur.n.quatenus vnum eſt menſura,numerus vero mẽſurabile . quam ob rẽ nõ quidq̃d
eſt vnum & indiuiduum eſt numerus.ſed pleraq; ſunt vnum & indiuidua, vt ramẽta,
quę in ſolis radiis conſpiciuntur, q̃ tamen numerus non ſunt , quãq̃ ipſorum fortaſſe
numerus habeatur.Aut dictionis illius(idcirco nõ omne quod vnũ eſt numerus eſt,
veluti ſiquid indiuiſibile ſit ) ſenſus eſt non ſi numerus eſt vnum, protinus eſt indiui-
duũ.qm̃ decẽ vt numerus decẽ vnũ eſt,tñ diuidit̃ in vnitates.itaq; vnũ & indiuiduum
nõ eſt numerus.ſed prior expoſitio pulchrior eſſe mihi vr̃.Illud aũt intelligẽdum eſt,
multa in numero ip̃m appellare vnitates,q̃ ꝑſe intelligunt̃.extra numeꝝ vero,quę ab
vnitatibus nomen mutuantur.vt decem viros & ſimilia.

Scĩa aũt & ſi ſimilr̃ ad ſcibile dr̃:nõ tñ ſimlr̃ aſſignat̃.nã ſcĩa q̃dẽ menſura:
ſcibile aũt id q̃d mẽſurat̃ eẽ videbit̃:at fit vt ſcĩa q̃dẽ oĩs ſit ſcibile:non oẽ
aũt ſcibile ſit ſcĩa:ꝓpea ꝙ̃ ſcĩa aliquo mõ ipſo ſcibili mẽſurat̃.Multitudo
vero neq; pauco eſt cõtrariũ:ſed huic multũ opponit̃:perinde atq; multi-
tudo excedens multitudini,quæ exceditur : neq; vni omnino : ſed vnum
aliud eſt vti dictum eſt diuiſibile:aliud indiuiſibile . Quod eſt vt ad aliq̃d:
vt ſcibile ad ſcientiam:ſi numerus ſit:ipſum autem vnum menſura.

(Scientia autem & ſi ſimiliter ad ſcibile dicitur, non tñ ſimiliter aſſignatur.) Vt vnum dicitur ad multa, dicitur autem vt menſura ad menſurabile, ſic inquit ſcīa dicit̃ ad ſcibile. non tamen ſimiliter. Nam vt vnum eſt menſura: ſic ſcientia menſura eſſe videtur, cū non ſit potius.n.a ſcibili menſurat̃. Nā videri inquit pōt ſcientia eſſe mēſura ſcibile aūt mēſuratum ſit tñ vt oīs ſcīa ſcibile ſit. Nā cū ſcīa cōprehēdit cognoſcitq; ſcibile. quodāmō efficit̃ ſcibile.ſ.qđ vere eſt ſcibile quēadmodū intellectus intelligibile. Scīa .n. a ſcibilibus: intellectus ab intelligibilibus perficiunt̃. vt in libro de aīa demōſtrat̃. At ſcibile non eſt ſcientia. quam obrem ſcientia quodammodo ſcibili menſuratur. ſed de hoc ſupra cōmemorauit. vbi horum erat opportunus locus. & nos illic de ipſis diſſeruimus. Sed multitudo inqt neq; pauco, neq; vni cōtrariū eſt. hoc.n. eſt quaſi genus. (ſed huic).i. pauco multū opponit̃. vt multitudo excedēs multitudini exceſſæ. Vnum aūt qnēadmodū dictū eſt, qm̄ vnū vt diximus aliud eſt diuiſibile. Nam cubitale vnū cum magnitudo ſit, diuidi poteſt. Aliud vnum eſt, vt ad aliquid quemadmodum vnitas, numeri .n. mēſura eſt: menſura vero de numero relatiuorum habetur ac proinde huiuſmodi vnum eſt relatiuum. Vni ergo diuiduo multum opponitur vt pauco, indiuiduo autem non opponitur. Aliud ergo vnum inquit eſt indiuiduum quod eſt vt ad aliquid. quomodo autem vnum ſit ad aliquid exemplo declarat dicens (vt ſcientia ad ſcibile, ſic numerus ſit, ipſum autem vnum menſura).i. quemadmodum ſcientia & ſcibile ſunt relatiua, ſic in numero intelligēdum eſt. ſit.n. ſcientia numerus, ſcibile aūt vnum & menſura, ſcientia igitur ſiue numerus & ſcibile quod eſt vnum de numero relatiuorum ſunt.

Finis libri noni.i. τοῦ ἰῶτα deſideratur.

Cum autem inter cōtraria mediū aliquod eſſe poſſit: atq; inter aliqua ſit ipſa media ex cōtrariis eſſe neceſſe eſt. Oīa.n. media eodē in genere ſunt: & ea inter q̄ media ſunt. Nā ea media dicimus: in q̄ prius id qđ mutatur: mutetur neceſſe eſt: vt in fidibus ſi ex prima tranſeat̃ ad vltimā: pauciſſima rōne prius ad ſonos medios accedit̃: & in coloribus ſi ex albo in nigrū itur: prius ad rubeū & fuſcū q̄ ad nigrū p̄uenit̃: & in ceteris ſimili mō. At nō fit vt in aliud genus ex alio qcq̄ mutetur: niſi p accidēs: vt ex colore in figurā: ſint ergo media ipſa, & ea quoꝶ ſunt media genere in eodē neceſſe eſt: at vero media cūcta oppoſitoꝶ quorūdā ſunt. Ex his.n. ſolis p ſe fieri mutatio ſolet: quapropter impoſſibile eſt inter non oppoſita mediū eſſe: alioquin mutatio & ex nō oppoſitis fuerit. In his aūt oppoſitorū nullum eſt mediū q̄ cōtradictorie aduerſant̃. Eſt.n. cōtradicto ea nimirū oppoſitio: cuius altera partiū adeſt: nō habētis mediū vllū. Ceterorū aūt alia relatiue: alia priuatiue opponunt̃: alia cōtraria ſunt: atq; relatiuorū ea q̄ nō contraria ſunt: medium ſane non habent: propterea q; non in eodem genere collocantur. Quid enim inter ſcientiam ſcibileq; medium eſſe poteſt, Sed inter magnum & paruum eſſe videtur. Quod ſi ipſa media genere in eodem ſunt, vt oſtendimus atq; inter contraria cadunt: ex hiſce porro cōtrariis ipſa cōponantur neceſſe eſt. Aut.n. aliquod genus: aut

nullum erit ipſorum,& erit genus hoc pacto,vt ſit ipſis quippiam con-
trariis prius,eæ differenciæ priores erunt contrariæ,quę contrarias ſpe-
cies vti generis ſane fecerunt.Ex genere namq; differentiiſq; ſpecies ipſę
conſtant,Veluti ſi album & nigrum contraria ſunt,& alterum diſgregati
uus alterum congregatiuus eſt color,hæ differentiæ priores ſunt,diſgre-
gatiuum inquam atq; congregatiuum.Quare hæc priora contraria ſunt.
At vero ea quæ contrarie differunt magis contraria ſunt.Atq; reliqua
& media ex genere differentiiſq; conſtabunt,ceu colores omnes qui ſunt.
inter album & nigrum ex genere conſtare,quod quidam eſt color,& ex
quibuſdam differentiis dicantur oportet.hæ vero non erunt ipſa contra
ria prima:Alioquin album vnũquodq; erit vel nigrum,erunt igitur alię,
hæ ergo inter ipſa prima contraria erunt.Primæ autem differentiæ diſ-
gregatiuum ſunt & congregatiuum,Quare in hiſce cõtrariis primo quæ
rendum eſt,quæ non in genere ſunt ,ex quonam ipſorum media ſunt.Ea
enim quæ genere in eodem ſunt,ex incompoſitis genere conſtare aut in
cõpoſita eſſe neceſſe eſt.Ipſa igitur contraria ex ſeſe mutuo componi nõ
poſſunt,quare principia ſunt.Media autem aut omnia ſunt compoſita
aut nihil.Ex contrariis vero aliquid fit.Quare in hoc erit antea mutatio
q̃ in ipſa.Erit enim magis minuſue tale,q̃ extremorum vtrumq;,ergo &
hoc contrariorum medium erit.Et cætera ergo media compoſita ſunt
vniuerſa.Quod enim minus q̃ hoc:& minus q̃ hoc eſt tale,id ex hiſce quo
modo cõſtat,reſpectu quorum illo dicitur modo.At cum alia prima cõ-
trariis non ſint ſub eodem genere collocata,omnia profecto media com
poſita ex contrariis erũt.Quia cũcta inferiora & cõtraria & media ex cõ
trariis primis conſtabunt.Media igitur vniuerſa genere in eodem eſſe,&
inter contraria collocari,compoſitaq; ex contrariis eſſe dilucidum iam
per ea quæ diximus fuit. At vero quod diuerſum eſt ſpecie,eſt quid
ab alio diuerſum ,atq; id competat vtriſq; oportet. Si enim ani-
mal diuerſum ſit ſpecie,ambo animalia ſint oportet.Ea ergo quæ diuer
ſa ſunt ſpecie,genere in eodem eſſe neceſſe eſt.Tale enim genus appello,
quo ambo vnum & idem dicuntur,nõ per accidens differentiam habens
ſiue ſit vt materia ſiue aliter.Nõ enim ſolum ipſum cõmune competere
oportet,ceu ambo animalia eſſe:ſed etiam idipſum animal diuerſum
vtriſq; competere,veluti alterum quidem equum alterum autem homi-
nem eſſe.Quapropter hoc cõmune diuerſum inter ſe ſpecie.Erit igitur
per ſe alterum quidem tale animal,alterum autem tale,ceu alterũ equus
alterum homo.Hanc igitur differentiam diuerſitatem generis eſſe neceſ
ſe eſt.Dico enim generis differẽtiam diuerſitatẽ,quę idipſum diuerſum

facit,hæc igitur contrarietas erit.Patet autem & ex inductione : vniuerſa enim oppoſitis diuiduntur.Atq; demonſtratum eſt ipſa cōtraria eodem in genere eſſe.Contrarietas enim differentia erat perfecta:differentia aūt quæ eſt in ſpecie omnis,eſt quid alicuius . Quare hoc & idem & genus eſt in ambobus:icirco & in eadem ſerie prædicamenti cūcta contraria ſunt, quæ ſpecie & nō genere differunt,atq; inter ſeſe maxime ſunt diuerſa. Eſt enim differentia ipſorum perfecta:& ſimul non fiunt. Differentia ergo cō trarietas eſt:hoc eſt ergo diuerſa ſpecie eſſe.Indiuidua genere in eodē eſſe atq; cōtrarietatem habere.At eadem ſunt ſpecie:q̄ indiuidua quidē ſunt, contrarietatem vero non ſubeunt.In ipſa nāq; diuiſione:atq; in ipſis me diis contrarietates emergunt,anteaq̄ ad indiuidua accedatur . Quare pa tet nullam ſpecierum quæ ſub genere collocantur:ad id quod appellatur genus:aut eandem:aut diuerſam ſpecie eſſe:& cōgrue ſane. Materia nāq; negatione ſignificatur ac declaratur:& genus materies eſt eius : cuius ge nus dicitur eſſe:non vt id quod eſt pelopidarum:ſed vt id quod eſt in na tura,nec etiam ad ea quæ non in eodem genere collocantur, ſed ab illis quidē genere differūt : ab hiſce vero quę ſub eodē gn̄e collocantur ſpecie Differentiā.n.contrarietem eſſe neceſſe eſt:non ſpecie differre:hæc autem hiſce competit ſolis:quæ ſub genere eodem ſunt collocata . Dubitauerit aūt quiſpiam,cur vir & mulier non ſpecie differunt , cum mas & fœmina ſint contraria:& differentia ſit contrarietas . Neq; mas & fœmella diuer ſum eſt animal ſpecie:eſt tn̄ hæc differentia per ſe animalis,& non vt albe do aut nigredo:ſed ipſi mas & fœmella vt eſt animal competunt . Eſt aūt hęc fere eadem dubitatio.Cur contrarietatū:alia diuerſum ſpecie facit: alia non facit.Nam greſſibile volatileq; facit : albedo & nigredo nō facit. An id ex eo fit:quia alia proprii ſunt generis affectus:alia minus. Atq; cū aliud ſit ratio,aliud materies:quæ cōtrarietates in ratione ſunt , eæ ſpecie differentiā faciunt.Quæ vero in eo ſunt quod ſimul eſt cum materia ſum ptum:eæ non efficiunt.Quapropter hominis albedo differentiam nō fa cit:neq; nigredo : nec eſt hominis albi ſpecie differentia ad hominē nigrū neq; ſi nomen vnū poſitum fuerit.Eſt.n.homo vt materies.materia vero differentiam non facit:homines.n.nō ſunt hominis ſpecies . Quapropter & ſi carnes diuerſæ ſunt:atq; oſſa:ex quibus hic & hic cōſtat : totum tamē diuerſum quidem eſt:ſed ſpecie non eſt diuerſum:propterea ꝙ in ipſa ra tione eſt contrarietas.hoc autem eſt vltimum indiuiduum . Callias vero ipſa ratio eſt cum materia:& ipſe igitur albus homo eſt:quia Callias eſt al bus . Ipſe ergo albus homo per accidens eſt . Neq; igitur æneus circu lus atq; ligneus:neq; triangulus æneus circuluſq; ligneus ob materiā diffe

runt:ſed ex eo ſane quia in ipſa ratione eſt contrarietas. At enim quærendum eſt, vtrum materia diuerſa non faciat: quæ quidem quodam modo eſt diuerſa: an aliqua ex parte faciat. Cur enim hic equus, ab hoc homine diuerſus eſt ſpecie. Rationes tamen ipſorum cum materia ſunt. An ex eo diuerſus eſt, quia in ratione eſt contrarietas? Etenim albi hominis & equi nigri eſt differentia ſpecie: ſed non vt hic eſt niger: & ille albus: nam ſi alba etiam eſſent ambo: diuerſa profecto ſpecie ſimiliter eſſent. Mas autem atq; fœmella proprii quidem affectus ſunt animalis: at non per ſubſtantiam, ſed in materia corporeue. Quapropter idem ſemen aut mas fit aut fœmella aliqua paſſione affectum. Quid igitur eſt ſpecie diuerſum eſſe: & quamobrem alia ſpecie alia nõ ſpecie differunt: ſatis iam explicauimus. Cum autem contraria ſpecie ſint diuerſa. Corruptibile vero atq; incorruptibile ſint contraria: eſt enim priuatio in potentia definita: corruptibile ſane atq; icorruptibile genere diuerſa eſſe neceſſe eſt. Atq; nũc qdẽ in ipſis hoc nominibus vniuerſalibus diximus, hoc autem pacto videbitur non neceſſarium eſſe: corruptibile quoduis atq; incorruptibile diuerſa ſpecie eſſe: quemadmodum neq; album & nigrũ. Fit enim vt idem ſit album & nigrũ & ſimul: ſi qppiã vniuerſaliũ ſit. Homo·n. & albus & niger erit & nõ ſimul: ſi ſingulare quippiam ſit. Idem enim & albus & niger nõ ſimul erit Attamen album & nigrum contraria ſunt vt patet. Verum tamẽ contrariorum alia quibuſdam per accidens competũt, qualia ſunt & ea quæ nuper diximus: & alia ſane complura. Alia impoſſibile eſt illo cõpetere modo: quorum de numero corruptibile eſt ipſum atq; incorruptibile. Nõ eſt enim corruptibile quicq̃ per accidens: etenim: ipſum quidem accidens poteſt non eſſe, corruptibile autem de numero eſt eorum, quæ hiſce quibus competunt neceſſario inſunt: vel idem & vnum corruptibile atq; incorruptibile erit: ſi fieri poteſt vt corruptibile ipſi non inſit. Ipſum ergo corruptile aut ſubſtantiam eſſe cuiq; corruptibilium: aut in ſubſtantia eſſe neceſſe eſt. Eadem eſt profecto & de incorruptibili ratio: ambo enim ex hiſce ſunt omnino quæ neceſſario cõpetũt. Quo ergo & ratiõe qua primo aliud eſt corruptibile: aliud incorruptile: hoc oppoſitionem habent. Quare neceſſe eſt diuerſa genere eſſe. Quæ cum ita ſint: patet fieri non poſſe, vt tales ſint formæ: quales quidam inquiunt eſſe: homo enim alius corruptibilis: alius incorruptibilis erit: & tamen ipſæ formæ & hæc eiuſdem eſſe ſpecies dicunt: & non diuerſas rationes ſubire. Ea vero quæ genere ſunt diuerſa: plus diſtat q̃ ea quę ſpecie ſunt diuerſa.

**Enarratio Alexandri aphrod. in librum decimum primæ philoſophiæ. latinis. xi. Interprete Io. Geneſio.**

SApientiam quidem circa principia ſcientiam eſſe: ex
primis iam patuit: in quibus ad, ea: quæ ab aliis dicta
ſunt de principiis rerum eſt dubitatum.

IN hoc totius operis decimo libro qui inſcribi-
tur k, repetit ea quæ ipſi demonſtrata ſunt, no-
biſq; ſuggerit, huiuſmodi doctrinam a phyſica
& mathematica eſſe diuerſam. eandemq; ſolam
dignam eſſe, quæ ſapiẽtia nuncupetur. atq; hoc
quidem eſt huius libri argumentum. ſed latius
eſt repetẽdũ cũ ĩ primis libris doctrinaꝝ pſtãtiſſima practica ne: an ſpeculatrix ſit inq̃ſi-
uiſſet: omni diſciplina practica potiorem eſſe docuit vtcumq; ſpeculatricẽ. omnium
porro ſpeculatiuarum ſapientiam, quam hic indagamus eſſe nobiliſſimam. quippe cu-
ius principia cæterarum ſcientiarum principiis habeantur potiora. ſed cum non ſatis
pateret, an huius doctrinę ſint aliqua principia, huc conuerſus id ipſum docuit, eamq;
principiis vti demonſtrauit. Deinde ſapientiæ quæ ſint principia explicaturus, eadẽq;
cæterarum doctrinarum principiis nobiliora eſſe expoſiturus, veterum de principiis
opiniones commemorat. quibus excuſſis conſentaneum erat, vt his de rebus ſenten-
tiam ſuam exponeret, ſed quia omnis cognitio & diſciplina ex manifeſtioribus effici-
tur, idcirco neceſſarium eſſe dixit ad hanc doctrinam inquirendam, ea primum diſpu-
tare, de quibus primum dubitari oporteret. Nam recte dubitaſſe magno vſui eſt ad
quęſtiones diſputandas. Cum igitur in ſecundo huius operis libro addubitaſſet, quæ-
ſtiones illic propoſitas, in cæteris libris ex ſententia ſua & veritate perſequutus eſt, ad
hũc vſq; librũ, quẽ k peripatetici cõſueuerũt nũcupare. dubia ſoluẽs, & q̃cũq; ad rẽ pti-
nẽtia cõſentaneaq; inciderẽt exponẽt pleraq;, aũt & in hoc libro, & in ſequẽtibus expli-
caturus, q̃ſtiões aliquas cõmemorat, q̃ vel oino nõ fuere ſolutę, vel ſupra nõ ſatis ex-
plicatę. Sapiẽtiã igiť inq̃t de qua ẽ nobis ſermo ſuſceptus, doctrinã quãdã eſſe habẽtẽ
principia e ſuperioribus q̃ſtionibus palã factum eſt. cum in ea diſputaremus, quæ de
principiis ab aliis tradita ſunt. & recte ne, an perperam dicerent diſſereremus. Nã alio-
rum ſententiis perpendẽdis ſimul docuimus, ſapientiam quam inquirimus, principia
quibus vtatur habere.

Dubitauerit autem quiſpiam, vtrum ſapientiam ipſam vnam eſſe ſcien-
tiam, an plures exiſtimare oporteat. Nam ſi vnam ipſam eſſe putemus,
vna eſt ſemper contrariorũ: principia vero non ſunt contraria. ſi nõ vnã:
quas illas plures ponere oportet. Pręterea vnius ne eſt: an plurium demõ-
ſtratiua principia contemplari. Si enim vnius eſt, cur potius huiuſce
q̃ cuiuſuis? Sin plurium: quas illas ponere oportet? Præterea omnium ne
ſubſtantiarum: an non omnium vna ſcientia eſt putanda? nam ſi nõ om-
nium, perdifficile eſt: quæ quarum eſt aſſignare: ſin omnium vna: obſcurũ
eſt quo modo plurium eadem eſſe ſcientia poteſt. Præterea circa ſubſtan-
tias ne ſolum: an & circa accidentia eſt demonſtratio: etenim circa accidẽ-

tia ſit demonſtratio, circa ſubſtantias non eſſe videtur. At ſi alia eſt
quænam vtraq; ſit: & vtra ſit ſapientia. Demonſtratiua nanq; facul-
tas ſapientia eſt ea: quæ circa accidentia ipſa verſatur: ea vero quæ cir-
ca prima verſatur, ſubſtantiarum eſſe videtur. At neq; circa cauſas
eas ponenda eſt ea ſcientia: quam quærimus: quas in naturalibus di-
ximus: neq; enim circa id, eſt gratia cuius cætera fiunt. Tale eſt enim
ipſum bonum: hoc autem eſt in rebus agendis: & in hiſce: quæ ſunt in
motu. Atq; hoc primum mouet. Tale enim eſt ipſe finis. At id quod
primum mouit: non eſt in hiſce: quæ mobilia ſunt.

Dubitauerit autem quiſpiam, vtrum ſapientiam ipſam vnam eſſe ſcientiam, an plu- ii.
res exiſtimare oporteat. (Reuocat in memoriam, vt dictum eſt, quæ in ſecundo libro
quæſita ſunt. & ait. ſed quærat aliquis, num ſapientia vna doctrina ſit, an plures? vna ve
ro non quemadmodum arithmeticam, geometriam, phyſicam & aſtronomiam om-
nes vnam eſſe dicimus, propterea quod in vna ſocratis anima continentur. Nam hæ
vna quædam eſſe dicuntur, quoniam omnes in anima vna conuenientes vnam quan-
dam doctrinam ſingulis vniuerſaliorem conficiunt, non igitur an ad hunc modum ſa
pientia vna ſit, inquirimus, ſed ſit ne vna numero, an plures? Hæc effatus primũ non
eſſe vnam arguit in hunc modum. Scientiæ numero vnius principia contraria ſunt,
nam contrariorum vna eſt diſciplina, & vna eſt contrariorum, ſapientiæ vero princi-
pia non ſunt contraria, hęc igitur doctrina, quam vocamus ſapientiam, non eſt vna.
Non eſſe autem contraria principia ſapientię ad hunc modum arguitur. Principia ſa-
pientię ſunt primæ & ſempiternę ſubſtantię, ſubſtantię autem nihil eſt contrarium,
principia igitur ſapientię non ſunt contraria. ſi enim his particularibus & ſenſibilibus
ſubſtantiis nihil eſt contrarium, illis intelligibilibus perpetuiſq;, & vt ita loquar
pluſq̃ ſubſtãtiis, quid poterit eſſe contrarium? quod vel intelligere eſſet indigniſſimũ.
atq; hęc quidem eſt argumẽtatio, qua occurritur, ſiquis vnam eſſe reſponderit. Sed &
oppoſitam in partẽ argumentatur dicens. Si non eſt vna ſed plures, quę nam ſunt iſtæ
plures? vtrum eſt aritmethica, & aliqua alia? & vtrum ſeptem, an quinq;, alius ve nu-
merus. vtcũq; enim dicatur, magna quæſtio eſt. Quærat item aliquis vnius ne, an plu
rium doctrinarũ munus ſit, de principiis demõſtratiuis diſputare, qualia ſunt, de om-
ni affirmatio vel negatio. & quæ vni eidem ſunt ęqualia, ea inter ſeſe æqualia ſunt. &
his ſimilia: ſi enim hoc munus ſit unius exempli cauſa arithmeticæ, qua ratione hu-
ius erit, non geometriæ? vel cur huius, & non cuiuſuis alterius? quod ſi non eſt vni-
us, ſed plurium, quales tãdẽ eſſe intelligi debẽt? practicę ne, an ſpeculatiuę. & ex contẽ
platricibus phyſica, an quępiam alia? (Prętera omnium ſubſtantiarum, an non om
nium vna ſcientia eſt putanda. Nam ſi non omnium perdifficile eſt, quæ quarum eſt
aſſignare.) At ſi rurſus omnium ſubſtantiarum vnam ſcientiam eſſe dixeris, difficile
cognitu eſt: quomodo plurium ſententia vna eſſe poſſit, cum vna contrariorum ſit,
ſubſtãtiæ vero nõ ſint cõtrariæ. Illud quoq; põt in q̃ſtionẽ venire, nũ demõſtratiões
in ſubſtãtiis verſentũ, an in p ſe accidẽtibus, ſubſtãtiis, an ſi verſet in pſe accidẽtibus
nec ſubſtãtiaꝝ, & q̃ditatis habeatur demõſtratio, vt in ſcđo poſterioꝝ demſtõratur,
ſubſtantiarum non fuerit demonſtratio. ſed alia quædam. At ſi alia eſt doctrina ſub
ſtantiarum, alia accidentium, quæ nam eſt vtraq; ipſarum. & vtra ſapientia eſſe in-
telligitur, accidentium, an ſubſtantiarum diſciplina. & ait, quoniam demonſtratiua

ſapientia in accidentibus verſatur, quæ conſiderat', prima.i.prima principia, qualia ſint, ea ſubſtantiarum eſt. In nullo igitur iſtorum ſapientia ponenda eſt. Neq; verſatur circa eas cauſas, quæ in libris phyſicis explicantur, materiam, formam, efficiens & finem. Ac non verſari quidem circa materiam, formam & efficiens, dictum eſt in primis huius operis libris. Nã principium qđ quęrimus expers eſt materię, ſed nec aliud quidpiam eſt principii huius efficiens. quippe quod primum omnium eſt, & cunctarum rerum cauſa. quin & formam omnem excedit, cum ſit ipſum formarum efficiens. Nam quod non verſetur in cauſa finali ipſe docet cum ait (Neq; enim circa id eſt gratia cuius). i. circa finalem cauſam: quam bonum ipſum eſſe ait. Dicens autem (Neq; enim circa id quidem gratia cuius,) innuit ſubaudiendum nobis eſſe, neq; circa reliqua tria formam materiam & efficiens. Nam coniunctio ꝙ aliquid deſiderari ſignificat. propoſitum autem ad hunc modum demonſtrat. ſapientia verſatur in rebus immobilibus, bonum autem, & gratia cuius non ſunt immobilia, cum immobilia perfecta ſint & nullius neq; indigentia neq; appetentia. & concludit, ſapientia igitur non verſatur in cauſa finali. quo expoſito, in quibus gratia cuius verſatur declarat. Nam id inquit gratia cuius, quod quidem eſt bonum in rebus agendis ineſt. quoniam qui agit is gratia boni agit, vel eius quod boni ſpeciem præfert. bonum igitur in rebus agendis habetur, quæq; motu cientur. ſeu naturalibus & artificioſis. & hoc eſt, qđ primum mouet. Nam bonum vel quod boni præfert ſpeciem cum videtur viſum mouet, viſus imaginationem, hæc appetitum, appetitus animal. Itaq; primum mouens eſt gratia cuius, & bonum. Si ergo ſapientia immobilia conſiderat, gratia vero cuius non habetur in immobilibus, ſapientia pfecto non conſiderat gratia cuius.

Omnino autem hic exiſtit dubitatio. Vtrum circa ſenſibiles ſubſtantias ea ſcientia, quæ nunc quæritur', an non circa ipſas, ſed circa alias quaſdam verſetur, nam ſi circa alias uerſatur, aut circa ipſas formas, aut circa mathematica ipſa verſabitur. At formas quidem patet non eſſe. dubitatio autem emergit, ſi quiſpiam etiam ipſas eſſe poſuerit, cur non vt in mathematicis, ſic & in cæteris res ſeſe habet, quorum ſunt formæ. Dico autem hoc pacto. Mathematica quidem inter formas & res ſenſibiles ponunt, vti tertia quædam inter ipſas formas, & ea quę ſunt hoc loco. Tertius autem homo non eſt, neq; equus præter ipſum & ſingulos homines atq; equos. Quod ſi rurſus non ſunt vt inquiunt circa quæ ponendum eſt mathematicum ipſum verſari? non enim circa ea quæ ſunt hoc loco, quippe cum iſtorum nihil ſit tale, quale mathematicæ ſcientiæ quærunt. At vero neq; circa mathematica ſcientia ea verſatur, quæ quærimus, nihil enim ipſorum eſt ſeparabile. At neq; eſt ſubſtantiarum ſenſibilium. oriuntur enim atq; intereunt

iii. (Omnino autem hic exiſtit dubitatio, vtrum circa ſenſibiles ſubſtantias verſetur) ſenſus eſt. vtrum doctrina quam quærimus de ſenſibilibus ſubſtantiis edifferat, an non, ſed de quibuſdam aliis. & ſi de aliis, quęnam eæ ſunt diuerſę a ſenſibilibus, quas cõſiderat ſapientia? num formę. i. ideę, an mathematica. non eſſe autem ideas plu-

tibus verbis demonſtratum eſt'. Sed licet formas eſſe concedamus, cur inquit ( non vt in mathematicis:ſic & in cæteris ſeſe res habet).i.quare vt inter ipſitriangulum , & triangulos ſenſibiles mathematicos triangulos per ſe,ac non ſolum intelligentia exiſtentes , intercedere aiunt , non ſic inter ipſihominem : & ſingulos homines tertius homo intereſt , qui per ſe conſiſtat,nam.( Præter ipſum ) dixit pro eo præter ipſi hominem.Cum ſic igitur in ideas diſputauit,in cõtrariam partem argumẽtatur , dicens. ( quod ſi rurſus non ſunt , vt inquiunt ).i.ſinon demus , neq; concedamus ideas eſſe, in quibus rebus mathematicum verſari dicemus ! cum in ſingularibus & ſenſibilibus non verſetur.nihil enim ex iis quæ nobis nota ſunt , eſt longitudo ſiue rectitudo latitudinis expers.nullus globus planiciem contingit in puncto,in quibus rebus mathematicus verſatur , & de quibus ediſſerit . ſi ergo nihil huiuſmodi apud nos eſt , niſi ipſilongitudinem , & ipſiglobum conceſſerimus , mathematicus de non entibus diſputabit.at nulla diſciplina de non entibus habetur.ad quæ argumenta ideiro nihil reſpondet , quoniam ſæpe in hanc opinionem diſputauit . negat tamen ſapientiam tractare mathematica.quoniam nihil ipſorum eſt ſeparabile & perſe exiſtens . cum ſapientia quæ perſe,ac vere ſunt contempletur . Sapientia igitur neq; mathematicorum eſt,neq; ſenſibilium & particularium ſubſtantiarum.hæc enim mortalia ſunt, & ſapiẽtia eſt immortalium & ſempiternorum.

Omnino autem dubitauerit quiſpiam,qualis nam ſit ſcientiæ de mathematicarum materia dubitare.Neq; enim naturalis eſt facultatis ,propterea ꝙ omnis tractatio naturalis philoſophi circa ea verſatur,quæ in ſeipſis principium motus ſtatuſue habent.Neq; etiam eſt facultatis quæ de demonſtratione ſcientiaq; conſiderat,nam circa hoc ipſum genus facit inquiſitionem.Reſtat igitur philoſophiam propoſitam de ipſa conſiderare.Dubitauerit autem quiſpiam,ſi ſcientiam eam,quam quærimus ponere oporteat circa principia : quæ a quibuſdam elementa vocantur. Hæc autem omnes in ipſis ineſſe compoſitis ponunt , potius autem ea ſcientia,quam quęrimus vniuerſalium videbitur eſſe. Omnis enim ratio omnis ſcientia vniuerſalium eſt & non vltimorum.Quare hoc pacto priorum generum erit . Hæc autem fuerint id quod eſt,ipſumq; vnum , hæc enim omnia quæ ſunt continere maxime videbuntur & principiis maxime ſimilia eſſe : propterea ꝙ non ſunt prima . his enim corruptis cætera quoq; continuo ſimul vniuerſa tolluntur . omnia enim ens ſunt & vnum . Verum cum differentias participes ipſorum eſſe neceſſe eſt. Si quiſpiam ipſa genera poſuerit eſſe . Differentia vero nulla generis particeps eſſe poteſt . Hoc ſane non videbitur : ipſa eſſe genera ponere: aut principium oportere.

( Omnino autem dubitauerit quiſpiam , qualis nam ſit ſcientiæ de mathematica- iiij.
rum materia dubitare . ) hoc inquit aliquis quærat , qualis doctrinæ munus ſit,de materia mathematicis ſubiecta diſputare . Nam phyſicæ proculdubio non eſt . vt quæ de iis ediſſerat , quæ in ſe motus & quietis principium habent , & de his ſubiecta materia . Mathematica vero immobilia ſunt . Neq; eſt facultatis demonſtratricis:

hæc enim ſumens genus, & mathematicorum ſubiectum vt quiddam indubitatum,
exempli cauſa ꝙ eſt magnitudo, inquirit quæ illi perſe accidunt. quid eſt rectum, &
quid rectas lineas concurrere, aut non concurrere. non tamen magnitudinis aut ſi
quid aliud mathematicis ſubiicitur, naturam inquirit. illud autem (Nam circa hoc
ipſum genus facit inquiſitionem) manca ex more veterum oratio eſt. eſt autem ſen
ſus, ſumens hoc ipſum genus, & materiam ſubiectam mathematicis ſine controuer
ſia certum quiddam eſſe, conſiderat & contemplatur, quæ illi perſe accidunt, hæc
enim ſubaudienda ſunt. Si ergo neq; phyſicę doctrinæ, neq; demonſtratricis facul-
tatis partes ſunt de mathematicorum materia diſſerere, ſupereſt vt ſapientia de ipſa
conſideret. hæc effatus. (Dubitauerit autem inquit aliquis, ſi eam ſcientiam: quā
quærimus ponere oporteat circa principia, quæ a quibuſdam elementa vocantur.)
dicit autem ignem terramq; & quę horum media ſunt, & perconctatus reſpondet di
cens (hæc autem omnes in ipſis in eſſe compoſitis ponunt) quaſi dicat, an ſapien-
tia, quam inquirimus, non verſatur in huiuſmodi principiis? cum hæc principia
ignis terra aqua & aer inſint in compoſitis animalibus & ſtirpibus & ſimilibus. ꝙ
autem his inſint, omnium ait eſſe conſenſum. ſapientia vero ſeparabilium eſt, &
eorum quæ omnino contineri nequeunt. ſapientia igitur non eſt huiuſmodi princi-
piorum & elementoꝝ. Maxime autē vniuerſalium eſſe videtur. omnis.n. ratio, oīſq;
ſciētia eſt vniuerſaliū. hæc āt quo eſt cæteris nobilior, & vniuerſalior, eo fuerit vniuer
ſalioꝝ. ſunt porro omnium vniuerſaliſſima vnum & ens. quippe q̄ omnia cōplectun-
tur. omnis.n. res ſubſtantiam quandā & naturam habet, ac exiſtentiam, & ens eſt atq;
vnum. propterea igitur quod vniuerſaliſſima ſunt, & ſimul tollunt, non autē ſimul tol-
luntur, ens & vnum principia fuerint. Nam hoc eſt principii ꝓpriiſſimum ſecum tolle
re, & non cum aliis tolli. ꝙ autem ſecum tollant, hinc intelligitur, quia niſi vnum ſit,
aut ens, nihil eorum erit, quæ ab ipſis dicuntur. Poſtq̄ ad hunc modum vnum & ens
maxime principia eſſe confirmauit, id ipſum oppugnat dicens. (verum cum diffe-
rētias pcipes ipſoꝝ eſſe neceſſe ſit) eſt āt ſenſus. vnū & ens, qua ſunt vniuerſaliſſima
principia eſſe videnť, qua vero interdū de differētiis prędicanť. Nā rōnabilitas ens eſt
& vnu, atq; itē mortalitas & cętere, ac ens & vnū nō ſunt genera neq; prīcipia, ſed no
mina tm̄. dictum ē.n. ſępenumero de differētiis genera nō ꝑdicari. quatenus ergo inqt
ſiquis ens & vnum principia eſſe ſtatuāt efficitur vt his differentiæ participēt. i. vt hæc
de differentiis prędicentur. hac ratione neq; genera, neq; principia eſſe videri debent.

Præterea ſi ſimplicius eſt principium, magis q̄ id quod minus eſt tale, vlti
ma vero eorum que ſunt ex genere, generibus ſunt ſimpliciora, ſunt enim
indiuidua. Genera vero in plura atq; differentia diuiduntur. Species ſa-
ne magis eſſe principium, q̄ genera videbuntur. At quo ſpecies vna cum
generibus ipſis tolluntur. Genera rurſus principiis magis ſimilia eſſe vi-
dentur. Eſt enim id principium, quod ſe cum alia tollit.

(Pręterea ſi ſimplicius eſt principium magis, q̄ id quod minus eſt tale) hoc quoq; in lo
V. co illud deſiderať. Pręterea quęrat aliquis, vtrum genera principia ſint, an ſpecies? illis
igitur verbis (Præterea ſi ſimplicius eſt principium magis, q̄ quod minus eſt tale.) ſpe
cies potius q̄ genera principia eſſe confirmať. Nititur aūt argumēto eo pronuntiato
cōpoſitiora minus eſſe principia, q̄ ſimpliciora. principii.n. proprium eſt eſſe ſimplex.
Cum igitur compoſitiora minus ſint principia, quam ſimpliciora, genera autem com

poſitiora ſint, vt quæ plura complectantur, ſpecies ſimpliciores, cum pauciora contineant, efficitur, vt ſpecies quam genera potius principia ſint. vocauit autem vltima eorum, quæ ſunt ex genere ſpecies ſpecialiſſimas. Sed hęc argumentatio probabilis tantum eſt, & cuius quã cæterorum inſidię ſunt apertiores. hac igitur ratione ſpecies magis quã genera principia eſſe videri poſſunt. qua vero rurſus genera ſecum tollunt ſpecies, & non ſimul cum ſpeciebus tolluntur, genera principia eſſe videntur. eſt enim principii vis, vt ſecum tollat, non cum aliis tollatur.

Sunt igitur: quæ dubitationem habent: & hæc & alia iſtiuſmodi. Præterea vtrum quippiam præter ſingula ponere oporteat an nõ oporteat: ſed iſtorum ſit ea ſcientia: quam nunc quærimus. At hæc infinita ſunt. Ea vero quæ præter ſingula ſunt: genera: aut ſpecies eſſe conſtat: Sed horum neutri ſcientia eſt ea, q̃ nunc quærimus. Quam enim ob cauſam id eſſe non poteſt: iam antea diximus. Etenim omnino dubitatio quædam emergit. Vtrum aliquam ſubſtantiam ſeparatam præter ſenſibiles ſubſtantias & eas: quę ſunt hic putandum ſit eſſe: an non putandum. Sed hæc eſſe ea: quæ ſunt, & circa hæc ſapientiam ipſam verſari putare oporteat. Quęrere enim alia quædam videmur: & hoc eſt propoſitum nobis: videre inquam ſi quiſpiam ſit in ratione rerum ſeparatũ per ſe: quod quidem nulli rerum ſenſibilium ſit.

(Sunt igitur quę dubitationem habent & hęc, & alia iſtiuſmodi) Poſtq̃ dixit hęc eſſe vi.
de quibus quęri poſſit, & adiecit (& alia iſtiuſmodi,) ſignificans alias pręterea quęſtiones eſſe: rurſus quęſtionem aliam ſubiungit dicens. (Prętera vtrum quidpiam præter ſingula ponere oporteat) in quibus verſetur ſapientia (an non) ſed ſapientia verſetur in ſingulis, cum pręter ſingula nihil ſit. & quæſtionem ſoluit dicens. ſingula mortalia ſunt & caduca. Sapientiam vero de ĩmortalibus & ſempiternis ediſſerit. ſed neq; de iis ſapientia diſputat, quę præter ſingula ſunt. talia enim ſunt genera vel ſpecies. quæ quidem in ſingularibus inſunt, & ſimilitudines ſunt eorum, in quibus habentur. cum interim ſapientia de vere entibus ediſſerat, & quæ contineri nequeunt. vbi autem illis verbis (Quam enim ob cauſam id eſſe non poteſt, iam antea diximus) ſignificauit ſapientiam de aliis, q̃ de generibus diſputare: ſubiungit (& enim omnino dubitatio quędam emergit, vtrum aliquam ſubſtantiam ſeparatam eſſe putandum ſit.) quaſi dicat, Niſi quędam alia ſeparata ſunt, in quibus verſetur ſapientia, dubium eſt, vtrum pręter ſubſtantias nobis cognitas aliqua ſint ſeparata, an non! ſed ſenſibilia ſunt entia de quibus neceſſe eſt, vt ſapientia conſideret. Subſtantiam enim a ſenſibilibus diuerſam indagare videmur, & inquirere, num ſit aliquid ſeparatum & per ſe, quod non ſit de numero ſenſibilium.

Prætera ſi pręter ſenſibiles ſubſtantias alia ſit ſubſtantia quædam: præter quas ſubſtantias ſenſibiles hanc eſſe ponere oportet. Cur enim potius præter homines aut equos: q̃ præter cætera animalia: aut inanimata oĩno quiſpiá ipſam ponet: æquales tñ ſubſtãtiis ſenſibilibus atq; caducis alias æternas cõficere: fines egredi rõnis videtur. Quod ſi id principiũ: qđ nũc q̃rimus nõ ſit a corpibus ſeparatũ: qđnã aliud magis qſpiá, q̃ materiá

ponet. Hæc tamen potentia eſt: & non actu. Atq; forma potius ꝙ hæc principium propriuſue videbitur eſſe: at hæc caduca eſt atq; perit. Quare non eſt ſeparabilis & per ſe ſubſtantia vlla perpetua: at hoc eſt abſurdum. Videtur enim eſſe atq; ab elegantiſſimis quæritur quoddam principiũ:atq; ſubſtãtia talis. Quo nãq; mõ fuerit ordo:ſi nõ ſit q̃cq̃ ęternũ & ſepatũ ac manẽs. Pręterea ſi ſubſtãtia ſit aliqua principiũq; tale natura; quale nũc q̃rimus:atq; hoc vnũ ſit oĩum idẽq; tã ꝑpetuarũ reꝝ: ꝗ caducarũ, exiſtit vtiq; dubitatio, cur nam ſub eodem principio alia ſunt ſempiterna:alia non ſempiterna. Hoc.n.abſurdum eſſe videtur. Quod ſi aliud illoꝝ, aliud eſt iſtorũ:ſi caducoꝝ ẽt ſit æternũ:mõ ſane ſimili dubitauimus. Cur.n.ſi principiũ ſit perpetuum:non ſint & ea quæ ſub ipſo ſunt ſempiterna. Sin vero ſit caducum ac perit: aliud quippiã huius: & aliud illius itidem principium erit:atq; hoc in infinitum abibit. Quod ſi rurſus quiſpiam ea:qua maxime ĩmobilia principia eſſe videntur: id inquam q̃d eſt:ac ipſum vnum poſuerit. Primo quidem ſi neutrum ipſorum hoc aliquid:ſubſtantiam ſignificet:quonam pacto ſeparabilia atq; per ſe erunt: Talia autem quærimus æterna ipſa principia atq; prima. Deinde ſi hoc aliquid vtrũq; ſubſtantiamq; ſignificat:omnia quæ ſunt continuo ſubſtãtiæ erunt:quippe cum de vniuerſis ipſum ens:& de nonnullis ipſum vnũ etiam ꝑdicetur. At falſum eſt:vniuerſa quæ ſunt ſubſtantias eſſe. pręterea dicant illi oportet:qui id quod principiũ primũ: atq; ſubſtantias inquiũt eſſe, ex ipſo vero vno: atq; materia primo numerum generant, atq; hunc aſſerunt ſubſtantiam eſſe, quonam pacto id quod dicitur: verum eſſe poteſt. Dualitatem.n.& cęterorum numerum quemq; compoſitorum:quonam modo vnũ intelligere oportet. De hoc.n.neq; quicq̃ omnino debent neq; eſt facile dicere. Si lineas tamen vel ſuperficies principium quiſpiã poſuerit prima:hæc non ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ: ſed inciſiones atq; diuiſiones:linea quædam ſuperficierum. Superficies autem corporum:& linearum etiam puncta:& inſuper eorundem ſunt fines. Hæc autem oĩa in aliis inſunt:& nihil eſt ſeparatum. Præterea quonam pacto ſubſtantiam vnius punctiue putare oportet. Nam ſubſtantię quidem omnis eſt generatio. At puncti non eſt. Eſt.n.ipſum punctum diuiſio. Affert autẽ & hoc dubitationem. Omnem quidem ſcientiam vniuerſalium eſſe ac talis, ſubſtantiam vero de vniuerſalium numero non eſſe. Sed potius hoc aliquid eſſe ac ſeparatum. Quare ſi ſcientia ſit circa principia: quonam pacto putare oportet principium ſubſtantiam eſſe.

vii. (Præterea ſi præter ſenſibiles ſubſtantias alia ſit ſubſtantia quædam) Quæſtio eſt, ſi ſit aliqua ſubſtantia a ſenſibilibus diuerſa, vt quidam dicunt ipſi ho-

minem. ( præter quas ſenſibiles ſubſtantias hanc eſſe ponere oportet ) .i. quorum habentur ideę, & quorũ ſecus. Si.n.hoīs habeatur priuatim & equi, cur nõ & ſtirpis? & ſi ſtirpis, cur nõ domus, & oīo inanimatorũ? Negãt.n.authores ideãũ artificioſorũ ideas eſſe. ꝙ ſi nõ mõ rerũ naturalium, ſed ẽt arficioſarũ, & ſimpliciter oīum ſenſibiliũ ideæ ſint, tñ alienũ eſt dictu, totidẽ numero ideas eſſe, & q̃ apud nos ſunt. Nam q duorum cognitionẽ habere nequit, is quattuor multo minus habebit, cũ pauciorũ & terminatiorum cognitio facilior ſit, iſti aũt ẽ q ppter harũ rerũ cõpendiũ ideas cõminiſcebanẽ, parũ intelligebãt, ſe numerũ duplicare. ſed de his ſatis multa dicta ſunt in primo libro maiore. ſi ergo formas principia ſeparata eſſe dixeris, hęc icõmoda cõſequunẽ, ſin aũt principiũ qd q̃rimus a corporibus ſecerni poſſe neges, qd nã id eſſe dices, niſi materiã informẽ? hęc.n.licet actu nihil ſit, nec ppriã formam obtineat, facultate tñ eſt oĩa. niſi q nunq̃ eſt abſq; forma. ſi ergo principium, qd indagamus, materiã informem eſſe dicas, occurret tibi aliqs formã dictãs multo magis eſſe principiũ, q̃ materiã definit & exornat. At ne forma qdẽ dici põt hmõi pĩcipiũ eſſe. Nam principiũ qd inq̃rimus, ſempiternũ eſt, oĩs aũt materialis forma, caduca. Si ergo materialẽ formã hmõi principiũ eſſe ſtatuas: eſtq; caduca forma oĩs materialis, voco aũt materialia q̃cũq; citra lunæ globũ cõtinenẽ, oĩo pĩcipiũ ſempiternũ ac pſe ſeparatũq; nõ erit. qd eſt pabſurdũ. Eſt n. & a doctiſſimis ſapientiſſimiſq; viris indagaẽ. Pręterea niſi hmõi principiũ ſit, quo rerum ordo ꝯſtabit? ſi nihil ſẽpiternũ ſit, & cõſtãs, a quo rerũ oĩum ordo diſponaẽ. At ſi eſt aliqua ſubſtãtia & principiũ quale q̃rimus, ſempiternũ vz. ſeparabile, & vnũ idẽq; principiũ ſempiternarũ rerũ & caducarũ, magna q̃ſtio eſt, cur cum oĩa ab vno principio manẽt, q̃dã mortalia ſunt, alia ĩmortalia? qd vr̃ alienũ. ꝙ ſi aliud eſt mortaliũ principiũ aliud: ĩmortalium, mortale ne, an ſecus eſt mortalium principiũ. ſi ĩmortale, cur q̃ ab hoc pficiſcunẽ mortalia, q̃ ab altero ĩmortalia ſunt? cũ ſit vtrũq; ĩmortale. ſin mortaliũ principiũ eſt mortale, aliud erit principiũ, in qd hoc ipſum aboleaẽ. ac tum illud quęro mortale, an ĩmortale ſit. ſi ĩmortale, cur quæ ab ipſo pficiſcuntur ſunt caduca? & hoc in cunctis ſimiliter, ſin oĩa principia mortalia, infinite procedetur, quod fieri non poſſe demonſtratũ eſt in primo libro minore. quod ſi principiũ quod quęrimus, ĩmobile eſſe oportet, cum vnũ & ens ĩmobilia eſſe videantur, hęc vtiq; principia fuerint. At ſiquis inqt hę principia eſſe ſtatuerit, primũ ſi, quẽadmodum ſępe demonſtratum eſt, & demonſtrabitur, ens & vnũ non ſignificant hoc aliquid.i.ſubſtantiã vt ipſe exponit, & neutrum ipſorũ eſt ſubſtantia, profecto nec ſeparabilia fuerint, neq; perſe. nihil n. pręter ſubſtantiã ſeparabile eſt & perſe. ſed oẽ tale in ſubſtantia eſſe obtinet. at ſempiterna & prima principia talia quęrimus. ſeparabilia videlicet & perſe. quod ſi ens & vnum ſubſtantia ſunt, ac proinde principium, oĩa principia fuerint. Nam vt ea, de quibus animal pręicatur, oĩa ſunt animata ſenſualia, ſic ſi ens & vnũ ſit ſubſtantia, oĩa de quibus hæc pręicantur, erunt ſubſtantia, itaq; qualitas quantitas, & cętera pręicamẽta ſubſtantiæ fuerint. quod falſum eſt. quod vero ait ( & de nonnullis ipſum et vnum prædicatur ) non eſt dictum abre, ſed propter numeros & multitudines. Si.n.vnitates ſunt ex quibus numeri exiſtunt, & ex quibus magnitudines, numerus quatenus in ſe tot habet vnitates, non eſt vnus. q̃ eadem eſt multitudinis ratio. Præterea inquit, qui aiunt ipſum vnum eſſe ſubſtantiam, & ex hoc & materia numeros primum generãt, eoſdẽq; ſubſtantias eſſe aiunt, ac rurſus ex numeris cætera gignunt, ii quomodo dictũ tueri poſſunt. quorum doctrinæ conſentaneum eſt, dualitatem cęteroſq; numeros vnum eſſe. ac de ipſis vnum prædicari. Nam vt homines ſunt, quæ ex materia formaq; humana conſtant, ſic vnum, quæ ex vno & ex materia conſiſtunt. quomodo autem ex vno & dualitate ſiue materia primum numeros efficiant.

Deinde ex numeris cætera, in primo maiore fuit explicatum. Sed neq; lineas, neq; ſuperficies principia eſſe, quæ inueſtigamus putare cõuenit, nihil enim horum eſt ſeparabile & ſubſtantia, ſed tantum ſectiones punctum lineæ. linea ſuperficiei. Præterea quomodo punctum, vel quod tantundem eſt, vnum, ſubſtantia eſſe intelligatur, cum omnis naturalis ſubſtantiæ ſit generatio, & temporis mora fiat ipſius exiſtentia, puncti aũt generatio non habeatur. vt in hoc opere ſæpe demonſtratur. illud quoq; dubitari ait; ſi omnis ſcientia verſatur in vniuerſalibus, quod eſt idem, ac ſi dicatur in principiis, nullum vniuerſale, vt in ſeptimo huius operis libro demonſtratur, eſt ſubſtantia: quomodo principia poſſunt eſſe ſubſtantiæ, At nos ea principia quærimus, quæ ſubſtantiæ ſint ac proprie ſubſtantiæ. quod ſi verum eſt, non igitur vniuerſalia ſunt principia, quæ inquirimus. ac ſenſus quidem hic eſt illorum verborũ: (Affert autem & hoc dubitationem, omnem quidem ſcientiam vniuerſalium eſſe & cætera) particularis vero expoſitio hæc. (omnis ſcientia vniuerſalium eſt & talis) .i. Similitudinis particulariũ. Vniuerſalia enim ſimilitudines ſunt & quaſi veſtigia. ſubſtantia vero, vt in ſeptimo demonſtratur, non eſt de numero vniuerſalium, ſed particularis (ſed potius hoc aliquid). i. ſed proprius ſubſtantia eſt particularis & ſeparata atq; per ſe, non tale & ſimilitudo. Semper enim apud ariſtotelem hoc aliquid ſignificat ſubſtãtiã, tale aũt qualitatẽ. At ſimilitudo qualitas ẽ vniuerſalẽ aũt ſimilitudo, vniuerſale igiẽ ſimilitudo ẽ, & qualitas & tale. ſi ergo ſciẽtia ẽ de principiis, principia vero vniuerſalia, vniuerſalia porro nõ ſunt ſubſtãtiæ, nõ igiẽ principia ſubſtãtiç ſunt.

Præterea eſt ne quippiam præter ipſum totum: an non eſt? Dico autem totum materiam cum eo quod eſt cum ipſa. Nam ſi non eſt: ea quæ ſunt in materia caduca ſunt vniuerſa: ſin eſt: ſpecies illud erit, ac ipſa forma. Hoc igitur in quibus eſt: & in quibus non eſt: difficile eſt definire. In quibuſdam enim velut in domo formam non eſſe ſeparabilem conſtat: præterea principia ſunt ne ſpecie, an numero eadem? nam ſi eadem numero ſunt: omnia vnum erit.

viii. (Præterea inquit eſt ne quidpiam præter ipſum totum, an non!) totum appellans; quod ex materia & forma cõſiſtit. ſi. n. præter totam nihil eſt, hæc autem oĩa ſunt caduca, ſapientia quod eſt abſurdum, mortaliũ & caducorũ fuerit, aliquorũ. n. ſit oportet. ſin aũt prçter totum aliquid eſt, ſpecies vtriq; fuerit atq; forma. At hæc in quibus ſepareẽ, in quibus ſecus haud facile intelligas. Nam in quibuſdam certum eſt formã nõ poſſe ſeparari. vt in domo. ſed qm̃ rationabiles animç formç hominũ ſunt, vt irrationabiles cæterorum animalium, q̃ rationabiles an ſeparentur, in nulla huius operis pte demonſtratur, idcirco adiecit. (in quibuſdã) quaſi diceret, ſi non in cunctis certũ eſt, ſepareneẽ ne an non, in quibuſdam tamen non dubiũ eſt, quin ſint inſeparabiles. (Prçterea inqẽ principia ſunt ne ſpecie, an numero eadẽ! Nã ſi eadẽ numero ſunt, oĩa vnum erit) .i. non erit multitudo. Nam qm̃ litterç a ſpecie ſunt vnum, numero vero plura, idcirco multç ſunt ſyllabç habentes. a. vt ariſtarchus, & ariſtoteles, quç a ſi numero eſſent vnũ vna ſyllaba eſſet, vel vnũ nomẽ. vel vna orõ ea. ſ. in qua inueniretur. a. ſed de hoc in ſecundo libro latius diſputaui. vbi eius ariſtoteles mentionem fecit.

Cum aũt ſcĩa philoſophi circa id verſeẽ: qđ eſt: ea rõne qua ens eſt: vniuerſaliter & nõ per partẽ: id autem quod eſt: multipliciter: & non vno modo

dicatur. Si æquiuoce quidem dicitur, & non per rationem vllam cõem,
non ſub vnam ſane ſcientiam cadit:non eſt.n.talium vnum genere. Sin
vero per cõmune quippiam dicitur:cadet profecto ſub ſcientiam vnam.
Videtur igitur modo iam dicto dici: vt medicatiuũ ac ſanum, & horum
enim vtrumq; multis dicitur modis:Vnumquodq; autem hoc ex eo dici-
tur modo:quia aliud ad medendi facultatem: aliud ad ſanitatem aliquo
redigitur modo.& aliud item alio modo,ad idem tamẽ reducitur vnum-
quodq;.Medicatiua nãq; ratio cultelluſq; ꝓpterea dicitur:quod illa qui-
dem a medendi proficiſcitur facultate:iſte autem huic eſt vtilis.Similiter
& ſanum,partim ex eo dicitur:quia ſignificatiuum eſt ſanitatis:partim ex
eo quia eiuſdem eſt effectiuum.Idem eſt & in cæteris ſimilibus modus:eo
dem & ens omne dicitur modo.Ex eo nãq; vnumquodq; ipſorum ens di-
citur,quia eius quod eſt: ea ratione qua eſt ens:aut affectus, aut habitus:
aut diſpoſitio:aut motus:aut quippiam cęterorum talium eſt.

(Cum autem ſcientia philoſophi circa ens verſetur,ea ratione,qua eſt ens, vniuerſa- ix.
liter & non per partem)Propoſitis quæſtionibus, iam nũc ſolutiones ipſarum ſubiun
git.& primum eius qua primum q̃rebatur,vtrum vnius doctrinę ſit naturã entis, qua
eſt ens conſiderare,an non?& vnius eſſe docet,dicens.vnum neq; ęquiuoce,neq; vni-
uoce de quibus dicitur prędicari,ſed vt quę ab vno & ad vnum dicuntur. quæ media
ſunt inter vniuoca,& æquiuoca.Nam æquiuoca nominis tantum ſocietatem habent,
vniuoca & nominis & rei.quæ vero ab vno & ad vnum referuntur, neq; eadem ſunt,
atq; vniuoca,tunc.n.non modo nomen,ſed naturam etiam cõmunem haberent.Neq;
eadem atq; æquiuoca,tunc.n.nomen tantum haberent cõmune.Ergo decem prædica
menta,de quibus vnum prędicatur,neq; vniuoca ſunt inter ſe,alioquin eadem eſſent,
nec ſubſtantia a quantitate differret,nec viciſſim quantitas a ſubſtantia,neq; cętera in
ter ipſa,neq; rurſus ens de ipſis æquiuoce dicitur.quandoquidem entitate ac exiſtentia
participant.nec entis natura omnino carent ſed ea ſubſtantię primum,deinde reliquis
nouem prædicamentis ſuppetit. Ergo qua ente participant & qua ſunt, hac differunt
ab æquiuocis.qua non ſunt eadem atq; ſubſtãtia,ſed diuerſa,ſine qua tñ neq; eſſe,neq;
ſubſtitui valent,hac ab vniuo co rum natra diſtant.Quoniam igitur entia nomen, vt
dictum eſt,eiuſq; naturam cõmunem habent,idcirco fieri poteſt,vt entium habeatur
vna ſcientia.Poſſe autem eorum,quæ ab vno & ad vnum referuntur,vnã eſſe doctri-
nam,in huius operis ſecundo libro demonſtratum eſt.Ac ſententiam quidem verbo-
rum explicuimus.quod vero ad dictionem pertinet huiuſmodi eſt. Quoniam inquit
philoſophia ens qua eſt ens contemplatur,geometria.n.& phyſica & relinquę ſingulę
in ente aliquo verſantur, quoniam igitur philoſophia prima ens qua ens eſt contem
platur, neq;.n.qua grauitatem habet,vel caliditatem,aliquamue aliam ſenſibilium cõ
trarietatum,ſed ſolum qua eſt ens & entitate ac exiſtentia participat, ipſum cõſiderat.
(Ens autẽ multifariam,non vno modo dicitur).i.non dicitur vniuoce,de quibus præ
dicatur.ſi inquit ens æquiuoce,de quibus dicitur prędicetur,& per nihil cõmune.i. Si
entia nomine tm̃ entis participant,ab entis aũt natura prorſus abhorrent: vt neq; ſint,
neq; participent entitate,ſed ea careant,conſentaneum eſt ipſorum ſcientiam vnã eſſe
negare.vt quæ ſint æquiuoca,nullum neq; genus neq; ſubiectum habentia cõmune.

Nam quorum genus & ſubiectum non eſt vnum,horum doctrina vna nõ exiſtit. ſed quoniam non ſunt ęquiuoca, ſed pręter nomen per aliquid cõe ſunt entia quatenus exiſtentia quadã participant,ipſorum ſcientia vna eſſe poteſt.q̃ quidem ſapientia nuncupatur.hęc effatus quomodo entis doctrina vna eſſe poſſit,exemplo declarat, & oĩo entia quomodo dicantur,dicens vt inſtrumẽtum medicum dicitur,& pręceptum medicum,item ſana vrina,medicamentumq; ſanum,& cibus ſanus. quorum modorum alter dicitur ab opere medico,quod ab artifice medico in corpore ęgrotantis efficitur. ab ipſo.n.medicamentum cęteraq; medica dicuntur,alter a ſanitate.ab hac. n. tum cibus,tum vrina ſani nomen nuncupatur.ſic entia ab vno ente,hoc eſt ſubſtantia,q̃ proprie ens eſt,huiuſmodi appellationem acceperunt.q.n.eius habitus ſint, vel affectiones,entia nuncupantur. Eſt autẽ affectus cum leuiter quidpiam caleſcit. diſpoſitio vero cum per calorem eſt diſpoſitum,vt calidum eſſe dicatur.habitus cum diſpoſitio cõſtans effecta eſt.

Cum autem reductio eius omnis quod eſt ad vnum quid cõmune fiat: contrarietatum ẽt quæq; ad primas differentias eius:quod eſt:ac contrarietates vtiq; reducetur. Siue multitudo ac vnum. ſiue ſimilitudo ac diſſimilitudo ſint eius quod eſt differentiæ primæ. Siue aliæ quædam. Sint.n. hæ contemplatione perceptæ. Intereſt autem nihil ad id quod eſt: an ad ipſum vnum eorum:quæ ſunt reductio fiat. Nam ſi non eadem ſunt: ſed diuerſa:conuertuntur tamen. Ipſum enim vnum & ens quodãmodo eſt: & id quod eſt,vnum etiam eſt.

x. (Cum autem reductio omnis entis ad vnum quid commune fiat)ſenſus eſt. Quemadmodum cætera præter ſubſtantiam,hæc autem ſunt quantum,quale,vbi,& reliqua prædicamenta, quoniam affectiones, habituſq; ſubſtantiæ ſunt, ad ipſam rediguntur,& propter ipſam entia nũcupantur,ſic contrarietas quæq; caliditas & frigiditas,ſiccitas & humiditas.æqualitas & inæqualitas & reliquæ ad primas differentias primaſq; entis contrarietates referentur.& ab his contrarietates vocabuntur. vt enim entia ad ſubſtantiam, ſic contrarietates ad primam entis contrarietatem referuntur. entia autẽ propter ſuſtantiam & dicuntur, & ſunt.contrarietates igitur ob primam contrarietatem contrarietates nuncupabuntur. Sed hæ inquit primæ entis contrarietates ſint ne multitudo & vnum,an ſimilitudo & diſſimilitudo,an quæpiam aliæ, alias fuit ſtatuendum. Nam hæ quæ ſint,in libro qui de bono inſcribitur declarauit.ſed quoniam entia nõ ſolum ad proprie ens.i.ad ſubſtantiã referuntur,& ab ipſa dicuntur entia,ſed ẽt ad proprie vnum, quod ipſum item eſt ſubſtãtia, idcirco nihil intereſſe ait ad ipſum ne ens,an ad vnum entia referamus. Nam vt ab ente entia,ſic ab vno vna nominabũtur. licet enim vt vnum & entia nuncupantur,diuerſa ſint ſecundum ſermonis prolationem, tamen natura ens & vnum idem ſunt. Nam vt mortalis & homo ſecundum elementorum, quibus proferuntur expreſſionem diuerſa eſſe videri poſſunt, nam primum elementum mortalis eſt.m.primum hominis eſt ho.at non protinus diuerſa ſunt:ſic ens & vnum licet diuerſis elementis efferantur, tamen non ſunt diuerſa,ſed eadem. Cum vnum hoc ſit,quod ens, & ens hoc quod vnum. In dictione autem cum ait (Nam ſi non eadem ſunt)deſideratur,prolatione & elementis, quibus ſignificantur, (ſed diuerſa,conuertuntur tamen.)& ſiquid eſt ens, vnum quoq; eſt, & ſiquid vnum, etiam ens.

At qui cum eiuſdem atq; vnius ſcientiæ ſit omnia contemplari cõtraria:

contrariorum autem alterum priuationis ſubeat vicem. Dubitauerit quiſpiam quonam pacto nõnulla per priuationem dicũtur, quorum eſt aliquid medium:qualia ſunt iuſtum atq; iniuſtũ. Circa igitur talia cuncta priuationem ponere oportet:non totius rationis:ſed vltimæ formę. Ceu ſi ipſe iuſtus eſt:is qui legibus per quẽdam obtemperat habitum: nõ omnino ipſe iniuſtus is erit:qui tota ratione priuatur: eſt enim & qui ex aliqua parte deficit in obtemperãdo:atq; hoc pacto priuatio inerit ipſi. Idẽ eſt & in cæteris modus:

(Atqui cum eiuſdem atq; vnius ſcientię ſit omnia contemplari contraria: contrariorũ xi.
autem alterum priuationis ſubeat vicem,& vtiq; quædam:dubitauerit quiſpia) verba illa (& vtiq; quædam)dictionem obſcuram reddunt,q̃ illis ſublatis perſpicua eſſet ad hunc modum.(Atqui cum eiuſdem atq; vnius ſcientię ſit omnia contemplari, contrariorum autem alterum priuationis ſubeat vicem,dubitauerit quiſpiam,quonam pacto nõnulla per priuationem dicuntur &c.)quod q̃rit huiuſmodi eſt,cum ſecundum priuationem contraria dicantur,in omni.n.contrarietate deteriorem partem vocat priuationem,vt in contrarietate albi & nigri,nigrum priuatiõem appellat,album formã & habitum.item lumen habitum,tenebras priuationem.ſimili cæterorum ratione, cum igitur omnis contradictionis pars altera ſecundum priuationem dicatur, fuſcum autẽ albo contrarium eſſe dicamus,& ſimpliciter extremis media, nimirum fuſcum & oẽ medium priuatio fuerit.porro ſi nigrum priuatio eſt albi, fuſcum quoq; albi priuatio eſt,fiet, vt nigrum & fuſcum idem ſit,hic eſt enim ſenſus illorum verborum(dubitauerit quiſpiam,quonam pacto nonnulla per priuationem dicantur, quorum eſt aliquid medium). i. quorum contrariorum eſt medium, quomodo id potioris partis contrarietatis priuatio nuncupabitur? Neceſſe eſt enim,ſi medium dicitur contrarium, priuationem quoq; ipſum nuncupari. quam quæſtionem diſſoluens,fuſcum albi priuationem eſſe ait.non tamen vt nigrum. quandoquidem nigrum perfectam albi cõtinet priuationem,fuſcum vero ex parte priuatum eſt albedine.obſcure tamẽ & ingenioſe dixit.(Circa igitur talia cuncta priuationem ponere oportet non totius rationis ſed vltimę formæ.)eſt autẽ ſenſus.circa talia cuncta i.circa contraria,quę medium habent, priuationem ponere oportet,quo in loco priuationem vocat fuſcum, aliudue medium. ergo circa contraria,quibus aliquid intercedit, ſic oportet medium priuationem dicere, non quaſi totam rationem vltimę formæ, hoc eſt nigri excipere valeat,vt fuſcum color concretiuus viſus eſſe definiatur .ac proinde ab albi definitione prorſus abhorreat. non ſic igitur hæc priuationes appellari debent.Sed ad hunc modum, fuſcum verbi gratia,vt in exemplo albi & nigri perſiſtamus, priuatio debet vocari, quaſi non prorſus albi definitionem capere valeat,quoniam alioquin idem eſſet fuſcum & album, poſſit tamen ex parte. Vltimæ igitur formæ.i.nigri tota ratio eſt, q̃ color viſus cõcretiuus dicitur, at fuſci nequaq̃,quamobrem fuſcum albi definitionẽ excipere aliqua ex parte poteſt.cuius fuſci definitio eſſe põt color viſus ex parte diſcretiuus, Itaq; fuſcum non ſic eſt albi priuatio,vt nigrum,neq; omnino caret albedinis definitione. Nigrum autem finalem ſpeciem appellauit. vel quia nigrum poſterius eſt fuſco.vel finalem dixit pro extrema.propterea quod nigrum extremum ſit atq; finis nigredinis.vt albedinis album.hoc igitur eſt,quod illis verbis innuebat,q̃q̃ ipſe in exẽplo iuſti atq; iniuſti verſetur dicens.(ceu ſi iuſtus eſt is, qui legibus per quẽdam obtemperat habitum.i.ſi definitio iuſti eſt,legibus per habitum quẽdam parere(nõ oĩo

ipſe iniuſtus)iniuſtum appellat,qui neq; iuſtus eſt,neq; iniuſtus,ſed vtriuſq; medium tenet. Medius igitur inquit iuſti & iniuſti non erit omnino priuatus tota ratione ac definitione iuſti.vt ne fuſcum quidem tota ratione albedinis , ſed erit medius inter iuſtũ & iniuſtum,qui deficit aliqua ex parte parendo legibus.Ita qua legibus in vniuerſum paret diſcrepat ab iniuſto:qui oĩo non obtemperat,qua vero deficit obtemperãdo nec paret,vt iuſtus omnino,hac non eſt idem atq; iuſtus.& hac ratione, qua deficit ex parte obtemperãdo legibus,adeſt ei iuſti priuatio. Additur autem in definitione iuſti(per quẽdam habitum)propterea quod poteſt quiſpiam iuſta facere inuitus & coactus , qui non debet iuſtus vocari,vt qui ex habitu quodam his fungitur officiis ( idem eſt & in cæteris modus).i.eadẽ eſt ratio in cęteris q̃ media quorũpiam ſunt vt in fuſco tepido, & ſimilibus.hęc.n.ſic debent priuationes nuncupari,vt explicatum eſt.

Vt autem mathematicus circa ea contemplationem facit:quę per abſtractionem ſumuntur : ipſa nanq; ſublatis vniuerſis ſenſibilibus contemplatur:vt pondere:leuitate:duritie:ac contrario,caliditate inſuper frigiditate,cęteriſq; ſenſibilibus contrarietatibus,ſolis relictis quanto atq; cõtinuo,quorundam ad vnum:quorundam ad duo:quorũdã ad tria . Atq; affectus horum vt quanta ſunt:& continua : & non vt quicq̃ aliud contẽplatur:& aliorum quidem inter ſeſe poſitiones,& ea quæ ipſis competũt. Aliorum autem cõmenſurationes & incõmenſurationes:& aliorum rationes conſiderat. Attamen vnam omnium horum eandemq; geometricam ſciẽtiam ponimus:ſic & circa id quod eſt res ſeſe habere videtur. Nam ea quę huic accidunt ea ratiõe qua ens eſt,& contrarietates ipſius:vt ens eſt: non ad aliam ſcientiam:ſed ad philoſophiam ipſam pertinet contemplari.Naturali nãq; ſcientiæ nemo eorum : quæ ſunt vt entia : ſed potius vt motum ſubeunt:tribuet contemplationem.Differẽdi quoq; facultas atq; ſophiſtica circa accidentia quidem eorum:quæ ſunt : non tamen vt entia ſunt:neq; circa ipſum ens:vt eſt ens verſantur.Quare reſtat circa ea:quę dicta ſunt:vt ſunt entia philoſophum ipſum eſſe contemplatorem. Quoniam autem omne quod eſt:per vnum quid dicitur:& cõe : quod quidem pluribus dicitur modis:contrariaq; modo eodem:ad primas nanq; contrarietates ipſius entis:& differentias reducũtur. Talia vero ſub vna eſſe ſciẽtia poſſunt,Solui profecto dubitatio ea poteſt:quam in principio diximus:dico autẽ eam qua quærebatur:quonam pacto multorũ genereq; differentium:vna quędam ſcientia fuerit . Cum autem & mathematicus ipſis cõmunibus ſibi accomodatis vtatur . Horũ quoq; principia ad primam philoſophiam pertineat contemplari . Hoc.n. ab æqualibus inquã ſublatis æqualibus ea quæ reſtãt æqualia eſſe: cõe quidem in oĩbus quantis ineſt. Mathematica vero id ſumens circa aliquã ſuę materiei partẽ cõtemplationem facit:vt circa lineas,aut angulos:aut numeros:aut cæterorum quippiam talium:nõ vt entia ſunt:ſed vt ipſorum quodq; cõtinuum

eſt vna dimẽſione vel duabus vel tribus. At philoſophia de ſingulis qdẽ
vt hoꝝ cuiq; qppiã accidit:nõ cõſiderat:circa vero id:qđ ẽ vt eſt ens vnũ
qđq; taliũ cõtẽplat̃.Eodẽ mõ res ſeſe hẽt & circa ſciam nãlẽ:ipſa nãq; nãlis
facultas accidẽtia pricipiaq; coꝝ:q̃ ſũt rõne,qua mouẽt̃ nõ vt entia ſũt cõ
tẽplat̃.At primũ ſcias iſtoꝝ diximus eẽ:vt ſũt entia:& nõ aliud qcq̃. Qua
ꝓpter & hanc ſciam:& mathematicã ipſam partes eẽ ſapiæ eſt ponendũ.
(Vt autem mathematicus circa ea contemplationem facit:quæ per abſtractionem ſu- xii.
muntur)His verbis duo quędam ſimul docet alterum quomodo philoſophus conſi-
derat ens,& in ipſum inquirit,alterum quomodo doctrinæ vnius munus eſt ens: qua
eſt ens conſiderare,dicens. Quemadmodum mathematicus auferens rationes a cor-
poribus grauitates,ſiccitates:mollitudines:caliditates,& omnino ſenſibilia :hoc eſt ſen
ſibiles contrarietates,relicta ſolum continenti magnitudine:hoc eſt lineis,planis,& ſo
lidis.hic eſt.n.ſenſus illorum verborum(quorundã ad vnum.quorundã ad duo, quo-
rundã ad tria.At ꝑ affectus horũ,vt quanta ſunt.& continua:non vt quidq̃ aliud contẽ-
platur.)conſiderat.n.quæ his accidunt,qua horũ quodq; quantũ eſt , atq; continuum,
non qua vel graue,vel album.vt ergo mathematicus,ſic hĩc philoſophus qui entis ac-
cidentia cõtemplatur,non conſiderat ens eiuſq; accidentia , qua ipſum eſt mobile aut
quidq̃ aliud,ſed quatenus entia ſunt,& qua entitate participant.Itaq; nullius doctrinę
partes ſunt de entis qua eſt ens accidentibus & contrarietatibus diſſerere ſiue illa ſint
vnum & multitudo,ſiue quidq̃ aliud,præterq̃ ſapientia.Phyſica.n.nõ diſputat de his,
qua ſunt entia,ſed qua in ſe principium,vt moueant̃ habent.Dialectica vero & ſophi
ſtica conſiderãt illę quidem entis accidentia,non tñ in eo quod ſunt entia,ſed vtꝝ ſub
iecto accidant,an non inquirunt.ſupereſt igitur philoſophũ de ente ac hmõi contra-
rietatibus,qua entia ſunt diſputare,atq; hęc quidem eſt dictorũ ſentẽtia. quod vero ad
dictionẽ pertinet cum ait(& alioꝝ interſe poſitiones & ea q̃ ipſis competunt)aliorum
dicit.i.linearum.Mathematicus.n.conſiderat circulorum poſitionem vtrum ſic iaceãt.
vt ꝑ vnum punctum inter ſeſe cõtingant,an vt interſe diſſecent̃.& vtrum lineę rectæ
ſic ſe habeãt vt angulum,exẽpli gratia obtuſum,cõplectantur:an non?Et vtrum hę re
ctę lineę cõmenſurabiles ſint,an ſecus?& an propoſiti numeri proportionẽ ſexquialte
ram,an ſexquitertiã:aut aliquam aliã interipſos obtineant. Vt autem in quantis cũ cõ-
tinuum in vnũ diuerſum ſit a cõtinuis in duo,& hęc a cõtinuis in tria:vnius tamẽ geo
metriæ eſt de ipſis diſputare,ſic in ente licet nouem prædicamenta quale: quantum &
cętera,tum a ſubſtantia,tum interſe diuerſa ſint tñ nihil prohibet vnius eſſe doctrinę
de ipſis diſputare,quo in loco intelligendũ eſt,q̃ a iunioribus ſtereometria nuncupa-
tur,hãc ab ipſo geometriã appellari.(Cũ ãt & mathematicus ipſis cõibus ſibi accõmo
datis vtatur)cõia vocat,ſententias illas cões.ſi ab æqualibus demantur ęqualia,quę ſu
perſunt ęqualia ſunt. & q̃ ſunt æqualia eidem,interſe quoq; ſunt æqualia:& reliqua id
genus. Dicit autẽ(ſibi accõmodatis)qm̃ geometra quæ ſunt eidem æqualia lineis ac-
cõmodat:atq; id principium quaſi ſolum in ipſis verum ſit vſurpat. quippe cuius nihil
intereſt,an id in numeris verum obtineat.ac viciſſim arithmeticus nnmeris ipſum ac
cõmodat,in lineis vero quale ſit nihil laborat.ac dictionẽ quidem expoſuimuſ.Dicto-
rum vero intellectus:q obſcuritatis nihil habet hic eſt.Qm̃ non modo phyſicus & cæ
terarum doctrinarum magiſtri.ſed ẽt mathematicus principiis vt veris citra demon-
ſtrationẽ vtitur,idcirco philoſophus in ea nõ perinde ſe geſſerit,ſed cõſiderabit demõ
ſtrabitq; hmõi principia,quatenus qdẽ demõſtrari valẽt, Ergo pricipiũ ſi ab ęqualib⁹
ęqualia dẽpſeris,q̃ ſupſũt ſũt ęq̃lia:eſt illud qdẽ oĩb⁹ cõe & a cũctis diſciplinis vſurpat̃

mathematicus tñ conſiderat huiuſmodi principia quatenus ad ſolã materiam pertinẽt
mathematis ſubiectam.qui lineas,angulos:plana q̃ ſunt mathematicæ materia nõ cõ-
ſiderat in eo quod entia ſunt,ſed in eo quod cõtinua ſiue ex vna parte vt linea:ſiue ex
duabus vt plana,ſiue ex tribus vt ſolida.ſed mathematica:cęteręq; diſciplinę particu-
laria quædã entia contemplantur,& in ipſis quemadmodum explicatum eſt verſant̃.
philoſophia vero non conſiderat particularia,nec an aliquid horum cuiq; accidat inq
rit.q̃ ſi forte de ſingulis etiã ediſſerit,ea tñ quatenus entia ſunt contẽplatur Et quemad
modum mathematica ſubiecta ſua non qua ſunt entia contemplatur,ſed qua ſunt cõ
tinua ex vna,duabuſue,aut tribus partibus,ſic phyſica accidentia & principia rerum
naturalium.Nã hęc appellauit entia,neq;.n.res naturales ſunt nõ entia,cõſiderat non
qua entia ſunt,ſed qua mouentur:& qua vt moueantur in ſe principium habẽt,ſciẽtia
vero prima conſiderat quidẽ naturalia,non tñ qua mouentur:nec qua principium ha
bent ad mouendum,ſed qua entia ſunt At licet mathematica doctrina de entibus,de
lineis dico atq; ſimilibus,vt ſũt ꝯtinua ꝯtẽplet̃,& phyſica de naturalibus entibꝰ,vt mo
uentur,& harum neutra entia vt ſunt entia conſideret,tñ qm̃ demonſtrationibus vti-
tur phyſicus & mathematicus & nunq̃ fallũt,quẽadmodũ dialecticus & ſophiſta,quo
rum dialecticus ſtudio ſemper perſuadendi interdũ accipit falſa,ſophiſta ſemper,qm̃
igitur demonſtrant nec fallunt,quod maxime ſapientiam attingit,ideirco tum mathe
matica,tum etiam phyſica partes ſunt philoſophiæ.

Eſt aũt in hiſce,q̃ ſunt principiũ quoddã:circa qđ fieri nõ põt vt falſo di-
camus quin potius ſemp cõtrariũ faciamus.i.verũ dicamus neceſſe eſt.
Veluti fieri nõ põt vt idẽ vno eodẽq; tpe ſit & nõ ſit,& cętera q̃ hoc oppo
nunt̃ mõ.Atq; de talibus abſolute qdẽ demõſtratio eẽ nequit.Adhuc aũt
eſt.Fieri.n.nõ põt:vt ex alio principio magis credẽdo rõcinatio huiuſce
conficiatur:quod tamen fieri oportet:ſi ſimpliciter fuerit demonſtratio
(Eſt autem in entibus principium quoddam circa quod fieri non poteſt, vt falſum
xiiii. dicatur )hoc in loco propoſitum ipſi eſt contradictionẽ veram ſimul eſſe nõ poſſe de
monſtrare . non quod id ſimpliciter ac proprie demonſtret,tunc enim ex antegreſſis
& notioribus id efficeret.quod fieri nequit : cum ſit nihil contradictione notius : ſed
quia redarguit ac falſitatis eos conuincit,qui contradictionis veritatem tuentur. Quo
niam id demum eſt , contradictionem demonſtrare non eſſe ſimul veram:refellere
id affirmantes atq; addicere.atq; hoc quidem eſt propoſitum . In entibus ergo prin
cipium quoddam eſſe ait,principium autem vocat contradictionem : in quo minime
falli licet , ſed potius contrarium fieri eſt neceſſe . quid porro ſit : quod vti faciamus
eſt neceſſe:exponens ait.(ideſt verum dicamus neceſſe eſt )quod iterum explicans
adiicit ( vel vti fieri non poteſt , vt idem vno eodemq; tempore ſit & non ſit.)eſt au-
tem ſenſus . Tantum abeſt , vt per contradictionem mentiamur:vt neceſſario :non
contingenter verum dicamus:non quod ipſa contradictio vera ſit , ſed quoniam eius
altera pars.i.affirmatio vel negatio eſt vera . Neq; enim fieri poteſt , vt eodem tem-
pore res eadem atq; vna ſit & nõ ſit.exempli gratia ſit & non ſit ſedens.ſit & nõ ſit ho
mo illud autem . ( Et cætera quæ hoc opponuntur modo )dicit propter habitus
& priuationes . Nam fieri non poteſt,vt vnum animal viſum habeat,& idem ſit cæ-
cum.( Atq; de talibus ).i.de contradictione , & iis quæ per habitum & priuationem
opponuntur,vt diximus,demonſtratio proprie non habetur.ſed in eum qui contra-
dictionem veram ſimul eſſe affirmat , demonſtratio eſt .i. hunc redarguere ac erro-

ris conuincere licet. Itaq; non id agimus, vt contradictionem demonſtremus, ſed vt
ipſam tollentem redarguentes, firmiſſimam illam eſſe doceamus. Effatus ve-
ro contradictionem non poſſe demonſtrari, cauſam eius reddit dicens. (fieri.n. non
poteſt, vt ex alio principio magis credendo ratiocinatio huius conficiatur) Nam cum
omnis demonſtratio omniſq; demonſtratiuus ſyllogiſmus ex prioribus & notioribus
fiat, contradictione aũt nihil ſit notius, fit vt eius ſyllogiſmus. demõſtratioq; nõ habea
tur. Itaq; vt huius ſyllogiſmus demõſtratioq; exiſtat, notius aliquid & credibilius aſſu
matur oportet. Nulla eſt igitur illius demonſtratio.

Ad eũ vero, qui dictiones oppoſitas veras ſimul aſſerit eſſe: ei qui falſum
id eſſe oſtẽdit tale quippiam eſt ſumendum: quod ſi idem erit: quod illud
non poſſe inquam vno eodemq; tempore idẽ eſſe: atq; nõ eſſe, non tamen
idem videbitur eſſe. hoc enim pacto duntaxat id demonſtratur ad eum,
qui dictiones oppoſitas de eodem veras aſſerit eſſe poſſe. Quibus itaq; in
ter ſeſe cõmunicare & nomen diſputareq; placet, ii ſeipſos intelligendos
præſtare debent. Nam ſi idipſum fiat, quonam pacto inter ipſos cõmuni
catio, & nominis diſputatioq; fieri poteſt. Hominum igitur vnũquodq;
notum eſſe oportet, & aliquid ſignificare, & non plura, ſed ſolum vnum.
Quod ſi plura ſignificet, id deſignetur oportet ad quid illorum, ipſum no
men pro præſenti vſu mentem ducere libet. xiiii.

(Ad eũ vero, qui dictiones oppoſitas veras ſimul aſſerit, eſſe ei qui falſum id eſſe oſtẽ
dit tale quidp am eſt ſumendum) teſtatus contradictionis demonſtrationẽ nõ haberi:
docet nos præceptiſq; inſtruit, quibus eũ coarguamus, ſi quis cõtradictionẽ ſimul eſſe
verã affirmet. dicens. Si quis contradictionẽ demolientem falſitatis conuincere curet:
huic ſumendum eſſe talem quãpiam rẽ. i. lapidem, lignũue aut hominẽ. qui lapis aut
lignum re vera idem nunc ſit & poſtea licet neganti contradictionem haud ita videa
tur. (hoc enim pacto duntaxat). i. ſic enim ſumenti rem quampiam quæ res eadẽ nũc
ſit, & poſtea, licet non ſic ei videatur, qui contradictionem deſtruit: redarguetur is, qui
contradictionem ſimul veram eſſe tuetur, ſeu qui contradictionem demolitur, atq;
hoc quidem & huiuſmodi eſt primum præceptum. Alterum præceptum eſt: interro-
gandum eſſe aduerſarium nunquid intelligat & ſentiat, ac noſtrorum dictorum in-
tellectum quempiam & notitiam habeat, an non? Neceſſe eſt enim vt ſenſum habeat
& cognitionem, qui ſi vtroq; careat plantę ſimillimus erit: aduerſus quam nemo ſanæ
mentis diſputaret. Tertium præceptũ. ſtatuendũ eſſe cũ aduerſario vnũquodq; nomen
de quo dicatᷣ certũ eẽ & aliqd ſignificare, neq;.n. vocabulũ hõ nihil ſignificat: nec teme
re de quolibet ꝑdicatᷣ. ſed bipedis aĩalis nota eſt pari ceterorũ nominũ rõne. q̃rtũ. vnũ
qdq; nomẽ rẽ vnã nõ plures ſignificarᷣ. & ſi qd nomẽ ſit, qd plura ſignificet, nec vnũ im
vt canis, diſtinguẽdũ eſſe, & ↄſtituẽdũ in quo canis ĩtellectu fiat orõ. nũ terreſtris canis
ĩtelligatᷣ: an ſtella. his.n. ꝓſumptis atq; poſitis paruo negotio aduerſariũ conuincemus.
Quatuor igitᷣ ꝓcepta vel qnq;, nã licet eadẽ efficere qnq;, ſunt, qbus ad hmõi redargu
tionem inſtructi eſſe debemus. Primum vt ſumatᷣ aliquid quod ſit idem & nunc, &
poſtea: ſecundum vt alter alterum intelligat, & cognoſcantur quæ ab vtroq; dicuntur.
Tertium vt ſtatuatur nomen quodq; notæ ſignificationis eſſe. exempli cauſa homo vo
cabulum de animali bipede prædicari, Equum de quadrupede hinnibili. Quartum
vt ponantur nomina res aliquas ſignificare. Quintum vt vno nomine rem vnam nõ

plures ſignificari conſtet, aut ſi plura ſignificet, definiatur in quo intellectu proferatur. ac ſenſus quidem dictorum ad hunc modum ſeſe habet. quod vero pertinet ad dictionem huiuſmodi eſt. (Ad eum vero qui dictiones oppoſitas veras ſimul aſſerit eſſe ei, qui oſtendit). i. homini oſtendenti & redarguenti eum qui oppoſitas dictiones ſimul veras eſſe dicit: huiuſmodi igitur homini ante redargutionem neceſſe eſt, quampiam rem talem accipere: quæ re vera eadem ſit eiuſdemq; naturæ: & ſub audiendum eſt nunc & poſtea. ſi quis ergo velit contradictionem negantem redarguere, rem aliquam ſumat. quæ nunc & poſtea ſit eadem. Cauſam vero cur eadem ſit futura reddit cum ait (quia fieri non poteſt, vt idem ſit atq; non ſit). i. quoniam fieri nequit, vt qui nunc eſt homo: poſtea non ſit homo, ſ. tamen viuit: nec naturæ conceſſit. Nam vt hodie homo eſt: ſic item cras erit homo. ſi vixerit: illud aut (non tamen idem videbitur eſſe) coniungendum eſt cum illo (quod idem erit) cui quidem cohęret ac proximum eſt. Nam tale quidpiam inquit ſumendum eſt, quod idem erit, q̃q̃ hoc nõ videatur ei, qui contradictionem demolitur. ſic igitur quemadmodum dictum eſt, nobis eſt faciendum, quoniam ſic duntaxat propoſitum nobis licebit demonſtrare aduerſus errorem: quo contradictionem de eodem ſimul veram eſſe contenditur. Præterea qui orationem inter ſe cõmunicare ſiue diſputare debent, hi vt ſc: hoc eſt alter alterum intelligant oportet. cuius cauſam adiicit dicens. (Nam ſi id non fiat). i. Nam niſi alter alterum intelligat, nec omnino viciſſim dicta intelligantur: quomodo colloquium aut diſputationem vſurpare poterunt? Ad hæc vt quibus nominibus vtimur diſputantes, horum quodq; notum ſit oportet: & vnum ſignificet, aut ſi plura, in qua notione dicatur explicare neceſſe eſt.

Qui igiť hoc eſſe & hoc nõ eſſe dicit, is ſane: quod omnino eſſe dicit, id dicit non eſſe. Quare quod nomẽ ſignificat: id non ſignificare dicit: hoc autem eſt impoſſibile. Quare ſi quippiam hoc ſignificat: eſſe inquam hoc, fieri non poteſt: vt contradictio de eodem ſit vera. Præterea ſi quippiam ipſum nomen ſignificat, atq; hoc vere dicitur id neceſſario ſit oportet. Ad quod neceſſario eſt: id fieri non poteſt vt interdũ non ſit: nõ ergo fit: vt contradictoria de eodem ſint vera.

xv. (Qui igitur hoc eſſe & non eſſe dicit, is ſane quod omnino eſſe dicit, id dicit nõ eſſe). Expoſitis iis quæ pręiici debent ad eos redarguendum, qui tollunt contradictionem deinceps redargutiones adhibet, in hanc ſententiam ediſſerens, Cum nobis poſitum ſit ſingulis nominibus res ſingulas ſignificari, & ſingula nomina notę certęq; ſignificationis eſſe. de quo videlicet vnũ quodq; dicatur, & de quo nõ: ſi cõtradictio ſimul vera eſt, hęc quæ poſita ſunt erunt ſublata. Nam ſi hoc nomen homo vnam rem ſignificat, & quam rem ſignificet certũ eſt: animal. ſ. bipes, ſi ergo homo ſignificat animal bipes, ac de eodem non homo vere dicitur, non igitur vnum tm̃ homo ſignificat. i. nõ ſolum animal bipes ſed ẽt aliud de quo non homo prędicabitur. fieri ergo nõ põt, ſi hõ ſignificat vnũ, vt de quo prędicatur, de eodẽ nõ hõ prędicetur. Ipſe vero dixit (Qui igitur hoc eſſe & hoc non eſſe dicit, is ſane quod oĩo eſſe dicit, id dicit non eſſe). i. q hoc qđ proponitur exempli cauſa hominẽ: ſi dicit de ipſo vere prędicat nõ hominẽ, qđ hominẽ dicit id non eſt hõ, ſed quiddã ab hõie diuerſum. quapropter de ipſo vere dicit̃ nõ hõ. Nã ſi ẽ aĩal bipes qđ hominẽ dicit, & de ipſo nõ hominẽ ꝓdicat, nihil aliud dicit, q̃ nomẽ hõ ſignificãs aĩal bipes, nõ ſignificare aĩal bipes. qđ fieri nõ põt. poſitũ eſt. n. ſingulis noĩb᷒ res ſingulas ſignificari: quare ſi hõ ſignificat aĩal bipes, falſum dictu eſt, nõ

hominem de ipſo quoq; prædicari.ac proinde fieri haud dubie nō poteſt,vt contradi-
ctio ſimul ſit vera(Præterea inquit ſi quidpiā ipſum nomē ſignificat:atq; hoc vere dici
tur,id neceſſerio ſit oportet.)Nā ſi ignis calidam & ſiccā naturā ſignificat:neceſſe eſt,
vt hæc natura calida ſit atq; ſicca:quod aūt eſſe neceſſe eſt:id vt nō ſit:fieri non poteſt,
quamobrem de ipſa non poterit veræ prædicari non ignis ſiue non calidū & nō ſiccū.
Falſum ergo dictu eſt,contradictionem in eodem ſimul eſſe veram.

Preterea ſi nō magis affirmatio ſit q̄ negatio vera:qui dicit hoīem aut nō
hoīem nō magis dicet veræ. Videbitur aūt hoīem ipm nō equū eſſe dicēs;
aut magis,aut n̄ minus dicere veræ,q̄ ſi nō hoīem eē dicat.Quaṙ ſi equū &
dicat eūdem eſſe,verū ſimiliter dicet.Oppoſitæ nāq; veræ ſimiliter dice-
bātur.Fit igitur vt idē homo ſit atq; equus:aut qppiā aīaliū cæterorum,
atq; nulla quidē rōnū iſtaṛ demonſtratio eſt abſolute,eſt tn̄ ad eū demon-
ſtratio q hæc ponit.At.n.& ipſum quiſpiā Heraclitum.ſi hoc interrogaſ-
ſet pacto,fateri cito coegiſſet nunq̄ oppoſitas dictiōes veras de eodē eſſe
poſſe.Nūc vero nō aīaduertens quid dicit,hāc ſibi ſumpſit opinionem.
(Præterea ſi nō magis affirmatio ſit,q̄ negatio vera)Horrēdū iprimis dictu ē hoc qd xvi.
generoſiſſimū,qd vero dicit eſt huiuſmodi,ſi de vno,atq; eodē nihilo verior eſt affir-
matio,q̄ negatio.ſed ex æquo vtraq; dr̄ de eodē:q Socratē hominē eſſe dicit, is nihilo
veracior eſt,q̄ qui eundē non hominē eſſe ait. At ſi qui non hominem ipm ait:veṛ di
cit,certe multomagis,q non equū eundē eſſe affirmat.cum Socrates equus non ſit,qd
ſi d Socrate vere dr̄ nō equus,ēt vere ꝑdicabiṫ equus.qm̄ iſtis ꝯtradictionē ſimul verā
eſſe placet.Socrates igitur,vel qd honeſtius dictu eſt, Protagoras hō erit atq; equus.
Rurſus eū de Protagora vere dicatur non bos.bos ēt de ipſo vere ꝑdicabiṫ.& ſic non
bos Protagoras erit homo & equus atq; bos:& cetera oīa dictoṛ ergo ſenſus ad hūc
modū explicaṫ.qd aūt ꝑtinet ad dictionē illā(videbitur aūt hominē ipſum non equū
eſſe dicens aut magis aut nō minus dicere veṛ q̄ ſi nō hominem eſſe dicat huiuſmo
di eſt,cum dixiſſet ſi contradictio ſimul eſſe vera ſtatuatur,qui dicit hominē,eum ni
hilominus veṛ dicere:q̄ qui non hominē ait,intulit(videbitur autē non equū eſſe di
cens).i.qui hominē dicit non equū verius dicit:q̄ qui eundē non hominem ait. Con-
uenientius.n.eſt hominē non equū dicere,q̄ non hominem . qui ergo hominem non
equum dicit:verius loquitur: q̄ qui non hominem ait:Vel ſi non verius:at certe nihilo
minus vere dicit.hæc effatus nullam harum argumentationum ſimpliciter & pro-
prie demonſtrationem eſſe ait.ſed eſſe demonſtrationem ſiue redargutionem in eum
qui contradictionem ſimul verā eſſe ſtatuit.qua opinione ad hunc modum refutatā:
futuṛ fuiſſe ait vt facile cōuinceretur Heraclitus:ne idem & vnum bonum & nō bo
num eſſe diceret:album & non album:ſi quis illum hæc & adhunc modū interrogaſ
ſet.Nā ipſe idcirco in illum errorem lapſus eſt:qm̄ ſe ipm non intelligebat: nec ver-
ba diſcutiebat ſua:qui ſi diſpexiſſet: vt fieri nō poſſit:vt idem verum ſit: & nō verum
bonum & non bonum:nunq̄ affirmaſſet contradictionem ſimul eſſe veram.

Omnino autem ſi id quod ab ipſo dicitur verum ſit, neq; idipſum verum
etiam erit , idem inquam vno eodemq; tempore eſſe atq; non eſſe poſſe.
(Omnino autē ſi id quod ab ipſo dicitur verum ſit:neq; id ipſum verum etiam erit) xvii.
Si inquit Heracliti dictum verum eſt:quod autem ſit dictum illius ſubiicit,poſſe vi-
delicet idem vno eodemq; tempore eſſe & non eſſe.ſi ergo ex Heracliti ſententia ve

rum eſt contradictionem ſimul eſſe veram, idipſum.i.oratio qua hoc dicitur falſa erit. Nam ſi verum eſt dictu contradictionem ſimul eſſe veram, illud quoq; verum erit, contradictionem non eſſe ſimul veram. & ſi verum eſt non eſſe ſimul veram, falſum fuerit affirmare illam eſſe ſimul veram, ac proinde Heracliti ſententia falſa eſt.

Nam vt & diuiſis ipſis non magis eſt affirmatio, quã negatio vera. Sic ſi vtrũq; atq; cõplexum: vt vna quædam ſit affirmatio: non magis ipſa: negatio q̃ totum ipſum fuerit verum: vt affirmatio poſitum. Preterea ſi non ſit vt quicq̃ vere affirmetur: & idipſum erit vtiq; falſum: nullam inquam affirmationem dicere eſſe veram. Quod ſi ſit verum. Soluetur id profecto quod ab hiſce dicitur, qui talibus obſtãt, atq; omnino diſputationem e medio tollunt. Simile eſt hiſce, quæ dicta ſunt: & id quod a Pythagora dicebatur: etenim ille rerum omnium hominem menſuram eſſe dicebat: nil aliud ex eo nimirum innuens: q̃ id eſſe certo: quod cuiq; videtur atq; apparet: quod ſi fiet: euenit profecto: vt idem ſit & non ſit: & bonum ſit & non bonum: cæteraq; omnino quæ per oppoſitas dictiones dicentur: propterea quod perſæpe idem his malum eſſe videtur: & id eſt mẽſura quod cuiq; apparet atq; videtur.

xviii. (Nam vt & diuiſis ipſis non magis eſt affirmatio quam negatio vera) perſtat in Heracliti ſententiæ refutatione. quod autem dicit huiuſmodi eſt. Nam quemadmodum per Heraclitum verum eſt dicere priuatim ac ſeparatim ſocrates non eſt homo: atq; item ſocrates eſt homo, quæ quidem appellat diuiſa, ſic copulata & vnita, & quaſi affirmatio vna accepta vera fuerint. Itaq; verum fuerit dictu: ſocratem eſſe hominem, & non hominem. quod ſi verum eſt, illa quoq; negatio de eodem vera fuerit ſocrates neq; eſt homo, neq; non homo. At quid dictu abſurdius eſſe poteſt, quam ſocratem eſſe & hominem & non hominem, eundemq; neq; hominem eſſe neq; nõ hominem? Itaq; diuiſa, vt dixi, vocat, affirmationem ſeparatim dici, atq; item negationem priuatim, coniuncta vero & copulata, dicere ipſa vi affirmationem vnã. Illud vero (Non magis ipſa negatio, quam totum ipſum fuerit verum, vt in affirmatione poſitum) in hunc ſenſum accipi debet. Vt enim per Heraclitum in quocũq; affirmatio vera eſt: in eo etiam negatio, ſic affirmatio & negatio, ſimul vi vna affirmatio dictæ veræ fuerint. exempli gratia bonum non bonum ſi autem hoc verum eſt, negatio quoq; huius vera fuerit, quæ ait neq; bonum neq; non bonum. (Præterea inquit ſi non ſit vt quidq̃ vere affirmetur, & id ipſum erit vtiq; falſum).i. ſi omnis affirmatio falſa eſt, nam quidquid non eſt verum, falſum eſt, ſi ergo affirmatio omnis eſt falſa: id ipſum, hoc eſt omnem affirmationem eſſe falſam. falſum eſt dictu: hoc enim ſignificant verba illa (Nullam affirmationem dicere eſſe veram) hoc igitur ipſum falſum erit. Nam ſi omnis affirmatio falſa eſt: & ipſum dicere omnis affirmatio eſt falſa, eſt affirmatio, falſum profecto fuerit omnem affirmationem eſſe falſam (quod ſi verum eſt).i. ſi dicerent iſti, omnem affirmationem eſſe veram præter hanc: omnis affirmatio eſt falſa, hanc enim ſolam ex affirmationibus veram eſſe, tñ falſum eſſet dicere oĩs affirmatio falſa eſt. quẽadmodũ ſi qs omnẽ hominẽ eſſe albũ dicat, et vnus reperiatur nõ albus, falſa eſt eius oratio, q̃ ait oĩem hominẽ eſſe albũ ac proinde (ſoluetur id quod ab hiſce dicitur, q̃ talibus obſtant, atq; oĩo diſputationẽ,

emedio tollunt)quoniam ſi affirmatio hoc eſt quod negatio, non licebit diſputare.
ſimilis autem inquit .Heracliti ſententię eſt opinio. Protagorę.hic.n. cũctarũ rerum
menſuram hominẽ eſſe dicebat.nihil aliud dicens ꝙ quia mel aliis videtur dulce, aliis
amarũ,idcirco mel & dulce & amarũ eſſe,qđ cõſtãter in eẽ dulce atq; amarꝫ ꝑmaneat.
Soluetur aũt hęc dubitatio:ſi prius cõtemplabimur.Vnde orta hæc exiſti
matio fuit. Quibuſdã.n.ex phyſicoꝝ opinione naturaliũ orta fuiſſe vr.
Quibuſdã ex eo qa nõ oẽs eadẽ de eiſdẽ cognoſcunt, ſed aliis hoc dulce:
aliis cõtrariũ eſſe videtur:nihil.n.ex non ente : ſed omne ex ente fieri opi-
nio fere omnium naturalium eſt cõmunis.Cum igitur ex perfecte albo mi
nimeq; non albo fiat ac oriatur non album, ſi nunc generetur nõ album
ex eo:quod eſt non album:ex non ente ipſum illorũ ſententia fiet : niſi idẽ
& non album eſſet & album.At non difficile eſt hanc ſoluere dubitationẽ.
Dictum eſt enim in naturali ſcientia:quonam pacto e non ente: & quo pa
cto ex ente fiunt ea:quæ generantur.

(Soluetur autem hęc quęſtio,ſi prius cõtemplabimur,vnde orta hęc exiſtimatio fuit) xix.
Soluturus protagorę rationem cauſam in primis reddendam eſſe ait,quæ hunc & cæ-
teros in huiuſmodi ſententiam induxit. & quoſdam ſententia phyſicorum ductos hęc
tradidiſſe teſtatur,Quę phyſicorum ſententia cuiuſmodi ſit explicans ait, qm̃ ex non
ente nihil fieri.i.ex eo quod nullo modo eſt effici nihil.ſed quidquid fit,ex aliquo ente
& ſubiecto effici,omnium fere phyſicorũ cõmune decretum eſſe. Nam hic eſt dictio-
nis ordo,deinde ſequitur illud(quibuſdam quia non oẽs eadem de eiſdẽ cognoſcũt.)
i.quibuſdam accidit vt talia de rebus & cõtradictione traderent : propterea quod non
oẽs de eiſdem eadem exiſtimant.Nam quod his dulce videtur,hoc amarum aliis. quo
fit,vt non oẽs idem dulce eſſe arbitrẽtur.nec viciſſim amarum.Sed cum dixiſſet,quoſ
dam ex cõmuni phyſicorum ſentẽtia in hanc opinionem veniſſe, alios ex eo quod nõ
omnibus eadem viderentur:prius exponit quomodo ex phyſicorum ſententia quibuſ
dam occaſio data fuerit,vt album etiam non album eſſe dicerent,& dulce non dulce.
Sed valde obſcure & tenebricoſe hęc interpretatur,cũ igitur inquit non album fiat ex
eo quod perfecte eſt album minimeq; non album.i.cum per me ariſtotelem & reuera
non album fiat ex perfecte albo ſiue pure albo,& nequaꝗ̃ non albo. i. non ex eo,quod
partim eſt album,partim non album,ſed ex albo perfectiſſimo.Nam ſi non album fit,
ex omnino albo efficietur.cum igitur non album,vt dictum eſt,fiat ex albo (nunc au-
tẽ factum non album ) .i. ꝑ eos autem, qui contradictionem ſimul veram eſſe aiunt,
quod efficitur non album.non fit ex albo, vt nos dicimus,ſed ex non albo.iſti.n.non
album ex non albo generari cõminiſcuntur:per iſtos igitur,ſi fiat nõ albũ, nihil aliud
eueniet,ꝙ quod fit non album,id ex non albo fieri.cum contra oporteret,ut ex albo fie
ret.quod ſi non album fiat ex non albo,nõ album ,per ipſos ex minime ente efficietur
(niſi idem & non album eſſet & album).i.niſi nõ album idem eſſet,atq; album, ſic.n.
per hyperbatõ legendum eſt.Ac dictionem quidem explicauimus ,ſenſum autem hu
iuſmodi eſſe puto.qui phyſicorum ſententiam ſequuti ea, quæ diximus tradebant:
propoſitionem ex inductione ſumebant falſam. Ad hunc modum. vt homo ex
homine fit, equus ex equo, ſic non album ex non albo efficietur, non ex al-
bo.quæ quidẽ propoſitio falſa eſt.Nam licet hõ ex hoĩe procreeť, ꝓxime tñ ex ſemĩe
virili & mẽſibus muliebribus,ꝙ hoĩes nõ ſunt generatur.hãc igiť propoſitionẽ falſam,

aſſumentes,ꝙ.ſ.non album ex non albo,non ex albo generatur,& alteram item falſam .ſ.omnes negationes non entia ex non entibus ſignificant, in hunc modum argumentabuntur.ſi non album efficitur,vtiq; ex non albo efficietur,non album autem eſt non ens,non album igitur ex non ente efficietur,at ex non ente nihil fieri,phyſicorum eſt conſenſus,non igitur efficitur non album ex non albo,ſiue ex non ente. Ergo efficitur ex ente. At ſi non album eſt non ens,album proculdubio erit ens,ac proinde albũ, vel quod eſt tantundem,ens id erit,ex quo efficitur non album,cum quod efficitur ex ente fieri oporteat.ſed rurſus quatenus non album per iſtos efficitur ex non albo,id ex quo non album efficitur,erit non album.id igitur ex quo non album fit,album erit & non album. Et item dulce,& non dulce id,ex quo efficitur dulce. cui ſimilis eſt cęterorum ratio.quod ſi verum eſt,contradictio ſimul vera fuerit.hanc igitur quęſtionem ſoluens verum dictu eſſe ait,non album ex non ente fieri, non tamen ex non ente ſimpliciter,ſed ex non ente aliquo,& aliquo nõ ente,de quibus eſt in libro primo phyſici auditus diſputatum.Sed quærat aliquis in ea, quæ initio explicandę dictionis dicta ſunt,quomodo ait non album ex perfecte albo fieri?cum non album quiddam exempli gratia fuſcũ ex nõ albo efficiatur,hoc eſt ex nigro. An vt puto hoc dixit ad noſtram imaginationem ſpectans? Nam cum omne quod fit ex negatione ſui fiat,ſimul atq; audimus fieri non album,imaginamur eius negationem.i.album.

Atq; fidem vtriſq; ſimiliter opinionibus eorum ac imaginationibus adhibere,qui inter ſeſe contendunt:inſignis dementię eſt. Conſtat.n. alterum ipſorum:neceſſario dicere falſum.Patet autem ex hiſce: quæ fiunt in ſenſu.Nunq̃.n.idem aliis dulce:aliis contrarium videtur.Si non corruptum atq; infectum inſtrumentũ eius habeant ſenſus:qui dictos ſapores diſcernit.Quod cum eſt tale:alteri,putandi ſunt menſura: alteri non putandi. Idem & in bono,& honeſto:ac turpi & iſtiuſmodi cæteris eſt cenſendum.

xx. (Atq; vtriſq; ſimiliter opinionibus eorum, atq; imaginationibus attendere,qui inter ipſos contendunt ſtultum eſt.)inter ipſos dixit pro interſe inuicem. hęc autem verba ad ſolutionem ſpectant eius rationis,quæ quoniam non eadem omnibus videtur, idcirco idem bonum & non bonum, & album idem & non album eſſe ſtatuit. ſtultum igitur eſſe ait inter ſe diſſidentium ſententias accurate diſcutere.nam quid magis alienum dici poteſt,q̃ idem & dulce eſſe,& non dulce, propterea ꝙ recte valenti dulce videatur, ægrotanti non dulce,cum ægrotantes haud dubie decipiantur. quippe quibus,cum recte valerent, non videbatur illud non dulce, ſed dulce, quod ægrotantibus idcirco videtur amarum,quoniam ipſorum ſenſorium eſt debilitatum. & id quo iudiciũ de huiuſmodi ſaporibus fertur.quod cum ita ſit,par eſt,vt recte valentes, qui ſanum ſenſorium obtinent,menſura rerum ſint,deq; his recte iudicare exiſtimentur,& res tales eſſe dicantur,quales ab his eſſe dicuntur. nec ægrotantibus fidem habeamus. Eadem eſt boni turpiſq; ratio. Nam quæ homines ſtudioſi bona eſſe dicunt, ea bona ſunt appellanda, quæ mali, non item. Vt enim recte valentes ad ægrotantes,ſic ad malos ſtudioſi ſeſe habent.

Illud enim cenſeri non aliud eſſe conſtat, quam tot eſſe ea putare oportere quot hiſce videntur, qui ſub viſu digitum ſubmittunt: atq; faciunt vt ex vno duo tunc videantur: propterea quod illis tot eſſe videnť,& rurſus vnũ:nã hiſce q viſum nõ mouet:ipm vnũ nõ plura: ſed vnũ eſſe vr.

Omnino autem abſurdum eſſe videtur ex eo de veritate iudicium facere,
quia res quæ hic ſunt mutari videtur:& nunq̃ in eiſdem perſiſtere. Opor-
tet.n.ex hiſce veritatem venari:quæ ſemper eodem modo ſeſe habēt. Mu
tatiōemq; nullam ſuſcipiunt. Talia vero ſunt ea:quæ ſunt in cœlo. Hæc
n.non interdum talia:interdum non talia, ſed ſemper eadem videntur:
nullamq; mutationem ſuſcipere.

(Illud.n.cenſeri non aliud eſſe conſtat,q̃ tot eſſe &c.)ſenſus eſt.affirmare idem dulce xxi.
& idem amarum eſſe:propterea q mel recte valenti dulce,idem ęgrotanti amarū eſſe
videtur,ſimile eſt ac ſi idem vnum & non vnum eſſe dicas.quoniam ſi ſubiecto digito
moueas viſum,quod vnum eſt,id tibi duo eſſe videbitur, idem vnum tantum exiſti-
mabitur,ſi quieſcente oculo intuearis. Abſurdum eſt.n.dictu vnum eſſe duo, cū tran-
quillus viſus vnum eſſe renunciet,quod eidem concitato duo eſſe videtur. Vt igitur
hoc ridiculum eſt,ſic item dulce idem eſſe atq; amarum aſſerere,quoniam huic dulce,
illi amarum eſſe videatur.hæc effatus abſurdum omnino eſſe ait,quoniam circunter-
ranea nobiſq; familiaria fluxa inſtabiliaq; eſſe videantur,ab his ſumpto argumento ta
lia de veritate conſtituere.cum ſit ęquius:& magis philoſopho dignum a ſempiterno-
rum conſtantia,quęq; nulla pręterq̃ loci mutatione conuariant,quidnam verum ſit au
cupari.mundum autem vocat cęleſtes globos,& ſtellas.

Præterea ſi eſt motus,atq; aliquid mouetur: omne autem quod motu cie
tur ex aliquo atq; ad aliquid pergit. Id ſane quod mouetur:in illo eſſe ex
quo mouetur & non in ipſo eſſe:& ad hoc moueri:atq; in hoc eſſe ſenten-
tia ipſorum oportet:vel non ſunt ſimul contradictoria vera

(Præterea ſi eſt motus atq; aliquid mouetur,omne autem quod motu cietur ex aliquo xxii.
atq; ad aliquid pergit)hoc quoq; ad redargutionem illorum pertinet,qui contradictio
nem ſimul eſſe veram aiebant. Dicit autem.quoniam cum motus ſit,neceſſe eſt, vt ſit
aliquid,quod moueatur,quidquid autem mouetur, ex aliquo mouetur, & in aliquid,
idcirco vt quod mouetur,in illo ſit oportet.i.ſit igitur per eos:qui contradictionem ſi-
mul eſſe veram tradunt,vt quod mouetur,ſit in termino ad quem mouetur,& non ſit,
ſimiliter in quo motum fuerit,ſit,& non ſit.hoc autem conſequi hinc intelligere licet.
Nam cum id quod ex aliquo motū eſſe debet,quieſcens in illo ex illo moueatur, qua-
tenus in illo quieſcit,eſt in illo & non eſt in illo. Siquidem cōtradictio ſimul vera eſt.
ſiquid.n.ex albo moueri debet,id in albo eſt,& in ipſo quieſcit.cum autem per hos de
albo non album vere prædicetur,nō erit in albo.eſt igitur in albo, & non eſt in albo.
Rurſus quoniam mouetur in nigrum, non eſt nigrum, at cum non nigrum per iſtos
nigrum etiam ſit,ſit in hoc.i.eſt etiā in nigro. Nam ſit hoc in loco pro eſt poſitum eſt,
ſed verba quæ græce proxime ſequuntur obſcuriſſimam reddunt orationem. Articu-
lus enim generis neutri &(autem)coniunctio pro vel dicta ſunt.vt dictio tota cōcine
ad hunc modum explicari debeat. ſi motus eſt & aliquid quod moueatur,omnis autē
res ex aliquo in aliquid mouetur: id quod mouetur vel erit per iſtorum doctrinam in
eo,ex quo mouetur,& non erit,vel contradictio non erit ſimul vera.ſi ergo illa fieri nō
poſſunt,verum fuerit contradictionem non eſſe ſimul veram.

Et ſi ea:quæ ſunt hic fluunt cōtinue rōne quantitatis atq; mouentur, idq;
quiſpiam ponet,& ſi veritatis metas egreditur:cur rōne qualitatis nō ma
nent? Videtur.n.ex eo quoq; de eodē cōtradictoria pdicare:quia quantū

in corporibus

in corporibus manere non putant.Quapropter idem & quattuor cubitorum eſſe atq; non eſſe cenſent.At ſubſtantia ad qualitatem accomodatur,atq; hæc eſt definitæ naturæ,quantitas vero indefinitę.Præterea cur medico cibum hunc ſumere iubente ſumunt,non eſt enim hoc panis potius q̃ non panis,quare nihil refert comedant an non comedant. Nunc vero quia ille circa ipſum verum dicit,atq; eſt eis cibus,quem ille iuſſit, hunc ipſum ſumunt,& tamen non oportebat,non permanente in ſenſibilibus,natura fixa vlla,ſed ſubeuntibus ſemper motum continuoq; fluentibus vniuerſis.Præterea ſi alteramur ſemper & nunq̃ idem manemus, quid mirum,ſi eadem nobis vt ipſis ægrotantibus nunq̃ videntur. Etenim hiſce quia non perinde habitu ſunt diſpoſiti, atq; cum ſani erant, ideo non ſimilia videntur ea,quæ ſenſu percipiuntur, ipſa quidem nullam ſubeuntia ob id ipſum mutationem. Impræſſiones autem in ſenſu ipſis ægrotantibus efficientia diuerſas ob ſenſuum inſtrumentorum variam diſpoſitionem,& non eadem.Ergo & cum dicta mutatio fit eodem modo rem ſeſe habere fortaſſe neceſſe eſt.Quod ſi non mutamur, ſed idẽ manemus,erit in rebus profecto quippiam manens.

xxiii. (Et ſi ea,quæ ſunt hic fluunt continue ratione quantitatis) cum res per formam habeant,vt ſint,atq; dicantur id.quod dicuntur ,per materiam vero,hãc.n.appellat quantũ, vt paulopoſt formam quale vocabit,vt continenter fluant,ſiquis inquit noſtratia continenter ſecundum materiam fluere concedat.q̃q̃ id verum non eſt , neq;.n . quæ augeſcunt,& incrementum recipiunt continenter fluunt,neq; lapides & pleraq; alia,cur propter quale & formam non dicantur perſiſtere?Quale.n. ſiue forma & ſubſtantia non fluit , ſed manet eadem.Si ergo iſti contradictiones idcirco de eodẽ atq; vno prædicãt vt videnť,q̃a quãtũ & materiã nõ pſiſtere putãt,cũ maneat quale atq; forma & determinata ſit a qua rebus eẽ ſuppeditať,pfecto iſtis ob hãc ipſã ꝯtradictiõis veritas potius erat inficienda.Nam ſi res cõtinẽter fluere rati cõtradictionẽ ſimul eſſe cõfirmãt, ſi eaſdem non fluere ipſis fuerit probatum , par eſt,vt contradictionem ſimul veram eſſe negent.Præterea inquit ſi contradictio ſimul vera eſt,panis erit non panis . cum ergo iſtis medici pane veſci præcipiunt,cur allatum panem non negant eſſe panem, eundemq; abiiciunt , ſed accepto vt pane veſcuntur ?ſuis igitur operibus iſti ſe non ex animi ſententia talia dicere teſtantur.(Quare nihil refert comedãt,an non ) Nam ſi comedere hoc eſt quod non comedere,par eſſet ne comederent.(Tamen nõ oportebat non permanente natura fixa vlla).i.non oportebat vt panis eſſet , quod adinuent quaſi panẽ,cum per ipſos nullo tempore quidq̃ idem perſiſtat . Præterea inquit quoniam per iſtos continẽter alteramur,nec vnq̃ idem perſiſtimus.idcirco nunq̃ res eædem nobis eſſe videntur,non q; res eædem dulces ſint,& non dulces: bonæ & nõ bonæ.vt.n.motus per ſenſus a ſenſibilibus excitati non perinde laborantibus , atq; valentibus videntur,propterea q; alio nunc ægrotantes habitu tenentur,q̃ prius cum recte valerent,(eodem modo rem ſeſe habere neceſſe eſt)ſubaudiendum eſt ,in nobis.Itaq; res eædem ſunt,ſed nobis alias alię videntur eſſe,cum ſupradicta.i.continẽs mutatio in nobis verſetur.Siquis ergo nos continenter mutari dicat ,quæ diximus eõ ſequentur,ſin autem non mutamur,ſed iidem perſiſtimus,& in identitate perſeuera

S

mus,nimirꝫ aliqua ſunt quæ ꝑſiſtũt,nec fluunt,in qbus nõ erit ſimul vera cõtradictio.
Eoꝝ igit' ſnĩas,qui dubitationes dictas hñt ex rõne,non eſt facile diſſolue
re,ſi non aliqd ponant,atq; huiuſce non vlterius poſtulẽt rõnem . Sic.n.
oĩs rõ,oĩſq; demonſtratio fieri ſolet.Nihil.n.ponentes diſputationẽ atq;
rõnem oĩno tollũt.Quare nõ erit ad tales hoĩs rõ.At hiſce qui per dubita
tiones traditas dubitant,facile eſt obuiã ire,atq; ea diſſoluere quæ in ip-
ſis faciũt dubitationẽ,idq; ex hiſce,q̃ dicta ſunt patet . Quare ꝑſpicuũ ex
his euaſit:cõtradictorie oppoſita de eodẽ vno in tp̃e vere dici non poſſe,
neq; cõtraria,ꝓpterea qđ cõtrarietas oĩs ꝑ ꝓ̃uationẽ atq; habitũ dicit',
qđ qdẽ patet,ſi rõnes cõtrarioꝝ ad pĩcipiũ reſoluant'.Similiter neq; qcq̃
eoꝝ:q̃ media ſũt,de vno ꝓ̃dicari eodẽq; poteſt.Nã ſi ſubiectũ ſit album,
dicẽtes ip̃m nec albũ nec nigrũ eſſe,falſo dicimus.Accidit.n.albũ ip̃m eẽ,
atq; nõ eſſe,etenim alteꝝ cõplexoꝝ de ipſo vere dicet'.Hoc aũt eſt cõtra
dictio albi.Neq; igit' ſi,vt Heraclitus ,neq; ſi , vt Anaxagoras cẽſebat,di
camus,fit vt vere dicamus,alioq̄n eueniet,vt de eodẽ cõtraria ꝓ̃dicent'.
Cũ.n.in quouis cuiuſuis ꝑtem eſſe dicit,tunc non magis dulce dicit eſſe,
q̃ amaꝝ,aut reliquaꝝ quãuis cõtrarietatũ.Si qdẽ in quouis qđq; nõ potẽ
tia ſolũ,ſed actu ſegregatũq; ineſt.Similiter non fit,vt dictiões oẽs aut ve
ræ ſint,aut falſæ,tum ob alias cõplures ſane difficultates:quæ ob hãc cõ
cludi poſitionem accumulariq; poſſunt,tum etiam ex eo,quia ſi vniuer-
ſæ ſint falſæ,neq; idipſum ſi quiſpiam dixerit verum dicet . Sin omnes
ſint veræ,ſi falſas dixerit eſſe,non falſum dicet.

(Eorum igitur ſententias,qui dubitatiões dictas habent ex rõne,non eſt facile diſſol xxiiii.
uere ſi nõ aliqd ponant)His verbis docet nos eoꝝ,qui talia tradũt,qui poſſint ad ſa-
nitatem redire & ab hmõi errore vendicari,& qui ſecus.q ergo inquit ſic rõnibus per
ſuaſi ſunt,vt nõ ſolũ rationẽ,quæ idem album et non albũ eſſe demonſtrat,verã & in-
uictã eſſe dicãt,ſed etiam quod vident id hominẽ eſſe,& non hominẽ,in hos difficilis
eſt ratio diſputandi.atq; adeo fieri non põt,vt rationes ſoluantur,quibus vt talia dicãt,
& ſentiant fuerunt adducti ſi nihil neq; ponant neq; concedãt neq; rationem requirãt
qua ſolui poſſint rões,quibus adducti fuerint.ſiquis enim eo dementiæ ac ſtuporis
proceſſit,vt ne ſuo quidẽ ſenſui fidem habeat,ſed cũ ſocratẽ videt,vt hominẽ ipſum
ac vt non hominem videre confirmet,is quomodo contradicẽtem audire ſubſtineat,
aut omnino quidq̃ concedere? At ſi nihil iſti ponunt:neq; concedunt , qua ratione li-
cebit eos conuincere?cum omnis ratio omniſq; demonſtratio ex poſitione ac confeſ-
ſione aliqua proficiſcatur·Cæterum deficientur admodum in principio dictio illa di
cta eſſe videtur,quæ ait(Eorum igitur ſententias,qui dubitationes dictas habent ex
ratione,non eſt facile diſſoluere,ſi non aliquid ponant)hic.n. deſideratur hoc,& qui
res tales ſibi videri aiunt .vt plena oratio ſit huiuſmodi.quibus hæ dubitationes inie-
ctæ ſunt a ratione ipſis obiecta ,quæq; ipſos adduxit vt res affirment,tales ſibi videri,
quales eſſe aiunt,in eos nulla ratio eſt,nulla redargutio.q vero ambigẽtes ſic autem
hic quidẽ hõ eſt,nec nobis nõ hõ vr̃,ſed rõnibus victi eundẽ hoiem & nõ hominem
eſſe dicimus,eis occurrere nõ eſt factu difficile,atq; eorũ dubitationes,ſupradicta ra-

tione diluere .hi enim cum ſenſui fidem adhibeant rationem vſui rerum ac ſenſibus conſentientem audire percupiunt. Quare inquit perſpicuum ex his euaſit contradictorie oppoſita de eodem vno in tempore vere dici non poſſe,neq̄ contraria, propterea quod contrarietas omnis per priuationem atq̄ habitum dicitur, qm̄ priuatio & habitus eiuſdem ſimul eſſe nō poſſunt.dici aūt cōtraria p̱ priuationē planū eſſe ait cōtrariorꝫ rōnes ad initiū reſoluētibus.i.rōnes cōtrariorꝫ ſumētibus.Nā ſi valetudo eſt calidorꝫ atq̄ ſiccorꝫ tēperamētū,morbus vtiq̄ horꝫ diſtemperamentū fuerit, diſtemparamētū autē priuatio eſt tēperamēti,contraria igitur vt priuatio & habitus de eodē p̄dicari nequeūt.Similiter neq̄ qdq̄ eorꝫ q̄ media ſunt cōtrariorꝫ,vt fuſcum & ſimilia de vno & eodē ſimul valēt p̄dicari.Nā ſi ſubiectū eſt albū:nō licet ipſum neq̄ nigrū neq̄ albū dicere.i.ſi albū eſt:non licet ipm appellare fuſcū.fieret.n.vt idē albū eſſet,& non albū.Sed qm̄ nigrū & albū copulauit dicens:neq̄ nigrū neq̄ albū:deinde cū dixiſſet falſum dictu,eſſe albū neq̄ nigrū eſſe:neq̄ albū,adiūxit(Et.n.alterꝫ cōplexorꝫ de ipſo vere dicetur·)hoc eſt albū de albo vere p̄dicabitur , nō mediū ſiue fuſcū,illud vero(hoc aūt eſt cōtradictio albi)pp̱ nō albū dixit.qd ſi nō albū eſt cōtradictio albi, vtiq̄ non albū haud vere de albo p̄dicabitur.Demōſtratū eſt.n.cōtradictiōes ſimul veras eſſe nō poſſe.Albū igitur de albo vere p̄dicabitur.nā verꝫ eſt dictu albū eſſe albū. & cōcludit dicens(Neq̄ igit̄ ſi vt Heraclitus &c.)eſt aūt ſenſus.Nō igitur verū dicemus,ſi idē bonū & nō bonū eē dixerimus,vt Heraclitus aut Anaxagoras cēſebat. Nā ſi dicētes,vt illi dicebāt,verū dicere putemus,fiet vt cōtraria de eodē prędicent̄, qd fieri non poſſe demonſtratū eſt.docet autē quomodo fiat p̱ Anaxagorā,vt cōtraria in eodē ſimul ſint.Nā cum in oī & quauis re oīa eſſe dicit Anaxagoras ,dulce,amarū,albū nigrū & cętera cūcta,Nā oīa in oibus nō potētia,ſed actu ac ſeparata & per ſe eē ait, nihil aliud dicit,q̄ cōtraria eſſe in eodē.℄ Similiter inqt nō fit vt dictiōes oēs aut veræ ſint aut falſæ).i.perinde errant,q oīa falſa eſſe dicūt,atq̄ ii qui cuncta vera eſſe cōfirmant,dictiōes.n.appellat ſententias,quæ de rebus habētur.Nā ſi oēs ſententiæ falſæ ſunt,haud dubie illa quoq̄ falſa erit,quæ oēs falſas eſſe dicit.Itaq̄ falſū erit dictu oēm affirmationē eſſe falſam.at ſi oīs affirmatio vera eſt,vera eſt igitur ea,q̄ ait oīs affirmatio eſt falſa.& ſi verꝫ eſt oēm affirmationē eſſe falſam,falſum erit oēm affirmationem eſſe veram.Itaq̄ omnem eſſe falſam tam falſum dictu eſt q̄ omnem eſſe veram

Oīs aūt ſcīa principia q̄dā circa vnūquodq̄ eorꝫ : q̄ ſub ſe cadūt atq̄ cās q̄rit. Vt medicina,vt corporꝫ exercēdorꝫ facultas:& quæq̄ cæterarꝫ effectricū,mathematicarꝫ ve,nā harꝫ q̄q̄ genus q̄ppiā definitū ſibi aſſumēs, qd q̄dē ſit in rerꝫ rōne,entiſq̄ ſubeat rōnē,circa idipm verſat̄ p̄tractatiōnēq̄ facit,nō tñ vt ens eſt entiſq̄ ſubiicit rōni.At hæc alia q̄dā ē ſcīa p̄ter illas,dictarꝫ autē quæq̄ ſcīarū ipm qd eſt aliquo mō in vnoquoq̄ genere ſumēs,reliqua mollius aut exactius demōſtrare conatur.Sumūt aūt ipm quid eſt aliæ per ſenſum,aliæ ſupponētes.Quapropter & ex tali patet inductione ſubſtantiæ & ipſius quid eſt demonſtrationem non eſſe.

xxv. (Omnis autē ſcientia principia quædā & cauſas q̄rit)Propoſitū ei eſt hoc in loco; vt ſapientia quo diſcrepet a cæteris diſciplinis oſtendat.qd diſcrimē explicat docens cæteras diſciplinas accipiētes aliquā entis partē quaſi exiſtentē ac entitatis participantem demonſtrare,q̄ illi p̱ſe accidūt,nō qua eſt ens, ſed in eo qd eſt talis.Nā geometria propoſitis ſibi lineis,ea cōſiderat,quæ illis accidūt in eo qd tales ſunt .i.in eo q̄ quātæ & cōtinuæ,non in eo qd ſunt entia.Et phyſica ſua ſubiecta non in eo qd entia ſunt cō

templať,ſed in eo ꝙ principium motus in ſe hn̄t.cui ſimilis eſt cęteraꝝ doctrinaꝝ rō. Itaq; hoc ſapię ac cęteris doctrinis intereſt,ꝙ illaꝝ q̄dā ſibi ſubiecta vt quanta & cōtinua ꝯſiderat,q̄dā vt mobilia & alia itē rōne alia.nulla tn̄ ipſoꝝ q̄ ſit cōtinui aut lineę natura cōgrit.ſapia vero eſſe & naturā ipſoꝝ cōſiderat,& de ipſis in eo ꝙ entia ſunt cōtēplatur. Nā eſſe cuiuſq; ipſius natura eſt.oīs ergo ſciētia inqt principia q̄rit & aſſumit, ſed nulla ipſaꝝ principia vel q̄ ex principiis exiſtunt,in eo ꝙ entia ſunt cōtēplať,vt diximus,ſed q̄dā alia eſt,ſapīa videlicet appellata, q̄ de naturis ac definitiōibus ediſſerit. & oīo ipſaꝝ eſſe qd ſit inueſtigat:medicina vero phyſica,mathematica:& cętere:quas ſupra cōmemorauimus:diſciplinę ſui q̄q; generis qd eſt ſiue definitionē vt manifeſtū qddā & cōfeſſum aſſumunt . Neq;.n.mathematicus lōgitudinē latitudinis expertē lineę definitionē eſſe demōſtrat:ſed ꝙ ęius definitio ſit,vt indubitatum aſſumit.haꝝ igr̄ quęq; ꝑ cōfeſſo ſumēs hanc definitionē ſeu deſcriptionē huius eſſe principii,quæ ſub principiis cadunt,q̄dā remiſſius molliuſq; demōſtrat,vt aſtronomia: accuratius alia vt geometria.Neq; vero diſciplinę oēs principia ſimiliter aſſumunt,ſed phyſica exempli gratia accepto ꝑ ſenſum:ignē calidum eſſe atq; ſiccum,aquā frigidā & humidā, ipſoꝝ opera & affectiones cōſiderat.geometria vero nō ſenſus argumēto,ſed poſitione punctum id eſſe ait.cuius nulla pars eſt.Cū igiť oēs ſciētię,vt dictum eſt,neq; ſuoꝝ principioꝝ definitiones demonſtrēt,ſed ꝑ cōfeſſo hanc eſſe huius accipiāt,neq; definitiones eas,q̄ a principiis ꝓficiſcunť,hac inductione palā fit,ſubſtātię & qd ēſeu definitionis nō haberi demonſtrationē.qd eſt vnum ex iis,q̄ in q̄ſtionē veniunt.q̄rebať n.vtꝝ definitionis habeať demōſtratio,an nō.Ac dictoꝝ qdē ſenſum hmōi eſſe puto . Effectiuā porro ſciētiā vocat cemētariā lignariāq; artē & ſimpliciter oēs,quaꝝ poſt actionē opus aliqd ac effectus manet.cum ſit ea actiua cuius poſt actionem nihil reliquum ſit. qualis eſt ars ſaltandi aut fidibus canēdi.de q̄bus in moralibus,q̄ nicomachia inſcribūtur accurate dictū eſt( Nā haꝝ quęq; genus quodpiā definitum ſibi aſſumēs tanq̄ exiſtens & ens circa ipm̄ verſať.) Tanq̄ exiſtens & ens dicit nō ꝙ geometria, verbi gr̄a, id qd circūſcribit atq; accipit,in eo ꝙ eſt ens cōſideret , ſed q̄a ſumens qd circūſcribit, nō vt nō exiſtens,ſed vt exiſtens ac entitate participans,quæ illi perſe accidunt contēplatur.de quibus phyloſophia in eo ꝙ entia ſunt ediſſerit.

Cum vero ſcīa de natura,ſit ſcīa quędā:patet:& ab actiua & ab effectiua ipſam eſſe diuerſam. Effectricis.n.principiū motus in eo qd eſt efficit : & nō in eo qd efficiť eſt:atq; hoc eſt aut ars q̄dā aut:alia q̄dā facultas . Similiter & ipſius actiuę motus principiū nō eſt in ipſa re agēda: ſed potius in hiſce:q̄ agūt.Naturalis vero circa ea : q̄ motionis in ſeipſis principiū hn̄t verſať.Sciam igiť naturalē neceſſario:neq; actiuā:neq; effectricē:ſed contēplatricē eſſe ex hiſce:q̄ diximus innoteſcit . Sub hoꝝ.n. generꝝ vnū ipſa cadat neceſſe eſt.Atq; cū ipm̄ qd eſt vnāquāq; ſciam aliquo mō ſcire neceſſe ſit : atq; hoc pricipio vti:nō lateat oportet:quonā mō diffiniēdū ſit philoſopho naturali:& quo pacto ſubſtātię rō ſit ab eo ſumēda. vtꝝ vt ipm̄ ſimū:an potius:vt cōcauū ipm̄.Hoꝝ.n.rō qdē ſimi:tū ipſius rei mā,rō aũt cōcaui ſine mā dr̄.Simitas.n.in naſo fieri ſolet:quapp & ipſius rō cū hac ipa ē aſſignata.Eſt.n.ſimū cōcauus naſus.Patet igiť & carnis,& oculoꝝ:& reliquaꝝ ptiū rōnem ſēp eſſe cū mā aſſignādā,Qm̄ aũt eſt ſcīa q̄dā ipſius entis ea rōne qua eſt ens ac ſeparabile,cōſiderandū eſt,vtꝝ eadē an diuerſa

potius a nãli ſcia ſit ponẽda. Naturalis itaq; circa ea verſat̃: q̃ motionis
in ſeipſis principiũ hñt. Mathematica vero eſt q̃dẽ contẽplatrix q̃dam &
circa imobilia verſat̃ & ipſa at ñ ſeparabilia vti patet. Eſt ergo circa ens
ſeparabile atq; imobile, alia q̃dã ab his vtriſq; diuerſa, ſi ſit i rõne rex̃ q̃dã
ſubſtantia talis, ſeparabilis inquã atq; imobilis, q̃d q̃dẽ enitemur poſtea
demõſtrat̃. At ſi qua ẽ i rõne rex̃ talis natura, ibi pfecto & ipm diuinũ erit
idq; erit principiũ primũ, atq; principiũ maxime. Patet igit̃ genera cõtẽ-
platiuax̃ tria ſciẽtiarũ eſſe, naturalẽ, mathematicã, theologiã. Atq; genus
q̃dẽ ſcientiax̃ cõtẽplatiuax̃ eſt pſtãtiſſimũ. Harũ aũt ipſarũ pſtabiliſſima
eſt ea, quã ultimo diximus. Circa nãq; pſtabiliſſimũ eorũ, q̃ ſunt i rõne re
rũ uerſat̃. Præſtabilior. n. atq; deterior q̃q; ſuo dici ſubiecto ſolet. Dubita
uerit aũt q̃ſpiã ſi eius q̃d eſt ſciam vt ens ẽ, vniuerſalẽ ponere oportet nec
ne. Mathematica rũ. n. q̃q; ſciẽtiarũ circa q̃d definitũ genus verſatur, vni
uerſalis aũt de omnibus eſt cõis. Si ſubſtãtiæ igitur naturales primæ ſint
omnium, naturalis quoq; prima ſcientiarũ omnium erit. Sin vero ſit alia
quędam natura, ſubſtantiaq; ſeperata, atq; imobilis, aliam ipſius ſcientiã
eſſe, prioremue ſciẽtia naturali, atq; vniuerſalẽ hoc ipſo quod antecedit.

xxvi. (Cũ vero ſciẽtia de natura ſit ſcientia q̃dam: patet & ab actiua & ab effectiua ipſam
eſſe diuerſam) Expoſito ſapientiæ ac cæterax̃ diſciplinax̃ diſcrimine, differentiã de-
clarat, qua phyſica hoc eſt naturalis doctrina diſcrepat ab actiuis & effectiuis ſciẽtiis:
quæ aũt actiuæ, q̃ effectiuæ eſſe intelligãtur: ſtatim enarrauimus. Ad hunc igitur mo
dũ argumentatur: oĩs actiuæ, & effectiuæ ſcientiæ principiũ motus, per q̃d efficienda
agendaq; vel fiunt vel agũtur, in aliis. i. in agẽte & efficiente eſt, principiũ autẽ phyſi-
cę nõ ẽ i alio, ſed i iis, q̃ fiũt a nã phyſica igit̃ nõ ẽ neq; actiua neq; effectiua, porro pri
cipiũ effectiuæ & actiuæ non eſſe in eo q̃d fit & agitur, certũ eſt. Neq;. n. principium
domus ędificandæ in domo ipſa eſt: ſed in cæmentario artifice. neq; ſaltationis in ſal-
tu, ſed in ſaltante: nec cithara perſonãdi in cithara, ſed in perſonãte. At phyſicæ prin-
cipiũ: per q̃d edũtur opa naturalia in iis eſſe, q̃ efficiũtur, nemini eſt ignotũ, q̃ modo
illam doctrinã paulo accuratius attigerit. eſt. n. natura motus & quietis principiũ eius
in quo eſt primũ & pſe eſt: ac nõ ex accidẽti. q̃d aũt ad dictionẽ pertinet, cũ ait (Atq;
hoc eſt aut ars q̃dã aut alia q̃dã facultas) artẽ vocat, vt artẽ cæmẽtariã, aliã vero facul-
tatẽ, animãtiũ rõnis exptiũ impetũ naturalẽ: vt quo aranea telã ſuã: hirundo nidũ cõfi
cit. hæc. n. nõ arte quadã ab illis peragũtur: ſed impetu quodã naturali. Ergo cũ doctri
na q̃q; cõtẽplatiua ſit: vel actiua aut effectiua: phyſica vero q̃ doctrina eſt: nec ſit acti-
ua nec effectiua: reliquũ ẽ vt phyſica cõtẽplatiua ſit. Nã cũ ſit neceſſe, vt ſub aliq̃d ho
rũ genex̃ cadat: planũ fit: ipſam ex neceſſitate contẽplatiuã eẽ. aut actiuã vel effectiuã.
hęc effatus vt theologus & cũctis diſciplinis ſuperior: docet q̃õ phyſicus debeat quo
dãmodo definire. neq;. n. tamq̃ theologus definire debet. dicit ergo. (Atq; cũ ipm q̃d ẽ
vnã quãq; ſciẽtiã aliquo modo ſcire ſit neceſſe) aliquo modo. i. citra demõſtrationem.
cũ hoc igit̃ ſit neceſſe (non lateat oportet quonã mõ definiẽdũ ſit pbo naturali: & quo
pacto ſubſtãtiæ ſit ab eo ſumẽda definitio. vtrũ vt ipſum ſimũ: an potius vt cõcauum
ipm: ſimũ dicit: q̃m ſimũ ſemp definimus cũ materia in ipſo ſubiecta: hoc eſt naſo. di
cimus. n. ſimitas ẽ cauitas in naſo. quod idcirco facimus: q̃m ſimitatis ſubiectũ detex̃

minatum eſt. Ná ſimitas ſp eſt in naſo, cauum vero idcirco ſine materia definiť: qm̃ in ęre, ligno, terra, cęlo: circulo, breuiter in cunctis fere corpibus reperiť. Vt igiť ſimum definitur⁹ neceſſe vt in eius definitioné materiá ei ſubiectá: hoc eſt naſú cóplectať, ſic phyſicus ſiue carnis ſpém, ſiue oculum ſi quáue aliá ſpém naturalé definiat: neceſſe eſt, vt ipſis ſubiectá materiá cóplectať. hæc effatus ait. qm̃ demóſtratum eſt: eſſe quádam entis doctriná in eo ꝙ eſt ens, qd aút ꝓprie eſt ens, ſeparabile eſt & expers oino materiæ: vtrũ hoc principium cóſiderare deq́ ipſo differere munus phyſici ſit, an mathematici? quoꝝ neutrius eſſe reſpódet, Ná phyſica ſeu phyſicus in ea ingrit, q́ in ſe mouédi principium hñt: ens aút ꝓprie intellectum: qd eſt primú principiú, & materiæ imune oío ſtabile eſt & imobile. Mathematica vero imobilium & manétium eſt cótéplatrix. ſed ſola cogitatóe ſeparabilium: & in materia cóſiſtétium. Vt intelligať, ne ad hác qdé primi principii q́ſtioné ptinere. illa igiť doctrina, q́ imobile illud & oío ſeparatum cóſiderare conať diuerſa eſt a phyſica & mathematica. (At ſi qua eſt in róne reꝝ talis natura, ibi ꝑfecto & ipm diuinum erit). i. ea vtiq́ fuerit deus, q facile princeps primúq́ principium eſt. Ex dictis ergo planum nobis eſt effectú, tria eſſe cótéplátium doctrinaꝝ gña mathematicá, phyſicá & theologiá. At cótéplaſtricum genus actiuis & effectiuis ſciétiis & artibus anteferť, rurſus ex cótéplatricibus ea potiſſima eſt, q́ potiorib⁹ vtitur principiis. potioribus aút vtiť, q́ vltimo loco dicta eſt. i. theologia. Pręterea non ab re hoc in loco q́rit cum mathematica & phyſica & ceteraꝝ q́q́ ſumés genus aliqd étis illius accidétia cóſideret, hęc aút vniuerſalr ipm és i eo ꝙ é és, ñ ꝑté aliq́ vtrũ hæc vniuerſalis ſcia ſit, & genus phyſicę atq́ mathematicę & cęteraꝝ doctrinaꝝ: an ſecus? Ná ſi ſubſtátię inqt naturales cęteris eſſent priores, ꝑfecto phyſica prima & vniuerſalis doctrina eſſet. ſin aút eſt q́dá alia natura ſubſtantiis naturalibus prior ſeparabilis & expers materię: neceſſe eſt, vt illius doctrina diuerſa ſit, & prior atq́ vniuerſalis. Vt aút doceat qúo hanc appellauerit vniuerſalé adiecit illud (hoc ipſo ꝙ antecedit.) quaſi dicat ꝓpoſitá doctriná vniuerſalé appello, non ꝙ de cęteris ꝑdicetur, ſed q̃a prior eſt & ſecum tollit alias. ſublata. n. theologia: nó eſt dubium. qn eius principia tollanť, nam ſi hęc manerét, ipſa quoq́ maneret. at ſublatis theologię principiis, cętera quoq́ omnia ſublata erunt. Intelligédum eſt aút: qm̃ theologiá appellat vniuerſalé: nó ꝙ de plurib⁹ ꝑdicetur, ſed ꝙ prior ſit, & ſecum alias tollat, idcirco cum ens & ꝓprie ens. i. primum principium appellet vniuerſale, nó quaſi de pluribus dicať ſic ipm vocare, ſed q̃a ſecú alia principia tollit. Cęteꝝ qua demum de cá hanc doctriná eiuſq́ principium appellat vniuerſale? An quia quę ſecum tollunt: vniuerſaliora iis q́ ſimul tolluntur ſolemus nuncupare, idcirco cú hęc ſimul tollát: cóſuetudiné ſequutus ipa vocauit vniuerſalia?

Cum aút ipſum ens ſimpliciter pluribus modis dicať: quorum vnus eſt hiſce: qui per accidens dicitur: de tali ente primo conſiderandum eſſe videtur. Nullam itaq́ ſcientiarum, quę traditæ ſunt circa ipſum accidens verſari: conſiderationemq́ facere patet. Neq́. n. extruendarum ædiú facultas id quod accidet hiſce: qui ædibus vtentur conſiderat: vt ſi cú dolore habitauerint, an cum voluptate. Neq́ ars texendi: neq́ ſuendi: neq́ ét conficiendi epularum facultas: ſed quæq́ proprium munus: quod ad ſe ipſum accomodatur tantum conſiderat: hoc autem eſt ſuus proprius finis. Neq́ quemq̃ vt eſt muſicus vlla grammaticus ue cóſiderat.

(Cum autem ipſum ens ſimpliciter pluribus modis dicatur, quorum vnus eſt is, qui xxvii.
per accidens dicitur.) Ens ſimpliciter hoc in loco appellat vniuerſale. qd autem dicit

hmõi eſt. Cum ens vniuerſale multis modis dicit̃ quorũ modorum, vnus eſt, q dicitur ex accidenti, operęprętiũ eſt de ente per accidens diſputare. hoc eſt. n. quod ait (de tali ente primo conſiderandum eſſe videtur.) In dictione tamẽ hoc deſideratur. utrum aliqua ſcientiarum vel artium id inquirit: an non? huc. n. pertinet, hoc quod ſubiicitur. (nullam igitur traditarum ſcientiarum de accidente diſputare certum eſt) vt hæc verba nullam igitur traditarum ſcientiarum de accidente diſputare certum eſt: ſint ſolutio eius quod deſideratur, vtrum aliqua ſcientiarum vel artium id inquirit: an non? Soluens igitur quæſtionem dum negat de accidenti ſcientiam aut artem haberi ait. Neq; enim ars cæmentaria: vtrum domus moleſte ſit habitanda conſiderat. nec ars texendi vtrum veſtis ſalubris, an morbifera ſit futura. cui ſimilis ratio in cęteris artibus reperitur: ſed quod ad ſe proprie pertinet id vna quæq; contemplatur. eſt autem proprium artis cæmentarię formam eiuſmodi conſtruere: quæ ſit ad hymbres arcendos tutũ idoneũ & ad opes ꝯſeruãdas accomodatũ. & hoc tm̃ agit, vt forma efficiat̃ q̃ pluuias arceat̃, & rẽ familiarẽ tueri valeat, nulla habita rõne moleſtæ aut iocũdæ hitatiõis. Accidit. n. domui vt hitãtibus ĩgrata moleſtaq; ſit, & hoc ẽ ens p accidẽs. vt igit̃ cęmẽtarius faber nõ ꝯſiderat, qd domui ꝯtĩget, ſic nulla diſciplina vel ars ꝯtemplat̃ ens p accidẽs.

Neq; aſſerit eum: qui eſt muſicus ſi grãmaticus fuerit, fore ſimul vtrũq; cum antea non eſſet. Quod autem non ſemper eſt ens: id fiebat profecto: quare ſimul muſicum grammaticumue fiebat. Hoc autem nulla ſcientiarum earum quærit: quæ omnium ſententia ſcientiæ ſunt: niſi ſophiſtica tantum. Hæc. n. ſola circa accidens ipſum verſatur. Iccirco Plato nõ male dixit: cũ circa id quod non eſt ſophiſtã verſari dixiſſet.

xxvi. (Neq; aſſerit eum qui eſt muſicus ſi grammaticus fuerit, fore ſimul vtrũq; cum antea non eſſet.) hoc ſophiſma quod a ſophiſtis oſtentatur huiuſmodi eſt, & ſic ab ipſis concluditur. Ponunt hominem: exempli cauſa Calliam prius muſicum fuiſſe grammaticę prorſus indoctum, deinde factum fuiſſe grammaticum: & ſic argumentantur. Callias hic nunc ſimul eſt muſicus & grãmaticus: quod ſi verum eſt, ergo cum factus eſt grãmaticus: muſicus quoq; factus eſt. Nam cum ſit nunc ſimul grammaticus & muſicus, ſimul factus eſt grãmaticus & muſicus: ergo cũ factus eſt grãmaticus nõ erat muſicus. at erat muſicus: anteq̃ grãmaticus efficeretur. vt poſitum eſt. Ante igit̃ q̃ grammaticus fieri inciperet, muſicus erat, & nõ erat. ſed paralogiſmus eſt in ꝓnunciato haud dubie falſo qd ait, quorũ exiſtentia ſimul eſt, horũ gñatio quoq; ſimul efficit̃. Neq;. n. ſi hodie ſoſigenẽ eſſe & alexandrũ dictu verum eſt, ꝓtinus & illud, alexandrum tunc fuiſſe genitum cum ſoſigenes ꝓcreatus fuit. ſoſigenes. n. tẽpore poſterior eſt alexandro. q̃q̃ ita acciderit, vt eſſet alexandri tẽpore ſoſigenes. ſophiſma ergo hmõi eſt. & hoc ipſm Calliã muſicum, etiã eſſe grãmaticum eſt qdẽ ens, ſed ens p accidẽs. accidit. n. vt cũ muſicus eſſet: fieret grãmaticus. cũ ergo docuiſſet ariſtoteles nullã diſciplinã de ente p accidens diſputare: qa Calliã eſſe nunc ſimul muſicũ & grãmaticũ ex eorũ habet̃ numero, q̃ p accidẽs ſunt, idcirco nullã doctrinã cõſiderare ait an cũ factus ẽ grãmaticus, ſimul factus fuerit muſicus. Nã doctrinę de entibus ediſſerũt, qd aũt eſt p accidẽs: id ꝓpe modum nõ ens eſt. in quo ars ſophiſtica verſat̃. vt pulcherrime tradiderit plato, ſophiſtã in nõ ente verſari. Cęterũ incõcinna & pq̃ obſcura dictio ẽ, q̃ ait (Neq; aſſerit q eſt muſicus & cętera.) ſed vt mihi qdẽ vr̃: ad hũc modũ eſt coaptãda (qd aũt nõ ſp eſt ens: id fiebat ꝓfecto, quare ſimul muſicus grãmaticuſq; fiebat.) deĩde adiungẽdũ (neq; eũ q eſt muſicus grãmaticũ fore, cũ antea non eſſet) & ſic legẽdũ (hoc nulla ſcientiarũ q̃rit, q̃ oĩum ſentẽtia ſciæ ſũt &c.) vt tota & ꝯtinẽs oro ad hũc modũ ſeſe habeat. (qd autẽ

non ſemper eſt ens: id fiebat profecto, quare ſimul muſicus & grammaticus fiebat
cũ igit, q eſt muſicus grãmaticũ fore, cũ antea nõ eſſet: nulla ſciarũ earũ q̃rit &c.) illud
aũt qđ ait (qđ aũt nõ ſp eſt ens, id fiebat pfecto: quare ſimul muſicus & grãmaticus fie-
bat) cõfirmatio eſt, qua ſophiſtæ cõcludere conant q Callias nõ erat muſicus, qñ erat
muſicus. itaq verba illa (qđ aũt nõ ſp eſt ens id fiebat pfecto) ſophiſtarũ ſunt, q ſic ar-
gumẽtant. Qđ nõ ſp eſt, & cũ prius nõ eſſet nũc eſt, id efficiebat, Callias autem nunc
eſt muſicus & grammaticus: quod prius non erat, vtrumq ſcilicet grammaticus &
muſicus, quia muſicus tantum erat, Callias igitur cum grammaticus fieret, effectus eſt
muſicus. at quod fit non erat, callias ergo q muſicus fit, non erat muſicus. & tamẽ erat
muſicus. Sed ipſe cum dixiſſet (quare ſimul muſicus grãmaticuſq fiebat) prætermiſit
illud. at qđ fit nõ erat. & Callias ergo muſicus erat, & nõ erat muſicus. dũ ſuo more cõ-
ſulit breuitati. nobis tñ hæc vt a ſophiſtis dicta ſunt accipiẽda. illa vt ab ariſtotele (eũ
q eſt muſicus: ſi grãmaticus fuerit factus: fore ſimul vtrũq, cũ antea nõ eſſet, hoc nulla
ſciarũ earũ, q̃rit q̃ oium ſentẽtia ſciæ ſunt.) horũ igitur verborũ q̃ ad mentẽ ipſius dicta
ſunt, ſenſus eſt. Qui prius erat muſicus, nũc aũt vtrũq & muſicus & grãmaticus: cum
prius. ſ. nõ eſſet ſimul & muſicus & grãmaticus: & ſubaudiẽdum eſt, vtrũ is cũ factus
eſt grãmaticus: muſicus ẽt fact⁹ ẽ, nulla doctrina inq̃rit ex iis: q̃ ſine ꝯtrouerſia ſciẹ ſũt.
At q fieri nõ poſſe vt ſcia ſit accidẽs perſpicuũ fuerit. Si qd nã ſit ipm ac-
cidens enitamur videre. Eorũ igr: q̃ ſunt: alia ſp dicimus & neceſſario eſſe:
atq neceſſitas eſt hic ſumẽda nõ ea: q̃ violẽta dr: ſed ea: qua in demõſtra-
tionibus vtimur: alia plærũq. Alia neq neceſſario: neq plerũq: ſed vt cõ
tigerit: veluti frigus fuerit: cũ ſol eſt i cane: qđ quidẽ neq ſemp & neceſſe,
neq plærũq fieri ſolet. Sed interdũ accidere põt. Eſt igitur id accidẽs qđ
fit qdẽ: nõ ſemp aũt fit: neq neceſſario: neq plærũq. Atq accidẽs quidem
quidnã ſit diximus. Cur aũt rei talis nõ ẽ ſcia patet. Ois. n. ſcia eius eſt ſa
ne qđ eſt ſp aut plærũq. At accidẽs in neutro eſt ipſorũ. At vero eius qđ
eſt p accidẽs nõ eſſe principiũ: cãſq tales: quales ſunt eius qđ eſt p ſe: luce
clarius extat. Erũt. n. oia neceſſario: nã ſi hoc quidẽ eſt: cũ hoc ſit: hoc aũt
itidẽ, eſt cũ hoc ſit. Atq hoc nõ vt cõtingẽs: ſed neceſſario: neceſſario nimi
rũ & id erit: cuius hoc erat cã: vſq ad id: qđ affectus vltimus dr. Hoc aũt
p accidẽs erat: quia oia neceſſario erũt. Atq id: qđ eſſe & non eſſe: & fieri
atq nõ fieri põt: ex hiſce q̃ fiunt penitus tollitur: & ſi cã quoq nõ eſſe: ſed
fieri ſupponat: eadẽ pfecto euenient. Oẽ. n. quoduis neceſſario fiet. Si. n.
cras defectio fuerit: ſi hoc fuerit factũ: atq hoc: ſi aliud qppiã: & hoc rur-
ſus: ſi aliud: atq hoc mõ, ſi a finito tpe: qđ eſt ab hoc nũc vſq ad accedẽtẽ
diẽ tps auferat: pueniet tandẽ ad id: qđ eſt. Quare cũ hoc ſit: oia poſte-
riora neceſſario euenient: quibus efficitur: vt vniuerſa neceſſario fianr.
(At q fieri nõ poſſe: vt ſcia ſit accidẽtis: pſpicuũ fuerit.) eũ aſſumpſiſſet ex inductione xxix.
accidẽtis nõ eſſe doctrinã: id verũ eſſe planũ nobis fore ait: ſi accidẽs qd ſit definierim⁹.
hoc enim ſignificant illa verba (ſiquid nam ſit ipſum accidens enitamur videre) ſed
accidens definiturus entium partionem effecit, quæ vſui ſibi ſit ad redden-
dam accidentis definitionem dicẽs. entium quędam ſemper & neceſſario ſunt.

ſed qm̃ vt in libro huius doctrinę quarto traditum eſt, neceſſarium multifariã intelligiť: ac vno mõ quod violentũ eſt: idcirco adiecit (atq; neceſſitas eſt hinc ſumẽda nõ ea q̃ violẽta dicitur, ſed ea, qua in demonſtrationibus vtimur) Nam quę ſunt eidẽ ęqualia ea interſe quoq; æqualia ſunt ſemper & neceſſario. & ſimiliter cęterę ſententię. quędã igitur ſemper & ex neceſſitate ſunt, quædam magna ex parte. Nam magna ex parte homines ſunt quinis digitis. alia neq; magna ex parte neq; neceſſario, ſed vt acciderit hoc eſt minore ex parte. ꝙ autẽ illud (cũ acciderit) ꝑ minore ex parte dixerit, ipſe ſubiecto exemplo declarauit. vt inquit minore ex parte raroq; ſub canis exortum frigus efficitur. fortaſſis n. hoc vſu quãdoq; veniet. Accidens igitur neq; eſt ex eorum numero, quæ magna ex parte ſunt: nec eorum, quę neceſſario & ſemper, ſed eorum quæ raro. facta igitur ad hunc modum entium partiõe: accidens definit dicens. (Eſt igitur id accidens quod fit quidem, nõ ſemper tñ neq; neceſſario neq; plerumq;) Itaq; nigredo in coruo non dicetur ſimpliter accidens, ſed cum additamẽto magna ex parte accidẽs. quod autem fit raro id accidens ſimpliciter abſq; additamento nuncupatur. Ergo ſi oĩs doctrina vel eſt neceſſariorum, vel eoꝝ q̃ magna ex parte ſunt, accidens autẽ non eſt huiuſmodi. accidentis certe ſcientia habetur. Aliter quoq; accidentis nõ eſſe doctrinã oſtendit: in hunc maxime modum concludens. quorum habetur ſcientia, horum principia & cauſę ſunt determinatę, mentis autem per accidens principia & cauſę nõ ſunt determinatę, accidentis igitur non eſt ſcientia. Harum duarum propoſitionum maiorem, quę ait, quorum habetur ſcientia, horum principia & cauſæ ſunt determinatæ, q̃ ſępe demonſtrata eſt, non cõfirmat. Minorem vero illam: accidentis principia nõ ſunt determinata, demonſtrat per impoſſibile, ponens eius oppoſitum: eſſe videlicet determinatas cauſas accidentis. virtute rurſus in hunc modum cõcludens. Accidens habet cauſas determinatas, vt poſitum eſt, quorum autẽ cauſæ determinatę ſunt, ea ſunt neceſſaria, accidens igitur eſt neceſſarium. cui ſi addideris aliam propoſitionẽ, quod autẽ eſt neceſſarium, id ſemper eſt, concludetur, accidens igitur ſemper eſt. At hoc eſt impoſſibile, ergo ne illud quidem fieri poteſt. per quod hoc ipſum colligitur .i. accidentis principia eſſe determinata. Porro ſi ipſius principia non ſunt determinata, ne habetur quidem de ipſo ſcientia. ac ſumma quidem dictorumq; deductio huiuſmodi eſſe videtur. quod autem ꝑtinet ad dictionem, ad hũc modum ſeſe habet. (At vero eius, quod eſt ꝑ accidens nõ eſſe principia cauſaſq; tales).i. determinatas (luce clarius eſt) Nam ſi eſſent eius cauſę determinatæ, ipſum neceſſarium eſſet, quemadmodum cętera, quorum cauſæ determinatæ ſunt. ac proinde cuncta eſſent ex neceſſitate. & ſic poſſibilis natura tolleretur e rebus. quam eſſe & vt ſit impoſſibile ipſam non eſſe in libro de enunciatione demonſtratum eſt. ſed cum dixiſſet tunc omnia neceſſario fore. hoc eſſe conſequens confirmat dicens. (Nam ſi hoc quidem eſt, cum hoc ſit, hoc autẽ itidẽ eſt, cum hoc ſit, idq; nõ fortuitu, ſed neceſſario, nimirũ neceſſario erit id cuius hoc eſt cauſa) ſi ergo in accidẽtibus ſic ſe res habet. et hoc exiſtẽte illđ eſt, cũq; illđ eſt, accidẽs eſt, ꝑfecto accidẽs neceſſario erit. Nã quẽadmodum ſi domus eſt, neceſſario ſunt parietes, & ſi hi, fundamẽta, ſic accidens neceſſario fuerit, ſi ſint eius cãę determinatę. qđ vt fiat exploratius in manifeſto exẽplo conſidereť. Cũ ſol opponiť lunę ad ꝑpendiculum, neceſſario fit defectus, in defectu aũt ponatur accidiſſe, vt theſaurus reperietur. ſi ergo reperiendi theſauri cãæ ſunt determinatæ, ſint eius cauſæ defectus, ac deficiẽdi cauſa. Tunc ſic argumẽtabimur. ſole ſe lunæ ad ꝑpendiculũ opponente, neceſſario fit defectus. defectus aũt eſt cã reperiẽdi theſuari, theſaurus igiť neceſſario repieť. at hoc i. vt theſaurus repiať accidẽs eſt, cũ ſit ex iis, q̃ raro accidunt. Nunc autẽ ex eo qđ eius cauſæ determinatę eſſe dicanť, ꝯcludiť ipſum eſſe de nũero neceſſarioꝝ. oĩa igiť ſunt

neceſſaria & nihil cõtingẽs. Ceteꝝ vltimã formã ſeu ſpeciẽ appellauit vltimũ effectũ.
Nam prima cã eſt diſtantia ſolis ad ꝑpẽdiculum, effectus vero defectus ipſe. Rurſus cã
ſcđa defectus, effectus aũt vltimus inuẽtio theſauri. q̃ ſi cuiuſpiã eſſet cã, illud eſſet vlti
timus effectus. Si ergo accidẽtis cãm eſſe ponamus, ꝯſequẽs eſt, vt accidẽs neceſſario
ſit, ſin aũt nõ eẽ illã, ſed fieri, accidẽs neceſſario efficieť. ſi. n. cras fiet inuẽtio theſauri, ſi
luna defecerit, defectus aũt fiet, ſi oppoſitio ſub terra fiet, hæc aũt fiet, ſi ſol fiat ad ꝑpen
diculum, & hoc rurſus fiet, ſi pluet, & hoc ſi tonuerit, vt tonitru poſtremum ſit, ſic retro
agẽdum eſt, qm̃ tonat, pluet neceſſario. ſi pluet, neceſſario ſol fiet ad ꝑpendiculũ, ſi hoc
fiet, oppoſitio ex neceſſitate ſit, ſi hęc ſit, luna deficit, ſi hęc deficit, theſaurus neceſſario
repericť. oĩa igr̃ ex neceſſitate fuerint. ſi ergo inqt ab hoc pũcto tẽporis exorſi dicam⁹
cras luna deficiet, cũ oẽ qđ factum eſt tẽpe finito fiat, ad id qđ eſt ꝑueniemus. ponať. n.
theſauri inuẽtionẽ fieri ſimul atq; deſinit defectus, & poſt hũc pluuiã ſtatim ꝯſeq, poſt
pluuiã tonitru, cũ oẽ tẽpus ſit finitum, ſi defectus lunę tẽpus dẽpſeris deĩde pluuię, ſint
ea licet menſium centum atq; item mille menſium, tamen peruenies ad id quod eſt. i.
ad tonitru. Illinc ergo exorſi omnia poſt tonitru ex neceſſitate fieri aſſeuerabimus.

Id aũt quod vt verũ eſt ens: & nõ per accidens: in mentis cõplexione con
ſiſtit: atq; in hoc eſt affectus. Quapp circa id qdẽ: qđ ita eſt principia non
quęrunť. Circa vero id: qđ eſt extra: ac ſeparabile. Id aũt: qđ ẽ ꝑ accidẽs:
nõ ẽ neceſſariũ: ſed ĩdefinitũ. Atq; talis entis cãę ĩnordinatę ſũt: ac ĩfinitę.
Id aũt: qđ alicuius gr̃a fit: in iis eſt: q̃ natura fiũt: aut a mẽte ꝓficiſcuntur.

(Id aũt qđ vt veꝝ eſt ens & nõ ꝑ accidens) Affirmationẽ verã, aut negationẽ verã vo- xxx.
cabat ens vt veꝝ, cum de ipſo ĩ hoc ope diſputaret. quẽadmodum nõ ens vt falſum,
falſam vel affirmationẽ vel negationẽ. Ens igitur inqt vt verum, & nõ ꝑ accidẽs in mẽ
tis cõplexione conſiſtit, & eius eſt affectus. cum. n. mens ꝑdicatum vere cum ſubiecto
cõiungit, hoc ens appellatur, non quidẽ ſimpliciter ens, ſed ens quaſi verũ. vt ſi ſocrate
ſcribente, mens dicat, ſocrates ſcribit, hoc ens erit, non tamẽ ſimpliciter ſed ens tanq̃
verum, Huius igiť entis quaſi veri nulla cã inueſtigatur. Nemo. n. inquirit, cur cum ſo
crate mens verbum ſcribit copulauerit. Entis aũt externi & ſeparabilis. i. ꝑ ſe exiſten-
tis cauſas indagamus. quo in loco externum ens vocat ſocratem eiuſq; opus, ipſum in
quam ſcribere. Neq; n. ſocrates, & munus quo fungitur, ſunt in mente, quę ait ſocra-
tes ſcribit. ſed extra ipſam & in hoc loco. ergo circa ens externum cauſas indagamus.
inquirimus. n cãm, cur ſocrates ſcribit. Neq; vero ab re horum mentionẽ fecit. ſed qa
entis per accidens cauſas nõ haberi oſtenderat, cõuenienter dixit ne entis quidẽ quaſi
veri cauſas eſſe. Cum ergo dixiſſet entis externi cauſas a nobis inueſtigari, adiecit, eius
quod nõ eſt neceſſariũ, ſed indeterminatum & rarum, cauſas indeterminatas eſſe & in
ordinatas. Cauſæ nanq; obuiandi cuipam, quẽ videre cupiebas, cum id fore non puta-
res, indeterminatæ ſunt, vt dictum eſt in libris de natura. Entis ergo per accidens cãæ
non ſunt, neq; in ipſo habetur gratia cuius. ſed ipſum gratia cuius in iis verſatur, quæ
natura fiunt, vel in iis, quæ a mente proficiſcunť. Cæterum ſit modus huius libri enar-
rationi. Nam quæ ab illo loco (fortuna autem eſt, cum quippiam horum fuerit per ac
cidens ortum) ad finem vſq; libri pertinent: eadem ſunt, & illis ſimillima, quæ in opere
de phyſico auditu traduncť. horum igitur interpretatio ab iis cõmentariis petatur, qui-
bus illa ſunt enarrata. Nos vero ad librum duodecimum explicandum aggrediamur.

Finis enarrationis libri vndecimi.

Fortuna autem eſt:cum quippiã horum fuerit per accidens ortum. Nam vt & ens aliud perſe:aliud per accidens eſt:ſic & cauſa eſt. Fortuna autem cauſa eſt per accidens in hiſce,q̃ per electionem alicuius gratia fiunt. Qua propter circa eadẽ mens,fortunaq; verſatur. Electio nãq; ſine mente non eſt. Cauſæ vero ſunt indefinitæ: a quibus id fieri põt q̃d ꝓficiſcitur a fortuna. Quocirca rationi humanę eſt immanifeſta:& per accidens quidem cauſa eſt:abſolute vero rei nullius cauſa eſt. Eſt autem fortuna bona ac mala: cum bonum euenerit aut malum : proſperitas vero fortunæ ac infortunium circa horum eſt magnitudinem. Cum autem nihil per accidẽs prius ſit eo:quod eſt per ſe,neq; profecto cauſæ per accidens cauſis per ſe erunt priores. Quod ſi fortuna & caſus cœli ſunt cauſæ: prior mẽs cauſa erit atq; natura. At qui eorum:quæ ſunt: quædam actu tantum : quædam potentia ſunt atq; actu. Horum autem aliud eſt ens: aliud quantũ. Aliud ex numero cæterorum. Non eſt autem vllus motus præter res ipſas. Mutatur enim ſemper id quod mutatur per ipſius entis prædicamenta. Atq; in hiſce cõmune nihil eſt prorſus:quod nullo eſt in prædicamento. Vnumquodq; autẽ dupliciter cunctis ineſt:vt hoc : aliud enim eſt ipſius forma:aliud eſt priuatio:& quale:aliud enim eſt album: aliud nigrum:& quantum,aliud enim eſt perfectum: aliud imperfectum : & in latione ſimili modo:aliud eſt ſupra:aliud infra:aut leue aut graue. Quare tot ſunt ſpecies ipſius quod eſt,quot motus mutationiſue ſpecies ſunt. Cũ aũt eoꝝ:q̃ in vnoquoq; genere collocãtur:quoddã actu quoddã potẽtia ſit. Actum eius quod eſt potentia vt eſt tale motũ eſſe dico. Atq; vera eſſe ea:quæ dicimus hinc perſpici poteſt. Nam cum ædificabile tale eſt, tum ipſum vt ædificatur actu dicimus eſſe. Atq; hoc eſt ædificatio. *Similiter* & medicatio,et ambulatio:ac ſaltatio,& iſtiuſmodi cætera. Fit autem vt tunc res moueatur:cum eſt hic ipſe actus:& neq; prius: neq; poſterius. Atq; actus eius quod eſt potentia:cum actu eſt: ac non vt ipſum:ſed vt mobile eſt operatur,motus nimirum eſt. Atq; vt mobile : dico hoc pacto. Eſt enim æs potentia ſtatua,attamen non æris actus vt eſt æs:eſt motio. Non eſt enim idem eſſe æris atq; alicuius potentiæ. Nam ſi eſſet idem ſimpliciter ratione ue: æris vt eſt æs actus motus quidam nimirum eſſet : non eſt autem idem. Patet autem in contrariis : nam valere quidem poſſe : ac ægrotare poſſe : non eadem ſunt, ſed diuerſa. Eſſet enim idem ægrotare atq; valere. Subiectum autem & id : quod valet atq; ægrotat vnum & idem eſt : ſiue humiditas ſit,ſiue ſanguis.

Cum vero non ſit idem quemadmodum neq; color eſt idem atq; viſibile: patet actum poſſibile ea ratione, qua poſſibile eſt motum eſſe. Nunc igitur eſſe atq; tunc rem moueri, cum eſt iſte actus: & neq; prius: neq; poſterius patet. Fit.n. vt quodq; interdum operetur: interdum non operetur, ceu ædificabile inquantum ędificabile eſt: atq; ædificabilis actus in quantum ædificabile ædificatio eſt. Nam actus ipſius aut eſt ędificatio aut domus. At cum eſt domus: tunc nõ eſt vt patet: ædificabile. Aedificabile vero ædificatur. Neceſſe eſt ergo: actum ipſius ædificationem eſſe. At ædificatio motus eſt quidã. Eadem & ad cæteros accomodabitur motus rõ. Atq; patet nos de ipſo motu recte dixiſſe: & ex hiſce: quæ cęteri de ipſo dixerunt: & quia non eſt facile ipſum aliter definire. Neq;.n. quicq̃ alio in genere ipſum ponere poteſt: neq; qui aliter de ipſo dicere recte dixiſſe videtur: id ita eſſe inde ſane patebit. Quidam.n. diuerſitatem, & inęqualitatẽ, & id eſſet quod non eſt ipſum eſſe dixerunt. Nihil tamen ſiue ſit diuerſum ſiue inæquale. Siue non ens: neceſſario moueri videtur. At neq; ipſa mutatio aut ad hæc, aut ex hiſce magis: q̃ expoſitum eſt. Ponendi autem motum in hiſce cauſa fuit motum indefinitũ quoddam eſſe videri. Alterius vero principia ſeriei indefinita ſunt ſane ex eo, quia ſunt priuatiua, nihil n. ipſorum aut hoc aliquid: aut tale: aut cæteroꝝ quicq̃ eſt prædicamẽtorum. At vt videatur motus indefinitum eſſe, cauſa fuit illud, nõ poſſe in quam: aut in potentia rerum ipſum: aut in actu poni: neq;.n. id quod eſſe poteſt quantum, neq; id: quod eſt actu quantum neceſſerio iam mouetur: & motus actus quidem eſſe quidam videtur: imperfectus tamen. Cuius rurſus illud eſt cauſa: ipſum inquam poſſibile imperfectum eſſe: cuius eſt actus: & propterea difficile eſt accipere: quid nam ſit ipſe. Neceſſe eſt.n. ipſum aut in potentia: aut in priuatione: aut in actu ſimplici ponere: at nihil horũ eſſe poſſe videtur. Quare reſtat id quod dictum eſt eſſe, atq; actũ quem dicimus qui difficilis quidẽ eſt cognitu: poteſt aũt eſſe. Patet & motũ in ipſo mobili eſſe: eſt.n. actus huius ab eo qđ eſt motiuũ. Motiui quoq; actus non alius eſt: amborum nãq; actum eſſe oportet. Eſt.ñ. hoc quidem motiuum: quo poteſt: hoc autem mouens: quo agit. At ipſius mobilis: eſt actiuum. Quare perinde amborum vnus eſt actus: atq; vnius ad duo: & duorum ad vnum idem eſt interuallum: & vt accliue atq; decliue: eſſe tamen vnum eſt. Similiter res ſeſe habet & in hiſce quorum alterum mouetur: alterum mouet. Infinitum autem eſt aut id: quod impoſſibile eſt pertranſire ex eo: quia non eſt aptum: vt per ipſum trãſitio fiat: perinde atq; vox inuiſibilis dici ſolet: aut id quod habet ſine fine tranſitionẽ: aut quod vix, aut quod eſt aptum quidem habere: non habet tamen tranſitionem vel finem.

vel finem. Præterea aut appoſitione eſt:aut ablatione:aut vtroq;. Sepa
rabile igitur ipſum quid per ſe infinitum eſſe nõ poteſt: nam ſi infinitum
ipſum neq; magnitudo neq; multitudo, ſed ſuſtantia: & non accidens,
indiuiſibile erit profecto. Diuiſibile enim aut magnitudinem: aut mul
titudinem eſſe conſtat. Quòd ſi indiuiſibile ſit infinitum non erit: niſi
perinde atq; vox eſt inuiſibilis. At neq; illi: qui dicunt infinitum eſſe. ſ.
ipſum hoc pacto ponunt: neq; nos quærimus ſi ſit identidem ipſum. Sed
vt habet ſine fine tranſitionem. Præterea quonam pacto per ſe infinitũ
eſſe poteſt: ſi neq; numerus: neq; magnitudo: per ſe eſſe poteſt: quorum
per ſe affectus quidam ipſum eſt infinitũ. Præterea ſi per accidens eſt: nõ
erit elementum profecto rerum vt infinitum: quemadmodum nec ipſum
inuiſibile locutionis eſt elementum: & tamen vox eſt inuiſibilis. Perſpi-
cuum autem eſt: infinitum ſic eſſe non poſſe: vt actu ſit: & ſubſtãtia ſicuti
dicunt. Erit.n. quæuis pars ipſius: quæ ſumunt infinita. Eſt.n. idem eſſe
infiniti ac infinitum: vt patet: ſi infinitum ſubſtantia ſit: & non in ſubie-
cto. Quare fit: vt ipſum aut indiuiſibile ſit: aut in infinitum ſit diuiſibile.
At fieri nequit: vt idem multa ſit infinita. Vt.n. pars aeris eſt aer: ſic & in
finitum eſt pars quæuis infiniti. Si ſubſtantia quædam & principium ſit:
vt dicunt. Impartibile igitur: atq; indiuiſibile eſt. At eſſe non poteſt id tã
le, quod actu eſt infinitum. Neceſſe eſt.n. ipſum rationem quãtitatis ſubi
re. Per accidens ergo infinitum ipſum eſſe videtur. Quod ſi ita ſit: dictũ
eſt antea nõ poſſe id principium dici. Sed illud cui accidit ipſum: vt aerẽ
aut par. Hęc autem inquiſitio vniuerſalis eſſe videtur. Hinc autem emer
gere poteſt: neq; in rebus ſenſibilibus ipſum eſſe. Nam ſi hęc eſt ratio cor-
poris: ſuperficie terminari, non erit infinitum vllum: aut intelligibile: aut
ſenſibile corpus. At neq; etiam numerus erit vt ſeparatus ac infinitus.
Numerus.n. omnis: aut id: quod numerum habet, numerabile eſt. Natu-
raliter autem ex hiſce perſpicuum erit: nec.n. cõpoſitum eſſe poteſt, nec
ſimplex. Compoſitum.n. non erit corpus: ſi elementa multitudine ſunt fi
nita. Aequalitatem.n. inter contraria eſſe oportet: & vnum ipſorum infi-
nitum non eſſe. Nam ſi quouis exceſſu corporis alterius potentia ſupere
tur: finitum ab infinito corpore corrumpetur. Vnumquodq; etiam infini
tum eſſe non poteſt: eſt.n. id corpus: quod vndequaq; dimenſionẽ habet.
Infinitum autem eſt: quod ſine fine eſt extenſum dimenſione. Quare cor-
pus infinitum erit ſane infinitum omni dimenſione. At verò neq; vnum
ſimplex corpus infinitum eſſe poteſt: neq; vt quidã inquiunt: præter ele-
menta id ex quo hæc generant. Non eſt.n. præter elemẽta iſtiuſmodi cor
pus. Omne.n. in id diſſoluitur: ex quo conſtat. Præter autẽ ſimplicia cor-

pora id non videtur, neq; ignis, neq; aliud quicq̃ elemẽtorum. Abſq; hoc n. eſſe inquam ipſorum aliquid infinitum, impoſſibile eſt ipſum vniuerſum, & ſi ſit & infinitum, aut eſſe vnum quid ipſorum, aut fieri perinde vt Heraclitus aſſerebat, omnia dicẽs tandem fieri ignem. Eadem & ad illud vnum accõmodabitur ratio, quod præter elementa naturales philoſophi faciunt. Omne.n.ad contrarium ex contrario, vt ad frigidum ex calido ſolet mutari. Præterea omne ſenſibile corpus alicubi eſt, & idẽ eſt totius locus ac partis, vt terræ. Quare ſi partium ſit ſimilium, immobile erit, aut ſemper feretur. At hoc fieri nequit. Cur.n.deorſum potius, q̃ ſurſum, aut ad queuis locum mouebitur, vt ſi gleba fuerit, quorſum hæc mouebitur, aut vbi quieſcet? corpus.n.eiuſdem generis locus eſt infinitus. Occupabit ne igitur totum locum? At qui fieri poteſt. Quænã igitur quies, & quis motus ipſius erit, an vbiq; mouebit? non ergo motu ciebitur. An omnem ad locum mouebitur? non ergo quieſcet inquam ac ſtabit. Sin vero ſit diſſimilium partium: diſſimilia etiam erunt & ipſa loca, atq; primo quidem ipſius vniuerſi corpus non erit vnum, niſi tantũmodo tactu. Deinde partes aut erunt infinitæ ſpetie, aut finitæ. At finitæ nequeunt eſſe. Erunt.n. aliæ quidem infinitæ aliæ vero non infinitæ. Si vniuerſum eſt infinitum, vt ignis vel aqua. Tale autem corruptio eſt contrariis ipſis vt antea diximus. Si vero ſint infinitæ ac ſimplices, & loca infinita erunt profecto, & infinita etiam elementa. Quod ſi id eſſe nequeat, ſintq; ipſa loca finita, & vniuerſum ipſum finitum eſſe neceſſe eſt. Omnino autem impoſſibile eſt, corpus infinitum eſſe, ac locum corporum eſſe, ſi omne corpus ſenſibile grauitatem habeat vel leuitatem. At.n.ad medium, aut ſurſum feretur. At fieri nequit, vt aut totum infinitum graue ſit, aut leue, aut dimidium leue, dimidium graue. Quonã pacto diuiſeris, aut quo pacto ipſius infiniti, alia pars ſupra, alia infra, aut vltima, aut media fuerit. Pręterea omne corpus ſenſibile eſt in loco, loci vero ſunt ſpecies ſex, impoſſibile eſt aũt has in infinito corpore eſſe. Omnino autem ſi locus infinitus eſſe nõ poſſit, & corpus infinitum eſſe non poteſt. Id.n.quod in loco alicubi eſt, hoc autem aut ſupra, aut infra, aut in aliqua alia ſex differentiarum eſſe ſignant, quarum vnaquæq; finis eſt quidam, vt patet. Ipſum autem infinitum non eſt idem in motu magnitudine, atq; tempore, vt vna quædam natura. Sed poſterius dicitur ob prius, veluti motus quidem dicitur infinitus, quia prius ita dicitur magnitudo, ſupra quã fit motus, aut quæ alteratur, aut accreſcit, tempus autem propter motum. Eorum autem: quæ mutantur aliud mutatur per accidẽs vt muſicum ambulat, aliud ex eo quia aliquid eius mu

tatur,mutari ſimpliciter dicitur:vt ea quæ per partes mutantur. Sanaẗ enim corpus quia oculus ſanatur. At enim & quod ipſum primo mouetur, & hoc ē:quod pſe mobile ē.Similis eſt & in mouēte diſtinctio. Aliud enim per accidens:aliud per partem:aliud per ſe mouet. Eſt autē aliquid quod primo mouet:& eſt aliquid quod moueẗ: & inſup tempus: in quo & ex quo:& ad quod.Formæ vero,& affectus,& locus ad quæ mouentur ea:quę mouentur:immobilia ſunt:vt ſcientia,vt caliditas:& ſimilia.Atq; non caliditas eſt motus:ſed calefactio.Mutatio autem ea:quæ nō per accidens eſt:nō in omnibus eſt:ſed in contrariis & in mediis: atq; in contradictionem:cuius fides ex inductiōe ſumi poteſt.Mutatur autem id:quod mutatur:aut ex ſubiecto ad ſubiectum:aut ex non ſubiecto ad non ſubiectum:aut ex ſubiecto ad non ſubiectum, aut ad ſubiectum ex non ſubiecto.Dico autem id ſubiectum,quod affirmatione ſignificatur.Quare neceſſe eſt tres mutationes eſſe.Ea enim quæ eſt ex non ſubiecto ad nō ſubiectum:non eſt mutatio.Neq; enim eſt inter contraria:neq; inter cōtradictoria:propterea quod ibi non eſt oppoſitio.Ea igitur:quæ ad ſubiectum eſt ex nō ſubiecto:p cōtradictionē generatio eſt,alia ſimpliciter: alia quędam:quæ eſt cuiuſdam. Ea vero: quæ ad non ſubiectum eſt ex ſubiecto, corruptio eſt,alia ſimpliciter:alia quædam cuiuſdam. Si igitur id: quod nō eſt multipliciter dicitur:& neq; moueri poteſt id:quod in compoſitione diuiſioneq; conſiſtit:neq; id quod in potentia,quod quidem ei opponitur:nam id quidem:quod non eſt album:aut non bonum. Moueri per accidens poteſt:eſſe enim id homo poteſt:quod non eſt album.Id aūt quod non hoc ſimpliciter eſt,nullo pacto moueri poteſt. Fieri enim non poteſt vt id quod eſt,moueatur:impoſſibile eſt profecto generationem eſſe motū.Id enim quod haud eſt generatur:nā & ſi q̄ maxime per accidēs generatur:vere tamen de eo:quod ſimpliciter generatur id dici poteſt, inquam idipſum eſſe,quod haud eſt.Simili modo etiam fieri nequit, vt ipſum idē quieſcat.Hæc igtur difficilia accidunt: & ſi omne quod mouetur in loco ſit,id aūt quod nō eſt in loco nō ſit,erit.n.alicubi:id profecto: quod haud eſt non mouetur,neq; ergo corruptio motus eſt. Motui nāq; motus contrarium eſt:aut quies.At corruptio contrarium eſt generationi. Cum autem omnis motus ſit quædam mutatio. Tres vero ſunt mutationes quas diximus:quarum duæ:quæ in contradictione cōſiſtunt: generatio inquā atq; corruptio motus non ſint,vt oſtēdimus,neceſſe eſt, motum eam eſſe ſolum mutatiōem,qua ex ſubiecto ad ſubiectum acceditur.Subiecta vero:aut cōtraria ſunt:aut media:etenim priuatio ponatur cōtrarium.Atq; nudum & album ac nigrū affirmatione ſignificātur. Si igitur p̄dicamēta

diuiſa ſint,& aliud ſubſtantia,aliud quantitas, aliud qualitas, aliud vbi, aliud ad aliquid,aliud ſit actio: aliud paſſio. Tres motus eſſe neceſſe eſt, quantitatis,qualitatis,& loci. In ſubſtantia vero motus non eſſe ex eo q̄ nihil ſubſtantiæ cõtrariũ eſt. At neq; in hiſce,quæ ſunt ad aliquid,fit.n. vt cũ alterum mutatur,alterum nõ ſubiens mutationẽ vere dicatur. Quare motus ipſorũ per accidens eſt. Neq; itẽ agentis eſt motus ac patiẽtis:neq; mouẽtis ac eius quod mouet̃,q̄a motus nõ eſt motus: neq; generationis eſt generatio neq; oĩo mutatiõis mutatio. Motus.n.duplr̃ motus eſſe poteſt: aut vt ſubiecti: vt homo mouetur: quia ex albo in nigrum mutatur, & motus ne igitur hoc modo aut calefit aut frigefit, aut mutatur loco, aut accreſcit: aut decreſcit. At hoc fieri nequit. Mutatio nãq; non ſubit rationem ſubiecti. Aut hoc ipſo q̄ aliquid aliud ſubiectũ ex vna mutatione ad aliã mutationis ſpeciẽ, perinde, vt hõ ex ægritudine ad ſanitatẽ mutatur. At neq; hoc eſſe poteſt, niſi per accidens. Omnis.n.motus ex alio in aliud eſt mutatio, & generatio ẽt & corruptio modo eodem: hoc excepto, has quidem adſit oppoſita eſſe, motum autem nõ ſimpliciter, ſimul igit̃ ad ſanitatẽ ex morbo mutatur, & ex hac ipſa mutatio ad aliam. Patet igitur cũ ægrotauerit: ad quẽuis fore mutatũ. Quieſcere nãq; poteſt: & inſuper ad nõ quẽuis ſemper: & illa ex aliquo nimirũ aliquod aliud erit. Quare & oppoſita ſanatio erit. Non ergo motus eſt motus, niſi per accidens veluti ex recordatiõe in obliuionem mutatur, quia cui illud ineſt: id interdum in ſcientiã: interdum in ſanitatẽ mutatur. Præterea ſi mutatiõis erit mutatio, generationiſq; generatio: in infinitum erit abitio. Neceſſe eſt autem & priorẽ eſſe: ſi poſterior erit. Veluti ſi generatio ſimplex aliquando fiebat, & ipſum fiẽs fiebat. Quare nullũ erit fiens ſimplr̃. Sed aliquid fiẽs. Atq; iam fiens: & hoc aliq̃ñ fiebat. Quare nondũ erat tunc fiens. Cum aũt infinitorum quicq̃ non ſit primũ ipſum non erit, quare neque id erit qđ heret. Impoſſibile ẽ igit̃ g̃ñari qdq̃, aut moueri aut mutari. prętcrea eiuſdẽ eſt contrariis motus, & quies inſuper, & generatio atq; corruptio. Quare ipſum fiens tunc corrũpitur, cũ fuerit fiens, neq;.n. ſtatim fiens, neq; poſterius, ſit.n. oportet id qđ corrũpitur. Præterea & ei quod generatur: & ei quod mutatur materiã ſubeſſe oportet. Erit igitur vt alterabile corpus eſt, aut anima, ſic aliquid id, quod fit motus vel generatio, & aliquid rurſus a quo mouẽtur. Oportet.n. huius ex hoc ad hoc motum, aliquid eſſe non motum vel generationẽ. Quonã pacto igitur erit. Non.n.generatio perceptionis erit perceptio: quare neq; generationis erit generatio. Cum autẽ neq; in ſubſtantia neq; in relatione, neq; in actione paſſioneue ſit motus: reſtat in quantitate, qualitate, aut vbi tãtũmodo motum eſſe. In vno

quoq; nãq; iſtorum cõtrarietas eſt. Atq; quare qualitatem non eam dico, quæ in ſubſtãtia eſt, eſt.n.& differentia qualitas. Sed cauſa, quæ eſt paſſiua, quia quippiam patitur, aut impaſſibile eſt, eſt autem immobile & id quod omnino moueri non poteſt, & id quod multo in tempore vix mouetur, aut tarde admodum incipit, & id inſuper: quod aptum eſt quidem vt moueatur: non tamen tunc cum eſt aptum moueri: & vbi & quemadmodum eſt aptum mouetur, quod quidem immobilium ſolum quieſcere dico. Eſt.n.motui cõtraria quies. Quare fit vt ipſa ſit priuatio ſuſceptiui. Simul ea ſunt loco, que vno in loco primo, ſeorſum aũt ea, que in alio ſunt atq; alio loco, tangere dicuntur ea, quorum extrema ſunt ſimul. Id inter dicitur eſſe, ad quod ſuapte natura prius accedit id, quod mutatur q̃ ad id quod vltimo pergit: cum continuo ſecundum naturam mutatur. Contrarium id eſt in loco, quod plurimum recta linea diſtat. Deinceps id eſt: inter quod poſt principium, aut poſitione, aut forma, aut aliquo alio definitum, & id ad quod deinceps dicitur eſſe: nihil eorũ cadit: que in eodem genere ſunt, vt linea ad lineã, aut vnitas ad vnitatẽ, aut domus ad domum. Nihil vero prohibet inter ipſa quippiã aliud eſſe. Quod.n. deinceps eſt, ad quippiã eſt deinceps, & eſt quod poſterius illo. Non.n. ipſum vnum ad duo deinceps eſt, aut ad nonas kalendæ. Hęrens aũt id eſt, quod deinceps eſt, atq; inſuper tangit. Quoniam autem omnis mutatio eſt in oppoſitis, hæc autem ſunt contraria, atq; contradictoria, & nihil eſt medium contradictionis, patet ipſum quod eſt inter in contrariis ipſis tantum conſiſtere. Continuum autem eſt quoddam hærens. Atq; tũc continuũ eſſe dico, cum vtriuſq; finis q̃bus ſe tãgunt ac continentur, vnum idemq; fuerint facti. Quare patet in his eſſe cõtinuum, ex quibus aptum eſt vnum quod fieri tactu. Patet & primum id eſſe, quod eſt deinceps, quod.n.eſt deinceps non tangit. Hoc autem eſt deinceps, & ſi continuum eſt tangit. Si vero tangit, nondum continuum eſt. In quibus autem non eſt tactus, in hiſce neq; copulatio eſt, vt patet. Quare punctum nõ eſt idem quod vnitas, punctis.n.competit tactus. Vnitatibus vero non tactus. Sed eſſe deinceps competit, & inter illa quidem eſt aliquid, inter autem vnitatem nihil eſſe videtur.

Enarratio Alexan. aphr. in primæ philoſophiæ librum vndecimũ qui latinis eſt duodecimus interprete Io, Geneſio ſepulueda.

Contẽplatio pñs de ipſa ſubſtãtia eſt vti diximus. Subſtãtiarꝫ.n. hic pricipia, cãęue q̃runt. Etenim ſi vniuerſum ipm: vt qppiã totũ eſt, ſubſtãtia nimirꝫ pria pars erit. Et ſi ea: q̃ ſunt: deinceps ſunt collocata, hoc & pacto ſubſtãtia primũ, deinde qualitas, aut quãtitas erit. Et inſup vt abſolute loquamur, neq; entia ſũt hęc, ſed qualitates: ac motus, quẽadmodũ & nõ albũ atq; nõ rectũ: nã & hęc dicimus eẽ ceu nõ albũ eſt. Pręterea nihil cęterorꝫ eſt ſeparabile. Teſtes etiã ſunt & ipſi veteres per ea: quæ faciebant: elementa nanq; ſubſtantiæ principia: cauſaſq; quærebant.

In hoc libro, qui vndecimus a peripateticis inſcribi ſolet, de primo eodẽq; ĩmobili principio, ꝓpter quod hęc oĩs doctrina tradita eſt, ediſſerit. ſed qm̃ principii nomen plurifariã dicit̃, nã & materia principiũ appellat̃, atq; itẽ forma, & priuatio, idcirco q̃ ad eiuſmodi partitionẽ attinent, ſummatim primũ ſtrictimq; ꝑſtringit. vt cõueniente ratione cõpendiariaq; via ingreſſi, recte facileq; huius a cęteris principiis diſcrimen inueſtigemus. Præterea qm̃ inter ꝓpoſitas quęſtiones, illud quoq; q̃rebat̃, vtrũ ſint oĩum eadẽ principia, an aliorum alia? quod nondum explicatũ conſtitumq; eſt: idcirco eãrũ mentionẽ repetit, vt mõ quodã oĩum rerꝫ eadẽ principia, alio ſecus eẽ demõſtret. (Contemplatio præſens de ipſa ſubſtantia eſt.) Qm̃ propoſitam doctrinã primã eſſe omnium diſciplinarum demonſtratum eſt, primę autẽ ſubiectũ primũ eſt, cũ ſubſtantia prædicamentorũ prima ſit, vtiq; ſubſtantia ſubiectum erit ſapientiæ. Rurſus quia ſubſtantiarum q̃dam prima eſt, alia ſecunda, par eſt, vt omnium prima ſubſtantia primæ philoſophiæ ſubiectum habeatur. Præfatus autem de ſubſtantia eſſe conſiderandum: breuiter cauſam eius ſubiecit dicens (ſubſtantiarũ.n. hic principia cauſæq; quærũtur.) Nam qui ſubſtãtiæ principia cauſaſq; inquirit, is ſubſtantiam ipſam inquirit. vt qui defectus cãm quærit, defectũ ipſum indagat. Vt.n. traditur in libro poſteriorũ, defectus cã, defectus definitio eſt, hæc porro defectus ipſe. Demonſtrato igitur hanc ſciam & primam, & de primis eſſe, ſubſtantiã prædicamentorum primam eſſe demõſtrat. vt ſi ſapientia prima doctrina ſit, prima autẽ de primis ediſſerat, dubium eſſe non poſſit, quin ſi ſubſtantia prima eſſe demõſtretur, ſapientia qua de agimus, ſubſtãtiæ contemplatrix eſſe intelligi debeat. ſed initio quibus modis ſubſtantia intelligi valeat, cum nouem prædicamentis definit dicens. (Etenim ſi vniuerſum ſit, vt quidpiam totum eſt, ſubſtantia nimirum prima pars erit) .i. ſiue vniuerſam ſenſibilẽ ſubſtãtiam cum accidentibus quaſi vnum accipiamus, ſubſtantia prima pars erit, ſiue decem prædicamẽta diſiuncta inter ipſa & diſcreta ordine quodã intelligamus, primum exẽpli cã quantũ, deinde quale, tum ſubſtantiã, & cętera deinceps ſingula, ſic quoq; ſubſtantia

primũ locum obtinebit,ſcḋm quale,tertium quãtum,& pari ratione cętera.hoc.n. eſt quod ait,(& ſi conſequenter).i.ēt ſi prædicamenta deinceps ac ordine poſita:non autē in ſubſtãtia exiſtẽtes intelligamus.Sed qm̃ ea verba paulo ſunt obſcuriora, operępretium fuerit ipſa exẽplo declarare.Socrates eſt quidē ſubſtãtia,at nõ id ſolũ , ſed albus ēt,ſed philoſophus,ſed muſicus.huius igitur vniuerſitatis,q̃ ex Socratis ſubſtantia, & albo,philoſophoq;,& muſico cõſiſtit,pars eſt muſicũ. Pari rõne Socrates pars eſt eius totius,qḋ ex muſico,& pħo,atq; Socrate perficiť.vt igitur in his,ſic item ſeſe res habet in vniuerſa ſubſtantia ſenſibili & nouē prædicamentis.ſubſtantia igitur pars erit vniuerſitatis ex ſubſtantia ſenſibili,& quãto,qualiq; ac cæteris cõſtatæ.Similiter quantum pars cõſtituti ex ſubſtantia,quãto,& quali ac cæteris accidentibus. cũ ergo ſubſtantiã cæteris priorē vtroq; mõ eſſe dixiſſet,ſiue decē prædicamenta vt quiddã vnum, vnãq; naturã ab his diuerſam cogitatione depingamus,ſiue eadē ordine diſcreta,illud in huius demonſtrationē adiungit(cum præſertim hæc ſimpliciter fere non ſint entia ) hæc inqt.i.ꝑter ſubſtantiã nouē ꝓdicamenta.vt aũt exponeret,q̃ ſint cætera ꝑter ſubſtantiã , adiecit(vt qualitates ac motus)quorũ verborũ ſenſus eſt.Nam q tandē cætera prædicamenta priora,q̃ ſubſtantia eſſe intelligi valeant?cum ea per ſe non entia ſint,ſed eſſe dicanť ac entitate participent,qm̃ ſubſtantiæ ſunt affectiones.ſi ergo propter ſubſtantiã ſunt entia,& ab illa ſuũ eſſe mutuantur:nemini dubiũ eſſe debet,quin ipſis cunctis ſubſtantia prior habeať.Illud aũt(vel nõ albũ & nõ rectũ )æquipollet huic,qn etiã nõ albũ, & nõ rectũ entia ob albũ & rectũ dicuntur . Dicimus.n.non albũ eſſe atq; itē nõ rectũ.Cũ igiť albũ,qḋ per ſe non ens eſt,a ſubſtantia eſſe mutueť,& non albũ , qḋ eſt albi priuatio,ꝑpter habitum.i.ꝑpter albũ & ſit & appelletur,magno id argumēto eſſe debet,ſubſtantiã cæteris oĩbus eſſe priorē.quippe cum habitus vt albedines & caliditates ob ipſam,nõ albedines vero & nõ caliditates ob habitus entia & ſint & nũcupenť. Præterea inqt nullũ cæteroꝝ a ſubſtantia põt auelli,ſed ſuũ qdq; eſſe obtinet in ſubſtãtia.& hanc,vt cõſtare poſſit reqrit.At ſine quo cætera nõ cõſtant,ipm̃ conſtat ſine cæteris,id prius eſt aliis.ſubſtantiã porro aliis eſſe priorē veterũ quoq; teſtimonio cõfirmat.Nam veteres inquit ſubſtantiæ principia inueſtigabãt,ꝑterea nullius , ceu ſubſtãtiam cęteris priorem eſſe confiterentur . Nemo.n.primorum ac proprie entium principiis ommiſſis,poſteriorum initia quærit.

Qui igiť hac ętate ſunt vniuerſalia ſabſtãtias magis ponũt:gńa.n.vniuerſalia ſunt,q̃ principia ſubſtãtiaſq; magis inqũt eē,ex eo ſane,qa mõ differēdi de ipis q̃rũt.Antiq vero ſingula,vt ignē,& terrã:ſed nõ corpus cõmũe. Subſtãtię aũt tres ſunt,vna eſt ſenſibilis,cuius alia eſt ꝑpetua, alia corruptibilis,quã oēs eſſe fatentur,quales ſunt plantę ac animalia. Atq; huius elementa ſumantur neceſſe eſt,ſiue vnũ ſit ſiue multa.Alia eſt immobilis: hãc quidã inquiũt ſeparabilē eſſe:alii diuidentes in duas, alii in vna natura ponentes formas ipſas & mathematica . Alii mathematica ſolum eſſe dicentes.Illæ igitur naturalis ſcientia ſunt:ſunt.n.cum motu,hæc ad aliã ſcientiam ſpectat.Si principium nullum eſt ipſis cõmune.

ii (Qui ꝗ hac tēpeſtate ſunt,vniuerſalia ſubas magis ponũt.)Poſtq̃ ſbam cæteris rebus priorē eē demõſtrauit,ac ꝓinde ſapiaʒ cũctis aliis diſciplinis ãnferri, ſbarũ initia cãſq; ꝯqrit,q̃ qbꝰ initia eē ſbę placuerit ꝯueniẽter ꝯmemorãs.& ait (q ergo hac ętate ſũt,vniuerſalia ſbas magis ponũt)q̃ porro ſint vniuerſalia ſubiũgit(Nã gńa inqt vniuerſalia.

ſunt, quæ principia ſubſtantiaſq; magis inquiunt eſſe )ſcilicet quia logice & inaniter
inquirunt. Relictis enim rebus, quæq; proprie eſſe intelliguntur, in non entibus inqui
rendo verſabantur, quoniam vniuerſalia cum non ſint, eſſe obtinent cogitatione. Hu-
ius ergo inquit memoriæ philoſophi vniuerſalia ſubſtantias eſſe contendunt. nec his
verbis Platonem deſignat, cum Plato nō fuerit in huiuſmodi ſententia: ſed alios ſuos
æquales. veteres vero contra ſingula ſubſtantias appellabant. Heraclitus enim ignem
ſubſtantiam & principium eſſe ſtatuebat. Parmenides in libro quem in ſententiam in
ſcripſit, ignem & terram. Thales mileſius aquam: & alius itē aliud. corpus vero cōmu
ne & vniuerſale, quod de omni corpore prædicatur: qui principium eſſe diceret, vete-
rum inuentus eſt nemo. Hæc effatus tres ait eſſe ſubſtantias, quāq; de ipſis alii aliter
fuerīt opinati. quas ſubſtantias cōmemorans vna inquit eſt ſenſibilis, de qua omnibus
ſine diſcrimine conuenit. Nam intelligibilem & diuinam ſubſtantiam nullam eſſe ſtul
te pleriq; tradiderunt. de quorum numero Hippon fuit, qui ex argumento ἄθεος. i. im
pius & adiis auerſus eſt cognominatus. hic enim præter ſenſibilem naturā quidq̄ eſſe
negabat. Vna igitur ſubſtantia eſt ſenſibilis: quam eſſe omnes cōſentiunt. quæ partim
mortalis eſt, vt ſtirpes & animalia, partim ſempiterna: vt globi cæleſtes, & quæ in ipſis
continentur ſtellę. Quod vero ait ( cuius elementa ſumantur neceſſe eſt, ſiue vnum ſit
ſiue multa ) non eſt ad ſempiternam ſubſtantiam referendum. Sed ad ſenſibilem, quæ
de corporibus tum mortalibus: tum etiam īmortalibus prædicatur. huius ergo elemē
ta inueſtiganda ſunt. Nam vt animalium ſtirpiumq; elementa eſſe materia ipſis ſubie-
cta intelligitur. ſic ſphęrarum ſtellarumq; elementum eſt ipſarum ſubiectum. i. quintū
corpus. atq; hæ quidem ſunt duæ ſubſtantiæ. Tertia eſt intelligibilis & ſempiterna &
motus immunis, quam nōnullis abiunctam & diuerſam ab his eſſe placet. Cæterum
& hanc quidam, vt Plato: in duo partiuntur. i. in mathematica, ſeiuncta enim ac per ſe
mathematica eſſe Platoni videntur, & in formas ſeu ideas. fuerunt autem ex Pythago
ricis, qui mathematica, & formas in naturam vnam referrēt. mathematica nihil ab ide
is differre tradentes. cum ipſorum alii: neq; enim omnes Pythagorici eiuſdem ſectæ
fuerunt, ideas reiicientes mathematica tantum eſſe dicerent. Cum ergo ſubſtantias
tres eſſe dixiſſet, illæ inquit. i. ſubſtantia ſenſibilis & mortalis, atq; ſubſtantia ſenſibi-
lis immortalis phyſicæ. i. naturali doctrinæ ſubiiciuntur. cuius cauſam breuiter intu-
lit dicens ( Sunt etiam cum motu. ) In quibus enim motus & quietis principium ha-
betur, de iis conſiderare munus eſt naturalis diſciplinæ. De intelligibili vero diuinaq;
ſubſtantia diſputare non ad phyſicam pertinet: ſed ad primam philoſophiam. Nō eſſe
autem phyſicæ de ſubſtantia diuina diſſerere, docet his verbis ( ſi principium nullum
eſt ipſis commune ) quorum ſenſus eſt. quoniam ſubſtantia intelligibilis cum ſenſi-
bili nihil omnino ſocietatis habet, nec ipſis eſt principium aliquod commune, ſatis
intelligitur non eſſe phyſicæ munus de illa diſputare. Ac mentem quidem dicto-
rum huiuſmodi eſſe reor. Dictionis autem continuatio in principio huiuſmodi eſt.
ſubſtantia eſt triplex vna ſenſibilis: quam eſſe omnes ſine controuerſia confitentur,
& cuius elementa ſtatuere neceſſe eſt vnum ne, an plura habeantur. Deinde ſequi-
tur illud: quæ ſubſtantia ſenſibilis videlicet duplex eſt, altera mortalis: altera ſem-
piterna.

Atqui ſubſtātia ſenſibilis eſt mutabilis. Quod ſi mutatio eſt ex oppoſitis
mediiſq;, ex oppoſitis vero ñ oibus: vox. n. ē nō albū, ſed ex cōtrario ſub-
eē aliqd neceſſe eſt, qd̄ in cōtraria mutetur ac pergat, nā ipſa cōtraria non
mutantur, & inſuper illud quidem manet contrarium vero nō manens.

Eſt ergo quid tertium præter contraria materies ipſa. Si igitur mutationes ſunt quattuor, aut in ſubſtantia, aut in quãtitate, aut in qualitate, aut in vbi, & generatio ſimplex, corruptioue ſit in ſubſtantia. Accretio decretioue in quantitate, alteratio in affectu, & latio ſit in loco, mutationes vtiq; in contrarietates ſingulas erunt. Materiam igitur mutari neceſſe eſt vtrumq; potentem.

iiii. ( At qui ſubſtantia ſenſibilis eſt mutabilis ) hæc oratio longe haberetur illuſtrior, ſi pro eo ( At qui ſubſtantia ſenſibilis eſt mutabilis ) ſupponeretur hoc, ſed quoniam ſubſtantia ſenſibilis mutabilis eſt. Nam cum ſupra triplicem eſſe ſubſtantiam dixiſſet, vnam ſenſibilem cuius eſſent initia inueſtiganda, iam quæ ſint huiuſmodi elemẽta ſubſtantiarum ſenſibilium tum mortalium, tum etiam immortalium Inquirit. Ait ergo. Quoniam ſenſibilis ſubſtantia mutabilis eſt: omnis autem mutatio eſt ex oppoſitis aut mediis, non tamen ex quibuſuis oppoſitis: ſed ex propria negatione, vt ipſe in phyſici auditus primo libro tradidit, color enim albus efficitur ex non albo, non quocunq;, cum vox etiam non alba dicatur, nec tamen ex ea fiat color albus: ſed ex non albo colore. qui eſt albi negatio: & muſicus fit ex non muſico: non tamen ex domo: licet ipſa non muſicum appellari poſſit, ſed ex negatione propria. & homo ex nõ homine, non omni ſed propria priuatione, cui ſimilis eſt ratio cunctorum efficiendorum. cũ omnis igitur mutatio ex oppoſitis fiat aut mediis, nam ex fuſco etiam album efficitur, nec oppoſitum maneat, cum oppoſitum aduenit. neq; fiat ipſi ſubiectum, haud enim caliditas frigiditati ſubiicitur, ſed ad præſentiam frigidi nõ perſtat, ſed deletur calidũ, ſi hæc ergo ad hunc modum ſeſe habent, neceſſum profecto fuerit, vt tertium aliquid habeatur, quod quidem eſt materia. quæ ex frigido in calidum tranſit, ac viciſſim ex calido in frigidum. Porro quoniam motus in tribus prædicamẽtis verſatur, vt in libro phyſici auditus quinto demonſtratum eſt, quali quanto, vbi. mutatio autẽ & in his & in ſubſtantia. quod enim ait ( ſecundum quid ) naturalem ſubſtantialemq; formam ſignificat Et ( generatio quidem ſimplex & corruptio eſt ſecundum hoc ). i. eſt mutatio ſecundum ſubſtantiam. Nam ſubſtantiarum generationem ſimplicem vocabamus in libro de generatione. Accretio decretioq; mutatio eſt ſecũdum quantitatem, latio ſecundum locum, alteratio, ſecundum affectionem, vt caliditatis & albedinis. quæ cum ita ſint: efficitur, vt ſingulis rebus mutatio quæq; in oppoſitionem abeat. Mutatio per quantum in oppoſitionem per quantum. quæ quidem eſt magnum & paruum: vel perfectum & imperfectum. mutatio per ſubſtantiam in oppoſitionem per ſubſtantiam. hæc autem eſt forma & priuatio, cui ſimilis eſt reliquarum mutationum ratio. quod ſi verum eſt, vt tertium quiddam ſit materia ipſa neceſſarium fuerit. quæ ex forma inpriuationem ac viciſſim ex priuatione in formam mutari valeat. & pari ratione de magno aut perfecto in paruum vel imperfectum tranſire.

Cum autem duplex ſit id quod eſt: omne quod mutatur ex eo quod eſt potentia ad id: quod eſt actu mutatur: veluti ex potentia albo ad actũ album. Similiter fit: & in accretione decretioneue. Quare non ſolum per accidens ex non ente fieri poſſunt, ſed ex ente omnia fiunt: ex ente tamen potentia: ex non ente autem actu. Atq; hoc eſt illud Anaxagoræ vnum. Melius enim hoc dicere, quam omnia ſimul eſſet & Empedoclis item mixtum atq; Anaximandri: & vt Demo-

critus inquit. Erant nobis potentia cuncta: non tamen actu. Quare
ſi omnes materiam tetigerunt.

(Cum autem duplex ſit ens, omne quod mutatur ex eo quod eſt potentia: ad id quod iiii.
eſt actu mutatur) Quæ dicta ſunt quęq; dicẽtur in phyſico auditu diligẽter ſunt diſpu
tata. hoc tñ in loco propter cauſas initio libri a nobis allegatas repetuntur. Cum ergo
inquit duplex ſit ens. i. ens potentia: & ens actu, aqua. n. quę actu eſt aqua: aer eſt poten
tia: quidquid mutatur ex eo quod eſt potentia: in id tranſit quod eſt actu. Neq;. n. quæ
fiunt, ea ex prorſus non ente efficiuntur. neq; rurſus quod eſt efficiuntur: ſed ex eo qđ
partim eſt, partim ſecus. Materia. n. ens eſt perſe, nõ ens aũt ob eã: quã in ſe habet pri
uationẽ. Et Socrates eſt quidẽ ens, ſed & non ens propter diuerſitatem, q̃ in ipſo habe
tur. nam cum ſit diuerſus ab equo, non ens eſt: propterea quod nõ eſt equus. vt intelli
gatur q̃cunq; fiunt ea per ſe quidem ex ente fieri, per accides tñ ex non ente. vt album
ex non albo fit: quod non album vt perſe eſt ens: ſic ex accidenti nõ ens. accidit. n ipſi
non eſſe albo. ſimili cæterorum ratione, accidit enim aquæ, ne ſit aer, & Calliæ ne ſit
equus. Nec enim ſolum inquit ex ente, quæ fiunt, efficiuntur, non ente tamen per
accidens, ſed licet etiam conuertenti dicere ex ente potentia, non ente actu. aqua
enim ex quo gignitur aer, actu eſt non ens, quia non dum eſt aer. Itaq; actu eſt non
aer ſiue non ens. potentia vero aer. i. ens. Cum ſic ergo nobis ſignificaſſet, quid ſit
quod ſit mutaturq; ex forma in priuationem: & ex hac in illam: quod. ſ. materiam eſſe
docuit addit (Atq; hoc eſt illud Anaxagoræ vnum) cuius ſenſus eſt huiuſmodi. cum
Anaxagoras res cunctas ſimul eſſe dicat: & vniuerſum vnum, intellectum autem
ab initio quodam hæc diſcernere fuiſſe exorſum, materiam ſe ſomniaſſe teſtatur, non
tamen percepiſſe. ac id circo de ipſa non præcepit aperte. Satius ergo eſt inquit ex
vno cuncta fieri affirmare proptera q vnum in omnia mutari valeat, & deinde hoc
vnum materiam eſſe exponere: quam res omnes ſimul eſſe tradere. Quis enim cum
cta ſimul eſſe audiens, hac voce intelligat materiam ſignificari, quæ cuncta ſit facul
tate? Vt igitur Anaxagoras, cum omnia ſimul eſſe diceret, materiam imaginabatur,
non tamen cognoſcebat: ſic Empedocles cum hæc noſtratia ex miſtura facta eſſe
traderet Vocabat autem ſphærũ miſturã: materiam cũ contingere nequiret imagi
nabatur. quare dicturus ex materia: ex miſtura hæc fieri dicebat. Quin etiam De
mocritus cum omnia ſimul eſſe potentia diceret, præ ſe ferebat, ſubobſcuram ſibi in
eſſe materiæ intelligentiam. perinde eſt enim dicere, ſimul omnia eſſe potentia, ac ſi
quiddam in nobis ineſſe dicas: quod omnia valeat.

Omnia vero quæ mutantur, materiam habent, tamen diuerſam: & perpe
tuorum ea quæ non ſubeunt generationem. Mobilia vero ſunt latione: at
non generabilem: ſed ſubeuntem tantũmodo lationem. Dubitauerit autẽ
quiſpiam ex quo non ente fit generatio, id. n. quod non eſt tribus dicitur
modis. Si igitur quippiam eſt potentia: ex hoc utiq; generatio erit. verum
non ex quouis: ſed aliud ex alio fit. Neq; ſat eſt vniuerſas res ſimul eſſe:
differunt enim materia: nam cum infinita ſunt orta, ſed non vnum: mens
enim eſt vna. Quare ſi materies eſſet vna: id nimirum actu fuiſſet ortum.
Materia cuius potentia eſſet. Tres igitur ſunt cauſæ: triaq; principia re
rum ortus. Duo quidem contraria: quorum alterum eſt ratio atq; forma:
alterum priuatio: tertium eſt materies ipſa.

v. (Omnia vero q̃ mutantur, materiam habent, tñ diuerſam.) percontatus ſupra in propoſitis quęſtionibus, ſit ne oium reꝝ vnũ principiũ vnumqꝫ elementum, an plura: hoc in loco non eſſe vnum oſtẽdit, & rurſus vnum eſſe demõſtrabit. Ita oium rerum vnũ erit principium & nõ vnum. quod cuiuſmodi ſit in ꝑgreſſu dictionis declarabimus. oia igitur ſenſibilia tum mortalia tum ĩmortalia materiã habent, ſed diuerſam. Nã caducarum reꝝ materia ex alia in aliã formã mutari põt, vt ipſam non inepte mortalem voces. ſempiternorum vero nõ eſt hmõi, ſed q̃ latione tñ moueri valeat. ſol. n. q nunc eſt in aquario, paulo poſt erit in piſcibus. (Dubitauerit autem quiſpiã, ex quo nõ ente ſit generatio) cõfuſe ad modum & indiſtincte: nullo ordine: nulla ſerie ſeruata, quæ in hoc libro traduntur inducit. Idqꝫ ob nihil aliud, q̃ ꝓpter obſcuritatẽ: quam ab initio videtur affectaſſe. Nam cũ ſupra dixiſſet: q̃ fiunt: ea non ſolum ex ente fieri, ſed etiam ex non ente, multis interiectis: nunc eãm reddit, cum illic mentionẽ illorum nullam fecerit, in hũc maxime ſenſũ locutus: nõ temere ſe illo ĩ loco de his meminiſſe. ſed neceſſario. qm̃ cum nõ ens trifariam dicatur: vno modo quod falſum eſt, vt ens viciſſim id qđ verum: altero quod funditus nõ eſt, tertio quod potẽtia non eſt, quęrat aliquis horum non entium ex quo tandem efficitur generatio! hoc hęſitanter ſciſcitatus reſpondet dicens. (ſi igitur quodpiam eſt potentia). i. ſi quid eſt non ens potentia, ex eo generatio exiſtit. q̃q̃ in reſponſione hac non nihil deſideratur: credo quia paulo ante de hoc aperte diſputarat. Eſt autem: vt mihi quidem videtur, ſubaudiendum, actu non ens: potentia vero ens. vt ſolida oratio ſit huiuſmodi, ſi quid eſt ergo actu quidem non ens, potẽtia vero ens, ex eo generatio exiſtet, quod exemplo apertius declarabitur. aqua eſt nõ ens aer: potentia eſt aer: non tamen ex quocunqꝫ actu non ente: potẽtia vero ente oia generãtur. Sed homo ex humano ſemine & menſibus muliebribus gignitur. oliua ex alio, ex alio vitis. cum igitur, vt teſtati ſumus, ex aliis alia fiant: non ſatis eſt dicere qđ Anaxagoras aiebat, omnia eſſe ſimul. i. materiam eſſe, ex qua cũcta efficiuntur. ſed explicandum ei fuit, quales res ex quali materia generantur. res. n. nõ forma tantum, ſed materia etiam differunt. cum hominũ materia ſint carnes & oſſa. ſtatuæ es, æris a qua & alius item alia. Niſi. n. proximæ cuiuſqꝫ materiæ infinitę propemodũ eſſent, exceptis. n. ſimplicibus ex materia informi nihil efficitur, vnum eſſet vniuerſum. Nam eũ intellectus efficiens vnus ſit: ſi proxima cuiuſqꝫ materia eſſet vna, nimirum quod efficeretur, vnum eſſet. quod. n. ait (id nimirum actu fuiſſet ortum, materia cuius potentia eſt) pro eo dictum eſt. vnum efficeretur non plura: quod poterat effici materia. Vt. n. ex tritico, qui eſt ſpica potentia: ſola ſpica generatur: non vitis etiam & oliua: ſic ſi materia eſſet vna: vnum eſſet generatum, nec id quodcũqꝫ: ſed quod erat potentia. Hæc effatus velut dictorum concluſionem infert. (Tres igitur ſunt cauſę triaqꝫ principia.) materia. ſ. formaqꝫ & priuatio.

Poſt hæc ſciẽdum: neqꝫ materiam fieri, neqꝫ formam. dico autem vltima, eſt enim quid quod mutatur: & ab aliquo: atqꝫ ad quippiam pergit, ab aliquo quidem a primo mouente. Quid vero eſt materies ipſa, ad quod autem mutatur eſt ipſa forma. Igitur in infinitum abibitur, ſi non ſolum æs ſit rotundum, ſed etiam ipſum rotundum aut æs ipſum: ſtetur ergo neceſſe eſt.

(Deinceps neqꝫ materiam fieri neqꝫ formã) in hac dictione deſideratur illud demon
vi. ſtrare oportet, vt ſit plena oratio huiuſmodi. Deinceps neqꝫ materiam fieri neqꝫ
formam demonſtrare oportet. ac primam quidem, & informem materiam

non generari ipſe in calce libri primi de phyſico auditu demonſtrauit. quod autẽ ne forma quidem gignit: in ſexto huius operis libro docuit. Et fortaſſe qm̃ principia tria eſſe tradiderat materiam formam & priuationem: appoſite fiant nec ne cõquirit. quod ſtrictim admodum demõſtrat. propterea quod in libro ſexto id latius explicarat. Com modum ergo inquit fuerit materia & forma fiant nec ne docere. & addit (vltima) qm̃ humores quattuor, qui materia ſocratis ſunt: generantur illi quidem, non tamen extre ma informiſq; materia ſunt. Rurſus caro forma quædam ſocratis eſt, non tamen ex trema: ſed ſocrates eſt extrema forma. Cum ſic ergo ſtatuit qualem & materiam & for mam generari neget: propoſitum demonſtrat dicẽs. ſi non ſolum ęs efficitur rotundũ. ſed etiam ipſum rotundum ſiue forma, abſq; fine procedetur. erit. n. aliquid quod ro tunditati ſubiiciatur. Nam quidquid fit ex aliquo ſubiecto efficitur. Et rurſus eadem ratione de rotunditatis ſubiecto quæretur: fiat, nec ne. ſi. n. fit, aliquid eſt ei ſubiectum. quod quidem in infinitum progredietur. Rurſus ſi fiat ęs ex humida euaporatiõe, hęc ex aqua: aqua ex informi materia, & hæc item ex alio, progreſſus erit infinitus, quod fieri non poſſe in primo libro minore huius operis demonſtratum eſt.

Poſt hæc ſciendum eſt: ſubſtantiam quãq; ab eiuſdem nominis rationiſue ſubſtantia generari: ea nanq; quæ natura ſunt ſubſtantiæ ſunt cæteraue. Nam aut arte fiunt: aut natura: aut fortuna, aut & caſu: artem igitur prin cipium in alio eſſe conſtat. At natura principiũ eſt in ipſo. Generat enim hominem homo, reliquæ vero cauſę priuationes ſunt harum.

(Ad hæc ſubſtantiam quanq; ex ſibi cognomine generari) hoc quoq; in loco ſub au dire oportet, confirmandum eſt. Poſt dicta ergo inquit confirmandum eſt: ſubſtãtiam quanq; ex ſibi cognomine fieri. Nam efficienda inquit vel arte fiunt: vel natura, vtroq; autẽ modo ex ſibi cognomine fiunt. artificioſa. n. ex ſibi cognomine fieri perſpicuum eſt conſideranti: domum ex ea domus forma fieri: quæ in architecti anima ineſt. Sani tatem huius corporis: ex forma & rõne, q̃ habetur in animo medici. Nam de rebus na turalibus ne dubitari quidẽ põt. homo. n. ex hoĩe, ex equo equus generatur. At quę vel caſu fiunt vel fortuitu: ea tum naturę tum artis quaſi peccata videri debẽt. Cum au tem efficiẽda vel arte fieri vel natura dixiſſet, diſcrimen artis & naturę id eſſe ait, q; ars eſt principium quod in efficente ineſt, nõ in ipſo quod efficitur. Natura vero princi pium quod in eo: quod fit habetur. (generat. n. hominẽ hõ) hęc verba cohęrent cum illis (Ad hęc ſubſtantiã quãq; ex ſibi cognomine generari confirmãdum eſt (generat n. hominẽ hõ) quod vero interiectum eſt. (Nã q̃ natura ſunt ſubſtãtię cæteraue) equi pollet huic. non ſolum q̃ natura fiunt, ſed ẽt alia. i. q̃ artibus ſubiiciũtur ſunt ſubſtãtiæ, vel huic. Nã vt q̃ natura fiunt, ea ex ſubſtantiis. i. ex ſibi cognominibus gignuntur, ſic itẽ alia: hoc eſt artificioſa. cuius ſignum eſt hominẽ ab homine generari. vt ſolida ora tio ad hunc modum ſeſe habeat. Ad hęc ſubſtantiã quanq; ex ſibi cognomine genera ri confirmandũ eſt, nã q̃ natura fiunt ſubſtantię ſunt & item alia. cuius ſignum eſt: q̃d hõ ab homine generatur. (Reliquę vero cauſę). i. caſus & fortuna (priuatiões ſunt) i. errata & quaſi peccata eorum, quæ natura vel arte fiunt. Cæterum cum ſubſtantiam ſupra tripartito diuiſiſſet, & ſubſtantiã videlicet ſenſibilẽ bipartito in mortalẽ & inge nitam, quibus tertiam intelligibilem ſubſtantiã adiiciebat, nunc iterum ſubſtantiam in tria partitur materiam, formam & id quod ex vtraq; conſtituitur. vii.

Atq; ſubſtantiæ ſunt tres: atq; alia eſt materies, quæ quidem hoc aliquid eſt, ex eo quia apparet: quæ nãq; tactu non copulatiõe ſunt vnum: ea ma

teries ſunt

teries ſunt & ſubiectum:alia eſt natura,quæ quidem hoc aliquid eſt,ac habirus quidam:ad quam per ipſam pergitur generationem. Tertia eſt ea: quæ ex hiſce cōſtat:ipa inquā ſingularis vt ſocrates:aut callias. In quibuſdam igitur hoc aliquid non eſt:præter compoſitam ipſam ſubſtantiam: vt forma domus niſi ars ipſa:neq; eſt corruptio horum ac generatio; ſed alio modo ſunt atq; non ſunt ipſa domus,quæ ſine materia eſt, atq; ſanitas:& omne id cuius ars eſt effectrix : ſed ſi eſt,in iis eſt:quæ natura fiunt, Qua propter non male dixit plato:formas eorum eſſe, quæ natura conſtant,ſi ſint iſtorum aliæ formę:vt ignis:caro,caput:& quę ſunt ſimilis generis:ſunt enim vniuerſa materies,& ipſa vltima ſubſtantię eius,quę maxime ſubſtantia dicitur.

viii. (Nam ſubſtantiæ inquit tres ſunt:atq; alia eſt materia,q̄ quidem hoc aliquid eſt:ex eo quia apparet)ſenſus eſt,quoniā ſocratis materia eſt carnes,nerui:oſſa,manus, pedes: caput,& cætera,cum accumulata hæc & temere congeſta intelligimus:nec cohęrentia & inter ſeſe vnita,ſed contingentia tantum inter ipſa more granorum tritici, q̄ cumulum conficiunt:vt manus excēpli cauſa,& ſplen:atq; iecur in ſolo iaceant,ſuper hæc caput & venter imponantur,tum his etiam ſuperiora pedes & inteſtina,cum hæc igitur q̄ ſocratis materia ſunt:adhunc modum cogitatione depingimus,tunc hoc aliq̄d ſunt: qm̄ ſic videtur. Appellat autē hoc aliquid ſocratem: vel oīo id animal, quod hæ partes conficerent,ſi in ordinem ac vnitatem cohęrentiamq; a natura redigerentur. Manús igitur & pedes caputq; & cæteræ partes indigeſte ac temere congeſta ſocrates eſſent: quia ſic videtur.i.ſecundum imaginationem. Imaginamur.n.ſi natura potentiā ſumeret,vt propoſitā materiā digereret, vniretq;:fore vt ſocrates efficeret̄. Quę cū fuerint̄ vnitæ & compoſitæ ac in ordinem redactæ, nō item imaginatione tunc hmōi materia erit ſocrates,ſed reuera ſocrates, vt verum ſit dictu,hęc ſocratem eſſe. Quęcunq; igit̄ materialia contactu ſunt vnum:non autem cohęrentia & vnione, ea ſunt hoc aliquid imaginatione. Cui ſimilis ratio in igne,aere aqua terraq; intelligi debet. Cum.n.tactu ſunt vnum,nō cohærentia & vnione:tunc imaginatione ſunt ſocrates,cum vero a natura debellata alterantur: fiunt ꝑ ſocrates,tunc re vera ſocrates ſunt,vna igitur ſubſtātia eſt materia.(Alia rurſus ſubſtantia eſt natura,q̄ quidem hoc aliquid eſt, atq; habitus)Formam appellat naturam & hoc aliquid:atq; habitū,hęc.n.pro eodem ſumūtur. (Ad quam).i.ad quā naturam & formam generatio eſt.oīs.n. generatio via eſt ad formam aliquam. Alia item ſubſtantia id eſſe intelligitur: quod ex materia & forma exiſtit. vt ſocrates vel Callias.ſed poſtq̄ dixit(Tertia eſt ea:q̄ ex hiſce conſtat, ipſa inquā ſingularis vt ſocrates,aut Callias)in quibuſdam perſpicuum eſſe ait non eſſe formas ſiue ideas ipſorum ſingulorum,quod ipſis etiam idearum aſſertoribus viſum eſt, qui artificioſorū ideas eſſe negabāt,ſed naturaliū. In quibuſdam igitur nō ſunt ideæ. Neq; n. domus neq; ſerrę neq; ſtatuæ forma eſt ſiue idea. Niſi ſiquis artes quibus hæc fiunt, ideas eſſe dicat. formę igitur artificioſorum non ſunt in ſubſiſtentia, ſed intelligentia tm̄ & cogitatione:quam ob rem neq; per generationem & temporaneum ſpatium,aut omnino per aliquam ſubiecti mutationem illis eſſe ſuppeditatur,neq; per interitū nō eſſe.hoc.n.eſt quod ait(neq; eſt corruptio horū ac generatio:ſed alio modo ſunt: atq; non ſunt).i.citra generationem ſunt,& abſq; intertu non ſunt,more contactuum. Nā cum domus formam imaginamur.huiuſmodi forma eſt nō per generationem, cum

nullo alterato talis forma generetur,ſed in momento punctoq; temporis.Nam viſum ipſius in puncto temporis fuit effectum.Eadem cum ipſam animo videre cogitatione non depingimus,non eſt:quoniam ipſum non imaginari momento temporis efficit. Domum porro atq; ſanitatem expertem ait eſſe materię:formam ipſam domus & ſanitatis ſignificans:q̄ forma noſtra in imaginatione ineſt.Quare non perperam,inquit Plato negauit artificioſorum eſſe formas,ſed naturalium.Nam omnino ſi formę ſunt, eorum ſunt,q̄ natura conſiſtunt,non q̄ ab arte conficiuntur. Nam quod ait (ab his diuerſæ)ſignificat id.rerum naturalium erunt formæ:q̄ ab his.i.a noſtratibus ac ſenſibilibus diuerſæ ſunt.Quod vero ſequitur (vt ignis caro caput,ſunt.n. vniuerſa materies & ipſa vltima ſubſtantię eius,q̄ maxime ſubſtantia dicitur.)cum proxime dictis neq; cohęrent:neq; conueniunt:ſed cum eo quod ſupra dictū eſt cōgruere videtur. (Quę nanq; tactu nō copulatione ſunt vnum,ea materies ſunt,& ſubiectum.vt ſit huiuſmodi dictorum ſeries continuata.(Quæ nanq; tactu non copulatione ſunt vnum: ea materies ſunt atq; ſubiectum:vt ignis,caro,caput.ſunt.n.vniuerſa materies:& ipſa vltima ſubſtantiæ eius,q̄ maxime ſubſtantia dicitur)deinde(alia eſt natura q̄ quidem hoc aliquid eſt)& cętera. Appellat autem maxime ſubſtantiam,ſubſtantiam indiuiduam: vt Socratem,aut Calliam.huiuſmodi.n.ſubſtantię materia eſt ignis.Sed potiſſimum materia eius eſt vltima.i.proxima.continenſq; materia velut caro,nerui:oſſa.

Mouentes igitur cauſæ antecedunt.At hæ quæ ſunt vt ratio cauſę:ſimul ſunt.Cum enim homo eſt ſanus,tunc & ſanitas eſt. Figura etiam æneæ pilæ,& ipſa ænea pila ſunt ſimul. Si vero & poſterius quippiam permanet conſiderare oportet,in quibuſdam enim nihil prohibere videtur, veluti ſi anima tale ſit non omnis,ſed mens ipſa.Vt enim omnis permaneat anima. fieri fortaſſe non poteſt. Patet igitur ideas ob hæc eſſe non oportere,homo nāq; ſingularis hominem generat ſingularē. Similiter & in artibus fieri ſolet.Ars.n.medendi ipſa ratio eſt ſanitatis.

(Mouentes igitur cauſæ antecedunt.)hoc quoq; peculiariter ad cauſarum quæſtionem pertinet. cuius ſenſus eſt. Mouentes.i.efficientes cauſæ priores tempore ſunt, ix.
quā ea quæ fiunt.Sophroniſcus enim Socrate prior eſt, atq; ædibus ædificator, quāq̄ dictio ſubobſcura eſt.(Mouentia igitur inquit vt pręeffecta entia)entia dixit pro exiſtentia:vt ſit ſenſus.efficientes cauſæ exiſtunt & rationē habent priorē tempore ad ea quę efficiuntur.Cauſę vero formales ſimul ſunt,Nam ſimul atq; ęneus globus eſt,rotunditas eſt:que globi eſt forma.Itē ſimul atq; ſanus eſt,ſanitas habetur,quę habitus quidam eſt & forma.Cauſas igitur formales ſimul eſſe cum iis,quorū cauſæ ſunt certum eſt.Cętcrum inquit vtrum formę ſeparatę maneant:& poſt ſeparationem perſiſtant,nec abeant in nihilum,magna quęſtio eſt.in quibuſdā tamen nihil prohibet. Nam cum animantium anima ſit forma:nihil obſtat:quominus anima quępiam vt intellectus ſiue anima rationis compos maneat.Expertes enim rationis mortales ſunt. quamobrem adiecit(fortaſſe)Cum igitur omnium rerum cauſæ manifeſtæ ſint: ſuperuacanea eſt idearum inductio ad harū generationē.Socrates enim e Sophroniſco generatur,ex Ariſtone Plato.pari artificioſorum ratione.Valetudo enim ab arte medica fit,quę quidem eſt ratio & forma valetudinis.

Cauſę autem atq; principia:tum aliorū:tum eadem omnium ſunt: ſiquiſpiam vniuerſaliter dicat:& ſimilitudine rationis.

tatur,mutari ſimpliciter dicitur:vt ea quæ per partes mutantur. Sanatᷓ enim corpus quia oculus ſanatur. At enim & quod ipſum primo moue-tur, & hoc ē:quod pſe mobile ē.Similis eſt & in mouēte diſtinctio. Aliud enim per accidens:aliud per partem:aliud per ſe mouet. Eſt autē aliquid quod primo mouet:& eſt aliquid quod mouetᷓ: & inſup tempus: in quo & ex quo:& ad quod.Formæ vero,& affectus,& locus ad quæ mouentur ea:quę mouentur:immobilia ſunt:vt ſcientia,vt caliditas:& ſimilia.Atq; non caliditas eſt motus:ſed calefactio.Mutatio autem ea:quæ nō per ac-cidens eſt:nō in omnibus eſt:ſed in contrariis & in mediis: atq; in contra dictionem:cuius fides ex inductiōe ſumi poteſt.Mutatur autem id:quod mutatur:aut ex ſubiecto ad ſubiectum:aut ex non ſubiecto ad non ſubie ctum:aut ex ſubiecto ad non ſubiectum, aut ad ſubiectum ex non ſubie-cto.Dico autem id ſubiectum,quod affirmatione ſignificatur.Quare ne-ceſſe eſt tres mutationes eſſe.Ea enim quæ eſt ex non ſubiecto ad nō ſub-iectum:non eſt mutatio.Neq; enim eſt inter contraria:neq; inter cōtradi-ctoria:propterea quod ibi non eſt oppoſitio.Ea igitur:quæ ad ſubiectum eſt ex nō ſubiecto:p cōtradictionē generatio eſt,alia ſimpliciter: alia quę dam:quæ eſt cuiuſdam. Ea vero: quæ ad non ſubiectum eſt ex ſubiecto, corruptio eſt,alia ſimpliciter:alia quædam cuiuſdam. Si igitur id: quod nō eſt multipliciter dicitur:& neq; moueri poteſt id:quod in compoſitio-ne diuiſioneq; conſiſtit:neq; id quod in potentia,quod quidem ei opponi tur:nam id quidem:quod non eſt album:aut non bonum. Moueri per ac cidens poteſt:eſſe enim id homo poteſt:quod non eſt album.Id aūt quod non hoc ſimpliciter eſt,nullo pacto moueri poteſt. Fieri enim non poteſt vt id quod eſt,moueatur:impoſſibile eſt profecto generationem eſſe mo tū.Id enim quod haud eſt generatur:nā & ſi q̄ maxime per accidēs genera tur:vere tamen de eo:quod ſimpliciter generatur id dici poteſt, inquam idipſum eſſe,quod haud eſt.Simili modo etiam fieri nequit, vt ipſum idē quieſcat.Hæc igtur difficilia accidunt: & ſi omne quod mouetur in loco ſit,id aūt quod nō eſt in loco nō ſit,erit.n.alicubi:id profecto: quod haud eſt non mouetur,neq; ergo corruptio motus eſt. Motui nāq; motus con trarium eſt:aut quies.At corruptio contrarium eſt generationi. Cum au tem omnis motus ſit quædam mutatio. Tres vero ſunt mutationes quas diximus:quarum duæ:quæ in contradictione cōſiſtunt: generatio inquā atq; corruptio motus non ſint,vt oſtēdimus,neceſſe eſt, motum eam eſſē ſolum mutatiōem,qua ex ſubiecto ad ſubiectum acceditur.Subiecta ve ro:aut cōtraria ſunt:aut media:etenim priuatio ponatur cōtrarium.Atq; nudum & album ac nigrū affirmatione ſignificātur. Si igitur p̄dicamēta

diuiſa ſint,& aliud ſubſtantia,aliud quantitas , aliud qualitas , aliud vbi,
aliud ad aliquid,aliud ſit actio : aliud paſſio. Tres motus eſſe neceſſe eſt,
quantitatis,qualitatis,& loci. In ſubſtantia vero motus non eſſe ex eo qa
nihil ſubſtantiæ cõtrariũ eſt.At neq; in hiſce,quæ ſunt ad aliquid,fit.n. vt
cũ alterum mutatur,alterum nõ ſubiens mutationẽ vere dicatur . Quare
motus ipſorũ per accidens eſt.Neq; itẽ agentis eſt motus ac patiẽtis:neq;
mouẽtis ac eius quod mouet,qa motus nõ eſt motus : neq; generationis
eſt generatio neq; oĩo mutatiõis mutatio .Motus.n.duplr motus eſſe po-
teſt:aut vt ſubiecti:vt homo mouetur : quia ex albo in nigrum mutatur,
& motus ne igitur hoc modo aut calefit aut frigefit , aut mutatur loco,
aut accreſcit:aut decreſcit. At hoc fieri nequit. Mutatio nãq; non ſubit ra
tionem ſubiecti. Aut hoc ipſo ꝙ aliquid aliud ſubiectũ ex vna mutatione
ad aliã mutationis ſpeciẽ,perinde,vt hõ ex ægritudine ad ſanitatẽ muta-
tur. At neq; hoc eſſe poteſt,niſi per accidens . Omnis.n.motus ex alio in
aliud eſt mutatio,& generatio ẽt & corruptio modo eodem:hoc excepto,
has quidem adſit oppoſita eſſe,motum autem nõ ſimpliciter, ſimul igit
ad ſanitatẽ ex morbo mutatur,& ex hac ipſa mutatio ad aliam. Patet igi-
tur cũ ægrotauerit:ad quẽuis fore mutatũ. Quieſcere nãq; poteſt:& inſu-
per ad nõ quẽuis ſemper:& illa ex aliquo nimirũ aliquod aliud erit. Qua
re & oppoſita ſanatio erit. Non ergo motus eſt motus , niſi per accidens
veluti ex recordatiõe in obliuionem mutatur,quia cui illud ineſt:id inter-
dum in ſcientiã:interdum in ſanitatẽ mutatur. Præterea ſi mutatiõis erit
mutatio,generationiſq; generatio:in infinitum erit abitio. Neceſſe eſt au
tem & priorẽ eſſe:ſi poſterior erit . Veluti ſi generatio ſimplex aliquando
fiebat,& ipſum fiẽs fiebat. Quare nullũ erit fiens ſimplr. Sed aliquid fiẽs.
Atq; iam fiens:& hoc aliqñ fiebat. Quare nondũ erat tunc fiens. Cum aũt
infinitorum quicq̃ non ſit primũ ipſum non erit ; quare neque id erit qđ
heret. Impoſſibile ẽ igit gñari qdq̃,aut moueri aut mutari. prętetea eiuſdẽ
eſt contrariis motus,& quies inſuper,& generatio atq; corruptio . Quare
ipſum fiens tunc corrũpitur,cũ fuerit fiens,neq;,n. ſtatim fiens , neq; po-
ſterius,ſit.n.oportet id qđ corrũpitur. Præterea & ei quod generatur : &
ei quod mutatur materiã ſubeſſe oportet. Erit igitur vt alterabile corpus
eſt,aut anima,ſic aliquid id,quod fit motus vel generatio, & aliquid rur-
ſus a quo mouẽtur. Oportet.n. huius ex hoc ad hoc motum , aliquid eſſe
non motum vel generationẽ. Quonã pacto igitur erit. Non.n.generatio
perceptionis erit perceptio:quare neq; generationis erit generatio . Cum
autẽ neq; in ſubſtantia neq; in relatione,neq; in actione paſſioneue ſit mo
tus:reſtat in quantitate,qualitate,aut vbi tãtũmodo motum eſſe. In vno

eo quaſi fundamẽto: quod modo iactũ eſt elemẽta.ſ.diuerſa iis eſſe, quæ conſtituũtur ex ipſis. Si ergo inquit vnũ & ens ſunt omniũ rerum elementa oĩa ab vno & ente diuerſa fuerint, ſed vt ex igne terraq; conſtitutum, neq; ignis eſt, neq; terra, ſic quod ex ente & vno conſtiterit neq; ens erit: neq; vnũ. Itaq; ſubſtantia, quantũ, quale & cætera prædicamenta erunt non entia, & non vnũ. quod quidem fieri non põt: ac proinde id falſum eſt, vnde hoc concluditur vnũ.ſ.& ens cunctaꝝ rerũ eſſe elementa. Vbi vero ait, (Hæc.n. vnicuiq; compoſitoꝝ etiam inſunt) Subaudiendũ eſt: ſimpliciũ. vt ſit plena oratio. hæc.n. vnum & ens vnicuiq; ſimpliciũ & compoſitoꝝ inſunt. Qđ vero ait (Eoꝝ quoq; ipſoꝝ nullum erit. neq; ſubſtãtia neq; ad aliquid) hmõi eſt ipſoꝝ.i.eoꝝ quæ ex ente elemento & vno fuerint cõſtituta, nullũ erit.i.ea nullomodo fuerint. nec ſubſiſtentiã quampiã habebunt. Nã vt diximus quemadmodũ quod ex igne & terra conſtat, id neq; ignis eſt, neq; terra, ſic quod ex vno & ente conſtiterit, neq; vnum erit neq; ens. Sed non vnũ, & non ens. Illud vero (neq; ſubſtãtia, neq; ad aliquid) pro eo accipi põt. Neq; ſubſtantia erit ens: neq; ipſum ad aliqd. Põt & idem aliter exponi ad hunc modũ. Si quis ergo ens elementũ eſſe dicat, cũ elementũ diuerſũ iis ſit, quæ exiſtunt ex ipſo, vel ipſum erit non ens: vel certe quæ ex ipſo conſtituunť. fieri.n. nõ põt vt ens ſiue elementũ ſit ens, & quæ ex ipſo conſiſtũt entia. Sin aũt ſubſtantia cuipiam elementũ eſſe videať, aut ipſa non erit ſubſtantia, aut certe, quæ exiſtũt ex ipſa. vt Socrates, Plato, & cætera. Pari rõne ſi elementũ ſit ex iis: quæ ad aliqd referũtur, ad aliqd erit non ad aliqd: & concludit dicens non igiť omnium eadẽ elementa initiaq; ſunt, ſed quodãmodo eadẽ, alias diuerſa. In eo.n. qđ mã forma priuatio efficiẽs elemẽta ſũt & his oĩa ſubiiciũtur, principia cũctorũ eadẽ ſunt. in eo vero ꝙ alia eſt ſtatuę mã alia animalis & pari ratione alia forma & efficiens ſtatuæ, & alioꝝ alię, diuerſa: non eadẽ ſunt omnium rerum initia. Ad vniuerſalia igitur, formam dico & materiã & reliqua ſpectanti eadem omniũ initia ſunt: ad ea vero, quæ ſimul ordinantur, diuerſa ſunt, nõ eadẽ. Omnia igiť materiæ, formæ: priuationi ac efficiẽti ſubiici: inductiõe quadã oſtẽdit. Nã ſenſibiliũ inqt corpoꝝ forſitã.i. exempli cauſa: vt forma eſt calidũ, vt priuatio vero frigidũ. materia porro quod calidũ vel frigidũ effici põt. (Per ſe) autẽ adiectum eſt, qm̃ album frigidũ fieri dicitur. non tñ per ſe. Sed id perſe frigidum efficitur: quod eſt albo ſubiectũ. Calidum igitur eſt forma, frigidum priuatio: materia vero quod eſt vtrumq; potentia: ſunt autẽ ſubſtantię tum calidum, nã calidum eſt forma & ſubſtãtia ignis, tum etiam materia. nec ſolum hæc ſubſtantiæ ſunt, ſed etiã quod ex calido efficiť & frigido hoc eſt ex igne & aqua. ſiue caro id ſit, ſiue os, ſiquid ne aliud. quod vero ait (id.n. quod efficiť diuerſum ab illis eſſe neceſſe eſt) nequaq̃ cum ꝓxime dictis cohereſcit. Sed cum illo potius quod paulo ante dictum eſt. (Nullum igitur ipſorũ erit, neq; ſubſtantia neq; ad aliquid) vt hoc ad confirmãdum pertineat ſubſtantiã non eſſe ſubſtantiam neq; ad aliquid ad aliqd. Neceſſe eſt.n. vt diuerſum id ſit, quod efficiť. Nã vt dictum eſt, quod ex elemento fit: diuerſum eſt ab elementis Horum igitur.i. proxime dictorum calidum eſt forma, frigidum velut priuatio, quod vero vtrumq; valet eſt materia. lumen vt forma: tenebrę vti priuatio. Atq; ex aere & lumine.i. ex materia & forma dies efficitur: ex aere & tenebris hoc eſt ex materia & priuatione nox Itaq; ad hunc modum.i. ſecundum proportionem omnium: vt diximus, eadem initia ſunt proprie non item. Sed qm̃ inquit nõ modo nobis coordinata ac inſita, cauſæ ſunt. ſed etiam externum hoc eſt mouens ſiue efficiens, ſatis intelligitur initium diuerſum eſſe ab elemento: quandoquidem initium latius patet: q̃ elementum. elemẽtum nãq; initiũ eſt non tamen omne initium eſt elementũ, vt in patre licet cõſiderare, qui principium recte nuncupatur, non item elementum Ac initium quidem velut vniuerſalius in hęc

tanq̃ particularia diſtribuitur.materiã dico,formã priuationem & efficiens.Porro ſi in
hæc diuiditur initium,haud dubie mouens & ſiſtẽs,hoc eſt efficiens initium quoddã
eſſe videri debet . Vt intelligatur elementa quæcunq; reperiantur, tria omnino eſſe
proportione,materiam,formam & priuationem,initia vero & cauſas quattuor, mate-
riam,formam.priuationam,& efficiens . quæ quidem quattuor alia in aliis reperiun-
tur. Exempli cauſa in animalibus corpus eſt tanq̃ materia:valetudo quaſi forma,mor
bus velut priuatio, medicina tanq̃ efficiens . Rurſus domus quaſi forma, quaſi pri-
uatio confuſio talis , lateres ceu materia,velut efficiens cœmẽtarius faber cuncto-
rum igitur initia ſunt materia forma,priuatio,& efficiens,ſed aliorum alia.

Atqui cum id quod mouet , in naturalibus quidem hominibus homo.ſit,
in iis aũt , quæ a mente proficiſcũtur , forma ſit,aut contrariũ , tum tres,
tum quattuor cauſæ erũt . Medẽdi nãq; ſcientia ſanitas quodãmodo eſt,
& edificandi facultas ædium,forma hoĩem quoq; generat homo,inſuper
prẹter hæc eſt id quod eſt omniũ primũ omnia mouens.

(Atqui cum id qđ mouet in naturalibus quidẽ hoĩbus hõ)Naturales hoĩes dicit, pro- xiii.
pter ipſi hominẽ,ille.n.non eſt naturalis.repetit autẽ hoc in loco id quod in phyſico au
ditu tradiderat.plerũq;.ſ.vſu venire,vt cã efficiens & formalis eadẽ habeatur. Sophro
niſcus.n.& Socrates licet numero ſint diuerſi,ſpecie tñ idem ſunt.Itẽ valetudo,q̃ habe
tur in corpore,& effectrix eius medicina eẹdẽ ſunt ſpecie.Ars.n.quã medicinam dici
mus,ſanitatis eſt ratio.ſimiliter domus & ars ædificandi. Itaq; efficiens & formalis
cauſa non quidem omnis,ſed aliqua cum numero duo ſit , vnum tantum eſt ſpecie.
quo fit,vt cauſæ quodam modo tres,quodammodo quattuor habeantur.( Inſuper prẹ
ter hæc eſt id,quod eſt omnium primum)quod quidem principium eſt id,quod per
hanc doctrinam inueſtigamus.

At vero cũ alia ſint ſeparabilia , alia nõ ſeparabilia ſubſtãtiæ ſunt illa , &
iccirco cauſæ omnium ſunt hæc , quia ſine ſubſtantiis affectus motuſq;
non ſunt . Deinde hæc erunt anima forſitam atq; corpus , aut mens , aut
appetitus ac corpus.

(At vero cum alia ſint ſeparabilia,alia non ſeparabilia ſubſtantiæ ſunt illa)his verbis xiiii.
docet eadem eſſe ſubſtantiarum conſiſtendi principia , & cauſas , quæ accidentium.
Nam cum rerum inquit , aliæ ſint ſeparabiles & per ſe conſiſtentes velut ſubſtantiæ,
quædam inſeparabiles , & quæ perſe conſiſtere nequeunt , ſed in aliis eſſe habent , vt
accidentia,illa.i.quæ ſeparata ſunt,& perſe conſiſtunt , ſubſtantiæ ſunt ( & propter
hoc omnium cauſæ hæc ).i.propterea ſubſtantiarum initia ſunt omnium rerum exi-
ſtendi cauſæ . Cuius rationem paucis reddit dicens . ( quia ſine ſubſtantiis affectus
motuſq; non ſunt . ) Nam cum ſubſtantiarum initia cauſæ cur ſubſtantiæ ſint , ha-
beantur, rurſus ipſæ ſubſtantiæ , cur ſint accidentia , ſatis intelligitur ſubſtantiarum
initia cauſas eſſe , quamobrem ſint accidentia . Deinde docet, quæ ſint proximæ
animantium cauſæ exiſtendi .hæc enim inquit forſitam ſunt anima & corpus , vt in
ſtirpibus , vel intellectus & corpus , atq; appetitus, vt in hominibus, vel corpus &
appetitus vt in beſtiis licet animaduertere.

Prætere a principia ſunt eadem alio modo ſimilitudine rationis, vt actus
atq; potentia, at hæc , & alia ſunt aliis , atq; alio modo . In quibuſdam

enim idem interdum eſt actu, interdum potentia, vt vinum vel caro, vel homo, cadunt autem & hæc in cauſas iam prædictas, forma enim ſi ſeparabilis eſt, actus eſt, & id quod ex vtriſq; conſtat, priuatio vero vt tenebræ, aut ægrotans: materies autem eſt potentia, hoc eſt enim id quod vtrumq; fieri poteſt.

xv. (Præterea principia ſunt eadem alio modo ſimilitudine rationis.) cum omnium rerum principia materiam, formam, priuationem atq; efficiens eſſe dixiſſet, quæ ratione quidem eadem, proprie vero diuerſa ſint, quoniam potentia & actus principia ſunt, ex eo enim quod hoc eſt actu, illud vero potentia efficienda gignuntur. hæc enim natura, vt ipſe in phyſico auditu tradidit, perſpecta quæſtionem omnem exſoluit ait, ꝙ quemadmodum in omni re materiam, formam, efficiens & priuationem conſpicientes, omnium rerum eadem eſſe principia dicimus, ſic item in re omni potentiam & actum contuentibus ſecundum vniuerſalem potentiam & vniuerſalem actum, quibus natiua quæq; ſubiiciuntur, eadem eſſe omnium initia affirmare licet, quæ diuerſa ſunt, ſi ad potentiam & actum ſpectes, quæ in ſingulis rebus habentur. Itaq; modo materiam & formam ac cætera reſpicientes, rerum omnium principia vel eadem eſſe dicimus vel diuerſa, modo potentiæ atq; actus habita ratione. Alio igitur præterea modo inquit, & ſecundum aliam proportionem initia eadem ſunt. non.ſ. formæ materiæq; & cęterorum, ſed actus atq; potentiæ ratione. At potentia & actus alias aliis adſunt, atq; alio modo. Idem enim quibuſdam adeſt modo actu, modo potentia. valetudo enim Socrati tum actu adeſt, tum facultate. Nam recte valenti Socrati ſanitas actu adeſt, morbus potentia, ægrotanti contra. Itaq; valetudo iam his adeſt, vt Socrati & Platoni, iam illis vt Achilli & Alcibiadi. ſed & diuerſis modis, nunc enim potentia, nunc vero actu. Illud autem (vt vinum vel caro, vel homo) exempla ſunt eius, quod modo eſt actu, tum potentia. humor enim qui nunc actu eſt vinum, idem potentia eſt acetum. ac viciſſim qui nunc eſt actu acetum, potentia vinum eſt. cui ſimilis eſt cæterorum duorum ratio. porro vt in his ſeſe res habet, ſic in omnibus. Cæterum potentia inquit & actus eorumq; ſubiectum ſub eas quę commemoratæ ſunt cauſas cadere, hoc eſt ad eas referri ait.i. ad materiam, formam & priuationem, actus enim formam emulatur, ac viciſſim actum forma, potentia priuationem, hæc rurſus potentiam, ipſorum vero ſubiectum materiæ ſimilitudinem habet. Ac ſenſum quidem dictorum huiuſmodi eſſe reor. quod vero ad dictionem attinet, huiuſmodi eſt. (forma enim actus eſt).i. formæ æmulus eſt actus, & huius æmula forma. (ſi ſeparabilis eſt).i. mente & cogitatione ſeparabilis, ſi quidem formæ materiales cogitatione tantum a materia ſecernuntur. (& id quod ex vtriſq; conſtat).i. non ſolum forma eſt actu ſed id etiam, quod ex materia & forma conſiſtit. vel illud (forma enim ſi eſt ſeparabilis) pro lumine dictum eſt, quaſi dicat actus ſiue lumen ſeparabile, ſingulis enim diebus ab aeris perſpicuo ſeparatur. ex ambobus vero dicit diem, qui ex lumine & ex perſpicuo illuſtrato fit. pro lumine autem quod ſeparabile vocat, actum dixiſſe, argumento eſt quod ait (priuatio vero vt tenebrę.)

Alio vero modo potentia atq; actu differunt ea, quorum non eſt eadem materies, quorum forma non eſt eadem, ſed diuerſa. Quemadmodum hominis cauſa ſunt elemēta, ignis, & terra, vti materies, & propria forma, & ſiquid aliud eſt extra, vt patet, & præter hæc ſol, orbiſq;

obliquus, quæ quidē neq; materia ſunt, neq; forma, neq; priuatio, neq;
ſpēi eiuſdem, ſed mouentia.

(Alio vero mō potētia atq; actu differunt ea:quorū non eſt eadē materies quorūq; for xvi.
ma non eſt eadē.)Cū hō generet hoīem atq; item ſol, & vterq; ſol inquā & Sophroni
cus:exēpli gratia cāę ſint ſocratis efficiētes, Sophroniſci materia:carnes: oſſa & nerui,
& ſimiliter forma: & actus eius nihil rōne differūt a materia & forma Socratis. Carnes
n. & nerui, vtriuſq; materię ſunt. & pari ratione formę eędē ſunt. nec niſi priore & po
ſteriore diſcrepāt. Nā materia & forma Sophrōiſci q̄ Socratis priores natura ſunt. So
lis aūt materia & forma nō tēpore tm̄ materia & forma Sophroniſci priores ſunt:ſed
ēt rōne. Materia.n. Sophroniſci eſt caro, ſolis non itē:ſed quintū corpus. Nā ſolis for
mā a forma Sophroniſci diuerſam eſſe nemini dubiū eē debet. hęc itaq; innuit verbis
illis(alio vero mō potentia atq; actu ea differunt:quorū non eſt eadē materies, & quo
rum non eſt eadē forma.)quāq̄ dictio manca eſt & impfecta:q̄ plena eſſet: ſi ad hunc
modū ſeſe haberet:(Alio mō potentia atq; actu ea quorū non eſt eadē materies nec ea
dē forma, differūt ab iis quorū nō eſt eadē forma neq; eadē mā.)eſt aūt ſenſus. Cū So
cratis efficiens cā ſit nō ſolū Sophroniſcus, ſed ēt ſol & circulus obliquus, actus & for
ma ſolis atq; obliq circuli differt ab actu & forma Sophroniſci & Socratis. cui ſimilis
eſt potētia: ſiue materie: q̄ in ipſis hn̄tur rō. cuius cām ſuggeſſit dicēs(q̄ qdē neq; mā
ſunt neq; forma neq; priuatio)quaſi dicat. Nā mā & forma ſophroniſci eędē ſunt, q̄ ſo
cratis mā & forma. ac ſimiliter priuatio. vterq;.n. priuationē hn̄ę formę oppoſitā ha
bet. Solis aūt & obliq circuli forma māq; nō ſunt eędē, q̄ ſophroniſci & ſocratis. Quo
rum igit actus & potētia differunt a mā & actu ſophroniſci & ſocratis, ea ſol. ſ. & obli
quus circulus, diuerſa ſunt a ſophroniſco & ſocrate, quorū forma & mā nō eſt eadē, q̄
ſolis & obliq circuli mā & forma. qđ ſi ſol & obliquus circulus a ſophroniſco & ſocra
te differunt: nimirum retro quoq; agere licet, vt ſolis & obliqui circuli actus & poten
tia a ſophroniſci & ſocratis actu & potentia differre intelligantur.

Preterea cernere oportet cauſarū alias vniuerſales alias nō vniuerſales di
ci poſſe, omniū igitur prima principia ſunt, id quod actu primū eſt hoc
& aliud quod potētia eſt. Atq; illa quidem vniuerſalia nō ſunt. Singula
re nāq; ſingularium principiū eſt homo & hominis eſt vniuerſalis, at ne
mo eſt prorſus, ſed Peleus quidem Achillis, cui uero principiū pater eſt,
& hoc. B, huiuſce. B. A. omnino aūt. B. ipſius ſimpliciter. B. A. deinde iam
ea quæ ſunt ſubſtantiarum, alia vero ſunt aliorū cauſæ & elementa vt di
ctum eſt eorum quæ genere in eodem non ſunt colorū, ſonorum, ſubſtan
tiarum, quantitatis, niſi ſimilitudine rationis. Eorum etiam quæ ſunt ea
dem in ſpē, diuerſa ſunt nō ſpetie, ſed quia ſingulorū, tria inquā materies
forma, & id qđ mouet, & in ea vniuerſali vero ratiōe ſunt eadem.

(Pręterea cernere oportet cārū alias vniuerſales:alias nō vniuerſales dici poſſe) ſen xvii.
ſus ē cārū quaſdā vniuerſales appellare licet, alias nō itē. qm̄ ſtatuę vniuerſalis, ſtatua
riū vniuerſalē cām eē dicimus, huius vero ſtatuę hn̄c ſtatuariū:quo poſito, oīum igit
inqt principia prima. i. pxima, eſt primū hoc. i. pticulare. hoc. n. eſt principiū & cā ſo
cratis, hic. ſ. ſophroniſcus. oīum igit principiū eſt hic actus, & hoc pticulare potētia. i.
hęc pticularis mā. Nam ſingulorū cā ſingularis eſt. vt achillis peleus, & hęc lr̄a. b. hui⁹
ſyllabę ba. vniuerſalia. n. nō ſunt. At ſi vniuerſalia eſſent in exiſtētia & p ſe, cāę quoq;

Eſt ergo quid tertium præter contraria materies ipſa. Si igitur mutationes ſunt quattuor, aut in ſubſtantia, aut in quãtitate, aut in qualitate, aut in vbi, & generatio ſimplex, corruptioue ſit in ſubſtantia. Accretio decretioue in quantitate, alteratio in affectu, & latio ſit in loco, mutationes vtiq; in contrarietates ſingulas erunt. Materiam igitur mutari neceſſe eſt vtrumq; potentem.

iiii. ( At qui ſubſtantia ſenſibilis eſt mutabilis ) hæc oratio longe haberetur illuſtrior, ſi pro eo ( At qui ſubſtantia ſenſibilis eſt mutabilis ) ſupponeretur hoc, ſed quoniam ſubſtantia ſenſibilis mutabilis eſt. Nam cum ſupra triplicem eſſe ſubſtantiam dixiſſet, vnam ſenſibilem cuius eſſent initia inueſtiganda, iam quæ ſint huiuſmodi elemẽta ſubſtantiarum ſenſibilium tum mortalium, tum etiam immortalium inquirit. Ait ergo. Quoniam ſenſibilis ſubſtantia mutabilis eſt: omnis autem mutatio eſt ex oppoſitis aut mediis, non tamen ex quibuſuis oppoſitis: ſed ex propria negatione, vt ipſe in phyſici auditus primo libro tradidit, color enim albus efficitur ex non albo, non quocunq;, cum vox etiam non alba dicatur, nec tamen ex ea fiat color albus: ſed ex non albo colore. qui eſt albi negatio: & muſicus fit ex non muſico: non tamen ex domo: licet ipſa non muſicum appellari poſſit, ſed ex negatione propria. & homo ex nõ homine, non omni ſed propria priuatione, cui ſimilis eſt ratio cunctorum efficiendorum. cũ omnis igitur mutatio ex oppoſitis fiat aut mediis, nam ex fuſco etiam album efficitur, nec oppoſitum maneat, cum oppoſitum aduenit. neq; fiat ipſi ſubiectum, haud enim caliditas frigiditati ſubiicitur, ſed ad præſentiam frigidi nõ perſtat, ſed deletur calidũ, ſi hæc ergo ad hunc modum ſeſe habent, neceſſum profecto fuerit, vt tertium aliquid habeatur, quod quidem eſt materia. quæ ex frigido in calidum tranſit, ac viciſſim ex calido in frigidum. Porro quoniam motus in tribus prædicamẽtis verſatur, vt in libro phyſici auditus quinto demonſtratum eſt, quali, quanto, vbi. mutatio autẽ & in his & in ſubſtantia. quod enim ait ( ſecundum quid ) naturalem ſubſtantialemq; formam ſignificat Et ( generatio quidem ſimplex & corruptio eſt ſecundum hoc ). i. eſt mutatio ſecundum ſubſtantiam. Nam ſubſtantiarum generationem ſimplicem vocabamus in libro de generatione. Accretio decretioq; mutatio eſt ſecũdum quantitatem, latio ſecundum locum, alteratio, ſecundum affectionem, vt caliditatis & albedinis. quæ cum ita ſint: efficitur, vt ſingulis rebus mutatio quæq; in oppoſitionem abeat. Mutatio per quantum in oppoſitionem per quantum. quæ quidem eſt magnum & paruum: vel perfectum & imperfectum. mutatio per ſubſtantiam in oppoſitionem per ſubſtantiam. hæc autem eſt forma & priuatio, cui ſimilis eſt reliquarum mutationum ratio. quod ſi verum eſt, vt tertium quiddam ſit materia ipſa neceſſarium fuerit. quæ ex forma inpriuationem ac viciſſim ex priuatione in formam mutari valeat. & pari ratione de magno aut perfecto in paruum vel imperfectum tranſire.

Cum autem duplex ſit id quod eſt: omne quod mutatur ex eo quod eſt potentia ad id: quod eſt actu mutatur: veluti ex potentia albo ad actu album. Similiter fit: & in accretione decretioneue. Quare non ſolum per accidens ex non ente fieri poſſunt, ſed ex ente omnia fiunt: ex ente tamen potentia: ex non ente autem actu. Atq; hoc eſt illud Anaxagoræ vnum., Melius enim hoc dicere, quam omnia ſimul eſſe: & Empedoclis item mixtum atq; Anaximandri: & vt Demo-

critus inquit. Erant nobis potentia cuncta: non tamen actu. Quare ſi omnes materiam tetigerunt.

(Cum autem duplex ſit ens, omne quod mutatur ex eo quod eſt potentia: ad id quod iiii.
eſt actu mutatur) Quæ dicta ſunt quęq; dicētur in phyſico auditu diligēter ſunt diſputata. hoc tñ in loco propter cauſas initio libri a nobis allegatas repetuntur. Cum ergo inquit duplex ſit ens. i. ens potentia: & ens actu, aqua. n. quę actu eſt aqua: aer eſt potentia: quidquid mutatur ex eo quod eſt potentia: in id tranſit quod eſt actu. Neq;. n. quæ fiunt, ea ex proiſus non ente efficiuntur. neq; rurſus quod eſt efficiuntur: ſed ex eo qđ partim eſt, partim ſecus. Materia. n. ens eſt perſe, nō ens aūt ob eā: quā in ſe habet priuationē. Et Socrates eſt quidē ens, ſed & non ens propter diuerſitatem, q̄ in ipſo habetur. nam cum ſit diuerſus ab equo, non ens eſt: propterea quod nō eſt equus. vt intelligatur q̄cunq; fiunt ea per ſe quidem ex ente fieri, per accides tñ ex non ente. vt album ex non albo fit: quod non album vt perſe eſt ens: ſic ex accidenti nō ens. accidit. n. ipſi non eſſe albo. ſimili cæterorum ratione, accidit enim aquæ, ne ſit aer, & Calliæ ne ſit equus. Nec enim ſolum inquit ex ente, quæ fiunt, efficiuntur, non ente tamen per accidens, ſed licet etiam conuenienti dicere ex ente potentia, non ente actu. aqua enim ex quo gignitur aer, actu eſt non ens, quia non dum eſt aer. Itaq; actu eſt non aer ſiue non ens. potentia vero aer. i. ens. Cum ſic ergo nobis ſignificaſſet, quid ſit quod ſit mutaturq; ex forma in priuationem: & ex hac in illam: quod. ſ. materiam eſſe docuit addit (Atq; hoc eſt illud Anaxagoræ vnum) cuius ſenſus eſt huiuſmodi. cum Anaxagoras res cunctas ſimul eſſe dicat: & vniuerſum vnum, intellectum autem ab initio quodam hæc diſcernere fuiſſe exorſum, materiam ſe ſomniaſſe teſtatur, non tamen percepiſſe. ac idcirco de ipſa non præcepit aperte. Satius ergo eſt inquit ex vno cuncta fieri affirmare proptera ꝙ vnum in omnia mutari valeat, & deinde hoc vnum materiam eſſe exponere: quam res omnes ſimul eſſe tradere. Quis enim cunċta ſimul eſſe audiens, hac voce intelligat materiam ſignificari, quæ cuncta ſit facultate? Vt igitur Anaxagoras, cum omnia ſimul eſſe diceret, materiam imaginabatur, non tamen cognoſcebat: ſic Empedocles cum hæc noſtratia ex miſtura facta eſſe traderet Vocabat autem ſphærū miſturā: materiam cū contingere nequiret imaginabatur. quare dicturus ex materia: ex miſtura hæc fieri dicebat. Quin etiam Democritus cum omnia ſimul eſſe potentia diceret, præ ſe ferebat, ſubobſcuram ſibi ineſſe materiæ intelligentiam. perinde eſt enim dicere, ſimul omnia eſſe potentia, ac ſi quiddam in nobis ineſſe dicas: quod omnia valeat.

Omnia vero quæ mutantur, materiam habent, tamen diuerſam: & perpetuorum ea quæ non ſubeunt generationem. Mobilia vero ſunt latione: at non generabilem: ſed ſubeuntem tantūmodo lationem. Dubitauerit autē quiſpiam ex quo non ente fit generatio, id. n. quod non eſt tribus dicitur modis. Si igitur quippiam eſt potentia: ex hoc utiq; generatio erit. verum non ex quouis: ſed aliud ex alio fit. Neq; ſat eſt vniuerſas res ſimul eſſe: differunt enim materia: nam cum infinita ſunt orta, ſed non vnum: mens enim eſt vna. Quare ſi materies eſſet vna: id nimirum actu fuiſſet ortum. Materia cuius potentia eſſet. Tres igitur ſunt cauſæ: triaq; principia rerum ortus. Duo quidem contraria: quorum alterum eſt ratio atq; forma: alterum priuatio: tertium eſt materies ipſa.

cui loco ſi quis adhunc modum occurrat, ſempiternum eſſe motum propterea quod
ipſum motum corpus aliud poſt excipiat, primum motus non erit neq; continens,
neq; vnus.quippecũ motus cõtinens vnius entis,quod ipſo mouet̃,vnus ſit, Deinde
fieri poteſt,vt motus deficiat:niſi quiddã aliud ſempiternum conſtantis ac certe mobĩ
lium traditionis huiuſmodi cauſa ſit.vt dubium eſſe nõ poſſit,quin corpus,quod ſem
piterno motu cietur,vnum idemq; ſempiternum habeatur.At ſola circumlatio inter
motus ſempiterna eſt & cõtinens.corpus igitur quod hoc motu cietur,ſempiternum
eſt,ac proinde hoc inter corpora principatum obtinet.Cum ſempiternum non ſem-
piternis potius habeatur.Et quod primo ex cunctis motibus motu mouetur: optimũ
eſt,ac proinde animatũ.corporũ enim optimũ eſt animatũ.cũ animatũ corpus inani-
mi præferatur.eſt autem circũlatum corpus optimum,ergo animatum. Cunctorum
enim corporum potiſſimum eſt animatum,circumlatum autem corpus eſt huiſmodi.
Præterea omne quod mouetur,mouetur ab aliquo.ac proinde quicquid per animam
mouetur,ab aliquo mouetur. Siquidem quod per animam mouetur, per impetum
mouetur,impetus autem per alicuius appetitum fertur.quo fit,vt ſempiternum cor-
pus per impetum & cuiuſpiam appetitum moueatur.quod ſi ita eſt,aliquid eſſe opor-
tet,cuius hoc appetens ſempiterno motu mouetur,quod ipſum ſempiternum ſit atq;
actu.Nam quicquid aliud mouet,id aliquid actu exiſtens mouet.Quod ſemper igi-
tur continenterq; mouet,hoc ſemper idem erit actu expers, omnino potentiæ . Nam
ſi facultate ſit:cum nulla potentia,vt in libro de cœlo demõſtratur,ſit in infinitum,ſi er
go potentiam habeat non exiſtendi,aliquando actu erit non ens.itaq; fieri poſſet, vt
motus periret,ſi motor ipſius non eſſet actu.prorſus igitur potẽtia vacat.Quin etiam
motor hic omnino erit motus immunis.Nam ſi hic motus ipſe mouet,idem alium
ſui motorem deſiderabit:& hic rurſus alium,& hoc in infinitum.At ſi fuerit immobi-
lis,erit idem incorporeus.Nam omne corpus in eo quod corpus:eſt mobile.quędam
igitur ſubſtantia erit ſempiterna, ſimplex & actu immobilis,quę ſempiterni continen
tiſq; motus circumlati corporis cauſa ſit.quod circumactum corpus mouebitur ab
illo,propterea quod ipſum intelligat & deſiderio atq; appetẽtia eius conſuetudinis fe-
ratur.quicquid enim ſeiunctum,ab immobili quopiam mouetur,id ad hunc modum
mouetur.Cęterum huius rei demonſtratio per reſolutionem efficitur.Neq; enim pri
mi principii poteſt eſſe demõſtratio.Sed a poſterioribus & apertis exordiamur opor
tet,& ſecundum conuenientiam cum his reſolutione vſi,naturam illorum conſtitua-
mus.formam vero motus circularis motricem, eſſe primũ & maxime intelligibilem,
ac primum & maxime appetendam,hinc colligi & declarari poteſt,forma eſt proprie
intelligibilis:materia enim quæ nihil eſt actu proportione,atq; vt eſt apud Platonẽ,
notha ſuppoſitiaq; conſideratione intelligitur.Forma vero cum actus quidam ſit,in-
telligibilis eſt:formarum porro intelligibilior eſt,quę in ſubſtantia eſt:& per ſe.quam
quæ in alio quopiam habetur.Item earum quæ ſunt in ſubſtantia intelligibilior habe
tur,quę ſimpliciſſima eſt,& ſemper actu.quę idcirco eſt maxime ĩtelligibilis:eſt enim
maxime intelligibilis:tum quia maxime eſt,cum ſit ſemper actu,tum quoniã ſuapte
natura ſimplex eſt,& intelligibilis.quandoquidẽ formæ ,quę in compoſitis habentur,
tunc demum intelligibiles ſunt, cum animo ab iis in quibus inſunt, ſeiunguntur. &
tanq̃ ſimplicia conſiderantur.Vniuerſi autem motrix ſubſtantia huiuſmodi eſt ſeiun-
cta inquam,ſimplex & actu,ipſa igitur eſt maxime intelligibilis.Quinetiam maxime
appetenda:id enim maxime ſua natura eſt appetendum,quod ſua natura pulcherrimũ
eſt,hæc autem forma huiuſmodi eſt.pulchritudo enim in forma magis quã in materia
conſiſtit:ſcilicet quoniã in efficiẽte magis quã in patiẽte.Patiturq; quũ eſt potẽtia,efficit

quod in actu. Item in definito magis:q̃ in diuerſo. In forma igitur.q̃ ĩ materia pulchri
tudo potius ineſt magiſq; in forma.quæ ẽ in ſubſtãtia:q̃ q̃ in genere quopiam alio. ob
hanc.n.cæteræ ſunt. Et ex iis:q̃ habentur in ſubſtantia,ea q̃ maxime eſt, & ſimplex ab
eoq; abhorret,vt potentia ſit,ea pulcherrima eſt.talis autem eſſe cõmemorata natura
demonſtratur.hæc igitur proprie ac primum appetenda eſt,& intelligibilis.(Cum igi
tur tres ſint ſubſtantiæ:duæ quidem naturales:vna vero ĩmobilis.)De primo, vt dixi
mus,principio hinc incipit diſputare. q̃ ſit eius natura : eiuſq; munus quale ſit. In pri
miſq; huiuſmodi principium in rebus eſſe confirmat : & ſic quæ ſit eius natura decla
rat. Nam cum tres inquit ſubſtantiæ ſint,duæ quidem naturales, quas eſſe communis
mortalium eſt conſenſus,& quarum altera ingenita eſt:& ĩmortalis:altera ſi ad vniuer
ſitates ſpectes itidem ortus & interitus immunis.eſt.n.mundus,per partes tñ natiua &
mortalis,tertia vero ĩmobilis,de hac inquit ĩmobili nobis diſſerendum eſt, ac oſten
dendum:ex neceſſitate quandam ſubſtantiam eſſe ĩmobilem : & ſempiternam. Iacto
igitur pro fundamento:eo quod ſupra confirmauit,ſubſtantiam cæteris omnibus eſſe
priorem.i.quãto:quali,& reliquis, quod propoſitum ſibi eſt in hunc maxime modum
concludit. Si omnis ſubſtantia mortalis eſt,nihil a ſubſtantia diuerſum ſempiternum
erit,cum omnia in ſubſtantia eſſe ſuũ obtineant. At eſt aliquid ex iis q̃ ſubſtantia non
ſunt:ſempiternum,& ĩmortale:motus.ſ.atq; tempus.aliqua igitur ſubſtãtia ſempiter
na eſt quæ ſempiterno motu cietur.cum oĩs motus alicuius eſſe intelligatur. Motus
autẽ ſempiternus eſſe in octauo libro phyſici auditus demonſtratur: quod autem tem
pus quoq; ſit ſempiternum:rationẽ non putat ſilentio eſſe prætermittendam:quam ex
plicat in hunc modum.ſi tempus inquit natiuum eſt,& mortale,prius non erat:& po
ſterius non erit.at prius & poſterius temporis aliquid ſunt,tẽpus igitur anteq̃ tempus
oriretur erat,cum prius ſit ante tempus:& rurſus tempus non erit,poſtq̃ tẽpus eſſe de
ſierit,quia poſt tẽporis interitum poſterius eſt. Sed cum aliquam eſſe ſubſtantiã :quæ
motu ſempiterno moueatur,docuiſſet oſtendit præterea,q̃ ſit huiuſmodi ſubſtantia ad
hunc modum.ſempiternus motus vnus eſt,qui vero vnus eſt,continuus idem habet.
quemadmodum tẽpus. Nam tempus vel idem eſt:quod motus,vel ipſius aliquid. Mo
tus autem continuus non eſt alius quam motus loci idemq; circularis, motus igitur
ſempiternus circularis eſt.ac proinde ſubſtantia:q̃ hoc motu mouetur,eſt ſempiterna.
cum igitur ſubſtantiam quãdam eſſe ſempiternã:q̃ motu circulari ſempiterno mouea
tur expoſuiſſet:& in opere de phyſico auditu:omne quod mouetur ab aliquo moueri
demonſtraſſet, aliquẽ eſſe cõcludit motorem,& effectorem,ſempiternum motũ cien
tem.qui ĩmobilis ſit & ſempiternus.idemq; forma & actus:expers omnino potentiæ:
In dictione autem q̃ait(At vero ſi fuerit motiuum aut effectiuum non operans autẽ
aliquid)illud non operans autem pro eo dictum eſt.non ſit autem actus expers oĩno
potentiæ,erit quando non erit motus.quod.n.poteſt non operari ,id aliquando vaca
bit ab opere.demonſtratum eſt autem:fieri non poſſe,ne motus ſit,ergo ne fieri quidẽ
poteſt,vt in ſempiterni motus motore inſit aliqua põtentia. Cæterum ſi circũacta cor
pora cum ſempiterna ſint,abhorrent ab eo,vt potẽtiã ſint,quod tandem eſt diſcrimẽ,
quo hæc a primo principio differunt? An verum non eſt hæc a potentia prorſus eſſe
aliena? Nam licet eius potentiæ,qua res oriuntur & occidunt,expertia ſint, a poten
tia tamen mouendi nequaq̃ abhorrent.ſi quidem hemiſperium,quod actu ſupra terrã
eſt,idem eſt facultate ſubter. Cum ergo primum principium & ſempiternũ actu eſſe
docuiſſet potentiæ prorſus ĩmunem:illud adiecit(Nulla ergo prorſus erit vtilitas & ſi
ſubſtãtias ſempiternas fecerimus.)& q̃ ſequuntur. cuius ſenſus eſt : ſiue prima prin
cipia ideas eſſe ponamus : ſiue numeros , id nihil huc conferat , vt entia ſemper ſint,
quemadmodum

quemadmodum ſeſe habent, niſi aliqua forma & natura habeatur, quę actus ſit ſempiternum motum mutare ac mouere valens. ſed neq; ſi alia quępiam natura & ſubſtantia a formis diuerſa ponatˀ, q̃ tñ actus nõ ſit, hęc ſatiſfuerit ad ſempiternũ motũ ciẽdũ qđ vero ait. (Si enim nõ operabitˀ, motus profecto nõ erit) huic ęquipollet. Nã ſi ſubſtantia a formis diuerſa non operetur, ſed feriata maneat, quemadmodũ idearum authoribus videtur. qui ideis immobilitatem ac omnis muneris vacationem tribuentes defluuia quędam ab ipſis delabentia in hanc materiam influere aiebãt, & ad hunc modum ſingula quęq; generari, ſi ergo ſubſtantia, quã quiſq̃ eſſe ſtatuat, ſeſe perinde habeat, atq; ideę, vtiq; motus nõ erit, ſi quidẽ operante & motore ſublato, motui nullus locus relinquitˀ (Neq; ẽt ſi operabitˀ) inquit id eſt immo vero licet operetur et moueat a formis diuerſa ſubſtantia (Subſtantia autem ipſius potentia eſt) id eſt ſi tamen ipſi potentia quępiam inhæret, vt non ſit potenię penitus expers, nihilo magis motus erit ſempiternus. quod enim potentia non eſt, ſiue potentiam habet non operandi, id vt aliquando non operetur neceſſe eſt. huiuſmodi ergo principium, cuius ſubſtantia eſt actus vt potentię ſit expers oportet. Vbi vero ait (Has igitur inſuper ſubſtãtias materię expertes eſſe oportet) has pro cęteris dictum eſſe reor. vt ſit ſenſus. Non ſolum inerrantis ſphęrę motor talis ſit oportet, qualem nos eſſe explicauimus, ſed etiam cętera principia, quę ſaturni, iouiſq; & cęteras ſphęras cõuertunt. quęquidem principia primo ſubdita ſubiectaq; ſunt. Hęc igitur materię expertia & ſempiterna eſſe oportet, ſiquidem aliud eſt ſempiternum. Nam qm̃ aliud quoddã id eſt motor inerrantis, ſempiternum eſt, hęc quoq; ſempiterna ſint conſentaneum eſt. niſi illud (ſiquidẽ aliud ſempiternum) placet aliter exponere, ad hunc modum, quoniam ſeptem ſphęrarũ vnitas ſempiterna eſt, idcirco motores ipſarum, vt ſempiterni ſint oportet.

Non omne autem quod poteſt operari. Quo fit vt actum potentia antecedat. At ſi hoc eſt: nulla ergo res erit. Contingit enim poſſe quidem eſſe: nondum autem eſſe. Enimuero ſi ita ſit vt Theologi dicunt: qui ex nocte res generant: aut vt naturales, qui ſimul res omnes inquiũt eſſe: idem impoſſibile ſequitur, Quoniam modo materies ipſa mouebitur: ſi non ſit aliqua cauſa actus: non enim materia domus ſeipſam mouebit. Sed eam mouebit ædificandi facultas. Neq; ſanguis menſtruus ſeipſum, neq; terra ſeipſam mouebit: ſed ipſum ſemen. Iccirco ſunt, qui ſemper faciunt actum: vt Leucippus ac Plato: ſemper enim inquiũt eſſe motũ. Sed quãobrem & quem non dicunt, nec hoc modo, nec cauſam. Nihil enim quouis modo ſine diſcrimine vllo mouetur, ſed ſemper ſit quippiam oportet, vt natura nunc quidem hoc pacto. Vi vero, aut a mente, aut ab alio hoc modo. Deinde quis nam ſit primus motus non dicunt. Magni enim intereſſe videtur. At vero neq; Plato dicere poteſt, id eſſe principium, quod ipſum ſeipſum mouet, quodquidem interdum ipſe principiũ eſſe putat. Eſt enim anima ipſa poſterius orta, & ſimul, vt ipſe inquit cũ cęlo. Putare igitur potentiam actu priorem eſſe, tum rectum eſt, tum non rectum, at quonam pacto, iam antea diximus:

xxi (Quo in loco dubitare ſucurrit. quidqd enim operatur id operari poſſe videtur) qm̃ principium quod inquirimus actum eſſe docuit a potentia prorſus alienum, dictis tñ

inquit obuiam iri poſſe videtur. Sic enim aliquis occurrat. Si potentia prior eſt actu, vt inductione colligi videtur, primum autem principium eſt actus, aliud igitur principium potentia.ſ.ex qua factus eſt actus, prius eſt primo principio. Itaq; ipſe oſtendere conatur actu priorem eſſe potentiam. Nam quidquid operatur ait, id operari poſſe videtur. Vt enim quia omnis homo eſt animal, non autem omne animal homo, idcirco animal homine prius eſſe dicimus, ſic quoniam omne operans. poteſt, non autem omne potens operatur, ideo potentia q̃ actus prior eſſe videtur. At ſi potentia prior eſt actu (nulla ergo res erit).i.fuit tempus cũ nulla res eſſet. contingit enim, vt quod eſſe poteſt, nondum ſit. Atq; equidem in dictione quæ ait (quidquid enim operatur, id operari poſſe videtur) verbum videtur huc pertinere puto, vt ſibi non placere innuat propoſitionem. quæ ait. omne quod operatur poteſt. vt ſit ſenſus, videtur aliis. Illud autem. (At ſi hoc eſt, nulla ergo res erit: contingit enim poſſe quidem eſſe: nondum autem eſſe) pro ſolutione ſuggeſtum eſſe reor eius orationis, qua potentia actu prior eſſe dicebatur. ſi enim ex eo quod omnis potentia actu prior eſſe dicatur, efficitur fuiſſe cũ nulla res eſſet, qđ fieri nõ poſſe in libris de cœlo demõſtratur, falſũ igitur dictu eſt, omni actu priorem eſſe potentiam. Quanq̃ ſi hæc, vt diximus quæſtionis ſolutio ſunt, quomodo rurſus eandem infra diſſoluit? An hoc ab Ariſtotelis ingenio non abhorret? qui omnibus quidem in locis, ſed in hoc potiſſimũ opere ſolet ad veritatis confirmationem bis eiſdem de rebus meminiſſe, ac toties quę ad ipſas pertinent diſputare. poſtq̃ igitur actum facultate, priorem eſſe docuit, ſiue formam materia. omnis enim potentia quaſi materia eſt, vt Socrates facultas & materia eſt ſcribendi, theologos accuſat, quibus potentiam & materiam actu priorem eſſe placebat, quandoquidem heſiodus: qui chaos primum genitum eſſe dicebat. atq; noctem, quæ terrã genuerit per chaos & noctem materiam innuebat. Materia enim propter obſcuram ſui notitiam tenebræ atq; nox non incõmode vocatur, eadem chaos: quoniam vim habet formas ipſius admittendi atq; excipiẽdi. Anaxagoras quoq; dicens ſimul res omnes erãt, materiam obſcure ſignificabat. Neq; vero phyſicos damnat Empedoclẽ & Anaxagoram, hi enim actum q̃ potentiam priorẽ eſſe cenſebant: vt cõmemorabit, quippe quorum alter amicitiam & diſcordiam actum eſſe ſtatuebat, Anaxagoras vero mentẽ, ſed theologos, Nam cum ait (idem impoſſibile) non ſignificat eadem incõmoda phyſicis accidere, quæ theologis: ſed hic eſt ſenſus: idem incõmodum ſequitur omnes theologos: qui potentiam actu priorem eſſe ſtatuunt. Aut certe idem incõmodum dicit conſequi theologos & phyſicos non omnes: ſed quibuſcunq; vel theologis vel phyſicis priorem actu potẽtiam ſtatuere placuit ſi.n. potẽtia inquit per hos prior eſt actu: quomodo materia ex ſe moueri queat: nullo actu qui moueat exiſtente? Neq; enim ligna ſe ipſa mouent ad arculam conficiendam: ſed ab arte fabrili: qui actus quidam eſt: mouentur. neq; menſes muliebres ad animal generandum a ſe mouentur, ſed a ſemine genitali. Nec item terra ſe ipſam ad ſtirpem procreandam mouet, ſed mouetur a ſemine, quę vt euitarent incõmoda quidam actum ante potentiam poſuere, vt Leucippus & Plato. quem actum motum eſſe tradebant Nam motus ſemper eſſe Leucippo & Platoni videbatur: quoniam Plato inquit materiam quę temere ac ſine ordine feratur accipiebat, Leucippus vero in inani corpora indiuidua infinito tempore moueri dicebat, idemq; motum actum eſſe ſtatuebant. Cur tamen motus ſit actus: & hic motus quiſnam ſit circularis ne, an alius quiſq̃: & cur quædam hoc modo, alia illo moueantur cauſam reticent. Nam cum aliquid: vt demonſtratum eſt: ſemper eſſe debeat: nimirum cur Sphæra inerrans ab ortu in occaſum feratur: vagæ in diuerſum: cauſam reddi tam oportuit. Neq; enim quidquid mouetur: temere motum facit: ſed natura qui-

dem,lapis hoc modo.i.deorſum,& ignis ſurſum,vi autem illo .i. lapis ſurſum , ignis deorſum.Natura igitur lapis deorſum fertur,homines vero ab intellectu mouentur, vt qui aliquid appetentes mouentur ,cum corpus in tectum cogunt,vel arborem conſcendere, quo noſtro corpori non eſt latio naturalis. corpus enim noſtrum, ſecum dum naturam deorſum ferẽ. Animalia vero rationis expertia ab alio,hoc eſt ab imagi natione vi ablata mouentur.horum igitur cauſas reddere par erat. Ad hæc motus om nium primus cuius modi ſit explicandum fuit. Magni enim refert ſecundũ ne,an præ ter naturam moueatur motus ,qui primus omniũ habetur.ſed & aliud eſt, quod Platoni errori dat.Nam cum Plato ante etiam,q̄ mundus generaretur,motum eſſe dixiſ ſet, propterea quod materia ſine ordine moueatur , rurſus animam ſimul cum cœlo natam,quæq; ſibi motum affert fontem eſſe ait,ex quo motus emanauerit, & cauſam vt motus ſit.Itaq; ante cœlum conditum eamq; animam,quæ cum illo coorta eſt,mo tum eſſe tradit.At ſi ante cœli ortum ei q; congenitam animam motus erat , vtiq; falſum eſt animam,quæ ſe ipſa mouet fontem,atq; originẽ eſſe motus.Hæc effatus rurſus quaſi ſolutionem quãdã cõmemoratæ quæſtionis quæ ait,ſi potẽtia prior actu ſit, fieri vt actus non ſit principium,illud infert(Putare igitur potentiam actu priorem, tũ rectum eſt,tum non rectũ)quoniam in vno eodemq; verum eſt dictu potentiam actu eſſe priorem,Socrates enim cum prius potentia eſſet muſicus,deinde actu muſicus eſt effectus.attamen aliud erat prius muſicum actu,quod ſocratem ad actum per duxit.Itaq; in eodẽ atq; vno ex iis,quę oriuntur & occidunt prior eſt potẽtia q̄ actus. Si tamen ad cunctorum hominum multitudinem ſpectes, haud quaquam actus po ſterior eſt,q̄ potentia.At ſi in his potentia actum non pręcedit,longe hoc verius erit in poſteritate actus,qui proprie intelligitur.Sed de his accuratius in libro de anima diſputatur.

Eſſe aũt actũ potentia priorẽ,teſtis eſt Anaxagoras,eſt enim mens actus, teſtis eſt Empedocles ,concordiam atq; diſcordiã afferens. Teſtes deniq; ſunt ii qui motũ ĩquiũt ſemp eſſe veluti Leucippus. Quare nõ erat chaos aut nox tempore infinito . Sed eadẽ ſemper erãt , aut reditione , aut alio modo. Si actus potentiam antecedit.

xxii. (Eſſe autem actum potentia priorem teſtis eſt Anaxagoras)confectis demonſtrationibus Ariſtoteles aliorum placita in ſuę ſententiæ confirmationem afferre ſolet.Itaq; cum actum potentia priorem eſſe docuiſſet,Anaxagoram atq; Empedoclem teſtatur. quorum cum alter actum id eſt intellectum priorẽ miſtura faceret,Empedocles amicitiam & diſcordiam: & vterq; motum ſemper eſſe affirmaret:actum id eſt motũ ante potentiam eſſe ſtatuebant.Quare ſi actus prior eſt potentia(non erat chaos aut nox tempore infinito)id eſt potentia non erat prior actu.(ſed eadem ſemper erant ) quæ nunc ſunt,id eſt ſemper mundus erat.(Aut reditione)vt Empedocles tradebat( aut alio modo)vt placet Ariſtoteli.

Quod ſi idem eſt ſuper reditione, permaneat quippiam ſemper modo eodem agens oportet. Neceſſe eſt ergo hoc quidem pacto illud per ſeipſum agere , hoc aũt pacto per aliud . Aut igitur per aliud quippiã , aut per primum,per hoc igitur agat neceſſe eſt.Rurſus.n.illud & ipſe cauſa eſt & illi. eſt igitur præſtabilius dicere per primum , etenim vt ſemper eodem modo res fiat , illud cauſa erat, vt autẽ aliter aliud . At vt ſemper alio modo

vtrūq;, ſic igitur ſeſe habēt & ipſi motus. Quid igitur alia principia quærere oportet. Quoniam aūt res ita ſeſe habere pōt, & ſi nō ita ſeſe habeat, ex nocte, & ex hiſce quæ ſimul ſunt, atq; ex nō ente res erunt, hæc ſolui profecto poſſunt. Atq; eſt quippiam, quod inceſſabili motu ſemper mouetur, hic aūt eſt cōuerſio ipſa. Atq; hoc non ratione ſolum, ſed re vt patet. Quare primum cœlum perpetuum erit. Eſt igitur & quippiā, quod motu ciet, cum autem ſit id, quod mouetur, & id quod mouet, & mediū. Eſt quippiam profecto quod mouet, & non mouetur, quod quidem perpetuum eſt, & ſubſtantia, atq; actus.

(Quod ſi idem ſemper eſt reditione) in dictione deſideratur illud vel alio modo, vt xxiii.
perfecta dictio ſit huiuſmodi, ſi ſemper mundus hic eſt, vel reditu vt Empediocli placet, vel aliter, vt nobis videtur, aliquid pſiſtat oportet, quod eodē operetur modo, & cuius natura ſit actus. At ſi vt generatio ſemper ſit neceſſe eſt, aliquid ſit oportet, quod aliter operetur.i.oblique moueatur: vt genitorem hoc eſt ſolem nunc cominus agat, nunc longius ſeducat. Quod igitur oblique mouetur, id neceſſe eſt, vt per ſe hoc pacto operetur.i.oblique moueatur, & ſolē tum admoueat alias ſubmoueat (hoc hoc autem pacto per aliud).i.vt Sol terram ſingulis diebus ſubeat, rurſuſq; ſupra ipſam fiat per aliud. Aut igitur inquit per alterū hoc accidit ſoli exēpli gratia per Sphęram Saturni, (aut per primum).i.per innerrantem Sphęram: & orationem explicās ait. Neceſſe eſt igitur, vt per inerrantis motum Sol ſubter ſupraq; terram fiat, nō per Sphęram Saturni. Cur autem Sol ſubter ſupraq; terram ſingulis diebus per inerrantem lationem fiat, cauſam ſuggeſſit dicens. (Rurſus.n. illud & ipſi cauſa eſt & illi) i. Nam rurſus corpus inerrantis cauſa eſt ſtellæ, quę in Saturni globo circunagitur, vt ſubter terram ſupraq; fiat, & illi hoc eſt ſoli, quandoquidem inerrantis latio cauſa eſt, vt ſol atq; Saturnus ſingulis diebus oriantur & occidant. Satius eſt igitur ortus & occaſus ſolaris cauſam inerranti, q̄ Saturni globo aſſignare. (Nam illud).i globus inerrans cauſa erat ſoli, (vt ſemper eodem modo res fiat).i.vt ſemper ſupra ſubterq; terram feratur. (vt autē aliter).i.vt iam Scorpion teneat, Iam capricornū (aliud) ſigniferi videlicet: per quod fertur obliquitas. (At vt ſemper alio modo, vtrūq;.ſ.) poſt illud alio modo, punctus eſſe debet, eſt autem ſenſus, vt ſemper alio modo.i. vt conſtanter viciſſimq; nox fiat, atq; dies, ortus item & interitus (vtrūq;) inerrans ſ. & ſolis quę oblique fertur Sphęra cauſa eſt. Inerrās igitur Sphęra diei noctiſq; mutuę ſucceſſionis cauſa eſt, Solaris autem, & ipſe Sol naſcendi & intereundi viciſſitudinis. Hęc effatus ait (ſic igitur ſeſe habēt & ipſi motus) quaſi dicat non ſolum nos hęc de inerrantis Soliſq; Sphęrę motibus tradimus, ſed etiam motus ipſi reuera ſic ſe habent. Si ergo hi motus cauſa ſunt, vt nos quemadmodum res habet diſſeramus, quid attinet alia principia conquirere, qualia idearum aſſertores tradunt? hęc vbi dixit ait (quoniam autem res ita ſe habere poteſt, hęc ſolui profecto (poſſunt, ac niſi ita ſe habeat) eſt q; punctus aſcribendus poſt illud ſe debeat (ex nocte & ſimul omnibus & non ente res erunt) hæc enim eſt dictionis continuatio, eſt autem ſenſus. Quoniam actum priorem eſſe potentia demonſtratum eſt, & quia motus inerrantis ſolariſq; ſphęrarū: quę quidem ſphęrę actus ſunt, licet non vt proprie dictus actus cauſæ ſunt dierum noctiūq; & ortus atq; interitus, omnis quæſtio diſſolui poteſt, tum ea qua num actus prior ſit potētia inquiritur, tum quę cauſam poſcit, cur ſic inerrās, cur aliter ſolis ſphęra moueatur, & illa item quę motuū primus cuius

modi ſit inueſtigat. Nam de his omnibus dictum eſt, quoniã motus, q̃ ſeceñ alios mouet .i. motus inerrantis, motuum eſt primus. qui ſic mouetur vt noctes dieſq; efficiatur. ſolis aũt ſphæra in diuerſum, quoniã vt ortus & interitus fiat oportet. ortus autem & interitus ſemper ſunt. quoniã oportet, at aliquid ſemper exiſtat, quæ ſi adhunc modum ſeſe habere queunt, vt diximus, omnia ſolui poſſunt, (ac niſi ita ſe habeat) .i. ſin autem neget quiſpiam rem ſic ſe habere. (ex nocte & ſimul omnibus atq; ex non ente res erunt) .i. potentia prior erit q̃ actus. & omnia ex potentia exiſtent, quod fieri non poſſe demonſtratum eſt. his commemoratis, rurſus de primo principio ex reſolutione diſſerit. (Nam eſt inquit quidpiam quod inceſſabili motu ſemper mouetur, hic autem eſt motus circularis.) eſſe porro ſempiternum circularem motum, non ratione tãtum, ac demonſtratione, ſed re etiam & opere, & maiorum traditione perſpicuum eſt, ſphæra igitur inerrans eſt primum cęlum, quod ſempiterno motu cietur. quodq; omne corpus errãs mouet. errãs enim a primo inerrãte mouet. aliqd igitur ſit oportet, quod moueat duntaxat. Nam cũ ſit quod ſolũ mouetur, quod quidẽ eſt vagum erráſq; corpus, ſit item medium, quod mouetur ſimulq; mouet, cuiuſmodi eſt globus inerrãs, tertium quiddam habeatur oportet, quod moueat duntaxat. quod immotũ ipſum iliis motum affert ac ſempiternum eſt, idemq; ſubſtantia & actus. Ac mẽtem quidem omnium dictorum explicauimus. In dictiõe autem quæ ait. (cum autem ſit id quod mouetur, & id quod mouet, & medium) primum poſt illud (& medium) punctus eſt apponendus. deinde ſub audiendum hoc, eſt item quod mouetur duntaxat, tum inferendum: (Eſt igitur quidpiam quod mouet & non mouetur) &c. vt ſit vniuerſum huiuſmodi. ſed quoniam eius, quod mouetur tantũ, & eius, quod mouet ſolũ, mediũ eſt qđ mouet ſimul & mouetur, & horum exiſtũt duo, hoc eſt quod mouetur ſolum, & quod mouet ſimul & mouetur, vtiq; immobile quoq; ſit neceſſe eſt.

Hoc autem modo ipſum appetibile, atq; intelligibile mouet, mouet.n. & non mouetur, horum aũt prima eadem ſunt. Sub cupiditatem.n. id cadit, quod bonum eſſe videtur, ſub voluntatem autem primũ id bonum eſt, atq; potius appetimus, quia videtur, q̃ videtur, quia appetimus, intellectio enim principiũ eſt. Mens aũt ab intelligibili ipſo mouetur. Atq; altera ſpecies per ſe ipſam intelligibilis eſt, & huius ipſa ſubſtantia primo & huius, & ea, quæ ſimplex eſt atq; actu.

xxliii. (Hoc autem modo ipſum appetibile, atq; intelligibile mouet.) cum appetendum & intelligibile adhunc modum mouere dixiſſet, breui exponit quomodo dicens ipſa ſ. immota. Nam ſic inquit omne appetendum & omne intelligibile mouẽt, vt ipſa nõ moueãtur. ſed immota maneãt, aliaq; moueant. vt fœnũ mouet aſinũ, imago amatorem. cum autem omne appetendum, & omne intelligibile a primo & perſe intelligibili & appetendo dicatur, ſintq; appetenda quædam, non eadem intelligibila, vt panis, ac ediuerſo intelligibilia quædã, quæ non ſunt appetenda, vt mala, primũ ac præcipue intelligibile, idem eſſe docet, quod præcipue appetendum. Sed in primis quod ſub cupiditatem cadit, quo diſcrimine ab eo diſtet, quod volũtati ſubiicitur, exponit. id enim concupiſcimus ait, quod pulchrum videtur. Nam quod proprie pulchrũ eſt, id non concupiſcitur, ſed deſideratur, atq; appetitur. Cupiditas enim a deſiderio diuerſa eſt. cum ipſa in parte animæ concupiſcente experteq; rationis habeatur, deſiderium in rationis compote. voluntatis autem obiectum primum ac proprie non eſt id quod pulchrum eſſe videtur, ſed quod eſt ſuapte natura pulchrum. Appetimus autem quia

pulchrum videtur,potius quam ediuerſo, quoniam appetimus , videatur pulchrum. de quibus eum adhunc modum diſputauit,primum intelligibile,& primum appetendum idem eſſe colligit , dicens ( Intellectio enim principium eſt ) .i. appetendum eſt motus principium. Illud enim appetendum ſubaudire oportet . quoniam appetendum mouet mentem.cuius motus eſt intellectio.cum expetendum moueat mentem ad intelligendum,ſit ne appetendum,an non? Cæterum & ab intelligibili mouetur mens ſi quo intelligibile mouet mentem ipſamq; actu mentem facit,cādemq; mouet appetendum , intelligibile ergo idem eſt,quod appetibile.At cauſa prima ſuapte natura proprie intelligibilis eſt,atq; intellectus . ea igitur proprie intelligibile eſt , & proprie mens ac proprie appetendum . vbi autem dixit ( Mens autem ab intelligibili ipſo mouetur, )adiungit. ( Atq; alteri ordo per ſe ipſum intelligibilis eſt , ) quænam vero per ſe intelligibilia ſint, & quæ ſecus,paulo poſt conſiderabimus.alterum autem ordinem appellat ordinem pulchri, in quem ſecūdū Pythagoricos ſubſtantia, lumen triangulus,impar,& cætera his annumerata rediguntur. omnia igitur quæcunq; boni ſubiiciuntur ordini,intelligibilia ſunt, ſed ex eis ſubſtantia potiſſimum intelligibilis eſt,& in hoc genere ea eſt maxime intelligibilis,quæ ſimplex ſecundum actum habetur,quæ proprie intelligibilis eſt & expetenda.ſed quoniam ſubſtantiam perſe & actu intelligibilem eſſe tradidit:vt quædam intelligibilia:quæ non ſunt intelligibilia perſe neq; actu diſtingamus:operæ pretium erit,atq; adeo neceſſarium , quæ perſe & actu intelligibilia ſint,& quæ ſecus,edocere . Formarum igitur,quæ materiales ſunt, & in materia ſuum eſſe obtinent,hæ ab intellectu intelligibiles fiunt.cum ſint potentia, nō perſe & actu intelligibiles.quippe quas intellectus ſequeſtrans a materia cū qua ipſis eſſe ſuppetit,intelligiles efficiat.& tūc ipſarum quæq; intelligibilis actu eſt , atq; mens ſiue intellectus efficitur,cum intelligitur,nō ante. Nam intellectus actu nihil eſt aliud quam forma,quæ intelligitur . Itaq; harum quæq;,licet non ſit ſimpliciter intelligibilis,tamen cum intelligitur,intellectus efficitur . Vt enim ſenſus actu idem eſt , quod actu ſenſibile.& actu ſenſibile idem quod ſenſus actu,ſic itellectus actu. hoc eſt quod actu intellibibile,& actu intelligibile idem,quod intellectus actu. Intellectus enim ſu mens intellectæ rei formam,ipſamq; a materia ſecernens illam actu intelligibilem facit,& ipſe actu intellectus efficitur.At ſi qua res eſt , quemadmodū demonſtrauimus, incorporea:&pſe ens experſq; materiæ , ea eſt actu intelligibilis ſuapte natura,& a ſe vt ſit actu intelligibilis habet: & nō ab intellectu,q ſe a materia ſecernat.q quidē intellectus materia vacat: & intelligibilis eſt.quin intellectus actu ſemper eſt actu intelligibilis:vt ipſe paulo poſt declarabit . Itaq; quas formas intellectus a materia ſecernit atq; efficit intelligibiles,eę non ſunt proprie & perſe intelligibiles . argumento: q; ab intellectu ſe intelligente:qui q; ipſas a materia ſecreuit & ex particularibus vniuerſalia effecit:ſeparatæ intercidunt:nec ſunt.quibus aūt a ſe vt perſe ſint ſuppeditatur : hæ proprie ſunt intellectus,& proprie intelligibia.

vnum autem & ſimplex non eadem ſunt,vnde.n.menſuram ſimplex quō ſeſe habet ipſum ſignificat . At vero bonū ipſum , & id quod per ſe eſt expetibile , in eadem ſerie ſunt , & ipſum primū eſt optimum ſemper ,aut rationis ſimilitudinem ſubit . At qui id gratia cuius cætera ſunt , vel fiunt , in ipſis immobilibus ſeſe declarat ipſa diuiſio , eſt.n.alicui id gratia cuius agitur , quorum aliud eſt , aliud non eſt , mouet aūt , vt a motu , atq; per id quod mouetur cætera mouet . Si igitur quippiam mouetur aliter ſeſe

habere poteſt, Quare ſi latio prima actus eſt, etiã quo mouetur hoc ipſo ratione loci, & ſi non ſubſtantiæ ratione, alias ſeſe habere poteſt, cũ aũt ſit quippiam mouens immobile, atq; actu id, vt aliter ſeſe habeat, nullo pacto fieri põt. prima nãq; mutationum latio eſt, & huius ipſa cõuerſio, atq; illud hoc motu mouet, ergo neceſſario eſt ens. Atq; vt neceſſario eſt, bene etiã hoc pacto principium eſt. Neceſſarium.n.pluribus ſumitur modis. Atq; aliud eſt, vt violentum, propterea quod eſt præter appellationem, ac motum, aut vt id quod aliter ſeſe habere nõ poteſt, ſed ſimpliciter eſt. Ex tali igitur principio cœlum ipſum naturaq; pendet.

xxv. (Vnum autem & ſimplex non eadem ſunt)his verbis obiectioni cuidam:quæ opponi poſſet occurit:quæ huiuſmodi eſt.ſi prima:& immobilis ſubſtantia ſimplex eſt:ſimplex autem eſt vnum: ſubſtantia igitur immobilis vna eſt. At ſunt alię immobiles ſubſtantię:vt ipſe hoc in libro docebit.hanc igiť dubitationẽ explicat,dicens.( vnũ aũt & ſimplex nõ eadẽ ſunt vnũ.n.menſurã ſignificat)vt vnũ hominẽ:quo hoĩes, metimur: & vnũ equũ:quo equos menſuramus.Simplex non ſignificat menſurã: ſed( quõ ſeſe habet ipſum).i.ſignificat ſimplex nõ eſſe cõpoſitum. (At vero inqt bonum ipſum & id quod perſe eſt expetibile in eadẽ ſerie ſunt:)in qua.ſ.eſt perſe intelligibile.vt intelligatur primã cãm & perſe intelligibilẽ pulchrã eſſe & perſe ac ppter ſe expetendã atq; optimam.quidquid aũt primum habetur:pportione ſeu cõparatione dicetur optimũ. ſic intellectum actu optimũ appellare poſſumus:propterea quod intellectũ habitu dignitate ac pulchritudine antecedit.itẽq; motum circularẽ optimum præ recto dicimus qm̃ eo potior habetur. His commemoratis: prætereа inquit ( id gratia cuius cętera ſunt:vel fiunt in ipſis ĩmobilibus eſſe declarat ipſa diuiſio)illam diuiſionẽ dicit, in qua ſępe teſtatur:ſe contrariorum reductionẽ effeciſſe. hęc aũt habetur in eo libro:qui ab ipſo de bono inſcriptus eſt. At in dictione,q̃ ait.(Eſt.n.alicui id gratia cuius)coniunctio(enim)pro (aũt) dicta eſſe accipi debet, vt in hũc modũ intelligatur eſt aũt alicui id cuius gratia.qm̃ q̃ fiunt & aguntur alicuius fœlicitatis gratia cuipiam fiunt: & aguntur.exempli gratia Socrati.(Quorum aliud eſt,aliud non eſt.)quorum ait.i. eorũ quorum gratia eſt actio(aliud eſt aliud non eſt.)id.ſ.quod agit. eſt autem ſenſus id cuius gratia:id eſt:qđ eſt,qđ vero eſt gratia huius nõ eſt hoc,quod illud.Nã quod boni gratia mouetur,ipſum non eſt bonũ.bonum vero:quod eſt cuius gratia:bonum eſt. Mouetur autem donec bonum indipiſcatur,quod vbi indeptum eſt, conſiſtit.cum autem prima cauſa, quæ primum bonum eſt:ſit infinita,quod ipſam deſiderat,nunq̃ eius vniuerſam bonitatem:vt fit in bonis particularibus,conſequi valet. ac proinde ſemp ipſa mouebit,vt amatum incomprehenſibile. Hęc effatus quomodo prima cauſa cuncta moueat exponit.Corpus enim circumlatum ab ipſa tanq̃ ab amato:& deſiderato moueri ait.cętera vero ab ipſo cęlo,quod a prima cauſa continenter mouetur. ſed quoniam omnis motus rem a qua proficiſcitur mutare videtur: & cęlum moueri ipſe prędixerat,ne quis cęlũ a ſua natura diſcedere putet ait.( Si igitur quidpiã mouetᷓ: aliter ſeſe habere põt ).i.qm̃ cęlũ mouetur, fieri põt: vt idẽ aliter ſeſe habeat, & quõ cælũ dũ mouetᷓ aliter ſeſe habere queat exponit dicẽs:( quare ſi latio pria actus eſt,qua mouetᷓ:hac aliter ſeſe habere põt.)& poſt illud( mouetᷓ ) pũcto diſtinguendũ eſt. Eſt autem ſenſus.ſi actus cęli eſt prima latio nimirum qua mouetur, & omnino motum habet,hac aliter ſeſe habere poſſe dicetur.hoc eſt:per locũ ferri ſiue in orbẽ agi) ſi nõ ſubſtãtiæ ratione(.i.licet nõ ſecundũ ſuam naturã moueatur, neq; ab ipſa diſcedat cũ

ſempiternum,ſit tñ quatenus in orbem fertur,nihil prohibet ipſum moueri,ſi non eſt
neceſſariũ Poſt hæc,qm̃ inquit eſt motor quidem,qui vt diximus,actu eſt,& ĩmobilis
hic vt aliter ſeſe habeat,aut omnino moueatur fieri non poteſt.quod in hunc maxi-
me modum oſtendit. Si omnino fieri poſſet, vt motor primus moueretur, nimirum
primo omnium motu moueretur, hoc eſt motu circulari,quo quidem motu ipſe mo
uere demonſtratus eſt. at ſi circumactu mouet, hoc profecto non ipſe mouebitur.cũ
motus vnus vnius eſſe ſtatuatur. porro ſi circularis motus neceſſario eſt, ex neceſſi-
tate igitur ipſius motor eſt ens.(atq; vt neceſſarium, bene etiam hoc pacto principiũ
eſt.)Poſt illud neceſſariũ punctus eſt affigendus,eſt autem ſenſus,quoniam neceſſa-
riũ modo id eſſe intelligitur,quod per vim efficitur.tum ſine quo res non bene proce
dit,vt ſine diſciplina ſcientia non ingeneratur.alias.quod aliter ſeſe habere nõ poteſt,
cuiuſmodi ſunt demonſtrandi principia,cum prima cauſa neceſſario ſit, qua ratione
eſt neceſſario,ea recte principium appellatur.i.vt ſine quo.Itaq; rogati cum prima cau
ſa neceſſaria ſit,quomodo ſit neceſſaria, apte reſpõdimus, quoniã ſine hac ipſum be
ne cõſiſtit,& cõcludit dicẽs ( ex tali igitur principio cęlũ ipſum naturaq; pendet.)

At qui vt nos optime perbreui tempore degimus, ſic illud ꝑpetuo de-
git, ſic.n. illud eſt ſemper. Nam vti nos quidẽ ita ſemper degamus, fie
ri nequit. At illud ꝑpetuo degit, quippe cũ & voluptas ipſius ſit actus.&
iccirco vigilia, ſenſus, intellectio iocũdiſſima ſunt. Spes vero atq; me-
moria ob hæc ipſa. Intellectio vt ea quæ ꝑ ſe eſt, eius eſt ſane, qnod per
ſe optimũ eſt, & ea quæ maxime per ſe eſt, eius eſt,quod maxime tale eſt.
Mens vero ſeipſam per intelligibilis ipſius aſſumptionẽ intelligit. fit.n.
intelligibilis tangens atq; intelligẽs, Quare idem eſt intellectus atq; intel-
ligibile. Eſt.n.id intellellectus quod intelligibilis ipſius ſubſtantiæq; eſt
ſuſceptiuum. Operatur aũt habens.

( At qui vt nos optime perbreui tempore degimus, ſic illa ſempiterno ) Cum intel- xxvi.
lectus noſter, qui facultate intelligibilia eſt, ex extrema doctrina, ac optima viuen-
di ratione ſit actu intelligibilia, tunc optimam beatiſſimãq; et omni voluptate iocun
diorem vitam agimus, quę verbis explicari non poteſt, cognoſcitur tamẽ ab iis, qui
bus hęc fœlicitas contingit. qualem igitur vitã nos ad breue tempus degimus. neq;
n.ſemper huiuſmodi vitam agimus, ſed cum intellectus noſter efficitur actu intelli-
gibilia, tali vita cauſa prima ſemper fruitur,quod nobis negatũ eſt, nec.n.fieri põt,
vt nos ſemper talẽ vitã degamus, ſed, vt dixi, ad breue tempus, vt prima cauſa fie-
ri põt, quod paulo poſt apparebit. Nam cum eius munus nullũ ſit aliud, q̃ ſe intelli
gere, idcq; ipſius opus ſit ſua voluptas, idcirco efficitur, vt ſemper in hac iocũditate
viuat.i.quoniam ſe ipſa ſemper intelligit. Qualis igitut vita nobis degitur ad breue
tẽpus, hac prima cauſa ſemper eſt.i.ipſa prima cauſa eſt optima vita. Quãobrẽ inqt
ſenſum & vigiliã, & intelligentiã iucũdiſſima eẽ dicimus. quoniã actus quidam ſunt.
quãq̃ velut imagines, & vmbrę eius operis, quo fungimur, aut eius vitę, quam agi
mus, cum intellectus noſter ſit quodã modo intelligibilia. Spes autem & memorię
propter actus nobis gratę ſunt. Nã cum alicuius actus recordamur, aut aliquid nos
acturos ſperamus,tunc & ſpem & memoriã amamus. Si ergo ſpes & memoriæ pro
pter actus anobis diliguntur, & hi nobis propter actum,qui aliquando in nobis effi-
citur, chari ſunt, quantę demum admirationis eſſe actus ille debet! Atq; intellectio

inquit perſe ejus eſt, quod perſe eſt optimum . intellectionem perſe vocans intellectū actu, qui ab eo differt: qui habitu eſt . qui rurſus ab intellectu potentia diuerſus habetur. ſiquidem intellectus habitu forma & potentia perfectioq; eſt, intellectus potentia. quiquidem habitus in ipſo ex vniuerſalis comprehenſione ingeneratur, & ex eo quod formas a materia ſeiungere poteſt, quæ formæ eędem quodam modo inter ſeſe ſunt. Nam qui formas abſq; materia ſumit: commune habet atq; vniuerſale . qui enim hominis formam ſine circunſtantiis materialibus accipit, is hominem communem habet. quia ſingulorum inter ipſos differentia a materia fit . quippe quorum formæ quibus homines ſunt, nullo interſe diſcrimine diſtent . Rurſus qui commune quod in ſingulis ineſt contuetur, is formam accipit abſq; materia : hęc enim in ipſis commune eſt atq; idem: ingeneratur autem initio huiuſmodi habitus in intellectu per tranſitum a continenti habitu erga ſenſibilia . ceu viſum quendam intellectus ab ipſis accipiat ad vniuerſalis contemplationem accomodatum. quoquidem principio intelligentia, ſententiaq; nuncupatur , vbi vero coaluit ac varium & multiplex effectum eſt prorſus , vt ſine materiali velut fundamento id queat efficere, intellectus iam nomine cenſetur . ſi quidem cum talis in habitu ob actus continentes efficitur , vt reliquum perſe operari queat, tunc qui habitus nuncupatur, efficitur intellectus. ſimilis homini docto ſeu ſcienti: qui medius eſt inter eum: qui potentia ſciens eſt, & eum qui per ſcientiam operatur . qui quantum ab eo vincitur , qui per ſcientiam operatur , tantum ſupatat hunc: qui ſcientia ſecundum potentiam eſt præditus. hic autem habitus cum ſuo fungitur munere intellectus actu fit . Intellectus enim ſecundum habitum eſt vniuerſæ quodam modo intelligentiæ quæ, repoſitæ ſunt , & quieſcunt . Et quoniam intellectus actu nihil eſt aliud , quam forma quæ intelligitur , vt ſenſus actu: eſt actu ſenſibile, intellectus in habitu: qui is eſſe intelligitur , qui a ſe intelligere poteſt, & formas intelligibilium perſe ſumere, ſe ipſum valet intelligere . Nimirum quoniam ipſe eſt forma: quæ intelligitur . ſiquidem intelligens, quod intelligit efficitur : qui ergo habitum intelligendi formas habet , huic habitusquoq; & facultas ſuppetit ſe ipſum intelligendi. Nam quod intelligere poteſt , hoc ipſum intelligens efficitur . Et eſt cum intelligit præcipue ac perſe formam intelligens, ex accidenti vero ſe ipſum: propterea quod accidit ei, cum intelligit : vt id fiat, quod intelligit . Ante igitur quam ipſe intellectus actu intelligat , intelligens , & intelligendum relatiua , & inter ſe vt ad aliquid dicta opponuntur . in ipſo vero actu vnum fiunt , & oppoſita eſſe deſinunt . Neq; enim ratio ad aliquid in ea conuenire ptoeſt . Ita intellectus actu cum idem efficitur, quod intelligibile , merito ſe ipſum intelligere dicitur . Intellectus igitur actu ſe ipſum intelligit . propterea ꝙ id ipſum quod intelligit efficitur . Intelligit enim formas abſq; materia . quippe qui non hoc intelligit , ſed huius eſſe: quemadmodum ſupra dictum eſt . Cum igitur intellectus actu per ſe optimus ſit , nimirum intellectio ipſius, qua ſe ipſe intelligit, intellectio per ſe, ac optimi perſe fuerit . Intellectus vero actu optimum eſt, non ꝙ formæ fiat , quas intelligit abſq; materia , ſed quia primum intellectum, quoad fieri poteſt , intelligens ille quodam modo fit : ſi ergo intellectio perſe, perſe optimi eſt, profecto quæ perſe maxime intellectio eſt, hæc eius erit, quod perſe maxime eſt optimum . hæc autem eſt intellectio primi intellectus , qua ſe ipſe intelligit . & qua ipſe eſt intelligens, & idem qui intelligitur . Intellectus igitur actu per aſſumptionem intelligibilis ſe ipſe intelligit cum habitum , vt diximus , obtineat: formaſ intelligendi ipſas contingens . Eſt autem intellectus actu quaſi forma eius intellectus qui potentia eſt . habitum igitur habet ſui intelligendi . Itaq; cum ſe intelligit, intellectus & intelligibile idem efficitur. Nam excipiens intelligibile & ſub

ſtantiam.i.intellectum,ipſe intellectus eſt.operatur autem huiuſmodi intellectus ha-
bens in ſe intelligibilia,quæ ſepauit. ſecreuit.n.a materia atq; penes ſe hēt intelligitq;.
Quare id quod intellectus habere diuinum videtur . Magis illius eſt men
tis , atq; ipſa cōtemplatio iucundiſſimum eſt atq; optimū . Si igitur deus
ſemper ſic bene ſeſe habet vt aliquando nos bene habemus , admirabile
quid eſt ipſe . Quod ſi magis & bene ſe habet , magis admirabile eſt profe-
cto . At ſic ſe habet , ineſt etiam illi vita .Mētis.n.operatio vita eſt . Illud
āt eſt ipſa operatio atq; actus . Actus igitur iſce , qui eſt per ſe , illius eſt
optima atq; perpetua vita . Dicemus autem ipſum deum animal perpe-
tuum optimum eſſe.quare deo vita nimirū ꝯnūq; continuum atq; perpe
tuum ineſt . Hoc.n.eſt ipſe deus.

(Quare id quod intellectus habere diuinum videtur magis illius eſt mentis ) omniū xxvii.
quæ intellectus eſſe dicuntur,diuiniſſimum eſt contemplatio.quod igitur diuinū ha-
bet intellectus actu,habet autem diuinum id vt ſe intelligat,id illius magis eſt.i.primi
intellectus eſt.illud igitur inquit,quod intellectus actu diuiniſſimum nobiliſſimumq;
habet,hoc āt eſt ſe itelligere,id magis eſt illius primi intellectus.quoniā primus intel
lectus exactius ſe intelligit,quam intellectus actu ſe ipſum. Intellectus igitur actu nō
ſe perinde intelligit,vt primus intellectus ſe.Neq; ſemper,ſed aliquando & raro . Cū
primus intellectus ſemper ſe intelligat,nec aliud quam ſe.qui a ſe idcirco intelligitur,
quia intelligibilis eſt.& quoniam actu & ſuapte natura intelligibilis eſt , ideo ſemper
intelligetur ab eo videlicet,qui actu intelligit.ipſe āt ſolus intellectus ſemper intelligit
ipſe igitur ſe ſemper intelliget,vel potius quoniam ſimplex eſt,intellectus.n . ſimplex
quiddam ſimplex intelligit , præter ipſum autem nullum intelligibile eſt ſimplex,qui
immiſtus eſt & expers materiæ,nec in ſe potentiæ quidq̄ habet,ſe igitur ſolum intelli
get ipſe,in eo enim quod intellectus eſt,ſe vt intelligibile intelliget,in quo vero intel-
lectus actu & intelligibile,ſemper ſe intelliget , in quo autem ſimplex ſolus ex intelli-
gibilibus ſe ipſum ſolum.ipſe nanq; qui ſolus ſimplex eſt,cuiuſdam ſimplicis intelle-
ctor eſt,& ſolus ſimplex ex intelligibilibus. Atq; ipſa inquit contemplatio qua ſe intel
ligit.(iocundiſſimum eſt atq; optimum.ſi igitur deus ſemper ſic bene ſeſe habet,vt ali
quando nos bene habemus,admirabile quid eſt ipſe.)at ſi tanto melius quam intelle-
ctus actu ſeſe habeat,vt verbis nequeat explicari,nimirum quo eum ſuperat, hoc erit
admirabilius. At exceſſus tantus eſt,quantum verbis conſequi nō ſit ,deus igitur ſum-
ma admiratione dignus eſt ,& longe maioris dignitatis . Ineſt aūt & intellectui primo
vita.qm̄ mētis intellectuſue actus vita eſt,ille autem eſt actus,ille igitur eſt vita . Itaq;
actus illius,qui per ſe actus eſt, vita optima eſt & ſempiterna. Deinde ex iis,q̄ primo in
tellectui ſuppetere docuit,ipſum definit dicens. Primus intellectus eſt animal ſempi-
ternum optimum. Nam cum ſint alia ſempiterna animalia, ipſe tamen primus intelle
ctus ſolus eſt optimum. Si deus ergo animal eſt ſempiternum, & omne ſempiternum
incōtinētia cōſideraē,nā ſi fieret itermiſſio,nō eſſet ſempiternū,nimirū deo vita ꝯtīūq;
ſuppetit.eſt.n.ꝯtīū par cuiq; vita.deus.n.hoc ipm̄ eſt,ſempiterna inquā & optima vita.

Qui vero putant vt Pythagorici Speuſippuſue:id quod eſt optimū præ-
ſtabiliſſimumq; rationem principii non ſubire,propetrea quod & planta
rum,& animalium principia cauſæ quidem ſunt. Bonum autem atq; per-
fectum in iis eſt,quæ ſunt ex illis,ii profecto non recte arbitrantur . Semē

a.ex aliis perfectis prioribus emergit,& ipſum primū non ſemen:ſed ipm perfectum eſt. Nam hominem quiſpiam ſemine priorem dixerit eſſe,non eum qui ex hoc ortus eſt,ſed alium:a quo ſemen ipſum perfluxit. Eſſe igitur ſubſtantiam quandam ęternam imobilemq;, atq; a ſenſibili ſeparatā ex hiſce, quæ iam dicta ſunt patet. Demonſtratum eſt & hanc ſubſtantiā magnitudinem uullam habere poſſe,ſed partibus carere atq; indiuiſibilē eſſe, infinito enim tempore mouet. Nullum autem finitum infinitam potētiam habet.cum āt omnis magnitudo,aut infinita ſit aut finita, infinita quidem magnitudinem ob id ipſum nō habet,infinita autem habere non poteſt:propterea quod omnino in ratine rerum nulla magnitudo eſt infinita. At vero demōſtratum eſt etiam impaſſibilem eſſe,nullāq; prorſus alterationem ſubire.omnes.n. cæteri motus poſteriores ſunt eo: qui ad locum accomodatur. Hæc igitur manifeſta ſunt vniuerſa, cur hoc modo ſeſe habent:vt diximus.

xxviii (Qui vero putant vt Pythagorici & Speucippus)oſtenſo deum,qui primum principium eſt,animal ſempiternum & optimum eſſe, in Pythagoræos inuehitur & Speucippum. qui pulcherrimum & optimum in principio eſſe negabant. ac proinde principium optimum dici non poſſe ſtatuebant, cum genitale ſemen & menſes muliebres,quæ ſint animalium principia,non habeantur optima. ſed illud melius ſit,quod ex ipſis procreatur. Errant igitur inquit.neq; enim ſemen imperfectum menſeſq; muliebres principia ſunt,ſed pater & mater.qui non ſolum perfecti ſunt, ſed ēt ſemine ac menſibus priores Itaq; homo ſemine prior eſt.non qui ex ſemine fuit generatus,ſed pater ex quo fuit ſemen deciſſum.& concludit dicens (eſſe igitur ſempiternam ſubſtantiam ſecretam & diuerſam a ſenſibilis patet.)quam incorpoream eſſe nec partibus conſtare in octauo libro phyſici aditus planum fecit. & ſuggerit nobis id qđ in eo loco diſſeritur,huiuſmodi principium ſempiternum motum mouere.quod aūt motum ſempiternum mouet,id vt infinitæ potentiæ ſit,neceſſe eſt. quod illic quoq; demonſtratur. At corpus nullum omnino eſſe infinitum in tertio libro phyſici auditus atq; item in primo de cœlo demonſtratū eſt.quod igitur eſt infinita potētia prædictum,corporis eſt expers,quin & prima cauſa, nec pati poteſt nec alterari ſi quo enim modo mouetur,motuum primo moueretur,qui eſt motus loci qđ verū non eſſe docuimus.at ſi hoc minus mouetur,ne aliis quidem ipſam moueri conuenit.

Oportet autem nō latere vtrum ſubſtantia talis vna ſit ponenda, an plures, & ſi ſint plures, quot ſint ponendæ. Sed in memoria ſentētias quoq; cæterorum habere, qui quidem de multitudine nihil, quod ſit certum dilucidūq; dixerunt. Opinio.n.de formis nullam conſiderationem propriam habet. Qui nāq; ideas afferunt: numeros inquiunt ipſas eſſe: atq; de numeris interdum vt infinitis:interdum vt vſq; ad denarium definitis loquuntur: at qua de cauſa tanta eſt multitudo numeroꝝ, nihil prorſus cum demonſtratiuo ſtudio dicunt. Nobis autem eſt dicendū ex hiſce, quę ſuppoſita ſunt,atq; determinata. Principiū.n.& id quod eorū q̄ ſunt primū eſt imobile quidē,pſe atq; p accidēs eſt. Primo āt motu ppetuo vnoq;

mouet. Quoniam autẽ id quod mouetur, ab alio moueri, & primum mo-
uens immobile eſſe, atq; perpetuum motum a perpetuo, vnumq; ab vno
prodire neceſſe eſt.

(Oporter autem non latere vtrum ſubſtantia talis vna ſic ponenda, an plures ) poſtq̃ xxix
primum principium vnum eſſe docuit corporis expers neq; per ſe neq; per accidens
mobile, ſed a motu prorſus abhorrens, inquirit ſubſtantia huiuſmodi vna ne ſit, an cõ
plures, ac ſi plures: quo eas numero ſtatuere cõueniat. neq; ignorare inquit par eſt alio
rum decreta & ſententias, ſed meminiſſe & animo verſare. & cauſam cur meminiſſe
debeamus ſuggerit. quia nihil illi perſpicui de multitudine cauſarũ tradidere. trea ne
ſint an viginti, alio ue numero. qui.n. rerum noſtratium cauſas ideas eſſe ſtatuerunt, il
vtrum motuum quoq; cauſas eſſe ſtatuerent, nõ dicunt, Cæterum cum ideas omnino
cauſas eſſe ſtatuerent, par fuit vt ipſarum numerũ definirent, quod illis curæ non fuit,
ſed cum ſolum ideas numeros eſſe dicerent, & iam numerum intra decem conclude
rent, iam explicarent in infinitũ, nunc infinitas, nunc finitas eſſe cauſas ſtatuere viden-
tur. quandoquidem ſi ideæ numeri ſunt: & numerus ad decem vſq; progreditur, pro-
fecto ideæ decades fuerint. Rurſus ſi ſunt ideæ numerus: numerus autẽ eſt infinitus,
nimirum ideæ infinitæ exiſtent. Itaq; de ipſis nihil conſtituti tradidere, infinitas ne di-
cere conueniat, an ſolum finitas eſſe, ſed nulla demõſtrandi adhibita cura de ideis diſ-
ſeruerunt, quibus eo nomine damnatis, quod de ideaꝝ multitudine citra demonſtra-
tionem diſputaſſent, cum præſertim illas noſtratium rerum cauſas eſſe aſſeuerarent,
ipſe ad explicandum cauſas motrices quo numero ſtatuere oporteat aggreditur. Sed
primum alias eſſe cauſas confirmat: Saturni, Iouis, & cæterarum ſphærarum motri-
ces. Nam ſphære, vt docebit, ſtellarum gratia ſunt. Deinde numero ſphærarum inuẽ-
tio, mouentes cauſas totidem eſſe ſtatuit: quot ſphæras. Cum vnius vnũ mouens eſſe
conſtet. ſed has omnes cauſas rurſus ſub primam cauſam reducet. i. ad animal ſempi
ternum optimum, quod vt tum per ſe, tum per accidens eſſe immobile demonſtrauit,
ſic item aliarum ſphærarum motores neutro modo moueri docebit. quo in loco am-
bigere ſuccurit, quid tãdẽ eſt cauſæ cur prima & inerrãs ſphæra a ſua ipſius anima nõ
moueatur. An & prima & cæteræ ſphęræ mouentur a ſua quæq; anima! non tamen
quemadmodum animalia, quorum corpora ab animis trahuntur retrahunturq;, ſed
quemadmodum in ſecundo libro de cælo fuit explicatum! a prima vero cauſa mouen
tur, vt a deſiderabili & expetendo. ſed de his hactenus. Nobis autem inquit ariſtoteles
ex iis, quę poſita & oſtenſa ſunt, dicendum eſt primum principium entium eſſe pri-
mum, idemq; immobile tum per ſe: tum etiam ex accidenti. ſed quod primum ac ſem-
piternum, vnumq; motum vt deſiderabile videlicet moueat. (Quoniam autẽ id quod
mouetur: ab alio moueri neceſſe eſt & primum mouens ĩmobile eſſe ) per ſe atq; per
accidens. quandoquidem animę licet primi animalium motores ſint, mouentur tamẽ
ex accidenti. (& qm̃ ſempiternum motum a ſempiterno motore vnũq; & continen-
tem ab vno prodire neceſſe eſt,) hoc enim in phyſico auditu demonſtratũ eſt, ſi ergo
motus eſt vnus, cum motus vnus, vt demõſtratum eſt, ab vno motore naſcatur, vtiq;
mororem vnum eſſe affirmare neceſſe eſt.

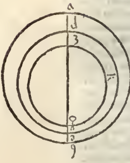
Pręterq; lationẽ ſimplicem vniuerſi, q̃ primã ſubſtantiã immobilẽq; mo
uere dicemus. Alias lationes eſſe ꝑpetuas, vagantium inquam ſtellarum
videmus, corpus.n. cœleſte ſempiternũ eſt, ac nunq̃ conſiſtit, atq; qeſcit,
vt in naturali philoſophia eſt demõſtratum, harũ etiam quæq; lationum

profecto

profecto ab immobili, per ſe perpetuaq; ſubſtãtia proficiſcatur neceſſe
eſt. Natura nãq; ſtellarum perpetua ſubſtantia quædam eſt, & id quod
mouet ꝑpetuum eſt, & prius eo quod motu cietur. Id & quod ſubſtantia
prius eſt, ſubſtantiam eſſe neceſſe eſt, patet igitur tot neceſſario ſubſtan
tias eſſe natura ꝑpetuas & ꝑſe immobiles. Sineq; magnitudine, ob eã cau
ſam: quam antea diximus. Eſſe igitur ſubſtãtias: & harũ quænã ſit prima,
quæ ſecunda codẽ ordine, quẽ inter ſeſe lationes ſtellarũ habẽt: dilucidũ
eſſe videtur. Multitudinem aũt iam lationum ex aſtrologia, quæ ſcien-
tiarum mathematicarũ philoſophię familiariſſima eſt, conſiderare opor
tet. Hæc.n.contemplationẽ de ſubſtãtia ſenſibili quidem, ꝑpetua aut fa
cit, cæteræ vero de nulla ſubſtantia faciunt cõtemplationẽ, vt arithmeti
ca, vel geometria, lationes itaq; plures eorũ eſſe, quæ feruntur, & iis etiã
patet, qui mediocriter hanc materiã tetigere. Stellarum.n. vnaquæq; va
gantium nõ vna, ſed pluribus lationibus fertur. Quot aũt hæ ſunt, nũc
quidem nos dicimus, ea dicentes cõpræhenſionis gratia, quę mathemati
corum nõnulli dicũt, vt aliqua multitudo definita mente pcipiatur, po-
ſtea vero quædam ipſos inquirentes, quædam ab inquirentibus interro-
gantes ſi quid præter ea, q̃ numero ſunt dicta videatur, hiſce q circa hoc
verſant̃ vtroſq; qdẽ amare, exactoribus ãt obtẽperar̃ credereq; oportet.

xxx. (Sed quoniã videmus præter lationem ſimplicem vniuerſi) vniuerſum appellat ſphæ-
ram inerrantem, quam a prima & immobili ſubſtantia, vt ab expetendo moueri dice-
bamus (alias lationes) errantium ſphęrarum. (ſempiternas) corpus.n. globoſum ſem
piternum eſſe ac irrequietum, nec vnq̃ conſiſtere: in libro de cælo demonſtratum eſt.
Cum hoc igitur intueamur. (vt errãtium ſphęrarum latio quęq; ab immobili & perſe
immobili ſubſtantia moueatur neceſſe eſt.) quod ſi ſcriptum ſit: vt in quibuſdam ex
emplaribus habetur, ad hũc modum (ab immobili moueatur & per ſe) idem erit ſen
ſus, nec ſolum earum quęq; ac immobili & per ſe ſubſtantia moueatur neceſſe eſt: ſed
etiam a ſempiterna. Cur autem ex neceſſitate errantium ſphęrarum motores ſempiter
ni ſint, & ſubſtantia: cauſam ſuggerit dicens. (Natura nanq; ſtellarum ſempiterna ſub
ſtantia quædam eſt.) quaſi dicat, cum aſtra, quæ ab ipſis circũaguntur ſempiterna ſint,
neceſſe eſt, vt mouẽs cum prius ſit eo quod mouetur, ſempiternũ habeatur. at ſi prius
eſt, vt ſubſtantia ſit, fuerit neceſſe. Nam quod ſubſtantiis eſt prius, id profecto ſubſtan
tia eſt. Cum nihil aliud abſq; ſubſtantia valeat conſiſtere. ſi ergo cauſa ſimplex vnius ac
ſimplicis motus eſt motrix, vt eſt demõſtratũ, & vnus ſimplexq; motus ab vna & ſim-
plici cauſa naſcitur, ſatis intelligitur, quot motus ſeu mobilia ſunt, totidem eſſe moto-
res, natura ſempiterni, ac perſe immobiles. quorum hic eſt primus: ille ſecundus, alius
tertius, quippe cum motores ſic ſe habeant, vt ea quæ ab ipſis mouẽtur. ac ſenſum qui
dem dictorum explicuimus. quod vero ad dictionem attinet, cum ait. (quia de plura-
litate nihil dixerunt, quod & planum dicere) circuloquutio eſt, quæ æquipollet huic.
de multitudine autẽ nihil tradidere. quibus cõmemoratis ſphærarum numerum expli
caturus, quoniã ſimpliciter & abſq; demõſtratione quinq; eas & quinquaginta eſſe di
cet, cauſa cur hoc numero ſint alio: in loco ab ipſo reddita ſic ait. (Multitudinem aũt)

iam lationũ ex aſtrologia, quæ ſcientiarum mathematicarum philoſophiæ familiariſ ſima eſt, conſiderare oportet.) quaſi dicat. Nos hoc in loco ſphęras quinq̃ & quinqua ginta citra demonſtrationem eſſe dicimus, vt ex his mouentium quoq̃ numerum in⸗ ueſtigare valeamus. Nec enim nobis nũc propoſitum eſt: vt quot numero ſint ſphęræ demonſtremus. cuius demonſtratio, ſiquis eam ſcire deſideret, ab aſtronomia petenda eſt. ſed vbi ab aſtrologia, quæ philoſophiæ familiariſſima eſt, petẽdum eſſe dix it: ſphæ ræ quo numero habeantur, cur ante cæteras doctrinas mathematicas geometriam & arithmeticam aſtrologia ſit philoſophiæ familiariſſima cauſam reddit dicens. (Hec.n: contemplationem de ſubſtantia ſenſibili quidem, ſempiterna tamẽ facit) cum interim geometria magnitudinum accidentia contempletur, arithmetica numerorum. & quia ſupra ſphęras cõplures eſſe dixerat, adiicit. (lationes itaq̃ plures eſſe, & iis etiam pa⸗ tet, qui mediocriter mathemata tetigere) complures igitur eſſe certum eſt, quot autem hæ lationes ſeu ſphęrę ſunt (nos dicimus ex quorundam mathematicorum ſentẽtia) deſignat autem Eudoxũ, & Callippum. (comprehenſionis gratia) & vt ipſarum mul⸗ titudo definiatur. vt ex iis via & ratione, ad mouentium cauſarum inuentionem per⸗ ueniamus. Neq̃ vero inquit in iis acquieſcendum eſt, quæ ſunt a maioribus tradita de ſphęrarum multitudine, ſed aliquid nobis inquirendum & inueniendum, cæterorum quoq̃ qui de his inquiſiuere ſcripta excutienda ſunt. & ſiquid ab iis, qui ſunt in hoc ſtu dio verſati aliquid dictum eſſe videbitur, præter hæc quæ nunc a nobis dicuntur, par erit vt poſteri, tum nobis tũ etiã prioribus gratiam habeãt. quippe quorum ſtudio nõ nihil ſit adinuentum. fides autem iis erit adhibenda, qui de his accuratius diſſeruerint. hæc præfatus Eudoxi & Callippi de ſphæris earũq̃ numero placita commemorat. & accepto Callippi additamento quo ſpęrarũ numerum adauxit, nam Eudoxus ſex & viginti omnes eſſe ſtatuit, Callipus tres & triginta, ipſe viginti duas alias adiicit.



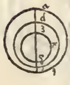
Eudoxus itaq̃ lationẽ vtriuſq̃ ſolis inquã ac lunę in tribus eſſe ſphęris ponebat, quarũ primã eãm eẽ dicebat, q̃ nõ vagãtiũ eſt ſtellarũ. Secundã vero per eũ circulũ, qui p media ſigna tranſit. Tertiã p eũ q eſt obliquus in latitudine ipſorũ ſignorũ. In latitu dine aũt maiore circulũ eũ eſſe obliquũ per quem luna, qui eum p quẽ ſol fertur. Vagantiũ vero ſtellarũ vniuſcuiuſq̃ lationẽ in quatuor ſphęris eẽ ponebat, atq̃ harũ primã qdẽ & ſecundã ean dem quã ille rationẽ ſubire, nã & eã q̃ non vagantium eſt ſtel⸗ larũ quæ oẽs defert, & eã quę ſub hac collocatur, atq̃ per mediũ circulũ qui per media ſigna lationẽ habet, cõmunẽ oibus eſſe. Tertię vero oium eo in circulo polos eẽ, q p media ſigna trãſit. At quartę lationem per obliquum ad medium circulum huius eſſe. Ter⸗ tiæ vero ſphæræ polos cæterarum quidem ſtellarũ proprios veneris au⸗ tem, atq̃ mercurii eoſdem eſſe ponebat.

(Eudoxus itaq̃ lationem vtriuſq̃, ſolis inquã & lunæ in tribus eſſe ſphæris ponebat.) xxxi
quot numero ſphæras eſſe, & quomodo, & quã ob cauſam moueri Eudoxus & Calli pus voluerint, ac poſt ipſos Ariſtoteles, in ſecũdo libro de cælo poſt dictionis enarra tionem ab eo loco. (Præterea ob hoc cæteræ quoq̃ ſphęrę vnum corpus habent vſq̃ ad illam (omnis autẽm definiti corporis potentia finita eſt) accurate ac diligenter ex⸗ poſuimus. Quinetiam hunc locum (Eudoxus itaq̃ lationem) vſq̃ ad illud (multitudo

igitur ſphærarum ſit tanta)illic magna ex parte enucleauimus. vnde huius loci enarrationem,ſi cui eſt cordi petere licet. ſed quoniam nonnullæ dictiones illic non fuerunt enarratæ,earum expoſitio non eſt hoc in loco prætermittenda. Cum ergo primum ait(Quarum primam eſſe dicebat non Vagantium ſtellarum)non dicit illi inerrãtem primam videri,q̃q̃ ea prima ſit,ſed quod ait huiuſmodi eſt.Cum Eudoxo ſpheras ſolem ferentes tres eſſe placeat,prima quæ duas alias complectitur,quęq̨ eodem quo inerrans motu fertur ab ortu.ſ.ad occaſum propter cauſam a nobis in libro de cęlo redditam,hæc inquam prima vel vt inerrans præ cæteris duabus ab ipſa contentis Eudoxo putabatur.nec vero hanc tãtum ſolis,ſed etiam ſaturni,& iouis,& aliarũ ſtellarum cuiuſq̨ primas & maiores,inerrantes appellabat.vt prima in qua ſtellarum,q̃ ſigna ſcribunt,multitudo continetur,ſic vna inerrans,altera ſaturni,alia iouis,& quæ ſequuntur.quas Theophraſtus anaſtros.i.ſine aſtris nũcupabat.(Tertiam inquit per eum,qui eſt obliquus in latitudine ipſorum ſignorum)circulum obliquum in latitudine ſignorum vocans,vt in libro de cælo expoſuimus.eum circulum,quem ſol dum ab ea ſphæra cui affixus eſt defertur, ſuo centro deſcribere videtur.qui etiam ſolſtitia refugere idcirco videtur,quoniam cum ſol efficit ſolſtitia,non ſemper ab eiſdem locis exoriri cernitur.quod vero ait,( in latitudine autem maiore circulum eum eſſe obliquum per quem luna,q̃ eum per quem ſol fertur.) huiuſmodi eſt.latitudo obliquitatis circuli, quem luna ſuo centro deſcribere videtur,maior eſt latitudine obliquitatis eius circuli,quem ſol videtur deſcribere.quod hinc obſeruatum eſt, quoniam non ex eiſdẽ locis ſol & luna exoriri notãtur in ſuis cõuerſionibus.ſit.n. circulus finitor a g.b m.c.d.æquinoctialis vero d e b. obliquus autem in ſigniferi latitudine centro ſolis deſcriptus a e c.Rurſus lunæ centro confectus g e m. Exoriaturq̨ ſol cum ſolſtitium ęſtiuum conficit a ſigno.a.cum æquinoctialem deſcribit a puncto.d. non eſt dubium, quin maior latitudo ſit.d.a.circũferentia luna,vero cum conuerſionem ad aquilonẽ facit a puncto.g.exoriatur.Perſpicuum eſt maiorem latitudinem obliquitatis ipſius eſſe g d circunferentiam.quæquidem maior eſt,q̃ circũferentia d.a.quæ maior latitudo erat ſolis obliquitatis: hoc igitur ſignificatur verbis illis (in latitudine autem maiore circulum eum eſſe obliquum per quem luna q̃ eum per quem ſol fertur. Tertiæ vero inquit omnium eo in circulo polos eſſe,qui per media ſigna tranſit.i.tertiaquęq̨ ſphęra polos habet in circulis,qui per media ſigna ab aſtrorum ceteris deſcribuntur.

At Calippus poſitionem quidẽ ſphærarũ eandem quã & Eudoxus ponebat.i.ordinem diſtantiarũ, altitudinem vero ſtellæ quidem Iouis atq̧ Saturni eãdem quã & ille tribuebat, ſoli aũt atq̧ lunæ duas inſuper ſpheras addendas eſſe cenſebat. Si quiſpiam ea, quę apparent debeat aſſignare. Reliquarum vero vagarum vnicuiq̨ vnam, quod ſi debeãt omnes compoſitæ ea, q̃ videãtur reddere, in vnaquaq̧ ſtellarum vagantiũ alias ſpheras vna pauciores eſſe, q̃ reuoluunt idemq̧ reſtituunt poſitione primam ſphærã eius ſtellæ ſemper, q̃ ſub ipſa eſt collocata neceſſe eſt. Hoc.n.pacto dũtaxat vagarum latio ſtellarum oĩa facere poteſt. Cũ igitur eæ ſphærę in quibus ipſæ feruntur, aliæ ſint octo, aliæ .xxv.

xxxii (At Callippus poſitionem quidem ſphęrarum eandem,quam Eudoxus ponebat.i.ordinem diſtantiarum)ſenſus eſt.quas primas & ſecundas ſphæras eſſe tradebat Eudoxus,eas Callipus quoq̨ primas & ſecũdas appellabat. Et quantũ interuallũ Eudoxus

inter ſaturni exempli gratia,& mercurii ſphęras interiectum eſſe volebat, tantum in-
tercedere placebat Callipo,quod vero inquit.( In vnaquaq; ſtellarum vagātium, alias
ſphæras vna pauciores eſſe quæ reuoluunt )huiuſmodi eſt,cum ſphærę q̄ ſaturnum fe
rant,ſint quattuor,q̄ ipſum reuoluunt tres ſunt.nam tres vna pauciores ſunt,quā quat
tuor.Rurſus cum ſphęræ per Callipum,q̄ martem ferunt,ſint quinq; reuoluētesquat-
tuor ſunt,quattuor enim vna ſuperātur a quinq;, & in cæteris eodem modo.Reuoluē
tium autem ſphærarum adiectio ad quē vſum Ariſtoteli accomodentur,in libro de
cęlo explicatum.eſt . Quod vero ait ( in idemq; reſtituunt poſitione primam ſemper
ſphæram eius ſtellæ quę ſubter eſt collocata ) circulis quibuſdam deſcriptis planum
fiet.ſint.n.tres circuli vnus a b . alter d e.tertius z g.ſitq; ſtella exempli cauſa ſuppo
ter in z g.q̄ quidem ſtella notetur ſigno k.ſit autem.a.ſignum quoddam.item.d.& z.
atq; b e g.quæ non ſint ſtellæ,ſed ſigna tantum eſſe intelligantur.ſunt.a.& d.& z . in
eadem linea recta collocentur,& eodem modo b e g.Moueaturq;.a.b , ſphæra ad ſi-
gnum.b.vt.a.illuc perueniat,vbi eſt.b.ſphæra vero.d.e.& alia.z.g.pari velocitate mo
ueantur,ad d z verſus,ſic demum vt.e.g.ad.d.z. ſigna perueniant . Cum ergo e d
&.g.z.ſphærę pari velocitate voluātur,haud dubie motus . g.z . ſphęræ duplo maior
fuerit,quam motus.e.d ſphęræ.quoniam quantus eſt motus g z ſphæræ , tantum ei
adiicit motus ſphærę.e d.propterea,q; ſic ad eadem feruntur,vt quo tempore.e.perue
nit ad.d.in eodem g.pertranſiens totum circulum.g.z.rurſus ad .g. peruēturum eſſet,
niſi ſphæra a.b.aduerſa ipſi d.e.ferretur,eamq; trahens ad.b.proprium motum tribue-
ret ſphærę z.g.alium ſ.motum,quanto ipſa mouetur.Itaq; a b impediens d e eādēq;
ad b trahens impedit.z.g.quamobrem circumferentia z.g.ſemper eundem ſitum ſer
uabit,ad a b. ergo cum g venerit ad z & z.fuerit vbi nunc eſt.g.tunc . a . perueniet
ad locum,vbi nunc eſt.b.ipſum vero.b.vbi nunc.a, eruntq; in eadem linea recta a.z.
& b g ſigna.& cum exorietur.a.tunc z quoq; exorietur . ac viciſſim cum .b. occiderit
tunc occidet quoq;.g.Neq; vnq̄ ante vel exorientur vel occident,quam.a.z.quod ipſum
vſu veniet etiam ſi.a.b.&.g.z.ſphæræ eadē in verſus loca ferātur.ſphæra vero . d.e.re-
uoluens eſſe intelligatur.hoc eſt igitur quod ait( in idemq; reſtituunt poſitione primā
ſphæram eius ſtellæ ſemper,quæ ſubter eſt collocata.)vt ſit ſenſus. ſphæræ reuoluen-
tes ſic moueri intelligantur,vt ſphęrarum.quæ iouem ferūt primam & extimam ſem- 34

per eundem ſitum ſeruare cogant ad eam ſphæram,cui ſtella eſt applicata , nec ſigna
quæ in prima ſphæra ſumuntur pręcurrant iis,quæ ſumuntur in ſphæra,cui ſtella eſt
alligata.ſed exoriantur ſemper,& occidant ſimul.Illud autē( cum igitur ex ſphærę in
quibus ipſę ferunt,alię ſint octo,alię.xxv.)in hunc ſenſum accipi debet. Itaq; ſecūdū
Callipū octo ſunt ſphæræ ſolis & lunæ,aliorū vero.i.ſaturni iouis & cęterorū,vigin-
ti quinq;.Nam quod paulo ante dixerat( ſoli āūt atq; lunæ duas inſuper ſphæras addē-
das eſſe cenſebat)perinde eſt ac ſi diceret,vtriq; ſingulas.Nam cum Eudoxus ſolis &
lunæ ſphæras ſex ee dixiſſet , Callipus vero octo.haud dubie illis ſingulas adiiciebat.
& eodē modo cæteris ſtellarum ſphęris ſingulas apponebat.Nam cum eudoxi ſenten
tia cęterarum quinq; ſtellarū cuiuſq; quaternas numeraret,hic quinas eſſe aſſeuerabat.
Harum autem eas ſolas reuolui non oporteat,in quibus infima colloca-
ta ſtella defertur,eæ quidem quæ primarū ſtellarū duarū ſpheras reuol-
uunt , ſex erunt , eæ vero quæ poſteriorum quatuor ſtellarum ſpæras re-
uoluunt.xvi.erunt.omnes igitur ſpæræ & deferentes & reuoluentes eas.
quinq; erūt & quinquaginta.Quod ſi lunæ ſoli ue quiſpiā eos nō addide-
rit,quos diximus motus,omnes ſphæræ quadraginta erūt & nouem.

x xxiii (Harum aũt inquit eas ſolas reuolui nõ oportet, in qbus infima ſtella collocata de-
fertur.).i.ſolas eas quę lunã ferſit, hęc.n.ſtellarũ infima eſt, nõ oportet habere reuol
uentes (Eę quę primarũ ſtellarum duarũ ſpheras reuoluunt, ſex erunt) .i.reuoluen
tes ſaturni & iouis ſex erunt. Nam cum ſint quattuor, quę ſaturnum ferũt, quattuor
item, quę iouem, oporteatq; in vna quaq; ſphęra reuoluentes vna eſſe pauciores, ſex
nimirum fuerint ſaturni & iouis reuoluentes. ceterorum autem quattuor martis, vene
ris, mercurii, ſolis quaternę, cũ ferentes cuiuſq; quinq; ſint. Prorſus vt omnes reuol
uentes ſint bis tres ſaturni & iouis, quater quatuor martis, veneris, mercurii, & ſo-
lis omnes.ſ.duo & viginti. Cum ſint autem ferentes octo ſaturni & iouis, quinq; re-
liquorum viginti & quinq;, ſi hę tres & triginta coniungantur cum viginti duabus re
uoluentibus ſumma colliget quinquaginta quinq;.ferẽtes.n.lunam, vt ſupra diximus,
non indigent reuoluentibus, propterea quod luna extrema eſt. Hoc eſt.n.quod ari-
ſtoteles ait. (Harum aũt eas ſolas reuolui nõ oportet, in quibus infima collocata ſtel
la defertur) quod vero adiecit (quod ſi lunę & ſoli quiſpiam eos nõ addiderit, quos
diximus motus, omnes ſpherę quadraginta ſeptem erunt.) id demum cuncta pertur
bat. Si.n.duę ſolis, & duę lunę, quas Calippus adiecerat auferantur, & alię.ſ.duę a
ſole, quæ illas reuoluunt, illis.n.ſublatis eas quoq; tolli oportet, quæ ipſas reuoluũt,
ſex erunt quæ auferuntur, duæ quæ ſolem ferunt, & duæ quæ has reuoluũt, præter
duas, quas lunæ Calippus adiecit. At ſi hæ ex quinquaginta quinq; demantur, non
ſuperſunt quadraginta ſeptẽ ſed.xlix. vtrum oblitus eſt ariſtoteles lunæ non quattuor,
ſed duas eſſe ablatas? an quattuor ſoli dempſiſſe putari debet? quas ipſe reuoluentes
addiderat, vtriq; autem.i.ſoli & lunæ, quas adiecerat Calippus. vt octo ad hunc modũ
ex quinquaginta quinq; ſublatis, quadraginta ſeptem ſuperſint: quot ariſtoteles enu
merat. ſed fortaſſe, vt Soſigeni placet, putare ſatius eſt librariorum culpa cõmiſſum eẽ
vt pro nouẽ, ſeptẽ fuerit ſcriptũ, q̃ earundẽ ſphęrarũ numerũ conturbare.

Multitudo igitur ſphærarum ſit tanta. Quare & ſi ſubſtantias ipſas, &
principia immobilia, atq; etiam ſenſibilia tot eſſe exiſtimare conſentaneũ
eſt rationi, neceſſariũ.n. iis omittatur, atq; ii dicant, qui exactius de hiſce
diſſerere poſſunt.

34 (Multitudo igitur ſphærarum ſit tanta. quare & ſubſtãtias ipſas, & principia immobi-
lia) ſphærarum numero cõmemorato, quas per Eudoxum omnes.xxvi. per Callipum
triginta tres eſſe docuit, per ſuum vero inuentum.lv. demonſtrato præterea vnum &
ſimplicem ac ſempiternum motũ ab vno ſimplici eodẽq; indiuiduo motore manare,
fortiter aſſeuerat, quot numero ſint ſpheræ ac ſubſtantiæ ſenſibiles, totidem ſubſtãtias
& principia immobilia putare par eſſe. Cæterum quoniam cõmemorauerat tantũ, nõ
etiam demonſtrauerat ſphęras eſſe.lv. & par eſſe dixerat immobiles ſubſtantias toti-
dem numero eſſe putare, idcirco ſubiungit. (Neceſſarium.n. iis ommittatur, atq; ii di-
cant, qui exactius de hiſce diſſerere poſſunt.) quaſi dicat nos ſphæras quinquaginta
quinq; eſſe commemorantes non neceſſario tot eſſe dicimus, ſiqui tamen exquiſitius
accuratiuſq; quam nos diſſeruerint, horum munus erit quod neceſſario verum ſit nõ
quod probabiliter, vt nos, edocere, profeſſio nimirum digna philoſophi grauitate,
ſed quærat aliquis quænam ſunt hæ cauſæ efficientes ſphærarum, de quibus hoc in lo
co verba facit, vtrum animæ ipſarũq; formæ, an non? propterea quod ipſæ animæ nõ
ſunt dii. Nam cum ſphærarum formæ ſint, in ipſis habentur, ipſaſq; in orbem agitant
per mediam naturam. cum vnus idemq; ſit motus. Neq; enim alius eſt animæ mo-
tus, alius naturæ, & ſphæris a natura habilitas quædam naturalis inuicta & ipſi formæ

accomodata ſuppeditatur,ab anima vero actus tranſeundi.ad quem per naturam ſunt procliues.Non igitur ſphęrarum animas dicit,ſed alias ſubſtantias , quæ corporis expertes ſint.tanto primo intellectu inferiores,quanto ſphęrę,ſi licet ſic loqui,inferiores inerrante ſunt.ſphęrarum tamen animis ſuperiores . Itaq; ſphęræ a propriis animis, vt expoſitum eſt,mouentur,ab huiuſmodi autem diis,quemadmodum inerrans a primo intellectu , quæ infinito motu a motore primo cietur.neq; enim inerrantis anima cauſa eſt infiniti motus,neq; ab ipſa vt ſine fine moueatur habet, ſed a motore primo. Quandoquidem vt motus cęlo ab anima ſuggeritur , ſic illud ab immobili & intelligibili cauſa contingit , vt ſemper ſecundũ eadẽ eodemq; mõ, & circum eadem & in eodem moueatur & cætera huiuſmodi.vt igitur cælum a motore primo mouetur , ſic vagæ ſphæræ a ſuis motoribus,qui ſinguli perfectionem & bonitatem a primo motore accipiunt,maiorem prout ab eo quiſq; propius abeſt. motori enim ſphæræ ſaturni perfectio a primo motore largius,quam ſolis motori ſuppeditatur. quorum ſimilem rationem in cæteris intelligere conuenit . Huiuſmodi autem motrices cauſæ optimę quidem appellantur,non tamen quemadmodum prima cauſa & ea,ex qua ipſę dependent.Illa enim omnes ſui perfectiones continet,ipſiſq; redundat, hæ vero ad illam cõuertuntur,eiuſq; bonorum largitate complentur , ſed optimæ nuncupantur ſphæris, quas mouẽt comparatæ . quippe a quibus hæ vt optimæ deſiderantur expetunturq;. quod enim quiſq; deſiderat,id eius vt optimi amore flagrat.Itaq; honoratiſſimus intellectus ſimpliciter optimus perinde nuncupatur , vt primum cælum magnum ſimpliciter dicitur.hę vero dicuntur optimæ præ ſphæris,quæ mouentur.vt hęc magnitudo decem cubitorum exempli gratia magna dicitur,vel maior, non ſimpliciter , ſed cum duorum aut quinq; cubitorum magnitudine comparata.

Quod fieri non poſſit , vt vlla ſit latio , quæ non ad lationem ſtellæ cõducit , & inſuper ſi naturam omnem , ſubſtãtiamq; omnem paſſionis expertem , atq; per ſe finem optimum eſſe putare oportet , nulla pter has alia eſt natura , ſed ſi ſit numerus ſubſtantiarũ neceſſe eſt , nam ſi ſint aliæ mouent profecto , cũ lationis ſint finis , at impoſſibile eſt præter eas quæ dictæ ſunt lationes alias eſſe . Atq; id ex his quæ feruntur ita eſſe putare cõſonũ eſt rationi . Si.n.omne quod defert eius gratia , quod defertur , omniſq; latio cuiuſpiam eſt,quod fertur,nulla latio ſane , aut ſui gratia , aut per lationem aliam erit , ſed ipſarum ſtellarum gratia , nam ſi latio lationis gratia erit , & illam alicuius eſſe gratia oportet . Quare cum in infinitum profectio nequeat eſſe lationis ſane cuiuſq; finis quippiam diuinorũ eorum corporum erit , quæ in ipſo cœlo ferũtur . Atq; cœlum vnum eſſe perſpicuum eſſe videtur , nã ſi plures ſint cœli perinde, vt homines , principium id , quod cuiq; accomodatur , ſpẽi quidem vnum erit , numero autem plura , ſed quæ ſunt numero plura , ea materiam habent . Vna.n. eſt ratio eademq; multorum , vt hominis . Socrates autẽ vnus eſt . at quiditas prima materiei eſt expers , eſt.n.actus , id ergo quod primum mouet , vnum eſt & ratione & numeró , nullo modo ſubiens motum , & id ergo quod ſemper continueq; mouetur , vnum eſt ſolum , vnum ergo tantũ

modo cœlum eſt.

xxxv. (Quod ſi fieri non poſſit, vt vlla ſit latio quæ non ad lationem ſtellæ conducat) dixe-
rat totidem motores numero intelligi oportere, quot ſint ea, quæ motu agitantur. ſed
quoniam cuipiam nihil obeſſe videri poſſet, quominus quæpiam aliæ ſubſtantiæ cor
pòris expertes perſe ſint, quæ nulli motum afferant, quod ſi fieri poſſit, non fuerit con
ſentaneum, quot mobilia ſint, tot eſſe ſubſtantias incorporeas, non plures neq; paucio
res, idcirco tacitæ huic obiectioni reſpondet, dicens. ſi ergo quidquid optimum finem
eſt ſortitũ, id optimum eſt, & optabile, omnis enim deus optimus eſt, licet non ſic vt
primus deus, nimirum aliquid ſit neceſſe eſt, quod illud exoptet. cum oẽ optabile, cuĩ
piam optãti optabile ſit. ſi ergo ſunt aliæ quædam optimæ ſubſtantiæ, eſtq; optimum
quodq; deſiderabile, vt ſint illæ deſiderabiles neceſſe eſt. ac proinde ſint aliqua quę ipſa
rum deſiderio afficiantur, & propter ipſas moueantur. porro ſi qua ſint quæ mouean-
tur, fuerint etiam ipſorum motus, nihil enim ſine motu mouetur. At præter quinqua
ginta quinq; motus nullus alius habetur, ergo neq; mobilia vlla præter hæc, ac ꝓinde
ne motores quidem. Argumẽtatur autem hypothetice dicens (quod ſi fieri non poſſit,
vt vlla ſit latio, quæ non ad lationem ſtellæ conducat) & ſubaudiendum eſt, profecto
nullus erit alius motus. ſi enim eſſet, nequidq̃ eſſet, vt his verbis præter cõmemora-
tos nullus eſſe motus aſſeratur. quod ſi verum ſit, nulla ſint alia mobilia. ac ꝓinde mo-
tores nihilo magis. ſi nulla igitur latio eſt, quin ad ſtellæ lationem conducat, ſphærarũ
enim tum ferentium ſtellas, tum reuoluentium omnes lationes faciunt ad ſtellę circũ
actum, omnes autem lationes ad ſtellarum lationes facientes, hoc numero habentur.
nec vlla deſideratur, pręter ipſas igitur nullus alius eſt motus. quippe ſi ſit fruſtra ſit
At fruſtra nihil neq; a deo efficitur, neq; a natura. porro ſi nullus eſt alius motus. nihil
eſt quod moueatur, nihil quod moueat. Itaq; huiuſmodi argumentatio ex eo quod
nullum eſſe alium motum oſtendit, nullam eſſe aliam ſubſtantiam cõcludit. quod ve-
ro ait (Et inſuper ſi naturam omnem & ſubſtantiam omnem paſſionis expertem) huc
præcipue pertinet, vt non eſſe alias ſubſtantias demonſtretur. eſt autem ſenſus. Pręte-
rea ſi omnem ſubſtantiã ꝑpeſſionis ĩmunẽ & perſe hoc eſt incorporeã huiuſmodi
eſſe putare conuenit, optimam. ſ. deſiderabilem atq; finis rationem obtinẽtem, vtiq;
præter eas, quas enumerauimus cauſas motrices, nulla erit alia natura, ſed vt omnes
quinquaginta quinq; ſint neceſſe eſt, prima cauſa nõ annumerata. Si enim aliæ ab his
eſſent ſubſtantiæ, mouerent vtiq;. cum eſſent neceſſario finales & optabiles cãæ futu-
ræ. hoc. n. eſt, quod ait. (cũ lationis ſint finis) optabile nãq; finis eſt latiõis, quæ ob ipm
efficitur, vel oĩo motus. At fieri nõ põt, vt ꝑter cõmemoratas lationes aliæ ſint, cuius
cãm ſuggeris. ſi. n. alia ſit latio, ea vel corporis qđ fertur gratia erit, vel certe alterius la-
tionis. At ſi latio lationis gratia ſit, vel eiuſdẽ lationis gratia erit exẽpli ca ambulatio
xxxvi ambulatõis gratia, qđ ridiculũ eſſet, vel alterius. vt motus albedine afficiẽdi gr̃a motio
nis affiẽdi dulcore. qđ ſi deſ, motus quoq; ad dulcedinẽ alterius motus erit gr̃a. & hoc
in infinitum progredietur. ſupereſt igitur, ſi qua latio præter cõmemoratas ſit, vt cor-
poris ferendi gratia exiſtat. At habentur omnes, quæ ad ferendorum corporum latio-
nes faciunt, nulla igitur latio alia a prædictis eſt. ac proinde nulla alia immobilis & in
corporea ſubſtantia extra quem diximus numerum. quæ igitur ab ariſtotele dicuntur
huiuſmodi eſſe reor. dictio aũt quæ ait (ſane cuiuſq; finis quidpiam diuinorum corpõ
corporum erit, quæ in ipſo cælo feruntur) æquipollet huic, omnis latio circularis pro
fine aſtrum quoddã habet, & gratia illius efficiť. Cuius. n. gratia quidq̃ efficiť, id finis
eſt eius quod efficitur. quibus expoſitis cælũ mundũq; vnũ eẽ docet, qui. n. primã cãm

vnam eſſe docuerit, is vt quærat neceſſariũ eſt, ſubſtantia quæ ab ipſa agitatur, & ſempiterno motu cietur, vna ſit, an plures? ſi ergo inquit mundus ſpecie vnus eſt, numero non item, ſed plures vt Socrates, Plato, Callias, nimirum quot mũdi ſint, totidẽ erunt optima perſe & proprie optima. vnius enim & continenti ac ſempiterno motu agitati vnum eſſe motorem demonſtratum eſt. itaq; prima principia, & proprie optima plura fuerint numero, ſpecie eadem. qua enim animalia, qua ſempiterna, qua optima ſint, nihil inter ipſa diſcrepabũt. vt ne Socrates quidem & Plato in eo quod hoĩes ſunt. Ita fiet, vt animalia ſempiterna optima numero complura ſint, ſpecie vero eadem. At quę ſpecie eadem ſunt, numero diuerſa, iis diſcrimen a materia cõtingit. vt in ſingulorum hominum inter ipſos differentia notare licet, quam proculdubio a materia obtinent. quippe quorum formę, per quas homines ſunt, nullo diſcrimine diſcernantur. cui ſimilis eſt equorum ratio. primum autem & optimum materia vacare & actu eſſe demonſtratum eſt, non ſunt igitur complura animalia ſempiterna optima. ac proinde ne mundi quidem complures ſunt. In dictione vero quæ ait. (vna enim eſt ratio eademq; multorum. vt hominis) vna pro altera dictum eſt, altera enim eſt ratio hominis in eo quod homo eſt, (Socrates vero vnus). i. altera vero Socratis, in eo quod Socrates eſt. quo poſito, ſi primæ cauſæ complures ſint, altera erit vniuſcuiuſq; ipſarum ratio: in eo quod indiuiduę ſunt, & particulares. ac proinde compoſitæ fuerint & materiæ compotes, altera ſpeciei quæ de ipſis cõmuniter prædicatur. quod fieri non poteſt. (At quiditas prima materiæ eſt expers). i. prima forma, & ratio, actuſq;, ipſum dico animal ſempiternum, optimum materia vacat.

At vero tradita quædam ſunt a veteribus & vehemẽter antiquis modoq; fabulæ poſterius relicta, deos eſſe inquam hos, & ipſum diuinum totam continere naturam: reliqua vero fabuloſe iam ſunt allata ad perſuaſionẽ vulgi, atq; ad vſum legum, vitæq; humanæ vtilitatem. nam formam humanã his tribuũt, ſimileſq; quibuſdã animaliũ eẽ dicũt, atq; alia cõplura, quæ ex his emergunt, ſimiliaq; ſunt dictis, inſuper afferre videntur, a quibus ſi quiſpiam primum illud ſeparauerit, ſolumq; ſumpſerit ſeparatum, primas inquam antiquos illas ſubſtantias deos eſſe exiſtimare putabit diuinæ domus fuiſſe ſane, atq; vt veriſimile eſt perſæpe quod fieri poteſt vnaquaq; arte, ſcientiaq; inuenta, rurſuſq; occidente, has quoq; illarum opiniones vſq; ad hanc noſtram tempeſtatem, veluti reliquias perueniſſe conſeruatas fuiſſe cenſebit. Opinionibus igitur prim[illegible], & quę a veteribus primiſq; nobis eſt tradita, hoc tantum nobis eſt manifeſtum.

(At vero tradita quædam ſunt a veteribus, & vehementer antiquis modoq; fabulę po xxxvi
ſterioribus tradita) poſtq̃ docuit deos eſſe, & tot eſſe numero, quot ſphæras qui ex di
uiniſſima optimaq; ſubſtantia pendeat, eiq; ſubiecti ſint, & quibus ab illa vt optimi &
ſint, & habeantur ſuggeratur ſic ait. Neq; vero ipſi tantum in hac de diis ſententia ſu
mus, ſed a veteribus et priſciſq; hominibus in figura fabulæ accepimus: deos eſſe, non
alios per fabulas ſignificantibus q̃ hos, qui a nobis aſſeruntur. ſunt igitur dii, diuinaq;
multitudo: q̃ vniuerſam naturã oẽmq; mundũ ꝯtinet, ꝯtinet aũt non corporis more, vt
modius grana tritici deus. n. ꝑtibus vacat, ſed vt gubernator, & bonorũ largitor. qq; or
dinẽ mũdo, quo digeſt⁹ ẽ, & ornamẽtũ, quo decorate ſp ſuppeditet. ſed cũ docuiſſet, q̃
veteres i fabulę figura poſteris tradidiſſent, cãm ſuggerit, cur antiqtas de diis fabuloſe

quędam tradiderit. dicens (Reliqua vero fabuloſe iam ſunt allata, ad perſuaſionē vulgi) quaſi diceret, hoc tantum aperte prodidere, eſſe ſcilicet deos, reliqua vero, quæ de ipſis dixerunt, vt iouem ex ſaturno & rhea fuiſſe procreatum, & cætera fabuloſe commenti ſunt ad vulgo fidem faciendam vſumq; legum, breuiter ad mortalium vitæ vtilitatem. Intelligebant videlicet viri ſapientes popularibus cõuentibus & conuiuiis homines fieri humaniores, mutuaq; cõcordia & beneuolentia conciliari, prorſus vt alii pro aliis mortis diſcrimina ſubirent. quæ res conſtituunt continentq; ciuitates, ſolitudine contra efferari alienariq; inter ipſos, & alterum alteri necem moliri, ac idcirco cõuentus & comeſſationes inſtituere volẽtes, fabulas cõmenti ſunt, iouem exẽpli cauſa ex rhea hodie fuiſſe progenitum. ac idcirco pium eſſe, vt omnes conueniant, deiq; natalem diẽ agant, atq; ſimul epulẽtur. Neq; illud temere aut inutiliter confictũ eſt, deos humana forma conſtare ſed vt homines a mutuis vulneribus deterreantur, memores videlicet qui hominem lędit, hunc diuinam formam lędere, iniuriaq; afficere. Quin etiam aliorum quorundam animalium figuras nõ ſine humani generis emolumento diis tribuere. Nam cum ægyptiorum regio adeo ſerpẽtibus ſcateat, vt nulla maior peſtis incolas ſoleat infeſtare, prouida natura deuſq; malorum depulſor aues quaſdam illuc immiſit ibes appellatas, quæ ſerpentes interimunt. quamobrem ægyptiorum ſapientes, vt homines ægyptios ab interficiendis huiuſmodi auibus ſuæ gentis conſeruatricibus deterrerent, neq; enim deerant, qui eis mortem molirentur, lege cauerunt, ne cui liceret ægyptiorum ibim interimere, ſubiecta cauſa, quod dii ſi quibus apparerent, in ibiũ forma ſeſe eis oſtẽderent. (A quibus) inquit ariſtoteles. ſ. ab his omnibus quæ de diis fabuloſe traduntur, (ſi quis primum illud ſeparauerit) quas. ſ. nos primas ſubſtantias deoſq; vocamus, eas illos quoque deos eſſe cęſuiſſe (putabit diuine dictũ fuiſſe ſane) ſed quemadmodum inquit ſæpe, vt credibile eſt, amiſſis artibus alluuionũ iniuria deletiſq; diſciplinis, aliquæ tamen ipſarum reliquię perſtiterunt, ex quibus rurſus artes & diſciplinæ quo ad fieri potuit reparatæ ac inuentæ ſunt, ſic eius ſentẽtiæ, quam priſci homines de diis habuerunt, qua. ſ. deos eſſe ſentiebant, extant etiã num reliquiæ quædam. Sed ex huiuſmodi reliquiis eiuſq; opinione, quam a patribus accępimus, hoc inquit tantum nobis eſt manifeſtum. illos. ſ. deos eſſe putaſſe.

De ipſa vero mente dubitationes quædam exiſtũt, nam omnium eorum quæ videntur diuiniſſimum eſſe videtur. At quonam modo ſeſe habens ipſa talis erit, quædam difficultates exiſtunt. Etenim ſi nihil intelligit, ſed ita ſeſe habet, vt is qui dormit, quid nam ipſius excellens? quid egregium erit? Sin intelligit, huius vero eſt aliud auctor, non eſt enim id qđ eſt ipſius ſubſtantia intellectio, ſed potentia non erit ſubſtantia optima, per intellectionem enim & quia intelligit, pręſtabilitas ipſi nimirum competit atq; ineſt. Præterea ſiue intellectus, ſiue intellectio ſit ipſis ſubſtantia, quid intelligit. Aut enim aliud quippiã, aut ſeipſam intelligit, & ſi quippiã aliud aut idẽ ſemꝑ, aut aliud aliudq; intelligit, intereſt ne igitꝰ, an nihil refert bonũ, an quoduis ſine diſcrimine vllo intelligat? an & abſurdũ eſt de qbuſdã intelligere? Patet ip̄m igitur id, qđ diuiniſſimũ eſt oĩumq; præſtantiſſimũ intelligere, ac non mutari. Ad deterius. n. eſſet ipſa mutatio, atq; id ip̄m iã motio quædã eſſet. Primũ igitur ſi non ſit intellectio, ſed potentia conſo-

num eſt rationi,continuationem intellectionis ipſi laborioſam eſſe. De-
mum patet aliquid aliud quam mentem id eſſe:quod eſt pſtabilius,ipſum
inquam quod intelligitur.Pætera ipſum intelligere ac intellectio ipſi in-
erit deterrimum quoq; intelligenti.Quare ſi id eſt fugiendum,præſtat.n.
non videre aliqua,q̃ videre,non erit ipſa intellectio id quod eſt optimum.
Si ipſam ergo intelligit,ſi eſt optimum omnium,atq; intellectio ipſa intel
lectionis eſt intellectio.

(Cæterum quæſtio de honoratiſſimo primoq; intellectu quaſdam inquit controuer- 57
ſias habet.Nam licet huiuſmodi intellectus omnium haud dubie rerum diuiniſſimus
optimuſq; habeatur,tamen quomodo ſeſe habens,& cuiuſmodi vitam ducens,opti-
mus ſit,haud ita facile fuerit explicare.quã difficultatem ex partitione declarat.Vtrum
intelligat inquit,an non?Si enim non intelligit,ſed eſt dormiẽti ſimilis,quid aliud gra
uius habere poteſt?vel honore vel grauitate dignius?ſin autem intelligit,vtrũ totus in
tellectus & per totũ ſe intelligit,an partim intelligit,partim ſecus? vt in anima ſeſe res
habet.Neq; enim anima tota intelligit,ſed pars ſolum eius,quæ intellectus nuncupa-
tur.ſi ergo ad hunc modum intelligit,profecto non tota eius ſubſtãtia optima eſt,ſed
pars illa,qua intelligit.vt anima hois non eſt omnis honore digna,ſed intellectus,&
pars rationis compos.per quam intelligimus,at non omnem eius ſubſtantiam opti-
mam eſſe abſurdum eſt.(Sin intelligit inquit,huius vero eſt aliud author).i.ſed ſi in-
telligit,nec oĩs eius ſubſtantia eſt intellectus,ſed huius.i.intelligẽdi aliud eſt author.
vt in nobis vſu venit,neq; enim anima cauſa eſt,& author,vt nos intelligamus,ſed
intellectus,ſi ergo intellectui aliud eſt author intelligendi(non eſt enim id quod eſt
ipſius ſubſtantia intellectio).i.neq; enim fieri poteſt,vt eius ſubſtantia ſit intellectio &
intellectus,ſiquidem non oĩs eius ſubſtãtia,ſed pars quædam ipſius intelligit,profe-
cto non erit optima ſubſtantia ipſius,ſed pars illa optima erit.per quã intelligit.Cuius
rationis concluſio eſt huiuſmodi,ſi nihil intellectus intelligit,quid aliud præſtantius
habere poteſt?cum ſit nihil,quod intellectioni contemplationiq; anteferatur?ſin intel-
ligit quidem,non tamen omnis eius ſubſtantia intellectio eſt & intellectus,ſed alıud
illi cauſa & author ẽ intelligendi;cũ nequeat tota eius ſubſtantia eſſe intellectus,ſi qui
dem non totus intelligit,ſed ex parte quadam,ſi hęc ergo ſic ſe habent,vtiq; primus in
tellectus,non erit optima ſubſtantia.quod eſt impoſſibile.Ergo ne illud quidem fieri
poteſt,vnde hoc conſequebatur.i.ne totus intelligat,neue tota eius ſubſtantia ſit intel
lectus.Præterea inquit ſi tota eius ſubſtantia,vt oſtenſum eſt,intelligit,eſtq; vel intel
lectus,vel intellectio,quidnã intelligitur?Aut.n.ſe ipſum intelligit,aut aliud quidpiã.
& ſi aliud vel ſemper idem intelligit,vel modo hoc,modo illud.porro ſi aliud alias in
telligit,vtrum bona ſunt oĩa,quæcũq; intelligit diuerſis temporibus? an quæuis etiam
viliſſima quæq; ab eo intelligi ſtatuendum eſt?nec intereſt,abiecta ne vel mala intelli-
gat:an oppoſita?Aut hæc igitur cõſtituere oportet,aut cõfiteri,quẽadmodũ in nobis
abſurdum eſt,nec quiſq̃ recte viuens de quibuſdã rebus conſiderare ſuſtineret,vt de
cõcubitus mõ comodiſſimo,ſic nefas eſſe affirmare,diuiniſſimã eandẽq; optimã ſub
ſtantiã q̃uis abſq; delectu ẽt deſpicatiſſima queq; contẽplari.vt dubiũ eſſe non debeat,
ab ipſo nõ malũ aut vile quidpiã,ſed qđ diuiniſſimũ eſt,& ſũmo honore dignũ intel
ligi.hmõi autẽ,eſt ipſe intellectus,ſi igĩ ipſum intelligit,nec a ſe intelligendo ad aliud
intelligendum auertitur.Si enim a ſui cõtemplatione tranſeat,vel quidq̃ omnino me-
lius intelliget,vel aliquid deterius,melius autem nihil eſt,upereſt igitur vt ad de-
terius.at hoc motus eſſet ab eiuſq; optima vita ſeceſſio.quarum rerum argumen-

tum ex iis ſumi poteſt, quæ hominibus vſu veniunt. homines nanq; boni cum mala contemplantur ſeipſis ob hanc intellectionem deteriores efficiuntur, quod pœnitentia conſequens declarat. tunc enim pœnitentia ſubit, cũ malus quiſq; fuerit effectus. qđ vero ſupra dixerat, ſubſtantiam ipſius intellectum eſſe & intellectionem, id hoc in loco confirmat, dicens. Primum igitur ſi eius ſubſtantia non eſt intellectio & intellectus, nec in eo ſubſtantia eius conſiſtit, ꝙ ſit intellectus & intellectio, ſed eſt facultas intellectus, qua intellectus intelligere valet, aliud eſt enim intellectus, quam ipſius poteſtas, vt color aliud eſt, quam coloris facultas, qua ipſe conſpici valet: ſi ergo eſt intellectus poteſtas, & ipſe, vt demonſtratum eſt, ſemper intelligit, nimirum ipſum continenter intelligere non ſine magno illi labore contingit. Nam ſi eius ſubſtantia in hoc eſſet poſita: quod eſſet intellectus & intellectio, citra vllum laborem perpetuo intelligeret, quemadmodum homini non eſt laborioſum hominẽ eſſe. propterea quod eius ſubſtantia ſiue eſſentia in eo ꝙ ſit homo conſiſtit. At continenter ingredi munus eſt homini laborioſum. quippe ſubſtantia ipſius non eſt poſita in ambulando, vt igitur in homine, ſic in intellectu primo ſeſe res habeat oportet. nec ei cum labore intellectio perpetua cõtingat. ſi quidem intellectus eſt, & intellectio. Cæterum quidnam eſſe cauſæ putemus, cur cum intellectus noſtri ſubſtantia in eo ſita ſit, ꝙ ſit intellectus, huic tamen laborioſum eſt, continenter intelligere? An intellectus noſter non eſt actu intellectus? neq; actus, vt ille? ſed poteſtate. Primum igitur inquit ſi non eſt intellectus, ſed potentia, continuatio intellectionis per laborem ipſi ſuppetet. Deinde non erit ipſe præſtans. illud enim præſtantius erit: quod intelligens in actum reducitur, cum ſit potentia, quod enim perfectionem affert, & aliquid ex potentia in actum redigit, id præſtantius eſt eo, quod perficitur. In dictione vero quæ ait (Et enim intelligere & intelligentia erunt indigniſſimum intelligenti) verbum præterea mihi deſiderari videtur. vt ſit principium alterius argumentationis ad confirmandum primã cauſam non eſſe potentiam. itaq; verbum etenim, pro præterea dictum eſſe reor. vt plena oratio ſit huiuſmodi (præterea intelligere & intellectio erunt indigniſſimum intelligenti) quæ quidem demonſtratio innititur illo pnuntiato cõtrariorũ eadem eſt poteſtas, eſt igitur ſenſus. Ad hæc niſi eius ſubſtantia ſit intellectio, & intellectus, ſed poteſtas, eſt autem eadem atq; vna contrariorum poteſtas, nimirum primæ cauſę optima quæq; intelligenti vſu veniet, vt peſſima quæq; intelligat. quod eſt abſurdum. Cum igitur peſſimorum intellectio fugienda ſit. quippe quę ignorare ſatius eſt, vt turpiſſima non cernere, quam eadem videre præſtantius, eumq; ex eo quod prima cauſa potentia eſſe dicatur fiat, vt ea mala item intelligat, quod nefas eſt dictũ, profecto prima & diuiniſſima optimaq; ſubſtantia non eſt potentia. Nam cũ ait. (Non erit ipſa intellectio id qđ eſt optimũ) intellectio pro potẽtia dictũ eſt: intellectus igiẽ eſt nõ potẽtia: ſeq; vt optimũ intelligit, ſi ergo cũ intellectio ſit ſeipſum hoc eſt intellectionem intelligit, vtiq; intellectio intellectionis erit. i. idem erit intelligens & quod intelligitur.

Atqui ſcientia, & ſenſus, & opinio, atq; ratio, ſemper alicuius eſſe videtur., quod quidem eſt aliud ſui uero nõ ex propoſito. pręterea ſi aliud eſt intelligere, aliud intelligi, vtro duorum iſtorum ineſt ipſi ratio boni? non eſt. n. intellectionis eſſe & eius eſſe quod intelligitur. An in quibuſdam ſcientia res eſt ipſa? In effectricibus quidem ſubſtãtia ipſaq; quiditas ſine materia. In contemplatricibus autem ipſa ratio, ac intellectio. In his igitur, quæ materiã nõ habẽt id, quod intelligit, intellectuſq;

ipſe non diuerſum erit, ſed idẽ & intellectio eius, quod intelligitur vna. (At qui ſcientia, & ſenſus & opinio, atq ratio alicuius eſſe videtur, quod quidem eſt aliud, ſui vero non ex propoſito) quoniam quemadmodum ſenſus & ſcientia ad ſenſibilia & ſcibilia ſeſe habent, ſic intellectio ad intelligibilia ſeſe habeat neceſſe eſt, idcirco ĩtellectionẽ rẽ optimã & maxime diuinã eſſe teſtatus, occurrit rõni, quã dicta oppugnari poſſe cognoſcit: q̃ hmõi ẽ. ſi ſciã alterius eſt ñ ſui ipſius medicina. n. nõ ſui ſed ſanitatis eſt. vt pote q̃ ſemp cõſideret, ſanitas quæ ſit: & qũo efficiat, ex accidẽti vero q̃ñq ſeipſam contempletur: exempli cauſa medicinam recte valentium ægrotantiumq & neutrorum artem eſſe. Et eodem modo ſenſus ſenſibilium eſt, & opinio opinabiliũ, nimirum vt in his ſeſe res habet, ſic ſi diuiniſſima & optima cauſa intellectio ẽ, alterius erit non ſui ipſius intellectio. cui quæſtioni adiungit aliam, & in priore poſteriorem ſoluit. quæ poſterior quęſtio huiuſmodi eſt. ſi aliud eſt intelligere, aliud intelligi: ſt. n. intelligere cõprehẽſio attingens ĩtelligibile ĩtelligi vero, qd intelligit: id ab intelligẽte comprehendi, primus autem intellectus intelligens eſt, & idem intellectum, ex vtro illi ſumma illa bonitas contingit: vtrum quia intelligit, an quoniam intelligitur? (Non enim eſt idem intellectionis eſſe, & eius eſſe, quod intelligitur). i. non eſt idem intelligere. quod intelligi. vt appareat non ab re huiuſmodi quęſtionem proponi. hæc effatus priorem quæſtionem ſoluit dicens: in quibuſdam rebus ſcientiam idem eſſe, quod ſcibile. Ars. n. domus ꝯſtruẽdæ nihil eſt aliud, q̃ domus forma. ac eodẽ mõ medicina forma ſanitatis. quod ſi verum eſt, diuiniſſimũ & optimum ſi eſt intellectio: idem erit quod intellectum. Illud autem (in quibuſdam.) propter compoſita eſt adiectum. quoniam ars ędificãdi non eadem eſt atq omnis domus, neq. n. eadem eſt atq domus hęc particularis ex lapidibus ligniſq conſtituta, ſed id quod forma ipſius abſq materia intellecta. ex quo ſoluitur quæſtio ſecunda, quam ſilentio prætereierat, propterea quod eius ſolutio eſſet in propatulo. ſi. n. primus intellectus idem eſt intellectio: idẽ id quod intelligitur, ab vtroq ſumma illi perfectio ſuppetit. i. & quia intelligit, & quoniam intelligitur. In quibuſdam igitur inquit ſcientia eſt res ipſa & ſcibile. cuiuſmodi autem ſcibile idem ſit atq ſcientia ſuggerit dicens. (In effectricibus quidẽ ſubſtantia ſine materia). i. ſubſtantia & forma abſq materia idem eſt quod ſcientia. quo in loco ſcientias effectrices abuſus ſcientiæ vocabulo, appellat, ędificandi artẽ & huic ſimiles. (in contemplatricibus autem) vt geometria arithmetica & ſimilibus (ratio) & quæ ſit ratio adiicit (res) ac intellectio idem eſt. Nam intellectio cur deficit luna idẽ eſt quod cauſa: cur defectus efficitur. porro cauſa defectus idem eſt, quod ipſe defectus. quo fit, vt intellectio defectus idem ſit atq ipſe defectus. hæc effatus velut concluſionem ſubdit. (non altero igitur exiſtente eo quod intelligitur & intellectu, quæcũq non materiam habent idem erunt.) cuius ſenſus eſt. in proprie intelligibilibus quæ materia vacant & perſe ſunt, intellectus & res intellecta non diuerſa ſunt: ſed eadem. Nam proprie intelligibilia, vt in quęſtiõe de anima dictum eſt, intellectus ſunt ac, viciſſim intellectus intelligibilia. quod ſi ita eſt, (intellectio intellecto erit vna). i. eadem. quibus aliã quæſtionem adiungit dicẽs.

Reſtat igitur dubitatio, ſi id quod intelligitur ſit cõpoſitũ, nam in totius partis intelligẽdis mutabitur. An id omne eſt indiuiſibile, quod materiã nõ habet. Atq vt mens humana, aut cõpoſitorum aliquo in tempore ſic ſe habet, ſed in quodam toto ipſum optimũ haber, quod quidẽ aliud ẽ ab ipſa, ſic ſeſe habet ipſa intellectio ſui ipſius omni æternitate.

(Reſtat

xxix (Reſtat igitur dubitatio ſi id quod intelligitur ſit compoſitum? nam in totius partibus mutabitur.) quæ uerba ſic debent explicari. Si compoſitum eſt omne quod intelligitur, quod enim ait uniuerſaliter in omni re, quæ intelligitur accipi debet, nimirum intellectus non momẽto temporis rem intelligit, ſed ab hac eius parte intelligenda ad intelligẽdam illam mutatur. hoc autem temporis interuallo fit. in alio enim tempore hanc, in alio partẽ illã intelliget. quam quæſtionem ſoluit dicens, quidquid materiam non habet qualia ſunt intelligibilia, id omne eſt indiuiſibile, & partibus uacans, neq; huius generis quidq̃ eſt compoſitum. Ad hæc primus intellectus quomodo ſe intelligat exponit. non ſcilicet per tempus, ut exempli gratia in hac temporis parte hanc ſui partem intelligat, aliam in illa. tunc enim diuiduum eſſet ſed cum partibus uacet, in momento experte ſi dicere licet & indiuiduo ſe intelligit. Nam ut mens inquit humana, aut ſi mauis uniuerſalius dicere, ut compoſitorum mens. ut igitur mens humana uel mens compoſitorum ſeſe in aliquo tempore habet, id eſt, cum opere fungitur, & fœlicitate quadam afficitur, tunc enim mens humana nõ in alia temporis parte hanc optimæ rei partem intelligit in alia illam, ipſamq; quoad fieri poteſt cõtingit. ſic enim prima cauſa diuidua eſſet, ſed rem ipſam optimam in toto quoddam intelligit, hoc eſt in indiuiduo quodam inſtanti, ad hunc modum primus intellectus in omni æuo ſe intelligit, ſine partium aut temporis interuallo, ſed quomodo intellectus actu proprie intelligibile intelligat, in libro tertio de anima abunde fuit explicatum. Humanus igitur intellectus inquit non bene habet, id eſt, non habet optimam uitam, ſiue intellectionem, aut contactum & contemplationem optimi ac primi intellectus, qui ſcilicet ab intellectu humano diuerſus eſt, non inquã illam in tempore & per tempus habet, ſed in toto quodam. Appellat autem totum quoddam inſtans indiuiduum, quod licet terminus temporis ſit, tempus tamen non eſt. Nam cũ intellectus diuinus uelut forma ſit humani intellectus, cũ ipſum attingere poteſt, omnis autem forma in indiuiduo momento generetur, nimirum cognitio & attactus primi intellectus humano intellectui in ipſo puncto temporis ingeneratur.

Conſiderandum etiam eſt, utro nam modo uniuerſi natura bonũ ipſum atq; optimum habet: Vtrum ſeparatum quoddam & per ſeipſum, an ordinem ipſum, an utroq; modo perinde atq; exercitus, nam bonum ipſius in ordine conſiſtit, & inſuper bonum ipſius eſt ipſe dux. Atq; magis, non eſt enim ob ordinem ipſe dux, ſed ob ducem eſt ille. Vniuerſa autem ſunt aliquo modo, ſed non ſimiliter ordinata, aquatica, uolatilia, plantæ, & nõ ita ſeſe habẽt, ut alteri non ſit quicq̃ ad alterum, ſed eſt aliquid plane, nam ad unum quidẽ uniuerſa ſunt ordinata, ſed perinde atq; in domo liberis quidẽ minime licet quoduis facere, ſed omnia ſunt aut plurima ordinata, mancipia autem feræq; pauca ſane, parumq; ad ſocietatem cõferentia faciunt. Pleraq; uera nihil ad eandem conducentia agunt, natura nanq; cuiuſq; ipſorum tale principium eſt. Dico autem hoc pacto. Omnia ad ſegregationem uenire neceſſe eſt, & alia ita ſunt, quorum res oẽs participes ſunt ad ipſius totius conſtitutionem.

xxx (Conſiderandum etiam eſt, utro nam modo uniuerſi natura ipſum bonum, atq; optimum habet.) Quæſtio quam proponit huiuſmodi eſt: cum uniuerſi natura, uocat autem uniuerſum hunc mundum ſenſibilem, bona ſit atq; optima, utrum cauſa, quamobrem mundus hic bonus & optimus eſt, diuerſa & ſubſtantia quædam atque per ſe

conſiſtens natura eſſe putari debet? an ipſe ordo quo diſpoſitus atq; digeſtus eſt? pro
ſus ut mundi huius bonũ & optimũ ordo ipſius eſſe intelligatur? & reſpondet dicens:
( Iam utroq; modo ) Etenim uniuerſi duplex bonum eſſe fatendum eſt, ideſt, ordinẽ
ipſius. Nam & ob hoc bonum atq; optimum, & primum intellectum, quoniam per
hoc quoq; uel in primis mundus pulchritudinem ac bonitatem obtinet. quæ uerba
ipſe manifeſto exemplo declarat Nam quemadmodum inquit, ut exercitus bene ha
beat in ordine ipſo poſitum eſt, ac huiuſmodi ordo ipſi eſt bonum & optimum, atque
item imperator, immo uero multo hic etiã magis bonum & optimum exercitus eſt.
cum exercitus ordo per imperatorem conſiſtat, nõ e diuerſo per ordinem imperator,
ſic uniuerſo bonum & optimum non ab ordine tantum, ſed etiam a primo intellectu
contigit, per quẽ ordo conſtat uniuerſi. Hæc pie ac philoſopho cõuenienter effatus,
negat quidq̃ fruſtra & ſuperuacaneum eſſe. Sed omnia licet multa nobis ignorentur
coordinata eſſe, & ad uniuerſi perfectionem, pulchritudinem, ſummamq; bonitatem
pertinere. & quæ ſint ea, quæ ad uniuerſi perfectionem diſpoſita & ordinata ſunt col
ligit uolatilia, natantia, ſtirpes, & cætera. Sed quanq̃ huc omnino cuncta pertineant,
conferantq;, nõ tamen ſimiliter omnia. Sed alia magis, alia minus. Sed fortaſsis licet
quædam maxime, alia par̃ faciant ad uniuerſi perfectionem, tamen nõ ſic ſe habent,
ut nulla inter ſe ſocietate teneantur, ſed omnibus eſt aliquid cõmune. uel ſubiectum
& figura, uel ſubiectum duntaxat. aut neq; ſubiectum neq; figura, ſed color. Immor
talia enim ac diuina corpora neq; ſubiecti, neq; figuræ ſiue formæ ſocietatem cum na
tiuis corporibus habent, ſed forſitan ſplendoris. quanq̃ ſplendor utrorumq; non ſit
omnino ſimilis, ſed inter ſe & formam & ſubiectum habent cõmune. At quæ naſcun
tur & occidunt quædam inter ſe communitatem habent proximæ materiæ, in formis
omnia. Hæc igitur, ut dictum eſt, in unum quiddam unamq; uniuerſi naturam & per
fectionem ordinem habent, ſed non omnia ſimiliter. Sed quemadmodum in domo
aut in ciuitate ingenui homines non hæc agere permittuntur, illa uetantur, ſed ipſorũ
cuiq; pro ſuo arbitrati medicam artem exercere licet, aut in militia uerſari, & cuncta
citra exceptionem agere, quæ proprie ad ciuitatis conſtitutionem pertineant, uel ſi nõ
omnia, ſunt enim quædam, quæ ingeniorum ordini non conueniunt, ut purgationes
uiarum & ſimilia, certe plurima liberis hominibus obire licet. Seruis atq; beſtiis, hoc
eſt animalibus rationis expertibus exigua & ad ciuitatis conſtitutionẽ parum cõferen
tia. qui multũ tempus inquit quod contingit agunt, ideſt, exiguo tẽpore agunt, & quæ
parum conferunt ad ſtatum ciuitatis. Nam licet diu in opera ſint, nihil tamen agunt,
quod ciuitatis ſtatum conſtituat, neq; enim mancipiis bellum gerere licet, nec iure
ciuili aut philoſophiæ uacare, aut quodpiam aliud magnum munus obire ex iis, qui
bus iaciuntur fundamenta rei publicæ Sed ligna ſecare, aut coquinariam artem exer
cere, & cæteras id genus operas præſtare, ut igitur in his ſic in illis ſeſe res habet, quæ
ad naturam pertinent uniuerſi. quædam enim ad uniuerſi naturam ſtatumq; maxime
faciunt, alia minus. a Rep. igitur exemplo ſumpto ſermonem ad naturam uniuerſi tra
ducit, & ait: ( Natura nanq; cuiuſq; ipſorum tale principium eſt. ) ideſt, natura & prin
cipium eorum quæ ad uniuerſi naturam conducunt huiuſmodi eſt. neq; uero nunc de
omnibus ſimpliciter loquitur, ſed de natiuis & occiduis. Principium igitur & naturã
iſtorum huiuſmodi eſt. & qualis ſit ſubiũgit. ( Dico autem hoc pacto, omnia ad ſegre
gationem uenire neceſſe eſt ) ideſt, neceſſum eſt, ut natiua quæq;, de his enim, ut dixi
mus, uerba facit, ad diſcretionem ueniant, ideſt, ut alterum ex altero fiat. in hoc enim
naſcentium natura congruit, & hoc ipſis eſt cõmune, quod omnia ex omnibus gene
rantur ex elementis ſcilicet concreta ac ex concretis uiciſſim elementa modo alio. ut

dubium eſſe non debeat, quin id natiuis omnibus commune ſit, ut alterum ex altero generetur. Expoſito autẽ natiua oĩa materiæ ac mutuæ inter ſe generationis ſocietate teneri, infert. ( Et alia ita ſunt, quorum res omnes participes ſunt, ad uniuerſum ) ideſt, non ſolum id habent commune, quod ad explendum uniuerſum alterum ex altero generantur, ſed alia etiam, ut colores, figuras, magnitudines. Nam & hæc cuncta ad uniuerſi naturam pertinent. cum abſq; magnitudine figuraq; ſenſibile nullum habeatur. At noſter quidem præceptor ſic hunc locum enarrabat. ſed fortaſſe cum ait ( omnia ad ſegregationem uenire neceſſe eſt ) Illud omnia, non ad natiua duntaxat, ſed ad omnia, etiam ad circũlata diuinaq; corpora referri debet. ut ſit ſenſus, ut oĩa tũ natiua, tum etiã circumlata corpora ad diſcernendum, hoc eſt ad conſtituendum uniuerſum mundum ueniant neceſſe eſt. & diſcernendum pro conſtituendum dictum accipiatur. Sic enim Anaxagoras aiebat: Intellectus diſcernẽdo mutuas partium ſimilitudines uniuerſum conſtituit. Illud uero ( & alia ita ſunt, quorum res omnes participes ſunt ad uniuerſum ) ut ciuitatis exemplo cohærens accipi debet in hunc maxime ſenſum. quemadmodum in fundanda rep. omnibus eſt aliquid commune, ſic alia inter ſe communitatem habent. & mutua ope iuuantur ad explendum uniuerſum. ut in cõſtruendis ædibus: quidã ædificãt, alii lutũ ſuggerũt, ſunt qui dolent poliantq; materiam, ſed oẽs hæc ad ædiũ uniuerſitatem cõficiũt.

Non lateant aũt oportet quæ impoſſibilia aut abſurda iis eueniunt, qui alias dicunt, & quænam aſſerunt, qui elegantius dicunt, & in quibus minime dubitationes exiſtant. Omnes enim ex contrariis omnia faciunt, at neq; hoc ipſum omnia, neq; hoc ipſum ex contrariis recte dicũt, nec quo pacto ex cõtrariis erũt ea in quibus eſt cõtrarietas, dicere quicq̃ uidetur, pati nanq; a ſeſe mutuo contraria nequeunt, a nobis autem cum ratione id ſoluitur, propterea quod tertium quippiam eſt. At quidam cõtrariorum alterũ numerum faciũt, ut ii qui inæquale æquali, aut uni multa ſupponũt, ſoluitur autem & hoc eodem modo. materies enim quæ quidem eſt una, nulli prorſus contraria eſt.

( Non lateant autem oportet, quæ impoſſibilia aut abſurda iis eueniunt, qui aliter dicunt. ) Expoſita opinione ſententiaq; ſua, hoc in loco quæ in omnibus aliis ſuis operibus, cæteris placuiſſe dixerat, ea ſtrictim explicat dicẽs: operæpretium eſſe intelligere, quæ incommoda & impoſſibilia eos conſequantur, qui aliter ac nos dicimus præcipiunt, tum quæ ab illis dicãtur, exponit: ( Omnes enim inquit ex contrariis omnia faciunt. ) qui hoc ipſo errant, quod omnia genita eſſe tradunt. neq; enim cuncta ſunt generata. item quod ex contrariis omnia fuerint dicunt, quippe non omnibus aduerſantur aliqua. cum circumlato corpori nihil ſit contrarium. cum igitur res partim genitæ ſint, partim ſecus, errant iſti, in eo quod omnia generari tradũt. Similiter qm̃ quibuſdã cõtraria ſunt, aliis non itẽ, idcirco perperam idem cõtrarietatem cunctis rebus tribuebant. Sed neq; illud explicabãt, in quibus ineſt contrarietas, in iis quomodo ex contrario contrarium efficiatur. Neq; enim albedo nigredo efficitur, nec albedo omnino patitur a nigredine. Sed nos inquit materiam tertium ſubiectum ponentes huic quæſtioni facile occurrimus. quidã uero contrariorum alterum alteri ſubiiciebant. ut Plato, qui malũ & inæquale, quibus nominibus materiã appellabat, alteri cõtrario, ideſt bono & æquali ſubiiciebat. formã uiciſſim boni & æqualis nomine ſignificans. Sed qm̃ Plato materiã modo malũ, mõ inæquale, interdũ appellat multa, ac uiciſſim

formam tum bonũ,tum æquale aliquando etiã unum ;cũ dixiſſet eos inæquale æquali ſubiectũ eſſe cõmiſcere,adiecit:( uel uni multa )qn & modũ inqt iſti reliquerũt,quo unũ contrariũ alteri ſubiiciatur.quibus illud quoq; uicio uertit,quod materiã cõtrariũ appellarent.Neq enim materia cum forma pugnat,quam cũ ea conſiſtere certum eſt, ſed priuatio.quod igitur materiã formæ ſubiectam eſſe dicerent laudandi ſunt, quod oppoſitam,reprehenſione digni,cũ pugnantia ſimul eſſe nõ poſsint. Sed qm̃ Ariſtoteles materiam uel maxime ſubiectũ eſſe ait,idcirco uelut captionibus occurrẽs ait. Sed a nobis incommodum huiuſmodi diſſoluitur, qui licet materiam ſubiectam eſſe dicamus,eam tamen cuipiã contraria eſſe negamus.Sed formam & priuationem, quæ de huius poſſeſsione uel ut prælio decernunt,inter ſe contrarias eſſe dicimus. Cæterum in quibuſdam exemplaribus ſcriptura huiuſmodi fertur. ( Materia enim una.) quæ ſi recte habeat,ſenſus erit. Materia enim prima nulli eſt contraria . cũ ſit omnis qualitatis expers.terra uero & ignis & his interiecta elemẽta,quæ quidẽ ꝑprior materia ſunt, inter ſe contrarietatem habent.

Præterea quoduis aliud præter ipſum unum mali particeps erit . Ipſum enim malum elementorum alterum eſt. Cæteri uero neq; principia bonũ ipſum,ac malum faciũnt,& tamen in uniuerſis bonũ ipſum maxime principium eſſe conſtat. At quidam hoc quidem recte principium eſſe dicũt. Sed quonam pacto principium eſt non dicunt . Vtrum ut finis , an ut id quod mouet , an uti forma. Abſurde & Empedocles cenſet,bonum enim ipſum concordiam ponit eſſe . hæc autem principium eſt , & ut mouens, congregat enim & ut materies , eſt enim pars ipſius congeſti . Quod & ſi eidẽ accidit ut ſit principium,ut materies,atq; mouẽs , tamen ipſum eſſe non idem erit. Vtro igitur duorum erit concordia,abſurdũ eſt etiã diſcordiam non ſubire corruptionem cenſere,hæc autẽ apud ipſum eſt ipſi mali natura. Anaxagoras autẽ ipſum bonum principium,uti mouens eſſe ponebat,mẽs enim mouẽs , at alicuius gratia mouet,quare aliud quippiam erit,uerũ ut nos ipſi dicemus,eſt enim quodammodo ſanitas facultas ipſa medendi , abſurdum eſt ipſi bono mentique contrariorum non feciſſe. Omnes autem qui contraria principia ponunt , contrariis ipſis non uti uidentur , ſi quiſpiam non neglexerit , ſed diligentius ſententias illorum perſpexerit. Nemo præterea cur aliæ rerũ intereũt,aliæ nõ intereũt dicit. Res enim uniuerſas eiſdẽ ex principiis faciũt.

( Præterea inquit ſi malũ ſubiicitur,& ex malo cuncta exiſtũt,oĩa malo participabũt) lxiii & excepto uno,quod per ſe eſſe tradebant, nihil erit bonum. Sed cũ Plato bonum & malum principia eſſe ſtatueret,pugnabant Pythagorici bonũ principium eſſe negantes, quomodo autẽ Pythagoricis bonum & optimum principium eſſe non placeret, ſupra hoc in libro docuimus,cum dictionem exponeremus,quæ ait.qui uero pulcherrimum & optimum principium eſſe non putant , ut Pythagorici & Speuſippus. Sed alii inquit bonum principium eſſe ſtatuentes recte præcipiunt , quomodo tamen bonum principium ſit non definiunt . num quaſi finis,an ut efficiens , an uelut forma. Tũ Empedoclem taxat,qui amicitiã incõmode principiũ eſſe ſtatuebat. Nã cũ amicitiam coactricem effectricemq; ſphæri uocat,hãc efficientem cauſam ſtatuere uidetur Rurſus materialem,cũ eandẽ mixturæ ſphæriq; partem eſſe facit,quo poſito ait.Etiã ſi ami

citiam ſubiecto eſſe ut materiam, & ut mouens cõcedamus, ratione tamen diſcrimen
erit omnino. quod ſi ita eſt, utrum quia mouet, eſt amicitia? an quia materia eſt? in quo
igitur amicitiæ ſubſtãtia eſſeq́ poſitum ſit, explicatum oportuit. Iam uero ſi amicitia,
ut Empedocli placet, bonum eſt, profecto diſcordia malum erit. Nam ſi contrario
conrarium, contrarium quoque contrario. At ſi hoc uerum eſt, quomodo diſcordia
immortalis dici poteſt? Nam cum amicitia cum omnibus conueniẽs ſphærum effece-
rit, ut pereat diſcordia neceſſe eſt. neq́ enim diſcordia ſimul fuerit cum amicitia. Fal-
ſum eſt igitur dictu, quod Empedocles aſſerit, diſcordiam eſſe immortalem. Anaxa-
goras uero bonum, hoc eſt intellectum mouens principium eſſe conſtituebat. Sed cũ
mouens alicuius gratia moueat, erit profecto aliquid cuius gratia mouet intellectus.
hoc igitur quid ſit explicetur. niſi forte inquit Anaxagoras ita dicit, ut nos. Nos autem
dicimus, medicinam, quæ quodam modo forma ualetudinis eſt, cum aliquid ualetudi-
nis gratia mouet, id ſui gratia mouere. Si ergo Anaxagoras ad hunc modũ de intelle-
ctu diſſerit, ut idem faciat mouens, idem hoc cuius gratia mouet, & omne quod mo-
uet ipſius gratia rem motam mouere dicat, rationi conſentanea dicere uideri poſſit.
Aliud item peccatum obiicit Anaxagoræ, minime cõuenire dictans, qui mentem bo-
num eſſe dicat, eundem ipſi non oppoſuiſſe malum, cum altero contrariorum exi-
ſtente, alterum eſſe neceſſe ſit. quibus ſingulorum peccatis aliud commune cunctis
adiungit. Nam ſi quis inquit ipſorum dicta percurrere non grauabitur, tantiq́ putabit
accuratius ea conſiderare, oẽs deprehendet principia efficere contraria, nec tamẽ ipſis
in generatione rerũ uti, ſed cõuerti ad aliud. quãq̃ hoc ipſis multis in locis uitio dedit,
rem appoſita expoſitione opportuna declarauit. Præterea cũ omnes qui principia ſta-
tuũt, ex poſito principio cuncta gignant, ut aquã principium ſtatuentes cœlũ & terrã,
breuiter omnia ex ipſa genita eſſe aiunt, cauſam tamen cur alia caduca ſint, alia ſempi-
terna reddere ſunt grauati. At reddere neceſſe fuit, & cur quæ ex eiſdẽ principiis oriã-
tur, partim mortalia ſint, quædam immortalia docere. Ariſtoteli enim, qui cœlos ex
alio, hoc eſt ex quinto corpore generat, res natiuas ex aliis, cauſam explicare in prom-
ptu eſt, cur alia interitui opportuna ſint, alia perire nequeant. quod illis non licet, qui
nõ idem cunctis ſubiectũ eſſe faciunt.

Præterea quidam ex eo quod non eſt ea quæ ſunt fieri dicũt. Quidam, ne
idipſum dicere cogantur, unum omnia faciunt. Præterea nemo cur ſemp
erit generatio, & quæ nam ſit generationis cauſa dicit. At qui tam ii qui
principia duo faciunt, q̃ ii qui formas afferunt, aliud principium magis
principium ponant neceſſe eſt. Quonam pacto res, aut fuerunt, aut ſunt
illorum participes, & cæterorum quidẽ ſententia ſapientiæ ipſiq; ſcientię
iiiilx præſtabiliſsimæ contrarium quippiam eſſe neceſſe eſt. At nobis id eueni-
rę non poteſt, nihil eſt enim contrarium ipſi primo, omnia nanq; cõtraria
materia habent, & hæc potentia ſunt. Ignoratio uero cõtraria ad ipm̃ cõ-
trariũ eſt. At ipſi primo cõtrariũ nihil eſſe uidetur.

xliii ¶ Alii præterea inquit, ut Heſiodus, ex nõ ente cuncta gignunt, cuius cauſa reddenda
fuit. Alii ut Parmenides, ut hoc incommodum euaderet, eſt enim omnium phyſicorum
conſenſus, ex eo quod funditus nõ eſt, nihil generari ens unum eſſe aiũt, idemq; inge-
nitum. Sed cur generatio conſtat, & quamobrem generatio ſemper ſit, nemo docet.
His commemoratis, qui duo principia faciunt, ut cõtraria, & quibus formas initia eſſe
placet, iis ea ſatis eſſe negat ad rationem reddendam, cur ſic res habeant. ut habere cer-

nuntir. Sed aliud potius præſtantiusq; principium ſtatuere neceſſe eſt. quod hic nobiliſsimum intellectum eſſe dixit. ex ipſo enim omnia & in ipſm conuertuntur. Et cur princeps aliud initiũ ſtatuere ſit neceſſe, exponit dicẽs. Cum enim per iſtos formarum participatione noſtratia generentur, quomodo inquit horum fiet particeps materia? ſi non eſt aliud præſtantius quod moueat utrunq;? ideſt materiam & defluxum. ut illi aiunt, qui a forma influit in materiam. Nam ſi defluxus quidam ex formis delabentes congreſſu materiæ hæc efficiuntur, neceſſe omnino eſt, ut aliquid tum materiam ad excipiendum defluxum, tum defluxum moueat, ut cum materia copuletur. Et cæteri inquit theologi qui contraria principia eſſe dicunt, confiteantur neceſſe eſt, ſapientiæ ac honoratiſsimæ doctrinæ aliquid eſſe contrarium. Nam ſi ſcientia, ut ſupra diximus idem eſt, quod ſcibile, nimirum ſi principio, quod eſt proprie intelligibile, quidq̃ opponitur, aliquid etiã erit, quod pugnet cum ipſa doctrina. illis ergo hoc accidit incommodum, ut ſapientiæ ſit aliquid contrarium, nobis inquit haud quaq̃. cum principii cauſæ ac nobiliſsimo intellectui nihil opponatur. ac ꝓinde ne doctrinæ quidẽ cuius munus eſt de ipſo diſputare. Cauſam porro cur primæ cauſæ nihil opponatur, ſtrictim explicat dicens: ( Omnia namq; contraria materiam habent.) & in materia conſiſtunt, & horum quodq; ſuum contrarium eſt potentia, quandoquidem album facultate nigrum eſt. quæ ratio eadem in primo principio ualebit, ſi quidq̃ ipſi contrarium faciamus. At nullum contrarium ſeparatim conſiſtit, ſed in ſubiecto atq; materia. Primum igitur principium cum a materia longiſsime abhorreat actusq; ſit, expers omnino potentiæ, nullum contrarium habere poteſt. quare ne doctrinæ quidem de ipſo diſſerẽtiũ ignorãtia erit oppoſita. Quæ ſi huic doctrinæ opponeretur, id certe in quo uerſaretur ignorantia primo principio cõtrarium eſſet.

Præterea ſi non ſint alia præter res ipſas ſenſibiles, non erit principium, nec ordo, nec generatio, nec ipſa etiam corpora cœleſtia erunt. Sed ſemp principii principium erit, ut theologis omnibusq; naturalibus accidit. Si uero ſint formæ uel numeri nullius prorſus rei cauſæ erunt. Quod ſi ita non ſit. At ſaltem nullius erunt cauſa motionis, præterea quomodo ex hiſce quæ ſunt expertia magnitudinis, magnitudo cõtinuumq; emergere poteſt? Numerus enim neq; ut mouens, neq; ut forma continuum faciet. At uero nihil contrariorum erit, quod effectiuum erit atq; motiuum, poteſt enim non eſſe, at agere potẽtia poſterius eſt. Non ergo perpetua ſunt ea quæ ſunt, at ſunt: ergo aliquid horum tollẽdum eſt. Dictum eſt autem quo pacto actum potentia antecedit.

( Præterea ſi non ſint alia præter res ipſas ſenſibiles, non erit principium neq; ordo.) xliiii

Hæc non temere, neq; ab re hoc in loco ponit, ſed Platonis & Pythagoreorum ſententiam refutaturus. primum ſubſtantias quaſdam intelligibiles eſſe conſtituit, deinde ordine quærit num hæ Platonis ideæ ſint, an numeri Pythagorici. niſi ergo inquit intelligibile principium ſit & incorporeum atq; per ſe, neq; ordo, neq; generatio cõſtabit. Generatio autẽ, immo uero ne cœleſtia quidem conſtabunt. quæ in libro de cœlo ingenita, & immortalia eſſe demonſtrantur. Sed ſi aliquid ſemper eſſe debet, principii principium erit & huius alterum. & hoc in infinitum. quemadmodum theologi aiũt. Si enim martis ſit Iuppiter principium, Iouis Saturnus, & huius aliud initium. uel rurſus ſi formę ſint noſtratium rerum initia, formarũ numeri: horum dualitas & unum, nimirum abſq; fine procedetur. Ad hæc ſi ideæ ut Platoni uidetur, uel numeri ut Py-

thagorici uolunt principia ſint,nullius erunt cauſæ. ut in libro primo maiore demonſtratum eſt,& in proximis duobus oſtēdetur.(quod ſi ita non ſit) ideſt, ſi quis falſum eſſe dicat neq; formas neq; numeros quorumpiam eſſe cauſas, illud ſaltem concedat oportet,non eſſe uel formas,uel numeros cuiuſq̄ motionis cauſas.conceſſo igitur,ut numeri cauſæ ſint inquirit,quomodo ex numeris magnitudinis expertibus & inter ſe diſcretis magnitudo & continens ualeat exiſtere? cum numerus continuum non efficiat,neq; enim fieri poteſt, ut unitas cum unitate confundatur. (Neque ut mouens, neq; ut forma.)ideſt neq; ut efficiens,neq; ut formalis cauſa numerus erit. Sed neque formas neq; numeros mouendi facultate præditos eſſe confirmato,ait.(At uero nihil contrariorum erit, quod effectiuum erit atq; motiuum.) exempli gratia malum uel inæquale, quoniam contrarium potentia eſt,& opera fungi ualet. quamobrē aliquando uacabit ab agendo. cum ſit omnis actus facultate poſterior. cum igitur ceſſabat, nulloq; munere fungebatur,entium nullum omnino erat,quod fieri non poteſt. cum aliqua ſempiterna eſſe ſit demonſtratum. Falſum igitur dictu eſt,contrariorū alterum eſſe cauſam efficientem.Cum enim contrarium potētia, ut expoſuimus,ſit,poſterius egreditur in actum.Potentiam uero inquit actu quodam modo eſſe priorem ſupra declaratū eſt. Docuimus enim in eodē atq; uno, ut in Socrate poteſtatem actu priorem eſſe,in uniuerſum minime.

Præterea quomodo ſunt ipſi numeri unum,aut anima & corpus,aut omnino forma & res nemo dicit,neq; dicere poteſt,niſi dixerit perindeatque nos dicimus, id quod mouet hoc ipſum facere. Qui uero numerum mathematicum primum,& ita ſemper aliam ſubſtātiam deinceps herētem,& alia cuiuſque principia eſſe dicunt. Aduenticiam profecto faciūt ipſius ſubſtantiam uniuerſi, nihil enim alia ad aliam ſubſtantiam ſiue ſit, ſiue non ſit,conferre ſanę uidetur,& inſuper principia multa, at ea quæ ſunt male gubernari nolunt, multos principes eſſe,bonum non eſt. Vnus ergo ſit princeps.

alv (Præterea inquit quomodo ſunt ipſi numeri unum.) ideſt quidnam eſt, quod unit tres unitates,eaſq; numerum tria facit? aut ſeptem unitates numerum ſeptem? & alios ſimiliter numeros? Item animam quid uniuit copulauitq; cum corpore, & unum quiddam effecit? & (omnino inquit forma & res) Rem ut mihi uidetur materiam appellans. Forma igitur & materia quomodo fiant unum nemo docet. Sed neq; formæ actu efficientes,& per ſe aſſeri poſſunt,niſi dixerint,ut nos dicimus. Formam nō eſſe per ſe in exiſtētia, ſed cum tali materiæ motione ipſi poſsit ingenerari a materia, dum a motore ſui mota fuerit,ipſam aſſumi.Nec uero quæri debet, quomodo rotunditas cum cera unum ſit, neq; enim rotunditas per ſe ac ſeparatim exiſtens cum cera coit, ſed certa ipſius ceræ motione generatur, cum per ſe non exiſteret. At qui formas per ſe exiſtere comminiſcuntur, ii rationem reddere nequeunt, qua materia & forma, quæ inter ſe diſtinctæ ac ſeparatæ ſunt, & exiſtentes conueniant, & unum ex ipſis conſtetur. Sed Pythagorici inquit uel Plato, qui ex numero tria planum generari tradunt,ex plano triangulos.ex his Pyramides,ex Pyramidibus ignē,rurſus ex numero ſeptem iuſtitiam, ex unitate cœlum,& ex aliis alia,haud dubie rerum ſubſtantiam aduentitiam faciunt.hoc eſt,negāt cuipiā aliquid eſſe cum altero cōmune,ſed omnia

inter ſe aliena. Ita ſi ignis exempli cauſa ſit a terra funditus alienus, nec illis ſit quidq̃ commune, ignis ſit, nec ne ignis, nihil intereſt ad hoc, ut terra conſtet, & pari ratione de cæteris eſt ſtatuendum. Nos enim qui cunctis aliquid eſſe cõmune aſſerimus, ſubſtantiam alteram alteri conferre adiumentoq; eſſe ad hoc ut ſit, confirmamus. quod uero ex penitus diuerſo principio, exempli cauſa ex unitate exiſtit, quid ei cõfert, quod conſiſtit ex alio? ut ex triangulo uel quadrantali figura? unitati enim & quadrato commune nihil habetur. ut ergo nos cum alter alteri mutuis officiis non ſumus adiumento, male ac incommode degimus, ſic in uniuerſo ſeſe res habeat oportet. Tum igitur ob hanc cauſam res praue adminiſtrarentur, tum quia Pythagorici complura & inter ipſa ſimilia principia faciunt. ubi eſt enim principiorum multitudo, ibi ordo cõſtare nequit. Nam multorum principatus nihil eſt aliud, q̃ confuſio, & ordinis perturbatio. At res non male gubernantur, ſed conſtanter & optime. Si ergo multorum principatus ordinem perturbat, & cauſa eſt malæ rerum gubernationis, cum res noſtræ mutuo auxilio non male, ſed optime adminiſtrentur, nimirum principia complura non fuerint. Neq; enim multorum principatus bonum eſt, ſed princeps unus, unumq; principium. qui quidem eſt deus. Nam uagãtium ſphærarum cauſæ ſunt illæ quidem dii, ſed participatione, & uoluntate a primo eodemq; beatiſsimo intellectu pendent.

Finis enarrationis Alexandri Aphrodiſiei libri Ariſtotelis de prima philoſophia undecimi, qui Latinis & Arabibus eſt duodecimus, interprete Io. Geneſio.

Regiſtrum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z

A A B B C C D D

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Omnes ſunt terni.

Impreſſum Romæ, in ædibus Marcelli Silber, alias Franck.
Anno domini M. D. XXVII.
menſe Februario.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

## CLEMENS PAPA VII.

VNiuerſis & ſingulis ad quos hæ noſtræ literæ peruenerint, ſalutẽ & apoſtolicã benedictionem. Cum dilectus filius Demetrius Ducas Cretenſis Græcarũ literaꝝ in alma Vrbe noſtra Roma publicus ꝓfeſſor, Alexandrum Aphrodiſieum ſuper metaphyſica Ariſtotelis in latinũ cõuerſum, imprimendi uel imprimi faciendi, ad communem ſtudioſorum, & literatorum utilitatem multa cum diligẽtia & labore, ſuaq; etiã impẽſa curam ſuſceperit. Nos æquum eſſe cenſentes, ut ex uirtutum & laborum huiuſmodi ſuorũ meritis, aliquem gratiæ fructum a nobis conſequatur. Omnibus & ſingulis librorum impreſſoribus, quicunq; & ubicunq; Chriſtianitatis locorum illi fuerint. ipſamq; imprimẽdi artem, quouis modo exercuerint, aut exerceri curauerint, ſub excõmunicationis latæ ſentẽtiæ, noſtris uero & S. R. E. mediate uel immediate ſubiectis, pecuniariis præterea noſtro arbitrio imponendis, & Cameræ Apoſtolicæ applicandis, ac amiſsionis omnium librorum pœnis, per præſentes expreſſe inhibemus, ne prædictum Alexandrum Aphrodiſieum, ita ut præfertur impreſſum, per ſpaciũ annorũ ſex a tempore huius ipſius primæ impreſsionis connumerandorũ imprimere aut imprimi facere, ullo modo audeant uel præſumant. Decernentes ex nunc auctoritate apoſtolica abſque alia declaratione, quicunque contra hanc noſtram inhibitionem fecerint, dictam excommunicationis ſententiã illico incurſuros. Ab eiſdẽ uero noſtris & S. R. E. ſubditis præter excõmunicationis incurſionem, ipſas pecuniaꝝ, librorumq; ammiſsionis pœnas, per noſtros & Cameræ apoſtolicæ miniſtros & officiales ad quos id ſpectauerit, integre & irremiſsibiliter exigi debere prout exigi uolumus & mandamus. In contrarium facientibus, nõ obſtantibus quibuſcunq;. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris. Die XXII. Ianuarii M. D. XXVII. Põtificatus noſtri Anno quarto.

Ia. Sadoletus.

Alexander Aphrodiseus
in metha[ca.] Aristo[lis]

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
LAB
RESTAURO
ROMA
fasc. 41

Digitized by Google